ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΚΡΙΑΡΑ

Λ Ε Ξ Ι Κ Ο

ΤΗΣ
ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΔΗΜΩΔΟΥΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ

1100-1669

ΤΟΜΟΣ Ζ'

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
1980

ΧΟΡΗΓΟΙ ΤΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ

(παλαιότεροι και σημερινοί)

Εθνικόν Ίδρυμα Ερευνών (1959 έως σήμερα)
Κέντρον Βυζαντινών Ερευνών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (1968 έως σήμερα)
Ford Foundation (1973-1976)
Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη της Ακαδημίας Αθηνών (1974 έως σήμερα)
Υπουργείο πολιτισμού και επιστημών (1974-1978)
Υπουργείο προεδρίας της Κυβερνήσεως (1978, 1979)
Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη) (1979 έως σήμερα)
Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (1979 έως σήμερα)
Κοινωφελές Ίδρυμα «Αλέξανδρος Ωνάσης» (1980)

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΤΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ

Οι συνεργάτες του Λεξικού που αναφέρονται εδώ, εκτός από τους δύο τελευταίους εργάστηκαν ως βοηθοί στην αρχή και αργότερα ως συντάκτες. Οι δύο τελευταίοι εργάζονται ως βοηθοί. Δεν αναγράφονται στον πίνακα τα ονόματα συντακτών ή βοηθών που διέκοψαν τη συνεργασία-τους πριν από την έκδοση του έκτου τόμου (Ιούνιος 1978) (μνημονεύτηκαν σε προηγούμενους τόμους). Των σημερινών συνεργατών τα ονόματα συνοδεύονται και από αστερίσκο:

*Κομνηνή Πηδώνια (Ιαν. 1967 - Νοέμβρ. 1977, Μάιος - Σεπτ. 1978, Αύγ. 1979 - σήμερα)
Γιολάντα Πασχαλίδου - Παπαδοπούλου (Νοέμβρ. 1968 - Φεβρ. 1978, Μάιος 1978 - Ιαν. 1980)
*Ειρήνη Κωνσταντίνου - Μπουζίκα (Μάιος 1970 - σήμερα)
Φανή Μπάκα (Οκτ. 1975 - Αύγ. 1978)
Άρτεμη Περσίδου (Ιούν. 1976 - Αύγ. 1979)
Ισμήνη Δημάση (Νοέμβρ. 1976 - Απρ. 1980)
Χρύσα Κοσμά (Νοέμβρ. 1976 - Μάιος 1979)
Κική Δημοπούλου (Δεκ. 1977 - Σεπτ. 1979)
*Βάσω Χαριζοπούλου (Μάιος 1978 - σήμερα)
*Αναστασία Μυλωνά (Οκτ. 1978 - σήμερα)
Ρούλα Μανάβη (Δεκ. 1977 - Απρ. 1978, Νοέμβρ. 1978 - Ιούλ. 1979)
*Πολύμνια Κατσώνη (Μάιος 1979 - σήμερα)
Άννα Βουλγαροπούλου (Μάιος 1979 - Νοέμβριος 1980)
Ελένη Χριστέλη (Ιαν. 1980 - Νοέμβριος 1980)
*Αναστάσιος Καραναστάσης (Ιαν. 1980 - σήμερα)
*Μαίρη Παπαμόσχου (Ιαν. 1971 - σήμερα)
*Βάσω Χαχοπούλου (Οκτ. 1979 - σήμερα)

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ*

1. Δίνοντας στη δημοσιότητα τον έβδομο τόμο του Λεξικού-μου θερμότατα ευχαριστώ και πάλι τα ιδρύματα που εξακολουθούν να ενισχύουν το έργο-μου: το Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, το Εθνικό Ἱδρυμα Ερευνών, το Ἱδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη της Ακαδημίας Αθηνών, το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και το προσαρτημένο σ' αυτό Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ἱδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη). Ευχαριστώ θερμά και το Κοινωφελές Ἱδρυμα «Αλέξανδρος Ωνάσης», που κι' αυτό έδωσε την ενίσχυσή-του για την προώθηση των εργασιών-μας μέσα στο 1980.

Ως προς τους συνεργάτες του Λεξικού μέσα στην περίοδο της σύνταξης και της εκτύπωσης του έβδομου τόμου, από τον Ιούνιο δηλ. του 1978 έως σήμερα, συνέχισαν τη συνεργασία-τους ως συντάκτες η διδάκτωρ ερευνήτρια του Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης δ. Κομνηνή Πηδώνια (εκτός από την περίοδο από Σεπτέμβριο 1978 έως Αύγουστο 1979, που βρισκόταν στη Βιέννη για μετεκπαίδευση), η βοηθός-ερευνήτρια του ίδιου Κέντρου κ. Γιολάντα Πασχαλίδου-Παπαδοπούλου έως τον Ιανουάριο 1980, οπότε διέκοψε τη συνεργασία-της συγχρόνως με την παραίτησή-της από το Κέντρο, έχοντας προσφέρει επί πολλά χρόνια με την εργατικότητα, την αποδοτικότητα και την επιστημονική-της ευσυνειδησία σημαντικές υπη-

---

* Συμπληρώνοντας τα στοιχεία που παρέχονται σε υποσημειώσεις των Προλεγομένων προηγούμενων τόμων του Λεξικού (εκτός από τον πρώτο) προσθέτω ότι μετά την κυκλοφόρηση του έκτου τόμου δημοσίευσαν βιβλιοκρισίες για το Λεξικό οι κ.κ. H. Eideneier (Sudost-Forsehungen 37, 1978, 444-445, Χ. Λ(αμπρινός) (εφημ. «Μακεδονία», 19.8. 1978), J. Irmscher (Deutsche Literaturzeitung, έτ. 99, τεύχ. 4, Απρίλ. 1978, στ. 244-245), J. Darrouzès (Revue des études byzantines 36, 1978, 282-283), H. M(ihăescu) (Revue des études sud-est européennes 1978, 598) Y. Tarabout (Bulletin de la Société de linguistique de Paris 73, 1978, 148-150, A. H(ohlweg) (Byzantinische Zeitschrift 71, 1978, 156), H. Mihăescu (Revue des études sud-est européennes 17, 1979, 191), M. Leroy (Byzantion 49, 1979, 555-557), J. Darrouzès (Revue des études byzantines 37, 1979, 296), περιοδ. «Διαβάζω», αρ. 16, Ιαν. 1979, 69, J. Mossay (Revue d'histoire écclésiastique 74, 1979, 262-263), A. H(ohlweg) (BZ 72, 1979, 150-151), Γ. Αλισανδράτος (Διαβάζω, αρ. 32, Ιούν. 1980, 34-36), Στ. Αλεξίου (Μαντατοφόρος, αρ. 16, Ιούλ. 1980, 5-7).

ρεσίες στην προώθηση του έργου-μας. Συνεργάστηκαν επίσης μαζί-μου ως συντάκτης η υπότροφος του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών φιλόλογος κ. Ειρήνη Κωνσταντίνου-Μπουζίκα και ως βοηθός η κ. Μαίρη Παπαμόσχου. Εξακολούθησαν επίσης να εργάζονται στο Λεξικό οι πτυχιούχοι φιλόλογοι δ. Φανή Μπάκα έως 31.8.1978, δ. Άρτεμη Περσίδου έως 31.8.1979, δ. Ισμήνη Δημάση έως 30.9.1979 με πλήρη απασχόληση και από 10.10.1979 έως 30.4.1980 με περιορισμένο ωράριο, δ. Χρύσα Κοσμά έως 19.5.1979 και δ. Πόπη Πολυμέρου έως 20.6.1978. Ως βοηθοί στην αρχή και αργότερα ως συντάκτες κατά τα μνημονευόμενα πιο κάτω διαστήματα εργάστηκαν και οι πτυχιούχοι φιλόλογοι δίδες Κική Δημοπούλου (16.12.1977-26.9.1979), Βάσω Χαριζοπούλου (23.5.1978-σήμερα), Αναστασία Μυλωνά (3.10.1978-σήμερα), Ρούλα Μανάβη (15.12.1977-26.4.1978 και 21.11.1978-14.7.1979), Πολύμνια Κατσώνη (18.5.1979-σήμερα), Άννα Βουλγαροπούλου (19.5.1979-σήμερα), Ελένη Χριστέλη (12.1.1980-σήμερα) και ο πτυχιούχος κ. Αναστάσιος Καραναστάσης (15.1.1980-σήμερα). Εργάστηκε επίσης ως βοηθός η τεταρτοετής φοιτήτρια της Φιλοσοφικής Σχολής δ. Βάσω Χαχοπούλου (30.10.1979-σήμερα). Σε όλους αυτούς τους συνεργάτες-μου, που εργάστηκαν με ζήλο για την προώθηση των εργασιών του Λεξικού, εκφράζω τις θερμές-μου ευχαριστίες. Σύμφωνα με όσα εξέθεσα παραπάνω εργάζονται σήμερα στο Λεξικό ως συντάκες οκτώ πρόσωπα και ως βοηθοί δύο. Τα άλλα οκτώ πρόσωπα που μνημονεύτηκαν απομακρύνθηκαν από το Λεξικό μέσα στην τελευταία διετία (τα περισσότερα είχαν αναλάβει υπηρεσία λίγον καιρό πριν να κυκλοφορήσει ο έκτος τόμος (Ιούνιος 1978). Προσθέτω όμως ότι και έξι πρόσωπα που είχαν προσληφθεί μέσα στη διετία αυτή αποχώρησαν από το Λεξικό πριν να συμπληρώσουν δωδεκάμηνη συνεργασία (γι' αυτό και δε μνημονεύονται στον παραπάνω πίνακα[1]). Βέβαια η έκδηλη αυτή ρευστότητα του προσωπικού μόνο προβλήματα δημιουργεί στην εργασία-μας.

Παραλείπω να υπογραμμίσω και πάλι τις δυσκολίες που παρουσιάζονται από το ότι περιορίζονται οι δυνατότητές-μας να έχομε οικονομική ενίσχυση για τη μισθοδοσία των συνεργατών από ιδρύματα που παλαιότερα ενίσχυαν το έργο-μας. Δυστυχώς το υπουργείο πολιτισμού και επιστημών και το υπουργείο προεδρίας της κυβερνήσεως (που ενίσχυαν το πρώτο από τη μεταπολίτευση έως και το 1977, το δεύτερο για δύο χρόνια) δε συνέχισαν την ενίσχυσή-τους. Το Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών από τον Ιανουάριο 1979 μισθοδοτεί έναν μόνο συνεργάτη. Παράλληλα με την ευγνωμοσύνη-μου για τις ενισχύσεις αυτές είμαι υποχρεωμένος να δηλώσω ότι η συνέχιση των εργασιών για τη σύνταξη

1. Συνεργάτες που εργάστηκαν λιγότερο από δώδεκα μήνες μνημονεύονται μόνο αν μέσα σ' αυτό το διάστημα πρόσφεραν υπηρεσίες και ως συντάκτες άρθρων του Λεξικού.

του έργου θα ήταν προβληματική αν δεν εξακολουθούσε η πάντοτε πρόθυμη συναντίληψη του Κέντρου Βυζαντινών Ερευνών του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, του Ιδρύματος Κώστα και Ελένης Ουράνη της Ακαδημίας Αθηνών, που από χρόνια παρέχουν τις ενισχύσεις-τους. Το Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών από το 1968 με τη μισθοδοσία στην αρχή ενός, αργότερα δύο συνεργατών και τελευταία πάλι ενός, το Ίδρυμα Κώστα και Ελένης Ουράνη με οικονομική ενίσχυση ευθύς μετά τη μεταπολίτευση έως και σήμερα. Συνεπίκουροι επίσης ήρθαν τελευταία και το Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και το Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη. Πρόσφατα, όπως είπα, ενίσχυσε το έργο και το Κοινωφελές Ίδρυμα «Αλέξανδρος Ωνάσης». Εύχομαι και ελπίζω οι οικονομικές δυσκολίες, που σοβαρότερες προβάλλουν τελευταία, καθώς και οι άλλες δυσχέρειες που αντιμετωπίζομε, να σταθούν ανίσχυρες να εμποδίσουν ή να ματαιώσουν τη συνέχιση ενός έργου που την αναγκαιότητα και τη χρησιμότητά-του την υπογράμμισαν πάμπολλες ώς τώρα βιβλιοκρισίες.

2. Είναι χρήσιμο να έχει υπόψη-του ο αναγνώστης ότι η επιθυμία-μας να προχωρήσομε γοργότερα στη συνέχιση του Λεξικού μας υπαγόρευσε τις ακόλουθες μεταρρυθμίσεις.

Κείμενα κατά βάση αρχαΐστικά που χρησιμοποιούνταν ώς τώρα ως πηγή γλωσσικού βοηθητικού υλικού, ακόμη και αν αυτό δεν απαντούσε στα καθαυτό δημώδη κείμενα της περιόδου-μας, του λοιπού δε χρησιμοποιούνται. Αντλούμε από τα έγγραφα της περιόδου 1100-1669 μόνο υλικό που συμπίπτει με εκείνο των δημωδών γραμματειακών κειμένων που μας ενδιαφέρουν. Έπειτα και τούτο: ότι αν η λέξη του λήμματος (ή ένας τύπος-της) απαντά σήμερα στη νέα ελληνική γλώσσα μνημονεύεται, χωρίς όμως να γίνεται παραπομπή σε νεοελληνικό λεξικό. Παραπέμπομε σε σχετικό βοήθημα μόνο στην περίπτωση που η λέξη είναι εντελώς σπάνια ή απαντά μόνο σε ιδίωμα. Υπενθυμίζομε ακόμη ότι από παλαιότερα έχει εφαρμοστεί η καινοτομία να μη μνημονεύεται το αν η σημασία ή μια σημασία του λήμματος συμπίπτει με την αρχαία, τη μεταγενέστερη ή τη νεοελληνική σημασία.

Του λοιπού καταβάλλεται προσπάθεια να περιορίζονται τα παραθέματα και στον αριθμό-τους βέβαια, αλλά και στην έκτασή-τους. Στοιχεία του παραθέματος όχι απαραίτητα στην κατανόηση της σημασίας του λήμματος παραλείπονται.

Ας προσέξει ο αναγνώστης και την ακόλουθη τεχνική διευκρίνηση: ένας τύπος που έπρεπε να είχε καταχωριστεί κάτω από ορισμένο λήμμα (που έχει ήδη πάρει τη θέση-του) και για κάποιο λόγο δεν καταχωρίστηκε, περνά στο Λεξικό, καταχρηστικώς βέβαια, με λήμμα τον τύπο που μας εμφανίζεται και, κοντά στις άλλες απαραίτητες παραπομπές, με πρόσθετη παραπομπή στο λήμμα

όπου θα είχε την κανονική θέση-του ο τύπος αυτός. Τα πρόσθετα αυτά στοιχεία τοποθετούνται μέσα σε ορθογώνιες αγκύλες.

3. Ο αναγνώστης δεν πρέπει να λησμονεί ότι εργαζόμαστε συχνά πάνω σε μια ύλη που ακόμη δε βρήκε την επεξεργασία-της σε μεγαλύτερη κλίμακα. Γι' αυτό μάλιστα έχομε την ευκαιρία σε ορισμένες περιπτώσεις να αποκαθιστούμε τα χωρία των κειμένων που μας απασχόλησαν, αν έχουν ανάγκη από επέμβαση[2]. Καθώς λοιπόν δε διαθέτομε πάντοτε ικανοποιητικές κριτικές εκδόσεις, στην περίπτωση που πρόσφατα αποκτούμε μια νέα κριτική έκδοση κειμένου, συμβαίνει για το ίδιο κείμενο να έχομε παραπέμψει παλαιότερα σε μη ικανοποιητική έκδοση και μόνο από μια στιγμή και πέρα να παραπέμπομε στη νέα κριτική έκδοση. Έτσι για το κείμενο της «Ἀκολουθίας του Σπανού», όπως το λέγαμε παλαιότερα, είχαμε χρησιμοποιήσει στο Λεξικό δύο βραχυγραφίες, ανάλογα με την έκδοση στην οποία παραπέμπαμε. Η μία, «Ακ. Σπαν.», δήλωνε την έκδοση του κειμένου από το Legrand (βλ. βιβλιογραφία του Λεξικού, τόμ. Α', αρ. 112), ενώ η άλλη, «Ακ. Σπαν. (Eideneier)» δήλωνε παλαιότερα το χειρόγραφο της νέας έκδοσής-του από τον καθηγητή Hans Eideneier, ευγενικά σ' εμάς παραχωρημένο (βλ. Προλεγόμενα Δ' τόμου, σελ. ις' και βιβλιογραφία Ε' τόμου, σελ. κ'). Από τον τόμο που έχει στα χέρια-του ο αναγνώστης η βραχυγραφία του κειμένου μεταβάλλεται σε «Σπανός» σύμφωνα με τον οριστικότερο τίτλο που ο εκδότης έδωσε στο έργο.

Για να διευκολύνομε το μελετητή ως προς ορισμένα άρθρα που σχετίζονται με το κείμενο του «Σπανού» (κατά την έκδοση Eideneier) καταχωρίζομε στο τέλος του τόμου τρίστηλο πίνακα ξεκινώντας τις περισσότερες φορές από λήμματα του Λεξικού και σπανίως από λέξεις του «Σπανού» που δεν καταχωρίστηκαν στο Λεξικό, μια και δεν υπήρχαν στην παλαιότερη έκδοση Legrand. Σημειώνω ότι ο πίνακας αυτός κατά το μεγαλύτερο μέρος-του (έως το λήμμα «ελλέβορος»—τέλος πέμπτου τόμου) καταρτίστηκε από το συνάδελφο κ. Eideneier, που ευγενικά τον παραχώρησε για δημοσίευση. Εμείς τον προσαρμόσαμε μόνο τεχνικά και τον συμπληρώσαμε ως προς τα λήμματα μετά το «ελλέβορος» (έκτος τόμος και εξής).

4. Και στον τόμο τούτον καταχωρίστηκε βιβλιογραφία κειμένων, μελετών, κλπ., που είδαν το φως μετά την κυκλοφόρηση του έκτου τόμου ή και

2. Διορθώσεις κειμένων που γίνονται επ' ευκαιρία σε παραθέματα άρθρων που καταχωρίστηκαν στους τόμους Α', Β', Γ' του Λεξικού συγκέντρωσε και ταξινόμησε σε δημοσίευμά-της η συνεργάτριά-μου δ. Κομνηνή Πηδώνια, Πίνακας χωρίων μεσαιωνικών κειμένων που διορθώνονται στο Λεξικό μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας Ε. Κριαρά (Βυζαντινά 7, 1975, 223-250).

μετά τη σύνταξη ορισμένων άρθρων του τόμου τούτου και που για το λόγο αυτόν ή και για τεχνικούς ή άλλους λόγους δεν καταχωρίστηκαν σε προηγούμενους τόμους. Το σύνολο των βιβλιογραφικών αυτών στοιχείων που πέρασαν στον πρώτο, το δεύτερο, τον πέμπτο, τον έκτο και τον έβδομο τόμο του Λεξικού συγκροτεί ήδη μια χρήσιμη, νομίζω, συμβολή στην όλη βιβλιογράφηση της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας της περιόδου 1100-1669, ιδίως ως προς τα κείμενά-της, τις εκδόσεις-τους, την παράδοσή-τους και τη γλώσσα-τους.

5. Οι μελετητές που παρακολουθούν την πορεία του Λεξικού θα παρατήρησαν ότι από τον Ε' τόμο καθιερώσαμε το μονοτονικό σύστημα στη γραφή της νέας-μας γλώσσας. Η πρωτοβουλία αυτή—που δεν είναι βέβαια μοναδική περίπτωση στην πνευματική και την άλλη-μας ζωή, αφού, όπως ξέρομε, πολλά δημοσιεύματα, αλλά και εκτενέστερα συγγράμματα, επιστημονικά, λογοτεχνικά και άλλα, βλέπουν το φως με το μονοτονικό σύστημα—επιδοκιμάστηκε, νομίζω, από πάμπολλους κριτές και όσους παρακολουθούν το θέμα και αισθάνονται τα αγαθά αποτελέσματα που μπορεί να έχει η καθιέρωση του νέου συστήματος και στην παιδεία-μας και γενικότερα στον πνευματικό και τον άλλο βίο-μας. Όμως η καινοτομία-μας συνάντησε τις αντιρρήσεις ορισμένων μελετητών των ελληνικών πραγμάτων, κυρίως κλασικών φιλολόγων, που με έκπληξη είδαν να ορθογραφούνται και αρχαίες λέξεις με το νεωτερικό τονικό σύστημα. Φυσικά δεν είναι ο κατάλληλος εδώ τόπος για να συζητηθεί—ξανά—το όλο θέμα και να αναπτυχθούν τα επιχειρήματα που χρειάζονται. Όμως είναι, νομίζω, ανάγκη να δώσω μια εξήγηση σε κείνους που διατυπώνουν την παραπάνω, όπως είπα, αντίρρηση. Ας μην επιμείνω στο γεγονός ότι συνήγοροι και στην πράξη εφαρμοστές της θεωρίας για την απλοποίηση του τονισμού βρέθηκαν και δικοί-μας και ξένοι παλαιότεροι και σύγχρονοι φιλόλογοι όπως Σίμος Μενάρδος, Ιωάννης Κακριδής, U. v. Wilamowitz, P. Maas, H. Pernot. O Wilamowitz ειδικότερα είχε προτείνει να μη διδάσκονται οι τόνοι και τα πνεύματα στα γερμανικά σχολεία· να έμεναν απλώς επάνω στις λέξεις για να βοηθούν στη σωστότερη ανάγνωση. Υπενθύμιζε μάλιστα ότι κανένας αρχαίος Έλληνας δε σημείωνε τόνους και πνεύματα. Σήμερα ο H. van Thiel στην έκδοσή-του της Οδύσσειας που ετοιμάζει εφαρμόζει τροποποιημένο τονικό σύστημα καταργώντας τον τονισμό μονοσύλλαβων, αλλά και δισύλλαβων λέξεων, καθώς και το πνεύμα από τις ψιλούμενες λέξεις. Εκτός από τον van Thiel, και ο καθηγητής Hermann Fränkel στο έργο-του Noten zu den Argonautika des Apollonios, που τυπώθηκε στο Münster το 1968, αφιερώνει σελίδες από τα Προλεγόμενά-του για να αναπτύξει τις μεταρρυθμιστικές-του πρωτοβουλίες ως προς τους τόνους και τα πνεύματα.

Στο κεφάλαιο: Unsre Schreibung des Griechischen (σελ. 2-6) δικαιολογεί την κατάργηση του ψιλού πνεύματος, του συμβατικού τονισμού, την κατάργηση του διπλού δασέος πνεύματος *(ἀφ' ἵππων)*, κλπ.[3].

Αλλ' ας έρθω τώρα στα συγκεκριμένα προβλήματα τα σχετικά με τους τόνους και τα πνεύματα που παρουσιάζονται κατά τη σύνταξη του Λεξικού. Όπως είναι γνωστό, άλλα από τα κείμενα της λεγόμενης μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας της τελευταίας περιόδου, που δικαιολογημένα χαρακτηρίζεται και πρωτονεοελληνική, είναι συνταγμένα σε λίγο πολύ δημοτικίζουσα γλώσσα, άλλα σε καθαρότερη δημοτική, που πολύ πλησιάζει τη σύγχρονή-μας δημοτική, όμως υπάρχουν και άλλα κείμενα που χρησιμοποιούν ανάμεικτο γλωσσικό ιδίωμα, που θα μπορούσε εξαίρετα να το απορρίψει και η αρχαΐστική και η δημοτικίζουσα γλωσσική μορφή. Με άλλα λόγια στα παραθέματα του Λεξικού βρισκόμαστε κάθε στιγμή στην ανάγκη κοντά στις καθαρά δημοτικές (που μπορεί να συμπίπτουν με τις αρχαίες) να καταγράφομε και λέξεις ή τύπους αποκλειστικά αρχαίους, όπως *γέγονεν, ου(κ), κατατμηθὲν, τοσοῦτον, εις, ανειλημμένος, εργαστικός, εστία*. Θα έπρεπε άραγε οι αποκλειστικά αρχαίες αυτές λέξεις να καταχωριστούν με τον παραδοσιακό τονισμό και οι νεοελληνικές με τον απλοποιημένο; Δε θα ήταν αυτό χτυπητή αντίθεση, που θα υπογραμμίζονταν ακόμη περισσότερο από το γεγονός ότι ορισμένες αρχαίες λέξεις, ή και τύποι ακόμη, χρησιμοποιούνται ή θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν και στα κείμενα που μας ενδιαφέρουν και στη νέα-μας γλώσσα, όπως *ἄνθρωπος, εχθρός, ημέρα, ζητῶ, ουρανός, σῶμα, γλῶσσα, δύο, υιός, εορτή, εορταστικός, ενδέκατος, αμφότεροι, ευπρεπῶς*, κλπ.; Και καθώς η γλώσσα πολλών παραθεμάτων είναι ιδιότροπα μεικτή, στην ίδια φράση θα έπρεπε να χρησιμοποιηθούν διαφορετικά τονικά συστήματα. Ούτε θα μπορούσε να φανταστεί κανείς ότι τονική απλοποίηση επιβάλλεται να εφαρμοστεί μόνο στα εντελώς σύγχρονα νεοελληνικά κείμενα και όχι και στα κατά λίγους αιώνες παλαιότερα: τον «Ερωτόκριτο», τα ιπποτικά μυθιστορήματα, τον «Πρόδρομο», κλπ. Ότι βέβαια η απλούστευση του τονικού συστήματος μας οδηγεί στην αποδοχή και την εφαρμογή ορισμένων τονικών κανόνων (ανάλογων με εκείνους που ισχύουν στο μεταρρυθμισμένο τονικό σύστημα στη νέα γλώσσα) προκειμένου για λέξεις που είναι μόνο αρχαίες ή μόνο μεταγενέστερες είναι βέβαιο. Είναι γι' αυτό ανάγκη να διαχωριστούν από άποψη τόνου λέξεις όπως *εις* (πρόθεση) και *είς* (αριθμητικό), *ου* (αρνητικό) και *οὗ* (αναφορικό). Φυσικά και οι τύποι του θηλυκού και του ουδετέρου, όταν υπάρχει κίνδυνος να συμπέσουν με νεοελληνικά (*ὁ, ἡ*=αναφορικά, *ο, η*=άρθρα), θα έπαιρναν τονικό σημάδι. Σχετικά με το αρχαίο αναφορικό *οὗ*, που βέβαια και στα αρχαία τονίζεται, δεν μπορεί να συμπέσει με το αρνητικό *ου*, όμως θα συμπέσει αναγκαστικά με το κυπριακό *οὗ*=ή (διαζευκτικό), που πρέπει οπωσδήποτε να διαφοροποιηθεί από το αρνητικό *ου*. Όμως μεταξύ του κυπριακού *οὗ* και του αρχαίου αναφορικού *οὗ* δεν μπορεί να γίνει σύγχυση, γιατί μας καθοδηγούν τα συμφραζόμενα. Μολονότι και στην παρακάτω περίπτωση μας κατατοπίζει το εκάστοτε χωρίο, μπορεί να γίνει διαχωρισμός στον τονισμό μεταξύ της αναφορικής αντωνυμίας *ἥν*, που θα τονίζονταν, και του παρατατικού *ην* του *ειμί*, που θα έμενε άτονο. Φυσικά στην πράξη του Λεξικού οι περιπτώσεις αυτές, στις οποίες βρισκόμαστε στην ανάγκη να διαφοροποιούμε τον τονισμό ορισμένων λέξεων της αρχαίας ελληνικής που θα συνέπιπταν ορθογραφικά μέσα στην ίδια την αρχαία γλώσσα, είναι σπάνιες. Δεν πρόκειται πάντως εμείς εδώ να δώσομε γενικό σχέδιο για ενδεχόμενη τονική απλοποίηση της αρχαίας γλώσσας. Το θέμα θα ήταν άλλοι αρμοδιότεροι να το αντιμετωπίσουν. Εμείς λύνομε απλώς τα προβλήματα που μας παρουσιάζονται με όποιο τρόπο νομίζομε πιο πρόσφορο.

3. Ευχαριστώ θερμά το φίλο και συνάδελφο κ. Hans Eideneier, οπαδό του μονοτονικού συστήματος, που ευγενικά με ενημέρωσε στις πρωτοβουλίες των φιλολόγων που πιο πάνω μνημονεύω.

6. Ο λόγος για τους τόνους μου δίνει την ευκαιρία να μιλήσω και για μερικές άλλες (ελάχιστες) ορθογραφικές απλοποιήσεις που από χρόνια εφαρμόζονται στο Λεξικό. Είχα κατηγορηθεί άλλοτε[4] για «ορθογραφική ισοπέδωση» των λέξεων των μεσαιωνικών δημωδών κειμένων. Δεν έγραψα το *αγαθοσύνη*, που το βρήκα στα κείμενα με ω, κατά την αρχαία ορθογράφηση. Το έγραψα κατά τη νεοελληνική ορθογραφική απλοποίηση. Πώς όμως θα μπορούσα να διαστείλω το *αγαθοσύνη* των μεσαιωνικών δημωδών κειμένων (Ασσίζες, Σπανέας, Θρήνος Κωνσταντινουπόλεως, Απόκοπος, κλπ.) από το *αγαθοσύνη* της νεώτερης γλώσσας;[5] Η αντίρρηση εκείνων που δεν αποδέχονται την ορθογράφηση του Λεξικού οφείλεται στο ότι από γλωσσικό συντηρητισμό δε δέχονται τη νεοελληνική ορθογραφική απλοποίηση του παλαιού -*ωσύνη* σε -*οσύνη*[6]. Ανάλογη είναι η περίπτωση των καταλήξεων των παραθετικών -*ώτερος*, -*ώτατος*. Εκείνο πάντως που πρέπει να υπογραμμίσω είναι τούτο: ότι δεν πρέπει να μας διαφεύγει η πραγματικότητα ότι η γλώσσα των κειμένων της μεσαιωνικής δημώδους γραμματείας, μάλιστα της περιόδου που ενδιαφέρει το Λεξικό, και ακόμη των δημωδέστερων από τα κείμενα αυτά, είναι η νέα ελληνική, στην

4. Δ. Βαγιακάκος (ΕΕΒΣ 38, 1971, 444-445).

5. Ιστορικόν Λεξικόν της νέας ελληνικής, λ. *αγαθωσύνη*.

6. Στις αντιρρήσεις αυτές, καθώς και σε άλλες ανάλογες, απάντησα με το δημοσίευμά-μου «Λεξικογραφικά» (Φίλτρα. Τιμητικός τόμος Σ. Γ. Καψωμένου, σ. 365-374). Για θέματα ορθογραφίας βλ. και σ. 371-374.

παλαιότερη φυσικά μορφή-της· και δε θα ήταν καθόλου πρακτικό σε ένα λεξικό, που απευθύνεται βέβαια κατά κύριο λόγο σε ειδικούς μελετητές, αλλά και σε ένα ευρύτερο κοινό λογίων, να μην εφαρμόζαμε την απλοποιημένη σε μικρό άλλωστε βαθμό ορθογραφία, που επιτέλους δεχτήκαμε για τη νέα-μας γλώσσα. Πάντως και τούτο πρέπει να έχει υπόψη-του ο αναγνώστης: ότι, όπως παρατήρησα και στα Προλεγόμενα του Δ' τόμου του Λεξικού (σ. ιδ'), λέξεις παλαιότερες που δε σώθηκαν έως σήμερα με την προφορική παράδοση, αλλά χαρακτηρίζονται λόγιες, ορθογραφούνται γενικώς κατά την αρχαία συνήθεια. Την τακτική αυτή την ακολουθούσαμε παλαιότερα και ως προς τον τονισμό, γι' αυτό τονίζαμε τη μια φορά *ἀμπελώνας* (ο) και την άλλη *ἀμπελῶνας* (τους). Τώρα που εφαρμόζομε το μονοτονικό σύστημα το *αμπελώνας* (ονομαστική) και το *αμπελώνας* (αιτιατική πληθυντικού) αφομοιώνονται τονικώς. Προκειμένου πάλι για λέξεις όπως *απορρίπτω-απορίχνω*, η πρώτη, που είναι αρχαία αυτούσια, διατηρεί την αρχαία ορθογραφία-της με τα δύο *ρ* (έτσι διαφοροποιείται και από το νεωτερικό *απορίχνω*), χάνοντας όμως την ψιλή και την οξεία-της (η οξεία γίνεται κουκκίδα), ενώ η δεύτερη λέξη, η νεωτερική *απορίχνω*, ορθογραφείται με το απλοποιημένο ορθογραφικό (και συνάμα απλοποιημένο τονικό) σύστημα. Το συμπέρασμα είναι ότι οι αρχαίες λέξεις με την εφαρμογή του μονοτονικού συστήματος χάνουν μόνο την επιπόλαιη (έξω από την ουσιαστική-τους υπόσταση) διακόσμησή-τους, ιδίως όταν πρόκειται για αρχαίες λέξεις που δε σώθηκαν ώς τις μέρες-μας με την προφορική παράδοση[7].

Είναι ανάγκη να προσθέσω και τούτο σχετικά με κάποιαν άλλη ορθογραφική απλοποίηση που ακολουθεί το Λεξικό-μας. Δεν είναι για έναν Έλληνα ακατανόητο (unverständlich· βλ. BZ 72, 1979, 150-1) να ορθογραφεί κατά τον ίδιο τρόπο το *να ἐρθει* της κοινής νέας ελληνικής με το *να τον ηπάρει* των Ασσιζών (46[23]) ή με το *να πολεμήσει μετ' αυτόν* του Χρονικού του Μορέως (Η 5991) ή με το *Κακορίζικες, ο Θεός να σας πατάξει* του Σαχλίκη (Αφήγ. 686). Όταν γράφει κανείς λ.χ. το *κακορίζικος* με ένα *ρ* στα νέα ελληνικά, δεν μπορεί να το γράψει με δύο σε κείμενα δημοτικά ή έστω δημοτικίζοντα των παλαιότερων αιώνων. Ο έλεγχος ότι ακολουθούμε (κατά κανόνα) στην ορθογράφηση των παραθεμάτων-μας τη σχολική γραμματική δεν είναι καθόλου δικαιολογημένος. Κι' αυτό για το λόγο, ότι η σχολική γραμματική, όταν είναι

7. Διατυπώνω από τώρα τη γνώμη-μου ότι, και αν κάποτε προχωρήσομε σε ριζικότερη ορθογραφική μεταρρύθμιση στη γλώσσα-μας, οι αρχαίες λέξεις στις εκδόσεις των αρχαίων κειμένων ή και σε παραθέματα θα πρέπει να διατηρήσουν την ορθογραφία-τους, καμιά όμως ανάγκη δεν υπάρχει να διατηρούν το διακοσμητικό εξοπλισμό-τους με τόνους και πνεύματα, εκτός από τον τόνο που θα χρειάζονταν οι υπερμονοσύλλαβες λέξεις και όσες μονοσύλλαβες θα ήταν ανάγκη και αυτές να τονιστούν για να απομακρύνομε κάθε σύγχυση (όπως γίνεται και στη νέα ελληνική με το μεταρρυθμισμένο τονικό σύστημα).

η ενδεδειγμένη ως προς τα ορθογραφικά ζητήματα[8], δίνει τον κανόνα και στον κοινόν Έλληνα πώς να ορθογραφεί τη γλώσσα-του και στον ερευνητή πώς να ορθογραφεί κείμενα παλαιότερων αιώνων γραμμένα στη νέα ελληνική γλώσσα.

Δεκέμβριος 1980 Ε. ΚΡΙΑΡΑΣ

Υ.Γ. Οι συνεργάτες του Λεξικού δ. Άννα Βουλγαροπούλου και δ. Ελένη Χριστέλη διέκοψαν τη συνεργασία-τους το Νοέμβριο του χρόνου τούτου.

8. Στον τόπο-μας είχαμε, όπως ξέρουν όλοι οι Έλληνες, γραμματικές τάχα της νέας-μας γλώσσας ξένες προς το γλωσσικό-μας αίσθημα· σήμερα τα πράγματα ευτυχώς άλλαξαν.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΩΝ ΤΩΝ ΕΠΤΑ ΤΟΜΩΝ ΤΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ

Α΄ *Πράγματα**

α΄ ελληνικός πίνακας

* Περιλαμβάνονται και τίτλοι κειμένων.

β') ξενόγλωσσος πίνακας

Β' Ονόματα

α') ελληνικά

β') ξένα

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Εδώ καταχωρίζονται τα βιβλιογραφικά στοιχεία δημοσιευμάτων (εκδόσεων κειμένων και πραγματειών) που είδαν το φως μετά τη δημοσίευση του έκτου τόμου του Λεξικού ή δεν είχαν παλαιότερα βιβλιογραφηθεί. Στην αριθμησή-τους τα δημοσιεύματα αυτά συνεχίζουν το τελευταίο αριθμημένο δημοσίευμα της βιβλιογραφίας του έκτου τόμου του Λεξικού.

Α' ΚΕΙΜΕΝΩΝ

α') επωνύμων

2581. [*Λούκαρις Κύριλλος*]. *Rozemond K.*, Cyrille Lucar Sermons 1598-1602, Λέυδεν 1974.

2582. *Μπεργαδής, Απόκοπος.— Η Βοσκοπούλα*, επιμέλεια *Στ. Αλεξίου*. [Ανατύπωση α' βελτιωμένη, Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη], Αθήνα 1979, Εκδοτική Ερμής.

2583. [*Μπέρτος Ναθαναήλ*]. Nathanaelis Berti monachi Sermones, έκδ. *Bjarne Schartau* (Cah. Inst. M.-A. [Univ. Copenhague] 12, 1974, 11-84).

2583α. *Μπουνιαλής Τζάνε Μαρίνος*, Ο κρητικός πόλεμος (1645-1669). Έκδοση κριτική, εισαγωγή-επιμέλεια: *Α. Ν. Νενεδάκης*, Αθήνα 1979.

2584. [*Πορφυρόπουλος Μάρκος*]. *Αγγελική Νικολοπούλου*, Η υπό του Μάρκου Πορφυροπούλου μετάφρασις των Ανεκδότων του Προκοπίου (ΕΕΒΣ 41, 1974, 211-222).

2585. [*Ροδινός Νεόφυτος*]. *Γ. Βαλέτας*, Νεόφυτος Ροδινός. Κυπριακή δημοτική πεζογραφία. Λόγοι-δοκίμια-συναξάρια. Το αηδόνι της τουρκοκρατίας, Αθήνα 1979.

2586. [*Σαυκταμαύρας Ιωάννης*]. *Αθ. Κομίνης*, Άγνωστον έργον του Κυπρίου αντιγραφέως κωδίκων *Ιωάννου Σαυκταμαύρα* (Δίπτυχα 1, 1979, 7-19).

2587. *Σοφιανός Νικόλαος*. Γραμματική της κοινής των Ελλήνων γλώσσης, επιμέλεια-εισαγωγή: *Θανάσης Χ. Παπαδόπουλος*, Εκδόσεις Κέδρος, Αθήνα 1977. [Φωτοτυπ. ανατ. του βιβλιογρ. αρ. 1477].

β') ανώνυμων

2588. [Αλεξάνδρου βίος]. *Β. Ἴστριν*, Μεσαιωνικός βίος του Αλεξάνδρου έκ τινος κώδικος της μονής των Ιβήρων (ρωσικά) (Viz. Vrem. 6, 1899, 97-130).

Βοσκοπούλα βλ. αρ. 2582.

2589. [Δαβίδ]. Ἀγνωστου Χίου ποιητή, *Δαβίδ*. Ανέκδοτο διαλογικό στιχούργημα. Ανεύρεση-κριτική έκδοση *Θωμά Ι. Παπαδοπούλου* [Βιβλιοθήκη γενικής παιδείας, 8], Αθήνα 1979.

2589α. *Διήγησις Αλεξάνδρου του Μακεδόνος*, Η φυλλάδα του Μεγαλέξαντρου, Επιμέλεια *Γιώργος Βελουδής*, Αθήνα 1977. —Βλ. και αρ. 2602α.

2590. [Πουλολόγος]. *Ισαβέλλα Ον. Τσαβαρή*, Συμβολή στη μελέτη του Πουλολόγου [Διδακτορική διατριβή πολυγραφημένη], Ιωάννινα 1979.—Βλ. και Πίνακα μελετητών, λ. *Τσαβαρή Ι.* [Το κείμενο σελ. 383-452].

2591. [Προσκυνητάριον Ιερουσαλήμ]. *Σ. Καδάς*, Προσκυνητάριον συν Θεῷ αγίῳ της αγίας πόλεως Ιερουσαλήμ (Κληρονομία 9, 1977, 370-434).

2592. [Πτωχολέων]. *Γιώργος Κεχαγιόγλου*, κριτική έκδοση της Ιστορίας του Πτωχολέοντος. Θέματα υστεροβυζαντινής και μεταβυζαντινής λογοτεχνίας [Διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, ΕΕΦΣΠΘ, παράρτ. αρ. 22], Θεσσαλονίκη 1978.

2592α. [Χρονογράφος]. *Ν. Β. Κοσμάς*, Ο ανέκδοτος κώδικας 161 της Χίου για τη σύνοδο της Φλωρεντίας, την άλωση της Θεσσαλονίκης το 1430 και τη μάχη της Βάρνας, Αθήνα 1975.

Β' ΜΕΛΕΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΩΝ

Καταχωρίζονται εδώ μελέτες που μας έδωσαν ερευνητικό υλικό σε κάποια κλίμακα. Ξεχωριστός πίνακας δημοσιευμάτων που μας έδωσαν έγγραφα χρήσιμα στη σύνταξη του Λεξικού δεν καταρτίστηκε. Τα δημοσιεύματα αυτά μνημονεύτηκαν στον πίνακα πραγματειών (και όχι κειμένων). Γραμματολογικές μελέτες καταχωρίστηκαν μόνο αν μας έδωσαν άφθονα στοιχεία στενού φιλολογικού χαρακτήρα ή αν περιέλαβαν παρατηρήσεις σχετικές με τη μορφή των κειμένων. Δημοσιεύματα ξένων μελετητών σε ελληνική γλώσσα μνημονεύτηκαν κάτω από το μεταγραμμένο όνομα του ξένου μελετητή.

α') ελληνόγλωσσων

ΑΛΕΞΙΟΥ ΣΤ.

2593. Προσθήκη για τις βυζαντινές «ζάβες» (Αμάλθ. 32, Ιούλ.-Σεπτ. 1977, 213-214).

2594. Ακριτικά, το πρόβλημα της εγκυρότητας του κειμένου Ε. Χρονολόγηση, αποκατάσταση χωρίων, ερμηνευτικά, Ηράκλειο 1979.

2595. Επιστημονικά λεξικά της μεσαιωνικής-νέας ελληνικής στον αιώνα μας στην Ελλάδα (Μαντατοφόρος 16, Ιούλιος 1980, 3-12).

2596. Αδυναμίες του νεοελληνικού ετυμολογικού (Μνήμη Γ. Ι. Κουρμούλη, σελ. ανατ. σ. 1-12).

2597. Κρίση του: Ε. Κριαρά, Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας, 1100-1669 (Μαντατοφόρος, αρ. 16, Ιούλ. 1980, 5-7).

ΑΛΙΣΑΝΔΡΑΤΟΣ Γ.

2598. Κρίση του: Ε. Κριαρά, Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας, 1100-1669 (Διαβάζω, αρ. 32, Ιούν. 1980, 34-36).

ΑΝΔΡΟΝΙΚΟΣ Μ.

2599. Το παλάτι του Διγενή (ΕΕΦΣΠΘ 11, 1970, 7-15).

ΑΝΩΝΥΜΟΣ

2600. Κρίση του: Ε. Κριαρά, Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας, 1100-1669 (Διαβάζω, αρ. 16, Ιαν. 1979, 69).

ΒΑΓΙΑΚΑΚΟΣ Δ.

2601. Γλωσσικόν φυσιογνωστικόν εράνισμα (ΛΔ 13, 1978, 5-20).

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Π.

2602. Βιβλιοκρ. του: Στάθης, κρητική κωμωδία, έκδ. Lidia Martini (Ελλην. 31, 1979, 529-540).

ΒΕΛΟΥΔΗΣ Γ.

2602α. Διήγησις Αλεξάνδρου του Μακεδόνος [Νέα Ελληνική Βιβλιοθήκη. Δημιουργική πεζογραφία, αρ. 39], Αθήνα 1977.

ΔΕΤΟΡΑΚΗΣ Θ.

2603. Η πανώλης εν Κρήτη. Συμβολή εις την ιστορίαν των επιδημιών της νήσου (ΕΕΦΣΠΑ, περ. β', 21, 1970/71).

2604. Γεωργίου Νικολετάκη χρονικά σημειώματα (Κρητολ. 5, 1977, 113-138).

ΔΕΤΟΡΑΚΗΣ Θ.

2604α. Γλωσσικές και ερμηνευτικές παρατηρήσεις σε κρητικά κείμενα (Κρητολ. 8, 1979, 123-134).

ΖΑΧΑΡΙΑΔΟΥ Ε.

2605. Σχετικά με την χρονολόγηση του «Θρήνου της Αθήνας» (1329) (Αφ. Λ. Πολ. 25-28).

[ΖΕΡΒΟΓΙΑΝΝΗΣ Ν.?]

2606. Κρητικά συμβόλαια ενετοκρατίας (της μονής Αρετίου-Μεραμπέλλου) (Αμάλθ. 9, 1978, 231-236 και 10, 1979, 251-256).

ΘΑΒΩΡΗΣ Α.

2607. Ετυμολογικά της νέας ελληνικής (Ηπειρωτική Εστία, 1977, ανάτ., σ. 1-13).

ΘΑΒΩΡΗΣ Α.

2607α. Το νεοελληνικό *κλαρί* και η αποβολή του *δ* ανάμεσα σε φωνήεντα σε νεοελληνικά ιδιώματα (Δωδώνη 6, 1977, 185-199).

2608. Από την ιστορία του νεοελληνικού λεξιλογίου (Δωδώνη 7, 1978, 213-238).

2609. Η φράση «... και τώρα εία που φθάνω» των Προδρομικών ποιημάτων και το νεοελληνικό μόριο «για (⟨γεια⟨εια⟨αρχ. εία)» (Αφ. Λ. Πολ. 9-23).

ΚΑΖΑΝΑΚΗ Μ.

2610. Ειδήσεις για το ζωγράφο Θωμά Μπάθα (1554-1599) από το Νοταριακό Αρχείο της Κέρκυρας (Δελτ. Ιον. Ακαδ. 1, 1977, 1-306).

ΚΑΛΟΓΕΡΑΣ Β.

2610α. Ηχοποίητες λέξεις και ρίζες στην ελληνική, Θεσσαλονίκη 1975.

ΚΑΛΟΝΑΡΟΣ Π.

2611. Σχέσεις του ακριτικού έπους προς τα Αιθιοπικά του Ηλιοδώρου (Πρακτ. Ακ. Αθ. 18, 1943 ⟨1950⟩, 33κε.).

ΚΟΝΤΟΣΟΠΟΥΛΟΣ Ν.

2611α. Κρητικά ετυμολογικά: «το κουράδι» και «το νάκλι» (Κρητολ. 1, 1975, 177-180).

ΚΕΓΑΧΙΟΓΛΟΥ Γ., βλ. KECHAGIOGLOU G.

ΚΡΙΑΡΑΣ Ε.

2612. Σχόλια σε βυζαντινή επιγραφή (Ελλην. 29, 1976, 166-171).

ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ ΣΤ.

2613. [Βιβλιοκρ. μελετών του Η. Grégoire] (Λαογρ. 10, 1929, 623-662).

ΚΩΣΤΑΚΗΣ Θ.

2614. Βάτικα και Χαβουτσί. Τα Τσακωνοχώρια της Προποντίδας [Εκδόσεις Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, 22], Αθήνα 1979.

ΛΑΜΠΡΟΣ ΣΠ.

2615. Βιβλιοκρ. του: K. Krumbacher, Eine neue Handschrift des Digenis Akritas (ΝΕ 1, 1904, 380-383).

ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ Φ. Δ.

2616. Κοινωνία και διοίκηση στα Κύθηρα στις αρχές του 17ου αι. (Δωδώνη 7, 1978, 141-169).

ΜΑΥΡΟΜΑΤΗΣ Γ.

2616α. Στίχοι της «Ρίμας Θρηνητικής» του Πικατόρου σε κρητικό δημοτικό τραγούδι (Κρητολ. 7, 1978, 81-100).

2616β. Και άλλοι στίχοι της «Ρίμας Θρηνητικής» του Πικατόρου από τη λαϊκή παράδοση (Κρητολ. 8, 1979, 121-122).

ΜΗΝΑΣ Κ. Μ.

2617. Ετυμολογίες νεοελληνικών λέξεων της Ηπείρου (Δωδώνη 7, 1978, 105-116).

ΜΠΟΓΚΑΣ Ε.

2617α. Τα γλωσσικά ιδιώματα της Ηπείρου (βορείου, κεντρικής και νοτίου) Α' Γιαννιώτικο και άλλα λεξιλόγια, Β' Γλωσσάριο Βορ. Ηπείρου, Θεσπρωτίας, Κόνιτσας κ.ά., Ιωάννινα 1964-1966.

ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Π.

2617β. Μετάφρασις ομιλίας Ιωάννου του Δαμασκηνού περί των εν πίστει κεκοιμημένων εις την Κυπραίων γλώτταν (Πρακτ. Α' Κυπρ. Σ., Γ' β', Λευκωσία 1973, 237-240).

ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ Π.

2617γ. Μελετίου του Πηγά, Ανέκδοτος λόγος περί σοφίας (ΕΕΒΣ 39-40, 1972/73, 675-688).

ΞΥΓΓΟΠΟΥΛΟΣ Α.

2618. Η αρχαία μυθολογία και ιστορία στο έπος του Διγενή Ακρίτα (ΕΕΦΣΠΘ 12, 1973, 417-424).

ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ Δ.

2619. Ακρίται, ακριτικά άσματα, ακριτικόν έπος (ΕΕΦΣΠΑ 23, 1972/73, 132-153).

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Κ.

2620. Δύο ηπειρωτικά γιατροσόφια (Δωδώνη 7, 1978, 239-301).

ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Λ.

2621. Τοπωνυμικό του χωριού Περάτη Ιωαννίνων (Δωδώνη 5, 1976, 93-119).

ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ Μ.

2622. Οι τροφές των Κρητικών στο 15ο και 16ο αιώνα (Κρητολ. 7, 1978, 49-72).

ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Γ.

2623. Κριτικαί και ερμηνευτικαί παρατηρήσεις εις τας διασκευάς της Ακριτηίδος (Πνεύμα, περ. β', έτος 4, 1944, σ. 44 κ.ε.).

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΛΟΣ Θ.

2624. Μαρτύριον Κυπρίων (Απόστολος Βαρνάβας, Τόμος πεντηκονταετηρίδος, 1975, 307-338).

ΠΑΠΑΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ-ΘΕΟΔΩΡΙΔΗ Ν.

2625. Ο «Πιστικός βοσκός» και τα έργα του Χορτάτση (Θησαυρ. 15, 1978, 80-97).

ΠΙΤΥΚΑΚΗΣ Μ.

2626. Γλωσσικά. Τεχνικοί και επαγγελματικοί όροι από τη γεωργική ζωή της ανατ. Κρήτης (Αμάλθ. 9, 1978, 273-295).

2627. Γλωσσικά. Εκφράσεις από την ανατ. Κρήτη (Αμάλθ. 10, 1979, 213-244).

ΠΛΑΤΑΚΗΣ Ε.

2628. Τα από σο- (ή σω-) αρχόμενα σύνθετα ρήματα και ονόματα του κρητικού γλωσσικού ιδιώματος (Κρητολ. 9, 1979, 43-52).

2629. Το «λιακόνι» της Κρήτης στη λαογραφία (Κρητολ. 9, 1979, 99-118).

2630. Το τοπωνύμιον «Δόλωνας» εις την Κρήτην (Αθ. 77, 1979, 141-144).

2631. Το φυτό «αζόγυρος» και τα συνώνυμά-του (Κρητολ. 9, 1979, 134).

ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΑΔΗ-ΠΟΛΙΤΗ Μ.

2632. Μαρκιανός τλήμων και αμαθής γραφεύς της μονής Δουσίκου (Αφ. Λ. Πολ. 39-52).

ΣΙΦΩΝΙΟΥ-ΚΑΡΑΠΑ Α., ΤΟΥΡΤΟΓΛΟΥ Μ., ΤΡΩΙΑΝΟΣ Σ.

2633. Το Νοταριακόν Αρχείον Κεφαλληνίας (ΕΚΕΙΕΔ 16-17, 1969/70, 1-232).

ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ Χ.

2633α. Το όνομα «Κατζάραπος» (Κρητολ. 5, 1977, 171-177).

ΣΦΥΡΟΕΡΑΣ Β.

2634. Κυκλαδικά έγγραφα εξ ιδιωτικών συλλογών, σειρά πρώτη: ναξιακά (ΕΕΚυκλ.Μ 5, 1965/66 ⟨1966⟩, 635-667).

ΤΟΥΡΤΟΓΛΟΥ Μ.

2635. Περί της εκλογής δικαστικών και διοικητικών αρχών εις την νήσον Κέρκυραν (ΕΚΕΙΕΔ 22, 1977, 1-15).

ΤΣΑΒΑΡΗ Ι.

2636. Συμβολή στη μελέτη του Πουλολόγου (μέρος τρίτο: Κριτικές και ερμηνευτικές παρατηρήσεις) [Διδακτορική διατριβή], Ιωάννινα 1979.

ΤΣΙΤΣΕΛΗΣ Η.

2637. Γλωσσική ύλη. Γλωσσάριον Κεφαλληνίας (Νεοελληνικά Ανάλεκτα Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσού 2, 1874, 145-368).

ΤΣΟΠΑΝΑΚΗΣ Α. Γ.

2637α. Φιλολογικές παρατηρήσεις στην Πανώρια και τον Στάθη (Κρητολ. 8, 1979, 57-75).

ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ Ν. Β.

2638. Γλωσσικά και λαογραφικά εκ Κρήτης (Κρητολ. 3, 1976, 77-88).

2639. Βιβλιοκρ. του: Το Χρονικόν των Τόκκων της Κεφαλληνίας, Cronaca dei Tocco di Cefalonia di Anonimo, έκδ. G. Schirò (Αθ. 76, 1976/77, 365-370).

2640. Τα εις «-atum)άτον» της βυζαντινής γλώσσης και η επίδοσις αυτών εις την νεοελληνικήν (Αθ. 77, 1979, σελ. ανατ. 3-55).

ΦΡΑΓΚΑΚΙ Ε.

2641. Η δημώδης ιατρική της Κρήτης, Αθήνα 1978.

ΧΑΡΑΛΑΜΠΑΚΗΣ Χ.

2642. Παρατηρήσεις αναφερόμεναι εις τον σχηματισμόν των επιθέτων κατά την περιγραφήν προσώπων εις την Χρονογραφίαν του Μαλάλα (ΛΔ 13, 1978, 21-42).

ΧΑΤΖΗΙΩΑΝΝΟΥ Κ.

2643. Βιβλιοκρ. του: D. J. Georgacas, Icthyological Terms for the Sturgeon and Etymology of the International Terms Botargo, Caviar and Congeners (Λαογραφική Κύπρος 26, Μάης-Αύγ. 1979, 65-66).

ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ Γ.

2643α. Γλωσσολογικαί έρευναι, Β' [Ακαδημία Αθηνών, Κέντρον συντάξεως του Ιστορικού λεξικού, Λεξικογραφικόν Δελτίον, Παράρτημα 2], Αθήνα 1977.

ΧΕΝΡΙΧ Γ. (=HENRICH G.)

2644. Κλητικές και γενικές σε -ο από αρσενικά σε -ος στα μεσαιωνικά και νέα ελληνικά [Διατριβή επί διδακτορία], Θεσσαλονίκη 1976.

ΧΕΡΤΣΦΕΛΝΤ Μ.-BRIAN J.

2645. Γύρω από δύο μορφές στη ροδίτικη διάλεκτο: «οχλός» και «οχνός» (Δωδεκαν. Χρον. 4, 1978, σελ. ανατ. 1-7).

ΨΥΧΑΡΗΣ

2646. Ιστορικά και γλωσσολογικά ζητήματα [Ρόδα και Μήλα, Α' 133-144, Παρίσι 1901].

β') ξενόγλωσσων

AERTS W. J.

2647. The last days of Alexander the Great according to the byzantine Alexander poem (Ten studies on the last days of Alexander in literary and historical writing) [Symposium Interfacultaire Werkgroep Mediaevistiek, Groningen 12-15, October 1977, 21-55].

ALEXIOU M.

2647α. Βιβλιοκρ. του: B. Bouvier, Le mirologue de la Vierge. Chansons et poèmes grecs sur la Passion du Christ. I. La chanson populaire du Vendredi Saint (BZ 73, 1980, 57-59).

BAKKER W.

2648. Οι παλιές εκδόσεις της «Θυσίας του Αβραάμ» (Εραν. 15, 1979, 23-24).

BAKKER W.

2648α. The Sacrifice of Abraham. The Cretan Biblical Drama «Η θυσία του Αβραάμ» and Western European and Greek Tradition [Centre for Byzantine Studies], Birmingham 1978.

BANCROFT-MARCUS R.

2648β. Η πηγή πέντε κρητικών ιντερμεδίων (Κρητολ. 5, 1977, 5-44).

BAUD-BOVY S.

2649. Sur l'auteur et la date du «Sacrifice d'Abraham» et de l'"Erotocritos" (Byz. 13, 1938, 739-744).

BENEDETTO A.

2650. Βιβλιοκρ. του: A Byzantine Iliad, The text of Par. Suppl. Gr. 926, έκδ. Lars Nargaard και Ole L. Smith (Ελλην. 31, 1979, 236-241).

BRIAN J.

2651. Irregular [*u*] in Greek (Die Sprache 25, 1979, 13-15).

BROWNING R.

2652. The Language of Byzantine Literature (Byz.-Met. 1, 1978, 103-133).

CONOMIS N. C.

2652α. On the cypriot chronicles (Ελλην. 30, 1977-78, 153-156).

CUPANE C.

2653. Il motivo del castello nella narrativa tardo-bizantina, Evoluzione di un' allegoria (JÖB 27, 1978, 229-267).

[DARROUZÈS J.]

2654. Βιβλιοκρ. του: E. Κριαρά, Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας, 1100-1669 (REB 37, 1979, 296).

DIETERICH K.

2655. Βιβλιοκρ. του: K. Krumbacher, Eine neue Handschrift (Berliner Philologische Wochenschrift 24, 1904, στήλη 1638 κε.).

DILLER I.

2655α. Märchenmotive in Kallimachos und Chryssorrhoe (Folia Neohellenica 2, 1977, 25-40).

DÖLGER F.

2656. Βιβλιοκρ. του: S. Impellizzeri, Il Digenis Akritas (BZ 41, 1941, 188 κε.).

EIDENEIER H. και N.

2657. Zum Fünfzehnsilber der «Ptochoprodromika» (Αφ. Λ. Πολ. 1-7).

EIDENEIER N.

2658. Διορθωτικά στο κείμενο του Διγενή της Κρυπτοφέρρης (Ελλην. 23, 1970, 299-319).

FENSTER E.

2659. Βιβλιοκρ. του: Actes d'Esphigménou, έκδ. J. Lefort (BZ 71, 1978, 76-79).

GARZYA A.

2660. Capovolgimenti semantici e trasmissione dell' antico (Byzance et les Slaves, Mélanges Ivan Duičev, Παρίσι [1979]).

GEMERT A. F. (van)

2661. Μερικές παρατηρήσεις στον «Απόκοπο» του Μπεργαδή (Αφ. Λ. Πολ. 29-38).

GEORGACAS D. J.

2662. Ichthyological terms for the sturgeon and etymology of the international terms botargo, caviar and congeners (A linguistic, philological and culture-historical study), Ονόματα δηλωτικά του οξυρρύγχου και οι διεθνείς όροι botargo, caviar και συγγενή (Μονογραφία γλωσσοϊστορική, φιλολογική, με ετυμολογικήν αναφοράν εις την ιστορίαν γλώσσης και πολιτισμού) [Πραγμ. Ακ. Αθ. 43, 1978].

GIANNELLI C.

2663. Scripta minora (SBN 10) [Istituto di Studi Bizantini e Neoellenici dell' Universita], Ρώμη 1963.

GRÉGOIRE H.

2664. Ο Διγενής Ακρίτας, Νέα Υόρκη 1942.

2665. Nouvelles notes épiques (Byz. 25-27, 1955/57, 779-781).

GRÉGOIRE H. και LETOCART M.

2666. Εντυχία προς ήλιον, L'invocation au soleil vengeur dans l'épopée byzantine (REB 42, 1940 [=Mél. Radet], σ. 161 κε.).

HAGG T.

2666α. Βιβλιοκρ. του: R. Merkelbach-J. Trumpf, Die Quellen des griechischen Alexanderromans (BZ 73, 1980, 54-57).

2666β. Βιβλιοκρ. του: J. Trumpf, Anonymi Byzantini. Vita Alexandri regis Macedonum (BZ 73, 1980, 54-57).

HENDRICKS B.

2667. Les institutions de l'empire latin de Constantinople (1204-1261): La cour et les dignitaires (Βυζαντ. 9, 1977, 187-217).

HENRICH G., Βλ. ΧΕΝΡΙΧ Γ.

HERZFELD M., βλ. ΧΕΡΤΣΦΕΛΝΤ Μ.

H(OHLWEG) A.

2668. Βιβλιοκρ. του: E. Κριαρά, Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας, 1100-1669, Ε' (BZ 71, 1978, 156).

H(OHLWEG) A.

2668α. Βιβλιοκρ. του: Ε. Κριαρά, Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας, 1100-1669, τόμ. Ϛ' (BZ 72, 1979, 150-151).

IRMSCHER J.

2669. Die slawischen Sprachen und das Neugriechische [Les Cultures slaves et les Balkans, 2], Σόφια 1978.

IRSCHER J.

2669α. Βιβλιοκρ. του: H. Eideneier, Spanos. Eine byzantinische Satire in der Form einer Parodie (BZ 73, 1980, 52-54).

JEFFREYS M.

2670. Digenis Akritas, Manuscript 2 (Δωδώνη 4, 1975, 161-201).

2671. The Astrological Prologue of «Digenis Akritas» (Byz. 46, 1976, 375).

JENKINS R. J.

2672. Βιβλιοκρ. του: J. Mavrogordato, Digenes Akrites (Journal of Hellenic Studies 77, 1957, 369 κε.).

KAHANE H. και R.

2673. Graeca et romanica scripta selecta, volume one, Romance and Mediterranean Lexicology, 'Αμστερνταμ 1979.

KAMBYLIS A.

2674. Zum Gedicht auf den Tod des Kaisers Konstantin VII. Porphyrogennetos im Scylitzes Matrinensis (BZ 72, 1979, 297-305).

KARPOZILOS A.

2675. Βιβλιοκρ. του: Peter Schreiner, Die byzantinischen Kleinchroniken. I. Einleitung und Text (Ελλην. 30, 1977/78, 181-182).

KECHAGIOGLOU G.

2676. Βιβλιοκρ. του: Γεωργίου Χούμνου, Η Κοσμογέννησις, κριτ. έκδ. Γ. Α. Μέγα (BZ 71, 1978, 70-74).

KODER J.

2677. Arethas von Kaisareia und die sogenannte Chronik von Monembasia (JÖB 25, 1976, 75-80).

2678. Βιβλιοκρ. του: Stam. C. Caratzas, Les Tzacones (Supplementa Byzantina 4) (JÖB 27, 1978, 381-383).

2679. Βιβλιοκρ. του: Λίνου Πολίτη, Ποιητική Ανθολογία. Δεύτερη έκδοση αναθεωρημένη. Ι. Πριν από την άλωση, ΙΙ. Μετά την άλωση (15ος και 16ος αιώνας), ΙΙΙ. Η κρητική ποίηση του δέκατου έβδομου αιώνα (JÖB 27, 1978, 387-388).

2680. Βιβλιοκρ. του: The Λόγοι διδακτικοί of Marinos Phalieros, έκδ. W. F. Bakker και A. F. van Gemert (JÖB 28, 1979, 377-378).

2680α. Liutprand von Cremona und die griechische Sprache (Byzantina Vindobonensia 13, 1979, 17-70).

LAVAGNINI B.

2681. Qualche relitto di età bizantina nella toponomastica e nella onomastica della Sicilia (Byzance et les Slaves, Mélanges Ivan Dujcev, σελ. 243-247), Παρίσι 1979.

LEMERLE P.

2682. Βιβλιοκρ. του: E. Trapp, Digenes Akrites, Synoptische Ausgabe (Cahiers de Civilisation Médiévale 16, 1973, 348 κε.).

LEMERLE P., GUILLOU A., SVORONOS N., PAPACHRYSSANTHOU D.

2683. Actes de Lavra, II de 1204 à 1328, III de 1329 à 1500, édition diplomatique [Archives de l'Athos, VIII, X], Παρίσι 1977, 1979.

LEROY M.

2684. Un papyrus arméno-grec (Byz. 13, 1938, 513-537).

2685. Βιβλιοκρ. του: Ε. Κριαρά, Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας, 1100-1669 (Byz. 49, 1979, 555-557).

MARTINI L.

2685α. Considerazioni e proposte sullo «Zenone» (Miscellanea 1, 1978, 33-51).

MAVROGORDATO J.

2686. Some notes on the Escorial and Russian versions of Digenes Akritas (Προσφ. Κυριακ. σ. 463-468).

MEYER G.

2687. Romanische Wörter im kyprischen Mittelgriechisch (Jahrb. f. rom. Phil. 15[=3 n.s.], 1876, 33-56 [=Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ., σ. 121-142]).

2688. Albanesische Studien IV, Das Griechisch-Südrumänisch-albanesische Wörtverzeichniss der Kavalliotis, herausgegeben und erklärt, [Sitzungsberichte der kais. Akademie der Wissenschaften in Wien, Philosophisch-historische Classe, Band CXXXII, XII], Βιέννη 1895.

M(IHĂESCU) H.

2689. La langue latine dans le Sud-est de l'Europe, Βουκουρέστι-Παρίσι 1978.

2690. La littérature byzantine, source de connaissance du latin vulgaire II (RES-EE 17, 1979, 39-60).

2691. Βιβλιοκρ. του: E. Κ ρ ι α ρ ά, Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας, 1100-1669, Ϛ' (RES-EE 17, 1979, 191).

MITSAKIS K.

2691α. Βιβλιοκρ. του: V. T s i o u n i, Παιδιόφραστος διήγησις των ζώων των τετραπόδων (Balkan Studies 17, 1976, 408-410).

MORGAN G.

2692. Cretan Poetry, Sources and Inspiration; Chapter II: Digenis in Crete (Κρ. Χρ. 14, 1960, 44-68).

MOSSAY J.

2692α. Βιβλιοκρ. του: E. Κ ρ ι α ρ ά, Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας, 1100-1669, τ. Δ'-Ε' (Revue d'histoire écclésiastique 74, 1979, 262-3).

OIKONOMIDÈS N.

2693. L'évolution de l'organisation administrative de l'empire byzantin au XIe s. (1025-1118) (Trav. et Mém. 6, 1976, 148).

2694. Actes de Kastamonitou, édition diplomatique [Archives de l'Athos, IX], Παρίσι 1978.

2695. L'«épopée» de Digénis et la frontière orientale de Byzance aux Xe et XIe siècles (Trav. et Mém. 7, 1979, 375-397) [Centre de recherche d'histoire et civilisation de Byzance].

PAPADEMETRIOU J.-TH.

2696. Notes on the Vocabulary of Secundus Taciturnus (Glotta 56, 1978, 73-88).

PAPADOPOULLOS TH.

2697. Un monument de littérature populaire chypriote [Publications du Centre de recherche scientifique de Chypre, I], Λευκωσία 1967.

PAPATHOMOPOULOS M.

2698. Mediaevalia. I Narratio neograeca Apollonii Tyri (Δωδώνη 2, 1973, 283-293).

PECORARO V.

2699. Βιβλιοκρ. του: Στάθης, κρητική κωμωδία. Κριτική έκδοση με εισαγωγή, σημειώσεις και λεξιλόγιο L i d i a M a r t i n i (Ελλην. 31, 1979, 540-543).

PERTUSI A.

2700. Alcune note sull'epica bizantina (Aevum 36, 1962, 14).

2701-2. La poesia epica bizantina e la sua formazione, Problemi sul fonto storico e la struttura letteraria del Digenis Akritas [Atti del Convegno Internazionale sul tema: La poesia epica e la sua formazione] [Accademia Nazionale dei Lincei, Anno 367, Quaderno 139, σ. 481 κε.], Ρώμη 1970.

POLITIS L.

2703. Das byzantinische Epos des Digenis Akritas. Probleme der Textüberlieferung, Geistesgeschichtliche Perspektiven (Festgabe für R. Fahrner, Βόννη 1969, σ. 113 κε.).

RUSSO D.

2704. Studii istorice greco-romane Opere Postume, έκδ. C. C. Giurescu, A. και N. Camariano A', B' [Fundatia Pentru Literatura si Arta «Regele Carol II»], Βουκουρέστι 1939.

SAUNIER G.

2705. «Adikia». Le mal et l'injustice dans les chansons populaires grecques. Préface de Nicolas Svoronos [Collection de l'Institut français d'Athénes], Παρίσι 1979.

SCHREINER H.

2706. Welche der grossen volksgriechischen Dichtungen des Mittelalters weisen keine oder nur geringe Spuren gelehrter Überarbeitung auf (Πεπρ. Θ' ΔΒΣ Γ', 227 κε.), Αθήνα 1958.

SCHREINER P.

2707. Βιβλιοκρ. του: Cronaca di Monemvasia, έκδ. I. D u j č e v (BZ 71, 1978, 68-69).

2708. Ein Prostagma Andronikos' III. für die Monembasioten in Pegai (1328) und das gefälschte Chrysobull Andronikos' II. für die Monembasioten im byzantinischen Reich (JÖB 27, 1978, 203-228).

SIGALAS A.

2709. Zur Frage der Herausgabe volkstümlicher Texte unter Berücksichtigung byzantinischer Romane und neugriechischer Volkslieder (Actes II Congr. Intern. ét. sud-est europ., E', 1978, 771-785).

SPADARO G.

2710. L'inedito «Polemos tis Troados» e l'«Achilleide» (BZ 71, 1978, 1-9).

2711. Βιβλιοκρ. της: L i d i a M a r t i n i, «Στάθης», κρητική κωμωδία (BZ 72, 1979, 56-65).

2712. Prolegomena al romanzo di Florio e Plaziaflore (Quaderni del Siculorum Gymnasium, 4, Κατάνη 1979).

2713. Studi di filologia cretese [Quaderni del Siculorum Gymnasium, 5], Κατάνη 1979.

SVORONOS N.

2714. Recherches sur le Cadastre byzantin et la fiscalité aux XIe et XIIe siècles: Le Cadastre de Thèbes, Index général (Études sur l'organisation intérieure. La société et l'économie de l'empire byzantin), Λονδίνο 1973.

TARABOUT V.

2715. La langue de Valaoritis, Αθήνα 1970.

2716. L'interrogatif είντα ou ίντα, «quoi?» du grec moderne dialectal (Bulletin de la Société de linguistique de Paris 73, 1978, 301-310).

2717. Βιβλιοκρ. του: E. K ρ ι α ρ ά, Λεξικό της μεσαιωνικής ελληνικής δημώδους γραμματείας, 1100-1669, τ. E' (Bulletin de la Société de linguistique de Paris 73, 1978, 148-150).

TRAPP E.

2718. Hagiographische Elemente im Digenes-Epos (Anal. Boll. 94, 1976, σ. 275-287).

2719. Βιβλιοκρ. του: L i d i a M a r t i n i, Στάθης, κρητική κωμωδία (JÖB 27, 1978, 390-391).

2720. Βιβλιοκρ. του: Spanos. Eine byzantinische Satire in der Form einer Parodie. Έκδ. H. E i d e n e i e r (JÖB 28, 1979, 374-377).

TRYPANIS C.

2721. Βιβλιοκρ. του: E. T r a p p, Digenes Akrites, Synoptische Ausgabe der ältesten Versionen (Gnomon 45, 1973, 614-616).

TSOPANAKIS A.

2722. Elementi grammaticali di lingua greca medioevale (Italia linguistica nuova et antica 1, 1976, 361-383).

VAYACACOS D.

2723. La vie monastique et son influence sur la formation de la langue grecque (Actes II Congr. Intern. sud-est europ. 4, 1978, 131-140).

WOOD D.

2724. The Koukoulithariotai in «Digenis Akritas» (Byz. 28, 1958, 91-93).

Γ' ΣΥΛΛΟΓΕΩΝ

2725. *Μαστροδημήτρης Π.* Έλληνες λόγιοι (ιε'-ιθ' αιώνες), μελέτες και κείμενα, Α', Αθήνα 1979.

2726. *Schreiner P.* Die byzantinischen Kleinchroniken, 1. Teil, Einleitung und Text, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften [Corpus Fontium Historiae Byzantinae, Series Vindobonensis, Volumen XII/1, Chronica byzantina breviora], Βιέννη 1975.

Δ' ΤΙΜΗΤΙΚΩΝ ΤΟΜΩΝ

Αφιέρωμα στον καθηγητή *Λίνο Πολίτη*, Θεσσαλονίκη 1978.

Ε' ΛΕΞΙΚΩΝ

α') ελληνόγλωσσων

Γεωργοπαπαδάκος Α. και ομάδα φιλολόγων, Ερμηνευτικό Λεξικό της νεοελληνικής γλώσσας (δημοτικής) της Εγκυκλοπαιδείας «Παιδεία» [Αθήνα].

Καραναστάσης Α., Ιστορικόν Λεξικόν των ελληνικών ιδιωμάτων της Κάτω Ιταλίας (ΛΔ 13, 1978, 43-67).

Λουκάς Γ., Γλωσσάριον, εκδιδόμενον υπό Θ. Δ. Κύπρη [Δημοσιεύματα του Κέντρου επιστημονικών ερευνών, VII, Ύλικά διά την σύνταξιν Ιστορικού Λεξικού της κυπριακής διαλέκτου, μέρος α'], Λευκωσία 1979.

Μιχαηλίδης-Νουάρος Μ., Λεξικόν της καρπαθιακής διαλέκτου, Αθήνα 1972.

β') ξενόγλωσσων

Shipp G. P., Modern Greek Evidence for the Ancient Greek Vocabulary, Σύντνεϋ [1979].

Ϛ' ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ

Δελτίον Ιονίου Ακαδημίας, Αθήνα.

ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ

Στους πίνακες που ακολουθούν συγκεντρώθηκαν βραχυγραφίες εκδόσεων κειμένων ή μελετημάτων και βραχυγραφίες ονομάτων μελετητών και εκδοτών, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν κατά τη σύνταξη των έξι έως τώρα τόμων του Λεξικού. Οι αριθμοί που ακολουθούν τις βραχυγραφίες εκδοτικών ή άλλων δημοσιευμάτων παραπέμπουν στους σχετικούς βιβλιογραφικούς πίνακες των τόμων Α', Β', Ε', Ϛ' και Ζ' του Λεξικού (γιατί ο Γ' και ο Δ' δεν περιέχουν βιβλιογραφία σε ειδικούς πίνακες).

Α' ΚΕΙΜΕΝΩΝ

α') με ελληνικό τίτλο

Αγαπ., Γεωπον.=2042
Αγαπητ., Εις αγ. Δέκα=2041
Αγαπ., Νέος Παράδ.=2063
Αγν., Ποιήμ.=155
Αιν. άσμ.=359
Αιτωλ., Βοηβ.=5
Αιτωλ., Μύθ.=3
Αιτωλ., Μύθ. (Legr.)=2
Αιτωλ., Ρίμ. Α. Καντ.=4
Αιτωλ., Ρίμ. Μ. Καντ.=4
Ακ. Αθ., Δημ. τραγ. Α'=2504
Ακολ. Αρσεν.=2087
Ακ. Σπαν.=112
Αλεξ.=2098
Άλ. Κύπρ.=1485
Αλλατ., Σύμβ. Αθαν.=307
Αλφ.=115
Αλφ. καταν.=2091
Αλφ. (Mor.)=117
Αλφ. (Μπουμπ.)=116
Αλφ. ξεν.=119
Αλφ. (Πασχ. - Παπαδ.)=2090
Αμ. παράκλ.=120
Αναγν., Ημιάμβ.=2062
Αναγν., Στ. πολιτ.=6
Ανακάλ.=121
Ανάλ. Αθ.=122
Άνθ. χαρ.=2092
Άννα Κομν.=Άννα Κομνηνή (B. Leib, Παρίσι 1937-1945)
Ανων., Ιστ. σημ.=205
Αξαγ., Κάρολ. Ε'=7
Απαρν.=123
Αποκ. Θεοτ.=126
Αποκ. Θεοτ. (Pern.)=125
Απόκοπ.=57
Απόκοπ.²=2582
Απολλών.=127
Απολλών. (Wagn.)=130
Αποφθ.=2188
Αποφθ. πατέρ.=354
Αραμπατζόγλου, Φωτίειος Βιβλ.=2160
Αργυρ., Βάρν. Κ=8
Αρέθ., Επιστ.=308
Αρμεν., Εξάβ.=2043
Αρμούρ.=132
Αρσ., Κόπ. διατρ.=9
Άρχ. Μεγ. Β=118
Άρχ. Μεγ. Ρ=116
Άσμα Κύπρ.=135
Άσμα Μάλτ.=134
Άσμα πολ.=133
Άσμα σεισμ.=136
Ασσίζ.=137
Ατταλ.=Μιχ. Ατταλειάτης (έκδ. Βόννης)
Αχέλ.=10

Αχιλλ. (Haag) L=140
Αχιλλ. L=139
Αχιλλ. N=139
Αχιλλ. O=138
Αχμέτ, Ον.=309

Βακτ. αρχιερ.=141
Βακτ. αρχιερ. (Γκίνης)=2179
Βέλθ.=143
Βελλερ., Επιστ.=1461
Βεν.=1489
Βεν. κείμ.=124
Βεν. (Λάμπρ.)=164
Βεντράμ., Γυν.=11
Βεντράμ., Φιλ.=12
Βησσ., Επιστ.=13
Βίος αγ. Ηλία=2093
Βίος αγ. Κυπρ.=355
Βίος αγ. Νικ.=147
Βίος Αισώπ.=1487
Βίος Αλ.=113
Βίος Αλ.²=2588
Βίος Αρχίππ.=1519
Βίος γέρ. V=250
Βίος Δημ. Μοσχ.=148
Βίος Ευθυμ. πατριάρχ.=1520
Βίος Θεοδ. Συκ.=2094
Βίος οσ. Αθαν.=149
Βλαστού, Επιστ. 1462
Βλεμμ., Δούκ.=310
Βλεμμ., Λάσκ.=311
Βλεμμ., Ποίημ.=312
Βοσκοπ.=150
Βοσκοπ.²=2582
Βουστρ.=14
Βραχ. χρον.=2226
Βυζ. Ιλιάδ.=2106
Βυζ. κάλ.=366
Βυζ. σκωπτ. τραγ.=356

Γαδ. διήγ.=151
Γαδ. διήγ. (Wagn.)=152
Γέν. Ρωμ.=242
Γερασ., Ἑτ. στ.=313
Γερμ. Λοκρ. Γράμμ.=2044
Γερμ., Ον.=314
Γεωργ. Ακροπολ., Χρον. Συγγρ.=Γεωργίου Ακροπολίτου, Χρονική Συγγραφή (A. Heisenberg, Λειψία 1903)
Γεωργηλ., Βελ.=15
Γεωργηλ., Θαν.=17
Γεωργηλ., Θαν. (Wagn.)=16
Γεώργ. Μον.=323
Γεωργ. Συνεχ.=315
Γκίνου, Στ.=2045
Γλυκά, Αναγ.=18
Γλυκά, Στ.=19
Γλυκά, Στ. Β'=18
Γράμμα κρ. διαλ.=101
Γράμματα Μετεώρ.=2169
Γρηγορίου, Βίος οσ. Ρωμύλ.=2046
Γυμν. Ρώμ.=153
Γύπ.=105

Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.)=2617β
Δαμασκ. Στουδ., Διάλ.=2076
Δαμασκ. Στουδ., Φυσιολ. T=316
Δαρκές, Προσκυν.=2047
Δελλ.=2237
Δελλ. [Πάθη Χριστού]=2070
Δεφ., Λόγ.=22
Δεφ., Σωσ.=21
Δημ. αινίγμ.=2095
Δημ. άσμ.=351
Δημ. Βυζ. άσμ.=359α
Δημ. κείμ.=1488
Δημ. ομιλ.=2113
Διαθ. Ακοτ.=2238
Διαθ. Αλ.=393
Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας=1465
Διαθ. Θεοδ. Σαρ.=385
Διαθ. Νίκων.=388
Διαθ. Ντεφαΐτζ.=389
Διαθ.Πασχαλίγ.=389
Διακρούσ.=24
Διακρούσ., Αφ.=2049
Διακρούσ., Ἑτεροι=2049
Διακρούσ., Πένθος=2048
Διακρούσ., Στ.=2049
Διάλ. Ευθυμ.=2096
Διασωρ.=1463
Διάτ. Κυπρ.=156
Διγ.=1521
Διγ. A=160

Διγ. Ἀνδρ.=159
Διγ. κάβ.=361
Διγ. Τρ.=157
Διγ. Esc.=160
Διγ. Gr.=161
Διγ. (Hess.) Esc.=158
Διγ. O=68
Διγ. (Trapp) Esc.=2097
Διγ. (Trapp) Gr.· βλ. προηγούμ.
Διγ. Z· βλ. προπροηγούμ.
Διδ. Σολ. P=162
Διήγ. Αγ. Σοφ.=163
Διήγ. Αλ. FE=1489α
Διήγ. Αλ. G=1490
Διήγ. Αλ. V=114
Διήγ. αναιρεθ.=1491
Διήγ. Βελ.=1486α
Διήγ. Βελ. (Cant.)=145
Διήγ. Βελ. Neap.=2100
Διήγ. εις τους κρασοπατέρας=2102
Διήγ. εκρ. Θήρ.=165
Διήγ. θαύμ. αρχ. Μιχ.=1523
Διήγ. μάρτ.=362
Διήγ. παιδ.=166
Διήγ. παιδ. (Tsiouni)=2101
Διήγ. πανωφ.=167
Διήγ. πόλ. Θεοδ.=49
Διήγ. Τωβήτ=1522
Διήγ. ωραιότ.=168
Δοκειαν.=317
Δούκ.=25
Δωρεά Μαρ. Παλαιολ.=169
Δωρ. Μον.=26
Δωρ. Μον. (Βαλ.)=34
Δωρ. Μον. (Hopf)=27

Εβρ. γλωσσ.=357
Εβρ. ελεγ.=170
Ἐγγρ. μον. Φιλοσ.=1543
Ἐγγρ. Σύρου=2184
Εγκ. αγ. Δημ.=1492
Εις Θεοτ.=281
Εκατόλ. M=176
Ἐκθ. χρον.=171
Ἐκθ. χρον.=171
Εκλ. Λέοντ.=363
Εκλογής χειρόγρ.=2573
Ἐκφρ. ξυλοκ.=172
Ελλην. νόμ.=226
Εξήγ. πέτρ.=234
Επιθαλ. Ανδρ. Β'=174
Επιστ. Αδελφ.=1493
Επιστ. Βαγιαζ.=1524
Επιστ. Ηγουμ.=1495
Επιστ. Μουρ. Β' AB=77
Επιστ. Μωάμ.=175
Ερμον.=28
Ερωτόκρ.=39
Ερωτόκρ.²=2060α
Ερωτοπ.=176
Ερωφ.=104
Ευγέν.=56
Ευγεν., Δρόσ.=29
Ευγ. Ιωαννούλ.=306
Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ.=2052
Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. (Γριτσόπ.)=2053
Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. (Παπατριαντ.)=2053α
Ευρετ. Ερωτοκρ.=Πίναξ του παρόντος βιβλίου του λεγομένου Ρωτόκριτου (Στ. Ξανθουδίδης, Ερωτόκριτος, Ηράκλειο 1915, 763-73)
Ευστ.=Eustathii, Commentarii ad Homeri Iliadem pertinentes ad fidem codicis laurentiani editi, curavit Marchinus van der Valk, τόμ. Α'-Γ', Lugduni Batarorum 1971-1979.
Ευστ., Ἀλ.=320
Ευστ., Opusc.=319

Ζήν.=177
Ζήν. (Μπουμπ.)=1494
Ζήνου, Βατραχ.=2050
Ζήνου, Πρόλ. Πένθ. θαν.²=2051
Ζυγομ., Επιστ.=321
Ζωγγρ.=378

Ηπειρ.=365

Θαύμα αγ. Νικολ. α'=2103
Θαύμα αγ. Νικολ. β'=2104
Θεολ., Τζίρ.=32
Θεοφ., Χρον.=322
Θησ.=178

Θησ. (Foll.)=181
Θησ. (Morgan)=182
Θησ. (Schmitt)=179
Θρ. αλ.=189
Θρ. Θεοτ.=183
Θρ. Κύπρ. Κ=185
Θρ. Κύπρ. Μ=184
Θρ. Κων/π. Βαρβ.=190
Θρ. Κων/π. διάλ.=191
Θρ. Κων/π. (Mich.)=2105
Θρ. Κων/π. Πολλ.=188
Θρ. Κων/π. Β=192
Θρ. Κων/π. Η=186
Θρ. Κων/π. P suppl.=187
Θρ. Παναγ.=1496
Θρ. πατρ.=193
Θυσ.²=196

Ιακ., Παραιν.=33
Ιατροσ.=198
Ιατροσ. κώδ.=197
Ιατροσόφ.=364
Ιερακοσ.=23
Ιερόθ. Αββ.=1
Ιμπ.=200
Ιμπ. (Lambr.)=1497
Ιμπ. (Legr.)=199
Ιντ. κρ. θεάτρ.=201
Ισπαν. έγγρ. (Χασιώτης)=2334
Ιστ. Βατοπ.=142
Ιστ. Βλαχ.=50
Ιστ. Ηπείρ.=38
Ιστ. πατρ.=203
Ιστ. πολιτ.=204
Ιωακ. Κύπρ.=35
Ιωάνν. ιερ.=36
Ιων.=206

Κακή μάννα=207
Καλλίμ.=208
Καλλίμ. (Lambr.)=2107
Καλλίμ. (Pichard)=209
Καλλιν., Βίος Υπατ.=2054
Καλορείτ., Περί ματ. βίου=2055
Καλορείτ., Στ.=2056
Καλοσ., Χαλκ.=324
Καλούδ., Προσκυν.=2057

Καματηρ., Εισαγ. αστρον.=325
Καμεν.=323
Καναν.=37
Καραβ.=173
Καραντην.=1464
Καρτάν., Ἀνθ.=326
Καρτάν., Διαθ.=2058
Κατάγρ. Χαριτόπ.=384
«Κατά Ζουράρη»=2216
Κατάλ. οικουμ. συν.=2279
Καταλοιπ. Λάμπρ.=381
Κατάλ. πατριαρχ.=1526
Κατζ.=106
Κάτης=210
Κατσαίτ.=327
Κεδρ.=328
Κείμ. αγ. Δημ.=368
Κεκ., Στρατ.=329
Κιγάλα, Σύνοψις ιστοριών=2059
Κίνναμ.=330
Κλήμ. λαϊκ.=303
Κολοφ.=2360
Κομν., Διδασκ. Δ=263
Κομν., Διδασκ. Ι=263
Κορων., Μπούας=41
Κουρσάρ.=386
Κρασοπ.=284
Κρ. Βαρλ. Ιωάσ.=1151
Κρ. δημ. τραγ.=358
Κριτοπούλ., Γραμματ.=2060
Κρ. πόλ. (Νενεδάκης)=2583α
Κρ. συμβόλ.=392
Κυνοσ.=23
Κυπρ. άσμ.=360
Κυπρ. ερωτ.=211
Κυπρ. χφ.=380
Κυρίλλ., Επιστ.=1511
Κύριλλ. Κων/π.=331
Κυρίλλου, Ρωσσ. περιγρ.=2061
Κωδ.=333
Κώδιξ Βιβλιοθήκης μονής Πάτμου=2366
Κωδ., Παρεκβ.=332
Κώδ. Σισανίου (Πανταζόπ.)=2262
Κώδ. Χρονογρ.=302
Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς)=2592α

Λατ. έγγρ. πατμ. αρχ.=2234
Λεηλ. Παροικ.=212
Λεξ.=213
Λεξ. Μακεδ.=214
Λέοντ., Αιν.=43
Λέοντ., Αιν. (Knös)=1888
Λέοντ., Αποκ.=2065
Λίβ. Esc.=217
Λίβ. (Lamb.) N=217
Λίβ. N=216
Λίβ. P=215
Λίβ. Sc.=217
Λίμπον.=58
Λόγ. νουθ.=367
Λόγ. παρηγ. L=220
Λόγ. παρηγ. O=219
Λόγος ωφέλιμος=2108

Μακρεμβ., Υσμ.=30
Μανασσ., Αρίστ.=47
Μανασσ., Αρίστ. (Mazal)=1466
Μανασσ., Ποίημ. ηθ.=45
Μανασσ., Χρον.=46
Μανολ., Επιστ.=1467
Μαρκάδ.=223
Μάρκ., Βουλκ.=48
Μαρτ. αγ. Αβερκ.=1530
Μαρτύρ. αγ. Αιμιλ.=2110
Μαρτύρ. αγ. Δημ.=368
Μαρτύρ. αγ. Επιχ.=1527
Μαρτύρ. αγ. Κυριακ.=1528
Μαρτύρ. αγ. Λαυρεντ.=1531
Μαρτύρ. αγ. Νικολ.=2109
Μαρτύρ. αγ. Παύλης=1529
Μαρτύρ. αγ. Προκοπ.=1532
Μαρτύρ. αγ. Υπατ.=2111
Μαρτύρ. αγ. Υπατ. (Halkin)=2112
Ματθ. Μυρ., Αχ.=1468
Μαυρικ., Στρατηγ.=1512
Μαχ.=51
Μεσαρ. Κ., Λόγ.=1513
Μεταξά, Επιστ.=1469
Μηλ., Οδοιπ.=52
Μικρ. χρον. Yale=2099
Μιχ. ιερομ.=55
Μορεζίν., Κλίνη Σολομ.=1470
Μορεζίν., Λόγ.=2066

Μόσχ.=337
Μυστ.=225
Μυστ. παθ.=218
Μ. Χρονογρ.=301

Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι=2583
Ναξ. έγγρ.=387
Νείλ., Λόγ. Νικοδ.=1514
Νεκρ. βασιλ.=227
Νεκταρ., Επιτομ.=2068
Νεόφ. Ἐγκλ.=60
Νικήτ. Χων.=344
Νομοκ.=1498
Ντελλαπ., Ερωτήμ.=2071
Ντελλαπ., Λόγ. παρακλ.=2071
Ντελλαπ., Στ. θρηνητ.=2071
Ντελλαπ., Υπομν.=2070

Ξανθόπ. Νικηφ.=2072

Οδοιπ. Σιβηρ.=1534
Ον.=371
Ον. Δανιήλ=370
Ον. Νικηφ.=338
Ον. (Παπαχαρ.)=1499
Ονόμ. πυλ. Κων/π.=1500
Ορισμ. Μαμελ.=228
Ορισμ. Σινάν=229
Ορνεοσ.=231
Ορνεοσ. αγρ.=230
Οψαρ.=232

Παϊσ., Ιστ. Σινά=61
Παϊσ., Ιστ. Σινά (Βογιατζ.)=479
Παλαμήδ., Βοηβ.=62
Παλλαδά, Εγκ. Σινά=2073
Πανάρ.=63
Παντεχνή, Κυνηγ.=64
Πανώρ.=2084
Παρασπ., Βάρν. C=66
Παράφρ. Μανασσ.=221
Παράφρ. Μανασσ. (Tièche)=222
Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν.)=344
Παρθεν., Γράμμ.=1471
Πάτρια Κων/π.=373
Π.Δ.=Παλαιά Διαθήκη, έκδ. Tischendorf

Πένθ. θαν.²=2114
Πένθ. θαν. D=786
Πένθ. θαν. K=786
Πένθ. θαν. (Knös) S=236
Πένθ. θαν. N=235
Πένθ. θαν. S=786
Πεντ.=237
Περί γέρ.=238
Περί μεθύσου=2115
Περί ξεν. A=241
Περί ξεν. V=240
Περί πονηρ.=242α
Περί πραγματ.=242β
Πηγά M., Περί σοφ.=2617γ
Πηγά, Χρυσοπ.=Γ. Βαλέτας, Μελέτιος
Πηγάς, Χρυσοπηγή, Αθήνα 1958
Πικατ.=69
Πιστ. βοσκ.=243
Πλάτ., Όσα δει=70
Πλουσιαδ., Θρ. Θεοτ.=1472
Π.Ν. Διαθ.=233
Ποιήμ.=1501
Πόλ. Τρωάδ.=279
Πόλ. Τρωάδ. (Παπαθωμ.)=2077α
Πόλ. Τρωάδ. (Πολ. Λ.)=1502
Πολυδ.=Πολυδεύκης (Bethe, Λειψία 1900)
Πορτολ. A=373α
Πορτολ. B=374
Πορφυρογ., Έκθ.=335
Πορφυρογ., Έκθ. (Βόνν.)=334
Πορφυρογ., Προς Ρωμαν.=336
Πουλολ.=245
Πουλολ. Aθ.=246
Πουλολ. Z=244
Πουλολ. (Τσαβαρή)=2590
Πρακτ. επισκ. Κεφαλλην.=1557
Πρέσβ. ιππ.=247
Πρόδρ.=76
Προδρ.=71
Προδρ., Ανέκδ. ποιήμ.=75
Προδρ., Δεητ.=72
Προδρ., Κατομυομ.=1515
Προδρ., Ροδ.=73
Προδρ., Σεβ.=72
Προδρ., Στ. δεητ.=74
Προκόπ.=Προκόπιος (J. Haury, Λειψία 1905-1913)
Πρόλ. άγν. κωμ.=249
Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην.=1503
Πρόλ. κωμ.=248
Προσκυν. Ιερουσ.=2591
Προφητ.=1504
Πτωχολ. N=251
Πτωχολ. P=250
Πτωχολ. Z=256
Πτωχολ. (Κεχ.)α=2592
Πτωχολ. (Κεχ.) A=2592
Πτωχολ. (Κεχ.) B=2592
Πτωχολ. (Κεχ.) P=2592
Πωρικ.=253
Πωρικ. A=254
Πωρικ. Aπ.=254
Πωρικ. (Βεν.-Μαρκ.)=375
Πωρικ. P=253
Πωρικ. S=253
Πωρικ. V=252
Πωρικ. Z=254

Ριμ. Απολλων.=128, 129
Ριμ. Βελ.=144
Ρίμ. θαν.=255
Ριμ. κόρ.=257
Ροδινός (Βαλ.)=2585
Ροδινός Νεόφ.=2069
Ροδολ.=1479
Ροδολ. (Μανούσ.)=93, 94
Ρωμανός=Sancti Romani Melodi Cantica, A', B' (P. Maas και C. A. Trypanis, Οξφόρδη 1963, 1969)
Ρωσσέρ.=2074

Σανγιν., Ονομ. μελών=340
Σατιρ. ποίημ.=259
Σαχλ., Αφήγ.=78
Σαχλ. A' (Wagn.) M=79
Σαχλ. A' (Wagn.) PM=79
Σαχλ. B' (Wagn.) P=80
Σαχλ. B' (Wagn.) PM=80
Σαχλ. N=81
Σεβήρ., Διαθ.=1474
Σεβήρ., Ενθύμ.=1473
Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ.=1475
Σεβήρ., Σημειώμ.=2215

Σηθ, Τροφ.=341
Σημ. Δωρ. Τζυκ.=385
Σιγιλλ. Κωνστ. Μακρ.=385
Σκλάβ.=82
Σκλέντζα, Ποιήμ.=83
Σκούφ. Φ.=1476
Σουμμ., Παστ. φίδ.=85
Σουμμ., Ρεμπελ.=84
Σούτσου, Έπαινος εις το κρασί=2075
Σοφιαν., Γραμμ.=342
Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi=1478
Σοφιαν., Παιδαγ.=1477
Σοφ. πρεσβ. B=250
Σπαν. A=266
Σπαν. B=266
Σπαν. (Ζώρ.) V=1505
Σπαν. (Λάμπρ.) Va=267
Σπαν. M=2116
Σπαν. (Μαυρ.) P=260
Σπανός (Eideneier)=2513
Σπαν. O=264
Σπαν. P=261
Σπαν. U=265
Σπαν. V=262
Σπαν. V suppl.=264
Στ. Αδάμ.=272
Στάθ.=268
Στάθ. (Θέατρο)=269
Στάθ. (Μανούσ.)=270
Στάθ. (Martini)=2117
Σταυριν.=86
Σταφ., Ιατροσ.=87
Στ. Βοεβ.=271
Στεφ. Ιχνηλ.=376
Στιχουργ.=1536
Στιχούργ. μεταβυζ.=1507
Στιχουργ. μεταβυζ.=1537
Στίχ. ωραιότ.=1506
Συμβόλ. Αρετ.=2187
Σύμβ. πίστ.=1508
Συμεών Ευχ.=2076α
Συμ. Μάγιστρ.=Συμεών Μάγιστρος (έκδ. Βόννης)
Συναδ., Χρον.=65
Συναξ. αγ. Νικολ.=2118
Σύναξ. ασωμ.=1535
Συναξ. γαδ.=274
Συναξ. γυν.=275
Συναξ. γυν. (Spadaro)=2119
Συνθήκ. Καλλ.=391
Συνθήκ. Καλλ. (Μέρτζ.)=390
Σύντ. βίος Ναούμ=2120
Σφρ., Χρον. μ.=88
Σωσ.=276

Ταμυρλ.=194
Τάξ. Πόρτ.=277
Τζαμπλάκ.=89
Τζάνε, Κρ. πόλ.=59
Τζάνε, Φυλλ. ψυχ.=2067
Τζέτζη, Αλληγ. Ιλ.=Tzetzae Allegoriae Iliadis. Accedunt Pselli Allegoriae curante Jo. Fr. Boissonade, Lutetiae 1851.
Τραγ. Αληδ.=2089
Τραγ. Σούσ.=377
Τριβ., Ρε=90
Τριβ., Ρε (Ζώρ.)=91
Τριβ., Ταγιαπ.=90
Τριγώνη, Προσκυν. Αγ. Όρους=2077
Τρωικά=280
Τσιρίγ., Επιστ.=1480
Τωμ.-Παπαδάκη A., Κρητ. έγγρ. A'=2328

Ύμν. Παναγ.=282

Φαλιέρ., Ενύπν.=95
Φαλιέρ., Ενύπν. (Schmitt)=99
Φαλιέρ., Ενύπν. (v. Gem.)=2080
Φαλιέρ., Θρ.=2079
Φαλιέρ., Ιστ. A=96
Φαλιέρ., Ιστ. N=2078
Φαλιέρ., Ιστ. V=97
Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.)=2080
Φαλιέρ., Λόγ.=95
Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.)=2510
Φαλιέρ., Ρίμ. AN=95
Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.)=2081
Φαλιέρ., Ρίμ. L=98
Φαλλίδ.=195
Φλώρ.=283
Φλώρ. (Hess.)=1509
Φορτουν.=100

β') με ξένο τίτλο

Β' ΜΕΛΕΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΩΝ

Στον πίνακα αυτόν καταγράφονται οι βραχυγραφίες των ονομάτων των μελετητών και ερμηνεύονται τα ονόματά-τους αυτά καθ' εαυτά, γιατί συχνά στα άρθρα γίνεται παραπομπή στο όνομα του μελετητή και στο (βραχυγραφημένο συνήθως) τίτλο του περιοδικού, όπου δημοσιεύτηκε η μελέτη-του. Επίσης καταχωρίζονται οι βραχυγραφίες των αυτοτελών ερευνητικών δημοσιευμάτων (με βραχυγραφημένα τα ονόματα των μελετητών και τους τίτλους των δημοσιευμάτων-τους). Για τα εκδοτικά δημοσιεύματα ισχύει η βραχυγραφία του κειμένου με προταγμένο ολόγραφο το όνομα του εκδότη. Επομένως για τα δημοσιεύματα αυτά δεν υπάρχει ανάγκη ιδιαίτερης βραχυγραφίας. Η ερμηνεία των εδώ βραχυγραφιών γίνεται έμμεσα με την παροχή του αύξοντος αριθμού με τον οποίο βρίσκεται καταχωρισμένη η μελέτη στον πίνακα βιβλιογραφίας μελετητών. Στον ίδιο αυτόν πίνακα παρέχονται και οι βραχυγραφίες των συλλογών και των ανθολογιών. Και οι βραχυγραφίες αυτές ερμηνεύονται έμμεσα, με παροχή δηλ. του αύξοντος αριθμού με τον οποίο κατατάσσεται η συλλογή ή η ανθολογία στο βιβλιογραφικό πίνακα συλλογών ή ανθολογιών.

Δημοσιεύματα που εκτείνονται σε εντελώς περιορισμένο αριθμό σελίδων και καταχωρίζονται σε περιοδικά που ανάγονται σε κλάδους που ελάχιστα συγγενεύουν ή δε συγγενεύουν καθόλου με τη μεσαιωνική ελληνική ή τη νεοελληνική φιλολογία δε βραχυγραφούνται. Η ενδεχόμενη στα δημοσιεύματα αυτά παραπομπή γίνεται με τη μνεία ολόκληρου του τίτλου του περιοδικού ή συντομογραφημένου κατά τρόπο άμεσα κατανοητό.

Προκειμένου για εκτενέστερα δημοσιεύματα καταχωρισμένα σε περιοδικά μη εντελώς συγγενικά με το έργο-μας, συντομογραφείται ο τίτλος-τους ή και το όνομα του συγγραφέα των δημοσιευμάτων.

α') ελληνόγλωσσων

Αλεξ. Στ.=Αλεξίου Στ.
Αλεξ. Στ., Ακριτ.=2594
Αλεξ. Στ., Κρ. Ανθολ.=1410
Αλεξ. Στ., Κρ. Ανθολ.²=2036
Άμ.=Άμαντος Κ.
Άμ., Γλωσσ. μελετ.=421
Αναγνωστ.=Αναγνωστόπουλος Γ.
Ανδρ.=Ανδριώτης Ν.
Ανδρ., Σημασ.=441
Ανδρ., Σημασ. εξ.=443
Ανδρ., Φάρασ.=435
Αντωνιάδ.=Αντωνιάδη Σ.

Βαγιακ.=Βαγιακάκος Δ.
Βαλ., Ανθολ.=1411
Βισβίζ., Κοινοτ. διοίκ.=1584
Βλαχογ.=Βλαχογιάννης Γ.
Βογιατζ.=Βογιατζίδης Ι.
Βογιατζ., Γλώσσα Άνδρ.=1589
Βραν.=Βρανούσης
Βραν., Ιστ. Ιωαννίν.=1592
Βρανούση, Αγιολογ. Χριστοδ.=1591

Γαβαλάς, Σίκιν.=1593
Γενναδ., Πτηνοτρ.=486
Γεωργακ.=Γεωργακάς Δ.
Γεωργίου Χρ., Γλωσσ. ιδ. Καστορ.=2176

Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ.=2561

Δειν.=Δεινάκις Στ.
Δεκαβ.=Δεκαβάλλας Α.
Δένδ.=Δένδιας Μ.
Δημητριάδη, Ελβ. Τσελ.=2182
Δραγ.=Δραγούμης Στ.

Ευαγγελ., Ιστ. θεάτρ. Κεφαλλην.=1599

Ζαγαν., Φαρμ. φυτά=525
Ζακυθ., ΒΙ=Δ. Ζακυθηνός, Βυζαντινή Ιστορία, 324-1071, Αθήνα 1972
Ζαχαρ.=Ζαχαριάδου Ε.
Ζαχαρ., Χρον. σουλτ.=1600
Ζέπ.=Ζέπος Π.
Ζώρ.=Ζώρας Γ.
Ζώρ., Βυζ. ποίησ.=1414
Ζώρ., Περί την Άλ. Κων/π.=1417

Θαβώρ.=Θαβώρης Α.
Θαβώρ., Ουσιαστ.=1606
Θαβώρ., Προσδιορ. ημερον.=536
Θεοχ., Διαθ.=1418
Θωμοπούλου, Τοπων.=537

Κακρ.=Κακριδής Ι.
Καλιτσ.=Καλιτσουνάκης Ι.
Καλιτσ., *θωρώ*=1611
Καλιτσ., Μαγικ. παπ.=1611
Καλλέρ.=Καλλέρης Ι.
Καλογερά, Ηχοπ. λέξ.=2610α
Καραγ., Βυζ. διπλ.=1613
Καραγ., Βυζ. διπλ.²=2195
Καρανικόλας Σ., Γλωσσ. Σύμης=2198
Καρατζ.=Καρατζάς Στ.
Καρατζ., Υποκορ. Κύμης=554
Καρολ.=Καρολίδης Π.
Κατσουρ.=Κατσουρός Α.
Καψ.=Καψωμένος Στ.
Κεχ.=Κεχαγιόγλου Γ.
Κονόμ., Ζακυθ. λεξιλ.=2207
Κοντοσοπούλου, Γλωσσογεωγρ. κρητ.=1620
Κοραή, Άτ.=578
Κοραή, Λεξιλ. σημ.=579
Κουγ.=ΚουγέαςΣ.
Κουκ.=Κουκουλές Φ.
Κουκ., ΒΒΠ=633
Κουκ., Ελλην. πάπυρ.=588
Κουκ., Ευστ. Γραμμ.=626
Κουκ., Ευστ. Λαογρ.=623
Κουκ., Παρατηρ. παπύρ.=587
Κουκ., Παροιμ. Χρυσοστ.=1623
Κρεκούκια, Προγν. καιρού=655
Κριαρ.=Κριαράς Ε.
Κριαρ., Βυζ. ιππ. μυθ.=1421
Κριάρη, Κρ. άσμ.=357α
Κριαρ., Μελετήμ. Ερωτοκρ.=670
Κυριακ.=Κυριακίδης Στ.
Κυριακ., Διγ. Ακρ.=710
Κυριακ.-Νέστ., Υφαντά=718

Λάζαρης, Λευκαδ.=2223
Λάμπρ.=Λάμπρος Σπ.
Λάμπρ., Παλαιολ. Πελοπονν.=2225
Λαμψ.=Λαμψίδης Ο.
Λορεντζ.=Λορεντζάτος Π.
Λουκάτ.=Λουκάτος Δ.
Λουκόπ., Αιτωλ.=742
Λουκόπ., Γεωργ.=746
Λουκόπ., Νεοελλ. μυθολ.=747
Λουκόπ., Παιγνίδια=743
Λουκόπ., Ποιμ.=745
Λουκόπ., Πώς υφαίνουν...=744
Λωρεντζ.=Λωρεντζάτος Π.

Μανάφη, Τυπ.=2236
Μανούσ.=Μανούσακας Μ.
Μανούσ., Ανέκδ. πατρ. γράμμ.=1550
Μαυρ., Εκλ. Α'=1424
Μέγ.=Μέγας Γ.
Μενάρδ.=Μενάρδος Σ.
Μενάρδ., Γλωσσ. μελ.=1655
Μενάρδ., Τοπων. μελ.=2244
Μηλιαρ.=Μηλιαράκης Α.
Μητσάκη, Αχιλλ.=780
Μιχαηλ.-Νουάρ. Γ.=Μιχαηλίδης-Νουάρος Γ.
Μπαμπιν., Υποκορ.=1665
Μπόγκα, Γλωσσ. Ηπείρου=2617α
Μπουμπ.=Μπουμπουλίδης Φ.
Μπουμπ., Μτχ. νεοελλ.=783
Μυστακ., Έλλην., Γραικός=1670

Ξανθ.=Ξανθουδίδης Στ.

Οικονομ.=Οικονομίδης Δ.

Παγκ., Ιδιωμ. Κρ.=2257
Παντ.=Παντελίδης Χρ.
Παντ., Φωνητ. Κύπρ.=837
Παπαγ.=Παπαγεωργίου Π.
Παπαγ., Δημ. ελλην.=844
Παπαγρηγοράκι, Ξέν. λέξ.=847
Παπαδ. Α.=Παπαδόπουλος Α.
Παπαδημ. Γ.=Παπαδημητρίου Γ.
Παπαδημ. Σ.=Παπαδημητρίου Σ.
Παπαδημ., Ψάρια=2263
Παπαδ. - Κερ.=Παπαδόπουλος - Κεραμεύς Α.
Πασχ., Τοπων. Ἄνδρ.=1698
Πεζόπ.=Πεζόπουλος Γ.
Πετρόπ.=Πετρόπουλος Δ.
Πιλαβάκης, Κυπρ. Τοπ.=2288
Πιλαβάκης, Πέρασμα=1704
Πολ. Λ.=Πολίτης Λ.
Πολ. Λ., Κρ. ποίησ.=1426
Πολ. Λ., Κρ. ποίησ.^{2}=2503
Πολ. Λ., Μετά Ἀλ.=1426
Πολ. Λ., Μετά Ἀλ.^{2}=2503
Πολ. Λ., Πρίν Ἀλ.=1426
Πολ. Λ., Πρίν Ἀλ.^{2}=2503
Πολ. Ν.=Πολίτης Ν.
Πολ. Ν., Λαογρ. Σύμμ.=1716
Πολ. Ν., Παροιμ.=915
Πρωτοπ.-Μπουμπ., Θέατρ. Ζακ.=1717

Ρήγας, Σκιάθ. πολιτ.=1718
Ρούσσ., Λεξιλ.=2296

Σάθ., Ελλην. Ανέκδ.=1427
Σάθ., ΜΒ=1428, 1429, 1430
Σακ., Κυπρ.=1432
Σβαρνόπ., Γλωσσ. Βερ.=2297
Σβορ.=Σβορώνος Ν.
Σεγδίτσα, Λατιν. γλωσσ. ναυτ.=1722
Σεγδίτσα, Ναυτ. όροι=932
Σετάτ., Ετυμ. σημασ.=1723
Σκουβαρά, Δυσετυμολ.=935
Σκουβαρά, Ολυμπιώτ.=2301
Σπυριδ.=Σπυριδάκης Γ.
Σταυρίδου, Συνάντ. Συμ.=Α. Σταυρίδου-Ζαφράκα, Η συνάντηση Συμεών και Νικολάου Μυστικού (Αύγουστος 913) στα πλαίσια του Βυζαντινοβουλγαρικού ανταγωνισμού, Θεσσαλονίκη 1972
Στεφανίδ.=Στεφανίδης Μ.
Συμεων., Τσάκ.=2305
Σφυρ., Πληρώμ.=1737

Τζάρτζ.=Τζάρτζανος Α.
Τομπαΐδ., Ιδιωμ. Θάσ.=1743
Τουρτόγλου, Φον. και αποζημ.=2306
Τριαντ.=Τριανταφυλλίδης Μ.
Τριαντ., Ἀπ.=976
Τριαντ., Νεοελλ. γραμμ.=974
Τριαντ., Ξενηλ.=973
Τσιτσέλη, Γλωσσάρ. Κεφαλλ.=2635α
Τσολ.=Τσολάκης Ε.
Τσοπ.=Τσοπανάκης Α.
Τσοπ., Γλῶτται=1751
Τσοπ., Δωρ. αντ.=1750
Τσοπ., Κοινή-ροδ. ιδιώμ.=1749
Τσουδερ., Ορολογ.=1756
Τωμ.=Τωμαδάκης Ν.
Τωμ., Σύλλαβ.=1759

Φάβ.=Φάβης Β.
Φιλ.=Φιλήντας Μ.
Φιλ., Γλωσσογν.=1011
Φόρης, Πίν. επιρρ.=1771
Φουρ.=Φουρίκης Π.
Φραγκάκι, Ορολογ. φυτ.=2333

Χαριτων.=Χαριτωνίδης Χ.
Χατζ.=Χατζηϊωάννου Κ.
Χατζ., Διασπ.=1777
Χατζ., Διπλωματ.=1778α
Χατζηγιακ., Δημώδη Α'=2560
Χατζιδ.=Χατζιδάκις Γ.
Χατζιδ., Ακαδημ. αναγν.=1085
Χατζιδ., Γλωσσ. έρ.=2643α
Χατζιδ., Γλωσσ. μελ.=1051
Χατζιδ., ΜΝΕ=1054
Χατζ., Ξέν. στοιχ.=1026

Ψάλτ.=Ψάλτης Στ.
Ψυχ.=Ψυχάρης Γ.

β') ξενόγλωσσων

Aerts, Periphr.=1783
Ahrweiler, Byz. et mer=2344
Ahrweiler, Études=2345
Alex. M., The ritual lament=2346
Amantos, Suffixe=1114
Andr.=Andriotis
Antoniadis, Langue byz.=1788
Atsalos, Term.=2350

Bakker, Imper.=1119
Bakker, Pronomen=2351
Băn.=Bănescu
Bartelink, Jeux de mots=1793
Baştav, Ordo portae=277
Beaudouin, Dial. Chypr.=1121
Beschewl.=Beschewliev
Beševl.=Beševliev
Beševl., Protobulg. Inschr.=1129
Beševl., Spätgr. Spätlat. Inschr.=1130
Beševl., Theophan.=1798
Bibliogr. Hellén.=1450, 1451
Bischoff-Beck, Glossar=1799
Bissinger, «μέγας»=1800
Bjerkelund, «παρακαλῶ»=1801
Blanken, Dial. Cargèse=1802
Blanken, Grecs d. Cargèse=1131α
Böhlig, Untersuch. Sprachg.=1132
Bompaire, Remarques=1133
Burg., Infin.=1134
Buturas, Kap.=1135

Caratz.=Caratzas St.
Caratz., Orig. dial. néo-gr.=1141
Caratz., Tzac.=2356
Conomis, Hesych.=N. Conomis, Hesychiana (Miscellanea Critica, griechischer Teil., Dt. Akad. d. Wiss., Λειψία 1964, 27-35)
Cortelazzo, Influsso=1816
Coutelle, Gregh.=2359

Dawk.=Dawkins R. M.
Dawk., Modern Gr.=1146
Debrunner, Nachklass. Griech.=1152
Del.=Dellatte A.
Dieterich., Spor.=1158
Dieterich, Unters. gr. Spr.=1154
Dölger, Beiträge=2367
Dölger-Karayann., Byz. Urk.=1827
Dölger, Lachen=1164
Dölger, Παρασπ.=2368
Dölger, Πετίτον=1166
Dölger, Regesten=1824
Dölger, Schatzk.=1163
Dölger, Φιλόσοφος=1825

Eideneier, Ghost-Words=2369
Eideneier, Tabuwörter=1177a

Foll., Libri greci=1840
Foy, Lauts.=1179

Georgac.=Georgacas D.
Georgac.-McDonald, Names of Peloponn.=1847
Georgac.,Names of Const.=1843
Grégoire, Caballus=1194
Guillou, Act. S. Maria=1854

Hadjioannou, Beginning of Cypr. Dial.=1212
Hahn, Latein. Spr.=1213
Hammerich, Misunderst.=1214
Hanna, Textkrit. Bem.=1215
Hartmann, Wiedergabe türk. Nam.=1216
Hatzid.=Hatzidakis G.
Hatzid., ἄγγελος=1221
Hatzid., Einleit.=1218
Heisenb.=Heisenberg A.
Heldr.-Μηλιαρ.=1101
Hendrickx B., Θεσμοί=2342
Henrich, Κλητ.-γεν. σε -ο=2644
Hess.=Hesseling D.-C.
Hess., Dante nella lett. neoell.=1231
Hess., Mots mar.=1226
Hohlwein, Terms techn.=1234
Hurmuz., Documente=E. Hurmuzaki, Documente privitoare la Istoria Românilor, Βουκουρέστι

Impellizzeri, Dig. Akr.=1236
Irmsch., Μαύρη Θάλ.=1867
Irmsch., Τριβ., Ποιήμ.=1442

Kahane, Christian étym.=1875
Kahane, Elem. ital.=1872
Kahane, Graeco-rom. etym.=1879
Kahane, Italian Loan-Words=1246
Kahane, Ital. Marinewört.=1873
Kahane-Pietrangeli, Egypt. pap.=1880
Kahane, Rom.-etym.=1877
Kahane, Sclavus=1251
Kahane, Sprache=2568
Kahane-Tietze, Lingua Franca=1253
Kalits., Erkl. Eust.=1256
Kalits., Gramm.=1257
Kalits., Lesennotiz.=1255
Kaps.=Kapsomenakis, Kapsomenos St.
Kaps., Vorunters.=1258
Kretschmer, Lesb. Dial.=1267
Kriar.=Kriaras E.
Kriar., Diglossie=1275
Krumb.=Krumbacher K.
Krumb., Handschr. d. Dig.=1281
Krumb., Sprichw.=1279
Kyriak.=Kyriakidis St.

Lambr., Coll.=1287
Langkavel, Bot. sp. Gr.=1288
Laurent, Regestes=2434
Legr.=Legrand E.
Legr., BGV=1449
Legr., BH=1450, 1451
Lemerle, Premier human.=2439
Lemerle, Saint Athanase=1900
Lietz., Gr. Pap.=1292
Lindenburg, Turkse woorden=1904
Linnér, Hist. Pallad.=1293
Ljungvik, Adverbia=1905
Ljungvik, Syntax spätgr. Volksspr.=1294
Lorentz., Miscell. gr.=1906
Lurier, Chron. Mor.=1297

Maidhof, Ruckwanderer=1299
Martini, Stathis=2445
Marzullo, Hesych.=1908
Meienersmann, Latein. Wört.=1912
Mentzou, «ξένος»=1914
Merc. S.-G.=Mercati S.-G.
Merc. S.-G., Coll. Byz.=2448
Merc. S.-G., Suida-Suda=1915
Meyer, NS=1307
Meyer Rom. im Kypr.=2687
Migne, P. G.=Migne, Patrologia Graeca
Mihăescu, Infl. grec.=1919
Mihăescu, Termes=1920
Mihevč-Gabroveč, Contrib. sémasiol. =1922
Mihevč-Gabroveč, Syntaxe Moschos =1923
Miklosich, Slav. Elem.=1924
Miklosich, Türk. Elem.=1311
Mirambel, Evolut. verbe=1926
Mitsakis, Romanos=1318
Mohrmann, Innov. sémant.=1929
Mor.=Moravcsik G.
Mor., Ελλην. ποίημ. Βάρν.=1453
Mor., Byzantinot.=1319
Mor., «Hund»=1931
Moritz, Zunamen II=2455
Murnu, Rum. Lehnw.=1322

Nourney, Lat. Ital.=1324

Oikonomidès, Act. Dionys.=1566α
Oikonomidès, Act. Kastam.=2694
Ostrog., Féod. byz.=2457
Ostrog., Problèmes=2458

Panzer, Futurum=1936
Papademetriou, Σχέδη μυός=1938
Papadim.=Papadimitriu S.
Pern.=Pernot H.
Pern., D'Homère=1330
Pern., Ét. linguist.=1334
Pern., Ét. littér. gr.=1329
Pern., Recherch. Evang.=1333
Pertusi A., Akritai=2463
Pezop., Adnot. med. gr.=1337
Piccitto, Formule greche=1947
Pol. L., Digenis=1948, 2703

Pol. N., Mond=1340
Psalt., Gramm.=1346
Psich.=Psichari J.
Psich., Essais=1347
Psich., Ét. de philol.=1950
Psich., Qu. tr.=1350

Raderm., Neutest. Gramm.=1352
Rödel, Chalkok.-Kritob.=1353
Rotolo, Libistro=1354
Russo, Gheorg. Etol.=1356
Russo, St. ist. gr.-rom.=2704
Russo, St. si crit.=2470
Rydbeck, Fachprosa=1962

Scazzoso, Pseudo-Dionigi=1964
Schilb., Byz. Metrol.=1966
Schirò, Agiografia=1970
Schirò, δημότης=1968
Schmitt, ριζικόν=1971
Seel, Physiol.=1975
Sirat, Mots d'emprunt=1976
Soloviev, Russie=1977
Spadaro, Battaglia=1978
Spadaro, Fonti Florio=1979
Stepski v.-Dol., Phrantz.=1991
Stryker, Protev. Jacq.=1375
Stüwe, Franz. Lehnwört.=1992

Tabachovitz, Études sur le grec=1379
Tabachovitz, Theophan.=1994
Tagliavini, Venezia=1382
Thumb, Germ. im Neugr.=1997
Thumb, Gr. Spr. Hellen.=1386
Thumb, Handbuch=1998
Triand., Lehnw.=1393

v. Gem.=A. F. van Gemert
Vaniček, Fremdw.=1395
Vayacacos, Noms de famille[1]=2020
Vayacacos, Noms de famille[2]=2021
Veloudis, Alexander=2022
Viscidi, Prestiti latini=1401
Vogeser, Spr. Heilingenl.=1402

Wagn., Carm.=1456
Wagn., Med. Gr. Texts=1457
Wagn., Trois poèm.=1458
Weierholt, Malalas=2030
Wifstrand, εικότα=2032
Wilson, Byz. Prose=N. Wilson, An anthology of byzantine prose, Βερολίνο-Νέα Υόρκη, 1971
Wolf, Spr. Malal.=1404

Zakyth., Desp.=2498
Ziebarth, Griech. Text.=1405
Zilliacus, Kampf Weltspr.=1407
Zucker, αυθέντης=2035α

Γ' ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ, ΤΙΜΗΤΙΚΩΝ ΤΟΜΩΝ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΩΝ ΚΑΙ ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ

Στον πίνακα αυτόν ερμηνεύονται οι βραχυγραφίες των τίτλων περιοδικών, τιμητικών τόμων και πρακτικών Ακαδημιών. Για βιβλιογραφικά στοιχεία σχετικά με περιοδικά και τιμητικούς τόμους παραπέμπεται ο αναγνώστης στους οικείους βιβλιογραφικούς πίνακες. Οι βραχυγραφίες περιοδικών, συλλογών, ανθολογιών, κλπ., που ισχύουν για τα άρθρα, χρησιμοποιούνται και στους βιβλιογραφικούς πίνακες των κειμένων και των μελετητών.

α') σε ελληνική γλώσσα

ΑΕΜ=Αρχείον Ευβοϊκών Μελετών
Αθ.=Αθηνά
ΑΘΛΓΘ=Αρχείον του θρακικού λαογραφικού και γλωσσικού θησαυρού
Αμάλθ.=Αμάλθεια, τριμηνιαίον ιστορικόν λαογραφικόν περιοδικόν της Ιστορικής-λαογραφικής Εταιρείας νομού Λασηθίου (Άγ. Νικόλαος Κρήτης)
Αντιχάρ. Ανδρ.=Αντιχάρισμα στον καθηγητή Ν. Π. Ανδριώτη
ΑΠ=Αρχείον Πόντου
Αφ. Άμ.=Αφιέρωμα εις Κ. Ι. Άμαντον
Αφ. Λ. Πολ.=Αφιέρωμα στον καθηγητή Λίνο Πολίτη
Αφ. Τριαντ.=Αφιέρωμα στη μνήμη του Μανόλη Τριανταφυλλίδη
Αφ. Χατζιδ.=Αφιέρωμα εις Γ. Ν. Χατζιδάκιν
Βυζαντ.=Βυζαντινά
Γρηγ. Παλ.=Γρηγόριος Παλαμάς
ΔΑΕ Κερκ.=Δελτίον Αναγνωστικής Εταιρείας Κερκύρας
Δελτ. Ιον. Ακαδ.=Δελτίον Ιονίου Ακαδημίας
ΔΙΕΕΕ=Δελτίον της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος
ΔΧρ.ΑΕ=Δελτίον Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας
Δωδεκαν.=Δωδεκανησιακά
Δωδεκαν. Αρχ.=Δωδεκανησιακόν Αρχείον
Δωδεκαν. Χρον.=Δωδεκανησιακά Χρονικά
Δωδώνη=Δωδώνη, Επιστημονική Επετηρίς Φιλοσοφικής Σχολής Παν/μίου Ιωαννίνων
ΕΑΙΕΔ=Επετηρίς Αρχείου Ιστορίας Ελληνικού Δικαίου
ΕΓΔΣΠΘ=Επετηρίς Γεωπον. και Δασολ. Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
ΕΕΒΣ=Επετηρίς Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών
ΕΕΚΣ=Επετηρίς Εταιρείας Κρητικών Σπουδών
ΕΕΚυκλ.Μ=Επετηρίς Εταιρείας Κυκλαδικών Μελετών
ΕΕΠ=Επιστημονική Επετηρίς. Εθνικόν Πανεπιστήμιον
ΕΕΣΝΟΕΠΘ=Επιστημονική Επετηρίς Σχολής Νομικών και Οικονομικών Επιστημών Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
ΕΕΦΣΠΑ=Επιστημονική Επετηρίς Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών
ΕΕΦΣΠΘ=Επιστημονική Επετηρίς Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Εικοσιπεντ. Κόντου=Εικοσιπενταετηρίς της καθηγεσίας Κωνσταντίνου Σ. Κόντου
ΕΚΕΙΕΔ=Επετηρίς του Κέντρου ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου
ΕΛΑ=Επετηρίς του Λαογραφικού Αρχείου
Ελλην.=Ελληνικά
Ελλην. Δημ.=Ελληνική Δημιουργία
ΕΜΑ=Επετηρίς Μεσαιωνικού Αρχείου
Επετ. Κύπρ.=Επετηρίς (Κέντρον Επιστημονικών Ερευνών)
Επετ. Παρνασσ.=Επετηρίς Παρνασσού
Επιθ. ελληνοϊτ. πνευμ. επικ.=Επιθεώρησις ελληνοϊταλικής πνευματικής επικοινωνίας
Εραν.=Ο Ερανιστής
ΗΜΕ=Ημερολόγιον Μεγάλης Ελλάδος
Θησαυρ.=Θησαυρίσματα
Θρακ.=Θρακικά
Κακρ., Μελέτ. άρθρ.=Ι. Θ. Κακριδή, Μελέτες και άρθρα
Κρητολ.=Κρητολογία
Κρ. Λαός=Κρητικός Λαός
Κρ. Μελ.=Κρητικαί Μελέται
Κρ. Πρωτοχρ.=Κρητική Πρωτοχρονιά
Κρ. Χρ.=Κρητικά Χρονικά
Κυπρ. Γρ.=Κυπριακά Γράμματα
Κυπρ. Σπ.=Κυπριακαί Σπουδαί
Κυπρ. Χρ.=Κυπριακά Χρονικά
ΛΑ=Λεξικογραφικόν Αρχείον
Λαογρ.=Λαογραφία
ΛΔ=Λεξικογραφικόν Δελτίον
ΜΒ=Σάθα, Μεσαιωνική Βιβλιοθήκη
Μνημ. Αμ.=Εις μνήμην Κ. Αμάντου
Μνημ. Αντωνιάδη=Μνημόσυνον Σοφίας Αντωνιάδη
Μνήμ. Λάμπρ.=Εις μνήμην Σπ. Λάμπρου
ΝΕ=Νέος Ελληνομνήμων
Νεοελλ. Αρχ.=Νεοελληνικόν Αρχείον
Ν. Εστ.=Νέα Εστία
Ξένιον Π. Ζέπου=Ξένιον, Festschrift für Pan. J. Zepos
Ορθόδ. Παρ.=Ορθόδοξος Παρουσία
Παναθήν.=Παναθήναια
Παρνασσ.=Παρνασσός
Πελοποννν.=Πελοποννησιακά
Πεπρ. Α' ΔΚρ.Σ=Πεπραγμένα Α' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. Β' ΔΚρ.Σ=Πεπραγμένα Β' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. Γ' ΔΚρ.Σ=Πεπραγμένα Γ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. Θ' ΔΒΣ=Πεπραγμένα Θ' Διεθνούς Βυζαντινολογικού Συνεδρίου Θεσσαλονίκης
Πεπρ. ΙΒ' ΔΒΣ=Πεπραγμένα ΙΒ' Διεθνούς Βυζαντινολογικού Συνεδρίου
Πεπρ. ΙΔ' ΔΒΣ=Actes du XIV Congrès International des études byzantines, Bucarest, 6-12 Septembre, 1971, III, 1976
Πνευματ. Κύπρ.=Πνευματική Κύπρος
Ποντ. Φύλλ.=Ποντιακά Φύλλα
Πραγμ. Ακ. Αθ.=Πραγματείαι Ακαδημίας Αθηνών
Πρακτ. Ακ. Αθ.=Πρακτικά Ακαδημίας Αθηνών
Πρακτ. Α' Κυπρ. Σ=Πρακτικά Α' Κυπρολογικού Συνεδρίου Γ' β'
Πρακτ. Α' Παν. Σ=Πρακτικά Α' Πανιονίου Συνεδρίου
Πρακτ. Γ' Παν. Σ=Πρακτικά Γ' Πανιονίου Συνεδρίου
Προσφ. Κυριακ.=Προσφορά εις Στίλπωνα Κυριακίδην
Σύμμ.=Σύμμεικτα Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών ΕΙΕ
Τεσσαρακ. Κόντου=Τεσσαρακονταετηρίς της καθηγεσίας Κωνσταντίνου Σ. Κόντου
Φίλτρα. Τιμητ. Καψ.=Φίλτρα. Τιμητικός τόμος Σ. Γ. Καψωμένου
Χαριστ. Ορλάνδ.=Χαριστήριον εις Α. Κ. Ορλάνδον
Χιακ. Χρον.=Χιακά Χρονικά
Χρ. Κρ.=Χριστιανική Κρήτη
Χρον. Πόντ.=Χρονικά του Πόντου

β') σε ξένη γλώσσα

AAEEG=Annuaire de l'Association pour l'encouragement des études grecques en France
AIPhHOS=Annuaire de l'Institut de philologie et d'histoire orientales et slaves
BCH=Bulletin de correspondance hellénique
Berichte z. XI. Intern. Byz.-Kongr.= Berichte zum XI. Internationalen Byzantinisten-Kongress, Μόναχο 1958
BF=Byzantinische Forschungen
B-NJ=Byzantinisch - neugriechische Jahrbücher
BSl=Byzantinoslavica
Bull. Soc. lingu.=Bulletin de la Société de Linguistique de Paris
Byz.=Byzantion
Byzantinobulg.=Byzantinobulgarica
Byz.-Met.=Byzantina-Metabyzantina
BZ=Byzantinische Zeitschrift
Cah. Inst. M-A. (Univ. Copenhague)= Université de Copenhague, Cahiers de l'Institut du moyen-age grec et latin, Κοπεγχάγη 1969-71 κε.
Corp. Haml.=Corpus Hamleticum
DOP=Dumbarton Oaks Papers
Egyet. Philol. Közl.=Egyetemes Philologiai Közlöny
EO=Echos d'Orient
Festschr. Kretschmer=Festschrift für Universitats-Professor Hofrat Dr. Paul Kretschmer
Fol. neohell.=Folia neohellenica
IF=Indogermanische Forschungen
IF Anzg.=Anzeiger für Indogermanische Sprach - und Altertumskunde. Beiblatt zu den Indogermanischen Forschungen
Istit. Orient Nap.=Istituto Orientale di Napoli
JÖB=Jahrbuch der Österreichischen Byzantinistik
JÖBG=Jahrbuch der Österreichischen Byzantinischen Gesellschaft
Mél. Diehl=Mélanges Charles Diehl
Mél. Kern.=Mélanges Kern
Mél. Merlier=Mélanges offerts a Octave et Melpo Merlier
Misc. G. Merc.=Miscellanea Giovanni Mercati
Misc. Rossi=Bizantino-Sicula II, Miscellanea... in memoria di Giuseppe Rossi Taibbi
Mitteil. Sem. Or. Spr.=Mitteilungen des Seminars für orientalische Sprachen
OCP=Orientalia Christiana Periodica
Philol. Suppl.=Philologus, Supplementband
Philol. Woch.=Philologische Wochenschrift
PNL=Probleme der neugriechischen Literatur
Poèm. hist.=1448
Polych.=Polychordia, Festschrift Fr. Dölger (Byz. Forschungen 1-3, 1966-68)
Polychron. Dölger=Polychronion, Festschrift Fr. Dölger
REB=Revue des études byzantines
REG=Revue des études grecques
RES-EE=Revue des études sud-est européennes
Rhein. Museum f. Philol.=Rheinisches Museum für Philologie
Rom. Philol.=Romance Philology
RSBN=Rivista di studi bizantini e neoellenici
SB=Studi bizantini
SBN=Studi bizantini e neoellenici
Sic. Gymn.=Siculorum Gymnasium
SIFC=Studi italiani di filologia classica
Sill. biz.=Silloge bizantina in onore di Silvio Giuseppe Mercati
S-OF=Süd-Ost Forschungen

Star. Živ.=Starina živaja
St. Byz. Neohell. Neerl.=Studia byzantina et neohellenica neerlandica
St. ist. gr.-rom.=Studii istorice grecoromane
TAPA=Transactions of the American Philological Association
Trav. et Mém.=Travaux et Mémoires
Viz. Vrem.=Vizantiiskij Vremennik
Zeitschr. f. Balkanol.=Zeitschrift für Balkanologie
Zeitschr. f. rom. Philol.=Zeitschrift für romanische Philologie
Zeitschr. f. vergleich. Sprachforsch.= Zeitschrift für vergleichende Sprachforschung

Δ' ΛΕΞΙΚΩΝ

α') ελληνόγλωσσων

Ανδρ., Λεξ.=Ν. Π. Ανδριώτη, Ετυμολογικό Λεξικό της κοινής νεοελληνικής
Βλαστού, Συνών.=Π. Βλαστού, Συνώνυμα και συγγενικά, Αθήνα 1931
Βλάχ.=Γερασίμου Βλάχου, Θησαυρός της εγκυκλοπαιδικής βάσεως τετράγλωσσος
Γενναδ., Λεξ.=Π. Γ. Γενναδίου, Λεξικόν φυτολογικόν
Δαγκίτσης, Λεξ.=Κ. Δαγκίτσης, Ετυμολογικό Λεξικό της νεοελληνικής
Δημητράκ.=Δ. Δημητράκου, Μέγα Λεξικόν όλης της ελληνικής γλώσσης
Ζώη, Λεξ. Ζακ.=Λ. Χ. Ζώη, Λεξικόν φιλολογικόν και ιστορικόν Ζακύνθου
Ζωναρ.=Ioannis Zonarae Lexicon edidit I. A. H. Tittmann, τόμ. 1-2, Λειψία 1808, ανατ. Άμστερνταμ 1967
Ησύχ.=Hesychii Alexandrini Lexicon (έκδ. K. Latte)
Θρησκ. και ηθ. εγκυκλοπ.=Θρησκευτική και ηθική εγκυκλοπαιδεία, τόμ. 1-12, Αθήνα 1962-8
ΙΛ=Ακαδημία Αθηνών. Λεξικόν της ελληνικής γλώσσης. Α': Ιστορικόν Λεξικόν της νέας ελληνικής
Κουμαν., Συναγ.=Στ. Κουμανούδη, Συναγωγή λέξεων αθησαυρίστων
Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.=Στ. Κουμανούδη, Συναγωγή νέων λέξεων
Λουκά, Γλωσσάρ.=Γ. Λουκάς, Γλωσσάριον
Παπαδ. Α., Λεξ.=Α. Α. Παπαδοπούλου, Ιστορικόν Λεξικόν της ποντικής διαλέκτου
Πάπ.—Λαρ., Γεν. Εγκυκλοπ.=Πάπυρος-Λαρούς, Γενική Παγκόσμιος Εγκυκλοπαιδεία μετά πλήρους λεξικού της ελληνικής γλώσσης
Πασπ., Γλωσσ.=Α. Γ. Πασπάτη, Το χιακόν γλωσσάριον
Πρωΐας Λεξ.=Λεξικόν της ελληνικής γλώσσης, επιμελεία Γεωργ. Ζευγώλη, έκδοσις «Πρωΐας»
Πρωΐας Λεξ. Συμπλ.=«Πρωΐας» Λεξικόν της νέας ελληνικής γλώσσης ορθογραφικόν και ερμηνευτικόν. Συμπλήρωμα
Σούδα=Suidae Lexicon (έκδ. A. Adler)
Σταματ.=Ι. Σταματάκου, Λεξικόν της νέας ελληνικής γλώσσης
Στεφ., Θησ. βλ. Steph., Θησ.
Φωτ., Λεξ.=Photii Patriarchae Lexicon

β') ξενόγλωσσων

Andr., Lex.=Nikolaos Andriotis, Lexicon der Archaismen in neugriechischen Dialekten
Bauer, Wört.=W. Bauer, Griechisch-deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments
Boerio=G. Boerio, Dizionario del dialetto veneziano
Chantraine, Dict. étym.=Pierre Chantraine, Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des mots
Du Cange=Du Cange, Glossarium ad

scriptores mediae et infimae graecitatis
Frisk, Wört.=H. Frisk, Griechisches etymologisches Wörterbuch
Garz., Diz.=Dizionario Garzanti della lingua italiana
Germ.=G. Germano, Vocabolario italiano e greco
Gr. d'Hauterive, Dictionn.=R. Grandsaignes d'Hauterive, Dictionnaire d'ancien francais, moyen age et renaissance
Lampe, Lex.=G. W. H. Lampe, A Patristic Greek Dexicon
L-S=H. G. Liddell και R. Scott, A Greek-English Lexicon
L-S Κων/νίδη=H. G. Liddell και R. Scott, Μέγα Λεξικόν της ελληνικής γλώσσης, μετάφρ. Ξ. Μόσχου, επιστασία Μ. Κωνσταντινίδη
L-S Suppl.=H. G. Liddell, R. Scott και H. S. Jones, Greek-English Lexicon, A Supplement
L-S Συμπλ.=H. G. Liddell και R. Scott, Συμπλήρωμα του Μεγάλου Λεξικού της ελλην. γλώσσης
Meursius=Glossarium graecobarbarum.
Peek, Lex. Nonn.=W. Peek, Lexicon zu den Dionysiaka des Nonnos, Hindesheim 1968 κε.
Preisigke - Kiessling=F. Preisigke - E. Kiessling, Wörterbuch der griechischen Papyrusurkunden
Rohlfs, Diz. topon.=Rohlfs, Dizionario toponomastico e onomastico della Calabria, Ραβέννα 1974
Rohlfs, Et. Wört.=G. Rohlfs, Etymologisches Wörterbuch der unteritalienischen Gräzität
Segditsas, Naut. Dict.=P. Segditsas, Elsevier's Nautical Dictionary, τόμ. 2, Άμστερνταμ, Λονδίνο, Νέα Υόρκη 1966
Shipp=G. P. Shipp, Modern Greek Evidence for the Ancient Greek Vocabulary
Somav.=A. da Somavera, Θησαυρός της ρωμαϊκής και της φραγκικής γλώσσας
Sophocl.=E. A. Sophocles, Greek Lexicon of the Roman and Byzantine Periods
Steph., Θησ.=H. Stephanus, Θησαυρός της ελληνικής γλώσσης

Ε' ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΟΡΩΝ ΚΑΙ ΛΕΞΕΩΝ

ά.=άρθρο του Λεξικού
άγν. ετυμ.=άγνωστη ετυμολογία
ά. γρ.=άλλη γραφή
αι.=αιώνας
αιτ.=αιτιολογικός
αιτιατ.=αιτιατική πτώση
άκλ.=άκλιτος
αμάρτ.=αμάρτυρος
αμτβ.=αμετάβατος
αναβιβ.=αναβιβασμός
αναγκ. αίτ.=αναγκαστικό αίτιο
ανάγν.=ανάγνωση
ανακ.=ανακοίνωση
αναλογ.=αναλογία, αναλογικώς
ανάτ.=ανάτυπο
αναφορ.=αναφορικός
ανέκδ.=ανέκδοτος
αντίθ.=αντίθετος
αντικ.=αντικείμενο
αντιμετάθ.=αντιμετάθεση
αντων.=αντωνυμία
αόρ.=αόριστος
αοριστολ.=αοριστολογικός
Άπ.=Άπαντα
απ.=απαντά
απαρέμφ.=απαρέμφατο
απόλ.=απόλυτος
απορημ.=απορηματικός
απόσπ.=απόσπασμα
απρόσ.=απρόσωπο
αρ.=αριθμός
αραβ.=αραβικός
αραβοτουρκ.=αραβοτουρκικός
αραμ.=αραμαϊκός
αριθμτ.=αριθμητικό
άρν.=άρνηση
αρνητ.=αρνητικός
αρσ.=αρσενικός
αρχ.=αρχαίος
αρχαϊκ.=αρχαϊκός
άσχ.=άσχετος
αυτ.=αυτόθι
αχρον.=αχρονολόγητο
βενετ.=βενετικός
Βιβλιοκρ.=Βιβλιοκρισία
βλ.=βλέπε
βραχυλογ.=βραχυλογικώς
βυζ.=βυζαντινός
γαλλ.=γαλλικός
γεν.=γενική πτώση
γερμ.=γερμανικός
γεωγρ.=γεωγραφικός
γλωσσ.=γλωσσικός
Γλωσσάρ.=Γλωσσάριο
γρ.=γράφε, γραφή
δεικτ.=δεικτικός
δευτερόκλ.=δευτερόκλιτος
δευτεροπρόσ.=δευτεροπρόσωπος
δήλ.=δήλωση
δηλ.=δηλαδή
δημ.=δημοτικός
διάβ.=διάβαζε
διάφ.=διάφορος
διόρθ.=διόρθωσε
διορθώσ.=διαρθώσαμε
διφθογγ.=διφθογγισμός
δοτ.=δοτική πτώση
έγγρ.=έγγραφο
εθν.=εθνικό
εικασ.=εικασία
ειρων.=ειρωνικώς
έκδ.=έκδοση
εκδ.=εκδόσεις, εκδότης, εκδίδει
εκκλ.=εκκλησιαστικώς
ελλειπτ.=ελλειπτικός
ελλην.=ελληνικός
εμπρόθ. προσδιορ.=εμπρόθετος προσδιορισμός
εν.=ενικός
έναρθρ.=έναρθρος
ενδεχομ.=ενδεχομένως
ενδοιαστ.=ενδοιαστικός
ενεργητ.=ενεργητικός
ενεστ.=ενεστώτας
ενθύμ.=ενθύμηση
ενν.=εννοείται
επεξηγ.=επεξηγηματικός, -ώς
επεξήγ.=επεξήγηση
επιγρ.=επιγραφή
επίδρ.=επίδραση
επίθ.=επίθετο
επιθετ.=επιθετικός
Επίλ.=Επίλογος
επίρρ.=επίρρημα
επιρρ.=επιρρηματικός, -κώς
επιστ.=επιστολή
επιτ.=επιτατικός, -ώς
επιφ.=επιφώνημα
επόμ.=επόμενος
επών.=επώνυμο
ερωτ.=ερωτηματικός, -ώς
εσφαλμ.=εσφαλμένος, -α
ετυμ.=ετυμολογία
ετυμολ.=ετυμολογικό τμήμα άρθρου
ευκτ.=ευκτική
ηθ.=ηθικός
θ.=θέμα
θεολ.=θεολογικός όρος
θετ.=θετικός
θηλ.=θηλυκός
θρησκ.=θρησκευτικώς
ιδιάζ. χρ.=ιδιάζουσα χρήση
ιδιώμ.=ιδιώματα
ιδιωμ.=ιδιωματικός, -ώς
Ιντ.=Ιντερμέδιο
ιταλ.=ιταλικός
κ.=κάτι
κ.ά.=και άλλα
κ.α.=και αλλαχού
κάπ.=κάποιος, -ον, κλπ.
κατάλ.=κατάληξη
καταφ.=καταφατικός
κατηγ.=κατηγορούμενο
Κ.Δ.=Καινή Διαθήκη
κε.=και εξής
κεφ.=κεφάλαιο
κλ.=κλίση
κλητ.=κλητική
κοιν.=κοινός, -ώς
κοινότ.=κοινότατο
κ.π.α.=και πολλαχού αλλαχού
κρητ. κ.=κρητικά κείμενα
κριτ. υπ.=κριτικό υπόμνημα
κτητ.=κτητικός, κτητικά
κ.τ.ό.=και τα όμοια
κυριολ.=κυριολεκτικώς
κύρ. όνομ.=κύριο όνομα
κώδ.=κώδικας
λ.=λέξη, λήμμα
λαϊκ.=λαϊκός
λατ.=λατινικός
λόγ.=λόγιος
μεγεθ.=μεγεθυντικός
μέλλ.=μέλλοντας
μέσ.=μέσο
μεσν.=μεσαιωνικός
μεταπλ.=μεταπλασμός
μεταφ.=μεταφορικώς
μετρ. αν.=μετρική ανάγκη
μετων.=μετωνυμικώς
μόρ.=μόριο
μτβ.=μεταβατικός
μτγν.=μεταγενέστερος
μτξ.=μεταξύ
μτχ.=μετοχή, μετοχικός
ναυτ.=ναυτικός όρος
νεοελλ.=νεοελληνικός
νομ.=νομικός όρος
όνομ.=όνομα
ονομ.=ονομαστική
ονοματοπ.=ονοματοποιία
ό.π.=όπου παραπάνω
οριστ.=οριστική
ουδ.=ουδέτερο
ουσ.=ουσιαστικό
ουσιαστικοπ.=ουσιαστικοποιημένος

παθητ.=παθητικός
παλαιογρ.=παλαιογραφικός
παλαιότ.=παλαιότερος
παπυρ.=παπυρικό κείμενο
παράγ.=παράγωγο
παραγ.=παραγωγή
παραθ.=παραθετικά
παρακελευσμ.=παρακελευσματικός
παράλ.=παράλειψη
παραλ.=παραλείπεται, -ονται
παράλλ.=παράλληλος
παραπ.=παραπομπή
παράρτ.=παράρτημα
παρεκτεταμ.=παρεκτεταμένος
παρετυμ.=παρετυμολογία
παρκ.=παρακείμενος
παρων.=παρωνύμιο
πβ.=παράβαλε
πιθ.=πιθανώς
πληθ.=πληθυντικός
ποιητ. αίτ.=ποιητικό αίτιο
πολλ.=πολλαχού
πραγματ.=πραγματολογικώς
προβηγκ.=προβηγκιανός
προέλ.=προέλευση
προηγ.=προηγούμενος
πρόθ.=πρόθεση
προθετ.=προθετικός
προκ.=προκειμένου
πρόσ.=πρόσωπο
προστ.=προστακτική
προσφών.=προσφώνηση
προσωπόπ.=προσωποποίηση
πρότ.=πρότεινε
προφ.=προφανής, προφανώς
πρωτόκλ.=πρωτόκλιτος
ρ.=ρήμα
ρηματ.=ρηματικός
ρωσ.=ρωσικός
σ.=σελίδα
σήμ.=σήμερα
σημ.=σημείωση
σημασ.=σημασία
σημασιολ.=σημασιολογικό τμήμα άρθρου
σημερ.=σημερινός
σπανιότ.=σπανιότατο
στ.=στίχος
στερ.=στερητικός
συγγ.=συγγενικός
συγκ.=συγκοπή
συγκριτ.=συγκριτικός
συμπερασμ.=συμπερασματικός
συμφ.=συμφυρμός
συν.=συνήθως
σύνδ.=σύνδεσμος
συνεκδ.=συνεκδοχή, συνεκδοχικά
συνεκφ.=συνεκφορά
συνηθέστ.=συνηθέστατος
σύνθ.=σύνθεση
συνθ.=συνθετικό
συνίζ.=συνίζηση
σύντ.=σύνταξη
συνών.=συνώνυμο
σύστ.=σύστοιχο
συχν.=συχνά
συχνότ.=συχνότατα
σχ.=σχήμα
σχετ.=σχετικός
σχηματ.=σχηματισμός, σχηματίζεται
σχόλ.=σχόλιο
Σχολ.=Σχολιαστής
τ.=τύπος
τεύχ.=τεύχος
τίτλ.=τίτλος
τόμ.=τόμος
τοπ.=τοπικός
τοπων.=τοπωνύμιο
τουρκ.=τουρκικός
τραγ.=τραγούδι
τριτόκλ.=τριτόκλιτος
τριτοπρόσ.=τριτοπρόσωπος
τροπ.=τροπικός
τσακων.=τσακωνικός
τυπογρ.=τυπογραφικός
τυπολ.=τυπολογικό τμήμα άρθρου
υβριστ.=υβριστικώς
υπερθ.=υπερθετικός
Υπόθ.=Υπόθεση
υποθ.=υποθετικός
υποκ.=υποκείμενο
υποκορ.=υποκοριστικό
υποτ.=υποτακτική
υποτιμ.=υποτιμητικός
φρ.=φράση

Χορ.=χορικό
χρ.=χρήση
χρον.=χρονικός
χφ.=χειρόγραφο
χφφ.=χειρόγραφα
χ. χρον.=χωρίς χρονολογία

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΛΕΞΙΚΟΥ

Ουδέτερο επιθέτου με χρήση ουσιαστικού καταρχήν μας απασχολεί σε ιδιαίτερη παράγραφο του άρθρου του επιθέτου. Συγκροτείται ιδιαίτερο λήμμα με το ουδέτερο του επιθέτου αν το τελευταίο αυτό χρησιμοποιείται περισσότερο ως ουσιαστικό παρά ως επίθετο σε ουδέτερο γένος.

Μετοχές παρακειμένου που είναι σύνθετες λέξεις σχηματισμένες χωρίς πιθανώς να έχει υπάρξει αντίστοιχος ενεστωτικός τύπος (λ.χ. *αγουρομαζωμένος*), όπως και μετοχές παρακειμένου που δεν ανάγονται σε ενεστώτα (λ.χ. *μυαλωμένος*) αποτελούν χωριστά λήμματα.

Στην περίπτωση που ένας τύπος αιτιατικής ή αορίστου δεν ανάγεται χωρίς δισταγμό σε ορισμένη ονομαστική ή σε ορισμένο ενεστώτα (αρχαϊστικός ή νεωτεριστικός τύπος), σημειώνονται στη θέση του λήμματος και ο αρχαϊστικός και ο νεωτεριστικός τύπος της ονομαστικής ή του ενστώτα (λ.χ. *αήρ-αέρας*).

Σε ορισμένες ιδιάζουσες περιπτώσεις κοντά στους άλλους τύπους του ουσιαστικού παρέχονται στο τυπολογικό τμήμα του άρθρου οι ιδιότυπες πτώσεις. Ανάλογο συμβαίνει προκειμένου για χρόνους ρημάτων για τους οποίους η αναγωγή σε ορισμένο ενεστώτα δεν είναι βέβαιη.

Ο αραβικός αριθμός που τίθεται ως εκθέτης δίπλα σε όνομα εκδότη ή βραχυγραφίας δηλώνει τον αριθμό της έκδοσης.

Προκειμένου για πεζό κείμενο, αν αριθμούνται οι γραμμές των σελίδων στην έκδοση, η παραπομπή γίνεται στη σελίδα και στη γραμμή της σελίδας. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις όπου ο πρώτος αραβικός αριθμός δηλώνει τον αριθμό της παραγράφου ή του ποιήματος μέσα στην έκδοση και ο δεύτερος (που σημειώνεται ως εκθέτης) τη σειρά ή το στίχο μέσα στο ποίημα (περίπτωση «Κυπριακών ερωτικών ποιημάτων» κ.ά.).

Καμιά φορά πριν από τη μνεία των αριθμών της παραπομπής σημειώνεται με γράμματα του λατινικού αλφαβήτου ή με άλλη βραχυγραφία η παραλλαγή ή το χειρόγραφο του κειμένου για το οποίο πρόκειται.

Με γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου που συνοδεύονται με το σημείο της οξείας σημειώνονται τμήματα πεζού έργου ή πράξεις θεατρικού κειμένου. Με λατινικούς εξάλλου αριθμούς δηλώνονται κεφάλαια της μετάφρασης της «Πεντατεύχου» ή και άλλων κειμένων. Ο αραβικός αριθμός που ενδεχομένως ακολουθεί δηλώνει τη θέση του στίχου μέσα στο κεφάλαιο. Καμιά φορά για ευκολία του αναγνώστη (περίπτωση του κειμένου του «Πιστικού βοσκού», έκδ. Ioannou) η παραπομπή γίνεται σύμφωνα με τον τρόπο που ο εκδότης δηλώνει τα τμήματα του έργου. Άλλοτε πάλι προκειμένου για πεζό κείμενο μετά τη δήλωση της σελίδας ακολουθεί ένδειξη με γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου που υπάρχει στη σελίδα προς την οποία γίνεται η παραπομπή.

Κατά την παραπομπή σε αυτοτελές δημοσίευμα ερευνητή, που αποτελείται από τόμους περισσότερους από ένα, χρησιμοποιούνται και εδώ τα γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου με το σημείο της οξείας, για να δηλωθεί ο αριθμός του τόμου. Κατά την παραπομπή σε πραγ-

ματεία δημοσιευμένη σε περιοδικό δεν αναφέρεται ο τίτλος της πραγματείας, αλλά (βραχυγραφημένο, αν είναι η περίπτωση) το όνομα του ερευνητή και (βραχυγραφημένος πάλι, αν είναι η περίπτωση) ο τίτλος του περιοδικού.

Λέξεις που απαντούν για πρώτη φορά σε σχολιαστή ή σε επιγραφή δεν παίρνουν χαρακτηρισμό (*αρχ.* ή *μτγν.*), αλλά δηλώνεται ότι η λέξη απαντά σε σχολιαστή ή σε επιγραφή.

Προκειμένου για παραπομπή σε γλωσσικές παρατηρήσεις ή σχόλια του εκδότη ενός κειμένου χρησιμοποιείται και για το εκδοτικό δημοσίευμα η βραχυγραφία του κειμένου, αλλά με προταγμένο ολόγραφο το όνομα του εκδότη (π.χ. Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ.]).

Η αλλαγή στίχου στο παράθεμα δηλώνεται με αισθητή τυπογραφική αραίωση ανάμεσα στους δύο στίχους.

Όταν μιας αρχαίας λέξης υπάρχουν νεώτεροι τύποι, όχι όμως και νεώτερες σημασίες, το άρθρο δεν έχει σημασιολογικό τμήμα.

Χωρία που διορθώνονται σε ειδική πραγματεία καταγράφονται σύμφωνα με τη διόρθωση, εφόσον είναι βέβαιη ή πιθανή· σε παρένθεση, αμέσως μετά τη λέξη του παραθέματος που διορθώνεται, σημειώνεται η εσφαλμένη διαφορετική γραφή του εκδότη και αμέσως κατόπιν βραχυγραφημένη η βιβλιογραφική ένδειξη για τη διόρθωση. Προκειμένου για εσφαλμένη γραφή που απαντά σε έκδοση κειμένου που κατά κύριο λόγο τη χρησιμοποιούμε στο Λεξικό, εκτός του ότι χρησιμοποιείται στο οικείο άρθρο η γνήσια γραφή, καταρτίζεται και λήμμα με την εσφαλμένη γραφή ή τη λέξη στην οποία θα μπορούσε να αναχθεί (εσφαλμένα βέβαια) η γραφή αυτή και με παραπομπή στην έκδοση που την παρέχει, καθώς και με μνεία της γνήσιας γραφής που πρέπει να δεχτούμε στο κείμενο.

Για τη διάρθρωση των τριών τμημάτων του κάθε άρθρου παραπέμπεται ο αναγνώστης σε όσα σημειώθηκαν στα προλεγόμενα του τόμου Α' σ. ιδ', ιε', ις', καθώς και των τόμων Δ' σ. ιε' κε. και Ε' σ. ιβ'.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ

Z

ζαβά, επιρρ., Ασσίζ. 285[25], 455[2].

Από το επιθ. *ζαβός*. Η λ. και σήμ.

1) Στραβά, λοξά: *έτοιας λογής της Αρετής ο λογισμός τον κρίνει οπού δεν είχε γνωριμιά, ζαβά, τυφλά πορπάτει* Ερωτόκρ. Δ′ 769. **2**) Παράνομα: *εκείνον το εξωπέταστον να εμπαίνει εις το στενόν το ρηγάτικον περίττου παρά το τρίτον του στενού, το δίκαιον ορίζει ότι πολομά* (ενν. *ο άνθρωπος*) *ζαβά προς τον αυθέντην να πάρει την οδόν-του* Ασσίζ. 203[16]. **3**) Ανόητα, άστοχα: *Δεν ήτο μπορετό ατός-του να θελήσει έτσι ζαβά την προξενειά νά 'ρθει να μου μιλήσει, μα ο γιός-του ήτο η αφορμή σ' ετούτο* Ερωτόκρ Δ′ 10.

ζαβάγρα η.

Από το επιθ. *ζαβός* και την κατάλ. *-άγρα*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 550]).

α) Έλλειψη λογικής, αφροσύνη: *άθρωπος naturaliter νά 'χει το νού και γνώση του δόθηκεν e tutto ciò ζαβάγραν έχει τόση που συντηρώ difficulter το λογισμό απλικάρει* Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 146· **β**) ανόητος λόγος: *Δεν ανίμενα του γιού-μ' η φρονιμάδα έτοια ζαβάγρα να μου πει, μουδ' έτοια κουζουλάδα* Ερωτόκρ. Γ′ 774.

ζαβία η.

Από το επιθ. *ζαβός* και την κατάλ. *-ία*. Η λ. στο Somav. και σήμ. στην Κύμη (Χατζιδ., ΜΝΕ Α′ 338 σημ. 1).

Ανοησία: *Έχω και άλλα πλείονα χαρίσματα να είπω, αλλά αφήνω-τα λοιπόν, ουκ έξεστί μοι λέγειν· πολυλογία γαρ εστί τεκμήριον ζαβίας* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 610α.

ζαβός, επιθ., Σπαν. V suppl. 77.

Για τη λ. βλ. Χατζιδ., Glotta 1, 1909, 127, Ανδρ., Λεξ. και Moutsos, Neohellenika 1, 1970, 183-90, Αλεξ. Στ. (Αμάλθεια 8, τεύχ. 30, 1977, 77 και 32, 1977, 214. Η λ. στο Meursius και σήμ.

1) Άμυαλος, ανόητος· τρελός, παλαβός: *αμ' εύρε να το λές, ζαβή, εις τα μικρά κοπέλια, μα ο κύρης-σου κ' η μάννα-σου εύκολα δε γελούνται* Ερωτόκρ. Δ′ 376· *γιατί μερκοί μπορώ να πω ζαβοί πως είνιαι κάλλια παρά τα πλια χοντρύτερα και πλια άγροικα βουβάλια* Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 151. *Όνειρον είν' πολλά ζαβό και κουζουλό περίσσα* Ερωτόκρ. Α′ 213· *μπλιο δε μπορεί να τση μιλεί και δύναμη δεν έχει, ο πόνος κ' η πολλή χαρά ωσά ζαβό τον έχει* Ερωτόκρ. Ε′ 510. **2**) Παράνομος: *πολεμάς άδικον ζαβόν του ρηγός* Ασσίζ. 203[22].

Το ουδ. ως ουσ.: **1**) παρανομία: *πολομά* (ενν. *κανείς άνθρωπος ή καμιά γυναίκα*)... *προς τον αυθέντην να πάρει την οδόν-του και διά εκείνον το ζαβόν εντέχεται να το χαλάσουν όλον εκείνον το εξωπέταστον* Ασσίζ. 203[18]. **2**) Υπερβολή· παραξενιά: *ήτον το ζαβόν του πάχους ως χοντρού πετροκαλάμου* Ερμον. Δ 167.

ζαβώνω, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 419.

Από το επιθ. *ζαβός* και την κατάλ. *-ώνω*. Η λ. και σήμ.

α) Ζαλίζω: *η τόσ' αγάπη του παιδιού τον ομυαλό ζαβώνει* Ερωτόκρ. Γ' 962· *νέφαλο τον πλακώνει τον ομυαλόν-του ζάβωσε και την καρδιά πληγώνει* Ερωτοκρ. Β' 2438· **β**) αλλάζω στο χειρότερο: *η αγάπη η τόση οπού 'χε 'ς τούτον τον υγιό του ζάβωνε τη γνώση* Ερωτόκρ. Α' 854.

Η μτχ. *ζαβωμένος* ως επιθ.= **α**) ζαλισμένος (Η σημασ. και σήμ.): *επήρε τέτοια κονταρά... ...που θολός ο ουρανός του φάνη κ' εις τ' άλογόν-τ' επά κ' εκεί σα ζαβωμένος πάει* Ερωτόκρ. Β' 1571· **β**) τρελός, ξετρελαμένος: *τον είχεν τόσα ζαβωμένον η κακή όρεξη* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 438.

ζάγανος ο, Πουλολ. 663.

Το τουρκ. *zağanos*.

Γεράκι (με χρωματιστές κηλίδες στο πτίλωμά-του) (Για τη σημασ. βλ. ΛΔ 8, 1958, 36): *πάντες διασκορπίζονται ... ως ζάγανοι και σταυραητοί, ξιφθερογυρευτάδες* Συναξ. γαδ. 35· *Ο ζάγανος οφείλει είναι μακρύλαμνος* Ορνεοσ. 577^{3}.

ζαγάριον το, Ιερακόσ. 506^{11}, $507^{15,17}$, Φλώρ. 292· *ζ α γ ά ρ ι (ν),* Φλώρ. 984, Θησ. Ζ' [105^{6}], Θησ. (Schmitt) 337 VII, 99, Γαδ. διήγ. 78, Απόκοπ. 249, Σαχλ., Αφήγ. 128, 154 (ἐκδ. *ζευγάρια*· διόρθ. Ξανθ., Βυζαντίς 1, 1909, 362 σε *ζαγάρια*), Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk. - van Gem.) 217, Ερωτόκρ. Β' 79, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 94, Διγ. Ο 1306.

Από το αραβ. *sakar*› τουρκ. *zăgar* (βλ. Ανδρ., Λεξ. και Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ. σ. 551]). Η λ. στο *Du Cange* και σήμ.

Κυνηγετικό σκυλί· σκυλί: *έχει και σκύλους δυνατούς ... ζαγάρια, βαρύσκυλους, ζαγαρογυρευτάδες* Συναξ. γαδ. 32· *ζαγάρια και πρόβατα πλειότερ' από τα χίλια* Διγ. Ο 1996· *κράτιε ζαγάρια και σκυλιά κατά την κοντετζιού-σου* Δεφ., Λόγ. 345.

ζαγαριτζής ο, βλ. *ζαγαρτζής*.

ζαγαρογυρευτής ο.

Από το ουσ. *ζαγάρι* και το επιθ. *γυρευτής*.

Κυνηγητικό σκυλί: *Έχει και σκύλους ... ζαγάρια, βαρύσκυλους, ζαγαρογυρευτάδες* Συναξ. γαδ. 32.

ζαγαρόσκυλος ο.

Από τα ουσ. *ζαγάρι* και *σκύλος*.

Κυνηγόσκυλος: *σαν ζαγαρόσκυλος να κάμω μου τυχαίνει* Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [1298].

ζαγαρτζής ο· *ζ α γ α ρ ι τ ζ ή ς,* Χρον. σουλτ. 40^{20} (ἐκδ. *ζαγαριγκήδες*· διορθώσ. *ζαγαριτζήδες*).

Από το ουσ. *ζαγάρι* και την κατάλ. *-τζής*.

Αυτός που γυμνάζει κυνηγετικούς σκύλους: *ο Μπαγιαζίτης είχε εφτά χιλιάδες γερακαραίους και ζαγαρτζήδες* (ἐκδ. *ζαγαργκήδες*· διορθώσ.) *κυνηγούς* αυτ. 40^{22}.

ζακόνι τό, Διήγ. Αλ. V 9.

Από το σλαβικό *zakonŭ* (Ἀνδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

Συνήθεια, έθιμο (Η σημασ. και σήμ., Δημητράκ.): *ο γιατρός έπιε ολίγο, ως ήτονε ζακόνι*· Χρον. σουλτ. 140^{3}· *εστέρξανε όλα τα κάστρη και οι χώρες να δίδουνε χαράτσι με τοιούτο, ότινα τους αφήσει νά 'χουσι τα ζακόνια-τους* Χρον. σουλτ. 113^{25}.

Ζακυθινός, επιθ., βλ. *Ζακυνθινός*.

Ζακυνθινός ο· *Ζ α κ υ θ ι ν ό ς· Τ ζ α κ υ θ ι ν ι ό ς,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 566^{20}.

Από το τοπων. *Ζάκυνθος* και την κατάλ. *-ινός*. Ο τ. *Τζακυθινιός* από επίδρ. εθν. ονομ. σε *-αίος —ιός*. Η λ. και σήμ.

1) Που κατάγεται από τη Ζάκυνθο: *Ελάτε, οι Ζακυθινοί, Κορφιάτες κι' Απαξιώτες* Τζάνε, Κρ. πόλ. 497^{23}· *οι άνδρες οι Ζακυθινοί* Ζήν. πρόλ. 74. **2**) (Ως επιθ.) που προέρχεται από τη Ζάκυνθο: *Τα κρητικά, ζακυνθινά κ' εκ την Κεφαλονίαν και τ' άλλα οπ' αρμάτωσαν από την Σκλαβουνίαν* Ἀλ. Κύπρ. 1766.

ζαλαίνω.

Η λ. στον Ησύχ. (L-S).

Περιτριγυρίζω· περιδιαβάζω: *εις τ' άνθη ο νούς-μου εκρέμετον, εζάληνα τον τόπον* Λιβ. Ν 197.

ζαλαχανάς ο.

Από το περσ. — οσμαν. *salhane* ~ *salhana*. Βλ. Mor., Byzantinot. Β' 129.

Σφαγείο: *εστίν ο ζαλαχανάς, ήγουν το μεκελείον* Ονόμ. πυλ. Κων/π. 408.

ζάλη η, Μανασσ., Χρον. 3446, Καλλίμ. 1017, 2128, Χρον. Μορ. Η 1537, 2726, 7216, 7768, Μαχ. 170^{31}, Ch. pop. 105, Ιμπ. (Legr.) 860, Αχέλ. 2483, Χρον. σουλτ. 121^{16}, Πανώρ. Β' 246, Ερωφ. Β' 184, Γ' 223, Ερωτόκρ. Α' 349, 953, 1140, Β' 2161, 2397, Γ' 549, 1554, Θυσ.^{2} 29, 583, Στάθ. (Martini) Β' 58, 314, Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [192], Ε' [1535], Φορτουν. (Vinc.) Α' 248, Ζήν. Α' 297, Β' 31, 43, Λεηλ. Παροικ. 46, Διγ. Ο 284, 2609, Τζάνε, Κρ. πόλ. 247^{18}, 513^{15}, κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *ζάλη*. Η λ. και σήμ.

1) Τρικυμία, θύελλα: *εγίνην ζάλη και ήρτα να πνιγούσιν* Μαχ. 62^{13}· (μεταφ.): *κατέλιπεν εν μέσῳ με της ζάλης των πταισμάτων* Μιχ. ιερομ. 9· *οι ενάρετοι εν τη του βίου ζάλη* Γλυκά, Αναγ. 397. **2α**) Ζάλη, σκοτοδίνη· λιγοθυμιά (Η σημασ. και σήμ., Δημητράκ. στη λ. 3): *εδά 'χω ζάλες σκοτεινές και δεν κατέχω πού 'μαι* Ερωτόκρ. Γ' 966· *εζαλίσθην ζάλην μεγάλην* Διήγ. Αλ. V 23· *Το πρόσωπό-μου ξαναραίνει πάλι ογιά να με συφέρει από τη ζάλη* Βοσκοπ. 42· **β**) βύθισμα, λήθαργος: *ήστεκα κ' εκαμάρωνα του ύπνου-σου τη ζάλη* Θυσ.^{2} 421· *οψές ελέγαν οι γιατροί κ' είχε θανάτου ζάλη* Ερωτόκρ. Δ' 1480· **γ**) αδιαθεσία: *αλήθεια εις την θάλασσαν ήλθε-μου ολίγη ζάλη* Δαρκές, Προσκυν. 14· *Αφού γαρ αναστάθηκεν ο δούκας ο δεσπότης από την ζάλην την πολλήν, τήν είχεν το κορμίν-του* Χρον. Τόκκων 3441. **3**) Σύγχυση, αναστάτωση, στενοχώρια (Η σημασ. και σήμ.): *τόση παιδωμή και τόση ζάλη του δίδεις απ' αφήνει* (ενν. ο *Δίας*) *το θρονί-του* Ερωφ. Α' 603· *να δώσου ζάλη του οχθρού να φεύγει απάνω-κάτω* Ερωτόκρ. Δ' 978· *με περίσσια ζάλη τούτα τα λόγια η γλώσσα-μου τα πρικαμένα λάλει* Ερωφ. Α' 281· *Δεν έχει έγνοια για φαητό κ' η ζάλη τον ταΐζει* Ερωτόκρ. Δ' 1435· *με βάνου 'ς λογισμό και σε περίσσα ζάλη* Ερωτόκρ. Δ' 1319· *Τ' όνειρο αυτό σου δίδει ζάλη;* Ερωτόκρ. Δ' 131· *τες γυναίκες ηύρηκε κακό πολύ και ζάλη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 384^{6}.

ζαλίζω, Σπαν. (Μαυρ.) P 467, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 568, Διγ. Z 3074, Πόλ. Τρωάδ. 176, Χρον. Μορ. H 8199, Λίβ. P 1348, 1710, Λίβ. Sc. 257, 948, Λίβ. N 1232, Αχιλλ. L 411, Αχιλλ. N 528, Θησ. Η′ [53^{8}], Θησ. (Foll.) I 117, Φαλιέρ., Ιστ. (V. Gem.) 280, Πεντ. Ἐξ. XIV 3, Κυπρ. ερωτ. 126^{3}, Διγ. Ἀνδρ. 381^{27}, Ερωτόκρ. Β′ 1402, 2395, Γ′ 1617, Θυσ.^{2} 241, Βακτ. αρχιερ. 154.

Από τον αόρ. του *ζαλώ* και την κατάλ. *-ίζω* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Βλάχ.

Α′ Ενεργ. **α**) Προκαλώ ζάλη σε κάπ.: *Ἀν του σπαθίου-σου του φρικτού το κρούσμα ζάλισέ-με, ουκ έσκιαζέ-με τίποτες, πάλι εγώ συνήλθα* Θησ. Ε′ [73^{3}]· *ποιες* (ενν. *σπαθιές*) *γελούσιν τον οχθρό και ποιες τονε ζαλίζου* Ερωτόκρ. Δ′ 1566· **β**) προκαλώ νύστα σε κάπ.: *θωρώ και πλια παρά ποτέ ο ύπνος το ζαλίζει* Θυσ.^{2} 489· **γ**) σκοτίζω· στενοχωρώ κάπ.: *ούτως ‹κ'› εμέν οι λογισμοί συχνολιθοβολούσιν· παρέλυσαν τους λογισμούς, εζάλισαν τας φρένας* Σπαν. B 513· *εζάλισέ-με, δε μπορώ πλιό-μου να τον ακούγω* Φορτουν. (Vinc.) Β′ 39· **δ**) Προκαλώ συγκίνηση· αναστατώνω κάπ.: *ήλαχεν εις την χέρα-τζη πρώτο χαρτί που πιάσε πράμα, που την εζάλισε, κι όλον - τον νούν - τσ' εχάσε* Ερωτόκρ. Α′ 1472· *Τα κοράσια το συχνόν με πόλεμο εζαλίζαν* Θησ. (Foll.) I, 94. **Β′** Μέσ. **α**) Ζαλίζομαι: *στο σπίτι να στραφούμε, γιατί πεινώ, ζαλίζομαι, και δεν κατέχω πού 'μαι* Φορτουν. (Vinc.) Α′ 118· *εζαλίσθην ζάλην μεγάλη* Διήγ. Αλ. (Mitsak.) V 23· *έριξεν* (ενν. *η μπομπαρδέα*) *πέτραν προς αυτόν κ' ηύρεν-του στο κεφάλιν και παρευθύς εκ τ' άλογον έπεσε ζαλισμένος* Αχέλ. 756. **β**) ταράζομαι, αναστατώνομαι: *Μίαν ημέραν το λοιπόν, σαν ήτον μαθημένος στον τόπον εδιάβηκεν περίσσια ζαλισμένος* Αιτωλ., Μύθ. 58^{12}· *βλέπω το σχήμαν-μου κακόν, τον νούν-μου ζαλισμένον* Καλλίμ. 1942· *αγανακτεί, λιγοψυχεί, ζαλίζεται, κλονείται* Καλλίμ. 1770· **γ**) (προκ. για τη θάλασσα) ταράσσομαι: *η θάλασσα ζαλίζεται, βρυχάται, κυματίζει* Γλυκά, Στ. 276· **δ**) τρομάζω, φοβάμαι: *καθόλου μηδέν ζαλιστείς αχ τ' άρματά-του* Κυπρ. ερωτ. 153^{24}.

ζάλισις -ση η.

Από το *ζαλίζω*.

Ζαλάδα· ταραχή: *Τα όποια αλησμόνησα από την ζάλισίν-μου* Συναξ. γαδ. 344.

ζαλισμάρα η.

Από το ουσ. *ζαλισμός* και τη μεγεθ. *κατάλ. -μαρα*.

Ζαλάδα· σάστισμα: *ζαλισμάρα τού 'δωκε, παράτρομος μεγάλος* Ερωτόκρ. Α′ 1861.

ζαλισμός ο, Βυζ. Ιλιάδ. 882.

Από το *ζαλίζω* και την κατάλ. *-μός*. Η λ. στο Βλάχ.

Ζάλη: *εκ του τοσούτου ζαλισμού περιεπαρηγορήθην* Λίβ. Sc. 2581· *χέρια, μεριά και γόνατα τον ζαλισμόν παρέχαν* Μαρκάδ. 434.

ζαλκάδι το, βλ. *ζαρκάδι*.

ζάλο(ν) το, Ερωφ. Ε′ 282, Πιστ. βοσκ. III 6, 402, Ερωτόκρ. Α′ 76, 635, 1714, Β′ 236, 379, 384, Γ′ 938, Δ′ 74, 251, Ε′ 400, 901, Θυσ.^{2} 582, 633, 943, Στάθ. (Martini) Β′ 79, 223, Γ′ 63, 204, Ροδολ. Α′ [134], Β′ [277], Ε′ [326], Ροδολ. (Μανούσ.) Γ′ [162] Πανώρ. Α′ 426, Β′ 59, Φορτουν. (Vinc.) Α′ 216, Γ′ 742, Δ′ 172.

Από το ουσ. *σάλος* με εναλλαγή του *σ.* σε *ζ* (Βλ. Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ. σ. 551]). Η λ. και σήμ. στο κρητ. ιδιωμ. (Πάγκ., Ιδιωμ. Κρ. Ε′, β′ ημίτ., 365).

Βήμα (Η σημασ. και σήμ. στην Κρήτη, Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ. σ. 551]): *βαρά-βαρά 'ν' τά ζάλα-σου, θολό τ' ανάβλεμμά-σου* Θυσ.^{2} 567· *σπουδάζετε τα ζάλα-σας, γιατ' ο Θεός με βιάζει* Θυσ.^{2} 239· φρ. **α**) *στέκω σ' ένα ζάλο*=μένω σταθερός στην αρχική-μου γνώμη: *αυτήν' εμήνα του κυρού πως σ' ένα ζάλο στέκει* Ερωτόκρ. Δ 751· *μά'σαν κι' οι δυο σε μια βουλή κ' εστέκα σ' ένα ζάλο* Ερωτόκρ. Δ′ 848· **β**) *παίρνω τα ζάλα*: =προχωρώ: βλ. ά. *επαίρνω* 7 φρ. **γ**) *δεν παίρνω ζάλο*: βλ. ά. *επαίρνω* 7 φρ· έκφρ. *ζάλο και ζάλο*: βήμα-βήμα: *κι' αγάλια-αγάλια πορπατεί, ζάλο και ζάλο κάνει* Ερωτόκρ. Α′ 2167· *ζάλο και ζάλο πήγαινα...* Τζάνε, Φυλλ. Ψυχ. 63.

ζάλος ο.

Από το ουσ. *ζάλη* (βλ. Παγκ., Ιδιωμ. Κρ., Β′ ημίτ. Ε′ ... Τόμ. 365). Η λ. και σήμ. στο κρητ. ιδιωμ. (ό.π.).

Σκοτούρα, βάσανο: *άλλο δεν είν' παρά κακά, παρά καημοί και ζάλοι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [785].

ζαμάλα η· *ζ α μ ά ρ α*, Σπανός (Eideneier) Β′ 65.

Πιθ. από το ουσ. *δαμάλα*.

1) Αγελάδα: *λέγει προς την εαυτού γυναίκα: «Χαίρου, ζαμάλα»* Σπανός (Eideneier) D 663· *χαίρου γραία... χαίρου ζαμάρα ζουγραφιστή* Σπανός (Eideneier) A 250. **2**) Τορβάς: *τον βασιλέα κάμασι μία ντροπή γεμάτη, εβάλαν εις το στόμα-του ζαμάρα με δερμάτι* Βίος Δημ. Μοσχ. 644 (Για τη σημασ. βλ. όμως και Knös [Βίος Δημ. Μοσχ. σ. 262]).

ζαμάρα η, βλ. *ζαμάλα*.

ζάμβυξ ο.

Η λ. τον 7. αι. (Du Cange, λ. *ζάμυξ*).

Είδος πολύτιμης πέτρας: *του είπαν του βασιλέως ότι να βάλει εις το χωνευτήριον χρυσάφι..., ζάμβυκας, κρύσταλλον, αδάμαντο ...* Διήγ. Αγ. Σοφίας 156^{13}.

'ζάμινα η και **'ζαμινάρω,** βλ. *εζάμινα* και *εζαμινάρω*.

ζαμπέτι(ν) το, Ερωτοπ. 224· *ζ α π έ τ ι (ο ν)*, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν. 579, κριτ. υπ.).

Από το αραβ. *zabad*. Για τη λ. βλ. και Du Cange (λ. *ζαπέτιον* και *ζάμβαξ*).

Είδος αρώματος: *είδα και την εχτένιζε με μόσχους και ζαμπέτι* Ευγέν. 203· *Μπλιο ζαμπέτια δε μυρίζω, μα βρομώ όλος και σκανίζω* Φαλλίδ. 47.

ζαμπίτης ο· *ζ α π ί τ η ς*.

Το τουρκ. *zabit*. Για τη λ. βλ. Χατζ., Ξέν. στοιχ., 126.

Αστυνομικό όργανο (Για τη σημασ. βλ. Πιλαβάκη, Κυπρ. Τοπ. σ. 37): ... *να τον βάλομεν εις τον ζαπίτην-μας να τον βάλει κάτου να τον δείρει* Συναδ., Χρον. 57.

ζάμφειρος ο, βλ. *ζάφειρος*.

ζαπέτι(ον) το, βλ. *ζαμπέτι(ν)*.

ζαπίτης ο, βλ. *ζαμπίτης*.

ζάπτι το, βλ. *ζάφτι*.

ζάπωμα το, βλ. *τζάπωμα*.

ζαπώνω, βλ. *τζαπώνω.*

ζαρβά, επίρρ., βλ. *ζερβά.*

ζαρβός, επιθ., βλ. *ζερβός.*

Ζαργάνα *η.*

Προσωποπ. του ουσ. *ζαργάνα* (είδος ψαριού): ***Προστάξαντος ουν του βασιλέως και εισελθόντων των αρχόντων παρίσταντο γουν οι νοτάριοι και οι παράμοναι ... η Ζαργάνα και η Έκγαρις*** Οψαρ. 362^{28}.

ζαρεύω · *ζ α ρ ε ύ γ ω.*

Από το ουσ. *ζάρι(ν)* και την κατάλ. *-εύω.*

Παίζω ζάρια: *αν γίνεται ότι είς άνθρωπος οπού έχει γυναίκαν αρχεύγει να ζαρεύγει..., το δίκαιον κελεύει ότι η γυναίκα ημπορεί καλά να ζητήσει το τονέριν-της* Ασσίζ. 373^{24}.

ζάρι(ν) το, Χριστ. διδασκ. 366, Ασσίζ. 122^{7}, Πουλολ. Αθ. 113, Φλώρ. 1444, Ιακ. Παραιν. 9, Γεωργηλ., Θαν. 312, Σαχλ. Κ. 216, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 118, Έκθ. Χρον. 28^{4}, Απόκοπ. 298, Κορων., Μπούας 8, Δεφ., Λόγ. 92, 455, Αιτωλ., Βοηβ. 41, Σοφιαν. Παιδαγ. 103, 119, Φαλλίδ. 32· *α ζ ά ρ ι ν,* Πουλολ. 117, Σαχλ. Ν 110, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 120· *α ζ ά ρ ι ο ν,* Ιστ. Πατρ. 100^{5}.

Από το αραβ. *az-zahar* (Για την ετυμ. βλ. και Ανδρ., Λεξ., Κουκ., ΒΒΠ. Α' 193-4, Krawczynski [Πουλολ. σ. 57]). Η λ. και ο τ. *αζάρι* στο Du Cange. Ο τ. *αζάριον* στο Meursius. Η λ. και σήμ.

Το ζάρι· παιχνίδι με ζάρια (Για τη σημασ. βλ. και Κουκ., Ευστ. Λαογρ. 368 και Κουκ· ΒΒΠ Α' 200. Η σημασ. και σήμ.: *το ταβλί εχαίροντο παίζοντες και το ζάρι* Ριμ. Βελ. 118. *Δεύτερον συμβουλεύω-σε τα ζάρια να μην παίζεις* Σαχλ. Ν 108· *έπαιξες και τα ρούχα-σου κ' εχάσες-τα στο ζάριν* Πουλολ. 121· *την τιμήν και δούλευσιν την του Βελισαρίου σύντομα ταύτην έδωκε ως κτύπον αζαρίου* Ριμ. Βελ. 532. Φρ. *βάλλω την κεφαλήν(-μου) στο ζάρι*=βλ. ά. *βάλλω* 1 ε φρ.

ζαριστής ο, Ελλην. νόμ. 522$^{9-10}$, Σαχλ. Ν 112, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 122, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 146, 160, Δεφ., Λόγ. 93.

Από το ουσ. *ζάρι(ν)* και την κατάλ. *-ιστής.*

Αυτός που παίζει ζάρια (Γιά τη χρ. βλ. Κουκ., ΒΒΠ Α' 205): *εάν ουδέν έναι οι μάρτυρες άξιοι..., εάν έναι ζαριστάδες* Ελλην. νόμ. 522$^{9-10}$· *ούτε κλέπτης, ούτε πόρνος, ουδέ ζαριστής ώσπερ εκείνους* Πτωχολ. Ρ 10.

ζαρκάδι το· *ζ α λ κ ά δ ι,* Πεντ. Δευτ. XII 22, XIV, XV 22.

Από το ουσ. *ζορκάς* και την κατάλ. *-ιον* (Ανδρ., Λεξ. Βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 116). Η λ. στο Meursius και σήμ.

Μικρό ελάφι, ζαρκάδι: *σαν το αλάφι και σαν το ζαλκάδι* Πεντ. Δευτ. XII 15.

ζαρούρι(ο)ν το, Ασσίζ. 497^{3}.

Από το αραβ. *za'rur.* (Χατζ., Ξέν. στοιχ. 60).

Μούσμουλο: *Απέ τα ζαρούρια κελεύει το δίκαιον το* [δ'] Ασσίζ. 246^{1}.

ζαρπότης ο.

Γιά τη λ. βλ. Dawkins [Μαχ. Β' σ. 246].

(Πιθ.) ληστής (Βλ. Dawkins, ό.π.): *οι αφέντες-μας έχουν φόβον νά 'ρτουν εις την γήν, διότι έχει Λουμπάρδους και θέλουν μάχην διά το κούρσος παρά αγάπην· και άν έρτουν εις την γήν, είναι πολλοί Συριάνοι και ζαρπότηδες και δεν μας αφήνουν να συντύχωμεν τα ζητήματά-μας, και είναι βαρετά και δυνατά* Μαχ. 368^{29}.

ζάρω, Χρον. σουλτ. 80^{37}, Διήγ. ωραιότ. 156, Φορτουν. (Vinc.) Β' 501, Δ' 337.

Από το ιταλ. *usare.* Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Πάγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β' 354).

Α' Μτβ. **1**) Συνηθίζω: *πενήντα τσ' ήδωκε χρυσά τσεκίνια και δυό κότες όμορφες' σαν τσι ζάρανε στη χώρα-μας αλλότες* Κατζ. Γ' 370· *ελόγιαζε και μελετά, σαν το στεφάνι πιάσει, στο τάφον-τση, σαν τό 'ζαρε* (ενν. ο *Ερωτόκριτος*), *να πα να το κρεμάσει* Ερωτόκρ. Β' 750. **2**) Συμπαθώ κάπ.: *όσοί 'ναι στην αρμάδα τόνε ζάρου και έρχουνται οι αφεντάδες και λοντζάρου στα σπίτια τούτα* Λεηλ. Παροιχ. 521. **Β'** (Αμτβ.) συνηθίζω: *δεν είν' καιροί, σα ζάρεις, στα στενά να σολατσάρεις* Φαλλίδ. 57· *Θαυμάζομαι το Νικολό πώς δε θωρώ στη στράτα τούτη, σαν ήζαρε συχνά, να μάθει τα μαντάτα* Κατζ. Γ' 272.

ζαρωμάδα η.

Από το ουσ. *ζάρωμα* και την κατάλ. *-άδα.* Η λ. στο Βλάχ. και στο Du Cange, λ. *ζαρώνειν.*

Ζαρωματιά, ρυτίδα (Η σημασ. στο Βλάχ.): *δεν είναι ο πόθος ογια σέ, μισά τες ζαρωμάδες, τα μαύρα δόντια σχαίνεται, και διώχνει τες ψαράδες* Στάθ. (Martini) Β' 253.

ζαρώνω, Σπανός (Eideneier) Α 90, D 626, 1237, 1334, 1566, Ριμ. Απολλων. 326, Πανώρ. Β' 26, Συναδ., Χρον. 39, Φορτουν. (Vinc.) Ε' 24.

Από το *οζαρώνω* ‹ *οζάριον,* υποκορ. του αρχ. *όζος* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

1) *Ζαρώνω, ρυτιδώνομαι: Το πρόσωπό-μου εξάρωσε κι' όλος εκατσουνιάσα* Πανώρ· Δ' 13· *η κοιλιά-μου εξάρωσεν από της αφαγίας* Προδρ. III 419h (κριτ. υπ.)· *μη γέρο ζαρωμένο γή άλλο κανένα άσκημο βοσκό... θέλει σου δώσου γι'άντρα-σου* Πανώρ. Γ' 243. **2α**) Μαζεύομαι: *ο βορθακός αρχίνησε ν' απλώνει, να ζαρώνει* Ζήνου, Βατραχ. 122· (μεταφ.): *Από τον φόβον Φίλιππος ήτονε τρομασμένος· εξάρωσε ο ταπεινός και στέκει φοβισμένος* Αλεξ. 198· **β**) τσαλακώνομαι: *εφόρει παλαιόγρυζον ζαρωμένον και εξεσχισμένον* Παράφρ. Μανασσ. 286. **3**) Κάμπτομαι, λυγίζω: *τους πόδας αυτού* (ενν. *του ιέρακος*) *μετά οίνου πλύνουσι και εις κοντάριον πλατύ καθίζουσιν, ίνα οι δάκτυλοι αυτού μη ζαρωθώσι* Ορνεοσ. αγρ. 553^{1}.

ζάρωσις η.

Από το *ζαρώνω* και την κατάλ. *-σις.* Η λ. στο Βλάχ.

Ζάρωμα: *από των ούλων και των χειλών την ζάρωσιν και του μέρους της φυσικής αυξήσεως ποιούσιν οι οδόντες φαντασίαν πλείστην και λανθάνονται οι θεωρούντες ταύτα υπό της απειρίας* Μάρκ., Βουλκ. 347^{20}.

ζατρίκιον το, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 922.

Από το περσ. *sachrats.* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. σε σχόλ. (Steph., Θησ.).

Είδος παιχνιδιού, σκάκι: *εκάθητο μετά του υιού αυτού ένδον της σκηνής παίζων ζατρίκιον ό οι Πέρσαι σαντράτς καλούσιν, οι δέ Λατίνοι σκάκον* Δούκ. 99^{17}.

ζαφαράς η, Ιατροσ. 24^{181}.

Το βενετ. *zafran* › τουρκ. *zafran*.—Βλ. και *ζαφορά*.

Το φυτό κρόκος και η χρωστική ουσία που προέρχεται από αυτό: *Γράψον αυτά ... μετά ζαφαράδος και κάπνισον αυτά με μαστίχην και ας τα κρατεί μετά-της* αυτ. 21[106].

ζαφείρα η.

Από το ιταλ. *saffiro*.

Πολύτιμη πέτρα, ζαφείρι: *Ἠφεράν-του και την τάβλαν του Δαρείου του βασιλέως από την ζαφείραν με τα πολυτίμητα λιθαρόπουλα* Διήγ. Αλ. (Mitsak.) V 72.

ζάφειρας ο.

Από το ουσ. *ζαφείρι(ν)* και την κατάλ. -*ας*.

Ζαφείρι: *Εξέβγαλάν-του τραπέζιν από το ζάφειραν το λιθάριν* Διήγ. Αλ. G 272.

ζαφειρένιος, επίθ.

Από το ουσ. *ζαφείρι(ν)* και την κατάλ. -*ένιος*. Η λ. και σήμ.

Που μοιάζει με ζαφείρι: *πώς να λυθούν τ' αμμάτια σου στη γη τα ζαφειρένια* Ερωφ. Ε' 570· *ένα χιονάτο κούτελο, δυο μάτια ζαφειρένια* Πανώρ. Α 79.

ζαφείριν το, Φλώρ. 493, 501, Ερωτοπ. 703, Ιμπ. 370, Ch. pop. 294, 328, Ριμ. κόρ. 701, Πεντ. Έξ. XXIV 10, Φαλλιδ. 24, Ιστ. Βλαχ. 778, Ευρετ. Ερωτοκρ. 764[296], 765[460], 771[454], 772[456], Στάθ. (Martini) Γ' 514, Διγ. Ο 1592, 1675· σ α φ ε ί ρ ι Έγγρ. του 1555 (Μέρτζιος, Κρ. Χρ. 15-16 Β', 1961/62, 272, 274), Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' [91].

Το ιταλ. *saffiro*. Η λ. και σήμ.

1α) Πολύτιμη πέτρα, ζαφείρι: *Είν' το δαχτυλίδιν-τση με τ' ακριβό ζαφείρι* Ερωτόκρ· Ε' 555· *Είχε και εις τον γύρον-της εκείνη η κορόνα αμέθυστους πολύτιμους και εύμορφα ζαφείρια* Αρσ., Κόπ. διατρ. [991]· (μεταφ.): *Γιά δέ τα ζαφείρια, οπού έναι τούτοι οι νέοι* Συναξ. γυν. 613· **β**) (μεταφ.): που είναι σα ζαφείρι: *Τα χείλη-τσ' ήσανε βερτζί, τα μάτια-τση ζαφείρι* Ερωτόκρ. Β' 611. **2**) (Ως προσφών.): *Έβγα, κυρά-μου, να σε ιδώ, στάσου στο παρεθύρι, ότι για σεν λιγώνομαι, πανώριο-μου ζαφείρι* Ch. pop. 287· *ασπρούδι-μου, ζαφείρι-μου, φούμος των κορασίδων* Ch. pop. 297.

ζαφείρινος, επίθ.

Από το ουσ. *ζαφείρι(ν)* και την κατάλ. -*ινος*.

Καμωμένος από ζαφείρι: *βλέπει ζώδιον ούτως λαξευτόν εκ λίθου ζαφειρίνου* Βέλθ. 370.

ζαφειρομάτι το.

Από τα ουσ. *ζάφειρος* και *μάτι*.

Μάτι που έχει το χρώμα του ζαφειριού: *Δεν έν' τινάς να μην σε ιδεί να μην τονέ λοχέψεις, με τα ζαφειρομάτια-σου να μην τονέ δοξέψεις* Ch. pop. 515.

ζαφειρομπάλασο(ν) το.

Από το ουσ. *ζάφειρος* και το ιταλ. balascio (Βλ. Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ., σ. 552]).

Ζαφείρια και ρουμπίνια: *ήτονε πλούσιος κι' ακριβός στα φύλλα κ' εις τη ρίζα, γιατί ζαφειρομπάλασα όλο τον εστολίζα* Ερωτόκρ. Β' 130· *Και ποίος νους να δυνηθεί να γράψει τι εφορούσαν, τόσο ζαφειρομπάλασον, οι πάντες απορούσαν* Ριμ. Βελ. 881.

ζαφειροξομπλισμένος, επίθ.

Από το ουσ. *ζαφείρι* και τη μτχ. *ξομπλισμένος* (Βλ. ά. *ξομπλιάζω*).

Στολισμένος με ζαφείρια: *Θρόνους ζαφειροξομπλισμένους* Βυζ. Ιλιάδ. 52.

ζάφειρος ο, Διήγ. Βελ. 230, Φλώρ. 501· ζ ά μ φ ε ι ρ ο ς.

Από το ιταλ. *saffiro*. Η λ. στο Du Cange (λ. *ζάμφυρος*).

Πολύτιμη πέτρα, ζαφείρι: *Έπαρ' το δακτυλίδι-μου και βάστα-το μ' εσένα. Ζάφειρος είν' ο λίθος-του, ευγενικόν υπάρχει* Φλώρ. 278· *Ήτον το τρικλινόκτισμα από ζαφείρου λίθων, λίθων μεγάλων και λαμπρών, τεχνολατομημένων* Βέλθ. 328.

ζαφειροτρίκλινον το.

Από τα ουσ. *ζάφειρος* και *τρίκλινον*.

Τρίκλινο στολισμένο με ζαφείρι: *εις το ζαφειροτρίκλινον κατέλαβεν απέσω* Βέλθ. 665.

ζαφορά η.

Το τουρκ. *zafran* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Du Cange και σήμ. στην Κρήτη, Παγκ., Ιδιωμ. Κρ. Ε' β' 366, κ.α. Βλ. και Delatte, AIPhHOS 9, 1949, 175 και Pern., Et. linguist. Γ' 405. —Βλ. και *ζαφαράς*.

Καρύκευμα από το φυτό κρόκος (Βλ. Κουκ., ΕΕΒΣ 17, 1941, 20): *όμορφα με το τυρί αρτυμένες και με περίσσα ζαφορά καμπόσες μακαρούνες* Φορτουν. (Vinc.) Α' 87.

ζαφοριάζω.

Από το ουσ. *ζαφορά* και την κατάλ. -*ιάζω*.

Καρυκεύω με ζαφορά: *Ώ μακαρούνες με τυρί καλά ζαφοριασμένες κ' εσείς-μου μυζηθρόπιτες πολλά-μου ηγαπημένες* Κατζ. Α' 61.

ζαφορίζω.

Από το ουσ. *ζαφορά* και την κατάλ. -*ίζω*. Η λ. στο Βλάχ.

Βάφω τα μαλλιά με ζαφορά: *ζαφορίζον* (ενν. *οι γυναίκες*) *τα μαλλιά και δαχτυλιδωμένα τα κάνου κι' απομένουσι με τέχνη σοθεμένα* Πανώρ. Α' 415.

ζάφτι το· ζ ά π τ ι.

Το αραβ. *zabt*. Για τη λ. βλ. Λαογρ. 3, 669 σημ. 4 και Παγκ., Ιδιωμ. Κρ. Ε' β' 366.

Περιορισμός, «μέτρο»: *Τόσα να πουλιώνται με πολύ ζάπτι τα έγραφεν ο κριτής τα πάντα όλα εις το σεντζίλι* Συναδ., Χρον. 65.

ζαχαράτος, επίθ., Αγν., Ποιήμ. Α' 51, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 326 (χφ. V) (κριτ. υπ.), 702, Περί γέρ. 45, 130, Αιτωλ., Ρίμ. Μ. Καντ. 41, Ιστ. Βλαχ. 677, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [214], χορ. β' [34]· σ α χ α ρ ά τ ο ς.

Από το ουσ. *ζάχαρη* και την κατάλ. -*άτος*. Η λ. στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 664, 871 και σήμ.

Γλυκός, πασπαλισμένος με ζάχαρη(;): *Δεν με λανθάνει το ψωμί το καλοζυμωμένο* (παραλ. 1 στ.), *ουδέ καλές αβγόπιτες οι πολυσουσαμάτες, ουδέ εκείνες οι λευκές, οπού 'ναι ζαχαράτες* Ζήνου, Βατραχ. 66· γλυκός (μεταφ.): *να δακώ τα χείλη-σου αυτά τα ζαχαράτα μύριες χολές οπδχουσι* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 645· *Ήλθαν καλά μαντάτα; Εγώ θαρρώ και νά 'ρθουσι γλυκιά και ζαχαράτα* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 376· *Δώσ-μου, κό-*

ρη, το δροσάτο το φιλί, το ζαχαράτο Αγν., Ποιήμ. Α' 80· *άρξετο να τους λαλεί τους ζαχαράτους λόγους. Μέλιτος είχαν γλυκασμόν οι λόγοι οπού ελάλει* Χρον. Τόκκων 1472.

Το ουδ. ως ουσ.=γλύκισμα από ζάχαρη, ζαχαρωτό: *ισχάδας, καρυδίτσια γρανάτα, σαχαράτα τε και τό τε απιδάτον* Προδρ. III 283b (χφ. C) (κριτ. υπ.).

ζαχαρένια, επίρρ.

Από το επίθ. *ζαχαρένιος.*

(Μεταφ.) με γλυκό τρόπο, γλυκά: *γλυκιά και ζαχαρένι' απιλογήθη* Βοσκοπ. 115.

ζαχαρένιος, επίθ., Βοσκοπ. 278, Ερωτόκρ. Β' 423, Ε' 406, Τζάνε, Κρ. πόλ. 588[9]· *ζ α χ α ρ έ ν ο ς,* Ερωτόκρ. Β' 1658.

Από το ουσ. *ζάχαρις* και την κατάλ. *-ένιος.* Η λ. στο Somav. και σήμ.

α) Καμωμένος από ζάχαρη, γλυκός: *να τρώσι το κρέας των Αγαρηνών για ζαχαρένια βρώσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 472[22]· **β**) γλυκός, ευχάριστος· γοητευτικός: *πολλά σκλαβώνει τσι καρδιές το ζαχαρένιο στόμα* Ερωτόκρ. Β' 1348· *η όψη-ντου ασπροκόκκινη, τα κάλλη ζαχαρένια* Ερωτόκρ. Ε' 1088· *λόγια ζαχαρένα* Κυπρ. ερωτ. 116[25].

ζαχαρένος, επίθ., βλ. *ζαχαρένιος.*

ζάχαρη η, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.—van Gem.) 165, Σαχλ. Ν 256, Ιστ. Βλαχ. 23, Ερωτόκρ. Α' 393, 651, Ε' 1206, Ευγέν. 726, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ' 66, Τζάνε, Κρ. πόλ. 230[10].

Το μτγν. ουσ. *σάκχαρις.* Για τη μετατροπή του *σ* σε *ζ* βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 112, 163. Η λ. και σήμ.

Ζάχαρη: *όξος, ρούπιν και ζάχαριν* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1310· (μεταφ.): *ζάχαρη τα χείλη-σου στα σωθικά-μου στάσσου* Ερωφ. Ιντ. α' 116· *Ζάχαρη, μέλι και δροσιά, έναι τ' ανάβλεμμά-σου* Ch. pop. 276.

ζάχαρης ο.

Το μτγν. ουσ. *σάκχαρις.* Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Βλ. Σακ., Κυπρ. Β' 549, λ. *ζάχαρι).*

Ζάχαρη: *έψηννεν τον ζάχαρην* Μαχ. 656[19].

ζάχαρι(ν) το, Ασσίζ. 237[19] (γεν. εν. *ζαχαρίου*), 237[20] (γεν. εν. *ζαχάριτος*), Ερωτοπ. 225, Μαχ. 190[28] (γεν. εν. *ζαχάριτος*), 672[23] (αιτ. πληθ. *ζαχάριτα*), Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 338· *ι σ ά χ α ρ ι ν,* Ιατροσ. κώδ. ͵ημγ', ͵αριζ'· *σ ά χ α ρ ι ν,* Ορνεοσ. 581 (γεν. εν. *σαχάριτος*).

Το μτγν. ουσ. *σάκχαρι.*

Ζάχαρη: *το δικαίωμα του ζαχάριτος απ' εκείνον το φέρνου και το εβγάνουν διά της γης* Ασσίζ. 488[26]· *εδώκεν-του τα κανισκία, βουδία, σφαχτά, ορνιθία, ψουμία, ζαχάριτα και άλλα πολλά πράματα* Βουστρ. 447.

ζαχαρογλυκεράτος, επίθ.

Από το ουσ. *ζάχαρη,* το επίθ. *γλυκερός* και την κατάλ. *-άτος.*

(Μεταφ.) γλυκός, ευχάριστος: *η συντυχιά-της* (ενν. *της κόρης*) *θαυμαστή, ζαχαρογλυκεράτη* Αχιλλ. Ν 824.

ζαχαρόδροσον το.

Από τα ουσ. *ζάχαρις* και *δροσιά.*

Γλυκιά δροσιά: *να στάζει ζαχαρόδροσον σαν τ' όμορφον σταφύλι* Περί γέρ. 155.

ζαχαροζυμωμένος, επίθ., Ερωφ. Ε' 458, Ερωτόκρ. Α' 78.

Από το ουσ. *ζάχαρις* και τη μτχ. παρκ. του *ζυμώνω.* Η λ. και σήμ.

α) (Μετάφ.) γλυκός, ευχάριστος: *λόγια και γέλια και φιλιά ζαχαροζυμωμένα* Ερωφ. Ιντ. β' 126· **β**) όμορφος και γλυκός: *Πανώρια, κορασίδα μου ζαχαροζυμωμένη* Πανώρ. Α' 339.

ζαχαρόθερμον το· *σ α χ α ρ ό θ ε ρ μ ο ν,* Προδρ. III 404ι (χφ. g) (κριτ. υπ.).

Από το ουσ. *ζάχαρις-ρη* και το ουδ. του επιθ. *θερμός.*

Ζεστό νερό με ζάχαρη, σιρόπι: *ο μεν το ζαχαρόθερμον, άλλος δε το δροσάτον* Αυτ. III 404ι (χφ. v) (κριτ. υπ.).

ζαχαρόμελο το.

Από τα ουσ. *ζάχαρη* και *μέλι.*

Ποτό από ζάχαρη και μέλι, ηδύποτο (Βλ. Καλιτσουνάκη [Περί ξεν. σ. 29]): *Ουδέν του ευρίσκουν* (ενν. *του ξένου*) *άνεσιν, ουδέ παρηγορίαν, ούτε με ζαχαρόμελο* (έκδ. *ζαχαρόμελι·* διόρθ. Ξανθ., Χρ. Κρ. 2, 1913, 176, σε *ζαχαρόμελο*) *ποσώς να τον γλυκάνουν* Περί ξεν. Α 525.

ζαχαροπιπεράτος, επίθ., Πουλολ. Ζ 78.

Από το ουσ. *ζάχαρη* και το επίθ. *πιπεράτος.*

Που έχει παρασκευαστεί με ζάχαρη και πιπέρι: *εμένα ... τον γερανόν υβρίζει, τον κυνηγούν οι βασιλείς ... και τρώγουν και το κρέας-μου ζαχαροπιπεράτον* Πουλολ. Αθ. 79.

ζγουραφιά η, βλ. *ζωγραφιά.*

ζγουραφίζω, βλ. *ζωγραφίζω.*

ζγουράφος ο, βλ. *ζωγράφος.*

ζελεπός ο, Φορτουν. (Vinc.) Β' 302, Γ' 530.

·Αγν. ετυμ.

Ανόητος, βλάκας: *Ιδέτε είντα του φύλαγε η μοίρα-του η αδέξα στα γέρα-του του ζελεπού και σ' είντα μόδο ετρέξα* αυτ. Β' 302.

ζέμα(ν) το.

Το μτγν. ουσ. *ζέμα.*

1) Αφέψημα: *θέρμους δε εψήσας μικρούς και πτύξας λούσον αυτόν* (ενν. *τον ιέρακα*) *φροντίζων ώστε μη εγγίζειν τη κεφαλή αυτού το ζέμα* Ιερακοσ. 473[16]. **2**) Ζεστό, καυτό νερό: *ζητώ σαπούνιν να λουθώ και λέγουν-με: «το ζέμαν»* Προδρ. III 133.

ζεματίζω.

Από το ουσ. *ζέμα* και την κατάλ. *-ίζω* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

Ζεματίζω· καίω: *Των κόλακω τα στόματα θέλουν να ζεματίσουν, την ώραν που τους λέγασι για ν' αναθεματίσουν* Τζάνε, Φυλλ. ψυχ. 419· *ψιχίτσας ζεματίσετε μικράς εις το πινάκιν* Προδρ. III 412b (χφ. g) (κριτ. υπ.).

Η μτχ. παρκ. ως επιθ.: *ζεματισμένον το ποδοκέφαλόν-του* Σπανός (Eideneier) Α′ 38· (μεταφ.): *ως είδα κ' ελαμπίριζεν* (ενν. *το φώς της μέρας*) *ωσά ζεματισμένος σηκώνομαι και ντύνομαι μισοξετρουμισμένος* Φορτουν. (Vinc.) Α′ 254.

ζεματιστός, επιθ.

Από το *ζεματίζω*. Η λ. και σήμ.

Ζεματισμένος: *σιμιδάλη... ζεματιστή να την φέρεις να καλοψηθεί* Πεντ. Λευιτ. VI 14.

ζεματούρα *η*.

Από το ουσ. *ζέμα* και την κατάλ. *-ούρα*.

Ζεμάτισμα: *Το γέλιο ερχίσασιν αυτοί κ' εμένα μου χυθήκα σα ζεματούρες και ζιμιό όξω την πόρτα εβγήκα* Στάθ. (Martini) Β′ 60.

ζενεράλης ο, βλ. *γενεράλης*.

ζένω, Σπανός (Eideneier) Α′ 326.

Για την ετυμ. της λ. βλ. Ανδρ., Λεξ. Η λ. και σήμ. (Ιδιωμ.).

Αναδίδω δυσοσμία, βρομώ: *Βρομίζεις και ζένεις, τριγένη, παντέρημε* αυτ. Α′ 110.

ζερβά, επίρρ., Χούμνου, Κοσμογ. 763, Τριβ., Ρε 219, Πεντ. Δευτ. V 29, XVII 11, 20, Ιστ. πατρ. 110^{2}, Ερωτόκρ. Α′ 1925, Β′ 543, Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 25, Τζάνε, Κρ. πόλ. 242^{13}· *ζ α ρ β ά,* Γεωργήλ., Θαν. 623· *ζ ε ρ β ι ά,* Πεντ. Γέν. XIV 15, XXIV 49, XLVIII 13, Έξ. XIV 22, Δευτ. II 27.

Από το επιθ. *ζερβός*. Ο τ. *ζερβιά* και σήμ. (Δημητράκ., λ. *ζερβιά*). Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. και Δημητράκ.).

Αριστερά: *αυτόν να θέσουσιν ζερβά και ο πατήρ του έσω* Χρον. Μορ. Ρ 7794· *δεξιά και ζερβά να πάτε* Πεντ. Δευτ. XXVIII 14· *ζερβά-δεξά τους πολεμά κι' αλύπητα σκοτώνει* Ερωτόκρ. Δ′ 1055.

ζερβεύω.

Από το επιθ. *ζερβός* και την κατάλ. *-εύω*.

(Μεταφ.) καταστρέφω: *αν έχεις την ζωήν δεξιάν, μη θες να την ζερβέψεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ′ [686].

ζερβιά, επίρρ., βλ. *ζερβά*.

ζερβός, επιθ., Ψευδο - Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. (Wagn.) 1022, Θησ. Γ′ [18^{2}], ΙΑ′ [40^{3}], Αλεξ. 1967, Διήγ. Αγ. Σοφ. 160^{13}, Σαχλ. Β′ (Wagn.) PM 320, Σαχλ., Αφήγ. 539, Σοφιαν., Παιδαγ. 103, Στάθ. (Martini) Γ′ 180, 205, 224, Χρον. σουλτ. 39^{17}, Συναδ., Χρον. 69, Φορτουν. (Vinc.) Α′ 149, Διγ. Ο 2638· θηλ. *ζ ε ρ β ά,* Χριστ. διδασκ. 45· *ζ ε ρ β έ α,* Αρσ., Κόπ. διατρ. [954]· *ζ ε ρ β ι ά,* Πεντ. Γέν. XIII 9, XLVIII 14, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ′ [247]· ουδ. *ζ ε ρ β ί,* Χρον. σουλτ. 75^{29}, Ευγέν. 850, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α′ [1194], Δ′ [1507]· *ζ α ρ β ό ς,* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 1023, Μαχ. 310^{10}.

Από το *ζαρβός* ‹ *ζαβρός* ‹ *ζαβός* (βλ. Ανδρ., Λεξ.). Για τον τ. *ζαρβός* βλ. Χατζιδ., ΕΕΠ 3, 96 και Αθ. 25, 1913, 279. Για τον τ. *ζερβί* βλ. Παπαδ. Α., Αθ. 37, 1925, 167. Η λ. στο Du Cange και σήμ.

Αριστερός: *Όταν ήθελε να γράψει κάτι, έγραφε με το ζερβί το χέρι κάτι μπακλαβάδες* Συναδ., Χρον. 66· *Εστέκαν στην δεξίαν μερίαν κ' εις την ζερβή-του πάλι* Θησ. Ϛ′ [16^{7}].

Το θηλ. ως ουσ. = το δεξί χέρι: *Σφίγγουνται κι' αγκαλιάζουνται, με τη ζερβή παλεύγου, με τη δεξά για να βαρού τόπ' ακριβό γυρεύγου* Ερωτόκρ. Δ′ 1843.

ζερβύνω.

Από το επιθ. *ζερβός* και την κατάλ. *-ύνω*.

Πηγαίνω προς τα αριστερά: *Χωρίσου εδά αποπάνου-μου· αν εις τη ζερβιά, και να δεξύνω και αν εις τη δεξιά, και να ζερβύνω* Πεντ. Γέν. XIII 9.

ζέρι το,

Θυμίαμα: *τα καμήλια-τους σηκώνουν ζέρι και μαστίχι και λάδανο* Πεντ. Γέν. XXXVII 25.

ζέσις -ση η, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 363, Φαλιέρ., Θρ. 175, Θησ. Πρόλ. [60], Γ′ [16^{8}, 80^{8}], Δ′ [56^{3}], Ϛ [18^{7}], Ζ′ [76^{2}, 91^{6}].

Το αρχ. ουσ. *ζέσις*

1) Θερμότητα: *έχει μεν την ζέσιν πλέον την θερμότητα εις πλήθος* Πτωχολ. α 101. **2**) (Μεταφ.) εξαιρετικός ζήλος: *ας είναι στήν υπακοή, στης εκκλησιάς την ζέσιν* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.—van Gem.) 37. **3**) (Προκ. για συναισθήματα) **α**) έντονη επιθυμία: *αγάπης 'πόθεσες κ' ερώτου έχει ζέση* Θησ. Πρόλ. [10]· **β**) εκτίμηση, αγάπη: *Ο ρήγας ως πανφρόνιμος,... απέ το σπλάχνος το πολύ, την ζέσιν όπου είχεν προς τον αυτού συμπέθερον* Χρον. Μορ. Η 6526· **γ**) έντονη οργή: *Λοιπόν εις τέτοιαν αφορμήν εστρέφετο εις την Θράκην αφήνοντας αγριότατη ζέση προς τον Θησέον κατά των άγριων γυναικών* Θησ. (Foll.) I 16.

ζέστα η, βλ. *ζέστη*.

ζεστά, επίρρ.

Από το επιθ. *ζεστός*. Η λ. και σήμ. (Δημητράκ.).

1) Θερμά: *εσύ αναπεύεσαι ζεστά κ' εμέν κτυπά η καρδιά-μου* Φαλιέρ., Ιστ. V 102. **2**) (Μεταφ.) με όρεξη: *μια ματζέταν όμορφη πλια να βρεις να σφάξεις, να κάτσομεν απάνω-τση ζεστά-ζεστά οι δυό-μας να την ξεκοκκαλίσομε* Φορτουν. (Vinc.) Β′ 317.

ζεσταίνω, Βυζ. Ιλιάδ. 448, Αιτωλ., Μύθ. 125^{6}, Πανώρ. Ε′ 179, Ιστ. Βλαχ. 2804.

Απο το επιθ. *ζεστός* και την κατάλ. *-αίνω*. Βλ. και Ανδρ., Λεξ. Η λ. και σήμ.

1) Θερμαίνω: *ν' αγοράζω οινάριν, να πίνω να ζεσταίνομαι τον μήναν τον Γενάρην* Σαχλ. Β′. (Wagn.) PM 466· *τα χιόνια να σκορπάς και να ζεσταίνεις τον κόσμο* Ερωφ. Δ′ 721· *κακά ζεσταίνει, κι' άση με, του γέρο η γιαγκάλη* Στάθ. (Martini) Α′ 62. **2**) κλωσσάω: *Όρνιθα έτυχεν αβγά φιδίου σ' έναν τόπον κ' έκατσε και τα ζέσταινε κ' είχε μ' εκείνα κόπον* Αιτωλ., Μύθ. 116^{2}.

ζέστη η, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-van Gem.) 256, Πεντ. Γέν. VIII 22, XVIII 1, XXI 40, Αιτωλ., Μύθ. 125^{24}, Ροδολ. Αφ. [9]· *ζ έ σ τ α,* Χρον. Τόκκων 3316.

Από το επιθ. *ζεστός* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β′ 134). Ο τ. *ζέστα* απο το *ζεσταίνω* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α′ 76). Ο τ. και η λ. και σήμ.

Ζέστη, θερμότητα: *Ζέστη πώς είναι μπορετό το χιόνι να γεννήσει;* Ερωφ. Α' 7· *τότες ήλιος διχωστάς ζέστη χλομός εβγαίνει* Ερωφ. Ε' 63.

ζεστοκοπώ.

Από το ουσ. *ζέστη* και το *-κοπώ* (Για τη λ. βλ. Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ. σ. 552]).

Ζεσταίνω, θερμαίνω: *ωσάν πουλάκι όντε βραχεί και χαμοκουκουβίσει κι' ο ήλιος έβγει να το δει, να το ζεστοκοπήσει...* Ερωτόκρ. Β' 540.

ζεστός, επιθ., Σταφ., Ιατροσ. 2[25], Ορνεοσ. αγρ. 534[25], 536[11], 552[14], Σπανός (Eideneier) Α' 383, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 76, 104, Θησ. Ι' [93[7]], Χούμνου, Κοσμογ. 1028, Αιτωλ., Μύθ. 71[21], 125[14], Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 431, Ερωτόκρ. Ε' 564, Τζάνε, Κρ. πόλ. 201[20]· *ζ ε υ σ τ ό ς.*

Το μτγν. επίθ. *ζεστός*. Για τον τ. *ζευστός* βλ. Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. 107. Η λ. και σήμ.

1) Βραστός, βρασμένος: *έπαιρνεν καθημερινόν μίαν όρνιθαν κ' επολόμαν-την οπτήν ού ζευστήν* Μαχ. 544[2]· *εάν δ' εκ τούτου ουκ ωφεληθεί, χρίε τούτον πάντοθεν τω νάρδω, και ες αύριον εσθιέτω περιστεράν ζεστήν και ιαθήσεται* Ιερακοσ. 384[17]. **2**) Ζεστός, θερμός: *ήτανε πολλά ζεστόν το φαγί, να παγώσει* Αιτωλ., Μύθ. 125[16]· *ώρες ζεστός επόμενε κι' ώρες κρυγιός σα χιόνι* Ερωτόκρ. Α' 528· (προκ. για νεκρό) που μόλις έχει πεθάνει: *εμείς ηύραμεν τούτον τον άνθρωπον τον θνητόν εις την στράταν νεκρόν και ήτον ακόμη ζεστός* Ασσίζ. 224[24]. **3**) Έντονος, ζωηρός: *την μάχην άρχασε ζεστήν εκείσε εις τον Μορέαν* Χρον. Μορ. Η 4552· *την μάχην εκείνην την ζεστήν με τον δεσπότην Άρτας* Χρον. Μορ. Η 8858.

ζευγαλατείο το, βλ. *ζευγηλατείον.*

ζευγαλάτης ο, βλ. *ζευγηλάτης.*

ζευγαράκι το.

Από το ουσ. *ζευγάρι* και την κατάλ. *-άκι*. Η λ. και σήμ. Σε Κρ. συμβόλ. 75 απ. και ουσ. *ζευγαριά η.*

Ζευγάρι: *το ζευγαράκι κάνασι κι' όλοι παραπαρθήκα* Διήγ. ωραιότ. 902.

ζευγαριάζω, Θρ. Κύπρ. Κ 897.

Απο το ουσ. *ζευγάρι* και την κατάλ. *-(ι)άζω*. Η λ. στο Βλάχ.

Αποτελώ ζευγάρι: *δυό περιστέργα έμορφα, τα δυο ζευγαριασμένα* Θρ. Κύπρ. Μ 489.

ζευγαρίζω.

Από το ουσ. *ζευγάρι* και την κατάλ. *-ίζω* (Ανδρ., Λεξ.).

Οργώνω: *επήγαιναν ... οι άνθρωποι και εξευγάριζαν τα χωράφια-τως χωρίς καμίαν έγνοιαν* Διήγ. πανωφ. 60.

ζευγάριο(ν) το, Act. Lavr. 60[28], Act. Esph. 7[1], 8[6], 14[17], 15[12], 16[8], 27[4], Διαθ. Θεοδ. Σαρ. 21[82], Σιγιλλ. Κωνστ. Μακρ. 32[42], Έγγρ. του 1356 (Θεοχαρίδης Γ., Μακεδονικά 5, 1961/63, 135), Act. Xér. 18A[5], 28[27,36], Καραβ. 494[7], Βακτ. αρχιερ. 176· *ζ ε υ γ ά ρ ι (ν),* Διγ. Α 1970, Μαχ. 32[23], Σαχλ., Αφήγ. 127, 153, Ιμπ. (Legr.) 1000, Ροδολ. Β' [348], Τζάνε, Κρ. πόλ. 187[11], 369[25].

Το αρχ. ουσ. *ζευγάριον*. Η λ. και σήμ.

1) (Προκ. για πρόσ. ή αντικ.) ζευγάρι: *υπομανίκια ζευγάρια γ'* Έγγρ. του 13. αι. (Λάμπρ., ΝΕ 7, 1910, 40)· *Σεβαστιανός και Ουρβίκιος, διαβόλου το ζευγάρι* Ζήν. Β' 99. **2**) Αντρόγυνο: *θλίψιν, πικρίαν περισσήν είχασιν το ζευγάρι* Ιμπ. (Legr.) 303· *στέκανε αγκαλιαστά σαν νά 'τανε ζευγάρι* Δεφ., Σωσ. 154. **3**) Ζεύγος από βόδια για την καλλιέργεια της γης: *άνθρωπον εύρε κάμνοντα την γην με το ζευγάριν* Καλλίμ. 1486· *βόδια οπού είχαν ζεμένα και έκαναν ζευγάρι* Διήγ. πανωφ. 60. **4**) Έκταση γης που μπορεί να οργωθεί από ένα ζευγάρι βοδιών μέσα σε ένα χρονικό διάστημα (Βλ. Πετρόπ., ΕΛΑ 7, 1952, 91): *Μετά δέ την εμήν τελευτήν οφείλουσι λαβείν άπαν το εισόδημα της κατασποράς των ζευγαρίων-μου και αυτά πάντα δη τα ζευγάρια και τα παλαιοχώρια* Act. Xér. 28[37].

ζευγαρώνω.

Από το ουσ. *ζευγάρι* και την κατάλ. *-ώνω.*

Συγκροτώ ζεύγος: *Δυο περιστέρια εύμορφα, τα δυο ζευγαρωμένα* Θρ. Κύπρ. Κ 533· *δυο-δυο εξευγαρώνασι* (ενν. *τα πουλιά*) Ερωτόκρ. Ε' 781.

ζευγαρωτός, επιθ.

Από το *ζευγαρώνω*. Η λ. και σήμ.

α) Που αποτελεί ζευγάρι (αρσ. και θηλ.): *εις τριάντα τρία τά 'καμεν αυτά τα κοπελάκια, αρσενικά και θηλυκά, ζευγαρωτά παιδάκια* Χούμνου, Κοσμογ. 158· *όλα τα ζα ζευγαρωτά γυρίζουσιν* Κυπρ. ερωτ. 97[20]· **β**) (πληθ.) (προκ. για παιδιά δίδυμα): *έποικε ζευγαρωτά παιδάκια, αρσενικά τα γέννησεν αυτά τα κοπελάκια* Χούμνου, Κοσμογ. 1321.

Το ουδ. ως ουσ.: ζευγάρι: *τετράποδα, συρνάμενα, πάσα θεριόν της κτίσης και απ' όλα τα πετούμενα, όσα κι' αν έχει η φύσις. Να βάλει επτά ζευγαρωτά, λέγω, από πάσα γένος* αυτ. 449.

ζευγάς ο.

Από το ουσ. *ζεύγος* και την κατάλ. *-άς* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Du Cange (λ. *ζευγάριον*) και σήμ.

Γεωργός: *Ζευγάδες είναι και βοσκοί, αγελαδοί και σκάπτες* Σαχλ., Αφήγ. 172.

ζευγηλατείον το, Act. Esph. 7[5-6,15], Act. Xer. 18DI[28], 25[13], Διαδ. Θεοδ. Σαρ. 20[62], 21[67,68], Σημ. Δωρ. Τζυκ. 48[99]· *ζ ε υ γ α λ α τ ε ί ο ν.*

Από το ουσ. *ζευγηλάτης* και την καταλ. *-είον*. Η λ. και τ. *ζευγαλάτιον* στο Du Cange (λ. *ζευγαλάτης*). Τ. *ζευγολατειό* και σήμ. (Δημητράκ., λ. *ζευγολατειό*).

Χωράφι καλλιεργήσιμο ή καλλιεργημένο: *κάτωθεν της αυτής πόλεως υπό το αυτό μετόχιον ζευγηλατεία δύο, του Κομανίτζη και το Μακροχώριον λεγόμενα* Σιγιλλ. Κωνστ. Μακρ. 31[8]· *όσοι επικρατώσι κτήματα ή ζευγαλατεία* Ψευδο-Σφρ. 542[13].

ζευγηλάτης ο, Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. (Γριτσόπ.) 8[9]· *ζ ε υ γ α λ ά τ η ς.*

Το αρχ. ουσ. *ζευγηλάτης*. Η λ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Ο τ. *ζευγαλάτης* στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' σ. 550). Τ. *ζευγολάτης* και σήμ. (Δημητράκ., λ. *ζευγολάτης*).

Ζευγάς, γεωργός: *Ανέν κι' ο ζευγαλάτης παραδέρνει όλον τον χρόνον δίχα νά 'χει 'πνάσει κερδαίννει αχ τον καρπόν κείνον που σπέρνει* Κυπρ. ερωτ. 20[9]· *Ο ζευγηλάτης προς αυτόν είπεν* Καλλίμ. 1501.

ζευγίτης ο.

Η λ. στον Αριστ. και σήμ.

Γεωργός: *·Αμε λοιπόν και θαρετά, ζευγίτα, σύρε, πιάσε τ' αλέτρι π' ακαμάτεψε* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [923]· *Ποίος γιδιβόσκος ή και ποίος ζευγίτης δεν βασταίνει δέρμα του λύκου απάνου-του κι' ως ρούχο το φοραίνει;* αυτ. Δ' [1319].

ζεύγλη *η*, Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 190, Μανασσ., Χρον. 572, 2542, Γεωργηλ., Βελ. 813.

Το αρχ. ουσ. *ζεύγλη*.

Το μέρος του ζυγού που ακουμπά στον τράχηλο των ζεμένων ζώων· ζυγός (μεταφ.): *ζεύγλην εκλακτίσαντας Ρωμαϊκής ισχύος* Μανασσ., Χρον. 2184· *Υιέ, αν έχεις χρήματα υιέ, αν είσαι πλούσιος, μη διασπάσεις τας οφρύς, μηδέ κενοδοξήσεις* (παραλ. 3 στ.), *μήπως γυρίσει ο τροχός καί πάρει-σού τα όλα και πέσ' η ζεύγλη της πτωχειάς επί τον τράχηλόν-σου* Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 421.

ζευγνοσύνη *η*.

Από το *ζευγνύω* και την κατάλ. *-σύνη*.

Σύνδεσμος, «δεσμός»: *πάντα πέτουνται ομού* (ενν. *αι περιστεραί*) *ζευκταί οι δυο αντάμα, ομοφωνούν αι πτέρυγες διά την ζευγνοσύνην* Φυσιολ. (Legr.) 649.

ζευγολάτης ο, βλ. *ζευγηλάτης*.

ζεύγος το.

Το αρχ. ουσ. *ζεύγος*. Η λ. και σήμ.

1) Ζευγάρι ζώων: *Εδίδαξε τοις Τούρκοις ακτημοσύνην και πλην των γυναικών τα λοιπά πάντα κοινά εδογμάτισεν* (ενν. *τις των Τούρκων ιδιώτης*), *και τροφάς και ενδύματα και ζεύγη και αρούρας* Δούκ. 149[31]. **2**) Ζευγάρι: *Αυτά και άλλα περισσότερα θρηνητικά λόγια έλεγαν οι παρεστώτες,... οι σκλάβοι και οι συγγενείς εις το θεόζευκτον ζεύγος* Διγ. ·Ανδρ. 412[18]. **3**) (Ως μονάδα μέτρησης) το ρωμαϊκό πλέθρο, έκταση δηλ. γης που καλλιεργείται σε μια μέρα από ένα ζευγάρι βοδιών (Για τη σημασ. βλ. Πιτσάκη [=Αρμεν., Εξάβ. σ. 401]): *Εάν πωλών σοι αγρόν υποδείξω σοι τους όρους και είπω είναι τον αγρόν ρ' ζευγών εργασίας και εκνικηθή γη, είτα κινήσης κατ' εμού περί της εκνικήσεως και μετρηθέντος του αγρού η ποσότης των ρ' ζευγών της εργασίας ευρεθή, ουκ αποκλείεσαι εις το ζητείν το ικανόν εκ των εκνικηθέντων* Αρμεν., Εξάβ. Γ' 3[74].

ζευστός, επιθ., βλ. *ζεστός*.

ζεύω.

Από τον αόρ. του *ζευγνύω* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 287). Η λ. και σήμ.

Ζεύω: *άφνω απόθαναν οι ταλαίπωροι και όχι μόνον οι άνθρωποι, αλλά και βόδια οπού είχαν ζεμένα* Διήγ. πανωφ. 60· (μεταφ.): *δεύρο, δάμαλις η εμή, ήν έζευξεν ο έρως, την οδόν διανύσωμεν* Διγ. (Trapp) Gr. 1718.

ζεφύριος, επιθ.

Η λ. στον Αριστ.

Δυτικός: *συμφέρον εστί φώτα και βόρεια και μεσημβρικά έχειν το έγκλειστον ή ζεφύρια* (έκδ. *ζεφυρεία*· διορθώσ.) Ιερακοσ. 367[5].

ζέω, Γρηγορίου, Βίος οσ. Ρωμύλ. 6[11]· μτχ. *ζ ε ο ύ σ α,* Κομν., Διδασκ. Ι 133.

Το αρχ. *ζέω*. Το ουδ. της μτχ. ως ουσ. μτγν. (Steph., Θησ.) και στο Du Cange (λ. *ζέον*). Οι μτχ. *ζεόντι* και *ζεούσα* ίσως από μετρ. αν. Πβ. όμως και Παπαδ. Α., Αθ. 37, 1925, 184. Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex.).

(Μεταφ.) φλέγομαι, «βράζω», κατέχομαι υπερβολικά από κάπ. συναίσθημα: *πελεκυφόρους πεζούς αρεϊκώ θυμώ ζέοντας* Δούκ. 227[25].

Η μτχ. ως επιθ.: **1**) Ζεστός: *στάκτην εις το πρόσωπον εθέτασιν ζεούσαν* Ταμυρλ. 56. *τον εμόν τον τάφον την τιμήν εντίμως δούναι αίματι χλωρώ και νέω και ζεόντι και προσφάτω* (παραλ. 1 στ.) *εκ των γυναικών των Τρώων* Ερμον. Ψ 97. **2**) Μεταφ. **α**) θερμός, φλογερός, έντονος: *Ονειροπολούντες εκδεχόμεθα την ανάρρυσιν και δι' επιθυμίας εις άκρος ζεούσης ικετεύοντες τον παιδεύοντα και πάλιν ιώμενον Θεόν* Δούκ. 401[17]· **β**) έκφρ. *ζέουσα καρδία*=θερμά, καλά αισθήματα: *Οίδα γαρ, καλώς γινώσκω, η υπακοή του φίλου εκ ζεούσης της καρδίας του γενέσθαι μάλλον θέλει* Πτωχολ. α 15.

Το ουδ. της μτχ. ως ουσ.=ζεστό νερό που προστίθεται στο ιερό δισκοπότηρο πρίν από τη θεία κοινωνία (Η σημασ. και στο Du Cange. Βλ. και Θαβώρ., Ουσιαστ. 126): *περί ζέοντος, του αγίου ύδατος οπού βάλλουσιν οι ιερείς εις τα θεία μυστήρια, όταν ιερουργούν* Βακτ. αρχιερ. 153.

ζήλα *η*, βλ. *ζήλεια*.

ζήλεια *η*, Σπαν. (Ζωρ.) V 126, Δεφ., Λόγ. 373, Πεντ. Αρ. V 14, 15, 25, 29, 30, XXV 11, Ευρετ. Ερωτοκρ. 767[215], Συναδ., Χρον. 60, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [642, 728], Ζήν. Β' 410, Τζάνε, Κρ. πόλ. 459[9]· *ζ ή λ α,* Μαχ. 56[30], 330[22], 372[6], 426[3], 510[24], Βουστρ. 413, 418, ·Ανθ. χαρ. 300[33], Κυπρ. Ερωτ. 26[2], 43[3], 127[26]· *ζ η λ ε ί α,* Χρον. Μορ. Η 3745, Θησ. Γ' [60[7]], Ε' [2[1]], Ζ' [103[6]], Σκλάβ. 247, Παλαμήδ., Βοηβ. 1188, Σταυριν. 20, 566, Διγ. ·Ανδρ. 397[11]· *ζ η λ ε ι ά,* Θησ. (Foll.) 1, 27, Δεφ., Λόγ. 369, 378, Ζήνου, Πρόλ. Πένθ. θαν.[2] 95, Πανώρ. Πρόλ. 43, Ερωφ. Α' 70, 160, Β' 223, 514, Ερωτόκρ. Β' 658, 710, Ροδολ. Αφ. [23], Α' [65], Β' [55, 445], Ροδολ. (Μανούσ.) Δ' 51, Ε' 193, Ζήν. Β' 122, Τζάνε, Κρ. πόλ. 403[22], Τζάνε, Φυλλ. Ψυχ. Αφ. 58· *ζ ο υ λ ε ί α,* Συναξ. γυν. 1126.

Από το *ζηλεύω*. Ο τ. *ζήλα* στο Du Cange. Ο τ. *ζηλεία* στο ποντιακό ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Τ. *ζηλειά* στο Βλάχ. (λ. *ζηλιά*) και *ζουλειά* στο Somav. (λ. *ζηλιά*). Η λ. και σήμ.

1α) Φθόνος, ζήλεια: *έππεσεν ο 'πίσκοπος ει(ς) ζήλαν και με μεγάλην κακίαν επήγεν εις τον ρε Ούνγκε και είπεν-του* Μαχ. 66[19]· *ήλθε το κακόν θηρίον ο φθόνος και η ζήλα οπού ανακατώνει όλα* Τρωικά 526[19]· *με ζηλειά παντοτινή πάσ' άλλης κορασίδας, πάσα νεράιδας όμορφης και βοσκοπούλας τσ' ·Ιδας θέλει γροικάσται στ' ορανού τα ύψη τ' όνομά-σου* (ενν. *της Αθούσας*) Πανώρ. Γ' 619· **β**) επιθυμία: *θωρώντα... τους ερχομένους από την δύσιν όμορφους και καλούς, ενέβην ζήλα εις την καρδίαν-τους να πάσιν πέρα* Μαχ. 72[22]· **γ**) διαμάχη, ανταγωνισμός: *Η τετάρτη* (ενν. *θυγατέρα*) *ήτον η ζηλεία και επάνδρεψέ-την με τους τεχνίτες* ·Ανθ. Χαρ. 301[18]· *Γιατί οχ τον κόσμον όλονε δεν ηύρισκε άλλον τόπον μ' ελευθεριάν συγκεραστήν, δίχως ζηλείαν, φθόνον* Σουμμ., Παστ. φίδ. Πρόλ.[37]· *Τόσες δεν είν' ζηλειές ανάμεσά-τως* (ενν. *στούς φτωχούς*) *γή λογισμοί ψηλοί να πολεμούσι, μέσα στη λόχη νά 'χουν τα κορμιά-τως* Ερωφ. Γ' 409. **2**) (Προκ. για γυναίκα και άνδρα) ζηλοτυπία: *θέλου χαρίσει όμορφη κόρη του Γύπαρη άλλη να τήνε βλέπεις μετ' αυτόν νά 'χεις ζηλειά μεγάλη* Πανώρ. Γ' 242· *Εκείνη* (ενν. *η κόρη*) *δέ είχε μέσα-της κάποιαν ζηλείαν, αμή απεκρίθη και είπε μοι* Διγ. ·Ανδρ. 396[31]· *Ποτέ δεν λείπει η ζήλεια 'ξ εκείνον που αγαπάει* Δεφ., Λόγ. 383.

ζηλειάρης, έπιθ., βλ. *ζηλιάρης*.

ζηλευτής ο.

Από το *ζηλεύω* και την κατάλ. *-της*. Η λ. του 12. αι. (Steph., Θησ.).

Αυτός που εκδικείται: *Εγώ είμαι... Θεός ζηλευτής οπού αποδίδω τες αμαρτίες των πατέρων απάνω εις τα παιδία* Χριστ. διδασκ. 63· *ο Θεός είναι φωτία όπου καταλύει· είναι Θεός ζηλευτής* αυτ. 102.

ζηλεύω, Γλυκά, Στ. 368, Απολλών. 710, Σταυριν. 1043, Ιστ. Βλαχ. 1803, Ερωτοπ. 700, Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [429], Διακρούσ. 89^{19}· *ζ η λ ε ύ γ ω,* Ερωτοπ. 635, Μαχ. 62^{5}, 510^{22}, Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' [111], Δ' [261], Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [431], Τζάνε, Κρ. πόλ. 260^{15}, Τζάνε, Φυλλ. ψυχ. 353, 501· *ζ η λ ε ύ (γ) ω,* Μαχ. 154^{35}, 378^{27} Ιστ. Βλαχ. 1997, 2307, Πεντ. Αρ. XXV 11, 13, Σουμμ., Παστ. φιδ. Β' [185]· *ζ ο υ λ ε ύ ω,* Πεντ. Γέν. XXVI 14, XXX 1, XXXVII 11, Αρ. V 30, Αιτωλ., Μύθ. 100^{3}· μτχ. παρκ. *ζ η λ ε μ έ ν ο ς,* Αχιλλ. L 276, Ερωφ. Β' 58, Χίκα, Μονωδ. 61, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 62, Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' [335], Φορτουν. (Vinc.) Γ' 630, Τζάνε, Κρ. πόλ. 567^{24}.

Το αρχ. *ζηλεύω*. Ο τ. *ζουλεύω* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ζελεύω*). Η λ. και η μτχ. *ζηλεμένος* και σήμ.

Α' Μτβ. **1**) Ζηλεύω, φθονώ (κάπ. ή για κάπ. πράγμα) (Η σημασ. και σήμ., Δημητράκ. στη λ. 3): *Εισ' άξιος ότι καθείς στα σπλάγχνη-του να πέμψει λύπη, Μυρτίνε, γιατ' εσέ κι' όχι να σου ζηλέψει* Σουμμ., Παστ. φιδ. Β' [322]· *Ζηλεύγουν την αγάπην-μας, κυρά-μου, οι γειτονές-σου* Ερωτοπ. 51· *μη μας ζηλέψετε ποσώς, μ' από καρδιάς χαρείτε* Πανώρ. Ε' 413· *φως* (ενν. *το φως της γνώσης*) *απού κάμνει αθάνατη τη ζήση κι' απού κι' ο ίδιος ήλιος του ζηλεύγει* Ροδολ. (Μανούσ.) χορ. δ' [8]. **2**) (Προκ. για ζευγάρι) ζηλεύω, ζηλοτυπώ: *δείχνει και ζηλεύει-του, ότι άλλην καύχαν έχει* Σαχλ. Ν 269· *να απεράσει απάνου-του πνοά ζήλειας και να ζηλέψει την γεναίκα-του* Πεντ. Αρ. V 14. **3**) Μακαρίζω, καλοτυχίζω κάπ.: *Αμέ για εκείνους τι να πω, που διάδημα βαστούσι και σκήπτρον εις το χέριτους βαρύτιμο κρατούσι κ' έχου τσι καλορίζικους κι' όλοι τούσε ζηλεύγου* Ροδολ. Β' [43]· *τ' αποθαμένου ζήλευγεν τότε ο λαβωμένος, γιατ' απού τσ' άλλους έμενε με κρίσιν πλακωμένος* Αχέλ. 439. **4α**) Επιθυμώ πολύ κ.· επιδιώκω κ. με ζήλο, με ζέση: *Διά τούτο τον εζήλεψα* (ενν. *το γιο του ρήγα της Περσίας*) *και θέλω να συνδράμω να τόνε κάμω ογλήγορα αυτείνονε τον γάμο* Ευγέν. 223· *πάντα τ' Αγγελόκαστρον εζήλευε* (ενν . *ο Κάρολος*) *να πάρει και σπούδαζε καθημερνώς να 'χεν αυτήν την χάρη* Κορων., Μπούας 6· **β**) μιμούμαι με προθυμία: *Ζήλευε πάντα τον καλόν, κάμνε ωσάν εκείνον* Σπαν. V suppl. 25.
Β' Αμτβ. **1**) Ζηλεύω, φθονώ: *πολλοί εβλέποντάς-τους* (ενν. *το Διγενή και την κόρη*) *εζούλευαν και έπασχαν να τους χωρίσουν* Διγ. ·Ανδρ. 363^{4}· *φοβούμαι να μη ζηλέψει στην πολλή καλομοιριάν απού 'μαι* Ερωφ. Α' 478· *πάντα ο πρίντζης εζήλευγεν και εφοβάτον την ρήγαινα και τον κοντοσταύλην* Μαχ. 498^{24}. **2**) (Προκ. για ζευγάρι) ζηλεύω, ζηλοτυπώ: *ζηλεύγω ογιά ζηλειά αλλονού, μα 'ντήρηση έχω τόση απού δεν ξεύρω αφέντηςμου την πίστην-του α δολώσει* Ροδολ. (Μανούσ.) Δ' [555]. **3**) Ποθώ, «λαχταρώ» κ., επιδιώκω με ζήλο: *Πρεπό 'ναι, αφέντη, αληθινά, γιατί ο καιρός-της φεύγει, το 'πωρικό γινώθηκε και πασαείς ζηλεύγει* Στάθ. (Martini) Α' 234· *·Οποια ζηλέψει σε φλουριά, σε ρούχα, σε λογάρι και γέρον να καταδεκτεί άνδρα να τον επάρει να την ιδώ να δέρνεται* Περί γέρ. 21· *να συντρέχουν στο καλόν ένας από τον άλλον και να ζηλεύει ο μικρός να φθάσει τον μεγάλον;* Διακρούσ., Αφ. 64.

Η μτχ. *ζηλεμένος* ως επιθ.=ζηλευτός· ξακουστός, περίφημος: *·Ηγραψα, Μπερναμπούτσο-μου, άρματα ζηλεμένα να μάσε φέρου απ' τη Φραγκιά* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 1'· *Ω Βενετιά πλουσιότατη κι' όμορφα στολισμένη, πού βρίσκεσαι στους βασιλείς περίσσα ζηλεμένη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 390^{20}· *Τούτή 'ναι η Τρόγια η ξακουστή, χώρα μαρτυρημένη και απ' όσες χώρες βρίσκουνται στον κόσμο ζηλεμένη* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ' 10.

ζηλιάρης ή **ζηλειάρης,** επιθ., Θησ. Η' [123^{5}], Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [774]· *ζ ο υ λ ι ά ρ η ς,* Συναξ. γυν. 697, 873, 1102· θηλ. *ζ η λ ι α ρ ά,* Ροδολ. Ε' [119].

Από το ουσ. *ζήλεια* και την κατάλ. *-ιάρης*. Η λ. στο Du Cange (λ. *ζήλα*). Η λ. και σήμ.

1) Ζηλιάρης, φθονερός: *εις το γήρας-του επτώχυνεν... και εγίνην οινοπότης, ακριβός, άρπαγος ζουλιάρης* Συναδ., Χρον. 62· *ο κακός και ο πονηρός πάντα ζηλιάρης έναι* Διδ. Σολ. Ρ 40· *η τύχη η ζηλιαρά ποτέ μη βλάψει το κορμί-τση* Ροδολ. Α' [732]. **2**) Ζηλότυπος: *γυναίκα μια είχα ζηλιαρά πολλά κακοδιαρμίστρα στο σπίτι και κακόπλαστη, δίμουρη και μεθύστρα* Στάθ. (Martini) Γ' 379· *μά την Παναγία, αποθαίνω μετά τούτον τον ζουλιάρη, τον λωλόν τον δαιμονιάρη* Συναξ. γυν. 995.

ζήλος ο, Σπαν. Α 562, 624, Διγ. (Trapp) Gr. 1616, Διγ. Ζ 656, Διγ. (Trapp) Esc. 710, Φυσιολ. (Zur.) XX2b[11], Αιτωλ., Μύθ. 67^{10}, Παλαμήδ., Βοηβ. 13, Παρθεν., Γράμμ. 227, Βακτ. αρχιερ. 149, Λίμπον. 351.

Το αρχ. ουσ. *ζήλος*. Η λ. και σήμ. (Δημητράκ.).

1) Ζήλεια, φθόνος: *Ζήλος δ' ανήψεν εις πολλούς ώστε αυτούς χωρίσειν* (ενν. *τον Ακρίτα και την κόρη*) Διγ. Ζ 2294· *φθόνον και ζήλον φέρνει-σε, υιέ, το μεγαλείον* Φλώρ. 1143· *Ο Κάιν εσκότωσε τον ·Αβελ τον αδελφόν-του από τον φθόνον και τον ζήλον οπού είχεν εις αυτόν* Καρτάν., Διαθ. 237. **2**) Προθυμία, ζέση, ζήλος: *ο μέν* (ενν. *είς των εν τέλει*) *ουν ανεζώσατο τοιαύτην δυναστείαν και ζήλου πλείονος πλησθείς είχετο των πρακτέων* Μανασσ., Χρον. 3358· *μα τι να ειπώ δι' ευλάβειαν και ζήλον εις τα θεία;* Λίμπον. 163· **3**) Σφοδρή επιθυμία· πόθος: *οι απελάτες θαυμάζουσιν την ηδονήν της κόρης, ζήλος ενέπεσεν σ' αυτούς, ίνα την αφαρπάξουν* Διγ. (Trapp) Esc. 1143· *ζήλος ήλθεν εις αυτόν* (ενν. *τον Διγενή*) *του ειδέναι εκείνους* (ενν. *τους απελάτας*) Διγ. Ζ 1557· *βλέψας δέ τούτη ο Αχιλλεύς ετρώθην η καρδιά-του ζήλῳ ανήψεν η ψυχή εκείνου του ερώτου* Αχιλλ. Ν 614. **4**) ·Αμιλλα: *γιατί κι' ο φθόνος έν' κακός, αλλ' ουχί και ο ζήλος* Κορων., Μπούας 141.

ζήλος το.

Το αρχ. ουσ. *ζήλος* με αλλαγή γένους (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 52). Η λ. στον Κατσαΐτ., Ιφ. Πρόλ. 121.

Δυνατή επιθυμία, πόθος: *Και αυτό, κυρά-μου, το πολύ και το γλυκύ το ζήλος με μαρτυρά με πλιά καρδιά, τήν έχομεν αλλήλως* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 607· *Το ζήλος τούτο γνώθω-το καθάρια και γεννάται από ψυχής οπ' αγαπά περίσσια και φοβάται* αυτ. 585.

ζηλοφθονία η, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 266, Σταυριν. 1167, Τζάνε, Κρ. πόλ. 141^{7}, 428^{1}.

Από το *ζηλοφθονώ*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Φθόνος: *έζουν, ετρύφουν ο ελεεινός, εχαίρουμην καμπόσον, τώρα θωρώ η ζηλοφθονία με πάσαν επιμέλειαν εργάζεται όσον δύνεται, θέλει να μου το επάρει* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 22.

ζηλόφθονος, επιθ., Τζάνε, Φυλλ. ψυχ. 399.

Από τα ουσ. *ζήλος* και *φθόνος*. Η λ. και σήμ.

Ζηλιάρης, φθονερός: *ζηλόφθονε, αδιάκριτε, αλύπητε και πόσες ζωές στο θάνατο κρατείς* (ενν. *ο Χάρος*) Τζάνε, Κρ. πόλ. 526^{19}.

ζηλοφθονώ.

Από το επίθ. ζηλόφθονος. Η λ. και σήμ.

Ζηλεύω, φθονώ: διαπάς αν είναι φρόνιμος, διαπάς αν έχει λόγον, και να θωρούν να τον τιμούν οι πάντες, ως του πρέπει ζηλοφθονούν απάνω-ντου (ενν. οι πάντες) Ντελλαπ., Ερωτήμ. 334.

ζηλώ, Ερμον. Ψ' μετά στ. 302, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 570, Αλφ. 21^{11}.

Το αρχ. ζηλόω.

1) Ζηλεύω, φθονώ: μετά καμπόσον δέ καιρόν είδεν-τον ευτυχούντα, εζήλωσεν, εφθόνησεν κι' απώσατο φιλίαν Σπαν. Α 214. **2**) Επιθυμώ κ.: ποτέ-μου δεν εζήλωσα κακόν διά να λαλήσω Νεκρ. βασιλ. 39. **3**) Θαυμάζω, ζηλεύω κ.· μιμούμαι κ. από θαυμασμό: Τους Εβραίους εφοβείτο μη ζηλώσουν τοις ειδώλοις και λατρεύσωσιν εκείνα Ερμον. Φ 63. **4**) «Ζηλεύω» κ., μιμούμαι με ζήλο: να ζηλώσομε τους θείους πάντας λέγω τους αγίους Αλφ. (Μπουμπ.) V 25^{v}. **5**) Μακαρίζω, καλοτυχίζω κάπ., ζηλεύω κάπ.: ζηλώ οπού την τρύγησεν (ενν. την κόρη) και εκατεχόρτασέν-την Αχιλλ. Ν 823.

ζηλωτικός, επίθ.

Η λ. στον Αριστ.

Αξιοζήλευτος: Θεωρώ το λυχνιτάριν-σου, βλέπω το σιδερόν-σου και το μυριολογάριστον του χρυσαφιού θαυμάζω· πώς ο τεχνίτης τα ένωσεν και κατεσκεύασέν-τα ζηλωτικά εις ασχόλησιν, ερωτικά εις αγάπην Λίβ. Ν 1671.

ζημία η, Χρον. Μορ. Η 5575, Ασσίζ. 48^{30}, 84^{13}, 99^{17}, 127^{18}, 256^{24}, 313^{30}, 332^{28}, 398^{19}, 443^{22}, Ελλην. νόμ. 540^{16}, Διάτ. Κυπρ. 503^{5}, 538^{17}, Ηπειρ. 232^{5}, Μαχ. 48^{12}, 158^{34}, 358^{2}, 630^{26}, 666^{25}, Δούκ. 49^{22}, 157^{2}, Σφρ., Χρον. μ. 100^{22}, 134^{33}, Θησ. Ζ' [12^{6}], Σαχλ., Αφήγ. 162, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-van Gem.) 209, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-van Gem.) 129, Βεντράμ., Φιλ. 148, Δεφ., Λόγ. 337, Αχέλ. 109, 646, Θρ. Κύπρ. Μ 375, Χρον. σουλτ. 62^{23}, 123^{19}, Παλαμήδ., Βοηβ. 32, 99, Σουμμ., Ρεμπελ. 158, 173, Συναδ., Χρον. 60, Βακτ. αρχιερ. 171 κ.π.α.· ε ζ η μ ί α, Αχέλ. 358, 1125, Τζάνε, Κρ. πόλ. 408^{23}, 547^{26}· ε ζ η μ ι ά, Πανώρ. Γ' 453, Φαλλίδ. 18, 35, Ροδολ. Γ' [221], Δ' [103]· ζ η μ ι ά, Σπαν. (Ζώρ.) V 199, Διδ. Σολ. Ρ 117, 119, Πόλ. Τρωάδ. 561, Φυσιολ. (Legr.) 470, Αργυρ., Βάρν. C 355, Μαχ. 168^{17}, 200^{5}, Ριμ. Βελ. 252, ·Ανθ. χαρ. 298^{18}, Κορων., Μπούας 118, Πένθ. θαν.^{2} 204, Αχέλ. 384, Θρ. Κύπρ. Κ 418, Κυπρ. ερωτ. 92^{58}, 94^{13}, 100^{35}, 104^{39}, 126^{4}, Παλαμήδ., Βοηβ. 208, 404, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.—van Gem.) 7, Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 118, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [478], Δ' [974], Ε' [1588], Τζάνε, Κρ. πόλ. 154^{10}, 396^{24}, 417^{10}, 424^{18}, 432^{7}, 440^{21}, 468^{5}, 472^{16}, 530^{25}, κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. ζημία. Για τον τ. εζημία βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 232. Ο τ. εζημιά και στον Κατσαΐτ., Ιφ. Β' 469. Η λ. και ο τ. ζημιά και σήμ.

1α) Ζημία, βλάβη: αν είν' και φίλοι, φεύγε-τους, ζημιάν σε προξενούσιν Σπαν. Α 235· είχε γαρ εν τοις έτεσι τούτοις ζημίαν ου την τυχούσαν Δούκ. 209^{24}· αλλ' ο Θεός δεν έστερξεν αυτήν την αδικίαν, αμή του ανταπέδωκε διπλήν, τριπλήν ζημίαν Ιστ. Βλαχ. 1064· «Προτεστιάζομέν-σε να μας πλερώσεις όλες τες ζημίες οπού να μας γενούν Μαχ. 528^{22}· **β**) αναποδιά: Μετά δέ του πορεύεσθαι στράταν του ταξιδίου, επάντημαν ενάντιον πλήρης ζημίας γέμον, εκεί εσυνεπήντησαν ζημίαν γαρ τοιαύτην Φλώρ. 26· **γ**) φρ. δίδω ή πολεμώ ή γυρίζω ζημίαν = κάνω ζημιά, «κακό» σε κάπ., βλάπτω κάπ., καταστρέφω κ.: βλέποντας (ενν. ο Σουλαϊμάνης) πως εστέκετον με πλήσαν δυναστείαν κάποιον νησίν και τού 'διδε καθημερνό ζημίαν... Αχέλ. 70· Περί του καμηλάρη οπού αγωγιάσει τα καμήλιά-του και εκείνος αφήνει-τα και πολεμούν ζημίαν Ασσίζ. 75^{30}· τα μέν τρώγει (ενν. η αλουπού) η κάκιστη, τα δ' άλλα πίνει αίμα, και πολεμεί μέγαν κακόν και πλείον τε ζήμια Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 192· διά τούτο να βλεπηθεί καλά εκείνος ο άνθρωπος οπού να βάλλει την γυναίκαν-του εις τον τόπον-του διά να αγκαλέσει, ότι να την γινώσκει τοιούτην ότι να μηδέν ειπεί τίποτες άνευ της βουλής-της τό μέλλει να της γυρίσει ζημίαν Ασσίζ. 128^{15}· **δ**) καταστροφή: Το μεθόπωρον ανεμώδες ... και εκ των θηρίων ζημία εις τα κλήματα Ωροσκ. 41^{26}· Ζημίαν μεγάλην έποικεν (ενν. ο Σγούρος), φονοκοπείο στους Φράγκους Χρον. Μορ. Η 1533· ·Ανταν έμαθεν ο σουλτάνος το αρμάτωμαν και την ζημίαν τήν εποίκαν οι Κυπριώτες, πολλά επικράνθην Μαχ. 172^{7}· ζημία μεγάλην έκαμναν, κέρδος θανατηφόρον Διήγ. Βελ. 159· κ' εδιάβη κ' έλαβε ζημίαν κ' εστράφη με ατιμίαν Χρον. Μορ. Η 5103· φρ. στρέφομαι ζημία = αποβαίνω εις βάρος κάπ.: η κακοπραξία του πατρός ού της μητρός, ουδέν πρέπει να στραφεί ζημία εκείνου οπού ακόμη ουδέν εγεννήθην Ασσίζ. 147^{21}· **ε**) συμφορά: εκείνη δεν τσι θέλησε κι' άντρα-τση πήρε αυτόνο απού τους έδιωξε αποδώ, κ' εσκόλασε το φόνο, το φόνο και την εζημιά και τη φωτιά την τόση Ερωφ. Δ' 491· φρ. έρχομαι σε ζημία = με βρίσκει συμφορά: τούτό 'καμεν η αραθυμιά και ήλθεν σε ζημία κ' έχασεν τους πιά εκλεκτούς άνδρες εκεί γιαμία Παλαμήδ., Βοηβ. 969. **2**) Ποινή, τιμωρία: ... κάκείνος ζητά δύο αντίς του ενού, το δίκαιον κρίνει και κελεύει ότι αυτός εντέχεται να έχει τοιούτην ζημίαν, ότι να χάσει τό ζητά άδικα Ασσίζ. 423^{15}· ουδέ γλώσσα δυνηθείη εξειπείν τα τούτου πανουργεύματα και μηχανήματα, προς μέν τους των επιστημών τεχνίτας ζημίας και αγγαρείας μετά δαρμών Ηπειρ. 219^{19}· εκείνοι ήτον η αφορμή της παραβουλίας και με δικαιοσύνην επέσαν εις την ζημίαν Μαχ. 324^{26}· έκφρ. ζημία απέ το κορμί = σωματική τιμωρία: Εάν γίνεται ότι ... ο καλοπίχερος έβγαλεν μαχαίριν ... και έσφαξεν ... την συμβίον-του και τον φίλον-της, το δίκαιον κρίνει... ότι εκείνος ουδέν εντέχεται νά 'χει τίποτες, ουδένα έχει καμμίαν ζημίαν απέ το κορμίν-του Ασσίζ. 477^{2}. **3**) Χρηματική επιβάρυνση, είδος φόρου: επιλείψει γάρ με διηγούμενον ο χρόνος περί των τότε κακοπραγιών του Θωμά... περί του οίνου της σίκλας και των αγγαρειών και ζημιών και δασμών Ιστ. Ηπειρ. XII^{9}. **4**) Καθυστέρηση(?): Θάνατε, κ' έπαρ'-με γιαμιά (παραλ. 2 στ.) έλα, πάρ'-με δίχα ζημιά Κυπρ. ερωτ. 125^{32}.

ζημιωμός ο.

Από το ζημιώνω και την κατάλ. -μός.

Χρηματική ποινή: να δικαστούν αθρώποι και να σπρώξουν γεναίκα 'γγαστρωμένη και να έβγουν τα παιδιά-της, και να μη είναι κίντυνος, ζημιωμό να ζημιωθεί χαθώς να βάλει απάνου-του ο νοικοκύρης της γεναικός και να δώσει με τους κριτάδες Πεντ. ·Εξ. XXI 22.

ζημιώνω, Σπαν. (Ζώρ.) V 227, Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 83, Χρον. Μορ. Η 1722, 3485, 4596, 6698, 7197, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2444, Μαχ. 130^{25}, 150^{12}, 158^{37}, 172^{31}, 274^{28}, 278^{18}, 316^{2}, Θησ. (Foll.) Ι 53, 104, 118, Θησ. Β' [56^{2}], Αλεξ. 511, Ψευδο-Σφρ. 336^{8}, Αχέλ. 330, Ερωφ. Αφ. 63, Ιστ. Βλαχ. 516, 1452, Συναδ., Χρον. 65, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [132], Δ' [1010], κ.π.α.· μτχ. ενεστ. ζ η μ ι ώ ν ο ν τ α, Χρον. Μορ. Η 3669.

Το αρχ. ζημιόω. Η λ. και σήμ.

Ι Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1α**) Επιφέρω σε κάπ. ζημία, βλάβη: σώμα ζημιώνει (ενν. ο άνθρωπος) και ψυχήν, άμα και την τιμήν-του Σπαν. Ο 57· ο πλούσιος αν αδικεί και τους πτωχούς ζημιώνει Σπαν. Α 333· Το τέταρτον έναι ότι να ζημιώσεις τινός πράγμα και αυτό το λέγουν ζημίαν ·Ανθ. χαρ. 299^{12}· **β**) καταστρέφω κάπ.: άλλους πολλούς εσκότωσε (ενν. ο Θη-

σεύς), κακά τους ζημιώνει Θησ. Β′ [66[7]]· *ρίχνει αστροπελέκια και ζημιώνει κι' ανθρώπους και δενδρά και τσ' αφανίζει* Σουμμ., Παστ. φίδ. χορ. γ′ [65]· (προκ. για τόπο) λεηλατώ, καταστρέφω: *Να εβλέπω ... τους εχτρούς-μου οπού ζημιώνουν, καταλούν, τους τόπους-μου κουρσεύουν* Χρον. Μορ. Η 1132· *έως της Ευβοίας ελθών* (ενν. ο *Ερτογρούλης*) *και την Ελλάδα καί τινας τόπους εξημίωσε* Ψευδο-Σφρ. 216[12]. **2α**) Επιβάλλω ποινή, τιμωρώ, καταδικάζω: *όταν θυμωθούν* (ενν. *οι άρχοντες*) *πολλάκις* (παραλ. 1 στ.) *... πομπεύουν και δημεύουν, ζημιώνουν, εξορίζουν* Πτωχολ. α 114· *αν τούτο μηδέν κατατεθεί να το ποίσει η αυλή, εντέχεται να τον ζημιώσει τον σκλάβον* Ασσίζ. 236[29]· (με σύστ. αντικ.): *να σπρώξουν γεναίκα γκαστρωμένη και να έβγουν τα παιδιά-της και να μη είναι κίντυνος, ζημιωμό να ζημιωθεί* Πεντ. ·Εξ. XXI 22· **β**) επιβάλλω πρόστιμο: *να ζημιώσουν αυτόν εκατόν άσπρα και να δώσουν του πατρός της παιδοπούλας, ότι έβγαλεν όνομα κακό ιπί κορασίδα-του Ισραέλ* Πεντ. Δευτ. XXII 19· *οποίοι εζημίωσαν πολλά στάμενα Αρχίδαμον τον βασιλέα* Σοφιαν., Παιδαγ. 96. **Β′** (Αμτβ.) χάνω, ζημιώνω: *χάνουσι και ζημιώνουσι, αμ' όχι να κερδαίσου* Ερωτόκρ. Α′ 1632. **II** Μέσ. Μτβ. Χάνω, στερούμαι κ.: *μήπως και μάθει τ' ο αμιράς και εμέν κακοδικήσει και ζημιωθώ και την ζωήν* Φλώρ. 1339· *εκείνος οπού ουκ ήλθεν ουδέ εξημιώθην τίποτες, ουδέ χασεν τίποτες* Ασσίζ. 90[20]· (ενν. *ο Οξάρης*) *προς χώραν ήλθε την αυτού συν πάσι τοις οικείοις, ζημιωθείς αποσκευήν* Βίος Αλ. 3267.

Η μτχ. παρκ. ως επιθ. = ηττημένος, χαμένος, με απώλειες: *Οι Τούρκοι τότ' εσφίγγονταν κ' εβλέπονταν, γιατ' ήσαν ζημιωμένοι πάντοτε κ' είχαν μεγάλην λύσσαν* Αχέλ. 1565· *ζημιωμένοι οι του ειρημένου στόλου επανέστρεψαν* Ψευδο-Σφρ. 566[13]· *το φουσάτο-του μετρά* (ενν. *ο Γοντζάγας*) *κ' ήτονε ζημιωμένος, γιαύτως εξαναγύρισε περίσσια μανιωμένος* Τζάνε, Κρ. πόλ. 189[6].

ζημιωτός· *ζημιωτούς πήρες*, Κορων.,Μπούας 150, εσφαλμ. γρ. αντί ζιμιό τους πήρες.

ζήση η, Ερωφ. Δ′ 388, Πιστ. βοσκ. III 6, 83, Ερωτόκρ. Α′ 400, 1577, Β′ 74, Γ′ 828, Δ′ 418, Ε′ 467, Θυσ.[2] 407, 526, 995, Στάθ. (Martini) Α 120, Β′ 294, Γ′ 155, 516, Ιντ. Κρ. Θεάτρ. δ′ 3, 51, Ροδολ. Α′ 414, Β′ 332, Ε′ 354, Λίμπον. Εισαγ. 56, Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 364, Ε′ 137, Λεηλ. παροικ. 529, 629, Τζάνε, Φυλλ. ψυχ. 402, κ.π.α.

Από τον αόρ. του ζώ. Η λ. και σήμ. στο κρητ. και ποντιακό ιδιωμ. (Βλ. Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. και Παπαδ. Α., Λεξ.).

Ζωή: *εδώ τη ζήσην ήλαβα και πάλι εδώ τη χάνω* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ′ 174· *εδέτσι βρίσκομαι κ' εγώ, ανάθεμ' έτοια ζήση* Ερωτόκρ. Γ′ 223· *Αληθινά, Φόλα, εξανάνιωσές-με κ' εμάκρυνες τη ζήση-μου* Στάθ. (Martini) Γ′ 366· (μεταφ.): *Νεράιδα-μου ομορφότατη και ζήση της ζωής-μου* Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 463· *κ' εσύ, χρυσή-μου, ζήση-μου, μάκρεμα τω χρονώ-μου* Στάθ. (Martini) Γ′ 469.

ζησικός, επιθ.

Από το ουσ. *ζήση* και την κατάλ. *-ικός*.

Που δίνει ζωή, ζωοδότης: *Αέρας νά 'χεν αρνηθεί τη ζησικήν-του χάρη, την αναπνιάντου πλιο τινάς να μη μπορεί να πάρει* Ροδολ. Β′ [185].

ζήτη η, Συναδ., Χρον. 30, 61, 67, 648.

Από το *ζητέω*. Η λ. στο Somav. και το Βλαστό.

Υποχρεωτική συνεισφορά των ενοριτών ως αμοιβή των ιερέων· έρανος: *Και με το να πλεονεκτήσει εις την ζήτην τον έκαμαν αναφοράν* Συναδ., Χρον. 30· *όπωςποι ήσει (ο κύρι-Παχώμιος) ζήτην και θεωρήσει και τας εκκλησίας* ·Εκθ. Χρον. 67[15].

ζήτημα(ν) το, Παράφρ. Μανασσ. (Tièche) 349, Καλλίμ. 1182· Ασσίζ. 46[13], 100[24], 101[9], 171[15], 270[31], 357[25], 382[19], 441[14], Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1267, Μαχ. 196[32], 256[19], 280[9], Θησ. Δ′ [45[8]], Ε′ [43[3]], ·Εκθ. χρον. 21[16], Αιτωλ., Μύθ. 111[9], Ιστ. πολιτ. 37[4], Διγ. ·Ανδρ. 393[31], Ερωτόκρ. Ε′ 209, Θυσ.[2] 77, 726, Τζάνε, Κρ. πόλ. 175[18], Χριστ. διδασκ. 328, κ.π.α. *ε ζ ή τ η μ α.*

Το αρχ. ουσ. *ζήτημα*. Η λ. και σήμ..

1) Ερώτημα, πρόβλημα: *έγραψεν εις τα ζητήματα αυτού* (ενν. *του σουλτάνου Μαχμέτη*) *κεφάλαια είκοσι* Ιστ. πατρ. 83[7]· *·Ομως ομπρός εις την γνώσην ούλα είναι ουδετίποτε· τείντα ζήτημαν να βάλεις ομπρός-του να μεν τον εύρεις δόκιμον;* Μαχ. 572[2]· *Τότε ο αυτός σιρ ... εζήτησεν... να του απολογηθούν απού τα ζητήματα όπου του εζήτησεν ο ρήγας* Μαχ. 318[22]· **2α**) Αίτημα: *εστράφη ... οπίσω εις την Ζάκυνθον από την Βενετίαν δίχως να λάβει κανένα από τα όσα εζήτησε, διότι δεν ήτανε ζητήματα πρεπούμενα* Σουμμ., Ρεμπελ. 184· *Λέγει ο Πιλάτος: «Ιωσήφ τι είναι το ζήτημά-σου;»* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 458· **β**) απαίτηση, αξίωση: *εις τ' Αχιλλέα το ζήτημα δεν ξεύρω τι να ποίσω* Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ′ 32· *ο ρήγας λαλεί: ποίσετε να μπείτε εις εντεχάμενα ζητήματα, ότι το ρηγάτον είναι πτωχόν* Μαχ. 348[33]· *του εδίδασι κατά το ζήτημά-του* Ιστ. Βλαχ. 1115· (προκ. για το Θεό) εντολή: *Μα στου Θεού το ζήτημα να κλαίγεις τι κερδαίνεις;* Θυσ.[2] 467· **γ**) θέλημα· επιθυμία: *και έτσι έκαμαν κατά το ζήτημά-του και τον έκαψεν ο Θεός* Συναδ.,Χρον. 36· *το ζήτημά-μου επλήρωσα και την ευχήν-σου, Ακρίτα* Διγ. Ζ 3003· **δ**) παράκληση· χάρη: *γυμνόν βαστάνει το σπαθίν διά να μ' αποκεφαλίσει και ζήτημαν του εζήτησα άχρις ώς μίαν ώραν* Απολλών. 715· *Το αίτημαν, το θέλημαν, το ζήτημάν-σου, υιέ-μου* Φλώρ. 177. **3**) Αμφισβήτηση: *τα κατά την Τραϊανούπολιν ... οικήματά-μου* (ενν. *δωρούμαι*) *... συν ... και προνομίων αυτών, άπερ έχω ελεύθερα ... εκ πάσης αιτίας και παντοίου ζητήματος* Act. Lavr. 60[37]. **4α**) (Νομ.) αντιδικία: *τάξαν τον ρήγα της Κύπρου... να τους απολογηθεί για το αγγάλεμαν τό έχουν μεσόν-τους και να δικαιωθούν από το ζήτημάν-του* Μαχ. 188[15]· **β**) διεκδικούμενο χρηματικό ποσό: *όταν αναβιβάζεται το ζήτημαν άνω ενού μάρκου ασήμιν ού ηνπορείν να έχει πόλεμον* Ασσίζ. 359[3]· **γ**) αίτημα, υπόθεση: *ότι το άλλον μέρος ενίκησεν το ζήτημαν με το δίκαιον και με την ασσίζαν του ρηγάτου των Ιεροσολύμων* Ασσίζ. 94[10].

ζήτησις -ση η, Καλλίμ. 2562, Ασσίζ. 29[28], 132[14], 355[30], 428[23], Πανάρ. 69[3], Λίβ. Ν 311, Μαχ. 148[28], 212[4], 232[2], Σφρ., Χρον. μ. 104[4], ·Εκθ. χρον. 16[18,25], 66[15], Ιστ. πολιτ. 23[9,18], Σουμμ., Ρεμπελ. 183· *ε ζ ή τ η σ ι ς,* Μαχ. 212[2].

Το αρχ. ουσ. *ζήτησις*. Η λ. και σήμ.

1α) Προσπάθεια για ανεύρεση, αναζήτηση: *ο αμιράς ένδον εισελθών ευθύς πάση σπουδή ζήτησιν εποίει περί του βασιλέως* Ψευδο-Σφρ. 432[22-3]· *ου τρέχω προς ανεύρεσιν και ζήτησιν της κόρης* Καλλίμ. 1455· *εγένετο ζήτησις τινός διερμηνευτού χρείας κατεπειγούσης* Δούκ. 161[18]· **β**) (Προκ. για σύγγραμμα) έρευνα: *Μάρκου μοναχού Σερρών ζήτησις περί βουλκολάκων* Μάρκ., Βουλκ. 339[1]. **2**) Ερώτηση: *Του Καλλιμάχου ζήτησις πάλιν προς Χρυσορρόην της πατρικής γεννήσεως, της χώρας και του πάθους* Καλλίμ. 600· *εγώ άκουσα πάρα πολλά και ίσως να μην ήσα οι ζήτησές-μου έτσι πολλές κι' ατός-σου νά'χες ξεύρεις, λιγότερα για να μου πεις* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [819]. **3α**) Αίτημα, επιθυμία, παράκληση: *απέθανε και ο Αθηνών και Θηβών αυθέντης ... και ζητήσει της εκείνου γυναικός εστάλην εγώ ... ίνα παραλάβω την Αθήναν* Σφρ., Χρον. μ. 52[11-2]· *δεξαμένου τούτου την βουλήν επαναστραφήναι προς τον Θεόν και ζητήσαι το περί τούτου και προσδεχθήναι την ζήτησιν αυτού* Ψευδο-Σφρ. 504[24]· *υπερετίθετο δέ και εις αναβολάς εδίδου την των μοναχών ζήτησιν* Γράμματα Μετεώρ. 66[46]· *ήκουσεν ο πατήρ του υιού την ζήτησιν* Διγ. ·Ανδρ.

343^{33}· **β**) επιδίωξη, επιθυμία: *Ζήτησιν μεγάλην είχεν, ήν γάρ τούτον καταλύσαι* Ερμον. Ζ 1· **γ**) απαίτηση, αξίωση: *ακούσαντες δέ οι γενίτσαροι ότι ου πείθεται την αξίωσιν αυτών εστασίασαν,... μη έχων δέ ο αυθέντης ό,τι και ποιήσειεν έστερξε και άκων την ζήτησιν αυτών* Ιστ. πολιτ. 65^{13}· *την ομοίαν ζήτησιν πρέπει να γυρεύουν και τα ξωχώρια οπού έχουν πλέον δίκαιον από λόγου-τους* Σουμμ., Ρεμπελ. 183. **4**) Ζήτημα· θέμα· υπόθεση: *και παρακαλεί-σας να πιάσετε την εζήτησίν-του, αν φανεί της αυλής* Μαχ. 306^{25}· *έβαλεν την εζήτησιν έμπροσθεν της βουλής-του και εβιγλίσαν και είδα να μηδέν δώσουν τους φονιάδες* Μαχ. 352^{24}. **5**) (Νομ.) **α**) αμφισβήτηση, διεκδίκηση: *Εάν γίνεται ότι καμμία δυσκεψία ού καμμία ζήτηση κανενού βίου ού κανενού άλλου πραγμάτου* Ασσίζ. 428^{23}· **β**) ζητούμενο, διεκδικούμενο χρηματικό ποσό: *εφειδή η ζήτησις αναβιβάζεται αποὺ α' μάρκον ασήμιν και επάνω, ημπορεί να έχει πατάλιαν* Ασσίζ. 108^{20}· **γ**) καταγγελία, κατηγορία: *αλλά εκείνος έκαμεν την ζήτησιν με κείμενον* Ασσίζ. 168^{17}· *ο ρήγας ένι κρατημένος να δώσει όλα τα εψώνια τους καμπίτας τούς κράζουν εις πόλεμον του φόνου ή κλεψίας ή διά καμμίαν άλλην ζήτησιν* Ασσίζ. 212^{27}.

ζητητής ο.

Το αρχ. ουσ. *ζητητής*.

Ανιχνευτής: *άνθρωποι ξένοι ζητηταί και δράκται και κουρσάροι* Καλλίμ. 878.

ζητιάρης ο.

Από το ουσ. *ζήτη* και την κατάλ. *-ιάρης*.

Ζητιάνος: *ου γαρ υπάρχει ενδεής ως ξένος και ζητιάρης* Γεωργηλ., Βελ. 718.

ζητουλάρης ο.

Από το ουσ. *ζήτουλας* και την κατάλ. *-άρης*.

Ζητιάνος: *ζητουλαραίοι άνδρες μέσα εις τα γυναικεία να μην σεβαίνουν* Βακτ. αρχιερ. 168.

ζητουλάρισσα η.

Από το ουσ. *ζητουλάρης* και την κατάλ. *-ισσα*.

Ζητιάνα: *ζητουλαραίοι άνδρες μέσα εις τα γυναικεία να μην σεβαίνουν, μήτε γυναίκες ζητουλάρισσες εις τα ανδρώα* Βακτ. αρχιερ. 168 C.

ζήτουλας ο.

Από το *ζητώ* και την κατάλ. *-ουλας*. Η λ. και σήμ.

Ζητιάνος: *Περί ζήτουλα πτωχού οπού γυρεύει γράμμα* Βακτ. αρχιερ. 154· *αυτός ομοίως και με ένα δυο ζητούλους* Συναδ., Χρον. 70.

ζητούλιν το.

Απο το *ζητώ* και την κατάλ. *-ούλι*.

Υποχρεωτική μηνιαία συνεισφορά εκκλησιών (απο τις εισπράξεις τους) στη μητρόπολη (Βλ. Kugeas, Notizb., 156): *κρατεί ο σακελλάριος ο Αλμυριώτης ζητούλιν από του κλήρου της εξαμερίας ... των Ασωμάτων ... άσπρα ,α* Notizb. 31.

ζητώ, Προδρ. III 340, IV 129, Καλλίμ. 241, 1518, Ασσίζ. 13^{24}, 176^{6}, 220^{13}, 259^{18}, Ελλην. νόμ. 548^{10}, 562^{29}, Διγ. (Trapp) Gr. 1438, Διγ. Z 259, 351, 3145, Διγ. (Trapp) Esc. 174, Χρον. Μορ. H 1704, 2147, 3795, 8666, Λιβ. P 2483, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2380,

2602, Αχιλλ. N 263, Αχιλλ. O 694, Ιμπ. 419, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 15, 282, Φαλιέρ., Ενύπν. (v. Gem.) 53, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 77, 102, Μαχ. 22^{21}, 256^{19}, 318^{8}, 336^{36}, Δούκ. 257^{14}, Σφρ., Χρον. μ. 18^{17}, 42^{13}, Χούμνου, Κοσμογ. 1098, 2056, Βουστρ. 474^{6}, Απόκοπ. 57, Ριμ. κόρ. 645, Έκθ. χρον. 64^{12}, Κορων., Μπούας 40, 128, Θυσ.^{2} 157, Αχέλ. 149, 1866, Ιστ. πολιτ. 65^{1}, Ιστ. πατρ. 167^{19}, Κυπρ. ερωτ. 110^{23}, Πανώρ. A' 214, 240, B' 212, Γ' 19, 258, Δ' 211, 367, E' 110, 339, Ερωφ. A' 113, 242, B' 256, 310, Γ' 207, 408, Ιστ. Βλαχ. 1106, Διγ. Άνδρ. 326^{10}, 348^{19}, Ερωτόκρ. A' 1345, 1477, B' 10, 2104, Γ' 103, 799, Δ' 225, 994, E' 219, 826, Στάθ. (Martini) Γ' 337, Ιντ. κρ. θεάτρ. A' 150, 216, Συναδ., Χρον. 66, Ροδολ. A' [196], Σουμμ., Παστ. φιδ. A' [890], E' [804], Φορτουν. (Vinc.) B' 130, E' 139, Ζήν. A' 14, Διγ. O 371, 1260, Τζάνε, Κρ. πόλ. 225^{25}, 230^{21}, 431^{3}, 514^{6}, κ.π.α.· *α ζ η τ ώ*, Θρ. Κύπρ. M 503· *ε ζ η τ ώ*, Αλεξ. 1343, Διγ. O 1983.

Το αρχ. *ζητέω*. Για τον τ. *αζητώ* βλ. Σακ., Κυπρ. B' σ. 432. Βλ. όμως και Γλωσσ. πραγμ. Κύπρ. σ. 99. Ο τ. *εζητώ* από μετρ. αν. Η λ. και σήμ.

A' Μτβ. **1α**) Ζητώ: *δε γυρεύγει πλέρωμα, μηδέ ζητά κανίσκι* Ερωτόκρ. Δ' 956· *ωσάν καράβι στο γιαλό με δίχως το τιμόνι, να λείπει το κατάρτιν-του, πάντα ζητά τον πάτο κι' όποιος ψηλά-ψηλά πετά εύκολα δίδει κάτω* Τζάνε, Κρ. πόλ. 458^{21}· **β**) (με σύστ. αντικ.) (Βλ. και Ανδρ., Αθ. 47, 1937, 188): Καλλίμ. 1182, Φλώρ. 1552, Έκθ. χρον. 25^{18}· **γ**) ζητώ δανεικά, δανείζομαι: *να ζητήξει ανήρ από τον σύντροφό-του και ετσακίστην γή απέθανεν ο νοικοκύρης-του, δεν είναι μετ' αυτό πλερωμό να πλερώσει* Πεντ. Έξ. XXII 13· **δ**) ζητώ· ζητιανεύω κ.: *επερπάτιε* (ενν. *ο πατριάρχης Ραφαήλ*) *με την άλυσσον και εζήτει, είτι εσύναζε τά έτρωγε και τά έπινε* Ιστ. πατρ. 115^{2}· **ε**) ζητώ κάπ. (κοπέλα) σε γάμο: *αν είναι κι' ώς το σήμερον δεν είναι παντρεμένη, μόλο που τόσοι βασιλιοί την έχου ζητημένη* Ερωφ. A' 534· *Τούτος, γιατί την αγαπά, δίχως προυκιά ζητά-τη* Πανώρ. E' 235. **2**) Απαιτώ, επιβάλλω: *να κλαύσω τόσον όσον ζητεί το πάθος ετούτο το απαράμιλλον;* Χίκα, Μονωδ. 9· *Για ποια 'φορμή, αφέντρα-μου, δέν είναι θέλημά-σου, καθώς το δίκιο το ζητά. να κείτομαι κοντά-σου...;* Πανώρ. B' 188· *Πολίταρχε, το χρέος-μας ζητά να σ' ακλουθούμε* Ιντ. κρ. θεάτρ. δ' 7. **3α**) Ζητώ να μάθω, ρωτώ: *«τις λέγει, η πόλις ποία σοι εστίν...» ... «Κλειτόμαχος καλούμαι μη ζήτει δέ την πόλιν-μου· πατρίδα γαρ ουκ έχω»* Βίος Αλ. 2430· **β**) ψάχνω, γυρεύω, αναζητώ: *εκείνους οπού ζητείτε πίστευσον ότι θέλουσιν λείψει από τον αριθμόν-τους, ότι έδωσαν κακόν θάνατον* Διγ. Άνδρ. 383^{13}· *τον αμιρά ζητούσι· όταν τον ηύραν, με γλυκιά λόγια τον χαιρετούσι* Διγ. O 775· *ζητεί και μηχανάται τέχνην πώς ίδη λάθη τους πολλούς και γνωρισθή τη κόρη* Καλλίμ. 1710. **4**) Αποζητώ· επιθυμώ: *τούς φεύγω φτάνω* (ενν. *ο Χάρος*) *γλήγορα, τούς με ζητού μακραίνω* Ερωφ. Πρόλ. 81· *πάντα τη μοναξιά ζητάς, τη μοναξά ξετρέχεις* Ερωτόκρ. A' 829· *να δώσεις το ασήμι.., εις παν ός να σε ζητήξει η ψυχή-σου* Πεντ. Δευτ. XIV 26· *Εντην* (ενν. *η Δορίντα*) *εδώ στον τρόπονε που ζήτα ο λογισμός-σου* Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [1352]· *αφότου τον υψήλωσες* (ενν. *τον Βελισσάρην*) *ζητεί το θάνατό-σου* Ριμ. Βέλ. 94· *ο πρίγκιψ εκινήθην* (παραλ. 1 στ.) *εκείσε και τον Πώγωναν ζητείν του απολέσαι* Αξαγ., Κάρολ. E' 608· φρ. *πάγω ζητώντα*= επιδιώκω, προκαλώ κ.: *λύπην πάγω δωριανά ζητώντα;* Κυπρ. ερωτ. 8^{4}. **B'** (Αμτβ.) ζητώ ελεημοσύνη, ζητιανεύω: *αν ελθεί εις την θύραν-σου πτωχος, διά να ζητήσει, ... δώσ'-του, κυβέρνησέ-τον* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2389· *ουδέν αισχύνεσαι ουδ' εντροπή το έχεις να τριγυρίζεις, να ζητάς σαν ένας διακονιάρης* Γεωργηλ., Βελ. 722· *παύσον, ω Βελισάριε, μη ζητείς ώσπερ πένης· ου γαρ υπάρχεις ενδεής ως ξένος και ζητιάρης* Γεωργηλ., Βελ. 717.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ.= ποθητός, επιθυμητός: *κάλλια ας αποθάνουμεν στον κόσμον τιμημένα, μάλιστα που μας έπεσεν καιρός πεθυμημένος για την ελευθερίαν-μας ... ζη-*

τημένος Παλαμήδ., Βοηβ. 236· *την νιότη ας την χαρούμε, ότι έρθει θέλει και καιρός να την ανεζητούμε. Ω νιότη πολυζήλευτη και ζητημένοι χρόνοι* Ch. pop. 473.

ζιβύνη η.

Το μτγν. ουσ. *ζιβύνη*.

Σιδερένιο ακόντιο: *βασιλείς πολλοί εξεγερθήσονται,... τόξον και ζιβύνην κρατήσουσιν* Δούκ. 341[7].

ζιγανάρης, επίθ., *αζιγανάρης*.

Από το *ζιγανεύω* και την κατάλ. *-άρης* (Βλ. Κουκ., ΒΒΠ Α' 199).

Που χρησιμοποιεί δόλους, που εξαπατά (Βλ. Κουκ., ΒΒΠ Α', ό.π.): *άδικος, κλέπτης να γενεί, μάλλον και αζιγανάρης* Σαχλ., Αφήγ. 331.

ζιγανεύ(γ)ω, Χειλά, Χρον. 350, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 185, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 211 (χφ. N) (κριτ. υπ.), Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.—van Gem.) 31, Δεφ., Σωσ. 296, Δεφ., Λόγ. 233, Κατζ. Γ' 191, Ερωτόκρ. Β' 874, 1722· *αζιγανεύ(γ)ω*, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 721, Φαλιέρ., Λόγ. 127, Πιστ. βοσκ. V σ. 232, Φορτουν. (Vinc.) Ε' 403, Τζάνε, Κρ. πόλ. 342[11].

Από το αραβ. ή το περσοτουρκικό *ziyan* (Βλ. Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ. σ. 553] και Κουκ. ΒΒΠ Α' 199).

Εξαπατώ: *ο ζαριστής ορέγεται πάντα να ζιγανεύγει* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 126, *Ω κόσμε, κόσμε δολερέ, προσερινέ και κλέφτη, τίς άνθρωπος σ' ακλούθησε και δεν εζιγανεύτη;* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 116.

ζιγανιά η· *αζιγανιά*, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 528, Έγγρ. του 1638 (Κωνσταντουδάκη Μ., Θησαυρ. 12, 1975, 117[33]).

Από το *ζιγανεύω*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Πάγκ., Ιδιωμ. Κρ. Ε' β' ημίτ. 370).

α) Δόλος, απάτη: *εβάλθηκαν στον λογισμόν να βρούσι την Σωσάνναν, όταν υπάγει στο λουτρόν, με ζιγανιά το βάναν* Δεφ., Σωσ. 88· **β)** απάτη, αδικία: *ετούτ' οι τρεις ... να πάρουσι το χάρισμα, αν είναι και νικήσου κι' ο Ρήγας ... ήγραφεν ... να μη γενεί αζιγανιά και λάθος σε κιανένα* Ερωτόκρ. Β' 1278.

ζιγγίβερι το· *ζίγγιβερ*, Ορνεοσ. αγρ. 563[19]· *ζιντζίβερ*· *ζιτζίβερ*, Ιερακοσ. 387[33]· *ζιτζίβερι*, Ιερακοσ. 387[9].

Το μτγν. ουσ. *ζιγγίβερι* (L-S, λ. *ζιγγίβερις*).

Φυτό που η ρίζα-του χρησιμοποιείται στην ιατρική: *ζιντζίβερ και θείον καθαρόν μη ωπτημένον επίσης τρίψας ένωσον αυτά ροδελαίῳ* Ιερακοσ. 436[10].

ζιγγίβερις η· *ζιτζίβερις*, Ιερακοσ. 388[22], 402[6], 412[6].

Το μτγν. ουσ. *ζιγγίβερις*. Βλ. και Κοραή, Άτ. Ε' 120.

Φυτό που η ρίζα-του χρησιμοποιείται στην ιατρική: *ζιτζιβέρεως ουγγ. δύο* αυτ. 386[28].

ζιγκλούρης ο, Ασσίζ. 187[28]· *τζικλούρης*.

Από το προβηγκ. *jengleour* ή *jugleour* (Βλ. Χατζ., Ξέν. στοιχ. 72-3).

Θαυματοποιός, ταχυδακτυλουργός: *εάν ο υιός ού η θυγατέρα ιστανιό του πατρός-τους ού της μητρός-τους γίνουνται τζικλούρηδες* αυτ. 439[14]. — Η λ. και ως κύρ. όνομ.: Μαχ. 626[11].

ζιζάνι(ο)ν το, Διήγ. Βελ. 310, Γεωργηλ., Βελ. 438, Ριμ. Βελ. 498, Ιστ. πατρ. 108[22].

Το μτγν. ουσ. *ζιζάνιον*.

Ζιζάνιο (και μεταφ.) διχόνοια: *Ο εχθρός διάβολος ... ενέβαλε ζιζάνια τοις κληρικοίς* Έκθ. χρον. 30[17]· *από του νυν εν μέσῳ ημών ου φυει ζιζάνιον* Δούκ. 111[20].

ζίζυφον το, βλ. *τζίτζυφον*.

ζιμιό(ν), επίρρ., Πανώρ. Α' 275, 343, Β' 7, 327, Γ' 199, 347, Δ' 27, Ε' 87, 182 Ερωφ. Α' 400, 462, Ιντ. α' 57, Β' 333, 462, Γ' 90, 202, Ε' 206, 496, Βοσκοπ. 395, Ερωτόκρ. Α' 121, 352, 1322, 1467, Β' 118, 562, 1470, 2149, 2335, Γ' 758, Δ' 243, 460, 1028, 1415, Ε' 622, 957, Ευγέν. 1047, Στάθ. (Martini) Α' 16, 262, Β' 60, 116, Γ' 123, 354, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 119, Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [482], Β' [175], Γ' [826], Φορτουν. (Vinc.) Α' 166, 204, Β' 47, 140, Γ' 114, 745, Δ' 484, Ε' 206, Λεηλ. Παροικ. 177, 608, Τζάνε, Κρ. πόλ. 197[2], 450[6], κ.π.α.· *εις μιο(ν)*, Λιβ. Sc. 321, Ταμυρλ. 24, Θησ. Β' [15[1]], Γεωργηλ., Θαν. 464, 509, Τριβ., Ρε 58, 342, Αχέλ. 426, 879, 2363, Αιτωλ., Μύθ. 63[2]· *εις μιό(ν)*, Χούμνου, Κοσμογ. 203, 1731, 2181, 2743, 2803, Γαδ. διήγ. 429, Ριμ. κόρ. 727, Σαχλ., Αφήγ. 805, Πικατ. 80, 466, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 8, 207, 257, Φαλιέρ., Ενύπν. (v. Gem.) 16, 73, 102, Βεντράμ., Φιλ. 208, Δεφ., Σωσ. 74, 143, Δεφ., Λόγ. 236, 296, 465, Τριβ., Ρε 117, 233, Τριβ., Ταγιαπ. 99, 143, Αχέλ. 271, 1628, Ευγέν. 492, κ.π.α.· *'ς μιό(ν)*, Βεντράμ., Φιλ. 35, Τριβ., Ταγιαπ. 197.

Από το *εισμίαν* ‹ *εισμίον* ‹ *εισμιόν* ‹ *'σμιόν* ‹ *ζιμιό* (Βλ. Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ. σ. 553] και Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 119-121). Ο τ. *ζιμιό* στον Κατσαΐτ., Ιφ. Β' 160, 660, Θυ. Δ' 105 και Κλ. Α' 499, 797, 723. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Βλ. Χατζιδ., ό.π.).

α) Μεμιάς, αμέσως· γρήγορα: *εξελησμόνησα ζιμιό τά μοῦ 'χες καμωμένα* Ερωτόκρ. Ε' 1350· *οι όψες-τως και των οιδυό ζιμιό ζιμιόν αλλάξα* Ερωφ. Δ' 204· *δεν ημπορώ έτσι το ζιμιό εγώ ν' αποφασίσω* Ερωτόκρ. Δ' 1298· *ζιμιό το πιάνει το σφυρί, ζιμιό χτυπά στ' αμόνι* Ερωτόκρ. Α' 1090· **β')** στο εξής: *αν τα φτερά πετούν ψηλά,... βγάλε-τα και βρέξε-τα, εις το νερό τση γνώσης, ζιμιό να μην πετάς ψηλά, ζιμιό να χαμηλώσεις* Ερωτόκρ. Α' 354. **γ)** μαζί, συγχρόνως: *Έν-το εδώ που επρόβαλε εις τρία μερισμένο* (ενν. το άστρο), *μαύρον ζιμιό και κόκκινον κ' είναι και λαμπρισμένο* Ευγέν. Πρόλ. 70.

ζίνα η, βλ. *τζίνα*.

ζινεράλης ο, βλ. *γενεράλης*.

ζίνζυφον το, βλ. *τζίτζυφον*.

ζινιάζω, βλ. *τζενιάζω*.

ζιντιλόμος ο, βλ. *γεντιλόμος*.

ζιπόνι(ν) το, Σεβήρ., Σημειώμ. 101· *ζιπούνιν*, Βουστρ. 429, 461· *ζουπόνι*, Διαθ. του 1487 (Σάθ., ΜΒ ς', 656[27])· *τζιπόνι*, Κατζ. Α' 181.

Από το βενετ. *zipon* (Βλ. Μανούσακα [Σεβηρ. Σημειώμ. σ. 61]). Για τον τ. *ζουπόνι* βλ. Du Cange, λ. *ζούπα*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδιωμ. Κρ. Β' 362) και την Κύπρο (Παπαδόπουλος, Δημώδη κυπρ. άσμ., 1975, σ. 294). Βλ. και Kahane, Sprache 556.

Είδος γιλέκου: *έβγαλε την κότταν-του και έμεινεν με το ζιπούνιν* Βουστρ. 429· *την κοράτζα πέρασε, το σιδερό ζιπόνι* Ερωτόκρ. Δ' 1877.

ζιπούνιν το, βλ. *ζιπόνι(ν)*.

ζιτζίβερ(ι) το, βλ. *ζιγγίβερι.*

ζιτζίβερις η, βλ. *ζιγγίβερις.*

ζιχνιώτης ο, Συναδ., Χρον. 33, 39.

Από το τοπων. *Ζίχνη* και την κατάλ. *-ιώτης.*

Που κατάγεται από τη Ζίχνη: αυτ.

ζιω, βλ. *ζω.*

ζο το, βλ. *ζώον.*

ζογάω, βλ. *τζογάω.*

ζολό το.

Πιθ. σλαβ. προέλευσης.

Είδος νομίσματος: *ο βεζίρης ... άλλαξεν τα άσπρα ..., το ζολό ποσώς δεν έπαιρναν* Συναδ., Χρον. 65.

ζόρκος, επιθ., Τζάνε, Κρ. πόλ. 357^{18}.

῾Αγν. ετυμ. Η λ. στη λογοτ. (Δημητράκ.).

Γυμνός: *όχι να γδύνου τους πτωχούς και ζόρκους να τσ' αφήσουν* αυτ. 409^{17}.

ζορμπάμπασης ο· *ζ ο ρ π ά π α σ η ς,* Συναδ., Χρον. 38.

Το τουρκ. *zorbabaci.*

Προύχοντας: *Με όλους ήτον φίλος, με κατήδες, με αγάδες, με ζορπαπασήδες, με μπέγηδες* αυτ. 53.

ζορπάπασης ο, βλ. *ζορμπάμπασης.*

ζόστρα η, βλ. *γκιόστρα.*

ζουγκλός, επιθ., βλ. *ζουγλός.*

ζουγλαίνω, Κατζ. Β' 2, Γ' 452, Τζάνε, Κρ. πόλ. 295^{11}, 486^{17}.

Από το επιθ. *ζουγλός* και την κατάλ. *-αίνω.* Η λ. και σήμ. (Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ. σ. 554]).

Α' (Ενεργ.) κάνω κάπ. ανάπηρο τραυματίζοντάς-τον στα άκρα: *Ελάβωσέν-τον άσκημα στον πόδα κ' εις τη χέρα* (παραλ. 1 στ.) *και τη δεξάν-του ζούγλανε* Ερωτόκρ. Β' 873.
Β' (Μέσ.) γίνομαι ανάπηρος, παραλύω: *σ' έτοιο δενδρόν η χέρα-σου ζουγλαίνεται ν' απλώσει* Ερωτόκρ. Α' 1148.

ζουγλός, επιθ., Προδρ., Στ. δεητ. 40, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 448, 462, Ερωτόκρ. Α' 1063, Β' 882, Γ' 958, Ζήν. Α' 58· *ζ ο υ γ κ λ ό ς,* Μυστ. παθ. 128^{105}.

Από το ουσ. *ζάγκλον-ζαγκλόν* (Φάβης, Αθ. 53, 1949, 280-1· βλ. και Andr., Lex., λ. *ζάγκλον*). Κατά τον Ξανθ., Αθ. 26, 1914, ΛΑ 143 κε., από το *ζουλώ* (πβ. και Ανδρ., Λεξ., λ. *ζουγλός*).

(Προκ. για χέρι ή πόδι) ανάπηρο: *Είναι κουτσός ο πόδας-του κ' έχει ζουγλό το χέρι* Ροδολ. Α' [394]· ανάπηρος (στο χέρι ή στο πόδι): *μηδέ στραβός μηδέ ζουγλός* Ερωτόκρ. Α' 1063.

ζουγλοχέρης, επιθ.

Από το επιθ. *ζουγλός* και το ουσ. *χέρι.*

Κουλοχέρης: *αν ήτονε κι' ολότυφλη , κουτσή και ζουγλοχέρα* Ερωτόκρ. Ε' 261.

ζουγραφ-, βλ. *ζωγραφ-.*

ζούδιον το, βλ. *ζώδιον.*

ζουή η, βλ. *ζωή.*

ζουλ-, βλ. *ζήλ-* και *ζηλ-.*

ζουλάπι(ν) το, Ιατροσ. κώδ. σις', σκ', τξθ', χμ', φιε', φξζ'.

Από το αραβ. *giulab* ή το περσ. *giuleb* (Βλ. Κοραή, ῾Ατ. $Δ^1$, 159 και Miklosich, Türk. elem. β' 164). Η λ. στο Σηθ., το Ον. του Αχμέτ (Βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 131-2). Για τη λ. βλ. και Β. Hemmerdinger (BSl 20, 1969, 28). Στο Du Cange τ. *ζουλάβιν.* Για τα σύνθ. με το ουσ. *ζουλάπιν* βλ.῾Αμ., Αθ. 43, 1931, 151.

Φαρμακευτικό αφέψημα (Για τη σημασ. βλ. και Κουκ., ό.π., σ. 132).

ζουλίζω.

Από το *διυλίζω* (Κοραή, ῾Ατ. Β' 144). Η λ. στο Du Cange, λ. *ζουλίζειν* και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *διυλίζω*) και σήμ. στον τ. *ζουλώ.*

Ζουλώ, συνθλίβω: *῾Ηδωκε τ' Αφεντόπουλο στου μαύρου το κεφάλι μια κονταρά έτσι δυνατή κ' έτσι πολλά μεγάλη· την περικεφαλαίαν-του ζουλίζει, ξεκαρφώνει και ρίχνει-τη* Ερωτόκρ. Β' 2007· *Εκόπταν, εθερίζασιν, εσκίζαν, ετρυπούσαν εζούλιζαν, επλάκωναν, ερίχναν, εγκρεμούσαν τόσον λαόν* Αχέλ. 410.

ζουμί(ν) το, Ροδολ. Αφ. [59], Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [23], Ε' [1331]· *ζ ω μ ί ν.*

Από το ουσ. *ζωμίον* ‹ *ζωμός* (Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

α) Ζουμί, χυμός: *῾Εψησον το λεγόμενον σκυλοκρόμμυδον με το νερόν και το ζωμίν-του μίξε-το με το οξίδιν το ολίγον και μέλι ολίγον και πότισον* Σταφ., Ιατροσ. 2^{37}· *το ζουμίν εκχέει-το* (ενν. *ο μάγειρος*) *επάνω των ψιχίων και δίδουν-μας και τρώγομεν και λέγεται αγιοζούμιν* Προδρ. ΙΙΙ 300 (χφ. g) (κριτ. υπ.)· *βρίσκει το βοτάνι, πιάνει και κοπανίζει-το και το ζουμί-του βγάνει* Αλεξ. 93· *κοπάνισον ροΐδιν όξινον και το ζωμίν εκείνου ας το πίνει* Σταφ., Ιατροσ. 4^{10}· **β**) ζωμός κρέατος ή ψαριού: *κέφαλος τριπίθαμος... ... συναγρίδα πεπονή ... ε, να έφαγα εκ τα θρύμματα, να έπια εκ το ζουμίν-των* Προδρ. ΙΙΙ 155.

ζουμίτσιν το.

Από το ουσ. *ζουμί* και την κατάλ. *-ίτσι.*

Ζουμάκι: *να έπια τα θρύμματα και νά 'πια το ζουμίτσιν* Προδρ. ΙΙΙ 155 (χφ. g) (κριτ. υπ.).

ζουμός ο, βλ. *ζωμός.*

ζούμπρος ο.

Από το σλαβικό *zabrz* (Βλ. Γεωργακ., Πελοπον. 1, 1956, 393).

῾Αγριο ζώο· θήραμα: *πολεμίζων μετά αγρίων χοίρων και ζούμπρων ζώων* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 433, κριτ. υπ.).

ζουνάριν το, βλ. *ζωνάριον.*

ζουπάνος ο, Ιστ. Ηπείρ. XXIII 6 (πληθ. *ζουπαναίοι*), Χρον. σουλτ. 123[12].

Από το σλαβ. *župan* (Βλ. Τριαντ., 'Απ. Α' 453). Τ. *ζούπανος* τον 10. αι. (Sophocl.). Η λ. και στον Meursius, λ. *ζούπα.*

'Αρχοντας: *τους άρχοντας αυτών τους μέν κεφαλάδας κατέστησεν, άλλους δέ ζουπαναίους ετίμησε* Ηπειρ. 227[15].

ζουπάρης ο.

Από το ουσ. *ζούπα* και την κατάλ. *-άρης.*

Ράφτης ειδικός για «ζούπες»: *Δεν έμαθα παπλωματάς, δεν έμαθα τσαγγάρης, ουδέ ζουπάρης έμαθα* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1208.

ζουπόνι το, βλ. *ζιπόνι(ν).*

'ζούρα η, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2512, Σκλάβ. 155, Κατά «'Ζουράρη» 16-7, 19· *ο υ ζ ο ύ ρ α,* Χριστ. διδασκ. 317, 366.

Από το ιταλ. *usura* (Βλ. Kriar., Fol. neohell. 1, 1975, σ. 78 κε.). Τ. *αζούρα* στον Κατσαΐτ. Θυ. Α' 73. Η λ. και σήμ. στην Κύπρο με άλλη σημασ. (Λουκά, Γλωσσάρ. 159).

α) Τοκογλυφία, εκμετάλλευση: *εδά είναι ο μεγαλύτερος πλούσιος, οπού νά 'ναι όλο με τσι 'ζούρες και δεν ψηφά μήδε φοβάται μήδε Θεόν μήδε δικαιοσύνη* Κατά «'Ζουράρη» 13· *διότι με παραπράξίες και δυναστείες, τες κάμνουν, και 'ζούρες και πολλά κακά πλουτίζουσιν αδίκως* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2512· **β**) τόκος: *ζητά-μου και περσότερο 'ζούρα να της πλερώσω* Ζήνου, Βατραχ. 314· *Διατί έδωσε και 'ζούρες και δεν είχε να κάμει έξοδες να γυρίσει στην Πόλη* Χρον. σουλτ. 26[27].

'ζουράρης ο, Κατά «'Ζουράρη» 1, 53.

Από το βενετ. *usuraro* ή το ιταλ. *usurario.* Η λ. και σήμ. ως επών.

Τοκογλύφος, εκμεταλλευτής: *Παράδειγμα τον έφερεν του κάποτες 'ζουράρη, του ποιού εχρωστούσαν άνθρωποι τότες οι δύο λογάρι* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[45]· *Ετούτος είναι ο 'ζουράρης και ο τοκιστής* Αποκ. Θεοτ. Ι 99.

'ζουρεύω.

Από το ουσ. *'ζούρα* και την κατάλ. *-εύω.* Η λ. και στο Βλάχ. (λ. *ζουρεύγω*).

Τοκίζω· τοκογλυφώ: *Ξέχωρα θέλουν να κριθούν αυτοί οπού 'ζουρεύουν· Θεού φόβον δεν έχουσιν, ουδέ ψυχή γυρεύουν* Αλφ. 15[27].

ζουρλός, επίθ., Γύπ. Γ' 178, Κατζ. Α' 158.

Για την ετυμ. βλ. Ανδρ., Λεξ., Κοραή, Λεξιλ. σημ. 26 και Δαγκίτση, Λεξ. Η λ. και σήμ.

Ανόητος, παλαβός: *το ζουρλό κεφάλι;* Ζήν. Ε' 353· *όποιος στο σπίτι-σου έμπαινε δυό μήνες έτρωγέ-σε κι' ωσά ζουρλή οπού 'σουνα εκωλογύριζέ-σε* Κατζ. Β' 382.

ζουρνάς ο.

Από το τουρκ. *zurna* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

Ζουρνάς, βαρύαυλος: *με ζουρνάδες και τύμπανα* Μαρκάδ. 745.

'ζουρώνω, Hist. imp. C 34.

Από το ουσ. *'ζούρα* και την κατάλ. *-ώνω.* Βλ. και Kriar., Fol. neohell. 1, 1975, 99.

Λερώνω: *βλέπει τον Βασίλειον, ότι εκοιμάτον, γυμνόν και εξαπόλυτον και 'ζουρωμένον* Hist. imp. C 39· (μεταφ.) λερώνω, μολύνω: *να είναι ... τρισκατάρατη η μέρα όπου μέ αφήκες βιγλάτορον του σπιτιού-σου, να 'ζουρώσω την καρδιάνσ-σου να σου ξηγηθώ τα μαντάτα* Μαχ. 220[27].

ζοφώ -ώνω, Ιερακοσ. 444[18], Διγ. Ζ 4122, Ερμον. Ω 270, Βυζ. Ιλιάδ. 1065· μτχ. *ζ ε ζ ο φ ω μ έ ν ο ς,* Βιος Αλ. 4329.

Το μτγν. *ζοφόω.* Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 159).

Κάνω κ. σκοτεινό· (μεταφ.): *Ω τάφε πανδεινότατε,... εζόφωσες την ψυχήν-μου! 'Ηρπασες την μητέρα, οπού με έθρεψεν!* Διγ. 'Ανδρ. 404[15].

Η μτχ. ως επιθ.: *τον δέ θείον αυτού Κωνσταντίνον πιάσας εν ειρκτή εζοφωμένη έθετο* Ψευδο-Σφρ. 180[1]· *πώς φέρω εκείνας δη τας σκοτεινάς ζεζοφωμένας όψεις* Καλορείτ., Περί ματ. βίου 9.

ζοφώδης, επίθ., Γλυκά, Στ. Β' 48, Λέοντ., Αιν. Ι 235, V 11, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 520.

Η λ. στον Ιπποκράτη.

Ζοφερός, σκοτεινός: *όπου Ταρτάρου κάκωσις, όπου ζοφώδης 'Αδης* Γλυκά, Στ. 487· (μεταφ.): *της ψυχοφθόρου και δεινής και της ζοφώδου μοίρας* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1163.

ζόφωσις η.

Η λ. σε Σχόλ. (L-S).

Σκοτείνιασμα: *σημεία δέ πολλά φανήσονται εν τω αέρι και θαυμαστά, ζόφωσις αέρος και υγρότης* Ωροσκ. 41[15].

ζοχάριν το, Κυπρ. ερωτ. 116[15,47].

Για την ετυμ. βλ. Pitsillidès [Κυπρ. ερωτ. σ. 277 σημ. 116[7]].

Ο πλανήτης Αφροδίτη: *'Ομορφή 'μαι γιόν ζοχάριν και χαρά-στον που με πάρει* αυτ. 116[7].

ζυάζω, βλ. *ζυγιάζω.*

ζυγαρά η, βλ. *ζυγαριά.*

ζυγαριά η· *ζ υ γ α ρ ά,* Ερωτόκρ. Α' 37, Β' 1652, 1946, Δ' 1579, Τζάνε, Κρ. πόλ. 567[20].

Από το ουσ.* *ζυγάριον* - ‹ *ζυγός* και την κατάλ. *-ιά* (Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. *ζυγαρά* στο Du Cange (λ. *ζυγαρά*). Γιά τον τ. βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 350. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Ζυγαριά: *ωσάν το κάν' η ζυγαρά, π' ανεβοκατεβαίνει* Ερωτόκρ. Β' 1579· *και τη ζωή προθυμερός στη ζυγαρά τη βάνω* Ερωτόκρ. Δ' 1217· *Η ζυγαρά η άσφαλτος, οπού τα δίκια κρίνει* Θυσ.[2] 663.

ζυγαρίζω

Από το ουσ. *ζυγαρά* και την κατάλ. *-ίζω.*

Γέρνω από 'δώ κι' από κεί, ταλαντεύομαι: *ζερβά δεξά ζυγάριζε κ' ήγερνε το κορμίν-του* Ερωτόκρ. Β' 1407· *κ' εκείνος εζυγάριζε και μπλιόν-του αντρειά δεν έχει, να στέκει απάνω στο φαρί, και πού 'ναι δεν κατέχει* αυτ. Β' 1407.

ζυγαστικόν το.

Το ουδ. του πιθ. επιθ. *ζυγαστικός* ως ουσ.

(Πιθ.) φόρος που πληρωνόταν στο ζυγιστή: *εις απαιτήσεις...ζυγαστικού* Ψευδο-Σφρ. 540^{22}.

ζυγή η, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 1043, Διήγ. Αγ. Σοφ. 157^{11}, Έγγρ. του 16. αι. (Βισβίζης, ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 95^{6}, 96^{10}).

Το θηλ. του επιθ. *ζυγός* ως ουσ. Η λ. τον 4. αι. (Steph. Θησ.).

Ζεύγος: *πισαυρίου έφερεν α' κόπελλον του μαγειρείου με μίαν ζυγήν ποδήματα πλατεία* Μαχ. 400^{5}· *επιμανίκια κεντητά ζυγαί τρεις* Κώδιξ βιβλιοθήκης μονής Πάτμου 514.

ζυγιάζω, Rechenb. 57, Πεντ. Έξ. XXII 16, Αλφ. 10^{21}, Αλφ. (Mor.) IV 21, Τζάνε, Φυλλ. ψυχ. 198· *ζ υ ά ζ ω,* Αλφ. (Mor.) III 31.

Από το ουσ. *ζύγι* και την κατάλ. *-ιάζω* (Βλ. και Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Du Cange (λ. *ζυγαρά*) και σήμ.

1) Ζυγίζω: *Εάν γίνεται ότι κανείς άνθρωπος ού καμμιά γυναίκα εύρουν και πιάσουν-τους πολομώντα παρκάτω μέτρος ού παρκάτω να ζυγιάσει* Ασσίζ. 481^{24}· *Ζύγι κρατώ στο χέρι-μου όλες να τες ζυγιάσω τες καλοσύνες πού 'καμες* Αλφ. (Mor.) IV 23. **2**) (Μεταφ.) κρίνω, λογαριάζω: *Κ'εκεί το πταίσιμον εμέ και το συμπάθιο εσένα, ζύγιασ'-τα με την δύναμιν οπόχει το καθένα* Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [1637]· *είτι και αν ήτον δίκαιο το εζύγιαζε με γνώση και τό 'διδε* Λίμπον. 177.

ζύγιασμα το.

Από το *ζυγιάζω* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Somav. και σήμ.

Ζύγισμα: *μη κάμετε άδικο εις την κρίση, εις το μέτρο, εις το ζύγιασμα και εις το μουζούρι* Πεντ. Λευιτ. XIX 35.

ζυγίζω, Θησ. Η' [97^{8}].

Από το ουσ. *ζυγός* και την κατάλ. *-ίζω* (Ανδρ., Λεξ.). Βλ. Steph., Θησ. Η λ. και σήμ.

Ζυγίζω: *σαν τα εχώνευσαν, τα εζύγισαν* (ενν. *τα κομμάτια του χρυσού*) Δωρ. Μον. (Βαλ.) 42· (μεταφ.) υπολογίζω (με ορισμένα δεδομένα): *τού 'πε για τον πόλεμον το πως δεν ετελειώθη της Κρήτης και του ζύγισε ετότες κάθα πράμα κ' εγροίκησε τον πόλεμον και λέγει εν τω άμα!* Τζάνε, Κρ. πόλ. 463^{15}.

ζυγίν το, βλ. *ζύγιον*.

ζύγιον το, Χρυσόβ. του 1364 σ. 65, 73, 79, 110, Διαθ. του 1494 (Σάθ., ΜΒ' Ϛ' 661^{14}), Πεντ. Λευιτ. XIX 36· *ζ ύ γ ι (ν),* Ασσίζ. 271^{14}, 481^{21}, Χρον. Μορ. Η 4278, Λιβ. (Μαυρ.) Ρ 683, Λιβ. Esc. 970, Λιβ. (Lamb.) Ν 832 (κριτ. υπ.), Μαχ. 332^{10}, Ριμ. Βελ. 427, Σοφιαν., Παιδαγ. 120, Αλφ. 10^{23}, Κυπρ. ερωτ. 141^{20}, Ιστ. Βλαχ. 1549, Ερωτόκρ. Γ' 1697· *ζ υ γ ί ν,* Λιβ. Ν 832· *ζ υ γ ί ο ν.*

Από το ουσ. *ζυγός* (Βλ. Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. *ζύγιν* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Ο τ. *ζύγι* και σήμ. (Δημητράκ.). Ο τ. *ζυγίον* στο Du Cange. Η λ. τον 4. αι. (Sophocl.).

1) Ζυγαριά: *σπαθίν κρατεί στην χέραν-της, στην άλλην-της το ζύγιν* Βεν. 44· *Ζύγι κρατώ στο χέρι-μου όλες να τες ζυγιάσω τες καλοσύνες πού 'καμες* Αλφ. (Mor.) IV 23.

2) Ζύγιασμα, ζύγι: *Εάν γένηται ότι κανείς άνθρωπος ή καμμία γυναίκα πιάσουν-την εις άδικον μέτρος ή άδικον ζύγιν* Ασσίζ. 232^{3}. **3**) Μέτρα βάρους, σταθμά: *Το ιε', τα ζυγία τους Γενουβήσους και τα μέτρη-τους όπου έχουν χανουτία να είναι εις την αφεντιάν-τούς* Μαχ. 138^{10}. *Έτι επεγκελεύεται η βασιλεία-μου έχειν τούτους ίδιον ζύγιον και πεκουλικόν... καθ' ά δη και οι Γενουίται κέκτηνται* Χρυσόβ. του 1364. σ. 38.

ζυγόλουρον το.

Το αρχ. ουσ. *ζυγόλωρον*. Η λ. και σήμ. (Δημητράκ., λ. *ζυγολούρι*).

Λουρίδα από δέρμα που δενόταν στο ρυμό της άμαξας ή του αρότρου: *Δώσ' τον ψωμίν και κρασίν και χοιρινομαγερέαν και νυν και τσαπίν και ζυγόλουρον εις τον σφόνδυλόν-του* Ακ. Σπαν. (Eideneier) Α' 20.

ζυγός ο, Μανασσ., Χρον. 3237, 5398, Διγ. Ζ 2717, Χρον. Μορ. Η 1718, Λιβ. Ρ 2679, Δεφ., Λόγ. 276, 555, Σφρ., Χρον. μ. 112^{35}, Γεωργηλ., Βελ. 236, Ιστ. Βλαχ. 2586 [= Γέν. Ρωμ. 158], Διγ. Άνδρ. 373^{10}, Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [1254]· *ζ ύ γ ο ς,* Πεντ. Λευιτ. XXVI 13, Δευτ. XXI 3.

Το αρχ. ουσ. *ζυγός*. Η λ. και σήμ.

1) Το ξύλο που τοποθετείται στο ρυμό του αρότρου, ζυγός: *Ωσά ζυγός είναι βαρύς και κοπιαστό γομάρι* Ροδολ. Β' [334]. **2**) (Μεταφ.) (προκ. για δέσμευση, υποταγή, δουλεία, εξουσία): *τράχηλον κλίνε εις τον ζυγόν της ερωτοδουλείας* Λιβ. Ν 243· *Λοιπόν γυρίζω προς εσέ, οπού 'σαι παντρεμένος κ' εις τον ζυγόν της γυναικός οπού 'σαι δεδεμένος* Δεφ., Λόγ. 482· *να βγάλεις το ζυγό-του αποπάνου τα τράχηλά-σου* Πεντ. Γέν. XXVII 40· *Και συ αν έβγεις, τέκνον-μου, εκ τον ζυγόν Κυρίου, γίνεσαι του Θεού εχθρός και φίλος του θηρίου* Ιστ. Βλαχ. 1973. **3**) (Προκ. για ζώα) ζευγάρωμα: *ο γιούχας κ' η ξιφτέρα μια φουλιάν θέλουν ποιγήσειν; Ανίσως ... κι' ο φωτοδότης τούτον τον ζυγόν να στέρξει* Κυπρ. ερωτ. 142^{18}. **4**) Ζυγαριά: *Δίκαιος όντως ο κριτής, ζυγός δικαιοσύνης...* Γλυκά, Στ. 478. **5**) Βουνό: *ότι ο ζυγός των Μελιγών ένι γαρ δρόγγος μέγας κ' έχει κλεισούρες δυνατές και χώρες γαρ μεγάλες* Χρον. Μορ. Η 2993. **6**) Αστερισμός του ζωδιακού κύκλου: *όταν εκάη ο Ζυγός με τον Σκορπίον αντάμα* Θησ. Θ' [31^{6}]· *Αφού επήρε ο Ζυγός την εμορφία 'κ τον κόσμον και του Κριού την έδωκε, όλη ευεργέτησέν-την* Θησ. Γ' [43^{1}]. **7**) Σειρά οπλιτών: *τας προς μάχην συντελούσας και ζυγούς και παρατάξεις* Ερμον. Ε 320.

ζυγοσταθμώ.

Από το ουσ. *ζυγός* και το *σταθμέω*. Η λ. τον 12. αι. (L-S).

(Μεταφ.) σταθμίζω, ζυγιάζω κ.: *Συ μέν πάτερ άγιε, ζυγοσταθμών και προβλέπων τας πλάστιγγας ουκ αφίης μοι... του προδοθήναι ή παραδοθήναι μοι τον εχθρόν* Δούκ. 131^{8-9}.

ζυγοστατώ.

Το μτγν. *ζυγοστατέω*.

Κάνω κ. να ισορροπήσει: *ατάκτως εν τη διήρει εισιόντες και παρακλίναντες εν τω ενί μέρει του πλοίου, χυθείσα η θάλασσα εντός και υπό της μέθης μη δυνάμενοι ζυγοστατήσαι ταύτην κατεποντίσθη* Δούκ. 411^{11}.

ζυγοσύνη η.

Από το ουσ. *ζυγός* και την κατάλ. *-σύνη*.

Ζυγός· κυριαρχία: *και ξεύρω πως δεν ήθελες, γιατί την σωφροσύνη εγάπας και δεν ήθελες ανδρός την ζυγοσύνη* Διγ. Ο 1842.

ζύγωμα το.

Το μτγν. ουσ. *ζύγωμα*. Η λ. και σε σχόλ. (L-S).

(Επί προσ.) πλησίασμα: *γλυκιά παραπονέματα και τακτικά περίσσια ζυγώματα κι' ωραιότατες μαλιές κι' αγάπες ίσια* Ερωφ. Ιντ. Β' 124.

ζυγώνω, Διγ. (Trapp) Esc. 959, Θησ. Δ' [32^{8}], Ε' [34^{5}], Ζ' [56^{7}, 112^{3}], ΙΑ' [40^{8}], Απόκοπ. 129, Πικατ. 27, 111, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 430, Πανώρ. Δ' 29, Ερωφ. Ιντ. β' 62, Ιστ. Βλαχ. 1022, Ερωτόκρ. Α' 2212, Γ' 1168, 1652, Δ' 1056, Αγαπητ., Εις αγ. Δέκα 566, Τζάνε, Κρ. πόλ. 168^{19}, 237^{9}, 247^{5}, 270^{2}, 298^{15}, 396^{3}, 501^{13}, κ.π.α.· αόρ. *ε ζ ύ γ ω ξ α,* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 426, Μορεζίν., Λόγ. 468, Πανώρ. Δ' 379, Ερωφ. Α' 358, 457, Γ' 87, Ερωτόκρ. Α' 1768, Γ' 1625, Ε' 892, Θυσ.^{2} 395, Τζάνε, Κρ. πόλ. 349^{5}.

Το αρχ. *ζυγόω* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 85). Η λ. και σήμ.

1) Πλησιάζω: *ζύγωσε στους ναύτες και άρχισε να τους ρωτά πόθ' έρχονται και ποιοι 'ναι* Θησ. Δ' [33^{3}]· *Ζυγώνει ο Γιαννούλης* Πανώρ. Γ' μετά στ. 344· *ζύγωσε και πιάσε-με εκ το χέρι* Τριβ., Ρε 225. **2α**) Απομακρύνω, διώχνω (Για τη σημασ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 143 και Αθ. 26, 1914, 7): *εζύγωξες τον κύρη-μου, πού 'τον του παλατιού-σου;* Ερωτόκρ. Ε' 1340· *μα 'γώ η φτωχή ξελησμονώ ό,τι κι' α μ' αρμηνεύγεις. Τό 'να-μ' αφτί σου τα γροικά και τ' άλλο τα ζυγώνει* Ερωτόκρ. Γ' 161· *οι λύκοι με τα πρόβατα θωρώ πως ζιού κ' εκείνα· με χορταράκια δροσερά ζυγώνουσι την πείνα* Πανώρ. Δ' 148· **β**) καταδιώκω (Για τη σημασ. βλ. Χατζιδ., ό.π.): *Οι Τούρκοι τσι ζυγώνασι και φτάνουσί-τσι οπίσω* Τζάνε, Κρ. πόλ. 349^{1}· *οι Αθηναίοι φεύγασι κ' οι Βλάχοι τσι ζυγώνα* Ερωτόκρ. Δ' 1022· *μα 'γώ ξεφάντωση κιαμιά δε βρίσκω παρά μόνο στα δάση 'λάφια και λαγούς κι' αγρίμια να ζυγώνω* Πανώρ. Γ' 164· *ο ζυγωμένος 'Ερωτας με μάνητα μεγάλη στο νού-μου εξαναγύριζε κ' επλήγωνέ-με πάλι* Ερωφ. Α' 201.

ζυμάρι(ν) το, Πεντ. 'Εξ. XII 34, Αρ. XV 21, Νομοκ. 386^{13}· *ζ υ μ έ ρ ι ν,* Ορνεοσ. αγρ. 570^{11}.

Από το ουσ. *ζύμη* και την κατάλ. *-άρι(ν)* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Somav. (λ. *ζυμάρι*) και σήμ.

Ζυμάρι: *έψησαν το ζυμάρι ος έβγαλαν από την Αίγυφτο πίτες λιπανάβατες* Πεντ. 'Εξ. XII 39.

ζυμέριν το, βλ. *ζυμάρι(ν)*.

ζυμπραγός, επίθ.

Για την ετυμ. βλ. Χατζιδ., Αθ. 1, 1889, 484, Αθ. 29, 1890, 222, Αθ. 46, 1935, 7 σημ. 1 και ΜΝΕ Β' 10. Η λ. και στο Du Cange, λ. *ζιπραγός* (βλ. και λ. *τζημπαγός* με την ίδια σημασ.).

Δίδυμος: *έποικε ζυμπραγά τα παιδάκια* Χούμνου, Κοσμογ. 1321 (χφ. Μ) (κριτ. υπ.).

ζύμωμα το.

Το αρχ. ουσ. *ζύμωμα*. Η λ. και σήμ.

Ζύμωμα (Η σημασ. και σήμ., Δημητράκ. στη λ. 1): *σκάφην του ζυμώματος και μέγαν πυροστάτην* Προδρ. Ι 74.

ζυμώνω, Προδρ., Ανέκδ. ποιήμ. 332^{1}, Ορνεοσ. 583^{27}, Περί ξεν. Α 241, Λέοντ., Αιν. Ι 82, 166, Τζάνε, Κρ. πόλ. 361^{7}.

Το αρχ. *ζυμόω*. Η λ. και σήμ.

Ζυμώνω: *γληγόρεψε τριών κιλών αλευριού σιμιδάλι, ζύμωσε και κάμε πίτες* Πεντ. Γέν. XVIII 6· *έφερνεν κ' ένα σχοινί με τέχνην σκεπασμένον, μέσα εις το μπουρέκιον το είχε ζυμωμένον* Ιστ. Βλαχ. 738· (μεταφ.): *άλλοι* (ενν. *ήσαν*) *άπαξ άθεοι, άλλοι εικονομάχοι, σχισματικοί και ασελγείς, με φθόνον ζυμωμένοι* Θρ. Κων/π. Βαρβ. 19.

ζυμωτής ο.

Από το *ζυμώνω*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Ζυμωτής: *Αν ήμουν παραζυμωτής ή ζυμωτής μαγκίπου, προφούρνια να χόρταινα νά 'χα καλήν ημέραν* Προδρ. IV 225.

ζω, (Ι), Κορων., Μπούας 5, 14, Κυπρ. ερωτ. 9^{14}, 129^{13}, Ερωτόκρ. Ε' 1029, Στάθ. (Martini) Γ' 1452, Τζάνε, Κρ. πόλ. 428^{23}, 578^{4}· *ζ ι ω,* Ασσίζ. 280^{7}, 449^{18}, 450^{10}, 454^{24}, Χρον. Μορ. Ρ 3018, 5144, Λίβ. Esc. 74 (έκδ. *ζίω*· απίθ. ότι πρόκ. για ασυνίζητο τ.), 1827 (έκδ. *ζίω*), Μαχ. 168^{12}, 374^{26}, Γεωργηλ., Θαν. 238, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 37, Πεντ. Αρ. XIV 28, Δευτ. XXXII 40, Κυπρ. ερωτ. 94^{70}, Πανώρ. Α' 185, Β' 562, Δ' 92, 147, 415, Ε' 152, Ερωφ. Α' 110, 318, 492, Β' 104, Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 6, 357 (προστ. *ζιέ*), Βοσκοπ. 437, Λίμπον. 485, Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 57, Β' 156, Τζάνε, Κρ. πόλ. 533^{18}.

Το αρχ. *ζώ*. Για τον τ. *ζιώ* βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 48 και Αθ. 29, 1917, 205. Ο τ. αυτός και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' σ. 521, 570 και Κριαρ., Ν. Εστ., Χριστούγ. 1973, 17). Η λ. και σήμ.

Α' Αμτβ. **1**) Ζω, είμαι ζωντανός, βρίσκομαι στη ζωή: *λίγες ημέρες έζησε κι' απόθανε ο καημένος* Τζάνε, Κρ. πόλ. 203^{28}· *Ζιω ακόμη ο δόλιος ... κι' αναπνέω;* Ροδολ. Α' [5]· *να ζείτε, πρέπει-σας, νά 'στε βασανισμένες* Πανώρ. Ε' 284· φρ. **α**) *ζώντα-μου, -σου,* κλπ.= όσο (ή ενώ) βρίσκομαι, βρίσκεσαι, κλπ., στη ζωή: *Ζώντας-μου κι' αποθάνοντας κατάρα θέλω αφήσει* Ερωτόκρ. Γ' 108· *επαράδωσε την βασιλείαν του σουλτάν Σελίμη ζώντας-του* Χρον. σουλτ. 139^{18}· *ο ρε Ούγκες έστεψεν τον υιόν-του ρήγαν της Κύπρου ζώντα-του* Μαχ. 76^{36}· *μέτρησον, αντιμέτρησον αυτοίς που μας πειράζουν και ζώντας-μας τα τίποτες αρπάζουν και μοιράζουν* Ιστ. Βλαχ. 2641· **β**) *να ζεις, να ζήσεις, να ζήσει η αφεντιά-σου, το κεφάλι-σου, το κορμί-σου, τ' ονομά-σου* (ως ευχή, παράκληση ή προτροπή) (Βλ. και Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ. σ. 555]): *'Ετσι να ζεις, βαρόμοιρε, να σώσεις να πασκάσεις* Φορτουν. (Vinc.) Α' 195· *ομπρός μια χάρη σου ζητώ, να ζεις, να μου την κάμεις* Ερωτόκρ. Β' 2104· *Μη, μη, να ζήσεις, άφησ'-με, μηδέ με κριματίζεις* Πανώρ. Γ' 337· *κάμε τούτο το καλόν αν είναι θέλημά-σου, αφέντη εκλαμπρότατε, να ζήσει τ' ονομά-σου* Ιστ. Βλαχ. 2218· *για τούτο σε παρακαλώ, να ζήσει το κορμί-σου, το πράμα σε κοντολογιά, σα στέκει, μου δηγήσου* Ερωφ. Δ' 35· **γ**) *να ζιω, να ζούμε, να ζήσω, να ζήσομε* = (ως όρκος ή ισχυρή επιβεβαίωση) μα την αλήθεια· αλήθεια (Βλ. και Ξανθουδίδη, ό.π., καθώς και Vitti [Ευγέν. 104]): *Εξαλίσασί-με, να ζιω, τα παραμύθια-σου κ' εξετραλίσασί-με* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 572· *μα απής αφήνεις στην καρδιά τη δυνατή-σου μέσα να εμπεί η γιαγάπη, δε φελάς, να ζούμε, δυο τορνέσα* Στάθ. (Martini) Α' 136· *Μη, μη, φτωχέ, μη σκοτωθείς! Να ζήσω, δε σ' αφήνω* Πανώρ. Β' 559· *Να ζήσομε, Αγουστίνα μου, μιαν ώρα θα γυρέψω την τέχνη εσένα μοναχάς πιστά να σ' αρμηνέψω* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 263. **2**) Ξαναζώ, ανασταίνομαι: *απεθαμένος έζησε και τίς να το πιστεύσει;* Λίβ. Ν 3111· *Μέσα στο κάστρο φέρνουν-με νεκρόν, αποθαμένον* (παραλ. 1 στ.), *βλέπουν εις το δακτύλιν-μου αυτό το δακτυ-*

λίδιν και τάχα εβγάζουν να το δουν και ευθύς ανεσηκώθην. Ἑζησα, εξεπήδησα, την κόρη αναγυρεύγω Λιβ. Esc. 2563. **3**) Περνώ τη ζωή-μου: *διά να έχουσιν ... ανάπαψιν ειρηνικήν, να ζούσιν μετ' ειρήνης* Χρον. Μορ. Η 8706· *να δεις τα ήθη των πολλώ είντα λογής αλλάσσου, πώς ζούσιν εις τα νιότα-ντως, πώς κάνου, σα γεράσου* Ερωτόκρ. Α' 1282· *Να ζιω με δίχως σύντροφο* Ροδολ. Β' [328]. **4**) (Μεταφ.) παίρνω ζωή· χαίρομαι: *επέφυγεν ο θάνατος, εμίσησέ-με ο τάφος, και πάλιν εις κόσμον χαίρομαι και ζω από την γραφήν-σου* Λιβ. Sc. 731. **5**) Συντηρούμαι, τρέφομαι: *να έμαθα τέχνην κλαπωτήν και να έζουν απ' εκείνην* Προδρ. IV 25 (χφ. g) (κριτ. υπ.)· *αυτός εργάζετον την γην, έζιεν εκ την σποράν-του* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 344. **Β'** Μτβ. **1**) (Με σύστ. αντικ.) (Βλ. και Ανδρ., Προσφ. Κυριακ. 56): Συναξ. γυν. 779, Ιστ. Βλαχ. 1624, Τζάνε, Κρ. πόλ. 103[28], κ.α. **2**) Δίνω ζωή σε κάπ.: *...μη ...* (παραλ. 1 στ.) *τσ' ελπίδες που μ' εζούσανε σε φόβο μου γυρίσει* Ερωφ. Γ' 176: *Ο Ρώκριτος που πεθυμιάν είχε να τόνε δούσι τ' αμμάτια που τον δίδουσι πνοή και τόνε ζούσι* Ερωτόκρ. Β' 48· *οι πρίκες-μου τη ζιούσι κ' εισέ πολλές οι πόνοι-μου δροσές τήνε κρατούσι* Πανώρ. Α' 123. **3α**) απολαμβάνω κ.: *ζήσε.*, *ζήσε χάριτας μετά-με ενηδόνους, τάς έχει το Αργυρόκαστρον και τα περίχωρά-του* Λιβ. Sc. 3097· *ζήσε του κόσμου το καλόν πας άνθρωπος ευγνώμων, μη παραδράμεις τα καλά, χάρησε, σκίρτησέ-τα* Λιβ. Ν 901· **β**) ανακτώ τις αισθήσεις-μου: *Απλώς αν είδες το λουτρόν, λιποθυμήσω, πέσω και ζήσω λιποθύμημα και χάρην ανασάνω* Καλλίμ. 343.

Η μτχ. ενεστ. ως επίθ. = ζωντανός: *είπερ εν τοις ζώσιν ευρίσκομαι* Σφρ., Χρον. μ. 84[7]· *κρείσσον είχον... το να με θάψουν ζώντας* Προδρομ. Ι 30· (μεταφ.): *επεί διά ζώσης-μου φωνής λαλείν-σε οδόν ουκ έχω, γράφω-σε στίχους εκλεκτούς* Σπαν. U 36. Εκφρ.: **α**) *ασβέστης ζων* = «άσβηστος» ασβέστης: *κονιορτόν αψινθίου τας ίσας δραχμάς, ασβέστην ζώντα δραχμάς γ'. Ταύτα πάντα τρίψεις* Ορνεοσ. αγρ. 524[27]· **β**) *τροφή ζώσα* = ζεστή τροφή: *ρίζαν σινήπεως και ρεπανίου ισόσταθμα μίξας και τρίψας και εις τροφήν ζώσαν ή εις γάλα ή εις έλαιον ισπανικόν μεμιγμένα δώσεις* Ορνεοσ. αγρ. 531[29]· **γ**) *τα ζώντα-μου* = η ζωή-μου (βλ. και Παπαδόπουλο Θ., Κυπρ. Σπ. 36, 1972, 117): *ο Φίλιππος απόθανεν και εις τα ζώντα-του με έστεψεν βασιλέα* Διήγ. Αλ. V 36.

ζω, (ΙΙ)· *γνάζεν,* Μαχ. 464[1]· εσφαλμ. κατά Dawkins [Μαχ. 464[1], κριτ. υπ.] = *να έζεν*. Βλ. ά. *γνάζω*.

ζωάρκεια *η*, Act. Xen. 62[29], Βίος Αλ. 1728, Σφρ., Χρον. μ. 128[6], Ψευδο-Σφρ. 536[1].

Η λ. σε σχόλ. (L-S).

Τα απαραίτητα για τη διατήρηση της ζωής: *Της Πελοποννήσου αυθέντης ήν ο δεσπότης κυρ-Δημήτριος, ῳ και δέδωκεν έχειν εις ζωάρκειαν αυτού και των αυτού την μεγάλην Αίνον* Ψευδο-Σφρ. 552[19]· *οι άρχοντες αυτού ανεχώρησαν, απελθόντος εκάστου όπου ηβούλετο, διά το μή έχειν αυτούς έτι τα προς ζωάρκειαν* Ιστ. πολιτ. 36[7].

ζωαρκούμαι

Για τη λ. βλ. L-S (λ. *ζωάρκεια*).

Αρκούμαι στα απαραίτητα για τη ζωή: *απήρκουν ζωαρκούμενος μή τινος άλλου χρήζων* Προδρ., Στ. δεητ. 30.

ζωγγραφ-, βλ. *ζωγραφ-*.

ζωγή *η*, βλ. *ζωή* (Ι).

ζωγραφιά *η*, Ευρετ. Ερωτόκρ. 769[91]· *ζγουραφιά,* Ερωτόκρ. Α' 1005, 1533, 1903, 1912, 2073, Β' 170, 171, 191, 205, 240, 243, 251, 307, 431, 472, 527, Γ' 1385, Ε' 965· *ζωγγραφιά,* Θρ. Κύπρ. Κ 434, Κυπρ. ερωτ. 8[12]· *ζωγραφία,* Διγ. Ζ 157, Διήγ. πόλ. Θεοδ. 53, Αχιλλ. Ο 83, Παϊσ., Ιστ. Σινά 442, Μορεζίν, Κλίνη Σολωμ. 401, Ἐγγρ. του 1619 (Καζανάκη Μ., Θησαυρ. 11, 1974, 261), Διγ. Ἀνδρ. 315[28], Βακτ. αρχιερ. 153 δις.

Το αρχ. ουσ. *ζωγραφία*. Για τον τ. *ζγουραφιά* βλ. Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ. σ. 552] και Αναγνωστ., Αθ. 38, 1926, 161. Ο τ. *ζωγραφία* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ., Α., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

1) Ζωγραφική τέχνη, αγιογραφία: *Ἐστι δέ και της αγίας και ιεράς ζωγραφίας ικανώς επιστήμων, δι' ης εις θεωρίαν τον ευσεβή και δόκιμον άγει χριστιανόν* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 49[29]· *άριστον έργον ζωγραφιάς λεπτοτεχνουργημένον* Παϊσ., Ιστ. Σινά 651. **2**) Ζωγραφιά, εικόνα: *Εγνώρισ' ο Πολύδωρος, κατέχοντας και τ' άλλα, πως οι γραφές κ' η ζγουραφιά σε πόθο την εβάλα* Ερωτόκρ. Α' 2000· *Κιανείς δεν την εκάτεχε τη ζγουραφιάν εκείνη, γιατί απού του Ρωτόκριτου τα ίδια χέρια γίνη* Ερωτόκρ. Α' 1539.

ζωγραφίζω, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 42, Διγ. Ζ 144, 227, 309, Αχιλλ. L 493, 579, Αχιλλ. Ν 843, 1113, Ιμπ. 396, Βεν. 43, Μαχ. 32[31], 228[28], Θησ. ΙΒ' [55[5]], Χρον. σουλτ. 92[17], Παϊσ., Ιστ. Σινά 1137, 1358, Ιστ. Βλαχ. 2438 [= Γέν. Ρωμ. 72], Διγ. Ἀνδρ. 315[22], 319[11], 398[35], 400[2], Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [1186], Διγ. Ο 203, Τζάνε, Κρ. πόλ. 584[22], κ.π.α.· *ζγουραφίζω,* Ερωφ. Γ' 131, Ερωτόκρ. Α' 1004, 1006, 1466, 1536, 1907, Β' 173, 269, 511, 522, Γ' 1402, Στάθ. (Martini) Γ' 178, Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' [301], Φορτουν. (Vinc.) Α 219· *ζουγραφίζω,* Λιβ. Esc. 2403· *ζωγγραφίζω,* Κυπρ. ερωτ. 18[16], 25[12].

Η λ. σε Σχολ. (Steph., Θησ.) και σήμ. (Δημητράκ.). Ο τ. *ζγουραφίζω* και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β' 355).

1α) Ζωγραφίζω, απεικονίζω: *εις τ' άρματα τση κεφαλής είχε ζγουραφισμένο ψηλό βουνί και στην κορφή 'λαφάκι δοξεμένο* Ερωτόκρ. Β' 149· *Περιστεράκι δίψησε κ' είδε νερό γραμμένον, σ' ένα πινάκι ήτονε μέσα ζωγραφισμένον* Αιτωλ., Μύθ. 119[2]· *το δρεπάνι όπου βαστάς, καθώς σε ζωγραφίζουν, άφες-το πλέον, μεν το κρατείς, ότι όλοι σε κακίζουν* Πένθ. θαν.[2] 219· (μεταφ.): *τέσσερεις χρόνοι κάτεχε πως είναι απερασμένοι απού στα φύλλα τση καρδιάς σ' έχω ζωγραφισμένη* Πανώρ. Β' 286· *σ' αυτό το πρόσωπο τ' ομορφοκαμωμένο της Αφροδίτης το παιδί στέκει ζγουραφισμένο* Ερωφ. Ιντ. α' 144· **β**) (μεταφ.) φαντάζομαι κ.: *Το φυλλολόημα ήφηκα και το ζιμιόν αρχίζω στο νου τα παινεμένα-τση κάλλη να ζγουραφίζω* Φορτουν. (Vinc.) Α' 219· *'Σ τούτα κι' άλλα πλι' άσκημα στο νούν-τση ζγουραφίζει, ωσάν το κάνει στην αρχή ένας οπ' αφορμίζει* Ερωτόκρ. Ε' 575· *Χίλιες ζγουράφιζε* (ενν. ο Ἐρωτας) *χαρές μέσα στο λογισμό-μου* Ερωφ. Γ' 35· *πολλάκις αποτόρμησα να γράψω κ' εις τούτα τα χαρτιά να ζωγγραφίσω* (ενν. τα *'μμάτια*, κλπ.) *ή με μολύβιν τάχα να τα σκιάσω* Κυπρ. ερωτ. 7[10]. **2**) Περιγράφω κ. γραπτώς ή με λόγια: *Του Τσιτσερόνε η λαλιά, η σοφία του Δημοστένη, κιαμιά απ' αυτές δεν είχε 'σται ποτέ-τση εμπορεμένη τσι δόξεςσου και τσι τιμές με λόγια να μιλήσει γή με κοντύλι σε χαρτί σωστά να ζωγραφίσει* Φορτουν. (Vinc.) Αφ. 8· *Τα κάλλη-μου και τσ' ομορφιές να θα σου ζωγραφίσω, ήθελεν είσταιν άπρεπο κάμωμα και περίσσο* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 53.

ζωγραφιστός, επίθ., Διγ. Ζ 158, Παϊσ., Ιστ. Σινά 726· *ζγουραφιστός,* Πανώρ. Γ' 510, Ερωτόκρ. Α' 1531, Β' 1337, Γ' 1423· *ζουγραφιστός,* Σπανός (Eideneier) Α' 250· *ζωγγραφιστός.*

Από το *ζωγραφίζω*. Η λ. στο Somav. (λ. *ζωγραφισμένος*) και σήμ.

α) Ζωγραφισμένος, που έχει ζωγραφιές: *Απέ τα σκουτέλλια τα μαρμαρένα τα ζωγγραφιστά... να πάρουν δικαίωμαν εις το πέρπυρον β' κουκία* Ασσίζ. 495^{23}· *Εβλέπαν τα ζωγραφιστά σουραύλια να σημαίνουν* Θησ. ΙΑ' [61^{1}]· **β**) ζωγραφιστὸς, ζωγραφισμένος: *κασέλες κυπαρισένιες μεγάλες,... ζγουραφιστὲς με το μελάνι* Έγγρ. του 1638 (Κωνσταντουδάκη Μ., Θησαυρ. 12, 1975, 116^{9})· *Εκεί δ' εστί ζωγραφιστός εν μέρει της εώας ο δικαιότατος κριτής μεθ' άπαντας τους νόας* Παϊσ., Ιστ. Σινά 919.

ζωγράφος ο, Προδρ., Στ. δεητ. 44, Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 170, Λίβ. P 179, Λίβ. Esc. 420, Λίβ. Esc. 420 (κριτ. υπ.), Λίβ. N 296, Ch. pop. 810, Λίμπον. Επίλ. 64, Έγγρ. του 17. αι. (Πεντόγαλος Γ., Παρνασσ. 16, 1974, 35)· *ζ γ ο υ ρ ά φ ο ς,* Ερωτόκρ. Β' 1351, Γ' 1425.

Το αρχ. ουσ. *ζωγράφος*. Ο τ. *ζγουράφος* και σήμ. ιδιωμ. Η λ. και σήμ.

Ζωγράφος.

ζώδιον το, Βέλθ. 325, 378, 731, 1291, Λίβ. P 852, Λίβ. Esc. 250, 251, 1165, 2483, Διήγ. Αλ. V 29· *ζ ο ὐ δ ι ο ν,* Θησ. Ε' [103^{2}]· *ζ ω δ ί ο ν,* Διγ. (Trapp) Esc. 1652, Λίβ. P 1042, Λίβ. Sc. 36, 1342, Λίβ. N 364, 1014, 2179.

Το αρχ. ουσ. *ζῴδιον*. Για τον τ. *ζούδι(ον)* βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 306 και Αθ. 36, 1924, 195. Ο τ. *ζούδιο* και σήμ. σε ιδίωμ. (Βλ. Λορεντζ., Αθ. 16, 1904, 219, Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 415 και Οικονομ., Λαογρ. 28, 1972, 4).

1α) Παράσταση ή ομοίωμα ζώου· ζώο ζωγραφισμένο: *Εποίησεν ... αυλὴν υπερῴον* (παραλ. 1 στ.) *κι' απέστησεν ολόχρυσα και ολάργυρα ζωδία, λέοντας, πάρδους κι' αετούς, πέρδικας και νεράδας* Διγ. (Trapp) Esc. 1643· *βλέπει ζώδιον ούτως λαξευτὸν εκ λίθου ζαφειρίνου* (παραλ. 2 στ.). *Εκεί ταώνι λαξευτὸν καθήμενον επάνω* Βέλθ. 370· **β**) παράσταση ζωγραφισμένη, σκαλισμένη ή λαξευμένη: *είχεν ιστορισμένα ζώδια ερωτιδόπουλα έμορφα* Λίβ. (Lamb.) N 364. **2**) Ζώδιο, αστερισμός· αστέρι: *εις τον Αιγόκερον ζώδιον εγεννήθηκα* Μαχ. 230^{31}· *όλα τα ζώδια τ' ορανού η χάρη-σου κρατεί-τα* (παραλ. 1 στ.). *Του ήλιου και του φεγγαριού τη στράταν αρμηνεύγεις* Πανώρ. Δ' 291.

ζωερός, επίθ., βλ. *ζωηρός*.

ζωή η, (I) Καλλίμ. 1457, Ασσίζ. 25^{23}, 50^{21}, 274^{4}, 412^{8}, 487^{7}, Διγ. (Trapp) Gr. 2480, Χρον. Μορ. Η 2746, Χρον. Μορ. P 4062, 6771, Βίος Αλ. 4760, Φλώρ. 349, Λίβ. Sc. 1765, 2195, Λίβ. N 215, Αχιλλ. (Haag) L 916, Αχιλλ. N 1171, 1749, Μαχ. 158^{20}, 256^{5}, 478^{19}, Ιμπ. (Legr.) 559, Κορων., Μπούας 42, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 153, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 58, Αχέλ. 152, 1241, 1783, Χρον. σουλτ. 110^{7}, Κυπρ. ερωτ. 154^{14}, Πανώρ. Α' 136, 178, 401, Β' 276, 429, 585, Γ' 6, 40, 178, Ερωφ. Β' 216, Δ' 217, Ιστ, Βλαχ. 201, Διγ. Άνδρ. 354^{35}, Ερωτόκρ. Α' 254, 932, Ε' 250, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [644]. Φορτουν. (Vinc.) Α' 150, Γ' 242, Ζήν. Γ' 374, Δ' 328, Διγ. Ο 2294, Τζάνε, Κρ. πόλ. 195^{8}, κ.π.α. *ζ ο υ ή,* Αλφ. 11^{23}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 564^{4}· *ζ ω* (αιτ. *ζων*), Κυπρ. ερωτ. 25^{3}, 60^{4}, 82^{6}, 87^{8}, 118^{37,41}, 124^{9}, 129^{35}, 131^{10}· *ζ ω γ ή,* Πεντ. Γεν. II 7, III 24, VI 17, VII 11, XXV 7, XXVII 46, Έξ. I 14, VI 16, 18, Δευτ. XXVIII 66, XXX 15, Κυπρ. ερωτ. 73^{1}, Αλφ. (Mor.) III 50.

Το αρχ. ουσ. *ζωή*. Η λ. και σήμ.

1α) Ζωή, ύπαρξη: *την ψυχὴν και την καρδιά και τη ζωή σου δίνω* Ιντ. κρ. θεάτρ. Γ' 32· *ανὲν και πρέπει η ζωή νά 'ν' άφθαρτος ανθρώπων* Κορων., Μπούας 78· *μήτε να είναι κα-*

νείς τρομαζόμενος να τους μιλήσει, μήτε να τους γράψει εισὲ πένα της ζωής-του Σουμμ., Ρεμπελ. 191· (ως προσφών.): *Ιμπέριε, ομμάτια-μου, ψυχή-μου και ζωή-μου* Ιμπ. 136· *προς την κόρην τότε ελάλησα: «Δεύρο, ζωή-μου, ενταύθα...»* Διγ. Ζ 3411· *ήλιε-μου, αυγή-μου, ημέρα-μου, ζωή, εμψύχωσίς-μου* Φλώρ. 468· έκφρ. *ζωή εις κάπ.!* = Ζήτω!: *Μία φωνή ηκούσθηκεν «ζωή εις τον Γιλδάση!» και ο λόγος ήτον αφορμή την νίκην-τως* (ενν. *των Τούρκων*) *να χάσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 245^{19}· φρ. **α**^{1}) *αφήνω ζωή*· βλ. ά. *αφήνω* 6 φρ.· **α**^{2}) *δίδω ζωή*· βλ. ά. *δίδω* Α' 7β φρ.· **α**^{3}) *(ε)παίρνω τη ζωή κάπ.*· βλ. *επαίρνω* 1 Ϛ' φρ.· **α**^{4}) *δεν έχω ζωή*· βλ. ά. *έχω* 7 φρ.: **β**) τρόπος ζωής: *Οι χρόνοι και τα γερατειά την όρεξη μας παίρνου, τσι γνώμες-μας αλλάσσουσι κι' άλλη ζωή μας φέρνου* Πανώρ. Γ' 290· *ζωή και διάξες άλλαξα και τὰ θυμάσαι αφήκα* Πανώρ. Γ' 284. **2α**) Ζωή, διάρκεια της ζωής: *Ο Θιός να σας πολυχρονά και να σάσε χαρύνει και των τεσσάρω τη ζωή περίσσα να μακρύνει!* Πανώρ. Ε' 380· *Ήν δὲ η πάσα ζωή αυτού δη του μακαρίτου βασιλέως και μάρτυρος χρόνοι μθ' και μήνες γ' και ημέραι κ'* Σφρ., Χρον. μ. 98^{4}· *ήτον οι ζωγές της Σάρα εκατὸ χρόνια και είκοσι χρόνια και εφτά χρόνια* Πεντ. Γέν. XXIII 1· **β**) η αιώνια ζωή: *κείνος οπού κοινωνεί ποτὲ δεν αποθαίνει, μὸν' είναι πάντα ζωντανός κ' εις την ζωὴν παγαίνει* Ιστ. Βλαχ. 2022· *Και είπερ βούλει, μήτερ-μου, ζωής αξιωθήναι, πλάνην κατάργησον ψευδή και φλυαρούς τους μύθους· Θεὸν δὲ σέβου, μήτερ-μου,.. και εις αυτού το όνομα θέλησον βαπτισθήναι* Διγ. Ζ 1120· έκφρ. *(έ)ως ζωής, έως την ζωήν, μέχρι ζωής, ώς εφόρους της ζωής* = ισόβια, ώς το τέλος της ζωής, ώς το θάνατο κάπ. (Βλ. και ά. *έως*, ετυμολ.): *ήτον μπάιλος του ρηγός έως εις την ζωήν-του* Χρον. Μορ. Η 7996· *Έκαμες όρκον ώστε ζωής ποτὲ να μηδὲν κινήσεις μάχη* Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς) 20· *ουκ εγεννήθη ρήμα πονηρὸν εν αυτοίς μέχρι γήρους και ζωής αυτών* Διήγ. Τωβήτ 161· *ώς εφόρους της ζωής διά να τήνε θρηνάται* Άσμ. σεισμ. 28. **3α**) Τα προς το ζήν· η τροφή (Βλ. και Κουκ., ΕΕΦΣΠΑ 6, 1955/56, 260): *ο πρίντζης επήρεν ... όλην την είσοδον της Κύπρου και ο πτωχός υιός-της μετά βιας έχει την ζωήν-του* Μαχ. 334^{16}· *η αυλή εντέχεται να ιατρέψει εκείνον ή εκείνην οπού έδερεν ο σκλάβος ... και να του δώσει την ζωήν-του επεσαύτα ώσπου να μηδὲν ημπορήσει να εργαστεί* Ασσίζ. 236^{27}· **β**) χλόη, χορτάρι (Για τη σημασ. βλ. Πανάρετου, Κυπριακές λέξεις, Κυπρ. Σπ. 27, 1963, 162): *Στρέφεται πάσα ζον εις την βοσκήντου* (παραλ. 1 στ.) *και πα καθάνα νά 'βρει τη ζωή-του* Κυπρ. ερωτ. 78^{27}· **γ**) συντήρηση, διατροφή: *αν ένι ότι κανείς άνθρωπος... έφερεν σιτάριν ή κριθάριν και ουδὲν θέλει να πουλήσει ώδε, λαλώντα ότι εφέραν-το διά την ζωήν-του* Ασσίζ. 244^{8}· *Εάν γένηται ότι υιός ... ένι απεσταλμένος εις το σκολείον να μάθει γράμματα,... ο πατήρ ... ένι κρατημένος να πλερώσει τό εδανείστην εκείνος* (ενν. *ο υιός*) *διά την ζωήν-του* Ασσίζ. 160^{21}. **4**) (Σε πληθ. αντί εν. από εβραϊσμό): *είπεν ο Φαρὸ προς τον Ιακώβ: «Πόσες οι μέρες χρονών ζωγές-σου;»* Πεντ. Γεν. XLVII 8· *ενέβασες από βόθρον ζωές-μου, Κύριε Θεέ-μου* Ιων. II 7. — Η λ. και ως κύρ. όνομ.: Συναδ., Χρον. 36.

ζωηρός, επίθ.· *ζ ω ε ρ ό ς.*

Από το ουσ. *ζωή* και την κατάλ. *-ηρός*. Η λ. στη Σούδα και σήμ.

1) Αυτός που δίνει ζωή: *Αλλὰ εκείνος έλαβε χάριν της βασιλείας εκείνης της των ουρανών της ζωηράς και θείας* Ιστ. Βλαχ. 2388 [= Γέν. Ρωμ. 30]· *όλ' από την παντοτινή την εδική-σου βρύση την ζωερὰν την χάριν παίρνου* Σουμμ., Παστ. φίδ. χορ. α' [33]. **2**) Φοβερός (?): *Κύριε ημών Ιησού Χριστέ,.. μη οργισθής ημίν τοις βουλομένοις πραγματικώς επιδείξασθαι τα ζωηρά-σου παθήματα* Μυστ. 49.

ζωηφόρος, επίθ., Ιστ. Βλαχ. 1707.

Η λ. σε σχόλ. (L-S).

Που δίνει ζωή, σωτήριος: *ζωοφόρ' αέρα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 142^{6}· *αυτός σε εκοινώνησε το ζωηφόρον πόμα* Ιστ. Βλαχ. 1705· *υπεράνωθεν αυτών είναι κεχρυσωμένη η ζωηφόρος Σταύρωσις* Παϊσ., Ιστ. Σινά 458.

ζώθαπτος, επίθ.· ζ ώ θ α φ τ ο ς.

Από το ζω και το θάπτω. Η λ. τον 11. αἱ. (Sophocl.). — Βλ. και *ζωντόθαπτος*.

Θαμμένος ζωντανός: *κρίνω, αφέντρια και κυρά, να συνθαφτώ μετά-σου και ζώθαφτος να γένομαι διά την υστέρησίν-σου* Αχιλλ. L 1311.

ζωίζω.

Από το ουσ. *ζωή*.

Ζώ: *Πολλά καλά εζώιζεν* (ενν. *κυρ-Ιωάννης*) Συναδ., Χρον. 49.

ζωίτσα η.

Από το ουσ. *ζωή* και την κατάλ. *-ίτσα*.

Ζωή: *πάντοτε λιγοστεύει καθ' ώρα η ζωίτσα-μου* Θησ. Ι [26^{4}]· *Μαρκάδα, φώς-μου, ... εσύ 'σαι η ζωίτσα-μου* Μαρκάδ. 124.

ζωμίν το, βλ. *ζουμί(ν)*.

ζωμός ο, Σταφ., Ιατροσ. 1^{5}, 2^{27,39}, 5^{133}, Ιερακοσ. 397^{17}, 424^{11}, 496^{5}, Ορνεοσ. αγρ. 553^{21}, Δούκ. 205^{13}, Διήγ. Αγ. Σοφ. 151^{13}· ζ ο υ μ ό ς, Σταφ., Ιατροσ. 4^{101}.

Το αρχ. ουσ. *ζωμός*. Η λ. και σήμ.

1α) Σούπα: *μόλις είδον πίνακα ζωμόν έχοντα πλείστον* Προδρ. Ι 264· **β**) ζουμί: *Βάτου φύλλα, σμυρσίνης φύλλα ... έψησε τα πάντα με το νερόν, είτα έπαρον σπόγγον καινούργιον και βρέχε-τον εκεί εις τον ζωμόν* Σταφ., Ιατροσ. 1^{24}. **2**) Χυμός: *Ζωμόν κυδωνίου ή κίτρου μετά μέλιτος παλαιού μίξας* Ορνεοσ. αγρ. 522^{18}· *σεύτλον φύλλα θλάσας και σίνηπι σακέλισον αυτά και τον ζωμόν θες εν τοις μυκτήρσιν αυτού* Ορνεοσ. αγρ. 539^{13}. **3**) Ρευστό μείγμα: *Την δὲ από του λίθου γενομένην ψάμμον εις λέβητα βάλλοντες συν ύδατι και καχλάζοντος ου τόσον η βληθείσα ψάμμος διαλύεται και το μὲν παχύ και ουσιώδες αυτής εν τω ζωμῷ μένον ... έξω ρίπτουσιν* Δούκ. 205^{10}. — Η λ. και ως επών. (Βλ. Κουκ., Ευστ., Λαογρ. Β' 286).

ζωναράτος ο.

Από το ουσ. *ζωνάρι(ν)* και την κατάλ. *-άτος*.

Στρατιωτικός: *εδώσανε τόπους να πολεμούσι οι ζωναράτοι και οι τριβούνοι και οι καπεταναίοι* Χρον. σουλτ. 90^{1}.

ζωνάριον το, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 344, Διγ. Ανδρ. 354^{26}, 387^{34}· ζ ο υ ν ά ρ ι (ν), Πεντ. Γέν. ΙΙΙ 7· ζ ω ν ά ρ ι (ν), Λόγ. παρηγ. Ο 296, Προδρ. ΙΙΙ 335, Διήγ. εις τους κρασοπατέρας 605^{152}, Ασσίζ. 55^{8}, 79^{29}, 330^{4}, Διγ. (Trapp) Gr. 1065, 1388, 2009, Βέλθ. 928, Χρον. Μορ. Η 5881, Φλώρ. 1269, Θησ. Θ' [71^{4}], Αλεξ. 1441, Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 521, Σαχλ., Αφήγ. 737, Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' [29], κ.α.

Το μτγν. ουσ. *ζωνάριον* (Steph., Θησ.). Η λ. και σήμ. στον τ. *ζωνάρι*.

Ζώνη: *ολόχρυσο ζωνάρι* Ροδολ. Β' [252]· *λύει το ζωνάριν* Διγ. (Trapp) Gr. 1065· *ο χανιέρης έβαλεν το ζωνάριν εις το σεντούκιν-του* Ασσίζ. 79$^{30-1}$.

ζωνδανοχωρισμένος, μτχ., βλ. *ζωντανοχωρισμένος*.

ζωνδανοχωριστός, επίθ., βλ. *ζωντανοχωριστός*.

ζώνη η, Προδρ. ΙΙΙ 325, Διγ. (Trapp) Gr. 1872, Διγ. Ζ 1400, 1845, Ερμον. Β 264, Ε 250, Υ 263, Αρμεν., Εξάβ. Παράρτ. 4^{14}, Αλφ. 14^{26}, Αποκ. Θεοτ. (Pern.) 244.

Το αρχ. ουσ. *ζώνη*. Η λ. και σήμ.

α) Ζώνη: *το παιδίον ... παρευθύς επέζευσεν και αχαμνίζει την ζώνην-του* Διγ. Ἀνδρ. 344^{14}· *τρίχινα στη ζώνην-του εβάστα δυο τσουβάλια* Τζάνε, Κρ. πόλ. 543^{6}· **β**) (αστρονομ.): *μέσον δὲ θέρους τον αυτόν* (ενν. *ο Νείλος*) *δη πλημμύρᾳ ‹μεγίστη› μάλ' άπασαν την Αίγυπτον καλλίστως περικλύζειν, ζώνην ηλίου θέοντος τότε βορειοτέραν* Βίος Αλ. 4820· **γ**) (αρχαιολ.): *έχων* (ενν. *ο κρατήρας*) *εις περικύκλωμα τορνεύματ' ανδριάντων και ναυμαχίαν άνωθεν, μέσον δὲ ταύτης ζώνην, θεογονίαν θαυμαστήν και τιτανομαχίαν* Βίος Αλ. 5688.

ζωντανεύω, Χριστ. διδασκ. 265.

Από το επίθ. *ζωντανός* και την κατάλ. *-εύω*. Η λ. και σήμ.

α) Ζωντανεύω: *νά 'παιρνα την παρηγοριά κείνη που παίρν' η μάννα σα ζωντανέψει το παιδί οπού νεκρό το βγάνα* Ερωτόκρ. Δ' 924· **β**) δίνω ζωή: *έστειλε τον άρτον οπού ζωντανεύει* Χριστ. διδασκ. 150.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = ζωντανός: *Σ' εσέ η καρδιά-μου πάντα-της στέκει ζωντανεμένη κι' ώστε που στέκεις ζωντανός ποτέ-της δεν πεθαίνει* Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [1439].

ζωντανός, επίθ., Ασσίζ. 100^{10}, 157^{18}, 221^{29}, 262$^{12-3}$, 302^{20}, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 684, Φλώρ. 1120, Μαχ. 16^{5}, 94^{24}, Θησ. Ι [55^{1}], Πεντ. Γέν. ΙΧ 10, Ἐξ. ΧΧΙ 35, Λευιτ. ΧΙ 46, Δευτ. ΧΙΙ 1, Χρον. σουλτ. 25^{4}, 116^{31}, Ιστ. πατρ. 120^{10}, Κυπρ. ερωτ. 118^{1}, Πανώρ. Α' 28, 108, Β' 358, Γ' 276, 541, Δ' 28, Ε' 1, Ερωφ. Α' 294, Β' 80, 412, Γ' 108, 252, Δ' 404, 414, Ε' 186, 310, Ιστ. Βλαχ. 575, 2022, Διγ. Ἀνδρ. 314^{28}, 383^{24}, 401^{24}, Ερωτόκρ. Α' 826, 1500, Β' 174, Γ' 974, Δ' 336, 1914, Στάθ. (Martini) Γ' 529, Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [587], Φορτουν. (Vinc.) Δ' 206, Ζήν. Α' 124, Β' 112, Ε' 16, Διγ. Ο 1524, Διακρούσ. 74^{7}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 232^{26}, 256^{27}, 345^{26}, 487^{24}, 515^{14}, κ.π.α.· ζ ώ ν τ α ν ο ς, Πεντ. Δευτ. V 23.

Από τη μτχ. του ζω. Για τη λ. βλ. και Χατζιδ., Αθ. 22, 1910, 238. Η λ. και σήμ.

1) Ζωντανός: *εκείνος οπού θέλει να λάβει γυναίκαν να ομόσει εις τα άγια ότι ουκ έχει γυναίκαν ζωντανήν* Ασσίζ. 116^{10}· *ολίγοι μείναν ζωντανοί, οι άλλοι εκοπήκαν* Διακρούσ. 85^{17}. **2**) Καθετί που υφίσταται: *Το γράμμα είναι ζωντανόν, ποτέ δεν απεθνήσκει* Ιστ. Βλαχ. 65· *ήτονε κρίμα τα λαμπρά άστρα να βασιλεύσουν και να μην στέκουν ζωντανά* Τζάνε, Κρ. πόλ. 589^{6}. **3**) Αναμμένος: *Τούτου το δέρμα έπαρον και θες εις τα κάρβωνα τα ζωντανά* Σταφ., Ιατροσ. 3^{57}.

Ο πληθ. του αρσ. ως ουσ. = *οι άνθρωποι*: *οπὄναι νιος και δεν πατεί στον έρωταν απάνω στην συντροφιά των ζωντανών εγώ δεν τονε βάνω* Ριμ. κόρ. 663. Το ουδ. ως ουσ. = καθετί ζωντανό: *από όλο το ζωντανό από παν σάρκα, δυο από όλα να φέρεις προς το κιβωτό* Πεντ. Γέν. VI 19· *να μη προσμίξω ακόμη να δείρω το παν ζωντανό καθώς έκαμα* Πεντ. Γέν. VIII 21.

ζωντανοχωρισμένος, επίθ.· ζ ω ν δ α ν ο χ ω ρ ι σ μ έ ν ο ς.

Από το επίθ. *ζωντανός* και την παθητ. μτχ. παρκ. του *χωρίζω*.

Χωρισμένος ζωντανός: *ώχου, και ήσαν ζωνδανοχωριστοί, ζωνδανοχωρισμένοι* Εβρ. ελεγ. 164.

ζωντανοχωριστός, επίθ.· *ζ ω ν δ α ν ο χ ω ρ ι σ τ ό ς.*

Από τα επίθ. *ζωντανός* και *χωριστός.*

Χωρισμένος ζωντανός: *ώχου, και ήσαν ζωνδανοχωριστοί, ζωνδανοχωρισμένοι* Εβρ. ελεγ. 164.

ζωντικός, επίθ.

Από το επίθ. *ζωτικός* με επίδρ. του επιθ. *ζωντανός*. Βλ. και Pern., Chio Γ′ 407. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Βογιατζ., Γλώσσα ·Ανδρ. 93).

Ζωογόνος: *να αναπνέει* (ενν. *η Ελλάδα*) *έναν ζωντικότερον και καθαρότερον αέρα και ουρανόν* Σοφιαν., Γραμμ. [Πόρτιος] 181.

ζωντίμιον το, Χριστ. διδασκ. 288.

Από τη μτχ. *ζών* (γεν. *ζώντος*) με επίδρ. ουσ. σε *-ίμι(ον), όπως αγρίμι,-ψοφίμι* (Βλ. Χατζιδ., Αθ. 22, 1910, 240 και Θαβώρ., Ουσιαστ. 57). Η λ. και στο Du Cange.

Ζώο: *Να μην επιθυμήσεις την γυναίκα του γειτόνου-σου..., ουδ' άλλο ζωντίμιόν-του* αυτ. 289· *ας αφεντεύσουν τα ψάρια της θαλάσσης, τα πετεινά του ουρανού και τα ζωντίμια και όλην την γην* αυτ. 50.

ζωντόβολο(ν) το, Χούμνου, Κοσμογ. 169, 490, 737, 995, 998, 1298, 1962, Πεντ. Γέν. XXVI 14, XXX 29, XXXI 9, XXXIV 23, XLVI 34, ῞Εξ. IX 19, X 26, XII 38, XVII 3, Αρ. XXXI 9, XXXII 16, 26, Δευτ. III 19, κ.π.α.

Από τη μτχ. *ζων* (γεν. *ζώντος*) και την κατάλ. *-βολον* › *-βολος* (Χατζιδ., Αθ. 22, 1910, 241-2). Η λ. και σήμ.

α) (Περιληπτικά) το σύνολο των κατοικιδίων ζώων κάπ.: *ιδού δαρμός του Κύριου γένεται εις το ζωντόβολό-σου ως εις το χωράφι, εις τα άλογα, εις τα γαϊδούρια, εις τα καμήλια, εις το βουκόλιο και εις το ποίμνιο* Πεντ. ῞Εξ. IX 3· **β)** κατοικίδιο ζώο: *κριούς κεντηνάρι και άλλης λογής ζωντόβολα ... να θυσιάσεις στον* (έκδ.: *τον*) *Θεόν* Χούμνου, Κοσμογ. 734.

ζωντόθαπτος, επίθ.

Από τη μτχ. *ζων* (γεν. *ζώντος*) και το ρηματ. επίθ. του *θάπτω*. Βλ. και *ζώθαπτος*.

Θαμμένος ζωντανός: *καίων, κρεμάζων, ζωντόθαπτους δεικνύων τους ανθρώπους και πάσαν άλλην τιμωρίαν ποιών ήλθεν εις Προύσαν* Δούκ. 103^{14}.

ζώνω, (I), Λόγ. παρηγ. L 56, Λόγ. παρηγ. O 54, Βέλθ. 79, 165, Λίβ. P 15, 736, 2468, Λίβ. Sc. 2383, 2547, Λίβ. Esc. 6, 1023, 3567, 3712, 3886, 4379, 3117, Λίβ. N. 41, 885, 3159, 3818, Αχιλλ. L 544, Γεωργηλ., Βελ. 343, Κορων., Μπούας 16, 26, Πεντ. Λευιτ. XVI 4, Δευτ. I 41, Χρον. σουλτ. 88^{15}, 89^{29}, Αλφ. (Μπουμπ.) I 21, Σταυριν. 547, Ερωτόκρ. Δ′ 1196, 1585, Σουμμ., Παστ. φίδ. B′ [115], Μαρκάδ. 279, Λεηλ. Παροικ. 30, Διγ. O 220, 1729, 2340, κ.α.

Από τον αόρ. *έζωσα* του *ζώννυμι* κατά το σχ. *έφθασα — φθάνω* (Ανδρ., Λεξ.). Βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Α′ 272, 290. Η λ. και σήμ.

I Ενεργ. **1**) Περιβάλλω με ζώνη: *τ' απάκια-σας ζωσμένα* Πεντ. ῞Εξ. XII 11. **2**) Περιβάλλω: *η ζηλειά ... ωσάν λουρί τον ζώνει* Δεφ., Λόγ. 378· *πύργοι ψηλοί δε φτάνου τσι βασιλιές-σας δυνατές προς τσι οκουθρούς να κάνου, μηδέ βουνιά αμποδίζου-τσι γή ποταμοί, αν τσι ζώνου* Ροδολ. Ε′ [29]· *με δάφνες ετοιμάζονται* (ενν. *οι μούσες*) *να ζώσου τα μαλλιά -σου* Ροδολ. B′ [6]· (μεταφ.): *πόνοι σφικτοί με ζώνουσιν, καρδιοδιχοτομούμαι* Παρασπ., Βάρν. C 145. **3**) Περιζώνω, πολιορκώ: *ο σουλτάνος και ο Τζογάνος εβάλανε διαλαλημό εισέ όλο το φουσάτο ... και εζώσανε το γύρο τα τειχία της ελεεινής Πόλης* Χρον. σουλτ. 88^{8}. **4**) Φορώ κ.: *στρώνω γοργά τον ίππον-μου, ζώνω και τα άρματά-μου, όρμησα προς τον Λίβιστρον* Λίβ. P 2402. **II** Μέσ. **Α′** Μτβ. **1**) Ζώνομαι, φορώ κ.: *ασκηταί ικανοί εζωσμένοι τας αλυσίδας εαυτών ως καταδικασμένοι* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1397· (με σύστ. αντικ.): *ζώσμαν εζώσθην σιδηρόν, παρόμοιον των αρμάτων* Φλώρ. 533· (μεταφ.) φρ. *ζώνομαι τον όφην* = φθονώ: *εφθόνησεν, εβάσκανεν, εζώσατο τον όφην* Σπαν. (Λάμπρ.) Va 226. **2**) (Μεταφ.) (με σύστ. αντικ. που δηλ. αξίωμα) (φρ.) *ζώνομαι ζώνην ισχυράν* = αναλαμβάνω αξίωμα (για τη σημασ. βλ. Κουκ., ΒΒΠ B′ II 52): *Μάτην πλουτείς, ω άνθρωπε... Ζώνεσαι ζώνην ισχυράν, μοχθείς πολλά και τρέχεις* Αλφ. 14^{26}· *κάγώ στον ῞Αδην με νεκρούς να κάθομαι θλιμμένος κι' αυτός να επαγγέλλεται την βασιλειά ζωσμένος;* Ριμ. Βελ. 572· *ζώνομαι την πίστην* = «εξοπλίζομαι», είμαι «θωρακισμένος» με την πίστη: *Ζώνεται* (ενν. *ο Ιάγγος*), *αφυρώνεται χριστιανών την πίστην* Παρασπ., Βάρν. C 59. **3**) Περιβάλλω: *Πρέπει να γράψομεν και αυτήν με τ' άλλα τα γραμμένα: την άλυσιν την αργυράν, της μέσης την καδένα· όλην την μέσην ζώνεται και φθάνει έως κάτω* Γεωργηλ., Θαν. 144. **Β′** (Αμτβ.) φορώ τη ζώνη-μου, ζώνομαι: *Η δε κόρη... επήρεν το ζωνάριόν-της και εζώσθη σφικτά* Διγ. ῞Ανδρ. 354^{26}· (προκ. για όπλα) φορώ, ζώνομαι: *Ο Μάρτης ήτον ένοπλος στρατιώτης εις το σχήμα, επάνω-κάτω νά 'λεγες όλος σιδερωμένος, ζωσμένος ήτον άρματα* Λίβ. N 885· *σπαθί στη μέσ' εζώστηκεν* Διγ. O 1427· *στον κόκκαλον εζώστηκες το κοφτερό μαχαίρι* Θυσ.[2] 746· *Ταρκάσια πλουσιοκάμωτα ήτον ο νέος ζωσμένος έμορφα και εγέμασι αγκελωτές σαΐτες* Θησ. Ϛ′ [16^{5}]. **Β′** (Αμτβ.) ντύνομαι: *Θεωρώ-σε, κύρκα, υπόλιγνον κι' ως αχαμνά ζωσμένον* Διγ. (Trapp) Esc. 741· *σθεναροί τω σώματι, δέρμασιν εζωσμένοι* Βίος Αλ. 4212· *φράγκικα εζωσμένη* Αχιλλ. N 807· *Είδα πτωχόν κ' επλούτυνε... και τον αφέντη μερασιάν, ζωσμένος μ' ένα βρούλον* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.—v. Gem.) 198b (χφ. N) (κριτ. υπ.).

ζώνω, (II)· *εζωσμένα,* Αχιλλ. L 496, Αχιλλ. N 729, εσφαλμ. γρ. αντί *εξυσμένα*· *εζωσμένη,* Αχιλλ. N 727, εσφαλμ. γρ. αντί *εξυσμένη*· *εζωσμένον,* Αχιλλ. L 494, 509, εσφαλμ. γρ. αντί *εξυσμένον* (βλ. Haag [Αχιλλ., σ. 93] και Hesseling [Αχιλλ., σ. 135]).

ζωογονώ, Διγ. (Trapp) Esc. 1800, Φυσιολ. B 2^{19}.

Η λ. στον Αριστ. (L-S, λ. *ζωογονέω*) και σήμ.

Α′ (Ενεργ.) δίνω ζωή: *εξουσίαν έχει εαυτό αποκτείναι και ζωογονήσαι* Φυσιολ. 345^{9}. (μεταφ.): *Το γράμμα είναι ζωντανόν, ζωογονεί και άλλους* Ιστ. Βλαχ. 2227. **Β′** (Μέσ.) αποκτώ ζωή: *εκείνα* (ενν. *τα παιδιά*) *ευθύς σηκώνουνται, πάλιν ζωογονούνται* Φυσιολ. (Legr.) 801.

ζωοδότης ο, Διγ. Z 1111, Απολλών. 647, Λέοντ., Αιν. II, 53, Γεωργηλ., Βελ. 108, Εις Θεοτ. 77., Αρσ., Κόπ. διατρ. σ. 375, Μαρκάδ. 162 (γεν. εν. *ζωοδότος*).

Το μτγν. ουσ. *ζωοδότης*. Η λ. και σήμ. Η γεν. *ζωοδότος* για ομοιοκαταληξία.

(Προκ. για το Χριστό) που δίνει ζωή: *Χριστός ο ζωοδότης* Παϊσ., Ιστ. Σινά 440.

ζωοθροφ-, βλ. *ζωοτροφ-*.

ζώο(ν) το, Διγ. Z 1737, Χρον. Μορ. P 1617, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 937, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1513, Φυσιολ. (Zur.) XXI 1^{1}, Θησ. Γ′ [7^{4}]· *ζ ο ,* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.—v.

Gem.) 21 (γεν. *ζου*), 259, Θησ. Η' [49^{4}], ΙΑ' [21^{3}], Χούμνου, Κοσμογ. 244, 903, 1390, 2402, Συναξ. γυν. 96, Πεντ. Γέν. IX 5, 10, Κυπρ. ερωτ. $78^{19,25}$, 107^{2}, 110^{13}, Πανώρ. Β' 22, Γ' 280, Ερωτόκρ. Α' 1223, Δ' 505, Τζάνε, Κρ. πόλ. 387^{19}· *ο ζ ό* Πανώρ. Δ' 203, 265, Ερωτόκρ. Γ' 1273, Στάθ. (Martini) Γ' 113, Φουρτουν. (Vinc.) Γ' 143, Δ' 229, 369, Τζάνε, Κρ. πόλ. 369^{21}, 418^{5}· *ο ζ ώ ο (ν),* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 420, 446.

Το αρχ. ουσ. *ζώον*. Ο τ. *οζό(ν)* από τον τ. *το ζο(ν)*, καθώς και ο τ. *οζώο(ν)* από τον τ. *το ζώο(ν)*. Η λ. και ο τ. *ζο(ν)* και σήμ.

1) Ζώο: *Πάντα τα χερσαία, τα θαλάττια, τα εναέρια ζώα* Αρμεν., Εξάβ. Β' 4^{133}· *εμένα η ψή-μου με βαστά νά 'μπω ν' αργομεντάρω κι' ένα οζό αδιάκριτο πως είσαι να τρατάρω* Στάθ. (Martini) Γ' 230· *Ζο ήσουν και δεν ήκουες λόγια των ξαγοράρων* Αλφ. 11^{21}. **2**) Ζωγραφισμένη ή ανάγλυφη παράσταση: *Ετήρησε τους λαξευτούς και τρανοτάτους λίθους και ζώον, σχήμα ως ανδρός, ιστάμενον εκείσε* Βέλθ. 404.

ζωοπάροχος, επίθ., Διάλ. Ευθυμ. 9.

Από το ουσ. *ζωή* και το *παρέχω*. Η λ. και στο Ρωμανό Μελωδό (Lampe, Lex.).

Που παρέχει ζωή: *αυτείνη* (ενν. *η Παρθένος Μαρία*) *η ζωοπάροχος πηγή* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 397.

ζωοπισκιδία *η*.

Από τα ουσ. *ζώον* και *πισκίνα* (?) ‹ λατ. *piscina* και την κατάλ. *-ία*.

Δεξαμενή με ψάρια: *κρύα νερά, τα δένδρα της ζωοπισκιδίας, την ιστοριάν του τοίχου-της, τα ζώα τα περπατούσαν* Λίβ. Ρ 2716.

ζωοποιός, επίθ., Μαχ. 6^{30} (γεν. εν. *ζωοποίου*), 62^{9}.

Το μτγν. επίθ. *ζωοποιός*. Η λ. και σε Σχολ. (L-S).

Που παρέχει ζωή, ζωοδότης: *να ομόσει επάνω του τιμίου και ζωοποιού σταυρού* Ασσίζ. 56^{3}· *εις προσκύνησιν του ζωοποιού τάφου* Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς) 18.

ζωοποιώ, Διγ. (Trapp) Gr. 792, Φυσιολ. (Offerm.) G 40^{3}, Φυσιολ. (Kaim.) $22\alpha^{18}$, Φυσιολ. Β' $7^{10,15}$, Θρ. Θεοτ. 21, 28, Διακρούσ., Πένθος 44· *ζ ω π ο ι ώ,* Πεντ. Γέν. VI 19, 20, VII 3, XII 12, XIX 19, XLVII 25, L 20, Έξ I 18, XXII 17, Αρ. XXXI 15, Δευτ. XX 16· *ζ ω π ώ*.

Η λ. στον Αριστ.

I Ενεργ. **Α'** Μτβ. **α**) Δίνω ζωή: *Ο φυσιολόγος έλεξεν περί του πέρδικος ότι αλλότρια ωά θάλπει και ζωοποιεί* Φυσιολ. (Zur.) XI^{4}· *εις πνεύμα το άγιον, ζωοποιούν τα πάντα* Διγ. (Trapp) Gr. 792· *Και λαβών ο βασιλεύς εν ταις ιδίαις χερσίν το του υιού αυτού αίμα και ποτίσας τον λαόν εζωοποίησεν εκ του θανάτου την εαυτού χώραν* Διάλ. Ευθυμ. $125^{206\alpha}$· *απέστειλέ-με ο Θεός ομπροστά-σας να βάλω εσάς απομονάρι εις την ηγή και να ζωποίσω εσάς εις γλυτωμό μεγάλο* Πεντ. Γέν. XLV 7· **β**) ανασταίνω: *ο φοίνικας έχει την εξουσίαν του αποκτείναι εαυτόν και του ζωοποιήσαι* Φυσιολ. (Legr.) 779· *τους νεκρωθέντας τη αμαρτία διά του τιμίου αυτού αίματος εζωοποίησε* (ενν. *ο Κύριος*) Φυσιολ. (Kaim.) $16b^{17}$· *τούτον* (ενν. *τον Λάζαρον*) *εζωοποίησας, συ* (ενν. *Χριστέ*) *δε πώς αποθνήσκεις;* Θρ. Θεοτ. 28· **γ**) αφήνω να ζήσει κάπ., κρατώ κάπ. στη ζωή: *εφουβήθηκαν οι μαμμήδες τον Θεόν και δεν έκαμαν καθώς εσύντυχεν προς αυτές ο βασιλεύς της Αίγυφτος και εζωπούσαν τα παιδιά* Πεντ. Έξ. I 17· *παν υιός οπού γεννάται εις τον ποταμό να τον ρίξετε και παν θυγατέρα να ζωποίσετε* Πεντ. Έξ. I 22. **Β'** (Αμτβ.) ανασταίνομαι, αναζωογονούμαι: *Ότι το*

όρνεον διά τριών ημερών εζωοποίησε και ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός πώς ουκ ηδύνατο εγείραι αυτόν εκ νεκρών; Φυσιολ. (Zur.) XIII 2^{19}. **II** (Μέσ.) παίρνω ζωή: *ούτω ζωοποιούται* (ενν. *ο ερωδιανός*) Φυσιολ. (Zur.) XXXVIII 2^{7}· (μεταφ.): *Ούτω και τα άπιστα έθνη ... ανέβλεψαν και ζωοποιήθησαν* Φυσιολ. 339· φρ. *ζωποιώ σπορά*=(προκ. για γυναίκα) φέρνω στη ζωή, γεννώ: *σύρε να ποτίσομε τον πατέρα-μας κρασί και να πλαγιάσομε μετά αυτόν και να ζωποίσομε από τον πατέρα-μας σπορά* Πεντ. Γέν. XIX 32.

ζωοτροφή *η*· Χριστ. διδασκ. 466· *ζ ω ο θ ρ ο φ ή*.

Από το *ζωοτροφώ*. Η λ. στο Du Cange και σήμ.

α) Τροφή, τρόφιμα: *την δε ζωοτροφήν αυτών εξ Αιγύπτου κομίζουν* (ενν. *οι μοναχοί*) Παΐσ., Ιστ. Σινά 1865· **β**) «τα προς το ζην»: *να θρέφουνται εις αυτήν οι χρειαζόμενοι και οι πένητες οπού 'ναι στερημένοι της ζωοθροφής-τους* Χριστ. διδασκ. 415· *Διατί 'χασιν* (ενν. *οι Ισραηλίτες*) *εκεί νερόν με την ανάπαυσή-ντως και ακόπιαστα πορεύοντα με την ζωοτροφή-ντως* Χούμνου, Κοσμογ. 2576· *να είναι εις ζωοτροφήν εκείνου του σχολείου τα όσα συναθροίζοντ' εξ εκείνου του χωρίου* Ιστ. Βλαχ. 2177.

ζωοτροφία *η*, Μαχ. 344^{11}, Κορων., Μπούας 119, 137, 144· *ζ ω ο θ ρ ο φ ί α*· *ζ ω ο τ ρ ο φ ι ά,* Κορων., Μπούας 123, 146.

Το αρχ. ουσ. *ζωοτροφία*. Ο τ. *ζωοθροφία* και σήμ. στην Κρήτη (βλ. Ξανθουδίδη [Κρ. συμβόλ. 174]). Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex.).

α) «Τα προς το ζην», τα μέσα συντήρησης του ανθρώπου: *για τιμή χαρίσματα περίσσια τούσε δώνει* (ενν. *ο αυθέντης*) *τρία χωριά να έχουσι διά ζωοτροφίαν* Μαρκάδ. 733· **β**) συσσίτιο: *όσοι-τους σπουδάζουσιν νά 'χουν ζωοτροφίαν και μερικήν βοήθειαν από την αφεντίαν* Ιστ. Βλαχ. 2173· **γ**) ανεφοδιασμός: *Μέσα στην χώραν ύστερον όλους τους εσφαλίσαν και ουδεμία ζωοτροφιά νά 'μπει ουδέν αφήκαν* Κορων., Μπούας 28· *Βλέποντες δ' ότι εις αυτούς νά 'λθει ζωοτροφία του θαυμαστού Μερκούριου ουδέν αφήν' η ανδρεία*...Κορων., Μπούας 146· **δ**) τροφή, τρόφιμα: *έτσι σε ψωμί, τυρί, κρασί, λάδι και ό,τι άλλον κάνει χρείαν εις το κελί-ντου οδιά ζωοθροφία-ντου* Κρ. συμβόλ. 172^{5}· *Στην κόλασιν κατοικούν* (ενν. *'λέφαντες, τίγρηδες κακοί, κλπ.*) *νά 'χουν ζωοτροφίες, εκείνους τους αμαρτωλούς που εκάναν ασελγίες* Τζάνε, Φυλλ. ψυχ. 483.

ζωοτροφώ.

Το μτγν. *ζωοτροφέω*. Η λ. στον τ. *ζηοτροφώ* και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 157).

(Μέσ.) τρέφομαι: *ήλθον γαρ και άκοντες εν τη Ανδριανουπόλει· ου γαρ είχον τι ζωοτροφείσθαι* Έκθ. χρον. 22^{6}· *Λοιπόν διά να ζωοτροφηθούμεν με τον αληθινόν ετούτον του Χριστού ουράνιον άρτον* Χριστ. διδασκ. 375.

ζωοφθόρος, επίθ.

Από το ουσ. *ζώον* και το *φθείρω*. Η λ. τον 4. αι. (Sophocl.).

Κτηνοβάτης: *Περί ζωοφθόρων και κτηνοβατών* Βακτ. αρχιερ. 154.

ζωόφυτον *το*, Μάρκ., Βουλκ. 342^{9}.

Το μτγν. ουσ. *ζωόφυτον*.

Ζώο και φυτό μαζί: *αμοιρεί δε παντάπασιν* (ενν. *ο ποταμός*) *όχι μόνον ιχθύων, αλλά και ενύδρου ζώου παντός και ζωοφύτου* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. (Γριτσόπ.) 13^{64}· *Ούτως γαρ*

νοητέον εν πάση τη ουσίᾳ του νυν αιώνος, ζώων λέγω, ζωοφύτων και φυτών ωσαύτως και η σήψις σήψιν γεννά Μαρκ., Βουλκ. 342^{24}.

ζώποιμα το.

Από το ζωοποιώ (τ. *ζωποιώ*).

Σωτηρία: *τώρα μη χολομανήσετε ... ότι επουλήσετε εμέν εδώ, ότι για ζώποιμα απέστειλέ-με ο Θεός ομπροστά-σας* Πεντ. Γέν. XLV 5.

ζωποιώ, βλ. *ζωοποιώ.*

ζωσιά η.

Από τον αόρ. του *ζώνω* και την κατάλ. *-ιά.*

Ζώνη: *από την χέραν μ' άφηκεν και την ζωσιά-ντου πιάνει* Πικατ. 279.

ζώσις η, Θησ. ΙΒ' [62^{7}], Βουστρ. 468, Συναξ. γυν. 338, Απόκοπ. 7, Κορων. Μπούας 27, 142, Δεφ., Σωσ. 202, Συναδ., Χρον. 71.

Το μτγν. ουσ. *ζώσις.*

Ζώνη: *η μέση-της ήτον λιγνή κ' η ζώση-της ωραία* Μαρκάδ. 55· *Άνθρωπος ... θεωρητικός, έμορφος, μακρογένης, πολυγένης. Τα γένια-του ώς την ζώση* Συναδ., Χρον. 35.

ζώσμα(ν) το, Λιβ. Ρ 2792, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 698, Χριστ. διδασκ. 97.

Το μτγν. ουσ. *ζώσμα* (L-S, λ. *ζώμα*).

α) Ζώνη (Βλ. Κουκ., ΒΒΠ $Β^{2}$, 50-1): *Ζώσμαν εζώσθην σιδηρόν, παρόμοιον των αρμάτων* Φλώρ. 533· *χρυσόν άσπρον* (ενν. *ρούχον*), *δίχα ζώσματος, επάνω μετά γούνας* Λιβ. Ν 462· **β**) ζώσιμο: *Φροσύνη ποιος σου φαίνεται νά 'ν' κάλλιο παλληκάρι* (παραλ. 1 στ.) *στο σείσμα κ' εις το λύγισμα, στο ζώσμα των αρμάτων;* Ερωτόκρ. Β' 1321· **γ**) προστασία: *νίκος δώσει εις υμάς και ζώσμα στ' άρματά-σας Θεός ο παντοδύναμος, ο κύριος της δόξης* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 1042.

ζωσταράκιν το, βλ. *αζωσταράκιν.*

ζωύφιον το.

Το μτγν. ουσ. *ζωύφιον*. Η λ. και σήμ.

Ζωύφιο: *μετά σφοδράς της απειλής την μαϊμούν ελάλει* (ενν. *ο ελέφας*) (παραλ. 2 στ.): *«Εσθίεις τα ζωύφια, τους μύγιας και τούς ψύλλους»* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 973 (χφ. P) (κριτ. υπ.).

ζωώ, Παράφρ. Μανασσ. (Tièche) 360.

Το μτγν. *ζωόω.*

α) Δίνω ζωή: *βαπτισθείς εις όνομα του Πατρός του ανάρχου* (παραλ. 1 στ.) *και του Αγίου Πνεύματος του ζωούντος τα πάντα* Διγ. (Trapp) Gr. 802· *ήλθεν ο άρρην λέων, τουτέστιν ο ζωών Λόγος και ενεφύσησεν εις αυτούς το Άγιον Πνεύμα* Φυσιολ. 340^{1}· **β**) ανασταίνω: *Πώς θνήσκεις, η αυτοζωή, ο τους νεκρούς ζωώσας;* Διακρούσ., Πένθος 31.

ζώωσις η, Γλυκά, Στ. 581, Βίος Αλ. 4469.

Το μτγν. ουσ. *ζώωσις.*

Ανάσταση: *έτη πέντε τήμερον τω τάφω καρτερούντα και προσδοκώντα ζώωσιν μόνη τη ση κελεύσει* Γλυκά, Αναγ. 371.

Η

ή, σύνδ., Ασσίζ. 51^{11}, Διήγ. Βελ. 196, 197, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 231, 466, 580 (χφ. A) (κριτ. υπ.), Κορων., Μπούας 71, Διήγ. πανωφ. 57, Βακτ. αρχιερ. 169, 182· *γ ή,* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 506, Πεντ. Έξ. XXXI 7, Λευιτ. XX 27, Αρ. V 14, Αχέλ. 650, Πανώρ. Β' 94, Γ' 66, 81, Ερωφ. Α' 426, 568, Β' 32, 142, Βοσκοπ. 177, Ερωτόκρ. Α' 353, 426, 1048, Β' 414, 662, Δ' 104, 727, Ε' 294, 617, $Θυσ.^{2}$ 262, 1028, Στάθ. (Martini) Α' 85, Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' [9, 296], Αποκ. Θεοτ. II 21, Φορτουν. (Vinc.) Β' 57, Γ' 369, Δ' 32, Λεηλ. Παροικ. 296, Τζάνε, Κρ. πόλ. 196^{6}, 231^{22}, 400^{16}, 473^{12}, 530^{23} (έκδ. *ή γι'*· διορθώσ.), κ.π.α.

Ο αρχ. σύνδ. *ή*. Για τον τ. *γή,* που απ. και σήμ. στην Κρήτη, βλ. Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ. σ. 528]) και Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 49. Η λ. και σήμ.

1) (Προκ. για απλή διάζευξη) ή: *Ήλιε-μου, δώσ'-μου θάνατο γή ελεημοσύνη κάμε* Ερωτόκρ. Α' 1056· *γή όλοι-τως ν' αποθάνουσι γή πούρι να νικήσουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 415^{5}· *να σφάξει βόιδι γή πρόβατο γή γίδι* Πεντ. Λευιτ. XVII 3. **2**) (Ως επανορθωτικό) ή καλύτερα: *γλυκύτατε γαμπρέ-μας, γή ... ποθητέ αδελφέ-μας* Διγ. Ο 908· *πραγματεύομεν τα ουράνια αγαθά γή τον πολύτιμον μαργαρίτην Χριστόν και Θεόν-μας* Αγαπητ., Εις αγ. Δέκα 313. **3**) Αλλιώς, διαφορετικά· ειδεμή: *αν είδες όνειρο κακό, άφης-το να περάσει γή χάνεις-την τη νιότη-σου πρι παρά να γεράσει* Ερωτόκρ. Δ' 442· *ο πρεβεδόρος έκραξε πρωτόγερους για νά 'ρθουν γή, α θε να πολεμήσουνε, πολύ κακό θα πάθουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 365^{6}· έκφρ. *ή όβερ* = ή αλλιώς, αλλιώς: *κοτεντάρεται ο άνωθεν αφέντης ... να είναι η αυτή μόστρα απάνω του λεγομένου-του ανιψιού αφέντη Τζανάκη Κουρήνου ... ή όβερ το λεγόμενον μοναστήρι να την παίρνει απάνω-του* Κρ. συμβόλ. 239· **4**) Στη θέση του *και*: *Ειπέ-με, τίς είσαι, άνθρωπε ή πόθεν υπαγαίνεις;* Λιβ. Esc. 2877.

ηβήσεκστος, βλ. *βίσεξτος* (II).

ηβλέπω, βλ. *βλέπω.*

ηγαπητός, επίθ., βλ. *αγαπητός.*

ηγαπώ, βλ. *αγαπώ.*

ηγεμονία η, Μανασσ., Χρον. 2077, 4598, Δούκ. 199^{27}, Έκθ. Χρον. 38^{7}, 55^{14}, 61^{21}, Ιστ. πολιτ. 68^{4}.

Το αρχ. ουσ. *ηγεμονία*. Η λ. και σήμ.

1α) Κυριαρχία, εξουσία: *Ούτος έγινε πρώτος αυθέντης των Τούρκων ... και απ' αυτόν άρχισεν η ηγεμονία αυτών, ήτις διαρκεί έως την σήμερον* Ηπειρ. 240^{7}· *Τον γαρ παλαιόν καιρόν ήν* (ενν. *το Σίρμιον*) *των Σερβών. Καταλυθείσης ουν της ηγεμονίας αυτών, ουκ οίδ' όπως εκυριεύθη υπό των Ματζάρηδων* Έκθ. χρον. 73^{14}· **β**) το βασιλικό αξίωμα, η βασιλική εξουσία: *Ετελεύτησε δέ ... ο σουλτάν Μεχεμέτης ... και έλαβε την ηγεμονίαν ο υιός αυτού* Έκθ. Χρον. 2^{23}· *Έδοξε γαρ αυτώ όπως δώη την ηγεμονίαν προς τον υιόν αυτού τον*

σουλτάν Αχουμάτην Έκθ. χρον. 50^{2}. **2**) Βασίλειο, χώρα: *κυριεύσας γαρ τοσαύτας ηγεμονίας ως ουδείς των προ αυτού* Έκθ. χρον. 78^{26}.

ηγεμονικός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ηγεμονικός*. Η λ. και σήμ.

Το ουδ. του επιθ. **1**) ως ουσ. = αρχοντικό, περήφανο παράστημα: *θωρώ κ' εγήρασα ... κ' εχάσα το ηγεμονικόν τό είχα εις την νιότην* Γεωργηλ., Θαν. 466. **2**) Ως επίρρ. = όπως ταιριάζει σε ηγεμόνα: *Καθίσας εις τα δεξιά... της βασιλείας, του συνανάρχου-σου πατρός και πάσης εξουσίας, συμπροσκυνούμενος ομού συν τω ακαταλήπτω πνεύματι ηγεμονικόν ευθές τω παρακλήτω* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 102.

ηγή(ς) η, βλ. *γη*.

ήγκαιρ-, βλ. *εγκαιρ-*.

ηγνωρ-, βλ. *γνωρ-*.

ήγου, σύνδ., βλ. *ήγουν*.

ήγουμαι, *ήγουμαι*, Αχέλ. 283, εσφαλμ. γρ. αντί *ήγουμε* (Βλ. ά. *ήγουν*). Εσφαλμ. η διόρθ. του Ξανθ., Χρ. Κρ. 1, 1912, 297, σε *ήγουμου*.

ηγούμαι, Σπαν. Β 185, Λόγ. παρηγ. L 44, Λόγ. παρηγ. Ο 43, Πόλ. Τρωάδ. 214, Ερμον. Β' 304, Γ' 196, Λίβ. Ρ 1534, 2265, Λίβ. Sc. 2, 194, Αχιλλ. Ν 1735.

Το αρχ. *ηγέομαι*.

Α' Φρ. *ουδέν ηγούμαι, αντ' ουδενός ηγούμαι κ.* = δεν υπολογίζω, αψηφώ, περιφρονώ: *αυτούς* (ενν. *τους βαρβάρους*) *ουδέν ηγούμενος, μάλλον δέ προσεμπαίζων* Βίος Αλ. 3535· *Νεώτεροί-μου, ανδρίζεσθε, φαριά, μην καταινείτε, βροχάς, χειμώνας, παγετούς αντ' ουδενός ηγείσθε* Διγ. Ζ 876. **Β'** (Παθητ.) φαίνομαι, μοιάζω: *βλέπει ζώδιον ούτως λαξευτόν εκ λίθου ζαφειρίνου, αφ' ού το φλογοπόταμον εξήρχετον εκείνο* (παραλ. 8 στ.)· *έτι και εκ του στόματος, πλήν της φλογός και μόνον ηγήσαντο οι στεναγμοί φλογώδεις ως πυρ φλέγον* Βέλθ. 381.

ήγουμε, επίρρ., βλ. *ήγουν*.

ηγουμενείον το.

Από το ουσ. *ηγούμενος* και την κατάλ. *-είον*. Η λ. τον 7. αι. (Lampe, Lex.).

Ιδιαίτερος χώρος για τον ηγούμενο μοναστηριού: *Περί μοναστηρίων κτήματα και μοναχών και περί κτήτορος και ηγουμενείων* (έκδ. *ηγουμενίων*· διορθώσ.) *και περί των αφιερωμένων εις αυτά* Βακτ. αρχιερ. 167.

ηγουμένη η, Γαδ. διήγ. 301, Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας 164, 165 δις, Επιστ. Ηγουμ. 174 δις, 175, Σεβήρ., Διαθ. 190, 191· *' γ ο υ μ έ ν η*, Ιμπ. 614, Μαχ. 226^{12}, Ιμπ. (Legr.) 642, 695.

Το μτγν. ουσ. *ηγουμένη* (Sophocl., λ. *ηγέομαι*). Ο τ. *'γουμένη*, που από την ονομ. *η ηγουμένη* με αφαίρεση, απ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' σ. 514). Η λ. και σήμ.

1) Ηγουμένη: *καλογριές ευγενικές, παρθένες, ηγουμένες!* Ανακάλ. 74· *βασιλεύ Κυδώνιε, έχω Ελαίαν την κυρά ηγουμένην, Φακήν την κυρά οικονόμισσα* Πωρικ. V 27.
2) Αρχόντισσα, βασίλισσα: *τότε της* (ενν. *της Ολυμπιάδος*) *εμίλησε: «Παιδί να λάβεις*

χάρη· αρσενικό 'ναι το παιδί, λέγει, κυρά 'γουμένη· ορίσει θέλει βασιλειά κι' όλη την οικουμένην» Αλεξ. 131.

ηγουμένισσα η· *' γ ο υ μ έ ν ι σ σ α*, Απολλών. 410, 798, Ιμπ. 688.

Από το ουσ. *ηγουμένη* αναλογ. προς τα ουσ. σε *-ισσα*. Ο τ. *'γουμένισσα* και σήμ. ως τοπων. Η λ. τον 6. αι. (Du Cange, λ. *ηγουμένη*).

Ηγουμένη: *'γούμενοι και 'γουμένισσες* Διακρούσ. 94^{30}· *έχω ελαία την κυρά-'γουμένισσα, φακή την κυρά-'κονόμισσα* Πωρικ. Απ. 20.

ηγούμενος ο, Προδρ. III 32, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 507, 600, Γαδ. διήγ. 202, Αρσ., Κόπ. διατρ. [262, 601], Επιστ. Ηγουμ. $174^{9,15,16}$· *' γ ο ύ μ ε ν ο ς*, Σπανός (Eideneier) Α' 343, Μαχ. 90^{8}, 118^{27}, Πικατ. 102, Αχέλ. 1344, Διακρούσ. 94^{30}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 235^{18}, 243^{16}.

Τό μτγν. ουσ. *ηγούμενος* (Sophocl., λ. *ηγέομαι*). Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β', σ. 514, λ. *γουμένη*). Η λ. και σήμ.

1) Αρχηγός· οδηγός (για τη σημασιολογική εξέλιξη της λ. βλ. Θαβώρ., Ουσιαστ. 47): *Κατεδουλώσαμεν Ινδούς και βασιλέας τούτων συν ηγουμένοις τοις αυτών* Βίος Αλ. 5472· *εποίησεν αυτόν ηγούμενον ως έμπειρον των εκεί τόπων και εδίδου πάσαν συμβουλήν* Ιστ. πολιτ. 76^{4}. **2**) Ηγούμενος: ... *άμε νά 'σαι στο μοναστήρι 'γούμενος* Ζήν. Α' 302.

ήγουν, σύνδ., Ασσίζ. 11^{2}, 56^{18}, 194^{26}, Ελλην. νόμ. 568^{4}, Ερμον. Η μετά στ. 129, Χρον. Μορ. Η 6403, Χρον. Μορ. Ρ 4161, Φλώρ. 463, Λίβ. Sc. 1805, Βησσ., Επιστ. 21^{18}, Σφρ. Χρον. μ. 122^{10}, Καραβ. 493^{11}, Συναξ. γυν. 547, 779, Διήγ. Αγ. Σοφ. 150^{29}, Σοφιαν., Παιδαγ. 96, Ρίμ. Θαν. 14, Αιτωλ., Μύθ. 95^{1}, Χρον. σουλτ. 43^{6}, Ιστ. πατρ. 112^{19}, 172^{12}, Μηλ., Οδοιπ. 641, Παλαμήδ., Βοηβ. 718, Βλαστού, Επιστ. 177^{4}, Σεβήρ., Διαθ. 191^{77}, Ιστ. Βλαχ. 1481, Συναδ., Χρον. 66, Διήγ. πανωφ. 55, Βακτ. αρχιερ. 209 κ.π.α.· *ή γ ο υ*, Πανώρ. Ε' μετά στ. 422, Ερωτόκρ. Γ' 429, Φορτουν. (Vinc.) Β' 502, Ιντ. β' 6, γ' 162· *ή γ ο υ μ ε*, Αχέλ. 283 (έκδ. *ήγουμαι*· διορθώσ. *ήγουμε*), Αποκ. Θεοτ. II 74, 199· *η γ ο ύ ν*, Ερμον. Ε 219· *ή ο υ ν*, Ασσίζ. 305^{11}.

Ο αρχ. σύνδ. *ήγουν*. Για τους τ. *ήγου* και *ήγουμε* βλ. Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ. Γλωσσ., λ. *ήγου*]) και Vincent A. L., Θησαυρ. 4, 1967, 63-4.

Δηλαδή: *να τους δώσουν είδησιν, ήγουν απολογίαν* Ασσίζ. 71^{8}· *το ρηγάτο-του στέκει εις τον αιώνα· Ήγουν ώστε που ζει αυτός, διχώς να πολεμήσει* Ευγέν. Πρόλ. 89· *Ποίησον δέ θεραπείαν τοιαύτην, ήγουν άλειψον τα ούλα των οδόντων* Σταφ., Ιατροσ. 7^{203}.

ηδέ, Χρον. σουλτ. 73^{3}· εσφαλμ. γρ. αντί *μηδέ* (Βλ. *μηδέ*).

ηδονή η.

Το αρχ. ουσ. *ηδονή*. Η λ. και σήμ.

α) Ευχαρίστηση, τέρψη, απόλαυση: *Βλέπεσθε* (ενν. *άρχοντες*) *μη πλανεθήτε εις την πρόσκαιρον ζωήν, στό‹ν› καλλωπισμόν του κόσμου και ματαίαν ηδονήν* Αλφ. (Μπουμπ.) III 4· *από του τραγουδήματος την ηδονήν εκείνην έστεκον ως ένι το μάρμαρον* Λίβ. Sc. 1046· *ως της κιθάρας ήκουσεν την ηδονήν η κόρη* Διγ. Ζ 1844· *οίδασι γαρ οι τρώγοντες και οι εσθιοντές-με* (ενν. *το πρόβατο*) *παχύτητα και ηδονήν και καλοστομαχίαν* Διήγ. παιδ. 476· *Τότες οι δύο 'γαπητικοί την ηδονήν εχάσαν* Θησ. Γ' [43^{3}]· *και το φιλίν εκείνο Έρωτος ήτο ηδονή και πράγμαν Αφροδίτης* Λίβ. Sc. 2687· **β**) ευφροσύνη, χαρά, ευτυχία: *και τελεσθέντων τοιγαρούν των γάμων Αλεξάνδρου μετά Ρωξάνης... μεθ' όσης πλει-*

στης ηδονής και πάσης θυμηδίας Βίος Αλ. 4131· *καταφιλώ τον Έρωταν, ορμώ και προς την κόρην και από την τόσην ηδονήν έξυπνος εγενόμην* Λίβ. Ν 551· *από την τόσην ηδονήν και τήν χαράν τήν είχεν* (ενν. *ο πατήρ*) *το στέμμαν έβγαλε γοργόν, τον υιόν-του να το βάλει* Αχιλλ. Ν 155· **γ**) γλυκύτητα, αγάπη: *Εφίλει γαρ ο αμιράς τους οφθαλμούς της κόρης, περιεπλέκετο αυτήν, μεθ' ηδονής ηρώτα· «Πώς έχεις, φως-μου το γλυκύ...;»* Διγ. (Trapp) Gr. 897· **δ**) ομορφιά, χάρη, φυσικά θέλγητρα: *τον εύοσμον* (ενν. *τόπον*), *τον εύμορφον, τον καταμυρισμένον, τον γέμοντα τας ηδονάς, τον γέμοντα τα ρόδα* Καλλίμ. 1244· *Ην γαρ* (ενν. *το πρόσωπον της κόρης*) *πλήρες φωτός, πλήρες χάριτος, πλήρες ηδονής* Μακρεμβ., Υσμ. 184^{4}· *την ηδονήν-σου* (ενν. *κόρη*) *εχόρτασα κ' εσέν στερεύγομαί-σε* Ερωτοπ. 226.

ηδονικά, επίρρ.

Από το επίθ. *ηδονικός*. Η λ. και σήμ.

α) Γλυκά, όμορφα: *δίδει-τον* (ενν. *η Τύχη*) *έναν απ' αυτό καλάμιν να το παίζει και συραυλίζει ηδονικά και δι' ευτυχίας λέγει* Λόγ. παρηγ. Ο 181· *ηδονικά ελάλησα πάντας υπερεκπλήττων* Διγ. Ζ 3025· **β**) με ευχαρίστηση, με απόλαυση: *Την ...οδόν κρατούσι ηδονικά τήν τρέχουσιν και μετ' ελευθερίας* Καλλίμ. 2599.

ηδονικός, επίθ., Καλλίμ. 433, Διγ. (Trapp) Esc. 1731, Θησ. Πρόλ. [115], Η' [95^{3}].

Η λ. στον Αριστοτέλη και σήμ.

α) Που προκαλεί ηδονή· γλυκός, ευχάριστος: *πάντα τα θελήματα και τα εξαρέσκιά-των* (ενν. *ο Ακρίτης και η κόρη*) *του έρωτος του ηδονικού χαρμονικώς τελούσιν* Διγ. (Trapp) Esc. 1059· *στην συντυχία γλυκότατη* (ενν. *η μήτηρ*) *ηδονική ως το μέλι* Θησ. ΙΒ' [59^{4}]· *ο άνεμος οπόρχετον εκείθεν ολόγλυκος κ' ηδονικός του φαίνετον εκείνου* (ενν. *του Πενθέου*) Θησ. Δ' [32^{6}]· **β**) ωραίος, γοητευτικός: *χθες εν αυτῷ εσφάξαμεν ηδονικά κοράσια* Διγ. (Trapp) Esc. 69· *μ' ένα ντύμα κορασιάς ψευτό πού 'χες φορέσει εμπήκες αγαπητικός ηδονικός στην μέση* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [426].

ηδονίτσα η.

Από το ουσ. *ηδονή* και την κατάλ. *-ίτσα*.

Χαρά, διασκέδαση: *είδες χαράν ανέκφραστον, μεγάλην ευφημίαν και μουσικά απλήρωτα, μεγάλες ηδονίτσες* Ιμπ. 472.

ηδύνομαι, βλ. *δύνομαι*.

ηδύοσμος ο, Σταφ., Ιατροσ. 2^{31}, Ιερακοσ. 389^{5}, 460^{28}, Ορνεοσ. αγρ. 538^{21}.

Το αρχ. ουσ. *ηδύοσμος* (L-S, λ. *ηδύοσμος*).

Δυόσμος: *σκόροδον ολίγον, κύμινον, ζωμόν ηδυόσμου* Ιερακοσ. 385^{8}.—Ως προσωποπ.: *Σεύκλε κοντόσταυλε, Γλυστρίδα, Ηδύοσμε... οί και τας βίβλους κρατείτε, κρίνατε* Πωρικ. S 105^{10}.

ήδυσμα το· πληθ. *'δ ύ σ μ α τ α*, Πεντ. Έξ. XXV 6, XXX 7, 34, XXXI 11, XXXV 15, XXXVII 29, XXXIX 38, Λευιτ. IV 7, XVI 12, Αρ. IV 16.

Το αρχ. ουσ. *ήδυσμα*.

(Στον πληθ.) μυρωδικά: *Είχεν .... ‹η› Ιουδήθ έναν ασκόν γεμάτον οίνον με ηδύσματα πολλά ... συγκερασμένον* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1855· *εκάπνισεν απάνου-του κάπνισμα 'δυσμάτων, καθώς επαράγγειλεν ο Κύριος τον Μωσέ* Πεντ. Έξ. XL 27.

[**ηεράνεος,** επίθ., Ορνεοσ. 583^{21}.

Να προστεθεί ως τ. του *γεράνιος*. Η λ. και στον Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. 147$^{26-7}$, 148^{4,8,10}]

ήθι, το.

Από τον πληθ. *ήθη* του ουσ. *ήθος* (Βλ. Κριαρ., Πεπρ. Β'ΔΚρ.Σ. Δ' 261). Η λ. και σήμ., ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *ήθος*).

Παρουσιαστικό, όψη: *Φυσίγναθος με τ' όμορφόν-του ήθι τον Ψυχαρπάχτην έβλεψε* Ζήνου, Βατραχ. 105.

ηθική η.

Το θηλ. του επιθ. *ηθικός* ως ουσ. Η λ. και σήμ.

Έκφρ. *επιγραφή της ηθικής* = επιγραφή που δηλώνει τη διάθεση, τα αισθήματα: *Επιγραφή της ηθικής του δακτυλιδοπούλου* (έκδ. *-πώλου*· διορθώσ.) Λίβ. Ν 1683.

ηθικός, επίθ., Καλλίμ. (Pichard) 72, Λίβ. P 215, 539, 2823, Λίβ. Sc. 541 (κριτ. υπ.), 792 (κριτ. υπ.), Λίβ. Esc. 357 (κριτ. υπ.), Λίβ. Ν 675, 1688, 1786· *ε θ ι κ ό ς*, Λίβ. Esc. 459, 2413.

Η λ. στον Αριστ. και σήμ.

α) Ηθικός· σεμνός: *κόρην ηθικήν* Λίβ. Ν 675· *κάλλος ... ηθικόν ευγενικής φουδούλας* Λίβ. Sc. 2209· **β**) που έχει ηθικό ή ηθικοπλαστικό περιεχόμενο: *πιττάκιν ηθικόν* Λίβ. Ν 1490· *καλά και νά 'ναι ηθικοί* (ενν. *οι στίχοι*) *κι' όχι σωστά βγαλμένοι και δίχως μέτρος συλλαβών δασκάλων καμωμένοι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 580^{13}.

ήθισις η, βλ. *έθισις*.

ηθοποιία η.

Το μτγν. ουσ. *ηθοποιία*. Η λ. και σήμ.

Ηθική διδασκαλία: *να μηδέν αποθάνωμεν εν τῃ ανωμαλίᾳ, μόν' εις εξομολόγησιν και εν τῃ μετανοίᾳ! Και ταύτα οπ' εγράψαμεν είναι ηθοποιία και κάμνει χρεία νά 'λθωμεν πάλιν στην ιστορία* Ιστ. Βλαχ. 613.

ήθος το, Ασσίζ. 327^{25}, 333^{31}, Φλώρ. 551, Λίβ. Sc. 1081, Αχιλλ. Ν 1002, Ιμπ. 117, 449, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 719, Θησ. Β' [4^{2}], Γ' [59^{4}], Δ' [86^{6}], Ζ' [43^{4}], Ι' [34^{6}], ΙΒ' [49^{8}], Αχέλ. 2321, Πανώρ. Ε' 96, Ερωφ. Β' 351, Ροδολ. Α' [480], Β' [73], Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [161], Λίμπον. 65, Τζάνε, Κρ. πόλ. 236^{24}, κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *ήθος*. Η λ. και σήμ.

1α) Χαρακτήρας (Η σημασ. και σήμ.): *να δεις τα ήθη των πολλώ* Ερωτόκρ. Α' 1281· *ομοιάζαν και τα ήθη-τους και είχαν φιλιά μεγάλη* Λίμπον. 482· *διά να αυξάνουν τα ήθη των νέων ορθά και καλά* Σοφιαν., Παιδαγ. 101· *εις το ήθος έδειχναν απόκοτης καρδίας* Θησ. Β' [96^{5}]· **β**) στάση, συμπεριφορά: *Μα στέκε με καλήν καρδιάν και μην αλλάξεις ήθος* Κορων., Μπούας 36· *τινές βολές τα ήθη-σου με κάμνουν και φοβούμαι. Ωσάν θωρώ, τα λάθη-σου σ' εμέν τα παραρίκτεις* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 574· **γ**) διάθεση: *με ήθος δέ γλυκύτατον τότε του απεκρίθη* Κορων., Μπούας 42. **2α**) Εξωτερική εμφάνιση, παρουσιαστικό: *ολάργυρα χρυσά μαλλιά, νεράιδας ίδιας ήθη* Πανώρ. Α' 82· *Το ήθος και οι σουσουμιές του γέροντος ομοιάζουν* Ιμπ. (Legr.) 81· **β**) χαρακτηριστικά: *Τα ήθη του προσώπου-τση* Ροδολ. (Μανούσ.) Δ' [419]· **γ**) έκφραση, όψη: *το κίνημα είχεν έρωτα, το ήθος-της αγάπην* Διγ. Ζ 125· *πάραυθα εξύπνησεν με ήθος τρομασμένον* Παλαμήδ., Βοηβ. 1269· *η κόρη δέ*

έβαλεν εις γην το βλέμμαν και το ήθος Αχιλλ. Ν 1439. **3**) Ψυχική δύναμη: *πάσα άνδρας και γυνή ήτονε δίχως ήθος, να βλέπουσι οληνυκτίς στην χώρα-ντωνε ν' άπτου φωτοφανίες τρίγυρα, λουμπάρδες να μην παύτου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 560^{12}. **4**) (Στον πληθ.) «καμώματα»: *και άλλον το κορμί δανείζει και άλλον κάμνει ήθη πλήθια* Συναξ. Γυν. 644. **5**) Συνήθεια: *καθά ένι ήθος ότι δένδρα χλωρά εντέχουνταν να τα πιντώνου εις όλους τους καρπούς* Ασσίζ. 327^{21}.

ηκουστός, επίθ., βλ. *ακουστός.*

ηλιάζω, βλ. ά. *δροσολουσμένος.*

ηλιακός, επίθ., Καλλίμ. 180, Διγ. (Trapp) Gr. 2662, Βέλθ. 474, 491, Λίβ. Ρ 1226, 1260, 1423, 2832, Λίβ. Sc. 93, 265 (κριτ. υπ.), 310, 819, Λίβ. Esc. 366, Λίβ. Ν 361, 467, 1071, 1528, Αχιλλ. Ο 465, Φυσιολ. (Offerm.) G 22^{2}, Φυσιολ. 360^{17}, Μαχ. 48^{35}, 314^{5}, Βουστρ. 414, Εις Θεοτ. 4, Πεντ. Δευτ. XXII 8, Διγ. Ανδρ. 399^{17}· *ε λ ι α κ ό ς,* Λίβ. Esc. 1222.

Το μτγν. επίθ. *ηλιακός.* Η λ. και σήμ. Βλ. και Kahane, Sprache 389, 432, 434, 444.

α) Που αναφέρεται στον ήλιο ή που προέρχεται απο τον ήλιο: *Τα άρματα ελάμπασιν ηλιακάς ακτίνας* Διγ. Ζ 310· *όταν γαρ γίνεται βροχή εν καιρώ φθινοπώρου, είθ' ούτως ηλιακή καύσις, τότε μάλλον γίνονται οι αμανίται πλείστοι* Μάρκ., Βουλκ. 343^{5}· **β**) προσήλιος: *απέρχεται* (ενν. *η αλώπηξ*) *εις τόπους ηλιακούς και τίθησι εαυτήν εις την γην* Φυσιολ. (Zur.) XXI 2^{3}.

Το αρσ. και το ουδ. ως ουσ. = εξώστης, μπαλκόνι που εκτίθεται στον ήλιο, λιακωτό: *μετά των λίθων χυμευτάς εποίησε θυρίδας, ηλιακούς εποίησεν έξωθεν του τρικλίνου* Διγ. Ζ 3863· *Η δέ η ρήγαινα εκάτσεν εις τον ηλιακόν εις το διάβαν τους καβαλάρηδες* Μαχ. 50^{12}· *χαρτίτσιν τό εκείτετον έξω εις το ηλιακόν-μας* Λίβ. Ν 1278.

ηλιανάτελμα το.

Από το ουσ. *ήλιος* και το *ανατέλλω.*

Η ανατολή του ήλιου: *προς το ηλιανάτελμα πλησιάζουσιν* (ενν. *τα αλλάγια*) *το κάστρον* Αχιλλ. Ν 439.

ηλικία η, Μακρεμβ., Υσμ. 175^{18}, Ασσίζ. 29^{27}, 150^{22}, 350^{5}, Διγ. (Trapp) Gr. 8, 995, 1144, 1147, Διγ. Ζ 1478, 2339, 2421, 3880, 3936, Απολλών. (Wagn.) 11, Αχιλλ. Ν 175, 1155, Αχιλλ. Ο 309, Δούκ. 71^{10}, *ε λ ι κ ί α,* Ασσίζ. 260^{10}, Αχιλλ. (Haag) L 560, Αχιλλ. L 844, Μαχ. 492^{17}, Πένθ. θαν. (Knös) S 98· *ε λ ι κ ι ά,* Ερωτοπ. 8, 44, 117, 134, 223, 236, 376, Αχιλλ. L 540, Ch. pop. 277, Χούμνου, Κοσμογ. 107, Γεωργηλ., Θαν. 40, Απόκοπ. 231, 245· *η λ ι κ ι ά,* Βέλθ. 644, 688, Φλώρ. 6, 231, 1665, Αχιλλ. (Haag) L 117, Αχιλλ. L 29, Αχιλλ. Ν 97, 624, 802, 1131, 1674, Ch. pop. 239, Γεωργηλ., Θαν. 108, 424, Ιμπ. (Legr.) 62, Τριβ., Ρέ 189, Βυζ. Ιλιάδ. 621, Παϊσ., Ιστ. Σινά 354, Ερωτόκρ. Α' 59, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [877], χορ. Δ' [1], Ε' [349]· *'λ ι κ ί α,* Διακρούσ., Αφ. 18.

Το αρχ. ουσ. *ηλικία.* Ο τ. *ελικία* και σήμ. στην Κύπρο και στο ποντιακό ιδίωμ. (Βλ. Σακ., Κύπρ. Β'. σ. 539 και Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ηλικία*). Ο τ. *ελικιά* και σήμ. σε ιδιώμ. (βλ. Βαγιακ., Αθ. 59, 1955, 13). Ο τ. *'λικία* από μετρ. αν. Η λ. και σήμ.

1) Ηλικία: *Έφθασεν δώδεκα χρονών της ηλικίας τον χρόνον* Ιμπ. 78· *νέος ων και μείρακος τρέχων ηλικίαν* Ιστ. πολιτ. 11^{1}· *επί πολλά δυνάμενος ήν τότε εγγύς του βασιλέως, άχρι καιρού ηλικίας του υιού αυτού Ιωάννου* Ψευδο-Σφρ. 182^{21}· φρ. **α**) *έρχομαι ή μπαίνω ή είμαι ή γίνομαι εις νόμον ή μέτρον ηλικίας* = ενηλικιώνομαι: *ευεργεσία του Θεού να έμπει εις ηλικίαν* Ιμπ. 64· *ήλθεν του νόμου ηλικίας κ' εγίνετον γυναίκα* Χρον. Μορ. Η 8033· *είκοσι χρόνων ήτονε, εις μέτρον ηλικίας* Λίμπον. 127· **β**) *τρέφομαι σε ηλικιά* = μεγαλώνω: *Αλέξανδρος εθρέφετον σε ηλικιά κι' αξαίνει, ουδέ της μάνας έμοιαζε ουδέ πατρός τω γένει* Αλεξ. 233· **γ**) *κάμνω κάπ. της ηλικίας* = ανατρέφω: *Ελίγον κόπ' έχει ο γονής τέκνο να φανερώσει, μα να το κάμει τσ' ηλικιάς και πράξες να του δώσει...* Ερωτόκρ. Δ' 270. Έκφρ.: *τελεία ηλικία* = η ώριμη ηλικία: *Περί προικός τάξιμον υπό ανθρώπου τελείας ηλικίας ανδρός ή γυναικός* Βακτ. αρχιερ. 174. **2**) Κορμί, κορμοστασιά, ανάστημα: *την ηλικίαν αύτη* (ενν. *η Κανδάκη*) *γαρ έσχεν υπερμεγέθη* Βίος Αλ. 5230· *Μακράν είχεν* (ενν. *το κορίτσιν*) *την ηλικίαν, ίσιαν ως το κοντάριν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 280· *των τριχών το μήκος, αι τρίχες υπερέβαιναν αυτής την ηλικίαν* Διγ. Ζ 146.

ηλικίτσα η· *ε λ ι κ ί τ σ α.*

Από το ουσ. *ηλικία* και την κατάλ. *-ίτσα.* Ο τ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Βλ. Βαγιακ., Αθ. 59, 1955, 15).

Εξωτερική εμφάνιση του σώματος: *τρέμω την ελικίτσαν-σου, φοβούμαι την θεωριάν-σου* Ερωτοπ. 514.

ηλικιώ -ώνω, Δεφ., Λόγ. 544.

Από το ουσ. *ηλικία.* Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ηλικιούμαι*).

Α' (Ενεργ. Μτβ.) μεγαλώνω, ανατρέφω (παιδιά): *Αν έτυχε ν' απόθανεν η πρώτη-σου γυναίκα* (παραλ. 1 στ.), *μην παντρευτείς διά τα παιδιά,... πρόσεχε κι' αποκράτει-τα διά να τα ηλικιώσεις* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-van Gem.) 292. **Β'** (Μέσ.) ενηλικιώνομαι: *Τότε εγεννήθην ο βασιλεύς ... και ηυξήνθην και ηλικιώθην και ήρξατο να αφεντεύγει εις τους σπανούς* Σπανός (Eideneier) Α' 174-5.

ηλιοαστραπτωμένος, μτχ. επίθ.

Από το ουσ. *ήλιος* και τη μτχ. *αστραπτωμένος* του *αστράπτω.*

Που λάμπει σαν τον ήλιο: *έναν λουρίκιν έλαμπρον 'πιδέξι' αρματωμένος, σέλαν χρυσήν του μαύρου-του ηλιοαστραπτωμένος* (έκδ. *ηλιοστραπτωμένος*· διορθώσ.) Ιμπ. (Legr.) 112.

ηλιοβασίλευμαν το, Λίβ. Ρ 1731, Λίβ. Ν 1808· *η λ ι ο β α σ ί λ ε μ α ν,* Ερωτοπ. 220.

Από τα ουσ. *ήλιος* και *βασίλευμα(ν).* Ο τ. *ηλιοβασίλεμα* και σήμ.

Δύση του ήλιου: *προς το ηλιοβασίλευμαν, ότε αρχεύει η νύκτα* Λίβ. Sc. 989.

ηλιογέννημα το.

Από τα ουσ. *ήλιος* και *γέννημα.*

Η «ηλιογέννητη»: *τότε το ηλιογέννημα τον άγουρον ελάλει* Διγ. (Trapp) Gr. 1586.

ηλιογεννημένος, μτχ. επίθ., Διγ. (Trapp) Gr. 1301, Διγ. (Trapp) Esc. 94, 138, 210, Φλώρ. 796, Λίβ. Ρ 903, 1634, 1767, Λίβ. Sc. 471, 1066, 1142, Λίβ. Esc. 1757, 2143, 2243, Λίβ. Ν 1460, 1553, 1677, 1884, Αχιλλ. Ν 1270, 1365.

Από το ουσ. *ήλιος* και τη μτχ. παρακ. του *γεννώ.* Η λ. και σήμ. σε δημοτικά τραγούδια.

Γεννημένος από τον ήλιο· ωραίος όπως ο ήλιος: *της κορης της ηλιογεννημένης* Διγ. (Trapp) Esc. 433.

ηλιογέννητος, επίθ., Διγ. (Trapp) Gr. 2467, Διγ. Z 2906, Λίβ. P 1659, Λίβ. Sc. 2806, Λίβ. Esc. 3994, Λίβ. N 1716.

Από το ουσ. *ήλιος* και το *γεννώ*.

Γεννημένος από τον ήλιο· ωραίος όπως ο ήλιος: *Κοράσιον ηλιογέννητον* Λίβ. Sc. 825.

ηλιόκαλος, επίθ.

Από το ουσ. *ήλιος* και το επίθ. *καλός*. Η λ. και σήμ.

Ωραίος σαν τον ήλιο: *αύθις η ηλιόκαλος προς τον άγουρον έφη* Διγ. (Trapp) Gr. 1430.

ηλιόκλιμαν το· *'λ ι ό κ λ ι μ α ν,* Χούμνου, Κοσμογ. 551.

Από τα ουσ. *ήλιος* και *κλίμα*.

Δύση του ηλίου, δειλινό: *'Ητον ηλιόκλιμαν του ηλιού, όταν αυτό αρχίζει και άστρη μυριαρίφνητα ο ουρανός γεμίζει* αυτ. 975.

ηλιοκόσμητος, επίθ.

Από το ουσ. *ήλιος* και το *κοσμώ*.

Που στολίζεται απο τον ήλιο: *ήτον ωραϊσμένος ωσάν ένας ουρανός ηλιοκόσμητος* Χίκα, Μονωδ. 34.

ηλιοκυκλοθεώρημαν το.

Από τα ουσ. *ήλιος* και *κυκλοθεώρημαν*.

(Λαμπρό) βλέμμα: *το ηλιοκυκλοθεώρημαν το ολοέκλαμπρόν-της* Φλώρ. 77.

ηλιολαμπής, επίθ.

Από το ουσ. *ήλιος* και το *λάμπω*. Για τη λ. βλ. και Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. Ρ. *ηλιολαμπώ* στο Θεόδωρο Στουδίτη (Κουμαν., Συναγ.).

Που λάμπει σαν τον ήλιο: *Ηλιολαμπής μας φαίνεται και όλος κρυσταλλίνος* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [936].

ηλιόλαμπρος, επίθ., Ιμπ. (Lambr.) 371.

Από το ουσ. *ήλιος* και το επίθ. *λαμπρός*.

Λαμπρός σαν τον ήλιο: *άρματα ηλιόλαμπρα* Ιμπ. (Legr.) 422.

ηλιομαρμάρωτος, επίθ.

Από το ουσ. *ήλιος* και το επίθ. *μαρμαρωτός*.

Που έχει μάρμαρα που «λάμπουν»: *την ηλιομαρμάρωτον και πάντεχνον κτισμένην την Αττικήν* Ανάλ. Αθ. 7.

ηλιόμορφος, επίθ., Θησ. Β' [95^{7}], Αλφ. 7^{10}.

Το μτγν. επίθ. *ηλιόμορφος*.

Ωραίος όπως ο ήλιος: *κοράσια θαυμαστά εις το κάλλος και ηλιόμορφα* Hist. Imp. (Rochow) 195^{19}· *ηλιομόρφους τόπους* Βίος Αλ. 5274.

ήλιος ο· (και με συνίζηση), Ασσίζ. 88^{14-15}, Διγ. (Trapp) Esc. 16, Φλώρ. 641,

Ερωτοπ. 565, Λίβ. Esc. 3806, Λίβ. N 625, Αχιλλ. L 1050, Αχιλλ. N 1582, Ιμπ. 350, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 244, Φυσιολ. (Legr.) 258, Ch. pop. 71, Χούμνου, Κοσμογ. 132, Κορων., Μπούας 119, Πεντ. Γέν. XXXII 32, Έξ. XXII 2, Ιστ. πατρ. 203^{8}, Κυπρ. ερωτ. 66^{6}, Πανώρ. Α' 373, Γ' 529, Δ' 291, Ερωφ. Γ' 256, Ε' 518, Ερωτόκρ. Β' 451, 540, Ε' 694, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 68, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 437, Ζήν. Α' 338, Τζάνε, Κρ. πόλ. 333^{5} (έκδ. γεν. *ελίου*), κ.π.α.· γεν. *η λ ι ο ύ,* Διγ. (Trapp) Esc. 1598, Απόκοπ. 112, Ερωτοπ. 323, 488, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 256, Πανώρ. Γ' 45, 561, Ερωφ. Β' 231, Ε' 44, Ερωτόκρ. Β' 180, 1806, Γ' 1057.

Το αρχ. ουσ. *ήλιος*. Η γεν. *ηλιού* και σήμ. σε ιδιώμ. (Παπαδ. Α., ΛΔ 4, 1942-48, 114 και Θαβώρ., Προσδιορ. ημερον. 43). Η λ. και σήμ. στον τ. *ήλιος* (με συνίζ.).

1) Ο ήλιος: *επλάτυνεν ο ήλιος, έλαμψεν πανταχόθεν* Φλώρ. 635· *εχάθη ο ήλιος ώρα 8η της ημέρας έως ώρας* $ιβ^{ης}$ Χρον. Αθ. 86^{18}· *'Εσωσ' ο χαρτοφόρος, που ήλιος τον μαύρισε κ' εγίνετον ως Μόρος* Κορων., Μπούας 31· *Οϊμέ, και ας ήτο μπορετό τον ήλιο να μη βλέπω, γιατί στον κόσμο μπλιό να ζω κρίνω δεν είναι πρέπο* Ζήν. Ε' 219· *ο ήλιος πα να σβήσει της υγείας-μου* Κυπρ. ερωτ. 26^{8}· *άρα να λάμψει ήλιος ο της δικαιοσύνης κ' η δόξα κ' η ευπρέπεια τής χριστιανοσύνης;* Ιστ. Βλαχ. 2447· *Στο χιόνιν εθεμέλιωσες...* (παραλ. 1 στ.) *κι' ο ήλιος τα θεμέλια-σου λεί-τα, γοργό χαλούσι* Ερωτόκρ. Γ' 125· *όλον τον κόσμον έτρεχα, τον ήλιο εκακοπάθουν* Λίβ. P 2572. Εκφρ. **α**) *ανατολικά του ήλιου* = ανατολικά: *εις το απέραμα του Ιάρδεν, ανατολικά του ήλιου* Πεντ. Δευτ. IV 41· **β**) *βασίλευμα ή κάθισμα ηλίου* (Βλ. *βασίλευμα(ν)*)· **γ**) *μέχρι τέρματος ηλίου*= ώς τη συντέλεια του κόσμου: *εις αιώνας των αιώνων μέχρι τέρματος ηλίου* Ερμον. Α 177· **δ**) *ώρα προς τον ήλιον* = απόγευμα: *φθάνει εδώ ο Λίβιστρος ώραν προς τον ήλιον* Λίβ. P 2379· **ε**) *εις ήλιον και φεγγάριν*: μέρα-νύχτα: *εσυχνοχαίρομεν εις ήλιον και φεγγάριν* Θησ. Πρόλ. [4]. Φρ. **α**) *βασιλεύει ο ήλιος* (Βλ. λ. *βασιλεύω,* σημασιολ. 3)· **β**) *δίδει ο ήλιος* = ανατέλλει: *ώς του να δώσει ο ήλιος και να πλατύνει η μέρα τον κάμπον εκατέβησαν* Αχιλλ. N 458· *έδωκεν ο ήλιος την αυγήν, ανέτειλεν το κάστρον* Λίβ. Esc. 751· **γ**) *κάθεται ή κλίνει ο ήλιος* = δύει ο ήλιος: Πεντ. Δευτ. XVI 6, Λίβ. N 1381· **δ**) *δέρνει ο ήλιος κ.* βλ. *δέρνω* σημασιολ. Ι Α' 2α· **ε**) *δίδει ο ήλιος κ. ή σε κ.,* βλ. *δίδω* Ι Β' 6· **ς**) *με πιάνει ο ήλιος* = μαυρίζω από το φώς του ήλιου: *την στράταν-σου να φύτεψα μηλές και κυδωνίτσες* (παραλ. 1 στ.), *του δρόμου-σου τριανταφυλλιές, να μη σε πιάνει ο ήλιος* Ερωτοπ. 5. (Ως επίκλ.) (Βλ. και Κριαρ. [Ανακάλ. σ. 45-6]): *ω ουρανέ και ήλιε, μαρτύροι του καημού μου* Πανώρ. Β' 485· (ως επίκλ. προκ. για όρκο) (Βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Γ' 372): *μά τον 'Ηλιο το λαμπρό, το Φως και τη Σελήνη, ποτέ να μη δολώσομε ετούτο οπ' εγίνη* Ερωτόκρ. Δ' 1623. (Ως προσωποπ.): *έσωνε και κατάντανε της μέρας η ασπράδα, εκίνα κι' ο κυρ-ήλιος του δρόμου να φουσκώνει* Ριμ. κόρ. 606· *μίαν είχαμεν αδελφήν το γέννημα ηλίου* Διγ. Z 469· (μεταφ.) **α**) (προκ. για αγαπημένο πρόσ. ή ωραία γυναίκα): *σαν είδε* (ενν. *η Αρετούσα*) *τον ήλιον-της μές στην φλακήν κ' εμπήκε, εξαναγίνη το ζιμιό, την ασκημιάν εφήκε* Ερωτόκρ. Ε' 1121· *ευλογημέν' η μάνα-σου κι' ο κύρης-σου, Ταρσία, οπού εποίκαν ήλιον έκλαμπρον ωσάν ημέρα* Απολλών. 475· **β**) (ως προσφών. βασιλιά, αγαπημένου ή φιλικού προσ.): *Ω φανερέ ήλιε, Αλέξανδρε* Διήγ. Αλ. V 28· *Αγάπη, πόθε-μου καλέ,... ήλιε-μου, αυγή-μου, μέρα-μου* Φλώρ. 468. *έχεις, ήλιε-μου, παιδίν, αγούριν, παλληκάριν; βάλε σχοινίν και πνίξε-το* Γλυκά, Στ. 210· **γ**) (μεταφ.) μάτια αγαπημένου προσώπου: *δυό ήλιοι σ' ένα κούτελο βαλμένοι φως μου δίδα* (παραλ. 1 στ.), *μιά κορασίδα ευγενική...* (παραλ. 1 στ.) *τσ' ελπίδες τσ' είχεν εις εμέ ...* Ερωφ. Β' 325. **2α**) Ο θεός 'Ηλιος: *Ο βασιλέων βασιλεύς, μέγας θεός Δαρείος, συνανατέλλων δέ λαμπρώς Ηλίῳ Θεῷ Μίθρᾳ* Βίος Αλ. 1699· **β**) (πληθ.) αγάλματα ή μνημεία αφιερωμένα στο θεό 'Ηλιο: *να αφανιάσω τα ψηλώματά-σας και να γλοθρέψω τους ήλιους-σας* Πεντ. Λευιτ. XXVI 30.

ηλιοσταλαγμένος, μτχ. επίθ.

Από το ουσ. *ήλιος* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *σταλάζω*. Πβ. και το επίθ. *ηλιοστάλακτος,* που απ. σε εκκλησιαστικούς ύμνους.

Που φωτίζεται απο τον ήλιο, λαμπρός: *Χαίρε, η δωδεκάτειχος Πόλις η χρυσωμένη, καθέδρα του παντάνακτος, ηλιοσταλαγμένη* Αλφ. 6^{44}.

ηλιοστραπτωμένος, Ιμπ. Legr. 112, εσφαλμ. γρ. αντί *ηλιοαστραπτωμένος*.

ηλιοχρυσοπλούμιστος, επίθ.

Από το ουσ. *ήλιος* και το επίθ. *χρυσοπλούμιστος*.

Που είναι στολισμένος με το «χρυσάφι» του ηλίου: *Ηλιοχρυσοπλούμιστον παλάτιον του Λόγου, ... ω δέσποινα του κόσμου* Αλφ. 7^{39}.

ήλος ο, Σταφ., Ιατροσ. 6^{172}.

Το αρχ. ουσ. *ήλος*.

1) Καρφί: *ήλον κυπαρίσσινον λεπτόν ποιήσας ... εις την αυτού ρίνα έμβαλε* Ορνεοσ. αγρ. 565^{5}. **2**) Μικρό εξόγκωμα στο σώμα ζώου ή σε φυτά: *Εις ήλους τους εν ουρανίσκω του κυνός* Κυνοσ. 591^{22}. **3**) (Προκ. για τα χέρια ή τα πόδια) ρόζος, κάλος: *ήλους ή τα λεγόμενα εις τας χείρας και τους πόδας ά καλούσιν οι ιδιώται κότσια* Σταφ., Ιατροσ. 6^{167}.

ημαρίς, Θησ. ΙΑ' [12^{7}], εσφαλμ. γρ. αντί *ημερίς* (βλ. *ημερίς*).

ήμαρτο(ν) το.

Από τον αόρ. β' του *αμαρτάνω*. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

1) Παρανομία, αδίκημα: *η αυλή να τον κρατεί εις τα σίδερα ... έως όπου να δουλέψει εκείνον τὸ ένι κρατούμενος να δουλέψει με το ήμαρτόν-του, ήγουν με το πταίσιμόν-του οὐ με την κακήν-του μηχανήν* Ασσίζ. 402^{29}. **2**) Δυσάρεστη κατάσταση?: *ελυπάτον-τον αφέντης ο δεσπότης· ουδέν τον άφηνεν ποσώς εις το ήμαρτο να πέσει* Χρον. Τόκκων 2266.

ήμερα, επίρρ., Αχιλλ. L 1010, Χούμνου, Κοσμογ. 801, Απόκοπ. 75.

Από το επίθ. *ήμερος*. Η λ. και σήμ.

Ήρεμα, χωρίς ταραχή: *ήλθεν εκείνος ήμερα, κρατεί-μ' από το χέριν* Λίβ. Ν 221· *Το πρόβατον ως ήκουσεν του μοχθηρού τας ύβρεις* (παραλ. 1 στ.)... *ήμερα και ταπεινά εφθέγξατο τοιαύτα: «Πολλά εμεγαλαύχησας, φλυαροκόπε χοίρε,...»* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 421· *Εκείνη δέ ποτέ ουδέν τας απελογήθη, αλλά ουδέ ελυπήθη η καρδία-της, αμή ετίμα-τας και εσυντύχαινεν πολλά ήμερα* Hist. Imp. (Rochow) 195^{36}.

ημέρα η, Σπαν. (Ζώρ.) V 141 (γεν. *ημερού*), 432 (γεν. *ημερός*), Καλλίμ. 2209, Ασσίζ. 342^{23}, Πόλ. Τρωάδ. 445, Χρον. Μορ. P 1479, Αρμεν.,Εξάβ. Γ' 3^{43} σχόλ., Λίβ P 1870, Λίβ. Sc. 1445, Λίβ. Esc. 2802, Λίβ. N 680, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2438, Αχιλλ. N 458, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 229, Μαχ. 42^{13}, Κορων., Μπούας 101, Διήγ. Αλ. FE 20^{54} (γεν. *ημερός*), Πεντ. Γέν. Ι 16 (γεν. *ημερούς*), Θρ. Κύπρ. Κ 364 (γεν. *ημερού*), Δαρκές, Προσκυν. 17 (αιτ. πληθ. *ημερές,* πιθ. από μετρ. αν.), Παΐσ., Ιστ. Σινά 1961, Πανώρ. Γ' 336, Ερωφ. Δ' 680, Βίος αγ. Νικ. 100, Ιστ. Βλαχ. 1949, Διγ. Άνδρ. 316, Ερωτόκρ. Α' 7, Θυσ.^{2} 7, Λίμπον. 496, Τζάνε, Κρ. πόλ. 154^{25}, κ.π.α.· *μ έ ρ α,* Σπαν. (Ζώρ.) V 39, Χρον. Μορ. H 3664, Χρον. Μορ. P 648, Φαλιέρ., Ενύπν. (v. Gem.) 8, Χρον. Τόκκων 1377, Μαχ. 408^{15},

Ch. pop. 845, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 222, Πεντ. Λευιτ. VIII 33, XXIII 28, Αιτωλ., Μύθ. 94^{8}, Θρ. Κυπρ. Μ 296, Κυπρ. ερωτ. 110^{20}, Πανώρ. Γ' 176, Δ' 425, Ε' 54, Ερωφ. Β' 338, Γ' 33, Βοσκοπ. 441, Ερωτόκρ. Α' 1123 (γεν. *μερού*), Ροδολ. Α' [523], Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [368], Φορτουν. (Vinc.) Γ' 435, Ζήν. Πρόλ. 158, Απολλών. 131, Χρον. σουλτ. 136^{20} (γεν. *μερός*), κ.π.α.· *μ ε ρ έ α,* Διάτ. Κυπρ. 501^{12,16}, Χρον. σουλτ. (προσθ.) 180^{9}, 183^{68}.

Το αρχ. ουσ. *ημέρα*. Για τη γεν. *ημερός* βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 22. Για τη γεν. *ημερού* βλ. Χατζιδ., ό.π. 93, σημ. 1. Γιά τον τ. *ημερούς* πβ. τον αντίστοιχο της γεν. *μηνούς* (Χατζιδ., ό.π. 93). Για τον τ. *μέρα,* που απ. και σήμ., βλ. Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ., σ. 610]. Για τον τ. *μερέα* πβ. τη λ. *αντημερέα* (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

1α) Ημέρα, το χρονικό διάστημα από την ανατολή ώς τη δύση του ήλιου: *τον καύσωνα της ημερού και το ψυχρόν της νύκτας* Σπαν. (Ζωρ.) V 141· *οκάποτε εκάλεσεν η εσπέρα την ημέραν* Λίβ. Ν 186· **β**) (επιρρ.) *μέρα και νύκτα, μερός-νυκτός, μερού-νυχτού, νύκταμέρα* = διαρκώς, πάντοτε (Βλ. και λ. *ημερού,* σημασιολ.): *μέρα και νύχτα πορπατώ σε κάμπους, σε λιβάδια* Πανώρ. Β' 157· *μερός-νυκτός εδέετον* Βίος Δημ. Μοσχ. 580· *χίλια μάτιά 'χει ο λογισμός, μερού-νυχτού βιγλίζου* Ερωτόκρ. Α' 1123· *κάρβουνο μές στα σωθικά τσ' ήβραζε νύχτα-μέρα* Ερωτόκρ. Α' 43· (η αιτ. επιρρ.) = κατά τη διάρκεια της ημέρας: *ό,τι τη νύκτα μεριμνώ χάνουνται την ημέρα* Ερωφ. Αφ. 76· *τας ημέρας σπουδάζετε, τας νύκτας αγρυπνείτε* Διγ. (Trapp) Gr. 631· *όξω από τούτο, τα θεριά γυρίζουν όλη μέρα* Πανώρ. Β' 121· **γ**) έκφρ. (α) *άνεμος της ημερούς,* βλ. λ. *άνεμος,* φρ. α· (β) *εις την δύναμη της ημερούς ετουτηνής, εις το δυνάμωμα της ημερούς ετουτηνής,* βλ. λ. *δύναμη,* σημασ. 4β, έκφρ. και *δυνάμωμα,* σημασ. 3· **δ**) φρ. (α) *βλέπω ημέραν,* βλ. λ. *βλέπω,* σημασ. 4· (β) *βλέπω την ημέραν,* βλ. λ. *βλέπω,* σημασ. 2α· (γ) *γελάει η ημέρα,* βλ. λ. *γελώ,* σημασ. 3α. **2**) Ημέρα, ημερονύκτιο: *χρόνους με τους μήνες-τως και μέρες και εβδομάδες* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-van Gem.) 255· *ήλθα εις ένα ποτάμιν πλατύν ημερός μίας* Διήγ. Αλ. FE 20^{54}. **3**) Οι περιστάσεις: *εμένα τόν εξήλωσε ο χρόνος τιμημένον* (παραλ. 1 στ.), *εμένα τόν ανέβασεν η μέρα και η τύχη* Ριμ. Βελ. 708. **4α**) *ημέραν* = μιά μέρα: *φαίνεταί-σου ουκ έζησες ημέραν εις τον κόσμον* Σπαν. Ο 145· **β**) *μέρες* = (για) αρκετές μέρες: *στο σπίτι εβάλθη να σταθεί* (ενν. *ο Ρωτόκριτος*) *μέρες, να μην τον δούσι* Ερωτόκρ. Α' 2045. **5**) Εκφρ.: **α**) *διά ... ημερών* = έπειτα από ... μέρες: *διά βραχέων ημερών έφθασαν τα φουσάτα* Διγ. (Trapp) Gr. 60· **β**) *εις την ημέρα, μέρα-μέρα* = κάθε μέρα: *ετούτα να κάμετε εις την ημέρα εφτά μέρες* Πεντ. Αρ. XXVIII 24· *εσυντύχαινεν προς τον Ιοσέφ μέρα-μέρα* Πεντ. Γέν. XXXIX 10· **γ**) *λαμπρά ημέρα, μεγάλη μέρα* = γιορτινή μέρα: *να μην υπάς στην εκκλησιάν και την λαμπράν ημέρα* Ιστ. Βλαχ. 1649· *την Πασχαλιά και το Πουρίμ και τη μεγάλη μέρα* Εβρ. Ελεγ. 164· **δ**) (α) *μέραν την ημέραν* = από μέρα σε μέρα: *μέραν την ημέραν επαντέχαινεν τον θάνατόν-του* Συναδ., Χρον. 52· (β) (επιρρ.) *μιαν ημέρα* = κάποτε: *μιαν ημέρα φέρασι έν' άλογο* Αλεξ. 241· **6**) Φρ. **α**) *ανοίγει η μέρα,* βλ. λ. *ανοίγω,* σημασ. Β' 8β· **β**) *γεμίζουν οι μέρες,* βλ. λ. *γεμίζω,* σημασ. Β' β· **γ**) *κάμνω ημέρες, παρατρέχω ημέραν, ποιώ ημέρες,* βλ. αντιστοίχως λ. *κάμνω, παρατρέχω* και *ποιώ,* σημασιολ. **7**) (Πληθ.) χρόνια, καιρός: *τούτοι και άλλους έκαμαν υιούς και θυγατέρες, που επροκόπταν θαυμαστά σε κείνες τες ημέρες* Λίμπον. 104· έκφρ. **α**) *εις τες ημέρες* = τον κατάλληλο καιρό: *επονόμασαν το όνομα του παιδίου εις τες ημέρες Αλέξανδρον* Διήγ. Αλ. V 21· **β**) (με γεν. προσ.) τα χρόνια της επικράτειας, της εξουσίας κάπ.: *Εν τη ημέρα των Ρωμαίων και τη ευημερία* Διήγ. Βελ. (Foll.) 3· *εις την ημέραν τούτου του κυρ-Μανουήλ* Chron. br. (Loen.) 103. **8**) (Πληθ.) (με γεν. προσ.) τα χρόνια της ζωής κάπ.: *να πληθύνουν οι μέρες-σας και οι μέρες των παιδιών-σας* Πεντ. Δευτ. XI 21. **9**) Ζωή: *Τι γουν αργώ;*

τι κάθημαι; ... ου τρέχω προς ανεύρεσιν ... της κόρης, αλλά και ζω και φαίνομαι... χωρίς πνοής-μου και ζωής και της ημέρας δίχα; Καλλίμ. 1457· (ως προσφών.): *ήλιε-μου, αυγή-μου, ημέρα-μου, ζωή, εμψύχωσίς-μου* Φλώρ. 468. **10**) Ζωή (ή όραση): *εκ του φθόνου του πολλού εχάσαν* (ενν. οι άνθρωποι) *την ημέραν* Διήγ. Βελ. (Foll.) 9. **11**) Καθορισμένη ημέρα (υπηρεσίας, δίκης, γιορτής, κλπ.): *να τα προκρίνει ο αρχιερεύς ή ο κατά την ημέραν κριτής* Ελλην. νόμ. 584· *Περί εκείνου του εγγυτή οπού εγγυέται άλλον εις την αυλήν να έλθει εις την ημέραν-του* Ασσίζ. 257[21]· *ο αγκαλών ουδέν έρχεται εις την ημέραν-του, ουδέ έστρεψεν την ημέραν-του, ως εντέχεται* Ασσίζ. 218[4-5]· *Του σπανού την ημέραν και την ώραν τελούντες τον ανόσιον πάντες ‹γελάσομεν›* Σπανός (Eideneier) A 162. **12**) (Προκ. για δίκη) προθεσμία: *Έχει το έτερον μέρος άδειαν να επάρει ημέραν να σηκώσει τους μάρτυρας* Ελλην. νόμ. 522[13]. **13**) (Πληθ.) εργάσιμες μέρες, «καθημερινές» (Βλ. και Καραϊσκάκη [Δεφ., Λόγ. 318, κριτ. υπ.]): *οι μέρες και ‹οι› εορτές· δεν είναι όλες ίσια* Δεφ., Λόγ. 318. **14**) Ως προσωποπ.: *Ένεδος ο καλιππότης* (παραλ. 3 στ.) *Νήρεως υιός υπήρχεν, Ημέραν* (έκδ. έτσι) *μητέραν είχε* Ερμον. Ε 6.

ημεράζω, βλ. *μοιράζω.*

ημερεύω· *'μερεύγω,* Διήγ. ωραιότ. 528.

Από το επίθ. *ήμερος* και την κατάλ. *-εύω.* Η λ. και σήμ.

Ησυχάζω, ηρεμώ: *από τον φόβον-του κι' αυτός κλαίγει και δεν 'μερεύγει* αυτ. 570.

ημερινός ο, Λίβ. Ν 1226, εσφαλμ. γρ. αντί *αυγερινός* (Βλ. και Χατζηγιακ., Δημώδη Α', σ. 97).

ημερινώς, επίρρ.

Από το επίθ. *ημερινός.* Η λ. τον 4.-5. αι. (Steph., Θησ.).

Κατά τη διάρκεια της ημέρας: *την δέσποιναν αφήκεν* (ενν. ο *μισθωτός*) *εις το στρώμαν, το στρώμαν το βασιλικόν... οπ' έστρωσεν ημερινώς μετά χαρίτων όλων* Καλλίμ. 1989.

ημερίς, επίρρ.

Από το ουσ. *ημέρα* και την κατάλ. *-ις.*

Κατά τη διάρκεια της ημέρας: *Έτσι νυκτίς και ημερίς* (έκδ. *ημαρίς·* διορθώσ.) *εις πόνους και εις θλίψη εστάθησαν χωρίς ποσώς το κλάψιμον* (έκδ. *κλαύψιμον·* διορθώσ.) *να λείψει* Θησ. ΙΑ' [12[7]].

ημεροκάματον το.

Από τα ουσ. *ημέρα* και *κάματος.* Η λ. στο Du Cange. Τ. *μεροκάματο* σήμ.

Μεροκάματο: *τους έδιδεν ο βασιλεύς από δύο και τρία άσπρα έξω από το ημεροκάματόν-τους* Διήγ. Αγ. Σοφ. 151.

ημερολόγος ο.

Από το ουσ. *ημέρα* και το *-λόγος.*

Μέσο μέτρησης των ημερών, ημερολόγιο· (εδώ) ημέρα: *μισσεύουν και τα κάτεργα μετά μεγάλου πλούτου, νότος βιαίος έσυρε πολλών ημερολόγων· ουκ ημπορούν τα κάτεργα να εξέβουν να παγαίνουν* Βυζ. Ιλιάδ. 1075.

ημερονύκτιον το· *ημερονύχθι (ον),* Δούκ. 237[15], Σαχλ., Αφήγ. 816· *ημερονύχτι (ον),* Μάρκ., Βουλχ. 349[7]· *μερονύκτι (ν),* Σαχλ. Ν 130, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 140, Κορων., Μπούας 19, Βεντράμ., Φιλ. 279, Ερωτόκρ. Α' 1089, Διήγ. ωραιότ. 858· *μερονύκτιον,* Λίβ. Esc. 2889· *μερονύχτι,* Ιστ. Βλαχ. 1162, Ερωτόκρ. Α' 1637.

Το μτγν. ουσ. *ημερονύκτιον.* Η λ. και σήμ.

Η διάρκεια μιας μέρας και μιας νύχτας, μερόνυχτο: *δεν μπορώ να κοιμηθώ όλον το μερονύχτι* Ch. pop. 203· *δώδεκα μερονύκτια αρμενίζει το καράβιν* Ιμπ. 650.

ημερονυκτοβαίνω.

Από το ουσ. *ημερόνυκτο* και το *βαίνω.*

Πηγαίνω μέρα-νύχτα: *οίος εις την εκκλησιάν ημερονυκτοβαίνει* Νεκρ. βασιλ. 123.

ημερόνυκτον το, Λίβ. P 1990, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1315, Rechenb. 77[3], 80[5]· *ημερόνυχθον,* Λίβ. Ν 2574· *μερόνυκτο (ν),* Διγ. (Trapp) Esc. 1338, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1448, Ιμπ. (Legr.) 626, Μαχ. 650[20], Διήγ. πανωφ. 59.

Από τα ουσ. *ημέρα* και *νύκτα.* Τ. *ημερόνυχτον* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. και σήμ. στον τ. *μερόνυχτο.*

Η διάρκεια μιάς μέρας και μιας νύχτας: *Μερόνυκτα δυο στάθηκαν Φραντσόζοι σ' απορίαν* Κορων., Μπούας 75· *ένα ημερόνυκτον έν' του φρονίμου η μάχη* Σπαν. Ο 67.

ημερόνυχθον το, βλ. *ημερόνυκτον.*

ημεροξημερώνομαι· *μεροξημερώνομαι.*

Από το ουσ. *ημέρα* και το *ξημερώνομαι.* Ο τ. *μεροξημερώνομαι* και σήμ.

Περνώ τις μέρες και τις νύχτες-μου: *Είχε χαρά πως βρίσκεται* (ενν. ο *Ερωτόκριτος*) *στη μυρισμένην κλίνη που μεροξημερώνουντον η κόρη που τον κρίνει* Ερωτόκρ. Ε' 56.

ήμερος επίθ., Παράφρ. Μανασσ. Β 306, Ιερακοσ. 473[30], Διγ. (Trapp) Gr. 325, Διγ. Ζ 549, Λίβ. (Lamb.) Ν 843, Λίβ. Esc. 981, 3380, Λίβ. Ν 842, 3006, Δούκ. 293[23], Ιστ. Βλαχ. 90, Διγ. Άνδρ. 325[23], Ερωτόκρ. Δ' 457, Διήγ. πανωφ. 58.

Το αρχ. επίθ. *ήμερος.* Η λ. και σήμ.

1) (Προκ. για πρόσ.) **α**) πράος, γλυκός, καλοσυνάτος, άκακος: *αμή αυτός* (ενν. *ο αφέντης*) *τους έκαμε ήμερους σαν αρνία* Ιστ. Βλαχ. 536· *μέρα και νύκτα, αφέντρα-μου, δουλεύω τση ομορφιάς-σου και προς εμένα ήμερη δεν είδα τη θωριά-σου* Στάθ. (Martini) Α' 274· *ήμερος ψυχή, καλλίστη, ταπεινόφρων* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 54· *Ομμάτια τα εκαλλώπισε με το εύνοστον η φύσις, ήμερα, μαύρα, πρόσχαρα, γοργά πολλά εις το βλέπειν* Λίβ. Sc. 1287· **β**) ταπεινός, υποταγμένος: *μηδέ σπαθί, μηδέ ραβδί επάνω-του* (ενν. *του αφέντη*) *να σύρεις, μόν' να σε κάμω ήμερον την κεφαλήν να κλίνεις* Ιστ. Βλαχ. 1292. **2**) (Προκ. για ζώα) εξημερωμένος· κατοικίδιος: *αδόνιν είχεν το κλουβίν ήμερον εδικόν-μου* Ερωτοπ. 293· *Γάδαρος ένας άγριος γάδαρον είδεν άλλον ήμερον* Αιτωλ., Μύθ. 110[2]. **3**) (Προκ. για φυτά) καρποφόρος: *ημέρου ... αμπέλου* Ιερακοσ. 486[18]· *ήμερα δένδρα* Γράμματα Μετεώρ. 87[12]. **4**) (Προκ. για τόπο) κατοικημένος: *για τούτη* (ενν. *την Πανώρια*) *πάντα φεύγω από τους τόπους τσ' ήμερους κ' εις τσ' άγριους οδεύγω* Πανώρ. Α' 106. **5**) (Πληθ. μεταφ.) αξιόλογος: *φοβούμεσταν μεν χάσωμεν τα ήμερα διά τα άγρια· με του Θεού έχομεν την Αμμόχουστον, και μεν χάσομεν διά την Κερυνίαν την Αμμόχουστον* Μαχ. 434[15].

Το ουδ. ως ουσ. = πραότητα, καλοσύνη, ημερότητα: *η φύσις χάρισέν-του* (ενν. του

Διγενή) *και του Δαυίδ το ήμερον, Σολομώντος την γνώση* Διγ. Ο 2203· *ως ήκουσεν τούς λόγους-μου, μικρόν κατεμαλάχθη·* *μετέπεσεν εις ήμερον* (εκδ. *ημερόν·* διορθώσ.), *το μανικόν αφήκεν* Λίβ. Esc. 3385.

ημεροσκόπος, επίθ.· *η μ ε ρ ό σ κ ο π ο ς,* Ψευδο-Σφρ. 392^{9}.

Το αρχ. επίθ. *ημεροσκόπος.*

ημεροσύνη η· *'μ ε ρ ο σ ύ ν η.*

Από το επίθ. *ήμερος* και την κατάλ. *-σύνη.* Η λ. στο Somav. και σήμ. στη λογοτ. (Βλ. Κριαρ. (Ν. Εστ., Χριστούγ. 1973, 17).

α) Ημέρωμα, κατευνασμός: *σαν λύκοι αγριωμένοι* *απάνω εις τον αμιράν ετρέξαν θυμωμένοι.* *Όμως ωσάν εγροίκησαν το πως ελευθερώνει* *την αδελφή...* *επαύσασιν αφ' τον θυμόν κ' ήλθαν εις 'μεροσύνη* Διγ. Ο 309· **β**) γαλήνη· ομόνοια: *διατ' είσαι αντικείμενος, μισάς και την ειρήνην,* *ανθρωποκτόνος, φθονερός, δεν θέλεις 'μεροσύνην* Γεωργηλ., Θαν. 593· *απήτις έφταξεν εκεί, χαρά πολλή εγίνη* *κ' εις το φουσσάτο έκαμε περίσσα, 'μεροσύνη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 465^{14}.

ημερότης η, Σπαν. Α 510, Σπαν. (Ζώρ.) V 26, Σπαν. Ρ 266, Σπαν. U 539.

Το αρχ. ουσ. *ημερότης.* Η λ. και σήμ. στον τ. *ημερότητα.*

Ηπιότητα, πραότητα· γλυκύτητα: *εγώ της ημερότητος και της επιεικείας* *και της φιλανθρωπίας-σου και της πραότητός-σου* *μάρτυς ουκ ευπαράγραπτος* Γλυκά, Στ. Β' 65· *αμή την κακήν καρδιάν έβγαλε από τον νούν-σου* *και έχε ημερότηταν, μάλλον δέ και πραότην* Διγ. (Trapp) Esc. 437.

ημερού, επίρρ.· *μ ε ρ ο ύ.*

Από την ιδιωμ. γεν. *(η)μερού(ς)* του ουσ. *ημέρα* (βλ. Μενάρδ., Αθ. 8, 1895, 437, καθώς και Κουκ., Αθ. 42, 1930, 41).

Έκφρ. *μερού-νυχτού* = νύχτα — μέρα: *χίλια μάτια 'χει ο λογισμός· μερού-νυχτού βιγλίζου* Ερωτόκρ. Α' 1123.

ημερούτσικος, επίθ.

Από το επίθ. *ήμερος* και την υποκορ. κατάλ. *-ούτσικος.*

(Προκ. για τον άνεμο) αδύνατος: *άνεμος ημερούτσικος* Αχιλλ. L 746.

ημερόχειρος, επίθ.

Από το επίθ. *ήμερος* και το ουσ. *χείρ.*

Ήμερος, εξημερωμένος: *ημερόχειρον όφιν* Δούκ. 167^{26}.

ημέρωμα, το· *'μ έ ρ ω μ α.*

Το μτγν. ουσ. *ημέρωμα.* Τ. *'μέρωμαν* και σήμ. ιδιωμ. (Σακ., Κυπρ. Β', σ. 656). Η λ. και σήμ.

Ημερότητα· γλυκύτητα, τρυφερότητα: *μέσα στ' όχι και στο ναι, 'ς μέρωμα και αγριάδα* *έσωνε και κατάντανε της μέρας η ασπράδα* Ριμ. κόρ. 604.

ημερωμός ο, Χρον. Τόκκων 3386· *'μ ε ρ ω μ ό ς,* Διγ. Άνδρ. 332^{36}.

Από το *ημερώνω* και την κατάλ. *-μός.* Η λ. στο Somav. και σήμ.

Φρ. *δεν έχω (η)μερωμό* = **α**) δεν μπορώ να ημερέψω: *οι φοράδες ...* *... μερώνουνται ζιμιό πλιά παρά προβατίνες,* *αμ' οι γυναίκες 'μερωμό δεν έχουσιν αυτείνες* Πανώρ. Β' 8· (μεταφ.): *η αφορμή που στη φλακή τόσον καιρό την έχω* (ενν. *την Αρετούσα)* *κι' αγρίεψα ... και 'μερωμό δεν έχω* Ερωτόκρ. Ε' 222· **β**) δεν μπορώ να ησυχάσω, να ηρεμήσω (Για τη φρ. βλ. Ανδρ., Αθ. 51, 1940, 47-50): *Η πενθερά δέ έκλαιεν, ημερωμόν δεν είχεν* Διγ. Ζ 2134· *κλαίει ο Βελισάριος και 'μερωμόν ουκ έχει* Ριμ. Βελ. 616.

ημερώνω Προδρ. Ι 260, Διγ. (Trapp) Esc. 415, Ερμον. Ν μετά στ. 330, Χρον. Μορ. Η 414, Λίβ. Esc. 2153, Ιμπ. 164, Δούκ. 239^{5}, Σοφιαν., Παιδαγ. 98, Αιτωλ., Βοηβ. 31, Χρον. σουλτ. 124^{14}, Σταυριν. 491, Ιστ. Βλαχ. 1184, κ.π.α.· *μ ε ρ ώ ν ν ω,* Κυπρ. ερωτ. 44^{7}, 47^{3}· *μ ε ρ ώ ν ω,* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 65, Μαχ. 396^{31}, 510^{28}, Πικατ. 77, Πανώρ. Α' 127, 132, Β' 229, Ερωφ. Δ' 658, Ε' 320, Ιστ. Βλαχ. 1101, Διγ. Άνδρ. 361^{24}, Ερωτόκρ. Α' 676, 1217, Β' 400, Ε' 230, 1187, Ροδολ. Α' [702], Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1138], Φορτουν. (Vinc.) Γ' 484, Ιντ. δ' 103, Ζήν. Β' 29, 152, Διγ. Ο 1484, κ.π.α.

Το αρχ. *ημερόω.* Ο τ. *μερώνω* και σήμ. ιδιωμ. Η λ. και σήμ.

Α' Μτβ. **1**) (Προκ. για ζώο) ημερώνω, εξημερώνω· δαμάζω, τιθασσεύω: *το έναν-της χέριν ψιττακόν ημερωμένον είχε* Λίβ. Ρ 1772· *Ο Ηρακλής, που τα θεριά εμέρωνε τα άγρια* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [237]· *Ο Δανιήλ εμέρωσε λεοντάρια τα θηρία* Βεντράμ., Γυν. 13· *οι φοράδες να γλακού και να τσινοβολούσι,* *αλλά μερώνουνται ζιμιό πλιά παρά προβατίνες* Πανώρ. Β' 7· *Με τον καιρό μερώνουνται τ' αμέρωτα λιοντάρια* Πανώρ. Α' 137. **2**) Μεταφ. **α**) δαμάζω, τιθασσεύω: *ω θαύμα των θαυμάτων!* *πώς η αγάπ' εμέρωσεν το άγριο φουσσάτον* Διγ. Ο 490· *Αμ' ο καιρός, αφέντρα-μου, που κάνει τσ' αγγουρίδες* *γλυκιές, μερώνει, κάτεχε, κι' όλες τσι κορασίδες* Πανώρ. Γ' 192· *Ρινάλδο, πως εμέρωσες το δάσος* (ενν. *των εχθρών*) *μοναχός-σου* *τόσ' όσο μού 'ναι μπορετό, περίσσια φχαριστώ-σου* Ερωφ. Ιντ. γ' 97· **β**) κατευνάζω, καταπραΰνω, μαλακώνω: *έστειλαν με μεγάλην παράκλησιν ... εις τον Αχιλλέα να τον ημερώσουσι και πολλά χαρίσματα* Τρωικά 529^{8}· *Η φρόνεψη τη μάνητα και το θυμό μερώνει* Ζήν. Β' 421· *τον πόνο-μου αρνεύγω και μερώνω* Ερωτόκρ. Γ' 526· *με το φώς-τσ' εμέρωνε του δάσου την αγριάδα* Πανώρ. Α' 322· *Μέ την γνώση-σου μέρωσε τα παιδιά-μου·* *θωρώ-τους που μαλώνουσι και λακταρεί ‹η› καρδιά-μου* Αλεξ. 2402· *να μπουν μεσόν-τους να τους μερώσουν* Μαχ. 652^{6}. **3**) (Προκ. για φυτό, γη) κάνω κ. ήμερο, καλλιεργημένο: *Εκείνα τα κηπεία τα εξεχώνευσαν οι γονείς-μου και ημέρωσαν... και εφύτευσαν ... διά το Μοναστήριν* Χειλά, Χρον. 357· *η γη οπού έχει τα ήμερα δένδρα ποτέ οι γονείς ημών τα εφύτευσαν και ημέρωσαν και αυτήν* Γράμματα Μετεώρ. 87^{12}. **Β'** Αμτβ. **1**) (Προκ. για ζώο) γίνομαι ήμερος, ημερεύω: *Μα, πέ-μου πούρι: Εμέρωσε τ' άγριο θεριόν εκείνο;* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 63· *Εμέρωσεν ο λύκος άγριος* Μαχ. 186^{6}· *τ' άγρια θεριά μερώνουσι με τον καιρό στα δάση* Ερωτόκρ. Γ' 1630· *αν είσαι δράκος, ν' απρακτείς και λιόντας, να μερώσεις* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.— v. Gem.) 320. **2**) Μεταφ. **α**) κατευνάζομαι, «μαλακώνω»: *ο κύρης του Ρωτόκριτου γλυκαίνει και μερώνει* Ερωτόκρ. Γ' 892· *Με τον καιρό απ' αγγριστεί μερώννει* Κυπρ. ερωτ. 44^{7}· *τότε η ψυχή-του μέρωσεν, τον πόλεμον εφήκεν* Αχιλλ. (Haag) L 1063· *δε μπορεί ο νούς-μου να μερώσει* Ερωτόκρ. Δ' 110· **β**) ησυχάζω, γαληνεύω: *από του αγίου Νικολάου την ημέραν εμέρωσεν και η θάλασσα* Διήγ. πανωφ. 60· *μέρωσεν η θάλασσα και έγινεν σαν πρώτα* Διήγ. ωραιότ. 927· *απήτις εγαλήνευσεν κι' ο άνεμος μερώνει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 448^{23}· **γ**) συμφιλιώνομαι με κάπ.: *να μερώσουν με τους Γενουβήσους διά μάλλωμαν τό γίνην μεσόν-τους με τους Κυπριώτες* Μαχ. 68^{30}. **3**) Μεταφ. **α**) κατευνάζομαι, μαλακώνω, γλυκαίνω: *έτσι κ' η μάχη του κυρού μερώνεται κ' εκείνη* Ερωτόκρ. Γ' 170· **β**) μετριάζομαι, λιγοστεύω: *Πείνα-μου, πάλιν πείνα-μου και δεύτερον σε γράφω* *και τώρα μόνον άφες-με, ότι ψωμίν ουκ έχω·* *παύ'* (ενν. *η πείνα-μου*) *ώς να πάρω δανεικόν, ποσώς ουκ ημερώθη* Προδρ. IV 208. **4**) Φρ. *μερώνει η ώρα*= ξημερώνει: Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 361· πβ. ΙΛ, λ. *αμέρωτα* Ι και Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *ημερώνω* ΙΙ 1.

Η μτχ. παρκ. ως επιθ. = **α**) ήμερος: *κάνου τα πικρά γλυκά και τ' άγρια ημερωμένα* Στιχουργ. Δ' 13· **β**) (μεταφ.) ήμερος, μαλακός, ήσυχος, πράος: *βλέμμα μερωμένο* Λεηλ. Παροιχ. Αφ. 14· *πράξις ... ημερωμένη* Φλώρ. 1176· *μερωμένο πρόσωπο* Αποκ. Θεοτ. ΙΙ 89· *λόγους ημερωμένους* Διγ. (Trapp) Esc. 415.

ημέρως, Πατρ. Ματθ. 130[115] (έκδ. *ημερώς*· διορθώσ.).

Το μτγν. επίρρ. *ημέρως*.

Με γλυκό, με μαλακό τρόπο: *ομοίως και πρέσβεις Βουλγαρίας και Βλαχίας ... και πάντας ημέρως προσαγορεύσας ... απέλυσε* Δούκ. 133[21].

ημέρωσις η.

Το μτγν. ουσ. *ημέρωσις*.

Ημέρωμα, εξημέρωση: *ημέρωσιν γαρ προξενεί το επί χειρός βαστάζεσθαι* (ενν. *τον ιέρακα*) *και μεταδιδόναι κολακείας και ποππυσμάτων* Ιερακοσ. 502[13].

ημερωτής ο.

Το μτγν. ουσ. *ημερωτής*.

Δαμαστής: *Ω παντοδύναμε θεέ* (ενν. *Έρωτα*), *οπού 'σαι των ανθρώπων και των θεών ημερωτής με τον γλυκύν-σου τρόπον* Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [1462].

ημίγυμνος, επιθ.

Το μτγν. επιθ. *ημίγυμνος*.

Μισόγυμνος: *κλέψαντες* (ενν. *οι φώρες*) *ώχοντο, κενά καταλιπόντες πάντα* (παραλ. 1 στ.) *ώς αίφνης ευρεθήναι-με γυμνόν εξ ημιγύμνου* Γλυκά, Αναγ. 358.

ημιζών, μτχ. επιθ.

Από το *ημι-* και τη μτχ. ενεστ. του *ζω*.

Μισοπεθαμένος: *τους καβαλάρους ηύρασιν* (ενν. *οι Τούρκοι*) *οπού 'σαν ημιζώντες* Αχέλ. 1142.

ημιθανής, επιθ., Φλώρ. 547.

Το μτγν. επιθ. *ημιθανής*.

Μισοπεθαμένος: *ημιθανής εκείτετον* αυτ. 673.

ημικραίπαλος, επιθ., Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 25[24].

Από το *ημι-* και το ουσ. *κραιπάλη*. Για τη λ. βλ. και Steph., Θησ.

Μισομεθυσμένος: *έξοινος γενόμενος ήδη ο παις και ημικραίπαλος νώτα τοις βαρβάροις αυτίκα έδωκε* αυτ. 55[11].

ημικράνιον το· *'μ ι κ ρ ά ν ι ο ν*.

Το ουδ. του μτγν. επιθ. *ημικράνιος* ως ουσ.

Το μισό μέρος του κεφαλιού?: *Εις κεφαλαλγίαν. Εν ονόματι του Πατρός και του Υιού... 'μικράνιόν τι πονείς ή τι πάσχεις;* Ιατροσ. 18[28].

ημίκρανον το, Σταφ., Ιατροσ. 17 τίτλ., 6, 9.

Το μτγν. ουσ. *ημίκρανον* (L-S Κων/νίδη).

Ημικρανία, πονοκέφαλος: *φεύγε, το ημίκρανον, ... από τον δούλον του Θεού δείνα* Ιατροσ. 18[19]· *εις ημίκρανον από ψύχρας* Ιατροσ. κώδ. υλζ'.

ημικύων ο.

Το αρχ. ουσ. *ημίκυνες* στον εν.

(Μεταφ. ως βρισιά) σκυλί: *ω ημικύον και απάνθρωπε μηχανορράφε* Ψευδο-Σφρ. 434[7].

ημίκωλα τα· *ε μ ί κ ω λ α*· *'μ ί κ ω λ α,* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 998 (κριτ. υπ.).

Από το *ημι-* και τον πληθ. του ουσ. *κώλον*. Για τον τ. *εμίκωλα* βλ. Eideneier (Ελλην. 28, 1975, 457) και Χατζιδ. ΜΝΕ Β' 343. Πβ. όμως και Ξανθ., B-NJ 5, 1927, 368.

Οπίσθια: *εδαγκώναν ... οι μέν από τον σφόνδυλον, οι δέ από την ράχην και από τα εμίκωλα και από την κοιλίαν* Αυτ. 998.

ημίξηρος, επιθ.

Το μτγν. επιθ. *ημίξηρος*.

Μισολιπόθυμος: *Ο γαρ Μαχουμέτ εν κυνηγίῳ ιππεύων ... πίπτει του ίππου επιληψίᾳ κεκρατημένος ημίξηρος* Δούκ. 163[12].

ημιπληξία η, Σφρ., Χρον. μ. 14[24].

Από το *ημι-*, τον αόρ. του *πλήττω* και την κατάλ. *-ία*.

Ημιπληγία: *τη αυτή ημέρᾳ μετά το άριστον επήλθε τῳ βασιλεί το της ημιπληξίας νόσημα* Ψευδο-Σφρ. 256[8].

ημίσευμα το.

Το μτγν. ουσ. *ημίσευμα*.

Αποδεκατισμός: *ταύτην λέγεσθαι νίκην θανατηφόρον, νίκην ημίσευμα λαού, νίκην φθοράν ανθρώπων* Γλυκά, Στ. Β' 20.

ήμισος, επιθ., Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 117, Ασσίζ. 140[17], 169[9], 170[2], 198[16], 222[13], 230[1,9], 231[1], 237[14], 316[21], 337[28], 361[3], 421[21], Act. Xér. 9[33], Χρον. Μορ. Η 3097, 3248, 7658, 7659, Απολλών. 394, 409, 551, Χρον. Τόκκων 2556, 3654, Φυσιολ. (Legr.) 827, 828, Μαχ. 24[15], Διαθ. Ντεφαΐτζ. 177, Γεωργηλ., Θαν. 151, Βυζ. Ιλιάδ. 1014, Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας 164[23,24], Ανων., Ιστ. σημ. ρμα'· *η μ ι σ ό ς,* Σταφ., Ιατροσ. 12[350], Καραβ. 492[18], 496[4], 497[6]· *ε μ ι σ ό ς,* Στάθ. (Martini) Β' 149, Γ' 453, Διήγ. πανωφ. 59· *μ ι σ ό ς,* Κομν., Διδασκ. Δ 361, Γεωργηλ., Θαν. 151, Σαχλ., Αφήγ. 88, Κορων., Μπούας 32, Πεντ. Γέν. XXIV 22, Ερωτόκρ. Δ' 1699, Στάθ. (Martini) Α' 181, Β' 271, Γ' 213, Λίμπον. 51· θηλ. *η μ ί σ η,* Μαχ. 544[2].

Από το επιθ. *ήμισυς*. Για τη λ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 11. Για τους τ. *ημισός -μισός* βλ. Χατζιδ., Αθ. 1, 1889, 492 και Αθ. 18, 1906, 431 κε. Η λ. στον Κατσαΐτ., Θυ. Γ' 62, 383 και σε έγγρ. του 1721 (Δρακάκη, Η Σύρος επί Τουρκοκρατίας Α' 44). Η λ. και σήμ.

Μισός: *επλέρωσεν τα ζ' σορδία και ήμισον του απίστου εγκλήματος τον εποίκεν απάνωτου* Ασσίζ. 219[13]· *με τους Κεφαλληνούς, με δέκα φαμιλίτες την αφεντιάν την ήμισην ηπήρεν των Σπαταίων* Χρον. Τόκκων 1370.

Το ουδ. ως ουσ. = το μισό: *εφάνη-του ότι εκέρδισε το ήμισο του κόσμου* Χρον. Μορ. Ρ 3248· *εις την εχρονίαν ατμη' έπεψεν ο Θεός θανατικόν μέγαν διά τας αμαρτίες-μας, και επέθανεν το ήμισον του νησσίου* Μαχ. 60[27].

ημισφαγής, επίθ.

Η λ. σε Γλωσσάρ. (Βλ. L-S και L-S suppl.).

Μισοσφαγμένος, μισοπεθαμένος: *απέθνησκον μέν οι πολλοί τοις βέλεσι τρωθέντες, ημισφαγείς ουν έτεροι τη γη προσεφηπλούντο* Βίος Αλ. 3626.

ημισφαίριον το.

Το αρχ. ουσ. *ημισφαίριον*. Η λ. και σήμ.

Ημικύκλιο: *το δέ γε ημισφαίριον του βήματος στρογγύλον μετά ψηφίδων πέφυκε χρυσοειδών ποικίλων* Παΐσ., Ιστ. Σινά 827.

ημίτονος, επίθ.

Από το *ημι*-και το ουσ. *τόνος*.

Που δέν έχει δύναμη σωματική· «μισοπεθαμένος»: *τέκνον, εκ παντός ου μη είπης ζων υπάρχω, αλλ' ημιθνήν, ημίτονον, φεύ μοι, το τέκνον, φεύ μοι* Σπαν. (Λάμπρ.) Va 29.

ημιτριήρης η.

Από το *ημι*- και το αρχ. ουσ. *τριήρης*.

Είδος πλοίου: *'Ηλθον δέ μετ' αυτού και έτεραι ημιτριήρεις, αί κατά την των Λατίνων διάλεκτον τετραήρεις επονομαζόμεναι* Ψευδο-Σφρ. 324^{8}.

ημιώριον το.

Το μτγν. ουσ. *ημιώριον*.

Μισή ώρα: *η των λ' ποδών* (ενν. *εμβατή*) *γεμίζεται εν ημιωρίω* Rechenb. (Vog.) 96^{16}.

ημπλέπω, βλ. *εμβλέπω*.

ημπορ-, βλ. *μπορ-*.

ημπορεζόμενος, μτχ., βλ. *ημπορώ*.

ημπόρεση, η, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 101· *ε μ π ό ρ ε σ η,* Γύπ. Πρόλ. Διός 16, Ερωφ. Ιντ. α' 156, Γ' 241, Ερωτόκρ. Ε' 271, Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 117, Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' [26], Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 98, Δ' 220, Ιντ. α' 39, β' 70, 100, γ' 50· *μ π ό ρ ε σ ι ς- -σ η,* Δεφ., Λόγ. 137, Πανώρ. Β' 12, Γ' 322, Ερωφ. Α' 578, 617, Β' 18, 392, Γ' 358, Δ' 625, Ερωτόκρ. Β' 77, Ε' 1032, Στάθ. (Martini) Β' 213, Ροδολ. Αφ. [44], Ε' [25], Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [124], Γ' [1010], Φορτουν. (Vinc.) Β' 163, Δ' 186, 501, Ε' 94, Ζήν. Α' 70, Δ' 219, Ε' 347, Τζάνε, Κρ. πόλ. 268^{30}, 477^{13}, 522^{19}, 537^{7}, κ.α. *μ π ό ρ η σ η,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 577^{20}.

Από το *ημπορώ* και την κατάλ. -*ση*. Ο τ. *μπόρεση* και σήμ.

1α) Δύναμη: *ήδειχνε την εμπόρεση τσ' αγάπης τη μεγάλη* Ερωτόκρ. Β' 308· *του έρωτα η μπόρεση και τση φιλιάς η χάρη* Ερωτόκρ. Α' 6· *δει θέλετε τη μπόρεση απ' έχουν τ' άρματά-μου* Ερωφ. Ιντ. γ' 86· *Μπλιο μπόρεση ο λογαριασμός δεν έχει να βουηθήσει* Ερωτόκρ. Α' 267· *έδειξεν μπόρεσην πολλήν με δύναμην περίσσαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 310^{9}· **β**) δυνατότητα: *έγραψα σ' όλα πού 'λαχα κατά την μπόρεσήν-μου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 135^{10}· *όλες τσι στράτες των αστρώ και την εμπόρεσή-τως Αιγύπτιοι επρωτογνώσασι* Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' [339]. **2α**) Κυριαρχία, εξουσία: *δε φτάν' η γνώση τ' αθρώπου απού την μπόρεση του πόθου να γλυτώσει* Ερωφ. Δ' 120· *Γκιόστρα να κάμει ορδίνιασε* (ενν. *ο Ρήγας*) *με την ημπόρεσήν-του* Ευγέν. 1020· **β**) κατοχή: *ό,τι άλλο πράμα βρίσκεται νά 'χω στη μπόρεσή-μου* Ερωφ. Α' 506. **3**) 'Ανεση (οικονομική), «βολή»: *'ς κείνους π' ουκ έχουν μπόρεσην να δώσεις την βοήθεια ;* Δεφ., Σωσ. 314.

ημπορετός, επίθ., Χριστ. διδασκ. 87, 114, 178, 300, Τζάνε, Κρ. πόλ. 370^{12}· *ε μ-π ο ρ ε τ ό ς,* Κορων., Μπούας 152, Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 87· *μ π ο ρ ε τ ό ς,* Ch. pop. 785, Ριμ. κόρ. 640, Κυπρ. ερωτ. 68^{4}, Ερωφ. Α' 99, 412, Β' 27, 67, 200, Γ' 128, Δ' 335, Ε' 26, Βοσκοπ. 77, Ερωτόκρ. Α' 2063, Β' 419, 2185, Δ' 449, Ε' 681, Θυσ.^{2} 383, 666, Στάθ. (Martini) Γ' 484, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 133, Β' 47, Ροδολ. (Μανούσ.) Δ' [123], Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [208], Δ' [993], Φορτουν. (Vinc.) Α' 126, Β' 82, Γ' 665, Διγ. Ο 1621, Τζάνε, Κρ. πόλ. 535^{9}, 561^{13}, κ.π.α.

Από το *ημπορώ* και την κατάλ. -*τός*. Βλ. και Du Cange, λ. *εμπορείν*. Ο τ. *μπορετός* και σήμ.

1) Που μπορεί να γίνει, δυνατός, κατορθωτός, εύκολος: *Δεν είναι μπορετόν ποτέ, για να την αγαπήσει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [736]· *δίχως-σου πώς είν' μπορετό στον κόσμο μπλιο να ζήσω ;* Ερωτόκρ. Ε' 987· *ά και να ήτον μπορετόν να ανοίξετε τους τάφους* Διήγ. πανωφ. 58· *όλους μεγάλους τσ' έκανα αν ήτο μπορετό-μου* Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 16· *Ζέστη πώς είναι μπορετό το χιόνι να γεννήσει* Ερωφ. Α' 7. **2**) Δυνατός, ισχυρός: *δυό 'σα μπορετοί και βασιλιοί μεγάλοι* Ερωτόκρ. Δ' 868.

ημπόρια η· *'μ π ό ρ ι α.*

Από το *ημπορώ* και την κατάλ. -*ια*.

Οικονομική δυνατότητα, πλούτος: *άλλες να έχουσι χρυσές άλυσες να φορούσιν χοντρές κατά την δύναμιν και 'μπόριαν να κρεμούσιν* Γεωργηλ., Θαν. 135.

ημπορώ, Σπαν. V 169, Λόγ. παρηγ. L 239, Ασσίζ. 33^{25}, 350^{3}, 408^{4}, Ελλην. νόμ. 554^{25}, Διγ. (Trapp) Esc. 118, Βέλθ. 633, 1195, Πόλ. Τρωάδ. 242, Χρον. Μορ. 4, 2303, Περί ξεν. Α 243, Ερωτοπ. 470, Απολλών. (Wagn.) 594, Λίβ. Sc. 690, Λίβ. Esc. 3362, Φυσιολ. (Legr.) 46, 806, Μαχ. 16^{35}, 276^{21}, 640^{14,37}, Σφρ., Χρον. μ. 118^{4}, Θησ. Πρόλ. [104], Β' [13^{2}], Ch. pop. 163, Βουστρ. 496 (κριτ. υπ.), Συναξ. γυν. 272, Σαχλ., Αφήγ. 749, Κορων., Μπούας 135, Πεντ. Αρ. XXII 37, Πτωχολ. α 834, Αιτωλ., Μύθ. 72^{15}, 115^{14}, 129^{7}, Θρ. Κύπρ. Μ 102, Χρον. σουλτ. 31^{3}, 91^{31}, Κυπρ. ερωτ. 13^{9}, 23^{5}, Ερωφ. Β' 298, Δ' 19, Ε' 354, 620, Ιστ. Βλαχ. 2053, Σουμμ., Ρεμπελ. 163, 174, 186, 187, Διγ. 'Ανδρ. 386^{9}, Θυσ.^{2} 987, Ευγέν. 901, Στάθ. (Martini) Γ' 492, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 14, Ροδολ. (Μανούσ.) Δ' [202], Ροδολ. Ε' [332, 374], Διήγ. πανωφ. 59, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [720], Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 104, β' 119, Γ' 274, 601, Διγ. Ο 2005, Διακρούσ. 80^{9}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 219^{6}, 389^{1}, 475^{18}, Τζάνε, Φυλλ. ψυχ. Αφ. 27, κ.π.α.· *ε μ π ο ρ ώ,* Ασσίζ. 35^{6}, 53^{15}, 149^{14,5}, 307^{3}, 350^{1}, 461^{2}, Πόλ. Τρωάδ. 764, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 3158, Αχιλλ. L 1222, Αχιλλ. N 131, 135, Αχιλλ. Ο 87, Χρον. Τόκκων 911, Μαχ. 10^{11}, 20^{12}, 186^{35}, 514^{37}, Σφρ., Χρον. μ. 30^{12}, Κάτης 49, 'Ανθ. χαρ. 288^{20}, Σαχλ., Αφήγ. 66, Κορων., Μπούας 32, Αχέλ. 1202, 1659, Κυπρ. ερωτ. 1^{10}, 38^{8}, 49^{4}, 101^{7}, Παλαμήδ., Βοηβ. 27, 1359, Αγαπητ., Εις αγ. Δέκα 42, Ζήν. Ε' 9, Ροδινός Νεόφ., Περί ηρώων (Κουρν.) 227, κ.ά.· *η π ο ρ ώ* (αν δεν πρόκ. σε ορισμένες περιπτώσεις για κακή απόδοση του φθόγγου *μπ*), Σπαν. Α 98, 589, Σπαν. V 26, 65, 193, Κομν., Διδασκ. Δ 40, 94, Διδ. Σολ. Ρ 59, 109, Ασσίζ. 275^{21}, 349^{31}, 400^{30}, Επιθαλ. Ανδρ. Β' 555, Ιατροσ. κώδ. υπη', υπθ', Θησ. (Foll.) Ι 54, Συναξ., γυν. 627, 718, Σοφιαν., Παιδαγ. 113, Κώδ. Χρονογρ. 51, Χρον. σουλτ. 82^{10}, 139^{28}, Ιστ. πατρ. 114^{1}, Αλφ. (Mor.)

III 25, κ.α.· *μ π ο ρ ώ,* Ch. pop. 201, 437, Κορων., Μπούας 51, 67, Βεντράμ., Φιλ. 116, Πεντ. Δευτ. XXVIII 27, Κυπρ. ερωτ. 23[1], 137[3], Γύπ. Πρόλ. Διός 15, Πανώρ. Α' 5, Β' 181, 563, Γ' 106, 332, Δ' 15, 395, Ερωφ. Αφ. 62, Α' 486, Β' 318, Γ' 253, Ε' 69, Φαλλίδ. 55, 58, Παλαμήδ., Βοηβ. 222, 1030, Ιστ. Βλαχ. 435, Διγ. Ἀνδρ. 387[15], Ερωτόκρ. Α' 145, 288, 378, 387, 432, 1001, 1085, 1183, 1263, 1307, Β' 67, 577, 889, Γ' 88, 294, Δ' 338, Στάθ. (Martini) Β' 201, Γ' 118, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 59, 117, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [759], Γ' [551], Δ' [563], Ε' [305, 1511], Λίμπον. Αφ. 62· 53, Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 38, Α' 19, Β' 54, 415, Γ' 122, 407, Δ' 301, Ζήν. Πρόλ. 195, Γ' 211, Διγ. Ο 1532, Τζάνε, Κρ. πόλ. 160[23], 171[2], 254[21], 397[20], 399[27], 461[10], 500[21], 528[19], 537[21], 541[3], κ.π.α.· *π ο ρ ώ*
Κρ. πόλ. 160[23], 171[2], 254[21], 397[20], 399[27], 461[10], 500[21], 528[19], 537[21], 541[3], κ.π.α.· *π ο ρ ώ*
(αν δέν πρόκ. σε ορισμένες περιπτώσεις για κακή απόδοση του φθόγγου *μπ*), Ασσίζ. 350[8], Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 352, Κορων., Μπούας 25, 68, 78, 130, 135, 144, Σοφιαν., Παιδαγ. 111, κ.α.· μτχ. *ε μ π ο ρ ε μ έ ν ο ς,* Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 19, Φορτουν. (Vinc.) Αφ. 6, Ιντ. α' 133, γ' 81, δ' 67· *ε μ π ο ρ ι ζ ά μ ε ν ο ς,* Κυπρ. ερωτ. 132[9]· *η μ π ο ρ ε ζ ό μ ε ν ο ς,* Σουμμ., Ρεμπελ. 164· *η μ π ο ρ ι ζ ά μ ε ν ο ς,* Κυπρ. ερωτ. 153[27]· *η μ π ο ρ ο ύ μ ε ν ο ς,* Θησ. Β' [20[4]], Ε' [3[4]]· *μ π ο ρ ε ζ ά μ ε ν ο ς,* Ch. pop. 372, Χούμνου, Κοσμογ. 1425, 2766, Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi 67, Δεφ., Λόγ. 503, 681, Αλφ. 11[48], Ἀλ. Κύπρ. 1742, Πανώρ. Πρόλ. 9, Α' 185, Ε' 91, 171, 179, 311, 350, Ερωφ. Πρόλ. 24, Α' 5, 67, 79, 225, 231, 487, Β' 191, 197, Κατζ. Β' 114, Γ' 215, 222, Δ' 385, Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 105, Ροδολ. (Μανούσ.) Δ' [125], Ροδολ. Ε' [101, 512], Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1014], Φορτουν. (Vinc.) Αφ. 11, Πρόλ. 42, Γ' 471, Δ' 450, Ε' 155, Ζήν. Β' 411, Τζάνε, Φυλλ. ψυχ. 47· *μ π ο ρ ε ζ ό μ ε ν ο ς,* Περί ξεν. Α 22· *μ π ο ρ ε μ έ ν ο ς,* Πανώρ. Ε' 18, 370, Ερωφ. Πρόλ. 11, 46, Α' 317, 523, 588, Β' 252, Γ' 258, 274, 333, Δ' 27, 340, 423, Ζήν. Δ' 378, 385, Ε' 229, Θυσ.[2] 92, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 26, Γ' 86, Δ' 61, 145, Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' [21, 344], Δ' [1], Ροδολ. Χορ. ε' [10], Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [234, 337, 801], Β' [78, 648, 710], Γ' [1355], Χορ. γ' [6, 19], Ε' [713], Φορτουν. (Vinc.) Β' 364, Ιντ. β' 27, 141, Τζάνε, Κρ. πόλ. 155[28], 380[10], 456[12], 470[9], 567[23]· *μ π ο ρ ε σ ά μ ε ν ο ς,* Περί γέρ. 12, 181· *μ π ο ρ ι ζ ό μ ε ν ο ς·* *μ π ο ρ ο ύ μ ε ν ο ς,* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk. — v. Gem.) 36, Θησ. Ε' [17[5], 104[5]], Ζήνου, Βατραχ. 148· *π ο ρ ι ζ ό μ ε ν ο ς,* Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi 57.

Για τη λ. και τους τ. -της βλ. Ανδρ., Λεξ., Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ. σ. 622] και Ξανθουδίδη [Φορτουν. σ. 243]. Ο τ. *εμπορώ* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 554). Ο τ. *μπορώ* και σήμ. Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 554). Το ρ. και ο τ. *μπορώ* μαζί με το να σχηματίζει το *μπορά* και *ημπορά,* που απ. σε κρητ. κείμενα, καθώς και στον Κατσαΐτ., Ιφ. Γ' 61.

1α) Ἔχω τη δύναμη, τη δυνατότητα να πραγματοποιήσω κ.: *αν ημπορείς ευεργετείν, αν ημπορείς χαρίζειν* Σπαν. Β' 222· *μήδ' ο χειμώνας νέφαλα τόσα μπορά σηκώσει* Ερωφ. Γ' 195· *το σπλάχνος κ' η αγάπη-σου μπορού να το νικήσου* Ερωφ. Δ' 391· *και ρίξουνε τα χώματα, να μη μπορά περάσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 515[8]· *α δε μπορού τα λόγια-μου, θέλω την ώρα εκείνη να μάθει με τα μαγικά πόσο μπορεί η Φροσύνη* Πανώρ. Α' 372· *πλέτερα δ' οι Κουρκούτηδες, πού 'θελαν να φανούσι πως κάλλιον παρά τους λοιπούς στον πόλεμον μπορούσι* Αχέλ. 600· *στό μπορείς και δύνεσαι βοήθεια τώνε δώσε* Ερωφ. Δ' 70· *αδύνεψεν ο Γάδαρος και πλέα δεν εμπόρει* Γαδ. διήγ. 21· *Δεν ημπορώ τα πόδια-μου καλά να τα πατήσω* Ζήν. Πρόλ. 151· **β**) έχω την ευχέρεια, μου είναι εύκολο κ.: *Ξεύρω πως είσαι βασιλιού παιδί, καθώς μπορούσι στες διάξες κ' εις τες πράξες-σου όλοι να το θωρούσι* Ερωφ. Α' 141· **γ**) κατορθώνω, πετυχαίνω κ.: *στην Σούδα δεν εμπόρεσαν ετότες για να μπούσι*

Τζάνε, Κρ. πόλ. 448[22]· *Εβιάστην με τους λόγους-του κάμποσο τον δαρμόν-τους και σιωπήν ημπόρεσε εκ την βοήν να έχει* Θησ. ΙΑ' [11[2]]. **2**) Ἔχω ψυχική δύναμη, αντέχω: *Ουκ ημπορώ απο του νυν οδύνας να βαστάζω* Ιμπ. 834· *εζάλισέ-με, δε μπορώ πλιό-μου να τον ακούγω* Φορτουν. (Vinc.) Β' 39· *δεν ημπορώ τα πάθη-μου, μηδ' απεικάζω ανίσως και δεν πεθυμώ να ξηψυχήσω* Κυπρ. ερωτ. 102[21]· *Μηδέ απορείς, αν εμπορώ, θεά-μου, μισσεύγοντα ν' αφήσω εμέν σ' αυτόν-σου* Κυπρ. ερωτ. 22[5]· *Αφέντη, απού το φόβο-μου δεν ημπορά μιλήσω* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 127· *όλος εμεταστάθηκα κ' επόμεινα σαν ξύλο και δεν εμπόρου στο χαρτί πλιο να γυρίσω φύλλο* Φορτουν. (Vinc.) Α' 221. **3**) Ἔχω το δικαίωμα, την εξουσία να κάνω κ.: *Ὡδε λέγει εκείνον τό εμπορούν να ποίσουν οι κριταί* Ασσίζ. 276[25]· *αν ένι και έχει τινάς ένα πράγμα και το ορίζει,... δεν ηπορεί τινάς να το επάρει από το χέρι-του* Ιστ. Βλαχ. 170[14]. **4**) Ξέρω, κατέχω κ.: *τι να λέγω ουκ εμπορώ, τι να τον επαινέσω* Αχιλλ. L 1222. **5**) (Απρόσ., συν. με άρν.) δεν είναι δυνατό, μπορετό, «γραφτό» σε γ' πρόσ.: *η πίστις ημών η Καλλίπολις ένι και ουδέν εμπορεί να την δώσομεν* Σφρ., Χρον. μ. 12[27]· *νεώτερε, τό πεθυμάς δεν ημπορεί να τό 'χεις* Ερωτοπ. 644· *Πάλι και δε μπορά γενεί τα κάστρα ν' απομείνουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 538[17].

ηνάχλιο το, βλ. *ανάχλιο.*

ηνεύω, Ερμον. Η 119.

Πιθ. πλαστός τ. αντί *νεύω* (Βλ. *νεύω*).

ηξερεμός ο, βλ. *ξερεμός.*

ηξε(ύ)ρω, βλ. *ξέρω.*

ηξηντακόμματον το, βλ. *εξηντακόμματον.*

ηπατικός, επίθ., Ορνεοσ. αγρ. 522[12].

Το μτγν. επίθ. *ηπατικός.* Η λ. σε παπυρ. και σχόλ. και σήμ.

(Προκ. για φαρμακευτικό βότανο) που δρα (?) στο ήπαρ: *Εάν ο ιέραξ την κεφαλήν ρευματίζηται, ούτως αυτόν περιποίησον: αλόην ηπατικήν ολίγην τρίψας εξ αυτής εις κρέας βάλε* Ορνεοσ. 545[15].

ηπορώ, βλ. *εμπορώ.*

ήρα *η.*

Το αρχ. ουσ. *αίρα.* Η λ. και σήμ.

Είδος φυτού, παράσιτο στο σιτάρι: Αγαπ. Γεωπον. 93.

ήρωας ο, Πόλ. Τρωάδ. 779 (αιτ. *ήρων*), Ερμον. Α 8 (γεν. *ηρώου*), Υ 318· *έ ρ ω α ς,* Ζήν. Β' 304, Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 69.

Το αρχ. ουσ. *ήρωας.* Ο τ. από το ιταλ. *eroe* (Βλ. και *Ερώα η*). Η λ. και σήμ.

Ἡρωας: *επτακόσιοι ήρωες ακολουθούν οπίσω* Πόλ. Τρωάδ. 558.

ήσκα και **ήσχα** *η,* βλ. *ίσκα.*

ησκιάδα *η.*

Από το ουσ. *ήσκιος* και την κατάλ. *-άδα.*

Σκιά: *έχ' ακριβήν και τ' όμορφου* (έκδ. *όμορφον·* διορθώσ.) *κορμιού-του* (ενν. του

Σίλβιου) την ησκιάδα και των ποδιών-του την συρμήν, που γέμουν γληγοράδα Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [121].

ησκιάζω, βλ. *σκιάζω.*

ησκιοδροσερός, επίθ.

Από το ουσ. *ήσκιος* και το επίθ. *δροσερός.*

Που έχει ήσκιο και δροσιά: *Ουδ' είχ' αλλάξει την θωριάν* (ενν. του δάσους) *την ησκιοδροσερήν-σου* Σουμμ., Παστ. φιδ. Β' [781].

ήσκιος ο, Ιων. 217[5], Εβρ. ελεγ. 168, Ερωτοπ. 272, Ζήνου, Βατραχ. 99, Σοφιαν., Παιδαγ. 111, Εκατολ. Μ 67, Πανώρ. Α' 321, Σουμμ., Παστ. φιδ. Γ' [756], Δ' [37, 839]· *ή σ χ ι ο ς,* Θησ. Ζ [37[4]]· *η σ χ ι ό ς,* Πικατ. 551.

Για τη λ. βλ. Ανδρ., Λεξ. Η λ. και σήμ.

1α) «Είδωλο», φάντασμα: *γι' αγάπη-του κεινού που τόσα τον ηγάπας, οπού ακόμη φαίνεται ο ήσκιος-του ομπρός-σου* Θησ. ΙΒ' [39[6]]· *πώς να μιλήσω δύνομαι 'πειδή και δεν κατέχω ανίσως κ' είμαι ζωντανός ή ήσκιος να μετέχω;* Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [1567]· **β)** σκιά: *σκιάζεται εκ τον ήσχιον-της* (ενν. η νέα νύφη) *ωσάν η ελαφίνα* Σπαν. (Ζώρ.) V 589· *αλλ' έχουσιν και κάτοπτρα, τά λέγουσιν καθρέπτες, και βλέπουσιν τον ήσκιον-τους οι νέες κοπελούδες* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 929. **2)** Τόπος σκιερός, ήσκιος: *με τα φύλλα τα πλατιά, με τον πολύν τον ήσκιον* Ερωτοπ. 267· *η κόρη η ωραιωτική ώραν μεσημερίου στον ήσκιον παραδιάβαζεν εις τα δεντρά 'ποκάτω* Αχιλλ. (Haag) L 689.

ησκιωμάδα η.

Από το ουσ. *ήσκιωμα* και την κατάλ. *-άδα.*

Σκιά (εδώ η χρ. μεταφ.): *Σιμά εις τον οποίον* (δηλ. τον Θεόν) *δεν είναι αλλάξιμον ή μεταλλαγμού ησκιωμάδα* Χριστ. διδασκ. 2.

ηστάνομαι, βλ. *αισθάνομαι.*

ηστόντα, μτχ., βλ. *είμαι.*

ήσυχα, επίρρ.

Το αρχ. επίρρ. *ήσυχα* (L-S, λ. *ήσυχος*). Η λ. και σήμ.

α) Ήσυχα, αθόρυβα: *προς την βάιαν ήσυχα ελάλει στο αφτί-της* Διγ. Α 1695· *εις το κρεββάτιν, έλεγεν, άγωμεν, κράτει, θεώρει, ήσυχάτε και γαληνά, τινάς μη σε νοήσει* Πόλ. Τρωάδ. 102· **β)** ειρηνικά: *είδηση, αφέντη, βάλε, να μηδέν γδύνουν τ' εκκλησιές· ήσυχα να περάσου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 262[11].

ησυχάζω, Διγ. Ζ 796, Ερμον. Π 245, Βίος οσ. Αθαν. 246, 252, Έκθ. χρον. 33[18], 45[3], Βακτ. αρχιερ. 166, Τζάνε, Κρ. πόλ. 240[10]· *'σ υ χ ά ζ ω,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 502[3], Λιβ. Esc. 286.

Το αρχ. *ησυχάζω.* Η λ. και σήμ.

Α' (Μτβ.) σταματώ, παύω κ.: *κατέλαβεν η νύξ γαρ κ' ησυχάσαν* (ενν. *οι Έλληνες και οι Τρώες*) *του πολέμου* Ερμον. Λ 164. **Β'** (Αμτβ.) **1α)** Παύω ενέργεια, παραμένω ήσυχος, αδρανώ: *ποιήσας* (ενν. ο *αυθέντης*) *ειρήνην μετά πάντων έμεινεν ησυχάζων* Έκθ. χρον. 45[6]· ‹*Τ*›*ότε και ο Λαγκράφιος εκείσε πλησιάζει μετά δυνάμεως πολλής κι' ο καίσαρ ησυχάζει* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 746· **β)** απαλλάσσομαι από φροντίδα, ησυχάζω, ηρεμώ: *εύρον γαρ την κεφαλήν αυτού* (ενν. *του βασιλέως*) *και ανεγνώρισαν ... οι έτεροι άρχοντες, και ούτως ησύχασεν* (ενν. *ο αυθέντης*) Έκθ. χρον. 16[22]· *Αν κάθεσαι αμέριμνος* (ενν. *αφέντης*), *την μέριμναν βαστάζουν* (ενν. *οι ιερείς*), *διατ' εσέν φροντίζουσι, ποτέ δεν ησυχάζουν* Ίστ. Βλαχ. 1784. **2α)** Παύω, καταπραΰνομαι, γαληνεύω: *τον θρήνον και την πνιγμονήν, ... και τον δαρμόν τον τόσον, τον ήξευρες της δέσποινας ημών, ...ησύχασεν, έπεσεν, εμαλάχθην* Καλλίμ. 2131· **β)** μένω ήσυχος, σιωπώ: *Συ δ' όταν τίποτε* (*καλόν*) *κατόρθωμα ποιήσεις, μη επαίρου, ... μηδέ καυχάσαι τούτο. Άλλοι ας λέγουν ως διά σε, συ δέ ησύχαζέ-μου* Σπαν. (Λάμπρ.) Vα 513. **3)** Αναπαύομαι, ησυχάζω: *Εάν από λαγωού κακωθή* (ενν. ο *ιέραξ*). *Ποίησον αυτόν ησυχάσαι ημέρας επτά* Ορνεοσ. αγρ. 570[21]. **4)** (Εκκλ.) ζω σαν αναχωρητής, μονάζω: *Ησυχάζων* (ενν. ο *Ανδρόνικος*) *τοίνυν εν ερημοτέρω τόπω ελάμβανε την τροφήν παρά του δηλωθέντος ανδρός* Βίος οσ. Αθαν. 241· *ός ποθήσας την των μοναχών πολιτείαν,... εν όρει Άθωνος τω αγίω λεγομένω απήλθε και ησύχαζεν εκεί* Ιστ. πολιτ. 58[20].

ησυχαστής ο, Act. Lavr., Appendice I 5· 8, 9, Chron. br. (Loen.) 51.

Από το *ησυχάζω* και την κατάλ. *-της.* Η λ. τον 6. αι. (L-S).

Μυστικιστής μοναχός του Αγ. Όρους: *τους εν τω Αγίω Όρει ησυχαστάς ακριβωσάμενος* Βίος οσ. Αθαν. 258.

ησυχαστικά, επίρρ.

Από το επίθ. *ησυχαστικός.*

Κατά τον τρόπο των μοναχών: *διά να μπορέσουν όλοι ησυχαστικά με καθαρήν συνείδηση να ζήσουν* Χριστ. διδασκ. 383.

ησυχαστικός, επίθ., Χριστ. διδασκ. Προοίμ. [η'].

Το μτγν. επίθ. *ησυχαστικός.*

α) Ήσυχος· ειρηνικός: *εμείς να απεράσομεν με ειρηνεμένην και ησυχαστικήν ζωήν* Χριστ. διδασκ. 159· **β)** προσεκτικός: *Τώρα λοιπ' αφουγκράσου-μου ν' ακούσεις τ' όνειρόν-μου, κι' ακρόασ' ησυχαστική, παρακαλώ-σε, δώσ'-μου* Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [960].

ησυχία η, Γρηγορίου, Βίος οσ. Ρωμύλ. 10[69], Παϊσ., Ιστ. Σινά 1841, Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [1526].

Το αρχ. ουσ. *ησυχία.* Η λ. και σήμ.

1) Ησυχία, γαλήνη: *τότε ο Αλέξιος προστάττει ησυχίαν* Ριμ. Βελ. 811. **2)** Απομάκρυνση από ενεργό δράση, έλλειψη δραστηριότητας: *Ο δέ πατριάρχης, ... πατριαρχεύσας έτη πέντε ... και ύστερον την φίλην ασπασάμενος ησυχίαν, μετακαλεσάμενος σύνοδον αρχιερέων εποίησε παραίτησιν* Ιστ. πολιτ. 31[17]· *εώρα γαρ τον Αθανάσιον αηδώς έχοντα τας εν τη πόλει διατριβάς ως ησυχίας ερώντα* Βίος οσ. Αθαν. 244.

ήσυχος, επίθ., Ερμον. Ω 152, Συναδ., Χρον. 30.

Το αρχ. επίθ. *ήσυχος.* Η λ. και σήμ.

α) (Για πρόσ.) ήσυχος, φιλήσυχος, φρόνιμος: *ταπεινός, ήσυχος, πράος* Συναδ., Χρον. 40· **β)** (για πρόσ.) ήρεμος· υποταγμένος: *Μα αφού επροσκυνήσασιν, οι Τούρκοι εχαρήκαν κ' ήλθασι μέσα στα χωριά και ήσυχους ευρήκαν κ' ελέγανε τσ' αφέντες-μας, τους άρχοντας εβρίζαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 250[2]· **γ)** (για πράγμα) λογικός: *όμως ευρήκανε στράτα διά πλέον καλύτερο και ήσυχο, ότι να τους ειπούν την αλήθεια* Σουμμ., Ρεμπελ. 162· **δ)** που

ηρεμεί: *οι Τούρκοι ωσάν είδανε ήσυχα τα μουράγια, με δίχως κτύπο τουφεκιώ βγαίνουν απού την Βάγια* Τζάνε, Κρ. πόλ. 297^{5}.

ησυχώ.

Η λ. σε Σχολ. (L-S, λ. *ησυχάζω*).

Ηρεμώ, γαληνεύω: *Σαν πολυαφρίσει κι' ο γιαλός και ωσάν πολυφουσκώσει, σε μέρες πάλι ησυχά τη μάχη-ντου την τόση* Τζάνε, Κρ. πόλ. 527^{16}.

ησύχως, επίρρ.· *η σ υ χ ώ ς,* Ερμον. Η 133.

Το αρχ. επίρρ. *ησύχως* (L-S, λ. *ήσυχος*).

ήσχιος και **ησχιός** ο, βλ. *ήσκιος*.

ηύρεμα το, βλ. *εύρημα(ν)*.

ηυρίσκω καί **ηυρέσκω,** βλ. *ευρίσκω*.

ηυυποληψία η, βλ. *ευυποληψία*.

ηυχαριστώ, βλ. *ευχαριστώ*.

ηχάδιν το, βλ. *χάδι*.

ηχίζω.

Από το *ηχέω*.

(Με σύστ. αντικ.) ηχώ: *δεινόν ήχον ηχίζει* (παραλ. 1 στ.) *η νευρά του τοξαρίου* Ερμον. Η 188.

ήχος ο, Διγ. (Trapp) Gr. 1750, 1781, Διγ. Ζ 857, 2888, Ερμον. Η 188, Βίος Αλ. 4585, Αργυρ. Βάρν. Κ 440, Δούκ. 223^{19}, Δεφ., Λόγ. 63, Αχέλ. Πρόλ. 4, Διγ. Ἀνδρ. 403^{5}· *η χ ό ς,* Λόγ. παρηγ. L 176, 358, Διγ. (Trapp) Esc. 910, 1140, Λίβ. P 646, Λίβ. Esc. 933, Λίβ. N 796, Θησ. Δ' [73^{1}].

Το αρχ. ουσ. *ήχος*. Η λ. και σήμ.

α) Ἠχος: *άμα ακούσετε τους ήχους των βουκίνων* Αχιλλ. Ν 255· *Τι να ποιήσεις, ω ψυχή, όταν φωνιάξει η σάλπιγξ; Εκείνον λέγω τον ηχόν τον φοβερόν και μέγαν* Ντελλαπ., Υπομν. 19· *εις τον ηχόν τον έμνοστον κ' εις την φωνήν εκείνην Ακρίτας εσηκώθηκε πού 'τον φυλακωμένος* Θησ. Γ' [11^{1}]· **β**) θόρυβος: *πάμπολλα κωδωνίτσια και ήχος ετελείτο* Διγ. (Trapp) Gr. 1186· *εκ τόπου δέ κινούμενος ήχον βροντής ετέλει* Διγ. Ζ 2831.

ηχώ.

Το αρχ. *ηχέω*. Η λ. και σήμ.

Α' (Μτβ.) κάμνω κ. να ηχήσει: *την κιθάραν ήχησεν, αναφωνεί και λέγει* Διγ. Ζ 1838. **Β'** (Αμτβ.) ακούγομαι, αντηχώ: *της φωνής εις την εμήν καρδίαν ηχησάσης τάχιον εξεπήδησα* Διγ. Ζ 2828· *ετραγούδα κ' έπαιζε κ' ηχούσασιν οι τοίχοι* Αιτωλ., Μύθ. 96^{2}.

ήως, βλ. *έως*.

Θ

θα, μόριο, Πανώρ. Α' 15, 36, 84, Β' 132, Γ' 154, 314, Δ' 255, 261, Ε' 82, 97, Ερωφ. Δ' 164, 256, 462, Ερωτόκρ. Ε' 871, Ροδολ. Α' [340, 351, 384], Β' [52, 63, 244], Ε' [167], Τζάνε, Φυλλ. ψυχ. 119, 155, 350, 358, κ.π.α.

Από το *θέλω να* › *θενά* › *θα*. Η λ. τον 15. αι. (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

α) Θέλω να: *Ποιος με πειράζει πλειότερα θα πεις, ποιος με παιδεύγει* Πανώρ. Β' 323· *Είντα σημάδι πλειότερο θα δεις εις το κορμί-μου για να γνωρίσεις πως καλλιά σ' έχω απού την ψυχή-μου;* Πανώρ. Β' 277· *σα γνωστική κ' εσύ παρηγορήσου, γιατί στα πάθη, ωσά θαρρείς, δεν είσαι μοναχή-σου, μηδέ και μοναχή έχασες παιδιά να θα 'ποθάνεις* Ροδολ. Ε' [393]· **β**) πρόκειται να, πάω να: *Δεν είν' παρά γιατί ποθεί τόσα πολλά η καρδιά-του, κι' α θα μιλεί σκεπάζει-του το λόγο η πεθυμιά-του* Ροδολ. Α' [682]· *όντεν αστράφτει και βροντά κι' ο κόσμος θα χαλάσει, τούτη σα σκύλα πορπατεί και κυνηγά στα δάση* Πανώρ. Β' 47· *Non scit quod sit μεταφορές τούτος ο Τσιτσερόνες· γιαύτος δε γνώθει είντα θα πει πέλαγο και κολόνες* Στάθ. (Martini) Β' 284· **γ**) θα: *θα πιάσω στό μου φταίξασι σήμερο γδικιοσύνη* Ερωφ. Δ' 642· έκφρ. *να θα* = να θέλω να, να: *Ήθελεν είσται κάμωμαν άπρεπο και περίσσο με θάνατο το θάνατο να θα γιαγείρ' οπίσω* Ροδολ. Ε' [390]· *Μα ωστόσο εμέν' από καρδιάς μ' αίματα να θρηνούμαι τυχαίνει, όχι με λόγια πλια να θα παραπονούμαι;* Ροδολ. Ε' [550].

θάβγω, βλ. *θάπτω*.

'θάδιον το, βλ. *εθάδιον*.

θαλάμιν το.

Από το ουσ. *θαλάμη*. Πβ. *μελάνη* ‹ *μελάνιον* ‹ *μελάνι*.

Θάλαμος, αίθουσα: *εκείνη στο βασιλικόν — είναι θαρρώ μιαν ώρα — θαλάμιν, απ' εκλείστηκε και δεν τη βλέπω τώρα* Ροδολ. Δ' [346].

θάλασσα η, Προδρ. IV 144, Ασσίζ. 50^{29}, Διγ. (Trapp) Gr. 3166, Διγ. Ζ 1263, Διγ. (Trapp) Esc. 606, 1047, 1116, 1389, Χρον. Μορ. Η 848, 2775, 2843, 2973, 8787, Φλώρ. 647, Λίβ. P 2044, Λίβ. Esc. 3004, Λίβ. N 2420, Ιμπ. 165, 604, 714, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk-v. Gem.) 259, Μαχ. 358^{15}, Ἐκθ. χρον. 35^{1}, 78^{6}, Πεντ. Αρ. XXXIII 8, Δευτ. Ι 40, Χρον. σουλτ. 67^{25}, Ριμ. κόρ. 741, Ιστ. πατρ. 178^{14}, Κυπρ. ερωτ. 126^{27}, Πανώρ. Α' 375, Β' 257, Γ' 59, Δ' 127, Ε' 8, Ερωφ. Γ' 8, 50, Δ' 464, Διγ. Ἀνδρ. 441^{19}, Ερωτόκρ. Β' 271, 276, 474, Στάθ. (Martini) Β' 11, Διακρούσ. 96^{20}, 108^{27}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 319^{6}, 524^{8}, 534^{23}, κ.π.α.· γεν. *θ α λ ά σ σ ο υ,* Ασσίζ. 331^{6}, 487^{19}, Χρον. Μορ. Η 540, 863, 1454, Απολλών. 319, Χρον. Τόκκων 29, 558, 686, 805, 2477, 3758, 3804, Ψευδο-Γεωργηλ., Ἀλ. Κων/π. 931, Μαχ. 116^{21}, 156^{32}, 388^{35}, Χούμνου, Κοσμογ. 615, 720, Βουστρ. 451, Αλεξ. 3, Απόκοπ. 395, Πένθ. θαν.^{2} 281, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 400, Πανώρ. Δ' 279, Τζάνε, Κρ. πόλ. 322^{23},

κ.π.α.· *θ α λ α σ σ ο ύ ς*, Πεντ. Γέν. I 26, IX 2, XXII 17, XLI 49, Έξ. XIV 30, Δευτ. XXX 13.

Το αρχ. ουσ. *θάλασσα*. Οι γεν. *θαλάσσου* και *θαλασσούς* κατά τη β' και γ' κλίση. Η γεν. *θαλάσσου* και στον Κατσαΐτ., Ιφ. Δ' 326, Κλ. Β' 332 και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' σ. 555). Η λ. και σήμ.

1α) Θάλασσα: *Διά θαλάσσου πάλι έστειλεν τα πλευτικά* Χρον. Τόκκων 785· **β)** τρικυμία: *Χειμώνας τον επλάκωσε και θάλασσα μεγάλη* Αιτωλ., Μύθ. 48^{7}· *όνταν απόφαν, έπεσεν από τον κόπον της θαλάσσου και εκοιμήθην* Μαχ. 6^{24}. **2)** Στέρνα: *Εν δε τη δεξιά πλευρά εις το γυναικείον έκαμεν θάλασσαν οπού εδέχοντον τα νερά της βροχής* Διήγ. Αγ. Σοφ. 158^{16}. **3)** Είδος φορέματος βαμμένο με κόκκινο χρώμα (πορφύρα): *Την θάλασσαν τήν με έφερες γνωρίζεις, έπαρε-την* Προδρ. Ι 58. Έκφρ. *αυλή της θαλάσσου*, Βλ. ά. *αυλή* σημασ. 4· *απάνω της θαλάσσου*, βλ. ά. *επάνω* III A 1α. **4)** *τρεμούλα της θαλάσσης*=μέδουσα Πουλολ. 46 (βλ. Τσαβαρή, Πουλολ., σελ. 285 [δακτυλόγρ.]).—Η λ. και ως κύρ. όνομ.: Σφρ., Χρον. μ. 144^{4}.

θαλάσσι το, Θησ. ΙΑ' [12^{1}].

Από το ουσ. *θάλασσα*. Η λ. και σήμ. στην Εύβοια (Βλ. Andr., Lex., λ. *θαλάσσιος*).

Θάλασσα: *αν είδες το θαλάσσι το πώς κτυπά κιαμιά φορά κάτω στο περιγιάλι* Ερωφ. Α' 320.

θαλασσίδιον το.

Το ουδ. του επιθ. *θαλασσίδιος* ως ουσ. Τ. *θαλασσίδι* στο Du Cange (λ. *θάλασσα*). Η λ. στο Meursius.

(Εκκλ.) κάλυμμα της Αγίας Τράπεζας βαμμένο με χρώματα πορφύρας (Βλ. και ά. *θάλασσα*): *Το δε θαλασσίδιον το αποκάτω της Αγίας Τραπέζης και τας βασμίδας και της Αγίας Τραπέζης την γην όλον με ασήμιν καθαρόν τα εστόλισεν* Διήγ. Αγ. Σοφ. 156^{23}.

θαλάσσιμος ο, Ασσίζ. 6^{29}.

Από το ουσ. *θάλασσα* και την κατάλ. *-ιμος*.

Ναύτης (Για τη σημασ. βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 366, σημ. 3): *τους θαλασσίμους, ήγουν τους ναύτας* αυτ. 46^{6}.

θαλασσινά, επίρρ., Πεντ. Γέν. XII 14, Έξ. XXVI 22, XXXVI 27, Αρ. III 23, XXXIV 5, Δευτ. III 27, XXXIII 23.

Ο πληθ. του ουδ. του επιθ. *θαλασσινός* ως επίρρ.

α) Απ' τη μεριά της θάλασσας· (εδώ) δυτικά: *να είναι η σπορά-σου σαν το χώμα της γης και να δυναμώσεις θαλασσινά και ανατολικά και βορεινά και νοτικά* Πεντ. Γεν. XXVIII 14· **β)** κοντά στη θάλασσα: *Φλάμπουρα φουσσάτο του Εφραίμ εις τις στρατιές-τους θαλασσινά* Πεντ. Αρ. II 18.

θαλασσινός, επίθ.

Από το ουσ. *θάλασσα* και την κατάλ. *-ινός*. Βλ. και L-S Συμπλ. Η λ. και σήμ.

Που προέρχεται από τη θάλασσα: *εγύρισεν ο Κύριος άνεμο θαλασσινό, δυνατό πολλά* Πεντ. Έξ. X 19. — Η λ. και ως κύριο όνομα: Χρον. Μορ. Ρ 3636.

θαλάσσιος, επίθ., Act. Lavr. 67^{21}, Δούκ. 339^{4}, Σπανός (Eideneier) A 183, B 15, D 567, Λιβ. Esc. 150 (κριτ. υπ.), Φυσιολ. 350^{21}.

Το αρχ. επιθ. *θαλάσσιος*. Η λ. και σήμ.

α) Που προέρχεται από τη θάλασσα ή που ζει στη θάλασσα· θαλασσινός: *Θαύμασε και την σμέριναν πάλε την θαλασσίαν* Λιβ. Ν 166· *Τζεφρέ, Τζεφρίτα, μισθαργέ, δελφίνου θαλασσίου* Πουλολ. 112· **β)** θαλασσής: *σεντούκι κεντητό θαλάσσιον* Σπανός (Eideneier) A 453.

θαλασσοβράχη τα, Λιβ. Sc. 2111.

Από τα ουσ. *θάλασσα* και *βράχος*.

Βράχος της θάλασσας: *Πώς να είμαι, τα παιδία-μου, τι σας ειπείν ουκ έχω εδώ εις τον ερημότοπον και εις τα θαλασσοβράχη* αυτ. 1617.

θαλασσοβράχι το, Λιβ. Esc. 3289, Λιβ. Ν 2922.

Από τα ουσ. *θάλασσα* και *βράχος*.

Θαλασσοδαρμένος βράχος: *εδώ εις τον έρημον τόπον και εις το θαλασσοβράχι* Λιβ. Esc. 2766.

θαλασσοκοπάνιστος, επίθ., Πουλολ. Ζ 103, Πουλολ. Αθ. 105.

Από το ουσ. *θάλασσα* και το επίθ. *κοπανιστός*.

Θαλασσοδαρμένος: «*Τζεφρέ, Τζεφρίτα, μισθαργέ δελφίνου θαλασσίου και θαλασσοκοπάνιστε, πάλιν βραχοδαρμένε* Πουλολ. 113.

θαλασσοκούντουρον το.

Από τα ουσ. *θάλασσα* και *κόντουρος* (Βλ. Kahane - Pietrangeli, Hommage a Antonio Tovar σ. 221 και σημ. 127).

Είδος αγγελιαφόρου πλοίου: *ευθύς θαλασσοκούντουρον μετά συγχαριαρίου προς τον Πορφυρογέννητον μετά σπουδής εκπέμπει* Επιθαλ. Ανδρ. Β' 548.

θαλασσομάχος ο, Ασσίζ. 46^{7}, 252^{4}, 294^{12}.

Το μτγν. επίθ. *θαλασσομάχος* ως ουσ. (Βλ. L-S). Η λ. και σήμ. στη Χίο (Βλ. Σακ., Κυπρ. Β' σ. 555).

Ναυτικός: *Ποταπόν να ένι το δίκαιον τους θαλασσίμους, ήγουν τους ναύτας των ναβών· των καραβιών και πάντας τους θαλασσομάχους* αυτ. 6^{30}.

θαλασσοπέλαγος το, Λιβ. Esc. 154.

Από τα ουσ. *θάλασσα* και *πέλαγος*.

Πέλαγος: *Ξένισε και τον ποταμόν τον λέγουσιν Ορφέαν, πώς το θαλασσοπέλαγος το τόσον παρατρέχει* Λιβ. Ν 170.

θαλασσοπνιγία η.

Από το ουσ. *θάλασσα* και το *πνίγω*.

Πνίξιμο στη θάλασσα: *ο Πάρης επηνήφερεν εκ την πολλήν ανάγκην, δηλώνει την υπόθεσιν της θαλασσοπνιγίας* Βυζ. Ιλιάδ. 450.

θάλασσος ο, Αχέλ. 1050, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 399.

Από το ουσ. *θάλασσα* με αλλαγή γένους. Για τη λ. βλ. Pern., Ét. Linguist. Β' 99.

Θάλασσα: *του θαλάσσου και της γης εδώκασιν με βίαν τον πόλεμον τον φοβερόν με την αλαζονείαν* Αχέλ. 1012.

θαλασσώνω.

Το αρχ. *θαλασσόω.*

α) Μετατρέπω κ. (εδώ τη στεριά) σε θάλασσα: *των γενεών αυτού τύραννος* (ενν. *ο Ξέρξης*) *ύστατος την γην εθαλάσσωσεν και ως κατά κυμάτων τα πλοία κατά την κορυφήν των ορέων επέζευξεν* Δούκ. 339^{9}· **β**) πλημμυρίζω κ.: *εθαλάσσωσαν τους τόπους εξ αιμάτων ανθρωπίνων* Ερμον. Χ 276.

θαλαττοκυούμαι.

Από το ουσ. *θάλαττα* και το *κυούμαι.*

Γεννιέμαι στη θάλασσα: *τιμηθείς δικτάτωρ και αρχιστράτηγος της ημών των ιχθύων πληθύος και πάσης άλλης θαλαττοκυηθείσης γενεάς και μορφής* Θεολ., Τζίρ. 356^{27}.

θαλερός, επίθ., Μανασσ., Αρίστ. Ια 13 [=Μανασσ., Αρίστ. (Mazal) 6^{1}], Μανασσ., Χρον. 5612, Λιβ. P 2113, Λιβ. Sc. 1907, 2865, Λιβ. Esc. 1047, Λιβ. N 906.

Το αρχ. επίθ. *θαλερός.* Η λ. και σήμ.

1) Θαλερός: *είχεν λιβάδιν θαλερόν ποικιλοεξανθισμένον* Λιβ. N 2737· το ουδ. ως ουσ. = ανθηρότητα, δροσιά: *διά του τόπου το εύμνοστον και διά το θαλερόν-του και διά τας μυριοχάριτας τάς είχε το λιβάδιν* Λιβ. N 3473. **2**) Νεαρός, νέος: *Πρεσβύτεροι και θαλεροί ύμνους κ' ευχαριστίας πέμψωσιν προς τον ... Θεόν* Αξαγ., Κάρολ. Ε′ 1215.

θαλλίον το.

Το μτγν. ουσ. *θαλλίον.*

Τρυφερός βλαστός: *της τραπέζης έξωθεν υπάρχουσι κελία τρία διά τους γέροντας να πλέκωσι θαλλία* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1170.

θάμ- και **θαμ-**, βλ. *θαύμ-* και *θαυμ-.*

θάμα το, βλ. *θαύμα.*

θαμμός ο.

Από το *θάβω* κατά τα ουσ. σε *-μός.*

(Ως σύστ. αντικ.) ταφή: *μή μείνει ψοφίμι-του* (ενν. *του ανήρ*) *ιπί το ξύλο, ότι θαμμό να τον θάψεις την ημέρα εκείνη* Πεντ. Δευτ. XXI^{23}.

θάμνος ο.

Το αρχ. ουσ. *θάμνος.* Η λ. και σήμ.

Θάμνος: *όταν τον δούσιν οι εχθροί να κλίνονται ως θάμνοι* Κορων., Μπούας 31.

θαμπαίνω.

Από το επίθ. *θαμπός* και την κατάλ. *-αίνω* αναλογ. προς το *γλυκός* › *γλυκαίνω.* Πβ. όμως και το αρχ. *θαμβαίνω.*

Θαμπώνω: *από τον θρήνον τον πολύν έχασα το κεφάλι και θάμπηναν τα μάτια-μου από το πε και κλάψε* Γεωργηλ., Θαν. 84.

θαμπός, επίθ., Γύπ. Πρόλ. Διός 48, Ερωτόκρ. Δ′ 1826, Ευγέν. Πρόλ. 55.

Από το επίθ. *θαμβός.* Η λ. στο Somav. και σήμ.

α) Θαμπός: *ήλιο θαμπό και σκοτεινό με δίχως τις αχτίνες* Ερωτόκρ. Β′ 172· **β**)

(μεταφ.) θολός, βρόμικος: *αν στις Αγίες-σας Τράπεζες το θύμιασμα στραβαίνει κι' απάνου σ' αύτες η φωτιά στέκεται θαμπωμένη, μην το πολυθαυμάζεσθε, γιατί θαμπό είναι πλήσια το κρίμα οπού γίνεται κι' ακάθαρτον περίσσια* Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ′ [447]· *την ώρα εκείνη που η αυγή θαμπότερες μας δίδει τσ' ακτίνες που είναι ανάμεσα στο φώς κ' εις το σκοτίδι* Σουμμ., Παστ. φιδ. Α′ [961].

θαμπούρ-, βλ. *ταμπούρ-.*

θάμπωμα το.

Από τον αόρ. του *θαμπώνω* και την κατάλ. *-μα.* Η λ. στο Du Cange και σήμ.

Θολάδα, σκοτείνιασμα: *Τα πρόσωπά-τους* (ενν. *των μαχητών*) *ήτανε πρώτα καθαροτάτα· άσχημα όλα έγιναν και θάμπωμα γεμάτα* Διακρούσ. 83^{31}.

θαμπωμός ο.

Από το *θαμπώνω* και την κατάλ. *-μός.*

Θαμπάδα, θολάδα: *Ως έλθει γαρ ο ουρανός ευθύς σκοτεινιασμένος, από το νέφος π' ανεβεί ξαφνίδια σκεπασμένος, το πρόσωπόν-του πού 'τονε πρώτα καθαροτάτο να γένει όλον άσχημον και θαμπωμόν γεμάτο, ούτως η γη ...* Αχέλ. 2501.

θαμπώνω, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 350, Αχιλλ. Ο 739, Θησ.ΙΒ′ [2^{4}], Χούμνου, Κοσμογ. 133, Γαδ. διήγ. 186, Σαχλ. Β′ (Wagn.) P 182, Πεντ. Γέν. XXVII 1, Αχέλ. 2085, Παϊσ., Ιστ. Σινά 668, Πανώρ. Α′ 47, Β′ 432, Γ′ 465, Ερωφ. Γ′ 196, Δ′ 214, Ε′ 18, Βοσκοπ. 27, Παλαμήδ., Βοηβ. 505, Ερωτόκρ. Β′ 417, 420, 1628, Ε′ 970, Ευγέν. 755, 1352, Σουμμ., Παστ. φιδ. Β′ [302], Ε′ [932], Λίμπον. 317, Φορτουν. Πρόλ. 109, Ζήν. Δ′ 295, Μαρκάδ. 548, Διγ. Ο 2376, Τζάνε, Κρ. πόλ. 166^{61}, κ.π.α.

Το μτγν. *θαμβόω* (Bauer, Wört.). Η λ. και σήμ.

I Ενεργ. **Α′** Μτβ. **α**) θαμπώνω κ., θολώνω, σκοτεινιάζω: *το πρόσωπό-τση τ' όμορφο, τ' αγγελικόν εκείνο με την ασπριά-τση εθάμπωνε τον ίδιον ήλιο, κρίνω* Πανώρ. Α′ 314· *ο κορνιακτός και ο καπνός έσμιξαν κ' επλακώσαν τον κρυσταλλένιον ουρανόν κι' όλον τον εθαμπώσαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 190^{8}· *των ορφανών την πρίκα, τα κλάηματα τα τόσα που τ' άστρα του ουρανού και ήλιο εθαμπώσα* Ζήν. Ε′ 164· **β**) τυφλώνω: *η λάμψη του ηλιού όντ' έναι στα ψηλά-της, θαμπώνει όσοι την ιδούν κ' εισμιόν το φώς-τους σβήνει* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 257· *φως δε δίδει* (ενν. *ο ήλιος*) *σ' όποιον τον κοιτάξει. Άντις τόνε θαμπώνει και τυφλαίνει και των ματιών το φώς-του σκοτεινιάζει* Σουμμ., Παστ. φιδ. χορ. γ′ [56]. **Β′** (Αμτβ.) θολώνω, σκοτεινιάζω: *το φώς-του μπλιό δεν ήβλεπε, τα μάτιαντου θαμπώσα* Ερωτόκρ. Ε′ 435· *θωρεί κ' εσήκωνεν ο νους κ' εθάμπωνε το φώς-της* Ερωτόκρ. Γ′ 1291. **II** (Μέσ.) θαμπώνω, θολώνω: *άν τις εις εμέ συμβεί ενάντιον να γένει, αυτό το δαχτυλίδι-μου να θλίβεται δι' εμένα, ο λίθος να θαμπώνεται* Φλώρ. 282· *ως το λογιάσω, μού 'ρχεται μεγάλη λιγωμάρα* (παραλ. 1 στ.), *θαμπώνουνται τα μάτια-μου κ' η όψη απονεκρώνει* Ερωτόκρ. Α′ 291.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. = θαμπός, σκοτεινός: *τότε κι' ο Φοίβος ήτονε στην θάλασσαν κρυμμένος, τον κόσμον απαρνήθηκεν, που γίνην θαμπωμένος* Αχέλ. 2213· *κι' αν στες Αγίες-σας Τράπεζες το θύμιασμα στραβαίνει κι' απάνου σ' αύτες η φωτιά στέκεται θαμπωμένη* Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ′ [446].

θανασιμαίος, επίθ.

Από το επίθ. *θανάσιμος* και την κατάλ. *-αίος.*

Θανάσιμος: *άρχισαν και έκαμαν μάχην θανασιμαίαν* Χρον. Τόκκων 2273.

θανάσιμος, επίθ., Μανασσ., Αρίστ. (Mazal) 31^{5}, Μανασσ., Χρον. 2682, 3250, Ποίημ. ηθ. 150, Φλώρ. 672, Φυσιολ. 350^{6}, Έκθ. Χρον. 68^{30}, Διγ. Ανδρ. 369^{11}· *α θ α ν ά σ ι μ ο ς,* Κάτης 10· *θ α ν ά σ ι ο ς,* Θησ. Θ' [44^{6}].

Το αρχ. επίθ. *θανάσιμος*. Για την πρόσληψη του *α* στον τ. *αθανάσιμος* βλ. Χατζιδ., MNE A' 225-7. Ο τ. *θανάσιος* από μετρ. αν. Ο τ. *αθανάσιμος* στον Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ., λ. *αθανάσιμα* και στο Βλαστό, σ. 84. Η λ. και σήμ.

1α) Θανατηφόρος: *Θανάσιμον το λάβωμα, ουκ είχε να γλυτώσει* Πόλ. Τρωάδ. (Πολ. Λ.) 82· *εις νόσον γαρ θανάσιμον έπεσεν, αποθνήσκει* Διγ. (Trapp) Esc. 1695· *θανάσιμον πληγήν* Ασσίζ. 469^{6}· **β**) που επισύρει ως τιμωρία το θάνατο: *Νικόλαε, θανάσιμον όρκον εξόμνυμί σοι* Βίος Αλ. 843· *ποίον κρίμα έτσι θανάσιμον έκαμεν αντίδικά-σας;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [903]· **γ**) (προκ. για εχθρούς) εχθρός «μέχρι θανάτου»: *εχθροί θανάσιμοι* Θησ. Ε' [82^{6}]. **2**) Καταστροφικός, επιζήμιος: *ετέρου* (ενν. *έργου*) *ήψατο λίαν επιζημίου και θανασιμού* Δούκ. 295^{30}· *γνώθι το μετά ταύτα απολυθήναι ουκ έσται ημίν προς χάριν, αλλά και λίαν θανάσιμον* Δούκ. 305^{23}.

θαναταίνω.

Από το ουσ. *θάνατος* κατά το *πεθαίνω*.

Σκοτώνω: *αλίμονον, αλίμονον, άρχοντες τιμημένοι πώς μας γελά ο θάνατος και πώς μας θαναταίνει* Ιστ. Βλαχ. 596.

θανατερά, επίρρ., Ερωτόκρ. Δ' 405, Λίμπον. 316.

Το ουδ. του επιθ. *θανατερός* ως επίρρ. Η λ. στο Βλάχ., στο Somav. και σήμ. (Δημητράκ.).

Θανάσιμα: *Θανατερά ήτονε λαβωμένος* Λίμπον. 526.

θανατερός, επίθ., Πιστ. βοσκ. III 6, 125, Ερωτόκρ. Α' 179, Σουμμ. Παστ. φίδ. Β' [270], Δ' [227, 300, 778, 1446], Ε' [1277, 1340], Τζάνε, Κρ. πόλ. 517^{8}.

Από το επίθ. *θανατηρός*, που απ. τον 12. αι. (L-S). Η λ. στο Du Cange (μετά λ. *θανατικόν*) και το Somav. και σήμ.

Θανάσιμος, θανατηφόρος: *η πληγή-σου κάτεχε, θανατερή δεν είναι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1274]· *φαρμακόχορτα θανατερά* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [606]· *θανατερό παιγνίδι* Ερωτόκρ. Β' 1040.

θανατήσιμος, επίθ., Ασσίζ. 21^{26}, 216^{30}, 217^{3}, Φυσιολ. (Legr.) 456, Μαχ. 352^{12}, Θησ. Ζ [7^{5}], Θησ. (Foll.) I, 121, Θησ. (Schmitt) 336 V 97, 98, Ανθ. χαρ. 287^{12}, Χρον. σουλτ. 27^{21}, 109^{7}, Κυπρ. ερωτ. 98^{2}, Ροδολ. Ε' [358] (έκδ. *θανατούσιμης*· διορθώσ. *θανατήσιμης*).

Το μτγν. επίθ. *θανατήσιμος*.

Θανάσιμος: *θανατήσιμους ...εχθρούς* Μαχ. 20^{20}· *λαβωματέα ... θανατήσιμη* Χρον. Σουλτ. 91^{17}.

Το αρσ. ως ουσ. = θνητός: *Σ' εμάς τους θανατήσιμους 'μορφάδα λίγη στέκει με τ' αύριον, με το σήμερον ο θάνατος μας βρίσκει* Δεφ., Λόγ. 425.

θανατηφόρος, επίθ., Γλυκά, Στ. Β' 19, Καλλίμ. 2325, Διήγ. Βελ. 159, Συναξ. γαδ. 347, Ριμ. Βελ. 252.

Το αρχ. επίθ. *θανατηφόρος*. Η λ. και σήμ.

1α) Που προκαλεί το θάνατο: *θανατηφόρον να ποίσω σ' αυτούς πόλεμον* Κορων., Μπούας 76· *κρημνούς δεινότατους θωρώ δύο προ οφθαλμών-μου·* (παραλ. 1 στ.) *ο εις παγκάκιστός εστίν, άλλος θανατηφόρος* Ριμ. Βελ. 551· *φάρμακον ... θανατηφόρον* Μανασσ., Χρον. 3804· **β**) σχετικός με το θάνατο: *άπαντες τοτ' ελάβασι θανατηφόρον μοίραν* Κορων., Μπούας 102· **γ**) (νομ.) που επισύρει ως ποινή το θάνατο: *κρίσες θανατηφόροι, ώσπερ φόνον, ού κλεψίας, αρπαγές ... τοιαύτα πράγματα δύνουνται οι κριταί κρίνειν εις την αυλήν* Ασσίζ. 284^{6}. **2**) Θανάσιμος: *του γένους-μου εχθροί θανατηφόροι* Ζήνου, Βατραχ. 96.

θανατικόν το, Τρωικά 527^{5}, Ιατροσ. κώδ. νθ', Βησσ., Επιστ. 27^{11}, Μαχ. 60^{29}, Σφρ., Χρον. μ. 12^{3}, 124^{14}, Μαρκ., Βουλκ. 339^{5}, Γεωργηλ., Θαν. 21, 449, Βουστρ. 442, Διήγ. αγ. Σοφ. 160^{4}, Έκθ. χρον. 59^{16}, Πεντ. Λευιτ. XXVI 25, Αρ. VIII 19, XXXI 16, Βυζ. Ιλιάδ. 817, Αχέλ. 1507, 1877, Θρ. Κύπρ. Κ 890, Χρον. σουλτ. 97^{28}, Ιστ. πολιτ. 45^{2}, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 390, Ερωφ. Β' 508, Χρον. Αθ. 85^{11}, Συναδ., Χρον. 36, Βακτ. αρχιερ. 155, Χριστ. διδασκ. 67, 490, Τζάνε, Κρ. πόλ. 211^{18}, 237^{12}.

Το ουδ. του επιθ. *θανατικός* ως ουσ. (Βλ. Steph., Θησ. και Lampe, Lex., λ. *θανατικός*).

Θανατηφόρα επιδημία: *Αρρωστημένοι και καλοί... ... το θανατικό πολλοί το κολληθήκαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 206^{28}· *ήλθεν έναν θανατικόν εις την Λευκωσίαν ... και εποίκεν πολλύν θάνατον* Μαχ. 682^{6}.

θανατοποιός, επίθ.

Η λ. σε Σχολ. (L- S).

Που προκαλεί το θάνατο: *θανατοποιόν βλέμμα* Φυσιολ. (Legr.) 155· *μύκησι θανατοποιός* Ιερακοσ. 419^{8}.

θάνατος ο, πολλ.

Το αρχ. ουσ. *θάνατος*. Η λ. και σήμ.

1α) Θάνατος: *την ζωήν-τως μ' άσκημο θάνατο να τη χάσου!* Ζήν. Β' 308· (φρ.) **α^{1}**) *βλέπω θάνατο* (και ά. *βλέπω* 6 φρ.), *βρίσκω θάνατο, γεύομαι θάνατο, δίνω θάνατο* (και ά. *δίνω* Ι Α 15β φρ.), *έρχομαι εις θάνατο, λαμβάνω θάνατο, παίρνω θάνατο* = πεθαίνω, θανατώνομαι· *πρέπει να δείτε θάνατον εσείς και τα παιδιά-σας* Τζάνε, Κρ. πόλ. 414^{2}· *ηύρηκε τότες άνομος σωστά το θάνατό-ντου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 487^{12}· *σκοτωθήκαν και τον θάνατον γευτήκαν* Διακρούσ. 69^{45}· *εχαθήκασιν, κακόν θάνατον δώσαν* Παλαμήδ., Βοηβ. 104· *να χάσομεν και την τιμήν κ' εις θάνατον να 'λθούμεν* Αιτωλ., Βοηβ. 218· *εάν ... το κτηνόν έλαβε θάνατον ή ελαβώθην* Ασσίζ. 75^{25}· *έτοιους θανάτους δε μπορώ να παίρνω νύχτα-μέρα* Ερωτόκρ. Δ' 248· **α^{2}**) *γίνομαι, κείτομαι* του θανάτου = είμαι του θανατά, κοντεύω να πεθάνω: *Λοιπόν ελιγοθύμησα, έγινα του θανάτου* Διήγ. εις τους κρασοπατέρας 604^{136}· *εις την πικρήν αστένειαν εκείτον του θανάτου* Αχιλλ. Ν 1588· **α^{3}**) *θέτω θάνατο*· βλ. ά. *θέτω* ΙΑ 1 φρ. ζ· **α^{4}**) *πεθαίνω του θανάτου-μου* = πεθαίνω από φυσικό θάνατο: *κανείς ου γινώσκει αν . . εσκότωσεν εκείνον τον απεθαμένον, τις να μαντεύγει αν απέθανεν του θανάτου-του;* Ασσίζ. 223^{30}· **α^{5}**) *βάνω κάπ. εις θάνατο, δίνω σε κάπ. θάνατο* = σκοτώνω κάπ.: *ενέγκασεν τον άνδραντης και εις θάνατον τον βάνει* Συναξ. γυν. 316· *να τώσε δώσει θάνατον άγριον, ματωμένο* Θυσ.^{2} 503· *η αυλή αποφάσισε να του δώσουν θάνατον πικρόν* Μαχ. 300^{30}· **β**) σφαγή, σκοτωμός: *Αλμερίγος έφυγε και θάνατος εγίνη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 427^{27}· **γ**) (ως προσωποπ.) *τως φαίνεται κι' ο Θάνατος κι' ο Χάρος τσι γυρεύγει* Ερωτόκρ. Γ' 670· *καλός είσαι για τώρα, Θάνατε, διά ... νά 'ρθεις να μας πάρεις όλους* Διακρούσ. 70^{73}. **2**) Επιδημία, «θανατικό»:

Τω αυτώ έτει ... εκίνησεν ο αιφνίδιος θάνατος του βουβώνος και εκράτησεν τον αυτόν ενιαυτόν όλον Πανάρ. 74^{9}· *Μετά δε την πληγήν εκ της δυσωδίας των καυθέντων αλόγων ζώων και ανθρώπων γέγονε και αιφνίδιος θάνατος* Πανάρ. 66^{10}. **3**) Θανατική ποινή: *παρευτύς πρέπει να τους κρίνει εις θάνατον* Ασσίζ. 468^{25}· *ταύτα τα καμώματα μάθει-τα ο πατήρ-σου ψηφίσει θάνατον πικρόν* Βέλθ. 1072· *πάντες ήσαν ένοχοι θανάτου και δικαίως απώλοντο* Δούκ. 411^{16}. **4**) (Περιληπτικά) θύματα, νεκροί: *Δεν λέγω στον λογαριασμόν το πλήθος του θανάτου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 501^{15}· *ήλθεν έναν θανατικόν εις την Λευκωσίαν ... και εποίκεν πολλύν θάνατον* Μαχ. 682^{7}.

θανατοσφαγμένος, μτχ. επίθ.· *θανατοσφαμένος.*

Από το ουσ. *θάνατος* και τη μτχ. παρκ. του *σφάζω.*

Νεκρός: *πικρόν το βλέπειν την σην ομόψυχον νεκράν και θανατοσφαμένην* Καλλίμ. 1441.

θανατούσιμος· *θανατούσιμης,* Ροδολ. Ε' [358]· πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *θανατήσιμης ή θανάτου σιμής.*

θανατοφορεμένος, μτχ. επίθ.

Από το ουσ. *θάνατος* και τη μτχ. παρκ. του *φορώ.*

Νεκρός: *Σολδάδοι τουρκονίκητοι, θανατηφορεμένοι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 227^{27}.

θανατώ.

Από το ουσ. *θάνατος* κατά τα ρ. σε *-έω* (β' πρόσ. *-είς*).

Προκαλώ το θάνατο: *μήλον το φύσιν έχον θανατείν και πάλιν ζην και βλέπειν* Καλλίμ. 1563.

θανατώδης, επίθ., Ωροσκ. 41^{10}.

Η λ. στον Ιπποκράτη.

Θανατηφόρος: *ευρίσκουσιν αντί πληγών το θανατώδες μήλον* Καλλίμ. 1405.

θανατωμός ο, Πεντ. Γέν. XXVI 11, Έξ. XIX 12, XXI 12, XXXI 14, 15, Λευιτ. XX 2, 11, XXIV 16, XXVII 29.

Από το *θανατώ* και την κατάλ. *-μός.* Η λ. στο Somav. και Βλαστού, Συνών. 196.

Θάνατος: *οπού δέρνει τον πατέρα-του και την μάννα-του θανατωμό να θανατωθεί* Πεντ. Έξ. XXI 15· (μεταφ.): *είναι μοναχά ένας θανατωμός της αμαρτίας* Χριστ. διδασκ. 223.

θανατώνω, Ασσίζ. 216^{4}, Διγ. Ζ 1865, Χρον. Μορ. Ρ 2045, Βίος Αλ. 2623, Φλώρ. 471, 579, Λίβ. Sc. 504, 872, Λίβ. Esc. 1955, Λίβ. Ν 491, 1468, 2504, 3022, Αχιλλ. Ν 519, Φυσιολ. 372^{35}, Θησ. Ι' Υπόθ. [2], Αλεξ. 2245, Κορων., Μπούας 135, Σοφιαν., Παιδαγ. 102, Πεντ. Γέν. XVIII 25, Έξ. XXI 15, 29, Λευιτ. XXIV 16, XXVII 29, Δευτ. XXVIII 7, 25, Ρίμ. θαν. 104, Αχέλ. 909, Αιτωλ., Μύθ. 135^{6}, Χρον. σουλτ. 117^{4}, Ιστ. πατρ. 131^{10}, Πανώρ. Α' 343, 347, Δ' 111, Ε' 33, 120, 185, Ερωφ. Γ' 204, Ιντ. γ' 19, Δ' 88, 610, 636, Σταυριν. 582, 970, Ιστ. Βλαχ. 625, 1046, Διγ. Άνδρ. 367^{26}, Ερωτόκρ. Ε' 578, 1070, Ιντ. κρ. θεάτρ. δ' 18, Βακτ. αρχιερ. 151, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [990], Ε' [1369], Διγ. Ο 2025, Τζάνε, Κρ. πόλ. 168^{20}, 171^{24}, 346^{22}, 450^{26}, κ.π.α.· *θανατώνω,* Μαχ. 1^{7}, 416^{13}, 510^{16-7}, 574^{27}, Θρ. Κύπρ. Μ 614· μτχ. *αθανατωμένος,* Πιστ. βοσκ. III 8, 81.

Το αρχ. *θανατόω.* Η λ. και σήμ.

Α' Ενεργ. **1α**) Σκοτώνω: *Σπαθί αλλονού τον άτυχο τούτον ας θανατώσει* Ερωφ. Ιντ. γ' 49· *Ένα θεριό ο Ηρακλής ήθελε θανατώσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 498^{3}· *Περί κληρονομίας παιδίων εις τα του πατρός-τους πράγματα αν τον εθανάτωσεν η κρίσις ως κακούργον* Βακτ. αρχιερ. 161· (με υπερβολή): *ώφου την κακορίζικη και πώς με θανατώνεις με τσι δουλειές απ' άρχισες να μου ξεφανερώνεις* Ερωφ. Β' 71· *Τούτη μια θυγατέρα έχει και θανατώνει-με τη σήμερον ημέρα* Φορτουν. (Vinc.) Β' 180· *χάνεις την αγάπην-μας κ' εμένα θανατώνεις* Ερωτοπ. 310· *Αυτά τα μάτια τα έμορφα με θέλουν θανατώσει* Ch. pop. 458· *ιδέ-το, θανατώνομαι, και πόνεσε δι' εμέναν* Λίβ. Esc. 1607· (με σύστ. αντικ.): *Αυτού λέγει περί τους σοδομίτας και παντός ετέρου κακού ανθρώπου και γυναικός να τους θανατώσουν με άσχημον θάνατον* Ασσίζ. 468^{5}· *ανήρ ός να πλαγιάσει με την γεναίκα του πατρός-του ασκημιά του πατρός-του αποσκέπασεν θανατωμό να θανατωθούν οι δυο-τους* Πεντ. Λευιτ. XX 11· **β**) συντρίβω: *μη θανατωθείτε όμπροστε στους οχτρούς-σας* Πεντ. Δευτ. Ι 42. **2**) (Μεταφ.) καταργώ, ματαιώνω: *εάν θανατώνετε τας πράξεις του κορμίου με το πνεύμα θέλετε ζήσει* Χριστ. διδασκ. 61. **3**) Αφανίζω: *τσι χάρες εθανάτωσες και μετά σέν 'ομάδι σήμερον, Ερωφίλημου, τσ' επήρες εις τον Άδη* Ερωφ. Ε' 577· *τους οπίσω στεναγμούς ρίξε, θανάτωσέ-τους* Λίβ. Ρ 960. **Β'** Μέσ. **α**) Πεθαίνω: *Την αφορμή τού 'πε· πως την εχάσε, ωσάν είδε τη μέρα κ' επεράσε· ζιμιό αλησμόνησέ-τη την καημένη για κείνο εθανατώθη πρικαμένη* Βοσκοπ. 396· **β**) αυτοκτονώ: *Αρετούσα λογιάζει να θανατωθεί* Ευρετ. Ερωτόκρ. (Ερωτόκρ. 764^{285}).

Η μτχ. παρκ. ως επίθ. **1**) Νεκρός: *έμειν' αφότις τό 'πιασα τέλεια θανατωμένος* Κυπρ. ερωτ. 115^{8}· *ανέν και με την τέχνη-σου δεν του βοηθήσεις τώρα, θανατωμένος κάτεχε πως βρίσκεται μιαν ώρα* Φορτουν. (Vinc.) Β' 414. **2**) Που προκαλεί το θάνατο, θανατηφόρος: *μού 'χει γεναμένην ο Έρωτας για λόγου-σου πληγήν θανατωμένην* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1358]. **3**) Που προέρχεται από ετοιμοθάνατο (Πβ. *απελπισμένα λόγια*): *λόγια θανατωμένα* Ερωτόκρ. Δ' 1087.

θανή η, (Ι) Διγ. Ζ 2288, Ερμον. Α 101, Χρον. Μορ. Η 175, 185, 7976, Πουλολ. 98, Δούκ. 185^{7}, Νεκρ. βασιλ. 108, Αλεξ. 1484, 1928, 2443, Συναξ. γυν. 89, Διήγ. Αλ. G 287, Ψευδο-Σφρ. 248^{9}, 260^{9}, Καρταν., Διαθ. 242.

Από το ονομαστικό απαρέμφ. *το θανείν* κατ' αναλογ. προς το *ταφή* (Βλ. Σπυριδ., Αθ. 48, 1938, 239). Βλ. Steph., Θησ. Η λ. και σήμ. ιδιωμ.

1) Θάνατος: *να σας ειπώ τα τέλη-του, να ειπώ και την θανήν-του* Σταυριν. 9· *τον Θεόν εβγάνω μάρτυρα στην θλίψιν όπου έχω διά την θανήν γαρ εκεινού του αφέντη κι' αδερφούμου* Χρον. Μορ. Η 1816. **2**) Κηδεία: *την θανήν-της να γινεί, βασιλικά προστάζει* Κυπρ. άσμ. 11^{131}.

θανή, (ΙΙ)· *από θανή,* Απολλών (Wagn.) 8, εσφαλμ. γρ. αντί *αποθανή.* — Βλ. ά. *αποθανή.*

θάπτω, Γλυκά Στ. 467, Ασσίζ. 223^{12}, Διγ. Ζ 4099, Ερμον. Η 199, Αιτωλ., Μυθ. 72^{6}, Ροδολ. Ε' [548], Διακρούσ. 81^{29}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 138^{15}, 209^{24}, 231^{19} (υποτ. αορ. *θαπτούσι*), 277^{5}, 517^{5}· *θάβγω,* Βουστρ. 431, Θρ. Κύπρ. Μ 267, Έγγρ. Σύρου Α' 145· *θάβω,* Ασσίζ. 270^{11}· *θάφτω,* Περί ξεν. Α 96, Πεντ., Αρ. XXXIII 4, Π.Ν. Διαθ. φ 260α 26, Ερωφ. Ε' 585, Σταυριν. 699· αόρ. *έθαψα,* Προδρ. Ι 30, Διγ. Ζ 412, Διγ. (Trapp) Esc. 119, Περί ξεν. Α 344, Αχιλλ. Ν 1708, Μαχ. 602^{17}, Σφρ., Χρον. μ. 142^{13}, Χούμνου, Κοσμογ. 224, Σκλέντζα, Ποιήμ. 1^{194}, Συναξ. γυν. 499, Πεντ. Γεν. XXIII 4,

Αιτωλ., Μύθ. 121, Κυπρ. ερωτ. 54^{5}, Παλαμήδ., Βοηβ. 1357, Σταυριν. 698, Διγ. Ανδρ. 401^{35}, Ερωτόκρ. Β′ 1191, Γ′ 841, 1750, Λίμπον. 411, Ζήν. Β′ 112, Ε′ 16, Τζάνε, Κρ. πόλ. 196^{5}, 347^{5}· παθητ. αόρ. *εθάφτηκα*, Αχέλ. 1153, Τζάνε, Κρ. πόλ. 172^{20}· *εθάφτην*, Μαχ. 276^{37}, Πεντ., Γέν. XV 15, Δευτ. X 6, Κυπρ. ερωτ. 104^{78}, Βοσκοπ. 364, Διγ. Ἀνδρ. 357^{2}, Ερωτόκρ. Β′ 185, Ζήν. Β′ 93· υποτ. αορ. *θαφώ*, Χειλά, Χρον. 349· Συναξ. γυν. 278, 410, Απόκοπ. 488, Πανώρ. Β′ 455, 460, Ερωφ. Πρόλ. 58, Β′ 128, Τζάνε, Κρ. πόλ. 211^{25}.

Το αρχ. *θάπτω*. Τ. *θάβγω* στο Du Cange και σήμ. στην Κύπρο (Βλ. Σακ., Κυπρ. Β′ σ. 555). (Για τον τ. *θάβγω* βλ. Γλωσσ. Πραγμ. Κύπρ. σ. 115). Ο τ. *θάφτω* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.) και στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β′ σ. 555). Ο τ. *θάβω* και σήμ. (Για τον τ. βλ. Hadjioannou, Beginning of Chypr. Dial. σ. 305).

α) Ενταφιάζω, θάβω: *τη λ′ Ιουνίου έθαψαν τον καλόν ρε Τζένιον εις τον Σαν Τομένικον* Μαχ. 680^{7}· *πάρε-με και θάψε-με στην πόρταν που σεβαίνεις* Ch. pop. 419· (με σύστ. αντικ.) *θαμμό να τον θάψεις την ημέρα εκείνη* Πεντ., Δευτ. XXI 23· **β**) (μεταφ.) βλάπτω κάπ.: *μόνον πρόσεχε, πρόσεχε μη με θάψεις* Προδρ. II G 23.

θαράπ- και **θαραπ-**, βλ. *θεράπ-* και *θεραπ.*

θαρρεμένα, επίρρ.

Το ουδ. του επιθ. *θαρρεμένος* ως επίρρ.

Ἄφοβα: *βαστώντας τον σταυρό-σου θαρρεμένα* Χριστ. διδασκ. 574.

θαρρετά, επίρρ., Ερωτοπ. 15,145, Λιβ. P 2119, Λιβ. Sc. 392, Λιβ. Esc. 410, 1508, 3081, 4231, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 151, 598, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.—v. Gem.) 73, Συναξ. γυν. 905, Θησ. Ε′ [20^{5}], Κάτης 92, Χούμνου, Κοσμογ. 2692, Απόκοπ. 352, Ζήνου, Βατραχ. 62, Πεντ., Γέν. XXXIV 25, Λευιτ. XXV 18, XXVI 5, Δευτ. XII 10, XXXIII 12, 28, Ερωφ. Δ′ 121, Παλαμήδ., Βοηβ. 277, Ιστ. Βλαχ. 30, 650, 1405, Σουμμ., Ρεμπελ. 185, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α′ [714, 1232], Δ′ [925], Ε′ [1238]· *θαρρητά*, Βυζ. Ιλιάδ. 982.

Από το επίθ. *θαρρετός*. Η λ. και σήμ.

Με θάρρος: *Σιμώσετέ-μας θαρρετά, βοσκοί, μηδέ 'ντηράστε* Πανώρ. Ε′ 323· *πάλι ιστήκει θαρρετά, ούτως την συντυχαίνει* Λιβ. P 1437.

θαρρετός, επίθ., Λιβ. Esc. 1187, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1123, 1134, 2387, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 588, 673, Ψευδο-Γεωργηλ., Ἀλ. Κων/π. 819, Χούμνου, Κοσμογ. 1034, Θησ. Β′ [86^{2}], Συναξ. γυν. 13, Πένθ. θαν.^{2} 412, Ζήνου, Βατραχ. 292, Τριβ., Ρέ 301, Αχέλ. 1499, Ερωτόκρ. Α′ 75.

Από το ουσ. *θάρρος* και την κατάλ. *-τός*. Η λ. και σήμ.

1) Θαρραλέος: *ουδένας ετόλμησε ποτέ τους δρόμους να περάσει, διατί ήτον κλέπτης* (ενν. *ο Μουσούρ*) *φοβερός και θαρρετός εις πάντα* Διγ. Α 2735· *αρέσει-μου ν' αποκοτάς, να δείχνεις και φοβάσαι, μετά την ξεκαθάριση πλια θαρρετή για νά 'σαι* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 462. **2**) Βέβαιος: *ας είσαι 'ς τούτο θαρρετή πως, όντεν αποθαίνω, χαιρετισμόν να μού 'πεμπες, την ώρα κείνη γιαίνω* Ερωτόκρ. Γ′ 1405. *Δεν έν' κακό οπὄχει νουν τ' ανάντιο να ντηράται· 'ς τούτον ας είσαι θαρρετός: οπ' αγαπά φοβάται* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 486. **3**) Πιθανός: *έχεις-το τούτο θαρρετό;* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 317. **4α**) Ἔμπιστος: *Δύο Μαλταίους έκραξε ναύτες και προκομμένους, οπού τους είχε θαρρετούς, πάντοτ' εμπιστεμένους* Αχέλ. 1665· *Δεν γνώθεις πως δεν έχομε πράμαν εδώ κανένα δικό-μας, ουδέ θαρρετό τινάν, αμ' όλα ξένα;* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 94· **β**) που εμπιστεύεται κάπ. ή κ.: *Μόνον ας είστε θαρρετοί εις του Θεού την χάρη πασένας για να χυμιστεί σαν άξιον παλληκάρι, τους Τούρκους μέσα να δοθεί* Παλαμήδ., Βοηβ. 257· **γ**) ενθαρρυντικός: *να δεις καλήν αρχήν και θαρρετό σημάδι* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 171.

θαρρετώς, επίρρ., Λιβ. Esc. 3006.

Από το επίθ. *θαρρετός*.

Με άνεση: *προκόπτεις γαρ εις το καλόν από των μαθημάτων και μετά πάντων θαρρετώς δύνεσαι να συντύχεις* Κομν. Διδασκ. Δ 229.

θαρρεύ(γ)ω, Χρον. Μορ. P 728, Λιβ. Esc. 2999, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 419, Κάτης 7, 55, 114, Βεντράμ., Γυν. 144, 146, Δεφ., Λόγ. 187, 195, 405, 461, 464, Αιτωλ., Μύθ. 88^{9}, 128^{9}, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 400, Θυσ.^{2} 148, Ροδολ. Α′ [53], Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [1207], Ε′ [1604], Φορτουν. Β′ 137, Χριστ. διδασκ. 107, Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 75· μτχ. *θαρρευθείς*, Πτωχολ. Β 320.

Απο το αρχ. ουσ. *θάρρος* και την κατάλ. *-εύω*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β′).

I Ενεργ. **Α′** Μτβ. **1α**) έχω εμπιστοσύνη σε κάπ. ή σε κ.: *αυθέντ', ας είσαι έτοιμος και μη πολλά θαρρεύεις τον Μπάσταν, αν και φίλος-σου δείχνει, μη τον πιστεύεις* Παλαμήδ., Βοηβ. 1303· *η αφεντία-σου εθάρρεψε στα πλήθη του φουσσάτου* Χρον. Μορ. P 4926· **β**) εμπιστεύομαι κ. σε κάπ.: *θάρρεψέ-μου-το να ζεις αν είν' καταστεμένα του Χρύσιππου τα πράματα σαν είναι μιλημένα* Στάθ. (Martini) Α′ 227· *Συχνιά συχνιά τση Νένας-τση ήλεγε τον καημό-τση και τα κρουφά-τση θάρρεψε κι' όλο το λογισμό-τση* Ερωτόκρ. Γ′ 38. **2**) ενθαρρύνω, δίνω θάρρος σε κάπ.: *να μας θαρρεύσει* (ενν. *ο Απόστολος*) *περισσότερον να σιμώνομάσθεν εις τον Θεόν* Χριστ. διδασκ. 107. **3**) Νομίζω, πιστεύω κ.: *καράβι το εθάρρεψαν, όλοι ελαθαστήκαν* Αιτωλ., Μύθ. 109^{4}· *εθάρρεψεν, αληθινόν νερό 'ταν στο πινάκι* Αιτωλ., Μύθ. 119^{3}. **Β′** (Αμτβ.) παίρνω θάρρος: *τότε εθαρρέψανε οι επίλοιποι χριστιανοί* Χρον. σουλτ. προσθ. 205^{600}· *απάνω 'ς τέτοιον λογισμόν εθάρρευσεν ατός-του* Θησ. Δ′ [39^{5}]. **II** Μέσ. **1α**) (Μτβ.) εμπιστεύομαι κ. ή κάπ.: *πέ-το λοιπόν και μη δειλιάς, θαρρέψου-το κ' εμένα* Θυσ.^{2} 122· **β**) εμπιστεύομαι κάπ.: *γυναίκα μηδέν θαρρευτείς, μ' αύτη μηδέν κοιμάσαι* Δεφ., Λόγ. 704. **2**) (Αμτβ.) παίρνω ή έχω θάρρος: *μη θελήσεις φαγητά, πολλών λογιών μπουκούνια και βλέπεσαι, μη θαρρευτείς και βάλου-σε στην κούνια* Δεφ., Λόγ. 438.

Η μτχ. παρκ. *θαρρεμένος* ως επίθ. = **1**) άφοβος: *Ανάμεσα σ' αρχοντικά κοράσια τιμημένα π' από καμιάν επιβουλιάν έστεκαν* (ενν. *τα κοράσια*) *θαρρεμένα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ′ 424· *Διά να πηγαίνομεν θαρρεμένοι έμπροσθεν του Θεού* Χριστ. διδασκ. 94· **2**) Σίγουρος: *τούτο ας είσαι θαρρεμένη κ' έχε πληροφορία· σ' εμέναν η αγάπη-σου πάντα στεριά να έναι* Ch. pop. 245.

θαρρητά, επίρρ., βλ. *θαρρετά*.

θάρρι το.

Από τον πληθ. *θάρρη* του ουσ. *θάρρος* (πβ. το τσακων. *ήθι* = ήθος· Andr., Lex., λ. *ήθος* και Κριαρ. (ΕΜΑ 1, 1939, 41).

Θάρρος: *από ημάς τι βούλεσαι, ειπέ-το με το θάρρι* Μαρκάδ. 674.

θαρρικά, επίρρ., Σπαν. P 109, Σπαν. (Λαμπρ.) Va 189, Λιβ. Sc. 1847, 3072, Λιβ. N 3654.

Το ουδ. του επιθ. *θαρρικός* ως επίρρ. Λ. *θαρρικά* (τα) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Με θάρρος: *Προκόπτεις γαρ εις το καλόν από των μαθημάτων και μετά πάντων θαρρικά δύνασαι συντυχαίνειν* Σπαν. V 168· *εμπαίνω απέσω θαρρικά* Λιβ. Sc. 1922.

θαρρικώς, επίρρ., Act. Xér. A 9^{88}, Λιβ. P 2069.

Από το πιθ. επίθ. *θαρρικός*. Η λ. τον 5. αι. (Βλ. Steph., Θησ.).

Με θάρρος: *μετά πάντων θαρρικώς δύνασαι συντυχαίνειν* Σπαν. A 175.

θάρρισμα, το.

Από τον αόρ. του *θαρρώ* και την κατάλ. *-μα*.

Θάρρος: *Κολάκευε και αγάπα-την* (ενν. *την κόρη*) *και την καρδιάν-σου χώνε μήπως και πάρει θάρρισμα διά την πολυευσπλαγχνία(ν)* Δεφ., Λόγ. 299.

θάρρο το, βλ. *θάρρος* το.

θάρρος ο.

Το ουσ. *θάρρος* με αλλαγή γένους. Η λ. και στον Κατσαΐτ., Θυ. Ε′ 563, Κλ. Α′ 835.

α) Θάρρος: *εις τα κάστρη τίποτες δύναμην ουδέν έναι, ούτε 'παντοχή, αμή όπου είναι φουσσάτα πλήθια και δυνατά, αυτού έναι ο θάρρος και η δύναμις και η καρδία* Διήγ. Αλ. V 56· **β**) εμπιστοσύνη: *χάιδευέ-την* (ενν. *η ρήγισσα την Ευγένα*) *όμορφα, πολλά εμπιστεμένα σαν να ήτον οκ τα σπλάχνα-της κι' οκ την δική-της γέννα. Για ταύτο είν' ο θάρρος-μου και στέκω σωπασμένος* Ευγέν. 193.

θάρρος το, Ασσίζ. 411^{8}, Διγ. Z 297, 3035, Χρον. Μορ. H 2153, 4615, 8262, Λιβ. Esc. 718, 957, Αχιλλ. L 115, Χρον. Τόκκων 1175, 1341, Μαχ. 152^{32}, 670^{5}, Σφρ., Χρον. μ. 60^{28}, Χούμνου, Κοσμογ. 2758, Απόκοπ. 256, 261, Κορων., Μπούας 119, 124, Κυπρ. ερωτ. 12^{9}, 28^{2}, 95^{22}, 100^{22}, 105^{6}, 152^{6}, Αχέλ. 2267, Ιστ. πολιτ. 29^{21}, 61^{20}, Πανώρ. Ε′ 41, 83, 347, Ερωφ. Α′ 115, Γ′ 116, 207, Δ′ 199, 650, Ε′ 314, Βοσκοπ. 257, 354, Ιστ. Βλαχ. 2341, Διγ. Ἀνδρ. 384^{38}, Ερωτόκρ. Ε′ 72, 200, 1478, Στάθ. (Martini) Β′ 201, Φορτουν. (Vinc.) Β′ 144, Γ′ 597, Ε′ 294, Ζήν. Α′ 290, Β′ 409, Λεηλ. Παροικ. 138, Διγ. O 225, 1810, Τζάνε, Κρ. πόλ. 133^{16}, 184^{16}, 526^{14}, κ.π.α.· *θ ά ρ ρ ο,* Λιβ. Esc. 538, Αλεξ. 1496, Συναξ. γυν. 1200· *θ ά ρ σ ο ς,* Χρον. Μορ. H 1703, 6508, Πουλολ. Αθ. 452, Βίος Αλ. 2943, Διήγ. Βελ. Neap. 44, Θησ. Ζ′ [125^{5}], Κορων., Μπούας 16, Χρον. σουλτ. 66^{36}, Πτωχολ. α 741· πληθ. *θ ά ρ ρ ε τ α*· *θ ά ρ ρ η,* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 511, Ψευδο-Γεωργηλ., Ἀλ. Κων/π. 505, Αχέλ. 984, Θρ. Κύπρ. M 162, 282, Δαρκές, Προσκυν. 188, Κυπρ. ερωτ. 131^{14}, Ερωφ. Γ′ 287, Παλαμήδ., Βοηβ. 1252, Ιστ. Βλαχ. 1578, 1916, Ερωτόκρ. Γ′ 1215, Σουμμ., Πιστ. φιδ. Ε′ [888], Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 663, Διγ. O 1682, 2214, Τζάνε, Κρ. πόλ. 208^{17}, 437^{7}· *θ ά ρ ρ η τ α,* Θησ. Ι′ [24^{1}].

Το αρχ. ουσ. *θάρρος* (L-S, λ. *θάρσος*). Ο πληθ. *θάρρη* και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ., Κρ. Ε′, β′ ημίτ., λ. *θάρρος*). Για τον πληθ. *θάρρητα* βλ. Χατζιδ. (Glotta 3, 1912, 221). Η λ. και σήμ..

1) Θάρρος, τόλμη, θράσος, αναίδεια: *αν παραπονούμεστεν να μη το πάρεις βάρος, ότι πατέρα σ' έχομεν κ' ερχόμεστε με θάρρος* Ιστ. Βλαχ. 2604· *ευθύς ο καπετάνιος-των μετά μεγάλου θάρρους φωνήν μεγάλην έσυρεν* Κορων., Μπούας 130· *στέκεται και αποκρίνεται την κόρην μετά θάρρος* Λιβ. Esc. 1443· *πρέπει ο κάθε άνθρωπος να λογιάσει διά ποίαν αφορμήν οι πταίσται ετούτοι όντας πταίσται κατά πολλά και ρέμπελοι του πρέντζιπέ-τους να*

έχουν τόσον θάρρος με τον κριτήν-τους Σουμμ., Ρεμπελ. 185· (φρ.) *κάνω θάρρος* = παίρνω θάρρος: *Για τούτον εποφάσισα την κοπελιά να πάρω ετούτη τση κερά-Μηλιάς ογιά να κάμω θάρρος* Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 308· (έκφρ.) *της καρδιάς τα θάρρη* = γενναιότητα: *εστέκασι θεόφοβοι με της καρδιάς τα θάρρη εις τα τειχιά τον θάνατον πασένας για να πάρει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 267^{5}. **2α**) Ελπίδα: *στο μέτωπόσ-σου ηθέλησε να ποίσει ο Πόθος το θρονίν-του και ν' απλώσει στην μιάν μεριάν το θάρρος με τον Ἀδην* Κυπρ. ερωτ. 8^{11}· *Λοιπόν όλον εννοιάζετον τον τόπον πώς να πάρει ηξεύροντάς-τον δύσβατον, ολίγα 'χεν τα θάρρη* Παλαμήδ., Βοηβ. 518· *Το θάρρος μόν' απέμεινε οπὄχω το δικό-του όποτε πότε κι' άμποτε νά γένω εδικός-σου* Θησ. Πρόλ. [63]· *Για τούτο θέλω στον κριτή να τονέ καταδώσω και θάρρη έχω να γενεί το δίκιο-μου το τόσο* Στάθ. (Martini) Β′ 306· *ουδέν στρατιωτικόν εποίησαν, αλλ' είχον θάρρος όπως αιφνιδίως πατήσωσιν αυτούς* Ἐκθ. χρον. 74^{2}· **β**) αυτό που δίνει θάρρος κ' ελπίδα, «στήριγμα»: *Αγαφτικέ πιστότατε, Πολίταρχε, ψυχή-μου, παρηγοριά-μου μοναχή, θάρρος κι' απαντοχή-μου!* Ιντ. κρ. θεάτρ. δ′ 50· *Εχάσασιν το σπίτιν-τους, την Πόλην την αγία, το θάρρος και το καύχημα και την απαντοχήν-τους* Ανακάλ. 4· *επειδή είχε τα θάρρετα του άδελφού-του, οπού ήτονε με τον σουλτάνο* Χρον. σουλτ. 110^{5}· φρ. *έχω (το) θάρρος-(μου) σε (εις) κάπ. ή σε κ.* = ελπίζω σε κάπ., «στηρίζομαι», υπολογίζω σε κάπ.: *ελάτε να εντριμώσομεν ολόκαρδοι ως πρέπει, και έχω θάρρος εις τον Θεόν μέσα να εσεβούμεν* Χρον. Τόκκων 2057· *Μηδέ εις πλούτος το πολύ έχεις ποτέ το θάρρος* Σπαν. O 97· *είχα θάρρος εις υμάς του ευρείν βοήθειαν εξ υμών* Ἐκθ. χρον. 53^{14}· έκφρ. *εις το θάρρος κάπ.* (ή *κάπ. πράγματος*) = υπό την προστασία κάπ. ή κάπ. πράγματος: *να πέψεις εις την Γένουβαν τους φονιάδες όπου εσκοτώσαν τους λάς-μας εις το θάρρος του αγίου-σου στεφάνου* Μαχ. 350^{26}· *Τότες επέψαν τους λάς εις την Κερυνίαν ... εις το θάρρος της παντιέρας* Μαχ. 488^{15}· έκφρ. *εις θάρρος* = το πιο πολύ: *έχει που στιμαρίζεται* (ενν. *η άλυσις*) *εις τέχνην και εις βάρος πεντήκοντα και εκατόν φλουριά, διακόσι' εις θάρρος* Γεωργηλ., Θαν. 149. **3α**) Εμπιστοσύνη: *εδά 'χασα το θάρρος-του* (ενν. *του αφέντη*) *κ' έχω την όργητάν-του* Ερωτόκρ. Γ′ 950· φρ. *έχω το θάρρος σε κάπ.* = εμπιστεύομαι κάπ.: *είναι γυναίκα φρόνιμη κ' έχω-την στην καρδιά-μου* (παραλ. 1 στ.) *κ' έχω το θάρρος εις αυτήν με όλην την ψυχή-μου* Ευγέν. 188· **β**) καλή πίστη: *ότι τούτο ένι κείμενον και δίκαιον κατά την ασσίζαν, ότι διά το θάρρος του αυθέντη ... έρχουνται όλοι οι πραγματευτάδες εις την εξουσίαν-του διά να πουλήσουν και να αγοράσουν* Ασσίζ. 233^{22}· **γ**) αυτοπεποίθηση: *μη σας πλανέσει λυγερές της ομορφιάς το θάρρος* Π. Ν. Διαθ. φ. 246β 21· **δ**) αλαζονεία: *Νά 'χουν οι αρχόντισσες αυλές, παλάτια και τρικλίνους και αν έναι θάρρος εις αυτές και υπεριψιά εις εκείνους* Απόκοπ. 122. **4**) Ανάπαυλα· άνεση χρόνου: *Πάλιν καβαλικεύουσιν' γυμνώνουσιν τα ξίφη* (παραλ. 1 στ.). *Μικρόν θάρρος ο Φλώριος δίδει του επιτραπέζη* (παραλ. 1 στ.) *και όσον το ξίφος έκρουσεν, έπεσεν παραυτίκα* Φλώρ. 684.

θαρρούμενα, επίρρ., Ασσίζ. 5^{11}, Μαχ. 382^{23}, 460^{34}.

Το ουδ. της μτχ. *θαρρούμενος* του *θαρρώ* ως επίρρ.

1) Χωρίς φόβο, με θάρρος, με ασφάλεια: *όλοι οι Γενουβήσοι και οι λεγομένοι Γενουβήσοι να έχουν εξουσίαν να παν και να έλθουν εις την Κύπρον θαρρούμενα απάνω εις οποίον καράβιν θέλουν* Μαχ. 136^{33-54}· *να εμπείς εις το κάστρον, ότι εκεί θέλεις είσταιν πολλά θαρρούμενα παρ' αλλού* Μαχ. 526^{32}. **2**) Αυστηρά: *ο πρίντζης πολλά εκατηγόρησεν τον ποδέσταν διά τό εγίνετον και είπεν-του θαρρούμενα* Μαχ. 316^{17}.

θαρρώ, Σπαν. O 252 (αόρ. *(ε)θάρρεσα*), Προδρ. III 446 (αόρ. *(ε)θάρρησα*), Διγ. Z 238 (αόρ. *(ε)θάρρησα*), 3464, Χρον. Μορ. H 8250, Φλώρ. 1337, Ερωτοπ. 40^{464}, Λιβ. P 1234, Λιβ. N 1085, Αχιλλ. N 1037, Ιμπ. 758, Δούκ. 127^{26}, Θησ. Γ′ [13^{6}], Χούμνου, Κοσμογ.

2464, Κορων., Μπούας 32, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 381, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 400, Κυπρ. ερωτ. 97^{30}, Πανώρ. Γ′ 646, Ερωφ. Ε′ 130, Βοσκοπ. 30, Ιστ. Βλαχ. 2560, Διγ. Ἀνδρ. 380^{18}, Ερωτόκρ. Β′ 244, Στάθ. (Martini) Α′ 104, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α′ 127, Φορτουν. (Vinc.) Δ′ 363, Λεηλ. Παροικ. 331, Τζάνε, Κρ. πόλ. 495^{12} κ.π.α.· *θ ά ρ ρ ω,* Αχιλλ. Ν 195· *θ α ρ σ ώ,* Γλυκά, Αναγ. 326, Διγ. Τρ. 2235, Ερμον. Η 286, Αχιλλ. L 250· μτχ. *θ α ρ ρ ο ύ μ ε ν ο ς,* Ασσίζ. 34^{15}, 65^{2}, $141^{18,20}$, 207^{13}, 392^{23}, 402^{28}, Αχιλλ. L 1086, Μαχ. 94^{20-1}, 350^{8}, 560^{27}.

Το αρχ. *θαρσέω (θαρρέω)*. Η μτχ. *θαρρούμενος* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *θαρρώ*). Η λ. και σήμ.

Α′ 1) Παίρνω το θάρρος, τολμώ: *ει δ' ουδείς αντιμετωπίσαι θαρρήσει τω βασιλεί, τον της ασπίδος κόσμον προτίθησιν* Ἐκφρ. ξυλοκ. 18^{15}· *ήθελα νά 'χα τόσο νου κ' έτσι 'πιτήδεια γλώσσα ως όσον δίκαιον έχουσι τα πάθη-μου τα τόσα, ότι θαρρέσειν ήθελα να σε καταπονέσω και μ' έναν αχαμνό σκοινί να πιάσω να σε δέσω* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 665. **2α**) Ελπίζω, περιμένω κ.: *έδε τά εθάρρουν απ' εσέν, παιδί-μου, να κερδίσω* Σπαν. U 24· *και στον Θεόν που έχετε πλέον να μη θαρρείτε να λάβετε βασίλειον* Ιστ. Βλαχ. 2679· *ελπίδας έχω, απανδοχάς, θαρρώ να μη αποτύχω* Λίβ. Ρ 1604· **β**) υπολογίζω σε κάπ. ή σε κ., «στηρίζομαι» σε κάπ.: *περί δανειστού, οπού να δανείσει άνθρωπον άσπρα, και θαρρεί εις τα εκείνου κτήματα* Βακτ. αρχιερ. 144· *δεσποτεία-σου εθάρρησεν στο πλήθος του φουσσάτου* Χρον. Μορ. Η 4926· *Εσείς τι πολεμείτε; Αφέντη-σας εχάσατε, σε ποιόν τώρα θαρρείτε;* Αλεξ. 1894· φρ. *είμαι θαρρούμενος* **α**) ελπίζω: *Οι ποίγοι Γενουβήσοι ήτον θαρρούμενοι να πάρουν την Βενετίαν και δεν εβάλαν βιτουαλίαν του φαγίου μέσα* Μαχ. 586^{25}· **β**) «στηρίζομαι», υπολογίζω σε κ.: *Αφέντες, δότε-μου να γροικήσω πόθεν είναι θαρρούμενοι οι χριστιανοί και πέμπουν τόσον λογάριν και πραματείες εις τον τόπον-σου* Μαχ. 182^{28}· **γ**) έχω εμπιστοσύνη: *ημπορεί καλά η αυλή να τον έχει εις τα σίδερα, αν ουδέν ένι θαρρούμενη εξ αυτόν-του* Ασσίζ. 151^{16}· **3**) Νομίζω, φαντάζομαι, πιστεύω κ.: *ωσάν τον άνεμο, θαρρώ, έτσι σβουρίζει ο νους-σας* Πανώρ. Δ′ 63· *τα μάτια-σου βλέπω, θαρρώ και είναι βουρκωμένα* Διγ. Ο 2706· *λωλός θέλ' είσται όποιος θαρρεί πως δε μπορεί να 'ξάψει φωτιά τσ' αγάπης μέσα-της* Ερωφ. Δ′ 127. **4α**) Εμπιστεύομαι, έχω εμπιστοσύνη σε κάπ.: *θαρρούμεν εις εσέν* (ενν. *τον Κύριο*) *με καθαράν καρδία* Ιστ. Βλαχ. 2600· *αλλά θαρρώ εις τον έρωταν, ελπίζω εις το αψευδές-του* Λίβ. Sc. 293· *Τούτον ούλον εγίνετον, διατί εσήκωσεν την ελπίδαν απέ τον Θεόν και εθάρρησεν εις τον νουν-του και εις την αγάπην του ρηγός* Μαχ. 576^{16}· *Εγώ θαρρώ εις τους όρκους-σας και θέλω σας συντύχειν* Αχιλλ. Ν 1036· **β**) εμπιστεύομαι κ. σε κάπ.: *αν είσαι έγκυος, κυρά, θάρρησ' εμέ το πράγμα* Φλώρ. 103· *λόγον τινά απόκρυφον βούλομαί σοι θαρρήσαι* Διγ. (Trapp) Gr. 422· *ας είπω ότι ηύρηκα φίλον-μου και εθάρρεσα τά πάσχω* Λίβ. Sc. 107· (φρ.) *ποιώ κάπ. θαρρούμενον* = κάνω κάπ. να με εμπιστευτεί, τον πείθω: *το δίκαιον ορίζει ότι πριν εισακουστεί* (ενν. *ο αβαντπαρλιέρης*), *θέλει να ποίσει την αυλήν θαρρούμενην, ότι θέλει να συντύχει διά ορισμόν οπού ένι το έγκλημαν* Ασσίζ. 283^{12}. **Β′** Αμτβ. **1α**) Παίρνω θάρρος: *εθαρρήσασιν οι Τρώες* Ερμον. Ν 101· *ουκ ένι καλό να επαινεθώ, αλλά θαρρώ και λέγω* Αχιλλ. Ο 130· **β**) έχω θάρρος: *ώσπερ τινάς οπού μιλεί τον κύρην-του πολλάκις θαρρεί, παρρησιάζεται πάντοτε προς εκείνον* Κομν. Διδασκ. Δ 162· *ως ήτον δέ και συγγενής θαρρών επιλογήθη* Αχιλλ. (Haag) L 221. **2**) Νομίζω, φαντάζομαι: *Σήμερο ελειώσαν οι τιμές κ' οι δόξες απού εθάρρουν* Ροδολ. Ε′ [427]· *Ὄφου, σκιαζάρης πού 'σ' εδά, στην ψή-μου, δεν εθάρρου!* Ευγέν. 499· *Δεν είν' δικοί-σου, σα θαρρείς* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ′ [588]. **3**) Εμπιστεύομαι: *Πολλάκις με φιλεύεσαι* (ενν. *η αλωπού*) *και παίζεις μετά μένα* (ενν. *το σκύλο*)· *εγώ θαρρώ ως άκακον μη έχων πονηρίαν* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 278.

Η μτχ. ως επίθ. = **1**) Σίγουρος: *ας είσαι θαρρούμενος, δεν θέλει διαβείν η Κερεκή και θόλομεν εσμικτείν αντάμα* Μαχ. 656^{2}. **2**) Εξασφαλισμένος, ασφαλής: *ηύραν-τους απέ τον κόπον κοιμισμένους, θαρρουμένους, σφαλισμένους, κλειδωμένους* Μαχ. 432^{33}· *αν δεν μου γροικήσεις, πολλοί θέλουν φύγει από τους τόπους-σου και θέλουν παν εις τόπους ελεύθερους και στερεωμένους και θαρρούμενους* Μαχ. 208^{22}· *οι εγγυτάδες να ένι τοιούτοι άνθρωποι διά να ένι καλά θαρρούμενος απ' αυτούς* Ασσίζ. 459^{15}.

θαρσαλεύω, Χρησμ. Ι 188.

Από το επίθ. *θαρσαλέος* και την κατάλ. *-εύω* (λ. *θαρσαλεύω* τον 9. αι., Steph., Θησ.).

Παίρνω θάρρος: Λέοντ., Αιν. Ι 180.

θαρσέα, επίρρ.

Από το ουσ. *θάρσος*.

Με θάρρος: *Οι Τούρκοι, ως τους είδασιν θαρσέα να σεβαίνουν, εσκόπησαν ότι έρχονταν και άλλοι εξοπίσω* Χρον. Τόκκων 2411.

θαρσέως, επίρρ.

Από το ουσ. *θάρσος*.

Υπερβολικά: *ταύτα ειπών εθρήνησεν και έκλαυσεν θαρσέως* Αχιλλ. Ν 859.

θάρσος το, βλ. *θάρρος*.

θαρσώ, βλ. *θαρρώ*.

θάτερος, αντων., βλ. *έτερος*.

θαύμα ή **-αν,** το, Σπαν. U 549, Μανασσ., Χρον. 3621, Καλλίμ. 2218, Διγ. (Trapp) Gr. 694, 746, 760, 927, 1063, Ερμον. Δ′ 170, Διήγ. πόλ. Θεοδ. 17, 91, Αχιλλ. L 1231, Αχιλλ. Ν 523, Μαχ. 8^{1}, 30^{10}, 62^{4}, 100^{31}, 648^{3}, Μάρκ., Βουλκ. 347^{6}, Συναξ. γυν. 39, 146, 156, Διήγ. Αγ. Σοφ. 151^{24}, 156^{33}, Ιμπ. (Legr.) 685, Κορων., Μπούας 43, Διήγ. Αλ. G 283, Αχέλ. 1441, 1543, Θρ. Κύπρ. Μ 380, 452, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1944, 1950, 2055, Κυπρ. ερωτ. 87^{15}, Παλαμήδ., Βοηβ. 532, 1011, Βίος αγ. Νικ. 244, Σουμμ., Ρεμπελ. 157, Διγ. Ἀνδρ. 325^{5}, 344^{12}, Διήγ. πανωφ. 58, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [1279], χορ. γ′ [2], Λίμπον. 142, Διακρούσ. 79^{6}, Τζάνε, Κρ. πολ. 217^{19}· *θ ά μ α,* Ερωφ. Ε′ 352, Παλαμήδ., Βοηβ. 1186, Σταυριν. 324, 578, Ερωτόκρ. Β′ 2156, $Θυσ.^{2}$ 671, Ευγέν. 510, Στάθ. (Martini) Β′ 329.

Το αρχ. ουσ. *θαύμα*. Ο τ. και η λ. και σήμ.

1α) Θαύμα: *Πού της Βλαχέρνας ο ναός, η βρύσις των θαυμάτων, εξ ού απολαμβάνομεν πηγήν των ιαμάτων;* Γέν. Ρωμ. 63· (μεταφ.) *τ' αγκίστρι-του στη θάλασσαν και το πλεμάτ' αντάμα τα έριξε κ' επίασε ψάρια οπού 'ταν θάμα* (έκδ. *θαύμα*· διορθώσ.) Αιτωλ., Μύθ. 129^{10}· **β**) φαινόμενο παράξενο, άξιο θαυμασμού: *ο Αχιλλεύς εθαύμαζεν ... πλάτανον την πανθαύμαστον, φρικτόν και ξένον θαύμα* Αχιλλ. Ν 1245· *δένδρα πανυπερθαύμαστα καρποίς πεπληθυσμένα, ουχ ως παρ' Ἕλλησιν αυτά, αλλά τι θαύμα ξένον* Βίος Αλ. 5200. **2**) Θαυμασμός, κατάπληξη: *Θαύμα νυν έσχε πάντας* (παραλ. 1 στ.) *ένα την γνώσιν όπερ είχεν ο σοφότατος ο γέρων* Πτωχολ. α 419· *έτσ' εύκολα να ηττηθεί τό 'χε μεγάλον θάμα* Σταυριν. 406.

θαυμάζω, -ομαι, Καλλίμ. 836, Ελλην. νόμ. 566^{18}, Διγ. (Trapp) Gr. 12, Διγ. Ζ 176, 1379, Διγ. (Trapp) Esc. 1279, Χρον. Μορ. Η 259, 898 (αόρ. *εθαυμάστην*), 8409,

Φλώρ. 388, 818, Ερωτοπ. 75 (αόρ. *εθαυμάστην*), 422, Λίβ. P 2446, 2618, Λίβ. Sc. 527, 1235, Λίβ. Esc. 2321, 3864, Λίβ. N 196, 2070, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 116, Ντελλαπ., (v. Gem.) 194, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.—v. Gem.) 73, Χρον. Τόκκων 2167 (αόρ. *εθαυμάστην*), 2972 (αόρ. *εθαυμάστηκα*), 3340 (αόρ. *εθαυμάστηκα*), 3341 (αόρ. *εθαυμάστην*), Μαχ. 360^{32}, 448^{20} (αόρ. *εθαυμάστην*), 640^{40}, Θησ. Β′ [6^{8}, 15^{4}], Χούμνου, Κοσμογ. 1869, Βουστρ. 422, 534 (αόρ. *εθαυμάστην*), Απόκοπ. 374, Αχέλ. 681, 2340, Χρον. σουλτ. 111^{32}, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 463 (αόρ. *εθαυμάκτην*), Ιστ. Βλαχ. 281, Σουμμ., Ρεμπελ. 168 (αόρ. *εθαυμάχθην*), Διγ. Άνδρ. 315^{36}, 325^{5}, Ερωτόκρ. Α′ 713, Στάθ. (Martini) Γ′ 114, Διήγ. ωραιότ. 305 (αόρ. *θαυμάστηκα*), Λεηλ. Παροικ. 290, Διακρούσ. 75^{26}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 226^{6}, κ.π.α.· *θ α μ ά ζ ω*, *-ο μ α ι*, Φαλιέρ., Θρ. 250, Πεντ. Γέν. XLIII 33, Δευτ. XVII 8, Χρον. σουλτ. 33^{2}, 80^{6}, 88^{21}, Πανώρ. Γ′ 581, Ε′ 275, 301, Ερωφ. Αφ. 4, Ερωτόκρ. Β′ 1031, 1772, Ε′ 1147, Ευγέν. Πρόλ. 150, Ροδολ. Β′ [206], Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 96, Β′ 491, Ε′ 84, Διακρούσ. 74^{8}, κ.α.

Το αρχ. *θαυμάζω*. Ο τ. και η λ. και σήμ.

I Ενεργ. **Α′** Μτβ. **1**) Θαυμάζω κάπ. ή κ.: *Εθαύμασα την πίστιν-σας* Αχιλλ. Ο 214. *εθαύμαζα την κόρην* Λίβ. N 537. **2**) Απορώ, εκπλήττομαι για κ.: *το πού και πώς οι πόνοι-σου χωνεύονται θαυμάζω* Γλυκά, Στ. 185· *γιάντα η αφεντιά-σου* (παραλ. 1 στ.) *τέτοιας λογής πικραίνεσαι; Τούτο εγώ θαυμάζω   και, θα το πω, τη γνώμη-σου πολλά καταδικάζω* Στάθ. (Martini) Α′ 27. **Β′** Αμτβ. **1**) Θαυμάζω: *Η φάριτζα δέ έπαψεν κ' εθαύμαζον οι πάντες* Διγ. Ζ 313· *Χαρά και αγαλλίασις σ' αυτούς εγίνη τότε,   οι μπέηδες εθαύμαζαν και όλοι οι στρατιώται   εχάρησαν* Διακρούσ. 96^{11}. **2**) Απορώ, μένω κατάπληκτος: *Εγκέφαλον ερίφου λαβών ... δος φαγείν τῳ επιληπτικῷ ιέρακι και θαυμάσεις* Ιερακοσ. 391^{15}. **II** Μέσ. **Α′** Μτβ. **1α**) Θαυμάζω κάπ. ή κ.: *Του Πώρου επλησίαζε φουσσάτο-του να σώσει,   Αλέξανδρος θαυμάζεται την δύναμιν την τόση* Αλεξ. 1828· *Μιχάλη τα καμώματα εθαυμαζούνταν όλοι* Παλαμήδ., Βοηβ. 110·   (με σύστ. αντικ.): *στέκω και θαυμάζομαι το θαύμασμα το μέγα* Περί γέρ. 41·   **β**) παρατηρώ, περιεργάζομαι με θαυμασμό κάπ. ή κ.: *στέκει και θαυμάζεται την ιστορίαν της πόρτας* Λόγ. παρηγ. Ο 525· *στέκονται και θαυμάζονται τας τάξεις του νεωτέρου* Διγ. Esc. 779. **2**) Απορώ, εκπλήττομαι· διερωτώμαι για κ.: *παράξενον ουκ έχω-το, ουδέ θαυμάζομαί-το* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1429· *Εμάς θαυμάζεσαι την μωρίαν οπού έχομεν* Αγαπητ., Εις αγ. Δέκα 318· *στέκαν και θαυμάζουνταν πώς να τον ημερώσουν* Σταυριν. 491. **Β′** (Αμτβ.) απορώ, εκπλήττομαι: *Θαυμάζομαι, ξενίζομαι, εκπλήττομαι μεγάλως* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 708.

Η μτχ. ως επιθ.: = γεμάτος θαυμασμό: *Εβλέποντας εθαύμαζε ο βασιλιάς Αιγέος εκείθεν οπ' εστέκετον με θαυμασμένον ήθος* Θησ. Η′ [89^{2}].

θαυμασθός, επιθ., βλ. *θαυμαστός*.

θαυμάσιος, επιθ. Διγ. Ζ 18, 1600, 1624, Αχιλλ. L 931, Αχιλλ. N 1674, Ιμπ. 74, Φυσιολ. Μ 59, Παρασπ., Βάρν. C 431, Μαχ. 70^{3}, Θησ. Ε′ [42^{6}], Ριμ. Βελ. 45, 109, 660, Κορων., Μπούας 89, Ιστ. πολιτ. 49^{17}, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 397, 408, 409, 436, Εγκ. αγ. Δημ. 111$^{234-5}$, Αγαπητ., Εις αγ. Δέκα 598, Ζήν. Δ′ 162.

Το αρχ. επιθ. *θαυμάσιος*. Η λ. και σήμ.

Θαυμάσιος· αξιοθαύμαστος: *θαυμασίαν πόλιν* Καλλίμ. 205· *άνδρας θαυμασίους* Ριμ. Βελ. 13· *κάλλος ... θαυμάσιον* Διγ. Ζ 3491.

Το ουδ. ως ουσ. (ιδ. στον πληθ.) = **α**) θαύμα· *Ου μόνον δέ τούτο το θαυμάσιον ετέλεσεν ο άγιος του Χριστού μεγαλομάρτυς Νικόλαος* Μαρτύρ. αγ. Νικολ. 167^{230}· *το λείψανον ύστερα το ευρήκασι αγιότατον και ήκαμνε θαυμάσια* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 435·   **β**) θαυμαστό έργο: *ποίος μου έκλεψε την κιβωτόν οπού έκρυπτε   του Θεού τα θαυμάσια;* Χίκα, Μονωδ. 172· *εκείνου το αναντράνισμα, το έμορφόν-του σχήμα, των νέων τα θαυμάσια, των θαυμαστών φαρίων* Αχιλλ. L 821· *ήρξαντο να φθονούσιν   πώς έπραξεν θαυμάσια και εις καιρόν ολίγον* Ριμ. Βελ. 51.

θαύμασμα(ν) το, Διήγ. εις τους κρασοπατέρας 157, Περί μεθύσου 157, Πόλ. Τρωάδ. 141, Ιμπ. (Legr.) 114, 364, Φαλιέρ., Θρ. 153, Βεν. 55, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 1031, Θησ. Δ′ [15^{3}], Ι′ [13]^{1}, Χούμνου, Κοσμογ. 1109, 1949, 2647, Σκλέντζα, Ποιήμ. 1^{178}, Ριμ. Απολλων. 33, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.—.v. Gem.) 119, Περί γέρ. 41, Διήγ. ωραιότ. 121, Βυζ. Ιλιάδ. 617, Αχέλ. 1417, 2327, Στάθ. (Martini) Γ′ 475, Ιντ. κρ. θεάτρ. Γ′ 61, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [911], Ε′ [223], Λεηλ. Παροικ. 560, Τζάνε, Κρ. πόλ. 254^{6}, 264^{3}, 551^{15}, 577^{17} κ.π.α.· *θ ά μ α γ μ α,* Πεντ. Έξ. III 20, IV 21, VII 3, XI 9, 10, XV 11, XXXIV 10, Αρ. XXVI 10, Δευτ. VI 22, VII 19, XIII 2, XXVI 8, XXVIII 46, XXIX 2·   *θ ά μ α σ μ α (ν),* Αχιλλ. (Haag) L 477, Αχιλλ. L 457 (έκδ. *θάμασμον*· διορθώσ.), 1021, Φαλιέρ., Θρ. 296, Θησ. Ϛ′ [12^{4}], Αλεξ. 2662, Περί γέρ. 111, Βυζ. Ιλιάδ. 108, Γύπ. Πρόλ. Διός 71, Πανώρ. Α′ 70, 274, Ερωτόκρ. Α′ 60, 643, Β′ 392, 1171, 2076, 2157, Γ′ 61, Ε′ 1375, Ευγέν. 267, Στάθ. (Martini) Β′ 106, Γ′ 475, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β′ 125, Συναδ., Χρον. 56, Ροδολ. Α′ [60], Διήγ. ωραιότ. 636, 690, Φορτουν. (Vinc.) Δ′ 134, Πρόλ. κωμ. 8, Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 8, Τζάνε, Κρ. πόλ. 176^{12} κ.π.α.

Από το *θαυμάζω* και την κατάλ. *-μα*. Ο τ. *θάμασμα(ν)* στο Meursius και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex.). Ο τ. *θάμαγμα* (αναλογ. προς άλλα ουσ. σε *-γμα*) και σήμ. στο ποντιακό ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

1α) Θαυμασμός: *Ετράβηξες ... εις έπαινον και θαύμασμα δικό-σου τες γλώσσες ώριμες των λαμπρών ποιητάδων, ολίγες απαληθινά, αν τες συγκρίνομεν με την αξίαν-σου* Πόρτιος, Γραμμ. (Legr.) σ. 12·   **β**) απορία, έκπληξη, ξάφνιασμα: *Τα νυκτικά φαντάσματα, θάμασμα μη σου φέρου   να βλέπεις να σηκώνομαι, να πορπατώ ταχτέρου* Ροδολ. Α′ [559]· *Κ' έχω-το θάμασμα πολύ να λέγουν οι ανθρώποι...* Σκλάβ. 207· *θαύμασμαν έχουσιν φρικτόν τις να τ' αναθιβάλει·   πολλά παραξενίζουνται μικροί τε και μεγάλοι* Ιμπ. (Legr.) 1031. **2α**) Θαύμα: *ένα μεγάλο θάμασμα στο παραθύρι γίνη: οι πέτρες και τα σίδερα κλαίσι την ώρα κείνη* Ερωτόκρ. Γ′ 1567· *Με χόρτα λέσι μια 'λοιφή πως κάνει και με γάλα   και μετά κείνη γίνουνται θαμάσματα μεγάλα* Πανώρ. Α′ 274·   **β**) πράγμα, φαινόμενο φοβερό: *όχι σα βλέπω μοναχάς να βλάφτει γεις τον άλλο,   μα και τον ίδιον-του κιανείς, ω θάμασμα μεγάλο* Στάθ. (Martini) Β′ 106· *'Ακου καινούργιο θαύμασμα και μια 'δικιά μεγάλη   σε μιαν αδόλωτη καρδιά οπού ποτέ δεν σφάλλει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [1121]· *Γη, θρήνησον πικρώς και το θέαμα κλαύσον,   ότι είδες θαυμάσματα πολλά να σφάξουν την αδελφήν-μας* Διγ. (Trapp) Esc. 93·   **γ**) (πληθ.) θαυμαστή πράξη, κατόρθωμα: *Ο Βαραγάμος με θυμόν στη μέσην-τους εμπήκεν,   μ' επιθυμιά και όρεξιν θαυμάσματα εποίκεν·   εκεί 'ριχτεν κ' εσκότωνεν με δύναμιν και ανδρεία* Αχέλ. 641· *Πολλά θαυμάσματά 'καμνε ο φουμιστός Αρκίτας   εδώ κ' εκεί ανατρέχοντα* Θησ. Η′ [85^{1}]· *Μ' ολίγους άνδρας πάντοτε θαυμάσματα να κάμει* Κορων., Μπούας 31.

θαυμασμός ο·   *θ α μ α γ μ ό ς.*

Το μτγν. ουσ. *θαυμασμός*. Ο τ. αναλογ. προς το *θαύμασμα* > *θαύμαγμα*. Η λ. και σήμ.

Τρομάρα, λαχτάρα: *να σε δείρει ο Κύριος με τρελάδα και με τύφλα και θαμαγμό της καρδιάς* Πεντ. Δευτ. XXVIII 28.

θαυμαστά, επίρρ.

Από το *θαυμαστός*. Η λ. στο Somav.

Αξιοθαύμαστα: *έκαμαν υιούς και θυγατέρες, που επροκόπταν θαυμαστά σ' εκείνες τες ημέρες* Λίμπον. 104.

θαυμαστήριο το.

Από τον αόρ. του *θαυμάζω* και την κατάλ. *-τήριο*.

Φαινόμενο άξιο θαυμασμού: *ιδέτε θαυμαστήρια, με το να ήτον γενεά και τους εκώλυεν ο νόμος, την είχεν τρείς χρόνους και δεν έπεσε με ταύτην ποσώς . Και ... ευρέθη παρθένος* Συναδ., Χρον. 51.

θαυμαστικά, επίρρ.

Από το επίθ. *θαυμαστικός*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Θαυμαστά: *Τότες γαρ ήτον η κορφή εκείνης δε της πύρας, έμορφα και θαυμαστικά όλη συσκεπασμένη* Θησ. ΙΑ' [29²].

θαυμαστικός, επίθ. Λεξ. Ι 175, Θησ. ΙΑ' [26², 67¹], Χριστ. διδασκ. 382.

Η λ. στον Αριστ. και σήμ. (Ανδρ., Λεξ.).

Θαυμαστός, αξιοθαύμαστος: *ανέν και πρέπει η ζωή νά 'ν' άφθαρτος ανθρώπων, εσένα πρέπει μάλιστα διά δικαίων τρόπων, δι' ού πράγματα θαυμαστικά ήθελες καταστήσει* Κορων., Μπούας 78·

θαυμαστοκτισμένος, επίθ.

Από το ρηματ. επίθ. *θαυμαστός* και τη μτχ. παρκ. του *κτίζω*.

Χτισμένος με θαυμαστό τρόπο, ομορφοχτισμένος: *Την Βαβυλώνα ... την θαυμαστοκτισμένην* Τζάνε, Κρ. πόλ. 582⁹.

θαυμαστός, ρηματ. επίθ., Προδρ. IV 195, Διγ. (Trapp) Gr. 1187, 3198, Διγ. Ζ 3638, Διγ. (Trapp) Esc. 192, 511, Βέλθ. 1318, Χρον. Μορ. Η 6000, Φλώρ. 1780, Ερωτοπ. 124, Λιβ. Esc. 1632, Ιμπ. 16, Μαχ. 30¹⁰, Έκθ. χρον. 14⁸, Χρον. σουλτ. 85²⁸, Πανώρ. Δ' 175, Διγ. Ἀνδρ. 400¹⁷, Στάθ. (Martini) Γ' 55, Διακρούσ. 116⁷, Τζάνε, Κρ. πόλ. 162², κ.π.α.· *θ α μ α σ τ ό ς*, Αχιλλ. Ο 718, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 207, Ιντ. γ' 76, Δ' 263· *θ α μ α χ τ ό ς*· *θ α υ μ α σ θ ό ς*, Σπαν. Α 63 (κριτ. υπ.), Διγ. (Hess.) Esc. 185.

Το αρχ. ρηματ. επίθ. *θαυμαστός*. Ο τ. *θαμαχτός* από επίδρ. του *θαύμαξα* (Pern., Et. linguist. Γ' 409). Οι τ. *θαμαστός, θαμαχτός* και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex. και Πρωΐας, Λεξ.). Η λ. και σήμ.

1) Θαυμάσιος, εξαιρετικός: *να δώσουν κονταρέας· και είτις εξέβη θαυμαστός, 'πιδέξιος να με αρέσει, εκείνον θέλω αποτουνύν άνδρα να τόνε πάρω* Ιμπ. 312· *Ευρίσκει τόπον θαυμαστόν* Ιμπ. (Legr.) 663· *ιατρόν θαυμαστόν* Διήγ. Αλ. V 23· (ως επίθ. υψηλών ή τιμώμενων προσ.): *θαυμαστού Αχιλλέως* Αχιλλ. Ο 170· *Μερκούριε θαυμαστέ* Κορων., Μπούας 16· *ο θαυμαστός και άγιος του Θεού Μωυσής* Βελλερ., Επιστ. 53⁶. **2α**) Θαυμαστός, αξιοθαύμαστος: *μετά πολλής και θαυμαστής ... αριστοτεχνίας* Καλλίμ. 442· *κατορθώματα θαυμαστά* Διγ. Ζ 7· *Δύναμιν έχεις θαυμαστήν* Αλφ. (Mor.) ΙΙΙ 23· **β¹**) άξιος απορίας: *Το πώς δεν την εγκρέμνισαν, και θαυμαστόν το έχω, εκ τα πολλά κακόγνωμα τά έδειξεν εις πάντας* Χρον. Τόκκων 1301· **β²**) που δημιουργεί απορίες, παράξενος: *τούτος πολλάκις εξέβαλε και τον πατέρα-σου Ναβουχοδονόσωρ από πολλής αθυμίας και πολλά όνειρα θαυμαστά και απόκρυφα πράγματα τον εδίδαξε* Παράφρ. Μανασσ. (Tièche) 346⁴⁰· **γ**) πρωτοφανής, πρωτάκουστος: *Ω θαυμαστόν παράδοξον* Ριμ. Βελ. 1· *με θρήνος θαυμαστόν εθάψασιν την κόρην* Αχιλλ. Ν 1739· *έναι η θλίψις-μου πολλή και θαυμαστή εις τον κόσμον* Ιμπ. 196· **δ**) (μεταφ.) δυσβάστακτος: *η παραγγειλιά ετούτη ος εγώ παραγγέλνω σε σήμερα όχι θαμαχτή αυτή από εσέν* Πεντ. Δευτ. XXX 11.

Το αρσ. ως ουσ. (μεταφ.) = γίγαντας: *Οι θαμαχτοί ήτον εις την ηγή τις ημέρες εκείνες... ώς να έρτουν παιδιά των κριτάδων ... εκείνοι οι αντρειωμένοι ος από ναιώνας άθρωποι το όνομα* Πεντ. Γέν. VI 4.

Το ουδ. ως ουσ. στον πληθ. = **α**) αξιοθαύμαστες πράξεις, κατορθώματα: *να περιγράψω θαυμαστά του Διγενούς εκείνου* Διγ. Α 3869· **β**) αξιοθέατα: *πώς να γράψω θαυμαστά* (έκδ. *θαύμαστα*· διορθώσ.) *και Κωνσταντίνου πόλη* Θρ. Κων/π. (Mich.) 90· *έστι θαυμαστά και πολλοί μόναχοι εις αύτα τα μοναστήρια* Μηλ., Οδοιπ. 638.

θαυμαστώνω, Μαρτύρ. Αγ. Νικολ. 166¹⁹³ (έκδ. *θαυματώνω*· διορθώσ.), Βίος αγ. Νικ. 125.

Το αρχ. *θαυμαστόω*. Η λ. και στο Βλάχ.

1) (Ενεργ.) δίνω σε κάπ. τη δύναμη να κάνει θαύματα, κάνω κάπ. θαυματουργό: *βλέπομεν διά παντός τέρατα και σημεία* (παραλ. 1 στ.) , *διότις εθαυμάστωσε Κύριος τους αγίους αποστόλους και μάρτυρας και ιεράρχας θείους* Βίος αγ. Νικ. 17· *Τούτους λοιπόν, χριστιανοί-μου, τους δέκα θαυμαστούς... ο μέγας Θεός, η Παναγία Τριάς λαμπρώς ετίμησε και εθαυμάτωσε* Αγαπητ., Εις αγ. Δέκα 63. **2**) (Μέσ.) θαυμάζω, απορώ: *Σκεντέρης δε ο αρχηγός... εύρε το κάστρον έρημον και το εθαυμαστώθη πώς το αφήκαν έρημον* Ιστ. Βλαχ. 922.

θαυματοποιώ.

Το μτγν. *θαυματοποιέω*.

Κάνω θαύματα: *εδέχτηκε* (ενν. *η Παναγία*) *μέσα-της ... τον Κύριον ημών Ιησούν Χριστόν, διά τούτο πάντοτες εθαυματοποίει* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 397.

θαυματουργία η, Βίος αγ. Νικ. 27, Λεηλ. Παροικ. 460.

Το αρχ. ουσ. *θαυματουργία*.

Θαύμα: *δίδει* (ενν. *ο Πανάγαθος*) *χάριν και δύναμιν να κάμνουν θαυματουργίας και τέρατα* Μαρτύρ. αγ. Νικολ. 166¹⁹⁶· *Ο ... επίσκοπος ... έκαμε πολλές ... θαυματουργίες* Αγαπητ., Εις αγ. Δέκα 561.

θαυματουργός, επίθ., Σπανός (Eideneier) Α' 459, D 1713, Ιστ. πατρ. 93¹⁶, Μ. Χρονογρ. 37⁸, Διγ. Ἀνδρ. 329³⁰, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [526].

Το μτγν. επίθ. *θαυματουργός*. Η λ. και σήμ.

Θαυματουργός: *είναι η εικόνα ... θαυματουργή* Συναδ., Χρον. 43· (ως επίθ. αγίων): *η... μονή του αρχιεράρχου και θαυματουργού Νικ(ο)λ(άου)* Γράμματα Μετεώρ. 81¹²· *του αγίου Γρηγορίου του θαυματουργού* Διήγ. Αγ. Σοφ. 150⁴.

θαυματουργώ, Ἐκφρ. ξυλοκ. 18²⁵, Διγ. Ζ 709, Διήγ. πανωφ. 60, Ζήν. Δ' 164.

Το αρχ. *θαυματουργέω*. Η λ. και σήμ.

(Αμτβ. και μτβ.) θαυματουργώ· κάνω κ. θαυματουργικώς: *εθαυματούργησε η χάρις*

του αγίου Διήγ. πανωφ. 60· *θαυματουργεί* (ενν. *η εικόνα της Θεοτόκου*) *ιάματα καθημερινώς εις τους προστρέχοντας εις αυτήν* Δωρ. Μον. XXXII.

θαυματώνω, βλ. *θαυμαστώνω.*

θαυμομυρισμένος, μτχ. επίθ.

Από το ουσ. *θαύμα* και τη μτχ. παρκ. του *μυρίζω.*

Που έχει θαυμάσιο άρωμα: *βάλασι της Αραβίας τα πλούτη κ' εκείνα της Ανατολής τα θαυμομυρισμένα* Θησ. ΙΑ' [28^{2}].

θάφος το, βλ. *τάφος* (το).

θάψιμον το.

Από το *θάβω* και την κατάλ. *-ιμο.* Η λ. στο Somav. και σήμ.

Θάψιμο, ταφή: *ποτέ-μου θάψιμον ου θέλω ποίσει σ' αύτούς, μάλλον κι' αυτόν εκεί κοντά θέλω βαλεί μετ' αύτους* Θησ. Β' [51^{7}].

θέα η, Διγ. (Trapp) Gr. 2673, 3193, Διγ. Ζ 312, Βέλθ. 244, 405, Σπανός (Eideneier) Α 163, Ερμον. Δ 134, 228, Χ 345, Ω 112, Βίος Αλ. 5679, Αρμεν., Εξάβ. Α' 12^{45}, Β' 1^{18}, Λίβ. Sc. 1175, 1409, Λίβ. Ν 2009, 2250, Αχιλλ. (Haag) L 159, Αχιλλ. Ν 344, Αχιλλ. Ο 150, 177, Ιμπ. 33, Μάρκ., Βουλκ. 348^{11}, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1214, Αιτωλ., Βοηβ. 336.

Το αρχ. ουσ. *θέα.* Ο τ. από μετρ. αν. Η λ. και σήμ.

Όψη, μορφή: *ηλλοιώθη η θέα-του από θυμού μεγάλου* Αχιλλ. Ν 1490· *ανθρώπου θέαν έχουσιν έως τον ομφαλόν* Φυσιολ. 408· *και ποία γλώσσα δυνηθεί κατά λεπτόν να γράψει την θέαν* (έκδ. κατά τυπογρ. πιθ. σφάλμα *θεάν*), *την ηλικίαν του, την ωραιότητά-του;* Αχιλλ. Ν 97· έκφρ. (προκ. για σκοπό) *διά θέαν, εις θέαν, ως θέαν* = για να φαίνομαι σαν ... ή για να δω: *Κρεμώσι δέ αυτό* (ενν. *το πτηνό*) *τινές διά θέαν θαύματος, ίνα οι παρατυχόντες θεωρώσιν αυτό* Μάρκ., Βουλκ. 347^{6}· *πάντες δέ συνεξήλθοσαν εις θέαν του πολέμου* Διγ. Ζ 312· *κείμενα δ' αναθήματα ... ... ως την ηρώων θέαν* Βίος Αλ. 3758.

θεά η, Θησ. Β' [3^{6}], Κυπρ. ερωτ. $98^{12,20}$, 102^{13}, 156^{9}, Πανώρ. Β' 379, 533, Γ' 238, Δ' 193, 209, 261, 277, 282, 327, 330, 337, 339, 343, 348, 387, 393, 397, 410, Ε' 307, 314, 315, 411, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 113, κ.α.

Το αρχ. ουσ. *θεά.* Η λ. και σήμ.

θεάδελφος ο.

Από τα ουσ. *θεός* και *αδελφός.* Η λ. τον 9. αι. (L-S Κων/νίδη).

(Προκ. για τον Ιάκωβο) αδελφόθεος: *τούτο το παρακκλήσιον των δύο των απέξω φημί του θεαδέλφου τε και των σεπτών Πατέρων* Παΐσ., Ιστ. Σινά 861.

θέαμα(ν) το, Μακρεμβ., Υσμ. 164^{19}, Διγ. (Trapp) Gr. 1108, Διγ. Ζ 4489, Διγ. (Trapp) Esc. 92, 146 (κριτ. υπ.), 178, 1689, Σπανός (Eideneier) Α 492, Λίβ. Sc. 907, Αχιλλ. Ν 586, 1343, Παρασπ., Βάρν. C 197, 249, Μάρκ., Βουλκ. 340^{18}, Διγ. Άνδρ. 383^{36}, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [83], Ζήν. Ε' 282, Διακρούσ. 82^{5}.

Το αρχ. ουσ. *θέαμα.* Η λ. και σήμ.

1) Καθετί που βλέπει κανείς, θέαμα: *θέαμα τόσον φοβερόν κ' έτσι φρικτόν* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1226]. **2α**) Αξιοθέατο πράγμα: *Έκτισεν την Αγίαν Σοφιά, το θέαμαν το*

μέγα Ανακάλ. 99· **β**) θεαματική πράξη: *να ποίσω θέαμα μέγα, από στενοχωρίας-μου να πνίξω τον εαυτόν-μου* Γλυκά, Στ. 287.

θεαματίζομαι.

Από το ουσ. *θέαμα* και την κατάλ. *-ίζω* (Βλ. Χατζιδ., Αθ. 45, 1933, 184). Η λ. τον 8. αι. (Lampe, Lex.).

Οραματίζομαι: *εκείνος* (ενν. *ο Μωυσής*) *θεαματίζεται πύρ* Θεοδ. Αλαν., Λόγ. Γερμ. φ. 185^{r}.

θεανδρικώς, επίρρ.

Από το επίθ. *θεανδρικός.* Η λ. τον 7. αι. (Steph., Θησ., λ. *θεανδρικός*).

Με τη θεία ενανθρώπιση: *Σημαίνει διά τούτων ο προφήτης διά του Αγίου Πνεύματος κάθαρσιν, ήν θεανδρικώς ο Λόγος πολιτευσάμενος ημίν εχαρίσατο* Ψευδο-Σφρ. 316^{8}.

θεάνθρωπος ο.

Το μτγν. ουσ. *θεάνθρωπος* (Lampe, Lex.).

(Ως επίθ. του Χριστού) που έχει συγχρόνως θεία και ανθρώπινη φύση, θεάνθρωπος: *αλλ' ίδε την ασύγκριτον του Θεανθρώπου κρίσιν* Προδρ. IV 184.

θεάρεστα, επίρρ.

Το ουδ. του επιθ. *θεάρεστος* στον πληθ.

Όπως αρέσει στο Θεό, με ευσέβεια: *θεάρεστα να ζήσουν κατά τον λόγον του Θεού με ευσέβειαν* Χριστ. διδασκ. 126.

θεάρεστος, επίθ., Παρθεν., Γράμμ. 228.

Το μτγν. επίθ. *θεάρεστος* (Lampe, Lex.). Η λ. και σήμ.

Αρεστός στο Θεό, ευσεβής: *προς έργον θεάρεστον να σε παρακινήσω* Μαρκάδ. 128.

θεαρχικός, επίθ.

Από το ουσ. *θεαρχία* και την κατάλ. *-ικός* (Ο υπερθ. βαθμός στο Somav.). Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

Θείος (κατ' εξοχήν): *της Τριάδος λατρευτής, της θεαρχικωτάτης* Βίος αγ. Νικ. 112.

θεατρίζω.

Το μτγν. *θεατρίζω.*

Επιδεικνύω: *Ο γαρ Τεμίρ ηβούλετο ... δείξαι τους Πέρσας ποδαπού θηρίου εγκρατής εγένετο και θεατρίσαι και πομπεύσαι* Δούκ. 109^{32}.

θεατρικός, επίθ.

Η λ. στον Ιπποκράτη (L-S) και σήμ.

Επιδεικτικός: *να φεύγωμεν την πανηγυρικήν και θεατρικήν παρρησίαν* Σοφιαν., Παιδαγ. 108.

θέατρο(ν) το, Μακρεμβ., Υσμ. 206^{23}, Διγ. (Trapp) Gr. 169, Απολλών. 158, Θησ. Ε' [97^{7}], Ζ' [110^{7}], 337 VII 108, 338 VII 131, Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' [487], Ζήν. Δ' 355· *θ ε ά τ ρ ο (ν),* Θησ. Πρόλ. 274, Θησ. (Schmitt) 335, V 97-98.

Το αρχ. ουσ. *θέατρον* . Η λ. και σήμ.

1) Τόπος όπου προβάλλουν θεάματα· θέατρο: *θέατρα, τσι ψηλούς ναούς και τω θεώ τσ' εικόνες* Ερωφ. Δ' 584. **2**) Θεατρική παράσταση· έργο· θέαμα: *φρόνιμη κόρη ... ... από χορούς και θέατρα ν' απέχει* Ροδολ. Β' [262]· *Περί θεάτρων και θυμελικών παιγνίων, ότι αυτά να μη τα θεωρούν οι κληρικοί* Βακτ. αρχιερ. 155. **3**) (Συνεκδ.) θεατές: *λοιπόν ας συντροφιάσει τέτοιο κλαθμό το θέατρο* Ζήν. Α' 34. **4**) (Μεταφ.) τόπος όπου εξελίχτηκαν σημαντικά γεγονότα· πεδίο: *άτοπον γαρ εμοί δοκεί,... πάντας βαρβάρους μάχεσθαι και της ελευθερίας το θέατρον, των Αθηνών καταπορθήσαι πόλιν* Βίος Αλ. 2865· *αυτού οι πλουμιστοί οφθαλμοί θέατρον εγινήκαν του πόθου* Σουμμ., Παστ. φιδ. Β' [85]. Έκφρ. *εις το θέατρον* κάπ. = σε κοινή θέα, για να μπορεί να δει κάπ. κ.: *έφερέν-το* (ενν. *ο πουλάρης*) *εκεί όπου ένι συνηθισμένον να πουλούν τα όρνια και εκράτεν-το εις το θέατρον τους λας τρείς ημέρας φανερά* Ασσίζ. 201^{9}.

θεατρώδης, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *θεατρώδης*.

Που παρακολουθεί ως θεατής: *το του δήμου πλήθος ... όσον ένοπλον και όσον θεατρώδες, ανθωρόν απέμειναν την προσκύνησιν* Δούκ. 183^{28}.

θεηγορία *η*, Θεοδ. Αλαν., Λόγ. Γερμ. φ. 185^{v}.

Από το επίθ. *θεηγόρος*. Η λ. του 4. αι. (Lampe, Lex.).

Ομιλία σχετική με το Θεό: *αστράπτει δέ τω προσώπω και τοις ιματίοις εκλάμπει διά την υψηλήν θεηγορίαν* αυτ. φ. 186^{r}.

θεηγόρος, επίθ., Παϊσ., Ιστ. Σινά 742.

Το μτγν. επίθ. *θεηγόρος*.

Θεολόγος: *ελάλησεν* (ενν. *ο Κύριος*)... *και έφησεν «ανάβηθι άνωθεν εις το όρος, ίν' αυγασθείς την σύνεσιν γενήση θεηγόρος* Παϊσ., Ιστ. Σινά 82· *Πρώτιστον λόγον τίθημι θεόπαιδα την κόρην, ήν Θεοτόκον έφησαν πάντες οι θεηγόροι* αυτ. 4.

θεηγορώ.

Από το επίθ. *θεηγόρος*. Η λ. του 5. αι. (Lampe, Lex.).

Μιλώ για το Θεό: *σήμερον περί του υιού θεηγόρησον, ίνα δι' αυτού προς τον πατέρα γενώμεθα* Θεοδ. Αλαν., Λόγ. Γερμ. φ. 186^{r}.

θεία *η*, Έκθ. χρον. 47^{4}· *θ ε ι ά,* Πεντ. Λευιτ. XX 20.

Το μτγν. ουσ. *θεία*. Η λ. και σήμ.

Θεία (όπως και σήμ.).

θειάφη *η*· *τ ε ά φ η,* Σταφ., Ιατροσ. 3^{83}, Ορνεοσ. αγρ. 536^{29}, 539^{18}, 553^{27}· *τ ι ά φ η,* Θησ. Ζ' [97^{7}], Διήγ. ωραιότ. 297 (εκδ. *τάφη*· διορθώσ.).

Για τη λ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 56, 59. Ο τ. *τεάφη* στο Du Cange (λ. *τεάφη*) και σήμ. ιδιωμ. (Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 56).

Θειάφι: *συσκευασία εκ νίτρου, τεάφης και καρβούνου ιτέας πλήρης* Δούκ. 265^{3}.

θειάφι(ον) *το*· *δ ε ι ά φ ι,* Στάθ. (Martini) Γ' 252, Τζάνε, Κρ. πόλ. 333^{8}· *θ ε ά φ ι (ο ν),* Ψευδο-Σφρ. 402^{2}· *τ ε ά φ ι,* Διήγ. εκρ. Θήρ. 109^{8}· *τ ε ι ά φ ι (ν),* Θησ. Θ [5^{5}] (εκδ. *τίαφι*· διορθώσ.), Πεντ. Γέν. XIX 24, Δευτ. XXIX 22, Αχέλ. 437, Χρον. σουλτ. 79^{20}. Διήγ. πανωφ. 59· *τ ε ι ά φ τ ι (ν),* Χριστ. διδασκ. 112· γεν. *τ ε ά φ ο υ,* Δούκ. 341^{17}.

Για την ετυμ. βλ. Ανδρ., Λεξ. και Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Β' 43. Ο τ. *δειάφι* και σήμ. στην Κρήτη (βλ. Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β' 309). Για τον τ. *τειάφι* βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *τειάφι*. Η λ. και σήμ. (τ. *θειάφι*).

Θειάφι: *Τειάφι και πίσσα, πόλβερην, άσφαλτον και κατράμι* Αχέλ. 1776.

θείγος, επίθ., βλ. *θείος*.

θεΐζω.

Από το ουσ. *Θεός* και την κατάλ. *-ίζω*.

Λατρεύω κάπ. σαν θεό: *Γιόν η φενίτζε πέταν μιαν ημέραν έμπλασεν κείνης που στην γην θεΐζω* Κυπρ. ερωτ. 89^{2}.

θεϊκάτα, επίρρ.

Από το επίρρ. *θεϊκά* κατ' αναλογία άλλων επιρρ. σε *-άτα* (*σταράτα*, κλπ.).

Όπως αρέσει στο Θεό, θεάρεστα· ωραία, σωστά: *Ώ κυρία-μου, τώρα λάλησες άξα και θεϊκάτα* Φαλιέρ., Θρ. 205.

θεϊκός, επίθ., Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 142, Θρ. Κων/π. Πολλ. 249^{11}, Μάρκ., Βουλχ. 350^{17}, Χρον. 307, Ιστ. πατρ. 95^{11}, Ιστ. Βλαχ. 1344, Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [976].

Το μτγν. επίθ. *θεϊκός*. Η λ. και σήμ.

1α) Που προέρχεται από το Θεό, που ανήκει στο Θεό: *Εσένα θέλει η θεϊκή βουλή για βασιλέα* Ζήν. Β' 309· *Τούτη η βουλή είναι θεϊκή και θεϊκός ο νόμος!* Ζήν. Α' 122· **β**) που αναφέρεται στο Θεό: *λόγους ν' ακούει θεϊκούς πολλήν όρεξιν έχει* Αιτωλ., Ρίμ. Μ.Καντ. 53· *να μάθουν περισσότερα εις πάσα αληθεία, εις επιστήμες θεϊκές κ' εις τη φιλομαθεία* Τζάνε, Κρ. πόλ. 580^{12}. **2**) Υπέροχος, θείος: *όνομα το περίφημον, αυτό το θεϊκόν-σου* Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [1086].

θεΐνα *η*.

Από το ουσ. *θεός* και την κατάλ. *-ίνα*.

Θεά: *βλέπουν-το* (ενν. *το μήλο*) *οι κενόδοξες εκείνες και άθεες θεΐνες* Πηγά, Χρυσοπ. 109.

θειορκίζω, Βουστρ. 426.

Από το επίθ. *θείορκος* (ο). Βλ. και Σακ., Κυπρ. Β' 557.

Ορκίζω κάπ. στο Θεό· εξορκίζω: *θειορκίζω-σε εις τον πλάστην-σου* Μαχ. 642^{3}· *είπεν-το του ρηγός και εθειόρκισέν-τον μηδέν εβγεί από το στόμαν-του* Μαχ. 552^{10}.

θείος, (I), επίθ., Προδρ. III 242, Ιμπ. (Legr.) 1016, Κορων., Μπούας 13, 25, 50, 61, 87, 106, 141, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 90, Κώδ. Χρονογρ. 57, Ιστ. πατρ. 162^{14}, Ύμν. Παναγ. 18, Κυπρ. ερωτ. 133^{17}, 153^{11}, Παλαμήδ., Βοηβ. 247, Ιστ. Βλαχ. 1209, 2388 [= Γέν. Ρωμ. 30], 2496 [= Γέν. Ρωμ. 118), 2538, Θυσ.^{2} 46 (κριτ. υπ.), Τζάνε, Κρ. πόλ. 580^{16}· *θείγος. θ ε ι ό ς,* Μαχ. 404^{25} (πληθ. *θειούδες*).

Το αρχ. επίθ. *θ ε ί ο ς*. Η λ. και σήμ.

1α) Που αναφέρεται στο Θεό, που προέρχεται από το Θεό, θεϊκός: *Κι' αν είν' και φυλακίσει-σε, ζήτα συγνώμη και ίτσου κρινίσκουν οι σοφοί και θείγοι νόμοι* Κυπρ. ερωτ. 153^{26}·

τότε και θειος άγγελος εφάνη να τον πάρει Λίμπον. 391· **β**) θρήσκος, ευσεβής· άγιος: *έπειτα συνεκάθισαν αρχιερείς οι θειοι* Αρσ., Κόπ. διατρ. 393^{837}· *εκείνοι γαρ οι βασιλείς οι ευσεβείς, οι θειοι* Ανακάλ. 103· *το θείον ευαγγέλιον και την θεογνωσίαν* Ιστ. Βλαχ. 2724· έκφρ. *θεία ζωή* = αιώνια ζωή: *εχάσαν πρόσκαιρον ζωήν, εχάσαν και την θείαν* Ιστ. Βλαχ. 606. **2α**) Που ξεπερνάει τις ανθρώπινες δυνάμεις, πανίσχυρος, έξοχος: *ο πρόθυμος στον πόλεμον, επιμελής και θειος* Κορων., Μπούας 146· *Γιατί δεν ιατρεύετον όστις εκ τ' αρματά-του* (ενν. *του Μερκουρίου*) *τα θεία ελαβώνετον του πολεμικοτάτου* Κορων., Μπούας 107· **β**) καθαγιασμένος: *τον παμμέγιστον εκείνον ναόν και θειότατον* Ψευδο-Σφρ. 432^{6}· *τοιαύτα λόγια ακούσαντα τότε η αυθεντία συλλογισθέντες τά 'βρασιν επαινετά και θεία* Κορων., Μπούας 35· *την θείαν ταύτην μουστάκαν-σου* Σπανός (Eideneier) Α' 129.

Το ουδ. ως ουσ.: θεότητα, θεός: *αλλά με ταπεινώσεως ευμένιζε το θείον* Φυσιολ. 371^{12}.

θείος ο, (II) Act. Lavr. 69^{4}, Διγ. (Trapp) Esc. 134, 141, 255, Διγ. Z 460, Χρον. Μορ. P 454, Αρμεν., Εξάβ. Δ' 8^{2}, Μαχ. 508^{25}, Σφρ., Χρον. μ. 22^{23}, 108^{16}, Χρον. σουλτ. 58^{36}· *θ ε ι ό ς*, Ασσίζ. 167^{29}, Διγ. (Trapp) Gr. 1081, 1118, 1138, Διγ. Z 1399, Διγ. (Trapp) Esc. 665, 697, 701, Μαχ. 448^{35}, Χούμνου, Κοσμογ. 1444, Βουστρ. 469, Πεντ. Αρ. XXXVI 11.

Το αρχ. ουσ. *θειος*.

Θείος (συγγεν.): *μόνε να αφήσει θείον και ανιψιόν να πολεμήσουνε* Χρον. σουλτ. 58^{4}.

θέισσα η, Κυπρ. ερωτ. 12^{6}, 75^{8}, 92^{37}, 95^{42}, 108^{27}.

Από το ουσ. *Θεός* και την κατάλ. *-ισσα*. Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' σ. 557).

Θεά: *η θέισσά-μου ώδε 'ναι τώρα* αυτ. 15^{4}.

θέλγητρον το.

Το αρχ. ουσ. *θέλγητρον*. Η λ. και σήμ. στον πληθ.

Μέσο γοητείας: *άντικρυς δέ η θεωρία κακών των θέλγητρω(ν)* Εξήγ. πέτρ. 275.

θέλημα(ν) το, Σπαν. Α 111, Σπαν. Ο 48, Καλλίμ. 71, 1124, 1126, 1269, 1540, Ασσίζ. 12^{23}, 37^{28}, 145^{7} (γεν. *θελημάτου*), 148^{25}, 199^{5}, 440^{28}, 447^{24}, Ελλην. νόμ. 524^{10}, 554^{1}, Διγ. (Trapp) Gr. 3378, Διγ. Z 1352, Διγ. (Trapp) Esc. 1058, Βελ. 195, 611, 764, 805, 1029, Χρον. Μορ. H 244, 1367, 3921, 4286, 6387, 7705, Διήγ. παιδ. 903, Φλώρ. 51, 265, 1023, 1292, 1462, Ερωτοπ. 16, 280, Απολλών. 377, Λίβ. P 1377, 2040, 2284, 2567, Λίβ. Sc. 1137, 2124, 3144, Λίβ. Esc. 349, 452 (γεν. *θελημάτου*), 2639, 3212, 4272, Λίβ. N 415, 1845, 2334, 3699, Αχιλλ. L 581, 934, 969, Αχιλλ. N 142, 150, 933, Αχιλλ. O 338 (γεν. *θελημάτου*), 384, Ιμπ. 202, 278, 307, 324, 451, 492, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.—v. Gem.) 32 (γεν. *θελημάτου*), Μαχ. 12^{40}, 42^{15}, 70^{25}, 102^{29}, 204^{5}, 256^{27}, 370^{13} (γεν. *θελημάτου*), Θησ. Β' [8^{3}], Γ' [48^{2}], Δ' [20^{8}], Ϛ' [1^{2}], Ch. pop. 97, Βουστρ. 420, Απόκοπ. 334, Έκθ. χρον. 57^{4}, Πεντ. Δευτ. XXI 14 (έκδ. *του θελήματού της*· μήπως γεν. *θελημάτου*?), Αχέλ. 1169, 1831, 2257, Χρον. σουλτ. 26^{10}, 68^{8}, 77^{17}, 100^{20}, 109^{33}, Ιστ. πατρ. 99^{20}, 138^{1}, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 414 (γεν. *θελημάτου*), Πανώρ. Β' 187, Δ' 387, Ερωφ. Α' 314, Γ' 244, Δ' 316, Ε' 326, Βοσκοπ. 88, Ιστ. Βλαχ. 124, 1344, 1999, Διγ. Άνδρ. 343^{15}, 345^{13}, 361^{8}, 363^{16}, Ερωτόκρ. Β' 846, 1302, Γ' 476, 1163, Δ' 340, Ε' 992, 1096, Θυσ.^{2} 126, 437, 700, 812, Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 34, 37, 79, 96, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 66, Φορτουν. (Vinc.) (γεν. *θελημάτου*) Α' 356, Γ' 594, Ε' 168, Διγ. O 1261, 1694, Διακρούσ. 74^{12}, 86^{24}, 91^{19}, 102^{5}, 107^{29}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 164^{3}, 304^{21}, 311^{17}, 336^{5}, 538^{11}, κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *θέλημα*. Η λ. και σήμ.

1α) Επιθυμία: *λάλει την βουλήν, λάλει το θέλημά-σου* Λίβ. P 916· *Ο έρως δέ επλήρωσε των νέων τας ελπίδας και πάντα τα θελήματα και τα αρέσκιά-των* Διγ. Z 2210· **β**) αίτημα: *είχεν όλα τα θελήματα από τους γονέους-του* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 443· *πλην ένα θέλημα κ' εγώ θέλω να σου ζητήσω* Ιμπ. (Legr.) 326· **γ**) σκέψη: γνώμη, διάθεση: *ογιά στερέωση τ' άξου-του θελημάτου, τσι άρχοντες όλους έκραξε* (ενν. *ο βασιλιάς*) *τση χώρας-του εμπροστά-του* Ροδολ. (Μανούσ.) Δ' [395]· *έπεψεν τον ηγαπημένον του υιόν εις τον ρήγα να τον αποτσακίσει από το κακόν θέλημαν, τό είχεν να πάγει να καταπροσωπίσει του σουλτάνου* Μαχ. 638^{32}· *Με δίκιο πρέπει το λοιπόν νά 'ν' της αρσενικότης κυριότατον το θέλημα παρά της γυναικότης* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 502· *θέλει φανείν ... το καλόν θέλημαν τό έχετε με την Κύπρον* Μαχ. 530^{26}· *θωρώντα το κακόν θέλημαν, αποχαιρέτησάν-τον και εστράφησαν* Μαχ. 52^{3}· *αμέ αν έχει έτερα παιδιά γνήσια, ού πατέραν ή μητέραν, ουδέ δύναται τούτο ποιήσαι, αν ουδέν θέλουν να το δεκτούν με το καλόν-τους θέλημαν* Ασσίζ. 125^{17}. **2α**) Συγκατάθεση, συναίνεση: *Κύρη, με τον Πανάρετο δίχως το θέλημά-σου δεν ήτον το πρεπό ποτέ να παντρευτώ χωστά-σου* Ερωφ. Δ' 263· *δίχως βουλήν και θέλημα πατρός-σου και μητρός-σου* Αχιλλ. N 1669· *Δώσε-μου μόνο θέλημα λεύτερα να μιλήσω* Ερωφ. Δ' 479· **β**) άδεια, εντολή, παραίνεση, συμβουλή: *«Θέλω, είπεν, να διάβεις, στρατηγέ, με ταύτην, Κορονέλο». Αυτός το θέλημά 'καμεν και την γραφήν επιάσε* Αχέλ. 1226· *να ποιούν* (ενν. *τα παιδία*) *τα θελήματα οπού τα ήθελαν ερμηνεύσει* Σοφιαν., Παιδαγ. 100· έκφρ. *στο θέλημά-του, του θελημάτου, εις τα θελήματα κάπ.* = στην υπηρεσία, στις προσταγές κάπ.: *έχεις-με, Αγάπη, τρίδουλον, στέκω στο θέλημά-σου* Αχιλλ. (Haag) L 601· *Είμαι του θελημάτου-σου, δούλος του ορισμού-σου* Αχιλλ. O 341· *ελέγαν ν' αποθάνουσιν εις τα θελήματά-του* Αχέλ. 156. **3**) Εξουσία, διάκριση, δικαιοδοσία: *αν θέλει να έχει τον ζυγόν όλον στο θελημάν-του* Χρον. Μορ. H 3034· *άνωθεν έχεις θέλημα γή με δικό-σου τρόπο;* Π. Ν. Διαθ. φ. 260β 6· *Του Πώρου γαρ την δύναμην κι' όλη τη στρατιά-του επήρε-την Αλέξανδρος κ' έναι στο θέλημά-του* Αλεξ. 1904. **4**) (Προκ. για το μονοθελητισμό): *πιστεύω τον Υιόν του Θεού τον Κύριον ημών Ιησούν Χριστόν μετά την εναvθρώπισιν ουχ έν θέλημα έχειν φυσικόν και μίαν ενέργειαν* Σφρ., Χρον. μ. 138^{2}.

θεληματάρης, επίθ.

Από το ουσ. *θέλημα* και την κατάλ. *-άρης*. Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Βλ. Παπαδ. Α., Λεξ. και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ., λ. *θεληματάρις*).

1) Απειθάρχητος: *οι Αλαμάνοι ευρίσκονται σήμερον εις τον κόσμον ένας λαός ακέφαλος, όλοι θεληματάροι* Χρον. Μορ. H 6935. **2**) Πεισματάρης, ισχυρογνώμων: *Ετούτοι οι Φράγκοι όπου θεωρείς πολλά είν' θεληματάροι, ομοίως κ' ελαφροκέφαλοι, ό,τι τους δόξει κάμνουν* αυτ. 604.

θεληματεύ(γ)ω, Βοσκοπ. 203, Ερωτόκρ. Γ' 535, Ε' 213, 809, 1160, 1222, 1412, Φορτουν. (Vinc.) Β' 266.

Από το ουσ. *θέλημα* και την κατάλ. *-εύ(γ)ω* (Βλ. Χατζιδ., Αθ. 45, 1933, 184).

α) Αποδέχομαι κ., συγκατανεύω· επιτρέπω: *εθελημάτεψα κ' εγώ σε τούτο το στεφάνι* Ερωτόκρ. Ε' 1274· *να το θεληματέψ' η ομορφιά-σου απόψε να κοιμήθηκα κοντά-σου* Βοσκοπ. 107· **β**) κάνω το θέλημα κάπ., υπακούω: *την οποία* (ενν. *γυναίκα*) *επείραξα εγώ πολλά οδιά να έλθει εις το θέλημά-μου και επειδή δεν ήθελεν ποτέ να μου θεληματεύσει...* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 424· *να τη σύρω δε μπορώ να μου θεληματέψει* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 332.

θεληματικά, επίρρ., Πανώρ. Β′ 35 (χφ. Α) (κριτ. υπ.).

Από το επίθ. *θεληματικός*. Η λ. στο Du Cange (λ. *θεληματικός*) και σήμ.

Με τη θέληση κάπ.: *κάμε-το θεληματικά τό γίνεται στανιό-σου* Ερωτόκρ. Δ′ 382· *Ο Θεός έκαμεν τον άνθρωπον... θεληματικά να κάμνει ίσια τα αρεσκόμενα του Θεού* Χριστ. διδασκ. 52

θεληματικός, επίθ., Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 420, Ερωτόκρ. Γ′ 1751, Δ′ 834, Ροδολ. Αφ. [6], Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [514], Χριστ. διδασκ. 53, 61.

Από το ουσ. *θέλημα* και την κατάλ. *-ικός* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Du Cange και σήμ.

Που γίνεται με τη θέληση κάπ., εκούσιος: *δεν έπεσεν εις την καταδίκην εκείνην να λάβει τον θεληματικόν θάνατον και υστερηθεί την δόξαν του Θεού* Ιστ. πατρ. 96^{15}· *Θυσία θεληματική* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [456].

θεληματικώς, επίρρ., Ασσίζ. 111^{28}, Διγ. Α 1095, Μαχ. 44^{29}, Κορων., Μπούας 8,33, Σοφιαν., Παιδαγ. 121, Χρον. 307, Χρον. σουλτ. 31^{32}, 104^{34}, Ιστ. πατρ. 79^{14}, 166^{7}, Δωρ. Μον. XVIII, Βακτ. αρχιερ. 152, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. β′ 44, Χριστ. διδασκ. 182, 411.

Από το επίθ. *θεληματικός*. Για τη λ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α′ 208 και Αθ. 30, 1918, 15.

Με τη θέληση κάπ., οικειοθελώς: *εκείνος θεληματικώς σιμώνει μοναχός-του* Ερωτόκρ. Δ′ 1864· *και θεληματικώς και στανικώς-μου* Βοσκοπ. 214.

θέλησις -ση *η*, Σφρ., Χρον. μ. 128^{33}, 138^{3}, Ιστ. πατρ. 122^{11}, Στάθ. (Martini) Β′ 228, Ροδολ. Αφ. [43], Α′ [686] (πληθ. *θέλησες*), Ροδολ. (Μανούσ.) Γ′ [115] (πληθ. *θέλησες*), Σουμμ., Παστ. φίδ. χορ. β′ [50], Γ′ [1027], Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 382, Ε′ 290, Ζήν. Γ′ 282 (πληθ. *θέλησες*), Δ′ 70, 213, (πληθ. *θέλησες*), Τζάνε, Κρ. πόλ. 346^{16}.

Το αρχ. ουσ. *θέλησις*. Η λ. και σήμ.

1) Βούληση, θέληση: *τη θέληση της κορασάς η γι-Αλεξάντρα ορίζει* Στάθ. (Martini) Α′ 45· *νοικοκερά τση θέλησης, του λογισμού και νού-μου* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. γ′ 44· *άμα ήταν θέλησις Θεού* Σουμμ., Ρεμπελ. 191· *η γυναίκα νόμο-τση νά 'χει τ' αντρός-τση πρέπει τη θέληση* Ροδολ. Α′ [652]. **2**) Επιθυμία, πόθος: *ει βούλει, τέκνον, άπελθε· θέλησιν σήν εκπλήρου* Βίος Αλ. 793· *Αδέλφι, γνώθω τά πονείς και προς τη θέλησή-σου κρίνω κ' εγίνησου εχθρός και χάρος το κορμί-σου* Φαλιέρ., Ρίμ. L 71. **3**) Συγκατάθεση, συναίνεση: *ουδέν ημπορεί κανείς αγοραστής το ανάστημαν τό κείθεται απάνω εις άλλου γην να το αγοράσει άνευ της θελήσεως εκείνου* Ασσίζ. 453^{30}. Φρ. *είμαι στη θέληση* = βρίσκομαι στη διάθεση, κάπ., είμαι στις προσταγές κάπ.: *όλα να σου δουλεύουσι και νά 'ν' στη θελησή-σου* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 257.

θελητής ο.

Το μτγν. ουσ. *θελητής*.

Υπηρέτης, υποτακτικός: *επάτησες* (ενν. *τον τόπον-μου*) *με τους ατιμωμένους ... τους Μακεδόνας τους δούλους και θελητάδες* (έκδ. *τελητάδες*· διορθώσ.) *τους εδικούς-μου* Διήγ. Αλ. V 62.

θελητόν το, Καλλίμ. 1529.

Το ουδ. του επιθ. *θελητός* ως ουσ. Η λ. τον 4. αι. (Sophocl., λ. *θελητός*).

Επιθυμία, θέλημα: *κοινήν βουλήν ας είπωμεν, αν ένaι θελητόν-σου* αυτ. 1032.

θελόποιμα το, Πεντ. Έξ. XXVIII 38, Λευιτ. XIX 5, XXII 19.

Από το *θελοποιώ*.

Ενέργεια που ευχαριστεί: *να προσφέρει αυτό για θελόποιμά-του ομπροστά στον Κύριο* αυτ. Λευιτ. Ι 3.

θελοποιώ, Πεντ. Γέν. XXXIII 10, Λευιτ. Ι 4, XIX 7, XXVI 34· μτχ. παθητ. παρκ. *θελοποιμένος*.

Από τα *θέλω* και *ποιώ*.

Α′ (Ενεργ.) αποδέχομαι: *κάμωμα των χεριών-του να θελοποίσεις* αυτ. Δευτ. XXXIII 11. **Β′** (Μέσ.) **1α**) συναινώ, συμφωνώ, συγκατατίθεμαι: *μη θελοποιθείς αυτουνού και μη ακούσεις προς αυτόν και μη λυπηθεί το μάτι-σου απάνου-του* αυτ. Δευτ. XIII 9· *έψαλεν ο Ιτσχάκ εις τον Κύριο αναγναντίς τη γεναίκα-του, ότι άτεκνη αυτή και εθελοποίθην αυτουνού ο Κύριος και εγγαστρώθην η Ρίβκα* αυτ. Γέν. XXV 21· *μόνε με ετούτο να θελοποιθούμε εσάς αν είστε σαν εμάς να πορτομηθήτε εσάς παν ασερνικό* αυτ. Γέν. XXXIV 15· **β**) παραδέχομαι κ.: *αυτοί να θελοποιθούν το κρίμα-τους* αυτ. Λευιτ. XXVI 43. **2**) Επανορθώνω κ.: *ηγής να απαφηθεί από αυτουνούς και να θελοποιθεί τις ξαργιές-της* αυτ. Λευιτ. XXVI 43.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ. = αποδεκτός, δεκτός· αγαπητός: *ευλογημένος από παιδιά ο Άσερ, να είναι θελοποιμένος των αδελφών-του* αυτ. Δευτ. XXXIII 24.

θέλω, Προδρ. III 247, Ελλην. νόμ. 535^{12}, Διγ. Ζ 388, Διγ. (Trapp) Esc. 1226, Χρον. Μορ. Η 1397, 8670, Φλώρ. 739, Λίβ. Esc. 3214, Λίβ. Ν 876, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 53, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 12, 264, Μαχ. 374^{35}, Χρον. σουλτ. 61^{36}, Κυπρ. ερωτ. 21^{6}, 63^{7}, Πανώρ. Γ′ 353, Ε′ 229, Ερωφ. Δ′ 451, Ερωτόκρ. Β′ 2091, Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 604, Διακρούσ. 102^{1}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 482^{13}, κ.π.α.· βοηθητικό για το σχηματ. του μέλλ.· (α) *θέλω* με απαρέμφ.: Διγ. (Trapp) Esc. 660, 661, Μαχ. 368^{37}, 456^{10}, Αχέλ. 1197, Κυπρ. ερωτ. 55^{5}, 92^{48}, Πανώρ. Α′ 444, Γ′ 120, Ερωφ. Δ′ 475, Ασσίζ. 340^{11}, Διγ. (Trapp) Esc. 1494, Χρον. Μορ. Η 3073, Αχιλλ. (Haag) L 410, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 733, Κυπρ. ερωτ. 106^{38}, Πανώρ. Α′ 18, Ερωφ. Δ′ 59, Ερωτόκρ. Β′ 39, Θυσ.^{2} 121, Στάθ. (Martini) Β′ 69, Τζάνε, Κρ. πόλ. 229^{22}, κ.π.α.· (β) *θέλω* με αλλοιωμένο απαρεμφ. τ.: Φαλιέρ., Ενύπν. (v. Gem.) 108, Πανώρ. Α′ 391, Γ′ 3, Ερωτόκρ. Α′ 987, Ζήν. Α′ 49, κ.α.· βοηθητικό άκλιτο με ρ. χωρίς προηγ. *να*: Πανώρ. Γ′ 377· *έθεν να*, Κυπρ. ερωτ. 100^{7}· *ήθε να*, Αχέλ. 1175· *ήθεν να*, Κυπρ. ερωτ. 92^{29}· *θελά*, Σταυριν. 853, 1018, Αλφ. (Mor.) IV 26· *θε να* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 46, Πανώρ. Β′ 65, Βοσκοπ. 277, Ερωτόκρ. Β′ 961, Γ′ 128, Θυσ.^{2} 264, Στάθ. (Martini) Α′ 286, κ.π.α.· *θεν να*, Κυπρ. ερωτ. 10^{12}, 23^{11}, 34^{1}, 96^{4}, 110^{26}, κ.α.

Το αρχ. *θέλω* (L-S, λ. *εθέλω*). Για το σχηματ. του *θέλω* ως βοηθητ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α′, 197, 591, Αθ. 13, 1901, 243, Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ., σ. 558] και Psich., Qu. tr., 58-114. Οι τ. *ήθε* και *θε να* σε ιδιώμ. (Ξανθουδίδη, ό.π. και σ. 556). Η λ. και σήμ.

1α) Θέλω, επιθυμώ: *Μα 'γώ δε θέλω πράματα τόσα πολλά μεγάλα* Πανώρ. Α′ 387· *Αν γουν θελήσομεν χρυσού και λίθων και μαργάρων* Καλλίμ. 224· *όποιοι αγαπού και θέλουσι νά 'χουσι βασιλεία* Ερωφ. Ιντ. γ′ 7· *ίσια-ντου κακορίζικος λέγει πως δεν εφάνη στου πόθου τα μπερδέματα και θέλει να 'ποθάνει* Πανώρ. Α′ 38· φρ. *θέλων και μη θέλων, θέλοντας και μη θέλοντας*=θεληματικά ή άθελα: *τείντα ένι κρατημένος να ποίσει εκείνος ο σκλάβος θέλων και μη θέλων* Ασσίζ. 148^{2}· *θέλοντας και μη θέλοντας πόλεμον πάλιν δίδει* Θρ. Κύπρ. Μ 676· **β**) επιθυμώ ερωτικά, επιθυμώ κάπ. ως σύζυγο: *ας πει κι' αυτή για μένα, γιατί α με θέλει το φτωχό δεν τσ' έχω γροικημένα* Πανώρ. Ε′ 354· *ποιον θελήσεις εκ τους τρείς γαμβρόν διά να πάρεις* Απολλών. 287· *οπ' αγαπάς μιά-σου κερά με δίχως*

να σε θέλει Ερωτόκρ. Α΄ 1194. **2α**) Συγκατανεύω: *Εις τον βιζίρη εστείλανε ετούτα να τον πούσι τον Παναγιώτη με γραφές και τόνε καρτερούσι· απιλογιά ογιά να πει αν είναι και θελήσει ό,τι ορίσει δίδουν-του* Τζάνε, Κρ. πόλ. 538^{1}· *αν θελήσω να σου το δώσω, το δίκαιον ορίζει και η κρίσις ότι είσαι κρατημένος να το στρέψεις* Ασσίζ. 158^{14}· **β**) αποφασίζω: *Και προξενήτρα εθέλησα κιόλας εσέ να κάμω* Πανώρ. Ε΄ 161· *εθέλησαν οι άρχοντες και πάντες οι αγούροι να παίξουν τας κονταρεάς και να χαρούν αλλήλως* Βυζ. Ιλιάδ. 646. **3**) Χρειάζομαι: *Πάσα κακό εις την αρχή θέλει γιατρό, Αρετούσα* Ερωτόκρ. Α΄ 745. **4**) Ζητώ: *συγγνώμην θέλω, δέσποτα, συμπάθιον από σέναν* Απολλών. 313. **5**) Απαιτώ: *Αλεξανδρειά τον παίρνουσι και βάνουν-τον στ' αμάξι, εκεί γαρ τον εθάψασι ωσάν το θέλ' η τάξη* Αλεξ. 2942. **6**) Προσπαθώ: *Κατέχεις πως εθέλησα να φύγω από το βρόχι* (ενν. του *Έρωτα*) Ερωτόκρ. Α΄ 1243. **7**) (Σε β΄ ή γ΄ πρόσ. διαζευκτικά) *θέλεις ή θέλει...θέλει*=είτε...είτε: *ημέρας γαρ καν δεκοχτώ, θέλεις είκοσι δύο* Χρον. Μορ. Η 7128· *όστις από κρημνόν πέσει και αποθάνει, θέλει μέγας ο κρημνός, θέλει μικρός* Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι XII 49. **8**) Φρ. *θέλω*+απαρέμφ. ή αλλοιωμένο απαρεμφατικό τ. ή άκλιτο+ρ.=θα (για δήλωση μέλλοντα ή σε δυνητική χρήση): *αν το ξεύραν οι τεχνίτες, εθέλαν στοιχειώννειν τους εχθρούς-τους* Μαχ. 592^{14-5}· *ακόμη 'θελα βρίσκεσθαι σαν ξεύρεις σφαλισμένοι* Ερωφ. Ιντ. γ΄ 17· *ήπαιρνε σαν παρηγοριά τό 'θελε δει απ' αυτείνους* Ερωτόκρ. Α΄ 871· *όποιος πλια πλούσα κι' όμορφα κι' άξά 'θελε προβάλει* Ερωτόκρ. Β΄ 137· *σαν ξημερώσει, θες γροικάς είντα μιλού στη χώρα* Ερωτόκρ. Α΄ 634· *Γοργό-γοργό από λόγου-μου θες δεις την πεθυμιά-σου* Πανώρ. Α΄ 400· *χαίρου τον κόσμον, άνθρωπε, ότι αποθάνεις θέλεις* Περί ξεν. Α 444· *κανέναν άσκημο βοσκό αναψηφισμένο θέλει σου δώσου γι' άντρα-σου* Πανώρ. Γ΄ 245. **9**) Φρ. *θέλω να* (ή και *θε να*)=(1) ας υποθέσομε, έστω (Βλ. Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ. σ. 428] και Κριαρ., ΕΜΑ 1, 1939, 25): *Μα θέλω νά 'ναι όμορφος, νά 'ναι και παλληκάρι, για τούτο 'ν' άξος μιαν κερά γυναίκα-ντου να πάρει;* Ερωτόκρ. Γ΄ 73· (2) σκοπεύω να: *το πρεπό 'ναι να σας πω και να σας φανερώσω ποιαν όμορφη ξεφάντωση θέλω να σάσε δώσω* Πανώρ. Πρόλ. 8· *τά θε να πω πρωτύτερα πρέπει να τα λογιάσω* Θυσ.² 577· *γιατί δε θε να παντρευτώ* Πανώρ. Δ΄ 83. **10**) Φρ. *θε να*=θα: *Ελόγιασά-το αληθινά πως λυγερής αγάπη θε νά 'ν' αιτιά του πόνου-σου* Πανώρ. Α΄ 86· *φαίνετό-τση και πουλί είναι και θε να φύγει* Ερωτόκρ. Β΄ 554· *θε να σταθώ ν' αφουκραστώ τά λέγει* Ερωφ. Δ΄ 242.

θέμα το, Διγ. (Trapp) Gr. 371, Διγ. Ζ 608, Αρμεν., Εξάβ. Α΄ 13^{35}, Β΄ 1^{22}, Γ΄ 9^{16} σχόλ., Ε΄ 9^{5} σχόλ.

Η λ. σε επιγρ. (L-S) και σήμ.

Μεγάλη διοικητική περιφέρεια (στρατιωτική και πολιτική) του βυζαντινού κράτους: *εχέτω δέ και των ανατολικών θεμάτων την φροντίδα* Δούκ. 283^{32}.

θεμέλιον το, Χρον. Μορ. Η 1344, Χρον. Τόκκων, 2130, Rechenb. 47^{5}, 49^{7}, 50^{13}, Βεν. 9, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 410, 627, Σκλέντζα, Ποιήμ. 7^{11}, Διήγ. Αγ. Σοφ. 148^{34}, 151^{17}, 159^{21}, Σκλάβ. 15, Σοφιαν., Παιδαγ. 111, Δεφ., Λόγ. 114, Πεντ., Λευιτ. IV 7, 25, IX 9, Δευτ. XXXII 22, Αιτωλ., Ρίμ. Α. Καντ. 61, Διγ. Άνδρ. 399^{5}, Ερωτόκρ. Α΄ 20, 279, Γ΄ 125, 1550, 1588, Ε΄ 1203, Διήγ. εκρ. Θήρ. 109^{7}, Διακρούσ. 104^{24}, (γεν. *θεμελιού*) 86^{6}.

Η λ. στον Αριστ. (L-S, λ. *θεμέλιος*) και σήμ.

Θεμέλιο: *το σπίτι το βασιλικό οκ τα θεμέλια ας ρίξου!* Ζήν. Β΄ 406· *ορύσσειν τα θεμέλια πόλεως των Θηβαίων* Βίος Αλ. 2209. Φρ. *από τα θεμέλια* βλ. ά. *από* 7β Φρ. (μεταφ.)

α) θεμέλιο, βάση, στήριγμα: *τα θεμέλια της καρδιας-μου απέσω εσέναν έχουν* Λίβ. Sc. 1470· *στύλε, θεμέλιο, καύχημα πού σ' έχουσι οι Κορνάροι* Ζήν. Πρόλ. 64· *το γάλα οπού εβύζασε θεμέλιο της ζωής-του* Ζήν. Α΄ 105· **β**) αιτία: *η μάνητα του βασιλιού είναι δίχως θεμέλιο* Ερωτόκρ. Γ΄ 995.

θεμέλιος ο, Rechenb. (Vog.) 27^{4}· *θ ε μ ε λ ι ό ς*, Μαχ. 98^{16} (πληθ. *θεμελοί*).

Το αρχ. ουσ. *θεμέλιος*. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β΄ σ. 557 και Λουκά, Γλωσσάρ. 116).

Θεμέλιο: *ο ρήγας επήρεν τον αρχιεπίσκοπον ... να ευλογήσει τον θεμέλιον και τότε εθεμελιώσαν* Μαχ. 592^{9}· (μεταφ.) θεμέλιο, βάση, στήριγμα: *η ανωτάτη αρετή της αγάπης η ποια ένι ρίζα, θεμελιός ... όλων των αρετών* Άνθ. χαρ. 290^{9}· *τον θαυμαστόν Έκτορα, τον θεμέλιον της Τροίας* Τρωικά 530^{13}.

θεμελιώνω, Περί ξεν. Α 193, Ερωτοπ. 351, Βεν. 2, Ch. pop. 55, Διήγ. Αγ. Σοφ. 150^{22}, Πεντ. Έξ. IX 18, Θρ. Κύπρ. Κ 265, Ερωφ. Γ΄ 119, Ερωτόκρ. Β΄ 270, Γ΄ 123, 1125, Διγ. Ο 480, Τζάνε, Κρ. πόλ. 179^{7}, 431^{9}, 503^{22}, 514^{22}· μτχ. παθητ. παρκ. *ε θ ε μ ε λ ι ω μ έ ν ο ς*, Γέν. Ρωμ. 126.

Το αρχ. *θεμελιόω*. Η λ. και σήμ.

Βάζω θεμέλια· χτίζω, δημιουργώ: *ο ρήγας επήρεν τον αρχιεπίσκοπον ... να ευλογήσει τον θεμέλιον και τότε εθεμελιώσαν* Μαχ. 592^{10}· *Χριστέ, πόποικες ουρανόν και θεμελιώσες κόσμον* Ch. pop. 80· (μεταφ.) **α**) βάζω θεμέλια, στηρίζω, ριζώνω κ.: *βαθιά να θεμελιώνει* (ενν. *ο πόθος*) *πάντα σ' αμάλαγη φιλιά* Ερωτόκρ. Α΄ 13· *Μηδέ κιανείς εμπόρεσε... τη γνώμη-ντου, σε σύνορο χαράς να θεμελιώσει* Ροδολ. Β΄ [6]· *εσέ πού θεμελιώθηκε σήμερ' η μάνητά-σου; γιά 'να σπαθί που βρέθηκε στου Κρητικού τη χέρα κάνεις ανεκατώματα ετούτην την ημέρα;* Ερωτόκρ. Β΄ 934· **β**) στηρίζω κ. κάπου, επιβεβαιώνω κ.: *παραφορούντ' απομακρά, μα δεν το θεμελιώνου, τα πράματα που μοιάζασι σμίγουσι και σιμώνου* Ερωτόκρ. Δ΄ 5.

Η παθητ. μτχ. ως επίθ. **1**) Θεμελιωμένος, χτισμένος: *στην ίδιαν πέτρα, διχωστάς νά 'ναι θεμελιωμένο* (ενν. *το τείχος*) Τζάνε, Κρ. πόλ. 500^{18}· *πάντα τα τείχη ώς εκεί πού 'σαν θεμελιωμένα* Αχέλ. 1059. **2**) Μεταφ. **α**) ριζωμένος, στερεωμένος: *ο νούς παραλαφρώνεται, η ολπίδα-ντου πληθαίνει κι' απάνω στο λογαριασμό είναι θεμελιωμένη* Ερωτόκρ. Α΄ 206· *ει τσ' άδικους τ' αμάρτημα είναι θεμελιωμένο* Ζήν. Δ΄ 12· *θεμελιωμένοι* (ενν. *λογισμοί*) *πλιά βαθιά και πλιότερα μεγάλοι* Ερωτόκρ. Α΄ 1574· **β**) γεροφτιαγμένος, καλοκαμωμένος: *είχε τους γκόφους-της χοντρούς, καλά θεμελιωμένους* Θησ. ΙΒ΄ [63^{1}]· **γ**) σίγουρος, βέβαιος: *το πράμα βεβαιώθηκε, θεμελιωμένον είναι* Ερωτόκρ. Α΄ 1555.

θεμελιωτικός, επίθ.

Από το *θεμελιώνω* και την κατάλ. *-ικός*.

Βασικός: *τα θεμελιωτικά δόγματα του χριστιανισμού* Χριστ. διδασκ. Προοίμ. [$γ^{1}$].

θεμελιωτός, επίθ.

Από το *θεμελιώνω* και την κατάλ. -τός. Η λ. στο Lampe, Lex.

Καλά θεμελιωμένος, στερεός: *Θεμελιωτός* (ενν. *ο πύργος*), *πανεύμορφος, πολλά 'ναι τεχνεμένος* Φλώρ. 1423.

θεμωνιά η, βλ. *θημωνιά*.

θεμωνιάζω, βλ. *θημωνιάζω*.

θεοαπολεσμένος, μτχ. επιθ.

Από το ουσ. *Θεός* και τη μτχ. παρκ. *του απολλύω.*

Θεοκατάρατος: *εσμίξαν με τους γίγαντες, τους θεοαπολεσμένους* Χούμνου, Κοσμογ. 432.

θεοβάδιστος, επιθ.

Από το ουσ. *Θεός* και το ρηματ. επιθ. του *βαδίζω.*

(Προκ. για τόπο) που πάνω-του βάδισε ο Θεός: *το θεοβάδιστον Σινά* Παϊσ., Ιστ. Σινά 6.

θεογεννήτρια, επιθ., Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 739, Σκλέντζα, Ποιήμ. 4[3].

Το θηλ. του επιθ. *θεογεννήτωρ.* Η λ. στο Steph., Θησ.

Η μητέρα του Θεού, η Παναγία: *Μαρία χαριτωμένη, θεογεννήτρια Δέσποινα* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 43.

θεογεννήτωρ, επιθ. θηλ.

Από το ουσ. *Θεός* και το επιθ. *γεννήτωρ.*

(Προκ. για την Παναγία) μητέρα του Θεού: *θεογεννήτωρ Μαρία* (παραλ. 11 στ.), *παντός του κόσμου Κυρία* Μορεζίν., Τροπάρ. 475.

θεογνωσία η, Διάλ. Ευθυμ. 121[167], 126 (κριτ. υπ.), 129[β352], 131 (κριτ. υπ.), Γλυκά, Αναγ. 233, Διγ. (Trapp) Gr. 560, 911, Διγ. Ζ 842, Χούμνου, Κοσμογ. 2791.

Από τα ουσ. *Θεός* και *γνώσις.* Η λ. και σήμ. ως λόγ.

1) Η γνώση του Θεού, των εντολών του Θεού: *έγινε άνθρωπος φέρνοντας την θεογνωσίαν και ευσέβειαν εις τον κόσμον* Εγκ. αγ. Δημ. 105[9-10]· *το θείον ευαγγέλιον και την θεογνωσίαν* Ιστ. Βλαχ. 2724. **2)** Η πίστη στο Θεό: *ελαμπρύνετο της θεογνωσίας το φρόνημα* Εγκ. αγ. Δημ. 107[83].

θεογονία η· *θ ε ο γ ο ν ι ά.*

Το αρχ. ουσ. *θεογονία.*

Κτίση, δημιουργία του κόσμου: *εις έτος της θεογονίας δύο και πεντακόσα* Ζήνου, Πρόλ. Πένθ. θαν.[2] 7.

θεόγραφος, επιθ., Παϊσ., Ιστ. Σινά 64.

Η λ. σε επιγρ. (L-S Κων/νίδη, λ. *θεόγραπτος*).

Που έχει γραφεί από το Θεό: *Εκεί του ενεχείρισε πλάκας τας θεογράφους, Μωσής δε προσεκύνησεν αυτῷ έως εδάφους* αυτ. 37.

θεοδόξαστος, επιθ., Έγγρ. του 14. αι. (Σάθ., ΜΒ Ϛ' 643[13], 653[6]), Ψευδο-Σφρ. 538[35].

Από το ουσ. *Θεός* και το ρηματ. επιθ. του *δοξάζω* (Βλ. Lampe, Lex.).

Δοξασμένος από το Θεό: *την θεοδόξαστον Κωνσταντινούπολιν* Ψευδο-Σφρ. 540[10]· *Ω δέσποινά-μου θεοδόξαστη, άκουσον ...* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 419.

θεοδόχος, επιθ.

Από το ουσ. *Θεός* και το *δέχομαι.* Η λ. στο Steph., Θησ.

Που δέχτηκε το Θεό: *ύμνει την Θεοτόκον Μαρίαν την πανάχραντον, πηγήν την θεοδόχον* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1042.

θεοδώρητος, επιθ.

Το μτγν. επιθ. *θεοδώρητος.*

Που δωρήθηκε από το Θεό: *ποίησον ιατρείαν την λεγομένην θεοδώρητον* Ορνεοσ. αγρ. 537[4].

θεοέρημος, επιθ.· *θ ε ό ρ η μ ο ς.*

Από το *θεο-* (βλ. Ανδρ., Λεξ.) και το επιθ. *έρημος.*

Παντέρημος· άθλιος, δύστυχος: *Αυτόνος ο θεόρημος τον είχεν τόσα ζαβωμένον* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 438.

θεόζευκτος, επιθ., Διγ. Ζ 4515.

Από το ουσ. *Θεός* και το ρηματ. επιθ. *ζευκτός.* Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.)

(Προκ. για αντρόγυνο) που το ένωσε ο Θεός: *Αυτά ... έλεγαν οι παρεστώτες ... εις το θεόζευκτον ζεύγος* Διγ. Άνδρ. 412[18].

θεοκαρβουνόκαυτος, επιθ.

Από το *θεο-* και το επιθ. *καρβουνόκαυτος* (Για τη χρ. του *Θεός* ως α' συνθ. για επιτατική σημασ. βλ. Γεωργακ., Αθ. 46, 1935, 128).

Κατακαμένος: *της Τρίτης της ασβολερής, ... της θεοκαρβουνόκαυτης* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 196.

θεοκατάρατος, επιθ., Χρον. Μορ. Η 661, Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι VII 10, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 415.

Από το ουσ. *Θεός* και το *καταρώμαι.* Η λ. τον 4 αι. (L-S) και σήμ.

Καταραμένος από το Θεό: *εκείνοι οι θεοκατάρατοι, οι άνομοι δημηγέρτες* Χρον. Μορ. Η 657.

θεοκήρυξ ο, Γλυκά, Αναγ. 231.

Από τα ουσ. *Θεός* και *κήρυξ.* Η λ. τον 6. αι. (Βλ. L-S).

Ιεροκήρυκας, αυτός που εξηγεί το «λόγο» του Θεού: *οι θεοκήρυκες ... θέλουσι προκαθίζει* Χριστ. διδασκ. 478.

θεοκόσμητος, επιθ., Ιστ. πατρ. 191[4].

Από το ουσ. *Θεός* και το *κοσμώ.* Η λ. τον 7. αι. (Steph., Θησ.).

Προικισμένος, ευλογημένος από το Θεό: *εψήφισαν τον πανιερώτατον και θεοκόσμητον μητροπολίτην Λαρίσης* Κώδ. Χρονογρ. 56.

θεόκτιστος, επιθ.· *θ ε ό χ τ ι σ τ ο ς.*

Η λ. στον Αριστ. (Βλ. L-S Κων/νίδη). Για τη λ. βλ. Γεωργακ., Αθ. 46, 1935, 131. Ο τ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Δημιουργημένος από το Θεό: *βουνίν υπάρχει θεόκτιστον και ποίος να το εγκωμιάσει;* Χρον. Μορ. Η 1460.

θεοκτόνος, επιθ.

Από το ουσ. *Θεός* και το αρχ. *κτείνω*. Η λ. τον 4. αι. (Βλ. Steph., Θησ.). Για τη λ. βλ. Γεωργακ., Αθ. 46, 1935, 130.

Που σκότωσε το Θεό: *των Ιουδαίων, των θεοκτόνων* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1210.

θεοκυήτωρ, επίθ., Μορεζίν., Τροπάρ. 473[22].

Από το ουσ. *Θεός* και το *κυέω*. Για τη λ. βλ. Lampe, Lex. και Steph., Θησ.

(Ως προσφών. για την Παναγία) που γέννησε το Θεό (το Χριστό): *Βασίλισσα και Κυρία, θεοκυήτωρ Μαρία* αυτ. 473[8].

θεολατρεία η.

Από τα ουσ. *Θεός* και *λατρεία*. Η λ. τον 4. αι. (L-S Κων/νίδη).

Η λατρεία του Θεού· η άσκηση των καθηκόντων προς το Θεό: *εις την θεολατρείαν πανάριστον* Τζάνε, Κρ. πόλ. 141[1].

θεολογία η, Μαχ. 26[8], Ιστ. πατρ. 93[13], Παϊσ., Ιστ. Σινά 622, Ιστ. Βλαχ. 67, 2365 [= Γέν. Ρωμ. 7].

Το αρχ. ουσ. *θεολογία*. Η λ. και σήμ.

1) Η θεολογική επιστήμη: *ακρότατον* (ενν. *τον Μητροπολίτην Φιλαδελφείας*) *αγχίνουν τε εις την θεολογίαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 141[3]· *εξ ακοής εγίνωσκεν* (ενν. *ο Σταυρινός του Μαχαιρά*) *πολλήν θεολογίαν* Μαχ. 598[19]. **2**) Η (χριστιανική) θρησκεία: *αυτοί 'ναι* (ενν. *οι Ρωμαίοι*) *οπ' εγέμισαν τον κόσμον με σοφίαν, με γράμματα, με άρματα και με θεολογίαν* Ιστ. Βλαχ. 418.

θεολογικά, επίρρ.

Από το επίθ. *θεολογικός*. Η λ. και σήμ.

Σύμφωνα με τις απόψεις της θεολογικής επιστήμης: *Λοιπόν ο πατριάρχης έκαμε την εξήγησιν και έγραψεν αυτήν θεολογικά και τεχνικά ως σοφότατος οπού ήτον* Ιστ. Πατρ. 117[11].

θεολόγος ο, Βίος Αλ. 2420 (χφ h) (κριτ. υπ.), Απολλών. 795, 'Ανθ. χαρ. 2879, Σταυριν. 1303, Ιστ. Βλαχ. 45· θεόλογος.

Το αρχ. ουσ. *θεολόγος*. Ο τ. *θεόλογος* από μετρ. αν. Η λ. και σήμ.

Ι Αυτός που ασχολείται με τα θεολογικά ζητήματα, ο κάτοχος της θεολογικής επιστήμης: *η κοσμική και κοινή διασκαλία των αγίων θεολόγων* 'Ανθ. χαρ. 288[15]· *ως θεολόγος δάσκαλος αρχίνα κ' έλεγέ-μου* Πικατ. 395.—Ως προσωνυμία: *Γρηγόριε θεόλογε* Διήγ. ωραιοτ. 70. **ΙΙ** (Ως επίθ.) που αναφέρει το θείο λόγο: *Ο θυμός έστω σοι κατά μόνον του όφεως, δι' ον εξέπεσας, η θεολόγος λέγει φωνή* Γρηγορίου, Βίος οσ. Ρωμύλ. 16[13].

θεολογώ.

Η λ. στον Αριστ.

(Μτβ. και αμτβ.) διδάσκω το θείο λόγο: *χθές εθεολόγεις ημίν τα μεγάλα εκείνα και υψηλά* Θεοδ. Αλαν., Λόγ. Γερμ. φ. 186[r]· *προφήται άγιοι του Θεού και ένδοξοι πατέρες, οπόθεολογήσατε νύκτας και τας ημέρας* Συναξ. γυν. 152.

θεομακάριστος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *θεομακάριστος* (L-S Κων/νίδη).

Ευλογημένος από το Θεό: *ψυχή θεομακάριστε* Λίμπον. 352.

θεομάχος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *θεομάχος*.

Που πολεμά το Θεό: *...διάβολος ... ο θεομάχος* Ιακ., Παραιν. 9[72].

θεομεγάλυντος, επίθ., 'Εγγρ. του 14. αι. (Σάθ., ΜΒ Ϛ', 643[13], 653[6]), Notizb. 82, Ψευδο-Σφρ. 540[36].

Από το ουσ. *Θεός* και το *μεγαλύνω*. Η λ. τον 8. αι. (Βλ. Lampe, Lex.).

Δοξασμένος από το Θεό: *θεομεγάλυντον Κωνσταντινούπολιν* Ψευδο-Σφρ. 538[37].

θεομίλητος, επίθ.

Από το ουσ. *Θεός* και το *μιλώ*.

Που προέρχεται από θεία έμπνευση, θεόπνευστος: *θεομίλητα βιβλία* Χριστ. διδασκ. 13.

θεόνυμφος, επίθ.

Από τα ουσ. *Θεός* και *νύμφη*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.). Η λ. στον Κουμαν., Συναγ.

(Ως προσφών. της Παναγίας) νύμφη του Θεού: *πάλι σ' εσένα τρέχομε, θεόνυμφε Μαρία* Π. Ν. Διαθ. φ. 336α, 4.

θεόπαις η, Παϊσ., Ιστ. Σινά 3, 204, 1027, 1052.

Το αρχ. ουσ. *θεόπαις* ως επίθ.

Τέκνο Θεού· (ως επίθ. της Θεοτόκου): *εκ της αγνής θεόπαιδος ως βρέφος ανατείλας* (ενν. *ο Χριστός*) Παϊσ., Ιστ. Σινά 2188.

θεοπαράδοτος, επίθ., Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. (Γριτσόπ.) 11[26].

Από το ουσ. *Θεός* και το αρχ. *παραδίδωμι*. Η λ. τον 5. αι. (Βλ. L-S).

Που έχει δοθεί από το Θεό: *κατά τα ιερά και θεοπαράδοτα λόγια* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 75[24].

θεοπάροχος, επίθ.

Από το ουσ. *Θεός* και το *παρέχω*. Η λ. σε Σχολ. (Βλ. Steph., Θησ.).

Που είναι χαρισμένος από το Θεό: *Δέσποινα, χαίρε Δέσποινα, του γένους προστασία και δώρον θεοπάροχον ημών εις σωτηρίαν* Αλφ. 8[8].

θεοπάτωρ ο, Χρον. Στέφ. Μαν. Β' 77.

Το μτγν. ουσ. *θεοπάτωρ* (L-S Suppl.). Η λ. στο Du Cange, Appendix.

(Εκκλ. για το Δαυίδ) «πατέρας», πρόγονος του Θεού: *θεοπάτωρ* (ενν. *ο Δαβίδ*) *γέγονεν και μέγας προφητάναξ* Χρον. Τόκκων 3056.

θεοπειθής, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *θεοπειθής* (L-S Suppl.).

Ευσεβής, ευλαβικός: *αι δε αγίαι-σου και θεοπειθής ευχαί είησάν μοι αρωγοί βίω παντί* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. (Παπατριαντ.) 77.

θεόπεμπτος, επίθ., Βίος Αλ. 2227, Παρασπ., Βάρν. C 171.

Η λ. στον Αριστ.

Σταλμένος από το Θεό: *ο μέγας, ο θεόπεμπτος και ο μέγας Θεοφάνης* Αργυρ., Βάρν. Κ 164.

θεόπνευστος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *θεόπνευστος*.

Φτιαγμένος ή γραμμένος με θεία έμπνευση, θεόπνευστος: *εν τη θεοπνεύστω γραφή* Φυσιολ. 351[2-3]· *εν τοις θεοπνεύστοις λόγοις* Λόγος ωφέλιμος 67[v].

θεοποιώ, Παράφρ. Μνασσ. (Tièche) 363[15].

Το μτγν. *θεοποιέω*.

Α' (Ενεργ.) κάνω, θεωρώ κάπ. θεό: *θωρώ πολλάκις ανθρώπους δίχως αρετήν, δίχως φιλοσοφίαν να τους προσέχουσιν τινές να τους θεοποιούσιν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2684· *μόνον την κοιλίαν θεοποιεί, την δε ψυχήν αφήκεν έρημον* Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι IV 47. **Β'** (Μέσ.) λατρεύω κ. σε θέση θεού: *εις τιμήν των αγίων προσκυνούμεν τας αγίας εικόνας και ού θεοποιούμεθα ταύτας* Διάλ. Ευθυμ. 119[128].

θεοπρεπώς, επίρρ., Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1323.

Το μτγν. επίρρ. *θεοπρεπώς* (Βλ. L-S).

Με τρόπο που ταιριάζει στο Θεό: *διατί γλυπτά ξύλα και εικόνας προσκυνείτε θεοπρεπώς;* Διάλ. Ευθυμ. 119[123].

θεοπρόβλητος, επίθ.

Από το ουσ. *Θεός* και το *προβάλλω*. Η λ. τον 5. αι. (Lampe, Lex.).

Εκλεγμένος από το Θεό: *θεοπρόβλητον στύλον της ευσεβείας* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 31· *το ημέτερον ευσεβές και θεοπρόβλητον ... υπεσημήνατο κράτος* Γράμματα Μετεώρ. 20[59].

θεόπτης, επίθ., Μανασσ., Χρον. 1018, Ψευδο-Σφρ. 504[15], Καρτάν., Διαθ. 246.

Το μτγν. επίθ. *θεόπτης*.

(Ως επίθ. του Μωυσή μόνο) που είδε το Θεό (Βλ. Λαμψ., ΕΕΒΣ 21, 1951, 167): *Ο θεόπτης Μωσής εν τη Γενέσει τάδε διέξεισιν* Ψευδο-Σφρ. 464[26].

θεόργιστος, επίθ., Χρον. Τόκκων 2203, 3275, Καρτάν., Διαθ. 249, Δεφ., Λόγ. 106, 589.

Η λ. σε σχόλ. στον Αισχ. (L-S Κων/νίδη). Η λ. μετά τον 9. αι. και σήμ. σε ιδιώμ. (Ανδρ., Αθ. 44, 1933, 213).

Που είναι οργισμένος μαζί-του ο Θεός, καταραμένος από το Θεό: *Σώπα, μωρέ θεόργιστε* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 39· *Ω θεόργιστοι Καλαβρέζοι* Τριβ., Ταγιαπ. 243.

θεόρημος, επίθ., βλ. *θεοέρημος*.

θεορκία *η*.

Από το κυπρ. *θ(ε)ιορκίζω* (Για τις λ. βλ. Σακ., Κυπρ. Β' σ. 557).

Επιορκία: *αν ο σεργέντης ού η τζαμπερλάνα πάσιν δίχως την ειδησίν-τους, θέλουν λάβειν πρώτα την θεορκίαν, διότι ετσακίσαν τον όρκον-τους* Ασσίζ. 320[6].

θεορρήμων, επίθ.

Από το ουσ. *Θεός* και το ουσ. *ρήμων*. Η λ. το 10. αι. (Steph., Θησ.).

Που μιλεί με θεία έμπνευση: *Μωυσής... θεορρήμων ανήρ* Θεοδ. Αλαν., Λόγ. Γερμ. φ. 185[r].

θεός ο, Σπαν. Α 105, Πένθ. θαν.[2] 257, Προδρ. ΙΙ Η 87, Διγ. (Trapp) Esc. 110, Εβρ. ελεγ. 162, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 771, Μαχ. 186[5], 476[3], Σφρ., Χρον. μ. 156[1], Διήγ. Αλ. (Mitsak.) V 21, Ριμ. κόρ. 698, Κορων., Μπούας 13, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 64, 298, Θρ. Θεοτ. 30, Πεντ. Λευιτ. XIX 4, Αιτωλ., Μύθ. 131[4], Θρ. Κύπρ. Μ 346 (Κλητ. *θεγέ*), Πανώρ. Α' 304, Β' 167, Γ' 20, Ερωφ. Δ' 71, 226, 709, Ιστ. Βλαχ. 1502, Θυσ.[2] 253, Στάθ. (Martini) Α' 188, Β' 264, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 133, Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 74, κ.π.α.· *θ ι ό ς*, Θησ. Γ' [24[7]], Ch. pop. 498, Γεωργηλ., Θαν. 581, Γαδ. διήγ. 486, Αλεξ. 940, Ρίμ. Απολλων. 329, Κορων., Μπούας 23, 152, Πένθ. θαν[2]. 257, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 37, 43, 80, 357, 411, 413, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 101, 123, 173, 245, 252, 266, 287, 289, Εκατόλ. Μ 47, Πανώρ. Β' 598, Θυσ.[2] 1002, Ροδολ. Α' [129, 695], Διγ. Ο 1806, 2616, κ.π.α..

Το αρχ. ουσ. *θεός*. Ο τ. *θιός* και σήμ. σε ιδιώμ. (Βλ. Δημητράκ.). Η λ. και σήμ.

1) Ανώτερη υπερφυσική δύναμη, θεότητα: *των αρμάτων ο θεός* Ερωφ. Δ' 581· *των θεών η χάρη εβούηθησέ-μας* Ερωφ. Δ' 744. **2)** (Χριστιαν.) ο δημιουργός του κόσμου: *Ω Κύριε, πλάστη τ' ουρανού, Θεέ, της γης ο κτίστης* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 295· *ο Θιός να σας πολυχρονά και να σάσε χαρύνει* Πανώρ. Ε' 379. Έκφρ. **1)** *στο θεό (μου, σου, κλπ.)* ή *μα το Θεό* = *μα το Θεό*: *Απής με λόγια δε μπορώ, τάσσω-σου, στο θεό-μου, ν' ανακατώσω πάλι αργά για σε τον κουνενό-μου* Πανώρ. Γ' 253· *Πλιά γληγορύτερα ήφηνα να βάλου στο λαιμό-μου σκοινί να με φουρκίσουσι, Πετρούτσο, στο Θεό-μου* Στάθ. (Martini) Γ' 370. **2)** *Διά (ή γιά) το Θεό* ή *στο Θεό (-μου, σου, κλπ.)* ή *το Θεό*=για τ' όνομα του Θεού: *Αμ' ήθελα ψυχούλα-μου, νά 'χ' από σεν μια χάρη και απάκουσέ-μου, για τον Θιόν, ν' αλαφρωθούν τα βάρη* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 696· *Βλέπουσαι, στο Θεό-μου, το πράμα ετούτο μην εμπεί στ' αφτιά των αδερφιώ-μου* Πανώρ. Β' 251· *Τον Θεόν, καλέ νεώτερε, τι τους καταγυρεύγεις;* Διγ. (Trapp) Esc. 725. **3)** *Δόξα-σοι ο Θεός* (όπως και σήμ.): *Δόξα-σοι ο Θιός κ' επίτυχε τώρα η δούλεψή-σου* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 83.

θεοσέβεια *η*· *θ ε ο σ ε β ε ί α*, Χούμνου, Κοσμογ. 407.

Το αρχ. ουσ. *θεοσέβεια*. Ο τ. *θεοσεβεία* από μετρ. αν.

Σεβασμός προς το Θεό, θεοσέβεια.

θεοσεβώ.

Το μτγν. *θεοσεβέω*. Μτχ. *θεοσεβούμενος* και σήμ.

Πιστεύω στο Θεό: *ήρξατο θεοσεβεϊν διδαχθείς υπό τινος αστρονόμου μοναχού* Διάλ. Ευθυμ. 127[299β].

θεοσκότωτος, επίθ.

Από το ουσ. *Θεός* και το *σκοτώνω*. Η λ. και σήμ. στην Κω (Βλ. Γεωργακ., Αθ. 46, 1935, 133). Λ. *θεοσκοτώνω* στη Νάξο (Βλ. Γεωργακ., ό.π.).

Καταραμένος από το Θεό: *Η φύση (ενν. ο Κάρουλας) η θεοσκότωτη!* Χρον. Τόκκων 2199.

θεόσοφος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *θεόσοφος*.

α) Σοφός στα θεία: *οι θεόσοφοι πατέρες ημών* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Γριτσόπ.) 15^{38}· **β**) θεόπνευστος: *οι άγιοι πατέρες ημών διά τε της θεοσόφου διδασκαλίας αυτών και μάλλον διά της πράξεως ημίν εισηγήσαντο* Γρηγορίου, Βίος οσ. Ρωμύλ. 16^{11}.

θεόστεπτος, επίθ., Προδρ. Ι 178, Μαχ. 470^{27}, Αρσ., Κόπ. διατρ. [1125, 1450].

Από το ουσ. *Θεός και το στέφω*. Η λ. τον 6. αι. (Lampe, Lex.).

(Προκ. για βασιλιά ή αυτοκράτορα) στεμμένος από το Θεό: *των αγίων και θεοστέπτων μεγάλων βασιλέων και ισαποστόλων Κωνσταντίνου και Ελένης* Χρον. Στέφ. Μαν. Β' 77.

θεοστεφία *η*.

Από το επίθ. *θεοστεφής* (Βλ. Lampe, Lex., λ. *θεοστεφής*) *και την καταλ. -ία*.

Εξουσία δοσμένη από το Θεό: *τους τέσσαρας προβάλλομαι, θεόστεπτε, μεσίτας* (παραλ. 1 στ.): *Γεώργιον, Δημήτριον, Τύρωνα, Στρατηλάτην* (παραλ. 1 στ.) *και συνοδοιπορήσουσιν τη ση θεοστεφία* Προδρ. IV 292.

θεοστιβής, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *θεοστιβής*.

Που έχει βαδίσει πάνω-του ο Θεός: *Της βάτου της θεοστιβούς* Παΐσ., Ιστ. Σινά 882.

θεόσωμος, επίθ., Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1309.

Από τα ουσ. *Θεός και σώμα*. Η λ. τον 5. αι. (Βλ. Lampe, Lex.).

(Με τις λ. *τάφος ή ταφή*) που έχει ή που δέχεται το σώμα του Θεού: *θεόσωμον τάφον* αυτ. 880.

θεόσωστος, επίθ., Σιγιλλ. Κωνστ. Μακρ. 30, Σημ. Δωρ. Τζυκ. 42, Ψευδο-Σφρ. 538^{35}.

Από το ουσ. *Θεός και το σώζω* (Βλ. Γεωργακ., Αθ. 46, 1935, 131). Η λ. τον 9. αι., Lampe, Lex.

Προστατευμένος από το Θεό: *εις την θεόσωστον Κωνσταντινούπολιν* Notizb. 83· *εν τη θεοσώστῳ πόλει Μονεμβασίας* Ψευδο-Σφρ. 540^{8}.

θεότης -τητα *η*· *θ ε ό τ η*. Σκλέντζα, Ποιήμ. 1^{148}, Υμν. Παναγ. 4.

Το μτγν. ουσ. *θεότης*. Ο τ. *θεότη* και σήμ. σε ιδιώμ. (Βλ. Andr., Lex.). Ο τ. στον Κατσαΐτ., Ιφ. Α' 219. Η λ. *και σήμ*.

α) Ο Θεός: *Όχι, καλέ, μα τον Χριστόν, μα την θεότητά-μου* Ch. pop. 61· *Η καθαρά συνάπτεται μετά αγγέλων άνω, λέγω, καλέ, εις τον ουρανόν, έμπροσθεν της θεότης* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 3067· **β**) θεία φύση: *νυν εις άρτον κρύπτεται θεότης και ανθρωπότης* Σκλέντζα, Ποιήμ. 6^{10}· *Σήμερον είδε πλιά γοργόν η φύσις της χοντρότης τ' απόκρυφα και θαυμαστά μυστήρια της θεότης* Φαλιέρ., Θρ. 178· **γ**) (με την ειδωλολατρική σημασ.) θεός: *ουκ ήτον ο περίθεος, αλλ' επουράνιος ήτον από θεότητα καμία* Θησ. Β' [7^{5}].

θεοτικός, επίθ.

Από το ουσ. *θεότης και την κατάλ. -ικός*. Η λ. στο Somav., στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 194, 313 *και σήμ*. στην Κρήτη και στο ποντιακό ιδίωμ. (Βλ. Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε' 380 και Παπαδ. Α., Λεξ.).

Θεϊκός: *μαντάτο τίβοτις θεοτικό θε να 'ναι που σε βιάζει* $Θυσ.^{2}$ 246 (χφ. Μ) (κριτ. υπ.).

θεοτιμώ, Αρσ., Κόπ. διατρ. [661, 1450] (σ. 391,417).

Από το ουσ. *Θεός και το τιμώ*.

Τιμώ, λατρεύω κ. σα θεό: *τα θεοτιμούσι και ... σέβουνται τα γλυφτά* Χριστ. διδασκ. 366· *ήτον πατέρας τ' Αβραάμ* (ενν. *ο Θάρρας*), *οπού θεοτιμήθη* Χούμνου, Κοσμογ. 580· *βασίλισσαν θεόστεπτην την θεοτιμημένην* Αρσ., Κόπ. διατρ. [1125] (σ. 414).

Θεοτόκειος, επίθ.

Από το ουσ. *Θεοτόκος και την κατάλ. -ειος*. Η λ. τον 8. αι. (Lampe, Lex., λ. *θεοτόκιον*) και στον Κουμαν., Συναγ.

Το ουδ. ως ουσ. = τροπάριο για τη Θεοτόκο (Βλ. και Παπαδ., Ά., Αθ. 40, 1928, 75): *ψάλλετε το τροπάριον άμα τῳ κοντακίῳ των αθλοφόρων του Χριστού συν τῳ θεοτοκείῳ* Παΐσ., Ιστ. Σινά 1580.

Θεοτόκος, επίθ., Χρον. Μορ. Ρ 4793, Chron. breve 198, Θρ. Κων/π. Πολλ. 250^{2}, Εις Θεοτ. 1, Έγγρ. του 1614 (Κωνσταντουδάκη Μ., Θησαυρ. 12, 1975, 102) (γεν. *της Θεοτόκος*), Ιερόθ. Αββ. 332.

Το μτγν. επίθ. *θεοτόκος* (L-S Suppl.). Η λ. ως ουσ. τον 6. αι. (L-S). Η λ. και σήμ.

Το θηλ. ως ουσ. = η Παναγία: *Η Θεοτόκος ήτονε υπερευλογημένη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 199^{11}.

θεοτύπωτος, ρηματ. επίθ.

Από το ουσ. *Θεός και το ρηματ. επίθ. του τυπώνω* (Passow, Handwört.). Η λ. τον 8. αι. (Lampe, Lex.).

Αποτυπωμένος, σχηματισμένος από το Θεό: *ένθα προστέτακται ποτέ Μωσής υπό Κυρίου στήσαι την θεοτύπωτον σκηνήν του μαρτυρίου, ήν εν τῳ όρει εμφανώς είδεν εν τη νεφέλη τετυπωμένην, ως αυτός κατασκευάσαι μέλλει* Παΐσ., Ιστ. Σινά 1438.

θεοΰφαντος, επίθ.

Από το ουσ. *Θεός και το ρηματ. επίθ. του υφαίνω*. Η λ. τον 6. αι. (Mitsakis, Glotta 43, 1965, 186).

Υφασμένος, κατασκευασμένος από το Θεό: *εφάγασιν κ' οι δυο* (ενν. *ο Αδάμ και η Εύα*) *απ' αυτού κ' ευρέθησαν γδυμένοι κ' η θεοΰφαντος στολή μ' αυτούς δεν απομένει* Χούμνου, Κοσμογ. 78.

θεόφθογγος, επίθ.

Από το ουσ. *Θεός και το -φθόγγος* ⟨ *φθέγγομαι*. Η λ. τον 6. αι. (βλ. Steph., Θησ. και Mitsakis, Glotta 43, 1965, 186).

Που μιλάει θεόπνευστα: *άνδρας ασφαλείς και θεοφθόγγους πέμπων καίσαρ ο ευσεβέστατος* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 167.

θεόφοβος, επίθ., Αξαγ., Κάρολ. Ε' 288, Αχέλ. 984, Π. Ν. Διαθ. φ. 269β 18, Τζάνε, Κρ. πόλ. 267^{5}.

Το μτγν. επίθ. *θεόφοβος*.

Θεοφοβούμενος· ευσεβής: *ένας ιατρός ονόματι Ιωάννης, θεόφοβος άνθρωπος* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 437· *Ήκαμεν ως θεόφοβος και άρχων παινεμένος* Αχέλ. 175.

θεοφορώ.

Το μτγν. *θεοφορέω.*

Η μτχ. *θεοφορούμενος* = θεόπνευστος: *εξήλθεν εκείνος όλως θεοφορούμενος, φαιδρός μέν τη όψει, τας δὲ γε παρειάς διαβρόχους έχων* Γρηγορίου, Βίος οσ. Ρωμύλ. 10[45].

θεοφρούρητος, επίθ., Αξαγ., Κάρολ. Ε′ 1031, Παρθεν., Γράμμ. 228.

Το μτγν. επίθ. *θεοφρούρητος* (Steph., Θησ.).

Που τον προστατεύει ο Θεός: *η υπέρλαμπρος αυθεντία ημών η θεοφρούρητος* Χειλά, Χρον. 347· *παντί τω θεοφρουρήτω παλατίω* Ωροσκ. 38[9].

θεοφρουρούμαι.

Από το ουσ. *Θεός* και το *φρουρούμαι.* Για τη χρονολ. βλ. και Πεζόπ. (Βυζαντίς 2, 1911/12, 135).

Η μτχ. ως επίθ. = που προστατεύεται από το Θεό, θεοφρούρητος: *εκ της υμετέρας όντες και αυτοί* (ενν. *οι πάπαι*) *της φυλής των Λατίνων, άνδρες θεοφρουρούμενοι έργω και λόγω τετιμημένοι* Ψευδο-Σφρ. 460[2].

θεοφύλακτος, επίθ., Έγγρ. του 14. αι. (Σάθ., ΜΒ ϛ′ 643[13], 652[6]).

Από το ουσ. *Θεός* και το ρηματ. επίθ. του *φυλάττω.* Η λ. τον 5. αι. (Lampe, Lex.).

Που προστατεύεται από το Θεό: *κατοικούντες ... εις ... την θεοδόξαστον και θεοφύλακτον ... Κωνσταντινούπολιν* Ψευδο-Σφρ. 538[37].—Η λ. και ως κύρ. όνομ.: Αγιογραφικοί κώδ. Μετεώρων, ΝΕ 21, 1927, 318.

θεοφύτευτος, επίθ.

Από το ουσ. *Θεός* και το ρηματ. επίθ. του *φυτεύω.* Η λ. τον 5. αι. (Lampe, Lex.).

Φυτεμένος από το Θεό: *θεοφύτευτον βλάστημα* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 94[4].

θεοφώτιστος, επίθ.

Από το ουσ. *Θεός* και το ρηματ. επίθ. του *φωτίζω.* Η λ. τον 7. αι. (Πεζόπ., Βυζαντίς 2, 1911/12, 135) και σήμ. (Γεωργακ., Αθ. 46, 1935, 132).

Θεοφωτισμένος· φωτισμένος, σοφός: *Δίκαιον δὲ έστιν διηγήσασθαι πόθεν ήτον η θεοφώτιστος αύτη Θεοδώρα και πώς εξήγει μετά του Θεοφίλου* Hist. imp. (Rochow) 194[9].

θεοχάρακτος, επίθ.

Από το ουσ. *Θεός* και το ρηματ. επίθ. του *χαράσσω.* Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

Χαραγμένος από το Θεό: *ο Θεός ... με χάρισεν την τόσην δωρεάν την θεοχάρακτον του χρυσίου* Διήγ. Αγ. Σοφ. 154[20].

θεοχαριτόμορφος, επίθ.

Από το ουσ. *Θεός* και το επίθ. *χαριτόμορφος.*

Που έχει όψη πολύ χαριτωμένη· πολύ χαριτωμένος: *το κάλλος του προσώπου-της ...* (παραλ. 2 στ.) *το θεοχαριτόμορφον, το εξαίρετον και ωραίον η θλίψις της το έσβεσεν* Φλώρ. 78 (χφ. V) (κριτ. υπ.).

θεοχαριτωμένος, μτχ. επίθ.· *θιοχαριτωμένος.*

Από το ουσ. *Θεός* και το μτχ. επίθ. *χαριτωμένος.*

Που αναδίδει Θεία Χάρη: *κρίνον ευωδέστατον, θεοχαριτωμένον* Αλφ. 8[34]· *στο πρόσωπό-Σου* (ενν. *Παρθένα*) *νά 'ρθομε, το θιοχαριτωμένο* Π. Ν. Διαθ. 336β 8.

Το θηλ. ως ουσ. = Παναγία: *Τότε αυθέντης όρισεν ...* (παραλ. 3 στ.) *τες φαμιλιές, τ' ανδρόγυνα, όσ' ήσαν κεντημένοι, να κλαιν και να προσεύχουνται στην Θεοχαριτωμένη* Γεωργηλ., Θαν. 295.

θεόχτιστος, επίθ., βλ. *θεόκτιστος.*

θεράπαυση η, βλ. *θεράπευσις.*

θεραπεία η, πολλ.· *θαραπά,* Κυπρ. ερωτ. 97[18]· *θαράπεια,* Αγν., ποιήμ. Β′ 72· *θεράπεια,* Αλεξ. 104· *θεραπειά,* Πένθ. θαν.[2] 426· πληθ. *θεράπες,* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ′ [49].

Το αρχ. ουσ. *θεραπεία.* Ο τ. *θαράπεια* σε ιδιώμ. (Andr., Lex., λ. *θεραπεία*). Ο τ. *θεράπεια* στο Du Cange και ο τ. *θεραπειά* στο Somav. Η λ. και σήμ.

1α) Γιατρειά: *Ψώραν αν έχεις, άνθρωπε, γυρεύεις θεραπείαν και τριγυρίζεις ιατρόν να λάβεις θεραπείαν* Αλφ. 14[111]· (μεταφ.): *στο πράγμα οπού έπαθεν να εύρει θεραπείαν* Αιτωλ., Μύθ. 24[2]· *επήλθεν ο θάνατος, η θεραπεία πάντων των εν εμοί δυσχερών* Σφρ., Χρον. μ. 144[15]· **β**) θεραπευτική αγωγή: *Επί τον τοιούτον* (ενν. *τον πυρετόν*) *ποίει θεραπείαν τοιαύτην* Σταφ., Ιατροσ. 8[216]. **2**) Περιποίηση, φροντίδα: *υπό του κακού της μητρυιάς αυτού πολλά πιεζόμενος μεγάλας θεραπείας παρά των γεννητόρων-μου εύρισκεν* Σφρ., Χρον. μ. 68[7]. **3**) Ευχαρίστηση, ικανοποίηση: *ήρξατο ρουκανίζειν* (ενν. *ο τσαγγάρης*), *εγώ δέ ... πόσους* (ενν. *στίχους*) *να γράψω... να τύχω-μου του λάρυγγος της άκρας θεραπείας* Προδρ. IV 78· *ποια θεράπειαν άδολη...* (παραλ. 1 στ.) *δύνεται ο κόσμος ο πτωχός ετούτος να μας δώσει;* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.—v. Gem.) 90 (κριτ. υπ.). **4**) Εξυπηρέτηση, εκδούλευση: *Εάν έχει χρείαν και άσπρων ... και άλλο τι προς θεραπείαν αυτού, έτοιμος ειμί να τον θεραπεύσω* Σφρ., Χρον. μ. 60[13].—Η λ. ως τοπων.: Μηλ., Οδοιπ. 636.

θεράπευσις -ση η, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 213, Διήγ. εις τους κρασοπατέρας 601[28], Χούμνου, Κοσμογ. 390, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α′ [374], Γ′ [552]· *θαράπαυση,* Μαχ. 512[25], Χούμνου, Κοσμογ. 1952, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 396, Τζάνε, Κρ. πόλ. 390[26]· *θαράπαψη,* Πανώρ. Β′ 202, Δ′ 358, Ερωφ. Δ′ 547, Ερωτόκρ. Δ′ 323, Στάθ. (Martini) Ιντ. β′ 42, Ροδολ. Β′ [148, 374, 420], Ροδολ. (Μανούσ.) Δ′ [74, 507], Σουμμ., Παστ. φίδ. Α′ [304], Γ′ [264], Φορτουν. (Vinc.) Β′ 122· *θαράπευση,* Ερωφ. Πρόλ. 7, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [163], Δ′ [1432]· *θεράπαυση,* Κομν., Διδασκ. Ι 13.

Το μτγν. ουσ. *θεράπευσις.*

1α) Θεραπεία, γιατρειά: *δώσε για θεράπευσιν ετούτο το βοτάνι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ′ [309]· **β**) παρηγοριά, ανακούφιση: *Είντα πολλή θαράπαψη, παρηγοριά μεγάλη είναι στον κακορίζικο τα δάκρυα όντε τα βγάλει* Ερωτόκρ. Δ′ 737. **2**) Ικανοποίηση, ευχαρίστηση, χαρά: *'Ερωτα, τη θαράπαψη σκιάς τούτηνά μου δώσε* Πανώρ. Β′ 450· *πολλήν θαράπαψη έδωκα σ' όλους κ' εις πάσα ένα* Χούμνου, Κοσμογ. 2648.

θεραπευτικός ο, Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 35[22], 60[29], 93[4].

Το αρχ. επίθ. *θεραπευτικός.* Η λ. και σήμ.

(Μεταφ.) θεραπευτικός: *διά να κάμωμεν το Κυριακόν Δείπνον εις του λόγου-μας θεραπευτικήν παρηγορίαν* Χριστ. διδασκ. 363.

θεραπεύω ή **-εύγω,** Σπαν. Α 467, 512, Διδ. Σολ. Ρ 60, Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 288, Προδρ., Σεβ. 37, Ιερακοσ. 492^{26}, Διγ. (Trapp) Esc. 1370, Βίος Αλ. 1993, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.—v. Gem.) 105 (κριτ. υπ.), Φαλιέρ., Θρ. 404, Χρον. Τόκκων 147, Μαχ. 244^{35}, Σφρ., Χρον. μ. 20^{34}, Κάτης 14, Σκλέντζα, Ποιήμ. 1^{84}, Ρίμ. Βελ. 556, Αλεξ. 181, Διήγ. Αγ. Σοφ. 148^{7}, Κορων., Μπούας 44, Ρίμ. θαν. 93, Πτωχολ. α 650, Αιτωλ., Μύθ. 20^{4}, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [1309, 1320], Τζάνε, Κρ. πόλ. 248^{30}, κ.α.· *θ α ρ α π α ύ ω*· *θ α ρ α π ε ύ (γ) ω,* Διγ. (Trapp) Esc. 1373, 1411, 1446, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 420, Χούμνου, Κοσμογ. 1571, 2587, Συναξ. γυν. 9, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ′ [22], Θυσ.^{2} 216, Τζάνε, Κρ. πόλ. 293^{8}· μτχ. *θ α ρ α π α η μ έ ν ο ς,* Ροδολ. Β′ [502], Ροδολ. (Μανούσ.) Δ′ [73, 540], Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 510· *θ α ρ α π α μ έ ν ο ς,* Ch. pop. 566· *θ α ρ α π ε μ έ ν ο ς,* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1297· *θ ε ρ α π ε μ έ ν ο ς,* Σαχλ. Α′ (Wagn.) PM 139.

Το αρχ. *θεραπεύω*. Ο τ. *θαραπεύγω* και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β′ 365). Ο τ. *θαραπεύω* μτγν. και σήμ. (Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. *θεραπεύγω* στο Somav. Η λ. και σήμ.

Α′ Ενεργ. **1α**) Υπηρετώ, περιποιούμαι κάπ.: *κατά το δυνατόν θεραπεύουσα τον την ελευθερίαν αυτή δεδωκότα* Σφρ., Χρον. μ. 82^{4}· *επήρε-τον* (ενν. *ο πρoσμονάριος της εκκλησίας τον Βασίλειον*) *έσω εις το κελίν-του και εκυβέρνα και εθεράπευέ-τον* Hist. imp. C 44· **β**) φροντίζω, μεριμνώ για κάπ.: *βυζάνου, θεραπεύουν το, κηδεύουσιν το βρέφος* Βυζ. Ιλιάδ. 158· *η χάρις του Θεού σας θέλει θεραπεύσει, πάσα καλό στο σπίτιν-σας να δεις να περισσεύσει* Περί γέρ. 189· **γ**) ευχαριστώ, ικανοποιώ, τέρπω κάπ. (*α*) (ψυχικά): *Να θεραπεύει* (ενν. *την καρδιάν-της*) *με χαρές κατά την πεθυμιάν-της* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α′ [820]· *ουδέν τινάς κριτής δύνεται να αναπαύσει τα δύο μέρη οπού κριθούν και να τα θαραπαύσει* Συναξ. γυν. 12· (*β*) (προκ. για τις αισθήσεις): *Όλους τους εθεράπευσεν στον δείπνον καλεσμένος* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1^{67}· *δεν θέλεις θεληματική να θαραπαύσεις ούτε εμένα ούτε τους άλλους ναύτες* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 420· *όλας τας αισθήσεις-σου δροσές τας θεραπεύεις* Παϊσ., Ιστ. Σινά 400· **δ**) (μεταφ.) αναπτύσσω, καλλιεργώ: *εις μία ψυχή, σε δυο κορμιά, μόναχας να γυρεύγου, αλλήλως την αγάπην-τως πάντα να θαραπεύγου* Ροδολ. Β′ [440]. **2α**) Βοηθώ κάπ., παραστέκομαι σε κάπ.: *Τις και νηστείας και δεήσεις εποιείτο... ή τοις πτωχοίς πλείω εθεράπευσεν* Σφρ., Χρον. μ. 104^{11}· *ελόγιασα να έλθω ... να σε θαραπαύσω να μην έλθει ο αδελφός-σου να σε εύρει κατηγορημένον* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 413· *εάν έχει χρείαν και άσπρων ... και άλλο τι προς θεραπείαν αυτού, έτοιμος ειμί να τον θεραπεύσω* Σφρ., Χρον. μ. 60^{13}· **β**) ικανοποιώ το αίτημα κάπ.: *εκείνη* (ενν. *η μοίρα*) *όσα σε ήρπασεν, δύναται να σου* [*τα*] *στρέψει τόσα και πλειότερα καλά και να σε θεραπεύσει* Σαχλ., Αφήγ. 8· *απέλθατ' αναμείνατε άχρι καν τρεις ημέρας και δεύτε πάλιν πρός ημάς και να σας θεραπεύσω* Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 171. **3α**) Γιατρεύω άρρωστο: *να θεραπέψουν τας πληγάς όσοι ήσαν λαβωμένοι* Χρον. Μορ. Η 4195· (μεταφ.): *η αρετή-μου η γι-αχαμνή μπορά με θαραπέψει* Ροδολ. Α′ [388]· *Διότις την λύπην της ψυχής οι λόγοι την θεραπεύουν* Διγ. Άνδρ. 368^{18}· **β**) περιθάλπω κάπ.: *εσείς αυτούς εδέχθητε κ' εσυμπονέσετέ-τους εμέν εθεραπεύσετε ομάδι και με τούτους* Ρίμ. θαν. 100· *είσαι απ' όλους βαρεμένος τους εδικούς, όπου ένας δεν ευρέθη να σε θαραπάψει, μόνε όλοι σε βασανίσανε* Σεβήρ.-Μανολ., Επιστ. 171^{27}· **γ**) παρηγορώ· ανακουφίζω κάπ.: *να έλθει εις παρηγορία-μου του να με θαραπεύσει* Λίβ. Esc. 727· *Ει ούτως ποίσεις, βασιλεύς ...* (παραλ. 1 στ.) *και θεραπεύσεις* (ενν. *τον Βελισάριο*) *καν δαμίν εκ το κακό τό είδε* Γεωργηλ., Βελ. 559· **δ**) ησυχάζω, γαληνεύω κάπ.: *δίδει-τως πάλι το βυζί για να τα θαραπάψει* Π. Ν. Διαθ. φ. 335α 16· *θαραπεύγεις την ψυχήν-μου τιμώντα τα κόκαλά-μου* Κυπρ. ερωτ. 129^{37}. **4**) Τακτοποιώ· διορθώνω κ.: *ταύτα δέ εκατέστησεν και ετελείωσέ-τα και τ' άλλα τα επίλοιπα όλ' εθεράπευσέ-τα* Ριμ. Βελ. 430. **5**) Σώζω κάπ.: *'γάλλου και χαίρου, δέσποινα, και όλοι-μας μετά σένα, γιατί*

όλους εθαράπαψες με του Χριστού την γέννα Φαλιέρ., Θρ. 210. **Β′** Μέσ. **1**) Ευχαριστιέμαι, ικανοποιούμαι, χαίρομαι: *Τότες εθαραπάησαν οι χριστιανοί να δούσιν τόσοι* (ενν. *Τούρκοι*) *να πέσουν εις την γήν χάμαι να σκοτωθούσιν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 454^{11}· *Έφα κ' εθαραπάγηκεν και τον Θεόν δοξάζει* Χούμνου, Κοσμογ. 1397· *Να δω κ' εγώ το πρόσωπον τό βλέπουν οι αγγέλοι, πάντα να θεραπεύονται τα ταπεινά-μου μέλη* Σκλέντζα, Ποιήμ. 6^{30}· *«με τον θεόν περίσσια θεραπάη* (ενν. *η Ολυμπιάς*)· *και κάμ' αυτείνο το λοιπόν νά 'ρχεται πάσα βράδι και νά 'μαι πάντα μετ' αυτόν εις το κρεβάτι ομάδι»* Αλεξ. 136. **2**) Παρηγοριέμαι: *Εις τούτον θαραπεύγομαι και λέγουν π' αγαπήσει ώστε να ζει και να θωρεί δεν θέλει λησμονήσει* Κυπρ. ερωτ. 113^{9}· *τέλεια να παρηγορηθώ και να θαραπαγούσι τα μέλη-μου, τα χείλη-μου όση ώρα σου μιλούσι* Ροδολ. (Μανούσ.) Δ′ [93].

Η μτχ. ως επιθ. = ικανοποιημένος, ευχαριστημένος· ευτυχισμένος: *Τώρα, όντα θέλει ο θάνατος να πάρει τη ζωή-μου, θαραπαημένος βρίσκομαι, πειδή ηύρα το παιδί-μου* Στάθ. (Martini) Γ′ 350· *Τόσον σάν απεθήνισκες, όλος θαραπαημένος, με πλήσιες αναγάλλιασες και καταδροσισμένος* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ′ [1255]· *α για το γάμο ο βασιλιός είναι θαραπαημένος* (παραλ. 1 στ.), *για λόγου του όλος χαίρομαι* Ροδολ. Ε′ [137].

θεραπίδιον το.

Η λ. σε σχόλ. (L-S).

Μέσο θεραπείας, φάρμακο: *Είτα λαβών... το λεγόμενον θεραπίδιον θες εν τω λαιμώ αυτού* (ενν. *του ιέρακος*) Ιερακοσ. 446^{11}.

θεράπιο το· *θ α ρ ά π ι ο,* Ερωτόκρ. Α′ 53, Β′ 743, Στάθ. (Martini) Α′ 242, Γ′ 9, Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 464.

Από το *θεραπεύω* και την κατάλ. *-ιο*. Για τον τ. *θαράπιο* βλ. Χατζιδ., ΕΕΦΣΠΘ Α′, 1927, 26.

α) Ευχαρίστηση, χαρά: *Πολύ θαράπιο και χαρά ετούτα τα μαντάτα εδίδασι του βασιλιού* Ερωτόκρ. Ε′ 141· *Νεράιδα-μου ομορφότατη ... θεράπιο του προσώπου-μου* Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 464· **β**) παρηγοριά: *Με των αστέρων την φωτιά έπαιρνα σαν θαράπιο* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 176· *θαράπιο κι' αναγάλλιαση ήπαιρνεν το κορμί-μου κι' αναπαημένη βρίσκουμουν και παρηγορημένη* Ερωτόκρ. Α′ 898.

θεραπώ, Ριμ. Βελ. 677· *θ α ρ α π ώ.*

Από το *θεραπεύω*. Για τη λ. βλ. Bakk.-v. Gem. [Φαλιέρ., Ρίμ.] σ. 135.

Προσφέρω βοήθεια: *αυτά τά δε μπορούν καμιά να δώσουσιν ειρήνη θέλομεν και ξετρέχομε με τόση σπουδοσύνη και οπό'χει να μας θαραπεί να το παραθεσμούμε* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 105.

θερίζω, Γλυκά, Στ. 365, Παράφρ. Μανασσ. (Tièche) 347^{81}, Ασσίζ. 407^{27}, Βέλθ. 717, Λίβ. Ν 914, 917, Αχιλλ. (Haag) L 1014, Αχιλλ. Ν 562, Δούκ. 127^{17}, Ch. pop. 51, Συναξ. γυν. 174, Κορων., Μπούας 80, Πεντ., Λευιτ. XXIII 10, 22, Αχέλ. 409, Χρον. σουλτ. 89^{15}, Κυπρ. ερωτ. 36^{8}, Ερωτόκρ. Δ′ 1795, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [1522], Τζάνε, Κρ. πόλ. 167^{25}, 173^{5}, 526^{08} κ.π.α.

Το αρχ. *θερίζω*. Η λ. και σήμ.

(Μτβ. και αμτβ.) θερίζω: *Σπέρνω εις γην και του καιρού τον σπόρον-μου θερίζω* Λίβ. (Lamb.) Ν 939· *Σπέρνου και δε θερίζουσι, τα οζά-τωνε ψοφούσι* Πανώρ. Δ′ 203· (με σύστ. αντικ.): *όνταν θερίσετε το θέρος της ηγής-σας* Πεντ., Λευιτ. XIX 9· (μεταφ.)

τώρα με χαρές θερίζεις Σουμμ., Παστ. φιδ. Χορ. Ε' [3]· (Μεταφ.) **1**) κόβω: *τέτοιο κεφάλι εθέρισε άξιο, χαριτωμένο!* Ζήν. Γ' 304· *ο Θεός... εθέρισε τους χρόνους της ζωής* Παράφρ. Μανασσ. (Tièche) 342· *τον Μπουταλά ραΐζει, μέσα εις δυό τονέ θερίζει* Τριβ., Ταγιαπ. 168. **2**) θανατώνω: *άρχισαν να πολεμούν, στην μάχην να ορμίζουν· ο Άρης να τως βοηθά τους Τούρκους να θερίζουν* Παλαμήδ., Βοηβ. 40· *ο θάνατος όλους τους εθέριζεν* Συναδ., Χρον. 68· *όλους εθέριζέν-τους το σπαθίν των Ελλήνων* Τρωικά 534^{20}.

θερινός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *θερινός*. Η λ. και σήμ.

Καλοκαιρινός: *θερινός καιρός* Ορνεοσ. 579^{20}.

θέρισμα το.

Από το *θερίζω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. και σήμ.

Το σιτάρι που είναι για θέρισμα: *όνταν θερίσετε το θέρισμα της ηγής-σας* Πεντ. Λευιτ. XXIII 22.

θερισμός ο, Φυσιολ. (Legr.) 1075.

Το αρχ. ουσ. *θερισμός*. Η λ. και σήμ.

α) Θερισμός: *Πολλάκις εν τω αγρώ πορεύεται* (ενν. *ο μύρμηξ*) *εν καιρώ του θερισμού* Φυσιολ. (Zur.) XX $3α^{1}$· (μεταφ.): *Τίτος, ένας διαλεκτός εργάτης του μυστικού αμπελώνος του Κυρίου και ένας ακούραστος θεριστής από εκείνους απού ο Κύριος εύρεν να βάλει εις τον θερισμόν-του* Μορεζίν., Λόγ. 467· **β**) ο καιρός του θερισμού· το καλοκαίρι: *Ο δέ Χαλίλ στέλλει τον υιόν αυτού Κούρτην σιδηρόδετον εν Αδριανού ... ως απαρχήν του θερισμού* Δούκ. 241^{21}.

θεριστά τα.

Το ουδ. του μτγν. επιθ. *θεριστός* ως ουσ. (Steph., Θησ., λ. *θεριστός*).

Ό,τι έχει θεριστεί: *τόσον εκαταφρονήσατε τον Θεόν και εις αφοβίαν επέσατε ότι την αγίαν Κυριακήν αποσυνάγετε τα θεριστά-σας εν τω άλωνι;* Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι IX 68.

θεριστής ο· *θεριαστής*, Αχιλλ. L 444.

Το αρχ. ουσ. *θεριστής*. Η λ. και σήμ.

Θεριστής: *ώσπερ να κόπτουν θερισταί χωράφιν δασωμένον* Αχιλλ. Ν 572· (μεταφ.): *Τίτος ... ένας ακούραστος θεριστής από εκείνους απού ο Κύριος εύρεν να βάλει εις τον θερισμόν-του* Μορεζίν., Λόγ. 467. —Ως κύρ. όνομ. = μήνας Ιούνιος: Τζάνε, Κρ. πόλ. 373^{3}.

θεριωμένος, μτχ., βλ. *θηριωμένος*.

θέρμα τα.

Το ουδ. του αρχ. επιθ. *θερμός*. Για τη λ. βλ. Κουκ., ΒΒΠ Δ' σ. 429.

Θερμά λουτρά, θερμές ιαματικές πηγές: *απήλθον διά της οδού Βιτέλμου, επεί κάκεισε εις τα θέρμα ευρίσκεσθαι τον καρδινάλην μεμαθήκαμεν* Σφρ., Χρον. μ. 130^{27}.

θερμαίνω, Σταφ., Ιατροσ. 14^{401}, 16^{465}, Ιερακοσ. 375^{28}, 428^{12}, 501^{12}, Ορνεοσ. αγρ. 522^{24}, 525^{16}, 536^{21}, 546^{30}, 554^{26}, Κυνοσ. 593^{18}, Βίος οσ. Αθαν. 242, Λίβ. P 800, Λίβ. (Lamb.) N 957, Λίβ. Esc. 1101, 1104, Φυσιολ. 352^{12}, Φυσιολ. Β 6^{17}, Δεφ., Λόγ. 68, 712, Πτωχολ. α 92, 107.

Το αρχ. *θερμαίνω*. Η λ. και σήμ.

I (Ενεργ.) ζεσταίνω: *Αίμαν περιστεράς μετά οίνου θερμάνας πότιζε* Σταφ., Ιατροσ. 9^{249}· *γούναν απάνω να φορεί και ομπρός-του άπτει φλόγα, τάχα διά να θερμαίνεται διά του καιρού την ψύξιν* Λίβ. N 955· (μεταφ.): *αγάπη δεν με θέρμανε* Θησ. Η' [101^{3}]. **II** (Μέσ.) μεταφ.: *ότι, όνταν εθερμάθηκα, ουκ ηύρισκα να κόπτω· και τότε απομερίμνησα το κρούει και το λαμβάνει* Διγ. (Trapp) Esc. 1181.

Η μτχ. ενεργ. και μέσ. ενεστ. = ζεστός: *κρέας πρόβειον και θερμαίνον* Ιερακοσ. 443^{26}· *ζωμόν σκορόδου μετά οίνου στύφοντος και δος αυτώ* (ενν. *τω ιέρακι*) *εσθίειν θερμαινόμενα* Ιερακοσ. 413^{9}.

θερμαλατέα η.

Από το επίθ. *θερμός*, το ουσ. *αλάτι(ον)* και την κατάλ. *-έα*. Για τη λ. βλ. ΕΕΒΣ 17, 1941, 13.

Είδος πολύ αλατισμένου φαγητού: *τον ζωμόν εκχέει-τον επάνω των ψωμίων· εγώ λοιπόν ηγούμαι-το τούτο θερμαλατέαν* Προδρ. III 301α (χφ. Η) (κριτ. υπ.).

θερμανία η.

Από το αρχ. *θερμαίνω*.

Ζέστη: *ότε θερμανία* (μήπως γραπτέον: *θερμασία;*) *πολλή γίνεται εν τω αέρι, απέρχεται* (ενν. *η ίασις*) *επί τον αιγιαλόν και τίκτει* Φυσιολ. (Zur.) LVI^{2}.

θερμασία η, Σταφ., Ιατροσ. 14^{396}, Κυνοσ. 599^{1}.

Το αρχ. ουσ. *θερμασία*. Τ. *θερμασέα* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Τ. *θερμασιά* στον Κατσαΐτ., Ιφ. Ε' 759.

1) Θερμότητα: *οι ακτίνες του ηλίου χάνουν την θερμασίαν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 917. **2**) Πυρετός: *Αντίδικον έχω εγώ ο δείνα την θερμασίαν και αϋπνίαν* Σταφ., Ιατροσ. 12^{330}.

θερματικά, επίρρ.

Από το επίρρ. *θερμά* κατ' αναλογία προς τα επιρρ. σε *-τικά*.

Με ζέση, με ζήλο: *Λούσον-σου εις την λίμνην, τουτέστιν τοις δάκρυσιν, θερματικά κατά του ηλίου, τουτέστιν εκκλησίας* Φυσιολ. (Legr.) XXXI.

θέρμη, η, Μακρεμβ., Υσμ. 186^{22}, 270^{22}, Ιερακοσ. 509^{1}, Ορνεοσ. αγρ. 533^{29}, Ωροσκ. 44^{24}, Ιατροσ. κώδ. υϛς', Φλώρ. 1383, Βίος οσ. Αθαν. 243, Λίβ. Esc. 1065, Λίβ. N 923, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 62, Φυσιολ. (Zur.) XXI 1^{3}, XLIII 1^{9}, Θησ. Θ' [28^{3}], Ι' [13^{5}], Μάρκ., Βουλκ. 352^{1}, Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi 75, Ιστ. πατρ. 85^{13}, Πτωχολ. P 71, Ερωφ. Ιντ. γ' 52, Δ' 258, Ροδολ. Α' [636], [564], Σουμμ., Παστ. φιδ. Β' [953], Τζάνε, Κρ. πόλ. 286^{14}, κ.α.·

Το αρχ. ουσ. *θέρμη*. Η λ. και σήμ.

1α) Ζέστη, ζεστασιά: *ως καθώς εβλέπομε, τριαντάφυλλον και ρόδον, απέ την θέρμην του ηλίου, ολόχλομον να γένει* Θησ. Ε' [99^{2}] · *θέρμην και φλόγαν έφερνεν ο ήλιος περίσσαν* Αχέλ. 1087· **β**) (μεταφ.) πάθος: *γιατί ένας που μανίζει, μέσα στή θέρμη του θυμού το δίκιο δε γνωρίζει* Ερωφ. Δ' 276· *Γιατί οχ του πόθου την φωτιά, θέρμ' άψε το κορμίμου* Σουμμ., Παστ. φιδ. Β' [367]. **2**) Θερμοκρασία: *ίνα έχη ο ιέραξ και σύμμετρον θέρμην και ευαερίαν* Ιερακοσ. 368^{25}. **3**) Πυρετός: *ξεκαημένος από τους πόνους και την θέρμην* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 437· *Όταν ο ιέραξ κεκτήται θέρμην, ποιεί εν τω στόματι αυτού φύσκας* Ορνεοσ. αγρ. 534^{12}.

θέρμιον το, Ιερακοσ. $432^{10,11}$.

Το μτγν. *θέρμιον*. Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex.).

Είδος αρρώστιας· άφτρα: *έστι πάθος θέρμιον κατονομαζόμενον ένδον του στόματος παρά το χείλος του ιέρακος γινόμενον* αυτ. 431^{24}.

θερμοδότης ο.

Από το αρχ. επίθ. *θερμός* και το ουσ. *δότης*. Η λ. σε Γλωσσάρ. (Βλ. L-S). Για τη λ. βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 183 σημ. 1.

Λουτράρης: *εκείνος έν' λογαριαστής και σύ είσαι θερμοδότης* Προδρ. ΙΙΙ 62.

θερμολούζω.

Από το επίθ. *θερμός* και το *λούζω*.

Λούζω κάπ. με ζεστό νερό: *να τα θερμολούσουσιν* (ενν. *τα παιδιά*) *σαν τά 'χασιν ταμένα* Θρ. Κύπρ. Μ 497.

θερμός, επίθ., Ασσίζ. $177^{23,24}$, 182^{10}, 430^{15}, 475^{27}, Διγ. (Trapp) Gr. 229, 3511, Διγ. Ζ 118, 443, Λίβ. Ρ 150, Λίβ. Esc. 391, Λίβ. Ν 385, Ερωτόκρ. Δ' 363, Ε' 1105, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 213, *κ.π.α.*

Το αρχ. επίθ. *θερμός*. Η λ. και σήμ.

1) Που έχει υψηλή θερμοκρασία, ζεστός: *δός αυτῷ περιστεράν ή κρέας θερμόν* Ιερακοσ. 422^{7}· *αι δώδεκα πηγαί αναβλυστάνουν* (παραλ. 1 στ.), *εξ ών αι μέν εισί θερμαί αναβλύζουσαι θάττον* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1889· (μεταφ.): *ίνα μη πάλιν γένηται θερμότερος ο πόθος* Αχιλλ. Ν 1084· *τέτοια θερμή αγάπη* Θησ. ΙΒ' [25^{4}]. **2**) (Μεταφ.) ένθερμος, εγκάρδιος: *ευρέθηκεν παρά Θεού θερμότατος της πίστης* Αργυρ., Βάρν. Κ 50· *Έτσι ενεφάνη ο Λίμπονας (ιδές θερμόν προστάτην)* Λίμπον. 273. **3**) Ευκίνητος, ζωηρός: *γίνεται θερμότερος* (ενν. *ο Καλλίμαχος*), *εις το παλάτιν τρέχει* Καλλίμ. 1545. **4**) Ευαίσθητος: *Ομοίως εάν εκείνος-μου ο σκλάβος είχεν την πληγήν εις τόπον θερμόν ... καθά ένι απάνω του μυαλού* Ασσίζ. 430^{15}. Έκφρ. **α**) *θερμή αντίληψις* = ενδιαφέρον: *Είχε θερμήν αντίληψιν προς τους υπο την χείρα* Διγ. Ζ 4042· **β**) *θερμά δάκρυα: θερμά κινούσα δάκρυα, τίλλουσα και τας χαίτας* Διγ. Ζ 826.

Το ουδ. ως ουσ. = ζεστό, βραστό νερό: *άπελθε, ευθείασε θερμόν και νίψον τους πατέρας* Προδρ. ΙΙΙ 107· *τα σωθικά-ντ' ως το θερμό βράζου, αναχοχλακίζου* Ερωτόκρ. Β' 771.

θερμοστάχτη *η*· *θ ε ρ μ ο σ τ ά κ τ η.*

Από το επίθ. *θερμός* και το ουσ. *στάχτη*. Τ. *θερμόσταχτη* στην Κύμη (Βλ. Κουκ., Αθ. 30, 1918, ΛΑ 48).

Ανθρακιά: *η ευχή της πεθεράς-σου θερμοστάκτη εις τα ορχίδιά-σου* Σπανός (Eideneier) Β' 143.

θερμότης *η*· *θ ε ρ μ ό τ η* · *θ ε ρ μ ό τ η τ α.*

Το αρχ. ουσ. *θερμότης*. Η λ. και σήμ. στον τ. *θερμότητα*.

1) Ζέστη: *θέρος πολλά καυσώδες από την πολλήν θερμότη του ηλίου* Αγαπητ., Εις αγ. Δέκα 27· *έχει μέν την ζέσιν πλέον, την θερμότητα εις πλήθος* Πτωχολ. α 102. **2**) Θερμοκρασία: *ρίζα ούσα* (ενν. *η ξανθή χολή*) *έχει και φυσικήν θερμότητα η καρδία, λαμβάνει δέ και ετέραν θερμότητα εκ της ξανθής χολής και του ήπατος* Μάρκ., Βουλκ. 351^{25}. **3**)

(Μεταφ.) θέρμη, εγκαρδιότητα: *με πολλήν θερμότητα το στέλνω* (ενν. *το ποίημα*) *εμπροστά-σου, και όσον μπορώ παρακαλώ την εντιμότητά-σου* Λίμπον. Αφ. 61.

θερμούτσικον το.

Από το ουσ. *θερμόν* και την κατάλ. *-ούτσικος*.

Ζεστό νερό (Βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 182, 3): *δίδε και θερμούτσικον, ουκ είσαι των ενδόξων* Προδρ. ΙΙΙ 102.

θερμοφαγία *η*, Ιερακοσ. 417^{28}.

Από το επίθ. *θερμός* και τον αόρ. του *τρώγω*.

(Προκ. για γεράκι) θεραπεία ή δίαιτα με ζεστά φαγητά: *Κάλλιστον δέ ποιήσεις εάν δώσης αυτῷ εις θερμοφαγίαν περιστεράς νεοττόν* αυτ. 444^{3}· *παρά πάντα δέ η θερμοφαγία συμβάλλεται η την νεοττών περιστερών* αυτ. 375^{12}.

θερμοφαγώ, Ιερακοσ. 368^{11}, 384^{9}, 387^{14}.

Από το επίθ. *θερμός* και τον αόρ. του *τρώγω*.

(Προκ. για γεράκι) τρώω ζεστά φαγητά: *διάχριε την υπερώαν του ζώου και δίδου θερμοφαγείν* αυτ. 413^{1}.

θέρος το, Γλυκά, Στ. 320, Κορων., Μπούας 17, 68, Περί γέρ. 110, Πεντ. Γέν. VIII 22, XXX 14, Έξ. XXIII 16 (γεν. *θέρου*), Λευιτ. XIX 9, Πτωχολ. α 393.

Το αρχ. ουσ. *θέρος*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Δ' 425).

1α) Θερισμός: *δυο χρόνια η πείνα μεσωθιό την ηγή και ακόμη πέντε χρόνια ός δεν είναι όργωμα και θέρος* Πεντ. Γέν. XLV 6· **β**) συγκομιδή: *έρτηκε προς την ηγή ός εγώ δίνω εσάς και να θερίσετε το θέρος-της* Πεντ. Λευιτ. XXIII 10· *να θερίσεις το θέρος-σου εις το χωράφι-σου και να ξεχάσεις δεμάτι εις το χωράφι* Πεντ. Δευτ. XXIV 19. **2**) Εποχή του θερισμού, καλοκαίρι: *ως πυρ και καύμα φλογερόν εις τον καιρόν του θέρους* Διακρούσ. 106^{6}.

θεσαυρός ο, βλ. *θησαυρός*.

θέσις *η*, Λίβ. Esc. 369, Φυσιολ. (Offerm.) Μ 15^{1}.

Το αρχ. ουσ. *θέσις* . Η λ. και σήμ.

1) Τοποθεσία, μέρος: *τίς ... την θέσιν διηγήσεται των στοών και των λίθων* (παραλ. 1 στ.), *στοάς πισσούς τετράγωνους και κτίσιν θαυμασίαν ;* Διήγ. πόλ. Θεοδ. 35. **2α**) Χώρος: *επήγεν εις ένα τόπον και εκεί εσχημάτισε θέσιν και οικοδομήν πόλεως* Παράφρ. Μανασσ. Β 295· **β**) συγκεκριμένο σημείο: *να ξανακαινουργώσουσι τα σπίτια και να πλέκουν καλάμια εις τες θέσες και τοίχους χωματένιους, κι' όχι με τοίχους πέτρινους ούτε και με ταβλένους* Τζάνε, Κρ. πόλ. 253^{7}· **γ**) (αρμονική) τοποθέτηση των μελών του σώματος· σωματική διάπλαση, εμφάνιση: *του κάλλους μέσον έπλασες κ' εσωματούργησές-την· υπέρ ανθρώπων έδωκες πάσαν κοπήν και θέσιν* Βέλθ. 687· *όσα και αν είσαι εξαίρετος εις θέσιν και εις πλάσιν* Λίβ. Esc. 210 (κριτ. υπ.)· *νέος πολλά καλόκοπος εις θέσιν και εις σχήμα* Λίβ. Ρ 11. **3**) Κατεύθυνση: *ναύτης κανείς ουκ ήτον να ξεύρει άστρον να κρατεί, αυτήν την τραμουντάνα ουδέν τον μπούσουλον* (έκδ. *πούσουλον*· διορθώσ.) *να δει την θέσιν του ανέμου* Πουλολ. 541. **4**) Πρόθεση, σκέψη: *Ου γαρ γέγονεν εν τω βίῳ αμάρτημα ουδέ πράξις..., ην εγώ ουκ επλημμέλησα ... και θέσει και γνώμη και πράξει εξαμαρτήσας* Σφρ., Χρον. μ. 144^{22}. **5**) (Νομ.) υιοθεσία (Βλ. και Πιτσάκη [Αρμεν., Εξάβ. σ. 402]): *Ούτε ο θετός*

πατήρ την του θετού υιού θυγατέραν ή την εγγόνην (ενν. *λαμβάνει εις γάμον*), *διότις η θέσις ου λύεται* Ελλην. νόμ. 569^{10}.

θέσμα το.

Από τον αόρ. του *θέτω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. στο Βλάχ. και το Somav. Βλ. και Κοραή, Ἀτ. Α′ 278.

Πλάγιασμα: *Τες φορεσές να πλύνετε και μην κριματισθείτε, στο θέσμαν τες γυναίκεςσας μηδεποσώς σμικτείτε* Χούμνου, Κοσμογ. 2660.

θεσμός ο.

Το αρχ. ουσ. *θεσμός*. Η λ. και σήμ.

Θεσμός, νόμος: *θεσμούς γαρ της φιλίας εντηρών απαρατρώτους* Ερμον. Ω 164.

θεσπίζω, Ασσίζ. 30^{25}, 74^{18}, 107^{23}, 119^{23}, 123^{16}, 233^{4}, 294^{24}, 324^{2}, 358^{8}, 362^{30}, 450^{9}, 454^{23}, 483^{10}, κ.π.α.

Το αρχ. *θεσπίζω*. Η λ. και σήμ., καθώς και ως ιδιωμ. (Βλ. Andr., Lex. και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β′).

1α) Θεσπίζω, καταγράφω, καθορίζω: *Τοιούτον κορμίν ένι θεσπισμένον εις την ασσίζαν να μηδέν πλερώσει παρού όσον καιρόν εκαθέζετον μέσα εις το σπίτιν και ουχί πλέον* Ασσίζ. 74^{19}· *ήθελεν να λάβει άδικα πράγμαν με μπαρατουρίαν και με το δίκαιον τό εθέσπισαν εις την ασσίζαν* Ασσίζ. 422^{21}· *ένι θεσπισμένον εις το παρόν βιβλίον* Ασσίζ. 230^{29}· **β**) αποφασίζω, καθορίζω, ορίζω (Βλ. Dölger - Karayann., Byz. Urk. 141): *Ὀπισθεν δέ ταύτης* (ενν. *της παστίας*) *εθέσπισεν ίνα ίστανται στρατιώται* Καναν. 64 D· *διά τούτον εθεσπίσθην εις την αυλήν τους βουργέσηδες ότι κανείς άνθρωπος να μηδέν δικάζεται άνευ εμπρόλαλον* Ασσίζ. 349^{22}· *Διότι οι σοφοί άνθρωποι εγύρεψαν και εζήτησαν πολλά δικαιώματα εις τας δωρεάς, εθεσπίσαμεν να πουν εις πολλάς υποθέσας ότι ...* Ασσίζ. 405^{30}· **γ**) επιβάλλω: *τοιούτην τιμωρίαν της εθέσπισαν* Ασσίζ. 119^{4}· *εκείνη η γυναίκα οπού επήρεν άνδραν πρωτύτερα παρά το εντεχάμενον εθεσπίστην της ετέρης τιμωρίας* Ασσίζ. 120^{11}. **2**) Διορίζω: *περί του εμπαλή της πόλεως οπού ένι θεσπισμένος εις τον τόπον διά να σάσει ... εκείνους ... οπού έμπροσθέν-του έλθουσι να εγκλητέψουν* Ασσίζ. 274^{10-11}· *τους κριτάδες τους εθέσπισαν διά να ποίσουν κείμενον* Ασσίζ. 278^{16}. **3**) Δηλώνω: *αν ο ιερεύς οπού τους άρμασεν εκάτεχεν ότι ήσαν παρακάτω του έτους τό εθέσπισαν...* Ασσίζ. 113^{18}.

θέσπισις η.

Η λ. σε σχόλ. (L-S).

Νομοθέτηση: *τοιούτον δίκαιον εντέχεται να ένι εις την αρμασίαν τους πουργέζηδες... αν ου μη είχαν θέσπισιν λοιπόν ουδέ νόμος ήθελεν είσται, ουδέ η ασσίζα* Ασσίζ. 112^{18}.

θέσπισμα(ν) το, Ασσίζ. 249^{1}, 482^{6}, Βίος οσ. Αθαν. 240, Δούκ. 303^{19}· *ε θ έ σ π ι σ μ α,* Ασσίζ. 30^{20}, 280^{1}.

Το αρχ. ουσ. *θέσπισμα*. Η λ. και σήμ.

α) Διάταγμα (Βλ. και Καραγ., Βυζ. διπλ.^{2} 93, 222): *διά θεσπίσματος του μεγάλου Κωνσταντίνου* Βακτ. αρχιερ. 173· **β**) νομοθέτημα: *έβαλεν τούτον το θέσπισμαν χωρίς την βουλήν τους ανθρώπους-του ουδέ τους βουργέζηδες της χώρας-του* Ασσίζ. 232^{15}· **γ**) απόφαση: *περί των αγίων θεσπισμάτων* Ασσίζ. 279^{14}.

Θεσσαλονικαίος, ο και επίθ., Σφρ., Χρον. μ. 288^{39}· *Θ ε σ σ α λ ο ν ι κ ι ό ς.*

Από το κύρ. όνομ. *Θεσσαλονίκη* και την κατάλ. *-αίος*. Ο τ. και σήμ.

Που σχετίζεται ή προέρχεται από τη Θεσσαλονίκη: *Ἐνας νέος Θεσσαλονικιός* Εγκ. αγ. Δημ. 111^{222}· *κρείττονα δέ φαλκόνια τα θεσσαλονικαία* Ορνεοσ. 578^{13}· *σκούφιαν θεσσαλονικαίαν* Σφρ., Χρον. μ. 38^{30}· *κάπαν θεσσαλονικαίαν* Σπανός (Eideneier) Α 520.

Θεσσαλονικιός ο και επίθ. βλ. *Θεσσαλονικαίος*.

θετός, επίθ.

Το αρχ. ρηματ. επίθ. *θ ε τ ό ς*. Η λ. και σήμ. ως λόγ.

Τοποθετημένος, τακτοποιημένος: *τά 'χασι θετά...με γνώσιν* Φαλιέρ., Θρ. 333.

Το αρσ. ως ουσ.=υιοθετημένο παιδί: *καλούϊός-μου δωδεκάτος, ουχ υιός-μου, αλλά θετός-μου* Κατάλοιπ. Λάμπρ. 103^{1}.

θέτω, Σπαν Α 46, Ασσίζ. 59^{28} (μτχ. παρκ. *θεσμένος*), Ελλην. νόμ. 519^{7}, Βέλθ. 692 (αόρ. *έθηκα*), 1295, Πόλ. Τρωάδ. 767, Χρον. Μορ. Ρ 1236 (αόρ. *έθηκα*), Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 798, Φλώρ. 589, Ερωτοπ. 235, Λίβ. Ρ 1107, Λίβ. Sc. 1239, 1410, 1628, 1727, Λίβ. Esc. 606, 2777, 3840, Λίβ. Ν 2251, 2570, 3531, Θρ. Κων/π. Β 87 (αόρ. *έθηκα*), Αργυρ., Βάρν. Κ 229 (αόρ. *έθηκα*), Χούμνου, Κοσμογ. 1148, 2294, Πικατ. 2 (αόρ. *έθηκα*), Ιμπ. (Legr.) 825, Δεφ., Λόγ. 536, Πανώρ. Β′ 106, Ερωφ. Ιντ. β′ 73, Βοσκοπ. 112, 226, 313, Διγ. Ἀνδρ. 412^{21}, Ερωτόκρ. Α′ 815, Θυσ.^{2} 634, Ροδολ. Α′ [401], Φορτουν. (Vinc.) Α′ 39, 80, Διγ. Ο 2276 (αόρ. *έθησα*), Τζάνε, Κρ. πόλ. 464^{9}, κ.π.α.· αόρ. γ′ εν. *έ θ η ν*· γ′ πληθ. *ε θ ε ύ μ α ν,* Ασσίζ. 25^{29}.

Από το αρχ. *τίθημι* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α′ σ. 307, 309, 315). Για το σχηματ. των αορ. *έθεσα* και *έθεκα* βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β′ σ. 348. Οι αόρ. *εθέκα, έθηκα* και *εθήκα* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *θήκω*). Η λ. και σήμ.

Α′ Μτβ. **1α**) Τοποθετώ, βάζω: *Μύτην τήν ετορνεύσασιν τα χέρια των Ερώτων και έθηκάν-την να κείτεται μέσα εις το πρόσωπόν-της* Λίβ. Sc. 1291· *στέφανα ολόχρυσα τας κεφαλάς-των θέτει* Διγ. (Trapp) Esc. 1044· *ορίζουν, θέτουν σέλαν-της και εκαβαλίκευσέν-το* Λίβ. Ρ 1986· *βάνει τους κλήρους και νικά να πάρει την Ελένην και τρεις φοράς εθέκασι* (ενν. *τους κλήρους*) *και τρεις φοράς εξέβη εις ένα μικρόν ρηγός υιόν, ουχί από τους μεγάλους* Βυζ. Ιλιάδ. 537· **β**) τακτοποιώ: *Εθέκαν τα κοντάρια-τους και οι δύο προς την μάχην* Ιμπ. 125· **γ**) καθορίζω: *αναλογίας εθέκασιν εις το χάρτωμαν* Ασσίζ. 368^{14}. **2**) Φρ. *θέτω την κατούνα*=στρατοπεδεύω: *έθεσε την κατούναν-του έξωθεν του Αργυροκάστρου* Λίβ. Ν 2839· *θέτω απίλογον*=απαντώ, απολογούμαι: *εσώπασα, δεν ήξευρα απίλογον να θέσω* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 183 (χφ. V) (κριτ. υπ.)· *θέτω εις ζεύγλην*=υποδουλώνω: *την ρωμαΐκήν φυλήν στην ζεύγλην-των να θέσουν;* Γεωργηλ., Βελ. 813· *θέτω μαρτυρίαν επάνω* σε κάπ.=κατοχυρώνω κάπ. με μαρτυρία: *Οπού επάρει γυναίκα εις το οσπίτιν-του παρκάτω παρού ουδέν έναι εκείνος ας την παραστήσει εις την εκκλησίαν και ας θέσει μαρτυρίαν επάνω-της ότι επαίρνει-την ως δουλεύτριάν-του εις το οσπίτιν-του* Ελλην. νόμ. 555^{24}· *θέτω τον νούν(-μου)*=(α) προσέχω: *Ὀταν ακούσεις φρόνιμον λόγον να σ' ωφελέσει όλον τον νούν-σου θέσε-τον και χώριζε το κρείττον* Σπαν. Α 256· (β) αφοσιώνομαι: *Ὀλην την νύκταν μελετά πώς να κατευοδώσει της κόρης την υπόθεσιν, μετ' αύτον να συντύχει, όμως τον νούν και την καρδιάν έθηκεν εις ετούτο* Φλώρ. 1472· *θέτω* κ. *στην καρδίαν (-μου)*=αποφασίζω κ.: *ήσαν στον στόλον απ' αυτούς χιλιάδες τρεις και δέκα, οποίοι στην καρδίαν-τους τον θάνατον εθέκα* Αχέλ. 200· *θέτω όνομα*=ονομάζω: *Ὀνομαν τον εθέκασιν, Ιμπέριος ονομάσθη* Ιμπ. 77· *θέτω τον*

πόθον πρός τινα=ερωτεύομαι κάπ.: *ημφιβάλλετο* (ενν. *ο βασιλεύς*) *πώς τον τοσούτον θρήνον και τον τοσούτον στεναγμόν και την τοσαύτην βίαν αφήκεν και προς μισθαργόν τον πόθον-της εθήκεν* Καλλίμ. 2282· *θέτω εις ρίμα*=γράφω ποίημα: *Λοιπόν αυτό βουλήθηκα να γράψω εις ριμάδα* (παραλ. 1 στ.) *με πόθον και αγάπην τε εις ρίμα να το θέσω* Βίος Δημ. Μοσχ. 35· *θέτω εις κρότος*=τρέπω σε φυγή: *ιδών ετούτο οι Ρωμαίοι ετέθησαν εις κρότος* Χρον. Μορ. Η 5401. **3**) Βάζω κάπ. να ξαπλώσει, να κοιμηθεί: *Ολόχαρον οψές αργάς σ' ήθεκα, καλογιέ-μου, και με χαιράμενη καρδιά ήμουν παρά ποτέ-μου* Θυσ.^{2} 419. **4**) Αναφέρω σε κάπ. κ.: *Ήρξατο, φίλε, ο συγγενής εκείνος ο δικός-μου ως διά παρηγορίαν-μου και δι' ανακουφισμόν-μου λόγους να εμπάζει ερωτικούς και άλλα να με θέτει* Λίβ. Ν 497. **5**) Θεωρώ: *μηδέ ‹εις› πράγματα θωρείς, όποια και αν είναι, μηδέ εις χρήματα πολλά, χρυσάφιν και λογάριν* (παραλ. 1 στ.)· *τα πάντα θέσ'-τα εις μωρίαν* Σπαν. Ο 191. **6**) Αναθέτω: *Ερχομένης της ημέρας της δοθείσης αυτού, εάν θέλει να είπει κατά των μαρτύρων, λέγει, ειδ' ου μή γε θέτει την κρίσιν και ζητεί απόφασιν* Ελλην. νόμ. 548^{10}. **7**) Θυσιάζω: *Ούτε ζωήν λογίζεται, ούτε τοσούτον πλούτον* (παραλ. 1 στ.)· *θέτει* (ενν. *ο Ιάγγος*) *ζωήν διά πολλούς, δίδει ψυχήν διά πίστιν* Αργυρ., Βάρν. Κ 42· *κόσμον και πατρίδα-μου όλα παραιτησάμην* (παραλ. 1 στ.)· *έθηκα διά το όνειρον του πόθου τον ενιαυτόν-μου* Λίβ. Ν 1324. **8**) Διορίζω, εγκαθιστώ: *Μαρκέζην... μετά μεγάλης εξουσίας έθηκε στρατηγόν-του* Κορων., Μπούας 59· *εσύ επεχείρησες αρχήν και την βουλήν εδώκες ετότε εκείνον τον καιρόν του αφέντη κι' αδελφού-μου διά το πασσάτζο της Συρίας κ' ετέθη καπετάνος* Χρον. Μορ. Η 1852. **Β'** Αμτβ. **α**) πλαγιάζω, ξαπλώνω: *καταπώς εθέκασι, εδέτσι σηκωθήκα* Ερωτόκρ. Γ' 651· *Ήλθεν η ώρα, εθέκασιν αλλήλως εις την κλίνην* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2049· **β**) χαμηλώνω: *η ρίζα την κορφήν εκέλευσε να θέσει* Απόκοπ. 52.

Η μτχ. *θεμένος* ως επιθ.=θετός: *θέλεις πατέρας φυσικός, θέλεις πατήρ θεμένος* Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [636].

θεώνομαι.

Από το μτγν. *θεόω* (L-S).

Γεμίζω από το Θεό, γίνομαι ένθεος: *πάσα χριστιανός...γίνεται ναός του Θεού με το άχραντον σώμα και αίμα του Κυρίου απού κοινωνούμεν και έχομεν πάντα το χάρισμαν ετούτο να θεωνομέστανε* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 454.

θεωνυμώ.

Από τα ουσ. *θεός* και *όνομα*. Η λ. το 12. αι. (Βλ. Steph., Θησ., λ. *θεωνυμέω*).

Η μτχ. ως επιθ.=δοσμένος από το Θεό, θεϊκός: *παροργίσας μεν Θεόν τον ύψιστον, τον άνω, συμπαροργίσας δέ θεόν τον δεύτερον, τον κάτω το σον θεωνυμούμενον, μέγιστον, θείον κράτος* Γλυκά, Στ. Β' 71.

θεώρετρα τα, βλ. *θεώρητρα*.

θεωρητικός, επιθ., Συναδ., Χρον. 28, 29, 33, 38, 70.

Το αρχ. επιθ. *θεωρητικός*. Η λ. και σήμ.

1) Που έχει ωραία «θεωρία», εμφάνιση: *έμορφον άνδρα, θεωρητικόν και έμορφα εντυμένον* Χρον. σουλτ. 27^{27}· *άνθρωπος ώς εξήντα χρόνων, θεωρητικός, έμορφος, μακρογένης, πολυγένης* Συναδ., Χρον. 35. **2**) Πνευματικός: *Την πρακτικήν ‹...› ζωήν, Μάρθα, τινός δεν παίρνεις, την θεωρητικήν, Μαρία, πάσα τινός προφέρνεις* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1^{94}.

Η δοτ. του θηλ. ως επίρρ.=σύμφωνα με το νόμο (εδώ εκκλησιαστικό): *Θεωρητική εγνωρίζετο ότι μητροπολίτης έτερος παρού της Λευκουσίας αρχιεπίσκοπον μη έχειν... ότι μία εστίν ενορία* Διάτ. Κυπρ. 504^{28}.

θεώρητρα τα, *θ ε ώ ρ ε τ ρ α,* Ελλην. νόμ. 577-8^{1}, Διγ. (Trapp) Gr. 1866, Διγ. Ζ 2239.

Το μτγν. ουσ. *θεώρητρα*.

Δωρεά του γαμπρού προς τη νύφη πριν από το γάμο: *ο αμιράς εχάρισε θεώρετρα την ευγενικήν νύμφην* Διγ. Άνδρ. 361^{30}· *Τρία χαρίσματα λέγομεν ότι ποιεί ο άνθρωπος προς την γυναίκα, θεώρετρα, υπόβολα και γαμικά κέρδη· θεώρετρα, τα διδόμενα πριν της ορμασίας* Ελλην. νόμ. 528^{28}.

θεωρία η, Τρωικά 531^{5}, Διγ. Ζ 2284, 2798, 3810, Βίος Αλ. 5602, Φλώρ. 129, 1306, Βίος οσ. Αθαν. 246, Λίβ. Esc. 2541, Αχιλλ. L 264, 556, 1115, Αχιλλ. Ν 821, Χρον. Τόκκων 350, Φυσιολ. (Legr.) 576, Δούκ. 311^{31}, Διήγ. Αγ. Σοφ. 152^{30}, Κορων., Μπούας 53, Ψευδο-Σφρ. 330^{20}, Χρον. σουλτ. 72^{12}, Διγ. Άνδρ. 362^{30}, κ.π.α.· *θ ε ω ρ ι ά,* Φλώρ. 65, 76, 150, 571, 722, 1665, Ερωτοπ. 514, Αχιλλ. Ν 1430, Αιτωλ., Μύθ. 9^{8}· *θ ω ρ ί α,* Λίβ. Ρ 1089, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 285, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 581, Θησ. Δ' [6^{5}], Ϛ' [23^{4}], Χούμνου, Κοσμογ. 666, 1647, 1803, Βεντράμ., Γυν. 121, Αχέλ. 1537, 2047, Αιτωλ., Μύθ. 75^{2}, Ροδολ. Α' [567]· *θ ω ρ ι ά,* Λόγ. παρηγ. Ο 53, Πουλολ. 423, Χούμνου, Κοσμογ. 1625, Κυπρ. ερωτ. 12^{10}, 119^{27}, 154^{1}, Πανώρ. Β' 341, Ερωφ. Α' 195, 299, Β' 351, Ιντ. β' 62, Γ' 65, 83, Δ' 717, Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 6 52, Ερωτόκρ. Β' 333, 359, Γ' 1505, Στάθ. (Martini) Β' 35, 40, 223, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 72, Ροδολ. Α' [147, 579], Αποκ. Θεοτ. Ι 202, Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [752], Β' [71], Γ' [882], Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 75, Γ' 81, Ζήν. Α' 47, 149, Γ' 78, κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *θεωρία*. Ο τ. *θεωριά* στο Somav. (λ. *θεώρημα*) και στον Κατσαΐτ., Κλ. Β' 460. Για το σχηματ. του τ. *θωριά* βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 349 και Β' 228. Οι τ. *θωρία* και *θωριά* στο Du Cange και σήμ. σε ιδιώμ. (Βλ. Andr., Lex.). Η λ. και σήμ. (Για τη λ. και τη σημασιολογική-της εξέλιξη βλ. Σετάτ., Ετυμ. σημασ. σ. 75).

1α) Θέα: *περί θεωρίας θαλάσσης από έμπροσθεν εις το σπίτι* Βακτ. αρχιερ. 154· *φέρει-σε η πορεία εις τόπον περιβολίων καλλίστην θεωρία* Παΐσ., Ιστ. Σινά 1672· *άντικρυς δέ η θεωρία κακών των θέλγητρων* Εξήγ. πέτρ. 275· **β**) θέαμα: *Ώφου θωριά πρικότατη! χίλια κομμάτια κρίνω, νά 'χε γενεί πάσα καρδιά στον χαλασμόν εκείνο* Ερωφ. Δ' 201· έκφρ. *θεωρίας ένεκεν*=για να φαίνεται κ.: *έχει* (ενν. *ο ουρανός*) *δέ και χρείαν ηλιακού φωτός φωτίζοντος αυτόν τε θεωρίας ένεκεν* Ψευδο-Σφρ. 482^{3}. **2α**) Όψη, μορφή, εμφάνιση: *Μέρα και νύκτα, αφέντρα-μου, δουλεύω τση ομορφιάς-σου και προς εμένα ήμερη δεν είδα τη θωριά-σου* Στάθ. (Martini) Α' 274· *Πανάρετε-μ', αφέντη-μου, πού 'ν' τα πολλά-σου κάλλη; πού κείν' η νόστιμη θωριά και πάσα χάρη-σ' άλλη;* Ερωφ. Ε' 454· *ποιος είδε τ' άστρα του ορανού τσ' ακτίνες-τως να ρίχνου πάσα χαρά εις τον κόσμο-μας και μια θωριά να δείχνου μεγάλης καλοριζικιάς;* Ζήν. Α' 344· *δείχνου* (ενν. *οι γυναίκες*) *πως μισούσι τ' αγαφτικού-τως τη μιλιά και τη θωριάν ομάδι* Πανώρ. Α' 441· *τον κόσμον εφοβέριζε* (ενν. *ο Καραμανίτης*) *με την θωριάν εκείνη* Ερωτόκρ. Β' 324· *ρίκτουν τ' απανωκλίβανα, έλαμψαν τ' άρματά-τους, κάμνουν θεωρίαν αγγελικήν και ευθάρσειαν μεγάλην* Αργυρ., Βάρν. Κ 178· **β**) ωραία όψη, ομορφιά: *ποιος αυτοκράτωρ βασιλιάς, ποιος είχε την ανδρειάσου; τ' αγγελικό-σου πρόσωπο ποιος είχε; τη θωριά-σου;* Ζήν. Πρόλ. 46· *αγάλια-αγάλια ψύγεται και τη θωριά-ντου χάνει* (ενν. *το ρόδον*) Ερωφ. Ιντ. β' 81· *ο λίθος να θαμ-*

πώνεται να χάνεται η θεωριά-του Φλώρ. 282· Τα μήλα-της εφέγγασιν από ψιλής θεωρίας Βέλθ. 714. **3**) Βλέμμα, ματιά: γύρισε δώσ'-μου μια γλυκειά θωριά να ξορισθούσι σα νέφαλα εκ τον άνεμον οι φόβοι Ερωφ. Δ' 401· ελόγιασα να τη θωρώ κι' ώς τη θωριά να σώνω Ερωτόκρ. Α' 299. **4**) Στολίδι, στολισμός: Ποιούν κουρτίνας έμορφας ωραιοπλουμισμένας και σχηματίζουν και ποιούν είδη και θεωρίας, ανθρώπους, ζώα και πτηνά και πάντα τα του κόσμου Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 489· Ετέραν θεωρίαν τε ουκ είχεν (ενν. η βασίλισσα) ουδεμία, χρυσίον ούτε κόκκινον ουδέ στιγμήν τε μίαν Αρσ., Κόπ. διατρ. [870]. **5**) Ενόραση: Επάν δέ γένη κεκμηκώς εκ της οδοιπορίας και η διάνοια αρθή εκ θείας θεωρίας, μικρόν επαναπαύθητι Πατσ., Ιστ. Σινά 1618. **6**) Όνειρο, όραμα: οντέ σε λίγο μία φοράν ύπνο τα κουρασμένα μάτια σφαλίσω, με θωριές άγριες ξυπνούμαι Ροδολ. Α' [526]· άγρια τη νύκτα με ξυπνού χίλιες θωριές και τούτη τη βαρεμένη-μου καρδιά σκίζουν Ερωφ. Β' 117. **7**) Επίσκεψη: Ομοίως δη πάλιν και της αυτών οσίας και πνευματικής μητρός της εις εκείνην συνδρομής και θεωρίας βασιλέως και δεσποινών και αρχόντων...τις αν...δυνηθείη ακριβώς διηγήσασθαι; Σφρ., Χρον. μ. 34[33]· διατρίψας ημέρας τινάς εις θεωρίαν αυτής, εκείνος μέν διέβη πάλιν εις την Ρώμην, η δέ βασίλισσα εις το Ραούζι επέρασεν Σφρ., Χρον. μ. 126[29]. Εκφρ. εις την θεωρίαν τινός=μπροστά σε κάπ.: ότι πολλοί λας είχαν εύρειν έναν άνθρωπον...και έφεράν-τον εις την θεωρίαν της αυλής Ασσίζ. 225[15]. Φρ. δίνω πίστη και θωριά=εμπνέω εμπιστοσύνη: του παλατιού-σου είς 'πίβουλος, ένας οπού στην όψη σου δίνει πίστη και θωριά,...μα θέλομε τον κόψει Ζήν. Β' 96.

θεωρώ, (Ι), πολλ. θ ε ο υ ρ ώ, Θαύμα αγ. Νικολ. α' 366· θ ι ω ρ ώ, Λιβ. Esc. 21, 1159, 1884, 1941, 1992, 3836, 4004· θ ω ρ ώ, Ασσίζ. 195[13], Λιβ. Sc. 3197, Αχιλλ. L 1276, Φαλιέρ., Ριμ. (Bakk.-van Gem.) 235, Αχέλ. 1716, Πανώρ. Ε' 346, Ερωφ. Δ' 517, Ερωτόκρ. Α' 1923, Στάθ. (Martini) Α' 108, Τζάνε, Κρ. πόλ. 572[14]· φ ω ρ ώ, Ασσίζ. 468[15], Χρον. Μορ. Ρ 2364.

Το αρχ. θεωρώ. Για τον τ. θωρώ βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 215. Ο τ. φωρώ και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 853). Η λ. και ο τ. θωρώ και σήμ.

Ι Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1α**) Βλέπω, κοιτάζω κάπ. ή κ., αντικρίζω: Είν' ο Θεός παράδεισος, κι' όσοι τον αγαπούσι θενα σταθούν τριγύρο-του να τόνε θεωρούσι Τζάνε, Φυλλ. ψυχ. 544· τα αίματα να τρέχουσι, κορμιά νεκρά εθώριες Τζάνε, Κρ. πόλ. 292[9]· θωρούν-τον φίλοι κ' εδικοί, παίρνου χαρά μεγάλη Ερωτόκρ. Α' 2099· **β**) παρατηρώ, παρακολουθώ προσεκτικά: Ο είς τον έτερον θεωρεί εντάμα να συγκρούσουν Φλώρ. 665· εις τ' άρματα συρθήκασι, πολύς λαός τσι θώριε Ερωτόκρ. Β' 864· Αναβάς ουν αυτός επί τόπου υψηλού εθεώρει τι οι Αγαρηνοί κατεργάζονται Ιστ. πολιτ. 46[4]· **γ**) επιθεωρώ: Πατριαρχεύσας δέ ο κύρι-Παχώμιος έτη πέντε, επορεύθη εν τη Δύσει, όπως ποιήση ζήτην και θεωρήσει και τας εκκλησίας Έκθ. χρον. 67[15]· αύτως ωσάν εστήκετον κ' εθεώρει τα φουσσάτα Χρον. Μορ. Η 4812· περιπατών μετά και ετέρων αρχόντων θεωρούντων τα τείχη Έκθ. χρον. 16[14]· (μεταφ.): (α) για τούτη ύπνο δε θωρώ, γιά τούτη παραδέρνω Πανώρ. Α' 109· (β) κοιτώ, προσέχω: Τά άκουσα κ' είδα είπα-σου και θώριε τον γιατρό-σου Φαλιέρ., Ενύπν. (v. Gem.) 95. Φρ. (α) δε θωρώ Θεού πρόσωπο (όπως και σήμ.)=δεν προκόβω: οπού δεν τιμά την αγίαν Κυριακή Θεού πρόσωπο δεν θωρεί ποτέ-του Αποκ. Θεοτ. ΙΙ 178· (β) θεωρώ αγγέλους, βλ. ά. άγγελος 3 φρ. (γ) εν (ή ουδέν ή ού) θεωρώ (ή θωρώ) την ώραν...= δε βλέπω την ώρα να..., ανυπομονώ να...: Κερά Πετρού-μου, δε θωρώ την ώρα να σιμώσω 'ς τση Πετρονέλας Φορτουν. (Vinc.) Δ' 499· οι δέ λοιποί ετρόμαξαν, σιγήν πολλήν ακούσι και τον καιρόν στοχάζονται, την ώρα ου θεωρούσι πότε να δώσουν τά 'ργανα

Ριμ. Βελ. 307· (δ) θεωρώ καλώς κ. ή κάπ.=έχω καλή διάθεση για κ.: πληροφορηθείς κατά ακρίβειαν ότι αληθής εστίν η πίστις των χριστιανών, καλώς εθεώρει το ημέτερον γένος Έκθ. χρον. 20[7]. **2α**) Αντιλαμβάνομαι, διαπιστώνω κ.: Χαίρεστε το λοιπό κ' οι δυό, γιατί θωρώ βγαλμένες βρίσκεστε απού την πείραξη απ' είστε μπερδεμένες Πανώρ. Ε' 155· περί εκείνου οπού ελάβωσεν τον δούλον-του, και θεωρώντα ο γιατρός εσύμπαψεν να τον γιάνει Ασσίζ. 429[23]· θωρώ τη φρονιμάδα-σου, γροικώ την πονηριά-σου Ερωτόκρ. Β' 62· μέσα-ντου λέει: «Σα θωρώ, οπίσω τον εφήκα» Ερωτόκρ. Α' 534· **β**) διαβλέπω, προβλέπω: εθώριε μιαν κακήν αρχή πού 'χει να φέρει πόνους Ερωτόκρ. Α' 707· όφου! του λόγου-μου θωρώ αλλαξοβασιλίκια Τζάνε, Κρ. πόλ. 562[24]· **γ**) διακρίνω, κρίνω: με το δίκιο να θωρεί (ενν. η τύχη), ποιοι πρέπει νά 'ναι πλούσιοι Ερωφ. Δ' 292· οι κριτάδες θωρούσιν και αγνωρίζουν ότι επεσαύτον δίκαιον έχει ο είς ώσπερ τον άλλον Ασσίζ. 164[15]· **δ**) γνωρίζω: Ο δέ σιρ Πατή Ραζούρ μη θωρώντα τον αμιράλλην πως επέθανεν, ερχομένου-του εις την Κερυνίαν γυρεύγοντα τον αμιράλλην και δεν τον ηύρεν, εθάρεν κ' επήγεν εις τον Τούρκον τον Τακκάν Μαχ. 272[8]. **3**) Νομίζω, θεωρώ, πιστεύω: να δέξομαι σημάδι-σου, να το θεωρώ ως αντί-σου Λιβ. Sc. 618· «Ανέν και κρατήσουν το κάστρον, εμείς έχομεν την χώραν και θέλομεν τους αποκλείσειν έσσω, εμείς θωρούμεν πως εκείνοι αναγκάζονται να παν έσσω-τους» Μαχ. 392[20]· για ξόμπλι τόσης ατυχιάς όλοι να τση θωρούσι Στάθ. (Martini) Ιντ. α' 36· ημείς σε θεωρούσαμεν διά φρόνιμον άνθρωπον Συναδ., Χρον. 57. **4**) Υπολογίζω, σκέφτομαι: μ' όλο που στην αρχοντιά και πλούτη δεν του μοιάζει, ο πόθος τούτα δε θωρεί, η αγάπη δε λογιάζει Ερωτόκρ. Β' 624· εμάζωνε βίος πολύ, δίκαια άδικα εθώριε, έχωνε μερτικό στην γην και εις στέρνες όσον μπόριε Βεντράμ., Φιλ. 115· ο δούξ θεωρεί την γνώμην-του, βούλεται δι' εκείνον· δίδει-του η γνώμη και η βουλή, ευρίσκει δυο φουδούλες Φλώρ. 789· Για να μπορείς να βουηθηχτείς στό 'να κ' εις τ' άλλο, κόρη, έχε την έγνοια-σου καλά, με φρόνεψη τα θώρει Ερωτόκρ. Γ' 1538· φρ. θεωρώ προς φυγήν=«κοιτώ» να φύγω, σκέφτομαι να φύγω: εις τας σούδας απέκτειναν οι Τούρκοι Ρωμαίους και άλλους έμπροσθεν εις τας πόρτας, εδείλιασαν μέγα, και σχεδόν προς φυγήν οι πλείονες εθεώρουν Καναν. 73Β. **Β'** Αμτβ. **α**) Έχω το φως-μου, βλέπω: Ώστι να ζει και να θωρεί δεν θέλει λησμονήσει Κυπρ. ερωτ. 113[10]· **β**) προσέχω: εις το κρεβάτιν, έλεγεν, άγωμεν, κράτει, θεώρει ήσυχά τε και γαληνά Πόλ. Τρωάδ. 101. **ΙΙ** Μέσ. **1**) Φαίνομαι· μοιάζω με κ.: χέρια είν' πολλά κομμένα, το σπαθί κρατεί καθένα και κεφάλια να πετούνται, σαν νεράντζια να θωρούνται Τζάνε, Κρ. πόλ. 69[55]. **2**) (Στον πληθ.) αλληλοβλεπόμαστε: με δίχως εμιλιά στο πρόσωπο θωρούνται Ερωτόκρ. Α' 1994.

θεωρώ, (ΙΙ)· θ ω ρ ε ί ς, Ch. pop. 115, εσφαλμ. γρ. αντί φορείς.

θηκάρι(ν) το· φ η κ ά ρ ι (ν), Διγ. (Trapp) Esc. 121, Μαχ. 568[23], Αρμούρ. 81, Απόκοπ. 468, Ιμπ. (Legr.) 466, Πανώρ. Β' 581, Θυσ.[2] 185, 941· φ ο υ κ ά ρ ι (ν), Πουλολ. Ζ 207, Φορτουν. (Vinc.) Β' 11, Δ' 190.

Το ουσ. θηκάριον, που απ. σε σχόλ. (L-S). Ο τ. φηκάρι(ν) και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' σ. 842) και στην Άνδρο (Βογιατζ., Γλώσσα Άνδρ. 128). Ο τ. φουκάρι και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ' 428). Βλ. και Ανδρ., Λεξ. (λ. φηκάρι).

Θήκη: αργυρομούστακον σπαθίν με ολόχρυσον θηκάριν Φλώρ. 529· Να ζήσεις, στο φουκάριν-του βάλε-το το σπαθί-σου Φορτουν. (Vinc.) Δ' 176· την ψυχήν-του εχώρισεν μέσ' απού το κουφάρι και το κορμίν-του επόμεινεν εύκαιρον σαν φηκάρι Χούμνου, Κοσμογ. 188.

θήκη η, Διγ. Ζ 118, Πουλολ. Ζ 16, 70, 239, Πουλολ. Αθ. 283, Διγ. Άνδρ. 314[32,33], Ζήν. Β' 419.

Το αρχ. ουσ. *θήκη*. Η λ. και σήμ.

1) Θήκη: *Βάλε στη θήκη το σπαθί* Πανώρ. Β' 554. **2**) Αποθήκη: *έβαλον τα πράγματα ένδοθεν εις τας θήκας* Διγ. Ζ 1227. **3**) Δέρμα: *Εβραίος όζει και βρομεί και όλητου η θήκη* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 424. **4**) Ταμείο· περιουσία (Πβ. ά. *ενθήκη*): *Εσύ έφαγες την θήκην-σου, το στάμενον το ξένον* Πουλολ. Αθ. 16. **5**) Διαθήκη: *εις την παρουσίαν τους όπιστεν γεγραμμένους μάρτυρας μου επαράδωσεν την παρούσαν-του θήκην* Έγγρ. του 17. αι. (Λάμπρ., ΝΕ 10, 1913, 202).

θηλέα η, βλ. *θηλιά*.

θηλειώδης, επίθ., Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1155].

Από το θηλ. του επιθ. *θήλυς* και την κατάλ. *-ώδης*.

Γυναικείος: *με τιμωρίαν θανάτου την θηλειώδη απιστίαν σκληρότατα επαίδευε* (ενν. *ο νόμος*) Σουμμ., Παστ. φίδ. Υπόθ. [40].

θήλη, θηλ. βλ. *θήλυς*.

θηλιά η, Πεντ. Έξ. (έκδ. *θηλές*) XXVI 4, 10, XXXVI 11· *θ ε λ ι ά· θ η λ έ α.*

Από το θηλ. του επιθ. *θήλυς* (Βλ. Θαβώρ, Ουσιαστ. 66). Η λ. και ο τ. *θελιά* και σήμ.

1) Θηλιά, κουμπότρυπα: *Διχτάτην είχε φορεσά κι' όλη χρυσοπλεμένη κ' εις κάθε μια από τσι θελιές καρδιά σαϊτεμένη* Ερωτόκρ. Β' 302. **2**) Βρόχος, θηλιά (μεταφ.): *όλα τα νέα ευρέματα των ανθρώπων, οπού βάνουσι θηλιά* Χριστ. διδασκ. 139. **3**) Είδος παγίδας πουλιών: *γιον το περδίκιν στην θηλιάν, γιον τον λαόν στο νήμαν* Κυπρ. ερωτ. 115^{15}.

θηλομανής, επίθ., βλ. *θηλυμανής*.

θηλύζωος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *θηλύζωος* (Lampe, Lex.).

Θηλυκός: *Αφροδίτης θηλυζώης εν πορνείαις* Χρησμ. Ι 247.

θηλύκι(ο)ν το, Κώδιξ βιβλιοθήκης μονής Πάτμου 514.

Υποκορ. του επιθ. *θηλυκός* (Βλ. Ανδρ., Λεξ. λ. *θηλύκι*). Η λ. και σήμ. στον τ. *θηλύκι* (Βλαστού, Συνών.). Για τη λ. βλ. και Θαβώρ., Ουσιαστ. 67.

α) Θηλιά ή κουμπότρυπα: *τρανά μαργαριτάρια είχεν* (ενν. *η εσθής*) *αντί κομβίων, τα δέ θηλύκια στρεπτά εκ καθαρού χρυσίου* Διγ. (Trapp) Gr. 1176· **β**) θηλυκωτήρας χειρογράφου (βλ. Μανούσακα [Σεβήρ., Σημειώμ. 61] και Atsalos, Πεπρ. ΙΔ' ΔΒΣ 44 και 48): *Ευαγγέλιον μετά χρυσογραμμίας βεβράινον πρώτον μήκους ενδεδυμένον μετά καμουκά κοκκίνου και τα θηλύκια-του ασημένια* Σεβήρ. Σημειώμ. 83.

θηλυκός, επίθ., Σταφ., Ιατροσ. 13^{357}, Χρον. Μορ. Ρ 7811, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 283, Χρον. Τόκκων 3476, 3485, Φυσιολ. (Zur.) VI 1^{6}, Φυσιολ. 373^{24}, Σφρ., Χρον. μ. 82^{23}, Έγγρ. του 1503 (Σάθ., ΜΒ Ϛ' 684^{27}), Δεφ., Λόγ. 535, Πεντ. Λευιτ. IV 28, V 6, Πανώρ. Δ' 106, Σουμμ., Ρεμπελ. 172, 173, Έγγρ. του 1639 (Βισβίζης, ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 108), Στάθ. (Martini) Γ' 411· *φ η λ υ κ ό ς,* Λίβ. Esc. 146.

Η λ. στον Αριστ. και σήμ.

Θηλυκού γένους: *θηλυκό παιδί δεν είχα καμωμένα* Πανώρ. Β' 44.

Το ουδ. ως ουσ.=γυναίκα, κορίτσι: *χαριτωμένο θηλυκό την ήκαμεν η φύση* Ερωτόκρ. Α' 63· *Ασερνικό και θηλυκό έπλασεν αυτουνούς* Πεντ. Γέν. Ι 27.

θηλυκουδάκι το.

Από το ουσ. *θηλύκι* και την κατάλ. *-ουδάκι*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Φραγκάκι, Δημ. ιατρ. 253).

Μικρή κουμπότρυπα: *άλλες αργυρόχρυσα ψιλά αλυσιδάκια, να τα κρεμούσιν οι πτωχές και τα θηλυκουδάκια* Γεωργηλ., Θαν. 137.

θηλυμανής, επίθ.· *θ η λ ο μ α ν ή ς,* Φυσιολ. (Legr.) 937.
Το αρχ. επίθ. *θηλυμανής*.

θηλυμανία η.

Η λ. σε σχόλ. (L-S).

Ροπή προς τις γυναίκες: *ο εχθρός... εις έρωτα σατανικόν κ' οίστρον θηλυμανίας εξέκλινε τον κύρην-της* Απολλών. 15.

θηλυπαιδίον· *θηλυπαιδία,* Βίος Αλ. 5516, εσφαλμ. γρ. αντί *θήλη παιδία*.

θήλυς, επίθ.· θηλ. *θ ή λ η,* Βέλθ. 1142, Φυσιολ. (Legr.) 11, 12, 14, Φυσιολ. 354^{2}, Φυσιολ. Β 1^{4}.

Το αρχ. επίθ. *θήλυς*.

θημωνιά η· *θ ε μ ω ν ι ά,* Πεντ. Έξ. XXII 5, Διακρούσ. 78^{11}· *θ η μ ω ν ί α,* Παΐσ., Ιστ. Σινά 744, Βακτ. αρχιερ. 162.

Το μτγν. ουσ. *θημωνιά*. Ο τ. *θεμωνιά* στο Somav. και σήμ. σε ιδιώμ. Η λ. και σήμ.

Δεμάτια στάχια σε σωρό, θημωνιά: *έστεκαν οι θημωνιές εις το αλώνι* Συναδ., Χρον. 66.

θημωνιάζω. *θ ε μ ω ν ι ά ζ ω,* Θρ. Κύπρ. Μ 323.

Το μτγν. *θημωνιάζω*. Ο τ. στο Somav. και στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. λ. *θεμωνιάζω*). Η λ. και σήμ.

Συγκεντρώνω: *με άνεμο των ρουθουνιών-σου εθεμωνιάστηκαν τα νερά, εστάθηκαν σαν τείχο* Πεντ. Έξ. XV 8.

Η παθητ. μτχ. ως επίθ. (στον πληθ.)=πεσμένοι ο ένας πάνω στον άλλο, σωριασμένοι: *Συνδυό, συντρείς, συντέσσερεις χαμαί θεμωνιασμένοι* Θρ. Κύπρ. Μ 266.

θήραμα το, Δούκ. 95^{20}, Έκθ. χρον. 74^{5}.

Το αρχ. ουσ. *θήραμα*. Η λ. και σήμ.

Ζώο κατάλληλο να το «κυνηγήσει» κανείς: *ουδόλως εξισχύσομεν το θήραμα θηρεύσαι* Διγ. Ζ 3336· (μεταφ.) **α**) θήραμα: *ώρμησε γαρ εκ της μέθης, θαρρών έχειν αυτόν εύκολον θήραμα* Έκθ. χρον. 10^{11}· **β**) εύρημα, απόκτημα: *υπεδέξαντο αυτόν οι Πολίται ώσπερ τι μέγα θήραμα* Έκθ. χρον. 2^{26}· *Θήραμά τι ενέτυχον, χρυσού τιμιωτέραν κόρην* Διγ. Ζ 3283.

θηρεύς ο.

Από το *θηρεύω*.

Άρπαγας· σφετεριστής: *Ούτος δ' ο Πώγων... ...εδόκει μετά χρόνον καθάπερ αγριώτατος θηρεύς κατακρατήσαι τόπους πολλούς του καίσαρος* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 339.

θηριακή η, Ορνεοσ. αγρ. 519^{2}, 579^{17}· *θ ε ρ ι α κ ή,* Σταφ., Ιατροσ. 3^{81}, 13^{356,358,359}.

Το μτγν. ουσ. *θηριακή*. Ο τ. και σημ. σε ιδιώμ.

Φάρμακο, αντίδοτο σε δηλητηριώδη δαγκάματα: *εάν δέ εκ τούτου ουκ εξογκωθή, ανάλυσον θηριακήν ίσην κνάμῳ μετά παλαιού οίνου και πότισον αυτόν* (ενν. *τον ιέρακα*) Ιερακοσ. 452^{10}· μεταφ.: *των νέων η θηριακή* (ενν. *το κρασί*), *το αίμα των γερόντων* Κρασοπ. 84.

θηριόγνωμος, επίθ., Δούκ. 55^{3}.

Από τα ουσ. *θηρίον* και *γνώμη*.

Που έχει «φρόνημα» θηρίου, σκληρός: *θηριόγνωμοι και απάνθρωποι, οπού μόνον θεωρίαν ανθρώπου έχετε* Μαρτύρ. αγ. Νικολ. 165^{167}.

θηριομαχία η, Διγ. (Trapp) Gr. 1034, Διγ. Ζ 1362.

Το μτγν. ουσ. *θηριομαχία*.

Πάλη ανθρώπων με θηρία: *του δοκιμάσαι εμαυτόν εις θηριομαχίαν* Διγ. Ζ 1350.

θηρίο(ν) το, Διγ (Trapp) Gr. 11, 1025, 1158, Διγ. Ζ 489, 1239, 1370, 1776, Διγ. (Trapp) Esc. 1319, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 1033, Διήγ. Βελ. 218, Λίβ. Ρ 1583, Λίβ. Sc. 710, Λίβ. Ν 1067, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 480, Αχιλλ. Ν 1533, Μαχ. 650^{10}, Συναξ. γυν. 146, Κορων., Μπούας 23, 36, Αχέλ. 1772, 2509, Παϊσ., Ιστ. Σινά 492, Ιστ. Βλαχ. 276, 932, Διγ. Άνδρ. 340^{32}, 353^{8}, 375^{26}, Διγ. Ο 2120, Διακρούσ. 98^{5}, 110^{18}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 180^{26}, κ.π.α.· *θ ε ρ ί ο (ν),* Κομν., Διδασκ. Δ 239, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1163, Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 383, Διήγ. Αλ. G 289, Παλαμήδ., Βοηθ. 8· *θ ε ρ ι ό (ν),* Αχιλλ. L 1207, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 27, 65, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 332, Ανακάλ. 36, Ch. pop. 474, Πικατ. 453, Π.Ν. Διαθ. φ. 246β 13, Κυπρ. ερωτ. 142^{13}, Πανώρ. Α' 63, 362, Β' 121, 291, Γ' 166, Δ' 5, 334, Ερωφ. Α' 31, Β' 124, Ε' 436, Βοσκοπ. 443, Διγ. Άνδρ. 1720, 2332, Ερωτόκρ. Α' 1220, Β' 262, 2322, Δ' 484, 1282, Ε' 168, 1027, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 51, Ζήν. Α' 380, Β' 30, Γ' 52, Δ' 120, Ε' 194, Τζάνε, Κρ. πόλ. 185^{17}, 354^{24}, 448^{19}, 502^{15}, κ.π.α.· *θ ή ρ ι ο ν,* Διγ. (Trapp) Gr. 1087· *θ η ρ ι ό (ν),* Διγ. (Trapp) Gr. 1343, Διγ. Ζ 1947, 2231, Διγ. (Trapp) Esc. 896, 1122, 1134, 1135, Περί ξεν. Α 292, 336, Ερωτοπ. 462, Τζαμπλάκ. 21, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 254, 847, Γεωργηλ., Θαν. 220, Γαδ. διήγ. 430, Αλεξ. 2284, Σκλάβ. 194, Κορων., Μπούας 64, Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [231].

Το αρχ. ουσ. *θηρίον*. Ο τ. *θερίο(ν)* και σημ. στο κρητικό (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε', β' ημίτ.) και το ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Ο τ. *θεριό(ν)* στο Du Cange και σήμ. Οι τ. *θήριον* και *θηριό(ν)* από μετρ. αν. Η λ. και σήμ.

1) Άγριο ζώο, αγρίμι: *των θηριών των άγριων να φάσι να την δώσουν* Ευγέν. Πρόλ. 108· *Μαλώνουσι με το θηριό τότε τα παλληκάρια και το θηριό σκοτώνουσι τότες με τα κονδάρια* Αλεξ. 2074· *Δεν έχω εγώ την γνώσιν-του ουδέ την πονηρίαν, αμ' έχει αυτός* (ενν. *ο Γάδαρος*) *που γέλασεν εμάς τα δυο θηρία* Γαδ. διήγ. 516· (μεταφ.) *Ελόγιαζαν πως δε μπορεί ο Κρητικός να κάμει μαλιά καλή μ' έτοιο θεριό κ' ετρέμα σαν καλάμι* Ερωτόκρ. Β' 1004· *ουδέ φοβήθηκε ποτέ άντρα, θεριό αν εγίνη* Ερωτόκρ. Β' 1007· *ο φθόνος, το κακό θηριόν, στέρησέν-του* (ενν. *του Βελισσάριου*) *τα μάτια* Γεωργηλ., Βελ. 13. **2**) (Γενικά) ζώο: *πουλιά κι' όσα στον κόσμο ήσαν θηριά και ψάρια του γιαλού κι' ανθρώπους αδικήσαν* Τζάνε, Φυλλ. ψυχ. 168· *ήν το τείχος υψηλόν, εισέλευσιν ουκ είχεν· άνθρωπος*

ου παρέτρεχεν, ουδέ θηρίου φύσις Καλλίμ. 199. **3**) Μεγάλο φίδι, δράκος: *ως το φαρμάκιν τα θεριά ξαφήννουσιν, συδνό μ' αγάπην πορπατούν και πλέκουνται* Κυπρ. ερωτ. 97^{22}· *Πολλούς οκ τους στρατιώτες-μου τ' άγρια θηριά σκοτώνουν και το φαρμάκι έριχναν αυτούς και θανατώνουν* Αλεξ. 2065. **4**) Κήτος: *το θηριόν στο πέλαγος τον Ιωνά ευρήκε* Βεντράμ., Γυν. 17. **5**) Παράξενο πλάσμα, τέρας: *είδε η Παναγία θεριό τρικέφαλο* Αποκ. Θεοτ. Ι 178· *άγρυπνοι φύλακες οξείς του τηλικούτου κάστρου ...δράκοντες φρικτοί και πυλωροί θηρία, ά τις ιδών απέθανεν από του φόβου μόνου* Καλλίμ. 192· *Θεριό ξεχωριστό* (ενν. *ο έρως*) *κ' εξαίσιο πλήσια* (παραλ. 1 στ.) *όντας τυφλόν ηβλέπει και βιγλίζει κι' όντας λωλό... γνώθει πολλά* Σουμμ., Παστ. φιδ. χορ. γ' [26]. **6**) (Μεταφ.) η αμαρτία· ο διάβολος: *αν έβγεις, τέκνον-μου, εκ τον ζυγόν Κυρίου, γίνεσαι του Θεού εχθρός και φίλος του θηρίου* Ιστ. Βλαχ. 1974· *Τη του Κυρίου χάριτι ερρύσθητ' εκ θηρίων παντοίας περιστάσεως, θυμού κι' αλαζονείας, παντός τε φόβου δολερού, θλίψεως και μανίας* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 564. Έκφρ. *το νοητόν θηρίον*=ο διάβολος: *είναι ζωή αγγελική και δόξα των αγίων, συντρίβει και τας κεφαλάς των νοητών θηρίων* Ιστ. Βλαχ. 1952· *αφαρπάσαι του φάρυγγος του νοητού θηρίου* Διγ. (Trapp) Gr. 774.

θηριόπρακτος, επίθ.

Από το ουσ. *θηρίον* και το ρημάτ. επίθ. *πρακτός*.

Θηριώδης: *εις γνώμην θηριόπρακτος, ως λήσταρχος την πράξιν* Φλώρ. 1364.

θήριος, επίθ.

Από το ουσ. *θηρ* και την κατάλ. *-ιος*. Η λ. στο Βλάχ., λ. *θεργίστικος*.

(Προκ. για τόπο) γεμάτος άγρια θηρία, άγριος: *έλαχα εις χειρότερους θηριοτάτους τόπους* Αιτωλ., Μύθ. 63^{6}.

θηριωμένος, μτχ. επιθ.· *θ ε ρ ι ω μ έ ν ο ς.*

Από το ουσ. *θηρίον-θερίον* (Βλ. και το αρχ. *θηριόω*).

Που ανήκει σε θηρίο, θηριώδης: *Θεριό άγριο μ' όψη ανθρωπινήν και σπλάγχνα θεριωμένα* Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [614]· *θωρώ τους βορθακούς κ' είναι αγριωμένοι· ώσπερ τους γίγαντας ηχούν, οπού 'σαν θηριωμένοι* Ζήνου, Βατραχ. 284.

θησαυρίζω, Αλφ. (Mor.) IV 92.

Το αρχ. *θησαυρίζω*. Η λ. και σήμ.

Α' Μτβ. **1**) Αποθηκεύω, συσσωρεύω: *θησαυρούς ήνοιξαν τους πρόπαλαι θησαυρισθέντας εξ ημερών παλαιών* Δούκ. 363^{11}. **2**) Κάνω κάπ. πλούσιο: *Όσαι δέ ουδέν ηθέλησαν να απομείνουν εθησαύρισέν-τας από λογάριν* Hist. Imp. (Rochow) 197^{124}· (μεταφ.): *θησαύριζε την ψυχήν-σου* Φυσιολ. Β 11^{21}. **Β'** (Αμτβ.) πλουτίζω: *έχω κάγώ στο σπίτιμου πλούτον και θησαυρίζω* Ριμ. Βελ. 930.

θησαυρός ο, Σπαν. Α 226, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 33, Γλυκά, Στ. 14, Μανασσ., Χρον. 2001, Καλλίμ. 1051, Ερμον. Ψ 60, Χρον. Μορ. Η 3575, Δούκ. 115^{14}, 235^{3}, Ριμ. κόρ. 654, Κυπρ. ερωτ. 146^{3}, Ερωφ. Α' 635, Ιντ. β' 150, Γ' 135, Ιντ. γ' 35, Πιστ. βοσκ. III 6 284, Ιστ. Βλαχ. 51, Ερωτόκρ. Β' 1636, Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 13, 23, 96, Βακτ. αρχιερ. 144, 153, Ζήν. Ε' 330, Τζάνε, Κρ. πόλ. 578^{19}, κ.α.· *θ ε σ α υ ρ ό ς,* Σπαν. Β 287.

Το αρχ. ουσ. *θησαυρός*. Η λ. και σήμ.

1α) Θησαυρός: *ήλπιζα νά 'βρω θησαυρόν κ' ηύρα κάρβουνον μέγα* Κομν., Διδασκ. Ι

38· **β**) περιουσία, χρήματα: *Εσένα μόνο πεθυμώ κι' όλο το θησαυρό-μου ας πάρουσι* Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 65· *ήθελα με θησαυρό μεγάλο να γυρίσω* Ερωφ. Ιντ. α' 133· **γ**) (μεταφ.) *το θησαυρό της χάρης-σου κ' εκείνο ήδωκές-μου* Στάθ. (Martini) Β' 14· *Είναι λοιπόν εις τον άνθρωπον καλός θησαυρός παρρησίας η ευγένεια* Σοφιαν., Παιδαγ. 95· *ο νούς γαρ μέγας θησαυρός επέκεινα των όλων* Σπαν. Ρ 155. **2**) Θησαυροφυλάκιο: *Τση χώρας-μού 'ναι τα κλειδιά τούτα και τούτο τ' άλλο το θησαυρό-μου, κάτεχε, σφαλίζει το μεγάλο* Ερωφ. Ιντ. δ' 96.

θήτα *η*.

Το αρχ. ουσ. *θήτα* (το). Η λ. και σήμ.

Το όγδοο γράμμα του αλφαβήτου: *είπα-σας διά την θήτα και διά την κάπα* Χρησμ. IX 3.

'θθυμούμαι, βλ. *θυμούμαι*.

θίορκος, επίθ.

Από το επίθ. *επίορκος-εφίορκος* με επίδρ. της λ. *θεός*.

Επίορκος: *εάν ο σεργέντης ή η τζαμπερλάνα επήγαν δίχως την ειδησίν-τους όλον πρωτύτερα, ένι θιόρκοι και έπειτα να χάσουν όσον εδούλεψαν το μηνιόν-τους* Ασσίζ. 71[14].

θιωρώ, βλ. *θεωρώ*.

θλάσμα το, Ορνεοσ. αγρ. 555[7].

Η λ. στον Αριστ.

Σπάσιμο: *Ποία των θλασμάτων υγιαίνουσι και ποία ου* Ιερακοσ. 491[23].

θλιβά, επίρρ., Κυπρ. ερωτ. 83[5].

Από το επίθ. *θλιβός*.

Θλιβερά, λυπημένα: *κλάψετε θλιβά* Ευγέν. 735.

θλίβγω, βλ. *θλίβω*.

θλιβερά, επίρρ., Διγ. Ζ 4329, Πόλ. Τρωάδ. 611, Πουλολ. 134, 425, Φλώρ. 1226, 1755, Περί ξεν. Α 364, Απολλών. 466, Λίβ. Sc. 561, Λίβ. Esc. 1667, Παλαμήδ., Βοηβ. 1353, Ερωτόκρ. Δ' 1089, Ευγέν. 606, 692, 766, 980, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [498], Ζήν. Α' μετά στ. 36, Β' 59, Γ' 383, Διγ. Ο 1727, Διακρούσ. 99[5].

Το ουδ. του επιθ. *θλιβερός* ως επίρρ. Η λ. και σήμ.

1) Με θλίψη, λυπημένα: *ζω...θλιβερά* Διγ. Ζ 4333· *αναστενάζω θλιβερά* Ερωτοπ. 385· *θλιβερά μιλούσα* Ερωτόκρ. Δ' 1983· *Κλαύσατε όλοι θλιβερά* Διακρούσ. 100[7]· (μεταφ.) *άστρο να φέγγει θλιβερά, να κλαίει τες ημέρες της πικραμένης βασιλιάς;* Ζήν. Α' 346. **2**) Με τρόπο λυπητερό: *σονάρουσι όργανα θλιβερά* Ζήν. Πρόλ. μετά στ. 202.

θλιβεροκάρδιος, επίθ.

Από το επίθ. *θλιβερός* και το ουσ. *καρδία*.

Που βλίβει την καρδιά: *Λόγοι θλιβεροκάρδιοι* Καλλίμ. 248.

θλιβερός, επίθ., Καλλίμ. 470, 996, Βέλθ. 190, Πουλολ. Ζ 121, Πουλολ. 418, Φλώρ. 62, Περί ξεν. Α 291, Ερωτοπ. 143, 463, Λίβ. Sc. 665, Λίβ. Ν 1365, 1400, 1565,

Αχιλλ. L 1261, Χούμνου, Κοσμογ. 1026, Απόκοπ. 257, Χρον. σουλτ. 94[12], Κυπρ. ερωτ. 104[62], Ερωτόκρ. Δ' 1816, Ε' 1059, Στάθ. (Martini) Γ' 109, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [606], Ζήν. Ε' 369, Διγ. Ο 171, 360, 1642, 2360, Διακρούσ. 111[17], Τζάνε, Κρ. πόλ. 191[4], 487[25], 543[11], κ.π.α.

Από το *θλίβω* και την κατάλ. *-ερός*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ.

1) Καταπιεστικός, καταθλιπτικός: *πόνους γομάρια θλιβερά* Λόγ. παρηγ. Ο 8. **2**) Που προκαλεί θλίψη: *θλιβερή Τρίτη* Διακρούσ. 93[8]· *τα θλιβερά-σου πάθη* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [42]· *το θλιβερό μαντάτο* Τζάνε, Κρ. πόλ. 221[7]. **3**) Δύστυχος, ταλαίπωρος, άθλιος: *στα σπίτια-τση τα θλιβερά τα κατακρεμισμένα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 179[18]· *την Κωνσταντινούπολιν την θλιβερήν την πόλιν* Ψευδο-Γεωργηλ., 'Αλ. Κων/π. 110· *ζωήν περνούσι θλιβερή* Διακρούσ. 109[25]· *πάλε μελέτη κατά νουν του θλιβερού Λιβίστρου* Λίβ. Esc. 1549· *Καθίζει Αδάμ ο θλιβερός και βαραναστενάζει* Χούμνου, Κοσμογ. 125· *τυχών τις παις Χριστιανών ... όστις ανέωξε φρουράς, και ταύτα τοις δεσμίοις εξήγαγ' εκ τοις σκοτεινοίς και θλιβεροίς ταμείοις* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 542. **4**) Λυπημένος: *θλιβερή καρδιά* Κυπρ. ερωτ. 86[17]· *θλιβερόν ανάβλεμμα* Ερωτόκρ. Δ' 394· *ματίτσια θλιβερά* Ch. pop. 223.

θλιβεροψύχων, επίθ.

Από το επίθ. *θλιβερός* και το ουσ. *ψυχή*.

Που έχει θλιμμένη ψυχή· που συγκινείται εύκολα: *γέρων φρόνιμος ο Φοίνιξ* (παραλ. 4 στ.) *και πολλά θλιβεροψύχων* Ερμον. Δ 127.

θλιβίας ο.

Το μτγν. ουσ. *θλιβίας*.

Ευνούχος: *τρεις ευνούχοι εισίν: ο θλιβίας, ο καστράτος και ο μαλακός εκ κοιλίας* Ελλην. νόμ. 556[13].

θλιβός, επίθ.

Από το *θλίβω*.

Θλιβερός, λυπημένος: *μάτια-μου θλιβά* Ευγέν. 665· *νύχτες ...θλιβές* Κυπρ. ερωτ. 110[36].

θλίβω, Προδρ. III 214, Καλλίμ. 618, 1348, Διγ. (Trapp) Gr. 3409, Διγ. Ζ 1206, Διγ. (Trapp) Esc. 363, 1796, Βέλθ. 164, 372, Χρον. Μορ. Η 1817, 6874, Φλώρ. 481, 824, Ερωτοπ. 209, 654, Λίβ. Ρ 39, 1116, Λίβ. Sc. 2951, Λίβ. Esc. 2194, 4243, Λίβ. Ν 1933, 2634, Αχιλλ. L 870, Αχιλλ. Ν 37, Αχιλλ. Ο 368, Ιμπ. 754, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 226, Χρον. Τόκκων 1802, Θησ. Πρόλ. [112], Ch. pop. 147, 480, Απόκοπ. 261, Κυπρ. ερωτ. 112[11], 123[7], Ερωφ. Γ' 45, Ε' 184, Διγ. 'Ανδρ. 340[6], Ερωτόκρ. Β' 46, Στάθ. (Martini) Γ' 391, Διακρούσ. 72[22], 93[23], Τζάνε, Κρ. πόλ. 377[19], 497[9], κ.π.α.· *θλίβγω*, Πανώρ. Α' 125· μτχ. *θλιβωμένος*, Φυσιολ. Β 11[11], Τζάνε, Κρ. πόλ. 292[16], 404[10].

Το αρχ. *θλίβω*. Ο τ. και σήμ. στη Θράκη (Andr., Lex.). Η μτχ. *θλιβωμένος* από επίδρ. μτχ. σε *-ωμένος*. Η λ. και σήμ.

I Ενεργ. **1**) Πιέζω, εξαναγκάζω: *ει γαρ καταναγκάσουν-με θλίβοντες οι αδελφοί-σου, πάντως να σύρω το σπαθίν και σφάξω εμαυτόν-μου* Διγ. (Trapp) Gr. 503. **2**) Προκαλώ στενοχώρια, λύπη: *του δούκα τα μηνύματα θλίβουν τον λογισμόν-μου* Φλώρ. 889· *Δυο μάτια θλίβεις, λυγερή, και δυο καρδιές μαραίνεις* Ερωτοπ. 204· *Τους αγαθούς αγάπα-*

τους, τους δὲ κακοὺς μη θλίβεις Ιμπ. 213· *εκ την κακὴν-σου την καρδιὰν να θλίψεις και τον γάμον* Πουλολ. 422. **ΙΙ** Μέσ. **Α'** Μτβ. Συμπονώ, λυπάμαι: *στέναζον τους πάσχοντας, θλίβου τους δυστυχούντας* Σπαν. Ρ 268. **Β'** Αμτβ. **1**) Σπάζω, συνθλίβομαι: *Εις φλεγμονὴν να δώσεις χέριν* (ἐκδ. *χερίν*· διορθώσ.) *ή εις ποδάρι να θλιβοὺν* (ἐκδ. *θλίβουν*· διορθώσ.) *τα νεύρα* Ιατροσ. κώδ. τνζ'. **2α**) Λυπάμαι, στενοχωριέμαι: *τ' αδόνιν λέγουν αν θλιβεί, δεν κιλαδεί τες νύκτες* Ερωτοπ. 681· *Όπου αγαπήσω θλίβομαι και όπου ποθώ λυπούμαι* Ερωτοπ. 533· *ωσάν το εκούσαν οι άρχοντες, εθλίβησαν μεγάλως* Διγ. (Trapp) Esc. 71· *Το κακὸν θλίβεται διὰ το κακὸν οπού εχάθην* ·Ανθ. χαρ. 294^{24}· **β**) (με αιτ. του αιτίου): *το φεγγάρι θλίβεται τον αποχωρισμόν-μου* Ευγέν. 976· *μητρὸς κατάραν θλίβεται και θέλει να υπάγει* Διγ. Esc. 403· (με αιτ. προσ.) *κλαίουν, πονοὺν και θλίβονται οι καλογριές τον ξένον* Ιμπ. 687· **γ**) (με σύστ. αντικ.): *θλίβομάστενε με θλιμμό μεγάλο* Εβρ. ελεγ. 166· *θλίβεται θλίψιν φοβερὰν* Λιβ. Sc. 3082.

Οι μτχ. παθητ. παρκ. *θλιμμένος* και *τεθλιμμένος* ως επίθ.: **1**) Θλιβερός, που προκαλεί θλίψη: *τα δάκρυα-της επήδησαν, λόγους θλιμμένους είπε* Λιβ. Ρ 1444· *την νύκταν κείνην όνειρον είδεν πολλὰ θλιμμένον* Παλαμήδ., Βοηβ. 1267· *εποίκεν τες ημέρες-μου θλιμμένες* Κυπρ. ερωτ. 2^{4}· *απόσταν-τως εμίσεψα μαύρα, θλιμμένα βάλα* Ερωτόκρ. Ε' 162. **2**) Δυστυχισμένος, ταλαιπωρημένος: *έρχεται οκάποιος δυστυχής, χρόνους πολλοὺς θλιμμένος* Λόγ. παρηγ. Ο 354· *Να γράψω τόσα βάσανα της Κρήτης της καημένης ...και της πολλὰ θλιμμένης* Διακρούσ. 111^{11}· *Βαστὰς μαντάτα και χαρτιά, παραγγελιές θλιμμένων εδώ στον ·Αδην* Απόκοπ. 105. **3**) Καταθλιπτικός: *είν' κατά πολλά βαρὺς και τεθλιμμένος της δουλοσύνης ο ζυγός και παραπονεμένος* Ιστ. Βλαχ. 2585 [=Γέν. Ρωμ. 157].

θλιβώ, Κυπρ. ερωτ. 24^{1}, $75^{11,23}$, 93^{58}, 94^{12}, 117^{1}, 155^{5}.

Από το *θλίβω* κατά τα ρ. σε *-ώ*.

(Ενεργ. και μέσ.) λυπάμαι, στενοχωριέμαι: *Πολλὰ θλιβεὶς, Μαρία, διὰ τον υιόν-σου* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 322· *δένδρη μηδὲν θαρείτε και θλιβοὺμαι, γιατί παίρνουσιν άλλοι τον καρπόσ-σας* Κυπρ. ερωτ. 66^{3}.

θλιβωμένος, μτχ., βλ. *θλίβω*.

θλιμμένα, επίρρ., Βέλθ. 395, Αχιλλ. Ν 1710, Ιμπ. 862, Ερωτόκρ. Δ' 1975, Τζάνε, Κρ. πόλ. 327^{18}.

Από τη μτχ. *θλιμμένος* του *θλίβομαι*. Η λ. και σήμ.

Με θλίψη, λυπημένα: *Δεν έχω πλέον, αυθέντες-μου, προς το παρὸν να γράψω· θλιμμένα, παραπονετικά εώ, αφήνω ταύτα* Ψευδο-Γεωργηλ., ·Αλ. Κων/π. 1030· *θλιμμένα πορπατείτε* Πανώρ. Β' 517· *κιλαδεί θλιμμένα* Περί ξεν. Α 383.

θλιμμός ο.

Το μτγν. ουσ. *θλιμμός*.

Θλίψη: *γιατί πρέπει να θλίβομάστενε με θλιμμόν μεγάλο* Εβρ. ελεγ. 166.

θλιπτικός, επίθ.· *θ λ ι φ τ ι κ ό ς,* Ερωτόκρ. Δ' 1961.

Το μτγν. επίθ. *θλιπτικός*.

(Στον πληθ. του ουδ. με παράλειψη του ουσ. *ρούχα*) πένθιμα ρούχα: *δε θέλ' η κακορίζικη μπλιο τ' άσπρα να φορέσει, μα θλιφτικά πολλὰ παλιά κι' απόκοντ' ώς τη μέση* αυτ. Γ' 1758.

θλιφτικός, επίθ,. βλ. *θλιπτικός*.

θλίψιμο το.

Από το *θλίβω* και την κατάλ. *-ιμο*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Hatzid., Glotta 3, 1912, 215).

Θλίψη, πένθος: *θλίψιμο βαρὺ ετούτο της Αίγυφτος* Πεντ. Γέν. L 11 δίς.

θλίψις-ψη η, Σπαν. Ρ 158, Λόγ. παρηγ. L 247, Λόγ. παρηγ. Ο 252, Προδρ. I 16, Χρον. Μορ. Η 1810, Διγ. Ζ 755, 1826, Φλώρ. 294, 313, Λιβ. Sc. 2151, Αχιλλ. Ν 890, 905, 1683, Αχιλλ. Ο 369, Ιμπ. 767, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 153, 171, Σαχλ., Αφήγ. 24, Διγ. ·Ανδρ. 409^{8}, 410^{8}, Διγ. Ο 172, 572, Διακρούσ. 95^{17}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 446^{7}, κ.π.α.

Η λ. στον Αριστ. και σήμ.

1α) Λύπη, στενοχώρια: *εκ την θλίψιν-του εστέναζεν ο νέος* Λιβ. Esc. 3574· *ουκ ένι θλίψις σήμερον, αλλὰ χαρά μεγάλη* Απολλών. 646· (με σύστ. αντικ., βλ. Ανδρ., Αθ. 47, 1917, 188): *θλίβεται θλίψιν φοβερὰν* Λιβ. Esc. 4243· (φρ.) *σεβαίνω εις θλίψιν*=λυπούμαι: *εις θλίψιν εσεβήκασιν και κάθουνται και κλαίουν* Διγ. (Trapp) Esc. 89· *κάμνω θλίψιν*=λυπούμαι: *Αλλ' όταν αποχωριστούν, κάμνουν μεγάλην θλίψιν* Φυσιολ. (Legr.) 647· *στέκομαι εις θλίψιν*=λυπούμαι: *εί τις ποτὲ ουκ εθλίβηκεν και εις θλίψιν ουκ εστάθην* Αχιλλ. Ν 1589· **β**) πόνος, συμφορά: *την θλίψιν-της στ' αδέλφια-της αρχίζει για να λέγει· λέγει διὰ την αρπαγή, λέγει διὰ τον φόνον* Διγ. Ο 458. **2**) Βάσανο: *Λοιπὸν ο πόνος της καρδιάς και του κορμιού η θλίψη* Φαλιέρ., Ενύπν. σχόλ. 316· *οι θλίψες του κορμιού-μου* Θησ. Πρόλ. 58. **3α**) Πένθος: *Ζημία μεγάλη εγίνετον από τον θάνατόν-του* (παραλ. 1 στ.) *μεγάλη θλίψη εγένετον στο πριγκιπάτο όλον* Χρον. Μορ. Η 8016· *ότε και ο βασιλεὺς μεγάλως ελυπήθη επιστὰς εν τη προπομπῇ της εξόδου αυτού φορέσαι και λευκά διὰ την θλίψιν* Πανάρ. 73^{23}· **β**) κηδεία: *Εισὲ χαρά γή εισὲ κλαθμό, σε θλίψη γή σε γάμο να τραγουδήσω πεθυμάς;* Ζήν. Β' 13.

θνεώς, μτχ. παρκ., βλ. *θνήσκω*.

θνησιμαίον το.

Το ουδ. του επιθ. *θνησιμαίος* ως ουσ.

Ψοφίμι: *όταν γένηται θνησιμαίον βάπτεται όνυξ ο του ποδὸς δεξιού* (ενν. του γυπός) Φυσιολ. 353^{10}.

θνήσις-ση η, Πόλ. Τρωάδ. (Πολ. Λ.) 69, Διήγ. Βελ. 456, Συναξ. γαδ. 40, Παρασπ., Βάρν. C 203, 243, Αργύρ., Βάρν. Κ 196, 250, Γεωργηλ., Θαν. 3, 41, 49, Γεωργηλ., Βελ. 601, Ριμ. Βελ. 319, ·Εκθ. χρον. 70^{1}, 72^{26}.

Το μτγν. ουσ. *θνήσις*.

Σφαγή, θάνατος· καταστροφή: *εισπηδήσας γαρ ο Σαχ Τζουνεΐτης αιφνιδίως μετά του λαού αυτού εποίησε θνήσιν πολλὴν* ·Εκθ. χρον. 59^{18}· *οι Ούγγροι εξοπίσω-τους θνήσιν μεγάλην κάμνουν* Παρασπ., Βάρν. C 251.

θνήσκω· μτχ. αόρ. *θ α ν ε ί ς,* Ασσίζ. 119^{30}· μτχ. παρκ. *τ ε θ ν η κ ό ς,* Ασσίζ. 107^{17}, 139^{31}, $140^{7,14}$, 149^{1}, 259^{17} και *θ ν ε ώ ς,* Ασσίζ. 142.

θνησμός ο.

Από το *θνήσκω* και την κατάλ. *-μός*.

Επιδημία, θανατικό: *Δηλοί* (ενν. *ο Απρίλιος*)...*θνήσιν τετραπόδων και πολύν θάνατον...και εις το Σιάμιν μέγας θνησμός* Ωροσκ. 43^{9}.

θνητός, επίθ., Ασσίζ. 136^{5}, 390^{22}, 458^{14}, Σουμμ., Παστ. φίδ. χορ. ε' [9].

Το αρχ. επίθ. *θνητός.* Η λ. και σήμ.

Που υπόκειται στο θάνατο: *Δεν ξεύρεις πως η φύση-μας θνητήν επήρε κρίση;* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 35.

1α) Νεκρός, πεθαμένος: *ούτοι οι συγγενείς του τεθνεώτος ού της θνητής* Ασσίζ. 391^{4}· **β)** δολοφονημένος: *ο θνητός ουκ έχει κανένα συγγενήν...οπού να ζητήσει τον θάνατόν-του απ' εκείνον οπού τον εσκότωσεν* Ασσίζ. 465^{29}. **2)** Ως ουσ. **α)** υπήκοος: *εις το κορμίν των θνητών εντέχεται ο αυθέντης να ποίσει την εκδίκησιν* Ασσίζ. 214^{2}· **β)** δολοφονημένος: *ο θνητός ουκ έχει κανένα συγγενήν...οπού να ζητήσει τον θάνατόν-του απ' εκείνον οπού τον εσκότωσεν* Ασσίζ. 465^{29}.

θνητότης η.

Το μτγν. ουσ. *θνητότης.*

Η ιδιότητα του θνητού, το να πεθαίνει κανείς: *«γη εί και εις γην απελεύση»—και τα πάντα την θνητότητα ενεδύσαντο* Διάλ. Ευθυμ. $130^{β\,386}$.

θολαίνω, Ερωτόκρ. Β' 1908.

Για το σχηματ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 296. Η λ. στο Βλάχ.

Ι Ενεργ. **Α'** (Μτβ.) θολώνω κ.: *παντοτινά τους ποταμούς και πλεια να τους θολαίνεις* Ζήν. Ε' 370· (μεταφ.) *θόλανε* (ενν. *ο Βελισσάριος*) *τα μάτια-των κ' έκλαιον κ' εβρυχώντο* Γεωργηλ., Βελ. 756. **Β'** (Αμτβ. μεταφ.) χάνω τη λάμψη-μου, θαμπώνω: *ο ουρανός να εθόλανε, τα δένδρη εμαρανθήσαν* Λίμπον. 284· *τα δόντια-του επέσασι, τα μάτιατου θολάνα* Γεωργηλ., Θαν. 422. **ΙΙ** (Μέσ.) γίνομαι θολός, θολώνω: *ας θολαθούν οι ποταμοί κ' οι βρύσες ας σταθούσι* Πανώρ. Δ' 119· (μεταφ.) χάνω τη λάμψη-μου, σκοτεινιάζω: *Τ' άστρα να ρίχνουσιν εστιά, να θολαθεί η σελήνη κι' αντίδικα στον άνθρωπο να πολεμά κ' εκείνη* Τζάνε, Φυλλ. ψυχ. 111.

θόλιον το.

Από το αρχ. ουσ. *θόλος* και την κατάλ. *-ιον.*

Τρούλος, θόλος: *όλα τετραπεντάτουρλα* (ενν. *μοναστήρια*), *υπό θολίων κτισμένα* Θρ. Κων/π. διάλ. 41.

θόλος ο, Φυσιολ. (Legr.) 187, Θρ. Κων/π. Β 40, Παϊσ., Ιστ. Σινά 524, 1049, 1087, 1258, 1378, 1391, 1403, Τζάνε, Κρ. πόλ. 279^{2}, 280^{16}, 291^{6}.

Η λ. σε παπυρ. (L-S) και σήμ.

Οροφή καμπυλόγραμμη, ημισφαιρική, τρούλος: *έρχου εξ αριστερών έως να απεράσεις θόλον τον καμαροειδή* Παϊσ., Ιστ. Σινά 364· *Τούτο δε έχει άνωθεν του βήματος στον θόλον την Δέσποιναν ζωγραφιστήν* Παϊσ., Ιστ. Σινά 725.

θολός, επίθ., Ορνεοσ. 579^{22}, 583^{21}, Πουλολ. 460, Φυσιολ. (Legr.) 736, Συναξ. γυν. 296, Πικατ. 33, Πανώρ. Β' 262, 484, Γ' 399, Ερωφ. Αφ. 41, Ερωτόκρ. Α' 682, 1671, Β' 260, Δ' 155, 634, Ροδολ. Α' [672] Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [741], χορ. δ' [10], Τζάνε, Κρ. πόλ. 262^{16}, 399^{5}· *θ ε λ ό ς,* Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 112.

Το μτγν. επίθ. *θολός.* Ο τ. σε ιδιώμ. Η λ. και σήμ.

α) Που δεν έχει διαύγεια, θολός: *ο ποταμός θολός οντέ φουσκώνει* Ερωτόκρ. Β' 1476; *ήμοιασεν ο Ρωτόκριτος κεινού του στρατολάτη πού 'λαχε 'ς περιποταμιά νερό θολό γεμάτη* Ερωτόκρ. Α' 2164· **β)** θαμπός· σκοτεινιασμένος: *Επήρε τέτοια κονταρά από το Δημοφάνη ο Κυπριώτης που θολός ο ουρανός του φάνη* Ερωτόκρ. Β' 1570· *νέφαλο στον ουρανό θολό δεν απομένει* Ερωτόκρ. Α' 2078· *θεωρεί εκείνο το ζαφείρι μαύρον, θολόν, αγνώριστον* Φλώρ. 494· (μεταφ.) *ανάβλεμμ' άγριο και θολό και γρινιασμένο* Ερωτόκρ. Α' 1954· *τα μάτια-τους ήταν θολά και δάκρυα γεμισμένα* Διακρούσ. 95^{3}· *από τα βάθη της καρδιάς θολά και βουρκωμένα* (ενν. *δάκρυα*) Διακρούσ. 114^{2}.

Το ουδ. ως ουσ.=έλλειψη λάμψης, θαμπάδα: *διά το πυρρόν και το θολόν τό έχουν οι οφθαλμοί-σου* Βέλθ. 558.

θόλωμα(ν) το.

Από το *θολώνω.* Η λ. τον 12. αι. (Steph., Θησ.) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Αλλοίωση του χρώματος, θάμπωμα: *όταν ίδεις θόλωμαν στο δακτυλίδιν εκείνο, γνώριζε ότι θλίβομαι και ότι κακά παθάνω* Φλώρ. 501 (χφ. V) (κριτ. υπ.).

θολώνω, Φλώρ. 501, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2711, Πανώρ. Δ' 119, Διγ. Ο 2845, Τζάνε, Κρ. πόλ. 206^{14}, 334^{25}.

Το αρχ. *θολόω.* Η λ. στο Somav. και σήμ.

Ι Ενεργ. **Α'** (Μτβ.) κάνω κ. να χάσει τη διαύγειά-του, θολώνω κ.: *Ένας τον είδεν άνθρωπος κ' είχε-τον ονειδίσει το πώς θολώνει* (ενν. *ο ψαράς*) *το νερό* Αιτωλ., Μύθ. 87^{8}· (μεταφ.) **α)** θολώνω κ.: *εσήκωσεν το ουράδιν-του και τα πλευρά-του δέρνει, τους οφθαλμούς-του εθόλωσεν, βούλεται να μας φάει* Διγ. (Trapp) Esc. 1119· **β)** αμαυρώνω, κηλιδώνω κ.: *α θα θολώσεις την τιμή, το νόμο να τσακίσεις* Ροδολ. (Μανούσ.) Δ' 285· **γ)** ταράζω, συγχύζω· οργίζω κάπ.: *είπεν ο Ιακώβ προς το Συμεών:...«Εθολώσετε εμέν να με βρομίσετε εις το καθιζάμενο της ηγής εις το Κεναάνι* Πεντ. Γέν. XXXIV 30. **Β'** (Αμτβ.) σκοτεινιάζω: *εθόλωσεν ο ήλιος κ' εσκότασεν η μέρα* Σταυριν. 645· *Εθόλωσεν ο ουρανός και έγινε εσπέρα* Διακρούσ. 96^{24}. **ΙΙ** Μέσ. **α)** γίνομαι θολός, θολώνω: *ει δε έχει δόλον τίποτε και παρθενίαν ουκ έχει* (ενν. *η κόρη*), *θολώνεται* (ενν. *το νερό*), *ταράσσεται και γίνεται ως το βούρκος* Φλώρ. 1361· *το πέλαος ετάραξε περίσσα κ' εθολώθη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 334^{8}· **β)** σκοτεινιάζω: *Οι ουρανοί εθολώθησαν κ' η θάλασσα βρουχάτον* Τζάνε, Κρ. πόλ. 448^{13}· **γ)** γίνομαι άγριος: *στην πρόσοψιν θολώθηκεν κ' εγίνηκε κατάγριος* Θησ. Η' [66^{4}].

Η μτχ. ως επίθ.=**α)** θαμπός, που δεν έχει λάμψη: *διά την θλίψιν να ευρεθεί της κόρης θολωμένον* (ενν. *το ζαφείρι*) Φλώρ. 496· **β)** σκοτεινιασμένος: *ευθύς θωρώ τον ουρανόν τριγύρου θολωμένον* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [989].

θορυβή η.

Το ουσ. *θόρυβος* με αλλαγή γένους.

Βοή πλήθους, αναταραχή: *τις η τοσαύτη θορυβή των τόσων των ανθρώπων* Λίβ. P 522· *πολέμους γαρ και απειλάς και θορυβάς* (βλ. Αλεξ. Στ., Ακριτ. 48) *μεγάλας* Διγ. (Hess.) Esc. 1388.

θορυβημένος, μτχ. επίθ., Βέλθ. 392, Λίβ. P 1851, 2063, Λίβ. Sc. 1551· *θ ο ρ υ β ι σ μ έ ν ο ς,* Λίβ. Esc. 2699, 2993, Λίβ. N 2390.

Από το *θορυβέω*. Ο τ. αναλογ. με τη μτχ. ρ. σε -*ίζω*. Η λ. και σήμ.

Ταραγμένος, αναστατωμένος· τρομαγμένος: *έφαγεν όσον άνθρωπος θορυβημένος τρώγει* Καλλίμ. 390· *θορυβημένος εξυπνά, έμφοβος ανηγέρθη* Φλώρ. 487.

θορυβισμένος, μτχ. επίθ., βλ. *θορυβημένος*.

θόρυβος, ο, Προδρ. Ι 132, Μανασσ., Χρον. 6640, Καλλίμ. 370, 1017, Διγ. (Trapp) Gr. 1344, Διγ. Ζ 1788, Διγ. (Trapp) Esc. 1379, Αρμεν., Εξάβ. ς' $7^{9,10}$, Παράρτ. 3^{28}, Λίβ. Ρ 947, Λίβ. Ν 2043, 2680, Δούκ. 223^{24}, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 431, Αχέλ. 392.

Το αρχ. ουσ. *θόρυβος*. Η λ. και σήμ.

1) Φασαρία, σάλαγος: *μεγάλην μάχην κι' ανεκδιήγητον και θόρυβον και ζάλην* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 788· *ταύτη μάχη και πόλεμος, θόρυβος ουκ εκλείψει* Βίος Αλ. 6087· (μεταφ.) *όσα θορύβου και κτύπων και συγχύσεως κοσμικής εισίν άμοιρα* Βίος οσ. Αθαν. 250. **2**) (Συνεκδ.) φασαρία, αναταραχή· σύγχυση: *Εκεί να δεις τον θόρυβον και κλάματα μεγάλα* Διακρούσ. 95^{5}· *αναμεταξύ των ευσεβών επάρξαι διαφορά και θόρυβος περί του μη πατάσαι τα βρέφη* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 580· *εκάμνασι συμβούλια θόρυβον να σηκώσουν και με μαχαίρες και σπαθιά τούτον να θανατώσουν* Λίμπον. 291. **3**) Σύγχυση του νου, ταραχή· φόβος: *τι, τι σου νουν και την ψυχήν θόρυβος έχει μέγας;* Λίβ. Sc. 1838· *Μήτε θηρίον με έκρουσεν, μήτε θόρυβος ετάραξεν την ψυχήν-μου* Διγ. Άνδρ. 353^{16}.

Θρακιός ο.

Από το όνομ. *Θράκη* και την κατάλ. -*ιος* (με συνίζηση).

Που κατάγεται από τη Θράκη, Θρακιώτης: *οι γυναίκες οι Θρακιές... όταν τον μουσικόν Ορφεύ όλες-τους εξεσχίσαν* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [444].

θρακώος, επίθ.

Από το όνομ. *Θράκη*. Η λ. στο Steph., Θησ.

Που ανήκει στη Θράκη, θρακικός: *τα θρακώα μέρη* Δούκ. 133^{2}.

θρασέα, επίρρ.· *θ ρ α σ ε ά,* Παρασπ., Βάρν. C 301.

Από το επίθ. *θρασύς*.

Με θρασύτητα, άγρια: *άγρια μας ελάλησαν, θρασέα μας εσυντύχαν* Απόκοπ. 444· *Τον Αμουράτην έλεγε θρασέα και θυμωμένα* Αργυρ., Βάρν. Κ 304.

θράσεμα το.

Από το *θρασεύω*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Δημητράκ.).

Υπερβολικό θάρρος, θράσος: *Κολάκευε κ' ηγάπα-την* (εννν. *τη γυναίκα*) *και την καρδιάν-σου χώνε, μήπως και πάρει θράσεμα διά την πολυσπλαχνία και κάμει κέντρα σαν το ζο εκ την αναπαψία* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 171.

θρασιότητα η.

Από το επίθ. *θράσιος*⟨*θρασύς*. (Βλ. και Σβορ., Αθ. 48, 1938, 180).

Τόλμη, γενναιότητα: *ήλθεν* (εννν. *ο άξιος Γιάγγος*) *μετά θρασιότητα και τάξην του πολέμου, ανδρειωμένα* Αργυρ., Βάρν. Κ 63 (κριτ. υπ.).

θρασιοφάς, επίθ.

Από το ουσ. *θράσιο* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 392 και Θαβώρ., Ελλην. 22, 1969, 454) και το -*φάγος* (Βλ. Ανδρ. Λεξ.).

Που τρώει αγρίμια, θρασίμια: *πνιγάρη λύκε, θρασιοφά, αλλά και νυκτοκλέπτη* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 833.

θράσο(ν) το, βλ. *θράσος*.

θρασοποιώ.

Το *θαρσοποιέω* (που απ. τον 4. αι., L-S Κων/νίδη).

Ενθαρρύνω, εμψυχώνω κάπ.: *Ετούτα είπ' Αλέξανδρος κ' εθρασοποίησέ-τους, προθύμους εις τον πόλεμον με λόγους έκαμέ-τους* Αλεξ. 947.

θράσος το, Προδρ. ΙΙΙ 249, Μανασσ., Χρον. 2155, 2915, Χρον. Μορ. Ρ 1703, 6508, Φλώρ. 52, 1731, Λίβ. Ρ 2648, Λίβ. Ν 223, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1889, Αχιλλ. Ν 120, 521, Αχιλλ. Ο 79, Ιμπ. 11, 422, Χρον. Τόκκων 1798, 2341, 2539, 3856, Ριμ. Βελ. 75, Απόκοπ. 9, 294, 1.π.α.· *θ ρ ά σ ο (ν),* Παρασπ. Βάρν. C 181, 233, 397, Αλεξ. 1559.

Το αρχ. ουσ. *θράσος*. Η λ. και σήμ.

1) Θάρρος, τόλμη, αφοβία: *πώς τον εκατήφερεν το θράσος της νεότης* Ιμπ. 11· *ευθύς ορμήσασιν τα παλληκάρια οι νέοι, όπου έναι πάντα φυσικό να έχουσιν το θράσος* Χρον. Τόκκων 2059· *με τα κοντάρια στ' άλογα και έρχουνταν με θράσος* Παλαμήδ., Βοηθ. 150· *Με θράσος λέοντος* Ιμπ. 116· *αν πάμεν με καλήν καρδιάν, με ανδρειωμένον θράσος* Αχιλλ. Ν 230. **2**) Αυθάδεια, αδιαντροπιά, θράσος: *μετά θράσους και θυμού λέγουν τον βασιλέα* Σπαν. Α 455· *τον βασιλεά δικάζεται μετά μεγάλου θράσους* Διήγ. Βελ. 37. **3**) Θάρρος· δύναμη: *των αδυνάτων η ελπίς, των δυνατών το θράσος* Διήγ. Βελ. 40.

θρασύς, επίθ., Σπαν. Α 436, 440, Κομν., Διδασκ. Δ 243, 269, Σπαν. Ρ 95, 217, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 441, Γλυκά, Αναγ. 207, Προδρ. ΙΙΙ 370, Μακρεμβ., Υσμ. 172^{3}, Διγ. (Trapp) Gr. 133, 1192, Διγ. Ζ 19, Λίβ. Ρ 665, 792, Λίβ. Ν 815, Φαλιέρ., Λόγ. 90, Δούκ. 293^{32}, Ιμπ. (Legr.) 408, 415, Σοφιαν., Παιδαγ. 108· *θ α ρ σ ύ ς,* Λίβ. Ν 948, Χρον. σουλτ. 89^{9}· γεν. *θ α ρ σ έ ο υ.*

Το αρχ. επίθ. *θρασύς*. Η λ. και σήμ. ως λόγ.

1α) Θαρραλέος, ορμητικός: *φαρίν πολλά παράξενον, μέγαν, ανδρειωμένον, φρικτόν από της δοκιμής, θρασύν από του έργου* Ιμπ. 382· *ην δε ο ίππος-του* (εννν. *του Ακρίτη*) *θρασύς εις το παίζειν ηδέως* Διγ. Ζ 1527· *λέων θρασύς, ανήμερος, άπονος, αιμοπότης* Διγ. Ζ 173· *Φαρίν εκαβαλίκευεν θρασύν και κάτω γνέφει* Ιμπ. (Legr.) 375· **β**) που απαιτεί θάρρος, γενναιότητα: *από του πλήθους του λαού και του θαρσέου πολέμου* Χρον. Μορ. Η 1414. **2**) Δυνατός: *μέγας, θαρσύς, πανέμορφος, πανώριος καβαλάρης* Ιμπ. 347· (μεταφ.) *μέγα, θρασύ και αφυρόν το κάστρον Εγγλιτέρας* Ριμ. Βελ. 315. **3**) Αυθάδης, αναιδής, θρασύς: *λόγον απόφευγε θρασύν, μανίαν εξεγείρει* Σπαν. Α 158.

Το ουδ. ως ουσ.=θάρρος, γενναιότητα, τόλμη: *Ίσασι...και το προς τας παραταγάς των πολέμων το τολμηρόν και θρασύ και λεόντειον* Δούκ. 217^{23}· *ευρών γαρ εν τούτοις το θρασύ και μαθών παρά του θηρατού κατά των μειζόνων εντολμότερος ορνέων χωρεί* Ιερακοσ. 352^{17}.

θρασύτης-τητα η, Γλυκά, Στ. Β' 12, Ιερακοσ. 485^{3}, Διγ. Ζ 3520, Χρον.Τόκκων 1712.

Το αρχ. ουσ. *θρασύτης*. Η λ. και σήμ.

α) Υπερβολική τόλμη, θάρρος: *η θρασύτης των Ρωμαίων ου διέλειπε του εξέρχεσθαι και συμπλέκειν τους Τούρκους* Δούκ. 129[2]· *ήλθεν μετά θρασύτητα και τάξην του πολέμου ανδρειωμένα* Αργυρ., Βάρν. Κ 63· **β**) προπέτεια, αυθάδεια· αδιαντροπιά: *Λόγον γαρ εκ θρασύτητος εγείρει και μανίαν* Κομν., Διδασκ. Δ 201· *Ως είδαν τα πλούτη η στρατιά, τα πράγματα, τα ρούχα, είχαν και την θρασύτητα, διότι την επήραν* (ενν. τη *Γλαρέντζα*) *από σπαθίου* Χρον. Τόκκων 656.

θραυσίπτερος, επίθ.

Από το *θραύω* και το ουσ. *πτερόν*.

Που έχει φτερά που σπάζουν εύκολα: *Προς θραυσίπτερον ιέρακα* Ιερακοσ. 478[4].

θρέμμα το, Σοφιαν., Παιδαγ. 121.

Το αρχ. ουσ. *θρέμμα*. Η λ. και σήμ.

α) Γέννημα, δημιούργημα: *Τέκνα-μου, καλά θρέμματα, ψυχής παρηγορίαν* Αχιλλ. Ο 632· *Εύχομαι, τέκνα-μου καλά, θρέμματα της ψυχής-μου...*, Αχιλλ. Ν 1443· **β**) (έκφρ.) *γέννημα(ν) και θρέμμα(ν)*=αυτόχθονας κάτοικος: *ήν γαρ Σμυρναίος γέννημα και θρέμμα* Δούκ. 221[24].

θρεπτικός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *θρεπτικός*. Η λ. και σήμ.

1) Που συντελεί στη θρέψη: *όταν των θρεπτικών και αυξητικών και φυσικών βοτανών τύχη εμβληθήναι τη γη, οίον κραμπίον και πράσον* Μάρκ., Βουλκ. 348[25]. **2**) Ζωογόνος: *τες ζωτικές και θρεπτικές* (ενν. *ακτίνες*) *και τες συγκερασμένες* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [312].

θρηνεύω. *θρηνεύει*, Κορων., Μπούας 24, εσφαλμ. γρ. αντί *θρονεύει*. Βλ. ά. *θρονεύω*.

θρηνητικά, επίρρ.

Από το επίθ. *θρηνητικός*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Με τρόπο θρηνητικό, λυπητερά: *λόγοι θλιβεροί, θρηνητικά γραμμένοι* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 706.

θρηνητικός, επίθ., Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. Τίτλ., Διγ. Άνδρ. 327[4], 410[25].

Η λ. στον Αριστ. και σήμ.

Θρηνητικός: *θρηνητικά λόγια* Διγ. Άνδρ. 412[16].

θρηνητικώς, επίρρ.

Το μτγν. επίρρ. *θρηνητικώς*.

Θρηνητικά: *θρηνητικώς εβόα* Διγ. Ζ 4364.

θρηνίζω, Αχιλλ. Ν 1592, Σκλάβ. 39, Κυπρ. ερωτ. 24[10], 29[4], 75[12,34], 78[17], 94[20], 95[2], 97[9], 99[16], Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ′ [879].

Από το *θρηνώ* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α′ 275). Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. λ. *θρηνώ*).

(Ενεργ. και μέσ.) κλαίω, θρηνώ: *να έκλαιγα, να θρήνιζα εσέν, χρυσή-μου Πόλη* Ιστ. Βλαχ. 2397· *Να κλαίουν, να θρηνίζονται, να μεγαλοφωνάζουν* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 223.

Η παθητ. μτχ. ως επίθ.=κλαμένος: *Οι Τούρκοι, ως τους είδασιν θαρσέα να σεβαίνουν* (παραλ. 1 στ.), *...είχαν φόβον δυνατόν, έστεκαν θρηνισμένοι* Χρον. Τόκκων 2413.

θρηνισμός ο, Βέλθ. 400, Θρ. Κων/π. (Mich.) 92, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 201, 813, 936, Σκλάβ. 63, 106.

Από το *θρηνίζω* και την κατάλ. *-μός*.

Θρήνος: *Ω συμφορά και θρηνισμός και κοπετός μεγάλος* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 522.

θρηνοβολώ, Φαλιέρ., Ενύπν. (v. Gem.) 69.

Από το ουσ. *θρήνος* και το *-βολώ*.

Θρηνώ σπαρακτικά: *θρηνοβολού, θρηνολογούν, άξιον πένθος μέγα* Βυζ. Ιλιάδ. 1137.

θρηνολογία η.

Από το *θρηνολογώ*. Η λ. τον 12. αι. (L-S Κων/νίδη) και στον Κουμαν., Συναγ.

Θρήνος, μοιρολόι: *μετά την θρηνολογίαν ας προφθάσωσιν οι αρχιερείς προς τον Πιλάτον λέγοντες αυτῷ...* Μυστ. 62.

θρηνολογώ Μυστ. 60, 62, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1713, Ριμ. Βελ. 345, Άρχ. Μεγ. Β 16.

Η λ. σε επιγρ. (L-S, λ. *θρηνολογέω*) και σήμ.

Ι Ενεργ. (μτβ. και αμτβ.) θρηνώ, μοιρολογώ: *θρηνοβολού, θρηνολογούν, άξιον πένθος μέγα* Βυζ. Ιλιάδ. 1137· *θρηνολογά η μάννα-της και δέρνει τα βυζιά-της* Δεφ., Σωσ. 208. **ΙΙ** Μέσ. (μτβ. και αμτβ.) θρηνώ, μοιρολογώ: *Βελισάρην άπαντες πικρώς θρηνολογούνται* Ριμ. Βελ. 947· *να δέρνεται η ταλαίπωρη και να θρηνολογάται* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 295.

θρήνομαι, Ιμπ. (Legr.) 242, Ερωφ. Ε′ 13, Ζήν. Ε′ 95, Τζάνε, Κρ. πόλ. 247[19], 549[10].

Από το *θρηνούμαι* με αναβιβασμό του τόνου κατά ορισμένα συνών. μη περισπώμενα, όπως *δέρνομαι* (πβ. και *μουγκούμαι-μούγκομαι*, Αλεξ. Στ., Κρ. Χρ. 8, 1954, 251).

Θρηνώ: *κλαίω πολλά και θρήνομαι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 230[16].

θρήνος ο, Καλλίμ. 669, 724, 2133, Διγ. (Trapp) Gr. 40, 524, 3260, Διγ. Ζ 408, 515, 594, 2546, Διγ. (Trapp) Esc. 113, Πολ. Τρωάδ. 655, Χρον. Μορ. Η 153, Φλώρ. 993, Λίβ. Ρ 2319, Λίβ. Sc. 1414, Λίβ. Esc. 3670, Λίβ. Ν 2249, Αχιλλ. L 1294, Αχιλλ. Ν 1267, Φυσιολ. (Legr.) 728, Ανακάλ. 1, Αχέλ. 2536, Πανώρ. Δ′ 151, Ερωφ. Ε′ 604, Ροδολ. Α′ [550], Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [1259], Διακρούσ. 71[16], Τζάνε, Κρ. πόλ. 157[21], 204[14], 249[3], 547[1], κ.π.α.· φ ρ ή ν ο ς, Χρον. Μορ. Ρ 2462.

Το αρχ. ουσ. *θρήνος*. Για τον τ. *φρήνος* βλ. Pern., Et. linguist. Α′ 310. Η λ. και σήμ.

α) Κλάμα, θρήνος: *θρήνος γένετο πολύς διά τους αποθαμένους* Κορων., Μπούας 29· *ήν ο θρήνος φοβερός και ο κλαυθμός μεγάλος* Απολλών. 527· **β**) ποίημα θρηνητικό: *Ας έλθω εις το προκείμενον του πονεμένου θρήνου* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 247.

θρήνος το, Προδρ. ΙΙ Η 16, Πόλ. Τρωάδ. 650, Πουλολ. 424, Αχιλλ. Ν 1739, Παρασπ.

Βάρν. C 280, Θησ. Β′ [25^{7}, 79^{7}], Δ′ Υπόθ. [12], Θ′ [9^{2}], ΙΑ′ [25^{1}], Πικατ. 258, 263, ῞Ασμα σεισμ. 32, Φαλιέρ., Θρ. 83.

Το αρχ. ουσ. *θρήνος* το. Για τη λ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β′ 41. Η λ. και σήμ. ιδιωμ· (Βογιατζ., Γλώσσα ῞Ανδρ. 128).

Κλάμα, θρήνος: *τον έθαψε με κλάψιμον και με μεγάλον θρήνος* Θησ. Ϛ′ [62^{4}].

θρηνώ, Καλλίμ. 266, Διγ. (Trapp) Gr. 189, Διγ. Ζ 973, 2132, Διγ. (Trapp) Esc. 92, Χρον. Μορ. Ρ 28, Φλώρ. 80, 269, 750, Λίβ. Ρ 141, 2008, Λίβ. Sc. 2278, 2622, Λίβ. Esc. 3799, Λίβ. Ν 3082, 3219, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 561, 660, Αχιλλ. L 590, Αχιλλ. Ν 1666, 1731, Ιμπ. 562, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 214, Πικατ. 552, Πανώρ. Β′ 391, 561, Γ′ 495, Ερωφ. Δ′ 31, 182, Βοσκοπ. 401, 441, Διγ. ῞Ανδρ. 401^{30}, Ερωτόκρ. Γ′ 1623, Θυσ.^{2} 293, 331, 335, Ροδολ. Ε′ [173, 549], Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 102, Λεηλ. Παροικ. 412, 443, Διγ. Ο 373, 891, Διακρούσ. 69^{61}, 94^{11}, 105^{15}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 295^{2}, 315^{22}, 431^{21}, κ.π.α.

Το αρχ. *θρηνέω*. Η λ. και σήμ.

Α′ Ενεργ. **α**) (μτβ. και αμτβ.) κλαίω θρηνώ: *Εσείς βουνά θρηνήσετε και πέτραι ραγισθείτε* Θρ. Κων/π. Η 3· *εθρηνήσαμεν πικρώς τον θαυμαστόν Ακρίτην* Διγ. ῞Ανδρ. 412^{6}· **β**) (με σύστ. αντικ.): *θρηνείται θρήνον άμετρον* Φλώρ. 90. **Β′** Μέσ. (μτβ. και αμτβ.) κλαίω, θρηνώ: *Απήτις εθρηνίστηκεν, πάλι μοιρολογάται* Ριμ. κόρ. 748· *Αρχίζουν οι γυναίκες οι καημένες* (παραλ. 1 στ.) *να κλαίσι, να θρηνούνται τη σκλαβιάν-τως* Λεηλ. Παροικ. 243.

θρησκεία *η*.

Το αρχ. ουσ. *θρησκεία*. Η λ. και σήμ.

Θρησκευτική λατρεία: *ο σουλτάν Μπαγιαζίτης, ιδόντας την θρησκεία την νέα, απού εσήκωσε ο Ισμαήλ εις την πίστην-τους και την εκήρυττε εισέ όλην την Ανατολή εις τους εδικούς-του Τούρκους...* Χρον. σουλτ. 129^{23}.

θριαμβευτής ο, Ζήν. Β′ 346.

Από το *θριαμβεύω* και την κατάλ. *-τής*. Η λ. στη Σούδα (L-S) και σήμ.

Που κατόρθωσε κ. σημαντικό: *Τό σκήπτρο έχω στο χέρι-μου, θριαμβευτής λογούμαι* αυτ. Β′ 113· *θριαμβευτής και νικητής εμπήκε φορεμένος* αυτ. Β′ 275.

θριαμβεύω, Δούκ. 153^{15}.

Το μτγν. *θριαμβεύω*. Η λ. και σήμ.

Α′ Μτβ. **1**) Θριαμβολογώ: *εθριάμβευσαν αυτούς οι Τούρκοι και έδειξαν ότι «ιδού και οι Σέρβοι καθ' υμών εισί»* Σφρ., Χρον. μ. 102^{7}. **2**) (Προκ. για ηττημένο) διαπομπεύω (Για τη σημασ. βλ. Κουκ., ΒΒΠ Γ′ 185): *αυτόν τον...καρατομούσι και τη επαύριον θριαμβεύουσι τας κεφαλάς αυτών ανά την Τραπεζούντα όλην* Πανάρ. 73^{30}. **3**) Διαφημίζω: *Δέτε το πώς εσπούδαζαν οι άγιοι να κρύβουν τας αρετάς διά παντός, να μην τας θριαμβηύουν* (*-ηύουν* από μετρ. αν.) Βίος αγ. Νικ. 220· **Β′** (Αμτβ.) αναδεικνύομαι νικητής, νικώ: *κι' αν έχει σκήπτρο στη δεξιά και βασιλεύει, δεν είσαι 'ξαύτονε λιγότερ' άξια, μ' όλον οπού νικά και θριαμβεύει* Σουμμ., Παστ. φίδ. χορ. γ′ [87].

θρίαμβος ο, Θησ. Θ′ [34^{3}, 60^{2}], Ζήν. Πρόλ. 193, Ε′ 79.

Το αρχ. ουσ. *θρίαμβος*. Η λ. και σήμ.

1) Επινίκια πομπή· νίκη: *πάντοτες στους θρίαμβους, έτσι το συνηθούσαν* Θησ. Θ′

[35^{2}]. **2**) Επευφημία: *ποιες δόξες και ποιους θρίαμβους εδώ 'ρθες για να πάρεις;* Ζήν. Πρόλ. 112.

θρίπος ο.

Το αρχ. ουσ. *θρίψ*.

Σκουλήκι που τρώει το ξύλο, σαράκι: *Τίλλιν και αλέμου σπέρμα και θρίπον ψυκτόν... μετά ύδατος εψήσας τον ιέρακα θάλψον* Ορνεοσ. αγρ. 561^{14}.

θροΐζομαι, Χρον. Τόκκων 1611, 3159, Θησ. Η′ [27^{5}].

Από τον αόρ. του *θροώ*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *θροώ*).

Ταράσσομαι, τρομάζω: *Αμή ο δεσπότης πάντοτε εννοιάζετον μεγάλως, και πάντα εθροΐζετον και πάντα εφοβάτον* Χρον. Τόκκων 3305· *μέσα-του εθροΐζετον, έπνησκ' εκ τον θυμόν-του* Θησ. Η′ [49^{6}].

Η μτχ. ως επίθ.=τρομαγμένος: *Η κόρη εκροτίστηκε κ' εστάθη θροϊσμένη· ούτε ομπρός υπάγαινεν, ούτε πίσω ερχέτον* Θησ. Ε′ [81^{1}].

θρονεύω.

Από το ουσ. *θρόνος* και την κατάλ. *-εύω*.

Στρατοπεδεύω: *πας ο στρατός εξέβη κ' εις την Μιλάναν ερχόμενος εδώ κ' εκεί θρονεύει* (έκδ. *θρηνεύει*· διορθώσ.) Κορων., Μπούας 24.

θρονιάζω, Χρον. Μορ. Η 3463, 8605.

Από το ουσ. *θρόνος* και την κατάλ. *-ιάζω*. Η λ. και σήμ.

1) Ενθρονίζω, εγκαθιστώ κάπ. σε θρόνο: *εκλέξασιν δι' αφέντην-τους και βασιλέα εθρονιάσαν* Χρον. Μορ. Η 1209· *εις το σκαμνί της βασιλείας να τον έχουν θρονιάσει* Χρον. Μορ. Η 490· *τον* (ενν. *τον ῞Αγιο Πέτρο*) *εθρόνιασε ο Χριστός πρώτον της οικουμένης* Χρον. Μορ. Η 775. **2**) Καθαγιάζω, εγκαινιάζω (Αγία Τράπεζα): *ούτως ασήμωσε δώδεκα κολόνες και έστησέν-την απάνω και εχρύσωσεν αυτάς και εθρόνιασέν-την* (ενν. *την Αγ. Τράπεζα*) *μετά λειψάνων αγίων μαρτύρων* Διήγ. Αγ. Σοφ. 156^{22}.

θρονί(ον) το, Πόλ. Τρωάδ. 706, Χρον. Μορ. Ρ 4204, Φλώρ. 1698, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 275, Βεν. 41, Χούμνου, Κοσμογ. 838, Γεωργηλ., Βελ. 88, Πικατ. 119, Πεντ., ῞Εξ. Χ 15, Αρσ., Κόπ. διατρ. [162], Παϊσ., Ιστ. Σινά 442, Κυπρ. Ερωτ. 8^{10}, Ερωφ. Α′ 604, 615, Ιστ. Βλαχ. 1506, Ερωτόκρ. Α′ 1295, Δ′ 370, Ε′ 347, Θυσ.^{2} 703, Στάθ. (Martini) Ιντ. β′ 128, Ροδολ. Α′ [155], Ροδολ. (Μανουσ.) Δ′ [144], Διηγ. Παιδ. (Tsiouni) 916, Λιμπον. 396, Ζήν. Α′ 336, Β′ 119, Τζάνε, Κρ. πόλ. 578^{23}, Δωρ. Μον. (Βαλ.) 44, Πανώρ. Δ′ 351, κ.π.α.

Από το ουσ. *θρόνος* και την κατάλ. *-ιον*. Η λ. στο Etymologicum Magnum (Steph., Θησ., λ. *θρόνιον*). Ο τ. *θρονί* και σήμ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ϛ′ 443) και στη λογοτ.

1α) Θρόνος βασιλικός ή ιερατικός: *Ο βασιλεύς εκάθισεν επάνω στο θρονί-του* Αρσ., Κόπ. διατρ. [1443]· *έξωθεν υπάρχει νάρθηξ ωραίος και θρονί διά τον ιεράρχη* Παϊσ. Ιστ. Σινά 1046· **β**) (μεταφ.) βασίλειο· βασιλική εξουσία: *είπεν ότι χέρι επί θρονί του Κύριου* Πεντ. ῞Εξ. XVII 16· *μόνα το θρονί να μεγαλύνω από εσέν* Πεντ. Γέν. XLI 40· **γ**) κυριαρχία· δύναμη: *πως το θρονί τ' Αγαρηνού ογλήγορα θα πέσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 387^{4}· *να μην ψηφού το βασιλιό, μηδέ και το θρονί-ντου* Στάθ. (Martini) Ιντ. β′ 113· **δ**) πρωτεύουσα, βάση: *να πάρει και την Ρώμα, λέγει, όπού ήτονε το θρονί της μοναρχίας του Και-*

σαρος Χρον. σουλτ. 119[22]. **2α**) Κάθισμα: *[σ]το θρονί τον έβαλε και τάβλα φέρνει ομπρός-του* Κακή μάννα 25· *βάνω θρονίν και λέγω-της: «Έλα, κερά, να ζήσεις...»,* Φαλιέρ., Ενύπν. (v. Gem.) 115· **β**) (μεταφ.) έδρα, βάση· στήριγμα: *εις την Αθήνα, που 'τονε ... ...το θρονί της αρετής* Ερωτόκρ. Α' 26· *Μεγάλε βασιλιέ, θρονί τση δικιοσύνης* Ερωτόκρ. Ε' 1335· **γ**) θέση, αξίωμα: *εις το ψηλότερον θρονίν να φτάσεις* Κυπρ. ερωτ. 104[43]· *εμέν έστρεψεν ιπί το θρονί-μου* Πεντ. Γέν. XLI 13.

θρονιστήριον το.

Από τον αόρ. του *θρονίζω* και την κατάλ. *-τήριον.*

Αίθουσα του θρόνου: *Ηφαίστου θρονιστήριον ούτος κατεθρονίσθη* Βίος Αλ. 1481.

θρόνος ο, Ασσίζ. 220[9], Διάτ. Κυπρ. 501[16], Διγ. (Trapp) Gr. 65, Χρον. Μορ. P 914, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 81, 618, Φλώρ. 1603, Αχιλλ. N 152, Βεν. 73, Γεωργηλ., Βελ. 677, Ριμ. Βελ. 37, 714, Διήγ. Αγ. Σοφ. 151[28], Έκθ. χρον. 6[6], Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1235, Χρον. σουλτ. 65[31], Ιστ. πολιτ. 44[1], Ιστ. πατρ. 94[14], Ιστ. Βλαχ. 452, Διγ. Άνδρ. 403[1], Ζήν. Πρόλ. 164, Δ' 30, Διακρούσ. 75[18], 119[30], κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *θρόνος*. Η λ. και σήμ.

1) Κάθισμα: *Εκ της χειρός λαβούσης-με και θρόνον εκτεθείσης* Προδρ. IV 243· (μεταφ.) βάση, στήριγμα: *Ρήγα χριστιανικότατε, θρόνε δικαιοσύνης* Κορων., Μπούας 67. **2α**) Θρόνος (βασιλικός ή κυβερνητικός, ιερατικός, δικαστικός): *διότι τον εκατέβασαν* (ενν. *τον πρεβεδούρο*) *με παρρησία επί θρόνου εις μία καθήκλα* Σουμμ., Ρεμπελ. 175· *Ανήλθε δέ εις τον πατριαρχικόν θρόνον ο κυρ-Μάρκος ο Ξυλοκαράβης* Έκθ. χρον. 28[7]· *οι κριτάδες ουδέν έχουν άδειαν...να ακούσουν τινός, αφού καθίσουν εις τον θρόνον-τους* Ασσίζ. 4[16]· (ως προσφών. της Παναγίας): *χαίρε, θρόνε Κυρίου* Εις Θεοτ. 105· **β**) βασιλική εξουσία: *χωρίς θελήματος Θεού ελάμβανον τον θρόνον* Θρ. Κων/π. Βαρβ. 16· **γ**) έδρα της βασιλικής ή της εκκλησιαστικής εξουσίας, πρωτεύουσα: *Ήλθεν εις την Κωνσταντινούπολιν, εις τον θρόνον της βασιλείας αυτού* Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς) 18· *αυτός* (ενν. *ο γνήσιος μητροπολίτης Μονεμβασίας*) *μη έχων πού να καθίσει να κάμει θρόνον* Ιστ. πατρ. 143[7]· **δ**) βασίλειο, κράτος: *άξιος να κυβερνάς τον της Κραγέβας θρόνον* Ιστ. Βλαχ. 4.

θρόνος το.

Από το ουσ. *θρόνος* με αλλαγή γένους.

Έκφρ. *του ουρανού τα θρόνη*=ο παράδεισος: *να βάλει τον αμαρτωλόν στου ουρανού τα θρόνη* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 154.

θρούμπος ο, βλ. *θρύμπος.*

θρυβόξυλο το, βλ. *θρυμβόξυλο.*

θρύβω, Λίβ. N 76· μτχ. *θ ρ ύ β α ς,* Γλυκά, Στ. 231.

Το αρχ. *θρύπτω* (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α', 283). Η λ. το 12. αι. (Βλ. L-S) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *θρύπτω*).

(Ενεργ. και μέσ.) θρυμματίζομαι, συντρίβομαι, σπάζω: *άμα γουν έλθει το θέρος, μέλλει θρύψαι το λιθάριν και ο σκώληξ έβγει θέλει* Πτωχολ. α 394· *τα όρη όλα θρύβονται, τα δάση συντρομάσσουν* Γαδ. διήγ. 84· *Το πυρ σβεννύει παρευθύς και θρύβουνται τα ξίφη* Φλώρ. 1200.

θρυμβόξυλο το· *θ ρ υ β ό ξ υ λ ο,* Προδρ. III 299 (χφ. C) (κριτ. υπ.)· *θ ρ υ-*

π τ ό ξ υ λ ο, Προδρ. III 299 (χφ. g) (κριτ. υπ.).

Από το ουσ. *θύμβρον* (το) (Andr., Lex.) και το ουσ. *ξύλον.* Ο τ. *θρυπτόξυλο* πιθ. με επίδρ. του *θρύπτω.*

Κλωνάρι θρύμβου: *στάζει γαρ τρις το έλαιον ο μάγειρος απέσω και βάλλει και θρυμβόξυλα τινά προς μυρωδίαν* αυτ. III 299.

θρύμμα το, Προδρ. I 265, II G 105, Πεντ. Λευιτ. VI 14.

Η λ. στον Ιπποκράτη.

Κομμάτι ψωμιού (ή άλλου φαγώσιμου): *πάντα πεινών αγανακτώ, κινούμαι εις το αγιοζούμιν διά να εύρω θρύμματα να φάγω να χορτάσω* Προδρ. III 310· *συναγρίδα πεπανή εκ τας καλάς τας πρώτας! ε, να έφαγα εκ τα θρύμματα, να έπια εκ το θουμίν-των* Προδρ. III 155.

θρύμπος ο· *θ ρ ο ύ μ π ο ς.*

Από το ουσ. *θύμβρα* (Για την ετυμολ. βλ. Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Β' 300-1 και Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 60). Η λ. στο Du Cange, Appendix.

Είδος φυτού αρωματικού: *Περί θρύμπων ή θρύμπη* Ιατροσ. κώδ. ανη'.—Ως προσωποπ.: *μετά Κυμίνου του κόμιτος, Θρούμπου του πρωτοσπαθαρίου* Πωρικ. Απ. 11.

θρυπτόξυλο το, βλ. *θρυμβόξυλο.*

θυγάτηρ -τέρα η, Χρον. Μορ. H 7319, Λίβ. P 1163, Λίβ. N 2318, Αχιλλ. L 737, Αχιλλ. N 758, Χρον. Τόκκων 3140, Πανώρ. Α' 96, Β' 61, 122, Γ' 27, 77, 87, 213, 364, Ερωφ. Δ' 159, 177, 449, 541, 629, Ερωτόκρ. Α' 51, 67, 502, 727, Β' 119, Γ' 85, 113, 1029, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 28, 77, 144, 189, κ.π.α.· *θ ε γ α τ έ ρ α,* Πεντ. Γέν. V 30, VI 2, Λευιτ. X 14, XI 16, XIX 29, XXII 12, XXVI 29, Αρ. VI 14, Δευτ. V 14, VII 3, XII 12, XVI 11, XXIII 18, XXVIII 32, 53, XXXII 19, Χρον. σουλτ. 54[1], 62[31], κ.π.α.· *θ υ γ α τ έ ρ α ν?,* Χρον. Τόκκων 1126· *θ υ γ α τ ή ρ,* Χρον. Μορ. P 1195· γεν. εν. *θ υ γ α τ ε ρ ό ς,* Διήγ. Αλ. V 58· αυτ. εν. *θ υ γ ά τ η ρ,* Ιμπ. (Legr.) 294.

Το αρχ. ουσ. *θυγάτηρ.* Οι τ. *θεγατέρα* και *θυγατερός* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

1α) Θυγατέρα: *παραδίδομεν εις τον γαμβρόν ημών...την γνήσιαν ημών και φιλτάτην θυγατέρα* Σπανός (Eideneier) D 1681· *τη θυγατέρα του ρηγός, τ' αφέντη μας την κόρη* Ερωτόκρ. Α' 151.—Ως προσφών.: *Τάχα να παντρευτήκετε, θαρρώ, παρακαλείτε, στην ψή-μου, θυγατέρες-μου, την ώρα δε θωρείτε* Πανώρ. Δ' 90· **β**) νέο κορίτσι, κοπέλα: *κ' επέφταν καθημερινό νέοι και θυγατέρες* Τζάνε, Κρ. πόλ. 154[26]. **2**) Πνευματικό παιδί: *Παρακαλώ και δέομαι πολλά* (ενν. *άγιε πατριάρχα*) *και προσκυνώ-σας* (παραλ. 1 στ.) *δέησιν να ποιήσετε διά τον βασιλέα και δι' εμέ βασίλισσαν μικράν-σας θυγατέρα* Αρσ., Κόπ. διατρ. 1202.

θυγάτριον το.

Το μτγν. ουσ. *θυγάτριον.*

Κοπελίτσα: *Τα τρυφερά θυγάτρια τ' αρχονταναγυιωμένα* Θρ. Κύπρ. M 62.

θύελλα η· *θ υ έ λ λ η,* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 446.

Το αρχ. ουσ. *θύελλα.* Ο τ. *θυέλλη* από μετρ. αν. Η λ. και σήμ.

Θύελλα: *επέπεσεν επ' αυτούς γνόφος και θύελλα* Ηπειρ. 237[4].

θυμαίνω, Μυστ. 57.

Το αρχ. *θυμαίνω*. Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 168).

(Μέσ.) οργίζομαι, θυμώνω: *Γίνωσκε ός θυμαίνεται πολλά και υπέρ το μέτρον* Σπαν. (Λάμπρ.) Va 411.

θυμελική *η*.

Το θηλ. του επιθ. *θυμελικός* ως ουσ. (L-S, λ. *θυμελικός*).

Θεατρίνα· γυναίκα ελευθερίων ηθών: *Αι θυμελικαί ή πόρναι καλώς συνάπτονται νομίμως, ως δ' αν βούλωνται* Ελλην. νόμ. 541[6].

θύμημα το.

Από το ουσ. *ενθύμημα* (Βλ. όμως και Passow, Handwört.). Η λ. στο Somav. και στο Βλαστού, Συνών.

Ανάμνηση: *άρτε τινάν ουδέν έχω δι' εμέναν να θυμίζει, έρωταν έχω μοναχά, τάχα θαρρώ εις εκείνον, ελπίζω εις την καρδίαν-σου να ρίξει θύμημά-μου* Λίβ. Esc. 1296 (κριτ. υπ.).

θυμημός ο.

Από το *θυμούμαι*.

Θύμηση: *Μη φουβεθείς από αυτουνούς θυμημό να θυμηθείς το ός έκαμεν ο Κύριος ο Θεός-σου του Φαρώ και όλης της Αίγυφτος* Πεντ. Δευτ. VII 18.

θύμησις-ση η, Λίβ. Esc. 3812, Λίβ. N 3242, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 94, Θησ. Πρόλ. [1], Βεντράμ., Φιλ. 147, Αχέλ. 934, 1033, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 462, Ερωφ. Δ' 381, Ερωτόκρ. Α' 115, Στάθ. (Martini) Β' 155, Γ' 6, Ροδολ. (Μανούσ.) Δ' [496], Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 126, Ζήν. Πρόλ. 79, Α' 5, Τζάνε, Κρ. πόλ. 557[12], 584[9], κ.α.

Από το *θυμούμαι*. Η λ. και σήμ.

1α) Μνήμη: *όλ' οι Ρωμιοί τι πάθασι δε γράφουνται· μ' αφήνει η θύμησις, γιατί καιρός κι' ο τόπος μακρεμένος* Τζάνε, Κρ. πόλ. 414[15]· *πασαείς οπ' αγαπά να γιάνει την ζωήν-του ας διώχνει τά πικραίνεται από την θύμησίν-του* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 164· **β**) σκέψη: *χρείαν ό,τι έχου* (ενν. *οι φτωχοί*) *κι' όχι πλια πιάνουσι ογιά ζωή-τως με δίχως πράμ' ανήμπορο νά 'χου στη θύμησή-τως* Ροδολ. (Μανούσ.) Δ' [48]· φρ. *έχω θύμησιν*=λογαριάζω, υπολογίζω, σκέφτομαι: *μόνον να λογαριάζουσιν οκαί να τα πληθύνουν και θύμησιν δεν έχουσιν αυτών οπού τ' αφήνουν* Απόκοπ. Επίλ. Ι' 552· *Αμ' εκράτουν κ' εμαζώνα και θύμησιν δεν είχα διά την ψυχήν την ταπεινήν να δώσω λίγην ψίχα* Απόκοπ. Επίλ. Ι' 543. **2α**) Ανάμνηση, ενθύμηση: *Ω πικραμένη θύμησις, που παίρνεις την χαράν-μου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [932]· *Μα μη μου λησμονήσετε κ' εμέ, παρακαλώ σας· σκιάς με τη θύμηση ο 'λεεινός να στέκω πάντα ομπρός-σας* Πανώρ. Β' 514· φρ. (1) *δίδω θύμησιν*=υπενθυμίζω: *'ς τούτο σας δίδω θύμησιν ως για παραγγελία: βασίλεια ξεπέσασιν οκ την φιλαργυρία* Βεντράμ., Φιλ. 9· (2) *βάνω κ. εις* (ή *για*) *θύμηση*=κάνω κ. να μείνει στη μνήμη: *Την παρούσαν διήγησιν εβουλήθηκέ-μου ...να την βάλω εισέ θύμηση διά ποία αφορμή και αιτία ο λαός όλος της χώρας του άνωθεν νησιού εσηκώθηκαν* Σουμμ., Ρεμπελ. 157· *Βλέποντα τα αιχμάλωτα, Μερκούριον δοξάζε, πώς δι' ολίγου του καιρού εποίκε μέγα πράγμα, οποίον άξιον να βαλθεί για θύμησιν στο γράμμα* Κορων., Μπούας 116· **β**) ενθύμιο: *μίαν καδένα ολόχρυση στον τράχηλόν-του βάνει να την βαστά για θύμηση* Τζάνε, Κρ. πόλ. 328[25]. **3**) Συνήθεια, έθιμο: *Η ορδινία η αυθεντική οπού εδόθη κατά την θύμησιν εις το σενάτο* Σουμμ., Ρεμπελ. 166.

θυμητικό(ν) το.

Το ουδ. του επιθ. *θυμητικός* (Steph., Θησ.) ως ουσ. Η λ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.) και σήμ.

1) Το θυμοειδές (σύμφωνα με την πλατωνική αντίληψη): *λέγω δέ τριμερές το λογιστικόν αυτής* (ενν. *της ψυχής*), *το θυμ[ητ]ικόν και ‹το› επιθυμ‹ητ›ικόν* Γρηγορίου, Βίος οσ. Ρωμύλ. 16[6]. **2**) Ανάμνηση: *θυμητικό δεν είχεν* Συναδ., Χρον. 31. **3**) Ευκολία στη μνήμη: *είχε το θυμητικόν, ευρήκε και τον τόπον και έμαθε τα γράμματα χωρίς κανένα κόπον* Ιστ. Βλαχ. 465.

θυμιάζω, Σπανός (Eideneier) A 530, 535, Φυσιολ. (Offerm.) G 142[14], Φυσιολ. 365[14], Θησ. Ζ' [94[2]], Παϊσ., Ιστ. Σινά 117, 633, 720, 731, 1204, Διήγ. ωραιότ. 587, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [500].

Από τον αόρ. του *θυμιάω*. Η λ. στα Γεωπονικά (L-S) και σήμ.

(Μτβ. και αμτβ.) θυμιατίζω: *πάσα ναόν εθύμιασε* Θησ. Ζ' [48[2]]· *σφόδρα θυμιάσαντες πάντες οι στρατιώται* Βίος Αλ. 5574.

θυμιαίνω.

Η λ. σε Γλωσσάρ. (L-S).

Θυμιατίζω: *όλους εθύμιανέ-τους* Θησ. Ζ' [29[2]].

θυμίαμα το, Ιερακοσ. 489[26], 497[3], 500[2], Διγ. (Trapp) Gr. 1831, Σπανός (Eideneier) A 44, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 333 (γεν. *θυμιαμάτου*), Δούκ. 327[14], Αιτωλ., Μύθ. 50[4], Δωρ. Μον. XVIII, Αγαπητ., Εις αγ. Δέκα 580· *θ υ μ ι ά μ α,* Θησ. Ζ' [28[6]] (έκδ. *θυμίαμα*· διορθώσ. σε *θυμιάμα*).

Το αρχ. ουσ. *θυμίαμα*. Ο τ. *θυμιάμα* και σήμ. ιδιωμ. Η λ. και σήμ.

α) Θυμίαμα: *βάνοντες θυμίαμα θυμιάζουσι τον τόπον* Παϊσ., Ιστ. Σινά 117· **β**) θύμιασμα, θυμιάτισμα: *τον αέρα μυρίζουσαι οσμές θυμιαμάτων* Διγ. (Trapp) Gr. 1798.

θυμιαντήρι το, βλ. *θυμιατήρι(ον)*.

θυμίασμα το (I)· *θ ύ μ ι α σ μ α.*

Η λ. σε παπυρ. (L-S Suppl.) και σήμ.

α) Καπνός του θυμιάματος: *αν στες αγίες-σας τράπεζες, το θύμιασμα στραβαίνει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [447]· **β**) θυμιάτισμα: *ανισωστάς και βρεθεί...η ψυχή...καθαρά και αναμάρτητος, τότες έρχεται...εις τους ορανούς και συναπαντούσι(ν)-τ(η)...άγγελοι φωτεινοί με θυμιάσματα* Αποκ. Θεοτ. II 58.

θυμίασμα, (II)· *θυμιάσματα,* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 276, εσφαλμ. γρ. διορθώσ. *θυμίσματα* (Βλ. και κριτ. υπ., καθώς και το ά. *θύμισμα*).

θυμιατήρ ο.

Από το *θυμιάω* και την κατάλ. *-τήρ*. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

Θυμιατό: *έστειλε... πάντας τους επισκόπους-του... μετά λαμπάδων και φανών, πολλών θυμιατήρων* Αρσ., Κόπ. διατρ. [792].

θυμιατήρι(ον) το, Ντελλαπ., Λόγ. παρακλ. 85, Διήγ. Αγ. Σοφ. 157[19], Έκθ. χρον. 46[20], Εις Θεοτ. 10, Ιστ. πατρ. 130[17], Παϊσ., Ιστ. Σινά 238, 320, 560, 683, 764· *θυμιαντήρι,* Πεντ. Έξ. XXV 38, XXVII 3, XXXVII 23, Λευιτ. X 1, XVI 12, Αρ. IV 9, 14, XVI 17, XVII 3.

Το αρχ. ουσ. *θυμιατήριον*. Η λ. και σήμ.

Θυμιατό, λιβανιστήρι: *είχαν θυμιατήρια ολόχρυσα* Πόλ. Τρωάδ. 710.

θυμιατίζω.

Από το επιθ. *θυμιατός* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. το 10. αι. (L-S) και σήμ.

Θυμιατίζω: *ηπήρεν σμύρνον και λίβανον και εθυμιάτισε τα μνήματά-τους* Alexanderroman b 59[10].

θυμιατό(ν) το, Ιστ. Βλαχ. 1672, Δωρ. Μον. XXXII, Πανώρ. Δ' 266, Συναδ., Χρον. 69.

Το ουδ. του επιθ. *θυμιατός* ως ουσ. (Για τη λ. βλ. L-S, λ. *θυμιατός*). Η λ. και σήμ.

α) Θυμιατό, λιβανιστήρι: *το θυμιατόν του φέρνουσιν και πιάνει και θυμιάζει* Ιμπ. (Legr.) 512· **β**) θύμιασμα· μέρος της εκκλ. ακολουθίας κατά το οποίο θυμιάζει ο διάκος ή ο ιερέας το εκκλησίασμα: *Όταν εξέλθω γαρ μικρόν από της εκκλησίας, αν ραθυμήσω πώποτε και λείψω από τον όρθρον, ου φέρειν όλως δύναμαι τας προσταγάς εκείνων· το «πού ήτον εις το θυμιατόν; ας βάλλει μετανοίας»* Προδρ. III 41.

θυμιατός ο, Κώδιξ βιβλιοθήκης μονής Πάτμου 513· *φυμιατός*.

Η λ. στον Ιπποκράτη (L-S), σε έγγρ. του 13. αι. (ΝΕ 7, 1910, 41) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

α) Θυμιατό, λιβανιστήρι: *Χιλιάδες άνθρωποι με...θυμιατούς εσυναπάντησαν τον Αλέξανδρον και εθυμιασάν-τον* Alexanderroman b 66[24]· **β**) θύμιασμα (Για τη σημασ. βλ. και Dawkins [Μαχ. Β' σ. 84]): *«Αφέντη, ήξευρε, ότι είναι αμαρτίες οι ποίες συγχωρούνται με τον φυμιατόν»* Μαχ. 66[21].

θυμίζω, Λίβ. Esc. 4086, Δεφ., Λόγ. 319, Πανώρ. Γ' 236, Ερωφ. Ιντ. δ' 65, Ευγέν. 1110, Τζάνε, Κρ. πόλ. 364[2].

Το μτγν. *θυμίζω* (Passow, Handwört.). Η λ. και σήμ.

Ι (Ενεργ. μτβ.) υπενθυμίζω: *Να του θυμίζει τα πρεπά και να του αρμηνεύγει* Ερωτόκρ. Α' 1324. **ΙΙ** (Μέσ.) θυμάμαι: *την κόρην είχεν κατά νουν, θυμίζετον το κάλλος* Διγ. Α 1797.

θύμιον το.

Το μτγν. ουσ. *θύμιον*.

Ενθύμιο: *μένει μ' εσέν για θύμιον η καρδιά-μου* Κυπρ. ερωτ. 62[5].

θύμισμα το.

Από το *θυμίζω*. Η λ. στο Βλάχ. και στο Somav. και σήμ. ιδιωμ. (Μεγ., ΕΛΑ 2, 1940, 159).

Ενθύμηση, ανάμνηση: *θυμίσματα του νου* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 276 (χφ. N) (κριτ. υπ.).

θυμόκλωστος, επιθ.

Από το ουσ. *θυμός* και το *κλώθω*.

«Κλωσμένος» με αγάπη: *εις ευγενίδας δάκτυλον είδα παρανυχίδι αχρυσόν και θυμόκλωστον και ποθοτυλισμένον* Ερωτοπ. 354.

θυμός ο, Καλλίμ. 670, Διγ. (Trapp) Gr. 2655, Διγ. Ζ 199, Πόλ. Τρωάδ. 583, Χρον. Μορ. Η 4916, Φλώρ. 619, Λίβ. Sc. 395, Λίβ. Esc. 3916, Λίβ. N 440, 1175, Αχιλλ. L 414, 1029, Αχιλλ. O 128, Μαχ. 168[16], 206[31], 250[34], 256[22], Δούκ. 203[7], Έκθ. χρον. 80[13], Αχέλ. 2054, Πανώρ. Β' 260, 262, Ερωφ. Α' 124, Β' 166, Δ' 42, 95, Ε' 78, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 205, 519, Τζάνε, Κρ. πόλ. 200[15], 206[15], κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *θυμός*. Η λ. και σήμ.

1α[1]) Οργή, θυμός: *μέσα στη θέρμη του θυμού το δίκιο δε γνωρίζει* Ερωφ. Δ' 276· Φρ. *ανεβάζω θυμόν*=θυμώνω: *εγώ ανέβασα θυμόν, λέγω: ας τον γυρίσουν* Λόγ. παρηγ. O 708· *ανεβαίνω εις θυμόν*=θυμώνω: *εκείνη ανέβην εις θυμόν και λέγει: ας τον ευρούσιν και ας του επάρουν το χαρτίν και πάλι ας υπαγαίνει* Λόγ. παρηγ. L 698· **α[2]**) (ως σύστ. αντικ.): *θυμόν εγώ ου θυμώνομαι, οργήν ου χολιάζω* Λίβ. N 1005· **β**) πολεμικό μένος, μανία: *πελεκυφόρους πεζούς αρεΐκῳ θυμῷ ζέοντας* Δούκ. 227[25]· *με θυμόν οι Αγαρηνοί τον Μιχαήλ αρπούσι* Λίμπον. 372· *επήδα ωσά να επέτα ωσάν πουλίον και θυμόν ακράτητον είχεν εις την ράβδον* Διγ. Άνδρ. 384[9]· **γ**) (μεταφ.) θαλασσοταραχή: *η θάλασσα, όταν θυμόν και οργήν περίσσαν πιάνει* Αχέλ. 625· (έκφρ.) *θυμός της θάλασσας*=θαλασσοταραχή: *μηδένας οπού πνίγεται κι' άλλος τόνε γλυτώσει εκ τον θυμόν της θάλασσας χαράν δεν παίρνει τόση* Τζάνε, Κρ. πόλ. 300[22]. **2**) Καταστροφή: *Διά την πατρίδα και δικούς πολλά πικρά λυπήθη κ' εστράφην κ' είδεν τον θυμόν κ' εδέρνετον στα στήθη* Χούμνου, Κοσμογ. 1140. **3α**) Διάθεση: *θαυμάζω ακόμη εις τον θυμόν της Ερωτοκρατορίας* (κριτ. υπ.), *πώς εις έναν άνθρωπον μακροθυμεί τα τόσα* Λίβ. Esc. 301· (έκφρ.) *από θυμού*=πρόθυμα: *ήλθεν οκάτι πτερωτόν παιδόπουλον εις αύτην να πέτεται εις τον ουρανόν και απέ θυμού να δράμει, να έμπει εις τον κοιτώναν-της* Λίβ. Esc. 1322· **β**) επιθυμία, πόθος: *Αμή εμένα ολοένα ο θυμός επερίσσευέ-με και η φλόγα της καρδίας-μου περισσότερον εξήπτεν και πάντοτε εσπούδαζα να αποφύγω την αμαρτίαν* Διγ. Άνδρ. 396[9]· *ως πότες δε θέλει ακούσει το θυμό τση εγδίκησης τον τόσο η κάμερα η βασιλική;* Ζήν. Α' 21. **4**) Δηλητήριο: *θυμός των οφιών το κρασί-τους και φαρμάκι δράκων ελεημονητό* Πεντ. Δευτ. XXXII 33.

θυμούμαι, Διγ. (Trapp) Esc. 518, 1721, 1751, Χρον. Μορ. Η 662, 5552, 8417, Φλώρ. 884, Ερωτοπ. 62, 245, 575, Αχιλλ. N 1194, 1622, Χρον. Τόκκων 1348, Θησ. Β' [24[8]], Ιμπ. (Legr.) 599, Πεντ. Δευτ. V 15, Χρον. σουλτ. 76[11], Πανώρ. Γ' 339, Δ' 328, Ερωφ. Β' 391, Δ' 354, 701, 736, Ιστ. Βλαχ. 1725, Ερωτόκρ. Α' 544, Β' 1486, Γ' 1735, Στάθ. (Martini) Α' 292, Β' 91, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 41, 111, Φορτουν. (Vinc.) Α' 235, Β' 4, Ζήν. Ε' 112, Διγ. O 1152, 1233, 2023, Τζάνε, Κρ. πόλ. 136[23], 224[24], 539[22], 559[23], κ.π.α.· *αθθυμούμαι,* Θρ. Κύπρ. M 243· *αθυμούμαι,* Χούμνου, Κοσμογ. 1697· *'θθυμούμαι,* Θρ. Κύπρ. M 619· μτχ. εν. (ονομ. πληθ.) *θυμούντες,* Παϊσ., Ιστ. Σινά 341· *θυμώντα(ς),* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 527, 568, Θησ. Πρόλ. [3], Β' [27[7]], Ιμπ. (Legr.) 146, Πανώρ. Α' 359, Ερωφ. Β' 350, Δ' 586, Σταυριν. 1295, Ερωτόκρ. Α' 848, Γ' 846, Ε' 990, 1233, Ροδολ. Β' [367, 450], Διήγ. πανωφ. 58, Διήγ. ωραιότ. 119, 164, Σουμμ., Παστ. φιδ. Γ' [1242], κ.α.

Για τη λ. βλ. Ανδρ., Λεξ. Οι τ. στο κυπρ. ιδίωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 434, 559). Η λ. στο Somav. και σήμ.

1α) Βάζω, έχω κ. στο νού-μου, σκέφτομαι, συλλογίζομαι: *πράγμα κακόν μη θυμηθείς, μηδέ συνηγορείς-το* Σπαν. Β 282· *Πάλι πολλά ενεστέναξες, του φαητού θυμάσαι, λογιάζω, πλιότερα από με* Στάθ. (Martini) Α′ 132· *μόνο να το θυμηθώ, να το καλολογιάσω* Ερωτόκρ. Α′ 965· *Μηδέ θυμάσαι τραγουδιού, την παιδωμή-σου πάψε* Ερωτόκρ. Α′ 751· *εις κείνους τα μοιράσασιν, όπως να του θυμούνται* Κορων., Μπούας 104· **β**) ξαναφέρνω κ. στη μνήμη-μου, θυμάμαι: *Μα 'τσά και το θυμήθηκα, το Γύπαρη γαμπρό-σου για ποια 'φορμή δεν τόνε θες, Γιαννούλη, στο Θεό-σου;* Πανώρ. Γ′ 359· *θεριά περίσσα θυμούμαι πως εσκότωνα* Πανώρ. Δ′ 6· *Τούτό 'ναι αλήθεια σαν το λες· τώρα εθυμήθηκά-το* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [1230]· (με σύστ. αντικ.) *θυμημό να θυμηθείς τό ως έκαμεν ο Κύριος ο Θεός-σου του Φαρώ* Πεντ. Δευτ. VII 18· **γ**) μνημονεύω: *να σας θυμούμαι τάσσω-σας πάντα στην προσευχή-μου* Πανώρ. Δ′ 408. **2α**) Στοχάζομαι, αναλογίζομαι: *Τα βάσανα εθυμήθηκα απὄχω καμωμένα του Γύπαρη* Πανώρ. Ε′ 86· *Οπού θυμάται θάνατον εκείνος... τα γήινα καταφρονεί και ουρανόν γυρεύει* Ιστ. Βλαχ. 1349· *πως αγάπησες κ' εσύ πολλές φορές θυμήσου* Πανώρ. Δ′ 328· **β**) έχω στο νού-μου, νοιάζομαι κάπ.: *θυμού για το Τζαβάρλα-μας* Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 107. **3α**) Μου έρχεται μια σκέψη, μια ιδέα: *λαλήσαι μέρος των αυτού πράξεων εθυμήθην* Αξαγ., Κάρολ. Ε′ 30· *Αυτός του εθυμήθηκεν να υπά εις τον βασιλέα* Χρον. Τόκκων 2899· *ο κόσμος πώς πορεύεται να τους ειπώ εθυμήθην* Απόκοπ. 130· **β**) έχω κατά νου, σκοπεύω: *Εύρει-σε ο Θεός, αυθέντη-μου, α με απαλησμονήσεις, ή αν θυμηθείς άλλην να περιλάβεις* Διγ. Esc. 479· **γ**) μου έρχεται κ. στο νού, με βοηθάει η μνήμη-μου: *Όλα-του τα καμώματα στέκομαι και λογιάζω και δεν θυμούμαι να τα πω και να τα λογαριάζω* Γαδ. διήγ. 468. **4α**) Αναπολώ, νοσταλγώ: *Τση νιότης τσι ξεφάντωσες ποτέ-σου μη θυμάσαι* Πανώρ. Γ′ 341· **β**) φαντάζομαι· ονειρεύομαι: *ας θυμηθεί παράδεισον, παράδη και να του έλθει* Ch. pop. 214· *γάδαρον εθυμήθηκε τον κύρην τον δικό-του* Αιτωλ., Μύθ. 139^{7}. **5α**) Λαβαίνω κ. υπόψημου, λογαριάζω: *Τούτο θυμήθη ο λογισμός κ' είπε για ν' αγαπήσω* Ch. pop. 433· *θύμου, Κροίσο βασιλεύ, διά την φιλαργυριά-σου* Βεντράμ., Φιλ. 23· **β**) έχω κ. υπόψη-μου, ξέρω: *Ωσάν τ' ορίζει εκεί ο Χριστός, κρένω να το θυμάστε* Πένθ. θαν.[2] 517· *Γιαννούλη 'ς τσι κακομοιριές τω γερατειών εμπήκα, ζωή και διάξες άλλαξα και τά θυμάσαι αφήκα* Πανώρ. Γ′ 284· **γ**) (προκ. για προειδοποίηση ή απειλή): *μα τάσσω-σας, με δάκρυα θε να μου θυμηθείτε* Τζάνε, Κρ. πόλ. 556^{18}· *μηδέ λόγο μη μου πεις ποτέ-σου απάνω 'ς τούτο, α θες να σμίγεις μετά με, πάντα-σου και θυμού-το* Πανώρ. Γ′ 640.

θυμούντες, μτχ., βλ. *θυμούμαι.*

θυμώ, Ευρετ. Ερωτόκρ. (Ερωτόκρ. 767^{105}).

Από τον αόρ. του *θυμίζω.* Η λ. και σήμ. ιδιωμ.

Θυμίζω: *θυμάς-μου πράγματα πού 'ναι για την τιμή-μου* Κορων., Μπούας 26.

θυμώδης, επίθ., Ερμον. Δ 260, Λίβ. Ρ 714, Λίβ. Esc. 1002, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2558, Βακτ. αρχιερ. 150, 155.

Η λ. στον Αριστ.

1) Ευέξαπτος: *Θυμώδης πας και μανικός ψέγεται παρά πάντων* Λίβ. Ν 863· **2**) Ορμητικός: *ήτονε καλός βασιλεάς...και ανδρειωμένος και θυμώδης εις τον πόλεμο* Χρον. σουλτ. 45^{4}.

Το ουδ. *θυμώδες* ως ουσ.=έξαψη: *πολλές φορές λέγουνται οι αγανάκτησες θυμώδες* Ασσίζ. 455^{15-16}.

θυμωμένα, επίρρ., Παρασπ., Βάρν. C 301, Αργυρ., Βάρν. Κ 304.

Από τη μτχ. *θυμωμένος* του *θυμώνω.* Η λ. και σήμ.

Με θυμό, με οργή: *Τον Ιάγγον απεκρίθηκεν τάχατε θυμωμένα* Παρασπ., Βάρν. C 372.

θυμώντας μτχ., βλ. *θυμούμαι και θυμώνω.*

θυμώνω, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 295, Καλλίμ. 2438, Διγ. Ζ 557, Χρον. Μορ. Η 4302, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 745, Απολλών. 202, Λίβ. Ρ 1240, 2490, Λίβ. Sc. 842, 2073, Λίβ. Esc. 334, 1925, Λίβ. Ν 1005, 1293, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 581, 2265, Αχιλλ. L 430, Χρον. Τόκκων 1418, 2382, Μαχ. 46^{21}, 370^{29}, 630^{19}, Χούμνου, Κοσμογ. 2739, Βουστρ. 417, 430, Αλεξ. 419, Πτωχολ. α 111, 341, Κυπρ. ερωτ. 126^{27}, 143^{1}, Πανώρ. Γ′ 404, Ερωφ. Β′ 134, Ε′ 5, Πιστ. βοσκ. Ι 2, 214, Σουμμ., Ρεμπελ. 190, Ερωτόκρ. Β′ 472, Γ′ 156, Δ′ 1109, Στάθ. (Martini) Ιντ. α′ 23, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α′ 160, Γ′ 56, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α′ [287, 511], Ζήν. Ε′ 238, Τζάνε, Κρ. πόλ. 178^{13}, 237^{2}, κ.π.α.· μτχ. ενεστ. *θ υ μ ώ ν τ α ς* (από μετρ. αν. αντί *θυμώνοντας*) Θησ. (Follieri) Ι 58.

Το αρχ. *θυμόω.* Η λ. και σήμ.

Α′ Ενεργ. **1**) (Μτβ.) προκαλώ την οργή κάπ., θυμώνω κάπ.: *εις το Χορέβ εθυμώσετε τον Κύριο* Πεντ. Δευτ. IX 8· *Θύμου, μη αλησμονήσεις τό ως εθύμωσες τον Κύριο τον Θεόσου εις την έρημο* Πεντ. Δευτ. IX 7. **2**) Αμτβ. **α**) Οργίζομαι, θυμώνω: *λοιπόν τότες εθύμωσε ως δράκος και λιοντάρι* Διακρούσ. 88^{11}· **β**) (προκ. για ζώα) αγριεύω: *Η αρκούδα εγριώθηκεν, σκληρά πολλά θυμώνει* Διγ. Ο 1332. **Β′** Μέσ. **1**) Οργίζομαι, θυμώνω: *θυμώνεται ο Μωυσής, στες τέντες κατεβαίνει* Χούμνου, Κοσμογ. 2745· *αν διαλέγονται δύο και ο είς απ' αυτούς θυμώνεται, εκείνος οπού δέν εναντιείται έναι φρονιμότερος* Σοφιαν., Παιδαγ. 115· (με σύστ. αντικ.) *κατ' αυτήν θυμώνεται θυμόν, αλλά μεγάλον* Λίβ. Esc. 3916. **2α**) Εξεγείρομαι, επαναστατώ· δεν υπακούω σε κάπ.: *Πολλοί λαλούν: «θυμώθου· αφόν πιον δεν ολπίζεις...»* Κυπρ. ερωτ. 93^{20}· **β**) (προκ. για ζώα) αγριεύω, αφηνιάζω: *το άλογο θυμώθηκε, τον καβαλάρη επήρε* (παραλ. 1 στ.), *επεδουκλώθη το άλογο, επέσασιν κι' οι δύο* Χρον. Μορ. Η 5074.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ.=**1α**) Οργισμένος, θυμωμένος· αγριεμένος: *μα βλέπω-σε για τούτο θυμωμένο* Ερωφ. Δ′ 494· *μα 'δώ θωρώ το βασιλιό περίσσια θυμωμένο* Ερωφ. Δ′ 135· **β**) άγριος, ανήμερος: *Ο δέ σινιόρ- Μερκούριος ως λέων θυμωμένος* Κορων., Μπούας 80· *τα λιοντάρια τ' άπονα τη δύναμη του πόθου συχνότατα στο στήθος-τως το θυμωμένο γνώθου* Πανώρ. Γ′ 102. **2**) Ψυχωμένος, θαρραλέος: *Τόσον στρατόν οπού 'χομεν πολύν και διαλεγμένον και τώρα εις το πολεμείν άπαντα θυμωμένον* Κορων., Μπούας 47.

θύμωσις *η.*

Το μτγν. ουσ. *θύμωσις.*

Έξαρση: *Περί θύμωσιν φλεγμοτομίας* Ιατροσ. κώδ. ϡλβ′.

θυμωτάρης, επίθ.· θηλ. *θ υ μ ω τ α ρ ι ά.*

Από το *θυμώνω* με επίδρ. επιθ. σε *-τάρης.*

Ευέξαπτος: *γυναίκα θυμωταριά* (έκδ. *θυμωτάρια·* διορθώσ. *θυμωταριά*) Ανθ. χαρ. 294^{7}.

θύννα *η·* *α θ ύ ν ν α,* Προδρ. III 259 (χφ. V) (κριτ. υπ.).

Το αρχ. ουσ. *θύννα.*

1) Είδος ψαριού, τόνος: *εμὲ να μη με δίδουσι καν θύνναν να χορτάσω;* Προδρ. III 259. 2) (Ως προσωποπ.) *Σεβαστὲ Στάκε και Θύννα και Βάσκανε* Οψαρ. 361[18].

θυννόκομμαν το.

Από το ουσ. *θύννος* ή *θύννα* και το *κόβω*.

Κομμάτι από τόνο: *μόλις να μας φέρωσι θυννόκομμαν δαμάκιν, άπαστον, άξυστον* Προδρ. III 206.

θυννομαγειρεία η· *θ υ ν ν ο μ α γ ε ρ ε ί α,* Προδρ. IV 27 (χφ. g) (κριτ. υπ.).

Από τα ουσ. *θύννος* ή *θύννα* και *μαγειρία*.

Φαγητό από τόνο μαγειρεμένο: *ήνοιγα το αρμάριν-μου και ηύρισκα ότι γέμει ψωμίν...και θυννομαγειρείαν* Προδρ. IV 27.

θύρα η, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 228, Έκθ. χρον. 69[18], Κορων., Μπούας 54, Δεφ., Λόγ. 778, Πεντ. Αρ. IV 26, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 114, 434, Ύμν. Παναγ. 11, Βακτ. αρχιερ. 154, 159, 181, 184.

Το αρχ. ουσ. *θύρα*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex.).

1α) Πόρτα: *Έξι χρόνους κι' αν έστεκα, στη θύρα-σου για σένα* Εκατόλ. Μ 36· *στον Άδη στέκου, κλαίσινε στου σκοτεινού τες θύρες* Ζήν. Ε' 340· **β**) (μεταφ.) (ως χαρακτηρισμός της Παναγίας): *Μαρία..*(παραλ. 1 στ.),*...θύρα του παραδείσου* Σκλέντζα, Ποιήμ. 7[65]· σε τίτλ. βιβλίου: *Θύρα της Μετανοίας* (Βλ. Τωμ., ΕΕΒΣ 37, 1969/70, 32). **2α**) Είσοδος: *τίθησι το ράφος αυτού επί την θύραν της οπής* Φυσιολ. 359[11]· **β**) συνοριακή περιοχή: *κειμένους εν αυτή τη θύρα της Συρίας* Βίος Αλ. 1559.

θυρανοίξια τα.

Από τα ουσ. *θύρα* και *ανοίξια* (τα). Πβ. Du Cange (λ. *θυρεπανοίξια*).

Εγκαίνια: *εδοξάσθη πολλά ο Θεός μεγάλως και πάλιν εποίησε τα θυρανοίξια του ναού χρυσά και έκαμεν να εορτάζουν έως των αγίων Θεοφανείων* Διήγ. Αγ. Σοφ. 159[9].

θύρη τα, Κώδ. Χρονογρ. 56, Ιστ. πατρ. 197[17].

Από το ουσ. *θύρα* με αλλαγή γένους.

Πύλη: *εστέκετον εις τα θύρη του αγίου βήματος* Ιστ. πατρ. 192[1].

θυρίδιον το, Παϊσ., Ιστ. Σινά 957, 2133· *θ υ ρ ί δ ι,* Παϊσ., Ιστ. Σινά 418.

Από το ουσ. *θύρα* και την κατάλ. *-ίδιον*. Η λ. τον 6. αι. (L-S Suppl.).

1α) Μικρή πόρτα: *Κάτωθεν δὲ ανεφκτή θύρα είναι μεγάλη* (παραλ. 2 στ.)*...θυρίδιον υπάρχει εν δεξιοίς προκείμενον* Παϊσ., Ιστ. Σινά 952· **β**) πύλη του αγίου βήματος: *κάμε κατά τον λόγον του αγγέλου το άγιον θυρίδιον τρικάμαρον* Διήγ. Αγ. Σοφ. 155[10-11]. **2**) Είσοδος, έμπασμα: *άντρον ευρίσκεις ιερόν...*' (παραλ. 2 στ.) *θυρίδι γαρ ἐν κέκτηται κείμενον εκ της έω* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1741.

θυρίς-δα η, Καλλίμ. 301, 302, Διγ. (Trapp) Gr. 1446, 3183, Διγ. Ζ 1658, 1730, Διγ. (Trapp) Esc. 903, Διγ. Άνδρ. 352[11], Ερωτόκρ. Δ' 667, Ε' 1080, Ευρετ. Ερωτοκρ. (Ερωτόκρ. 764[296]), Βακτ. αρχιερ. 112, Τζάνε, Κρ. πόλ. 239[10].

Το αρχ. ουσ. *θυρίς*. Η λ. και σήμ. στον τ. *θυρίδα*.

1α) Πόρτα: *αι δὲ θυρίδες άπασαι του πανευφήμου οίκου από χρυσίου καθαραί πε-*

ποικιλμέναι υπήρχον Διγ. Ζ 3828· **β**) πύλη (του αγίου βήματος): *να ποιήσω τες θυρίδας του βήματος* Διήγ. Αγ. Σοφ. 155[5]. **2**) Παράθυρο: *εκ της θυρίδας έσκυψε, τον νέον προσεφώνει* Διγ. Ζ 1846. **3**) Άνοιγμα, πέρασμα: *πάλιν δοκιμάζουσι για να ξανανέβουσι, μέσα στης Βάγιας το φορτί χωστά να πεταχθούσι. Και πόλεμον ασκόλαστον ολημερνώς εδίδαν κ' οι άλλοι για να σκάπτουσι, να κάμνουσι θυρίδαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 276[4].

θυροπόρτιν το.

Από το ουσ. *θυρόπορτα* ή τα ουσ. *θύρα* και *πόρτα*.

Πόρτα: *κτίζει...πύργον* (παραλ. 2 στ.) *δίχως απάνοιξιν ποθὲν και δίχου θυροπόρτιν* Βυζ. Ιλιάδ. 105.

θυσία η, Διγ. (Trapp) Esc. 95, 98, Πόλ. Τρωάδ. 276, Ερμον. Β 142, Η 302, Βίος Αλ. 1237, Θησ. Θ' [83[2]], ΙΒ' [68[4]], Χούμνου, Κοσμογ. 743, Δεφ., Σωσ. 134, Αιτωλ., Μύθ. 131[7], Αλφ. (Μπουμπ.) II 9, Πανώρ. Δ' 174, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 11, 15, 50, 121, Βακτ. αρχιερ. 133· *θ ε σ ι ά,* Πεντ. Έξ. Χ 25, XVIII 12, XXIX 28, Λευιτ. III 6, Χ 14, Αρ. Χ 10, Δευτ. XVIII 3, XXXII 38, XXXIII 19· *θ υ σ ι ά,* Πόλ. Τρωάδ. 303, Ερμον. Η 238, Θησ. (Foll.) I 15, 59, Χούμνου, Κοσμογ. 2210, Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [210, 342, 556, 613, 1043].

Το αρχ. ουσ. *θυσία*. Η λ. και σήμ.

1) Προσφορά στο θείο: *Ταύτα πάντα εμοίρασεν και έκαμεν θυσίαν διά την εκκλησίαν οπού έκτισεν* Διήγ. Αγ. Σοφ. 158[33]· *θυσιές πολλές του έκαμναν, ζώα πολλά εκαίγαν* Αλεξ. 2628· (ως σύστ. αντικ.) *εθύσιασεν θυσιά του Θεού* Πεντ. Γέν. XLVI 1. **2**) Θύμα: *Τώρα ξάφνου να σε ιδεί, αφνίδια να παγαίνεις στον θάνατον κι' ανόλπιστα θυσία διά να γένεις* Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [610]. **3**) Φρ. *κάνω το κορμί-μου θυσία* και *γίνομαι θυσία*=θυσιάζομαι: *πως δε μπορώ κ' εγώ την ψη και το κορμί θυσία να κάμω τση πατρίδας-μου* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 157· *η αγνωστή-σου κεφαλή θέλει γενεί θυσία* Ιστ. Βλαχ. 142.

θυσιάζω, Πόλ. Τρωάδ. 324, Χούμνου, Κοσμογ. 737, Πανώρ. Δ' 321, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 119· *θ ε σ ι ά ζ ω,* Πεντ. Έξ. VIII 21, XXIV 5, Λευιτ. XIX 5, Δευτ. XVI 2, 6.

Το μτγν. *θυσιάζω*. Η λ. και σε επιγρ. και σήμ.

I Ενεργ. **α**) Κάνω θυσία: *'Σ τσι δύο ναούς τσι θαυμαστούς απ' έχει ο Ψηλορείτης σε ποιο να θυσιάσουσι;* Πανώρ. Δ' 176. **β**) τιμώ κάπ. με θυσία: *να θυσιάσεις τον Θεόν, τον μέγαν με την τάξιν* Χούμνου, Κοσμογ. 735· *Εκείνος γλήγορά 'λεγε εκεί για να περάσει· μόν' να σταθεί στον Άμμωνα να τόνε θυσιάσει* Αλεξ. 522· *και κάθα χρόνον από σας νά 'ναι* (ενν. η θεά) *θυσιασμένη* Πανώρ. Δ' 400. **γ**) προσφέρω κ. ή κάπ. ως θυσία: *το εγκόλφιν εθυσίαζεν, τό έδωκεν η Μηδεία* Πόλ. Τρωάδ. 322· *εις την αγίαν τράπεζαν, σου τόνε θυσιάζω* Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [460]. **II** (Μέσ.) προσφέρω τον εαυτό-μου θυσία: *Στες αγκαλιές-της έπεσε, νεκρός και θυσιασμένος* Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [564].

θυσιαστήριο(ν) το, Θησ. Ζ' [80[5]], Διήγ. Αγ. Σοφ. 155[35], Παϊσ., Ιστ. Σινά 1429· *θ υ σ ι α σ τ ή ρ ι (ν),* Θησ. Ζ' [143[3]], ΙΑ' [47[7]], Αχέλ. 1341· *θ ε σ ι α σ τ ή ρ ι (ν),* Πεντ. Γέν. VIII 20, XII 8, XIII 18, Έξ. XX 25, XXVII 5, XXIX 12, XXX 18, XXXVIII 30, Λευιτ. II 9, III 11, IV 25, VI 8, XVI 18, Αρ. III 31, IV 14, V 26, VII 10, Δευτ. VII 5, XII 3, XVI 21, XXVI 4 κ.π.α.

Το μτγν. ουσ. *θυσιαστήριον*.

1) Βωμός: *να φέρω τα τασσίματα εις το θυσιαστήρι* Αχέλ. 2369· *έχτισεν εκεί ο Αβραάμ το θεσιαστήρι* Πεντ. Γέν. XXII 9. 2) Αγία τράπεζα: *των ιερέων δηλαδή φέροντες του Κυρίου πανάχραντα μυστήρια εκ θυσιαστηρίου* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1248.

θυσιό το, Πεντ. Λευιτ. III 1,3· *θέσιο,* Πεντ. Έξ. XII 27· *θεσιό,* Πεντ. Έξ. XXXIV 15, 25, Λευιτ. IV 10, 26, 31, VII 11, IX 18, XXIII 19, 37, Αρ. VI 17, 18, VII 23, 29, 41, 47, 88, XV 8.

Από το ουσ. *θυσία* με αλλαγή γένους.

1) Προσφορά, θυσία: *έκραξαν το λαό εις τα θεσιά των ειδώλων-τους* αυτ. Αρ. XXV 2· *γιά θεσιό των ερηνικών βουκόλια δυο* αυτ. Αρ. VII 17· (ως σύστ. αντικ.) *να θυσιάσετε θεσιό ερηνικών του Κύριου* αυτ. Λευιτ. XIX 5. 2) Ό,τι προσφέρεται ως θυσία: *να φέρετε εκεί τα ολοκαυτώματά-σας και τα θεσιά-σας* αυτ. Δευτ. XII 6.

θύτης ο, Βίος Αλ. 1629.

Το μτγν. ουσ. *θύτης*. Η λ. και σε επιγρ. (L-S).

Θυσιαστής, ιερέας: *εις δὲ τα παραπόρτια εισίν οι δύο θύται, ο Μωυσής και Ααρών* Παϊσ., Ιστ. Σινά 437· *Θύτα Χριστού πανέντιμε, Χρύσανθε τιμημένε, με το στεφάνι του Χριστού στην κεφαλή στεμμένε* Διγ. Ο Πρόλ. 1.

θώκος ο.

Το αρχ. ουσ. *θώκος*. Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex.).

Κάθισμα: *Είτα καθίσαντες ομού εν θώκῳ χαμαιζήλῳ* Διγ. (Trapp) Gr. 2108.

θώρακος η.

Το ουσ. *θώραξ* με αλλαγή γένους και αναλογ. με ουσ. σε -ος.

Θώρακας πανοπλίας: *Θώρακον ίσχει σιδηράν* Φυσιολ. 371[27].

θωράτος, επίθ.

Από το ουσ. *θεωρία*›*θωρία*›*θωριά* και την κατάλ. -*άτος*.

α) Υψηλόσωμος, μεγαλοπρεπής: *και σου κορμίν θωράτον* Άσμα Μάλτ. II· β) όμορφος: *πώς δεν είσαι όλον θωράτον* (ενν. *χέρι*) *με την λύπησην σμιμένον;* Κυπρ. ερωτ. 127[3].

θώρι το, Πεντ. Γέν. X II 11, XXIV 16, XXVI 7· πληθ. *θώρη*.

Από το *θωρώ* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Somav.

(Στον εν. και πληθ.) όψη, θωριά: *η Ραχέλ ήτον όμορφο θώρι και όμορφης θωριάς* Πεντ. Γέν. XXIX 17· *Πανώρια λυγερή,... ωσάν καλή καρδιά κι' ωραία στα θώρη* Βοσκοπ. 10.

θωρία η, βλ. *θεωρία*.

θωριακός, επίθ.

Από το ουσ. *θεωρία*›*θωρία*›*θωριά* και την κατάλ. -*ιακός*. Η λ. και σήμ. σε ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *θεωρία*).

Που έχει ωραία εξωτερική εμφάνιση, θεωρητικός: *έμνοστος ήτον, θωριακός όλος της κουρτεσίας* Θησ. Γ' [50[8]].

θωρώ, βλ. *θεωρώ*.

Ι

ίαμα το, Μαχ. 32[31], Δωρ. Μον. XXXII.

Το αρχ. ουσ. *ίαμα*.

Θεραπεία, γιάτρεμα: *Πού της Βλαχέρνας ο ναός, η βρύσις των θαυμάτων, εξ ού απολαμβάνομεν πηγήν των ιαμάτων;* Ίστ. Βλαχ. 2426 [=Γέν. Ρωμ. 64]· *άγιος Αθανάσιος ο Πεντασκοινίτης, απέ το Πεντάσχοινον, και βρύει ιάματα* Μαχ. 36[1].

ιαματικός, επίθ., Αιτωλ., Μύθ. 32[4].

Το μτγν. επίθ. *ιαματικός* (L-S Suppl.). Η λ. και σήμ.

Που έχει τη δύναμη να θεραπεύει· θαυματουργός: *το νερόν το ιαματικόν* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 437· *βότανα ιαματικά* Βακτ. αρχιερ. 214· *αγιασμένον από τον Θεόν άγιον λείψανόν-του ευρίσκεται εις όλους τους πιστούς βοηθόν και ιαματικόν* Ιερόθ. Αββ. 334.

ιαμβικάτος, επίθ.

Από το επίθ. *ιαμβικός* και την κατάλ. -*άτος*.

Που είναι σε ιαμβικό ρυθμό: *γράφει ιαμβικάτες ελεείες* Κυπρ. ερωτ. 138[7].

Ιανουάριος ο· *Γεννάριος,* Λιβ. Esc. 1092, Ανων., Ιστ. σημ. ρμα'· *Γεννουάριος,* Μαχ. 442[14]· *Γουνάριος,* Βίος Αλ. 1385· *Γουννουάριος,* Μαχ. 450[29].

Το μτγν. ουσ. *Ιανουάριος*.

Ο πρώτος μήνας του χρόνου: *Στην Βενετίαν έσωσε στο τέλος Γενναρίου* Χρον. Μορ. Ρ 2174· (ως προσωποπ.): *Ιανουάριος ήτον...και εκείνος, άνθρωπος όλος κυνηγός* Λιβ. Ν 947.

ίασπος ο.

Από το ουσ. *ίασπις* αναλογ. με τα ουσ. σε -*ος*.

Είδος πολύτιμου λίθου: *σαπφείρου, ιάσπου, υακίνθου* Ιστ. πατρ. 201[19].

ίγγλα η, βλ. *κίγγλα*.

ιγγλώνω, βλ. *κιγγλώνω*.

ιγδίον το, Ιερακοσ. 381[24], Ορνεοσ. αγρ. 546[3]· *'γδί,* Αιτωλ., Μύθ. 102[10]· *'γδίν,* Σπανός (Eideneier) Α 521.

Υποκορ. του ουσ. *ίγδις* (Βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *γουδί*). Τ. *ιγδίν* σε έγγρ. του 13. αι. (ΝΕ 7, 1910, 41). Ο τ. *'γδί* στο Somav. και σήμ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex.). Η λ. στα Γεωπον. (L-S) και σήμ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex.).

Γουδί: *Λαβών κηκίδα και σμύρναν αληθινήν και ακακίαν...τρίψας και λειώσας εν*

ιγδίῳ Ιερακοσ. 494[15]· έναν 'γδίν και εβάλαν-το απάνω εις την κοιλιάν-της και εκουπανίσαν πολλά πράματα Μαχ. 214[31].

ιγκλ-, βλ. κιγγλ-.

ιδέα η, Διγ. Ζ 3881, Ερμον. Δ 307, Παράφρ. Μανασσ. (Tièche) 363[22], Θησ. Ζ' [72[6]], Διγ. 'Ανδρ. 399[28], Αποκ. Θεοτ. (Pern.) 253· ιδεά, Διγ. (Trapp) Esc. 1759.

Το αρχ. ουσ. ιδέα. Η λ. και σήμ.

1) Μορφή, όψη: *του προσώπου παντελώς έχασε την ιδέαν* Βέλθ. 1148· *γέρων φρόνιμος ο Φοίνιξ* (παραλ. 2 στ.),*...μελίχρους την ιδέαν* Ερμον. Δ 125. **2**) Εικόνα, παράσταση: *να βλέπουν την ιδέαν-σου και να την προσκυνούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 142[4]· *ζώων έχουσαν συγκοπάς πολυμόρφους ιδέας* Διγ. (Trapp) Gr. 1859.

ιδείν το· 'δει(ν), Κυπρ. ερωτ. 5[2], 8[7], 12[10], 18[13], 19[4], 33[1], 43[7], 51[7], 54[4], 58[6], 59[3], 70[20,22], 76[9], 86[37], 91[10], 94[47], 99[1,10], 100[1], 108[4], 118[2], 123[1]· 'διεί, Πεντ. Δευτ. XXVIII 34.

Το απαρέμφ. ιδείν ως ουσ. Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex.).

α) Βλέμμα, ματιά: *θάρε μόνον στο 'δειν των εμματιών-της* Κυπρ. ερωτ. 98[31]· *τό 'δα στο 'δεισ-σου, που τον πόθον κάμνει νά 'ναι θνητός* Κυπρ. ερωτ. 100[41]· **β**) όψη, θωριά: *Κάθα να δω το βγενικόν το 'δεισ-σου* Κυπρ. ερωτ. 69[1]· *και 'δόντας* (ενν. *η φενίτζε*) *τ' όμορφόν-της 'δειν κι' αέραν, είπεν* Κυπρ. ερωτ. 89[3].

ίδια, επίρρ., Βεντράμ. Φιλ. 197, Σοφιαν., Παιδαγ. 102, 123, Αχέλ. 1383, 2397, Χριστ. διδασκ. 266.

Από το επίθ. ίδιος. Η λ. και σήμ.

Όπως ακριβώς, όμοια: *ίδια σαν ένα όπου βαλθεί και θέλει να κεντήσει πράσινο δάσο* Στάθ. (Martini) Β' 203· *Στην ψη-μου, κ' ήθελα ίδια 'δά να κάμομε το γάμο* Πανώρ. Γ' 362.

ιδιάζω, Έκθ. χρον. 29[7], Ιστ. πολιτ. 10[21], 40[11].

Η λ. στον Αριστ. Η λ. και σε έγγρ. του 17. αι. (Πατρινέλης ΕΜΑ 12, 1962 ‹1965›, 161).

1) Ζω μόνος, απομονώνομαι: *πορευθείς εν τη Μαγνησία και κτίσας ανάκτορον, ιδίαζεν εντός τούτου* Έκθ. χρον. 8[6]· *Εβούλετο δε διατρίψαι ημέρας ικανάς εκεί ιδιάζων συν ολίγοις οικειοτάτοις* Δούκ. 285[21]. **2**) Γίνομαι αναχωρητής, ασκητής: *Επειδή γαρ η πανσεβάσμιος και μεγάλη τεσσαρακοστή ήγγισε και ως έθος εστί τη Κυριακή εσπέρα συνεστιάσασθαι τους ομόφρονας άτε μέλλοντας ιδιάζειν και μονούσθαι* Γρηγορίου, Βίος οσ. Ρωμύλ. 10[10].

ιδικός, επίθ., Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 410, Προδρ. III 261 (χφφ. CSA) (κριτ. υπ.), Λιβ. Sc. 2353, Αχιλλ. Ν 121, Αχιλλ. Ο 321, Σφρ., Χρον. μ. 82[25], Σαχλ., Αφήγ. 538, Ερωφ. Δ' 485, Συναδ., Χρον. 33, Διακρούσ. 114[28], κ.α.· δικός, Ασσίζ. 263[19], Χρον. Μορ. Ρ 4840, Χρον. Τόκκων 1705, Μαχ. 204[32], 436[2], Βουστρ. 507, Κυπρ. ερωτ. 63[4], Ερωφ. Δ' 332, Φορτουν. (Vinc.) Ε' 234, Τζάνε, Κρ. πόλ. 225[12], 236[1], κ.π.α.· εδικός, Ασσίζ. 163[1], 421[28], Διγ. (Trapp) Esc. 52, 1720, Χρον. Μορ. Η 5228, Ερωτοπ. 660, Λιβ. Sc. 1380, Λιβ. Esc. 1580, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1329, Αχιλλ. Ο 213, Ιμπ. 310, 892, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 213, Χρον. Τόκκων 2338, Μαχ. 288[10], Ιμπ. (Legr.) 34 (ουδ. εδικός, το) Κυπρ. ερωτ. 88[6], Ερωφ. Δ' 381, Στάθ. (Martini) Α' 192, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 56, κ.π.α.

Το μτγν. επίθ. ιδικός. Ο τ. εδικός κατά παρετυμ. προς το εμού, εσού (Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 341). Η λ. και οι τ. και σήμ.

1α) (Με την προσ. αντων. *μου, σου*, κλπ., ως κτητ. αντων.) δικός (μου, σου, κλπ.)· ιδιοκτησία κάπ.: *η οικία ένι εδική-μου* Ασσίζ. 422[7]· *Δικέ-μας και τριστιμημένε αφέντη* Μαχ. 380[9]· *Αμέ εμείς δεν εθέλαμεν τον κρατήσειν, μα εσήκωνέ-μας-τον ως πράμαν δικόν-τον* Μαχ. 520[9]· **β**) που αφορά προσωπικά κάπ., προσωπικός: *Οπόταν εις υπόθεσιν βούλεσαι εδικήν-σου* Σπαν. Α 277· *Ει δ' έχεις τίποτες κρυπτόν και συμβουλήν γυρεύεις, ξενοπροσώπως αφηγού και μη φανεί δικόν-σου* Σπαν. Α 275· *Αυτός, καθού εφάνηκε το νίκος εδικόν-του, επήρθηνεν, εθράσυνεν* Χρον. Τόκκων 1794· **γ**) που ανήκει στη δικαιοδοσία κάπ.: *Ανισώς και πάρομεν την Κερυνίαν, όλη η Κύπρος είναι εδική-μας* Μαχ. 404[22]· *απέσω τους εκατέκλεισεν εις εδικόν-τους κάστρον* Αχιλλ. Ο 293. **2**) (Προκ. για πρόσ. στενά συνδεδεμένο με κάπ.) «δικός»· πιστός, αφοσιωμένος: *αλλ' ου κατεδέχθην όλως βασιλέως την αγάπην, νά 'μαι μέσα εις το παλάτιν, να περνώ ως εδικός-του* Πτωχολ. Ρ 63· *δίκαιον έχω πάντοτε να κλω τον στερεμό-σου και ώστε ζω και βλέπω-σε, πάντα νά 'μαι δικό-σου* Θησ. Πρόλ. [14]· *επήγε διά να γυρέψει τον ίδιον εδικόν-του αμπασσαδόρον* Σουμμ., Ρεμπελ. 176. **3**) Φίλος, σύντροφος· ακόλουθος: *στους εδικούς-του τίποτε δειλίαν μη γεννήσει* Αχέλ. 1122· *Τον Γκίνη Σπάταν έπιασαν με όλους τους εδικούς-του* Χρον. Τόκκων 797. **4**) Συμπατριώτης· ομόφυλος: *σκλάβους αγοράζουσι* (ενν. *οι Πάριοι*) *και σκλάβες από τσι μουσουλμάνους τσι εδικούς-μας* Λεηλ. Παροικ. 147. **5**) Υποτελής, υπήκοος: *Ο δούκας πάλιν έστειλεν άρχοντες στον σουλτάνον να δίδει το χαράτσιν-του, να έναι εδικός-του* Χρον. Τόκκων 1965· *ας επεγράψει δούλος-του, ας γίνεται εδικός-του* Λιβ. Esc. 235. **6**) Που ανήκει στη δικαιοδοσία κάπ.: *Την ώραν θέλουσι χαρείν οι δαίμονες να παίρνουν τους εδικούς-τως μετ' αυτών μετά σπουδής να δένουν* Ριμ. θαν. 126. **7**) Οικείος, συγγενής: *Υιέ-μου, αν σ' έθλιψεν ο Θεός κ' έχασες εδικόν-σου* Σπαν. Α 610· *ξένοι εδικοί και φίλοι εθρηνούντα* Λεηλ. Παροικ. 452· *κάμε τρόπο, λυγερή, γέλα τους εδικούς-σου* Ch. pop. 280. **8**) Ιδιαίτερος, ξεχωριστός: *το καθένα χάριτας είχεν τας εδικάς-του* Διγ. Ζ 110.

Το ουδ. ως ουσ. **1α**) Περιουσία, βιός, «το έχει» κάπ.: *μηδέν τορμήσει τινάς να ζημιώσει τινάν, ουδέ εις το κορμίν-του, ουδέ εις το δικόν-του* Μαχ. 316[3]· *το πώς εκάτσεν άτυχος κ' εχάσεν το δικόν-του* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 183· **β**) χρήματα: *Εάν...εις άνθρωπος έχει έναν χρεοφελέτην και...ζητά το εδικόν-του...και χρεοφελέτης απολογάται-του ουδέν ημπορώ τώρα να σε πλερώσω* Ασσίζ. 60[23]· *επιάσαν τον Σατένη και εσφίξαν-τον να μολογήσει το δικόν-του και επήρεν-τους εις μίαν αποθήκην και έδειξέν-τους έναν κουμνίν γεμάτον γροχία* Βουστρ. 458· *εάν κανείς δίδει απέ το εδικόν-του ενού ετέρου πέρπυρα ρ'* Ασσίζ. 406[1]· **γ**) εμπόρευμα: *Δύο άνθρωποι, ο πουλητής και ο αγοραστής, 'σάζουνται μέσον-τους οι δύο-τους να ποίσουν μίαν πραγματείαν και ο πουλητής πουλεί το εδικόν-του* Ασσίζ. 38[3]. **2α**) Ό,τι ανήκει δικαιωματικά σε κάπ.: *ήλθες απάνω εις εμέν να επάρεις το δικό-μου;* Χρον. Μορ. Ρ 4115· *Μά 'χει κ' η σάρκα μερτικό και το δικό-τση θέλει* Θυσ.[2] 213· *ο πατήρ αυτούς να τους δίδει απέ το εδικόν-τους να τρώσιν* Ασσίζ. 124[13]· *ο πρίντζης επήρεν τον άγιον Ιλαρίων...και δεν ημπορούμε να πάμε να του τα δώσομεν το εδικόν-του* Μαχ. 452[1]· **β**) προσωπικό αντικείμενο, κτήμα κάπ.: *Ό,τι εδικό-μου βρίσκεται στη μέση του σπιτιού-μας* Θυσ.[2] 923. **3**) (Στον πληθ.) τα «προσωπικά» κάπ.· έγνοιες, φροντίδες: *αφηγήσου-με απέ ποίον τόπον είσαι, ...τότε να σ' εξηγηθώ και εγώ τα εδικά-μου* Λιβ. Esc. 3140· *Έχουν γαρ και οι βασιλείς και αυτοί τα εδικά-τους* Χρον. Τόκκων 3534. **4**) Οικογένεια· σπίτι πατρικό, πατρίδα: *Καβαλικεύει σύντομα, φθάνει εις τα δικά-του, ευρίσκει τον πατέρα-του μετά και της μητρός-του, λείπει εκ το παλάτιον*

η κόρη Φλώρ. 1069· *Γυρίζοντα για να στραφεί, νά 'ρθει στα εδικά-του θέλει απεθάνει το παιδί έξω 'κ τα γονικά-του* Αλεξ. 221· *δώδεκα...νυκτήμερα να ποιήσω εις τα εδικά-μου* Διγ. (Trapp) Esc. 371· *να εβγούσιν εκ την φυλακήν, να ελθούν στα εδικά-τους* Χρον. Μορ. Η 4417· *του δὲ χρόνου τον καιρὸν ήτο εις τα ιδικά-του* Λιβ. Ρ 2306. Έκφρ. **1**) *Από δικού (μου-σου-του, κλπ.), από εδικόν (μου-σου-του, κλπ.)*=από μόνος-μου· από δική-μου σκέψη, ιδέα, πρωτοβουλία: *πρέπει να γράψω κάτι* (παραλ. 1 στ.) *και απ' εδικού-μου ουκ εγροικώ, λέγω, την σύνθεσίν-της* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 268· *Μά την αλήθεια έπρεπε, κυρά-μου, από δικού-σου να μ' εσπλαχνίστης* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 611· *αυτόν το ερώτημαν δεν έναι από εδικόν-σου* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 880. **2**) *Για δικού (μου-σου-του, κλπ.)*= για λογαριασμό-μου, για μένα: *Τα τιτολά-σου, δάσκαλε, κράτει-τα γιά δικού-σου, κ' εγώ δεν είμαι σα γροικάς, μηδὲ σα βάνει ο νους-σου* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 257. **3**) *Εις το δικόν (μου-σου-του, κλπ.)*=στην περίπτωσή-μου: *κρίσις θεϊκή ήτον εις το δικόν-του* Μαχ. 436^{5}. **4**) *Κατ' εδικόν, κατ' εδικού (μου-σου-του, κλπ.)*=εναντίον-μου: *η τύχη-μου η κακότυχος ήλθεν κατ' εδικόν-μου* Λιβ. Esc. 2521· *η τύχη-μου η κακόβουλος ήλθε κατ' εδικού-μου* Λιβ. Sc. 1380.

ιδιόγραφος, επίθ., Μανασσ. Χρον. 5147.

Το μτγν. επίθ. *ιδιόγραφος*. Η λ. και σήμ.

Που είναι γραμμένος ιδιοχείρως από κάπ., αυτόγραφος: *γραφήν-μου ιδιόγραφον, και πάλε ανάγνωσέ την* Λιβ. Ν 1619.

ιδιοποιώ, Αξαγ. Κάρολ. Ε' 896.

Το μτγν. *ιδιοποιέω*. Η λ. και σήμ.

Κάνω κ. δικό-μου, οικειοποιούμαι: *δωρησάμενοι και τόπους πολλούς και ιδιοποιήσαντες* Ιστ. πολιτ. 25^{11}.

ιδιοπροαιρέτως, επίρρ.

Από το επίθ. **ιδιοπροαίρετος*.

Με τη θέληση κάπ.: *Ει δὲ η κόρη...δώσει ανθρώπου μιγήναι μετ' αυτής, ου δοκεί βία γενέσθαι εις αυτήν, αλλ' ιδιοπροαιρέτως* Ελλην. νόμ. 556^{20}.

ίδιος, επίθ., Σπαν. V 100, Προδρ. ΙΙ 76, Ερμον. Σ 202, Ω 137, Περὶ ξεν. Α 270, Απολλών. (Wagn.) 82, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 562, Αχιλλ. Ν 1159, Ιμπ. 13, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 261, 368, Καναν. 61 Α, Σφρ., Χρον. μ. 16^{2}, Έκθ. χρον. 52^{8}, Κορων., Μπούας 89, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-van Gem.) 6, Θρ. Θεοτ. 89, Πτωχολ. α 947, 964, Αιτωλ., Μύθ. 95^{9}, Ιστ. πολιτ. 49^{20}, Παΐσ., Ιστ. Σινά 362, Πανώρ. Πρόλ. 52, Β' 284, Ερωφ. Α' 36, 488, Ιντ. β' 61, Ερωτόκρ. Α' 882, 1104, Στάθ. (Martini) Β' 231, Ροδολ. Αφ. [21], Β' [265], Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. β' 29, Ε' 142.

Το αρχ. επίθ. *ίδιος*. Η λ. και σήμ.

Α' (Αντων.) αυτός ο ίδιος, ακριβώς ο ίδιος: *τον απονότατο τον ίδιον αδερφό-μου* Ερωφ. Γ' 272· *μάρτυρα τον ουρανό κ' εσὲ τον ίδιο βάνω* Ερωφ. Ιντ. γ' 37· *εθάμπωνε τον ίδιο ήλιο* Πανώρ. Α' 314. **Β'** Επίθ. **1**) Που ανήκει σε κάπ., που είναι κτήμα κάπ.: *εβούλετο ελθείν... προς την ιδίαν σύζυγον* Διγ. Ζ 703· *με ίδιον φταίσιμον εις καταδίκη νά 'σαι* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-van Gem.) 124· *έχων ίδιον κάστρον* Έκθ. χρον. 82^{12}. **2**) Όμοιος: *τον ίδιο λογισμό έχω κ' εγώ στο νου-μου* Πανώρ. Δ' 87. **3**) Γνήσιος, πραγματικός: *σα νά 'σουν ίδιο-ντου παιδί* Πανώρ. Αφ. 38· *ίδιας νεράιδας πλουμιστής ήτον η γιομορφιά-τση* Πανώρ. Α' 312. **Γ'** (Ουσ.) οικείος, σύντροφος, φίλος: *έχοντας τον Μερκούριον πού 'ν' ίδιος εδικός-μου* Κορων., Μπούας 36· *τινές από τους ιδίους-του και συμβουλάτορές-του* Χρον. Μορ. Η 2500. Ουδ. **1**) (Εν.) **α**) χαρακτηριστικό γνώρισμα: *Της σάρκας έναι το λοιπόν ίδιον-της ν' αποθαίνει* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 55· **β**) κτήμα, ιδιοκτησία: *ο καθείς το ίδιον-του... Να έχει να το νέμεται κι' άλλος να μην του 'γγίζει* Κορων., Μπούας 66· φρ. *στο ίδιο στέκω*=παραμένω σταθερός: *στο ίδιο στέκε, Βενετιά, ογιά να σε δοξάσουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 390^{23}. **2**) (Πληθ.) σπίτι, πατρίδα: *πορεύεται εις τα ίδια-του, υπάγει στους γονείς-του* Φλώρ. 1833· *εις τα ίδια-μου και εις την εμήν πατρίδα* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 216.

ιδιόχειρος, επίθ.

Από το επίθ. *ίδιος* και το ουσ. *χείρ*. Η λ. τον 6. αι. (L-S).

Γραμμένος ιδιοχείρως: *γραφήν-μου ιδιόχειρον, πάλιν ανάγνωσέ-την* Λιβ. Sc. 719 (κριτ. υπ.)· *όταν χειροτονηθεί αρχιερεύς από άλλον αρχιερέα, να του δίδει ιδιόχειρον γράμμα* Βακτ. αρχιερ. 186.

ιδιοχείρως, επίρρ.

Η λ. σε σχόλ. (L-S Suppl., λ. *ιδιόχειρος*). Η λ. και σήμ.

Ιδιοχείρως: *Ο δὲ σινιόρ Μερκούριος τον μονσινιόρ Τζετζίλιον, ιδιοχείρως έπιασε, πού 'λαμπεν ως τον ήλιον* Κορων., Μπούας 27.

ιδίωμα(ν) το, Διγ. Ζ 1274, Βίος οσ. Αθαν. 255, Φυσιολ. (Legr.) 943, Διγ. Άνδρ. 341^{28}, Χριστ. διδασκ. 74, 75.

Το μτγν. ουσ. *ιδίωμα*. Ο τ. *ιδίωμαν* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

1) Φύση, υπόσταση: *χωρίζεται ο Θεός εις τρία μέρη, διαμέσου του χωρισμού...των ιδιωμάτων των τριών προσώπων* Χριστ. διδασκ. 22. **2**) Φυσικό χάρισμα: *την χαράν ουκ έστιν απαγγείλαι και τέρψιν την εξαίσιον ιδιωμάτων ταύτης* Διγ. (Trapp) Gr. 3311. **3**) Χαρακτηριστικό γνώρισμα, ιδιότητα: *παραβάλωμεν αμφοτέρους και γνωσόμεθα τα τούτων* (ενν. *του Χριστού και του Μωάμεθ*) *ιδιώματα* Σφρ., Χρον. μ. 514^{19}· *ταύτα εισίν ιδιώματα του Θεού* Ιστ. πατρ. 84^{3}. **4**) Όψη, φυσιογνωμία: *ως έμνοστόν-σου το ιδίωμαν και κακή-σου η θέα* Σπανός (Eideneier) Α' 163. **5**) Προσωπική περιουσία, ιδιοκτησία: *Εάν...μία γυναίκα...έρχεται εις τον θάνατον, πριν του ιδίου ανδρός και επαφήνει ή διδοί του ανδρός-της κανέναν πράγμαν, έτερον πράγμα παρά τα ιδιώματα του ανδρός-της...* Ασσίζ. 141^{3}.

ιδίως, επίρρ., Διγ. (Trapp) Gr. 1658, 3058, Σωσ. 62, Σφρ., Χρον. μ. 22^{12}.

Το αρχ. επίρρ. *ιδίως*. Η λ. και σήμ.

1) Ξεχωριστά, ιδιαιτέρως: *οίκησις τούτων μήκοθεν υπήρχεν εκ της τέντας, ουχί δὲ άπαντες ομού, αλλ' άνδρες μὲν ιδίως, αι δὲ γυναίκες άπωθεν* Διγ. Ζ 3625· *τότε παραλαβών-με ιδίως* (ενν. *ο άνθρωπος*), *δέδωκέ-μοι χαρτί τι υφειλτόν...και όθεν και οπότε εξήλθεν* Σφρ., Χρον. μ. 18^{4}. **2**) Κατεξοχήν, ιδίως: *Ιδίως δὲ πάλιν λέγω-σοι διά τούτον δη τον Σφραντζήν ότι εδούλευσέ-μοι καλώς και εθεράπευσέ-μοι* Σφρ., Χρον. μ. 20^{33}. **3**) Προσωπικώς: *του πατρός αυτών εγγίζοντος προς το αποθανείν, ώρισέ-μοι και έγραψα ιδίως, ουχί διαθήκην αυτού* Σφρ., Χρον. μ. 20^{16}· *ώρισέ-μοι ιδίως ότι «τόδε μέλλει γενέσθαι· και αγαπώ να ημπορεί να σε είχον μετ' εμού»* Σφρ., Χρον. μ. 22^{32}.

ιδίωσις η.

Το αρχ. ουσ. *ιδίωσις.*

Οικειοποίηση: *αθετήσας την ιδίαν έννομον υπογραφήν εξ ιδιώσεως* (έκδ. *εξαδιώσεως*· διορθώσ.) *τινός ή φιλοπροσωπίας* Ιστ. πατρ. 184^{4}.

ιδιωτεύω.

Το αρχ. *ιδιωτεύω*. Η λ. και σήμ.

Α' (Μτβ.) εμποδίζω κάπ. να αναμιχθεί στη δημόσια ζωή, τον καθιστώ ιδιώτη: *ίνα εμέ τον κληρονόμον της αρχής...της βασιλείας γυμνώσεις και ιδιωτεύσεις και σε τον ιδιώτην όντα βασιλέα ποιήσεις* Ψευδο-Σφρ. 186^{28}. **Β'** (Αμτβ.) ζω σαν ιδιώτης, δεν αναμιγνύομαι στα κοινά: *Αυτός δέ περάσας εν τη ανατολή, ιδιωτεύων εν Προύση εκάθητο* Δούκ. 275^{19}.

ιδιώτης ο, Ασσίζ. 108^{11}, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1158, 1174, 1436, 2697, 3096, Καναν. 61Β, Δούκ. 149^{27}, Μάρκ., Βουλκ. 340^{26}, Ιστ. πατρ. 135^{15}· *'δ ι ώ τ η ς.*

Το αρχ. ουσ. *ιδιώτης*. Η χρ. της λ. ως επιθ. αρχ. Ο τ. από μετρ. αν. Η λ. και σήμ.

Α' Ουσ. **1**) Κοινός άνθρωπος του λαού, πληβείος: *ει μοναρχήσει ο θηλυδρίας ούτος και βάρβαρος ιδιώτης* Δούκ. 217^{4}. **2**) Λαϊκός (αντίθ. κληρικός): *άνθρωπος κοσμικός, ιδιώτης ουδέν ημπορεί πράγμαν αγιασμένον...να το δώσει ετέρου ανθρώπου ιδιώτου* Ασσίζ. 155^{15}. **Β'** Ως επιθ. **1**) Κατώτερος, παρακατιανός: *σε τον ιδιώτην όντα βασιλέα ποιήσεις* Ψευδο-Σφρ. 186^{29}· *πάντοτε ιδιώτην εαυτόν απεκάλει και άγροικον* Βίος οσ. Αθαν. 257. **2**) Άξεστος, αγροίκος: *ότι είμαι αμαθής και χωρικός, υπάρχω ιδιώτης* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 35· *είσαι φυσικός χωριάτης ωσάν ένας ιδιώτης* Πτωχολ. Α 224. **3α**) Αδαής, αγράμματος: *Περί μοναχών ιδιωτών ότι ηγούμενοι να μην γίνουνται* Βακτ. αρχιερ. 167· *εκείνοι οπού είναι αγράμματοι και υπάρχουν ιδιώτες αναγελούν τον φρόνιμον* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1169· *Ει γαρ και ιδιώτης ήν* (ενν. *ο κυρ Ιερεμίας*), *αλλά καλώς εκυβέρνει την εκκλησίαν Χριστού* Έκθ. χρον. 75^{2}· **β**) άπειρος: *ει γαρ και ιδιώτης ήν, αλλ' ηγαπάτο υπό πάντων* Έκθ. Χρον. 56^{17}· **γ**) απλοϊκός: *ένας...εξ αυτούς, πολλά 'τονε θλιμμένος, ήτον 'διώτης εις τον νούν κ' έκλαιγεν ο καημένος* Αλεξ. 2804.

ιδιωτικός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ιδιωτικός*. Η λ. και σε έγγρ. του 12. αι. ως ουσ. (Act. Lavr. 59, 81). Η λ. και σήμ.

1α) Που ανήκει σε κάπ.: *μεθερμηνεύτη εις την ημετέραν ιδιωτικήν την των Κυπραίων γλώττα* Δαμασκ., Λόγ. κεκοιμ. (μετάφρ.) 237· **β**) ιδιόκτητος: *Περί φυλακήν ιδιωτικήν, οπού ποιεί τινάς εδικές-του φυλακές* Βακτ. αρχιερ. 183. **2**) Ταπεινός άνθρωπος: *Των Μακεδόνων τις δ' ανήρ,... την τύχην ιδιωτικός,... ...έφησε μετά κλαυθμού μεγίστου* Βίος Αλ. 6007. **3**) (Μεταφ.) που έγινε από ιδιώτη, άπειρο: *Ότι πολλά 'ναι ιδιωτικοί* (ενν. *οι στίχοι*) *και κακοσυνθεμένοι* Τζάνε, Φυλλ. Ψυχ. 85.

ιδότης· *ιδότης των γυνκώ,* Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 5, 37, εσφαλμ. γρ. αντί *ίδιο των γυναικών* (διόρθ. Kriar., B-NJ 19, 1966, 284) (Βλ. *ίδιος*).

Ιδουμαίος, εθν.

Το μτγν. εθν. *Ιδουμαίος* (Steph., Θησ., λ. *Ιδουμαίοι*).

Που κατάγεται από την Ιδουμαία: *ηγάπησεν* (ενν. *ο Σολομών*) *γυναίκας αλλοτρίους, και Ιδουμαίας,...'Αμμανίτιδας πάλε* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2126.

ιδροκοπώ.

Από το *ιδρώνω* και το *-κοπώ*. Η λ. και σήμ.

Κοπιάζω, κουράζομαι: *βάνει και την σάρκαν-του εις κίνδυνα διά σένα και ιδροκοπεί, κακοπαθεί* Σπαν. (Ζώρ.) V 139.

ιδρομάχιον το· *'δ ρ ο μ ά χ ι ο (ν).*

Από το ουσ. *ίδρος* και το *μάχομαι* (Βλ. Ξανθ., B-NJ 5, 1927, 361-2). Η λ. στον Ψευδο-Κωδ., Οφφικ. 144^{13} και στο Meursius.

Σαμαροσκούτι (Βλ. Ξανθ., ό.π.): *κέντουκλα και 'δρομάχια, φέλεθρα εις τας σέλας* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 511.

ιδρομαχισμένος, μτχ. επίθ.· *'δ ρ ο μ α χ ι σ μ έ ν ο ς.*

Η μτχ. παθητ. παρακ. του *ιδρομαχώ* με επίδρ. μτχ. σε *-σμένος*. Πβ. Meursius, λ. *ιδρομάχων*. Ο τ. και σήμ. στη Μάνη (Βλ. Βαγιακ., ΛΔ 12, 1972, 20).

Γεμάτος ιδρώτα: *'δρομαχισμένος δυνατά και με μεγάλον κόπον* Πικατ. 57.

ιδρομαχιστός, επίθ.· *'δ ρ ο μ α χ ι σ τ ό ς.*

Από το *ιδρομαχώ* με επίδρ. ρηματ. επιθ. σε *-στός*.

Καταϊδρωμένος, λαχανιασμένος: *αναρώτηκτα 'δρομαχιστή ανεβαίνει* (ενν. *η μοναχή*) Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 437.

ίδρος ο, Διγ. (Trapp) Esc. 38, Ch. pop. 574, Πεντ. Γέν. ΙΙΙ 19, Αχέλ. 86, Ιστ. πατρ. 159^{16}, Διγ. Άνδρ. 320^{3}, Ερωτόκρ. Α' 292, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [906], Φορτουν. (Vinc.) Α' 7.

Το αρχ. ουσ. *ιδρώς*. Η λ. στο Somav. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Ιδρώτας: *Με ίδρον του προσώπου-σου να τρώγεις το ψωμί-σου* Χούμνου, Κοσμογ. 105· *ίδρο του ψυχομαχισμού το πρόσωπό-μου 'δρώνει* Ερωτόκρ. Α' 292.

ιδρώνω, (Ι), Προδρ. ΙΙΙ 215 (χφ. g) (κριτ. υπ.), Κυνοσ. 599^{15}, Σπανός (Eideneier) Α' 9, Συναξ. γυν. 507, Κορων., Μπούας 46, Αιτωλ., Μύθ. 42^{6}· *'δ ρ ώ ν ω,* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 691, Σαχλ. Ν 140, Ροδολ. Πρόλ. Μελλ. [39], Α' [529].

Το αρχ. *ιδρόω*. Ο τ. στο Du Cange, λ. *δρώνειν*. Η λ. και σήμ.

Α' Μτβ. **1**) Ιδρώνω (με σύστ. αντικ.): *ίδρο του ψυχομαχισμού το πρόσωπό-μου 'δρώνει* Ερωτόκρ. Α' 292. **2α**) Φρ. *ιδρώνω μόσκο*=μοσκοβολώ: *μόσκο να 'δρώνου το ταχύ και αργά μαργαριτάρι* Πανώρ. Β' 204· **β**) *ιδρώνω αίμα*=στάζω αίμα: *ώρες θωρώ πως 'δρώνουσιν αίματα με μεγάλη τρομάρα τούτα τα τειχιά* Ερωφ. Β' 125· *Αίμα ιδρώνει η θεά και τρέμ' η γη κ' η άγια σπηλιά* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [199]· **γ**) *ιδρώνω το αίμα κάπ.*=φοβίζω κάπ.: *Οι 'ρατζιόνες που μιλά θα πει στον τρόπο αυτόνο το πώς το αίμα 'δρώνουσι* Στάθ. (Martini) Γ' 198. **Β'** Αμτβ. **1**) Ιδρώνω: *Ίδρωσα κ' εξεκάψωσα και θα πλυθώ στη βρύση* Πανώρ. Β' 141· *από τον φόβον τον πολύ νεκροί ήτανε κ' εδρώνα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 203^{14}. **2**) Κοπιάζω: *ίδρωσα και παράδειρα έτσι ψηλά να σώσω* Ερωτόκρ. Β' 155.

ιδρώνω, (ΙΙ)· *έδρωσα,* Φορτουν. Δ' 36, εσφαλμ. γρ. αντί *έντρομα* [Βλ. Φορτουν. (Vinc.) Δ' 36].

ιδρώς-τας ο, Διγ. Ζ 338, Βίος Αλ. 3277, Βίος οσ. Αθαν. 239, Αχιλλ. Ν 599, Δούκ. 127^{7}, Σκλάβ. 270, Χριστ. διδασκ. 87, Λεηλ. Παροικ. 278· *ί δ ρ ω τ α ς*, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2533, Θησ. Ζ' [112^{7}], Διήγ. ωραιότ. 14, Βοσκοπ. 79, Ερωτόκρ. Δ' 1084, Σουμμ., Παστ. φιδ. Β' [451], Ε' [1142].

Το αρχ. ουσ. *ιδρώς*. Ο τ. στο Βλάχ. (λ. *ίδρωτας*), στο Somav. (λ. *ίδρος*) και σήμ. Η λ. και σήμ.

Ιδρώτας: *αποτιθείς τον θώρακα, σφογγίσας τον ιδρώτα* Βίος Αλ. 1990· *ο ιδρώτας-μου έτρεχεν απ' όλο το κορμί-μου* Γαδ. διήγ. 286· (μεταφ.) κόπος, μόχθος: *πάτερ, δέξαι μου τον στέφανον της νίκης, τον εκ πολλών ιδρώτων-μου καλώς εμοί τεθέντα* Βίος Αλ. 925.

ιδρώτα η.

Το ουσ. *ιδρώτας* με αλλαγή γένους.

Ιδρώτας· μόχθος?: *νόει σαν τι εβόησαν εκ την πολλήν ιδρώταν* Αχιλλ. Ο 298.

ίδρωτας ο, βλ. *ιδρώς-τας*.

ιεράκι(ο)ν το, Ιερακοσ. 387^{20}, Ορνεοσ. 578^{19}, Λίβ. Ρ 104, 1747, Λίβ. Sc. 2081.

Το μτγν. ουσ. *ιεράκιον* (Βλ. και λ. *γεράκιν*).

Γεράκι: *σκυλίν οπίσω-του έτρεχεν και εκράτει ιεράκιν* Λίβ. Ρ 793· (μεταφ.) εχθρός, άρπαγας: *Ὦ άρχοντες, ιεράκια του γαμπρού-μας, καλώς ήλθετε* Διγ. Ἄνδρ. 330^{13}.

ιερακοτρόφος ο, Ιερακοσ. $368^{10,13}$, 369^{34}, 485^{28}.

Από το ουσ. *ιέραξ* και το *τρέφω*. Η λ. τον 5. αι. (Passow, Handwört.). Βλ. όμως και L-S.

Αυτός που τρέφει και εκπαιδεύει γεράκια: *Του ιέρακος ασκηθέντος καλώς εν τοις εκκλητίσμασι και εις γνωριμότητα ακριβή της του ιερακοτρόφου φωνής και του συριγμού γενομένου* αυτ. 500^{20}.

ιεράρχης ο, Θρ. αλ. 38, Αρσ., Κόπ. διατρ. [1423], Παϊσ., Ιστ. Σινά 934, 951, 1250, 1908, 2144, Δωρ. Μον. XXXII.

Η λ. σε επιγρ. (L-S) και σήμ.

1α) Ανώτατος εκκλησιαστικός άρχοντας: *Ιάκωβος υπάρχει, όν είρηκ' αδελφόθεον και πρώτον ιεράρχη* Παϊσ., Ιστ. Σινά 730· **β**) επίσκοπος: *πρώτα σέβη βασιλεύς, έπειτα πατριάρχαι, κατόπι εσεβήκαμεν ημείς οι ιεράρχαι* Αρσ., Κόπ. διατρ. [881]. **2**) Ιερέας, ιερωμένος: *εκτυπώματα αγίων και αγγέλων, ιεραρχών μαρτύρων* Αρσ., Κόπ. διατρ. [1047].

ιεραρχία η.

Από το *ιεραρχώ* και την κατάλ. *-ία*. Η λ. τον 5. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ.

Το σύνολο των ιεραρχών: *στεφάνι πάσης αρετής και της ιεραρχίας* Τζάνε, Κρ. πόλ. 141^{18}.

ιεράτευμα το, Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 85.

Το μτγν. ουσ. *ιεράτευμα*.

Το σύνολο των κληρικών, κλήρος: *εσείς...κατασκευάζεσθε σπίτι πνευματικόν, ιεράτευμα άγιον* Χριστ. διδασκ. 117.

ιερατικός, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ιερατικός*. Η λ. και σήμ.

Που ανήκει ή αναφέρεται στον ιερέα: *Τοις αρχιερεύσιν και πάσιν τοις του ιερατικού καταλόγου* Ωροσκ. 40^{1}· *Μ' όλον το ιερατικόν τάγμα συντροφιασμένος* Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [206].

Το ουδ. ως ουσ.=ιερατείο: *Περί χειροτονηθήναι θέλοντος...δεν χειροτονείται παρευθύς αρχιερεύς,...μόνον θέλει να διαβεί από τους βαθμούς όλους του ιερατικού* Βακτ. αρχιερ. 185.

ιέρειος ο.

Μήπως από το ουσ. *ιερά* (τα)?

Μάντης, χρησμολόγος: *Είπον δέ προς Αλέξανδρον ιέρειοι των δένδρων* Βίος Αλ. 4950.

ιερεμιακός, επίθ.

Από το κύρ. όνομ. *Ιερεμίας* και την κατάλ. *-ιακός*. Η λ. και σε έγγρ. του 1584 (βλ. Πατρινέλη, ΕΜΑ 17, 1967, 99) και στον Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ. (λ. *Ιερεμιακός*).

Που είναι του Ιερεμία: *Ποίος να ήθελε μου δώσει της παλαιάς εκείνης Νιόβης τα δάκρυα και αυτούς τους ιερεμιακούς θρήνους* Χίκα, Μονωδ. 34^{8}.

ιερεύ(γ)ω· *γ ε ρ ι ε ύ (γ) ω,* Πεντ. Ἔξ. XXVIII 1, 3, XXXI 10, Λευιτ. VII 35, Αρ. III 4, Δευτ. Χ 6.

Το αρχ. *ιερεύω*.

Θυσιάζω: *να αλείψεις αυτουνούς καθώς άλειψες τον πατέρα-τους και να γεριεύγουν εμέν και να είναι για να είναι αυτωνών το άλειμμά-τους για γεροσύνη ναιώνα εις τις γενές-τους* αυτ. Ἔξ. XL 13· *να αγιάσω την τέντα του τάρωμα και το θεσιαστήρι και τον Ααρών και τα παιδιά-του, να αγιάσω να γεριεύγουν εμέν* αυτ. Ἔξ. XXIX 44.

ιερεύς-έας ο, Ασσίζ. 107^{30}, 365^{2} (γεν. *ιερώς*), Ιμπ. 689, Μαχ. 514^{29}, Διήγ. Αλ. V 27, Κορων., Μπούας 69, Ρίμ. θαν. 148, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1389, Παλαμήδ., Βοηθ. 250, Ιστ. Βλαχ. 1790 (αιτ. πληθ. *ιερέας*), Τζάνε, Κρ. πόλ. 410^{18}· *γ ε ρ έ α ς,* Πεντ. Ἔξ. XIX 24· *γ ε ρ ι ά ς,* Πεντ. Γέν. XIV 18, Ἔξ. XXIX 30, XXXI 10, Λευιτ. Ι 5, 7, 8, 9, III 11, V 6, XII 8, XXI 1, XXVII 8, Αρ. III 3, V 8, VI 20, XVIII 28, Δευτ. XVII 9, κ.α.· *ι ε ρ ή ς,* Ασσίζ. 358^{20}, Χούμνου, Κοσμογ. 2124, Τζάνε, Κρ. πόλ. 579^{22}· *ι ε ρ ι ά ς,* Εβρ. ελεγ. 160.

Το αρχ. ουσ. *ιερεύς*. Ο τ. *ιερής* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' σ. 560). Για τον τ. *ιερές* βλ. Καψ., ΛΔ 1, 1939, 56. Γιά τη γεν. *ιερώς* βλ. Pern., Et. linguist. Α' 124. Η λ. και σήμ.

Παπάς: *Αλλά πολλοί δεν βλέπουσι, μόνον κατηγορούσιν τον ιερέα του Θεού και τον καταφρονούσιν* Ιστ. Βλαχ. 1694· *Περί της μαρτυρίας εκείνου του ανθρώπου οπού ένι της ευσεβείας και της μαρτυρίας του ιερέως και του διακόνου, πότε αξάζει και πότε ουδέν αξάζει* Ασσίζ. 259^{22}.

ιερής ο, βλ. *ιερεύς-έας*.

ιεριάς ο, βλ. *ιερεύς-έας*.

ιεριχούντιος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ιεριχούντιος* (Steph., Θησ. λ. *Ιεριχούς*).

Που ανήκει στην Ιεριχώ: *πεσόντα τα τείχη της μονής ως πάλαι τα ιεριχούντια, μόνον έμεινεν εις τοίχος* Διήγ. αναιρεθ. 83[44].

ιεροάγιος, επίθ., Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. 24[2], 49[2].

Από τα επίθ. *ιερός* και *άγιος*. Η λ. το 16. αι. (Βλ. Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.).

Ιερός: *γνησίω ποιμένι της...ιεροαγίας εκκλησίας κυρίω Διονυσίω* αυτ. 56[2].

ιεροδενδρία η.

Από το επίθ. *ιερός*, το ουσ. *δένδρο* και την κατάλ. *-ία*.

Δάσος από ιερά δένδρα: *Αυτός γουν όλος γεγονώς λύπη βεβαπτισμένος, όρθρου ταχέως αναστάς συν ιερεύσι πάσιν εισήλθεν ένδον μετ' αυτών της ιεροδενδρίας* Βίος Αλ. 4993.

ιεροδιακονία η.

Από το ουσ. *ιεροδιάκονος* και την κατάλ. *-ία*. Βλ. και Sophocl.

Λειτούργημα του ιεροδιακόνου?: *αμή αντάμα ακόμη να έχουσιν έγνοιαν με προθυμίαν και τούτο, ήγουν ότι να φυλάγεται η ιεροδιακονία* Χριστ. διδασκ. 159.

ιεροδιάκονος ο, Συναδ., Χρον. 33.

Από το επίθ. *ιερός* και το ουσ. *διάκονος*. Η λ. στο Du Cange και σήμ.

Διάκονος: *έβαλεν...ιερείς, αρχιερείς, ιερομονάχους, ιεροδιακόνους και ελειτούργησαν* αυτ. 67.

ιεροκήρυξ ο.

Το αρχ. ουσ. *ιεροκήρυξ*. Η λ. και σήμ.

Αυτός που κηρύττει το λόγο του Θεού: Παϊσ., Ιστ. Σινά 836.

ιερολογία η, Ελλην. νόμ. 531[1], Διγ. (Trapp) Gr. 1674, Ψευδο-Σφρ. 358[14], 374[21].

Το μτγν. ουσ. *ιερολογία*.

Ιερή τελετή: *Περί γάμου οπού κάμνουν με ψιλά σύμφωνα χωρίς ιερολογίες* Βακτ. αρχιερ. 142· (έκφρ.) *τελεία ιερολογία*=γάμος: *τανύν δε αποστρέφεται τα τοιαύτα μνήστρα και ου βούλεται πληρώσαι την τελείαν ιερολογίαν μετ' εμού* Ελλην. νόμ. 516[24].

ιερολόγος ο.

Από το επίθ. *ιερός* και το ουσ. *λόγος*. Η λ. τον 5.-6. αι. (L-S, λ. *ιερολόγοι*).

Κήρυκας του ιερού λόγου: *αμαρτωλοί, λέγει ο ιερολόγος, πού φύγωμεν;* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 91[40-1].

ιερομόναχος ο, Εξήγ. πέτρ. 274, Ταμυρλ. 108[49], Notizb. 26, Σφρ., Χρον. μ. 80[7], 88[5], 142[33], Έκθ. χρον. 32[10], 47[5], 67[21], Δωρ. Μον. XXVI, Διαθ. Ηγουμ. Μακαρίας 164, Σεβήρ., Διαθ. 192[105], Συναδ., Χρον. 43 (πληθ. *ιερομονάχοι*), 55, 56, 57, Τζάνε, Κρ. πόλ. 235[9], 243[15] (πληθ. *ιερομονάχοι*), 585[14].

Από το επίθ. *ιερός* και το ουσ. *μοναχός*. Η λ. και σήμ.

Μοναχός που έχει χειροτονηθεί ιερέας: *εφάνη εις την μέσην ένας ιερομόναχος ονόματι Ραφαήλ, του οποίου ήτον η πατρίδα-του από την Σερβίαν* Ιστ. πατρ. 112[10].

ιερόνικος, επίθ.

Από το επίθ. *ιερός* και το ουσ. *νίκη*.

Νικηφόρος: *Ουκ οισθ' άρ' οίους καμάτους ανέτλην εγώ, πόσους ιερονίκους άθλους, εμοί τε και Θεώ τω ειδότι γνωρίμοις* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. 11[21].

ιερόπραξις η.

Από το επίθ. *ιερός* και το ουσ. *πράξις*.

Θρησκευτική πράξη: *διά την υπηρεσίαν των θείων μυστηρίων και άλλων ιεροπράξεων* Χριστ. διδασκ. Προοίμ. [δ'].

ιερός, επίθ., Έκθ. χρον. 46[18], Ιστ. πατρ. 180[11], Πανώρ. Δ' μετά στ. 276, Διακρούσ. 98[6]· γ ε ρ ό ς.

Το αρχ. επίθ. *ιερός*.

1) Άγιος: *εν πάσι δε τούτοις έσχεν επιστατούντα τον ιερόν Γρηγόριον* Βίος οσ. Αθαν. 252. **2**) Εκλεκτός: *εφτά δαμαλίδες όμορφες θωριάς και γερές του κρέας* Πεντ. Γέν. XLI 2. Έκφρ. *ιερά νόσος*=λέπρα (Βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Β' 147): *υπό της ιεράς νόσου έφθαρτο* Δούκ. 247[8].

Το θηλ. ως ουσ.=βοτάνι: *είτα πότισον αυτήν την λεγομένην ιεράν* Σταφ., Ιατροσ. 6[145]. Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ. **α**) ιερά άμφια: *έπεσαν άρχοντες πολλοί και ο Μονεμβασίας* (παραλείπ. 1 στίχ.), *την κεφαλήν-του έκοψαν, πήραν τα ιερά-του, στην γην γυμνόν τον έρριψαν, μόνο με τα πλευρά-του* Ιστ. Βλαχ. 1055· *στη σκάλα προπατούσανε χωρίς τα ιερά-τως* Τζάνε, Κρ. πόλ. 204[22]· **β**) ιερά σκεύη: *τα ιερά εκκλησιών και των μοναστηρίων όλα τα εκουβάλησεν εκείνο το θηρίον* Ιστ. Βλαχ. 275· *την εικόνα τση θεάς θέλω να σάσε δείξω* (παραλ. 1 στίχ.). *Τα ιερά θα βάλ' ομπρός κι' απόκεις ν' αρχινήσω* Πανώρ. Δ' 276.

Ιεροσολυμίτης ο.

Το μτγν. επίθ. *Ιεροσολυμίτης* (L-S Κων/νίδη).

Αυτός που κατάγεται από τα Ιεροσόλυμα (εδώ ως επών.): *εγώ αγόρασά-το απέ τον κύρη Μάρκον τον Ιεροσολυμίτη και παρά των καρζών-μου* Ασσίζ. 445[18].

ιεροσυλία η.

Το αρχ. ουσ. *ιεροσυλία*. Η λ. και σήμ.

Ιεροσυλία: *κατηγορώ την πολλήν αυτού κάρωσιν και νυσταγμόν· ιεροσυλία μεσολαβεί τούτο* Χειλά, Χρον. 353.

ιεροσύνη η, Έκθ. χρον. 7[13], Κορων., Μπούας 70, Χίκα, Μονωδ. 154, Ιστ. Βλαχ. 1870, 1883, 1894· γ ε ρ ι ο σ ύ ν η Πεντ. Αρ. ΙΙΙ 10· γ ε ρ ο σ ύ ν η Πεντ. Έξ. XXIX 9, XL 15, Αρ. XXV 13.

Το αρχ. ουσ. *ιερωσύνη*.

Το αξίωμα του ιερέα: *Δεν είναι άλλη αίρεσις, άλλη μαγαροσύνη ωσάν με τα αργύρια λαβείν ιεροσύνη* Ιστ. Βλαχ. 1866· *Περί ηλικίας των χειροτονουμένων και ποία αμαρτήματα εμποδίζουν την ιεροσύνην* Βακτ. αρχιερ. 154.

ιεροτελεστία η.

Από το επίθ. *ιερός* και το ουσ. *τελεστία*. Η λ. τον 7. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ.

Θρησκευτική τελετή: *ο πατριάρχης Ιωσήφ διά συνήθων ιεροτελεστιών εις έν συνήψε* (ενν. *τον βασιλέα Ιωάννη και τη Μαρία*) Δούκ. 139[18].

ιεροτελετή η.

Από το επιθ. *ιερός* και το ουσ. *τελετή*.

Θρησκευτική τελετή: *εμφημήσωσι και μνημονεύσωσι τον καίσαρα εν ταις θείαις και ιεραίς λειτουργίαις και εν πάση ετέρα ιεροτελετή και ακολουθία των αγίων εκκλησιών* Ψευδο-Σφρ. 164^{30}.

ιεροτελώ.

Από το επιθ. *ιερός* και το *τελώ*. Η λ. στο Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ., λ. *ιεροτελείν*.

Λειτουργώ ως ιερέας: *εκ της μητρός ημών εκκλησίας την ιεροσύνην λαβών ανεμποδίστως ιεροτελεί* Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. 49^{28}.

ιερουργία η, Βακτ. αρχιερ. 133· *ι ε ρ ο υ ρ γ ι ά,* Παΐσ., Ιστ. Σινά 706.

Το αρχ. ουσ. *ιερουργία*. Ο τ. από μετρ. αν. Η λ. και σήμ.

Τέλεση θείας λειτουργίας: *γίνονται τρεις εκκλησιές διά ιερουργία* Παΐσ., Ιστ. Σινά 472.

ιερουργοπραξία η.

Από το επιθ. *ιερουργός* και το ουσ. *πράξις*.

Τέλεση θείας λειτουργίας: *της καθαράς και άμωμου ιερουργοπραξίας* Βίος αγ. Νικ. 98.

ιερουργός ο.

Το μτγν. ουσ. *ιερουργός*.

Που εκτελεί καθήκοντα ιερέα: *εν δεξιοίς αρχιερείς, ιερείς και διακόνους ... του θεού ιερουργούς* Παΐσ., Ιστ. Σινά 1390.

ιερουργώ, Ασσίζ. 364^{22}, Βακτ. αρχιερ. 153, 158.

Το μτγν. *ιερουργέω*. Η λ. και σε επιγρ. (L-S, λ. *ιερουργέω*) και σήμ. ως λόγ.

Τελώ καθήκοντα ιερέα: *ουδέν εντέχεται να ιερουργήσει ώσπου να σωθεί το αντρόγυνον* Ασσίζ. 113^{21}.

Η μτχ. ενεστ. ως ουσ.=ιερωμένος: *εκεί κολάζουνται οι (ι)ερουργούντες* (έκδ. *(ι)εργούντες*· διορθώσ.) *και οι καλόγεροι* Αποκ. Θεοτ. II 222.

ιεροψάλτης ο.

Το μτγν. ουσ. *ιεροψάλτης*. Η λ. και σήμ.

Ψαλμωδός: *κατά τον ιεροψάλτην Δαβίδ* Χίκα Μονωδ. 72.

ιερωμένος, μτχ. επιθ., Θησ. ΙΒ [35], Χρον. σουλτ. 71^{28}, Παΐσ., Ιστ. Σινά 1874, 2278, Αλφ. (Μπουμπ.) II 24, Ιστ. Βλαχ. 1678, 1734, Μεταξά, Επιστ. 47.

Η μτχ. παθητ. παρκ. του *ιερώ* ως επιθ.

Α' (Επιθ.) άγιος: *πράγμαν αγιασμένον, ουδέ ευσεβόν, τουτέστιν ιερωμένον* Ασσίζ. 406^{26}. **Β'** (Ουσ.) κληρικός: *Ιερωμένοι, κοσμικοί, όλοι ανακατωμένοι* Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [1442].

ιζούρια η, βλ. *ινζούρια*.

ικανά, επίρρ.

Από το επιθ. *ικανός*. Η λ. στο Du Cange και στο Βλάχ.

Αρκετά· πολύ: *να γυμνάζονται και να κοπιάζουν ικανά διά να αρμόζονται καλά τα σώματα* Σοφιαν., Παιδαγ. 111.

ικανόπλοιος, επίθ., βλ. *ικανόπλοος*.

ικανόπλοος, επίθ.· *ι κ α ν ό π λ ο ι ο ς,* Ψευδο-Σφρ. 538^{2}.

Από το επίθ. *ικανός* και το *πλέω*.

Ικανός να πλέει, έμπειρος θαλασσινός: *προτιμητέος ήν εκ πάντων διά το είναι ικανόπλοον και θαλαττουργόν* αυτ. 216^{17}.

ικανός, επίθ., Λόγ. παρηγ. L 601, Καλλίμ. 76, 145, 170, 1473, 2534, Ιερακοσ. 388^{1}, 390^{4}, Διγ. (Trapp) Gr. 2354, Διγ. Ζ 2781, Χρον. Μορ. Η 8025, Μαρκ., Βουλκ. 346^{14}, Έκθ. χρον. 45^{26}, Πεντ. Γέν. XVII 1, XXVIII 3, XLIII 14, XLIX 25, Έξ. VI 3, Αρ. XXIV 4, 16.

Το αρχ. επίθ. *ικανός*. Η λ. και σήμ.

1) Κατάλληλος, άξιος· ικανός: *ήν γαρ ο βασιλεύς ούτος νωθρός...και ουχ ικανός εις βασιλείαν* Έκθ. χρον. 26^{24}· *τις ικανός φράσαι;* Ιστ. πολιτ. $21^{12\text{-}3}$· *ουκ έστιν ικανός του πολεμείν εν θαλάσση* Έκθ. χρον. 84^{22}. **2α**) Αρκετός, ικανοποιητικός: *σοφίαν ικανήν* Ερμον. Ζ 54. **3**) (Προκ. για το Θεό) παντοδύναμος: *είπεν αυτουνού ο Θεός: «εγώ Θεός ικανός· κάρπυνε και πλήθυνε...»* Πεντ. Γέν. XXXV 11· *είπεν ο Ιακώβ προς τον Ιωσέφ: «ο Θεός ικανός εφανερώθην προς εμέν...»* Πεντ. Γέν. XLVIII 3. **4α**) (Προκ. για χρόνο) αρκετός, μακρός, πολύς: *έκαμεν εις τον...θρόνον καιρόν ικανόν* Ιστ. πατρ. 153^{9}· *αιχμαλωσίαν ποιήσας ικανήν* Ηπειρ. 230^{1}· *έζησα χρόνους ικανούς μετά της Μελανθίας* Λίβ. Ν 3799· έκφρ. *μεθ' ικανόν*=μετά από αρκετό καιρό, ύστερ' από πολύ καιρό: *μεθ' ικανόν λαμβάνει την βασιλείαν Ιωάννης ο Καντακουζηνός* Chron. br. (Loen.) 25· **β**) (προκ. για αριθμό, ποσότητα, έκταση) επαρκής, αρκετός, πολύς: *άλλοι μάρτυρες ουδέν ένι ικανοί* Ασσίζ. 57^{8}· *μετά λόγους ικανούς ήλθον εις άλλους λόγους* Καλλίμ. 754· *διδόασι δέ αυτή και κρέας ικανόν* Ιερακοσ. $340^{30\text{-}1}$· *εχειρώσατο φρούρια τρία και γην ικανήν* Δούκ. 291^{17}.

Το ουδ. ως ουσ.=κατάλληλη, αρκετή ποσότητα ενός πράγματος: *καρπόν βαλσάμου γραμμ. α', λασσάρου γραμμ. έν ς'' κόψας και σείσας ανάλαβε μετά μέλιτος το ικανόν και διάχριε* Ιερακοσ. 390^{32}. Φρ. *το ικανόν ποιώ*=παρέχω ικανοποίηση, ικανοποιώ μια παράκληση, επιθυμία κλπ. (Βλ. Κριαρ., Ελλην. 15, 1957, 201): *ο βασιλεύς βουλόμενος το ικανόν ποιήσαι* Ριμ. Βελ. 676.

ικαντεύω. *'κ α ν τ ε ύ ω.*

Από το ουσ. *ι(ν)κάντο*. Γιά τη λ. βλ. Κριαρ., Ελλην. 29, 1976, 165.

Βάζω σε πλειστηριασμό, παζαρεύω κάπ.: *Άσπρος, ξανθός και κόκκινος, άγγελος στη θωρία* (ενν. ο *Ιωσήφ*), *και αυτούνον εκαντεύασι* (ενν. οι *Αγαρηνοί*) *τ' άνομα τα θηρία* Χούμνου, Κοσμογ. 1648.

ικανώ, Ασσίζ. 9^{20}, 47^{2}, 55^{12}, 64^{23}, 111^{30}, 137^{15}, 177^{16}, 211^{23}, 411^{22}, 493^{18}, πολλ. α., Ηπειρ. 229^{8}, Λίβ. Ν 2962· γ' προσ. εν. *α κ α ν ε ί,* Μαχ. 58^{2}, 404^{36}· *'κ α ν ε ί,* Ασσίζ. 160^{6}· αόρ. *ε κ ά ν ε σ ε.*

Το μτγν. *ικανόω*. Για τη λ. και τους τ. βλ. Οικονομίδη, ΛΑ 5, 1920, 188 κε. Ο τ. *ακανεί* στο Du Cange (λ. *ακανείν*). Οι τ. (στο γ' εν. πρόσ.) και σήμ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex.). Η λ. και σε έγγρ. του 11. και 12. αι. (Act. Lavr. 58^{41}, 64^{5}).

Ι Ενεργ. **1α**) Ικανοποιώ, ευχαριστώ· ανταμείβω κάπ.: *υπό των Μαλακασσαίων δεκαπλασίως αυτός ικανώθη* Ιστ. Ηπείρ. XXV^{10}· **β**) ευχαριστώ, τέρπω κάπ. (α) ψυχικά, ηθικά: *αρκεί-σε το αναστέναγμαν, το δάκρυον ακανεί-σε* Λίβ. Sc. 2148· *ο βασιλεύς των βασιλευόντων είναι αγκρισμένος μετά-μου, ότι δεν μ' εκάνεσεν το ψυσικόν τό μου έδωκεν από τους γονείς-μου* Μαχ. 224^{8}· *'Ολους τους ικανώσασι τότε σε τέλος βάλαν, εις τες χαρές οπὄκαμαν και πλίο δεν τες εκάμναν* Θησ. ΙΒ' [80^{7}]· (β) ερωτικά: *τότ' η καὺκ' απέσωσε του κυρ-Γεώργου Ρώσω αντάμα με την Νούφραινα οπού 'ναι διά γρόσσο, και λέγει της Τζαβούλαινας: «εγώ να σε 'κανώσω»* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 477· **γ**) επαρκώ· είμαι αρκετός: *'κανεί-με, περισσεύει-με ο πόθος της ωραίας* Φλώρ. 786· *πάντως αν το μυρίζονται, μόλις να τους ικανώσει* Προδρ. II H 28· *Δεν σας ακανεί το αμάχιν τό έχετε* Μαχ. 518^{24}. **2**) Τακτοποιώ, βολεύω: *ότι όλα ένι κρατούμενοι να τα ικανώσου με δίκαιον* Ασσίζ. 297^{15}· *εκείνην την ζημίαν τήν εξοδίασεν ο καραβοκύρης...να τα ικανώσουν* Ασσίζ. 48^{31}· *τον μισθόν φυλάκων εκ τας πόλεις ικανωσάτωσαν* (ενν. *οι Γερμανοί*) Αξαγ., Κάρολ. Ε' 838. **3α**) Συμπληρώνω: *ένι κρατούμενος να ικανώσει τα λειψά των αυτών περπύρων* Ασσίζ. 80^{20}· **β**) καταβάλλω στο ακέραιο· αποκαθιστώ: *κανείς ουδέν εντέχεται τίποτες να του ικανώσει απέ κείνη τη ζημίαν* Ασσίζ. 362^{4}· *ένι κρατημένος να ικανώσει εκείνον τό αξιάζει το πράγμαν, παρακάτω όχι* Ασσίζ. 161^{21}· *αν έδωκαν τινός άνευ την είδησιν του κυρού ή της κυράς, το δίκαιον...ορίζει ότι εκείνος ένι κρατημένος να το ικανώσει όλον* Ασσίζ. 159^{7}· **4**) Αποδίδω, επιστρέφω κ. σε κάπ.: *αν ένι ότι στρέψεις τα περίττου του χρειοφελέτη, δίκαιον ένι να τα ικανώσεις του εγγυτή, αν θελήσει να σου τα ζητήσει* Ασσίζ. 310^{18}· *πότε ένι καιρός ο χανουτάρης να ικανώσει το αυτών πράγμαν* Ασσίζ. 81^{21}. **5**) Πληρώνω αποζημίωση, αποζημιώνω κάπ.: *το δίκαιον κρινίσκει...ότι εκείνος ο ιατρός ένι κρατημένος να μου τον ικανώσει ετεσαύτα εις όσα έχρηζεν εκείνος-μου ο σκάβος* Ασσίζ. 178^{21}· *το δίκαιον κρινίσκει ότι εκείνος ένι κρατημένος να ικανώσει και να του στρέψει του αυθέντητου* Ασσίζ. 183^{11}· *εάν...εκείνος οπού ήτον το κτηνόν εδικόν-του ήτον λίζιος, ένι κρατημένος ο καλλικάς να του το ικανώσει διά άλογον ροκόν* Ασσίζ. 180^{25}. Φρ. **α**) *ικανώ δίκαιον*=αποδίδω δικαιοσύνη σε κάπ. (δικαστικώς): *μήνυσ'-του να έλθει ώδε να μου ικανώσει δίκαιον* Ασσίζ. 419^{19}· *ο σιρ Ζουάν να ικανώσει δίκαιον εις το Ιάφα απαύτα απέ τούτον οπού του ζητά* Ασσίζ. 168^{11}· **β**) *ικανώ την ζημίαν*=επανορθώνω τη ζημία, αποζημιώνω: *να ένι κρατούμενος* (ενν. *ο σύντροφος*) *να ικανώσει τη ζημία εκείνη τους ετέρους συντρόφους* Ασσίζ. 333^{13}· *ένι κρατημένος ο τεχνίτης να του ικανώσει την ζημίαν με κείμενον* Ασσίζ. 181^{30}. (Απρόσ.) αρκεί, φτάνει· είναι ικανοποιητικό: *ακανεί-σας ότι επλερωθήκετε όσα εζητήσετε* Μαχ. 474^{4}· *Αφέντη, ο αφέντης-μας ο ρήγας ευρίσκεται εις την Αμμόχουστον... δεν τους ακανεί; Τείντα σε θέλουν κ' εσέναν;* Μαχ. 372^{31}· (σε προσταγή) φτάνει! αρκετά! πάψε!: *έχε γειάν λοιπόν, φιλιά-μου, κι' ακανεί να μουρμουρίζεις* Κυπρ. ερωτ. 117^{29}· *Χόρτασε κι' ακανεί να με πληγώσεις και τόσα δεν επλήγωσες κανέναν* Κυπρ. ερωτ. 39^{1}· *ακανεί, καθάρισέ-με* Κυπρ. ερωτ. 117^{2}. **ΙΙ** Μέσ. **1**) Βρίσκω το δίκιο-μου, δικαιώνομαι: *να έλθει και να ικανωθεί και να κρατήσει στράταν εις την αυλήν του Ιαφάτου* Ασσίζ. 168^{2}. **2**) Καρπώνομαι κ.: *ουδέν ημπορεί απέκει να περιλάβει* (ενν. *ο εγκαλών*) *τίποτες, ουδέ να ικανωθεί τό λείπεται* Ασσίζ. 380^{18}· *ουδέν να ημπορήσει λοιπόν να ικανωθεί κανέναν δικαίωμαν προς άνθρωπον της ευσεβείας* Ασσίζ. 343^{22}· *ουδέ να ημπόρησεν κανέναν δίκαιον να ικανώθην προς άνθρωπον κανονισμένον* Ασσίζ. 93^{28}.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ.=ικανοποιημένος, ευχαριστημένος: *τόσο τους ευεργέτησαν οπού 'σαν 'κανωμένοι* Θησ. ΙΑ' [59^{8}]· *με τούτην την ευεργεσία ας είσαι 'κανωμένος* Θησ. Ι' [45^{6}].

ικάνωσις η.

Από το *ικανόω*. Η λ. και σε έγγρ. (Act. Lavr. 56^{20,43}, Βυζ. συμβόλ. MB Ϛ' 632^{20}).

1) (Προκ. για εμπόριο) νόμιμος φόρος, δασμός: *οι ρηγάδες...εθέσπισαν...ότι κανείς Συριάνος ουδέ πάντες εκείνοι ή εκείνες οπού εντέχεται να δώσουν ικάνωσιν εις την αυλήν του φούντικος* Ασσίζ. 242^{15}. **2**) Προγαμιαία δωρεά: *εκείνος ουδέν ημπορεί πλίον να αναλάβει τό της έδωκεν της γυναίκας με δίκαιον,..ως άνωθεν ελαλήθην της ικάνωσης τό είχεν δώσει* Ασσίζ. 118^{4}.

ικέσιος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ικέσιος*.

Είδος εμπλάστρου (Βλ. και L-S στη λ. II): *θες δέ...εις το ήπαρ το λεγομένον παρά των ιατρών ικέσιον έμπλαστρον* Σταφ., Ιατροσ. 4^{88}.

ικετεύω, Διγ. (Trapp) Gr. 648, Διγ. Α 443, Διγ. (Trapp) Esc. 1780, Οψαρ. 362^{24}, Πένθ. θαν.^{2} 615, Στ. Βοεβ. 59.

Το αρχ. *ικετεύω*. Η λ. και σήμ.

α) Ικετεύω, προσεύχομαι (στο Θεό): *παπάς να λειτουργήσει να ικετεύσει τον Θεόν κ' εμάς να ευλογήσει* Κορων., Μπούας 56· **β**) παρακαλώ, ικετεύω: *Τους νέους δέ τους εαυτού ικέτευεν εκ πόθου* Διγ. Ζ 892.

ικετικώς, επίρρ., Βίος Αλ. 2898, Δούκ. 115^{20}.

Η λ. σε Σχολ. (L-S).

Με τρόπο ικετευτικό, παρακλητικά: *Η δέ μήτηρ του Τζινεΐτ ικετικώς δυσωπούσα ουκ επαύετο* Δούκ. 147^{1}.

ιλαρός, επίθ., Πωρικ. V 201^{60}, Βίος Αλ. 5476, Απολλών. 325, Δούκ. 195^{11}, 203^{8}, Λεηλ. Παροικ. Αφ. 14.

Το αρχ. επίθ. *ιλαρός*. Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex.).

1) Χαρούμενος, εύθυμος: *εδέκτη-τονε με χαρά και με ιλαρό πρόσωπο* Χρον. σουλτ. 104^{5}. **2**) Καλοπροαίρετος: *ελεημοσύνη ιλαρά* Σπαν. (Λάμπρ.) Va 548.

Το ουδ. ως ουσ.=ευθυμία: *το πράον-του, το ιλαρόν, το αγαθόν της γνώμης* Χρον. Τόκκων 3055.

ιλαρότης η, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 258.

Το μτγν. ουσ. *ιλαρότης*.

Ευθυμία, ευχαρίστηση: *ως αι ψυχαί προς τον Χριστόν δράμωσιν των δικαίων, ούτως μεθ' ιλαρότητος κ' ειλικρινούς καρδίας* αυτ. 1051.

ιλαρύνω.

Το μτγν. *ιλαρύνω*.

(Μέσ.) χαίρομαι: *‹Χ›αρίζει, μη ονείδιζε, παρέχεις, ιλαρύνου* Σπαν. Μ 119.

ιλαρώνω.

Το μτγν. *ιλαρόω*.

Κάνω κάπ. πρόθυμο, χαρούμενο: *τον λαόν ιλάρωσαν να στέρξουν την κυράν-τους* Χρον. Τόκκων 1224.

ιλαστήριον το.

Η λ. σε επιγρ. (L-S).

Μέσον εξιλασμού: *χαίρε, το ιλαστήριον των καταπονουμένων* Ντελλαπ., Στ. Θρηνητ. 757.

ιλεωκαρδία η· *'λ ε ω κ α ρ δ ί α.*

Από το επίθ. *ίλεως* και το ουσ. *καρδία*. Ο τ. από μετρ. αν.

Ως κύρ. όνομ.: Απολλών. 415, 706.

ιλιγγιώ, Ψευδο-Σφρ. 242^{22}.

Το αρχ. *ιλιγγιάω*.

Φοβούμαι: *Όμως τω μήκει της πέτρας ιλιγγιάσας, δέχεταί τινας κατά δευτέραν υποταγήν πολιτεύεσθαι* Βίος οσ. Αθαν. 249· (φρ.) *χαλεπώς ιλιγγιώ*=αισθάνομαι άσχημα: *πριν πτωθής και χαλεπώς ιλιγγιάσης, ξένε* Διήγ. πόλ. Θεοδ. 132.

ιμαντωμένος, μτχ. επιθ.

Μτχ. παρκ. του *ιμαντόω-ώνω*, που απ. στον Ησύχ. (Βλ. L-S, λ. *ιμαντόω*).

Που είναι στερεωμένος με λουριά (ιμάντες): *ανάκλιτα δὲ* (έκδ. *ανακλητά*· διορθώσ. πβ. Alexanderroman ^{b} 161^2) *χρύσεα καλώς ιμαντωμένα* Βίος Αλ. 5240.

ιμαράτι(ον) το, βλ. *ιμαρέτι*(ον).

ιμαρέτι(ον) το, Κώδ. Χρονογρ. 50· *ι μ α ρ ά τ ι (ο ν),* Έκθ. χρον. 19^{15}, 48^{12}, 64^{17}, 65^{18}, Κώδ. Χρονογρ. 68.

Το τουρκ. *imaret*. Η λ. και ο τ. στο Du Cange. Τ. *ιμαρέτι* στο Somav.

Φιλανθρωπικό ίδρυμα, πτωχοκομείο: *ύστερον δὲ ανήγειρεν ο υιός αυτού ιμαράτιον* Έκθ. χρον. 69^{26}· *ο δὲ ναός αυτών των Αγίων Αποστόλων, όπου εκαθέζετο πρωτύτερα ο πατριάρχης, τον έκαμαν ιμαρέτιον του αυτού σουλτάν Μεχεμέτη* Ιστ. πατρ. 82^{21}.

ιματάκιν το· *'μ α τ ά κ ι ν.*

Από το ουσ. *ιμάτιον* και την κατάλ. *-άκι(ν)*. Ο τ. από μετρ. αν.

Ρούχο: *'ματάκιν ένα τρίχινον στην σάρκαν-της εφόρειν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1781.

ιμάτι(ν) το, βλ. *ιμάτιον*.

ιμάτιον το, Περί ξεν. Α 122, Αχιλλ. Ν 268, Έκθ. χρον. 30^{27}, 49^9, 69^{18}, Αλφ. 15^7· *ι μ ά τ ι (ν),* Λόγ. παρηγ. L 290, Προδρ. III 302, Καλλίμ. 1490, Επιθαλ. Ανδρ. Β' 550, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 206, Αχιλλ. Ν 127, Περί γέρ. 183· *'μ ά τ ι ν,* Ασσίζ. 134^{15}, Μαχ. 222^{12}.

Το αρχ. ουσ. *ιμάτιον*. Οι τ. *ιμάτι(ν)* και *'μάτιν* και σημ. σε ιδιώμ. (Βλ. Andr., Lex. και Σακ., Κυπρ. Β' 652).

α) Ρούχο (γενικά): *χυμευτά ιμάτια* Διγ. Ζ 2223· *Ποίον ιμάτιον με έρραψας; ποίον δίμιτον με εποίκες;* Προδρ. I 46· **β**) ρούχο που φοριέται κατάσαρκα (Για τη σημασ. βλ. Σακ., ό.π.): *όρισεν τον τζαμπερλάνον και εσήκωσεν το 'μάτιν της ρήγαινας απέ την αγκάλην-του* Μαχ. 222^{18}.

ιματιοφύλαξ ο.

Το μτγν. ουσ. *ιματιοφύλαξ*.

(Ως αξίωμα) φύλακας, επιμελητής της στολής (του αυτοκράτορα): *κελεύσας ο βασιλεύς τον ιματιοφύλακα αυτού έδωκέ μοι καβάδιον μολυβόν* Ψευδο-Σφρ. 258^{24}.

ιματίτσιν το.

Από το ουσ. *ιμάτιον* και την κατάλ. *-ίτσιν*.

Ρούχο: *εκείνη επιβουλεύτη-με και φέρνει-μου ιματίτσιν* Διγ. (Trapp) Esc. 1266.

ιμιτάρω, Κατζ. Δ' 336.

Το ιταλ. *imitare*.

Μιμούμαι: *'Σ τσ' Ενέιντας ο Βιργίλιος το σέξτον απορτάρει πως είναι — και τον Όμηρο σε τούτο ιμιτάρει—...* Στάθ. (Martini) Γ' 258.

[**ιμπασσαδόρος** ο, Χρον. σουλτ. 70^8.

Τ. του *αμπασσαδόρος*. Βλ. ά. *αμπασσαδόρος*].

ιμπεραδόρος ο, Χρον. σουλτ. 67^{34}, 68^8, 70^{23}, 71^{26}, 73^{28}.

Το ιταλ. *imperadore*.

Αυτοκράτορας: *εκακοφάνη πολλά του ιμπεραδόρου της Αλαμανίας* αυτ. 71^{11}.

ιμπέριο(ν) το, Τζάνε, Κρ. πόλ. 512^{26}.

Το λατ. *imperium*. Η λ. το 12. αι. (Sophocl.).

Βασίλειο, επικράτεια: *ηκούστη στο ιμπέριο, στην Ουγγαρία πέρα* αυτ. 380^{18}.

ιμπέριος ο.

Από το λατ. *imperium*.

Βασιλιάς, αυτοκράτορας: *Δέκα φορές ομόσετε, ψεύστες μαγαρισμένοι, να είστε στον ιμπέριον όλοι προσκυνημένοι* Σταυριν. 118^{1200}. -Η λ. και ως πρόσωπο του μυθιστορήματος «Ιμπέριος και Μαργαρώνα».

ίνα, σύνδ., Σπαν. V 194, Προδρ. III 382, Διγ. (Trapp) Gr. 638, 3479, Διγ. Ζ 290, Διγ. (Trapp) Esc. 456, 1088, 1126, 1195, 1196, Ερμον. Η 365, Διήγ. Βελ. 100, Λιβ. Ρ 892, 2035, Λιβ. Sc. 120, 1546, Αχιλλ. Ν 41, 131, Αχιλλ. Ο 207, Ιμπ. 755, Φυσιολ. (Legr.) 670, Σφρ., Χρον. μ. 24^{21}, 34^{15}, 56^{12}, 102^{14}, κ.α.

Ο αρχ. σύνδ. *ίνα*.

1) (Τελικό) για να, να: *ρωμαΐκὴν και ξένην στολὴν κελεύσας ίνα φορέσωσιν* Ψευδο-Σφρ. 158^{12}· *ουδέν εμπόρεσεν τινάς ίνα τόνε νικήσει* Αχιλλ. (Haag) L 80. **2**) Με αποτέλεσμα να: *Εάν ο ιέραξ δίκην φακής εν τοις οφθαλμοίς αυτού έχη, ίνα τους οφθαλμούς εσφαλισμένους έχων καθέζηται, ούτως αυτόν περιποιήση* Ορνεοσ. αγρ. 572^{20}· **3**) (Ερωτηματικό στην έκφρ. *ίνα τι*): *ίνα τι ανάξιον με έκρινας αφ' όλους τους μαθητάς του σου Υιού, τους δώδεκα Αποστόλους, του μη ιδείν σου την σεπτὴν κοίμησιν ως οι άλλοι;* Παΐσ., Ιστ. Σινά 217.

ινατσής ο.

Το τούρκ. *inatči*. Η λ. και σημ. στο κρητ. ιδίωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β' 552, Ε' ημίτ. β', λ. *ινατζής*).

Πεισματάρης: *αυτός ινατσής δεν τον έδωσεν και ο Τούρκος τον έδερεν* Συναδ., Χρον. 32.

ιναφίρης ο, Συναδ., Χρον. 27, εσφαλμ. γρ. αντί *κιαφίρης*<*kâfir* (Βλ. Βλαχογ., Ν. Εστ. 23, 1938, 854).

[**ινάχλι(ο)** το, Ch. pop. 532, Αχιλλ. Ν 1103. Να προστεθεί ως τ. στο ά. *ανάχλιο*].

ινδικός, (I), επίθ., Ιερακοσ. 383[9], Φυσιολ. 345[4], Φυσιολ. (Offerm.) G 152[2].

Το αρχ. επίθ. *ινδικός*. Η λ. και σήμ.

α) Που ανήκει στην Ινδία: *πλησίον Γάγγου ποταμού τοις ινδικοίς τοις τόποις* Βίος Αλ. 4811· **β**) που προέρχεται από την Ινδία: *τα τείχη δέ της πόλεως εξ ινδικού χρυσίου* Βίος Αλ. 5600· *ξυλαλόην ινδικήν αντί των ξύλων γέμον* Καλλίμ. 354.

ινδικός (II)· *ινδικής,* Λίβ. Ν 334, εσφαλμ. γρ. αντί *ηθικής* (βλ. Χατζηγιακ., Δημώδη Α' σ. 51).

ινζούρια η· *ι ζ ο ύ ρ ι α.*

Το λατιν. *injuria.*

Αδικία: *είπεν ο Σαλαμούς διά την ιζούριαν: «το κράτημαν του αιμάτου και το κράτημαν του κόπου του τεχνίτη ένι αδέλφια»* 'Ανθ. χαρ. 300[11].

ινκουιζιτόρος ο.

Το βενετ. *inquisitor.*

Εξεταστής, επόπτης: *Ιωάννης Καπέλος, οπού ήτον στελμένος ινκουιζιτόρος, σύντυχος και αβογαδόρος εις το Λεβάντε* Ιερόθ. Αββ. 337.

ιντερρογάρω.

Το ιταλ. *interrogare.*

Ρωτώ: *θυμού να ιντερρογάρεις* Στάθ. (Martini) Γ' 131.

ιντιμέλα η.

Το βενετ. *intimela* Η λ. και τ. *εντεμέλα* σε έγγρ. του 16. αι. (Πρακτ. Γ' Παν. Σ Α' 224).

Μαξιλαροθήκη: *έδωκα του ιερομονάχου μία σκλαβίνα, ένα προσκέφαλον και μίαν ι[ν]τιμέλαν* Σεβήρ., Σημειώμ. 69.

ιντσαμπάρω.

Το ιταλ. *inciampare.*

Σκοντάφτω: se mi avvento contra lu, *χερότερα ιντσαμπάρω,* massime *απὄχω χρειά απ' αυτόν· μ' ας τόνε σομπορνάρω* Στάθ. (Martini) Β' 157.

ιντσίρκα, επίρρ.

Το ιταλ. *incirca.* Η λ. και σε έγγρ. του 16. αι. (Βλ. Βισβίζη, ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 102). Τ. *ιντσίρκας* σε έγγρ. του 16. αι. (Βλ. Βισβίζη, ό.π.). Τ. *ίντσιρκα* σε έγγρ. του 17. αι. (Βλ. Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 124[107]).

Περίπου: *βαρύ ουγγίες ιβ' ιντσίρκα* Σεβήρ., Σημειώμ. 63.

ιντύβιν το, Σταφ., Ιατροσ. 8[217].

Από το ουσ. *ίντυβον*. Για τη λ. βλ. Κοραή, 'Ατ. Δ' 426 και Κουκ., ΒΒΠ Ε' 94-5.

Αντίδι: *κάρδαμον και ιντύβιν* Προδρ. ΙΙ G 40.

ινφέρνον το.

Το ιταλ. *inferno.*

Κόλαση, άδης: *ξεβάλλεις την ψυχούλα-σου αφ' του ινφέρνου τον τάφον* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 33.

ιξάκιν το, Λίβ. Ρ 77, εσφαλμ. γρ. αντί *ιεράκι(ν),* διόρθ. Χατζηγιακ., Δημώδη Α' 64.

ιξόκουκον το.

Από τα ουσ. *ιξός και κουκί.*

Οι ρώγες του κισσού: *θέλω ιξόκουκα και του κισσού τα άνθη* Πουλολ. 605.

ιξόμελι το.

Από τα ουσ. *ιξός και μέλι.*

Υγρή πυκνόρρευστη ουσία που βγαίνει από τον ιξό: *ιξόμελι καθαρτικόν* Ιατροσ. κώδ. οη'.

ιξός, ο, Ιερακοσ. 342[2], 488[22], Περί μεθύσου 608[45]· *ο ξ ό ς,* Ch. pop. 502, Σουμμ. Παστ. φίδ. Γ' [201].

Το αρχ. ουσ. *ιξός*. Ο τ. και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Andr., Lex.). Η λ. και σήμ.

1) Ουσία κολλητική του φυτού ιξός: *η μέθη είναι σαν οξός, οπού κολνά και σέρνει* Ιστ. Βλαχ. 2091· *ράβδους, ιξού πλήρεις, κύκλῳ περιπήξαντες θηρώσιν* Ιερακοσ. 341[32]. **2**) Παγίδα, δόλωμα: *εγλυτώσαμεν...μεγάλην τυραννίδα, σαν το πουλί από οξόν και από την παγίδα* Ιστ. Βλαχ. 212.

ιξούμαι.

Το μτγν. *ιξόομαι.*

Αλείφομαι με κόλλα ιξού: *Εις τον ιξωθέντα ιέρακα. Από ελαίου τον τόπον όπου ο ιξός εκόλλησε πλύνον* Ορνεοσ. αγρ. 568[4].

ιόβολα, επίθ., βλ. *ιοβόλος.*

ιοβόλος, επίθ.· *ι ό β ο λ ο ς.*

Το αρχ. επίθ. *ιοβόλος*. Η λ. ως ουσ. στον Αριστ. Ο τ. *ιόβολα* από μετρ. αν.

Δηλητηριώδης, φαρμακερός: *εις το πυρ...το καταραμένον, εις ιοβόλον σκώληκα μετά των κατακρίτων* Διγ. Ζ 1109· *ένθα κλαυθμός και οδυρμός..., ο ιοβόλος σκώληξ τε, τάρταρος και το σκότος* Διγ. Ζ 1087.

Το ουδ. ως ουσ.=δηλητήριο: *Είτα πάλιν έχει χείρον* (παραλ. 1 στ.): *τα ιόβολα των ζώων* Ερμον. Ω 326.

ιοζούλαπον το.

Από τα ουσ. *ίον και ζουλάπιον*. Η λ. στο Du Cange *(λ. ιουζούλαπον).*

Φαρμακευτικό ρόφημα από ία: *Να γένει ιοζούλαπον κινητικόν να πίν(ει) ουγγίαν α' να πηγαίνει β' φορές* Ιατροσ. κωδ. φμ'.

ιοζούμιν το.

Από τα ουσ. *ιός και ζουμί.*

Ζωμός από σκουριά, μαυροζούμι: *«τι έν' τό τρώγομεν ;» και λέγει-με «ιοζούμιν»* *και πίστευσον, ου ψεύδεται...* (παραλ. 1 στ.), *και ο ιός του λέβητος επάνω πρασινίζει* Προδρ. III 303.

Ιουδαίος ο.

Το μτγν. ουσ. *Ιουδαίος* (Steph., Θησ.). Η λ. και σήμ.

Ο κάτοικος της Ιουδαίας: *Περί Ιουδαίων οπού βαπτίζονται* Βακτ. αρχιερ. 155· *την Ιουδαίων έξοδον, κακίστων, αγνωμόνων* Διγ. Ζ 3093.

Ιούλης ο, βλ. *Ιούλιος.*

Ιούλιος ο, Λιβ. Ρ 755, Λιβ. Ν 911· *Ιούλης,* Μαχ. 60[6].

Το μτγν. ουσ. *Ιούλιος*<λατ. *Julius* (Sophocl.). Η λ. και ο τ. και σήμ.

Ο έβδομος μήνας του χρόνου: *Εις τες 'κοσιέξι του μηνός, Ιούλιον τον κράζουν* Θρ. Κύπρ. Μ 201. — Ως προσωποπ.: *Απ' αυτόν τον Ιούλιον είδα-τον τέτοιον, φίλε* Λιβ. Esc. 1052.

Ιουνάριος ο, βλ. *Ιανουάριος.*

Ιούνης ο, βλ. *Ιούνιος.*

Ιούνιος ο, Καναν. 61Β, Μαχ. 186[11]· *Γιούνης,* Κυπρ. ερωτ. 109[32]· *Ιούνης,* Μαχ. 16[31].

Το μτγν. ουσ. *Ιούνιος*<λατ. *Junius* (Sophocl.). Η λ. και σήμ.

Ο έκτος μήνας του χρόνου, ο Ιούνιος: *τον Ιούνιον του αυτού έτους* Σφρ., Χρον. μ. 66[11]. — Ως προσωποπ.: *Ιούνιον πάλε απ' αυτόν άνθρωπον τέτοιον* (κριτ. υπ.), *φίλε* Λιβ. Esc. 1044.

Ιουννουάριος ο, βλ. *Ιανουάριος.*

ιππαγωγός ο.

Το αρχ. επίθ. *ιππαγωγός* ως ουσ.

Αυτός που φροντίζει τα άλογα: *ορθώνει, στολίζει το φαρίν ο ιππαγωγός-του* Φλώρ. (Μαυρ., Εκλ. Α' 279[929]).

ιππάριο(ν) το· *ιππάρι(ν),* Απόκοπ. 300, Διγ. Ζ 343, 3036, 3256, 3475, Διγ. (Trapp) Esc. 1150, 1542, 1578, 1579, Χρον. Μορ. Η 4819, Φλώρ. 534, 667, Λιβ. Ρ 2143, Λιβ. Sc. 1949, Λιβ. Esc. 3119, Αχιλλ. Ν 139, 365, 1176, 1505, Ιμπ. 209, Δούκ. 99[14], Γεωργηλ., Θαν. 577.

Το αρχ. ουσ. *ιππάριον.* Τ. *αππάρι(ο)ν* και σήμ. στην Κύπρο (Βλ. Σακ., Κυπρ. Β' 467, Dawk., Αφ. Χατζιδ. σ. 45 και Παντ., Αθ. 34, 1922, 152).

Μικρό άλογο· (γεν.) άλογο: *είχαν άρματα καλά, ιππάρια αφυρωμένα* Διγ. (Trapp) Esc. 1225.

ιππηλασία η, Δούκ. 223[19].

Το μτγν. ουσ. *ιππηλασία.*

Τρέξιμο με άλογα: *Εκείνος, οπού πρόθυμος ήτον διά να φεύγει,* *διόλου ουκ εφαίνετο εκ της ιππηλασίας* Βέλθ. 88.

ιππηλάσιον το.

Το ουδ. του επιθ. *ιππηλάσιος* ως ουσ. (Steph., Θησ.).

Τρέξιμο με άλογα: *ιππηλάσια και κυνηγείν ποθήσας* Διγ. (Trapp) Gr. 1021.

ιππιατρικός, επίθ., Ιερακοσ. 499[25].

Από το ουσ. *ίππος* και το επίθ. *ιατρικός.* (L-S).

Που ανήκει ή αναφέρεται στη θεραπεία των αλόγων: *του ιππιατρικού μαλάγματος σύνθεσις* αυτ. 499[27].

ιππικός, επίθ., Αξαγ., Κάρολ. Ε' 810.

Το αρχ. επίθ. *ιππικός.*

Που ανήκει στους ιππείς: *εν βραχεί απέκτεινε στρατιώτας απείρους,* *καθοπλισμένους ιππικούς, πολέμου γυμνασμένους* Διγ. (Trapp) Gr. 1591.

Το θηλ. ως ουσ.=το ιππικό (Η χρ. και σήμ.): *ο Παγιαζίτ πάσαν την ιππικήν των θρακικών και θετταλικών δυνάμεων συναγηοχώς* Δούκ. 39[18].

ιππιχνευτής ο.

Από τα ουσ. *ίππος* και *ιχνευτής.*

Ιχνευτής αλόγων: *ιππιχνευτής καθέστηκεν* Βίος Αλ. 865.

ιπποδάμειος, επίθ., Αξαγ., Κάρολ. Ε' 244, 518.

Το μτγν. επίθ. *ιπποδάμειος* (L-S, Suppl., λ. *ιππόδαμος*).

(Ως ουσ.) ιππέας: *μυριάδας δώδεκα, πεζούς κ' ιπποδαμείους* αυτ. 725.

ιπποδρόμιο(ν) το, Αχιλλ. Ο 74, Εγκ. αγ. Δημ. 108[106].

Το ουδ. του μτγν. επιθ. *ιπποδρόμιος* ως ουσ. Η λ. και σήμ.

1) Ιππόδρομος: *ήλθε από το ιπποδρόμιο, όπου έκαμναν χαρές και ευθυμίες* Δωρ. Μον. (Βαλ.) 42. **2)** Ιππικοί αγώνες: *εποίησε ιπποδρόμιον και δρόμους και αγώνας* Αχιλλ. Ν 113.

ιπποσέληνον, Φλώρ. (Μαυρ., Εκλ. Α') 524, εσφαλμ. γρ. αντί *υποσέλλιον.*

ιπποσελιακός, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 680, κριτ. υπ.), εσφαλμ. γρ. αντί *υποσελλιακός* (Βλ. και Du Cange, λ. *σέλλα*).

ιπποσέλιον, Φλώρ. (Μαυρ., Εκλ. Α') 524, κριτ. υπ., εσφαλμ. γρ. αντί *υποσέλλιον.*

ιππόσελον, Φλώρ. 527, εσφαλμ. γρ. αντί *υπόσελλον.*

ιππότης, ο, Ερμον. Δ 255, Ξ 322, Σφρ., Χρον. μ. 162[36].

Το αρχ. ουσ. *ιππότης.* Η λ. και σήμ.

α) Έφιππος: *Ο δέ του σατράπου δούλος φθάσας ιππότης αφείλεν αυτού την δεξιάν από του ώμου* Δούκ. 131[25]· **β)** ιππέας: *Ην ο Μενεσθεύς...* (παραλ. 2 στ.) *απαράμιλλος ιππότης* Ερμον. Δ 155· **γ)** ιππικό: *υπερμαχούντες ως λέοντες επέκεινα των δέκα χι-*

λιάδων, εξόπισθεν δὲ και εκ πλαγίων άνδρες μάχιμοι ιππόται υπὲρ τας ϱ' χιλιάδας Δούκ. 355[13].

ιππούριν το· *ι π π ο υ ϱ ι ν* (ουδ.), Σταφ., Ιατροσ. 8[224].

Από το επίθ. *ίππουρος.*

Το φυτό πολυτρίχι: *Βάλον σέλινον, ιππούριν, το λεγόμενον πολυκόμπιν* αυτ. 3[76].

ιπποφανία, Βίος Αλ. 5510, εσφαλμ. γρ. αντί *ιπποφονία* (Βλ. *ιπποφονία*).

ιπποφονία η.

Το μτγν. ουσ. *ιπποφονία.*

Θυσία αλόγων: *αίτινες και πανήγυριν ποιούμεν θεοίς πάσιν ιπποφονίαν* (έκδ. *ιπποφανίαν*· διορθώσ.) *τω Διί, Κρόνω και Ποσειδώνι* Βίος Αλ. 5510.

ίπταμαι, Φυσιολ. Μ 40[10].

Το μτγν. *ίπταμαι.*

Πετώ, υψώνομαι στον αέρα: *ευστόχως πέμπει τας βολάς και τοξεύει καρδίας και ίπταται μετά πυρός τον λογισμόν φλογίζων* Διγ. (Trapp) Gr. III 613.

[**ιρείκινον,** Φυσιολ. (Offerm.) G 122[7] (κριτ. υπ.). Να προστεθεί ως τ. του *ερείκινον*].

ίριγξ. η.

Η λ. στον Ιπποκράτη (Steph., Θησ., λ. *ίριγγες*).

Αρτηρία: *Ίριγγας και αορτάς λέγε τας αρτηρίας* Σάθ., ΜΒ Ε' σ. νε'[21].

ισάδι το.

Από το επίθ. *ίσος* και την κατάλ. *-άδι.*

Ίσιωμα: *δεν έμεινεν λίθος επί λίθον και ήτον όλον ισάδι* Συναδ., Χρον. 45.

ισάζω, βλ. *ισιάζω.*

ίσαμε, πρόθ., Σπανός (Eideneier) Β 163.

Από συνεκφ. του επιρρ. *ίσα* και της πρόθ. *με.*

(Σε σύγκριση) σαν: *λίθον είχε μέγα...* (παραλ. 1 στ.), *ίσαμε ωόν στρουθίου* Πτωχολ. α 301.

ισαμός ο, βλ. *ισασμός.*

ίσα(ν), επίρρ., βλ. *ίσια.*

ισαντής ο.

Το τουρκ. *nişanci.*

Κρατικός γραμματέας: *δέδωκε πάλιν την αυθεντίαν προς τον Πέτρον μετά τιμής και δόξης ου της τυχούσης, στείλας αυτόν, ως εστίν έθος, μετά αγάδων εκ της Πόρτας και ενός ισαντή Τζάκμπεη* Έκθ. χρον. 82[24].

ίσασις η.

Από το *ισάζω.* Η λ. στο Βλάχ. (λ. *ισότητα*).

Επανόρθωση, σιάξιμο: *Το μέτρον εστίν άριστον κι' ο καθείς το κατέχει, το περισσόν έν' βλαβερόν και ίσασιν δεν έχει* Κορων., Μπούας 36.

ισασμένος, μτχ., βλ. *ισιάζω.*

ισασμός ο, Διάτ. Κυπρ. 506[16], 509[22], 510[26], 511[16,22], Γεωργηλ., Βελ. 620, Βακτ. αρχιερ. 142· *ι σ α μ ό ς,* Γράμματα Μετεώρ. 50· *ι σ ι α σ μ ό ς*· *'σ α σ μ ό ς,* Μαχ. 114[36], 252[14], 260[7], 516[27], Χούμνου, Κοσμογ. 1483, Ερωτόκρ. Δ' 1609· *'σ ι α σ μ ό ς,* Θησ. Γ' Υπόθ. [12], Ζ' [137[3]].

Το μτγν. ουσ. *ισασμός.* Ο τ. *'σασμός* στο Du Cange (λ. *σάζειν*) και Βλάχ. (λ. *σάσμα*). Ο τ. *'σιασμός* στο Du Cange (λ. *σιάνειν*) και στο Βλάχ. (λ. *σιάσμα*).

1) Εξίσωση: *τους Χριστιανούς να βάλουν εις ισιασμόν και ομοιότητα, τους Φράγκους με τους Ρωμαίους* Χρον. Μορ. Η 508. **2α**) Σύμβαση, συνθήκη: *Εις αυτόν δὲ τον ισασμόν ορίζομεν* Διάτ. Κυπρ. 508[30]· *οφείλομεν διά σωτηρίου ισασμού και αποφάσεως αποστολικής αποβλέψαι* Διάτ. Κυπρ. 505[13]· *ό,τι αστοιχήματα και σασμούς ποίσει μετά-σου* Μαχ. 288[6]· **β**) συμφωνία: *δεν εποίκα(με)ν τίποτες σασμούς, λόγον είχαμεν μόνον* Μαχ. 280[34]· *τέτοιον σασμόν εποίκαν και συμφωνίες άλλες πολλές* Θησ. (Foll.) Ι 125· **γ**) συμβιβασμός: *Περί διαλύσεως και ισασμού, ήγουν διαλλαγής* Βακτ. αρχιερ. 143· *εις ισασμόν επέσασιν χωρίς να πολεμήσουν* Χρον. Τόκκων 1641.

ισημερία η.

Το αρχ. ουσ. *ισημερία.* Η λ. και σήμ.

Ισότητα της ημέρας με τη νύχτα: *γιγνώσκουσιν από του ονάγρου ότι ισημερία γίνεται* Φυσιολ. 347[3].

ίσια, επίρρ., Χρον. σουλτ. 72[10], 80[3], Πανώρ. Α' 37, Ερωφ. Α' 153, Β' 112, Γ' 30, Ιστ. Βλαχ. 622, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [639], Τζάνε, Κρ. πόλ. 181[7], 207[23], κ.π.α.· *ί σ α (ν),* Ασσίζ. 432[12], Ελλην. νόμ. 581[27], Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 463, Διήγ. Αγ. Σοφ. 155[17], Ερωτόκρ. Β' 646, Ροδολ. (Μανούσ.) Δ' [255], Φορτουν. (Vinc.) Α' 313, Γ' 614, Ζήν. Γ' 120, Τζάνε, Κρ. πόλ. 378[20], κ.π.α.· *ί χ ι α,* Μαχ. 82[17,25], 462[18], 660[25].

Από το επίθ. *ίσιος.* Η λ. στο Du Cange. Για τον τ. *ίχια* βλ. Βαγιακ., Αθ. 59, 1955, 58 και Παντ., BZ 31, 1931, 327 (Βλ. όμως και Σακ., Κυπρ. Β' 561).

1α) Ίσα, εξίσου: *Ίσια να έχεις τους πτωχούς, ίσια και τους πλουσίους* Αιτωλ., Ρίμ. Α'. Καντ. 83· **β**) όμοια, κατά τον ίδιο τρόπο: *σαν όφης πλέον μανιώνεται κι' ωσάν οχία ίσια* Βεντράμ., Γυν. 70· *πώς είναι μπορεζάμενο στ' αρχιά-του να γυρίσει και μια κακοθελήτρα-του ίσα-σου ν' αγαπήσει;* Πανώρ. Ε' 172· *νιος καμαρωμένος, σγουρός, ξαθός, πολλά όμορφος, που ίσα-ντου δεν εγίνη άλλος κιανείς* Ερωτόκρ. Β' 285· *ίσια-μου καλορίζικο κιανένα δε γνωρίζω* Ερωφ. Γ' 350· **γ**) μέχρι, ώς: *υψώθησαν οι πινσοί ίσια με τες μεγάλες κολόνες* Διήγ. Αγ. Σοφ. 151[27]· *τα μαλλιά-της έως κάτω ήσαν ίσια με την γην* Διγ. Άνδρ. 375[14]. **2**) Ακριβώς, κατευθείαν: *Ηύρηκε τον Αντρόμαχο ίσα στο κούτελόν-του* Ερωτόκρ. Β' 1637· *ως μ' είδεν, εσηκώθηκε με μάνητα περίσσα κ' εδιάβηκε σπουδαχτικά προς το μητάτον ίσα* Πανώρ. Β' 594. **3α**) Οριζόντια: *όταν εφονεύθηκε, τότε απλώθη ίσια* Αιτωλ., Μύθ. 69[9]· **β**) δίκαια, σωστά: *οράτε ψευδομάρτυρες ίσα μη φθεγγομένους* Σωσ. 72· *Ουδέ στρεβλήν καρδιάν ποτέ ίσια μπορεί να κρένει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [742]· **γ**) στον ίσιο δρόμο: *τα χάδια να σκολάσουσι* (ενν. *οι κορασές*), *ν' αφήσου*

τα περίσσα κ' ως μερωμένες αγελιές να πορπατούσιν ίσα Πανώρ. Α' 448.

ισιάζω, Χρον. Μορ. Η 309, 512, 702, 1377, 4424, 7252, 7928, 7971, 7980, 8286, 8453, 9046, Αχιλλ. Ο 24, Χρον. Τόκκων 712, Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [960]· *ε σ ι ά ζ ω*, Ευγέν. Πρόλ. 40· *ι σ ά ζ ω*, Διάτ. Κυπρ. 508[1], 511[31], Λιβ. Ρ 1005, 1662, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1000, Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[165], Κορων., Μπούας 71, Ψευδο-Σφρ. 540[37], 542[34], Αιτωλ., Ρίμ. Α. Καντ. 11, Συναδ., Χρον. 53 δις, Βακτ. αρχιερ. 142, 215, 217· *'σ ά ζ ω*, Ασσίζ. 25[29], 48[21], 349[18], 452[9], Απολλών. 455, Μαχ. 134[23], 490[14], 518[19], Χούμνου, Κοσμογ. 263, 2383, Βουστρ. 493, Θυσ.[2] 319, Δεφ., Λόγ. 322, 486, Ερωφ. Δ' 316, Ερωτόκρ. Α' 1944, Β' 1430, Γ' 1079, 1110, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. β' 34, 136, γ' 85, Τζάνε, Κρ. πόλ. 537[1], 549[25], κ.π.α.· *σ ι ά ζ ω*, Λιβ. Esc. 1909, Χρον. Τόκκων 1636, Θησ. Πρόλ. [203], Γεωργηλ., Θαν. 151, Αλεξ. 251, Δεφ., Λόγ. 33, Αχέλ. 1969, Αιτωλ., Μύθ. 85[5], Πανώρ. Ε' 224, Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [1216], Τζάνε, Κρ. πόλ. 458[4]· μτχ. *ι σ α σ μ έ ν ο ς*, Notizb. 58.

Το αρχ. *ισάζω*. Για τον τ. *σιάζω* βλ. Ανδρ., Λεξ. (λ. *σιάζω*). Οι τ. *σάζω* και *σιάζω* στο Βλάχ. Οι τ. *ισάζω, σιάζω, 'σάζω*, καθώς και η λ. και σήμ.

Ι Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1**) Ισιώνω: *Εδά 'ν' το ξύλο δροσερό και 'σάζεις-τ', α θελήσεις* Ερωτόκρ. Γ' 279. **2**) Εξομαλύνω, ισοπεδώνω (δρόμο, κλπ.): *στράτες δυσκολοπέρατες να σιάσει να περάσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 266[10]· *τα ρούματα να φράξουσι και τα βουνά να 'σάσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 265[20]· *εβάλαν τους χαλφουσήδες και εσάσαν τες στράτες* Βουστρ. 447. **3α**) Τακτοποιώ: *τον καθρέφτην να κρατεί στο χέρι, το τσιμπίδι, τις τρίχες-της διά να σπα, να σιάζει το νιψίδι* Βεντράμ., Γυν. 184· *τις του κράτει το φαρί, τις του 'σαζε τη σκάλα* Ερωτόκρ. Δ' 1589· **β**) ρυθμίζω, κανονίζω, διευθετώ: *μιά-μας δουλειά να 'σάσομεν, απόχομε μεγάλη* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 117· *Τα έργα-μου* (ενν. του *Έρωτα*) *τσι διαφορές τω βασιλιάδω 'σάζουν* Πανώρ. Ε' 31· *έσασε να δώσει ομπρός τότες χιλιάδες δουκάτα* Μαχ. 604[29]· *ήρθαν αποκρισάριοι για τούτο να το σιάσουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 538[10]· *όσον εμπόριεν, αφορμές τού 'βρισκε να τα 'σάζει* Ερωτόκρ. Α' 852· *με κείνο 'σάζει τ' άρμενα, με κείνο τιμονεύγει* Ερωτόκρ. Β' 558· *να 'σάσει το κοντάρι-ντου το τρέξιμο ν' αρχίσου* Ερωτόκρ. Β' 1316. **4**) Συγκροτώ (στρατιωτική ομάδα): *τους στρατιώτες τους καλούς, την στρατιάν να σιάζουν* Αλεξ. 1122· *οπού 'σασιν οι εκατόν και οι 'κατόν σιασμένοι καλά εχαίρετον Θησεύς πώς ήσαν μοιρασμένοι* Θησ. Ζ' [25[7]]. **5**) Συμφιλιώνω, συνδιαλλάσσω: *Τον Γεννάρην, ,ατογ' Χριστού ήλθεν εις την Αμμόχωστον και εγύρεψε να μπει μέσον-τους να τους 'σάσει* Μαχ. 448[23]· *εμπαίναν και εκατεβαίναν εις την αυλήν του ρηγός ιε' μέρες να μπορήσουν να τους 'σάσουν* Μαχ. 52[22]. **6**) Συμφωνώ, συνεννοούμαι: *Πολλά εταραχεύτησαν αλλήλως με τους λόγους, δι' ού ομού ουκ έσιαζαν να ποίσουν βασιλέα* Χρον. Μορ. Ρ 929· *αφού τον πιάσει, 'σάζει με τον κλέπτην, διά καρτζά να παίρνει απέ τον κλέπτην* Ασσίζ. 195[19]· *είπαν περί τούτου πολλάκις τον συγγενή αυτού τον...ότι ένι ισασμένος και οφείλει δούναι μοι την απόδειξιν* Notizb. 58· *κ' εκείνοι οπού ήταν 'σασμένοι μετά-του... εσκοτώναν-τους, και εις τούτον τον μόδον επήραν ιδ' πύργους και εσκοτώσαν και πολλούς* Μαχ. 302[28]. **7α**) Επανορθώνω, αποκαθιστώ: *είτι σφαλτόν και άσχημον ευρίσκεις να το 'σάζεις* Αχέλ. 62· *ο φρόνιμος σα σφάλει, το σφάλμα με τη γνώση-ντου θωρεί να σιάσει πάλι* Ερωφ. Β' 38· *Τ' όνομα να σου σιάξομε πόχεις αδικημένον* Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [639]· *Τα σφάλματ' όλα 'σάζουνται κ' η φρόνεση κ' η γνώση, το σφάλμαν απού λες μπορεί να 'σάσει και να λιώσει* Ροδολ. Α' [103]· **β**) επιδιορθώνω, επισκευάζω: *Ειδέ εκείνος οπού εκράτεν πρωτύτερα είχεν ποίσειν κανένα έξοδον ώσπερ να 'σάσει τα δώματα* Ασσίζ. 416[10]· *οι κτίστες για να βιάζουνται τα τείχη για να 'σάζουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 303[6]. **8**)

(Προκ. για στόχο) κατευθύνω: *...πού 'σιαξες την σαΐταν-μου 'ς τέτοιον πικρόν σημάδι* Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [1238]· *Πρεσβύτα, προς εμένανε την κοπανιάν-σου σιάξε* Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [517]. **9**) Ετοιμάζω: *Ελόγιασε τον κίνδυνον που θέλασιν περάσει σ' εκείνον οπού λόγιασεν ο σκύλος να του 'σάσει* Αχέλ. 1663. **Β'** Αμτβ. **1α**) Ισιώνομαι: *τα στραβοράβδια των υποκριτών, όπου χρειάζονται εις τας κωμωδίας, αμήχανον έναι να ισάσουν ποτέ* Σοφιαν., Παιδαγ. 98· **β**) εξισώνομαι: *πόσον μάκρος να δώσει απ' αυτό το χωράφι να ισιάσει μετά το άλλον* Rechenb. 51· *έδερνε τον τοίχο, ότι έπεφτε και εγέμιζε το χαντάκι και ίσασε ίσια με τη γη* Χρον. σουλτ. 80[3]· *ο βασιλής και ο δούλος-του, είς με τον άλλον σιάζει* Πένθ. θαν.[2] 502· *ευρέθη ουν και η δευτέρα μέθοδος τη πρώτη ισάζουσα* Rechenb. (Vog.) 54[20]· *το δει μια, δυο και τρεις φορές κ' οι όρεξες δε 'σάζουν* Ερωτόκρ. Α' 1179. **2**) (Προκ. για άνθρωπο) βελτιώνομαι, καλυτερεύω, διορθώνομαι: *βάλε επάνω τον πρέποντα κανόνα της μετανοίας να τον βαστά διά νά ισάσει και να περπατήσει την ίσην στράταν της σωτηρίας* Βακτ. αρχιερ. 216· *τις οίδε κοιλιόδουλον, σπάταλον και ν' αγιάσει, αν είχεν όλα τα καλά, ποτέ να μηδέ σιάσει;* Γεωργηλ., Θαν. 553. **3**) Ισοσταθμίζω: *οι δυο σομπροπατούσανε, στη ζυγαράν εσάζα* Ερωτόκρ. Α' 37· *τα λόγια τ' άμοιαστα στη ζυγαρά δε 'σάζου* Ερωτόκρ. Β' 1652. **4**) Συμπίπτω: *Εις το αυτό 'σάζουν μέσον-τους ο νόμος και η ασσίζα των Ιεροσολύμων* Ασσίζ. 424[16]. (Απρόσωπ.): είναι βολικός, κατάλληλος: *Ο στόλος δέ ο τούρκικος, 'πειδή καιρός του σιάσε...* Αχέλ. 185· *γυρεύγει μόδο και καιρό και τόπο να του 'σάζει* Ερωτόκρ. Γ' 723. **ΙΙ** Μέσ. **1**) Τακτοποιώ την εμφάνισή-μου, καλλωπίζομαι: *Σιάσου, παιδί-μου και καλά πάτιε* Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [937]· *σιάξου όμορφα, καθώς μπορείς, Δορίντα-μου, ψυχή-μου* Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [1510]. **2**) (Προκ. για άνθρωπο) βελτιώνομαι: *εντέχεται να βιγλίσει την ζωήν-του και το κουστούμιν-του και εντέχεται να 'σασθεί και να σιμώσει πάσα καλής υπόθεσης* Ασσίζ. 25[24]. **3**) Συμβιβάζομαι: *ποία πλούτη και ποιες τιμές, ποία χαρά κ' ειρήνη των είχες δώσει να 'σαστούν με την ζωήν εκείνη;* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 138. **4**) Συμφιλιώνομαι, συνεννοούμαι: *ο βασιλής ως το ήκουσε, μεγάλως εβαρύνθη· ύστερον εσιάστηκαν, καθώς το θέλεις μάθει* Χρον. Μορ. Ρ 1197· *λογίζομαι, τό ακούσει-το ο μπάιλος του Μορέως, να ένι πολλά χαιράμενος, να ισιαστεί μετ' εμάς* Χρον. Μορ. Η 8280· *αυτός εγίνετον άρρωστος εις την ώραν που σιάστη* (έκδ. *σίαστη*· διορθώσ.) *με τον Πάμφιλον* Θησ. Ε' [23[4]]· *ισιάστη ο πρίγκιπας μετά τον βασιλέα* Χρον. Μορ. Η 2624· *στο τέλος γαρ ισιάστησαν και μίαν βουλήν εδώκαν* Χρον. Μορ. Η 3566. **5**) Συγκατανεύω: *ας πέψομεν τινάν μήπως και 'σαστού να παν απώδε* Μαχ. 368[15]· *ως ευγενής και φρόνιμος ισιάστηκεν κι' απήρεν εκείνην την πριγκίπισσαν* Χρον. Μορ. Η 8076.

ίσιος, επίθ., Γεωργηλ., Θαν. 572, Καρτάν., Διαθ. 249, Δεφ., Λόγ. 415, Πεντ. Δευτ. VI 18, Αιτωλ., Μύθ. 49[4], Παΐσ., Ιστ. Σινά 237, Μανολ., Επιστ. 173, Διγ. Άνδρ. 337[6], Σουμμ., Παστ. φιδ. Γ' [946], Ε' [168], Ζήν. Γ' 29, Διγ. Ο 2531· *ί σ ο ς*, Καλλίμ. 31, Χούμνου, Κοσμογ. 2678, Ασσίζ. 59[12], 273[16], 276[28], Ελλην. νόμ. 522[7], 546[10], Ιερακοσ. 452[26], Διγ. Ζ 1049, Βέλθ. 102, Λιβ. Sc. 1296, Δούκ. 335[14], Γεωργηλ., Θαν. 108, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1329, Ερωτόκρ. Α' 36, 64, 277, Θυσ.[2] 3, 587, Ροδολ. Ε' [15], Λίμπον. 466, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 582, Ζήν. Γ' 33.

Το αρχ. επίθ. *ίσος*. Η λ. και σήμ.

1) Ευθύς: *Ωσάν κολόνα λαμπυρή τήνε ξεπλύνει η βρύση, στους ουρανούς ανέβαινεν ίσος ως κυπαρίσι* (ενν. ο καπνός) Χούμνου, Κοσμογ. 168· *ίσια και δασερά δεντρά και πυκνοβλαστημένα* Κυπρ. ερωτ. 112[7]. **2**) Λυγερός: *με βοσκοπούλες ίσες γυρίζοντας τα δάσητα* (ενν. εγώ η θεά) Γύπ. Προλ. θεάς 48. **3**) Ισόποσος: *σανδαράχην, κονιορτόν αψινθίου τας ίσας δραχμάς* Ορνεοσ. 524[27]. **4**) Ταιριαστός: *έχει μαλλιά χρυσαφωτά,*

ίσα της ηλικιάς-της Βέλθ. 688. **5**) Αντάξιος: *άλλη κιαμιά στη φρόνεψη ίσα-τση δεν εγίνη* Ερωτόκρ. Α' 36. **6**) Νόμιμος: *διατί ήτον ανήλικον, επερίλαβες το κουβέρνον κατά το ίσον δίκαιον και κατά τα καλά συνήθια* Μαχ. 306[12]. **7**) Έμπιστος: *Ξύπνησε, δούλε του Θεού, ίσε και μπιστεμένε* Θυσ[2]. 3.

Το ουδ. ως ουσ.: **1**) Ευθύτητα· δικαιοσύνη: *Όμως η εκλαμπρότης-σου διάκριση να κάμεις, το ίσον και το μέτριον να μη το παραδράμεις* Ιστ. Βλαχ. 1608. **2**) Αντίγραφο (επίσημου εγγράφου): *τούτου του πιττακίου κρατούμεν το ίσον διά μαρτυρίαν και διά εξέτασίν-μας εις το μέλλον* Βησσ., Επιστ. 37[19].

Το έναρθρ. ουδ. επιρρ.=εξίσου: *πρέπει το ίσο να κρίνουν τον μέγα και τον μικρόν* Ασσίζ. 28[24].

ίσκα η, Κατζ. Ε' 349, Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [317]· *ί σ χ α*, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 345, Μαρκ., Βουλκ. 343[1].

Από το λατ. esca. Η λ. τον 6. αι. (L-S, λ. *ίσκαι* αι και L-S Κων/νίδη, λ. *ίσκα*). Η λ. και σήμ.

Είδος μήκυτα για προσάναμμα: *Το χιόνι ν' άψει δύνεται σαν ίσκα η ομορφιά-σου* Κατζ. Β' 179.

Ισκαριώτης ο· *'Σ κ α ρ ι ώ τ η ς*.

Προσωνύμιο από την πόλη *Καριώθ*. (Για τη λ. βλ. Bauer, Wört, λ. *Ισκαριώθ*). Ο τ. και σήμ. (Βλ. Παπαδ. Α., Λεξ.).

Επώνυμο του μαθητή του Χριστού Ιούδα: *Τότε είς εκ των δώδεκα, Ιούδας ο 'Σκαριώτης* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 50.

Ισμαηλίτης ο, Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι XIV 40, Χούμνου, Κοσμογ. 1603, Κώδ. Χρονογρ. (Κοσμάς) 22, Μικρ. χρον. Yale 69r, 70r, Τζάνε, Κρ. πόλ. 562[5].

Το μτγν. ουσ. *Ισμαηλίτης* (Sophocl.).

Αυτός που ανήκει στη φυλή του Ισμαήλ: *Ισμαηλίται τα λαλούν κ' είναι πραγματευτάδες* Χούμνου, Κοσμογ. 1575.

ισμαηλίτικος, επίθ.

Από το ουσ. *Ισμαηλίτης*.

Της φυλής του Ισμαήλ, αραβικός: *φουσσάτο ισμαηλίτικο, ⟨τριακό⟩σιες χιλιάδες* Παρασπ., Βάρν. C 84.

ισμαΐδι το, βλ. *ισμαγίδιον*.

ισμαΐδι(ον) το, βλ. *ισμαγίδιον*.

ισόγαιος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *ισόγαιος*.

Που βρίσκεται στην ίδια επιφάνεια με τη γη: *εκεί γαρ φρέαρ αχανές ισόγαιον τυγχάνει* Παΐσ., Ιστ. Σινά 2087.

ισοζυγιάζω. *'σ ο ζ υ γ ά ζ ω*.

Από το *ισοζυγώ* και την κατάλ. *-ιάζω*. Η λ. και σήμ. στην Κύπρο στον τ. *'σοζυάζω* (Σακ., Κυπρ. Β' 791).

Ισοσταθμίζω: *ομπρός είχαν έναν μικρόν, ο ποίος είχεν κοντά εις τον πούντον τον μέγαν έναν σεντούκιν γεμάτον πέτρες και εσοζύγαζεν* Μαχ. 460[29].

ισοθεότης-τητα η.

Από το επίθ. *ίσος* και το ουσ. *θεότης*.

Ισοδυναμία με το Θεό, ισότητα: *Διά την ισοθεότητα το δένδρον προσερέχθη, και απλώνει, πιάνει εκ τον καρπόν, σύντομα ανεμπαίχθη* (ενν. η *Εύα*) Χούμνου, Κοσμογ. 73.

ισόκορμος, επίθ.

Από το επίθ. *ίσος* και το ουσ. *κορμός*.

Που έχει ίσιο κορμί: *στην γην συγκύπτεις· ισόκορμος ουδέν είσαι* Βέλθ. 579.

ισόμακρος, επίθ.

Από τα επίθ. *ίσος* και *μακρός*.

Που έχει ίσο μάκρος με κάπ. ή κ.: *πολλά γαρ εισί* (ενν. *οι ιέρακες*) *τα έχοντα κεφαλάς μικράς, ώσπερ και οι όφεις, ήγουν ισόπλατα και ισόμακρα* Ιερακοσ. 344[11].

ισόμετρα, επίρρ.

Από το επίθ. *ισόμετρος*.

Συμμετρικά: *εις την χέραν την ζαρβήν άλλην ελαίαν πάλιν* (ενν. *έχει ο τα τοιαύτα γράψας*), *ισόσταθμα, ισόμετρα, στην μέσην της παλάμης* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 1024.

ισόμετρος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *ισόμετρος*. Η λ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex.).

α) (Σε σύγκριση) ίσος με κ.: *καρύων το περίμετρον ισόμετρον πεπόνων* Βίος Αλ. 5204· **β**) με ακριβείς τις διαστάσεις: *έκτοτε ισόμετρον το σώμα ετυπώθη και ώσπερ ζύμη (ω φρικτόν θέαμα) εξωγκώθη* Παΐσ., Ιστ. Σινά 1633.

ισομοιράζω.

Από το επίρρ. *ίσα* και το *μοιράζω*. Η μτχ. *ισομοιρασμένος* στο Βλάχ.

Χωρίζω σε ίσα μερίδια: *όπως να ισομοιράσουσιν τον τόπον και προνοίες* Χρον. Μορ. P 1650.

ισόπλατος, επίθ.

Από το επίθ. *ισοπλατής* κατά τα επίθ. σε -ος.

Ίσος στο πλάτος με κάπ. άλλο: *πολλά γαρ εισί* (ενν. *οι ιέρακες*) *τα έχοντα κεφαλάς μικράς, ώσπερ και οι όφεις, ήγουν ισόπλατα και ισόμακρα* Ιερακοσ. 344[11].

ισόπορα, επίρρ., βλ. *ισόπυρα*.

ισοπορία η.

Από το επίθ. *ίσος* και το ουσ. *πόρος*.

Ισοδυναμία: *Ουδέν έχομεν,... ισοπορίαν διά να λαλώ όσον διαφέρνει εις τούτο, διατί είμαι γαρ εις φυλακήν κ' έχεις-με δεσμωμένον* Χρον. Μορ. H 5516.

ισόποσος, επίθ.

Από το επιθ. *ίσος* και το ουσ. *ποσόν*.

Ἴσος σε ποσότητα: *Γάγγρινον άλας όσον φάβατος μέγεθος βάλε...και μετά ώραν ικανήν...βάλε καντίον ισόποσον του άλατος* Ορνεοσ. 580[23].

ισόπυρα, επίρρ., Χρον. Μορ. Η 6058· *ι σ ό π ο ρ α,* Χρον. Μορ. Ρ 6063.

Από το επιθ. *ισόπυρος,* που απ. σε παπύρ. (L-S). Ο τ. *ισόπορα,* αν όχι κατ' αφομοίωση, από παρετυμ. (Βλ. όμως και Δραγ., Αθ. 23, 1911, 80). Ο Παπαγ., Δημ. ελλην. 10, διόρθ. σε *ισόμοιρα*. Για τη λ. βλ. και Schmitt [Χρον. Μορ. σ. 608].

Ισότιμα, ισάξια: *ισόπυρα εις ένα βαθμόν, ούτε εις αξίαν ετέτοιαν* Χρον. Μορ. Η 6063· *εκάθισα ισόπορα μετ' αύτες και ουδέν τες ετίμησα διού ήσαν ρηγίνες* Χρον. Μορ. Ρ 6058.

ισορρεπής, επιθ.

Το μτγν. επιθ. *ισορρεπής*.

Ισορροπημένος, λογικός: *το βούλευμα αυτού ήτον τη ηλικία σύμφωνον και ισορρεπές και με χωρίς κακία* Κορων., Μπούας 53.

ισόρροπος, επιθ.

Το αρχ. επιθ. *ισόρροπος*.

1) Που αντισταθμίζει ακριβώς κάπ. άλλον: *Ἐχεις και γαρ ισόρροπον θεράποντα τοις πάσιν* Πρέσβ. ιππ. 164. **2**) Ισάξιος: *Τους άρχοντές-του ύψωσεν, ετίμησεν μεγάλως, ισόρροπους τους έκαμεν των αφεντών* Χρον. Τόκκων 3106.

ίσος, επιθ., βλ. *ίσιος*.

ισόσπαστος, επιθ.· *'σ ό σ π α σ τ ο ς.*

Από το επιθ. *ίσος* και το *σπάζω*.

Τελείως σπασμένος: *κλότσον τον κλότσον έκρουεν* (ενν. *ο βούβαλος*) *τον πάρδον με τους πόδας, αλλά και με τα κέρατα και 'σόσπαστον τον κάμνει* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 1030.

ισόσταθμα, επίρρ., Ορνεοσ. αγρ. 525[32], 566[29].

Από το επιθ. *ισόσταθμος*.

1) Με το ίδιο βάρος, ισόβαρα: *θειον ισόσταθμα μετά μέλιτος...μίξας...δος τω ιέρακι φαγείν* Ορνεοσ. άγρ. 530[17]. **2**) Συμμετρικά: *εις την χέραν την ζαρβήν άλλην ελαίαν πάλιν* (ενν. *έχει ο τα τοιαύτα γράψας*), *ισόσταθμα, ισόμετρα, στην μέσην της παλάμης* Ψευδο-Γεωργηλ., Ἀλ. Κων/π. 1024.

ισοστάθμιος, επιθ.

Από το επιθ. *ισόσταθμος* κατά τα επιθ. σε *-ιος*.

Ισόβαρος: *Εκάστῳ ισοστάθμιον την δικονίαν δίδου(ν)* Παΐσ., Ιστ. Σινά 955.

ισόσταθμος, επιθ.

Το μτγν. επιθ. *ισόσταθμος*. Η λ. και σήμ.

Που έχει το ίδιο ύψος, ισοϋψής: *έκαστον αυτών* (ενν. *τα πλοία*) *έχον ανά κλίμακα ισόσταθμον τοις τείχεσι* Δούκ. 355[8]· *μεσότοιχον έν πέφυκε σ' εκάτεραν μερίαν, ισόσταθμον τη εκκλησιᾷ* Παΐσ., Ιστ. Σινά 469.

ισοσύνη *η*, Χριστ. διδασκ. 3, 67.

Από το επιθ. *ίσος* και την κατάλ. *-σύνη*.

Ισότητα: *δίκαιος πραγματευτής να παίρνει και να δίνει του καθενός ως πρέπει-τού και με την ισοσύνη* Διακρούσ. Αφ. 54.

ισοτερίζω.

Από το συγκριτ. *ισότερος* και την κατάλ. *-ίζω*.

Είμαι ίσος με κάπ.: *Την δέ συγγένειαν ταύτην ου κατεδέξατο ως εν δυνάμει και πλούτῳ ισοτερίζων αυτῷ* Δουκ. 279[25].

ισότης-τητα *η*, Σοφιαν., Παιδαγ. 98· *ι σ ι ό τ η τ α,* Ασσίζ. 38[19], Πεντ. Δευτ. XXIX, 18. *ι σ ό τ η τ α ν.*

Το αρχ. ουσ. *ισότης*. Ο τ. *ισιότητα* και στο Somav. Η λ. και σήμ.

1) Ισιάδα: *δένδρων είδε καλλονήν και ισότηταν ευμόρφην* Βέλθ. 287. **2**) Δικαιοσύνη, αμεροληψία: *η ισότηταν και το δίκαιον...ορίζουν* Ασσίζ. 39[21]· *Ὀχι για την δικαιοσύνησου και για την ισιότητα της καρδιάς-σου εσύ έρχεσαι να κλερονομήσεις την ηγή-τους* Πεντ. Δευτ. IX 5· **3**) Νόμος: *Του πόθου την ισότηταν ο Λίβιστρος διδάσκει* Λιβ. Esc. 842. **4**) Ισότης προνομίων, ισοτιμία: *όπου γαρ ουκ ένι η τοιαύτη ισότης, ου χρη ονομάζεσθαι κοινόβιον* Βίος οσ. Αθαν. 251. Ἐκφρ. *προς ισότηταν*=στο ίδιο ύψος με κ.: *Ἰστατο γρύψος λαξευτός, εξήπλωνε πτερά-του, την ράχην προς ισότηταν έφερνε των πτερών-του* Βέλθ. 300.

ισοτιμία *η*.

Το αρχ. ουσ. *ισοτιμία*. Η λ. και σήμ.

Ισοτιμία, ισότητα προνομιών: *την τόσην παρρησίαν, ήν είχεν Βελισάριος, και την ισοτιμίαν ...παρά του βασιλέως* Ριμ. Βελ. 496.

ισόχειλος, επιθ.

Η λ. στα Γεωπονικά (L-S).

Γεμάτος ώς τα χείλη: *πίνει τώρα ιδίως και πικρότατα ποτήρια της χηρείας, ισόχειλα και γεμάτα* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 43[22].

ισπανικός, επιθ.

Από το ουσ. *Ισπανία* και την κατάλ. *-ικός*.

Που προέρχεται ή σχετίζεται με την Ισπανία ή τους Ισπανούς: *ισπανικόν έλαιον μετά κρέως δίδου φαγείν* Ιερακοσ. 440[3].

Ισραέλ ο, βλ. *Ισραήλ*.

Ισραήλ ο, Δεφ., Σωσ. 11· *Ι σ ρ α έ λ,* Πεντ. Γεν. XLIX 2, Λευιτ. XX 2, XXII 3, 18.

Το μτγν. ουσ. *Ισραήλ* (Lampe, Lex.).

Ο εβραϊκός λαός: *να πάρεις το ασήμι των συμπαθισμάτων από τα παιδιά του Ισραέλ* Πεντ. Ἐξ. XXX 16.

Ισραηλίτης ο, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1789, 1799· *'Σ ρ α η λ ί τ η ς,* Χούμνου, Κοσμογ. 1604, 2245.

Το μτγν. ουσ. *Ισραηλίτης* (Sophocl.).

Αυτός που ανήκει στο λαό του Ισραήλ, Εβραίος: *Εγνώρισεν τον κύρην-του κ' ήτον Ισραηλίτης* Χούμνου, Κοσμογ. 2089.

ισραηλιτικός, επίθ., Χίκα, Μονωδ. 4.

Το μτγν. επίθ. *ισραηλιτικός* (Lampe, Lex.).

Που κατάγεται από το Ισραήλ: *η τροφή απού ετρέφετονε ο ισραηλιτικός λαός* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 393^{32}.

ίσαλλα· *ι σ σ ι α λ λ α.*

Από το αραβ. inşa Allah. (Βλ. Σακ., Κυπρ. Β' 877 και Χατζ., Ξεν. στοιχ. 128).

Μακάρι, αν θέλει ο Θεός, με τη δύναμη του Θεού: *Πήαιννε, γιέ-μου, στο καλόν, Θεός να σε βοηθήσει κ' ισσίαλλα τα κομμάτια-σου τους σκύλλους να ταΐσει* Άσμα Μάλτ. 19.

ισσίαλλα, βλ. *ίσσαλλα.*

ιστανέο(υ) και **ιστανιό,** επίρρ., βλ. *στανιό.*

ιστόρησις-ση η· *'σ τ ό ρ η σ η,* Ερωτόκρ. Α' 1006, 1222, 1847, Γ' 1404, 1427, Δ' 904, Ε' 26· *'σ τ ό ρ η σ ι ς,* Θησ. Ζ' [84^{6}], Ι' [55^{2}].

Από το *ιστορώ*. Ο τ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Γ', λ. *στόρηση*).

1) Εξιστόρηση: *η στόρησή-μου χάθηκε και τη δική-σου πιάσε* Ερωτόκρ. Γ' 1440. **2**) Εικόνα, ζωγραφιά: *ζγουραφιστή βρήκεν εκεί κ' είδεν τη 'στόρησή-τζη* Ερωτόκρ. Α' 1531· *και τις μη φρίξει καθορών την 'στόρησιν εκείνη;* Παΐσ., Ιστ. Σινά 931. **3**) Μορφή, όψη: *Ολήμερνίς τη 'στόρησην εκείνης που με κρίνει μου βάνει μες στο λογισμό κ' εκεί μου την αφήνει* Ερωτόκρ. Α' 1257· *μακραίνου γένια και μαλλιά, αλλάσσ' η 'στόρησή-ντου* Ερωτόκρ. Δ' 841.

ιστορία η, Σπαν. Α 415, Σπαν. Ρ 197, Λόγ. παρηγ. L 437, 547, 556, 659, Λόγ. παρηγ. Ο 150, Καλλίμ. 1060, Λίβ. Ρ 262, 292, Λίβ. Sc. 31, Λίβ. Esc. 251, 505, Αχιλλ. Ν 1810, Κανάν. 61Α, Μαχ. 2^{13}, Διήγ. Αλ. V 23, Ζήνου, Βατραχ. 2, Ψευδο-Σφρ. 324^{7}, Κώδ. Χρονογρ. 63, Παΐσ., Ιστ. Σινά 1207, Κυπρ. ερωτ. 138^{9}, Ιστ. Βλαχ. 77, 445, Βακτ. αρχιερ. 152, Λίμπον. Επίλ. 69, Διακρούσ. 118^{7}· *ι σ τ ό ρ ι α,* Θησ. Πρόλ. [106], Παλαμήδ., Βοηβ. 63· *ι σ τ ο ρ ι ά,* Λόγ. παρηγ. L 269, Λίβ. Ρ 2717, Θησ. (Foll.) Ι 2, 21, Βεντράμ., Φιλ. 390, Βυζ. Ιλιάδ. 887, Παΐσ., Ιστ. Σινά 933, 1110.

Το αρχ. ουσ. *ιστορία*. Η λ. και σήμ.

1α) Διήγηση, εξιστόρηση: *τούτο αναγίνωσκε, μάνθανε ιστορίας* Θρ. Κων/π. Βαρβ. 9· *Ν' ακούς ιστόριες ξάκουστες* Θησ. Πρόλ. [93]· *έλαβε γαρ και τέλος ετούτη η ιστόρια* Αλέξ. Επίλ. 54· *του σοφού την ιστορίαν έφερον* Πτωχολ. α 675· **β**) ιστορική συνέχεια, παράδοση: *δίδοται εις φιλία τοις ερχομένοις πάντοτε προς χάριν ιστορίας χριστιανοίς του κατοικείν μετά ευχαριστίας* Παΐσ., Ιστ. Σινά 1215. **2**) Ζωγραφιά, εικόνα: *στέκει και θαυμάζεται την ιστορίαν της πόρτας* Λόγ. παρηγ. Ο 526· *είδα τας ιστορίας-των, τάς είχεν τριγυρόθεν* Λίβ. Ν 1011· *Προς δέ το δυτικόν αυτού μέρος η ιστορία του Μωυσή* Παΐσ., Ιστ. Σινά 847.

ιστοριάζω· *'σ τ ο ρ ι ά ζ ω,* Πεντ. Λευιτ. XXVI 1.

Από το ουσ. *ιστορία* και την κατάλ. *-ιάζω*.

Ζωγραφίζω: *επήρεν από το χέρι-τους και εστόριασεν αυτό με το γλυφτήρι και έκαμεν το μοσκάρι χυτό* Πεντ. Έξ. XXXII 4.

ιστόριαση η· *'σ τ ό ρ ι α σ η,* Πεντ. Γέν. Ι 27, Έξ. XXV 9, 40, Δευτ. IV 15, 16, 23, V 8.

Από το *ιστοριάζω*.

α) Εικόνα: *είπεν ο Θεός να κάμομε άθρωπο εις τη 'στόριασή-μας σαν την ομοιότη-μας* αυτ. Γέν. Ι 26· **β**) διακόσμηση: *μη κάμεις εσέν πελεκητό και παν 'στόριαση ός εις τους ορανούς αποπάνου και ός εις την ηγή αποκάτου και ός εις τα νερά αποκατωθιό την ηγή* αυτ. Έξ. XX 4· **γ**) σχήμα σώματος: *εσείς ακούγετε και 'στόριαση δεν εσείς βλέπετε οξωθιό φωνή* αυτ. Δευτ. IV 12.

ιστόριασμα το· *'σ τ ό ρ ι α σ μ α,* Πεντ. Γέν. IX 6, Δευτ. IV 16.

Από το *ιστοριάζω*.

Εικόνα: *εγέννησεν εις την ομοιότη-του σαν το 'στόριασμά-του και έκραξεν το όνομά-του Σεθ* αυτ. Γέν. V 3.

ιστοριζογράφω.

Από τα *ιστορίζω* και *γράφω*.

Ζωγραφίζω· εικονογραφώ: *ιστοριζογράφουσιν και χρωματοπλουμίζουν σπίτια και παλάτια μεγάλων βασιλέων* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 399 (κριτ. υπ.).

ιστορίζω, Λόγ. παρηγ. L 233, 423, 427, Λόγ. παρηγ. Ο 237, 433, Κώδιξ βιβλιοθήκης μονής Πάτμου 520, Διγ. (Trapp) Gr. 1303, Διγ. Ζ 1743, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 392, Λίβ. Ρ 263, 2733, Λίβ. Ν 363, Θησ. Ζ' [42^{1}], ΙΑ' [60^{4}], Διήγ. Αλ. V 42, 82, Τριβ., Ρε 54, Παΐσ., Ιστ. Σινά 385, 456, 650, 1242, Διγ. Άνδρ. 352^{18}· *'σ τ ο ρ ί ζ ω,* Λίβ. Ν 297, Φυσιολ. (Legr.) 578, Φυσιολ. 372^{19}, Θησ. Θ' [73^{7}], ΙΑ' [65^{2}], Διήγ. Αγ. Σοφ. 160^{19}, Διήγ. Αλ. V 58, 60, Παΐσ., Ιστ. Σινά 434, Τζάνε, Κρ. πόλ. 231^{13}, 587^{4}· μτχ. *ι σ τ ο ρ ι σ μ έ ν ο ς,* Λίβ. Ρ 263, 2834, Λίβ. Esc. 368, 506, Λίβ. Ν 363, Διήγ. Αλ. G 288 δις.

Από το *ιστορώ*. Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex.).

α) Σκαλίζω, ζωγραφίζω, διακοσμώ: *ιστορίζει θαυμαστούς ναούς εξηρημένους* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 396· *το καθέναν έμπροσθεν είχεν ιστορισμένα ζώδια ερωτοδόπουλα* Λίβ. Esc. 368 (κριτ. υπ.)· **β**) απεικονίζω, αναπαριστώ: *να μου ιστορίσετε το πρόσωπόν-μου εις τον στύλον* Διήγ. Αλ. V 23· *ήτον ο Έρωτας γυμνός και απάνου ιστορισμένος* Λίβ. Esc. 506.

ιστορικός, επίθ. *'σ τ ο ρ ι κ ό ς,* Αλεξ. Επίλ. 32.

Το αρχ. επίθ. *ιστορικός*. Η λ. και σήμ.

α) Αξιομνημόνευτος: *λόγον ιστορικόν της Θεοτόκου* Κώδιξ βιβλιοθήκης μονής Πάτμου 521· **β**) επιτήδειος στη ζωγραφική: *ζωγράφου χέρια ιστορικού και ψόγον ου βαστάζειν* Λίβ. Ρ 179.

ιστορικώς, επίρρ., Ιστ. Βλαχ. 1327.

Το μτγν. επίρρ. *ιστορικώς* (L-S, λ. *ιστορικός*).

α) Με τρόπο ιστορικό: *ειδὲ και τις ιστορικῶς τον λόγον τοῦτο λάβῃ* Γλυκά, Αναγ. 282· **β)** ακριβώς: *είτι εσυνέβησαν καθένα στον καιρόν-τους ιστορικῶς τα γράφομεν και βίον και τους χρόνους* Ιστ. Βλαχ. 81.

ιστόρισμα(ν) το· *'σ τ ό ρ ι σ μ α.*

Το μτγν. ουσ. *ιστόρισμα*. Η λ. και σήμ. στο κυπρ. ιδίωμ. (Andr., Lex., λ. *ιστόρημα*).

Ζωγραφική: *...κι' ἄλλα πολλὰ 'στορίσματα ἤτανε γαρ εις πλῆθος* Θησ. ΙΑ' [63^{6}].

ιστοριστός, επίθ.· *'σ τ ο ρ ι σ τ ό ς.*

Από το *ιστορίζω*.

α) Ζωγραφιστός: *με καθιστὰς πανέμορφους, χρυσοὺς γιαλοφεγγίτας και απομέσα στοριστὰ λαζούριν και χρυσάφιν* Φλώρ. 1348· **β)** ξακουστός: *παλληκάρια ιστοριστά, εὔτολμους, ανδρειωμένους* Διήγ. Βελ. 91.

ιστορογραφία *η.*

Από το *ιστορογραφῶ*.

Ζωγραφική, διακόσμηση: *του στέγους εἶχα φοβερὰν την ιστορογραφίαν* Λιβ. P 2748.

ιστορογραφίζω.

Από το *ιστορογραφῶ* κατά τα ρ. σε *-ίζω*.

Ζωγραφίζω· εικονογραφώ: *ιστορογραφίζουσιν και χρωματοπλουμίζουν σπίτια και παλάτια μεγάλων βασιλέων* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 399.

ιστορογραφώ.

Το μτγν. *ιστοριογραφέω*.

Ζωγραφίζω, εικονογραφώ: *παρακαλεῖ τον ἥλιον, εμνόει το φεγγάρι, αν το κερδέσει τό ποθεῖ, να το ιστορογραφήσει* Λιβ. Esc. 1742.

ιστοροζουγράφιστος, επίθ., βλ. *ιστοροζωγράφιστος*.

ιστοροζωγράφιστος, επίθ.· *ι σ τ ο ρ ο ζ ο υ γ ρ ά φ ι σ τ ο ς.*

Από το *ιστοροζωγραφίζω*.

Ζωγραφισμένος: *την ιστοροζουγράφιστην* (ενν. *Βενετία*), *παράξενα κτισμένη* Βεν. 8.

ιστορολογία *η*· *'σ τ ο ρ ο λ ο γ ί α.*

Από το **ιστορολογῶ*.

Περιγραφή: *ἤκουσα τας τέσσαρας αυτὰς 'στορολογίας* Λόγ. παρηγ. O 448.

ιστορώ, Διγ. Z 3869, 3907, Διγ. (Trapp) Gr. 3223, Λιβ. P 2616, 2834, Δούκ. 109^{1}, 257^{13}, Σφρ., Χρον. μ. 130^{33}, Ψευδο-Σφρ. 564^{5}, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1230, Ιστ. πατρ. 169^{19}, 201^{11}, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1773, Διγ. Άνδρ. 399^{18}, Συναδ., Χρον. 51, κ.π.α.· *'σ τ ο ρ ῶ*, Λιβ. Esc. 420, Λιβ. N 297, Θησ. Ζ' [34^{4}], ΙΑ' Υπόθ. [13], Αλεξ. 2199.

Το αρχ. *ιστορέω*.

1) Εξιστορώ, αφηγούμαι, διηγούμαι: *καταλεπτὸν συγγράφομαι, τοῦτο και μόνον λέγω, τοῦτο και μόνον ιστορῶ, τοῦτο και μόνον γράφω* Καλλίμ. 2173· *τα κατ' αυτὸν ακριβῶς ιστορήσας...προς τον Μουσουλμὰν επάνεισι* Δούκ. 121^{3}· *'Κτείνας τας χεῖρας, ως ποτὲ ο Πέτρος, δεξιοῦται τον Παῦλον ως αυτάδελφον, καθάπερ ιστοροῦνται* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 260. **2)** (Ενεργ. και μέσ.) αναθυμούμαι, αναπολώ, αναπλάθω: *Για δε, κυρά-μου, 'στόρησε και βάλε με τον νοῦν-σου* Ερωτοπ. 626· *Κάπου τον ιστοροῦμαι πως έσμιξα με δαῦτονε, μα δεν καλοθυμοῦμαι* Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [747]. **3)** Ζωγραφίζω: *Οὔτε ζωγράφος δύναται ποσῶς να ιστορήσει* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 392· *να μου ιστορήσετε το πρόσωπό-μου* Διήγ. Αλ. V 23· *εκεῖ και Ζεὺς ιστόρητο λευκός, ουρανοδρόμος* Καλλίμ. 429.

ιστός ο, Βίος Αλ. 2479.

Το αρχ. ουσ. *ιστός*. Η λ. και σήμ.

Ύφασμα: *εὗρε* (ενν. *ο Αλέξανδρος*) *την ιέρειαν εντὸς αυτοῦ τεμένους προσεπυφαίνουσαν ιστὸν* αυτ. 2456.

ίσχα η, βλ. *ίσκα*.

ισχίον το.

Το αρχ. ουσ. *ισχίον*. Η λ. και σήμ.

Γοφός: *Εὰν τα ισχία οδυνᾶται* (ενν. *ο ιέραξ*) Κυνοσ. 593^{21}.

ισχνοφωνώ.

Από το επιθ. *ισχνόφωνος*. Η λ. τον 4. αι. (Steph., Θησ.).

Μιλώ σιγά, ψιθυρίζω: Λεξ. ΙΙ 265.

ισχουρία *η.*

Το μτγν. ουσ. *ισχουρία*.

Δυσουρία, δυσκολία στην ούρηση: *περὶ στραγγουρίαν και δυσουρίαν και ισχουρίαν* Ιατροσ. κώδ. ϡκζ'.

ισχυρά, επίρρ.

Από το επιθ. *ισχυρός*. Η λ. και σήμ.

Με δύναμη, με ανδρεία: *ισχυρὰ πολεμοῦντες* Πανάρ. 79^{25}.

ισχυρίζομαι.

Το αρχ. *ισχυρίζομαι*. Η λ. και σήμ.

Ισχυροποιώ τη θέση-μου, γίνομαι δυνατός: *δῆθεν ισχυρίζετο* (ενν. *ο κλέπτης*, δηλ. *ο Αδάμ*), *πλέκων απολογίας* Γλυκά, Αναγ. 21.

ισχυρός, επίθ., Λόγ. παρηγ. O 496, Προδρ. ΙΙΙ 10, Διγ. Α 4657, Εξήγ. πέτρ. 275, 276, Βίος Αλ. 2676, 4283, Θεολ., Τζίρ. 359^{5}, Αχιλλ. N 260, Χειλά, Χρον. 350, Έκθ. χρον. 83, Αλφ. (Μπουμπ.) Ι 21· *'σ χ υ ρ ό ς*, Θησ. ΙΑ' [73^{3}].

Το αρχ. επίθ. *ισχυρός*. Η λ. και σήμ.

1) Δυνατός σωματικά, ακατανίκητος: *τον συγγενέα των θεῶν και σύνθρονον Ηλίου, τον γίγαντα, τον ισχυρὸν* Βίος Αλ. 1854· *νὰ 'λθεῖ και το θέλημα του ισχυροῦ του Άρη, την μάχην να μιλήσωμεν με τέχνην και με χάρη* Αχέλ. 1720· **2)** Σκληρός, σημαντικός: *γνόντες οι Πολῖται ὅτι βούλεται συνάψαι πόλεμον ισχυρὸν* Έκθ. χρον. 14^{12}· **3)** Οχυρός, ασφαλής: *το καστέλλιν ισχυρὸν το έποικεν ατός-του* Αχιλλ. O 313· *ἦν γαρ ισχυρὸν*

το κάστρον λίαν Έκθ. χρον. 70^{2}. **4**) Σθεναρός, ανθεκτικός: *την ψυχήν την ισχυράν εκατελύθην τότε* Καλλίμ. 934.

ισχυρώς, επίρρ., Ιερακοσ. 505^{23}, Διγ. (Trapp) Gr. 3195, Ψευδο-Σφρ. 216^{7}· συγκριτ. *ισχυροτέρως.*

Το αρχ. επίρρ. *ισχυρώς* (L-S, λ. *ισχυρός*).

α) Με δύναμη, με επιμονή: *πολεμούσιν ισχυρώς πάντας τους εναντίους* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 912 (χφ VC) (κριτ. υπ.)· **β**) δυνατά, πάρα πολύ: *ο εχθρός της πίστεως ημών βούλεται μετά πάσης μηχανής ισχυροτέρως και τέχνης στενοχωρήσαι ημάς* Ψευδο-Σφρ. 414^{26}· **γ**) με επιμέλεια: *το έδαφος εσκέπασε μετά τιμίων λίθων εστιλβωμένων ισχυρώς ώστε θαυμάζειν πάντας* Διγ. Ζ 3911· **δ**) με ασφάλεια: *οπλίτας καθοπλισμένους ισχυρώς, κατεθωρακισμένους* Διγ. Ζ 3506.

ισχύς η, Προδρ. ΙΙΙ 21α (χφ Η) (κριτ. υπ.), Καλλίμ. 492, Διγ. (Trapp) Gr. 10, 974, Διγ. Ζ 3101, 3666, 3971, Έκθ. χρον. 52^{13}, Κορων., Μπούας 57.

Το αρχ. ουσ. *ισχύς*. Η λ. και σήμ.

1α) Σωματική δύναμη, ευρωστία: *εκείθεν δε τον Γολιάθ... ...τη ιδέα φοβερόν, πολύν τε εν ισχύι* Διγ. Ζ 3881· *πάντες εξεπλάγησαν... την υπεράνθρωπον ισχύν αυτού κατανοούντες* Διγ. (Trapp) Gr. 2029· *ου γαρ είχεν ισχύν του εγερθήναι εκ του κραββάτου* Έκθ. χρον. 61^{15}· **β**) ανδρεία: *νυν επέγνων την σην ανείκαστον ισχύν και την φιλανθρωπίαν* Διγ. Ζ 3591· *έγνων γαρ τούτου φρόνησιν, ισχύν και χαρακτήρα* Βίος Αλ. 2965. **2**) Δύναμη, υπεροχή: *εκείνα εδιαφέντευσαν πάσαν ισχύν του όφη* Πόλ. Τρωάδ. 344· *εμέ γαρ σκόπει, μύρμηκα... κατά των λόγων την ισχύν και την ακτημοσύνην* Προδρ. ΙΙΙ 14. **3**) Στρατιωτική δύναμη: *υπερθαρρούντες εις ισχύν άρδην ημάς ολέσαι* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 8· *τούτου την παράταξιν καλώς καταστοχάσας αυτών θηρίων την ισχύν* Βίος Αλ. 4617· (μεταφ.) αντίσταση: *κακώς απώλετο πάσα Θηβαίων πόλις χρηστήν μη σχούσα συμβουλήν, αλλ' αντί ταύτης μάλλον ισχύν δεικνύσ' ανίσχυρον, δι' ής κακώς εφθάρη* Βίος Αλ. 2254. **4α**) Υλική δύναμη: *[Τότε έκτισαν] το κάστρον του [Καψαλίου]...μη έχοντες ισχύν το παράπαν* Χειλά, Χρον. 346· **β**) στερεότητα: *λέγουν του κάστρου το λαμπρόν και την ισχύν των πύργων* Καλλίμ. 945. **5**) Εξουσία: *να μάθετε την δύναμιν και ισχύν τήν έχει* (ενν. ο πόθος) Αχιλλ. Ν 15. **6**) Θάρρος: *ευθύς συν τω λόγω ισχύν αναλαβόμενος πλήττω τον Ιωαννάκην* Διγ. (Trapp) Gr. 2582.

ισχύω, Προδρ. ΙΙΙ 61, 400ee (χφφ gVzA) (κριτ. υπ.), Καλλίμ. 774, Ιερακοσ. 459^{4}, Διγ. (Trapp) Gr. 2604, 2795, 2952, Διγ. Ζ 754, 3090, Χρον. Μορ. Η 547, 870, Σφρ., Χρον. μ. 72^{21}, 100^{22}, Αχιλλ. Ν 108, 797, 1470, Φυσιολ. Β 10^{5}, Έκθ. χρον. 3^{20}, 42^{11}, 48^{20}, 66^{24}, 77^{14}, Ιστ. πολιτ. 55^{5}, Ιστ. πατρ. 93^{8}, κ.π.α.

Το αρχ. *ισχύω*. Η λ. και σήμ.

Α' Μτβ. **1**) Έχω τη δύναμη, τη δυνατότητα, μπορώ: *έτερος δε τον έτερον ουκ ίσχυσε κρημνίσαι* Διγ. Ζ 332· *Τις εις το δρακοντόκαστρον ίσχυσεν αναβήναι;* Καλλίμ. 1266· *εκφεύγει* (ενν. *ο λέων*) *τον κυνηγόν..., ουκ ισχύει ιχνολογήσαι αυτόν ο κυνηγός* Φυσιολ. 340^{9}. **2**) Νικώ: *Όπως δε πάντας ίσχυσα, αισχύνομαι του λέγειν, ίνα μη ως καυχώμενον λογίσησθέ-με* Διγ. Ζ 3497· *πολέμους κινήσαντες και ουδέν ισχύσαντες ανεχώρησαν εκείθεν* Ιστ. πολιτ. 47^{12}. **Β'** Αμτβ. **1**) Είμαι ισχυρός στο σώμα, δυνατός: *τον στρατηγόν αυτών γίγαντα και ισχύοντα και άνθρωπον πολεμιστήν* Δούκ. 357^{9}. **2α**) Έχω ισχύ, δύναμη: *Αλλ' ό μη βούλεται Θεός άνθρωπος ουκ ισχύει* Βίος Αλ. 4439· *ου γαρ ισχύει το λοιπόν αλήθεια τοσούτον* Προδρ. ΙΙΙ 327· **β**) αποκτώ ισχύ, δύναμη: *Μυελόν κριαρίου ζεστόν αυτώ δώσεις φαγείν και ισχύσει* Ορνεοσ. αγρ. 567^{18}· *Θεού ευδοκούντος ίσχυσέ-μου ο ίππος και...ελευθερώθημεν* Πανάρ. 71^{33}. **3**) Είμαι επαρκής: *αφήκε την αποσκευήν την πλείω...,ου γαρ ίσχυε σκευή κατ' αυτού· εδίωκον γαρ αυτούς* Έκθ. χρον. 71^{17}. **4**) Επικρατώ: *Θεού ευδοκούντος ουκ ίσχυσαν* (ενν. *οι Τούρκοι*) *προς ημάς, αλλά απήλθον κατησχυμένοι* Πανάρ. 66^{27}· *εμάθομεν την ισχύσασαν βουλήν του Χαλέ-πασιά* Σφρ., Χρον. μ. 60^{34}.

ισχώ.

Από το *ισχύω*.

Έχω τη δύναμη, τη δυνατότητα: *οι αντιπάλοι ήθελον του βοηθήσαι κ' εκ τον φόβον ουκ ισχούσαν* Ερμον. Μ 203· *μη ισχούντες εξ ανέμου την πορείαν γαρ ποιήσαι* Ερμον. Ψ 121.

ίσως, επίρρ., Προδρ. Ι 162, ΙΙ Η 70, ΙΙΙ 368, Ασσίζ. 140^{29}, Αιτωλ., Μύθ. 126^{8}, Αλφ. (Mor.) IV 67· *ι σ ώ ς,* Ασσίζ. 37^{19}.

Το αρχ. επίρρ. *ίσως*. Η λ. και σήμ.

1) Εξίσου, ομοίως: *έργα τοιαύτα ουκ εισίν φρονίμου βασιλέως διά λόγους, διά μηνύματα ίσως κακών ανθρώπων* Ριμ. Βελ. 539· *Ου πρέπει-σε, καλή αδελφή, να κάθεσαι μετ' έμας ίσως, ωσάν εμάς τες δύο, όπου είμεσταν ροΐνες* Χρον. Μορ. Η 6035. **2**) Ίσια: *και τρέχειν ίσως ώρμησε* (ενν. *ο μύρμηκας*) *τοις ισχυροίς θηρίοις* Προδρ. ΙΙΙ 10. **3α**) Πιθανόν, ενδεχομένως: *Ειδ' ου τραπείς, ειδ' ου 'ττηθείς, αλλ' ίσως και νικήσεις, άδηλον έχεις το καλόν* Καλλίμ. 257· **β**) μήπως: *δεν είν' κανένας άγιος που νά 'χει τόση χάρην και του Θεού να δεηθεί, ίσως και βοηθήσει* Θρ. πατρ. Ο 11.

Ιταλιάνος ο· *'Τ α λ ι ά ν ο ς,* Κορων., Μπούας 103, 105, 138.

Το ιταλ. *Itiliano* (Du Cange, λ. *Ιταλιάνοι*). Η λ. και σήμ.

Ιταλός: *Ανδρείον τε κ' ευγενικόν και άξιον 'Ταλιάνον* αυτ. 137.

ιταλικά, επίρρ.

Από το επίθ. *ιταλικός*.

Ιταλικά: *να πιάσω ένα ντοττόρε γή ένα ποέτα, όποιο θες, γή ένα ψηλό αουτόρε, Λατίνο και ιταλικά να σου τόνε σπριμέρω* Στάθ. (Θέατρο) Ιντ. β' 295.

ιταλικός, επίθ., Λίμπον. 172· *ι τ ά λ ι κ ο ς,* Μηλ., Οδοιπ. 635· *'τ α λ ι κ ό ς,* Κορων., Μπούας 85.

Το αρχ. επίθ. *ιταλικός*. Η λ. και σήμ.

Α' (Επίθ.) που έχει σχέση με τους Ιταλούς: *έμαθε την ιταλικήν γλώσσαν με ευκολίαν* Λίμπον. 146. **Β'** (Ως εθν.) Ιταλός: *άρχισα και έκαμα φιλιά με όλους τους κορτεζάνους, τόσον με τους Ιταλικούς ωσάν με τους Πιζάνους* Τριβ., Ρε 198· *Οι 'Ταλικοί δε άπαντες της αυθεντιάς εφύγαν* Κορων., Μπούας 85.

ιταμώδης, επίθ.

Από το επίθ. *ιταμός* κατά τα επίθ. σε *-ώδης*.

Θρασύς, πονηρός: *φοβούμαι, δέσποτα, τους ιταμωδεστέρους* Προδρ. Ι 27.

ιτέα η, Δούχ. 265^{4}· *ε τ έ α,* Διήγ. Αγ. Σοφ. 151^{8}· *ε τ ι ά* Πεντ. Λευιτ. XXIII 40.

Το αρχ. ουσ. *ιτέα*.

Ιτιά: *της ιτέας τα φύλλα* Σταφ., Ιατροσ. 10[275].

ιχθυοτάριχον το.

Από τα ουσ. *ιχθύς* και *τάριχος*.

Χαβιάρι, αβγοτάραχο: *λαβών αυτίκα μέγαν ιχθυοτάριχον αυτή πηγή προσήλθε, πλύναι βουλόμενος αυτό, τροφήν δ' εμοί διδόναι* Βίος Αλ. 4428.

ιχθυώδης, επίθ.

Η λ. στον Αριστ.

Το ουδ. στον πληθ.=ψάρια, ψαρικά: *Ευθηνία μυρεψικών και λιθομαργάρων και των ιχθυωδών* Ωροσκ. 39[13].

ίχια, επίρρ., βλ. *ίσια*.

ίχιτα(ς), επιφ., Πανώρ. Ε' 343.

Ονοματοποιημένη λ. (Για την ετυμολ. βλ. Κριαρά [Πανώρ. σ. 241, λ. *ίχιτας*].

Επιφώνημα από ευχαρίστηση, ικανοποίηση: *'Ιχιτας εδροσίστηκα! Κούτομαι ν' ακουμπήσω να κοιμηθώ, τα μέλη-μου λιγάκι να δροσίσω* αυτ. Β' 143.

ιχνάδιν το.

Από το *ιχνάομαι*.

'Ιχνος: *Αγάπην είδα μετ' αυτήν, είχ' εντροπής ιχνάδιν* Λιβ. Ν 848.

ιχνηλατώ, Μανασσ., Χρον. 5864, Ιερακοσ. 512[10].

Το μτγν. *ιχνηλατέω*.

Αναζητώ τα ίχνη κάπ., ανιχνεύω: *χρόνον προς χρόνον ιχνηλατούντες ουκ εώσιν αυτήν εσοδιάζειν χρόνους τρεις* Ηπειρ. 220[5].

ιχνολογώ, Φυσιολ. (Zur.) CXX 3b[18].

Από το ουσ. *ίχνος* και το *-λογώ*. Η λ. τον 4. αι. (Steph., Θησ.).

Αναζητώ: *ουκ ισχύει ιχνολογήσαι αυτόν ο κυνηγός* Φυσιολ. 340[9].

ιχνοπατώ.

Από το ουσ. *ίχνος* και το *πατώ*. Η λ. τον 5. αι. (Sophocl., λ. *ιχνοπατέω*).

Πατώ πάνω σε κάπ.: *πότε τον πύργον της ζωής να εδιάβηκες, καρδία, και να ιχνοεπάτησες αυθεντικά εις εμέναν;* Λιβ. Ν 1254.

ιχνόποδον το· *'χνόποδον,* Λιβ. Esc. 2748.

Από τα ουσ. *ίχνος* και *πόδι*. Ο τ. *'χνόποδον* στο Du Cange (λ. *χναρόν*) και στο Somav. (λ. *χνόποδα*).

'Ιχνος ποδιού: *ανθρώπων ήν ιχνόποδα* Λιβ. Ν 2433.

ιχνοποδοπατώ.

Από το ουσ. *ίχνος* και το *ποδοπατώ*.

Πατώ πάνω σε κάπ.: *πότε τον πύργον της εμής καρδίας να εδιέβης και να ιχνοεποδοπάτησες αυθεντικά εις εμέναν;* Λιβ. Sc. 280.

ιχνόποδος ο ή το.

Από τα ουσ. *ίχνος* και *πόδι* (Βλ. και ά. *ιχνόποδον* το).

'Ιχνος από πόδι: *ανθρώπων έν' ιχνόποδος και αλόγων ελασία* Λιβ. Sc. 1599.

ίχνος το, Προδρ. ΙΙΙ 11, Γεωργηλ., Βελ. 589.

Το αρχ. ουσ. *ίχνος*. Η λ. και σήμ.

1α) 'Ιχνος ποδιού, αχνάρι: *'Ιχνη ποδών καταφιλεί τάχα του Καλλιμάχου* Καλλίμ. 1295· **β)** ίχνος: *δεν έχου σύγκρισιν καμιά μηδ' ίχνος τα φθαρμένα με τ' άφθαρτα* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 139. **2)** (Ως μέτρο μήκους): *έστω δέ το τοιούτον αγγείον κατά μέν το πλάτος τρισίν ίχνεσι* Ιερακοσ. 369[9].

ιώ.

Η λ. στον Αριστ. (Steph., Θησ., λ. *ιόω*).

Σκουριάζω: *λούσε αυτόν* (ενν. *τον ιέρακα*), *ώστε διαβραχείσαν την βελόνην ιώσαι και ώσπερ δεσμόν εμποιήσαι τοις πτεροίς τον εκ του ύδατος ιόν εγγινόμενον* Ιερακοσ. 481[16].

Ιωαννίτης ο.

Από το τοπων. *Ιώαννινα* και την κατάλ. *-ίτης*. Η λ. τον 5. αι. (Sophocl.).

Κάτοικος των Ιωαννίνων: *Βασιλεύς Μουράτ Ανατολής και Δύσεως γράφω εις εσάς τους Ιωαννίτας και σας συμβουλεύω* Επιστ. Μουρ. Β' σ. 58 Α.

Κ

'κ, πρόθ., βλ. *εκ*.

καβάδι(ν) *και* **-ιον** το, Διγ. (Trapp) Gr. 1874 (έκδ. *καβάδην*), Αχιλλ. Ο 409, Τάξ. Πόρτ. 43, Σφρ., Χρον. μ. 18^{13}, 38^{30}, Κορων., Μπούας 91, Ψευδο-Σφρ. 258^{24}, 288^{39}, Τριβ., Ταγιαπ. 186, Αιτωλ., Μύθ. (Legr.) 122^{3}, Σταυριν. 520, 526, 557, Διγ. Ἀνδρ. 394^{29}, Λεηλ. Παροικ. 162, Διγ. Ο 2917.

Από το όνομ. της πόλης *Κάβαδα* της Καρμανίας (Βλ. Φουρ., ΛΑ 6, 1926, 465 κε. και Ανδρ., Λεξ., λ. *καβάδι*). Η λ. το 10. αι. (Sophocl.).

1α) Μακρύ ένδυμα (ανδρικό και γυναικείο): *εφάνη εις τον πρωτομάστορα άγγελος Κυρίου εις ομοιότητα του βασιλέως, φορεμένος άσπρον καβάδιν* Διήγ. Αγ. Σοφ. 154^{34}· *το δὲ καβάδιόν-της ήτον ωσάν αραχνιασμένον* Διγ. Ἀνδρ. 396^{1}· **β**) αγροτικό ή πολεμικό ένδυμα: *άλλαξεν και το καβάδιόν-του και έβαλεν άλλον ελαφρόν διὰ το κατάψυχον* Διγ. Ἀνδρ. 347^{2}· *Στέκει με το καβάδιν-του ως ένας αγελάρχης, με την γενειάδαν την μακρέα* Πτωχολ. Ρ 1· *εφόρουν καβάδιον βαγδάτιν και ήμουν και εζωσμένος ζωνάριον οξύν* Διγ. Ἀνδρ. 387^{34}· **γ**) πολυτελές ένδυμα αξιωματούχων: *έδωκε τον Ακρίτην χαρίσματα,...δώδεκα βάιες και ευνούχους δώδεκα και καβάδια πολυτίμητα δώδεκα* Διγ. Ἀνδρ. 361^{19}. **2**) (Μετων.) αξίωμα: *καβάδια του χαρίσασι κι' άλλα πολλά του τάξαν* Κορων., Μπούας 9.

καβάκα η, Συναξ. γαδ. 162, 171.

Από το ουσ. *κακκάβα* ή *κακκάβη* με μετάθεση (Βλ. Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Α' 344 και Αλεξ. Στ., Κρ. Χρ. 13, 1959, 293).

Ονομασία όρνιθας: *είχε μιαν όρνιθα παχειά, τὴν έλεγε καβάκα* Γαδ. διήγ. 254.

καβάλα η, Ιμπ. 25, Κορων., Μπούας 19, 36, Αιτωλ., Βοηβ. 148, Παλαμήδ., Βοηβ. 275, 968, Σταυριν. 319, Ιστ. Βλαχ. 188, 902.

Από το λατιν. *caballus* (Ανδρ., Λεξ.).

1) Ιππασία: *εκ την καβάλα πού 'καμνε εκ πάντων τον γνωρίσε* Κορων., Μπούας 78· **2**) Ιππικό: *να έλθει καταπάνω-του καβάλα και πεζούρα* Ιστ. Βλαχ. 963· **3**) Ζώο (για ιππασία): *λέγει-τως μιαν καβάλα να του βρούσι* Λεηλ. Παροικ. 183.

καβαλαρέα η, Διγ. Ο 2773· *καβαλ(λ)αρία*, Μαχ. $70^{11,23}$, 218^{14}, 248^{2}, Θησ. ΙΑ' [83^{1}], Βουστρ. 542, 543, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 271, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 290, Δεφ., Λόγ. 521, 542, Θρ. Κύπρ. Μ 31, 182, Δωρ. Μον. XXI, Τζάνε, Κρ. πόλ. 151^{17}, 243^{13}, 245^{7}, 306^{1}· *καβαλλαριά*, Θρ. Κύπρ. Μ 736.

Από το βενετ. *cavalaria* (Ανδρ., Λεξ., λ. *καβαλαρία*). Η λ. και σε έγγρ. του 16. και 17. αι.

α) Ιππικό: *ο γκενεράλες έφερε πολλὴν καβαλαρία* Τζάνε, Κρ. πόλ. 184^{2}· **β**) φορτώματα: *να σου δίδουσιν προυκιά καβαλαρίες δέκα* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk. -v. Gem.) 290.

Το λ. ως επίρρ.=καβάλα: *α' φεβρουαρίου επήγεν η ρήγαινα να προσκυνήσει εις τα Ψηθία και επήγεν καβαλλαρία* Βουστρ. 542.

καβαλάρης ο, Προδρ. Ι 130, ΙΙΙ 136, Πόλ. Τρωάδ. 131, Χρον. Μορ. Η 160, Αχιλλ. L 1171, Αχιλλ. Ν 1491, Ιμπ. (Lambr.) 16, Παρασπ., Βάρν. C 32, Αλεξ. 248, Σαχλ., Αφήγ. 633, Κατά «ζουράρη» 17, Σταυριν. 928, Ερωτόκρ. Β' 24, 166, 367, 389, 904, Διγ. Ο 527, κ.π.α.· *καβαλλάρης*, Ασσίζ. 114^{1}, 162^{20}, 180^{31}, 200^{12}, Μαχ. 42^{33}, 44^{3}, 72^{26}, $274^{3,18}$, 276^{3}, 474^{25}, 478^{25}, 514^{5}, 646^{12-3}, 680^{23}, Βουστρ. 444, 474· *καβελάρης*, Διγ. (Trapp) Esc. 40, 1190, Χρον. Μορ. Ρ 3401, Φλώρ. 1, Αχιλλ. L 1146, Αλεξ. 873, Βεντράμ., Φιλ. 101, Χρον. σουλτ. 28^{1}, 97^{18}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 202^{21}· πληθ. *καβαλαραίοι*, Διγ. Ζ 2004, Χρον. Μορ. Ρ 2479, 3281, Διήγ. Βελ. 395, Λίβ. Esc. 2279, Χρον. Τόκκων 201, 233, Γεωργηλ., Βελ. 519, Ιμπ. (Legr.) 363, 885, Κορων., Μπούας 37, Καρτάν., Διαθ. 251, Δωρ. Μον. XXII, Μικρ. χρον. Yale 69^{r}, Σταυριν. 937, Σουμμ., Ρεμπελ. 159, Διγ. Ἀνδρ. 378^{30}, Διακρούσ. 87^{11}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 239^{2}, 244^{23}, 465^{9}· *καβαλάροι*, Ασσίζ. 99^{22}, 215^{20}, Διγ. (Trapp) Esc. 1228, Ερμον. Ξ 272, Χρον. Μορ. Η 372, 380, 633, 644, 858, 3145, 3169, 3292, 3296, 3717, 5055, 5251, 5472, Ψευδο-Γεωργηλ., Αλ. Κων/π. 756, Θησ. (Foll.) Ι 19, Θησ. Β' [92^{6}], Θησ. (Schmitt) 336 VI, 103, Αχέλ. 258, Ερωτόκρ. Β' 112, 369, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 133, Διακρούσ. 108^{3}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 363^{23}, 518^{12}· *?καβαλαροί*, Χρον. Μορ. Η 2479, 3281, 8894, Χρον. Μορ. Ρ 4046, 7418, 8388, 8494, Θησ. Β' [22^{8}], Η' [102^{4}], Ιμπ. (Legr.) 94, Διγ. Ἀνδρ. 335^{16}, 377^{30}· *καβαλέροι*, Τζάνε, Κρ. πόλ. 258^{5}, 269^{2}, 283^{28}· *καβαλλαράδες*, Θρ. Κύπρ. Μ 418· *καβαλλάροι*, Μαχ. 364^{13}· *καβελαραίοι*, Χρον. σουλτ. 44^{13}.

Από το ουσ. *καβαλάριος* (Ανδρ., Λεξ.). Βλ. και Χατζιδ., Αθ. 28, 1916, ΛΑ 111-2, ΜΝΕ Α' 238.

1) Καβαλάρης, έφιππος: *άλογο κόκκινο ψηλό μ' όμορφο καβαλάρη* Ερωτόκρ. Β' 186· *Τρεις καβαλάρους έστειλαν διά να υπάν μαντάτον* Διγ. (Trapp) Esc. 489· *εβγήκε και ο ρήγας καβαλάρης έξω με όλους της αυλής* Δωρ. Μον. XL. **2**) Ιππότης: *αρμάστην ο άνωθεν πρίντζης εις το απλίκιν του καβαλλάρη μισὲρ Ρίκου τε Λαπάμ* Βουστρ. 413. — Η λ. και ως κύρ. όνομ. (Βλ. Θεοχαρίδη, Μακεδονικά 5, 1961-63, 147) και στους τ. *καβαλάρης* και *καβελάρης* ως τοπων. (Πορτολ. Α $240^{23,24}$ και Β $39^{1,2,4}$).

καβαλαρία η, βλ. *καβαλλαρία*.

καβαλαρικός, επιθ., Πανάρ. 71^{10}, Τάξ. πόρτ. 87, Διήγ. Αλ. V 54, 56, Ιμπ. (Legr.) 16, Πεντ. Γέν. L 9.

Η λ. σε επιγρ. (L-S) και σε έγγρ. του 1648 (Γκίνη, ΕΕΒΣ 39/40, 1972/73, 215 και Κατσουρ., ΕΕ Κυκλ. Μ 7, 1968, 286): *καβαλαρικὸν από τρίτου*=φεουδαλικός φόρος ίσος με το 1/3 του εισοδήματος.

Ιππικός: *το παιδίν εξέμαθεν την τέχνην του πατρός-του. Στρατείαν καβαλαρικὴν εις άριστον εσέβην* Ιμπ. 91.

Το ουδ. ως ουσ.=ιππείς, ιππικό: *ο δὲ βασιλεύς παραλαβών το καβαλαρικὸν και ετέρους πεζούς* Πανάρ. 79^{16}.

καβαλάριος ο, Προδρ. III 266, Καλλίμ. 881, Διγ. (Trapp) Gr. 1056, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 492, Φλώρ. 30, 373, Πανάρ. 73^{5}, Λιβ. Esc. 3218, Λιβ. N 2011, Αχιλλ. L 370, Αχιλλ. N 675, Ιμπ. 21, 333, Ιμπ. (Legr.) 577, Θησ. (Schmitt) 341 I, Χρον. Μορ. H 172, 224, 3487, 6565, 6802, 7850, 8388, Κορων., Μπούας 70, 129 κ.α. *καβαλλάριος,* Ασσίζ. 20^{27}, 200^{9}, 467^{21}, 484^{8}, Μαχ. 536^{11}.

Το λατ. cavallarius. Η λ. τον 6. αι. (Sophocl.).

1) Ιππέας, έφιππος: *καβαλαρίους γαρ και πεζούς, στρατιώτες αντρειωμένους* Χρον. Μορ. Η 6121· *συ περιτρέχεις τας οδούς πεζός μετά τσαγγίων, αυτός δε καβαλάριος διηνεκώς οδεύει* Προδρ. III 69. **2**) Ιππότης: *ρηγάδες και καβαλαριούς με τας αρχόντισσάς-των* Ιμπ. 480. — Η λ. ως κύρ. όνομ. (Βλ. Laurent, REB 30, 1972, 134).

καβαλαρόπουλο το.

Από το ουσ. *καβαλάρης* και την κατάλ. *-πουλο.*

Μικρός ιππότης: *διά να δουλεύγεται εις την ορεξήν-του μηδέν είναι εις την μούττην των καβαλαρόπουλων* Μαχ. 88^{1}.

καβαλιέρης ο, Κορων., Μπούας 17, 28, 90, Βεντράμ., Φιλ. 163.

Από το ουσ. *καβάλα* και την κατάλ. *-ιέρης.* Η λ. στο Βλάχ.

Ιππέας ακόλουθος: *εμπρός εις άπαντας τον έποικε άξιον καβαλιέρην* Κορων., Μπούας 88· *Τον καβαλιέρη-του έβαλε να βλέπει, ν' αφουγκράται* Βεντράμ., Φιλ. 59.

καβαλιέρος ο, Ευγέν. 1039, 1043, Στάθ. (Martini) Ιντ. α' μετά στ. 26, Γ' 19, 26, Τζάνε, Κρ. πόλ. 167^{9}, 312^{20}, 470^{5}, 478^{16}, 487^{23}, 511^{24}, 521^{9}, 579^{3}· *καβελιέρος,* Χρον. σουλτ. 120^{9}.

Το βενετ. cavalièr (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

Ιππέας, ιππέας ακόλουθος, ιππότης: *οι καβαλιέροι μοναχοί μπαίνουσι και λαβώνου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 471^{10}· *Κινούσιν οι στρατιώτες-του κι' άρχοντες καβαλιέροι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 151^{11}· *καβαλιέρους έποικαν έξι ανδρειωμένους* Κορων., Μπούας 146· *του δούκα όπου μας ήβλεπε και καβαλιέρω τόσω* Στάθ. (Martini) Γ' 26.

καβαλιεροσύνη η.

Από το ουσ. *καβαλιέρος* και την κατάλ. *-σύνη.*

Επιδεξιότητα του ιππέα: *καμπόσοι εδείξανε ανδρειά και καβαλιεροσύνη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 549^{11}.

καβαλικεύ(γ)ω, Προδρ. III 405, Καλλίμ. 889, Ασσίζ. 70^{5}, 318^{25}, Διγ. Z 288, 727, 1517, Διγ. (Trapp) Esc. 9, 558, 918, Βέλθ. 81, 114, 743, Χρον. Μορ. Η 1040, 5588, 6502, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 756, Φλώρ. 527, 1228, Λιβ. P 1965, 2469, Λιβ. Sc. 1169, 2046, Λιβ. Esc. 2080, 2858, Λιβ. N 2233, 2558, Αχιλλ. N 120, Αχιλλ. L 270, 815, Αχιλλ. O 147, Ιμπ. 311, 330, 525, Χρον. Τόκκων 229, 3767, Θησ. Ε' [82^{8}], Χούμνου, Κοσμογ. 657, 1191, Αλεξ. 1107, Απόκοπ. 6, Διήγ. Αγ. Σοφ. 150^{14}, Έκθ. χρον. 69^{16}, Κορων., Μπούας 6, Πεντ. Δευτ. XXXIII 26, Χρον. σουλτ. 81^{33}, 121^{38}, Ιστ. πολιτ. 13^{16}, Ιστ. πατρ. 137^{10}, Ιστ. Βλαχ. 499, Διγ. Άνδρ. 319^{3}, 321^{3}, Ερωτόκρ. Α' 1135, Β' 335, 2450, Δ' 933, 1012, Διγ. O 1342, 1385, Τζάνε, Κρ. πόλ. 315^{14}, 357^{28}, 426^{10}, κ.π.α.· *καβαλκεύ(γ)ω,* Ερωτόκρ. Δ' 1182, 1415, 1637, Λεηλ. Παροικ. 185· *καβαλλικεύ(γ)ω,* Ασσίζ. 20^{13}, 70^{6,16}, 76^{15}, 193^{16}, Μαχ. 46^{2}, 152^{5}, 192^{30}, 362^{23}, 364^{16}, 372^{25}, 400^{13}, 492^{36}, 658^{33}, 664^{13}, Βουστρ. 455· *καλλικεύω,* Πικατ. 365, Μαρκάδ. 307· μτχ. *καβαλκεμένος,* Χούμνου, Κοσμογ. 2480· *καβαλλικεμένος,* Ασσίζ. 70^{8}.

Από το λατ. caballicare (Βλ. Ανδρ., Λεξ.). Η λ. τον 6. αι. (Sophocl.) και σήμ.

1) Ιππεύω, ανεβαίνω πάνω σε άλογο ή άλλο ζώο: *φαρίν εκαβαλίκευεν εξάκουστον, ωραίον* Χρον. Τόκκων 458· *Ελέφαντας ηυρίσκαμεν κι' όλοι καβαλικέψαν* Αλεξ. 2025· (μεταφ.) *καβαλικεύω το ραβδίν και παίζω το βιτάλιν;* Προδρ. II H 26m. **2α**) Βοηθώ κάπ. να καβαλικέψει, να ανεβεί: *Ωσάν επήρεν ουν ο Ακρίτης την κόρην, εκαβαλίκευσέ-την οπισωκάπουλά-του* Διγ. Άνδρ. 357^{14}· *μετά βίας τον άρπαξαν* (ενν. *τον μπασιάν*) *και τον καβαλικέψαν* Παλαμήδ., Βοηβ. 299· **β**) μεταφ. *εκαβαλίκεψέ-τον ιπί τα ψηλά της ηγής και έφαγεν καρπούς χωραφιού* Πεντ. Δευτ. XXXII 13. **3**) Επιβάλλομαι: *Άνναν, Πιλάτον τσ' ανόμου, κ' Ηρώδην θα γυρεύγουν, και Καϊάφα ο σατανάς να τους καβαλικεύγουν* Τζάνε, Φυλλ. Ψυχ. 260· *εκείνος ο άνδρας ο άτυχος, όπου τον καβαλικεύει η γυναίκα και αφεντεύει* Συναξ. γυν. 1136. **4**) Συνευρίσκομαι, συνουσιάζομαι: *καβαλικεύε και φίλιεν-την* (ενν. *τη γυναίκα*) *όσον ημπορείς και πήδα* Συναξ. γυν. 233. **5**) (Αμτβ.) ανεβαίνω: *εκαβαλίκευσεν* (ενν. *ο βασιλεύς*) *απάνω εις ένα αμάξιν χρυσόν* Διήγ. Αγ. Σοφ. 158^{25}.

Η μτχ. παθητ. παρκ. *καβαλλικεμένος* ως επίθ.=αυτός που καβαλικεύει: *σεις οι καβαλλικεμένοι να πάτε εις την Λευκωσίαν* Μαχ. 452^{7}· *όσο να γροικήσουν το τρουμπέττιν να ευρεθούν αρματωμένοι και καβαλλικεμένοι* Μαχ. 364^{11}.

καβαλίκευμα(ν) το, Φλώρ. 600, Λιβ. P 2218, Λιβ. Sc. 2054, Λιβ. Esc. 3889· *καβαλλίκεμαν,* Μαχ. 252^{14}.

Από το *καβαλικεύω.* Ο τ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 562) και σήμ.

1) Καβαλίκευμα: *αλλά εις το καβαλίκευμα και εις το απομεσωτίκιν* Λιβ. P 2471. **2**) Μάχη εκ του συστάδην, μονομαχία: *του καβαλικεύματος αφύρωσαν την ώραν* Λιβ. Esc. 3228.

καβαλικευτής ο.

Από το *καβαλικεύω.*

Καβαλάρης: *πολλά καλούτσικος, ξανθόγενος υπήρχεν, έμορφος καβαλικευτής* Χρον. Τόκκων 2587.

καβαλκεμένος, μτχ., βλ. *καβαλικεύ(γ)ω.*

καβαλκεύγω, βλ. *καβαλικεύ(γ)ω.*

καβαλλάρης ο, βλ. *καβαλάρης.*

καβαλλαρία η, (I).

Θηλ. του ουσ. *καβαλλάριος.*

Τίτλος της γυναίκας του *καβαλλάριου*: *πάλε την τάμου Μαρία τε Ζιπλέτ την κόρην-του, καβαλλαρίαν γυναίκα του σιρ Γι τε Βερνί* Μαχ. 260^{16}.

καβαλλαρία η, (II), βλ. *καβαλαρέα.*

καβαλλάριος ο, βλ. *καβαλάριος.*

καβαλλίκεμαν το, βλ. *καβαλίκευμα(ν).*

καβαλλικεμένος, μτχ., βλ. *καβαλικεύ(γ)ω.*

καβαλλικεύγω, βλ. *καβαλικεύγω.*

καβαλώ, Κορων., Μπούας 22, 77.

Από το ουσ. *καβάλα* (Ανδρ., Λεξ.).

Ιππεύω: *Να καβαλήκουν άπαντες* Κορων., Μπούας 43.

κάβαντον· *μετά καβάντων,* Ερμον. Ο 299, εσφαλμ. γρ. αντί *μετ' Ακαμάντου* (διόρθ. Legrand, ό.π., κριτ. υπ.).

καβάτωρ-ορας ο, Πτωχολ. α 413, Ρ 193.

Το λατ. *cavator.* (Η λ. σε παπυρ. του 6. αι., L-S Suppl.).

Αυτός που επεξεργάζεται τους πολύτιμους λίθους, ο χαράκτης, ο τορνευτής: *όρισε καβάτοράν-σου να ελθεί εις το παλάτι* Πτωχ. α 401.

καβγάς ο, Ιστ. Βλαχ. 497, Συναδ., Χρον. 29, 51, 57.

Από το τουρκ. kavga (Ανδρ., Λεξ.).

Φιλονικία, συμπλοκή: *είδες καβγάν, γύρισε εις τα οπίσου* Συναδ., Χρον. 44.

κάβγω, βλ. *καίω.*

καβελάρης ο, βλ. *καβαλάρης.*

καβελιέρος ο, βλ. *καβαλιέρος.*

καβολάκι το.

Υποκορ. του ουσ. *κάβος.*

Ακρωτήριο: *πήραν-τον και ένα παιδάκι εδεκεί στό καβολάκι* Τριβ., Ταγιαπ. 62.

καβονάρι το· *γ κ α β ο ν ά ρ ι.*

Από το ουσ. **καβόνι* (ιταλ. cavone, βλ. Battaglia S., Grande dizionario della lingua italiana, λ. cavone) και την κατάλ. *-άρι.* Μάλλον απιθ. ετυμολ. από το ουσ. *κάβος* με επίδρ. του ουσ. *βουνάρι.* Ο τ. *γκαβονάρι* από επίδρ. της αιτιατ. *τον κάβο* (με αλλοίωση του *κ*).

Γκρεμός: *Τρία μίλια από τα νησία και την στερεάν έρχεσαι προς τον Φοίνικαν. Και έρχου κόσταν κόστα το γκαβονάρι και ράσσου και είναι ένα ακρωτήριν χοντρόν και έλα από την μέσαν-του μερέαν* Πορτολ. Β 23^{2}.

καβοντάργανο(ν) το, Καραβ. 498^{28-29}, 503^{2}.

Πιθ. το ιταλ. cavo d' argano (Βλ. Kahane, Sprache 578). Πβ. το σημερ. *καβολάργανο* (Σεγδίτσα, Ναυτ. όροι 42). Μαρτυρείται (Καραβ. 502^{1}) και *κάβον τ' αργάνου* (έκδ. *κάβον νταργάνου*)· βλ. και ά. *άργανο.*

Σκοινί σε μηχάνημα πλοίου που ανασύρει την άγκυρα: *καβοντάργανον· οργίες σαράντα, λίτρες τέσσαρες η οργία* αυτ. 500^{11-12}.

κάβος ο, (Ι), Πορτολ. Α $54^{5,11,12}$, 117^{1}, 118^{2}, 129^{19} κ.α., Πορτολ. Β 57^{17}, 58^{10}, 70^{14} κ.α., Σουμμ., Ρεμπελ. 159 (έκδ. *κάμβος* πιθ. από υπεραρχαϊσμό ή αντιγραφικό σφάλμα), Τζάνε, Κρ. πόλ. 148^{2}, 159^{9}, 177^{23}, 213^{29}, 214^{7}, 434^{20}.

Το παλαιότ. ιταλ. cavo (Battaglia S., Grande dizionario della lingua italiana, λ. cavo^{2}). Η λ. στο Du Cange και σημ.

Ακρωτήριο ψηλό: *να πέμψει είκοσι...ανθρώπους πάσα βράδι απάνω εις τον κάβο* (έκδ. *κάμβο*) *της Πούντας διά να ξανοίξουν όλον το πέλαγος* Σουμμ., Ρεμπελ. 159· *αν θες να υπάγεις, αλαργάριζε τον κάβον του σιρόκου μίλια δυο, ότι έχει ξέρη* Πορτολ. Α 128^{1}.

Η λ. σε τοπων.: *στον Κάβο Σπάθαν...άρμενα φανήκαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 182^{24}· *απεκεί και απάνω είναι οι Σέττε Κάβοι και είναι μίλια δ' από τα Πάταρα* Πορτολ. Β 25^{16}.

κάβος ο, (ΙΙ), Καραβ. 492^{27}, $498^{20,21}$, 499^{6}, 500^{4}, 504^{2}.

Το ιταλ. cavo (Battaglia S., Grande dizionario della lingua italiana, λ. cavo^{3}). Η λ. και σημ.

Καραβόσκοινο, παλαμάρι: *κάβος διά μαζινέτες...και γούμενες της μέσης κομμάτια τέσσαρα, από οργίες εξήντα το ένα* αυτ. 494^{31}.

κάβουρας ο, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 939· γεν. *καβούρου·* ονομ. πληθ. *καβούροι.*

Για τη λ. βλ. Ανδρ., Λεξ. και Δαγκίτση, Λεξ. Η λ. στο Somav. και σημ. Τ. *κάουρος* σε Κυπρ. άσμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 574).

Κάβουρας: *οι στρατηγοί εγδύθηκαν κολύμπου για να πάσι, τότε καβούροι βγήκανε, αρπάσσουν να τους φάσι.* Αλεξ. 1680. — Η λ. και ως τοπων. (Πορτολ. Β 24^{32}).

καβώνω.

Από το ουσ. *κάβος.*

«Πιάνω», πέφτω σε βράχο: *η τύχη περιπαίζει-τσι με ψωματινή πράξη κι' αντί 'ς λιμιώνα σέρνει-τσι στο βράχος να τσ' αράξει κ' εκεί άλλοι πνίγουνται γιαμιάν, άλλοι γυμνοί απομένου γή απήτις δώσου κ' εις τη γη, καβώνου κι' αποθαίνου* Ροδολ. Β' [12].

κάγκαρο το.

Το βενετ. ουσ. *cancaro.*

Καρκίνωμα: *Κάγκαρα κι' αποστέματα να βγάλει το κορμί-σου!* Στάθ. (Martini) Γ' 195.

καγκελαρία η· *κ α ν τ ζ ε λ α ρ ί α.*

Από το ουσ. *καγκελλάριος.* Ο τ. σε έγγρ. του 17ου αι. (Βλ. Vinc., Θησαύρ. 4, 1967 64 και Κατσουρ., ΕΕΚυκλ.Μ 7, 1968, 287). Η λ. και σημ.

1) Γραφείο του καγκελλάριου: *ως φαίνεται εις το οφφίκιον της κοινότητος γραμμένον στην αυθεντικήν καντζελαρίαν* Ιεροθ. Αββ. 336. **2**) Γραμματεία ξένης πρεσβείας: *εις την καντζελαρία τον εβάλανε με το μέσο των Φράγκων* Σουμμ., Ρεμπελ. 172.

καγκελάριος ο· *κ α ν τ ζ ι λ ά ρ ι ο ς.*

Το λατ. *cancellarius* (Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. *καντζιλάριος* σε έγγρ. του 17. αι. (Βλ. Κατσουρ., ΕΕ Κυκλ. Μ 7, 1968, 287). Η λ. τον 6. αι. (L-S, λ. *κάγκελος*) και σημ.

Αξιωματούχος: *ο λογισμός-μου βιάζει-με πάλι ν' αναθιβάλω τον μέγαν καντζιλάριο,.. οπ' από γένος χαμηλό 'ς τόσην τιμήν αξιώθη* Σκλάβ. 88.

καγκελοθυρίς η.

Από τα ουσ. *κάγκελον* και *θυρίς.* Η λ. στο Etymologicum Magnum (L-S).

Δικτυωτή πόρτα: *μάρμαρα εκλεκτά και κολώνας και πορφύρα και καγκελοθυρίδας οπού να είναι επιτήδεια διά εκκλησίαν* Διήγ. Αγ. Σοφ. 148^{5}.

κάγκελον το.

Το μτγν. ουσ. *κάγκελλον*. Η λ. και σήμ.

1) Κάγκελο, παραπέτο: *να χτίσεις σπίτι καινούργιο και να κάμεις κάγκελο εις τον ηλιακό-σου* Πεντ. Δευτ. XXII 8. **2**) Αφετηρία ιπποδρομίου: *την ημέραν του ιπποδρομίου...εκάθετον μέσα των καγκέλων και εις την ράχην-του οπίσω επροσκυνούσαν οι τέσσαροι σαλιβαράτοι των αρμάτων, πριν καβαλικεύσουν απάνω εις τα άρματα* Διήγ. Αγ. Σοφ. 150^{13}.

καδέκλα η, βλ. *καρέκλα*.

καδελέτο το.

Το ιταλ. *cataletto*. (Βλ. και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε', β' ημίτ., 392). Η λ. στο Du Cange, σε έγγρ. του 17. αι. (Βλ. Θησαυρ. 12, 1975, 124^{109}) και σήμ. στην Κρήτη (Βλ. Παγκ., ό.π.).

Φέρετρο: *σ' ένα καδελέτο να με βαστούν στην εκκλησιά θωρείς-με, κάτεχέ-το* Κατζ. Α' 335.

καδένα η, (I), Καραβ. 493^{31}, 499^{17}, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 453, Αχέλ. 1683, 1687, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 465, Ιντ. Κρ. θεάτρ. Α' 101, Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' [82], Φορτουν. Γ' 681, Ζήν. Ε' 196, 306, Τζάνε, Κρ. πόλ. 256^{29}, 338^{19}, 339^{8}· *κ α ή ν α,* Θρ. Κύπρ. Μ 466. Βλ. και ά. *κατήνα*.

Το βενετ. *cadena* (Ανδρ., Λεξ.). Για τον τ. *καήνα* βλ. Kahane-Tietze, Lingua franca 132, λ. caena, πβ. όμως και Μενάρδ., Τοπων. Μελ. 311. Η λ. σε έγγρ. του 16. αι. (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 96) και σήμ.

α) Αλυσίδα: *με σίδερον και μιαν μακράν καδένα-τους να ποίσουν* Αχέλ. 1673· *εις τα ποδάρια είχανε τση σκλάβωσης καδένα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 377^{14}· *καδένα την αγάπη-σου σφικτά κρατεί δεμένη* Ιντ. κρ. θεάτρ. Γ' 40· *θέλει τα χαράτσια οπού χρωστούσι, αλλέως στην καδένα όλοι να μπούσι* Λεηλ. Παροικ. 84· **β**) αλυσίδα που κλείνει την είσοδο λιμανιού: *ο Έπακτος...έχει πόρτο με καδένα και έναι κτισμένο περφόρτσα και ξύλα χοντρά δεν ημπορούν να μπουν μέσα* Πορτολ. Α 210^{2}· **γ**) περιδέραιο, κόσμημα: *μια καδένα ολόχρυση στον τράχηλον του βάνει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 328^{24}· *την άλυσιν την αργυράν, της μέσης την καδένα* Γεωργηλ., Θαν. 143.

καδένα η, (II).

Το βενετ. *cadena*. Για τη λ. βλ. Kahane-Tietze, Lingua Franca 132 (λ. *caena*).

Δοκάρι που συνδέει τις πλευρές καραβιού («καμάρι») στο μέγιστο πλάτος-του: *πίασε εκείνον το νούμερον οπού ανοίγει η μπούκα του λεγομένου καραβίου και μολτιπ‹λ›ικάρησ' το με το νούμερον της καδένας* Καραβ. 492^{6}.

καδενώνω, Ερωφ. Ιντ. β' 5, γ' 18, Δ' 82, 608, Φορτουν. Γ' 643, Τζάνε, Κρ. πόλ. 440^{6}, 481^{23}, 565^{19}· *κ α δ η ν ώ ν ω,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 262^{15}.

Από το ουσ. *καδένα*.

Αλυσοδένω: *τους άπιστους Τούρκους εκαδενώσαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 507^{1}.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επιθ.=αλυσοδεμένος: *στη φυλακή καδενωμένος* Ερωφ. Δ' 753· *εσύ μ' επλήγωσες κ' έχεις-με σκλαβωμένο κ' εις τα μαλλιά-σου τα χρυσά σφικτά καδενωμένο* Στάθ. (Martini) Ιντ. α' 6.

καδερνάλιον, το.—Βλ. και ά. *καρνάλι(ον)*.

Το παλαιότ. ιταλ. *quadernale*. Βλ. και Kahane, Sprache 578.

Εξάρτημα μηχανής καραβιού, το σχοινί του «παλάγκου»: *μενάλια των κυναλίων και των συναλίων και γούμενες της μεντζάνας και καδερνάλια* Καραβ. 501$^{21 \cdot 22}$.

καδέρνο και **καδέρινο** το, βλ. *κουαδέρνο*.

καδηλεσκέρης ο, Ιστ. πατρ. 158^{21}· *κ α ν δ η λ ε σ κ έ ρ η ς*· *κ α τ α λ ε σ κ έ ρ η ς,* Συναδ., Χρον. 38.

Το αραβοτουρκ. *qadi-al asker* ή το περσοτουρκ. *qadi-i-bešker* (Βλ. Mor., Byzantinot. Β' 141).

Ανώτατος στρατιωτικός δικαστής: *εν ολίγῳ δὲ απέκτεινε τον γαμπρὸν αυτού...και τον κανδηλεσκέρην...διά το νεωτερίσαι τους γενιτσάρους* Έκθ. χρον. 64^{7}.

καδής ο, Έκθ. χρον. 17^{17}, 82^{3}, Κώδ. Χρονογρ. 49, 54, 70, Ιστ. πολιτ. 24^{21}, 30^{19}, Ιστ. πατρ. 84^{6}, 172^{17}, 187^{14}, Μ. Χρονογρ. 33, 36, Λίμπον. 370· *κ α τ ή ς,* Έκθ. χρον. 59^{5} (αιτ. πληθ. *κατήδας*), Κορων., Μπούας 6, Ιστ. Βλαχ. 1305, Συναδ., Χρον. 35, 37, 38, 40, 44, 53.—Βλ. και ά. *καζής*.

Το τουρκ. *kadi*. Ο τ. σε έγγρ. του 17. αι. (Βλ. Κατσουρ., ΕΕ Κυκλ. Μ 7, 1968, 286). Η λ. το 10. αι. (Sophocl.) και σε έγγρ. του 17. αι. (Βλ. Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 79, Γκίνη, ΕΕΒΣ 39/40, 1972/73, 213 και Κατσουρ., ό.π.).

Κριτής, δικαστής: *συν τοις καδήσι, ήγουν τοις κριταίς επάνω κεφαλικής τιμωρίας* Δούκ. 301^{20}· *ένα των αυτού κριτών και νομιμαρίων, όν αυτοί καλούσι καδήν* Δούκ. 77^{22}.

καδινάλιος ο, βλ. *καρδινάλιος*.

καδινώνω, βλ. *καδενώνω*.

καδοπούλα η.

Από το ουσ. *κάδος* και την κατάλ. *-πούλα* (θηλ. της κατάλ. *-πουλος*).

Μικρός κάδος: *με το ποτήρι το μικρό, που μοιάζει καδοπούλα* Διήγ. εις τους κρασοπατέρας 605^{140}.

καδρέλλι το.

Το ιταλ. *quadrello*. Ο τ. *καδρέλλι* αντί *καδρέλλο* πιθ. από μετρ. αν.

Βέλος: *Λουμπάρδες, τζάκρες παρευθύς έσκασαν απο μέσα, οι τάρδες, τα καδρέλλια* (έκδ. *καρέλλια*· κατά τον εκδ., σελ. 563=*καδρέλλια*) *ως η βροχή επίπταν* Χρον. Τόκκων 1879.

κάδος ο.

Το αρχ. ουσ. *κάδος*. Η λ. και σήμ.

Μεγάλο δοχείο για νερό: *νερόν ο κάδος ου κρατεί* Προδρ. II Η 56.

κάδρος, επίθ.

Το βενετ. *quadro*. Το ουδ. ως ουσ. σε έγγρ. του 1559 (Βλ. Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 8) και στο Du Cange, λ. *κάδρον*). Η λ. και σήμ.

Τετράγωνος: *θωρείς ένα ακρωτήριν και έχει απάνω εις την μέσην ένα χωράφιν κάδρον* Πορτολ. Α 301^{9}.

καζάζης ο.

Το τουρκ. *kazaz* (Δαγκίτση, Λεξ.).

Μεταξουργός, μεταξοπώλης: *καίγουνται τα αμπατζήδικα,...όλοι οι χρυσοσκουφάδες και όλοι οι καζάζηδες* Συναδ., Χρον. 45.

καζάζικο το.

Από το ουσ. *καζάζης*.

Μεταξουργείο: *Εκάησαν τα τζικαρτζήδικα εργαστήρια, τα σπαθάδικα,...τα χρυσοσκουφάδικα, τα καζάζικα* Συναδ., Χρον. 56.

καζάκα η, Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 36, Τζάνε, Κρ. πόλ. 320^{15}, 576^{3}.

Το ιταλ. *casacca*. Η λ. στο Somav. και στην Κρήτη (Βλ. Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β′, λ. *καζάκκα*) και σήμ.

Είδος ενδύματος: *επαίρνα τες καζάκες-τως κι' ολόγδυμνους τσ' αφήνα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 293^{20}· *τ' άρματα και καζάκες-τως των σολντάδων εχαρίσαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 315^{18}.

Καζάκος ο.

Από το τουρκ. *kazak*.

Κοζάκος: *Τω αυτώ χρόνω εδιάβην το σεφέρι εις τον Καζάκον να πολεμά το Αζάκι το κάστρον* Συναδ., Χρον. 68.

καζάντσα η· *κ α ζ ά τ ζ α,* Πορτολ. Α 145^{5-7}.

Το βενετ. *casanza*.

Φυλακή: *ο πύργος εις την μερέαν του γρέγου είναι κολλημένος με την καζάτζαν* αυτ. 167^{9}.

καζής ο. —Βλ. και *καδής*.

Το αραβ. *kazi*.

Δικαστικός και διοικητικός άρχοντας: *μπεγλέρπεης της Ρούμελης μ' όλους τους ανδρειωμένους, με τους καζήδες τους καλούς και τους επαινεμένους* Σταυριν. 188.

κάζο(ν) το.

Το ιταλ. *caso*. Η λ. και σήμ.

Απρόοπτο περιστατικό, πάθημα: *εσύ φοβάσαι το λοιπόν για τέτοιον λίγον πράμα, που αν ήκουες τα κάζα-μου, τό 'χες εις μέγα θάμα;* Ευγέν. 510.

καήλα η, Πιστ. βοσκ. ΙΙΙ 6 38, Ευγέν. 925· *κ ά η λ α,* Ερωτόκρ. Α′ 2095, Γ′ 2, Φορτουν. (Vinc.) Β′ 30.

Από τον αόρ. του *καίομαι* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Somav. και σήμ.

1) Πυρετός: *εις αρρωστιά μεγάλη ήπεσεν ο Πεζόστρατος με κάηλα* Ερωτόκρ. Α′ 1414· *Τουτό 'ναι σαν της αρρωστιάς την κάηλα όντεν αρχίσει* Ερωτόκρ. Α′ 741. **2**) Πόνος, στενοχώρια: *να γκρεμνιστώ, να γλυτωθώ εκ τούτην την καήλα* Ευγέν. 971· *Πόσες καήλες και καημοί βρίσκουνται στην καρδιά-μου* Πανώρ. Δ′ 329.

κάημα το, βλ. *καύμα*.

καημάδα η.

Από τον αόρ. του *καίομαι* (Βλ. Ανδρ., Λεξ. λ. *καημός*).

Κάψιμο, έγκαυμα: Πεντ. Ἐξ. XXI 25.

καημένος, επιθ., βλ. *καίω*.

καημός ο, Λιβ. Ν 2109, Αλεξ. 2766, Πανώρ. Α′ 86, 88, 218, 230, 232, 333, 348, 432, Β′ 160, 218, 320, 338, 485, 546, Ερωφ. Α′ 631, Ιντ. α′ 19, Γ′ 105, Δ′ 1, 20, 30, 48, 261, 634, Ε′ 25, 181, 511, Βοσκοπ. 28, Ερωτόκρ. Α′ 330, 808, 843, 1286, Β′ 563, Γ′ 102, 346, 652, 1554, 1743, Δ′ 1974, Ε′ 358, 661, Θυσ.^{2} 1026, Ευγέν. 925, Στάθ. (Martini) Α′ 76, 314, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ′ 131, Ροδολ. Α′ [655], Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ′ [1270], Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α′ 128, Β′ 194, Γ′ 426, Ε′ 322, Ζήν. Γ′ 345, 383, Δ′ 229, Λεηλ. Παροικ. 454, Τζάνε, Κρ. πόλ. 179^{6}, 180^{5}, 229^{15}, 278^{21}, 484^{4}· *κ α μ ό ς,* Περί ξεν. V 206, Λιβ. Sc. 1274, Μαχ. 230^{21}, Θρ. Κύπρ. Κ 37, Κυπρ. Ερωτ. 97^{15}, 103^{14}, Διγ. Ο 784, 806, 1876.

Από τον αόρ. του *καίομαι* (Βλ. Ανδρ. Λεξ.). Ο τ. στο Somav. Η λ. και σήμ.

1) Κάψιμο, εμπρησμός: *Τα αδέρφια-σας όλο το σπίτι του Ισραέλ να κλάψουν τον καημό ός έκαψεν ο Κύριος* Πεντ. Λευιτ. Χ 6. **2**) Καήλα, φλόγα της καρδιάς: *μά 'ρθε φωτιά οχ την κόλαση από δαιμόνου χέρα κ' ήριξε φλόγα και καημό στα σωθικά-σου μέσα* Ερωτόκρ. Γ′ 461· *τη λάβρα-ντου και τον καημό με το νερό να σβήσει* Πανώρ. Γ′ 210. **3**) Μαρτύριο: *τα θηρία τα άγρια εφάγαν το κορμί-σου* (παραλ. 2 στ.)· *να μη ήθελα έρθει πλέον εδώ να μάθω τον καημόν-σου* Ευγέν. 915· *Πολλά λυπούμαι τον καημόν, λυγερή, των χεριών-σου* Ευγέν. 813. **4α**) Θλίψη, στενοχώρια, πόνος: *να στέκει πλιό-ντου δε μπορεί δίχως καημό και θλίψη* Ερωφ. Α′ 484· *Να του γροικά ο Πολύδωρος μ' είντα καημό τα λέει* Ερωτόκρ. Α′ 1265· *κ' εκείνο* (ενν. *το βασιλιό*) *πρίκες και καημοί θε να τόνε πλακώσου* Ερωφ. Πρόλ. 125· *του θανάτου τον καημό οπού 'δανε γνωρίζουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 290^{26}· **β**) πόνος από έρωτα: *Ὠ πρικιαμένοι αγαφτικοί, 'ς τόσους καημούς που ζείτε, πώς εις του πόθου τη φωτιά να στέκετε μπορείτε;* Ιντ. Κρ. θεάτρ. Β′ 1· *Συχνιά συχνιά τση νένας-τση ήλεγε τον καημό-τση* Ερωτόκρ. Γ′ 37· *η μάννα δεν παιδεύει γιον σαν της αγάπης τον καημόν* Ch. pop. 550· **γ**) βάσανα: *Στη δούλεψη κ' εις τσι καημούς μικρή περίσσια εμπήκα* Ερωφ. Γ′ 15. **5**) Ἐγνοια, φροντίδα, ανησυχία: *στο Κάστρο να τους πάσινε κ' εκεί να κατοικήσουν· κ' είχασι πίκρες και καημούς πώς έχουσι να ζήσουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 249^{18}· *φόβον και πολύ καημό Αγαρηνός εθώρει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 341^{22}. **6α**) Επιθυμία, πόθος: *να μάθει τον τραγουδιστή είχε καημό μεγάλο* Ερωτόκρ. Α′ 800· **β**) μεράκι: *ακούς κ' εγγίζεις εις αυτά τα πλουμισμένα κάλλη, οπού με τόσον-σου καημόν τά 'χες αγαπημένα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [1569].

κάθα, αντων., βλ. *κάθε*.

καθά, επίρ., Γλυκά, Στ. 350, Ασσίζ. 48^{7}, 281^{9}, 344^{31}, 363^{22}, 389^{18}, 394^{10}, 426^{15}, 469^{15}, 486^{11}, Βέλθ. 939, Ψευδο-Γεωργηλ., Ἀλ. Κων/π. 867, Τάξ. πόρτ. 78, Αξαγ., Κάρολ. Ε′ 129, Παΐσ., Ιστ. Σινά 212.

Το μτγν. επίρρ. *καθά*. Η λ. και σήμ. στην Κύπρο. (Σακ., Κύπρ. Β′ 563).

Ὀπως, όπως ακριβώς, καθώς: *καθά εποίκεν το κακόν αφ' εαυτού-του, ούτως να το αναλάβει αφ' εαυτού-του* Ασσίζ. 298^{29}· *Λοιπόν καθά ο γεωργός όστις κλαρί φυτεύει* Κορων., Μπούας 112· *καθά μου το επαράδωκες, έβαλά-το εις το σεντούκι* Ασσίζ. 330^{16}.

καθαγιάζω.

Το μτγν. *καθαγιάζω*.

Καθαγιάζω: *αυτός σε καθηγίασε με τον Θεού την χάρην* Ιστ. Βλαχ. 1709.

καθαείς, αντων., βλ. *καθείς.*

καθαίρεση η, Συναδ., Χρον. 57· *καθαίριση,* Συναδ., Χρον. 60.

Το αρχ. ουσ. *καθαίρεσις.*

Απομάκρυνση από το αξίωμα: *με αφόρισαν και με αναθεμάτισαν και με άργησαν έως να έλθει η τελεία-μου καθαίριση* αυτ. 46.

καθαίριση η, βλ. *καθαίρεση.*

καθαίρνω, βλ. *καθαίρω.*

καθαίρω, Γλυκά, Αναγ. 393, Μανασσ., Χρον. 2632, Ιερακοσ. 418^{4}, Chron. brève 194, Θησ. (Schmitt) 339 IX 5, Σκλέντζα, Ποιήμ. 6^{24}, Ιστ. πατρ. 136^{9}, 145^{21}, Ιστ. Βλαχ. 756, Συναδ., Χρον. 58· *καθαίρνω,* Θησ. Ζ′ [35^{2}].

Το αρχ. *καθαίρω.* Ο τ. σε ιδίωμ. (Andr., Lex.).

καθαιρώ.

Το αρχ. *καθαιρέω.* Η λ. και σήμ. ως λόγ.

1) Παύω από το αξίωμα: *μετ' αυτήν την άδικον συκοφαντίαν, οπού είπαν του πατριάρχου, ηθέλησαν να τόνε καθήρουν και να τον απεδιώξουν* Ιστ. πατρ. 103^{9}· *καθαιρούσιν τον παπάν! ε, συμφορά μεγάλη!* Γλυκά, Στ. 271. **2**) Εξοντώνω, φονεύω: *καθ' εκάστην τους εχθρούς πάντα να πολεμούμεν, να τους αιχμαλωτίζομεν και να τους κατελούμεν* Αχιλλ. Ν 653. **3**) Εξαλείφω, απομακρύνω: *εν αυτῷ το κρέας του ιέρακος έμβαψον και πάσας τας αιτίας των εντός αυτού καθαιρείς* Ορνεοσ. αγρ. 565^{22}. **4**) Καταδικάζω: *δεν ηξεύρετε ότι...οι νόμοι σας καθήρουν;* Ιστ. πατρ. 175^{13}.

καθακιαμιά, αντων., βλ. *καθείς.*

καθαλγώ.

Από την πρόθ. *κατά* και το *αλγώ.*

Κάνω κάπ. να πονέσει, να συγκινηθεί: *Αύτη δὲ καθαλγήσασα Κανδάκη την καρδίαν* Βίος Αλ. 5347.

καθαμία, αντων., βλ. *καθείς.*

κάθαν, αντων., βλ. *κάθε.*

καθάνα, κάθανας, καθανείς, αντων., βλ. *καθείς.*

καθάρια, επίρρ., Χρον. Μορ. Ρ 113, 6930, Αχιλλ. (Haag) L 510, Ιμπ. (Legr.) 982, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 562, Αλεξ. 157, Απόκοπ. 250, Αχελ. 1598, 1869, Ερωφ. Α′ 450, Δ′ 728, Ερωτόκρ. Α′ 424, 1705, Στάθ. (Martini) Γ′ 196, Σουμμ., Παστ. φιδ. Α′ [210], Β′ [63], Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 126.

Από το επίθ. *καθάριος.* Η λ. στο Somav.

1α) Καθαρά: *ωσά βρυσούλας κρυόν νερό έτσι καθάρια βγαίνα* (ενν. *τα δάκρυα*) Ερωτόκρ. Ε′ 1074· **β**) ξεκάθαρα, αναμφισβήτητα, ολοφάνερα: *Βουνιά και κάμπους συντηρώ, καθάρια βλέπω τώρα τη Μέμφη* Ερωφ. Γ′ 257· *Ωσάν εις μύθον φαίνεται καθάρια των Λατίνων, ότι άνθρωπος ουδέν δύνεται να τους το αλλάξει εκείνο, τα έχουσιν εις τα*

γνωμικά και εις την κακήν-τους φύση (ενν. *οι γυναίκες*) Συναξ. γυν. 193· *Ἠγγιζε το κεφάλιν-του απάνω στα δοκάρια, άγγελος ήτον με κορμίν κ' εφάνηκε καθάρια* Χούμνου, Κοσμογ. 692. **2**) Με σαφήνεια: *Παραδώσει θέλω τον λόγον καθάρια και φανερά* Σοφιαν., Παιδαγ. 112. **3**) Εντελώς, πέρα για πέρα: *Μέσ' εις τον ύπνον τον βαθύν καθάρια ξυπνημένος* Σουμμ., Παστ. φιδ. Α′ [972]· *έκαμεν συμπεθεριάν με εκείνον τον Γιαγούπην* (παραλ. 1 στ.) *⟨αντί⟩, όπου ήτον δίκαιον, καθάρια να τον διώχνει* Χρον. Τόκκων 3128· *Αποὺ καθάρια τσ' οφθαλμούς ανοίγοντας θωρούμε πως όλοι ν' αποθαίνομε* Ροδολ. Β′ [61]. **4**) Αληθινά: *Καθάρια τον ανάστησεν νεκρόν από τον Ἅδην* Χρον. Τόκκων 3436· *Μὰ την αλήθειαν απορώ, καθάρια εξεπλήττω το πώς εκλωθογύρισαν και κάτω και απάνω* Χρον. Τόκκων 3041.

καθαρίζω, Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 371, Ελλην. νόμ. 545^{20}, 559^{8}, 560^{12}, Ορνεοσ. αγρ. 569^{22}, Αλεξ. 219, Πουλολ. Ζ 138, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 682, Χρον. Τόκκων 3109, Ασσίζ. 259^{30}, Μαχ. 68^{21}, 390^{11}, Σκλέντζα, Ποιήμ. 3^{3}, Βουστρ. 529, 533, Αιτωλ., Μύθ. 46^{6}, Κυπρ. ερωτ. 117^{2}, 137^{9}, Ευγέν. 496, Στάθ. (Martini) Α′ 319, Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ′ [531], Ζήν. πρόλ. 23, Τζάνε, Κρ. πόλ. 207^{24}, 566^{23}· *καθερίζω,* Προδρ. IV 200, Σπανός (Eideneier) Α 361, Πουλολ. 149, Θησ. Θ′ [7^{1}], Πεντ. Γέν. XXIV 8, Αρ. XIX 12, Ζήνου, Πρόλ. Πένθ. Θαν.[2] 375.

Το μτγν. *καθαρίζω.* Η λ. και σήμ.

1) Καθαρίζω (μεταφ.): *αφήτις ήλθε ο Χριστός, εφώτισε κ' εσιάσε, την στράταν εκαθάρισε και την γραφήν εφτιάσε* Δεφ., Λόγ. 34. **2α**) Απαλλάσσω από τα περιττά, ξεχωρίζω: *τα λάχανα καθάριζε και τού 'ριχνε τα φύλλα* Γαδ. διήγ. (Wagn.) 17· *σαν χρυσάφι εις την 'στιάν θε να τσι καθαρίσω* (ενν. *τους χριστιανούς*) Τζάνε, Κρ. πόλ. 216^{17}· **β**) στερώ κάπ. από κ.: *ανισώς και έχετε το θέλημα να καθαρίσετε τον ρήγα από την κληρονομίαν-του* Μαχ. 474^{17}. **3**) Αποσαφηνίζω, εξηγώ: *ουδέν καθαρίζει* (ενν. *ο λίβελλος*) *ούτε την ημέραν, ούτε τον καιρόν, ούτε την προθεσμίαν του γάμου* Ελλην. νόμ. 517^{29}· *Δηλοί λατίνικα κατά τους πολιτικούς και καθαρίζει-το, καθά κάτω δηλοί* Ασσίζ. 281^{9}. **4**) Εξαγνίζω: *χρεία είναι, αγαπητέ, να καθαρίσωμεν τον εαυτόν-μας... από παντός μολυσμού σαρκός* Πηγά Μ., Περί σοφ. 684^{35}. **5**) Γιατρεύω: *Χριστέ, άνοιξον τα μάτια-μου, καθάρισον το φώς-μου* Διήγ. ωραιότ. 723. **6**) Τακτοποιώ: *να ιδείς το ταχύ πόσος ασβέστης έρχεται, και καθάρισε και σπίτι διά να τον βάλεις* Διαθ. Νίκων. 226.

καθάριος, επίθ., Λίβ. Ρ 2453, 2836, Λίβ. Sc. 1279, Λίβ. Esc. 372, 1841, Λίβ. Ν 1643, Θησ. Ε′ [29^{3}], ΙΒ′ [60^{8}], Χούμνου, Κοσμογ. 743, Γεωργηλ., Θαν. 360, Αλεξ. 2000, 2884, Σαχλ., Αφήγ. 481, Βεντράμ., Φιλ. 336, Πεντ. Γέν. VII 2, Ἐξ. XXI 28, XXVII 20, Λευιτ. Χ 10, XXIV 4, Αρ. V 28, Δευτ. XIV 11, Αιτωλ., Μύθ. 83^{12}, Χρον. σουλτ. 80^{15}, Κυπρ. ερωτ. 56^{4}, Ερωφ. Ιντ. α′ 9, Ιστ. Βλαχ. 1050, Στάθ. (Martini) Α′ 310, Ροδολ. Α′ [122], Σουμμ., Παστ. φιδ. Α′ [238, 529], Β′ [1232], Ζήν. Δ′ 262, Διακρούσ. 84^{8}, 103^{12}, 149^{25}, κ.π.α.

Η λ. στον Αριστ. και σήμ.

1α) Καθαρός, διαυγής: *το τραπέζι και τα αγγειά-του και την λυχνιά την καθάρια και όλα τα αγγειά-της* Πεντ. Ἐξ. XXXI 8· *νερόν καθάριον, κρούσταλλον, ύδωρ μεμυρισμένον* Διγ. (Trapp) Esc. 1646· **β**) λαμπερός, φωτεινός, αστραφτερός, ξάστερος: *Του 'λιού οι γιαχτίνες φως ποτέ καθάριο δε μου φέρα* Πανώρ. Γ′ 561· *φως της ημέρας το λαμπρό και του καθάριου κόσμου τα κάλλη ακόμη δε μπορεί καλά να δει το φώς-μου* Ερωφ. Γ′ 245· *σύρνει σπαθίν, εγύμνωσεν καθάριον ως τον ήλιον* Φλώρ. 1705· *Δεν φαίνουνται στον ουρανό*

τη νύκτα την καθάρια τόσ' άστρα Ερωφ. Α' 261· **γ)** ξεκάθαρος, σαφής, αδιαφιλονίκητος: *Αν τόνε φεύγω το λοιπόν, καθάριο είναι σημάδι* Σουμμ., Παστ. φιδ. Γ' [615]· *Καθάρια όλα τα πράγματα που μέλλουσι να 'ρθούσι* Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [1020]· **δ)** γνήσιος: *Τούτο είν' καθάριον τρόπαιον, τούτος είν' του δικού-μας* Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [895]· **ε)** αγνός, εξαγνισμένος: *εις τα κάστρη-σου να το φας ο μαγαρισμένος καὶ ο καθάριος* Πεντ. Δευτ. XV 22· *απὲ το χτήνο το καθάριο και απὲ το χτήνο ὀς δεν είναι καθάριο* Πεντ. Γέν. VII 8· *καθάρια χριστιανή θέλω αποκαταντήσει* Φλώρ. 1762· **ς)** σωστός, τίμιος: *διώχνεις τη στράτα την κακή, δρόμο καθάριο πιάνεις* Ερωτόκρ. Γ' 1117· *για να σας φέρει μοναχά στην στράτα την καθάρια* Αχέλ. 540· **ζ)** γνήσιος, πραγματικός: *ουδὲν έχει αντάλλαγμα διά καθάριον φίλον* Σαχλ. Β' (Wagn.) P 93· *μάγουλα και χειλάρια πρινοκοκκάτα, νόστιμα και γλώσσα-σας καθάρια;* Πένθ. θαν.^{2} 68· *όλα κεινού του φαίνουνται καθάρια μοιρολόγια* Γαδ. διήγ. 408. **2)** Επίπεδος, ίσος: *ουδὲν ένι διά πόλεμον κάμπος πλατύς, καθάριος* Χρον. Μορ. Η 6969. **3)** Αμιγής: *βιστάριν έβαλα τερπνόν, καθάριον μαγδαΐτην* (Trapp) Διγ. Esc. 1462. **4)** Καθαρόαιμος: *άρματα είχον δυνατά και άλογα καθάρια* Διγ. Α 2968. **5)** Αθώος: *να μη χυθεί αίμα καθάριο* Πεντ. Δευτ. XIX 10. **6)** Άπειρος, αμέτοχος: *ότι να είναι εις εσέν ανήρ ὀς να μην είναι καθάριος από σιχάδιασμα νυχτούς* Πεντ. Δευτ. XXIII 11· *δεν ήτο καθάριος από την πορνεία και μοιχεία* Συναδ., Χρον. 40. **7)** Διορατικός: *εις την τυφλήν-μας αίσθησιν καθάρια μάτια ανοίγει* Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [969]. **8)** Απαλλαγμένος (από κ.): *σίμωσε και το νησίν της Σκιάθου μακρέα μίλιν α' και θέλεις υπάγει καθάριος από την ξέραν* Πορτολ. Α 297^{1}.

Το ουδ. ως ουσ.=διαύγεια: *διά το καθάριον και το γλυκόποτόν-του* Λίβ. Ν 33.

καθάρισις-ση η, Ελλην. νόμ. 518^{25}.

Το μτγν. ουσ. *καθάρισις* (Sophocl.).

Λύση κάποιου ζητήματος· διευθέτηση: *Το πέμπτον, να δου ν' αποσκεπάσουν το κουμέρκιν, ανισώς και ποττὲ επλέρωσεν Γενουβήσος κουμέρκιν· κατά την καθάρισιν να πορευτούν ως γιον τον περασμένον καιρόν* Μαχ. 136^{21}· *Η αληθινή και τσερτιασμένη καθάριση των άνωθεν 'ξηγημάτων* Ἀνθ. χαρ. 294^{27}.

καθαρισμός ο.

Το μτγν. ουσ. *καθαρισμός*.

1) Διασάφηση, ξεκαθάρισμα: *εδόθη του ετέρου μέρους ημέρα μέχρι και την δείνα ημέραν του δούναι τα δεύτερα του καθαρισμού του λιβέλλου* Ελλην. νόμ. 545^{28}. **2)** Καθάρισμα: *εγώ δ' αυτός καθαρισμόν ποιών τω σω κοιτώνι* Βίος Αλ. 339.

καθαριστήριο(ν) το· *κ α θ ε ρ ι σ τ ή ρ ι ο (ν),* Πεντ. Ἐξ. XXV 29, Αρ. IV 7.

Το μτγν. ουσ. *καθαριστήριον*.

Κούπα: *έκαμεν τα αγγειά ος ιπί το τραπέζι τις απαλαριές-του και τις χουλιαριές-του και τα καθαριστήριά-του και τα καλάμια* αυτ. Ἐξ. XXXVII 16.

κάθαρμα το, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 775, 942.

Το αρχ. ουσ. *κάθαρμα*. Η λ. και σήμ.

1) Ξέπλυμα, ακαθαρσία: *Λύματα, τα καθάρματα, ταύτα ψιλά μοι γράφε* Λεξ. ΙΙ 141. **2)** (Μεταφ.) μηδαμινός: *είσαι κάθαρμα, πομπή και γέλιον των ζώων* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 681.

καθαροάδολος, επίθ.

Από τα επίθ. *καθαρός* και *άδολος*.

Αγνότατος, ανιδιοτελής: *αγάπη καθαροάδολος να τας καταδεσμεύει* Λίβ. Sc. 2691.

καθαρογλυκοπίπερος, επίθ.

Από τα επίθ. *καθαρός* και *γλυκοπίπερος*.

Στυφόγλυκος: *καθαρογλυκοπίπερος ανέβαινεν ο μούστος* Κρασοπ. 113.

καθαροκόσκινον το.

Από το επίθ. *καθαρός* και το ουσ. *κόσκινον*.

Καθαρό, καινούργιο κόσκινο: *δος εις καθαροκόσκινον, δος εις τον πωλοτρόφον* Προδρ. ΙΙ G 52.

καθαροπίπερος, επίθ.

Από το επίθ. *καθαρός* και το ουσ. *πιπέρι*.

Γευστικός: *μούστος καθαροπίπερος στο στόμα-μου εμπήκεν* Διήγ. εις τους κρασοπατέρας 161.

καθαρός επίθ., Σπαν. Α 95, 155, Γλυκά, Στ. Β' 107, Καλλίμ. 2169, Ασσίζ. 208^{15}, 460^{14}, Ιατροσ. 21^{112}, Κυνοσ. 596^{19}, Διγ. (Trapp) Gr. 1510, Διγ. Ζ 669, 2753, 3683, Βέλθ. 478, Πόλ. Τρωάδ. 202, Βίος Αλ. 4701, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 15, 32, 62, 69, 449, 1040, Φλώρ. 1327, Αχιλλ. Ν 1583, Παρασπ., Βάρν. C 86, Μαχ. 518^{8}, Δούκ. 325^{16}, Θησ. Γ' [67^{5}], Βουστρ. 528, Γαδ. διήγ. 303, Αλεξ. 632, 747, Διήγ. Αγ. Σοφ. 156^{20}, Κορων., Μπούας 68, 129, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-van Gem.) 128, Βεντράμ., Γυν. 237, Βεντράμ., Φιλ. 149, Δεφ., Λόγ. 163, Πτωχολ. α 8, Αχέλ. 2500, Ιστ. πατρ. 93^{17}, Παϊσ., Ιστ. Σινά 895, Κυπρ. ερωτ. 114^{5}, Πανώρ. Β' 488, Ιστ. Βλαχ. 140, 2007, Διγ. Ἀνδρ. 347^{6}, 398^{34}, Ευγέν. 1180, Συναδ., Χρον. 72, Σουμμ., Παστ. φιδ. Γ' [572], Χριστ. διδασκ. 486, Ζήν. Δ' 75, Τζάνε, Κρ. πόλ. 83^{30}, 116^{21}.

Το αρχ. επίθ. *καθαρός*. Η λ. και σήμ.

1α) Καθαρός: *εκλεγόμενα τοίνυν τα καθαρά των σωμάτων* Δούκ. 87^{12}· *νέοι...πού 'τανε καθαροτάτοι, εύμορφοι, ωραιότατοι είναι τώρα βρομεσμένοι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 68^{32}· *τας άνω πέντε λέξεις γράψε εις καθαρόν χαρτί τρις* Ιατροσ. 20^{64}· *ήσαν τα γένια αυτών άσπρα ώσπερ το χιόνι το καθαρόν* Ιστ. πατρ. 165^{3}· **β)** αμιγής, ανόθευτος, γνήσιος: *ζωγραφισμένος ήτονε με καθαρόν χρυσάφι* Διγ. Ζ 309· *ολόχρυσον, επαινετόν, εκ καθαρών γαστρίων* Διγ. Ζ 1170· *κι' αν γαρ εκ σίτου καθαρού τις άρτος εφυράθη* Γλυκά, Αναγ. 196· **γ)** (μεταφ.) ξεκάθαρος, σαφής, ευκρινής: *ήσαν φανερότατα και καθαρά σημάδια* Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [181]· **δ¹)** διαυγής, διαφανής: *ύδωρ εμφαίνειν πεπηγός και καθαρότατόν τε* Διγ. Ζ 3913· **δ²)** (προκ. για καθρέφτη) όχι θαμπός: *ως εις καθρέφτην καθαρόν και εις άθολον ποτάμιν* Λίβ. Ν 2126· **ε)** λαμπρός, φωτεινός: *ως ήλιος φέγγει καθαρός* Ροδολ. Αφ. [19]· *ήτον η ώρ' απού 'κρυβεν ο ήλιος εις την δύση ακτίνες-του τες καθαρές* Αχέλ. 420. **2)** (Προκ. για τόπο) ελεύθερος, απαλλαγμένος από κ.: *μικρόν τινα τόπον και καθαρόν δένδρων επιλεξάμενοι* Ιερακοσ. 337^{20}. **3)** (Προκ. για λιβάδι) καταπράσινος: *ουδ' εις λιβάδαν καθαράν, ουδ' εις δροσώδεις τόπους* Πουλολ. 458. **4α)** (Μεταφ.) αγνός, άδολος, ειλικρινής: *Την καθαράν-μου κι' άδολην ψυχήν σ' εσέ, θεά-μου* Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [1123]· *εάν αγάπην εις εμέ έχεις καθαροτάτην* Διγ. (Trapp) Gr. 425· *την έμψυχον και καθαράν φιλίαν προς εκείνον* Λίβ. Esc. 4120· *ο λύκος δὲ ως ήκουσεν κατάνυξιν τοσαύτην και την εξομολόγησιν την καθαράν εκείνην,...* Συναξ. γαδ. 209· **β)**

έντιμος, τίμιος· *άμεμπτος, άψογος*: *Ημείς ειρήνην καθαράν μετά ρηγός ποιούμεν* Κορων., *Μπούας* 129· *εις πάντας έχε καθαράν υπόληψιν, παιδίν-μου* Σπαν. Α 390· *η γνώση-σου η αμέτρητη κ' η δόξα η καθαρά-σου* Ροδολ. Ε' [88]· *το διάδημά-μου το λιθοβαρυτίμητο κ' η φήμη η καθαρά-μου* Ροδολ. Α' [16]. **5**) Αθώος: *εξέτασεν ο σιρ Τουμάς τε Μουντολίφης την αφορμήν και ηύρεν καθαρόν τον σιρ Τουμας τε Κολλίες* Μαχ. 304^{19}· *τέσσαρα πράγματα εισίν...το κακόν οπού να έποικες του καθαρού* Ἀνθ. χαρ. 299^{23}. **6**) Πρόθυμος: *τότες εχυμήσασι με καθαρά καρδία* Αλεξ. 865· *άπαντες αρματώθητε με καθαράν καρδίαν* Κορων., Μπούας 70. **7**) Απαλλαγμένος από εμπόδια, απρόσκοπτος: *το ταξίδιν εύκολον και καθαρόν το κάναν* Αχέλ. 1620. **8**) (Προκ. για ζώο) φυτοφάγος: *ομού πάντα συνήχθησαν τα τετράποδα ζώα, τα καθαρά και εύχρηστα,... αιμόβορα και βδελυκτά εις άλλην πεδιάδα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 15.

Το ουδ. ως ουσ.=καθαρότητα, αγνότητα: *του χρυσού το καθαρόν... ενίκα πάσας εκ παντός ηλιακάς ακτίνας* Καλλίμ. 179.

καθαροσύνη η, Αλεξ. 2891, Σουμμ. Παστ. φίδ. Δ' [61], [347], Ε' [815], Τζάνε, Κρ. πόλ. 141^{24}· *καθεροσύνη*, Πεντ. Γέν. XX, 5, Λευιτ. XII, 4.

Από το επίθ. *καθαρός* και την κατάλ. *-σύνη*. Η λ. στο Somav. και σε έγγρ. του 16. αι. (Λατ. έγγρ. πατμ. αρχ. 363).

α) Καθαρότητα: *όστις κορδιάζει ή στοιχηματίζει διά καμίαν δουλείαν, ό,τι νά 'ναι, πρέπει να είναι φανερή να αναγνωρίζεται διά να έχει καθαροσύνην εις την κρίσιν* Ασσίζ. 85^{13}· **β**) εξαγνισμός: *να ξουρίσει το κεφάλι-του εις την ημέρα της καθεροσύνης-του, εις την ημέρα την έφτατη να το ξουρίσει* Πεντ. Αρ. VI 9.

καθαρότη η, βλ. *καθαρότης*.

καθαρότης-τητα η, Σπαν. Α 145, Κομν., Διδασκ. Δ 175, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 149, 175, Ιστ. πατρ. 110^{4}, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 411, 416, 418, Ιστ. Βλαχ. 1850· *καθαρότη*· *καθερότης*, Πεντ. Ἐξ. XXIV 10.

Το αρχ. ουσ. *καθαρότης*.

1) Η ιδιότητα του καθαρού, διαύγεια: *έφεγγεν το νερόν τόσον από την καθαρότητάτου, ότι εφαίνετον μέσα η σκιά του ανθρώπου* Διγ. Ἀνδρ. 374^{33}. **2**) Διαύγεια της ατμόσφαιρας: *εφεύγασιν τα νέφαλα κ' ήρχετον καθαρότη* Αχέλ. 1335. **3**) Αγνότητα: *ιδόντες εξεπλάγησαν την καθαρότητα και παρθενίαν αυτού* Ἐκθ. χρον. 41^{4}· *εκείνοι οπού θέλουσι διδάσκειν με καθαρότητα τον λόγον του Θεού* Χριστ. διδασκ. 132.

καθαρόχρυσος, επίθ.

Από το επίθ. *καθαρός* και το ουσ. *χρυσός*.

Από καθαρό χρυσάφι: *η στέγη η καλή εκείνου παλατίου* (παραλ. 1 στ.). *Ὀλ' ήτον καθαρόχρυσος* Αρσ., Κόπ. διατρ. [1028].

καθάρσιον, το, Ασσίζ. 183^{28}, Ιερακοσ. 374^{9}.

Το αρχ. ουσ. *καθάρσιον* (L-S, λ. *καθάρσιος*).

Καθαρτικό, φάρμακο που προκαλεί την κένωση του εντέρου: *επίασαν αυτόν οι ιατροί με πολλά καθάρσια και με άλλας ιατρείας και ιάτρευσαν αυτόν* Ιστ. πατρ. 96^{13}· *είς γιατρός...λέγει να τον γιάνει πολλά καλά διά ένα καθάρσιον* Ασσίζ. 435^{29}.

κάθαρσις η.

Το αρχ. ουσ. *κάθαρσις*.

1) Ηθικός εξαγνισμός: *Το ξύλο αυτό 'ναι λύτρωσις, κάθαρσις αμαρτίας* Χούμνου, Κοσμογ. 1195. **2**) Σωματική κένωση, αποβολή περιττών ουσιών από τον οργανισμό: *το δέ βόειον δίδοται κατά καιρόν προς κάθαρσιν του ιέρακος* Ιερακοσ. 375^{25}.

καθαρτήριος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *καθαρτήριος*. Το ουδ. ως ουσ. στον Ιπποκράτη.

Που προκαλεί ηθικό εξαγνισμό, καθαρμό: *του θείου μαρτυρίου πάσης κηλίδος, μολυσμού, όντως καθαρτηρίου* Παΐσ., Ιστ. Σινά 310.

Το ουδ. ως ουσ.=ο τόπος όπου εξαγνίζονται οι ψυχές στη μεταθανάτια ζωή: *στο σκότος κ' εις τον κίνδυνον, εις τόπον καθαρτηρίου τα κρίματα πληρώνουνται...* Ρίμ. θαν. 55.

καθαρτικός, επίθ., Ιερακοσ. 387^{18}, 389^{21}, 390^{7}, 402^{3}.

Το αρχ. επίθ. *καθαρτικός*.

Που έχει την ιδιότητα να εξαγνίζει, να θεραπεύει: *δός μοι...* (παραλ. 3 στ.) *δάκρυα κατανύξεως καθαρτικά* Εις Θεοτ. 57· *πρέπει να χρειαζόμεθα την αποκοτίαν, εις τόπον ιατρείας καθαρτικής* Σοφιαν., Παιδαγ. 107.

Το ουδ. ως ουσ.=φάρμακο που προκαλεί την αποβολή των περιττών ουσιών από το σώμα: *θεραπεύεται δὲ καθαιρόμενος τῳ προγεγραμμένῳ προς αμβλυωπίαν καθαρτικῷ* Ιερακοσ. 414^{8}.

καθαρώς, επίρρ., Νεκρ. βασιλ. 120, Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι Ι 47, Ἐκθ. χρον. 19^{26}, Φαλιέρ., Θρ. 310, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 993, Αλφ. καταν. 49, Διγ. Ἀνδρ. 393^{33}, Βακτ. αρχιερ. 158, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [897].

Το αρχ. επίρρ. *καθαρώς* (L-S, λ. *καθαρός*).

1) Καθαρά: *έγχρισον τον κύνα και ύστερον καθαρώς απόπλυνε* Κυνοσ. 596^{29}. **2**) Εντελώς: *ουδ' ατενίσαι καθαρώς εκείνους με αφήκεν* Προδρ. III 173. **3**) Τίμια: *εζούσαν καθαρώς όλοι-τους κι' ούλες* Σουμμ., Παστ. φίδ. χορ. δ' [42]. **4**) Σαφώς: *ο ρήγας τούτον καθαρώς εφθέγξατο τοιάδε* Βέλθ. 950.

κάθε, αντων., Βησσ., Επιστ. 21^{7}, Κυπρ. ερωτ. 92^{29}, 99^{11}, Ερωτόκρ. Α' 156, 379, 390, 394, 437, 1034, Β' 889· *κάθα*, Ασσίζ. 202^{12}, 244^{19}, 245^{22}, 292^{3}, 453^{12}, Μαχ. 86^{24}, 96^{13}, 140^{35}, 492^{17}, 546^{10}, 612^{6}, Κυπρ. ερωτ. 41^{4}, 56^{2}, 72^{4}, 118^{19}, Πανώρ. Γ' 522, Δ' 137, Ερωφ. Β' 174, Ερωτόκρ. Α' 639, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 437, Ε' 294, Τζάνε, Κρ. πόλ. 157^{4}, 205^{8}, 331^{19}, 496^{26} κ.α.· *κάθαν*, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 40, 69· *κάθεν*, Φαλιέρ., Ιστ. Α 498· *καθέν*, Αλεξ. 2529· *καθήν ημέραν*, Ιατροσ. 23^{176}, Χρον. Τόκκων 215, 3836, Διήγ. Αγ. Σοφ. 157^{9}, Πένθ. θαν. Ν 555.

Από το *καθέν* (ουδ. του *καθείς-καθένας*) με αποκοπή και αναβιβ. του τόνου (Dieterich, IF 16, 16). Ο τ. *κάθα* κατά το *πάσα* (Χατζιδ., Αθ. 4, 1892, 469, Χατζιδ., ΜΝΕ Α' σ. 236 και Μενάρδ., Γλωσσ. μελ., σ. 62). Η έκφρ. *καθήν ημέραν* από το *καθέν ημέραν* με επίδρ. πιθ. του *καθ' ην ημέραν*. Ο τ. *κάθα* και σήμ. στην Κρήτη και Δωδεκάνησο (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε' β' ημίτ., λ. *κάθα* και Kahane H.-R., BZ 66, 1973, 28). Η λ. και σήμ.

1) (Με ουσ. ή αντων.) κάθε: *να κάνουσι κάθε καρδιά παρηγοριά να πάρει* Ερωτόκρ. Α' 928· *και κάθε λίγη στην αρχή παρηγοριά τση σώνει* Ερωτόκρ. Α' 1162· *πόσα θέλει να αγοράσει από την καθέν λογήν* Rechenb. 53^{4}· *λυτρώνεται και κάθα τινάς απού να αγαπά την παρθένον Μαρίαν* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 427· *έδωκαν φλωρία τριακοσίες χιλιάδες τον*

κάθεν χρόνον Κώδ. Χρονογρ. 57^{24}· *ανέγνωρη 'ς τσι κόπους-τως δείχνει με κάθε τρόπο* Ερωτόκρ. Α' 1169· *επάσκισα περίσσα να τον βγάλω με κάθα στράτα εκ την καρδιά τέτοιας λογής μεγάλο πόθο* Πανώρ. Γ' 522· ἐκφρ. *καθέν ημέραν και καθήν ημέραν*=καθημερινά: *να δουλεύει καθέν ημέραν* Rechenb. 73^{2}· *Καθήν ημέραν τα αυτά και πλείονα λαλούσιν* Διήγ. Βελ. Neap. 349· *το καθεκάστην και συχνά και την καθήν ημέραν* Χρον. Τόκκων 3464· *κάθε λογής*=κάθε είδος: *εις πάσαν νησίν φύτευσεν κάθε λογής των δένδρων* Διγ. Z 109. **2**) (Με ουσ. που δηλώνει χρόνο, με αριθμ. και ουσ. ή με επίρρ.) (γιά να δηλωθεί επανάληψη κατά κανονικά χρονικά διαστήματα ή καταμερισμός): *κάθα χρόνον από σας νά 'ναι* (ενν. *η θεά*) *θυσιασμένη* Πανώρ. Δ' 400· *χαράτσι Τούρκου γή μπασά που δίδαν κάθα χρόνου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 463^{26}· *κάθα μέρα σκοτωμούς εκάμναν στους διαβάτες* Τζάνε, Κρ. πολ. 240^{29}· *κάθα μάρκα δ' να πάρουν μάρκον α' τέλος* Ασσίζ. 238^{24}· *κάθε ταχιά σηκώνετο* Ερωτόκρ. Δ' 931· ἐκφρ. *κάθε ώρα*=συνεχώς: *κλαίω μετά-σας κάθα ώραν* Κυπρ. ερωτ. 66^{7}· *κάνει κορμί, κάνει φτερά, καθ' ώρα μεγαλώνει* Ερωτόκρ. Α' 309· *κάθε λίγο*=κατά συχνά χρονικά διαστήματα: *κρατεί-τα, αναγνώθει-τα, βλέπει-τα* κάθε λίγο (ενν. *τα πιττάκια*) Λιβ. Esc. 1592· *εις κάθα τόπο(ν)*=παντού: *δοξασμένον όνομα γνώθη σε κάθα τόπο* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 24· *τα 'πωρικά-τσ' εγέννα* (ενν. *η γή*) *'ς κάθα τόπο* Ερωφ. Β' 472· **3**) (Ως χρον. σύνδ.) (με τους συνδ. *όταν, όντεν, όντας* ή με το *να* ή το *που*) κάθε φορά που: *κι' άλλα πολλά εκάνασι κάθα όταν είχαν έβγει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 532^{3}· *τση Παναγίας Θεοτόκου να τιμά όντεν είναι και σκολάζει την εορτήν-της τιμά την Θεοτόκον* Αποκ. Θεοτ. II 166· *κάθα όντας με δούσι φεύγου* Φαλλίδ. 52· *Κάθα να δω το 'βγενικόν το δεισ-σου* Κυπρ. ερωτ. 69^{1}· *κάθεν που ήθελε φυσά αγεράκι απ' εκείνην την πάντα...ήφερνε την βρόμα ωσάν πρώτα* Διήγ. πανωφ. 59.

καθέδρα η, Διάτ. Κυπρ. 502^{26}, 506^{3}, Ερμον. Η 331, Γεωργηλ., Θαν. 10, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 402, Αλφ. (Μπουμπ.) IV 42.

Το αρχ. ουσ. *καθέδρα*.

1) Κάθισμα, θέση: *εις την ίδιαν καθέδραν επεκάθισεν αυτίκα* Ερμον. Η 244. **2**) Ἑδρα (επισκοπική): *μετά των αδελφών ημών συμβουλήν μεταθέντες δίδομεν αυτῷ λύσιν εις την καθέδραν και ενορίαν της Σωλείας* Διάτ. Κυπρ. 511^{9}.

καθεδρία η, Δούκ. 289^{18}.

Από το ουσ. *καθέδρα*.

Ἑδρα: *καθεδρίαν έποικεν ολοσωματωμένην επάνω να καθέζεται εις κενοδόξισμάσου* Βέλθ. 684.

κάθεδρος ο, Πεντ. Ἐξ. XII 19, 45, Λευιτ. XVI 29, XXII 10, XXIV 16, 22, XXV 6, 35, 40, Αρ. IX 14, XV 30, XXXV 15.

Από την πρόθ. *κατά* και το ουσ. *έδρα*.

Ιθαγενής, αυτόχθονας: *ηγής να μη πουληθεί για ολότητα ότι εμέν ηγής ότι ξένοι και κάθεδροι εσείς μετ' εμέν αυτ.* Λευιτ. XXV 23.

καθεείς, αντων., βλ. *καθείς*.

καθέζω, Ερμον. Ε 444, Πουλολ. 289 (παρατατ. β' εν. *καθέζουν*).

Από το αρχ. *καθέζομαι*. Τ. *καθέζομαι* και σήμ. στην Κύπρο (Andr., Lex.).

I (Ενεργ.) κάθομαι: *όταν ποιήσουν νεοσσούς, η θηλυκή καθέζει και βλέπει τα πουλία-της* Φυσιολ. 790. **II** Μέσ. **1**) Μένω σ' ένα τόπο, σ' ένα σημείο: *εκαθέσθη περιπατών έμπροσθεν αυτού* Ἐκθ. χρον. 25^{6}. **2**) (Μεταφ.) αδρανώ: *αμέτε, μη καθέζεσθε, κινάτε εις τους εχθρούς-σας* Λιβ. Esc. 1028.

καθείς, αντων., Χρον. Μορ. P 146, Απολλών. 296, 301, Δούκ. 273^{10}, Θησ. Πρόλ. [275], Β' [43^{3}], Νεκρ. βασιλ. 100, Κορων., Μπούας 22, 33, Σοφιαν., Παιδαγ. 95, Ἀλ. Κύπρ. 1712· *καθαείς,* Rechenb. 39^{2}, Γεωργηλ., Θαν. 310, Γεωργηλ., Βελ. 671, Αλεξ. 332, Σαχλ., Αφήγ. 482, Ἀσμα σεισμ. 17, Βεντράμ., Γυν. 175, 210, Πανώρ. Ε' 63, 223, Σεβήρ., Ενθύμ. 28, Ερωτόκρ. Β' 196, 477, Ε' 410, Θυσ.^{2} 824, Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 39, Ιντ. β' 118, Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 94· *κάθανας,* Κυπρ. ερωτ. 17^{9}· *καθανείς,* Ερωτόκρ. Α' 546, Β' 1188, 1711, 2279, Ε' 1523· *καθεείς,* Χρον. Μορ. P 1262, Διήγ. Βελ. 103, Χρον. Τόκκων 664, 2416, Θησ. (Foll.) I, 30, 99, Θησ. Β' [22^{8}, 49^{4}, 84^{7}], Γ' [45^{7}], Ε' [45^{5}, 75^{1}], Ριμ. Βελ. 158, Αλεξ. 1653, Ἀνθ. χαρ. 291^{7}, Πένθ. θαν. N 482, 485, Φαλιέρ., Ιστ. Α 508, 675 (χφ. N) (κριτ. υπ.), Φαλιέρ., Ενύπν. (v. Gem.) 99, Βυζ. Ιλιάδ. 49, Ερωτόκρ. Β' 513 κ.α.· *καθένας,* Σπαν. (Hanna) Α 480, Θησ. Β' 314, 1834, Ερωτόκρ. Β' 404, Λίμπον. 308· *καθενείς,* Ερωτόκρ. Α' 396 (ἐκδ. *πάσα είς*· διόρθ. Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ.^{2} Α' 506])· *καθές,* Ασσίζ. 129^{7}, 154^{28}, 159^{31}-160^{1}, 296^{26}, 359^{29}, 381^{14}, 406^{7}· *καταείς,* Χρον. Μορ. Η 3855· *κατεείς,* Χρον. Μορ. Η 1262· γεν. *καθανός,* Φαλιέρ., Λόγ. 291, Πανώρ. Δ' 253, Θυσ.^{2} 960, Φορτουν. (Vinc.) Α' 1, Ιντ. α' 147, β' 28, Διγ. O 1083, Τζάνε, Κρ. πόλ. 466^{2}· *καθένα,* Θησ. Β' [83^{6}]· *καθένος,* Θησ. Ε' [98^{7}], Αλεξ. 349· *καθενός,* Θησ. Πρόλ. 225, Β' [79^{2}, 83^{7}], Δ' [22^{6}], Κορων., Μπούας 154, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-van Gem.) 224, Ερωφ. Ε' 8, Τζάνε, Φυλλ. ψυχ. Αφ. 19· *καθενού,* Σπαν. (Ζώρ.) V 467, Ασσίζ. 3^{16}, 214^{23}, 273^{3}, Rechenb. 7^{2}, Αιτωλ., Μύθ. 37^{8,9}· θηλ. *καθακιαμιά,* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. β' 135· *καθαμία,* Ασσίζ. 565^{3}· *καθαμιά,* Πανώρ. Αφ. 21, Ε' 62, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. β' 124· *καθέμια,* Ερμον. Α 239· *καθεμιά,* Αλφ. 11^{46}, Πρόλ. άγν. κωμ. 18· *καθημιά,* Ασσίζ. 273^{11}, 274^{2}· *οκαθεμιά,* Θησ. (Foll.) I 36· ουδ. *καθάνα,* Κυπρ. ερωτ. 78^{27}· *καθέν,* Ελλην. νόμ. 584^{16}, Φλώρ. 743, Αργυρ., Βάρν. K 176, Γυμν. Ρώμ. 164^{8}, Σοφιαν., Παιδαγ. 99· *καθένα,* Σπαν. Α 251, Σπαν. O 268, Σπαν. P 133, Ασσίζ. 112^{22}, Λιβ. Sc. 2860, Κορων., Μπούας 117, Ιστ. Βλαχ. 81, Διακρούσ. 69^{54}.

Η μτγν. αντων. *καθείς*. Ο τ. *καθακιαμιά* από το *κάθα* και το θηλ. του *κιανένας*=κάποιος, που απ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β', λ. *κιανένας*). Ο τ. *καθέμια* από μετρ. αν. Για τους τ. και τη λ. βλ. Pern., Et. linguist. Β' 244 κε. και Shipp 289. Ο τ. *καθαείς* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *καθείς*). Τ. *καθαένας, καθάνας* και *καθανείς* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 563, λ. *καθάνας* και *καθένας*). Ο τ. *καθεείς* στο Meursius και στο Du Cange. Ο τ. *καθένας* στο Du Cange και σήμ. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

1) Ο καθένας: *Κινούν και πάσι το ζιμιό κ' οι δέκα αρματωμένοι· καθένας τον τραγουδιστήν ήστεκε κι' ανιμένει* Ερωτόκρ. Α' 558· *καθεείς να δώσομεν ραβδέας υπ' αλλήλων* Διγ. Z 1609· *επεριμαζωχθήκασιν οι άνθρωποι του τόπου, καθένας εις το σπίτι-του και εις το πτωχικό-του* Ιστ. Βλαχ. 104. **2**) Ὁποιος, οποιοσδήποτε: *Φίλε τον πρώτον θάνατον καθείς οπὄχει γνώση δεν του τυχαίνει να πονεί με ραθυμία τόση* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 59· *καθένας που τόνε θωρεί τόνε 'ποκαμαρώνει* Ερωτόκρ. Β' 246· *Θρηνώ-σε, Πόλη-μου λαμπρά, και κλαίω διά σένα πώς έπεσες, πώς έκλινες εις χείρας του καθένα* Ιστ. Βλαχ. 2400 [=Γέν. Ρωμ. (Λάμπρ.) 42].

καθέκαστος, αντων., Χρον. Τόκκων 90, 3464, 3680, Δουκ. 271^{19}.

Από τη συνεκφ. *κάθε έκαστος*. Λ. *καθέκαστον* (το), *καθεκάστην* (την) στο Lampe, Lex.

Ο καθένας χωριστά: *δίδει τον καθέκαστον όσον του χορτασθήναι* Απολλών. 127.

Επιρρ. (με το ουσ. *ημέρα* ή με παράλ. του ουσ.) καθημερινά: *καθεκάστην έτρεχαν, εκούρσευαν, εκλέπταν* Χρον. Τόκκων 1673· *τα άπειρα, τά γίνονται καθέκαστην ημέραν* Απολλών. 848.

κάθεκτος· *καθέκτους,* Διγ. Τρ. 2818, εσφαλμ. γρ. αντί *κταθέντας* (Βλ. Διγ. Ζ 3895).

καθεμέρα, επίρρ., βλ. *καθημέραν.*

καθεμερνό, επίρρ., βλ. *καθημερινό(ν).*

καθεμερούσιον, επίρρ., βλ. *καθημερούσιον.*

καθέμια, αντων., βλ. *καθείς.*

κάθεν, αντων., βλ. *κάθε.*

καθέν, καθένα, καθένας, καθενείς, αντων., βλ. *καθείς.*

καθεξής, επίρρ., Προδρ. III 400i (χφ gV) (κριτ. υπ.), Φυσιολ. (Zur.) XXIX 1^{16}.

Το μτγν. επίρρ. *καθεξής*. Η λ. και σε επιγρ. (L-S) και σήμ.

Στη συνέχεια, κατόπιν: *έχει δέ ούτω καθεξής ώσπερ υμίν εξείπω* Διγ. (Trapp) Gr. 2941· *Εσμίξασιν οι δώδεκα και ευθύς επιλαλήσαν και καθεξής τ' αλλάγια τα δέκα κατ' αξίαν* Αχιλλ. Ο 262.

καθέπτης ο, βλ. *καθρέφτης.*

καθερίζω, βλ. *καθαρίζω.*

καθεριστήριον το, βλ. *καθαριστήριο(ν).*

καθερμηνεύω.

Το μτγν. *καθερμηνεύω* (Sophocl.).

Διηγούμαι, εξηγώ λεπτομερώς: *Η κόρη καθηρμήνευσεν την πτώσιν των ανδρείων και πάντα τα γενόμενα ρηγί τω Βρετανίας* Πρέσβ. ιππ. 295· *γραμμάτων τε διήγησιν εις ακριβή την λέξιν νυν καθηρμήνευσα* Ριμ. Βελ. 967.

καθεροσύνη η, βλ. *καθαροσύνη.*

καθερότης η, βλ. *καθαρότης.*

καθέρπτης ο, βλ. *καθρέφτης.*

καθές, αντων., βλ. *καθείς.*

καθευεργετώ.

Από την πρόθ. *κατά* και το *ευεργετώ*. Λ. *κατευεργετέω* στο 12. αι. (L-S).

Παραχωρώ, αναθέτω: *εκατάστησε τινάς εκλελεγμένους* (παραλ. 1 στ.), *προς ους καθευεργέτησε άπασαν εξουσίαν* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 757.

καθευρίσκω.

Το μτγν. *καθευρίσκω*. Η λ. σε έγγρ. του 13. αι. (Act. Xér. 10^{25}) και του 17. αι. (Πατρινέλη, ΕΜΑ 12, 1962 ‹1965›, 127).

(Μέσ.) ευρίσκομαι, παρευρίσκομαι: *μετά των τότε καθευρεθέντων...μητροπολιτών* Ιστ. πατρ. 194^{17}.

καθηγεμών ο.

Το αρχ. ουσ. *καθηγεμών.*

Ηγεμόνας: *ο δέ Δαρείος τους αυτού πάντας καθηγεμόνας* Βίος Αλ. 2916.

καθηγητής ο, Διγ. (Trapp.) Gr. 1018, Διγ. Ζ 1335, Βίος Αλ. 2607, 2755, 4472, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1747.

Το μτγν. ουσ. *καθηγητής*. Η λ. και σήμ.

Δάσκαλος, οδηγός: *Περί του πώς ο Βασίλειος εσχόλαζεν τοις μαθήμασιν εις τον καθηγητήν* Διγ. Ἀνδρ. 342^{36}· *σωτήρα, ευεργέτην-σου και τον καθηγητήν-σου* Διακρούσ., Πένθος 60.

καθηγούμενος, μτχ. επίθ.

Από το *καθηγούμαι*. Η λ. σε έγγρ. του 11. αι. (Act. Xér. 2^{5}).

Ηγούμενος μοναστηριού: *μοναχοί...λέγοντες...«ο καθηγούμενος ημών ου προσέχει ημίν»* Φυσιολ. (Zur.) XXXXIII 3^{10}.

καθήκλα η, βλ. *καρέκλα.*

κάθημαι, Σπαν. Α 45, Σπαν. Β 47, 134, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 227, Διγ. Α 1530, Διγ. (Trapp) Esc. 173, Ερμον. Ψ 129, Υ 289, Ιστ. Ηπείρ. XXXIV 5, Λίβ. Ρ 2233, Χρησμ. Ι 116, Σφρ., Χρον. μ. 124^{25}, Αιτωλ., Μύθ. 136^{10}, Κώδ. Χρονογρ. 68^{4}, Ιστ. πολιτ. 69^{15}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 238^{25}, 311^{10}, 490^{11}.

Το αρχ. *κάθημαι.*

1) Κάθομαι: *Εις το θρονίν εκάθητον και το γιαλί εθώρει* Διγ. Α 257. **2**) Ζω, περνώ: *Όταν εις φίλους κάθησαι, μνήσκου τους αποδήμους* Σπαν. Α 215. **3α**) Τοποθετούμαι: *ήτον έναν κλουβίν καθημένον απάνω εις μίαν κορφήν μίας νευρίας* Μαχ. 484^{9}· **β**) μπήγομαι: *μια σαγίτα κάθισε στο χέρι του Γιλδάση* Τζάνε, Κρ. πόλ. 284^{23}. **4**) Εγκαθίσταμαι: *Βασιλεύσας γαρ ο σουλτάν Σελίμης επορεύθη και εκάθισεν εν τη Προύσα* Ἐκθ. χρον. 57^{22}. **5**) Μένω αργός, αδρανής: *ο δέ Μάρκος, μη έχων τι και ποιήσαι ούτε παρά τινος βοηθούμενος, εκάθητο ιδιάζων και περιέμενε σύνοδον* Ιστ. πολιτ. 40^{11}. Ἐκφρ. *κάθημαι εις την αφεντίαν*=παίρνω την εξουσία: *εκάθισεν αυτός εις την αφεντίαν* Δωρ. Μον. XXVII.

καθημαρνό, επίρρ., βλ. *καθημερινό(ν).*

καθημαρνός, επίθ., βλ. *καθημερινός.*

καθήμερα, επίρρ., βλ. *καθημέραν.*

καθημέραν, επίρρ., Εξήγ. πέτρ. 275, Απολλών. 271, Πτωχολ. α 833, Διγ. Ἀνδρ. 347^{27}, 369^{32}, 402^{28}, Διήγ. πανωφ. 61· *κ α θ ε μ έ ρ α,* Φαλιέρ., Λόγ. 410· *κ α θ ή μ ε ρ α,* Ψευδο-Γεωργηλ., Ἀλ. Κων/π. (Wagn.) 1351, Γεωργηλ., Θαν. 483· *κ α θ η μ έ ρ ι,* Μαχ. 434^{10}, Αγν., Ποιήμ. Α' 84.

Το αρχ. *καθ' ημέραν* (Passow, Handwört.). Η λ. και στο Sophocl.

Καθημερινά: *καθημέραν έστελνε γραφὴν εις την αγαπημένην* Διγ. 'Ανδρ. 333[22].

καθημέρι, βλ. *καθημέραν*.

καθημερινά, επίρρ., Χριστ. διδασκ. 265· *κ α θ η μ ε ρ ν ά* Ch. pop. 426, Γαδ. διήγ. 235, Δεφ., Σωσ. 75.

Από το επίθ. *καθημερινός*. Η λ. και σήμ.

Κάθε μέρα: *Αλλά και τόσα δάκρυα, Χριστέ, πώς τα βασταίνεις, που χύνονται καθημερνά, και πώς τα υπομένεις!* Διακρούσ. 109[28].

καθημερινό(ν), επίρρ., Ασσίζ. 178[19], 198[9], 375[8], Αχιλλ. L 605, Μαχ. 58[6], 98[17], 208[15], 258[38], 380[1], 422[23], 436[10], 442[19], 450[26], 524[16], 626[26], Θησ. (Foll.) I 14, Σκλέντζα, Ποιήμ. 7[63], Γεωργηλ., Θαν. 303, Βουστρ. 424, 470, 472, Κυπρ. ερωτ. 102[12], Ερωφ. Πρόλ. 90, Διήγ. ωραιότ. 939, Τζάνε, Κρ. πόλ. 154[26], κ.α.· *κ α θ ε μ ε ρ ν ό,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 432[3]· *κ α θ η μ α ρ ν ό,* Θησ. Πρόλ. [229], I [71[7]], *κ α θ η μ ε ρ ν ό (ν),* Θησ. IB′ [25[8]], Χούμνου, Κοσμογ. 898, 1220, 2627, Πικατ. 331, Ιμπ. (Legr.) 162, Αχέλ. 70, 506, 1312, 1859, Π.Ν. Διαθ. φ. 336α 8, Πανώρ. Α′ 24, 48, Ερωφ. Α′ 423, 474, Ιντ. α′ 24, Β′ 376, Δ′ 378, Βοσκοπ. 436, Ερωτόκρ. Α′ 837, 1115, 1367, Β′ 831, Γ′ 29, 188, 1417, 1690, Δ′ 796, 1457, Ε′ 137, 1176, Θυσ.[2] 856, Στάθ. (Martini) Ιντ. β′ 10, Φορτουν. (Vinc.) Α′ 38, Γ′ 372, 554, Ζήν. Β′ 230, Δ′ 121, Διγ. Ο 36, Τζάνε, Κρ. πόλ. 271[1], 304[2], 310[15], 355[6], 405[11], 458[26], 471[2], 510[26], 573[24], κ.π.α.· *κ α θ ο υ μ ε ρ ν ό,* Π.Ν. Διαθ. φ. 260β 19.

Από το επίθ. *καθημερινός*. Για την αποβολή του *ι* βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α′ 257.

Κάθε μέρα, καθημερινά: *εμάθαινε καθημερνό πώς είναι, πώς περνούσι* Ερωτόκρ. Ε′ 1319.

καθημερινός, επίθ., Κώδιξ βιβλιοθήκης μονής Πάτμου 514, Ασσίζ. 183[25], Ιατροσ. 19[39], Ιατροσ. κώδ. ρνα′, Μ. Χρονογρ. 36[38]· *κ α θ η μ α ρ ν ό ς,* Θησ. Πρόλ. [45]· *κ α θ η μ ε ρ ν ό ς,* Πουλολ. 586, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 198, Ch. pop. 439, Συναξ. γυν. 1192, Σαχλ., Αφήγ. 288, Κορων., Μπούας 6, Ερωφ. Α′ 60, 423.

Το μτγν. επίθ. *καθημερινός*. Για την αποβολή του *ι* βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α′ 257. Η λ. και σήμ.

Αυτός που γίνεται κάθε μέρα: *τα λιποθυμήματα τα καθημερινά-σου* Καλλίμ. 2024.

Το θηλ. ως ουσ.=εργάσιμη μέρα: *καθημερνή και σκόλη* Ευγέν. 737.

καθημερινώς, επίρρ., Θρ. πατρ. Μ. 36, 61, Τριβ., Ρε 109, 112, Αιτωλ., Μύθ. 58[4], Δωρ. Μον. XXXII, Σουμμ., Ρεμπελ. 169, 191, Διακρούσ. 79[11]· *κ α θ η μ ε ρ ν ώ ς,* Θρ. πατρ. Ο 33, Γαδ. διήγ. 250, Τριβ., Ρε 79, 364, 375, Τριβ., Ρε (Ζώρ.) 23, 24, 109, 112, Αιτωλ., Μύθ. 6[10], 23[1], 30[2], 91[2], 92[6], 127[2], 135[2], Πανώρ. Α′ 24, 141 (κριτ. υπ.), Ιντ. κρ. θεάτρ. Β′ 70, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [531], Γ′ [974], Δ′ [1081], Τζάνε, Κρ. πόλ 172[21]. βασική

Από το επίθ. *καθημερινός*.

Κάθε μέρα: *τη δόλια-μου καρδιά καθημερνώς πληγώνει* (ενν. *ο Γύπαρης*) Πανώρ. Α′ 48 (κριτ. υπ).

καθημερίς, επίρρ.

Από την πρόθ. *κατά*, το ουσ. *ημέρα* και την κατάλ. *-ις*.

Κάθε μέρα: *Καθημερίς ψυχομαχώ, πέντε θυμούμαι σένα* Ερωτοπ. 218.

καθημερνά, επίρρ., βλ. *καθημερινά*.

καθημερνόν, βλ. *καθημερινό(ν)*.

καθημερνός, επίθ., βλ. *καθημερινός*.

καθημερνώς, επίρρ., βλ. *καθημερινώς*.

καθημερόν, επίρρ., Θρ. Κύπρ. Μ. 564· *κ α θ η μ έ ρ ο ν,* Θρ. Κύπρ. Μ 292.

Από την έκφρ. *καθ' ημέραν*. Ο τ. από μετρ. αν.

Κάθε μέρα: *καθημερόν εχόρευαν όλοι δικοί και ξένοι* Ιμπ. (Legr.) 526.

καθημερούσιον, επίρρ., Παλαμήδ., Βοηβ. 403, Ιστ. Βλαχ. 743, 1203, 1491· *κ α θ ε μ ε ρ ο ύ σ ι ο ν,* Δημ. ομιλ. 75.

Από το επίθ. *καθημερούσιος*. Η λ. σε έγγρ. του 18. αι. (Δρακάκη, 'Εγγρ. Σύρου Α′ 257) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *καθημερούσιος*).

Καθημερινά: *Αυτός καθημερούσιον διατ' εσένα ψάλλει* Ιστ. Βλαχ. 1713.

καθημερούσιος, επίθ., Χρον. σουλτ. 82[34], Παλαμήδ., Βοηβ. 1017.

Από την πρόθ. *κατά* και το επίθ. *ημερούσιος* ή από το επίθ. *καθημερούσιος* (L-S Suppl.). Η λ. σε έγγρ. του 13. αι. (ΝΕ 7, 1910, 40) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Καθημερινός: *Σεισμοί καθημερούσιοι και μας εφοβερίσα* Διήγ. ωραιότ. 176.

καθημερούσιως, επίρρ., Χρον. σουλτ. 135[6].

Από το επίθ. *καθημερούσιος*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (βλ. και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε′ β′ ημίτ. σ. 396).

Καθημερινά: *εψάλλανε και εδιαβάζανε καθημερούσιως* αυτ. 140[16].

καθημιά, αντων., βλ. *καθείς*.

καθήν ημέραν, έκφρ., βλ. *κάθε*.

καθιδρώ.

Από την πρόθ. *κατά* και το *ιδρόω*.

Ιδρώνω πολύ: *αυτό θεού το ξόανον καθίδρωσεν Ορφέως* Βίος Αλ. 2118.

καθιερώνω.

Το αρχ. *καθιερόω*.

Αφιερώνω: *τούτη την κωμωδιά-μου εις τ' όνομά-σου το ψηλό να θα καθιερώσω* Φορτουν. (Vinc.) Αφ. 37.

Η μτχ. ως επίθ. **1**) Αγιασμένος: *τα πέπλα τας Τραπέζας της Παναγίας της σεπτής τα καθιερωμένα* Ανακάλ. 110. **2**) Συνηθισμένος, που έχει επικρατήσει: *να ακούσει της προσευχής της καθιερωμένης!* Διγ. (Trapp) Gr. 75.

καθίζω, Προδρ. I 131, III 397, IV 168, Καλλίμ. 1091, 1411, 1494, Ασσίζ. 319[29], Διγ. Ζ 1800, Διγ. (Trapp) Esc. 921, 1538, Χρον. Μορ Η 3228, 8178, Διήγ. παιδ. (Tsiou-

ni) 1021, Φλώρ. 1287, Ερωτοπ. 495, Απολλών. 142, Λιβ. P 127, 1832, Λιβ. Sc. 1555, 1632, Λιβ. Esc. 566, 3681, Αχιλλ. L 752, 1185, Αχιλλ. O 315, Ιμπ. 505, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 682, Φαλιέρ., Ενύπν. (v. Gem.) 116, Χρον. Τόκκων 1508, Μαχ. 8^{27}, 392^{15}, 650^{2}, Βουστρ. 466, 521, Απόκοπ. 38, 473, Ριμ. κόρ. 722, Έκθ. χρον. 18^{7}, 51^{15}, Πεντ. Αρ. XXXV 32, Δευτ. III 19, Αιτωλ., Μύθ. 116^{2}, Χρον. σουλτ. 43^{1}, 51^{2}, Ιστ. πατρ. 166^{4}, Κυπρ. ερωτ. 133^{10}, Πανώρ. Γ′ 95, 117, Ερωφ. Α′ 569, Ε′ 57, Ιστ. Βλαχ. 616, Διγ. Άνδρ. 360^{35}, 375^{23}, Ερωτόκρ. Δ′ 609, 745, Θυσ.^{2} 1080, Στάθ. (Martini) Β′ 48, 53, Φορτουν. (Vinc.) Β′ 317, Δ′ 295, Ζήν. Γ′ 250, Δ′ 216, Λεηλ. Παροικ. 511, Διγ. O 2626, 2764, Διακρούσ. 101^{16}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 245^{6}, 382^{2}, 583^{22}, κ.π.α.· μτχ. *καθιζάμενος*, Πεντ. Γέν. XIX 25, L 11, Λευιτ. XXV 47· *καθισμένος*, Πεντ. Γέν. XXIII 4, Έξ. XII 48, XV 15, XXXIV 12, Αρ. XXXIII 52, Δευτ. XIII 14, Πανώρ. Β′ μετά στ. 420, Τζάνε, Κρ. πόλ. 290^{3}, 426^{4}.

Το αρχ. *καθίζω*. Η λ. και σήμ.

I Ενεργ. **Α′** Μτβ. **1**) Βάζω κάπ. να καθίσει: *Ενέβασες κ' εκάτσες-με απάνω στο λιθάρι* Ερωτοπ. 417· *πόνοι την πιάνουν δυνατοί, στην σέλαν την εκάτσαν* Απολλών. 447· *φέρνουν σκουτάριν στρογγυλόν, επάνω με καθίζουν* Λιβ. Sc. 1228. **2α**) Εγκαθιστώ, τοποθετώ, στήνω: *κάθισε τον πατέρα-σου και τα αδέρφια-σου, ας κάτσουν εις την ηγή τη Γοσεν* Πεντ. Γέν. XLVII 6· *Μαργαριτάρια ήταν αδρά απάνω καθισμένα* Θρ. Κύπρ. M 404· **β**) ορίζω, διορίζω, αναδεικνύω: *Αν σε καθίσουν εις αρχήν και δώσουν-σ' εξουσίαν* Σπαν. P 171· *τιμήν και δόξαν ήχασες, πού θέλαν να ψηφίσουν εις την Συρία βασιλέ εσένα να καθίσουν* Διγ. O 1028· *εις το Σύνταγμαν τον εκάτσα* Ασσίζ. 277^{18}· *πόσους στολίζει αποβραδίς και βασιλιούς καθίζει* (ενν. *η τύχη*) Ζήν. Γ′ 255. **3**) Πολιορκώ: *ένι απολέμητον* (ενν. *το κάστρον*), *θέλει να το καθίσει* Χρον. Μορ. H 2898. **Β′** Αμτβ. **1α**) Κάθομαι: *καθίζει, γράφει γράμματα, μαντατοφόρους στέλνει* Χρον. Μορ. H 4620· *τα φαγία έτοιμα κ' εκάτσασιν κ' εφάγαν* Βέλθ. 1337· φρ. (α) *καθίζω φρόνιμα*=μένω ήσυχος, ειρηνικός: *εδιαλάλησεν πάσα άνθρωπος να κάτσει φρόνιμα και να πολομούν τες δουλειές-τους* Μαχ. 674^{7}· (β) *καθίζω* και με ρ.=αποφασίζω να...: *ας έλθει ν' αναγνώσει εδώ τούτο το καταλόγι, τό κατσα κ' εστιχόπλεξα και μοιάζει μοιρολόγι* Σαχλ., Αφήγ. 28· **β**) παρακάθομαι: *όρισεν δέ και εκάτσασιν οι ευγενικοί εις τον δείπνον* Αχιλλ. L 189· φρ. *καθίζω εις συμβουλήν*=συσκέπτομαι: *ο δέ Αχιλλεύς απέμεινεν και εις συμβουλήν εκάτσεν* Αχιλλ. N 421· *Εκάτσαν εις την συμβουλήν* Παρασπ., Βάρν. C 332. **2**) Συνέρχομαι: *ως εκάθισεν η ιερά σύνοδος, ήλθαν έμπροσθεν οι έλεγχοι αυτού του πατριάρχου...και έλεγαν και εβόουν* Ιστ. πατρ. 109^{7}· φρ. *καθίζω επί συνόδου ή εις κρισίματα*=συνέρχομαι, συνεδριάζω: *εκάθισαν επί συνόδου αρχιερείς και κληρικοί και έκαμαν τους ψήφους* Ιστ. πατρ. 151^{11}· *εκάτσαν εις κρισίματα, ως ένι το συνήθιον* Χρον. Μορ. H 7519. **3α**) Εγκαθίσταμαι: *ο Αβραάμ έκατσεν εις την ηγή του Κεναάν* Πεντ. Γέν. XIII 12· *έφυγεν ο Μωσέ από ομπροστά του Φαρώ και έκατσεν εις την ηγή του Μίδιαν* Πεντ. Έξ. II 15· **β**) μένω, παραμένω: *απής έφταξεν ο μουσούς στη χώρα και καθίζει λιγάκι για ν' αναπαφτεί* Τζάνε, Κρ. πόλ. 470^{21}· *έκατσα εις το όρος σαράντα μέρες και σαράντα νύχτες* Πεντ. Δευτ. IX 9· *φεύγει, λανθάνει, κρύπτεται και κλείσασα την θύραν εκάθισεν αμέριμνος και εμέ αφήκεν έξω* Προδρ. I 181· **γ**) στρατοπεδεύω: *σκυλεύσας κούρση τινά εκάθισεν απέναντι της πόλεως* Ηπειρ. 234^{4}· *ας κάτσουσιν εις το Πας και ας βλεπήσουν τες στράτες και ας έναι ότοιμοι όσο να την ιδού να την δράξουν και τους Γενοβήσους ας τους δώξουν με μεγάλην πομπήν* Μαχ. 408^{23}. **4**) Βασιλεύω, κυβερνώ: *ήτον ύστερα οπού απέθανεν ο Αβραάμ και ευλόγησεν ο Θεός το Ισχάκ τον υιό-του και έκατσεν ο Ισχάκ με τον Βεερ Λάχαν Ρόι* Πεντ. Γέν. XXV 11· *απόθανε ο σουλτάν Μουράτης, εκάθισε εις την βασιλείαν ο υιός αυτού ο Μπαγιαζίτης* Χρον. σουλτ. 29^{1}· έκφρ. *καθίζω κράλης ή βασιλεύς* (*ή βασιλιός*): *ωσάν καθίσει βασιλιός, τα πλούτη όλα σας τάσσει* Ζήν. Γ′ 365· *κείνος σαν εκάθισεν κράλης στην Ερδελίαν* Σταυριν. 571. **5**) (Με υποκ. τις λ. *ήλιος ή φεγγάρι*) δύω: *Δεύτερη νύκτα σ' ώρες τρεις εκάτσε το φεγγάρι* Ριμ. κόρ. 610· *σαν κάτσει ο ήλιος, να έρτει προς μεσωθιό το φουσσάτο* Πεντ. Δευτ. XXIII 12. **6**) Εισχωρώ (κάπου), κατακαθίζω: *Μα ευρίσκετο στον πάτο σαπημένο και ήτονε μες στη λάσπη καθισμένο* (ενν. *το κάτεργο*) Λεηλ. Παροικ. 660· **II** (Μέσ.) καθίζω: *ζώα μικρά εκαθίζονταν εις το στήθος-των τριγύρου* Λιβ. N 365.

Η μτχ. **1**) Ως επίθ.=κατοικημένος: *τα παιδιά του Ισραέλ έφαγαν το μαν σαράντα χρόνια ώς να έρτουν προς ηγή καθισμένη* Πεντ. Έξ. XVI 35. **2**) Ως ουσ.=κάτοικος: *δαρμό να δείρεις τους καθισμένους του κάστρου εκείνου* Πεντ. Δευτ. XIII 16· *ετούτα παιδιά του Σιρ του Χώρη καθισμένοι της ηγής* Πεντ. Γέν. XXXVI 20.

Το ουδ. της μτχ. ενεστ. ως ουσ.=το σύνολο των κατοίκων της γής: *εθολώσετε εμέν να με βρομίσετε εις το καθιζάμενο της ηγής εις το Κεναάνι και εις το Περίζι* Πεντ. Γέν. XXXIV 30.

κάθισμα(ν) το, Προδρ. III 42, Εξήγ. πέτρ. 275, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 880, Σφρ., Χρον. μ. 126^{9}, Πεντ. Γέν. XXXVI 43, Έξ. X 23, XII 20, 40, XXXI 9, XXXV 16, XL 11, Λευιτ. III 17, XXV 29, Αρ. XXIV 21, XXXI 10, XXXV 29, Παΐσ., Ιστ. Σινά μετά στ. 224, Δωρ. Μον. (Βαλ.) 44.

Το μτγν. ουσ. *κάθισμα*. Η λ. σε Σχολ. (L-S) και σήμ.

1) Κάθισμα, καρέκλα: *Κάθισμα να της κάμομε να κάτσει αναπαημένα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ′ [1504]. **2**) Στήριγμα (δοχείου), «πυροστιά»: *να κάμεις κακάβι χαρκό και το κάθισμά-του χαρκό* Πεντ. Έξ. XXX 18. **3**) Τόπος εγκατάστασης, κατοικία: *ήτον το κάθισμά-τους από τη Μέσα...όρος της Ανατολής* Πεντ. Γέν. X 30· *τύπος ναιώνα εις τις γενές-σας, εις όλα τα καθισματά-σας* Πεντ. Λευιτ. XXIII 14· *από τα καθισματά-σας να φέρετε ψωμί* Πεντ. Λευιτ. XXIII 17· έκφρ. *κάθισμα του ήλιου*=δύση: *πάντως αυτά εις το απέραμα του Ιαρδέν καταπόδου στράτα κάθισμα του ήλιου* Πεντ. Δευτ. XI 30. **4**) Μονύδριο ή σκήτη: *Λαβούσα δέ* (ενν. *η οσία Θωμαΐς*) *μικρόν τι κάθισμα, συνέδραμον εις υποταγήν αυτής τοσαύται όσαι ουκ εχώρησαν εις...την του Λιβός μονήν* Ψευδο-Σφρ. 284^{27}· *μετά καιρόν δέ κάθισμα ευρών το εις όνομα του αγίου Ηλίου* Ψευδο-Σφρ. 550^{13} **5**) Ύμνος ή τροπάριο που ψάλλεται σε εκκλησιαστική ακολουθία ενώ κάθονται οι χριστιανοί: *είχεν* (ενν. *το βιβλίον*) *ύμνους, ψαλμούς, καθίσματα, στίχους και απολυτίκια* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 677. **6**) Πολιορκία: *φύλαξίν τε και κάθισμα έως να το επάρει* (ενν. *το κάστρο της Μονοβασίας*) Χρον. Μορ. P 2900.

καθισμός ο.

Από το *καθίζω*. Η λ. στο Βλάχ. και στο Somav.

Πολιορκία: *γουργόν να υπαγαίνουν, να αφήσουσιν τον καθισμόν, τόν τους επαρακαθίσαν* Χρον. Μορ. P 2916.

καθιστός, (I), επίθ.

Από το *καθίζω*. Η λ. και σήμ.

Που τοποθετείται κάθετα: *έβαλεν εις την κεφαλήν-του καμηλαύχιον καθιστόν* Διγ. Άνδρ. 344^{15}.

καθιστός, (II)· *το χρύσιο το καθιστόν γράμμα*, Βυζ. Ιλιάδ. 306, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *χρυσιοκατάστικτον γράμμα* (Βλ. Βυζ. Ιλιάδ. 306, κριτ. υπ.).

καθοδηγώ, Λόγ. παρηγ. Ο 186, Χρον. Μορ. Η 1607, Χρον. Μορ. Ρ 8195, Λίβ. Esc. 2642, Ιμπ. 318, Ριμ. Βελ. 768, Γαδ. διήγ. 227, Τριβ., Ρε 37, 131, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 449, Ιστ. Βλαχ. 2712, Συναδ., Χρον. 51, 65· *κ α τ α δ η γ ώ.*

Το μτγν. *καθοδηγέω.* Η λ. και σήμ.

1α) Οδηγώ, δείχνω το δρόμο: *εις παν έργον αγαθόν να σε καθοδηγήσουν* Ιστ. Βλαχ. 232[38]· **β)** εξηγώ: *είπεν, εκαθοδήγησεν, ως φρόνιμος οπού ήτον* Χρον. Μορ. Η 998. **2)** Συμβουλεύω, νουθετώ: *ο πατήρ-του τον υιόν καθοδηγά και λέγει* Διήγ. Βελ. 438· *να κλέψω ίνα ζήσω, αυτό με καθοδήγησαν εκείνοι οι γονείς-μου* Συναξ. γαδ. 143. **3)** Εκπαιδεύω: *καθοδηγά έτερον σκλάβον* Ασσίζ. 424[21]· *η σχολή να τους καθοδηγήσει* Ιστ. Βλαχ. 2209. **4)** Επιδιορθώνω: *Εάν κάτινες δώσου τα ρούχα-τους ενού ράφτη διά να τα ράψει ού να τα καταδηγήσει* Ασσίζ. 322[15].

κάθοδος *η.*

Το αρχ. ουσ. *κάθοδος.* Η λ. και σήμ.

Κατέβασμα: *την προς τον Άδην φέρουσαν κάθοδον* Δούκ. 107[7].

καθολικά, επίρρ., Λόγ. παρηγ. Ο 226, Χρον. Μορ. Ρ 7289, Αχιλλ. L 28, 531, Χρον. Τόκκων 3307, Μαχ. 224[7], Αχέλ. 1035, 1038, Αλφ. 11[54], Ευγέν. 544, 1326, Συναδ., Χρον. 54, Διήγ. ωραιότ. 438, Χριστ. διδασκ. 264, Λεηλ. Παροικ. 135, Διακρούσ. 78[24], 82[18], 88[24], 94[6], 101[14], κ.α.· *κ α θ ο υ λ ι κ ά,* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 29 (χφ. Ν) (κριτ. υπ.).

Από το επίθ. *καθολικός.* Η λ. στο Du Cange και σήμ.

α) Εν γένει, γενικά: *την στρατείαν καθολικά ηγάπα να ξετρέχει* Κορων., Μπούας 8· **β)** παντού, γενικά: *πέρα περού τα κοίταξεν καθολικά ως πρέπει* Παλαμήδ., Βοηβ. 1028· **γ)** συνολικά: *Να σας ειπώ καθολικά το πράγμα πώς εγένη* Ιμπ. (Legr.) 609· *Καθολικά ωσάν αρνιά, έτσι αναβελιάζαν* Διακρούσ. 95[7]· **δ)** εντελώς, ολοκληρωτικά: *καλά σκοπήσομεν, καθολικά παν πράγμα* Θησ. ΙΒ' [12[5]]· *κείνην την ώρα σα νεκρός καθολικά λογάται* Ερωτόκρ. Ε' 8· **ε)** καθολοκληρίαν: *Όλους γυμνούς μας έκαμεν καθολικά για νά 'ναι τέτοια η αρχή* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 179· (μεταφ.) σίγουρα: *ηξεύρωτο καθολικά ότι δεν το είπεν η κόρη* Διγ. Άνδρ. 336[12].

καθολικάτον το.

Από το επίθ. *καθολικός* και την κατάλ. *-άτον.*

Μητροπολιτικός ναός: *της Ελεούσης εκκλησίαν... και άλλην της Οδηγήτριας, οπού 'ν' καθολικάτον* Θρ. Κύπρ. Μ 387.

καθολικός, επίθ., Ασσίζ. 141[9], Χρον. Μορ. Η 1997, Διήγ. Βελ. Neap. 217, Μαχ. 182[21], 192[13], 252[8], 372[38], 478[19], 598[6], Δούκ. 115[4], Σφρ., Χρον. μ. 14[17], 132[6-7], Θησ. ΙΒ' [59[6]], Γεωργηλ., Βελ. 313, Κορων., Μπούας 4, 24, 34, Αχέλ. 368, Χρον. σουλτ. 53[7], Ιστ. πατρ. 151[7], Παΐσ., Ιστ. Σινά 1262, Στάθ. (Martini) Γ' 419, Συναδ., Χρον. 32, 36, 65, Ροδολ. Β' [265, 322], Βακτ. αρχιερ. 160, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1680], Φορτουν. (Vinc.) Ε' 142, Ζήν. Α' 329, Διακρούσ. 106[4], Τζάνε, Κρ. πόλ. 154[20], κ.π.α.

Το αρχ. επίθ. *καθολικός.* Η λ. και σήμ.

1α) Γενικός, που αναφέρεται στο σύνολο: *Ο δέ τύραννος ήρξατο ημέρα Κυριακή συνάπτειν πόλεμον καθολικόν* Δούκ. 353[20]· έκφρ. *μέση καθολική*=γενική συγκέντρωση: *όταν κανείς ποιεί αγανάκτησιν άλλου εις τον φόρον ού εις μέσην καθολικήν έμπροσθεν πολλών ανδρών* Ασσίζ. 455[23-4]· **β)** που έχει όλες τις εξουσίες: *ο καθολικός ναύαρχης του των Ενετών στόλου* Ψευδο-Σφρ. 564[17]· *του καρδιναλίου και βιτσεκαντζελαρίου και λεγάτου καθολικού του πάπα* Σφρ., Χρον. μ. 66[32]· **γ)** που έχει μεγάλη έκταση: *Πάλι γενεί θέλει σεισμός καθολικός και μέγας* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2761. **2)** Όλος, ολόκληρος: *φύσιν ανθρωπίνην έλαβεν* (ενν. *ο Χριστός*)*...και ανθρωπίνην ψυχήν διά να είναι καθολικός, ίδιος άνθρωπος* Χριστ. διδασκ. 70· *να τον έχει φίλον και να τον έχει εις θέλημα καθολικόν δικόν-του* Φλώρ. 1324. **3)** Τέλειος, ολοκληρωτικός, πλήρης: *αυτόνον τον Μεσσίαν . οπού για σας εγένετον καθολική θυσία* Φαλιέρ., Θρ. 148· *θαρρώ καθολικής χαράς ποτήριον να πιούμεν* Κυπρ. ερωτ. 133[12]· *μεθ' όρκον βεβαιώσαντες καθολικήν αγάπην* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 92. **4α)** Κυριότερος: *εβγαίνει τούτη η αγρωνιμιά απέ τες πέντε αίσθησες τες καθολικές του κορμιού των ανθρώπων* Άνθ. χαρ. 288[22]· **β)** κύριος, κεντρικός, σημαντικός: *κτίσας άστυ πλησίον του καθολικού άστεως αυτής* Ψευδο-Σφρ. 564[14]· *Στην στράταν την καθολικήν ουδόλως δεν εδιέβη, ...αλλά εις άλλην σέβη, ξένην τε και αλλότριον* Κορων., Μπούας 141· *Φλεβοτόμησον αυτόν...καθολικήν φλέβα* Σταφ., Ιατροσ. 2[53]·

γ) (προκ. για εκκλησία) μητρόπολη: *ελευθερώθη η καθολική μεγάλη εκκλησία και αι επίλοιπαι όλαι εκκλησίαι της Πόλης και του Γαλατά* Ιστ. πατρ. 169[8]· *πρέπει εκείνον το σπίτι να ένι της καθολικής εκκλησίας εκεινού του τόπου όπου τούτο γέγονεν* Ασσίζ. 223[21]. **5)** Γνήσιος, πραγματικός, αληθινός: *όχι ωσάν ξένο γέννημα, μα πάντα ωσάν παιδί-σου καθολικό να προσκυνώ* Στάθ. (Martini) Γ' 468· *στην γλώσσαν την καθολική, στην εμιλιά την πρώτη* (παραλ. 1 στ.), *στην εμιλιάν-του την καλή, σαν ήτο πρώτα γίνη* Ερωτόκρ. Ε' 1330· *την καθολικήν και αληθινήν πίστην οι χριστιανοί την έχουν* Διγ. Άνδρ. 337[5]. **6)** Ορθόδοξος της ανατολικής εκκλησίας: *Αποστολικοί οι Λατίνοι και καθολικοί οι Ρωμαίοι* Μαχ. 576[23]. **7)** Που αναφέρεται στο ρωμαιοκαθολικό δόγμα (Για τη σημασ. βλ. Bakker-v. Gemert [Φαλιέρ., Ρίμ. σ. 74-5, σημ. 4] και Spadaro, Fonti Florio σ. 30): *εις πίστην την καθολικήν Ρωμαίων ορθοδόξων* Φλώρ. 1841· *όλα τα ελαττώσασιν αφότου εχωρίσαν από της Ρώμης εκκλησίας, που ένι καθολική-μας* Χρον. Μορ. Η 813.

Το θηλ. ως ουσ.=η πρώτη εκκλησία, αρχιεπισκοπή: *τους επήρεν μετά-του δ' μαστοριές εις την καθολικήν και έβαλεν εις το αναλόγιον το ευαγγέλιον* Μαχ. 100[16].

Το ουδ. ως ουσ.=**I** Εν. **α)** η πρώτη, η βασική εκκλησία: *εκείθεν δέ ανέρχεσαι επάνω των δωμάτων και βλέπεις το καθολικόν και την αγίαν Βάτον* Παΐσ., Ιστ. Σινά 1064· **β)** χαρακτηριστικό: *σαν ίδιο και καθολικό στον άντραν είναι η γνώση* Ροδολ. Β' [267]· *το καθολικόν των αρετών* Άνθ. χαρ. 290[20]. **II** (Πληθ.) οι πέντε αισθήσεις: *αν δεν έχει εγνωριμίαν μετ' αύτον* (ενν. *τον άνθρωπον*), *και ετούτο γίνεται από τα πέντε καθολικά του κορμίου, ήγουν εις θεωρίαν οφθαλμού, εις ακοήν ωτίων* Άνθ. χαρ. 289[25].

καθολικώς, επίρρ., Διγ. (Trapp) Gr. 2651, Χειλά, Χρον. 349.

Η λ. στον Αριστ.

1) Γενικά, παντού: *να στήκεται καθολικώς, να κυβερνεί τους πάντας* Χρον. Μορ. Η 8560. **2)** Ολοκληρωτικά: *καθολικώς ενίκησεν ώσπερ τινάς απείρους* Διγ. Ζ 3173.

καθόλος, επίθ.

Από την πρόθ. *κατά* και το επίθ. *όλος.*

Ολόκληρος: *Τον δέ χειμώνα του...έτους...έπεσεν εις το καθόλον νησίν χιών τοσαύτη* Σφρ., Χρον. μ. 138[32].

καθόλου, επίρρ., Προδρ. III 290, IV 201, Καλλίμ. 213, 552, Ασσίζ. 143[3], 342[15], 371[2-3], Διγ. (Trapp) Gr. 2558, Διγ. Z 993, 3704, Διγ. (Trapp) Esc. 538, Βέλθ. 1074, Χρον. Μορ. P 4739, 5967, Πουλολ. (Τσαβαρή) 292, Διήγ. Βελ. 80, Φλώρ. 547, 1022, 1248, Λίβ. P 92, Αχιλλ. L 1153, 1235, Αχιλλ. N 847, 1665, Αχιλλ. O 158, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 111, Χρον. Τόκκων 1423, Σφρ., Χρον. μ. 138[32], Θησ. (Foll.) I 31, 133, Θησ. Ι' [31[6]], Γεωργηλ., Βελ. 181, Ριμ. Βελ. 312, Σαχλ., Αφήγ. 220, Δεφ., Λόγ. 239, Ιστ. Βλαχ. 879, Διγ. Ἀνδρ. 369[23], 386[32], 441[22], Συναδ., Χρον. 38, κ.π.α.

Το αρχ. επίρρ. *καθόλου*. Η λ. και σήμ.

(Με ή χωρίς το ά. *το*) **α**) (σε θετ. πρόταση) εντελώς, πλήρως: *από πανίν ευγενικόν, ολόχρυσον καθόλου* Πόλ. Τρωάδ. 700· *ήσανε καθόλ' απελπισμένοι* Αχέλ. 1990· *Αλλ' ήτον άζυξ, άγαμος, ελεύθερος καθόλου* Καλλίμ. 852· **β**) (σε αρν. πρόταση) διόλου: *ημέρας δε και της νυκτός καθόλου δεν κοιμάται* Αχιλλ. L 573· *δεν το τάσσει το καθόλου ή αρμυρό 'ναι ή θολό* Συναξ. γυν. 296. Ἔκφρ. *εις το καθόλου* Βλ. ά. *εις* έκφρ. 12.

(Με τα ά. *ο, οι, το, τα* ως επιθ.)=όλος, συνολικός: *έπειτα και ο καθόλου λαός* Χειλά, Χρον. 356· *το δε καθόλου ποσόν εστίν ευρείν ούτως* Rechenb. 11[3]· *ήγουν οι καθόλου ήθελαν ποιήσ(ει) αναλόγως ζ'* Rechenb. 6[6]· *ακολουθεί ο αυθέντης της Ανατολής με τα καθόλου φουσσάτα της Ανατολής* Τάξ. πόρτ. 67.

καθόλως, επίρρ.

Από το επίρρ. *καθόλου*.

Διόλου: *άρτον μηδέ γευσάμενος μηδέ ποτού καθόλως* Διήγ. Βελ. (Cant.) 76.

κάθομαι, Διγ. A 3460, Διγ. Z 138, Διγ. (Trapp) Esc. 173, 1198, Χρον. Μορ. H 764, 1352, Πουλολ. (Τσαβαρή) 289, 461, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 494, Λίβ. Esc. 1096, 3283, Αχιλλ. L 1160, Αχιλλ. O 127, Ιμπ. (Lambr.) 520, Χρον. Τόκκων 1525, Γεωργηλ., Βελ. 497, Σαχλ., Αφήγ. 194, 260, Πεντ. Γέν. IV 20, XIII 7, XIV 7, 12, Λευιτ. XXV 19, Πανώρ. Δ' 352, E' 241, Ερωφ. Δ' 612, Ερωτόκρ. A' 915, 1298, B' 173, Γ' 552, 862, 1017, E' 805, Στάθ. (Martini) Γ' 11, Φορτουν. (Vinc.) B' 369, Δ' 333, Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [747], Τζάνε, Κρ. πόλ. 424[10], Προδρ. I 104, III 53 κ.π.α.· *κάθουμαι*, Διγ. (Trapp) Esc. 84, 188, Ερωτοπ. 516, Απολλών. 275, 811, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 33, Αχιλλ. N 742, Θρ. πατρ. O 40, Απόκοπ. 146, Πεντ. Δευτ. II 12, 20, 22, Πανώρ. A' 413, Ερωφ. Δ' 197, Ιστ. Βλαχ. 1506, Ερωτόκρ. A' 539, B' 609, Λίμπον. 486, Τζάνε, Κρ. πόλ. 202[26]· μτχ. *κάθοντας*, Πανώρ. E' 85, Διγ. Ἀνδρ. 319[12-3].—Βλ. και ά. *κάθημαι*.

Το αρχ. *κάθημαι*. Ο τ. σε ιδιώμ. (Βλ. Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *κάθομαι* και Τσοπ., Μακεδονικά 5, 1961-63, 451). Η λ. το 10. αι. (Sophocl.) και σήμ.

1α) Κάθομαι: *ηύραν εκεί τον βασιλέα, στον θρόνον εκαθέτον* Χρον. Μορ. H 569· *Αν πορπατεί γή αν κάθεται γή αν είναι κοιμισμένη, βρίσκεται με τον έρωτα πάντα συντροφιασμένη* Πανώρ. A' 453· **β**) βρίσκομαι (κάπου) *είδα εκάθετον μελίσσιν φωλεμένον* Απόκοπ. 33· *μικρόν καστέλιν ένι, αλλά εις τραχώνιν κάθεται, πολλά ένι αφυρωμένον* Χρον. Μορ. H 1761. **2α**) Κατοικώ: *είμεστα σιμά στο σπήλιο εκείνο απ' η νεράιδα κάθεται* Πανώρ. Δ' 153· *τόπον τους εχάρισε κ' εκάθετο ο λαός-τον* Διγ. (Trapp) Esc. 602· **β**) μένω, παραμένω: *εγώ στο σπίτι μέσα να κάθομαι, να μην εβγώ* Ερωτόκρ. E' 1466· *άπονη βουλή εδώκετε σ' εμένα, να με ξορίσετ' από 'πά, να κάθομαι στα ξένα* Ερωτόκρ. Δ' 330· **γ**) στρατοπεδεύω: *κάθουνται εις το Διάβαν* (ενν. το φουσσάτον) *και δεν ημπορούμε να πάμε* Μαχ. 450[37]. **3α**) Μένω, είμαι: *τι είναι τό πονείς και κάθε-*

σαι εννοιασμένος; Αχιλλ. N 1209· *συχναναστενάζει και βαρεμένη κάθεται* Ερωφ. B' 296· **β**) βρίσκομαι: *ανέν κ' η τύχη σαν τροχός δεν ήθελε γυρίζει κ' εκείνους απού κάθουνται ψηλά να μη γκρεμνίζει* Ερωφ. A' 562· *στον ήλιο το λαμπερό να κάθεται ή 'ς μαυρισμένο σπήλιο* Ερωφ. B' 308· φρ. (α) *κάθομαι εις λύπην*=είμαι λυπημένος: *εις λύπην και πολύν κλαυθμόν κάθεται για την ώραν* Θρ. πατρ. O 96· (β) *κάθομαι μες στ' αφτιά κάπ.* βλ. ά. *αφτίον-αφτί(ν)* φρ. 1ε. **4**) Συναναστρέφομαι: *Όταν αυτός εκάθετον με την νεόνυφόν-του ολόχαρα κι' ολόγλυκα, πολλά φχαριστημένος* Θησ. B' [2[1]]· *Όταν με φίλους κάθεσαι, μνήσκου τους αποδήμους, ίνα κι' αυτούς πληροφορείς, όταν τους ουκ εβλέπεις* Σπαν. B 212. **5**) Ασχολούμαι, καταγίνομαι με κ.: *μέρα και νύχτα δεν σιγώ, μόν' κάθομαι και κλαίω* Θρ. πατρ. M 63· *όταν εύρεις άδειαν, κάθου κι' ανάγνωθέ-τους* Σπαν. A 45. **6**) Μένω αργός, αδρανής: *φαίνεται-μου κακόν εκείνοι να γυρίζουν και να κουρσεύγουν το νησίν κ' εμείς να καθούμεθαν* Μαχ. 368[15].

καθόμοιον, επίρρ.

Από την πρόθ. *κατά* και το επίθ. *όμοιος*.

Παρόμοια, όμοια: *κ' εσύ καθόμοιον έπαθες όσα και εγώ εις τον κόσμον* Λίβ. N 3634.

κάθοντας, μτχ., βλ. *κάθομαι*.

καθόπως, επίρρ.

Από την πρόθ. *κατά* και το σύνδ. *όπως*.

Ὅπως: *κἀντεῦθεν τοίνυν ἄρχεται οὕτω καθόπως γράφων* Σπαν. (Λάμπρ.) Va 11.

καθορκίζω, Διγ. (Trapp) Gr. 2294· *κατορκίζω*, Λίβ. P 2314, Λίβ. Sc. 3089, Λίβ. Esc. 3455.

Από την πρόθ. *κατά* και το *ορκίζω*. Η λ. τον 11. αι. (Sophocl.).

Ορκίζω: *πάλιν κατορκίζω-σε και ομνύω-σε εις το σπαθίν-σου* Λίβ. N 3671.

καθορμώ.

Από την πρόθ. *κατά* και το *ορμώ*.

Ορμώ: *Πρώτος καθόρμησον αυτός προς πόλεμον και μάχην* Βίος Αλ. 2957.

καθού, επίρρ.

Από το επίρρ. *καθώς* με επίδρ. των επιρρ. σε -ού.

1) Ὅπως, όπως ακριβώς: *ουκ ήλπιζαν οι άτυχοι ότι τους θέλουν πάρει άσχημα και παράλογα, καθού και τους ηπήραν* Χρον. Τόκκων 572· *πήρε-τον το φλάμπουρον σαν άνδρας ανδρειωμένος, καθού έναι και σήμερον άνδρας μαρτυρημένος* Κορων., Μπούας 11. **2**) Αφότου, όταν: *Ο δούκας, καθού εστράφηκεν κείνος ο φαμιλίτης, εγροίκησε εκ τους λόγους-του το πως τον αγαπούσιν* Χρον. Τόκκων 1325. *Αυτός, καθού εφάνηκε το νίκος εδικόν-του, επήρθηνεν, εθράσυνεν, πολλά εφυσιώθη* Χρον. Τόκκων 1794.

καθουλικά, βλ. *καθολικά*.

καθουμερνό, επίρρ., βλ. *καθημερινό(ν)*.

καθουργάς (?) ο (?).

Ἀγν. ετυμ.

Ήρθεν η ώρα και ο καιρός να τόνε ξενεφρίσω του αφέντη-μου τον καθουργά, το

ζελεπού, να ζήσω Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 530. Ο Ξανθ. (έκδ. Φορτουν., Γλωσσάρ., σ. 234) διαβάζει *κάθουργο ή κάθαργα* (το) και εκδίδει *καθαργά*. Ο Vinc. (μελλοντ. έκδ. Φορτουν.), διαβάζει και εκδίδει με επιφύλαξη: *καθουργά*. Ερμηνεύει: *καθουργάς* ο=πουγγί ή χρηματοκιβώτιο. Η δυσκολία παραμένει με την παρουσία του *ξενεφρίζω* (στ. 529), που νοηματικά βρίσκεται μακριά από την έννοια: «πουγγί», γιατί μετά το *ξενεφρίζω* θα περίμενε ίσως κανείς ένα ουσ. σαν τα «πισινά» ή κ. παρόμοιο. Δεν αποκλείεται πάντως ο συγγρ. να έγραψε κατά παραδρομή *ξενεφρίσω* αντί *ξαφρίσω*, αποκαθιστώντας και το μέτρο, οπότε δικαιολογείται η σημασ. «πουγγί».

καθουρεύω.

Από το ουσ. *καθούρι* και την κατάλ. *-εύω*.

Έχω «καθούρι», καταιγίδες: *οι κάμποι οι πολλοί, Θράκης οι μεγάλοι, που χαλαζώνονται συχνά εκ τα πολλά καθούρια, πάντοτε καθουρεύουσι εκ τους πολλούς ανέμους* Θησ. Ζ′ [36^{4}].

καθούρι το, Θησ. Δ′ [1^{3}], Αιτωλ., Μύθ. (Legr.) ^{266}.

Υποκορ. του ουσ. *καθούρα*. Η λ. και σήμ. στο κρητ. ιδίωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β′). Ο τ. *καθόρι* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

1) Βροχή, καταιγίδα: *που χαλαζώνονται συχνά εκ τα πολλά καθούρια* Θησ. Ζ′ [36^{3}]· (μεταφ.) *Με λύπην και καρδίας κλαυθμόν, με των δακρύων καθούρια* Σκλέντζα, Ποιήμ. 5^{7}. **2**) Ομίχλη: *ευθύς καθούριν έσωσε μετά βροχήν και χιόνιν* Απόκοπ. 355.

καθρέπτης και **καθρίπτης** ο, βλ. *καθρέφτης*.

καθρεπτίζομαι, βλ. *καρφιχτίζομαι*.

καθρέφτης ο, Λιβ. Ν 2126, Συναξ. γυν. 549, Χριστ. διδασκ. 419, Πεντ. Έξ. XXXVIII, 8· *καθέπτης,* Ch. pop. 570· *καθίρπτης· καθρέπτης,* Διγ. Α 3801, Λιβ. Sc. 1289, Απόκοπ. 297, Διγ. Ανδρ. 396^{5}· *καθρίπτης,* Σκλέντζα, Ποιήμ. 5^{29}· *καρφίκτης,* Ροδολ. Πρόλ. 69, Β [1], Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 619.

Για τη λ. βλ. Ανδρ., Λεξ. Ο τ. *καθρέπτης* και η λ. στο Du Cange.

Καθρέφτης: *αντί δέ των πολυτελών ορθομαρμαρωμάτων είχεν καθίρπτας το λουτρόν* Καλλίμ. 305· *να δω και τον καθρέφτην δεν τρομώ* Συναξ. γυν. 929· *έχουσιν και κάτοπτρα τά λέγουσιν καθρέπτες* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 928· (μεταφ.) ομοίωμα, υπόδειγμα: *πού 'ναι καθρέφτες της αντρειάς και παίνεμα της νιότης* Ερωτόκρ. Β′ 2226· *Εγίνης των αμαρτωλών το εξόμπλιν και καθρίπτης* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1^{211}.

καθυποβάλλω.

Το μτγν. *καθυποβάλλω*. Η λ. και σε ιδίωμ. (Andr., Lex.).

1) Παίρνω μορφή, εμφάνιση: *Εύρε δ' αυτόν Αλέξανδρος κρυσταλλωθέντα τότε και σχήμα καθυποβαλών ό προς τους ύπνους ούτος είδε, θεόν τον Άμμωνα* Βιος Αλ. 3383. **2**) Υποτάσσω, κυριεύω: *εφονεύσασιν των Τρώων, καθυπέβαλον τα πάντα* Ερμον. Ψ′ 57.

καθυπογράφω.

Το μτγν. *καθυπογράφω*.

Καταλογίζω, καταχωρίζω: *Μικρός κατά την δόκησιν ο Λόγος και την σάρκα (ου γαρ εχώρουν οι πολλοί το μέγεθος του Λόγου, ουδέ προκύπτειν ήθελον και βλέπειν εις*

το βάθος)· και τούτου τύπος ο Δαυίδ ο βασιλεύς ο θείος, ός εαυτόν εν αδελφοίς μικρόν καθυπογράφει Γλυκά, Αναγ. 117.

καθυποδεικνύω.

Από την πρόθ. *κατά* και το *υποδεικνύω*. Η λ. στον Ευστ. (Steph., Θησ.).

Δείχνω: *στενοτέρας τας οδούς τα σώματα Θηβαίων, οίμοι, καθυπεδείκνυον των φονευθέντων τότε* Βιος Αλ. 2248.

καθυποκρύπτω.

Από την πρόθ. *κατά* και το *υποκρύπτω*.

Κρύβω, κρατώ μυστικό κ.: *ει και την αιτίαν καθυποκρύπτεις αυτός, έκδηλόν σοι διά συντόμων ταύτην ποιήσομεν* Θεολ., Τζίρ. 355^{16}.

καθυποκύπτω, Βιος Αλ. 2532.

Από την πρόθ. *κατά* και το *υποκύπτω*. Η λ. τον 8. αι. (Lampe, Lex.).

1) (Με μέση σημασ.) υποτάσσομαι: *τοις ισχυροτέροις υμείς καθυποκύψατε* αυτ. 2537. **2**) Υποτάσσω: *προς δουλείαν την εμήν τούτους καθυποκύψω* αυτ. 1865.

καθυπομένω.

Από την πρόθ. *κατά* και το *υπομένω* (Για τη λ. βλ. Steph., Θησ.).

Υπομένω: *των δέ βρεφών και γυναικών και του λαού τον θρήνον, εμπίκρως καθυπέμειναν εκ του λιμού της βίας* Διήγ. πόλ. Θεοδ. 127.

καθυπομιμνήσκομαι.

Από την πρόθ. *κατά* και το *υπομιμνήσκομαι* (Η λ. στο Lampe, Lex.).

Ανακαλώ στη μνήμη, αναθυμούμαι: *Τον Άμμωνα δ' Αλέξανδρος θυσίαν εκτελέσας καθυπεμνήσθη της μητρός, ως προειπούσης τούτῳ* Βιος Αλ. 1238.

καθυπονοώ.

Από την πρόθ. *κατά* και το *υπονοέω*. Η λ. και σε παπυρ.

Υποθέτω, νομίζω: *καθυπενόουν δ' όμοιον είναι και σε, Δαρείε* Βιος Αλ. 3482.

καθυποστρέφω, Βιος Αλ. 4323, 4510.

Από την πρόθ. *κατά* και το *υποστρέφω*. Η λ. τον 13. αι. (Steph., Θησ.).

Επιστρέφω: *Αυτός ουν καθυπέστρεψα προς την εμήν πατρίδα αναλαβέσθαι δύναμιν* αυτ. 5097.

καθυπόσχομαι.

Από την πρόθ. *κατά* και το *υπόσχομαι*.

Διαβεβαιώ, υπόσχομαι: *καθυπεσχέθη προσυπογράψας εαυτῷ πάλιν πυγμήν νικήσαι άμα τε και παγκράτιον* Βιος Αλ. 2413· *ει μη τούτους εμφανείς ενδόξους τε ποιήσειν καθυπεσχέθην πρότερον, ουκ αν εφεύρον τούτους* αυτ. 4021.

καθυποτάσσω, Βιος Αλ. 2810, 4544· *κ α τ υ π ο τ ά σ σ ω,* Πεντ. Γέν. Ι 28, Αρ. XXXII 22, 29, 39, 41, 42, Δευτ. ΙΙ 34, ΙΙΙ 4.

Το μτγν. *καθυποτάσσω*. Η λ. σε παπυρ. (L-S) και σε σχόλ. (Steph., Θησ.).

Υποτάσσω εντελώς, κατακυριεύω: *καυχάται η Ρωμανία εχθρούς καθυποτάσσουσα, τρέπουσα κατά κράτος* Διγ. Ζ 4187· *τοις βασιλεύσιν εύχομαι χρόνους ζωής αμέτρους* (παραλ. 1 στ.) *υιούς ιδείν και των υιών, εχθρούς καθυποτάξαι* Γλυκά, Στ. 561.

καθυπουργώ.

Από την πρόθ. *κατά* και το *υπουργέω*. Η λ. και σε έγγρ. του 11. αι. (Act. Lavr. 26[19], 27[30]).

Προσφέρω υπηρεσίες: *της δέ φωνής του κώδωνος ακούων οινοχόος οίνον ευθύς εκόμιζε και καθυπούργει μόνος* Διγ. Ζ 4054.

καθυφαίνω· *κ α τ υ φ α ί ν ω.*

Το μτγν. *καθυφαίνω.*

Συναρμολογώ: *φέρων επί της κεφαλής πιλίον φοινικώδες, χρυσώ και λίθοις άμα τε καλώς κατυφασμένον* Βίος Αλ. 3416.

καθυψώ.

Από την πρόθ. *κατά* και το *υψώ.*

Ανεβάζω: *τα τέκνα και μητέρα δέ Δαρείου και γυναίκα πλείστη τιμή καθύψωσεν εν άρματι τω τούτου* Βίος Αλ. 2080.

καθώς, επίρρ., Σπαν. V 104, Ασσίζ. 339[22], Διγ. Ζ 372, Χρον. Μορ. Ρ 630, 3826, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 78, Φλώρ. 748, Απολλών. 301, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 39, 89, 185, Πένθ. θαν.[2] 498, Θρ. Θεοτ. 107, Πεντ. Αρ. VIII 3, Χρον. σουλτ. 84[6], Ιστ. πατρ. 162[22], 199[21], Πανώρ. Α′ 363, 404, Β′ 291, 329, Γ′ 20, 381, Δ′ 194, 201, Ε′ 64, 226, Ερωφ. Α′ 255, 366, Β′ 57, 239, Γ′ 193, 305, Δ′ 245, 526, Ε′ 288, 564, Χίκα, Μονωδ. 21, Ιστ. Βλαχ. 1746, Σουμμ., Ρεμπελ. 176, Διγ. Άνδρ. 325[18], Ερωτόκρ. Β′ 481, 488, Συναδ., Χρον. 43, Λίμπον. 264, Χριστ. διδασκ. 260, Διγ. Ο 118, κ.π.α.· *χ α θ ώ ς*, Πεντ. Γέν. XXVI 29, Έξ. IX 35, Λευιτ. XXIV 19, Αρ. II 33, XXXI 7, Δευτ. XXIX 12, κ.α.

Το αρχ. επίρρ. *καθώς.* Η λ. και σήμ.

Α′ Επίρρ. **1**) Όπως, όπως ακριβώς, σαν, καθώς: *Μ' αν είναι και τα μάτια-μου ο πόθος δε θαμπώνει, καθώς τη δόλια-μου καρδιά καθημερνό πληγώνει* Πανώρ. Α′ 48· *Καθώς τ' αλάφι όντας βαστά στο στήθος το δοξάρι* (παραλ. 5 στ.), *έτσι κ' εγώ ο βαρειόμοιρος...* (παραλ. 1 στ.) *...πορπατώ* Πανώρ. Β′ 149· *ν' αποθάνω σήμερο σα σκλάβα αγοραστή-σου στη χάρη-σου, άξιε βασιλιέ, κι' όχι καθώς παιδί-σου* Ερωφ. Δ′ 408· *δίχως να πατεί στη γης, καθώς αναθιβάνω, ήριχνεν εκατό τσινιές* Ερωτόκρ. Β′ 395· έκφρ. *ως καθώς*=όπως ακριβώς: *Αγάπη, καλή θέλησις και χαροποιότητα έναι ώσπερ ένα πράγμα, ως καθώς το δείχνει και ο Φρα-Τομάσσος* Άνθ. χαρ. 289[20]. **2**) Με ποιον τρόπο, πώς: *Λεπτομερώς τον είπασιν οι καβαλάροι εκείνοι το πράμα, την υπόθεσιν καθώς εκαταστάθη* Χρον. Μορ. Ρ 2530· *Νά 'τον, ως λες, να πήγαινα, να τού 'πα «νέος είσαι», μα κείνος ξεύρει τα κρυπτά, γινώσκει καθώς είσαι* Αλφ. (Mor.) IV 52. **Β′** Ως σύνδ. **1**) Όταν, μόλις: *Ο δέ ελεεινός βασιλεύς Κωνσταντίνος, καθώς εμπήκαν οι Τούρκοι το μέρος του Αγίου Ρωμανού, επεριπάτει* Θρ. Κων/π. Ρ Suppl. 248[25]· *καθώς είδεν την ευμορφίαν εκείνης* Ιστ. πατρ. 97[20]· *πριν να παύσουν όχλησιν και γενεαλογίαν, καθώς το καταλόγιν-τους εκράτιεν ακόμη* Πουλολ. 367. **2**) Επειδή: *αρχίσα να σκεπάζουσι με τρόπον ένα κι' άλλο, καθώς η ώρα τσ' έφταξε, το κρίμα το μεγάλο* Ερωφ. Δ′ 206.

καθώσπερ, επίρρ.

Από το επίρρ. *καθώς* και το μόριο *περ.* Η λ. τον 4. αι. (L-S).

Καθώς, όπως: *Είπαν πολλοί, ελάλησαν καθώσπερ τους εφάνη* Χρον. Τόκκων 1395.

καίγω, βλ. *καίω.*

και, σύνδ., Μαχ. 278[22], 410[18], 444[3], 666[27], 668[22], Κυπρ. ερωτ. 66[6], 71[6], 90[11], 91[5], 108[5], Ερωτόκρ. Α′ 468, 1076, Ε′ 883, Θυσ.[2] 135, 141, 417, 546, 873, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [546], Δ′ [749], Ε′ [303], [365], Τζάνε, Κρ. πόλ. 270[10], 273[30], 277[2], 486[16] κ.π.α.

Ο αρχ. σύνδ. *και.* Η λ. και σήμ. Για τη χρ. του συνδ. ιδίως στη σύγχρονη ελληνική βλ. Τζάρτζ., Νεοελλ. σύντ.[2] Β′ 160-3· πβ. και 15-32.

1) (Συνδετικό): *πάντοτε εις πέτραν κάθεται, θρηνεί και ουκ υπομένει* Λίβ. (Lamb.) Ν 158· *εμηνύσαν εις την Κερυνίαν να εβγού να πολεμήσουν χέριν και χέριν* Μαχ. 486[26]· *Άρτα και τα Γιάννινα, όλον το δεσποτάτον, την ώραν ένι στον σταυρόν τα χέρια-των δεμένα* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 983. **2**) (Προσθετ.) πρόσθετα, συμπληρωματικά: *Αν θέλεις και να παντρευτώ, άνδρα να μου βλογήσεις, στην επαρχιάν-σου όρισε διαλαλημόν να ποίσεις* Ιμπ. (Legr.) 327· *μέτρησε τας γεννήσεις των αδελφών και ψήφιζε έως και το πρόσωπο τό ζητείς, και ευρήσεις την αλήθειαν* Ελλην. νόμ. 566· *θέλετε τάχα να σας πω και ο φόνος πότ' εγίνη* Λίμπον. 367· *άνευ του ταξιδίου-του μέχρι και θάνατόν-του* Λίβ. (Lamb.) Ν 1304. **3**) (Αντιθ.) ενώ: *Φορτώνει, σύρνει, πάγει-τα εις την Σαλήμη μόνος κ' εγώ άντικρυς επέρασα στ' όρος του Ελαιώνος* Χούμνου, Κοσμογ. 864. **4**) (Μτβ.) και: *και πότε σου το πήρασι;* Φορτουν. (Vinc.) Δ′ 530· *Και ποια καρδιά να διηγηθεί την αγαλλίασή-μου;* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 410· *Και το ζιμιό σαν ήρθανε μέσα σ' αυτό το δάσο* (παραλ. 1 στίχ.), *τότες ζιμιό αρχίνισα να βαριαναστενάζω* Ευγέν. 1325. **5**) (Επιτατ.) ακόμη και: *έπαιξες και τα ρούχα-σου κ' εχάσες-τα στο ζάριν* Πουλολ. 121· *να δεηθεί και τον Χριστόν και την κυράν του κόσμου* Απολλών. 504· *εάν περάσουν και χίλιοι χρόνοι* Ιστ. πατρ. 124[21]· *πάραυτα εσέβηκεν ο Βέλθανδρος και μόνος* Βέλθ. 282. **6**) (Βεβαιωτ.) πράγματι: *Ταύτα μέν είπε...όπως να συναχθώσι τα στρατεύματα πάντα των μουσουλμάνων, οποίον και εγένετο τότε* Καναν. 68 Α. **7**) (Αναγκ. αίτιο) και γι' αυτό: *έδησέμ-με το δείσ-σου στην άλυσον, του πόθου το καμίνιν κ' είμαι μέσα στον Άδην 'π' αφορμήσ-σου;* Κυπρ. ερωτ. 100[3]. **8**) (Ειδ.) ότι: *Έτσι κι' αυτή σαν κοπελιά ορέγετο ν' ακούει, δεν έγνωθε κι' ο Έρωτας συχνιά τση κατακρούει* Ερωτόκρ. Α′ 498· *Δεν ξεύρεις κ' η παρηγοριά τση πίκρας έ' βοτάνι* Θυσ.[2] 621· *πεντήντα 'ξήντα 'ναι χρονών και λέγει κ' έναι τριάντα* Γεωργηλ., Θαν. 425· *Ο πόθος εις δυο χείλη κουρελλένα μαργαριτάρια κάποσα φυτεύγει, δείχνει με τέχνην κ' έχει-τα χωσμένα κάθα που θέλει κάποιον να δοξεύγει* Κυπρ. ερωτ. 41[3]. **9**) (Τελ.) για, να: *τα σκιάδια εκάνασι και εφαίνονταν άλλοι τόσοι* Λίμπον. 79· *αλλά εκείνος έστειλε κι' απεκεφάλισέν-τους* Ιστ. Βλαχ. 581· *Είτιναν εύρω όπισθεν τρεπόμενον και φεύγει* Αχιλλ. Ο 168· *Ο βιτσορήγας έπειτα έποικε και ορίσαν τους καπετάνιους του στρατού* Κορων., Μπούας 56· *ει δέ συμβεί-σε κ' εμπλακείς εις κίνδυνον πολλάκις* Σπαν. Α 302· *τον κάμνει* (ενν. *η φοβέρα*) *και αστοχά του αέρος την γαλήνη* Λίμπον. 220· *τώρα ποιά 'ν' η αφορμή κ' η μάννα-μου μ' αφήκε;* Θυσ.[2] 513. **10**) (Αναφορ.) που: *αθιβολήν πολύθλιβον κ' έμοιαζεν μοιρολόγιν* Απόκοπ. 240· *περί πραγμάτου του κλαπέντος και ευρέθη επάνω κανενού ανθρώπου* Ασσίζ. 268[4]. **11**) (Αιτιολ.) επειδή: *Αφήνω-σε και δεν μπορείς, απόμεινε στη στράτα* Θυσ.[2] 1077· *Δώ-μου βουλή παρηγοριάς, σα φίλος βούηθησέ-μου κ' ετούτα που μ' ευρήκασι δεν τά 'λπιζα ποτέ-μου* Ερωτόκρ.

Α′ 160· *Σηκώσου, κανακάρη-μου, κι' ώρα πολλή κοιμάσαι* Θυσ.² 739· *Άμε, φιλί, στ' ανάθεμα κι' αγάπη, 'πούθεν ήλθες κ' εμέ να ζει η νιότη-μου πάλε φιλίν ευρίσκω* Ch. pop. 4^{54}. **12**) Έκφρ. **α**) *αν και...*: βλ. *αν* 4α· **β**) *ανείν και...και ανέν και...*, βλ. ά. *ανέ(ν)*· **γ**) *ανίσως ή ανισωστάς και...*: βλ. ά. *ανίσως*· **δ**) *γιον και...*=όπως και...: *να πεις δεν έχει ταίριν γιον κ' εμέναν* Κυπρ. ερωτ. 24^{3}. **ε**) *ειδέ και...*, βλ. ά. *ειδέ* 1β. **ς**) *ειδέ και αν...*, βλ. ά. *ειδέ* 1γ· **ζ**) *είτι και (αν)*: βλ. ά. *είτι*· **η**) *εξόν (οξόν) και...*= εκτός αν...· *Οξόν και να σμπαντιριστώ, να πάγω εις άλλην χώραν, αλλέως την φούρκα δέχομαι ευθύς κατά την ώραν* Ευγέν. 853· **θ**) *επεί ή επειδή και...*=επειδή...: *το δίκαιον κρινίσκει ότι εφειδή και ευρίσκει-το και ζητά-το να το πάρει...* Ασσίζ. 201^{26}· *Επεί και δεν την ηύρασιν, ήρξαντο πάλιν κλαίειν* Διγ. Ζ 381· *επειδή και επολέμα ο Μπαγιαζίτης την Πόλη, έβαλε* (ενν. *ο Ιωάννης Παλαιολόγος*) *επίτροπον...* Χρον. σουλτ. 36^{8}· **ι**) *έτσι... ωσάν και...*: βλ. ά. *έτσι* 2· **ια**) *ίσως και...*=ίσως, μήπως...: *δεν είν' κανένας άγιος που νά 'χει τόση χάριν και του Θεού να δεηθεί, ίσως και βοηθήσει...;* Θρ. πατρ. Ο 11· **ιβ**) *και αν...*: βλ. ά. *αν* 2,3· **ιγ**) *καλά και (να)...*=αν και..., μολονότι: *καλά και πρώτος ήτονε, μα για τον Νταλαμάρα τό 'καμε...* Τζάνε, Κρ. πόλ. 257^{3}· *καλά και εγνωρίζομεν όν αγαπάς παιδεύεις* Ιστ. Βλαχ. 2617· *Καλά και νύκτα βρίσκεται, αμή είναι το φεγγάριν* Ευγέν. Πρόλ. 53· *Σαν ξεραθεί ο βασιλικός, Γιαννούλη, δε γυρίζει στην πρώτη-ντου ομορφιά ποτέ, καλά και να μυρίζει* Πανώρ. Γ′ 308· βλ. και ά *καλά*, έκφρ. *καλά και (να)*· **ιδ**) *μετά και...*=μαζί με...: *καθ' εκάστην έχαιρε μετά και της συζύγου* Διγ. Ζ 1544· *να ετέρπουμην μετά και των αγγέλων* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 218· **ιε**) *καν και*=έστω και: *δόξασε τον Κύριον διά να σε φυλάττει όπου και αν ευρίσκεσαι, καν και εις το παλάτι* Ιστ. Βλαχ. 1632· **ις**) *μήποτε και...ή μήπως και...*=μήπως...: *Μήπως και έχεις σφάλμα εις εμένα καμωμένο και διά τούτο εντηράσαι;* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 424· *εφοβότονε..., μήπως και του πάρει την αφεντία-του* Χρον. σουλτ. 96^{1}· *το χάλκωμα στην θάλασσαν ζητεί μήπως και εύρει* Αιτωλ., Μύθ. 41^{14}· *φοβούνται τα στρατεύματα μήποτε και ταράξουν* Ριμ. Βελ. 669· *Μήπως και πάψει τον θυμόν και να μεταγνωμίσει* Διήγ. ωραιότ. 201· *το γεφύριν χάλασεν, γιατί πολλά φοβάτον τον Μιχαήλ, κατόπιν-του μήπως και κυνηγά-τον* Παλαμήδ., Βοηβ. 370· **ιζ**) *μόλις...και...*=ευθύς ως...: *μόλις ήλθον κατά νουν και δάκρυα εχύναν* Διγ. Ζ 395· **ιη**) *μόνον και*=έστω και: *υπάγετ', αναμείνατε μόνον και τρεις ημέρας* Σπαν. Α 426· **ιθ**) *όποιος και*=όποιος: *εσείς όλοι το ξεύρετε· όποιος και αμαρτέψει γράφει ο νόμος να μπορεί θάνατον να τελέψει* Δεφ., Σωσ. 167· **κ**) *όπου και αν, όσος (όσον) και αν*=όπου, όσος (όσον) τυχόν...: *έκαμε και διαλαλημόν όπου και αν τους ευρούσι με τα τουφέκια και σπαθιά όλοι να τους κτυπούσι* Λίμπον. 445· *να φεύγει όσο κι' αν μπορεί οχ τα καμώματά-του* Ερωτόκρ. Α′ 397· *αρχοντοπούλαν άξιαν, ωραιότατην τρυγόνα, που όσοι και αν την έβλεπαν όλοι την καμαρώνα* Λίμπον. 206· *ώς το ύστερο αξωθήκαν οι γονιοί-του και όσοι και αν τ' αγαπούσι κ' οι εδικοί-του και είδαν-το...* Λεηλ. Παρ. 466· *νά 'βγει δεν ημπόρεσε, μ' όσον κι' αν επαιδεύτη* Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ′ [506].

καϊμακάμης ο.

Το τουρκ. *kaymakam*.

Τοποτηρητής: *ωσάν μέσα εσέβησαν ομπρός του καϊμακάμη* Μαρκάδ. 499.

καΐνα η, βλ. *καδένα*.

καινολεκτώ.

Από το επίθ. *καινός* και το *λέγω* (αν δεν πρόκειται για το *κοινολεκτώ*).

Λέω καινούργια πράγματα: *Καταλογάδην λυπηρόν καινολεκτείν ηρξάμην της Κωνσταντινουπόλεως, Βυζάντιον εκ πρώην* Θρ. αλ. 1.

καινοτομία η.

Το αρχ. ουσ. *καινοτομία*. Η λ. και σήμ.

α) Αλλαγή: *Ει γαρ εγγύσε του βουνού, του τηλικούτου τόπου, ήσαν οικούντες άνθρωποι, πάντως τα ξύλα ταύτα είχον τινά κατάλυσιν, τινά καινοτομίαν* Καλλίμ. 98· **β**) μεταρρύθμιση: *ο βασιλεύς οικονομία λέγων γενέσθαι το πράγμα, ουχί καινοτομία* Σφρ., Χρον. μ. 166^{26-7}· **γ**) επισκευή: *Περί καινοτομιών και κτισμάτων σπιτίων και περί θυρών και παραθύρων* Βακτ. αρχιερ. 159.

καινοτομώ, Λίβ. Ν 752, 1077.

Το αρχ. *καινοτομέω*. Η λ. και σήμ. ως λόγ.

Ανανεώνω: *τί-μου την αφήγησιν..., περιπλατύνω; τι παρατρέχω τον καιρόν, καινοτομώ τους λόγους;* αυτ. 1983.

καινουργιολευκασμένος, μτχ. επίθ.· *κ α ι ν ο υ ρ γ ο λ ε υ κ α σ μ έ ν ο ς*.

Από το επίθ. *καινούργιος* και το *λευκάζω* (Βλ. Steph., Θησ.).

Που πρόσφατα έχει ασπρισθεί: *Ωραίος εστί και αυτός καινουργολευκασμένος* (ενν. *ο ναός*) Παΐσ., Ιστ. Σινά 1357.

καινούργιος, Ορνεοσ. αγρ. 524^{14}, 533^{24}, Λίβ. Esc. 2971, Λίβ. Sc. 2213, Πεντ. Έξ. Ι 8, Λευιτ. XXVI 10, Αρ. XXVIII 26, Δευτ. XX 5, Πανώρ. Β′ 553, Γ′ 313, Ερωφ. Β′ 433, Γ′ 59, Στάθ. (Martini) Γ′ 93, Βακτ. αρχιερ. 154, Σουμμ., Παστ. φιδ. Α′ [485], Γ′ [3], Δ′ [33], Τζάνε, Κρ. πόλ. 291^{23}, 484^{20}, 504^{14}· *κ ι ν ο ύ ρ γ ι ο ς*, Ασσίζ. 449^{22}, Μαχ. 78^{10}, 318^{29}, 584^{9}, Κυπρ. ερωτ. 109^{15}, 111^{5}, 140^{10}.

Για τη λ. βλ. Ανδρ., Λεξ. Η λ. τον 6. αι. (L-S) και σήμ.

1α) Αμεταχείριστος, καινούργιος: *Εάν...εξάπτει-σε ο πόθος, διάβασέ-τον απάνω εις το νερόν...μέσα εις αγγείον καινούργιον και πίε εξ αυτού* Ιατροσ. 22^{129}· *είτα βρέξε σπογγον καινούργιον εις τον ζωμόν* Σταφ., Ιατροσ. 5^{132}· **β**) που έχει κατασκευαστεί τώρα, καινουργιοφτιαγμένος, γεροφτιαγμένος: *ήτον ο γέρων δυνατός και το άρμαν-του καινούργιον* Διγ. (Trapp) Esc. 1240· *Περί λεγάτου σπιτίου, αν του χαρίσω τινός...ή το κτίσω καινούργιον* Βακτ. αρχιερ. 164· *όπου ήτον τοιχιόν καινούργιον έγινεν πράσινον ωσάν τάφιν* Διήγ. πανωφ. 58. **2α**) Που γίνεται ή εμφανίζεται για πρώτη φορά, νέου είδους· καινούργιος: *κοίταζες καθημερνό καινούργοι κ' επροβαίναν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 472^{6}· *Ακομή πολομούμεν καινούργιαν χάριταν όλους τους πταισμένους,... να είναι συμπαθημένοι* Μαχ. 506^{37}· *Καινούργιου τρόπου παίδευσιν και πάθη πικραμένα* Σουμμ., Παστ. φιδ. Γ′ [880]· **β**) παράξενος, αλλόκοτος: *καινούργιο πράμα κι' άτυχο είν' ένας να θελήσει* Ιντ. κρ. θεάτρ. Α′ 183· *αμμέ κινούργιαν όρεξην έχω μεσόν-μου* Κυπρ. ερωτ. 102^{16}· *κινούργιον πάθος νιώννει τα λαμπρά-μου* Κυπρ. ερωτ. 100^{37}.

καινουργιοχαλασμένος, επίθ.

Από το επίθ. *καινούργιος* και τη μτχ. *χαλασμένος*.

Που πρόσφατα χάλασε, καταστράφηκε: *το σπίτιν το παλαιόσπιτον, το καινουργιοχαλασμένον* Προδρ. IV 267.

καινουργιώνω, Στάθ. (Martini) Β′ 17, Ροδολ. Α′ [69]· *κ α ι ν ο υ ρ γ ώ ν ω*.

Από το επίθ. *καινούργιος*. Η λ. στο Du Cange και σήμ.

1) Ανακαινίζω, ανανεώνω: *με τα χαρίσματα του αγίου-σου Πνεύματος τοιούτης λογής καινούργωσε τες καρδίες-μας* Χριστ. διδασκ. 445. **2**) Ξαναθυμίζω: *Μα γιάντα τσι παλιούς καημούς και τον παλιό-μας πόνο τώρα ξαναθυμίζοντας σ' όλους-σας καινουργιώνω;* Ερωφ. Ιντ. α' 20. **3**) Επαναλαμβάνω κ.: *Γιατί σ' εμέ τον ίδιον θάνατον θε˙να δώσω, τ' Αμύντα το πικρότατον ξόμπλι να καινουργώσω* Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [914].

καινουργολευκασμένος, μτχ., βλ. *καινουργιολευκασμένος*.

καινουργώνω, βλ. *καινουργιώνω*.

καίριος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *καίριος*. Η λ. και σήμ.

(Προκ. για πληγή) θανατηφόρος: *αυτός αυθωρόν καιρίαν εδίδου την πληγήν μη φειδόμενος, μη ελεών* Δούκ. 311^{17}.

Το ουδ. ως ουσ.=κατάλληλη στιγμή: *Τούτῳ τῳ τρόπῳ η περισσή ανδρεία του Μερκουρίου, που πάντοτε την έδειξε στην ώραν του καιρίου* Κορων., Μπούας 145.

καιρός ο, Μαχ. 97^{31}, 190^{26}, 200^{4}, 285^{10}, 296^{23}, Κυπρ. ερωτ. 42^{7}, 92^{40}, Πανώρ. Α' 393, Γ' 172, 173, Δ' 248, Ερωτόκρ. Β' 939, Γ' 723, Δ' 257, 1601, Θυσ.^{2} 109, Σουμμ., Παστ. φιδ. Β' [236], Γ' [1330], Δ' [568], Ε' [1199], Τζάνε, Κρ. πόλ. 303^{18}, 335^{10}, 388^{3}, 414^{15}, κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *καιρός*. Για τη λ. βλ. και Shipp 290 κε. Η λ. και σήμ.

Α'1) Κατάλληλη στιγμή, κατάλληλη περίσταση, ευκαιρία: *δεν είν' καιρός να σου το πω για 'δά, μα σ' άλλην ώρα* Ερωτόκρ. Ε' 183· *τότες του φάνη νά 'ν' καιρός, δε στέκει ν' ανιμένει* Ερωτόκρ. Ε' 1328· *Λοιπό 'σον έχεις τον καιρό χαίρου* Πανώρ. Γ' 155· *πάντα εγύρευαν καιρόν διά να τον θανατώσουν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 418. **2**) Καθορισμένος χρόνος, προθεσμία: *ουδέ εκείνος να εβγεί οπού ενοικίασεν το σπίτιν έως τον καιρόν τον δηλούμενον* Ασσίζ. 74^{8}· *τότες εντέχεται να λάβει η εκκλησία καιρόν πότε να γίνεται ο γάμος* Ασσίζ. 116^{18}· *μετά τούτον εντέχεται η εκκλησία να βάλει καιρόν διά την ορμασίαν* Ασσίζ. 367^{25}. **3**) Χρονολογία: *Ευρίσκεται και μάρμαρον εγκολαπτώς θεμένον, δηλοποιούν την ίνδικτον και τον καιρόν γραμμένον* Παΐσ., Ιστ. Σινά 710. **4**) Στιγμή, ώρα: *Του δείπνου ήλθεν ο καιρός κ' εστρώσασιν την τάβλαν* Βέλθ. 998· *ύπνου καιρός απετουνύν και ας κοιμηθούμε, φίλε* Λίβ. Esc. 870. **5**) Κατάλληλη ηλικία: *Ποτέ-μου δεν μ' επλάνεσε κοράσι στον καιρόν-μου* Ch. pop. 567. **6**) Χρονικό διάστημα, περίοδος: *Τό 'θελε πασαείς, τό 'χε-τ' αρέσει, πάσα καρδιά τό ζήτα κ' είχε χάρη νά 'χει δίχως καιρός να μπει στη μέση* Ερωφ. Β' 499· *Αναθυμώντας τον καιρόν οπού 'τον δοξασμένος* Θησ. Δ' [25^{3}]· *επληρώσαν τον καιρόν όπου έμελλε να έλθουν κι' άλλα πάλε αναμένασιν να έλθει ο καιρός-τους* Χρον. Μορ. Η 885. **7**) Έτος: *Μέσον δέ του καιρού ως εν ολίγῳ στρατεύει κατά Πελοποννήσου* Έκθ. χρον. 20^{9}. **8**) Εποχή (του χρόνου): *επήρασιν βουλήν...* (παραλ. 1 στ.) *εις τον ερχόμενον καιρόν, εις το έμπα του Απριλίου αμφότεροι να εσμίξουσιν* Χρον. Μορ. Ρ 147· *ως ήλθεν ο νέος καιρός απέ τον Μάρτιον μήνα* Χρον. Μορ. Ρ 3375· *να έλθουν εις τον νέον καιρόν, στην Ρωμανίαν να σέβουν* Χρον. Μορ. Η 3551. **9α**) Ηλικία: *ομπρός απ' όλους ήρχουνταν πεζοί...* (παραλ. 1 στ.) *ενούς καιρού, ενούς κορμιού, μια φορεσιά ντυμένοι* Ερωτόκρ. Β' 377· *πρέπει-μου γι' αυτείνη να σκοπήσω, γιατί καιρός-της δίδει-το κ' έναι της υπανδρείας* Θησ. Ε' [95^{2}]· **β**) μεγάλη ηλικία: *εσύ 'σαι πλειότερου καιρού παρ' άνθρωπο στην Κρήτη* Πανώρ. Γ' 299· *εσύ Φροσύνη, πού 'σαι γρα,*

γυναίκα του καιρού-σου Ερωτόκρ. Γ' 1235. **10**) Καθυστέρηση, αναβολή: *Μα πάλε ανέ νικήσουσιν οι στρατηγοί-μου, τάξε κ' εσύ την Έλενα στη χέρα τη δική-μου να στείλεις με δίχως καιρό στη μέση πλιο να βάλεις* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 61. **11**) Χρόνος (στην πορεία-του): *τους ήφερ' ο καιρός κ' είναι δυστυχισμένοι* Ιστ. Βλαχ. 1925· *σκόπησε ότι ο καιρός τα κάλλη-σου μαραίνει* Ch. pop. 673· *Φεύγει ο καιρός σαν το πουλί, τα πράματα γερούσι* Πανώρ. Γ' 135· *μα σαν περάσει ο καιρός, πλια πίσω δεν γυρίζει* Παλαμήδ., Βοηβ. 59. **12**) (Πληθ.) τα χρόνια, η εποχή: *ετούτα φέρνουν οι καιροί κ' οι μέρες σαν περάσου* Ερωτόκρ. Α' 1312· *Εν δέ τοις καιροίς εκείνοις επορεύθη ο αυθέντης εν τη Περσίᾳ* Ιστ. πολιτ. 43^{1}. **13**) Περιστάσεις: *ο καιρός δε με βαστά να μένω εις οκνείαν* Κορων., Μπούας 59· *ο καιρός ου δίδωσιν, ουδ' επιτρέπει τούτο* Βίος Αλ. 2793. **Β'** Μετεωρολογική κατάσταση, καιρικές συνθήκες: *ογιά ν' αλλάξει ο καιρός έστεκεν ν' ανιμένει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 451^{24}· *είχασιν τον καλόν καιρόν κ' εχαίρονταν κ' επηαίναν, η γης* (βλ. κριτ. υπ.) *πάντοτε και ο λιμήν οπίσω-τους μακραίναν* Αχέλ. 858· *Μεγάλο πράγμα ο κακός καιρός να μην σκολάζει* Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 13. **Γ'** Φρ. **1**) *Αργώ τον καιρό-(μου, κλπ.)*= αργοπορώ, καθυστερώ: *ας υπαγαίνομεν, μη αργούμεν τον καιρόν-μας* Λίβ. Esc. 3876. **2**) *Βραδύνω τον καιρόν*=αργοπορώ: *τι τον καιρόν βραδύνομεν; ανέτειλεν το φέγγος* Λίβ. Ρ 2456. **Δ'** Έκφρ. **1**) *(Ει)ς καιρόν*=στο μέλλον: *αν χρειασθούσιν εις καιρόν δεν τον ευρίσκουν πλία* Σταυριν. 1158· *αν τύχει ουκάποτε εις καιρόν να το εύρεις έμπροστέν-σου* Σπαν. V 42· *διά να εύρει η ψυχή 'ς καιρόν ελεημοσύνη* Σταυριν. 1286. **2**) *Έναν καιρόν*= κάποτε (στο παρελθόν ή το μέλλον): *Έναν καιρόν εκάθουμουν απάνω στ' άλογό-μου* Διγ. Ο 2495· *Η αλεπού έναν καιρόν επήγε να βοσκήσει* Αιτωλ., Μύθ. 1^{7}· *Έναν καιρό 'μουνε κ' εγώ 'ς καθώς κ' εσύ 'σαι τώρα* Πανώρ. Γ' 185· *Και μη θαρρείς έναν καιρό, σαν απομείνεις γραία, Πανώρια, κορασίδα-μου, πως ξανανιώνεις πλέα* Πανώρ. Γ' 141. **3**) *Με τον καιρόν*=στην κατάλληλη στιγμή: *επειδή...χρήσιμον έναι να σιωπά καθείς με τον καιρόν* Σοφιαν., Παιδαγ. 116. **4**) *Πάσα καιρό*=πάντοτε: *ως είχαν αγαθά πολλά, με σπλαχνοσύνη πλήσα πάσα καιρό αλλήλως-τως σ' άμετρη αγάπην ήσα* Πανώρ. Πρόλ. 26· *δεν ξεύρου* (ενν. οι άλλες) *τη ζωή του πόθου τη δροσάτη, απού χαρές κι' ανάπαψες πάσα καιρό εί' γεμάτη* Πανώρ. Γ' 202. **5**) *Ποτέ των καιρών*=ποτέ πια: *να μην ημπορούν ποτέ των καιρών* (έκδ. *τον καιρόν*) *να φτιασθούν* Σουμμ., Ρεμπελ. 191. **6**) *Σ' έναν καιρό*= ταυτόχρονα: *Σ' ένα καιρό η τύχη-μου και το θρονί μ' αφήνου* Ζήν. Ε' 260· *αγριεύγουσι και τα φαριά σ' έναν καιρό κινούσι* Ερωτόκρ. Β' 1901· (γεν. επιρρημ.) *του καιρού*=στην κατάλληλη εποχή: *σπέρνω εις γην και του καιρού τον σπόρον-μου θερίζω* Λίβ. Ν 939.

καίσαρ ο, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 119, Πωρικ. V 6, Ασσίζ. 32^{6}, Οψαρ. 361^{4}, Ιστ. Ηπειρ. XXXV^{6}, Ψευδο-Σφρ. 162^{37}, 164^{3,8,27}, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 23, 143, Σταυριν. 854, Ζήν. Β' 141, 265, Γ' 342, Δ' 13· *κ α ί σ α ρ α ς,* Ριμ. Βελ. 758, Κορων., Μπούας 36, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1161, Ερωφ. Πρόλ. 30· *κ α ί σ α ρ η ς,* Διήγ. Βελ. 441· *κ α ί σ α ρ ο ς,* Ζήν. Α' 175, Ε' 266.

Το μτγν. ουσ. *καίσαρ*.

1) Αυτοκράτορας, βασιλιάς: *καίσαρον της Ρώμης* Κορων., Μπούας 25. **2**) Τίτλος αξιώματος στο Βυζάντιο: *καίσαραν τον εποίησεν απάνω εις το φουσσάτον* Διήγ. Βελ. 432. **3**) Αφεντικό: *πολλά 'χει μέγαν όνομα ο καίσαρ ον δουλεύεις* Σπαν. Α 117.

καίσαρης ο, βλ. *καίσαρ*.

καισαρικώς, επίρρ.

Από το επίθ. *καισαρικός*.

Με διαταγή του καίσαρα: *τινές εκεί καισαρικώς τας κεφαλάς ετμήθη* Αξαγ., Κάρολ. Ε′ 300.

καίσαρος ο, βλ. *καίσαρ*.

καΐστορος, επίθ.

Από το ουσ. *κάστωρ*.

Από καστόρι, γούνινος: *λευκοτρίβλαττα δώδεκα καΐστορα ομοίως* Διγ. Ζ 2224.

καίω, Ασσίζ. 194^{30}, 405^{26}, Διγ. (Trapp) Gr. 643, 654, Διγ. (Trapp) Esc. 879, Χρον. Μορ. Ρ 7904, Διήγ. Βελ. 195, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 329, Φλώρ. 538, 813, 1003, Ερωτοπ. 110, Λίβ. Ρ 1400, Λίβ. Sc. 1071, 2385, Λίβ. (Lamb.) Ν 43, 923, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 120, Αχιλλ. L 523, Αχιλλ. Ν 789, 966, Αχιλλ. Ο 12, Ιμπ. 34, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 142, Μαχ. 34^{17}, 192^{16}, 274^{24}, 640^{15}, Θησ. Β′ [82^{4}], Ch. pop. 99, 544, Έκθ. χρον. 78^{21}, Δεφ., Λόγ. 368, Πεντ. Έξ. XXXII 20, Λευιτ. Χ 6, Δευτ. VII 25, Αχέλ. 1782, Χρον. σουλτ. 117^{2}, Ιστ. πολιτ. 74^{9}, Ιστ. πατρ. 194^{11}, Παΐσ., Ιστ. Σινά 450, Κυπρ. ερωτ. 104^{28}, Πανώρ. Α′ 347, Ερωφ. Δ′ 128, Ε′ 409, Ιστ. Βλαχ. 359, Διγ. Άνδρ. 386^{16}, Ερωτόκρ. Α′ 896, 2044, Β′ 532, Γ′ 357, 508, 1724, Ε′ 1264, Στάθ. (Martini) Β′ 210, Γ′ 413, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α′ 158, Δ′ 5, Συναδ., Χρον. 36, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ′ 138, Ζήν. Β′ 322, Δ′ 277, Διακρούσ. 78^{11}, 85^{21}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 155^{19}, 208^{4}, 302^{7}, 323^{26}, 381^{2}, 468^{20}, κ.π.α.· *κάβγω,* Ασσίζ. 433^{29}, 473^{17}, Μαχ. 122^{6-7}, 356^{18}, 636^{32}, Θρ. Κύπρ. Μ 130, Κυπρ. ερωτ. 89^{9}, 91^{29}, 93^{42}, 100^{27}· *καίγω,* Βέλθ. 624, Αχιλλ. L 556, Μαχ. 68^{4}, Θησ. Β′ [13^{6}], Ch. pop. 79, 426, Δεφ., Λόγ. 617, Πεντ. Λευιτ. XXI 9, Αχέλ. 685, 1864, Παΐσ., Ιστ. Σινά 382, Εκατόλ. Μ 25, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 390, Κυπρ. ερωτ. 93^{57}, Πανώρ. Α′ 147, 199, Γ′ 430, Δ′ 130, Ε′ 111, Ερωφ. Α′ 468, 535, Γ′ 102, Δ′ 25, Ερωτόκρ. Α′ 359, 1253, 2118, Β′ 254, Γ′ 846, Θυσ.² 735, 810, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α′ 62, Β′ 5, 16, Συναδ., Χρον. 45, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [542], Γ′ [940], Φορτουν. (Vinc.) Δ′ 360, Ιντ. δ′ 154, Ζήν. Β′ 146, Τζάνε, Κρ. πόλ. 138^{7}, 210^{10}, 244^{3}, 460^{4}, κ.π.α.· *κάπτω,* Σαχλ. Α′ (Wagn.) PM 63, Τζάνε, Κρ. πόλ. 506^{26}· *κάφτω,* Ασσίζ. 222^{29}, Πουλολ. (Τσαβαρή) 432, Διήγ. Βελ. Neap. 180, Ερωτοπ. 215, Αχιλλ. L 103, Ch. pop. 152, Πεντ. Δευτ. XII 31· *κιόμαι,* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 106, 334· *κιούμαι,* Κυπρ. ερωτ. 93^{55}· μτχ. *καημένος,* Λίβ. Esc. 9, Θησ. Γ′ [71^{8}], Πανώρ. Α′ 40, 292, Β′ 147, 439, Γ′ 34, 430, Δ′ 64, 225, Ε′ 67, Ερωφ. Α′ 100, 293, Β′ 80, 266, Γ′ 133, 145, Δ′ 5, 166, Ε′ 28, 543, Βοσκοπ. 218, 339, 390, Ιστ. Βλαχ. 271, 928, Ερωτόκρ. Β′ 528, 2394, Γ′ 147, 1691, Ε′ 1383, Θυσ.² 67, Στάθ. (Martini) Β′ 93, 141, Γ′ 351, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β′ 48, Δ′ 75, 153, Ροδολ. Α′ [532], Σουμμ., Παστ. φίδ. Α′ [327], Β′ [1071], Δ′ [1352], Φορτουν. (Vinc.) Β′ 386, Δ′ 497, Ζήν. Α′ 330, Β′ 90, Λεηλ. Παροικ. 640, Διγ. Ο 591, 1887, Διακρούσ. 68^{2}, 80^{4}, 111^{10}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 229^{24}, 253^{20}, 570^{25}, κ.π.α.· *καυμένος,* Σάθ., ΜΒ Ϛ′ σ. λδ′.

Το αρχ. *καίω*. Οι τ. *καίγω, κάφτω* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Βλ. Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

Ι Ενεργ. **Α′** Μτβ. **1**) Ανάβω: *Ω δάση-μου πυκνότατα, φύγετ᾽ από σιμά-μου, μη σασε κάψου σήμερο τ᾽ αναστενάματά-μου* Πανώρ. Α′ 2. **2**) (Προκ. για κερί) λειώνω: *τα έκαψαν* (ενν. *τα κομμάτια του χρυσού οι χρυσοχόοι*) Δωρ. Μον. (Βαλ.) 42· *την ψυχήν και το κορμίν ωσάν κερίν το κάπτει* Σαχλ. Α′ (Wagn.) PM 63. **3α**) Καίω κάπ. ή κ. ρίχνοντας ή βάζοντας στη φωτιά: *μετά ταύτα να τον κρεμάσουν, ει δὲ ένι σκλάβα, να την κάψουν* Ασσίζ. 154^{13}· *εξήλθαν, έθαψαν, έκαυσαν, αναπαύσαν οι Τρώες...τους καλούς στρα-*

τιώτας Πόλ. Τρωάδ. 736· *τούτο το γράμμα με φωτιά το χέρι-μου να κάψει;* Ζήν. Β′ 86· **β**) πυρπολώ: *εκάψασιν το εμπόριον, το κάστρον μόνι αφήκαν* Χρον. Μορ. Η 4666. **4**) Θερμαίνω υπερβολικά: *θέλει μας καύσει εις την στράταν του ηλίου το καύμα* Διγ. Άνδρ. 355^{24}. **5α**) Εξάπτω, ερεθίζω: *αγνώριστες φωτιές και πάθη ακάτεχάμου καίσι και βασανίζουσι τη δόλια την καρδιά-μου* Πανώρ. Ε′ 100· *α θες με ξόμπλι να το δεις, στράφου και δες εμένα πόσες φωτιές τα μέλη-μου καίσινε τα καημένα* Πανώρ. Β′ 360· **β**) συγκινώ: *την καρδιάν-της έκαψεν την ευγενικοτάτην* Αχιλλ. Ο 377· *αυτείνος* (ενν. *ο πόθος*) *έχει την καρδιά τη δόλια-μου καημένη* Πανώρ. Γ′ 409· (φρ.) *με καίγει κ. στην καρδιά*=μου προκαλεί πόνο: *Από τη βρύση δροσερό νερό στο πρόσωπό-ντου θέλω να ράνω· στην καρδιά με καίγει το κακό-ντου* Πανώρ. Γ′ 544· *οι ομορφιές-τση στην καρδιά συχνιά πολλά με καίσι* Ερωτόκρ. Γ′ 742. **6**) Καταδικάζω: *οπού τους έκαψεν η μοίρα-τους την ώρα όπου εγεννόνταν* Περί ξεν. Α 156. **Β′** (Αμτβ.) καίω, είμαι σα φλόγα: *ογιατί καίγει* (ενν. *το στήθος*) *ως νά ᾽τονε καμίνιν αφτωμένο* Πανώρ. Β′ 216· *Καίγ᾽η καρδιά-μου, αντάν θωρεί..* Κυπρ. ερωτ. 49^{5}· *περισσα καίγει μια φωτιά απού ᾽ναι κουκλωμένη* Πανώρ. Α′ 153. **ΙΙ** Μέσ. **1**) Καίγομαι, είμαι αναμμένος: (ενν. *η καρδιά-μου*) *ωσάν το ξύλο το χλωρό την ώραν απ᾽ αρχίζει να καίγεται συχνοκτυπά και το νερό στραγγίζει* Πανώρ. Ε′ 102· *Καίεται και κανδήλιον κατενώπιον ταύτης* Παΐσ., Ιστ. Σινά 713. **2**) Εξαφανίζομαι: *Νά ᾽χεν αστράψειν ουρανός, νά ᾽χε καεί η ώρα, όταν εσύ βασίλευσας εκείνην την ημέραν* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 49. **3**) Φλέγομαι από πάθος, υποφέρω: *ιδέ-την αν και καίεται αυτή ωσάν κ᾽ εμένα* Ch. pop. 342· *μα κείνον απού καίγεται για σένα να λυπάσαι* Πανώρ. Β′ 304· *ας καίγουνται τα μέλη-μου κι᾽ ας είν᾽ τυραννισμένα* Ερωτόκρ. Α′ 1718. **4**) Θλίβομαι, λυπούμαι: *αν ου μ᾽ εκράτει, εθλίβετον και αν ου μ᾽ εθώρει, εκαίτον* Ερωτοπ. 399· *πλήσα τόνε καίγομαι* (ενν. *το Γύπαρη*) *σα νά ᾽μουν αδερφή-του* Πανώρ. Γ′ 455· (φρ.) *καίγεται η καρδιά-μου*=θλίβομαι, λυπούμαι πολύ: *τα ξένα μας εφάγασιν και εκάην η καρδιά-μας* Περί ξεν. Α 169.

Η μτχ. συνήθως στον τ. *κα(η)μένος* ως επίθ. **1**) ταλαιπωρημένος: *Μα ᾽δά ᾽μαι γρα κι᾽ ανήμπορη κι᾽ αν αγαπώ κιανένα, χώνω τον πόθο μέσα-μου με σωθικά καημένα* Πανώρ. Α′ 260· *άλλοι γυρίζουν στα στενά καμένοι, διψασμένοι* Θρ. Κύπρ. Μ 271· *τότε την νύκταν να εβγείς καμένη από την δίψα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 244. **2α**) Δυστυχισμένος, ταλαίπωρος, αξιολύπητος: *να αναδακρυώσεις και να πεις «Ρωτόκριτε καημένε...»* Ερωτόκρ. Γ′ 1375· *κλαίασιν οι άθλιοι με μιαν φωνή καμένη* Θρ. Κύπρ. Μ 42· *ποια ολπίδα μ᾽ απομένει μέσα η καημένη-μου καρδιά να γιάν᾽ η δοξεμένη;* Πανώρ. Β′ 374· *απέ το δείσ-σου στέκομαι καμένος* Κυπρ. ερωτ. 99^{10}· **β**) καταστραμμένος: *Χριστέ, τες κάτω γειτονιές να τες ιδώ καημένες, διατί είν᾽ πολλές μαστόρισσες, μαυλίστριες μαθημένες* Σαχλ. Β′ (Wagn.) PM 404. **3**) Θλιβερός, κακός, άτυχος: *Για τον καημένον θάνατον, που πήρ᾽ Ερωπρικούσα* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [1411]· *τούτον τον πόνον μού ᾽φερεν η τύχη-μου η καμένη* Σαχλ., Αφήγ. 604. **4**) Ερεθισμένος: *σκευασία ωφέλιμος εις το φλέγμα και εις κεκαυμένην χολήν* Ιατροσ. κώδ. ϡκβ′. **5**) Συμπαθητικός: *Μέσα στα δέντρη κείνα τ᾽ αθισμένα, που βόσκαν τα ᾽λαφάκια τα καημένα* Βοσκοπ. 6· *κ᾽ εμύριζε το σπήλιο το καημένο* Βοσκοπ. 164.

Η μτχ. του παρκ. *καημένη* και ως τοπων.: Πορτολ. Α 86^{1}.

κακά, επίρρ., Ασσίζ. 19^{20}, 181^{14}, 429^{24}, Χρον. Μορ. Ρ 4041, Συναξ. γαδ. 3, 19, Φλώρ. 1743, Μαχ. 446^{8}, Θησ. Β′ [66^{7}], Η′ [63^{4}], Βουστρ. 475, Γαδ. διήγ. 450, Αλεξ. 1256, Συναξ. γυν. 983, Φαλιέρ., Θρ. 328, Βεντράμ., Φιλ. 389, Αιτωλ., Μύθ. 20^{1}, 115^{18}, 119^{6}, Χρον. σουλτ. 69^{31}, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 426, Κυπρ. ερωτ. 49^{1}, Πανώρ. Α′ 378, Γ′ 239, 334, Ερωφ. Α′ 223, Β′ 47, 106, 141, Παλαμήδ., Βοηβ. 986, Διγ. Άνδρ. 370^{21},

Ερωτόκρ. Α′ 138, Στάθ. (Martini) Γ′ 417, Σουμμ., Παστ. φιδ. Β′ [457], Γ′ [702], κ.π.α·

Από το επιθ. *κακός*. Η λ. και σήμ.

1α) Άσχημα, όχι ευχάριστα: *Ημέρα που ξημέρωσες κακά για ονομά-μου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 227[25]· *κακά ζεσταίνει, και άση-με, του γέρο η γι-αγκάλη* Στάθ. (Martini) Α′ 62· *επειδή και κακά έπραξα, κακά και να αποθάνω* Διγ. Ανδρ. 358[30]· **β**) σε άσχημη κατάσταση: *ο Ρωτόκριτος κακά βρίσκεται για την ώρα κ' εις το κλινάριν ήθεκε* Ερωτόκρ. Α′ 1989· *έπεσεν εις το κρεβάτιν κζ′ Μαΐου ᾳυογ′ και γνώθοντα το κορμίν-του κακά εθέλησε να ποίσει διαθήκην* Βουστρ. 475. **2**) Με κακό σκοπό: *απέξω τού 'δειχνεν φιλιά και μέσα τού 'χεν βάλει τον διάβολον κ' εργάζετον κακά για τον Μιχάλη* Παλαμήδ., Βοηβ. 1196. **3**) Χωρίς επιτυχία: *αν έρθει για να πολεμά, κακά θέλει γυρίσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 478[24]. Έκφρ. *κακά ονομασμένος*=κακόφημος: *είσαι άνθρωπος κακά ονομασμένος, επίβουλος των αφεντών* Ιστ. Βλαχ. 1269.

κακαθρωπάριον το, βλ. *κακανθρωπάριον*.

κακαθρωπίζω, βλ. *κακανθρωπίζω*.

κακανθρωπάριο(ν) το· *κακαθρωπάριο(ν)*.

Από το επιθ. *κακός* και το ουσ. *ανθρωπάριο(ν)*.

Κακός, ανυπόληπτος άνθρωπος: *Κλέπτες ποτέ δεν ήμεστεν ουδέ κακαθρωπάρια, χώρες να παραδώσομεν, άνδρες και παλληκάρια* Χούμνου, Κοσμογ. 1799.

κακανθρωπίζω. *κακαθρωπίζω*, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 197.

Από το επιθ. **κακάνθρωπος* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε′, β′ ημίτ., λ. *κακαθρωπίζω*).

1) Γίνομαι κακός άνθρωπος: *Μην τους αφήνεις άνεργους να μη κακαθρωπίζουν* Δεφ., Λόγ. 325. **2**) Γίνομαι βρικόλακας (Για τη σημασ. βλ. Παγκ., Ιδίωμ. Κρ., ό.π. και Κριαρ., Βυζαντ. 6, 1974, 375): *ένα λείψανο...το συκοφαντήσανε πως εκακαθρώπισε* Κατά «ζουράρη» 113.

κακανίζω.

Από το ουσ. *κάκανο* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. και σήμ. (Ανδρ., Λεξ.). Βλ. και *συχνοκακανίζω* (Συναξ. γυν. 1155).

Γελώ ηχηρά και υπαινικτικά: *άλλον βήχει, κακανίζει και άλλον το κορμί δανείζει* Συναξ. γυν. 642.

κακαποδίδω, Ερωτόκρ. Α′ 734, 980, 1643, Δ′ 1088, Ε′ 433, Θυσ.[2] 1018· μτχ. παρκ. *κακαποδομένος*.

Από το επίρρ. *κακά* και το *αποδίδω*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β′).

Α′ (Μτβ.) κάνω κακό σε κάπ.: *Διώξε-τσ' αυτούς τσι λογισμούς, μη σε κακαποδώσου* Ερωτόκρ. Δ′ 381. **Β′** (Αμτβ.) παθαίνω κ. κακό: *Διώξε-τσ' αυτούς τσι λογισμούς, μηδέν κακαποδώσεις, γομάρι που δε δύνεσαι, μη θέλεις να σηκώσεις* Ερωτόκρ. Α′ 233.

Η μτχ. παθ. παρκ. ως επιθ.=άτυχος: *Δεν είν' πρεπό να στέκομε εδέτσι ξεγνοιασμένοι, μ' ας δούμε τι γενήκασιν οι κακαποδομένοι* Θυσ.[2] 1018.

κακαποδομένος, μτχ., βλ. *κακαποδίδω*.

κακάρα η.

Από το ουσ. *κάκαρο* και την μεγεθ. κατάλ. *-α*. Η λ. και στο ιδίωμ. της Μαδύτου (Αθ. 29, 1917, ΛΑ 100).

Κεφάλι: *αν την εύρει την γαδάρα, να την κόψει την μυτάρα και να σπάσει την κακάρα* Συναξ. γυν. 832.

κακαρίζω. *καρκαρίζω*.

Για την ετυμ. βλ. Ανδρ., Λεξ. Ο παθητ. αόρ. *καρκαρήθη* (Αλεξ. 208) από μετρ. αν. Η λ. και σήμ.

1) (Προκ. για τη φωνή των ορνίθων) κακαρίζω: *κακαρίζει* (ενν. *η πέρδικα*) *δυνατά, κλαίει διά τα παιδιά-της* Φυσιολ. (Legr.) 703· *στον Φίλιππό 'ρθ' ορνίθι κ' εις την ποδιά-του γέννησε κ' ύστερα καρκαρήθη* Αλεξ. 208. **2**) Φλυαρώ: *Πορεύθητι γουν, ω θαυμαστέ, και μηδέν καρκαρίσεις· τον 'χθρόν και δημεγέρτην-μου τελείως ν' αφανίσεις* Κορων., Μπούας 86.

κακάσαρα ? Σπανός (Eideneier) Β 168.

Μήπως από το *αράς-αράς* (αιτ. πληθ. του ουσ. *αρά*)〉*άσαρας* (με αποβολή κατ' ανομοίωση του *αρ* και με κατοπινή σύνθεση με το επιθ. *κακός*) ή μήπως έχει σχέση με το *ασάρα* (η) του ΙΛ; Βλ. και Eideneier [Σπανός., Γλωσσ.].

κακαφόρεση η.

Από το *κακαφορούμαι*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Βλ. Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β′, λ. *κακαφόρεσι*).

Υπόνοια, υποψία: *αν είχε* (ενν. *η Αρετούσα*) *κακαφόρεσες, δίχως θεμέλιο ήσα* Ερωτόκρ. Ε′ 1203.

κακαφορούμαι· *κακοφορούμαι*.

Από το επίρρ. *κακά* και το αρχ. *υφορώμαι*. Η λ. στην Κρήτη (Βλ. Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β′).

Βάζω κακό με το μυαλό-μου: *κράτει τον κάβο θαρρετά και μη κακοφοράσαι* Κάτης 92.

κακεντρέχ(ε)ια η· *κακεντρεχ(ε)ία*, Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 54[28].

Το μτγν. ουσ. *κακεντρέχεια*. Η λ. και σήμ.

Μοχθηρία, επιδεξιότητα στο κακό: *Ω της κακεντρεχείας των σταυροφόρων και της αφοβίας της προς τον Θεόν* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. (Γριτσόπ.) 17[24]· *Το δ' αναιδέστατον εκείνο και αμφιπρόσωπον ανδράποδον...πάλαι μέν ταις οικείαις κακεντρεχείαις της οπωσούν ημάς κατά νουν διέστησε ζωής* αυτ. 9[25].

κακεργάτης ο, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 637, Ντελλαπ., Υπομν. 81.

Από το επιθ. *κακός* και το ουσ. *εργάτης*. Η λ. το 12. αι. (Βλ. Steph., Θησ.).

Αυτός που εργάζεται το κακό, κακοποιός: *αυτόν δέ τον παμμίαρον ανείλον κακεργάτην* Βίος Αλ. 5166· *Ως δ' έβλεψε τους δυσσεβείς εκείνους κακεργάτας* Σωσ. 31.

κακεύνουχος ο.

Από το επιθ. *κακός* και το ουσ. *ευνούχος*.

Κακός ευνούχος: *Ψεύδουνται οι κακεύνουχοι* Καλλίμ. 2294.

κακεύω, Χρον. Μορ. Η 4440.

Από το επιθ. *κακός* και την κατάλ. *-εύω*. Η λ. και σήμ.ιδιωμ. (Βλ. Παπαδ. Α., Λεξ.).

Εχθρεύομαι, μισώ: *εξεύρεις κι' άλλο, αφέντη-μου, το πόσα σε κακεύει ο βασιλέας της Ρωμανίας* αυτ. 3777· *Τον Κουρραδίνον έπιασαν, την κεφαλήν-του εκόψαν οκάποιοι* (έκδ. *κάποι*· διορθώσ.) *απ' την Ανάπολιν, όπου τον εκακεύαν* αυτ. 7077.

κακήν-κακού, επίρρ., Σουμμ., Ρεμπελ. 173.—Βλ. και *κακώς-κακού*.

Από τη συνεκφ. του θηλ. και του ουδ. του επιθ. *κακός*.

Με άσχημο τρόπο: *διά την λαιμαργίαν ετούτην επήγεν κακήν-κακού* αυτ. 167.

κακήν-κακώς, επίρρ.—Βλ. και *κακώς-κακού*.

Από τη συνεκφ. του θηλ. του επιθ. *κακός* και του επιρρ. *κακώς* (Ανδρ., Λεξ.). Για τη λ. βλ. και Shipp 293. Η λ. και σήμ.

Με άσχημο τρόπο, «όπως-όπως»: *να σαπηθεί όλη-του η σάρκα, να πάγει κακήν-κακώς* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 423· *λαβών τα φλωρία τα μέν έφθειρε κακήν-κακώς, τα δέ εχαρίσατο* Έκθ. χρον. 5^{4}.

κάκητα η, Χρον. Τόκκων 493, Φυσιολ. (Legr.) 308, Θησ. Ϛ' [3^{3}], Διήγ. Αλ. V 24, Αιτωλ., Μύθ. 2^{50}, 29^{2}, Ερωφ. Β' 342, Διγ. Ο 2774, Τζάνε, Κρ. πόλ. $572^{13,26}$.

Από το επιθ. *κακός* και την κατάλ. *-ητα* ή από το ουσ. *κακία* με επίδρ. των ουσ. σε *-ητα* (*όργητα, χάρητα*).

Οργή, θυμός· εχθρότητα: *από την τόσην κάκηταν άρχισε να ημεράται* Φαλιέρ., Ιστ. V 28· *Α σού 'χα θέλει κάκητα, δεν ήθελα προβάλει* Ριμ. κόρ. 626· *ήλθεν επάνω-μου με πολλήν κάκηταν θαρρώντας ότι να με νικήσει* Διγ. Άνδρ. 381^{17}· *του κυρού-σ' η όργητα κ' η κάκητα μερώνει* Ερωτόκρ. Ε' 101· *διά κάκητα πολλήν του τόπου των Γιαννίνων, ωσάν εχάλασεν αυτός, δεν είχεν τι να κάμει και ορέγετον ίνα ιδεί και άλλους χαλασμένους* Χρον. Τόκκων 3283.

κακηώρα η, Τριβ., Ταγιαπ. 268, Φορτουν. (Vinc.) Β' 454.

Από τη συνεκφ. *κακή ώρα*.

Κακή ώρα, ατυχία: *διακόσιους Μουσουλμάνους σαν εκείνους Καραμάνους, να τους κόψει για μιαν ώρα, να τους πέψει στην κακηώρα;* Τριβ., Ταγιαπ. 54· *χίλιες κακηώρες το ζιμιό να μη συναπαντήσει* Κατζ. Δ' 2.

κακία η, Διδ. Σολ. Ρ 125, Ιων. 213^{2}, Ασσίζ. 134^{29}, 386^{2}, Φλώρ. 449, Μαχ. 308^{28}, Θησ. Ι' [94^{5}], Έκθ. χρον. 71^{24}, Βεντράμ., Γυν. 93, Πεντ. Δευτ. XXXII 19, Αξαγ., Κάρολ. Ε' 1268, Ιστ. Βλαχ. 345, Ερωτόκρ. Β' 800, 1673· *κ α κ ι ά*, Βυζ. Ιλιάδ. 963, Ερωτόκρ. Α' 2064, Θυσ.^{2} 650.

Το αρχ. ουσ. *κακία*. Η λ. και σήμ.

1α) Πονηρία, μοχθηρία, κακεντρέχεια, φαυλότητα: *της εξαπάτης ο πατήρ, ο δράκων της κακίας* Διακρούσ. 108^{28}· *ταύτα ελάλησεν κάκει ο άρχων της κακίας, οποίος ήτον αφορμή κ' έβαλε και τους άλλους να δώσουν μαρτυριάν ψευδήν* Γεωργηλ., Βελ. 732· *δεν είχεν μέσα-του έχθραν, μόνε φιλίαν, μηδέ ο νους-του τό 'βαλεν να έχει ο Μπάστας κακίαν* Παλαμήδ., Βοηβ. 1238· *πιστότατοί γε στρατηγοί και με χωρίς κακίαν* Κορων., Μπούας 83· **β**) σκληρότητα, κακία: *Κ' είντα να πω να σώσουσι το ντρίττο της φιλιάς-μου και την κακιάν να διηγηθώ την τόσην της κυράς-μου;* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 640. **2α**) Οργή, θυμός: *ο γαρ βασιλεύς αυτός γαρ χολωθείς εν τη καρδίᾳ εδιέγειρεν κακία* Ερμον. Η 48· **β**) έχθρα, μίσος: *μην πιάνεις με τσι δούλους-σου τόση κακιά μεγάλη* Ερωτόκρ. Ε' 1468· *και γροίκησε πως έχουσι πολλήν κακία στην μέσην* Θησ. Ε' [824]· *Όσην αγάπην έδειχνεν πριν εις τον Βελισάρην τόσην κακίαν και οργανειάν εγύρισεν εις αύτον* Διήγ. Βελ. 328. **3α**) Ατιμία, ανηθικότητα: *επερίσσευε στον κόσμον η κακία κ' εγέμισαν οι άνθρωποι δόλον και πονηρία* Ιστ. Βλαχ. 2621· *Βλέπε από τότε μηχανάς και δόλους και κακίας* Προδρ. III 385· **β**) αλαζονεία, φιλοδοξία: *‹ο› δέ γε καίσαρ την αυτού ηκούσαντα κακίαν* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 341. **4**) Μνησικακία: *ο λίβελος της δείνα υπάρχει καθαρός, άνευ δόλου και κακίας* Ελλην. νόμ. 519^{20}· *για δεν φιλώ τα χείλη-σου, θαρρείς κακιάν-σου θέλω;* Ch. pop. 302. **5**) Κακή φήμη: *Κακίαν νά 'χουν κι' ου δύναμιν κι' ο Κύριος να τους πέψει την πλερωμήν στα έργα-τους* Κορων., Μπούας 152. **6**) Κακό, ζημία: *Ο δέ σοφιστής της κακίας εκείνης* Δούκ. 341^{10}· *εις την Σάντα Κλέραν να μείνει ώστη να παύσει η κακία* Μαχ. 246^{34}.

κακίζω, Καλλίμ. 2279, 2492, Λίβ. Ρ 2807, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 34, Χρον. Τόκκων 1261, 2364, Σφρ., Χρον. μ. 94^{21}, Θησ. Ε' [88^{2}], Η' [33^{4}], Πένθ. θαν.^{2} 220, Παΐσ., Ιστ. Σινά 1728, Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 26^{41}.

Το αρχ. *κακίζω*. Η λ. και σήμ.

Α' Μτβ. **1α**) Μέμφομαι, κατηγορώ, κατακρίνω: *Οι δύο μη με κακίσητε, μηδέν με εξορισθείτε* Λίβ. Esc. 342 (κριτ. υπ.)· *πάλιν σε κακίζουσιν, δεν θέλουν να σε δούσι* Κορων., Μπούας 152· *Έβαλε και συνήθεια βαρέα εις την χώραν, όπου εκάκιζαν πολλά οι άνθρωποι της χώρας* Χρον. Τόκκων 1213· **β**) εχθρεύομαι: *τους Αλβανίτας εκάκιζε κάν το ύστερον παντελώς εκάκωσε* Ηπειρ. 220^{19}. **2**) Δυσαρεστώ, εξοργίζω: *εμετεμελήθησαν πολλά διά το κακόν τό εποίησαν εις τον Παλαμήδην και διότι κακίσασι τον Αχιλλέα* Τρωικά 529^{6}. **3**) Κάνω κάπ. να είναι κακός: *ταύτα να σκευάσασι προς το να με κακίσουν, να με κινήσουν προς θυμόν* Καλλίμ. 2288. **Β'** Αμτβ. **1**) Οργίζομαι, κακιώνω, θυμώνω: *Ο βασιλεύς εκάκισεν πολλά και εθυμώθη* Πουλολ. Ζ 435· *πολλά μ' εφάνη βαρετόν κ' εκάκισε η καρδία-μου* Χρον. Μορ. Ρ 7663. **2**) Δυσανασχετώ: *Αν τύχει να κακίζουσιν τινές και να βαρούνται* Καλλίμ. 2283.

κάκισις η.

Το μτγν. ουσ. *κάκισις*.

Κακία, οργή: *είντα να πω να σώσουσι τα ντρίττα* (έκδ. *τρίτα*· διορθώσ.) *της φιλιάς-μου και την κάκισιν να διηγηθώ την τόσην της καρδιάς-μου;* Φαλιέρ., Ιστ. Α 640.

κακίστως, επίρρ., βλ. *κακώς*.

κακιώνομαι, Θησ. Δ' [55^{3}], Ζ' [125^{8}], Θ' [43^{8}], Ι' [70^{5}], Θρ. Κύπρ. Μ 38, 105, Κυπρ. ερωτ. 17^{10}, 103^{7}.

Από το ουσ. *κακία* και την κατάλ. *-ώνομαι*. Η λ. στο Du Cange και σήμ.

Οργίζομαι, θυμώνω, δυσαρεστούμαι: *πολλά 'τον εχθρεμένος με το Σκληρό και πλήσα κακιωμένος* Λεηλ. Παροικ. 552· *για το τι να κλαίγομε και να κακιώνομέστα στα τόσα τά μας έδωκεν για την πολυευσπλαχνιά-του...;* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 272·

Λέγει-τον: «Εις Αλέξανδρον εσύ 'σαι κακιωμένος και περισσά οργίζεσαι κ' είσαι ραθυμισμένος Αλεξ. 2405· *ω κακιωμένη της φιλιάς και φύσης, λοιπόν την ομορφιάν τείντα να ποίσεις;* Κυπρ. ερωτ. 47[7].

Η μτχ. παρκ. ως επίθ.=κακολόγος: *Εβραίους θέλει ν' ακλουθά μια κακιωμένη γλώσσα, να τόνε λέγει πάντα 'κεί πως τον Χριστόν σταυρώσαν* Τζάνε, Φυλλ. ψυχ. 327.

κακκάβιον το, Προδρ. III 294, Ορνεοσ. αγρ. 524[29]· *κ α κ κ ά β ι (ν),* Προδρ. III 101 (χφ. g) (κριτ. υπ.), 292, Ιατροσ. κώδ. χκε', Πεντ. Έξ. XVI 3, XXVII 3, XXX 18, 28, XXXI 9, XXXV 16, XL 7, Τζάνε, Κρ. πόλ. 258[7], 387[24].

Το αρχ. ουσ. *κακκάβιον*. Ο τ. τον 4. αι. (L-S, λ. *κακκάβιον*) και σήμ. ιδιωμ. (Βλ. Andr., Lex., λ. *κακκάβη* και Παπαδ. Α., Λεξ.).

Είδος χύτρας, καζάνι: *να χοχλάζουν ως θερμόν, να βράζουν ως το κακκάβιν* Λιβ. Ν 385· *Ομού ταύτα μίξας βάλε αυτά εις κακκάβιν καινούργιον* Ορνεοσ. αγρ. 533[23].

κακοανάβατος, επίθ.

Από τα επίθ. *κακός* και *αναβατός*.

Που δύσκολα τον ανεβαίνουν: *ως ένι κακοανάβατον, μη αποσταθείς φοβούμαι* Γλυκά, Στ. 193.

κακοανέβαστος, επίθ.

Από τα επίθ. *κακός* και *ανεβαστός*.

Που είναι δύσκολο να τον ανεβούν: *των ξενών κακοανέβαστη* (ενν. *η βαΐα*) Μορεζίν., Λόγ. 467.

κακοατυχημένος, επίθ.

Από το επίθ. *κακός* και τη μτχ. παρκ. του *ατυχώ*.

Κακότυχος, κακορίζικος: *το όνομά-τον λείωσον του κακοατυχημένου* Λόγ. παρηγ. O 656.

κακοβάνω.

Από το επίρρ. *κακά* και το *βάνω*. Η λ. και σήμ. στο κρητ. ιδίωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε', β' ημίτ.).

Βάζω κακό με το νού-μου, υποπτεύομαι ότι έγινε κ. κακό: *απέρασε το κολατσό κι' ακόμη δεν εφάνη· γιαύτος ο νούς-μου λογισμούς περίσσους κακοβάνει* Πανώρ. Β' 52.

κακοβουλεύομαι.

Το αρχ. *κακοβουλεύομαι*.

Σκέπτομαι άσχημα για κάπ., επιβουλεύομαι: *Ο μύθος λέγει: «όποιος κακοβουλεύετ' άλλον, στο ύστερον τον έρχεται πολλά κακόν μεγάλον»* Αιτωλ., Μύθ. 71[29].

κακοβουλή η.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *βουλή*.

Άσχημη σκέψη, πρόθεση, επιβουλή: *όσους κατεχόρτασεν κ' εγέμισεν ο Χρόνος εκ τω μυρίω κακοβουλών της κακοδυστυχίας* Λόγ. παρηγ. O 7.

κακοβουλία η, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 294, Σπαν. (Μαυρ.) P 209, Φλώρ. 584, Ιστ. πολιτ. 35[15].

Το μτγν. ουσ. *κακοβουλία*.

1) Κακή πρόθεση: *Φεύγε τους κολακεύοντας μετά κακοβουλίας* Σπαν. Β 302· *την υμών κακοβουλίαν και σκαιότητα παρελέγχοντα* Θεολ., Τζίρ. 357[7]. **2)** Κακή, άστοχη σκέψη: *κακοβουλίας ένεκεν τα των χριστιανών εις άκρον εσφάλησαν* Ψευδο-Σφρ. 222[19].

κακόβουλος, επίθ., Λόγ. παρηγ. L 6, Διγ. (Trapp.) Gr. 471, Λιβ. Sc. 1380, Πτωχολ. α 146, Διήγ. Αλ. G 281[39].

Το αρχ. επίθ. *κακόβουλος*. Η λ. και σήμ.

Που σκέπτεται ή θέλει το κακό: *να κολάζομαι ωσάν κακόβουλος* Διήγ. Αλ. G 281[38]· *Ως γαρ τις κακομήχανος, κακεντρεχής σκορπίος ή φάρμακον κακόβουλον, ελλεβορώδες πόμα* Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 99.

κακογεγραμμένος, μτχ., βλ. *κακογραμμένος*.

κακογένης, ο.

Από το επίθ. *κακός* και το *-γένης* (Βλ. Eideneier [Σπανός, σ. 296]).

Που δεν έχει (στην ουσία) γένι: *ο κακογένης σπανός* Σπανός (Eideneier) D 45.

κακογέρανος ο.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *γερανός*.

Κακός, άσχημος γερανός: *Ειπέ μοι, κακογέρανε, τι θέλεις εις τον γάμον...;* Πουλολ. Αθ. 63.

κακόγερος ο, Διγ. Z 3396, Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 127, Δεφ., Σωσ. 83, 128, 268, Διγ. Άνδρ. 388[33], Διγ. O 1535.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *γέρος*. Τ. *κακόγηρος* στα Αποφθ. πατέρ., P.G. 65, 164.

Κακός γέρος: *κείνοι ‹οι› δυο κακόγεροι εκρίναν την Σωσάνναν* Δεφ., Λόγ. 255.

κακογιάτρευτος, επίθ., βλ. *κακοϊάτρευτος*.

κακογλωσσιά η.

Το ουσ. *κακογλωσσία*, που απ. σε σχόλ. (L-S).

Κακολογία, κουτσομπολιό: *Κουμμέρκι σε κακογλωσσιές έχουσι να φανούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 143[23].

κακόγλωσσος, επίθ., Ερωφ. Αφ. 19, Σουμμ., Ρεμπελ. 170 δις, Φορτουν. (Vinc.) Αφ. 43.

Το αρχ. επίθ. *κακόγλωσσος* (L-S). Η λ. και σήμ.

Που έχει κακιά γλώσσα, κακολόγος, κουτσομπόλης: *εκείνους τους κακόγλωσσους, που ψέγουν ό,τι δούσι* Ερωτόκρ. Ε' 1537.

κακογνώθω· *κ α κ ο ν ώ θ ω.*

Από το επίρρ. *κακά* και το *γνώθω*.

Βάζω κακό με το νου-μου: *πάντοτες ημπορεί να κακονώσει κανείς και να αφοραθεί ότι διά την κακοπραξίαν-τους τον έθαψαν εκεί* Ασσίζ. 223[31]· *ο θείος-του εκακόνωσεν και είπεν-του να βλεπηθεί* Βουστρ. 431· *θωρώντα ο σιρ-Τιπάτ τον ρήγα πως δεν έδειξε φανόν*

διά να του δώσει το κάστρον, εκακόνωσεν λαλώντα: «Κάτις τον κωλεί!...» Μαχ. 564^{14}.

κακογνωμία η, Ιστ. Ηπείρ. IV^{11}, Ψευδο-Σφρ. 356^{8}, Σουμμ., Ρεμπελ. 192· *κ α κ ο γ ν ω μ ι ά,* Χρον. Τόκκων 3163, Γαδ. διήγ. 523, Σαχλ. Β' (Wagn.) P 56.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *γνώμη*. Η λ. τον 6. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Ο τ. και σήμ.

Κακή κρίση· παραξενιά, πείσμα: *Πονώντας ο πατέρας-μου διά την εξορίαν, πόβάλθηκα για να εβγώ διά κακογνωμίαν* Τριβ., Ρε 162.

κακόγνωμος, επίθ., Λόγ. παρηγ. O 84, 482, Καλλίμ. 1617, 1675, 2540, Ερωτοπ. 523, Λίβ. Esc. 4262, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 556, Χρον. Τόκκων 1192, 1302, 3595, Αιτωλ., Μύθ. 93^{1}, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 459, Σουμμ., Ρεμπελ. 173, 191, Αποκ. Θεοτ. II 133-4, Τζάνε, Κρ. πόλ. 457^{18}, 476^{23}, Τζάνε, Φυλλ. ψυχ. 399.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *γνώμη* Η λ. και σήμ.

Που έχει κακό χαρακτήρα, κακόβουλος, δύσκολος, δύστροπος: *Ότι είναιν άνθρωποι σκληροί,... κακόγνωμοι* Χρον. Τόκκων 1180· *Κακόγνωμοι γαρ εισίν οι τα τοιαύτα χρώματα έχοντες* Ορνεοσ. 577^{13}.

Το ουδ. ως ουσ.=**1**) Κακός χαρακτήρας, κακία: *δείχνουσι το κακόγνωμον και την προαίρεσίν-των* Σπαν. (Μαυρ.) P 389· *αφήσει η βασίλισσα εκείνη η Ευδοκία, και αφήσει τα κακόγνωμα και την αραθυμίαν* Χρον. Τόκκων 1267. **2**) Δυσμένεια: *της Τύχης το κακόγνωμον ου θέλεις αποφύγειν* Λόγ. παρηγ. L 101.

κακογνωμώ.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *γνώμη*.

Έχω άσχημη διάθεση απέναντι σε κάπ.: *Οι Λήμνιοι δὲ κακογνωμήσαντες κατά του αρχηγού αυτών Νικολάου πέμπουσι κρύφα τινάς των αρχόντων ζητήσαι παρά του τυράννου ένα των δούλων αυτού του ηγεμονεύειν την νήσον* Δούκ. 419^{27}.

κακογνώμων, επίθ., Βίος Αλ. 620, Λεξ. II 67.

Το μτγν. επίθ. *κακογνώμων*.

Δύσκολος, δύστροπος: *του τυφλού όσην φωτίαν και αν τον δείξεις δεν ξανοίγει, ουδὲ του κακογνώμονος ανθρώπου* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 463.

κακογρά και **κακόγραια** η, βλ. *κακογριά*.

κακόγραια η· *κ α κ ο γ ρ ά,* Γαδ. διήγ. 267· *κ α κ ο γ ρ ί α.*

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *γραία*. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Κακή γριά, δύστροπη, ραδιούργα: *να ιδείς, κακόγραια άτυχη, το τι να σου ποιήσω!* Πουλολ. Ζ 42· *Η ρήγισσα ορμηνεύεται από μιαν κακογρία* Ευγέν. Πρόλ. 103.

κακογραμμένος, μτχ. επίθ., Περί ξεν. Α 11, 202· *κ α κ ο γ ε γ ρ α μ μ έ ν ο ς.*

Από το επίρρ. *κακά* και τη μτχ. παρκ. του *γράφω*.

1) Κακότυχος, άτυχος, κακορίζικος, κακόμοιρος: *Άλλα πάλιν να σας ειπώ διά τους κακογραμμένους* Περί ξεν. Α 155. **2**) Που είναι κακογραμμένος: *Λοιπό 'λαχε και η ύρετο κ' είχε το εναντίο απ' όλα όσα είπαμε και να ειπώ το ποίο· σφαλτό και αδιόρθωτο και κακογεγραμμένο* Αλεξ. Επίλ. 9.

κακογροίκητος, επίθ.

Από το επίρρ. *κακά* και το *γροικώ*.

Ακατανόητος: *μ' αυτούνα τα σφαλτά-σου τα κακογροίκητ' από σε* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [120].

κακογροικούμαι.

Από το επίρρ. *κακά* και το *αγροικώ*.

Δύσκολα κατανοούμαι: *Οϊμέ, Μοντάνο, οϊμένα, εσύ 'σουνε με ταύτην* (ενν. *την θυγατέρα*) *εις τόσα σφαλτή-σου* (έκδ. *ασφαλτή-σου*· διορθώσ., βλ. ά. *άσφαλτος III*) *και κακογροικημένη* (έκδ. *καταγροικημένη*· διορθώσ., βλ. και ά. *καταγροικούμαι*) *απόκριση τσ' εικόνας* Πιστ. βοσκ. V 2, 18.

κακογυρισμένος, επίθ.

Από το επίρρ. *κακά* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *γυρίζω*.

Καμπούρης (Βλ. Ξανθ., B-NJ 5, 1927, 354-5): *να ορχάται* (ενν. *η καμήλα*), *να πηδά ως κακογυρισμένη* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 86.

κακόδαιμος, επίθ., βλ. *κακοδαίμων*.

κακοδαίμων, επίθ.· *κ α κ ό δ α ι μ ο ς.*

Το αρχ. επίθ. *κακοδαίμων*.

1) Άθλιος: *τύχης μανικόν, της κακοδαίμου μοίρας!* Βέλθ. 36. **2**) Πονηρό πνεύμα, κακός δαίμονας: *ουκ έστιν από Θεού, αλλά και ανάπλασμα εστί διανοίας αυτού του κακοδαίμονος* Ψευδο-Σφρ. 512^{4}.

κακοδιαρμίστρα η.

Από το επίθ. *κακός* και το *διαρμίζω* (Βλ. Τσοπ., Κρητολ. 8, 1979, 74, και Χατζιδ., Αθ. 24, 1912, 12).

Κακή νοικοκυρά: *γυναίκα μια είχα ζηλιαρά πολλά, κακοδιαρμίστρα στο σπίτι* Στάθ. (Martini) Γ' 380.

κακοδιαταμένος, μτχ. επίθ.

Από το επίθ. *κακός* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *διατάσσω*.

Που είναι άσχημα συμβουλευμένος, κακοσυμβουλευμένος: *Αλήθεια, μα θα σύρνεσαι σε μια μερά, καημένε, σαν έρθει αυτή η σμπουρατσό, ζο, κακοδιαταμένε* Φορτουν. (Vinc.) Α' 277.

κακοδικώ, Προδρ. II G 108, Ασσίζ. 34^{5-6}, 68^{18}, Διγ. (Trapp) Gr. 1587, 2387, Διγ. (Trapp) Esc. 28, 320, 356, 856, 1595, Φλώρ. 1338, Μαχ. 426^{25}, Βυζ. Ιλιάδ. 297, 384.

Από το επίρρ. *κακώς* και το *διοικώ*>*δικώ*. Τ. *κακαδικώ* στα Δημ. άσμ. δ', 89 (Πβ. και Σακ., Κυπρ. Β' 565 καθώς και Λουκά, Γλωσσάρ. 176).

Βλάπτω, κάνω κακό: *Κυρ-ήλιε, τι μας έποικες και εκακοδίκησές-μας;* Διγ. (Trapp) Esc. 89· *καλέ, αν σε νοήσει ο κύρης-μου, να σε κακοδικήσει, και να αποθάνεις δι' εμέ, ω της παρανομίας* Διγ. (Trapp) Gr. 1393· *Αγάπην επιζήτησον, τον δέ πόλεμον άφες, ο Ρωμαίος δεινός εστί, μη σε κακοδικήσει* Διγ. (Trapp) Gr. 160.

κακόδοντος, επίθ.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *δόντι*.

Που έχει άσχημα δόντια: *Δυόδοντε, κακόδοντε, σαλέ, σπιθαμογένη* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 326· *Ούτως και συ, κακόδοντε, κοπροαναθρεμμένε* αυτ. 425.

κακόδοξος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *κακόδοξος*.

Αλλόθρησκος· αιρετικός: *Τούτο και μόνο δύναται τον μετατρέψαι πάντας κακοδόξους και ασεβείς και αλλοφύλους άνδρας* Αξαγ., Κάρολ. Ε' 640.

κακοδυστύχημαν το.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *δυστύχημαν*.

Μεγάλη δυστυχία: *το κακοδυστύχημαν της σης απανθρωπίας* Καλλίμ. 2366.

κακοδυστυχία η, Λόγ. παρηγ. Ο 312.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *δυστυχία*.

Πολλή δυστυχία, ατυχία φοβερή: *όσους κατεχόρτασεν κ' εγέμισεν ο Χρόνος εκ τω μυρίω κακοβουλών της κακοδυστυχίας* αυτ. 7.

κακοεντύλικτος, επίθ.

Από το επίρρ. *κακά* και το *εντυλίσσω*.

Τυλιγμένος με άσχημο τρόπο, κακοδιπλωμένος: *Αν ου 'γερθείς εις το γοργόν να επάρεις τας ποδέας-σου αυτάς τας κακοεντύλικτας* Πουλολ. (Τσαβαρή) 38.

κακοεντυλίσσομαι.

Από το επίρρ. *κακά* και το *εντυλίσσω*.

Τυλίγομαι με άσχημο τρόπο, κακοδιπλώνομαι: *να επάρεις τας ποδέας-σου, αυτάς τας κακοεντετυλιγμένας* Πουλολ. (Τσαβαρή) 38 (κριτ. υπ.).

κακοεργία η, Ασσίζ. 143^{31}, 181^{25-6}, 199^{31}, 216^{21}, 219^{6-7}, 282^{28}, 349^{4}, 358^{8}, 403^{24}, 421^{10}, 466^{5}.

Το αρχ. ουσ. *κακοεργία*. Η λ. και σήμ. στο κυπριακό ιδίωμ. (Andr., Lex.).

Αδίκημα· κακούργημα· άνομη πράξη: *Εάν γένηται ότι είς άνθρωπος εκαταμπλέξαν-τον εις κλεψίαν ή ετέρας άλλας κακοεργίας* αυτ. 194^{29}· *μετά ταύτα επιάσαν-τον εις εκείνην την κακοεργίαν* αυτ. 86^{5}· *αν ιδούν και αγνωρίσουν ότι εκείνος ο νεκρός ήτον πνιμένος ή σφαμένος,...με μαρτυρίαν να αγνωρίσουν την αλήθειαν εκείνης της κακοεργίας* αυτ. 224^{8}· *οπού τοιούτην αντροπήν και τοιούτην κακοεργίαν του έβαλεν απάνω-του* αυτ. 445^{24-5}.

κακοευχαριστώ· *κακοφχαριστώ*.

Από το επίρρ. *κακώς* και το *ευχαριστώ*.

Δυσαρεστώ: *μην ημπορώντας το λοιπόν να γένει, διά να μην τους κακοφχαριστήσουν και εκείνους, διότι το έργος ετούτο δεν έγινε άλλη φορά...με δεξιόν τρόπον να διορθώσουν την υπόθεσιν* Σουμμ., Ρεμπελ. 162.

κακόηθος, επίθ.

Από το επίθ. *κακοήθης*.

Άθλιος, ελεεινός: *ο κακόηθος δε φάρυγξ εξερεύγεται γουν μάχας* Ερμον. Θ 87.

κακοθαλασσιά η.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *θάλασσα*.

Φουρτουνιασμένη θάλασσα: *Με λίγη κακοθαλασσιά χάνουνται κι' απολούνται* Τζάνε, Κρ. πόλ. 401^{20}.

κακοθανατίζω, Λιβ. Esc. 3370, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2010, Χούμνου, Κοσμογ. 1159, Σκλάβ. 24, 28, Αιτωλ., Μύθ. 1^{14}, Ερωτόκρ. Α' 762, Γ' 924, Θυσ.^{2} 72, 135, 364, Ευγέν. 913, Πρόλ. άγν. κωμ. 24.—Βλ. και ά. *κακοθανατώ*.

Από το *κακοθανατώ* κατά τα ρ. σε *-ίζω*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β').

1) (Αμτβ.) βρίσκω άσχημο θάνατο: *μην το γροικήσ' η μάννα-μου και κακοθανατίσει* Θυσ.^{2} 892· *Εσύ με κάνεις γλήγορα να κακοθανατίσω* Ευγέν. 486. **2**) (Μτβ.) προκαλώ σε κάπ. άσχημο θάνατο: *το κορμί, οπού ζητάς να κακοθανατίσεις* Θυσ.^{2} 410· *να πιάσουν και τον κοντοσταύλην να τον βάλουν εις το χέριν-τους να τους κακοθανατίσουν* Μαχ. 398^{16}. —Βλ. και ά. *κακοθανατώ*.

κακοθανατώ.

Από το επίθ. *κακοθάνατος*.

Προκαλώ άσχημο θάνατο: *χύνεις και αρπάζεις-τα και κακοθανατείς-τα* (ενν. *τα πουλίτσια*) Πουλολ. 391.-Βλ. και ά. *κακοθανατίζω*.

κακοθελής ο.

Από το *κακοθέλω*. Η λ. τον 4. αι. (L-S).

Που θέλει το κακό κάπ.: *είδα μικρούς και ανέβησαν κ' εγίνησαν ρηγάδες* (παραλ. 2 στ.), *ξένους από τα σπίτια-τους και από τα γονικά-τους και αλλότριοι και κακοθελείς νά 'χουν τα πράματά-τους* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 204.

κακοθέλησις η.

Από το *κακοθέλω*.

Κακή θέληση: *να σμιχτούν να κάψουσι και να σας αφανίσουν για νά 'ν' περίσσα η φταίσις κ' η κακοθέλησίς-σου* Φαλιέρ., Θρ. 136.

κακοθελητής ο, Πανώρ. Β' 397· πληθ. *κακοθελητάδες* οι, Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 450, Ερωτοπ. 635.

Από το *κακοθέλω*. Η λ. στο Somav. και σήμ. στο κρητικό ιδίωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β').

Που θέλει το κακό κάπ., κακόβουλος: *'νούς κακοθελητή πολλά εμέ και του παιδιού-μου* Ερωφ. Δ' 694· *ου ψεύγω τον υβρίζοντα, τον κακοθελητήν-μου* Λιβ. Ν 1006.

κακοθελήτρα η.

Από το *κακοθέλω*. Η λ. στο Somav. (λ. *κακοθελήτρια*).

Που θέλει το κακό κάπ.: *Πώς είναι μπορεζάμενο στ' αρχιά-του να γυρίσει και μια κακοθελήτρα-του ίσα-σου ν' αγαπήσει;* Πανώρ. Ε' 172.

κακόθελος, επίθ.

Από το επίθ. *κακοθελής*.

Που θέλει το κακό κάπ.: *Μαθούσα ταύτα η γυνή αυτού η κακόθελος* Σπανός (Eideneier) D 651· *όλους θωρώ κακόθελους* (έκδ. *κακοθελούς*· διορθώσ.) *και όλους χολικεμένους* Φαλιέρ., Θρ. 23.

κακοθελώ.

Από το ουδ. του επιθ. *κακός* και το *θέλω*. Η λ. και σήμ. στο κρητικό ιδίωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β'). Στον 6. αι. απ. *κακοθέλω* (L-S).

Θέλω το κακό κάπ.: *Α σώζει καμωμένα ποτέ-του τίβοτας κακό, πε-το, να ζεις, κ' εμένα να του κακοθελώ κ' εγώ σαν και την εμαυτή-σου* Πανώρ. Γ' 65.

κακοθεώρητος, επίθ.· *κακοθώρετος*, Πουλολ. (Τσαβαρή) ΑΖ 27· *κακοθώρητος*.

Από το επίρρ. *κακά* και το *θεωρώ*. Ο τ. από το επίρρ. *κακά* και το *θωρώ*.

Που έχει άσχημη όψη, άσχημος: *Αγκινάρα και Μελιτσάνα η ακανθόραχος και κακοθεώρητος* Πωρικ. V 62· *προς τον σμυρίλιον ήρξατο λέγειν τοιούτους λόγους: «Σμυρίλε, κακοθώ‹ρητε›, άτυχε, καπνισμένε»* Πουλολ. Ζ 342.

κακοθώρετος και **κακοθώρητος,** επίθ., βλ. *κακοθεώρητος*.

κακόθωρος, επίθ.

Από το επίρρ. *κακά* και το *θωρώ*.

Άσχημος: *ιδού εφτά δαμάλιδες άλλες ανέβαιναν καταπόδου-τες, φτωχές και κακόθωρες πολλά και εύκαιρες του κρεάς* Πεντ. Γέν. XLI 19· *πικρόφωνε, κακόθωρε, μυριατυχισμένη* Πουλολ. 427.

κακοϊάτρευτος, επίθ.

Από το επίθ. *κακός* και το *ιατρεύω*.

Που γιατρεύεται δύσκολα: *ο Λέων είχεν μίαν αρρωστίαν πολλά κακοϊάτρευτον* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 393.

κακοκαρδίζω, Σπαν. Α 535, 576, Σπαν. Β 274, Σπαν. (Ζώρ.) V 62, 129, Διδ. Σολ. Ρ 51, 63, Αναγν., Στ. πολιτ. 5, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 287, Θησ. Ε' [5^4], Ι' [34^1], Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 298, Σαχλ. Ν 327, Κυπρ. ερωτ. 119^{24}, 129^{28}, Ερωφ. Α' 102, Γ' 97, Ερωτόκρ. Ε' 1252.

Από το επίθ. *κακόκαρδος*. Η λ. και σήμ.

Α' (Μτβ.) λυπώ, δυσαρεστώ κάπ.: *μην το βουληθείς ποτέ να τον κακοκαρδίσεις* Ερωτόκρ. Γ' 1639· *Τι σε φελά, κυράτσα-μου, να με κακοκαρδίζεις;* Ερωτοπ. 18· *μη δικαστείς και θλίψεις-τον, μη τον κακοκαρδίσεις* Σπαν. Α 565. **Β'** (Αμτβ.) λυπούμαι, στενοχωρούμαι: *Ο Πόθος δεν μ' αφήννει να κακοκαρδίσω* Κυπρ. ερωτ. 102^4· *μη βλασφημήσεις τίποτε, μηδέ κακοκαρδίσεις* Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 292.

Η μτχ. *κακοκαρδισμένος* ως επίθ.=λυπημένος, δυσαρεστημένος: *για κείνο είν' η μάννα-σου σαν κακοκαρδισμένη* Θυσ.² 521.—Βλ. και ά. *κακοκαρδώ*.

κακοκαρδισά η, βλ. *κακοκαρδισιά*.

κακοκαρδισιά η· *κακοκαρδισά*.

Από το *κακοκαρδίζω*.

Στενοχώρια, δυσαρέσκεια: *Δόξες και βασιλειές λοιπό και θησαυροί, από μένα μόνο για κακοκαρδισές στον κόσμο γνωρισμένα* Ροδολ. (Μανούσ.) Δ' [34].

κακόκαρδος, επίθ., Μαχ. 244^{15}.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *καρδία*. Η λ. στο Somav. και στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Στενοχωρημένος, λυπημένος, με άσχημη διάθεση: *και πολλής αντροπής εστράφησαν κακόκαρδοι εις την Λευκωσίαν* αυτ. 444^{27}.

κακοκαρδώ, Χούμνου, Κοσμογ. 1635.

Από το επίθ. *κακόκαρδος*. Η λ. και σήμ. στο κρητικό ιδίωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε', β' ημίτ., λ. *κακοκαρδίζω*).

Λυπούμαι, στενοχωριέμαι: *Κερά-μου, μην κακοκαρδείς, επά 'ναι το παιδί-σου* Θυσ.² 315· *αυτός τσ' επαρηγόρησεν να μην κακοκαρδούσι* Χούμνου, Κοσμογ. 1685.—Βλ. και ά. *κακοκαρδίζω*.

κακόκαρπος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *κακόκαρπος* (Lampe, Lex.).

Που δίνει κακό καρπό: *Πρώτης αρχής εγέννησεν τον Κάιν τον ζηλιάρη, ωσάν δενδρόν κακόκαρπον και ρίζα και κλωνάρι* Χούμνου, Κοσμογ. 160.

κακοκερδαίνω.

Από το επίρρ. *κακά* και το *κερδαίνω*.

Κερδίζω με άσχημο τρόπο: *Υιέ-μου, και αν έχασες πρόσκαιρον γαρ τι πράγμα, βλέπε, και ίνα μη θλιβείς και ίνα κακοκερδέσεις* Σπαν. (Ζώρ.) V 148.

κακόκλεφτος, επίθ.

Από το επίρρ. *κακά* και το *κλέβω*.

Που δύσκολα κλέβεται: *ο καρπός-της κακόκλεφτος από τους άλλοτρίους* Μορεζίν., Λόγ. 467.

κακοκρισία η.

Το μτγν. ουσ. *κακοκρισία*.

Κακή κρίση: *Τας δε των νομίμων συνοικεσίων διαζεύξεις και τας μετέπειτα κακοκρισίας* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 26^{53-4}.

κακόλιτρα η.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *λίτρα*.

Παλιόλιτρα (χλευαστικά): *εδά θα πηαίνω να 'ρχομαι στο σπίτι-του ολημέρα να βγάλω δυο κακόλιτρες οχ τη δική-του χέρα* Κατζ. Γ' 290.

κακολογία η.

Το αρχ. ουσ. *κακολογία*.

Συκοφαντία: *ο έρως γαρ ατιμασθείς κακολογίας φέρει* Διγ. Ζ 794.

κακολογιάζω.

Από το επίρρ. κακά και το λογιάζω. Η λ. στο Βλάχ. και στο Somav.

Βάζω κακό με το νου-μου: *Θυγατέρα-μου, άφης και μη σπουδάζεις, ο ξένος νά 'ρθει 'πά για 'δά και μη κακολογιάζεις* Ερωτόκρ. Ε' 608.

κακόλογος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *κακολόγος*.

Που λέει άσχημα λόγια για κάπ.: *γλώσσα κακόλογος ποτέ αλήθεια να μιλήσει δεν ημπορεί στον κόσμο-μας, όσο καιρό και α ζήσει* Ζήν. Δ' 232.

κακολογώ, Διγ. Α 841, Ανακάλ. 50, Μαχ. 486[33], Ιστ. Βλαχ. 2163, Χριστ. διδασκ. 320.

Το αρχ. *κακολογέω*. Η λ. και σήμ.

Λέω άσχημα λόγια, βρίζω: *ουδένα δεν κακολογώ, ουδέ και κατακρίνω* Τζάνε, Κρ. πόλ. 197[18].

κακομαγικός, επίθ.

Από τα επίθ. *κακός* και *μαγικός*.

Που έχει σχέση με κακές μαγείες: *γράμμασι κακομαγικοίς και λόγοις μαντευμάτων* Καλλίμ. 1207.

κακόμαγος, επίθ., Λίβ. Esc. 548, 2675, 3923, Λίβ. Ν 339, 2364, 2665.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *μάγος*.

Που κάνει άσχημα μάγια: *Αρχή της υποθέσεως της κακομάγου γραίας* Καλλίμ. 1065.

κακομάζαλος, επίθ., Πουλολ. Αθ. 212, Γαδ. διήγ. 8, Σπανός (Eideneier) D 822.

Κατά Χατζιδ. (ΛΑ 6, 1923, 4) από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *μάζαλη*. Βλ. και Πάγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β' και Πιλαβάκη (Κυπρ. Γρ. 21, 1956, 87).

Κακόμοιρος, δυστυχισμένος, ατημέλητος: *Οι πάντες, κακομάζαλε, το κρέας-σου δεν τρώσιν* Πουλολ. Αθ. 51· *για να γροικήσω και την γραν, αυτήν την κακομοίραν, αυτήν την κακομάζαλην, κατακαημένην χήραν* Γαδ. διήγ. 290· *έτυχεν εις αυθέντη πτωχόν και κακομάζαλον, κακά δυστυχισμένον* Συναξ. γαδ. 3.

κακομάζωχτος, επίθ.

Από το επίθ. *κακός* και το ρηματ. επίθ. *μαζωχτός*.

Που μαζεύεται δύσκολα: *αν ουκ ηγέρθης το γουργόν να επάρεις τας ποδεάς-σου, αυτάς τας κακομάζωχτας κ' επάρεις να υπαγαίνεις, τώρα να ιδείς και πλεότερον το τι σε θέλω κάμει* Πουλολ. (Wagn., Carm.) 180[37].

κακομελετώ.

Από το επίρρ. *κακά* και το *μελετώ*. Η λ. και σήμ.

Σχεδιάζω κ. κακό: *Αν πρώτ' απέ τον μισεμόν κι' απέ τον χωρισμόν-σου ζωή-μου να τελείωνε η κακομελετούσα* Θησ. Γ' [77[6]]· *έμορφο και αγγελικόν πρόσωπον έχ' η κόρη, αλήθεια για την μοίραν-της την κακομελετούσαν* αυτ. Δ' [35[6]].

κακομηχάνημα(ν) το.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *μηχάνημα*.

Πονηριά, τέχνασμα, πλεκτάνη: *το κακομηχάνημαν της πονηράς δουλίδος* Καλλίμ. 2200· *ο σινισκάλκος ο δεινός*... (παραλ. 1 στ.) *εσκεύασεν το φάρμακον διά κακοβουλίας και κακομηχανήματος ως προς τον βασιλέαν* Φλώρ. 585.

κακομήχανος, επίθ., Προδρ. IV 242, Καλλίμ. 1304, 2362, Βίος Αλ. 52.

Το αρχ. επίθ. *κακομήχανος*.

Που έχει πονηρούς σκοπούς, δόλιος: *ο δε όφις ο κακομήχανος τι ποιεί;* Φυσιολ. 343[19]· *δαίμονα κακομήχανον, ψυχόλεθρον στοιχείον* Καλλίμ. 2586· *την κακομήχανον αυτήν την μεγαλομαστόραν* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 1061.

Το ουδ. ως ουσ. *κακομήχανον* το=πλεκτάνη: *της γραυς το κακομήχανον σκόπησον να θαυμάσεις* Καλλίμ. 1251.

κακομηχάνωτος, επίθ.

Από το επίθ. *κακός* και το *μηχανώ*.

Που μεταχειρίζεται πονηρά τεχνάσματα: *την κακομηχάνωτον, την μιαιφονοτάτην, τάχα την δεξιώσεται την γραυν την δαιμονώδην* Καλλίμ. 1300.

κακομοίραγος ο.

Από το επίρρ. *κακά* και το *μοιράζω*.

Κακόμοιρος, άτυχος: *εγώ 'μαι, κακομοίραγε, απάνω εις τον κόσμον* Περί ξεν. V 199.

κακομοίρασμα το.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *μοίρασμα*.

Άσχημο πεπρωμένο: *Έλεγα, πάντως έφυγα το κακομοιρασμά-σου* (ενν. *η Τύχη*) Καλλίμ. 2365· *πάλιν επικλώθει-με* (ενν. *η Τύχη*) *το κακομοίρασμά-μου* αυτ. 704.

κακομοιρασμένος, μτχ., βλ. *κακομοιριάζω*.

κακομοίρης-ρα, επίθ., Γαδ. διήγ. 289, Συναξ. γυν. 668, 1035, 1066, Χρον. σουλτ. 94[1], Ερωφ. Ε' 537, 653, Ερωτόκρ. Δ' 722, Θυσ.[2] 201, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 49, Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' [442], Δ' [347], Σουμμ., Παστ. φιδ. Γ' [1224], Δ' [388, 844, 1307], Λίμπον. 454, Φορτουν. (Vinc.) Α' 101, Β' 368, Τζάνε, Κρ. πόλ. 433[3], Πικατ. 546, κ.α.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *μοίρα*. Η λ. και σήμ.

1) Που έχει άσχημη μοίρα, δυστυχισμένος, καημένος: *Αντρειεύγετ' όσον το μπορεί ογιά τον κακομοίρη* Ερωτόκρ. Γ' 981· *Ω θυγατέρα-μου γλυκειά, μα κακομοίρα πλήσια* Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [179]. **2**) «Καημένος» (με συμπάθεια): *την κακομοίρα-μου τιμήν η δόλια να φυλάξω* Ροδολ. (Μανούσ.) Δ' [112]· *Επέρασε απού την ζωήν ετούτη ο κακομοίρης* Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' [374].

κακομοιριά η, Πανώρ. Γ' 283, Ε' 210, Ερωφ. Α' 132, Β' 94, 277, Γ' 60, Δ' 94, 148, Ιντ. δ' 60, 120, Φαλλίδ. 83, Κατά «ζουράρη» 42, Ερωτόκρ. Β' 41, Θυσ.[2] 690, Ροδολ. Α' [135], Ε' [212], Σουμμ., Παστ. φιδ. Β' [942], Δ' [520, 990, 1095, 1256], Ε' [1535, 1689], Λεηλ. Παροιχ. 288, Τζάνε, Κρ. πόλ. 486[24], 511[6].

Το ουσ. *κακομοιρία*, που απ. σε σχόλ. (L-S). Η λ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Andr., Lex.) και σήμ.

Δυστυχία, κακομοιριά: *αν είναι και φανερωθεί κι' ο ρήγας να το μάθει, κακομοιριές το σπίτι-σας έχει πολλές να πάθει* Ερωτόκρ. Α' 2032· *'ς τούτη-τοη την κακομοιριά, παρηγοριά-τοη νά 'σαι* Ερωφ. Δ' 94.

κακομοιριάζω, μτχ. *κακομοιρασμένος,* Βέλθ. 130, Αναχάλ. 20, 35, Φορτουν. (Vinc.) Ε' 27· *κακομοιριασμένος,* Περὶ ξεν. Α 82, Πιστ. βοσκ. III 6, 178, Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [615], Δ' [1231], Ε' [826], Τζάνε, Κρ. πόλ. 380^2.

Από το επίθ. *κακόμοιρος*. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *κακομοιργιάζω*) και στο Somav. Η μτχ. *κακομοιριασμένος* και σήμ.

I (Ενεργ.) κάνω κάπ. δυστυχισμένο: *Διώξε-τσ' αυτούς τσι λογισμούς μη σε κακομοιριάσου* Ερωτόκρ. Α' 361. **II** (Μέσ.) γίνομαι κακομοίρης, δυστυχισμένος: *Πόσες πτωχές εκακομοιριαστήκα, ξεχωριστά 'πού τσ' άνδρες που πιαστήκα* Λεηλ. Παροικ. 633.

Οι μτχ. ως επίθ.=κακόμοιρος, δυστυχισμένος: *Ω τυφλωμένε αληθινά και κακομοιριασμένε* Σουμμ., Παστ. φιδ. Γ' [1121]· *η δυστυχής, η ελεεινή και κακομοιρασμένη* Βέλθ. 1170.

κακομοιριασμένος, μτχ., βλ. *κακομοιριάζω.*

κακόμοιρος, επίθ., Πουλολ. Ζ 107, Περὶ ξεν. Α 11, 215, 335, Λιβ. Sc. 2749, Λιβ. Esc. 3906, 3920, Αιτωλ., Μυθ. 71^{18}, 130^9, Πανώρ. Β' 250 (χφ. D) (κριτ. υπ.), 560, 572 (χφ. N) (κριτ. υπ.), Ε' 212, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 62, Διήγ. ωραιότ. 542, Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [379], Γ' [543], Ε' [1265], Λίμπον. 222, Φορτουν. (Vinc.) Α' 271, 320, Ε' 376· *κακόμορος,* Λιβ. P 2494.

Το μτγν. επίθ. *κακόμοιρος*. Ο τ. *κακόμορος* τον 5. αι. (L-S). Η λ. και σήμ.

Που έχει κακή μοίρα, άτυχος, δυστυχισμένος: *διατί έγινα κακόμοιρος και αναποδογραμμένος* Περὶ ξεν. Α 226· *τα μάτια του κακόμοιρου του Γύπαρη χυμένα* Πανώρ. Ε' 212· *Ω κύρη-μου κακόμοιρε κι' αδέρφια-μου καημένα* Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 153.

κακόμορος, επίθ., βλ. *κακόμοιρος.*

κακομουζάκωτος ο.

Από το επίθ. *κακός* και το *μουζακώνω*‹*μουζάκιον*. Για την ετυμολ. βλ. Τσαβαρή [Πουλολ. σ. 288].

Που φορεί άσχημα, άκομψα δερμάτινα παπούτσια, παρασάνταλος (Βλ. Τσαβαρή [Πουλολ. σ. 289]): *πάντως κακομουζάκωτε τα κρέη-σου ου τρώγουν* Πουλολ. (Τσαβαρή) 48.

κακομούσουδος, επίθ.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *μουσούδι* (Eideneier [Σπανός, σ. 297]). Η λ. και σήμ. στο κρητικό ιδίωμ. (Βλ. Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β').

Που έχει άσχημο μουσούδι, πρόσωπο: *ο κακογένης σπανός, ο μεγάλος τραγέλαφος, ο και κακομούσουδος* Σπανός (Eideneier) D 47.

κακομούσουρος, επίθ., Σπανός (Eideneier) Α 12, 17, Πουλολ. (Τσαβαρή) 109, 379, 427.

Από το επίθ. *κακομούσουδος* με επίδραση του επιθ. *μυσερός* (Βλ. Eideneier [Σπανός σ. 297]).

Που έχει άσχημο μουσούδι, πρόσωπο: *Ω παράσημε τριγένη, αγριότραγε, σπανούριε και κακομούσουρε* Σπανός (Eideneier) Α 297· *ειπέ-με, κακομούσουρε, τι είν' τά λέγεις, λούπη;* Πουλολ. (Τσαβαρή) 378.

κακομούστακος, επίθ.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *μουστάκι.*

Που έχει άσχημο μουστάκι: *Σπανός ο τράγος σήμερον και κακομούστακος την γενειάδαν εκτένιζεν* Σπανός (Eideneier) Α 338.

κακομυριοκατάδαρτος, επίθ.

Από τα επίθ. *κακός* και **μυριοκατάδαρτος*.

Πολυχτυπημένος: *κακομυριοκατάδαρτος από την Δυστυχίαν* Λόγ. παρηγ. L 78.

κακομύτης, επίθ.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *μύτη*.

Που έχει άσχημη μύτη: *η περιστέρα γύρισε και λέγει προς εκείνον: «Αράπη και Σαρακηνέ, μαυρέα, κακομύτη* Πουλολ. (Τσαβαρή) ΑΖ 9.

κακόν το, Χρον. Μορ. P 1245, Φλώρ. 502, Απολλών. (Wagn.) 20, 713, Κυπρ. ερωτ. 92^{22}, Ερωτόκρ. Α' 1927, Β' 30, 872, Γ' 106, 120, Τζάνε, Κρ. πόλ. 543^{20}, Ερωφ. Β' 93, κ.π.α.

Το ουδ. του επιθ. *κακός*.

1α) Κακή πράξη, κακή ενέργεια: *κακό ποτέ-μου δεν έκαμα* Πανώρ. Ε' 20· *όποιοι εκάμαν το κακό, πιάνει και τους φουρκίζει* (ενν. *ο Αλέξανδρος*) Αλεξ. 670· *με του καιρού τ' αλλάματα, π' αναπαημό δεν έχου, μα στο καλό κ' εις το κακό περιπατούν και τρέχου* Ερωτόκρ. Α' 4· *αυτόν συμμέτοχον εις το κακόν εποίκες* Κομν., Διδασκ. Δ' 353· **β**) παρανομία: *ουδέ οι κριτάδες να ποίσουν δίκαιον απ' όλα τα κακά οπού γίνονται εις την χώραν* Ασσίζ. 222^3· **2**) Αμαρτία: *ο άρχων του κακού αναθεματισμένος* Αχέλ. 1270· *ο εχθρός πειράζει-με, πάντοτε απατά-μου, διά να ζημιώσει την ψυχήν με τα πολλά κακά-μου. Ελέησον, συγχώρησον, Κύριε, οίκτειρόν-με* Δαρκές, Προσκυν. 244· *Προ πάντων τα αμαρτήματα και τα κακά ν' αφήσουν* Πένθ. θαν.² 403· *Ειπέ-του τα λαβώματα και δείξε τες πληγές-σου, εξαγορεύσου τα κακά κ' ειπέ τες αμαρτιές-σου* Πένθ. θαν.² 452· **3**) (Πληθ.) κακές συνήθειες: *ως φαίνει, αν έχει φρόνησιν, ν' αφήσει τα κακά-της* (ενν. *η γυναίκα*) Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1673· *εις τα φυσικά των γυναικών πρέπει-με να λαλήσω και εις τα κακά-τους τα πολλά μέρος διά να διαλύσω* Συναξ. γυν. 180· **4**) Ατυχία, κακοτυχία: *προφητεύει διατ' εμάς το πως κακό μας μέλλει* Βεντράμ., Φιλ. 194· *πριν να πεθάνω μην ερθούν πολλά κακά και βρούμε* Βεντράμ., Φιλ. 198. **Φρ. 1**) *Συντυχαίνω, λέγω, μιλώ, κλπ., κακό*=κακολογώ, βρίζω: *δεν ημπορούμε να συντύχομε προς εσέν κακό ή καλό* Πεντ. Γέν. XXIV 50· *Απής αρέσει-τσ', ήθελα να πορπατώ να κλαίγω κι' αντίδικα τση μοίρας-μου χίλια κακά να λέγω* Πανώρ. Α' 182· *να μη μιλεί κακό για με και να μηδέ με βρίζει* Πανώρ. Ε' 2· **2α**) *Πηγαίνω εις το χειρότερον και το κακόν*=χειροτερεύω, εξελίσσομαι άσχημα: *Αλλά ο πόλεμος ποσώς ποτέ δεν ανασαίνει, μόνον εις το χειρότερον και το κακόν πηγαίνει* Διακρούσ. 84^{26}· **β**) *παγαίνω τού κακού*=ξεπέφτω: *εις την καντζελαρία τον εβάλανε με το μέσο των Φράγκων διά να μη πάγει του κακού, ως εις την καντζελαρία της Ζάκυνθος φαίνεται η αυτή-του ρετεντζιό* Σουμμ., Ρεμπελ. 172· **3α**) *μου φαίνεται κ. κακό*=μου κάνει κ. κακή εντύπωση: *Ηκούσας τούτο ο βασιλεύς, αυτός ο Παλαιολόγος, μεγάλως εβαρύνθηκεν, πολλά κακό του εφάνη* Χρον. Μορ. P 3071· **β**) *μου φαίνεται κακόν...*=μου κακοφαίνεται...: *μηδέν σου φανεί, νεώτερε, κακόν, διατί σε ονειδίσαμεν οψές* Διγ. (Esc.) 435· έκφρ. *με το κακόν (μου)*=με (προσωπικό) πόνο, τιμωρία: *πεθυμώ με το κακόν-μου ν' άφτουν τα λαμπρά σ' εμέναν και γιατί έρκουνται 'πού σέναν* Κυπρ. ερωτ. 124^{13}· *διά καλόν διά κακόν*=για κάθε ενδεχόμενο: *διά καλόν διά κακόν να είναι εις βοήθεια* (ενν. *οι στρατιώτες*) Παλαμήδ., Βοηβ. 601.

κακονοικοκύρης ο.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *νοικοκύρης*.

Κακός νοικοκύρης: *άτυχε, κακορίζικε και κακονοικοκύρη* Σαχλ., Αφήγ. 164.

κακονυκτίζω.

Από το επιρρ. *κακά* και το ουσ. *νύκτα* κατά τα ρ. σε *-ίζω*. Η λ. στο Somav. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *κακονυχτίζω*).

Περνώ άσχημα τη νύχτα: *Αλίμονον εις τά 'παθα και αλί στά θέλω πάθει και αλί στά κακονύκτισα και διάφορον δεν είδα* Ch. pop. 457.

κακονώθω, βλ. *κακογνώθω*.

κακοπαθαίνω. Διήγ. Αλ. V 40, Παλαμήδ., Βοηβ. 1002.

Από το *κακοπαθώ*. Η λ. στο ποντιακό ιδίωμ (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *κακοπαθάνω*) και σήμ.

Ταλαιπωρούμαι, βασανίζομαι, υποφέρω: *πολλά κακοπαθαίνουσιν, πέφτουν εις δυστυχίαν* Αιτωλ., Μύθ. 1^{24}.—Βλ. και ά. *κακοπαθώ*.

κακοπάθεια η, Καλλίμ. 1674, Βέλθ. 1266, Λιβ. P 2315, Λιβ. Sc. 2268, 2273, Λιβ. Esc. 3209, Ναθαναήλ Μπέρτου Ομιλίαι XIV 48, Σφρ., Χρον. μ. 48^{25}, Φαλιέρ., Θρ. 16, Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi 69, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 451, Βακτ. αρχιερ. 132· *κ α κ ο π α θ ε ί α,* Κορων., Μπούας 72.

Το αρχ. ουσ. *κακοπάθεια*.

1α) Κακουχία, ταλαιπωρία, δυστυχία: *Παρέλαβε το της Πάτρας πολίχνιον λιμού αιτία και άλλης κακοπαθείας των ένδον αυτού* Ψευδο-Σφρ. 298^{33}· *Ευθύς του ρηγός έγραψε πάσας ανδραγαθίας του θαυμαστού Μερκούριου και τας κακοπαθείας* Κορων., Μπούας 62· *είδα την κακοπάθειαν-του και συνεπόνεσά-τον* Λιβ. P 922· *αναθυμώντας την πρωτύτερήν-του καλοπαθείαν εις την κακοπαθείαν αποὺ ευρίσκετον* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 438· *της κακοπάθειας μοναχά ήμουνα σύντροφός-σου* Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [47]· **β**) κακομεταχείρηση: *διά το βάρος της κακοπαθείας ουδέν δέχονται εύκολα την μάθησιν* Σοφιαν., Παιδαγ. 113. **2**) Καταπίεση, απροθυμία: *κάλλιον έχει το 'λιγόν και μετά προθυμίας παρά μυριάδας χρήματα μετά κακοπαθείας* Σπαν. B 480.

κακοπαθημένος, μτχ., βλ. *κακοπαθώ*.

κακοπάθησις η.

Από τον αόρ. του *κακοπαθαίνω*.

Κακουχία, ταλαιπωρία: *πονώ και κλαίω για νά'ν' πολλή κ' η κακοπάθησίς-σου* Φαλιέρ., Θρ. 194.

κακοπαθίζω.

Από το *κακοπαθώ*.

Δυστυχώ, υποφέρω, θλίβομαι: *Αϊλίμονον, θωρώντα-σε το πως κακοπαθίζεις* Φαλιέρ., Θρ. 35.

κακοπάθιον το.

Από το *κακοπαθώ*. Η λ. και σημ.

Δυστύχημα, κακό: *τι κακοπάθιον έπαθες και υπέστης εις τον κόσμον* Λιβ. Esc. 3453· *τι κακοπάθιον έπαθες και τι έν' τό περιτρέχεις;* Λιβ. N 3071.

κακοπαθισμένος, μτχ., βλ. *κακοπαθώ*.

κακοπαθώ, Λόγ. παρηγ. L 3, Καλλίμ. 2033, 2390, Περί ξεν. A 442, Λιβ. P 845, 2564, Λιβ. Sc. 1036, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 18, Μαχ. 26^{16}, Αλεξ. 1746, Φαλιέρ., Θρ. 366, Αλφ. 14^{2}, Πανώρ. Γ' 490, Διγ. 'Ανδρ. 333^{3}, κ.α.· αόρ. *ε κ α κ ο π ά θ η σ α,* Βέλθ. 15, Λιβ. P 2502, Λιβ. Sc. 1776, 1818, 2361, Λιβ. Esc. 1502, 2201, 2934, 2979, 3027, 4008, Λιβ. N 1517, 2620, 3832, Χρον. Τόκκων 36, 1335, Αλεξ. 2635, κ.α.· μτχ. παθητ. παρκ. *κ α κ ο π α θ η μ έ ν ο ς,* Κορων., Μπούας 67, Τριβ., Ρε 230· *κ α κ ο π α θ ι σ μ έ ν ο ς,* Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [256].—Βλ. και ά. *κακοπαθαίνω*.

Το αρχ. *κακοπαθέω*. Η λ. και σήμ.

(Αμτβ.) ταλαιπωρούμαι, βασανίζομαι, υποφέρω, δυστυχώ, υποβάλλομαι σε δοκιμασία: *ας ιδούμεν εκείνους τους οσίους πόσον εκακοπάθησαν* Διήγ. πανωφ. 61· *καλοί διά τον πόλεμον κ' οι άλλοι πληγωμένοι πολύ 'σανε αδύνατοι και κακοπαθημένοι* Αχέλ. 1945· *γυναίκα πολλού καιρού κακοπαθισμένη, οπού σε εμάραναν οι άνδρες* Σπανός (Eideneier) A 233· *τους μέν να ποίσει να ευτυχούν, να μη κακοπαθήσουν* Λόγ. παρηγ. L 300· *ολίγας ημέρας νηστεύει και κακοπαθεί* Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι II 16· *'Εφερε και τους γέροντας πού 'ν' κακοπαθημένοι κ' εις του πολέμου την στρατιά είναι διαρμηνεμένοι* Αλεξ. 477. Μτβ. **1**) Υπομένω, ανέχομαι: *όλον τον κόσμον έτρεχα, τον ήλιο εκακοπάθουν* Λιβ. P 2572. **2**) Υποφέρω, περνώ βάσανα: *πολλά είν' τά εκακοπάθησε διά πόθον εις τον κόσμον* Λιβ. P 1434· *αφηγησάμην-σε του φίλου-μου τους πόνους, όσους εκακοπάθησεν μόνος-του και μετά-με* Λιβ. Sc. 3250· *πόσα εκακοπάθησεν ώστε να την κερδέσει* Λιβ. Esc. 3930.

κακοπανδρεμένος, μτχ., βλ. *κακοπαντρεμένος*.

κακοπαντρεμένος, μτχ. επίθ.· *κ α κ ο π α ν δ ρ ε μ έ ν ο ς,* Περί γέρ. 178.

Από το *κακοπαντρεύομαι*. Η λ. στο Βλάχ. και το Somav.

Που ατύχησε στο γάμο, που πήρε ανάξιο σύζυγο: *Βλέπω-σε πτωχήν και κακοστολισμένην, ταπεινωμένην, ελεεινήν και κακοπαντρεμένην* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2029.

κακοπάτητος, επίθ.

Από το επιρρ. *κακά* και το ρηματ. επίθ. *πατητός*.

Δυσκολοβάδιστος, τραχύς: *Γραμπούσα κακοπάτητη, τώρα σε καθαρίζου, τες πέτρες κι' όλα τα βουνά και τα τειχιά-σου κτίζου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 566^{23}.

κακοπερπατάρης ο.

Από το επιρρ. *κακά*, το *περπατώ* και την κατάλ. *-άρης*.

Αυτός που περπατά άσχημα: *εσύ 'σαι καμηλόραχος ‹και› κακοπερπατάρης* Πουλολ. 65.

κακοπέφτω.

Από το επιρρ. *κακά* και το *πέφτω*.

1) Πέφτω σε δυστυχία: *Ποτέ δεν εκακόπεσε, ποτέ δεν επλανέθη, από τα αμαρτήματα ελεύθερος ευρέθη* Ιστ. Βλαχ. 1365· *ο Θεός...δεν αφήνει τους δίκαιους να κακοπέσουν* Σουμμ., Ρεμπελ. 185. **2**) Κάνω κακό γάμο: *Αφέντη στρατηγέ, δώσ'-μας-την την ευχή-σου, γιατί δεν εκακόπεσεν μαζί-μου το παιδί-σου* Διγ. O 1976. **3**) Αποτυχαι-

νω, πέφτω έξω στους υπολογισμούς-μου: *Χτυπούσι τσι παλάμες-τως, για θάμασμα το λέσι, εγούγια-του σ' έτοιες δουλειές όποιος κι' αν κακοπέσει* Ερωτόκρ. Β' 2158· *Εκείνος δέ φοβούμενος μήπως το νοήσουν και κακοπέσει...ομοσέν-την όρκους φρικτούς* Διγ. Ἀνδρ. 367[1]. **4**) Ἔρχομαι σε αντίθεση, σε διένεξη με κάπ.: *ήβλεπε πως όλοι την επροσέχασι και όλοι την αγαπούσασι, αυτός δεν εποκότα να της βαρεί... να μην κακοπέσει με τους άλλους όλους* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 418.

κακοπικραίνομαι.

Από το επίρρ. *κακά* και το *πικραίνομαι.*

Πικραίνομαι πολύ, θλίβομαι: *γέμει-του η τύχη πικρασμούς χιλίους, βαρημένους και εκ τά 'γανάκτησεν πικρά κ' εκ τά κακοπικράνθη* Λόγ. παρηγ. L 464.

κακοπίστευτος, επιθ.

Από το επίρρ. *κακά* και το ρηματ. επιθ. *πιστευτός.*

Δυσκολοπίστευτος, αμφισβητούμενος: *μεγάλον μυστήριον οπού δεν το εχώριεν ο νους του αιθρώπου και ήτονε κακοπίστευτον* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 453.

κακοπιστία η.

Το μτγν. ουσ. *κακοπιστία* (Steph., Θῆσ.). Η λ. και σήμ.

Ἔλλειψη εμπιστοσύνης, δολιότητα: *Ἡν δέ τις ψευδαββάς ονόματι Σέργιος διὰ κακοπιστίαν εκ της Κωνσταντινουπόλεως εξόριστος* Ψευδο-Σφρ. 436[36].

κακόπιστος, επιθ.

Από το ουσ. *κακοπιστία.* Η λ. τον 4. αι. (Steph., Θησ.).

Μη έμπιστος, δόλιος: *Λόγοι τούς είπεν ο κακόπιστος τον κράλην* Παρασπ., Βάρν. C τίτλ. μετά στ. 358.

κακόπλαστος, επιθ.

Το μτγν. επιθ. *κακόπλαστος.*

Κακοφτιαγμένος, άσχημος, δύσμορφος: *γυναίκα μια είχα ζηλιαρά πολλά, κακοδιαρμίστρα στο σπίτι και κακόπλαστη, δίμουρη και μεθύστρα* Στάθ. (Martini) Γ' 380· *χαλκού, σιδήρου μούζωμα, κακόπλαστον τσουκάλιν* Απολλών. 478.

κακοπόδαρος, επιθ., Κατζ. Α' 230, Β' 408, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 64.

Από το επιθ. *κακός* και το ουσ. *ποδάρι.* Η λ. στο Meursius και το Du Cange.

Δυστυχής, άθλιος: *Ω γέρο κακορίζικε, λωλὲ και ξεπεσμένε, κακόβιε, κακοπόδαρε και κακομοιριασμένε* Κατζ. Ε' 28.

κακοποιός, επιθ., Ασσίζ. 74[15], 473[26], Δούκ. 261[7].

Το αρχ. επιθ. *κακοποιός.* Η λ. και σήμ.

Α' Επιθ. **1**) Που κάνει κακό, επιβλαβής, επίβουλος: *εκάμανε πρώτον καπετάνιον τον Πέτρο Κλάδο, κακοποιόν άνθρωπον* Χρον. σουλτ. 94[19]· *ίδιον δούκαν έστησαν αυτούς τε να ορίζει, άπαντας δέ κακοποιούς 'κ την χώραν να ξορίζει* Κορων., Μπούας 73. **2**) Ανήθικος: *Υιέ-μου, μη ρίψεις πόθον-σου εις κακοποιόν γυναίκα* Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 407· *ως μαθητευθείσα παρά κακοποιών ανδρών ταύτα προβάλλεται* Ελλην. νόμ. 559[10]. **Β'** (Ουσ.) εγκληματίας: *όσες κουντουνάντζες τές εποίκεν τους κακοποιούς, κλέπτες, φονιάδες και έτερους* Μαχ. 506[27-8].

Το ουδ. ως ουσ.=πονηρία, επιβουλία, κακία: *ει δέ και φίλοι ου γίνονται διά το κακοποιόν...,* Σπαν. (Λάμπρ.) Va 390.

κακοποιώ, Ασσίζ. 162[27], 185[16], 212[9], 276[3], 315[31], 335[30], 414[14], Βίος Αλ. 5043, Χρον. Τόκκων 2601, Φυσιολ. (Zur.) XXXIII 2[11].

Το αρχ. *κακοποιέω.* Η λ. και σήμ.

Α' Μτβ. **1**) Κάνω κακό σε κάπ., βλάπτω: *θεωρείτε, βέλτιστοι, μην την κακοποιήσει* (ενν. *την αδελφή*) Διγ. Ζ 726. **2**) Εκτελώ κάνοντας κακό: *εκείνος ουδέν ένι παντός κρατημένος να κακοποιήσει τούτο το στοίχημαν, αν ουδέν θελήσει να το ποιήσει* Ασσίζ. 335[20]. **Β'** (Αμτβ.) κάνω κακό, κακουργώ: *Περί εκείνου του ανθρώπου απού εστοιχημάτισεν με έτερον άνθρωπον να κακοποιήσει και ουδέν το πολομά* Ασσίζ. 256[29].

κακόποτος, επιθ.

Από το επίρρ. *κακά* και το *πίνω.*

Που πίνεται δύσκολα: *το νερόν είναι πολλά γλυφόν και κακόποτον* Μαχ. 38[25].

κακοπραγία η.

Το αρχ. ουσ. *κακοπραγία.*

1) Κακή πράξη: *ξετρέχει πάντα, και ποιεί πάσαν κακοπραγίαν* (ενν. *ο Φράντζας*) Κορων., Μπούας 41. **2**) (Μεταφ.) κακή πρόθεση: *Φεύγε τους κολακεύοντας από κακοπραγίας, αγάπα δέ τους λέγοντας ορθά, ακολακεύτως* Σπαν. Α 308.

κακοπραγμονώ.

Το μτγν. *κακοπραγμονέω.*

Κάνω κακό: *Θεός εστίν εκδικητής στους* (έκδ. τους· διορθώσ.) *πανουργούντας πάντας* (παραλ. 1 στ.) *και την αντίδοσιν διδούς τους κακοπραγμονούντας* Ελλην. νόμ. 515[20].

κακόπραγος, επιθ.

Από το επιθ. *κακοπραγής,* που απ. στον Ησύχ. (L-S).

Κακότυχος, άμοιρος: *ως δούλην, ως κακόπραγην ξένων να την πουλήσεις* (ενν. *την Πλάτζια-Φλώρα*) Φλώρ. 1085.

κακοπραθεία η.

Από το *κακοπράττω.*

Κακή πράξη, κακή ενέργεια: *Εάν γένηται ότι είς σκλάβος ή μία σκλάβα να την κλέψουν,..να μηδέν ένι κανείς τοιούτως απότορμος να χώσει ή να λάβει εκείνην την κακοπραθείαν, αμέ να το ποίσει νώσιν του αυ[θέν]τη-του απού την έχασεν* Ασσίζ. 152[10].

κακοπραξία η, Ασσίζ. 107[22], 147[16], 156[19], 174[11], 194[31], 216[21], 224[1].

Το μτγν. ουσ. *κακοπραξία* (Steph., Θησ.).

Κακή πράξη, κακούργημα: *να τον εξορίσου έξω της χώρας εκείνης οπού εποίησεν αυτήν την κακοπραξίαν* αυτ. 347[22]· *το κείμενον ορίζει και η ασσίζα ότι ένι κρατημένος να έχει το μερτικόν-του απέ την τιμωρίαν εκείνης της κακοπραξίας* αυτ. 169[21].

κακοπράσσω.

Από το επίρρ. *κακά* και το *πράττω.*

Κακουργώ: *οι κακούργοι άνθρωποι εντέχουνται να αποθάνουν απέ κακόν θάνατον,*

άσχημον, καθάπερ εκείνοι οπού ένι συνηθισμένοι να κακοπράσσουν Ασσίζ. 468^{10}.

κακοπροαιρεσία *η*.

Από το επιθ. *κακός* και το ουσ. *προαίρεσις*.

Κλίση, προτίμηση προς το κακό, την ατυχία: *ήκουσες τας ανάγκας-μου, τάς εποινηλατήθην, της ειμαρμένης-μου έμαθες την κακοπροαιρεσίαν* Λιβ. Sc. 2261.

κακόρεξος, επίθ.

Από το επιθ. *κακός* και το ουσ. *όρεξη*. Η λ. σε ιδιώμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε' β' ημίτ.).

(Μεταφ.) που δεν έχει διάθεση, απρόθυμος: *Μ' ένα μεγάλο βασιλιό, κρίνω, καλό δεν πηαίνει κακόρεξη να σμίξομε κόρη και χαδεμένη* Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' [16].

κακοριζικιά *η*, Θησ. Ι' [79^{3}], Αλφ. (Μπουμπ.) II 37, Πανώρ. Β' 32, 444, Δ' 231, Ερωφ. Α' 574, Γ' 222, Ερωτόκρ. Γ' 788, Δ' 1087, Ευγέν. 681, Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 68, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 56, Ροδολ. Πρόλ. Μελλ. [45], Α' [715], Β' [214, 391], Ροδολ. (Μανούσ.) Δ' [40], Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [924], Ε' [197], Λεηλ. Παροικ. 244.

Από το επιθ. *κακορίζικος*. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *κακοροιζικιά*).

1) Κακοτυχία, ατυχία, γρουσουζιά, δυστυχία: *μόνο μια παρηγοριά μου 'πόμεινε μεγάλη πως 'ς τούτα όλα μ' εφέρασι του Ρώκριτου τα κάλλη* (παραλ. 1 στ.) *κ' είναι μεγάλο γιατρικό στην κακοριζικιά-μου* Ερωτόκρ. Δ' 646· *Στον γάμον τούτ' ολπίζουσι τέλος καλόν να δώσει κι' από την κακοριζικιά να μας ελευθερώσει* Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [626]· *Για τους χωριάτες έτυχε κ' εγίνηκε κ' εστάθη εκείν' η κακοριζικιά, να πέσουνε σε πάθη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 422^{19}. **2**) (Μεταφ.) κακούργημα: *άλλες κακοριζικιές, οπού ο νούς-μου φρίσσει, να τα ειπεί δεν ημπορεί κ' εγγράφως να τ' αφήσει* Διακρούσ. 98^{21}· *Εφτάξαν πρώτοι εδεκεί στην χώραν και σιμώνει κ' έλεγε κακοριζικιές εγίνηκαν και φόνοι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 247^{16}.

κακορίζικος, επιθ., Λόγ. παρηγ. L 357, Πουλολ. (Τσαβαρή) ΑΖ 15, 20, 46, Γαδ. διήγ. 6, Συναξ. γυν. 475, Σαχλ., Αφήγ. 164, Αιτωλ., Βοηβ. 251, Κυπρ. ερωτ. 75^{18}, 110^{1}, Πανώρ. Α' 31, 344, Β' 63, 373, Γ' 459, Δ' 150, Ε' 203, Ερωφ. Β' 71, 227, Γ' 318, Δ' 19, 244, Ε' 126, Διγ. 'Ανδρ. 327^{28}, 369^{20}, Ερωτόκρ. Α' 327, 1513, Γ' 559, 1757, Θυσ.^{2} 69, 201, Στάθ. (Martini) Β' 140, Γ' 129, 404, 547, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 127, Δ' 60, 131, Ροδολ. (Μανούσ.) Δ' [95], Αποκ. Θεοτ. II 54, Σουμμ., Παστ. φιδ. Γ' [120], Δ' [820], Ε' [433], Φορτουν. (Vinc.) Β' 227, Γ' 54, Ιντ. δ' 187, Ζήν. Ε' 100, Διακρούσ. 111^{25}, 114^{16}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 208^{21}, 237^{27}, κ.π.α.

Από το επιθ. *κακός* και το ουσ. *ριζικό* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

1α) Κακότυχος, άτυχος, δυστυχής: *Τα πάθη-μου δεν ήμαθες, μ' απής τα θες γροικήσει, περίσσα κακορίζικο με θες ονοματίσει* Στάθ. (Martini) Γ' 284· *Φανέρωσέ-μου την αιτιάν, ποιά 'ναι και πώς παγαίνει και πώς ο κακορίζικος ετούτος αποθαίνει* Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [506]· *ο κακορίζικος γονής, αν είναι και 'γαπά-το, με τα πολλά-τους μαγικά κάνουσι και μισά-το* Ευγέν. 181· *Ζωή-μου κακορίζικη, πολλά βασανισμένη* Ερωτόκρ. Α' 429· *Δίκιο δεν έχεις, φίλε-μου, καθώς θωρώ, να λέγεις, πως είσαι κακορίζικος κι' ωσάν εμέ να κλαίγεις* Πανώρ. Α' 156· **β**) κακομοίρης, άθλιος, ελεεινός: *πάντα κακορίζικος είσαι και ξεσκισμένος κ' είναι ντροπή να μ' ακλουθάς, σαν είσαι κακιωμένος* Στάθ. (Martini) Α' 183· *εμέναν εκατέκρινες, είμαι Μεσοθυνιάτης, οκάποιας κακορίζικης καπήλισσας κοπέλιν* Πουλολ. (Τσαβαρή) 305· *Εγώ γαρ είμαι ήλιος, το φέγγος, η βουβάλα, εσείς δέ κακορίζικα ως νύκτα και ως άστρα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 576· *Μά την αλήθειαν την καλήν, θέλω* (ενν. *ο γερανός*) *να σε υβρίσω· και πάλιν, κακορίζικε, θέλω να σε ονειδίσω* Πουλολ. (Τσαβαρή) 87· **γ**) άθλιος (από ηθική άποψη): *Λωλός και κακορίζικος είν' όποιος τη ζωή-του γλυτώσει από τον θάνατον και χάσει την ψυχή-του* Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 67· *δε θαρρώ σ' όλη την οικουμένη τέχνη να βρίσκεται κιαμιά πλιότερα κοπιασμένη, δύσκολη, κακορίζικη σαν τούτη τη δική-μας* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 241. **2α**) Δύστροπος, ανάποδος: *επήρεν την ταταραν-της και πα να τες διατάξει· λέγει-τες: «κακορίζικες, ο Θεός να σας πατάξει»* Σαχλ., Αφήγ. 686· *Βουβάλι κακορίζικο και άγροικο απ' τα μουντάνια* Φορτουν. (Vinc.) Β' 43· *Ο νους ο κακορίζικος οπού σε συβουλεύει ύστερον θέλει κλαύσει γαρ απ' ό,τι σε συνέβη* Θησ. Ε' [60^{7}]· **β**) κακός, καταραμένος: *ποντίκιν κακορίζικον από την κακοτύχην* Πουλολ. (Τσαβαρή) 213· *Ω πλούτος κακορίζικο, και πώς να σε αρνηθούμεν· να σε έχομεν και ουδέποτε εσένα να θωρούμεν* Διήγ. ωραιότ. 729. **3**) Μάταιος: *ω κακοριζικότατες ελπίδες των ανθρώπω!* Ερωφ. Β' 430.

κακορωμιός ο, Μαρκάδ. 598.

Από το επιθ. *κακός* και το ουσ. *Ρωμιός*.

Κακός, μοχθηρός Ρωμιός: *γοργά να στείλετε ανθρώπους να τους πιάσουν και αυτούς τους κακορωμιούς περίσσια να ντροπιάσουν* αυτ. 528.

κακός, επιθ., Προδρ. III 232, Ασσίζ. 153^{6}, Διγ. Α 2161, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 192, Μαχ. 356^{19}, Βουστρ. 520, Πεντ. Γέν. XLIV 4, Κυπρ. ερωτ. 51^{3}, 92^{22}, Ερωφ. Β' 93, Δ' 142, 766, Ε' 19, 279, Πανώρ. Γ' 70, 216, Δ' 154, Διγ. 'Ανδρ. 366^{19}, 368^{33}, 400^{5}, Ερωτόκρ. Α' 186, 1193, 1261, Γ' 146, Θυσ.^{2} 187, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 126, Τζάνε, Κρ. πόλ. 285^{20}, 362^{12}, κ.π.α.· παραθ. *κ α κ ό τ ε ρ ο ς*, Λιβ. Sc. 867· *κ α κ ι σ τ ό τ α τ ο ς*, Βίος Αλ. 4013· *χ ε ι ρ ό τ ε ρ ο ς*, Χρον. Τόκκων 2090.

Το αρχ. επιθ. *κακός*.

1) 'Ασχημος: *αρχή κακή πολλές φορές εις το κακό τελειώνει και διά το τέλος το κακό και η αρχή κακά αποσώνει* Λίμπον. 214· *οι κακούργοι άνθρωποι εντέχονται να αποθάνουν απέ κακόν θάνατον άσχημον* Ασσίζ. 468^{9}· *Περί τους αρσενοκοίτας και πάντας άλλους κακούς ανθρώπους και γυναικών να θανατωθούν απού κακού θανάτου* Ασσίζ. 216^{3}· *γίνεται κακός καιρός και τσακίζεται το πλοίον και χάνουνται τα πάντα* Ασσίζ. 298^{19}· *Μεγάλο πράγμα ο κακός καιρός να μην σκολάζει* Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 13· *Πώς είναι μπορεζάμενο για λόγου-μου να δώσει τέλος κακό γείς άγγουρος με παιδωμή-του τόση;* Πανώρ. Ε' 92. **2**) Ευτελής: *ρούχον να φορεί κακόν, πλέον εμπαλωμένον* Σαχλ., Αφήγ. 409. **3α**) Κακεντρεχής, κακόβουλος, που έχει κακές διαθέσεις, κακοπροαίρετος: *Αδέρφι-μου, με τσι κακούς κ' εγώ κακοσυνεύγω* Ερωτόκρ. Β' 1681· *μαίνεταί-σε ως κακός, γυρεύει την ζημιάν-σου* Διδ. Σολ. Ρ 117· *να πάθει ως επίβουλος και ως κακός αντάρτης* Κομν., Διδασκ. Δ 96· *Εχθρός δεν είναι μπορετό το δίκιο να κοιτάξει, ούτε τη γνώμη την κακή εις το καλό ν' αλλάξει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 535^{10}· *εγώ την τύχην-μου και την της τύχης μάχην και τον της τύχης πόλεμον και την κακίστην γνώμην από πολλών εγνώρισα* Καλλίμ. 750· *άνθρωπος ουδέν δύνεται να τους το αλλάξει εκείνο τά έχουσιν* (ενν. *οι γυναίκες*) *εις τα γνωμικά και εις την κακήν-τους φύση* Συναξ. γυν. 195· (προκ. για άνεμο) αντίξοος: *άν ποτε κατήντιζε καράβι ή άλλο ξύλο από σκληριάς ή από κακούς ανέμους, εκεί σημάδιν άφηνεν* Θησ. (Foll.) Ι 13· **β**) άνομος, παράνομος, άδικος: *αφήκεν τον κακόν νόμον διά τον καλόν* Ασσίζ. 196^{6}· *εντέχεται να τον αφήσουν διά εκείνην την διαθήκην την κακήν, τήν εποίκεν* Ασσίζ. 396^{6}· γ) ανάξιος: *εσηκωθήκαν καμιά εκατοστή καλοί κακοί απ' αυτούς*

Σουμμ., Ρεμπελ. 164[20]· Πως εσυντροφιάστηκε μ' άντρα κακό δηγάται Πανώρ. Β' 27· να σκοτώσει έτερον άνθρωπον ή μίαν γυναίκαν διά αγάπην ή διά δόσια ή διά άλλον τίποτες ή τίποτες άλλον κακόν κακής πράξης Ασσίζ. 86[3]· **δ**) ανέντιμος, ανήθικος, αισχρός: έν' κακού τσουλούκου σπέρμα και κακής τσερβέλας τέκνον Πτωχολ. P 255· έχεις τον δρόμον τον κακόν εύκολα να τον τρέχεις Λόγ. παρηγ. O 263· μιας γυναικός και εκείνη είναι μαυλίστρια ή κακή γυναίκα Ασσίζ. 74[20]· να ορέγεται την τιμίαν αυτήν γυναίκαν εις κακήν όρεξιν Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 412[82]· ως πλανηθείσα παρ' αυτού κακίσταις γοητείαις Βίος Αλ. 682· την κακήν-τους όρεξιν, οπόχουν εις τα μεθύσια-τους Συναξ. γυν. 473· φανερώνει τα κρυφά και τους κακούς κολάζει Κομν., Διδασκ. Δ 69· ήτον ο Ερ πρωτόκοκος του Ιούδα κακός εις τα μάτια του Κύριου και εθανάτωσέ-τον ο Κύριος Πεντ. Γέν. XXXVIII 7· **ε**) ασεβής, αμαρτωλός: διατί δεν δύνουνται ν' αντισταθούν τους Γενουβήσους, τους κακούς χριστιανούς, τα έργα του διαβόλου Μαχ. 528[35]. **4**) ·Άγριος, εχθρικός: κατά των ευγενεστάτων κακήν χείρα κινεί Ηπειρ. 217[3]· ο φθόνος, το κακόν θηριόν, στέρησέν-του τα μάτια Γεωργηλ., Βελ. 13· Απήτις το κακό θεριό, τ' ώριο πουλίν εφάνη Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 63· ήρθαν κακά σκυλιά ωσάν πνιγάροι Βοσκοπ. 327· (πρόκ. για πέλαγος) φουρτουνιασμένος: ηύραν το πέλαγος κακόν, ουδέν είχεν λιμιώνα Χρον. Μορ. H 1680. **5**) (Προκ. για τόπο, οδό, κλπ.) άξενος, αφιλόξενος, δύσβατος: εις εκείνους τους κακούς και σκληρούς τόπους Δωρ. Μον. XXXI· εις άγριαν στράταν και κακήν, λιθοπετροστρωμένην Λόγ. παρηγ. L 50· έσωσαν εις τας κακάς τας κλεισούρας Διγ. ·Ανδρ. 334[29]· (προκ. για τον ·Αδη): φοβούμαι την τιμωρίαν εκείνη οπού έχουσι...οι πολλά κακορίζικες οι ψυχές οι καταδικασμένες εις τον κακό τόπο εκείνο Αποκ. Θεοτ. II 55. **6α**) Επικίνδυνος, σοβαρός: η γυνή αστενούσα απέ το κελέφιον ή της κακής αρρωστίας Ασσίζ. 124[16]· πόνεμα κακό οπού μικρό είχε βγάλει Φορτουν. (Vinc.) Δ' 538· Με δυο κακές λαβωματιές στην κεφαλή, στη χέρα ευρίσκετ' ο Πολύδωρος εκείνην την ημέρα Ερωτόκρ. Δ' 1149· (προκ. για φίδι) φαρμακερός: Είπαν-μας οι εντόπιοι κείθεν που διαβούμε οφίδια βρίσκονται κακά κ' είπαν-μου να φοβούμαι Αλεξ. 2038· **β**) (προκ. για πταίσμα, αμάρτημα, κλπ.) ολέθριος, που έχει σοβαρά επακόλουθα: ω Θεέ μακρόθυμε, κάμε, λευθέρωσέ-τους, από τοιαύτα πταίσματα κακά επίστρεψέ-τους Ιστ. Βλαχ. 2742· **γ**) φονικός: οργίζεται-σε περισσά σαν το κακό μαχαίρι Γαδ. διήγ. 98· εις την καρδίαν-μου ήλθε κακό μαχαίρι Αιτωλ., Βοηβ. 237· ω κακιστότατοι φονείς, άνδρες αιμάτων πλήρεις Βίος Αλ. 4013· **δ**) ανόσιος: είδες θαυμάσματα πολλά και κακά να σφάξουν την αδελφήν-μας Διγ. (Trapp) Esc. 93· έξι βασιλείς καλούς για τα κακά-μας έργα στην Θήβαν τους εσκότωσαν Θησ. Γ' [65[5]]. **7α**) Δυσοίωνος: ·Ερ: ·Άστρα κακά και δύστυχα, γιατί στον τρόπ' αυτείνον νά 'στεν εχθροί κι' αντίδικοι εις την ελευθεριάν-μας; Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [304]· Σημάδι ήταν φανερό, κακό, σκοτεινιασμένο εις το παιδί οπού εγέννησε και ήτον απεθαμένο Λίμπον. 211· **β**) δυσάρεστος, δυσμενής: τώρα πώς εξέπεσες κ' έχεις κακές ημέρες; Ιστ. Βλαχ. 2414· το ταχύ άλλοι του ρηγός κακά μαντάτα φέρνου Ερωτόκρ. Α' 636· αγάπην δεν ηθέλησε, μήδ' έστρεξε τα δώρα· και τούτο εσημάδευεν εις την κακήν-του ώρα Ιστ. Βλαχ. 130· αυτός εγίνετον εχθρός χειρότερος του κόσμου Χρον. Τόκκων 2090· εβγήκε κακόν όνομα κατ' αυτού Ιστ. πατρ. 134[6]· ούτως ήθελεν ποίσειν μεγάλην αντροπήν τους λάς και κακήν ακοήν Ασσίζ. 195[11]· Ανέν κ' εμίλησα χοντρά, μηδέν το βαρεθείτε και να με κατακρίνετε, λόγια κακά να πείτε Δαρκές, Προσκυν. 146· Μοίρα κακή κι' αντίδικη, τυραννισμένη μοίρα Ερωφ. Γ' 9· εσύ παρηγορήσου, γιατί 'ν' η τύχη-μου κακή παρά την εδική-σου Πανώρ. Α' 152· (προκ. για το γήρας) δυσβάστακτος: αλί την ψυχήν-μου...και το κακόν-μου γήρας Διγ. (Trapp) Esc. 527· (προκ. για φυλακή): ελευθέρωσα δεσμών και φυλακής κακίστης Διγ. Z 2520. **8α**) Αποτυχημένος, ανεπιτυχής: τούτο πολεμά-το απέ τον κακόν-του λογαριασμόν άδικα Ασσίζ.

228[28]· **β**) αταίριαστος, απρεπής: επροσπαθήσανε με πάσα εύμορφο τρόπον διά να τον συμπέσουν από τον κακόν και άπρεπον λογισμόν Σουμμ., Ρεμπελ. 168[13]· Αληθινά η Πανώρια αυτή δεν ήπρεπε να δώσει τόσα κακήν αντίμεψη στον Γύπαρη την τόση αγάπην απού τση βαστά Πανώρ. Γ' 448. (Πλεοναστικώς): αγανακτήσαι...σφοδρώς κακή καταστροφή-μου Βίος Αλ. 3819· ένεκεν του Αλεξάνδρου τού τε Πάριδος εκείνου την κακήν απροσεξίαν Ερμον. Ω 264· (σε επίπληξη) είντα παραμυθίσματα, κακό παιδί, είν' αυτάνα; Ερωτόκρ. Δ' 374· (σε κατάρα): ·Ερμος-σου χρόνος και κακός Στάθ. (Martini) Β' 310· Σκιας ένα δε θ' αφουκραστώ κι' άμε στον κακό χρόνο Φορτουν. (Vinc.) Ε' 244· (στη θέση άλλων διατυπώσεων) Αληθινά πειν ήθελα πως μοιάζεις 'νούς δαιμόνου, 'νούς Σατανά, 'νούς βούβαλου κ' ενούς κακού-σου χρόνου Φορτουν. (Vinc.) Β' 60· κι' αυτά θωρώντα (ενν. σπίτια και μνήματα) στά εμείς είπαμεν να ήτον χώρα πρωτύτερα, μα βούλησε κ' εδιάβη στην κακή ώρα Διήγ. ωραιότ. 662. Φρ. (προκ. για σκέψεις, διαλογισμούς, κλπ.) έχω κακό θεμέλιο=είμαι αβάσιμος: κακό θεμέλιον έχουσι τούτα που λογαριάζεις Ερωτόκρ. Γ' 172. ·Εκφρ. κακή καρδία=δυσάρεστη ψυχική διάθεση: εστράφησαν στον αμιράν μετά κακής καρδίας Διγ. (Trapp) Esc. 120· την κακήν καρδιάν έβγαλε από το νού-σου και έχε ημερότηταν Διγ. (Trapp) Esc. 436.

κακοσαρκίδα η.

Από το επιθ. κακός και το ουσ. σαρκίς.

Πληγή ανεπούλωτη: βρίσκεις-το το γιατρικό, αν το καλογυρέψεις· και μην αφήσεις να γενεί όλο κακοσαρκίδα Ερωτόκρ. Γ' 277.

κακοσκέπαστος, επιθ.

Από το επιρρ. κακά και το επιθ. σκεπαστός.

Που είναι άσχημα σκεπασμένος, κακοστεγασμένος: Τρία πράγματα διώχνουν τον άνδρα από το σπίτιν, ο καπνός, το κακοσκέπαστον σπίτιν και η πονηρή γυναίκα ·Ανθ. χαρ. 295[7].

κακοσμία η.

Το μτγν. ουσ. κακοσμία. Η λ. και σήμ.

Δυσοσμία, άσχημη μυρωδιά: των απέπτων οζόντων το ζώον ουκ ανέχεται της κακοσμίας ταύτης Ιερακοσ. 511[14].

κακοσοθεμένος, μτχ. επιθ.

Από το επιρρ. κακά και τη μτχ. παρκ. του σοθέτω.

κακοφτιαγμένος: Ποιος μού 'λεγε δεν πρέπουσι να στέκουν στολισμένοι τοίχοι άσκημοι και χαμηλοί και κακοσοθεμένοι; Ερωφ. Αφ. 34.

κακοστολισμένος, μτχ. επιθ.

Από το επιρρ. κακά και τη μτχ. του στολίζω.

Κακοντυμένος, απεριποίητος: Βλέπω-σε πτωχήν και κακοστολισμένην, ταπεινωμένην, ελεεινήν και κακοπαντρεμένην Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2028.

κακοστόμαχος, επιθ.

Το μτγν. επιθ. κακοστόμαχος.

1) Που υποφέρει από στομάχι: Θεωρείτε την νηστείαν πόσον ωφελεί; Και εμείς, ο ένας είναι άμιχρος, ο άλλος είναι κακοστόμαχος, ο άλλος λέγει ότι: «δεν ημπορώ να νηστεύω»

Πηγά, Χρυσοπ. 120. **2**) Που είναι κακός για το στομάχι, δύσπεπτος: *τα κρέατα τα σα κακόψητα υπάρχουν και μάλλον κακοστόμαχα, αργά εις το χωνεύσαι* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 339.

κακοστομαχώ.

Το μτγν. *κακοστομαχέω.*

Υποφέρω από το στομάχι: *Εάν υπό κακοχυμίας κακοστομαχήση ιέραξ, λαβών ρόδινον παλαιόν μετά κρέως δίδου αυτώ φαγείν* Ιερακοσ. 453[2].

κακόστομος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *κακόστομος.* Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Βλ. Andr., Lex.).

Κακολόγος, υβριστής: *Εσύ προβάτιν ταπεινόν, που βλέπεις πάντα κάτω, μωρόλαλον, κακόστομον, πού ηύρες τόσους λόγους…;* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 525.

κακοστρατιά η.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *στράτα.* Η λ. στο Somav.

Δύσβατος δρόμος: *Κινούμεν οι κακότυχοι, με φόβον περπατούμεν σ' αυτείνη την κακοστρατιά, πώς να την κατεβούμεν* Διήγ. ωραιότ. 236.

κακοσύβαστος, επίθ.

Από το επίθ. *κακός* και το *συβάζω.*

Που συμφιλιώνεται δύσκολα: *ήτονε κακοσύβαστος και δύσκολος περίσσα, εις την μαλιάν εχαίρετο και την αγάπ' εμίσα* Ερωτόκρ. Β' 327.

κακοσυμβουλία η, Έχθ. χρον. 10[26], Ιστ. πολιτ. 14[11].

Από το επίθ. *κακοσύμβουλος.* Η λ. τον 6.-7. αι. (Βλ. Sophocl.).

Κακή, απατηλή συμβουλή: *Ταύτα εποίησεν η κακοσυμβουλία. Αισχυνθείς ουν υπέστρεψεν ελθών εν τη Βενετία κενός, μηδέν διαπραξάμενος* Έχθ. χρον. 2[19].

κακοσύμβουλος ο.

Η λ. σε Γλωσσάρ. (L-S).

Αυτός που συμβουλεύει το κακό: *Ουκ ώφειλεν ταύτα λέγειν, αλλ' ουν από κακοσυμβούλων ανδρών λέγει ταύτα* Ελλην. νόμ. 559[23].

κακοσυνάτος, επίθ.

Από το *κακοσυνεύω.* Η λ. στο κρητ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδίωμ.Κρ. Β', λ. *κακωσυνάτος*).

Κακός, πονηρός: *κακοσυνάτων, κακοτρόπων, κακοποιών, βλαβερών, οπού πονηρεύονται κακά να κάμουν* Χριστ. διδασκ. 87 σημ. 1.

κακοσυνεύ(γ)ω, Ερωτόκρ. Α' 2084.

Από το ουσ. *κακοσύνη.* Η λ. στο κρητ. ιδίωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β', λ. *κακωσυνεύγω*).

(Ενεργ. και μέσ.) γίνομαι κακός, κακιώνω, δυσαρεστούμαι: *με τσι κακούς κ' εγώ κακοσυνεύγω, μα την αγάπη θέλω-τη και πάντα τη γυρεύγω* αυτ. Β' 1681· *Πολλά κακοσυνεύτηκεν εκείνην την ημέρα* αυτ. Β' 1896.

κακοσύνη η, Ασσίζ. 160[3], 411[19], Ερμον. Η 2, Χρον. Μορ. Η 727, Μαχ. 168[19], 248[28], Θησ. Ζ' [8[2]], Θ' [62[4]], Αλεξ. 2691, Ανθ. χαρ. 295[4], Ριμ. κόρ. 624, Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 500, Δεφ., Σωσ. 136, Πεντ. Δευτ. IX 4, XVIII 22, Αιτωλ., Μύθ. 127[10], Αιτωλ., Βοηβ. 377, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 424, Κυπρ. ερωτ. 77[12], Πανώρ. Α' 431, Γ' 28, Δ' 342, Ε' 178, Ερωφ. Ε' 65, Ερωτόκρ. Δ' 214, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 2, 120, Φορτουν. (Vinc.) Πρόλ. 112, Τζάνε, Κρ. πόλ. 175[16], 459[2], 511[15], 554[3], κ.π.α.

Από το επίθ. *κακός* και την κατάλ. *-σύνη.* Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Βλ. Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *κακωσύνη*).

1α) Κακό, κακή πράξη: *κάμετε του λόγου-σας μεγάλη κακοσύνη* Σταυριν. 1164· *έπαψεν (η) κακοσύνη τους καταραμένους χωριάτες* Μαχ. 674[15]· **β**) σωματική κάκωση, κακοποίηση: *Διότι βρόμος έκρουε, ακόμη 'κ τα κορμία και ο Θησεύς εθαύμαζε την τόσην κακοσύνην* Θησ. Β' [50[2]]· **γ**) αντικανονική ενέργεια, όχι σωστή πράξη: *μηδέ ν' ανακατώνεσαι εις την ιεροσύνην, ότι Θεός βαραίνεται σ' αυτήν την κακοσύνην* Ιστ. Βλαχ. 1884· **δ**) κακοτυχία: *πρόσεχε να μην πάθεις τα όμοια σαν κεινούς και κακοσύνη νά 'χεις* Ιστ. Βλαχ. 1516. **2α**) Κακία, έχθρα: *στην ταραχή τση τόσης κακοσύνης τση τύχης-μας για ποια αφορμή την κάμερά-σ' αφήνεις;* Ερωφ. Γ' 69· *Τον άλλον δε μπορού να δου κ' έχου-ντου κακοσύνη* Ερωτόκρ. Β' 1645· **β**) οργή, θυμός: *αποὺ την κακοσύνη-τζη τα ρούχα-τση ξεσκίζει* Φορτουν. (Vinc.) Β' 374· *Ωσάν το φυλλοκάλαμο σ' ανέμου κακοσύνη* Ερωτόκρ. Γ' 219. **3**) (Μεταφ.) κακοκαιρία, αγρίεμα της θάλασσας: *να κατατάξει τους καιρούς* (ενν. *ο θεός της θάλασσας*), *να πάψει η κακοσύνη* Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 17· *μα εφούσκωσεν η θάλασσα με τόση κακοσύνη* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 95.

κακοσυνθεμένος, μτχ. επίθ.

Από το επίρρ. *κακά* και τη μτχ. παρκ. του *συνθέτω.*

Κακοσυναρμολογημένος, κακοσυνταγμένος: *Ότι πολλά 'ναι ιδιωτικοί και κακοσυνθεμένοι* (ενν. *οι στίχοι*), *στη γλώσσα τω Ρεθεμνιωτώ και Κρητικώ γραμμένοι* Τζάνε, Φυλλ. Ψυχ. 85.

κακόσφυρος, επίθ.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *σφύρα.*

Που σφυρηλατήθηκε, που τον κατεργάστηκαν άσχημα: *εκ των δρυμώνων δόρατα κατασκευάσας και χαλκεύσας λόγχιας διασυντόμως κακοσφύρους και ανίσους* Δούκ. 221[30].

κακοταρία η.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *ταρός* (Βλ. Φάβ., ΛΔ 5, 1950, 106-8). Η λ. σε έγγρ. του 10. ή 11. αι. (Φάβ., ό.π.).

Κακοκαιρία (Βλ. Φάβ., ό.π.): *καλά κι' αν έχει ο καιρός κακοταρία μεγάλη, ανάγκη έναι σύντομα εδώθεν να μισσέψεις* Θησ. Γ' [61[5]].

κακότειχος το.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *τείχος.*

Το «κακημένο» το τείχος: *τα τείχη τα κακότειχα πάντα τα καταλύσαν* Αχέλ. 1060.

κακοτελής, επίθ.

Από το επίρρ. *κακά* και το *τελώ.* Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.).

Που έχει κακό αποτέλεσμα: *ουαί μοι τη αθλία, ενέδρας ο παμπόνηρος βάλλει μοι καθ' εκάστην και λογισμούς κακοτελείς ου δύναμαι βαστάζειν* Εις Θεοτ. 70.

κακοτεχνία η, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 328, Βιος Αλ. 252.

Το αρχ. ουσ. *κακοτεχνία*. Η λ. και σήμ.

Δόλος, μηχανορραφία: *φεύγε τους κολακεύοντας μετά κακοτεχνίας* Σπαν. (Μαυρ.) P 152· *ταύτ' ειπών εξέρχεται προς τον αυτού κοιτώνα, συγκατακρύψας άπασαν αυτού κακοτεχνίαν* Βιος Αλ. 327.

κακότεχνος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *κακότεχνος*. Η λ. και σήμ.

α) Που γνωρίζει μαγικές τέχνες: *πόσα εκακοπάθησεν ωσάν να την κερδίσει και απέκει πώς τον έθλιψεν η κακότεχνος η γραία* Λίβ. P 2503· (προκ. για βιβλίο) που περιέχει μαγικές τέχνες: *τούτον ο Νεκτεναβώ λαβών το προς εσπέραν βιβλίον το κακότεχνον πόλεως έξω φέρει ...και βλέπων ούτος πόλον ηρμήνευεν Αλέξανδρον αστέρας ουρανίους* Βιος Αλ. 643· **β**) δόλιος, πονηρός: *εξάρπασόν με εκ των χειρών του μιαρού και κακοτέχνου πλάνου* Εις Θεοτ. 92.

κακοτέχνως, επίρρ.

Το μτγν. επίρρ. *κακοτέχνως*.

Άσχημα, με μαγικό τρόπο: *εσπούδαζεν ο μάταιος διδάσκων κακοτέχνως μη προϊέναι τάχιστα το βρέφος εκ της μήτρας* Βιος Αλ. 531.

κακότητα η.

Το αρχ. ουσ. *κακότης*.

1) Κακία, έχθρα: *Η φοβερή κακότητα του τυράννου εκείνου, υιού Οιδίπου του σκληρού κατά τον Πολυνείκην* Θησ. Β' [29¹]· *ότι για την κακότητα των εθνών ετουτωνών ο Κύριος ο Θεός-σου ξεκλερονομάει-τους από ομπροστά-σου* Πεντ. Δευτ. IX 5. **2**) Αθλιότητα: *ιδού εφτά δαμάλιδες...φτωχές και κακόθωρες πολλά και εύκαιρες του κρεάς· δεν είδα σαν αυτές εις όλη την ηγή την Αίγυφτο εις την κακότητα* Πεντ. Γέν. XLI 19. **3**) Αδίκημα, σφάλμα: *να τον δείρει ομπροστά-του κατά την κακότητά-του με μέτρος* Πεντ. Δευτ. XXV 2.

κακοτοπία η.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *τόπος*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Έδαφος τραχύ, ανώμαλο: *Έναι γαρ κάστρο δυνατόν εις το βουνίν απάνω και γύροθεν έχει εγκρεμνά, κακοτοπία μεγάλην* Χρον. Τόκκων 974· *Το πλάγιν είχεν κράκορα, κακοτοπία μεγάλη* αυτ. 2840.

κακοτρέχω.

Από το επίρρ. *κακά* και το *τρέχω*.

Καταδιώκω: *Τότε εσηκώθη και ο δούκας της Βλαχίας ο Στέφανος βοϊβόντας και επήρε από το φουσσάτο του ρηγός Μαθίας και επήρε και το δικό-του και εδιάβη και εκακέτρεχε τους Τούρκους της Μπόσινας* Χρον. σουλτ. 123[21].

κακότριχος, επίθ.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *τρίχα*.

Που έχει κακή τριχοφυία· σπανός: *ω κακότριχε, μυσερέ και τριγένη* Σπανός (Eideneier) A 36.

κακότροπος, επίθ., Σπαν. A 164, Κομν., Διδασκ. Δ 211, Βιος Αλ. 1767, 2818, Παρασπ., Βάρν. C 359, Αργυρ., Βάρν. K 368, Γεωργηλ., Βελ. 192, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1265, Συναδ., Χρον. 49.

Το μτγν. επίθ. *κακότροπος*. Η λ. και σήμ.

α) Μοχθηρός, δύστροπος, κακός: *ο δαίμων ο κακότροπος, ο γεννήσας την πλάνη* Διακρούσ. 108[29]· *Ο βασιλεύς...λαβών και τον κυρ-Δημήτριον τον δεσπότην ως κακότροπον, φοβούμενος αυτόν μη ποιήσει σκάνδαλον* Έκθ. χρον. 7[2]· **β**) κακόβουλος, επίβουλος, ύπουλος: *μή τις υμών κακότροπος εξείπη τω Δαρείω ήν εσκευάσατε βουλήν* Βιος Αλ. 1796· *και τρίτον, το κακότροπον τούτο της γραίας μήλον* Καλλίμ. 1562· *ως ο Δαρείος έπεισε Φίλιππον τον ρηθέντα, είπερ ευρών ευκαίριαν Αλέξανδρον φαρμάκω δολίως τούτον ανελεί μεθόδω κακοτρόπω* Βιος Αλ. 3012· **γ**) άξεστος, αγροίκος: *μάγκιπος υιός υπάρχω, χωριάτου φύσιν έχω και κακότροπος τη γνώμη;* Πτωχολ. α 787· **δ**) κακοποιός: *εάν δεν είναι μάρτυρες, όρισε να τους κλείσουν ώστε που να φανερωθεί πως είναι κακοτρόποι* Ιστ. Βλαχ. 2279· *μοιχούς, φονέας, απειθείς, ληστάς και κακοτρόπους* Βιος Αλ. 617.

Το ουδ. ως ουσ.=δυστροπία, κακή διάθεση: *τώρα το κακότροπον της τύχης έποικέσε χωρίς αυτού του Χάροντος, άνευ αυτού θανάτου να ξενωθείς* Καλλίμ. 2389· *ει δ' ευεργέτησες τινάς κ' εποίκες που φιλίας, ίσως και φίλοι ουκ εισί διά το κακότροπόντους* Σπαν. (Μαυρ.) P 104.

κακοτσούκαλο το· *κ α κ ο τ σ ί κ α λ ο,* Φορτουν. (Vinc.) Β' 494.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *τσουκάλι*.

Ουροδοχείο: *την ώρα δε θωρώ να τόνε ρίξω χάμαι και με το κακοτσίκαλο να τόνε περιχύσω* αυτ. Γ' 109.

κακοτσίκαλο το, βλ. *κακοτσούκαλο*.

κακοτύλιχθος, επίθ., βλ. *κακοτύλιχτος*.

κακοτύλιχτος, επίθ.· *κ α κ ο τ ύ λ ι χ θ ο ς.*

Από το επίρρ. *κακά* και το *τυλίσσω*.

Με άσχημο τρόπο τυλιγμένος, κακοδιπλωμένος: *κακοτύλιχθες* (ενν. *ποδέας*) Πουλολ. (Τσαβαρή) 38 (κριτ. υπ.).

κακότυχα, επίρρ., Σπαν. (Ζώρ.) V 474.

Από το επίθ. *κακότυχος*. Η λ. και στο Somav.

Με δυστυχία: *οι γονείς-σου, ήκουσε, ουδέν σε αφήνουν έτσι, να ζεις, κυρά, κακότυχα, ελεεινή στον κόσμον* αυτ. 465.

κακοτύχερος, επίθ., Πουλολ. (Τσαβαρή) 83, 123, 258, 581.

Από το επίρρ. *κακά* και το επίθ. *τυχερός*.

Κακότυχος, άθλιος: *ψυχή-μου κακοτύχερε, μίαν εχάρης ώραν* Γλυκά, Στ. 196· *λέγω εις την γενειάδαν-σου και τότε βρομίζεις-μας, σπανούριε, κακοτύχερε* Σπανός (Eideneier) A 318· *Σώπασε, κακοτύχερε, γεράκιν ξερασμένον* Πουλολ. (Τσαβαρή) 53.

κακοτύχη η, Λίβ. Esc. 2785, 3498.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *τύχη*.

Κακή τύχη, ατυχία, αθλιότητα: *ποντίκιν κακορίζικον από την κακοτύχην* Πουλολ. (Τσαβαρή) 213.

κακοτυχία η, Πουλολ. (Τσαβαρή) 256, Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi 66, Εγκ. αγ. Δημ. 110[200]· *κ α κ ο τ υ χ ι ά.*

Από το *κακοτυχώ*. Η λ. τον 12. αι. (L-S) και σήμ. Ο τ. στο Somav.

Δυστυχία, ταλαιπωρία, αθλιότητα, ατυχία: *ως γιον πολομούν τα πουλιά εις τες πρασινάδες των δάσων και εις τα δενδρά τα αθημένα και πράσινα και δείχνει περίτου την δύναμιν και την αξιάν της βερτούς-του εις την κακοτυχιάν-του παρά εις την καλοριζικιάν-του* ᾽Ανθ. χαρ. 290[35]· *τα τσούρματ' αποθάνασιν 'κ την αρρωστίαν πάλι, άλλοι εκ τες κακοτυχιές και εις την μάχην άλλοι* Αχέλ. 2011· *αν ήθελαν συνομιλήσει και συναναστραφεί με άνδρας πεπαιδευμένους και φιλοσόφους, ουδέν ήθελαν πέσει εις τόσην αναισχυντίαν και κακοτυχίαν* Σοφιαν., Παιδαγ. 104.

κακοτύχιστος, επίθ.

Από το *κακοτυχίζω* και την κατάλ. *-τος*.

Κακορίζικος, δύστυχος: *κλαίγε κ' εσύ και θρήνου, πατρίδα κακοτύχιστη* (ἐκδ. *κακοτείχιστη*· διορθώσ.) *και χώρα του Ρεθύμνου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 195[10].

κακότυχος, επίθ., Προδρ. III 132 (χφ g) (κριτ. υπ.), 400 (χφ g) (κριτ. υπ.), Σπανός (Eideneier) A 112, D 624, Πουλολ. (Τσαβαρή) 9, 94, 176, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 296, 577, 951, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 364, Θησ. Δ' [72[7]], Θρ. Κύπρ. M 4, 256, Χρον. σουλτ. 40[17], 93[14], Πανώρ. Β' 572, Διήγ. ωραιότ. 819, Λίμπον. 295, Διακρούσ. 94[5], 97[10], Τζάνε, Κρ. πόλ. 232[28], 381[21], 524[25], κ.π.α..

Από το επίθ. *κακοτυχής*. Η λ. στον Ησύχ. (Βλ. Steph., Θησ., λ. *κακοτυχής*) και σήμ.

1α) Που η τύχη-του είναι κακή, άτυχος: *η τύχης δεν αλλάζει· όποιος είν' κακότυχος εις όσα δοκιμάζει* Αιτωλ. Μύθ. 111[20]· *Ω βασιλιέ κακότυχε, ω πλήσια κακομοίρη* Ερωφ. Ε' 653· *Ακούσετε, γαστρίμαργοι και δούλοι της κοιλίας, και φρίξατε, κακότυχοι, τον λόγον του Κυρίου* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2564· **β**) δύστυχος: *᾽Ωχου καιρός κακότυχος, τάχα ποτέ ν' αλλάξει;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [376]· *Εκείνη η κακότυχη ήτον καθαρή από την αφορμήν καί δεν ήξευρεν το έλα του αντρός-της* Μαχ. 428[13]· **γ**) άθλιος, κακομοιριασμένος: *εμέν τα λέγεις, άτυχε, σκοτίδι μαυρισμένον* (ἐκδ. *σκοτειδιμαυρισμένον*) *και δεν θωρείς, κακότυχε, τι θεωρίαν έχεις;* Πουλολ. (Τσαβαρή) 11 AZ· *τον χοίρον τον κακότυχον και τον μαγαρισμένον* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 465. **2**) Κακός, πονηρός: *η τύχη-μου η κακότυχος ήλθεν κατ' εδικόν-μου* Λίβ. Esc. 2521· *τα δώρα τα κακότυχα, οπού πλανούν τον κόσμον* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2704.

κακοτυχίζω. Καλλίμ. 940, 1529· μτχ. παρκ. *κακοτυχισμένος*, Τζάνε, Κρ. πόλ. 310[3].

Από τον αόρ. του *κακοτυχώ*. Η λ. και σήμ.

Φέρνω κακή τύχη: *Ω κακότυχε, διατί εκακοτύχισες το γένος-σου και δεν ήκουσες, οπού μόνε τα κοπέλια των ανθρώπων-μου σε ενικούσανε;* Χρον. σουλτ. 40[17].

κακούργος, επίθ., Καλλίμ. 2447, Βίος Αλ. 5250, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 670, Κορων., Μπούας 50, 81, Πτωχολ. α 145, 156, 183, Βακτ. αρχιερ. 161· *κ ά κ ο υ ρ γ ο ς,* Αξαγ., Κάρολ. Ε', 658, 901.

Το αρχ. επίθ. *κακούργος*. Ο τ. από μετρ. αν. Η λ. και σήμ.

Πολύ κακός, κακοποιός: *φευ της κακίστης συμβουλής, φευ του κακούργου τρόπου*

Βίος Αλ. 5936· *η αλουπού η πονηρά, η δολιοπανούργος, πάντα λογίζεται κακά ωσάν εχθρός κακούργος* Γαδ. διήγ. 94.

Ως ουσ.=κακοποιός, εγκληματίας: *ιδών την φάλαγγα και τον Παγιαζίτ εν μέσῳ ώς κακούργον* Δούκ. 99[34]· *σκύλων εθνών Σαρακηνών να πουληθώ ως κακούργα!* Φλώρ. 1043.

κακουργώ, Ερωτόκρ. Α' 1790, Β' 1510, Γ' 1002.

Το αρχ. *κακουργέω*.

(Μτβ. και αμτβ.) χειροτερεύω: *σίδερο γυρεύγεις να κακουργήσεις την πληγή και να την ξαγριεύγεις* αυτ. Γ' 1218· *να γιατρέψεις την πληγή πρι να σου κακουργήσει* αυτ. Γ' 298.

κακουχία η· *κ α κ ο υ χ ά,* Πεντ. ᾽Εξ. XXXII 18.

Το αρχ. ουσ. *κακουχία*. Η λ. και σήμ.

Δυστυχία, αθλιότητα: *έβγαλεν* (ενν. *ο Μωυσής*) *τους υιούς του Ισραήλ από την κακουχίαν αυτών οπού είχαν εις την Αίγυπτον* Καρταν., Διαθ. 240· *«Πάντα να υπομένετε... και θλίψιν και υστέρησιν και κακουχίαν λέγω...»* Φυσιολ. (Legr.) 269.

κακουχίζω. Πεντ., Γέν. XV 13, XVI 6, XXXI 50, ᾽Εξ. I 11, 12, Λευιτ. XVI 29, 31, XXIII 29, Αρ. XXIX 7, 14, Δευτ. VIII 2, 3, XXI 14, XXII 24, 29.

Από τον αόρ. του *κακουχώ*. Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 567).

Α' Μτβ. **1**) Κακομεταχειρίζομαι, ταλαιπωρώ: *εκάκυναν εμάς οι Αίγυφτοι και εκακούχισάν-μας και έδωκαν απάνου-μας δουλειά σκληρή* Πεντ. Δευτ. XXVI 6· *να κακουχίσουν τον Ασσούρ...και να κακουχίσουν τον Εβέρ και απατά αυτός ως χαημό* Πεντ. Αρ. XXIV 24· *παν χήρα και ορφανό μη κακουχίσετε* Πεντ. ᾽Εξ. XXII 21· (με σύστ. αντικ.): *αν κακουχισμό να κακουχίσεις αυτόν, ότι κραναγμό να κρανάξει προς εμέν ακουσμό να ακούσω την κραυγή-του* Πεντ. ᾽Εξ. XXII 22. **2**) (Ενεργ. και μέσ.) ταπεινώνω: *να κακουχίσετε τις ψυχές-σας και να προσφέρετε πυριά του Κύριου* Πεντ. Λευιτ. XXIII 27· *στράφου προς την κερά-σου και κακουχίσου κατωθιό τα χέρια-της* Πεντ. Γέν. XVI 9. **3**) Διαφθείρω: *επήρεν αυτήν* (ενν. *την Δίνα*) *και επλάγιασεν μετά αυτήν και εκακούχισέ-την* Πεντ. Γέν. XXXIV 2. **Β'** (Αμτβ.) ασθενώ: *εκακούχισεν* (εννο *ρήγας*) *κ' εποίκεν κάποσες ημέρες· και όνταν εκαλυτέρισεν...* Μαχ. 210[18].

κακουχισμός ο.

Από το *κακουχίζω*.

Κακομεταχείριση, κακοποίηση: *αν κακουχισμό να κακουχίσεις αυτόν, ότι κραναγμό να κρανάξει προς εμέν ακουσμό να ακούσω την κραυγή-του* Πεντ. ᾽Εξ. XXII 22.

κακουχώ. Ευγ. Ιωαννούλ., Επιστ. (Γριτσόπ.) 8[17].

Το μτγν. *κακουχέω*.

Κακομεταχειρίζομαι, ταλαιπωρώ: *τόσον τυραννίζεις-με και τόσον κακουχείς-με;* Καλλίμ. 1679.

κακοφαίνεται, Θησ. Γ' [15[1]], Σκλάβ. 189, Αχέλ. 2139, Χρον. σουλτ. 31[11], 65[20], 71[11], 101[15], 142[16], ᾽Αλ. Κυπρ. 1548, Δωρ. Μον. XXXV, Σουμμ., Ρεμπελ. 160, 164, 165, 181, 187, Στάθ. (Martini) Γ' 359, Διήγ. ωραιότ. 184, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 69, 75, 168, Διγ. Ο 2123, Τζάνε, Κρ. πόλ. 181[27]· *α κ α κ ο φ α ί ν ε τ α ι,* Χρον. σουλτ. 124[21].

Από το επίρρ. *κακά* και το *φαίνομαι*. Η λ. στο Du Cange (λ. *κακοφαίνεσθαι*).

(Τριτοπρόσ.) **α**) δε μου αρέσει κ.· με δυσαρεστεί κ.: *των ποπολάρων εκακοφάνη, διατί ηθέλησε κάλλιον να λάβει τους άρχοντας παρά αυτούς* Σουμμ., Ρεμπελ. 175· *ελπίζω των συντρόφων-μου να μην εκακοφάνη* Κορων., Μπούας 53· **β**) με στενοχωρεί, με λυπεί κ.: *εκακοφάνη-της πολλά πως απεχωρίσθηκα απ' αυτήν* Διγ. Ἀνδρ. 396[24]· *πολλά τόυ εκακοφάνηκε να ιδεί του φονεμένου τες σάρκες* Λίμπον. 439· **γ**) με θυμώνει, με εξοργίζει κ.: *περίσσια του εκακοφάνη και κατά πολλά εθυμώθη* Σουμμ. Ρεμπελ. 166[29]· *Ως ήκουσεν ο βασιλεύς το πράγμα πώς εγίνη, πολλά του κακοφάνηκεν κ' εξεστηκώς εγίνη* Διακρούσ. 72[20]· *Εκακοφάνηκε τον αγά ο φόνος οπού εγίνη και άναψεν εις το πρόσωπον και έγινε σαν καμίνι* Λίμπον. 419.

κακοφαντιά η, Γαδ. διήγ. 523, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *κακογνωμιά* (Βλ. Αλεξ. Στ., Κρ. Χρ. 9, 1955, 115).

κακοφημίζω.

Η λ. σε Γλωσσάρ. (L-S).

Δυσφημίζω: *την κακοφημίζουν αδίκως* (ενν. *την θρησκείαν*) Χριστ. διδασκ. Προοίμ. [η'].

κακόφημος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *κακόφημος*. Η λ. και σήμ.

Που φέρνει κακές ειδήσεις: *ο κόραξ ο κακόφημος, ο κήρυξ του θανάτου* Γλυκά, Στ. 42.

κακοφορούμαι, βλ. *κακαφορούμαι*.

κακοφρονώ.

Το αρχ. *κακοφρονέω*.

Περιφρονώ, καταφρονώ: *Υιέ-μου, κάν έχεις χρήματα πλέον υπέρ το μέτρον, βλέπε πτωχόν και ορφανόν μη τον κακοφρονήσεις* Σπαν. (Ζώρ.) V 158.

κακοφτιασμένα τα.

Πληθ. ουδ. της μτχ. παρκ. του *κακοφτιάνω*. Η λ. και σήμ.

Ποινικά αδικήματα: *πάντα τα κακοφτιασμένα τά να γένουν απέ τον ένα εις τον άλλον, ώσπερ απού πούλησης ού από αγοράν...εντέχεται ούτως να τα κρίνουν καθά ένι θεσπισμένα* Ασσίζ. 486[15].

κακοφχαριστώ, βλ. *κακοευχαριστώ*.

κακόφωνος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *κακόφωνος*.

Που έχει κακή, βραχνή φωνή: *Πικρόφωνε, κακόφωνε, μυριοατυχισμένη* (ενν. *κορώνη*), Πουλολ. (Τσαβαρή) 428.

κακόχνοτος, επίθ.

Από το επίθ. *κακός* και το ουσ. *χνότο*.

Που μυρίζουν άσχημα τα χνότα-του: *άνοστα και κακόχνοτα είν' τ' αγκαλιάσματά-του τον γέροντα*) Περί γέρ. 60· *Συ δέ κακομούσουρε, τριγένη, φουρνόστομε και κακόχνοτε* Σπανός (Eideneier) A 122.

κακοχυμία η, Προδρ. III 282 (χφ. V) (κριτ. υπ.), Ιερακοσ. 428[5], 453[2,7], 472[25], 477[1].

Το μτγν. ουσ. *κακοχυμία*.

Είδος ασθένειας: *γίνεται δέ τούτο από κακοχυμίας πολλής εξ ανεπιτηδείων τροφών, αθροισθείσης και τη κεφαλή προσπεσούσης* Ιερακοσ. 381[12]· *Ώσπερ υπό ρευματισμού ποδαλγία γίνεται τω ανθρώπω, ούτω και τω ιέρακι. Γίνεται ουν υπό κακοχυμίας* Ιερακοσ. 497[12].

κακοχωριάτης, Πτωχολ. P 136, εσφαλμ. γρ. αντί *κακός χωριάτης* (διόρθ. Κεχαγιόγλου Πτωχολ. P. 137).

κακόψητος, επιθ.

Από τα επιθ. *κακός* και *ψητός*. Η λ. στο Du Cange.

Που δύσκολα ψήνεται ή βράζεται: *τα κρέατα τα σα κακόψητα υπάρχουν* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 338.

κακόψυχα, επίρρ.

Από το επίθ. *κακόψυχος*.

(Προκ. για άρρωστο) σε άσχημη κατάσταση, «του θανατά»: *η γεναίκα ημπορεί καλά να εγκλητεύσει διά τον πατέρα-της, αν ένι ότι ένι κακόψυχα* Ασσίζ. 282[21]· *την αυτήν ημέραν εφέραν τον Τζαμ Περές κακόψυχα από την Αμμόχουστον εις την αρχιεπισκοπήν* Βουστρ. 486.

κακοψυχώ, Μαχ. 164[8], 526[35], Βουστρ. 414.

Από το ουσ. *κακοψυχία*.

Ασθενώ βαριά: *θέλει κακοψυχήσει και φόρτσι να πεθάνει* Μαχ. 246[2].

Η μτχ. παρκ.=βαριά ασθενής, ετοιμοθάνατος: *ηύραν τον σιρ-Τζουάν Σασίουν κακοψυχημένον και επέθανεν και έθαψάν-τον* Μαχ. 154[24].

κακύνω, Πεντ. Γέν. XXXI 7, XLIII 6, XLIV 5, XLVIII 17, Ἐξ. V 23, Αρ. XXXV 33, Δευτ. XV 9, XVIII 20, XXVIII 54.

Το αρχ. *κακύνω*. Η λ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Α' Αμτβ. **α**) Σχεδιάζω πονηρά: *ότι να κακύνει ανήρ επί το σύντροφό-του, να τον σκοτώσει με πονηριά* αύτ. Ἐξ. XXI 14· **β**) κάνω κ. πονηρό, αμαρτάνω: *εκακύνετε και ανεβήκετε εις το όρος* αυτ. Δευτ. I 43· *όλος ο λαός να ακούσουν και να φουβεθούν και να μη κακύνουν πλια* αυτ. Δευτ. XVII 13· *εκάκυνεν εις τα μάτια του Κυρίου-του ός έκαμεν και εθανάτωσεν απατά αυτόν* αυτ. Γέν. XXXVIII 10· **γ**) βασανίζω: *τώρα ήξερα ότι μεγάλος ο Κύριος απ' όλους τους θεούς, ότι με το πράμα ός εκάκυναν απάνω-τους* αυτ. Ἐξ. XVIII 11· *Κύριε, γιατί εκάκυνες του λαού ετουτουνού; γιατί ετούτο απέστειλές-με;* αυτ. Ἐξ. V 22· **ε**) μετανοώ για κ. καλό που έκανα: *δωσμό να δώσεις αυτουνού· και να μη κακύνει η καρδιά-σου όνταν δώσεις αυτουνού* αυτ. Δευτ. XV 10. **Β'** (Μτβ.) τιμωρώ, καταδικάζω: *να τους κρίνουν και να δικιώσουν τον δίκιο και να κακύνουν τον ασεβή* αυτ. Δευτ. XXV 1. (Φρ.) *κακύνω το μάτι-μου σε κάπ.*=βλέπω κάπ. με κακή διάθεση: *να κακύνει το μάτι-της εις τον άντρα του κόρφου-της και εις τον υιό-της και εις τη θυγατέρα-της* αυτ. Δευτ. XXVIII 56.

κάκωμα(ν) το.

Από το *κακώνω* και την *κατάλ. -μα(ν)*.

α) Κακή πράξη: *αν έχει κανέναν παιδίν...και εκείνον ένι μαθημένον κακοποιείν,...ο βισκούντης εντέχεται να ποίσει να το πιάσουν...και να του ειπεί πλείον μηδέν του γενεί τούτον το κάκωμαν* Ασσίζ. 212[12]· **β**) πάθημα, δυστυχία: *όποια να στάθης σήμερον εις τα κακώματά-μου ή φιλενάδα-μου ακριβή ή κάνε κ' έχθρισσά-μου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1650].

κακώνω, (I), Ιων. IV 1, Λίβ. P 1502, 1694, 2670, Λίβ. Esc. 447, 1444, 1965, Φαλιέρ., Ρίμ. ΑΝ 276, Μαχ. 228[3], Σφρ., Χρον. μ. 106[23], Συναξ. γυν. 91, Ψευδο-Σφρ. 522[14], Πεντ. Δευτ. IX 18, XXXI 29, XXXII 21.

Το αρχ. *κακόω*

I Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1α**) Κάνω κακό σε κάπ., κακοποιώ κάπ.: *να τον παραγγειλεύγουν με ξένους, με εβδελιές να τον κακώσουν* Πεντ. Δευτ. XXXII 16· *ο δόλος της επιβουλής εκάκωσεν τον νουν-μου* Φλώρ. 751· (με σύστ. αντικ.): *εκ παντός η τύχη-μου και πάλιν μετεμάνην και πάλιν άλλην κάκωσιν θέλει να με κακώσει* Καλλίμ. 1801· **β**) βλάπτω, καταστρέφω: *τους Αλβανίτας εκάκιζε κάν τω ύστερον παντελώς εκάκωσε* Ηπειρ. 220[20]· *υποπτευθείς ότι έστι του Κιαμάλη όστις εκάκωσε την Ιταλίαν πολλά* Ιστ. πολιτ. 56[1]. **2**) Θεωρώ κ. κακό: *κατεφρονίσθης απ' εμέν, δέσποτα ποθοκράτωρ, μη εξεριστείς το πταίσμα-μου, τόσον μη το κακώσεις* Λίβ. Ν 323. **3**) Εξοργίζω κάπ.: *να κάμετε το κακό εις τα μάτια του Κύριου του Θεού-σου να τον κακώσεις* Πεντ. Δευτ. IV 25. **Β'** (Αμτβ.) θυμώνω, οργίζομαι: *Γραίκους τους υποτακτίτας αυτού εκ την υπακοήν αυτού εκκλίναι κακώσας και αγανακτήσας πεποίηκεν* (ενν. *ο αρχιεπίσκοπος*) Διάτ. Κυπρ. 502[30]. **II** Μέσ. **Α'** Μτβ. **1**) Κρατώ κακία σε κάπ.: *Άφες το να θυμώνεσαι, φουδούλα-μου, ουδέν αρμόζει* (παραλ. 1 στ.) *άφες το να κακώνεσαι τους ερωτοποθούντας* Λίβ. Sc. 327. **2**) Με σύστ. αντικ. **α**) θυμώνω, οργίζομαι: *τούτο-σου το πιττάκιν εποίησεν την καρδίαν-μου να κακωθεί δι' εσέναν, κάκωσιν τίτοιαν φοβεράν* Λίβ. Sc. 854· **β**) λυπούμαι, υποφέρω: *Αλλά πολλά εκακώθηκεν διά εσέναν η ψυχή-μου, έχει η καρδιά-μου συμφοράς γομάρια φορτωμένα* Λίβ. Ν 1482. **Β'** (Αμτβ.) θυμώνω, οργίζομαι: *να ειπούν τον Έρωταν, να τον παρακαλέσουν, και απέ το τόσον μανικόν τό κατ' εσού εκακώθην να μεταπέσει* Λίβ. Ν 247· *η οργή επλήθυνε και κατ' αυτού εκακώθη* Ριμ. Βελ. 528.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επιθ.=**α**) κακός: *Φύλαξον γαρ σου την ψυχήν και σώμα και καρδίαν εκ κακωμένους γείτονας και πονηρούς ανθρώπους* Κομν., Διδασκ. Δ' 210· **β**) κακοποιημένος, ταλαιπωρημένος: *από τον τόσον χιονητόν* (μήπως: *από το τόσο χιονητό;*) *κείτεται κακωμένος απέσω σ' ένα γούργουθα ωσάν αποθαμένος* Ριμ. Απολλων. 317.

κακώνω, (II)· *κάκων'*, Μαχ. 246[3], εσφαλμ. γρ. αντί *κακόν* (Βλ. Χατζ., Διασπ. 278 και Επετ. Κύπρ. 3, 1969/70, 76).

κακώς, επίρρ., Σπαν. (Μαυρ.) P 111, Γλυκά, Στ. 387, Προδρ. II 67, Καλλίμ. 939, Ελλην. νόμ. 556[2], Ορνεοσ. αγρ. 560[6], Διγ. (Trapp) Gr. 3099, Διγ. Ζ 3139, 3167, Βέλθ. 55, Βίος Αλ. 42, 1759, Σφρ., Χρον. μ. 116[8], Αιτωλ., Μύθ. 29[10], Χρον. σουλτ. 65[25], Ιστ. Βλαχ. 1993· υπερθ. *κ α κ ί σ τ ω ς,* Βίος Αλ. 890, 940, 2220, 2699, 4294.

Το αρχ. επίρρ. *κακώς*. Ο τ. *κακαίως* από μετρ. αν. και επίδρ. του διπλανού *βιαίως*. Η λ. και σήμ.

1) Με κακό τρόπο, άσχημα: *όν πέμψεις προς Δαρείον μέλλει κακώς προδούναι-σε* Βίος Αλ. 3362· *επειδή κακώς έποισα κακώς αποθανούμαι* Διγ. Ζ 2015· φρ. **α**) *κακώς έχω κάπ.*=κακομεταχειρίζομαι κάπ.: *ου μόνον κατηγόρευεν, αλλά και παντελώς κακώς αυτούς είχε* (ενν. *τους Ιωαννίτας*) Ηπειρ. 218[19]· **β**) *κακώς έχω*=βρίσκομαι σε άσχημη κατάσταση: *οι Βενετσάνοι...εδιώξαν τους Τούρκους αποκεί κακώς έχοντας* Χρον. Σουλτ. 128[8]· **γ**) *κακώς αναισθητώ*: Βλ. ά. *αναισθητώ* 1β φρ. **δ**) *κακώς διάκειμαι*=βρίσκομαι σε έχθρα: *οι γαρ Τραπεζούντιοι...κακώς διέκειντο μετά του πατριάρχου* Έκθ. χρον. 28[16].

2) Με κακό σκοπό, με κακία: *προς την μάχην πάντες των Μακεδόνων έρχεσθε κακώς προσεπελθόντων* Βίος Αλ. 3278· *ω γλώσσης ψευδηγόρου, ήτις ελάλησε κακώς σήμερον αδικίαν* Γλυκά, Στ. 72· **3**) Λαθεμένα, εσφαλμένα: *κακώς το νοεί, ως ότι και οι θείοι νόμοι ουδέ αυτό αφήκαν ανηγόρευτον* Ελλην. νόμ. 573[27].

κακώς-κακού, επίρρ., Παλαμήδ., Βοηβ. 306, Σουμμ., Ρεμπελ. 186. Βλ. και *κακήν-κακού* και *κακήν-κακώς*.

Από το επίρρ. *κακώς* και τη γεν. του ουδ. του επιθ. *κακός*.

Με άσχημο τρόπο: *ήθελαν να γυρίσουνε όσά 'ταν γλυτωμένα* (ενν. *τα κάτεργα*) *κ' εφύγασιν κακώς-κακού τέσσαρα πομπιωμένα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 506[14].

κάκωσις-ση η, Γλυκά, Στ. 88, Γλυκά, Στ. Β' 72, Λόγ. παρηγ. L 500, Καλλίμ. 1093, Καλορείτ., Στ. 30, Ασσίζ. 188[26], 440[14], Βέλθ. 53, Χρον. Μορ. Η 5658, Φλώρ. 1206, Λίβ. Sc. 1461, 1740, 2575, Λίβ. Esc. 1466, 1944, 2636, Λίβ. Ν 1437, 2293, 2331, Θησ. Β' [32[8]], Ζ' [8[3]], Διήγ. αναιρεθ. 85[81], Μαρτύρ. αγ. Νικολ. 163[93], Ιστ. Βλαχ. 2495 [=Γέν. Ρωμ. 117] κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *κάκωσις*. Η λ. και σήμ. ως λόγ.

1α) Κακοποίηση, κακομεταχείριση: *Τας τηλικαύτας-μου πληγάς άς βλέπεις και κακώσεις* Καλλίμ. 701· *πλείονας τω αυτώ Γερμανώ αρχιεπισκόπω και της εκκλησίας αυτού κακώσεις ενέργησεν* Διάτ. Κυπρ. 503[5]· (μεταφ.): *ήλλαξε τας κακώσεις-της η τύχη-σου απ' εσένα* Λίβ. Sc. 3111· **β**) κακή πράξη: *ποτέ-του ουκ ενθυμήθηκεν* (ενν. *ο Βελισσάριος*) *διά τον βασιλέα εις απιστιά και κάκωσιν να βάλει ο λογισμός-του* Διήγ. Βελ. 338· **γ**) κακό, βλάβη: *δεν τα έθεσες διά κάκωσιν* (ενν. *τα κοντάρια*), *ουδέ κακόν, οδι' αγάπην τά 'θεκες* Ερωτοπ. 242· *πάντα εις χειρότερον αυξαίν' η κάκωσή-του* (ενν. *του φαρμακιού*) Θησ. Γ' [33[5]]· **δ**) καταστροφή: *εις την κάκωσιν της Συρίας εφέραν-τες* (ενν. *τες κεφαλάδες*), *εις την Κύπρον* Μαχ. 38[15]· *πολλαί μάχαι και πόλεμοι εμφύλιοι...εγένοντο και κάκωσις και φθορά μεγάλη* Ψευδο-Σφρ. 184[5]. **2α**) Κακοπάθεια, ταλαιπωρία· δυστυχία: *όπου δεσμά και κάκωσις και νέφος αθυμίας εκεί χαρά και άνεσις και θυμηδίας έαρ* Γλυκά, Στ. 326· *τας πολλάς κακώσεις-μου συνεκακοπαθήσετέ-τας, τας συμφοράς-μου τας πολλάς συνεπονέσετέ-τας* Λίβ. Esc. 900· *η τύχη-μου και πάλιν μετεμάνην και πάλιν άλλην κάκωσιν θέλει να με κακώσει* Καλλίμ. 1801· *την κάκωσίν-μου ορέγεσαι θέλεις τον πικρασμόν-μου θέλεις και συ την θλίψιν-μου να την αυξήνεις πλέον;* Λίβ. Sc. 1957· **β**) τιμωρία: *Πάσαν ποινήν και κάκωσιν και μάστιγα νικώσι οι φύλακες της φυλακής* Γλυκά, Στ. 454. **3α**) Κακία, μίσος, έχθρα: *επράυναν την κάκωσιν κ' εβάλαν-τους σ' αγάπην* Χρον. Μορ. P 4191· *Έθεκαν τα κοντάρια οι δύο προς την μάχην και πιλαλούν τα άλογα... με δύναμιν και κάκωσιν και μάχην του πολέμου* Ιμπ. (Lambr.) 403· **β**) προσωποποίηση της κακίας: *Έναι απεμπρός ο Φθόνος, έν' απέ τότε η Κάκωσις, κατόπισθεν ο Ζήλος* Λόγ. παρηγ. L 360. **4**) Οργή, θυμός: *έποικε την καρδία-μου να κακωθεί δι' εσέναν κάκωσιν τέτοιαν φοβεράν* Λίβ. Esc. 1938.

κακωτικός, επίθ., Γράμματα Μετεώρ. 78, Πτωχολ. α 733, 873.

Το μτγν. επίθ. κακωτικός (Lampe, Lex.).

Κακός, επιζήμιος: Η γραυς η κακομήχανος, το σκεύος των δαιμόνων (παραλ. 1 στίχ.), του Σατανά το παίδευμα, των Νηρηίδων μάμμη, πάσης απλώς κακωτικής πράξεως συνοδίτης Καλλίμ. 1307· Μενέλαος ωσαύτως άγρυπνος υπήρχεν τότε (παραλ. 1 στ.) φοβιζόμενος μη πάθει των Ελλήνων το φουσσάτον τι κακωτικόν το τότε Ερμον. Ξ 114.

καλά, επίρρ., Μαχ. 242[20], 264[26], 490[13], 538[28], 666[35], Κυπρ. ερωτ. 29[2], 90[11], 98[1], 106[23], Πανώρ. Α' 119, 404, Β' 5, 295, 318, 393, Γ' 542, Ερωτόκρ. Α' 1118, Β' 43, 547, 795, 1849, Δ' 1454, Σουμμ., Παστ. φιδ. Β' 773, 1030, Γ' 773, Ε' 1346, Τζάνε, Κρ. πόλ. 229[21], 231[25] κ.π.α.

1α[1]) Ορθά, ακριβώς, σωστά: Καλά το λεν κι' όντα θωρεί τον ποταμό πως τρέχει κιανείς σιγά, όσο μπορεί πρέπει απ' αυτόν ν' απέχει Πανώρ. Γ' 599· λόγιασε τούτη η δουλειά ομπρός καλά πώς πάει Ερωτόκρ. Γ' 75· καλύτερα από λόγου-του να μάθομε μπορούμε Φορτουν. Δ' 448· Άλλους δε βρίσκω σαν αυτούς καλά να σας ταιριάζου Πανώρ. Δ' 79· δε θέλοντας τον άνδρα να προδώσει· και θάνατό 'χε πλια καλά να δώσει Λεηλ. Παροικ. 384· Είναι μιλιές ουράνιες, όπου μ' αυτές λαλούσι οι παντοδύναμοι θεοί (παραλ. 4 στ.). Ω τρεις βολές καλότυχος και δέκα ευτυχισμένος όποιος τες αγροικά καλά Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [990]· **α[2]**) ευσυνείδητα: Μα κείνα όλα που μού 'τασσες κάμε να τα θυμάσαι, γιατί καλά σου δούλεψα Φορτουν. (Vinc.) Δ' 504· **β**) επιμελώς, άρτια: τ' άλογα στ' αχούρια-τους καλά ορδινιασμένα Κορων., Μπούας 76· είχεν φουσσάτα εκλεκτά, καλά ετοιμασμένος Παλαμήδ., Βοηβ. 580· στον πόλεμο και στ' άρματα καλά πεπαιδευμένοι Κορων., Μπούας 24· Βρίσκεται γεις παλιός βοσκός τσι χρόνους φορτωμένος, από μικρός στα μαγικά καλά δασκαλεμένος Πανώρ. Α' 266· **γ**) επιδέξια: Πολλά καλά εσήμανεν εκείνην την κιθάραν Διγ. Α 1832· **δ**) διεξοδικά, λεπτομερώς: όσον ερώτησεν καλά κ' επληροφόρεσάν-τον Χρον. Μορ. Η 1581· άμε, δοκίμασέ-τους και διά 'μέ τι βούλονται καλά εξέτασέ-τους Διγ. Ο 858· πηγαίνουν και ρωτούν-τον και καλά τον εξετάζουν Πτωχολ. Α 49· **ε**) επαρκώς, αποτελεσματικά: ύστερα τάσσω-σου πολλά καλά να τη γεμίσεις (ενν. την πέρδικα) Φορτουν. (Vinc.) Ε' 253· στρατηγός εγένετον ατός-του στον στρατόν-του όπως πλείον καλύτερα να βλάψει τον εχθρόν-του Κορων., Μπούας 68· Δε μού 'πε τίποτε σ' αυτό, μα λέγει δεν ηξεύρει εις την βοήθειαν-σου καλά τον τρόπον να τον εύρει Σουμμ., Παστ. φιδ. Β' [40]· **ς**) αρμονικά: Πρόσεχε όσον ημπορείς να ζεις καλά μ' εκείνη Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 235· εικόνες δὲ περίκειντai λεπτοϊστορισμέναι έμπροσθεν εις τα διάστηλα, καλά συντεθειμέναι Παϊσ., Ιστ. Σινά 1090· **ζ**) δίκαια, νόμιμα: εδιαμοίρασε ως πρέπει του καθένα, ως έπρεπε του καθενός απ' όλους τους στρατιώτες μετά χαράς τους τό 'δωσε καλά Θησεύς ετότες Θησ. Β' [83[8]]· μετά ταύτα καλά ημπορεί ο άνδρας-της να απολογάται οδίχα της γυναίκας-του Ασσίζ. 165[25]· ει δέ ουδέν ημπορούν να συμπάψουν, καλά εμπορεί το έγκλημαν να στραφεί εις την εξουσίαν της αυλής Ασσίζ. 429[18]. **2**) Σε καλή κατάσταση, χωρίς βλάβη: Χάριτι Κυρίου του Θεού είμεστεν καλά Μαχ. 302[1]· στην Ερδελιάν ήλθεν καλά με όλους τους ανθρώπους Παλαμήδ., Βοηβ. 548· πέμπει και χώρια του κυρού άλλη γραφή να μάθει πως είν' καλά, πού βρίσκεται κ' εισέ ποια χώρα στάθη Ερωτόκρ. Δ' 792· Το να δει το ξύλον του σταυρού σωστόν και καλά, ως γιον το βάλασιν, έβαλεν φωνήν μεγάλην Μαχ. 74[19]. **3**) Ευχάριστα, με ευημερία: δεν τους εβγήκε καλά το μυστήριό-τους, διότι ο αφέντης...τους οργίσθη...και τους άφησε Σουμμ., Ρεμπελ. 186· πολλά καλά εδιάβαζαν οι πάντες τον καιρόν-τους Χρον. Μορ. Ρ 3191· να είναι καλά η βασιλεία-σου, δέσποτά-μου βασιλεύ Διγ. Άνδρ. 364[8]. **4**) Ευνοϊκά, φιλικά: τον εδέχθηκεν καλά μετά χαράς μεγάλης Παλαμήδ., Βοηβ. 1123· άρχεται γουν να τον μισεί (ενν. τον Βελισσάριον ο βασιλεύς), καλά να μη τον βλέπει Διήγ. Βελ. Neap. 375· προυμουτιάζομέν-σας εις το άγιον ευαγγέλιον να σας έχομεν καλά και αγαπημένα Μαχ. 354[14]. **5**) Τελείως, εντελώς: Σωσμένος δεν ήτον καλά κι' απομακρά γροικούσι σάλπιγγες με τσι νιάκαρες, βούκινα και χτυπούσι Ερωτόκρ. Β' 229· ωσάν έφεξεν καλά ο ήλιος την ημέραν Διγ. Άνδρ. 358[8]· Γνωρίζει-τον η Αρετή, καλά τόνε θυμάται Ερωτόκρ. Ε' 1089· όρισα...τη στήλη να τρυπήσουν να δω αν ένai κούφια.... Κ' είδατην με τα μάτια-μου κ' ήτον καλά γεμάτη Αλεξ. 2583· πολλά είν' τα κάστρη δυνατά, καλά σωταρχισμένα Χρον. Μορ. Η 2087. **6**) Σαφώς, ξεκάθαρα, ευκρινώς: Πρίγκιπα, φαίνεται καλά ότι Φράγκος υπάρχεις Χρον. Μορ. Η 4304· Φαίνεται καλά πως είσαι ένας ουδιποτένος Μαχ. 480[11]· Λόγος έβδομος δηγάται και καλά ανιστοράται Διγ. Ο 2386· τότε εγνωρίζεται καλά η αγάπη και ο έρως εις εκείνους οπού τον έχουν Διγ. Άνδρ. 374[13]. **7**) Προσεκτικά: Εν τούτοις καλά σκόπιζε το τίνος παραδιδείς το εδικόν-σου Ασσίζ. 81[25]· Όντε μιλώ, αφουκρού καλά, ειδές αλλιώς σου κρούγω Φορτουν. (Vinc.) Β' 40· Σε λίγα λόγια γροίκα-μου, 'φουκρού καλά είντα λέγω Ερωτόκρ. Β' 897· άμε και μην πικραίνεσαι, θώριε καλά είντα κάνεις Ερωτόκρ. Γ' 1677. **8α**) Δυνατά, στερεά: ειδέ και θέλεις να είσαι εδώ, να τρώγεις το ψωμίν-μας, σφίξον καλά τα οδόντια-σου και κράτει την φωνήν-σου Προδρ. III 365· κράτει τα ρέτενα καλά και κάθου εις την σέλαν Λίβ. Esc. 3899· κάθου εις την σέλαν-σου καλά, κράτει το ρετενόν-σου Λίβ. Sc. 2791· Τες ίγγλες των αλόγων-των πάντες καλά εσφίξαν Κορων., Μπούας 63[24]· **β**) με ασφάλεια: Εισέ λιμιώνα του νησού εμπήκεν (ενν. ο στόλος των Τουρκών),... ...όφκαιρα οι Τούρκοι εκεί κοπιάζαν, διατί δεν έστεκαν καλά κ' ευθέως έξ' εβγήκαν Αχέλ. 225· Δεν ημπορεί, γιατί καλά την έχουν φυλαμένην Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' 165· η κούνια εστέκετον στεγνή, ότι συφιλιασμένες είχε τες τάβλες και καλά εστέκασι κλεισμένες Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [704]. **9**) Ανεμπόδιστα, χωρίς περιπλοκές: εμπήκασι μέσα εις την Πόλη καλά τη νύκτα Χρον. σουλτ. 82[11]· επολεμήσανε και εγλυτώσανε και εμπήκανε μέσα εις την Ρόδο καλά Χρον. σουλτ. 120[38]· το δίκαιον ορίζει ότι καλά ημπορούν να μετανώσουν όγιος θέλει Ασσίζ. 117[9]. **10**) Πολύ: δε θες ευρεί κανένα να σ' αγαπά σαν κάνει αυτός, καλά και εμπιστεμένα Πανώρ. Γ' 26· απόκοτος καλύτερα από τους αδελφούς-του Χρον. Τόκκων 2661· Τούτη η βουλή καλά άρεσεν του πρίντζη Μαχ. 262[8]· καλά πωρνόν ο αυτός πρίντζης επήγεν εις τον πύργον της Πάρου Μαχ. 358[27]· όμως η κόρη καλά αν και ηγάπησέν-τον,...αμή εφοβείτον Διγ. Άνδρ. 366[30]. **11α**) (Εκφρ.) καλά αριθμτ.=ακριβώς, πάνω από: εκείνη πάλιν μου όμοσεν όρκους καλά χιλίους Λίβ. Ν 2671· έχει Αλλαμάνους εκλεχτούς καλά πεντακοσίους Χρον. Μορ. Η 3766· κληρονομίες, κτήματα οι πάντες να τα έχουν, οπού τους έλειψαν καλά χρόνους διακοσίους Χρον. Τόκκων 3032· αππήδησαν καλά χ' καβαλάρηδες Μαμουλούκοι Μαχ. 636[26]· **β**) καλά και (να)=αν και, μολονότι: Καλά κ' εθώρειν ο πασάς μόνον τον χαλασμόν-του, γιατ' έστελνεν στον θάνατον καθάρια τον λαόν-του, όμως στανιότου στέκετον Αχέλ. 1868· Καλά και ταραχή πολλή μόδωκε, θυγατέρα, το σφάλμα-σου τ' αμέτρητο τη σημερνήν ημέρα Ερωφ. Ε' 333· Καλά και φαίνεται πλατειά κ' ίσα καθώς μας δείχνει Πένθ. θαν. Ν 573· κινούμενον το νερόν και τρέχοντας από τόπους στενούς γλυκαίνεται, καλά και έρχεται από την θάλασσαν Καρτάν., Διαθ. 248. Βλ. και ά. και, έκφρ. καλά και (να)· **γ**) καλά και αν=ακόμη κι' αν: καλά κι' αν πάρομε το κάστρο ετούτο μόνον, και τι ζημιά εποίκαμεν όλων των Αμαζόνων; Θησ. (Foll.) I 84· μη φοβάται θάνατον, καλά και αν αποθάνει Πικατ. 241· Διότις καλά και αν είναι μοναχός, αμή είναι καλός εις τον πόλεμον Διγ. Άνδρ. 388· **δ**) ουδέ καλά=μόλις: Ουδέ καλά τους ήβρισκαν, απάνω σ' αύτους πέφταν Θησ. Β' [78[1]]· ουδέ καλά επάτησε την γην της Εγγλητέρας Γεωργηλ., Βελ. 243.

Καλαβρινός, επίθ.

Από το κύρ. όνομ. *Καλαβρία* και την κατάλ. *-ινός.*

Που προέρχεται από την Καλαβρία: *το χείλος αυτού όμοιον όνου ή μάλλον ειπείν μούλας Καλαβρινής* Σπανός (Eideneier) D 108.

καλάθι το, Φλώρ. 1585, Πεντ. Έξ. XXIX 3, Λευιτ. VIII 26, 31, Αρ. VI 15, 17 Δευτ. XXVI 2, 4, XXVIII 17, Στ. Βοεβ. 50.

Το μτγν. ουσ. *καλάθιον* που απ. και σε σχόλ.

Καλάθι: *Καλάθια παίρνουν τα παιδιά και πάσινε για νά 'βρουν σταφύλια για να φάγουσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 260[7]· *βλογημένο το καλάθι-σου και το σκαφίδι-σου* Πεντ. Δευτ. XXVIII 5.

καλαμαράς ο.

Από το ουσ. *καλαμάρι* και την κατάλ. *-άς* (Ανδρ., Λεξ.).

Αυτός που κατασκευάζει καλαμάρια: *Πρώτον εμέν το κέρας-μου χρώνται καλαμαράδες, ποιούν τα καλαμάρια, ποιούν κονδυλοθήκας* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 615.

καλαμαρθήκη η, βλ. *καλαμαροθήκη.*

καλαμάρι(ον) το, Διγ. Z 169, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 616, Αχιλλ. N 860, Βουστρ. 500, Γαδ. διήγ. 323, Σαχλ., Αφήγ. 23, 47, Κορων., Μπούας 3, Σεβήρ., Σημειώμ. 50 γ, Διγ. Άνδρ. 315[24,31], Πτωχολ. α 728, Φορτουν. (Vinc.) Α' 169, Ε' 389.

Το ουσ. *καλαμάριον* που απ. σε σχόλ. (L-S). Βλ. και Ανδρ., Λεξ. (λ. *καλαμάρι*). Η λ. και σήμ.

1) Μελανοδοχείο: *κοντύλι εκράτειν ο καθείς, χαρτίν και καλαμάρι* Απόκοπ. 474. **2**) Γένος κεφαλοπόδων μαλακίων, καλαμάρι: *η τροφή αυτού ας ένι εύχυμα, ήτοι...καλαμάρια* Σταφ., Ιατροσ. 3[60].

Καλαμάριος ο.

Προσωποπ. του ουσ. *καλαμάρι*: *Μά τον αδελφόν-μου τον Καλαμάριον* Οψαρ. 361[14].

καλαμαρίτσι(ν) το.

Από το ουσ. *καλαμάρι* και την κατάλ. *-ίτσιν.*

Καλαμαράκι: *οκταποδίτσια και σηπιάς και τα καλαμαρίτσια* Προδρ. III 275 α (χφφ. CSA) (κριτ. υπ.).

καλαμαροθήκη η· *κ α λ α μ α ρ θ ή κ η.*

Από τα ουσ. *καλαμάρι* και *θήκη.* Η λ. στο Βλάχ. και το Somav.

Θήκη καλαμαριών: *καλαμαρθήκη πλουμιστή και μαργαριταρένη* Ερωτόκρ. Α' 1464.

Καλαματιανός ο.

Από το τοπων. *Καλαμάτα* και την κατάλ. *-ιανός.* Η λ. και σήμ.

Ο κάτοικος της Καλαμάτας: *επήγαν εις την Καλαμάταν και επροσκύνησαν οι Καλαματιανοί* Δωρ. Μον. XX.

καλαμερά τα, Μαχ. 624[1].

Από το ουσ. *καλάμι* και την κατάλ. *-ερός, -ερόν* (Βλ. Κονομή, Κρ. Χρ. 7, 1953, 152 και Πιλαβάκη, Πρακτ. Α' Κυπρ. Σ. Γ' β', 1973, 280). Η λ. και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 567).

Φράχτης από καλάμια: *οι Σαρακηνοί έτον χωσμένοι ε(ι)ς τους φραμούς και εις τα καλαμερά των περιβόλαιων και εδόξευγάν-τους και εσκοτώσαν πολλούς* αυτ. 190[29].

καλαμεύγω.

Από το ουσ. *καλάμι* και την κατάλ. *-εύγω.*

Ψαρεύω με καλαμίδι: *τα μέν* (ενν. *ζώδια*) *να στέκουν να κρατούν, τάχα να καλαμεύγουν* Λιβ. Esc. 2486.

καλαμιά η.

Το μτγν. ουσ. *καλαμία* (L-S, λ. *καλαμεία*). Η λ. και σήμ.

Χωράφι στο οποίο απομένει μέρος από την καλάμη του σιταριού και του κριθαριού μετά το θερισμό (Βλ. Παπαδάκη, Κρητολ. 4, 1977, 11): *αφόν κινήσει δερπάνι εις την καλαμιά, να κινήσεις να μετρήσεις εφτά βδομάδες* Πεντ. Δευτ. XVI 9· *να έρτεις εις την καλαμιά του σύντροφού-σου και να κόψεις στάχυ με το χέρι-σου* αυτ. XXIII 26. Έκφρ.: *σαν καλαμιά στον κάμβο*=ερημικά, απομονωμένα: *Ώχου κ' εμείναν έρμες πανδρεμένες, σαν καλαμιά στον κάμβο* Εβρ. ελεγ. 168.

καλαμίδι(ν) το.

Από το ουσ. *καλάμι(ν)* και την κατάλ. *-ίδι.* Η λ. και σήμ. (Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Β' 256).

Αλιευτικό καλάμι: *να στέκει να κρατεί τάχατες καλαμίδιν* Λιβ. N 2181.

καλάμι(ν) το, Διγ. Z 1446, Διγ. (Trapp) Esc. 698, 1114, 1359, Λιβ. P 645, 2739, Λιβ. Sc. 1350, Λιβ. Esc. 270, 932, Λιβ. (Lamb.) N 795, Αχιλλ. L 1194, Αχιλλ. N 99, Ιμπ. 79, Ch. pop. 426, Αχέλ. 654, Πανώρ. Β' 390, Ερωφ. Γ' 217, Βοσκοπ. 4, 476, Ερωτόκρ. Α' 102, 386, 1641, Β' 1004, Θυσ.[2] 800, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [180], Τζάνε, Κρ. πόλ. 134[23], 253[7] κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *καλάμιον.* Η λ. και σήμ.

1α) Το φυτό καλάμι: *ήσαν και καλάμια υψηλά φυτευμένα* Διγ. Άνδρ. 374[28]· *τρέμει* (ενν. *η κόρη*) *ως το φύλλον του δενδρού, κλονίζεται ως καλάμιν* Φλώρ. 992· *μα σειέτο όλ' η χώρα σαν το καλάμι τα τειχιά πολύ παρά μίαν ώρα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 166[14]· *μακρύς ήτον ωσάν κυπάρισσος, λιγνός ωσάν καλάμι* Αχιλλ. L 32· **β**) καλαμιώνας: *μέσον οδού εδιάβαιναν αδιάβατον καλάμιν* Διγ. (Trapp) Esc. 505· *είδαν λέαιναν μέσα εις το καλάμιν και εβύζανεν το λεοντόπουλόν-της* Διγ. Άνδρ. 345[24]· *«Σάσε την χέρα-μου, στέσε-μου την παλάμη, οπόναι το τετράποδον ανάντια στο καλάμι»* Χούμνου, Κοσμογ. 264. **2**) Έκφρ. **α**) *καλάμιν του ζαχάριτος*=ζαχαροκάλαμο: *εκεί ο τόπος είναι γεμάτος περιβολία και πολλύν καλάμιν του ζαχάριτος* Μαχ. 190[28]· **β**) *καλάμι μυρωδικό*=ράβδος από ναστοκάλαμο: *έπαρε εσέν μυρωδικά, μόσκο άκρατο πεντακόσια και κανέλα...και καλάμι μυρωδικό* Πεντ. Έξ. XXX 23. **3**) Αυλός ή φλογέρα από καλάμι: *το μέν να παίζει μουσικόν, το δέ να παίζει λύραν· άλλο να παίζει έντεχνον καλάμιν μετά πόθου* Βυζ. Ιλιάδ. 63· *παίξε το καλάμιν-σου, παρηγορού, οδόν έχεις* Λόγ. παρηγ. L 367· *εφαίνετον ως ποιμένας* (ενν. *ο Απρίλης*)· *το έναν-του χέριν να κρατεί ποιμενικόν καλάμιν* Λιβ. Esc. 1032. **4**) Αλιευτικό καλάμι· καλαμίδι: *εκράτουν εις το χέρι-μου καλάμι με τ' αγκίστρι κ' εψάρευα του ποταμού τα ψάρια* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [977]. **5**) (Προκ. για πτηνό) το μπροστινό κόκκαλο της κνήμης: *κοντά τα μηρία και τα καλάμια των ποδών αυτού* (ενν. του ζαγάνου)

Ορνεοσ. 577[5]. **6**) Βραχίονας λυχνίας: *έξι καλάμια εβγαίνουν από τα πλάγια-της· τριά καλάμια της λυχνιάς από το πλάγι-της το ένα και τριά καλάμια της λυχνιάς από το πλάγι-της το δεύτερο* Πεντ. Ἐξ. XXV 32· *έκαμεν την λυχνιά μάλαμα καθάριο σφυριστή, έκαμεν την λυχνιά, το μερί-της και το καλάμι-της, οι κούπες-της, τα μήλα-της και τα άθια-της από αυτήν ήτον* Πεντ. Ἐξ. XXXVII 17. **7**) Ποτήρι, κύλιξ: *να κάμεις τις απαλαριές-του και τις χουλιάρες-του και τα καλάμια-του και τα καθεριστήρια ός να διασκουτευτεί μετά αυτά* Πεντ. Ἐξ. XXV 29.—Η λ. και ως τοπων.: *Στην Σούδα εκατεβήκασι, καστέλλι είχαν κάμει εκεί σιμά προς το νερόν που λέγασι Καλάμι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 183[18] και στον Πορτολ. Β 25[9].

καλαμίνθιν το.

Το αρχ. ουσ. *καλαμίνθη* η.

Μικρό φυτό που μοιάζει με δυόσμο: *Ποταμογείτονα, ήτοι καλαμίνθιν, πότισον τον ζωμόν-του* Σταφ., Ιατροσ. 2[39].

καλαμινόσπορος ο.

Από το επίθ. *καλάμινος* και το ουσ. *σπόρος.*

Σπόρος καλαμιού: *Τσουκνιδόσπορον και καλαμινόσπορον* Σταφ., Ιατροσ. 12[341].

καλαμιός ο.

Το μτγν. ουσ. *καλαμεών.*

Τόπος κατάφυτος από καλάμια: *ήτον ο καλαμιός δασός κ' υπόδροσος ο τόπος* Διγ. (Trapp) Esc. 1706.

καλαμίτα.

Το ιταλ. *calamita.*

Πέτρα καλαμίτα=βράχος με σιδηρούχο μετάλλευμα: *Η Ἐλμπα έχει ένα βουνί και έναι όλο πέτρα καλαμίτα* Πορτολ. Α 334[1].

καλαμιών ο, Διγ. (Trapp) Gr. 1113· *καλαμιώνας,* Χούμνου, Κοσμογ. 254, Αλεξ. 1593, Πεντ. Ἐξ. II 3, 5, Λεηλ. Παροιμ. 228.

Το μτγν. ουσ. *καλαμεών.*

Τόπος γεμάτος από καλάμια: *Τον εκατατρέχανε οι ανθρώποι του Μεχεμέτη και δεν είχε τι να κάμει κ' εμπήκε μέσα σε έναν καλαμιώνα κ' εκρύφτη* Χρον. σουλτ. 49[33]· *Και ποταμόν απέρατον και δάσος καλαμιώνα* Πικατ. 32.

καλαμιώνας ο, βλ. *καλαμιών.*

καλαμμαύχιν το, βλ. *καμηλαύκι(ν).*

καλαμογραφή η.

Το αρχ. ουσ. *καλαμογραφία.*

Γράψιμο με κάλαμο, με γραφίδα: *καταλεπτόν...να σε το καταλέξω εκ των ειρμών του λόγου-μου και καλαμογραφής-μου* Λιβ. Esc. 873.

καλαμοκάνι το, Σπανός (Eideneier) D 1691.

Από τα ουσ. *κάλαμος* και *κανί.* Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Πάγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β').

(Ως μονάδα μέτρησης) στέλεχος καλαμιού (Η σημασ. και σήμ. σε καταδέσμους, Κουκ.; Λαογρ. 9, 1926/8, 493): *δώδεκα καλαμοκάνια άνεμον από 'πέσω από τον γερόν* αυτ. Β 116. 1282

καλαμόφυλλο(ν) το.

Το μτγν. *καλαμόφυλλο(ν)* (L-S, λ. *καλαμόφυλλος*).

Φύλλο καλαμιού: *αμπελόφυλλα, καλαμόφυλλα...βράσον* Σταφ., Ιατροσ. 10[274].

καλαμπόκι το, Σκουβαρά, Ολυμπιώτ. 117, 461, 475.

Από το αλβ. kalambok (Ανδρ., Λεξ.).

Καλαμπόκι: *επουλήθηκε το καλαμπόκι* Κώδ. Χρονογρ. 63.

καλαμώ.

Το μτγν. *καλαμόω.*

Δένω με καλάμια: *εάν θραυσθῇ ο πους ή η πτέρυξ αυτού* (ενν. του ιέρακος) *και ο τόπος έτι κεκτῆται πτερά, ανάσπασον αυτά και καλάμωσον αυτόν συν ναρθηκίᾳ* Ιερακοσ. 488[28].

καλαμώδης, επίθ., Αχιλλ. Ο 690.

Η λ. στον Αριστ..

Γεμάτος καλάμια: *ην γαρ ο τόπος έμβαλτος και καλαμώδης όλος* Αχιλλ. Ν 1516.

καλαμωτός, επίθ.

Από το ουσ. *καλάμι* και την κατάλ. *-ωτός.*

(Προκ. για λινάρι) που απόκτησε καλάμι, ωριμασμένο: *και το λινάρι και το κριθάρι εδάρτην, ότι το κριθάρι πρώιμο και το λινάρι καλαμωτό* Πεντ. Ἐξ. IX 31.

καλαναθρεμμένος, μτχ., βλ. *καλοαναθρεμμένος.*

καλάνδαι αι.

Το λατ. ουσ. *calendae.* Για τη λ. βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Β'[1] 13 κε.

Πρωτομηνιά: *Ο της θήρας των ιεράκων καιρός άρχεται μέν τη προ οκτώ καλανδών Ιουνίου, παύεται δέ λοιπόν Ιουλίου πληρουμένου* Ιερακοσ. 348[13]· *τύβιαν εγκαθίδρυσε* (ενν. ο *Αλέξανδρος*), *μέγιστον ηρωείον προ καλανδών ποιήσας έξ μηνός Ιουνναρίου* Βίος Αλ. 1385.

καλανδίζω.

Από το ουσ. *κάλανδα.*

«Τα ψάλλω» σε κάπ., επιπλήττω κάπ.: *αν ου σιγήσεις το λοιπόν, θέλω σε καλανδίσει, τσαχαρατά με την φωνήν, μεσημβρινέ με τα άσπρα* Πουλολ. (Τσαβαρή) 125.

καλανδρίνος ο, Ἀνθ. χαρ. 291[10].

Το ιταλ. *calandrino.* Για τη λ. βλ. και Du Cange, λ. *καλαντρίνο.*

Είδος πουλιού: *Εμπορεί να μοιάσει η αρετή απού την αγάπην εις ένα πουλίν τό κράζουν καλανδρίνον* αυτ. 290[22].

κάλαντα τα.

Από το λατ. *calendae* (βλ. Σακ., Κυπρ. Β' 877).

Φρ. Ἔχω κάλαντα (παροιμ. φρ.) «έχω κάθε μέρα γιορτή»: *Ἔχει κι' απάνω κάλαντα, έχει και κάτω Φώτα* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 18.

καλαπόδι(ον) το, Σπανός (Eideneier) A 449, D 1705-6· *κ α λ α π ό δ ι ν.*

Το μτγν. ουσ. *καλαπόδιον*.

Καλαπόδι: *ρίπτει το καλαπόδιν-του, ρίπτει και το σανίδιν* (ενν. ο τσαγγάρης) Προδρ. IV 59.

καλαράσης ο, Ιστ. Βλαχ. 987.

Το ρουμαν. *calaraš*.

«Βλάχος» ταχυδρόμος: *Ἔλαβα το τιμιόν-της γράμμα με τον ερχομόν των καλαράσηδων* Γερμ. Λοκρ., Γράμμ. 110.

καλαρματωμένος, μτχ., βλ. *καλοαρματωμένος*.

καλάρω.

Από το ιταλ. *calare* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ., Ε', ημίτ. β').

(Μτβ. και αμτβ.) κατεβάζω, χαμηλώνω: *εκαλάρησε* (ενν. ο αφέντης) *και την αντέναν, ορδίνιασε κ' εκρέμασαν τα σκοινιά* Σουμμ., Ρεμπελ. 178· *κάμε λιγάκι να συρθεί κ' η χέρα-σου ας καλάρει μ' ένα ροβέρσο αδυνατό τον πόδα να του πάρει* Κατζ. Β' 81.

καλαφάτης ο, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1208.

Από το αραβ. *galafa* (Βλ. Dawkins [Μαχ. Β' 247], αλλά και Kahane-Tietze, Lingua franca 513). Η λ. τον 6. αι. (Βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 351) και σήμ.

Εκείνος που φράζει με πίσσα και στουπί τις ρωγμές των πλοίων: *δεν εγλύτωσε,... μόνον ο καραβοκύρης και ο γραμματικός και ένας καλαφάτης* Κώδ. Χρονογρ. 69^{24}.

καλαφατίζω, Απολλών. (Wagn.) 454, Μαχ. 274^{37}, Χούμνου, Κοσμογ. 2040.

Από το ουσ. *καλαφάτης* και την κατάλ. *-ίζω*. Για τη λ. βλ. Kahane-Tietze, Lingua franca 514 κε.

Βουλώνω με στουπί και πίσσα τις χαραμάδες πλοίου, επισκευάζω πλοίο: *φέρνουν κιβούριν, πιάνουν, καλαφατίζουν, πισσώνουν απέσω και τα έξω* Απολλών. 388· *Το κάτεργον έσπασεν απεκάτω και χρήζομαι να εφτιαστεί, να το καλαφατίσω* Χρον. Μορ. Η 2196.

καλαφατικό(ν) το.

Το ουδ. του υποθ. επιθ. *καλαφατικός* ως ουσ. Για τη λ. βλ. και Eideneier [Σπανός σ. 297].

«Κατασκεύασμα»· (εδώ) ακαθαρσία: *ήλθε λάσπη εις τα ρουθούνια-του και εγέμισαν τα δύο-του μάγουλα καλαφατικά από τον κώλον-του* Σπανός (Eideneier) D 1787.

καλαφορώ. *κ α λ ο φ ο ρ ώ.*

Από το επίρρ. *καλά* και το **αφορώ* (ΙΛ). Βλ. και Αλεξ. Στ. [Απόκοπος **241**].

Δημιουργώ καλά προαισθήματα: *έδειξεν τότ' εξαστεριά, ομοιώς κ' ευδιά μεγάλη· κ' η νύκτα εκαλοφόρεσεν, τό δεν εποίκεν άλλη* Απόκοπ. 342.

καλεμκάρης ο.

Το τουρκ. *kalemkâr*.

Γραφιάς· εγγράμματος: *Ἦτο άνθρωπος θεωρητικός, έμορφος, μαυρογένης, γραμματικός, καλεμκάρης, λογιότατος* Συναδ., Χρον. 41.

καλεπής ο.

Πιθ. το τουρκ. *galip-bi*.

Νικητής, νικηφόρος: *Απέθανεν και ο Μαχμούτ εφέντης ο καλεπής, ο πρώην ναΐπης* Συναδ., Χρον. 71.

κάλεσις η.

Το μτγν. ουσ. *κάλεσις* (Sophocl.).

Πρόσκληση: *άνευ κάλεσιν εισήλθεν* Ερμον. Ι 39.

κάλεσμα(ν) το, Σπαν. Α 405, Διάτ. Κυπρ. 502^{21}, Χρον. Μορ. Η 2406, 6013, 6170, Φλώρ. 1463, Μαχ. 82^{4}, 198^{29}, Αιτωλ., Μύθ. 104^{1}, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 414, Βοσκοπ. 204, Ερωτόκρ. Α' 511, 579, Β' 794, 798, 925, 943, 982, 1445, Ευρετ. Ερωτοκρ. 763^{25}, 767^{26}, Θυσ.^{2} 447, Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [210], κ.α.

Από το *καλώ*. Η λ. στο Βλάχ., στο Somav. και σήμ.

1) Πρόσκληση: *μ' απήτις κ' εις το κάλεσμα ήρθα κ' εγώ του Ρήγα* Ερωτόκρ. Β' 1661· *νά 'βγει κατά το κάλεσμα με τ' άρματα να πάει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 345^{18}. **2α)** (Μεταφ.) συμπόσιο: *μίαν ημέραν εποίκεν έναν μέγαν κάλεσμα απάνω εις τον πύργον με πάσα απλαζίριν* Βουστρ. 430· *τότε απάνω εις το κάλεσμα, αφότου έφαγαν και έπιαν, ιστήκετο ο Βούλγαρης* Hist. imp. II 73· **β)** προσφορά: *το κάλεσμαν της τράπεζος έτρωγε με τους άλλους* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1^{115}.

καλεσμός ο, Χριστ. διδασκ. 120, 122.

Από το *καλώ*.

Πρόσκληση: *Είχασιν γουν και τας τρυφάς και καλεσμούς και γάμους* Ιμπ. 891.

καλεστικός ο, Θησ. Ϛ' υπόθ. [1^{5}].

Από τον αόρ. του *καλώ* και την κατάλ. *-τικός*.

Που σχετίζεται με πρόσκληση· (εδώ) μισθοφορικός: *ήφεραν από την Ανατολήν...συμμαχίαν πολλήν και ισχυράν και φουσσάτον καλεστικόν μυριάδας πολλάς* Τρωικά 526^{2}.

Το θηλ. του επιθ. ως ουσ.=πρόσκληση: *Αλέξανδρος καλεστική ετότες ορδινιάζει, τους άρχοντες εκάλεσε* Αλεξ. 2723.

καλέστρα η.

Από το *καλώ*. Η λ. και στο Somav., λ. *καλέστρια*.

1) Αυτή που καλεί: *καλέστρα του θανάτου-μου και διώχτρα τση ζωής-μου* Πανώρ. Β' 526. **2)** Υποδοχή: *καλέστρα τους εποίησαν εις το παλάτι απάνω τιμητικά, ως έπρεπε* Χρον. Τόκκων 3809.

κάλη η.

Από το θηλ. του επιθ. *καλός* με αναβιβ. του τόνου (πβ. το αρχ. *κάκη* η· βλ. Αλεξ. Στ., Ακριτ. 48).

Ικανότητα· ανδρεία(?) (Βλ. Αλεξ. Στ., ὀ.π.): *Τούτα ο Θεός του τα έδωκεν* (δηλ. *του Διγενή*)· *έχει γαρ μεγίστην κάλην* (ἐκδ. *μέγιστον κάλλος* κατὰ διόρθωση Hess.· χφ. *μεγίστην καλήν*· διὸρθ. Αλεξ. Στ., ὀ.π.) Διγ. (Trapp) Esc. 1324.

καληθέλησις η, ˙Ανθ. χαρ. 289[20], πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *καλή θέλησις*.

καλημέρα η, Βεν. 70, Πτωχολ. Β 254.

Από την ἐκφρ. *καλὴν ημέραν* (Ανδρ., Λεξ.).

Ο χαιρετισμός «καλημέρα»: *ο ρήγας είπεν-του: «Καλημέρα νά 'χεις, καλέ-μου αδελφέ»* Μαχ. 266[9]· *το «καλημέρα» λέγει γαρ, το «καλημέρα» λάλει* Βεν. 69.

καλημερίζω.

Από το ουσ. *καλημέρα* και την κατάλ. *-ίζω*.

Χαιρετώ (το πρωί): *χίλια καλημερίζω-σε, φίλε-μου κι' αδερφέ-μου* Φορτουν. (Vinc.) Β' 120· *«...στες τρεις ώρες της ημερούς να σε καλημερίσω»* ˙Ασμα Μάλτ. 24.

καλημέρισμα το.

Από το *καλημερίζω*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Πρωινός χαιρετισμός: *˙Εν-τον επᾶ, Πανάρετε, καλημερίσματά-σου* Ερωφ. Α' 71.

καληνύχτισμα το.

Από το *καληνυχτίζω*. Η λ. και στο Somav. (λ. *καληνύκτισμα*).

Νυχτερινός χαιρετισμός: *είντα καληνυχτίσματα πρικιά, φαρμακεμένα* Ερωτόκρ. Γ' 1503.

καληνωρίζω.

Από την ἐκφρ. *καλὴν ώραν* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *καλινωρίζω*), στο Somav. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδιωμ. Κρ. Β').

Χαιρετώ: *εκείνον οπού κόπιασε ας τον καληνωρίζου* Ερωτόκρ. Ε' 1525· *τόσους και αν είδα αποτ' εσάς συχνὰ καληνωρίζω* Λίμπον. Επίλ. 2.

καληνώρισμα το.

Από το *καληνωρίζω*. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *καλινώρισμα*), στο Somav. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδιωμ. Κρ. Β').

Χαιρετισμός: *πέμπει καληνωρίσματα με την καρδιά στην κόρη* Ερωτόκρ. Γ' 1712.

καλησπέρα.

Από την ἐκφρ. *καλὴν εσπέραν* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

Καλὸ βράδι (ειρων.?): *Βλέπεσαι μὴν κάμεις καλησπέρα!* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 46.

καλησπερίζω.

Από το ουσ. *καλησπέρα* και την κατάλ. *-ίζω* (Ανδρ., Λεξ.).

Λέω σε κάπ. «καλησπέρα»: *πα κτυπήσω τὴν πόρτα του Ορβίκιου, να τόν καλησπερίσω* Ζήν. Πρόλ. 154.

καληώρα η.

Από την εκφρ. *καλὴν ώραν*.

(Με γεν. προσ. και το αναφ. *που*) ευτυχισμένος εκείνος που: *καληώρα κείνου του θνητοὺ αποὺ το διάβαν βρίσκει 'ς τούτον τον άγριον ποταμόν, οποὺ ζωὴν τον λέγουν* Κυπρ. ερωτ. 154[13].

καλιγάς ο· *καλλικάς*, Ασσίζ. 180[22,25,29], 181[1,13,22,24], 267[15], 432[31], 433[4].

Από το λατ. *caliga*. Ο τ. και σήμ. στην Κύπρο (Βλ. Σακ., Κυπρ. Β' 568).

Πεταλωτής: *εκείνος ο καλλικὰς ἐνι κρατημένος να του στρέψει έναν τοιούτον κτηνόν* αυτ. 181[16]· *Εὰν ἐστειλα ἐναν εδικὸν-μου κτηνὸν ενοὺ καλλικά να το ιατρέψει* αυτ. 181[19].

καλίγι(ον) το, Προδρ. II G 48, III 49, 336, Κρασοπ. 106, Πουλολ. (Τσαβαρή) 362, Περί γέρ. 99· *καλίκι(ν)*, Προδρ. II Η 33, Διγ. (Trapp) Esc. 1213, Γεωργηλ., Θαν. 145, 152.

Υποκορ. του ουσ. *καλίγα*<λατ. *caliga* (Ανδρ., Λεξ., λ. *καλίγι*). Για την εναλλαγή *γ* και *κ* βλ. Meyer, NS III, λ. *καλίγι* και Χατζιδ., Αθ. 23, 1911, 160. Ο τ. τον 9. αι. (Sophocl., λ. *καλίγιν*) και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδιωμ. Κρ. Ε', β' ημίτ. και Ϛ', β' ημίτ., λ. *καλίκι*) και σε άλλα ιδιώμ. (Andr., Lex., λ. *καλίκιον*). Η λ. τον 5. αι. (Sophocl.).

1) Υπόδημα: *Ο δὲ νέος εξυπολύθη γοργόν και ἐβγαλε τα καλίγια-του* Διγ. ˙Ανδρ. 353[27]· *ως ήσαν τα καλίγια-μου πλήρης εξεσχισμένα, επιάσα τάχατε μικρόν να τα περισουφρώσω* Προδρ. IV 85. **2**) Ράβδος: *αυτός ως ήτον μοναχός, πεζός με το καλίκιν και με το μοναπλούτσικον, και πώς μας είχεν τρέψειν;* Διγ. (Trapp) Esc. 1314.

καλιγοκάρφι το, Διγ. (Trapp) Esc. 13, Διγ. ˙Ανδρ. 319[10].

Από τα ουσ. *καλίγι* και *καρφί*.

Καρφί που χρησιμοποιείται για το πετάλωμα: *καλιγοκάρφια αργυρά ήτον καλιγωμένον* Διγ. Ζ 307.

καλιγώνω, Διγ. (Trapp) Esc. 13· *καλικώνω*, Ριμ. Βελ. 778· *καλλικώνω*, Ασσίζ. 19[20], 180[15,21], 181[6], 433[3,17].

Από το ουσ. *καλίγι* και την κατάλ. *-ώνω*. Για την εναλλαγή *γ* και *κ* βλ. Meyer, NS III, λ. *καλίγι*. Ο τ. *καλικώνω* και σήμ. στην Κρήτη (Πάγκ., Ιδιωμ. Κρ. Β', λ. *καλικώνω*). Τ. *καλλικώννω* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β', λ. *καλλικόνω*). Βλ. και Sophocl. (λ. *καλιγόω*). Η λ. και σήμ.

1) Πεταλώνω: *καλιγοκάρφια αργυρά ήτον καλιγωμένον* (ενν. *το φαρίν*) Διγ. Ζ 307. **2**) Υποδένω: *οι κακομοιρασμένες αποὺ τον κόπο-μας ποτέ πάμε καλικωμένες;* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 28. **3**) Σολιάζω: *άλλος φορεί ολότελα εξεχαρβαλωμένα και οποὺ 'ναι πλούσιος τάχατε έναι καλιγωμένα* Σαχλ., Αφήγ. 191.

καλίγωσις-ση η· *καλίκωσις-ση*, Χούμνου, Κοσμογ. 2430, Μορεζίν. Κλίνη Σολομ. 407.

Από το *καλιγώνω*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Βλ. Παγκ., Ιδιωμ. Κρ. Β', λ. *καλίκωσι*).

Υπόδεση: *Ρούχο δε μά σε δίδουσι, μηδὲ καλίκωσή-μας, μα μοναχάς ογιά ψωμί θέλου τη δούλεψή-μας* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 29· *Ρούχα-τως και καλίκωσιν γερήν, τὴν εφορούσαν* Χούμνου, Κοσμογ. 2553.

καλικείον το· *καλλικείον*.

Από το ουσ. *καλίκι* και την κατάλ. *-είον*. Για την εναλλαγή *γ* και *κ* βλ. Dawkins [Μαχ. Β' σ. 247-8].

Πεταλωτήριο: *άντα την επήρασιν εις το καλλικείον, τότες αρχέψαν οι παπάδες να ψάλλουσιν* Μαχ. 628^{33}.

καλίκι(ν) το, βλ. *καλίγιον*.

καλικώνω, βλ. *καλιγώνω*.

καλίκωσις η, βλ. *καλίγωσις*.

καλίτσι το, Διγ. (Trapp) Esc. 675, 818.

Από το ουσ. *καλίκι* (τ. του ουσ. *καλίγι*). Για την κατάλ. *-ίτσι* βλ. Κουκ., Ελλην. 4, 1931, 362. Η λ. σε ιδιώμ., Κουκ., ό.π. σημ. 15.

Υπόδημα: *γοργόν εξυπολύθη, τα καλίτσια έβγαλεν, εκάθισεν εις δείπνον* Διγ. Z 1800.

καλλέα, επίρρ., βλ. *κάλλια*.

κάλλια, επίρρ., Σπαν. Α 501, Προδρ. I 238, Λιβ. Sc. 2845, Ιμπ. 746, Θησ. Ι' [76^5], Γεωργηλ., Θαν. 435, Γαδ. διήγ. 118, Συναξ. γυν. 280, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 290, Πανώρ. Β' 99, Βοσκοπ. 78, Ροδολ. Α' [21], Ε' [41], Σουμμ., Παστ. φιδ. Γ' [963], Δ' [512], Ε' [1357], Φορτουν. (Vinc.) Γ' 151, 752 κ.α.· *κ α λ λ ι ά,* Κάτης 74, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 572, 669, Πανώρ. Αφ. 55, Β' 99, 542, Γ' 292, Ερωφ. Α' 238, 493, Β' 28, 336, Ιντ. γ' 99, Δ' 633, Κατζ. Β' 59, Ερωτόκρ. Α' 381, 971, Β' 869, Δ' 341, 1952, $Θυσ.^2$ 714, Στάθ. (Martini) Α' 58, 246, Β' 252, Ιντ. β' 60, Γ' 301, Ροδολ. Α' [424], Β' [56, 104], Γ' [291, 407], Φορτουν. (Vinc.) Β' 152, Γ' 90, Ιντ. δ' 182, Τζάνε, Κρ. πόλ. 564^3 κ.π.α. *κ α λ λ έ α,* Φαλιέρ., Θρ. 314 (εκδ. *καλεά*· διορθώσ.).

Από το επίθ. *κάλλιος* ⟨συγκριτ. ουδ. *κάλλιον*⟨*καλός*. Η λ. στο Somav. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε', β' ημίτ., λ. *καλλιά*). Ο τ. *καλλέα* από μετρ. αν.

1) Καλύτερα: *Καλλιά να πάρω θάνατο μ' όλα-μου τα φουσσάτα* Ερωτόκρ. Δ' 1407· *κρίνω-το πως καλλιά 'τονε κιανείς να μη γεννάται* Ερωφ. Β' 194· *ετούτον ελατρεύασιν κάλλια παρά τους άλλους* Ιμπ. 746· *καλλιά το ξεύρεις παρά μένα* Ερωφ. Δ' 277· *κάλλια που εσφάη* (ενν. *ο Δάρειος*), *διότις πάντα-του μ' εμέν ήθελε πολεμάει* Αλεξ. 1453. **2**) Περισσότερο: *Ποιος σου δουλεύγει πλειότερα; Ποιος σ' αγαπά καλλιά-μου;* Πανώρ. Β' 321· *εις το κονταροχτύπημα είναι καλλιά αντρειωμένος* Ερωτόκρ. Β' 125· *ουδέν εγάπα την ζωήν κάλλια παρά τον φίλον* Σαχλ. Β' (Wagn.) P 23. Φρ. *κάλλια έχω*=προτιμώ: *κάλλια έχω θάνατον του λόγου-μου να δώσω παρά να πάθει τίποτας, κυρά-μου, το κορμί-σου* Ευγέν. 816· *καλλιά 'χω θάνατο παρά στανιό στεφάνι* Ερωτόκρ. Γ' 1142· *καλλιά έχω την γυναίκα-μου παρά να βασιλεύσω* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2011· *έχω καλλιά συζώντανον του Χάρου να με δώσεις* Ριμ. κόρ. 647. Έκφρ. *για (τα) καλλιά (-μου)*=για καλό-μου: *Δυο τρεις βολές μ' επείραξες, μα σήμερο ας σκολάσου τούτες οι στράτες, Γύπαρη, α θέλεις, για καλλιά-σου* Πανώρ. Β' 254· *Για τα καλλιά-σου πήγαινε αποδεπά σου λέω* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 240.

καλλιάζω.

Η λ. σε επιγρ. (L-S) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Andr., Lex., λ. *κάλλαιον*).

1) Φαίνομαι ανώτερος, ξεπερνώ: *μόνον εκείνη απ' αγαπά απ' όλες του καλλιάζει* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 90· *όσοι τον είδαν είπασιν: «και τίνος σουσουμιάζει; τινάς ουδέ ευρίσκεται εκεί να του καλλιάζει»* Ιμπ. (Legr.) 436. **2**) Αναγνωρίζω την υπεροχή

κάπ.: *εμέ, οπού εις κάλλη κι' ομορφιές κιαμι' άλλη δεν καλλιάζω* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. β' 69.

καλλιγένειος, επίθ.

Από το *καλλι-* και το ουσ. *γένος*.

Που κατάγεται από καλή γενιά: *καλλιγένειαν γυνήν γαρ είχε γαμετήν εκείνος* Ερμον. Β 166.

καλλίγνωμος, επίθ.

Από το *καλλι-* και το ουσ. *γνώμη*.

Που έχει καλά αισθήματα, καλόγνωμος: *Δός μοι λόγον, γλυκύτατε, και δός μοι δακτυλίδιν, καλλίγνωμε, να το φορώ ώστε να υποστρέψω* Διγ. Z 859.

καλλιγραφία η.

Το μτγν. ουσ. *καλλιγραφία*. Η λ. και σήμ.

Ωραίο γράψιμο: *πολλά 'ναι ωραιότατα και καλοσυνθεμένα οπού τινάς ου δύναται να βάλει εις διανοίαν, λαμπράν καλλιγραφίαν τε εκείνην την ωραίαν* Αρσ., Κόπ. διατρ. [1434].

καλλιγράφος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *καλλιγράφος*. Η λ. και σήμ.

Που έχει καλό γραφικό χαρακτήρα, καλός αντιγραφέας βιβλίων: *Είτις αν έχει σήμερον ψωμίν και 'λοκοτίνιν, εκείνος και φιλόσοφος, ρήτωρ και καλλιγράφος* Προδρ. IV 210.

καλλιεργία η, Έκθ. χρον. 31^{16}, Ιστ. πολιτ. 42^{15}.

Από το *καλλι-* και το ουσ. *έργον*. Η λ. τον 6. αι. (L-S) και σήμ. σε ιδιώμ. (Βλ. Andr., Lex.).

1α) Ωραίο, ωφέλιμο έργο: *έκαμε μετάνοιαν εκεί και ανακτήσεις πολλάς και καλλιεργίας* Ιστ. πατρ. 111^4· **β**) καλή, προσεγμένη δουλειά: *τούτου δε απέναντι υπέρ μίαν ουργυίαν κέλλαι δύο εκτίσθησαν μετά καλλιεργίαν* Παΐσ., Ιστ. Σινά 1108.

καλλίεργος, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *καλλίεργος*.

Που φτιάχνει κ. με τέχνη: *άρματα εφόρεσεν μαστόρου καλλιέργου* Ιμπ. (Legr.) 416.

καλλικάς ο, βλ. *καλιγάς*.

καλλικείον το, βλ. *καλικείον*.

καλλικώνω, βλ. *καλιγώνω*.

καλλιλογώ.

Το μτγν. *καλλιλογέω*.

Κολακεύω: *Ας τον καλλιλογώ, συχνέα ας τον συγρουλίζω* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1035.

καλλίμαστος, επίθ.

Από το *καλλι-* και το ουσ. *μαστός*. Η λ. τον 6. αι. (Sophocl., λ. *καλλίμασθος*). Βλ. και Passow, Handwört. (λ. *καλλίμαστος*).

Που έχει ωραίους μαστούς: *ήν καλλίμαστος, λευκή* (ενν. *η Ιπποδάμεια*) Ερμον. Ζ 64.

καλλίμαχος, επίθ.

Από το *καλλι-* και το ουσ. *μάχη*. Η λ. τον 4. αι. (L-S).

Που αγωνίζεται γενναία: *ο υιός της καλλιμάχου της Λητούς* Ερμον. Η 42· *σε φοβούντανε οι οχθροί, καλλίμαχε, του ρένιου* Ζήν. Πρόλ. 55.—Η λ. και ως όνομα ήρωα του μυθιστορήματος «Καλλίμαχος και Χρυσορρόη».

κάλλιο(ν), επίρρ., Ασσίζ. 377[19], Κυπρ. ερωτ. 104[24], Χρον. Μορ. Η 4485, 4491, 6808, 7085, 8187, 8282, 8956, Χρον. Μορ. Ρ 2522, Φλώρ. 1760, Μαχ. 22[33], Γεωργηλ., Θαν. 440, Βουστρ. 472, Ιμπ. (Legr.) 767, Χρον. σουλτ. 80[15], Διγ. ῎Ανδρ. 327[20], Ερωτόκρ. Α' 409, Σουμμ., Παστ. φιδ. Γ' [675], Φορτουν. (Vinc.) Δ' 342, Τζάνε, Κρ. πόλ. 303[8], 431[21], 538[16]· *κ α λ λ ί ο (ν),* Χρον. Μορ. Η 2522, Μαχ. 224[11], 374[25], 396[31]· *κ α λ λ ι ό (ν),* Ασσίζ. 124[31], Χρον. Μορ. Η 4723, Γεωργηλ., Θαν. 388, Κυπρ. ερωτ. 25[4], 53[8], Πανώρ. Γ' 251, Δ' 76· συγκριτ. *κ α λ λ ι ό τ ε ρ α,* Θησ. (Schmitt) 337 VII 12, Βουστρ. 442· *κ α λ λ ι ό τ ε ρ ο,* Ασσίζ. 311[3], Χρον. Μορ. Η 1625, Θησ. ΙΒ' [9[1]].

Το αρχ. επίρρ. *κ ά λ λ ι ο ν,* συγκριτ. του ουδ. του επιθ. *κ α λ ό ς*. Η λ. και σήμ.

Καλύτερα: *κάλλιο νά 'πεφτα νεκρή την ώρα κείνη χάμαι* Ερωτόκρ. Α' 694· *κάλλιον να μη είχα γεννηθεί εις τον παρόντα κόσμον* Φλώρ. 1533· *καλλιό να δώσω αυτήν εσέν από να δώσω αυτήν εις ανήρ άλλον* Πεντ. Γέν. XXIX 19. Φρ. *έχω κάλλιο*=προτιμώ: *είχασι κάλλιο να πνιγούν παρά να τους σκοτώσουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 312[24].

κάλλιος, επίθ., Ασσίζ. 100[25], 278[10], Διγ. Ζ 2058, Διγ. (Trapp) Esc. 977, Βέλθ. 540, Χρον. Μορ. Η 1445, 3647, Χρον. Μορ. Ρ 4161, Ερωτοπ. 409, Λίβ. Ρ 400, Λίβ. Ν 2515, Λίβ. Sc. 89, 2161, Αχιλλ. Ν 281, 1594, 1676, Αχιλλ. Ο 75, Ιμπ. (Legr.) 99, Χρον. Τόκκων 102, 1780, 2192, 2464, 2693, Θησ. Η' [41[7]], ΙΒ' [16[5]], Γεωργηλ., Βελ. 151, Απόκοπ. 296, Χρον. σουλτ. 144[5], Πανώρ. Α' 130, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 156, Ερωτόκρ. Β' 1830, Δ' 1733 κ.π.α.· *κ α λ λ ι ό ς,* Ch. pop. 782· *κ α λ λ ί ο ς,* Σπαν. (Λάμπρ.) Va 515, Επιθαλ. Ανδρ. Β' 551· συγκριτ. *κ α λ λ ι ό τ ε ρ ο ς,* Ασσίζ. 186[4], 220[15], 437[29], Χρον. Μορ. Η 327, 3254, 4828, 6885, 7150, 7687, 8683, 8845, 8930, Ερωτοπ. 83, 390, 391, Λίβ. Sc. 1275, Λίβ. Esc. 2382, Λίβ. Ν 2232, Μαχ. 134[27], 400[28], 582[3], 590[24], 604[6], Χρον. σουλτ. 26[6], 34[2-3] κ.π.α.· *κ α λ λ ι ο τ έ ρ ι ν* (υποκορ. του ουδ. του συγκρ. *καλλιότερος*) Προδρ. Ι 193 (έκδ. *καλοκαίριν*· διόρθ. Ανδρ., Αθ. 51, 1941, 17).

Από το ουδ. *κάλλιον* (Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 127). Ο συγκριτ. *καλλιότερος* μτγν. (Steph., Θησ. λ. *καλός*) και σήμ. στο κρητ. ιδίωμ. (Πάγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε', β' ημίτ., λ. *καλλιώτερος*). Ο τ. *καλλιός* από μετρ. αν..

α) Καλύτερος: *Ο κάλλιος φίλος όπου είχεν και συγγενής έτοτε* Χρον. Μορ. Η 3218· *εξόν τους εντιμότερους και κάλλιους όπου ήσαν και άλλοι εγκρεμνίσθησαν* Χρον. Τόκκων 105· *Ξεύρω πως πιδεξεύγεσαι και άλλη δεν έν' καλλιά-σου* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 104· *για τότες δε γνωρίζουσι το κάλλιο παλληκάρι* Ερωτόκρ. Β' 1990· *να διαλέξει την καλλιότερην στράταν* Βουστρ. 418· *όπου ήσαν οι καλλιότεροι όλου-του του φουσσάτου* Χρον. Μορ. Η 5152· **β**) ωραιότερος: *τούτο θέλω από σε: πασών την καλλιοτέραν* (ενν. *των γυναικών*) *γνωρίσεις από σύγκρισιν την ιδικήν-σου μόνος* Βέλθ. 529.

Το ουδ. του επιθ. ως ουσ.=το καλύτερο: *άκουε πάντα συνετώς και χώριζε το κάλλιον* Κομν., Διδασκ. Δ 153· *το καλλιό του χωραφιού-του και το καλλιό του αμπελιού-του να πλερώσει* Πεντ. ῞Εξ. XXII 4.

Ο πληθ. του ουδ. ως ουσ.=τα καλά, οι καλές συνθήκες: *εμένα που γροικώ να πω τα συνεργήματά-σας με κάλλια λίγα και πολλά μαρτύρια 'ναι κοντά-σας* Θησ. (Foll.) Ι 3.

Το ουδ. του επιθ. έναρθρ. ως επίρρ.=όσο καλύτερα: *ως εξορθώθη η δέσποινα το κάλλιον οπού ημπόρει, μ' όλες τες κορασίδες-της τον Θήσεον ακαρτέριε* Θησ. (Foll.) Ι 91· *έπλεεν εις την θάλασσαν και μόνος εκυβέρνα το κάλλιον οπού ήξευρεν* Πόλ. Τρωάδ. 167· *βλέπε τον ῞Αγιον Ιλαρίον εις το καλλιότερον όπου να μπορήσεις* Μαχ. 508[31].

καλλιότερα και **καλλιότερο,** επίρρ., βλ. *κάλλιο(ν)*.

καλλιοτερίζω, Ασσίζ. 48[23], 75[26], 76[4], 80[31], 156[12], 267[12], 295[10], 312[5] κ.π.α.· *κ α λ λ ι ο τ ε ρ ι σ μ έ ν ο ς,* Ασσίζ. 386[5].

Από το συγκριτ. του επιθ. *κάλλιος* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. στο Du Cange (λ. *καλλιότερος*).

1) Πληρώνω για ζημία που έκανα, αποζημιώνω: *ένι κρατημένος να καλλιοτερίσει πάσα ζημίαν τήν μου εγίνετον* αυτ. 407[23]· *το δίκαιον ορίζει και εντέχεται να καλλιοτερίσουν το πράγμα τό εχάσαν ή να δώσουν την τιμήν-του* αυτ. 72[29]. **2**) Βελτιώνομαι (ηθ.), καλυτερεύω: *ο άντρας-της ουδέν ένι κρατούμενος με δίκιον να πλερώσει τίποτες, άνευ όσον να δουν ότι ήτον μεταστρεμμένη και καλλιοτερισμένη απ' εκείνον το χρείος* αυτ. 386[5]. **3**) Περιποιούμαι: *ένι συνήθειαν και κουστούμιν των δενδρών των χλωρών ότι πρέπει να καλλιοτερίζουνται εις πάσα καρπόν* αυτ. 78[4].

καλλιοτέρισμα το.

Από το *καλλιοτερίζω*. Η λ. στο Du Cange (λ. *καλλιότερος*).

Χάρισμα: *τοιούτον δίκαιον, ως γιον ελαλήθην άνωθεν του καλλιοτερισμάτου εκείνου τό έδωκεν, τοιούτον δίκαιον ένι περί τούτου της γυναικός αν είχεν δώσειν τίποτες* Ασσίζ. 369[11].

καλλιότερος και **καλλιοτέριν,** επίθ., βλ. *κάλλιος*.

καλλιπάρειος, επίθ., Ερμον. Η 57.

Το μτγν. επίθ. *καλλιπάρειος*.

Που έχει ωραίες παρειές: *θυγάτηρ την Ελένην καλλιπάρειον πολλά γαρ είχε τον καιρόν εκείνον* αυτ. Β 169.

καλλιπαρός, ? επίθ.

Από το επίρρ. *καλά* και το επίθ. *λιπαρός*.

Πολύ λιπαρός?: *όταν θέλεις εκβαλείν αυτόν μη έστω καλλιπαρός* (ενν. *ο ιέρακας*) Ορνεοσ. αγρ. 522[2].

καλλίπτερνος, επίθ.

Από το *καλλι-* και το ουσ. *πτέρνα*.

Που έχει ωραίες φτέρνες: *η Ελένη με την θέαν, απαράμιλλη τους πόδας και καλλίπτερνος γαρ πάσας των ωραίων γαρ γυναίων* Ερμον. Β 279 (κριτ. υπ.).

καλλιστεύω, ῾Εκθ. χρον. 53[21], Ιστ. πολιτ. 66[8].

Το αρχ. *καλλιστεύω*.

Η μτχ. του ενεστ. ως ουσ.=αξιωματούχος, προύχοντας: *έδειξε πάσι τας σάρκας αυτού εξ εκατέρου μέρους των καθεζομένων αρχιερέων και κληρικών και λαϊκών των καλλιστευόντων* Έκθ. χρον. 31[3]· *Πεσόντες γαρ άπαντες αρχιερείς τε και ιερείς, ομοίως και οι καλλιστεύοντες των λαϊκών, εδέοντο αυτού όπως αναδέξηται τον θρόνον* Έκθ. χρον. 77[9].

καλλίστως, επίρρ., βλ. *καλώς.*

καλλίτερπνος, Ερμον. Β 279, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *καλλίπτερνος* (Βλ. Legrand [Ερμον. Β 279, κριτ. υπ.]).

καλλιτράχηλος, επίθ.

Από το *καλλι-* και το ουσ. *τράχηλος.*

Που έχει ωραίο τράχηλο: *τράχηλον συν τω αυχένι κρυσταλλοειδή τριγύρου, καλλιτράχηλος επίπαν* Ερμον. Β 251.

καλλιφωνία η, Διγ. Άνδρ. 366[3]· *κ α λ λ ι φ ω ν ι ά.*

Το μτγν. ουσ. *καλλιφωνία.* Ο τ. από μετρ. αν.

Ωραία φωνή: *ο τα Θεού χαρίσματα άπαντα δεδεγμένος, ανδρείαν τε και φρόνησιν,... καλλιφωνιάν ενήδονον* Διγ. Ζ 2422.

κάλλο το, βλ. *κάλλος.*

καλλονή, η, Καλλίμ. 11, 197, 236, 279, 414, 800, Διγ. Ζ 3818, 4072, 4471, Λίβ. P 635, Λίβ. Esc. 920, Λίβ. (Lamb.) N 783, Αλφ. (Μπουμπ.) I 51, IV 25, Βίος αγ. Νικ. 113, Διγ. Άνδρ. 403[7], 411[24], Διακρούσ. 117[14].

Το αρχ. ουσ. *καλλονή.* Η λ. και σήμ.

1) Ωραιότητα, ομορφιά: *Των ορθοδόξων καύχημα, είσαι πολλά 'κουσμένη, των ιερέων η καλλονή, κυρά χαριτωμένη* (ενν. *συ η Παναγία*) Δεφ., Λόγ. 760· *Φράσαι καν όλως απορώ την καλλονήν την τόση, ήν είχεν υπεράπειρον η των Ερώτων βρύση* Βέλθ. 297. **2**) Καλή πρόθεση, καλός σκοπός: *ουδέν το έποικε εις κακόν ούτε εις αλαζονείαν, αλλά έποικέτο εις όρεξιν και καλλονήν μεγάλην* Χρον. Μορ. Η 2549· *πάσαν κόσμου καλλονήν και πάσαν θεραπείαν, προστάσσω-σας, σπουδάζετε να την αποπληρείτε* Καλλίμ. 2310. **3**) Ευχαρίστηση: *Τώρα χαράς και καλλονής, τώρα χαράς ημέραι* Καλλίμ. 2132.—Η λ. και ως όν. κόλπου (Πορτολ. Α 245).

κάλλος το, Καλλίμ. 29, 809, 1590, Διγ. (Trapp) Gr. 330, 2219, Διγ. Ζ 419, 3216, Διγ. (Trapp) Esc. 636, 1132, Βέλθ. 33, 613, Φλώρ. 9, 152, Ερωτοπ. 117, Λίβ. P 501, 2275, Λίβ. Sc. 1081, 2209, Λίβ. Esc. 701, Λίβ. N 2964, Αχιλλ. L 17, 192, Αχιλλ. N 820, 1564, 1619, Αχιλλ. O 70, Χρον. Τόκκων 1920, Ανακάλ. 106, Ιμπ. (Legr.) 36, Πανώρ. Α' 434, Β' 176, 302, Γ' 578, 624, Δ' 8, Ε' 248, Ερωφ. Α' 360, Β' 265, Γ' 147, 246, Ε' 453, Ερωτόκρ. Α' 780, Β' 161, 503, Γ' 1416, Δ' 644, Ε' 1088, Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 32, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α' 86, 139, Ζήν. Ε' 8, Τζάνε, Κρ. πόλ. 448[17], 497[20], κ.π.α. *κ ά λ λ ο* **το,** Σκλάβ. 88.

Το αρχ. ουσ. *κάλλος.* Η λ. και σήμ.

1α) Ομορφιά, καλλονή: *όρμησαν την κόρην αφαρπάσαι διά το κάλλος το τερπνόν, όπερ αυτή διέχει* Διγ. Ζ 1684· *ο δ' Αχιλλεύς ενίκαν-τους εις κάλλος και εις ανδρείαν* Αχιλλ. N 261· *ήλθεν το κάλλος της αυγής και ανέτειλεν η ημέρα* Λίβ. P 2386· **β**) (πληθ.) χάρες, θέλγητρα: *Ο δέ νέος Διγενής εχαίρετον και ηγάλλετον με την ποθητήν-του τα ωραία-της κάλλη* Διγ. Άνδρ. 362[12]· *τα κάλλη-σου τ' αρίφνητα κιαμιά φορά μη χάσω;* Ερωφ. Γ' 142· **γ**) (ειρων.) «γλύκα», «νοστιμάδα»: *σύρε, παιδί, δοκίμασε της βασιλειάς το κάλλος!* Ζήν. Δ' 351· **δ**) στολίδι: *ο Ρωτόκριτος πού 'ν' της αντρειάς το κάλλος* Ερωτόκρ. Β' 1274. **2α**) Καλό, ευτυχία: *το πώς υπάν οι δίκαιοι εις τα ωραία κάλλη, οι δ' άδικοι κ' επίορκοι εις μεγάλην οδύνην* Αλφ. καταν. 73· **β**) χαρά, αγαλλίαση: *περίχαρη να γένεις και την ψυχή-σου και καρδία εις κάλλος να 'πιστρέψεις* Θησ. ΙΒ' [43[6]].

καλλόφιλος, επίθ.· πληθ. *κ α λ λ ο φ ί λ ο ι.*

Από το ουσ. *κάλλος* και το επίθ. *φίλος* (Απίθανη η διόρθ. του Legrand σε *φιλοκάλλοι*· (βλ. Ερμον. Ψ 211, κριτ. υπ.).

Φίλος του «καλού», του ωραίου: *θεωρίαις γαρ ωραίαις μανικώς αναπτερούνται πάντες γαρ οι καλλοφίλοι* Ερμον. Ψ 211.

καλλύνω.

Το αρχ. *καλλύνω.* Η λ. και σήμ. στο κρητ. ιδίωμ. (Βλ. Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β').

Καλλωπίζω, στολίζω: *τον όροφον εκόσμησεν εκ λίθων και μαργάρων* (παραλ. 1 στ.), *το έδαφος εκάλλυνε μετά παντοίων λίθων* Διγ. Ζ 3857.

καλλυτερίζω, βλ. *καλυτερίζω.*

καλλωπίζω, Επιθαλ. Ανδρ. Β' 551, Ιστ. πατρ. 111[5], 169[22], Παϊσ., Ιστ. Σινά 318, Βακτ. αρχιερ. 181.

Το αρχ. *καλλωπίζω.* Η λ. και σήμ.

1) Κοσμώ, στολίζω: *Ομμάτια τά εκαλλώπισε με το εύνοστον η φύσις* Λίβ. Sc. 1286· *εποίησε δέ και σταυρούς πέντε καλλωπίσας αυτούς διά χρυσαφίου καθαρού* Διήγ. αγ. Σοφ. 157[33]. **2**) Καθιστώ κ. ωραίο: *Ένα αγριογούρουνο επήγε ν' ακονίζει τα δόντια-του εις δενδρόν, είχε-τα καλλωπίζει* Αιτωλ., Μύθ. 53[2].

Οι μτχ. παθητ. παρκ. *καλλωπισμένος* και *κεκαλλωπισμένος* ως επίθ.=στολισμένος, διακοσμημένος: *Καλλωπισμένοι ήτανε* (ενν. *οι πύργοι*) *μετά των σμαραγδίων* Αλεξ. 2625· *Μήλον η γραυς ολόχρυσον και κεκαλλωπισμένον γράμμασι κακομαγικοίς και λόγοις μαντευμάτων επέδευσεν, εδέσμευσεν* Καλλίμ. 1206.

καλλωπισμός ο, Hist. imp. 199, Μάρκ., Βουλκ. 347[28], Ιστ. πολιτ. 26[18], Ιστ. πατρ. 203[5], Διγ. Άνδρ. 411[24].

Το αρχ. ουσ. *καλλωπισμός.* Η λ. και σήμ.

1α) Στολισμός, ευπρεπισμός, διακόσμηση: *Το στέγος δέ του κτίσματος τις να το αφηγείται; Πολύς ήτον καλλωπισμός στο τρίτον του τρικλίνου* Βέλθ. 331· *μην πλανεθείτε εις την πρόσκαιρον ζωήν στο[ν] καλλωπισμόν του κόσμου και ματαίαν ηδονήν* Αλφ. (Μπουμπ.) III 4· **β**) (μεταφ.) στολίδι: *το άνθος της νεότητος η δόξα των ανδρείων* (ενν. *ο Διγενής*), *γενναίων ο καλλωπισμός, το άλσος των ενδόξων* Διγ. Ζ 4470. **2**) Περιγραφή του κάλλους: *Τι δέ πολλά πολυλογώ, τι δέ πολλά και γράφω τάχα προς τον καλλωπισμόν του σώματος της κόρης;* Καλλίμ. 822. **3**) Εξωραϊσμός του λόγου, καλλιέπεια: *η εδική-μας ομιλία οπόχει τέτοιαν ευταξίαν και αρμονίαν και καλλωπισμόν* Σοφιαν., Κωμωδ. Ricchi 32. **4**) (Μεταφ.) μόρφωση, καλλιέργεια: *επειδή είπα όσα πρέπει εις ευταξίαν και καλλωπισμόν των παιδίων* Σοφιαν., Παιδαγ. 119.

καλοαναθρεμμένος, μτχ. επίθ.· *κ α λ α ν α θ ρ ε μ μ έ ν ο ς*.

Από το επίθ. *καλός* και την παθητ. μτχ. του *ανατρέφω*. Ο τ. στο Somav. Η λ. και σήμ.

Που έχει καλή ανατροφή: *Έναι πολλά ευγενικός και καλαναθρεμμένος* (ενν. *ο Καντακουζηνός*) *και μέσα εις τους άρχοντας είναι πεπαιδευμένος* Αιτωλ., Ρίμ. Μ Καντ. 25.

καλοαρματωμένος, μτχ. επίθ.· *κ α λ α ρ μ α τ ω μ έ ν ο ς*.

Από το επίρρ. *καλά* και την παθητ. μτχ. του *αρματώνω*.

Που είναι καλά εξοπλισμένος: *φουσσάτ' αναπαμένα, ακούραστα τα λέχικα και καλαρματωμένα* Παλαμήδ., Βοηβ. 1036.

καλοαρμάτωτος, επίθ.

Από το επίρρ. *καλά* και το *αρματώνω*.

Που είναι καλά εξοπλισμένος: *την ξένην και καλοαρμάτωτον στρατιάν* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν. 232, κριτ. υπ.).

καλοαφυρώνω.

Από το επίρρ. *καλά* και το *αφυρώνω*.

(Μέσ.) παίρνω κουράγιο: *ουδέν εδείλιασαν τα πλήθη των φουσσάτων όπου έρχονται απάνω-τους,... αλλά καλοαφυρώνονται να τους έχουν πολεμήσει* Χρον. Μορ. Η 3912.

καλοβλέπω, Πτωχολ. α 535, Ερωτόκρ. Α' 1611, 2171, Γ' 273, 538.

Από το επίρρ. *καλά* και το *βλέπω*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Α' Μτβ. **1**) Βλέπω καλά κάπ., εξετάζω με προσοχή κ.: *είδεν, εκαλοείδε-τον, ώραν πολλήν θωρεί-τον* Θησ. Ι' [38^{2}]· *Άμε να κάτσεις μοναχή, δέ-το και καλοδέ-το, και το καλό-σου φρόνιμα κάτσε και λόγιασέ-το* Ερωτόκρ. Δ' 437. **2**) Βλέπω ευνοϊκά: *αν δεν τήν‹ε› παρακαλώ* (ενν. *την Αθηνά*), *να κάμω την θυσίαν, πώς θέλει-με καλοειδεί νά 'χω ευεργεσίαν;* Αιτωλ., Μύθ. 98^{12}. **Β'** Αμτβ. **1**) Βλέπω καλά, εξετάζω με προσοχή: *πάλι θε να καλοδεί και θε να την πειράξει* (ενν. *την Αρετή*), *ανείναι κι' αγαπά-τονε, γή λογισμό αν αλλάξει* Ερωτόκρ. Ε' 721. **2**) Παρακολουθώ με προσοχή: *Ομοίως εκαλόβλεπεν ο δούκας ο Θησέος, όλος στην όψη εξάναφτε, ώσπερ να ήτον στία* Θησ. Η' [89^{3}].

καλόβουλος, επίθ., Ερμον. Ι 294, 318 (πληθ. *κ α λ ο β ο ύ λ ο ι*).

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *βουλή*. Ο πληθ. από μετρ. αν. Η λ. στο Βλάχ.

Που έχει φρόνηση, συνετός: *συμβάντων τότε ταύτα, είδεν όναρ Αγαμέμνων, τον καλόβουλον γαρ Νέστωρ* αυτ. Θ 255.

καλογεμισμένος, μτχ. επίθ.

Από το επίρρ. *καλά* και τη μτχ. *γεμισμένος*.

Εντελώς γεμάτος: *τρεις καλογεμισμένες μαγάρι πούρι ας ήτονε λαήνες μετρημένες* Φορτουν. (Vinc.) Β' 285.

καλογεναμένος, μτχ. επίθ.

Μτχ. παρκ. του **καλογίνομαι*.

Κατασκευασμένος ωραία: *Η μία ήτονε χρυσή και ήτονε στημένη, η άλλη ήτον αργυρή και καλογεναμένη* (ενν. *η στήλη*) Αλεξ. 2578.

καλογεράκι το, Τζάνε, Κρ. πόλ. 530^{17}.

Από το ουσ. *καλόγερος* και την κατάλ. *-άκι*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Νέος σε ηλικία καλόγερος: *Εχάθηκε η συμβουλή από τα γεροντάκια, η μοναξά και η ευγενειά από τα καλογεράκια* (έκδ. *καλοϊεράκια*· διορθώσ.) Π.Ν. Διαθ. φ. 244β 10.

καλογερανός ο, Πουλολ. (Τσαβαρή) 62.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *γερανός*.

(Ειρων.) το πτηνό γερανός: *ο τσικνέας ήρξατο, τον γερανόν υβρίζει: «Χαρά εις τον καλογερανόν οπού ήλθεν εις τον γάμον...»* αυτ. 59.

καλογερεύω, βλ. *καλογηρεύω*.

καλογερικά, επίρρ.

Από το επίθ. *καλογερικός*. Η λ. στο Somav.

Με καλογερικό τρόπο: *ενδυμένο καλογερικά* Δωρ. Μον. (Βαλ.) 45.

καλογερική η, Σφρ., Χρον. μ. 24$^{26-7}$.

Από το επίθ. *καλογερικός*. Η λ. στο Du Cange (λ. *καλόγηρος*) και σήμ.

Η ιδιότητα ή η ζωή του καλόγερου: *τον εδίδαξε και την μοναστικήν πολιτείαν της καλογερικής* Ιστ. πατρ. 108^{7}.

καλογερικός, επίθ.

Από το ουσ. *καλόγερος* και την κατάλ. *-ικός*. Η λ. στο Du Cange (λ. *καλόγηρος*), σε έγγρ. του 1639 (Αλιπράντης Ν., Αθ. 75, 1974/75, 112) και σήμ.

Που ανήκει ή αναφέρεται σε καλόγερο: *ράσο καλογερικό μ' αυτό νά 'ναι εντυμένος* Ζήν. Β' 319· *από μικρόθεν αγάπησε...την καλογερικήν πολιτείαν* Ιστ. πατρ. 128^{14}.

καλογερίτσιν το.

Από το ουσ. *καλόγερος* και την κατάλ. *-ίτσιν*.

(Μειωτικά) «καλογεράκος»: *καλογερίτσιν ταπεινόν υπάρχεις εκ το Μίλιν* Προδρ. ΙΙΙ 354.

καλογερίτσιος ο.

Από το ουσ. *καλόγερος* και την κατάλ. *-ίτσιος*>*-ίτσης*.

Νεαρός καλόγερος: *τούτο* (ενν. *το αγιοζούμιν*) *δαμάζει πάντοτε τους καλογεριτσίους* Προδρ. ΙΙΙ 301c (χφ Η) (κριτ. υπ.).

καλογερόπαπας ο, Διακρούσ. 89^{13}.

Από τα ουσ. *καλόγερος* και *παπάς*. Η λ. και σήμ.

Ιερομόναχος: *ο αρχηγός συν τοις λοιποίς καλογεροπαπάδες, οίτινες θυμιάζουσι, ψάλλουσι και τροπάρια* Παϊσ., Ιστ. Σινά 632.

καλόγερος ο, βλ. *καλόγηρος*.

καλογηρεύω, Γεωργηλ., Θαν. 406· *κ α λ ο γ ε ρ ε ύ ω*, Χειλά, Χρον. 352.

Από το ουσ. *καλόγηρος* και την κατάλ. *-εύω*. Η λ. και σήμ.

Γίνομαι καλόγερος: *Διαζύγιον του ανδρογύνου, οπόταν θελήσει από τους δύο ο ένας να μονάσει, ήγουν να καλογερέψει* Βακτ. αρχιερ. 189.

καλόγηρος ο, Ψευδο-Γεωργηλ., Ἀλ. Κων/π. 54, 240, Μαχ. 38^{5}, 682^{25}, Δούκ. 197^{2}, Σφρ., Χρον. μ. 8^{7}, Γαδ. διήγ. (Wagn.) 201, Ἐκθ. χρον. 28^{26}, 56^{16}, Χρον. 315, Ιστ. πολιτ. 41$^{1-2}$, 69^{5}, Ιστ. πατρ. 104^{4}, Βακτ. αρχιερ. 136, 137, 148, 166· *κ α λ ό γ ε ρ ο ς*, Πρόδρ. III 130, 194, Ελλην. νόμ. 579^{28}, Καναν. 68, Σφρ., Χρον. μ. 20^{10}, 96^{20}, 142^{7}, Πεντ. Γέν XLI 50, XLVII 22, Αχέλ. 2288, 2298, Θρ. Κύπρ. Μ 334, Χρον. σουλτ. 85^{6}, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1282, Δωρ. Μον. XXXIV, Ιστ. Βλαχ. 1806, 2195, Αποκ. Θεοτ. II 177, Βακτ. αρχιερ. 165, Ζήν. Πρόλ. 96, Τζάνε, Κρ. πόλ. 183^{21}, 235^{7,24}, 502^{3}, 503^{25}, 518^{9}, 541^{19} κ.π.α.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *γήρας*. Η λ. και σήμ.

1α) Μοναχός: *βίον και κύρη αρνήθηκε, καλόγερος εγίνη* Βεντράμ., Γυν. 226· *ποτέ σε θρόνο βασιλιάς να κάτσει κ' ένα ράσο του βάλλετε και να γενεί καλόγερος* Ζήν. Α' 286· *εξάφες τα συχνά λουτρά, καλόγερος τυγχάνεις* Προδρ. III 48· **β**) χειροτονημένος μοναχός: *Περί μοναχών ότι όταν τους ποιούν καλογήρους και τους κουρεύουν, δώρα να μην τους επαίρνουν* Βακτ. αρχιερ. 166· **γ**) συνοδός καλόγερος: *ήν γαρ και ο Σοφίας Ιερεμίας μητροπολίτης, καλόγηρος υπάρχων του Θεολήπτου* Ἐκθ. χρον. 70^{13}. **2**) Υπηρέτης του θεού, ιερέας: *έδωσεν αυτουνού την Ασυάθ, θυγατέρα του Πότι Φέρα, καλόγερος του Ον, για γεναίκα* Πεντ. Γέν. XLI 45. **3**) Είδος σκουληκιού: *Κυδωνόλαδον και λινέλιν και σκώληκας αυτούς οπού λέγουν καλογέρους* Σταφ., Ιατροσ. 9^{251}.—Ο τ. και ως τοπων.: *να τσ' αμολάρου στα φορτιά πέρα στου Καλογέρου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 329^{4}.

καλογιός ο, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 360, 692, Ερωτόκρ. Α' 835, 1878, Δ' 1993, 2015, Ε' 1399, Θυσ.^{2} 419, 439, 811, 939, Ευγέν. 1230.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *γιός*.

Καλός, αγαπητός γιός: *ας εγδυθεί τα πενθικά, τώρα ας λαμπροφορέσει, ότι με δόξαν και τιμήν έρχεται ο καλογιός-της* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 666.—Σε προσφών.: *ό,τι μπορώ για λόγου-σου να κάμω, καλογιέ-μου* Ερωτόκρ. Ε' 246.

καλογνωμία η, Σπαν. Α 350, Σπαν. (Ζώρ.) V 272, 509, Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 89, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 379, Χρον. Μορ. Ρ 8549, Ορισμ. Μαμελ. 95^{12}, Φαλιέρ., Λόγ. 141, Φαλιέρ., Θρ. 130· *κ α λ ο γ ν ω μ ι ά*, Σπαν. Α 677, Σπαν. (Ζώρ.) V 376, Χρον. Τόκκων 2206, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 170 (χφ. Α) (κριτ. υπ.), 200, 407, 530 (χφ. V) (κριτ. υπ.), Βεντράμ., Γυν. 168, Δεφ., Σωσ. 32.

Από το επίθ. *καλόγνωμος*. Ο τ. και σήμ. Η λ. στο ποντιακό ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Καλοσύνη, καλή διάθεση: *φιλεί, κρατεί και λέγει-σε ότι αυτή αγαπά-σε και δείχνεισου καλογνωμιάν, μεγάλην γλυκοσύνην* Σπαν. (Ζώρ.) V 374· *έν-την η τάξις του Θεού για την καλογνωμιά-του: να δείχνει με τ' απόμικρα την μεγαλότητά-του* Φαλιέρ., Θρ. 179.

καλόγνωμος, επίθ., Διγ. (Trapp) Gr. 578, Λίβ. Esc. 4344, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 170, 412, 530, 560, Ψευδο-Σφρ. 458^{12}, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [43].

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *γνώμη*. Η λ. και σήμ.

Καλοσυνάτος, καλόκαρδος: *μάθε αν ένι καλή, καλόγνωμον κοράσιον* Σπαν. Ο 195· *άνθρωπος έν' καλόγνωμος, γλυκύς υπέρ το μέλι* Χρον. Τόκκων 1360.

Το ουδ. του επιθ. ως ουσ.=καλοσύνη: *Πλην το καλόγνωμον του ανδρός και η σπουδή των αρχόντων κατέπαυσε τον θυμόν* Δούκ. 409^{20}.

καλογνωμοσύνη η, Αναγν., Στ. πολιτ. 12.

Από το επίθ. *καλόγνωμος* και την κατάλ. *-σύνη*. Η λ. στο Μανασσ., Χρον. και Μανασσ., Ποίημ. ηθ.

Καλοσύνη: *ενθυμούντα την ανδρείαν και την καλογνωμοσύνην του καλού γαρ του Εκτόρου* Ερμον. Φ 26.

καλογνωρίζω.

Από το επίρρ. *καλά* και το *γνωρίζω*. Η λ. και σήμ.

Αναγνωρίζω: *σημάδια του προσώπου-του, τα ά είχεν εις νουν-της, είδε κ' εκαλογνώρισεν, όλα πιστώθηκέν-τα* Βέλθ. 820.

καλογρά η, βλ. *καλογραία*.

καλογραία η, Πωρικ. V 28, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 508, Τριβ., Ρε 368, Επιστ. Ηγουμ. 175^{54}, Σεβήρ., Διαθ. 190^{56}, Βακτ. αρχιερ. 136, 182· *κ α λ ο γ ρ ά*, Απολλών. 798, Ιμπ. (Legr.) 651, Γαδ. διήγ. 151, Μ. Χρονογρ. 34^{12}, Αλφ. 19^{17,23}, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 435, Επιστ. Ηγουμ. 174^{17}, Αποκ. Θεοτ. II 223, Τζάνε, Κρ. πόλ. 234^{14}, Τζάνε, Φυλλ. ψυχ. 437· πληθ. *κ α λ ο γ ρ ά δ ε ς*, Επιστ. Ηγουμ. 174^{3}, Βλαστού, Επιστ. 177^{3,4}, Σεβήρ., Διαθ. 192^{113,116}, Βακτ. αρχιερ. 167, Διακρούσ. 94^{29}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 214^{24}, 234^{28}, 468^{4}, Τζάνε, Φυλλ. ψυχ. 287, Προσκυν. Ιεροσ. 403^{4}· *κ α λ ό γ ρ ι α*, Σπαν. (Ζώρ.) V 528, Ελλην. νόμ. 535^{14}· *κ α λ ο γ ρ ι ά*, Ιμπ. 573, 579, 582, 611, 614, 687, 732, 846, Ανακάλ. 74, Αποκ. Θεοτ. I 196· πληθ. *κ α λ ο γ ρ ι ά δ ε ς*, Αποκ. Θεοτ. (Pern.) 252, Βακτ. αρχιερ. 167· *κ α λ ο ύ γ ρ ι α*, Ασσίζ. 347^{10}· *κ ο λ ο γ ρ ι ά*, Μαχ. 566^{30}.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *γραία*. Ο τ. *καλογρά* και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β'. Ο τ. *καλογριά* και σήμ. Η λ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

1) Μοναχή: *τους καλογέρους τους πτωχούς και καλογριές αντάμα* Θρ. Κύπρ. Μ 334· *περί χειροτονήσεως επισκόπων, ότι πρώτον πρέπει να κάμει την γυναίκα-του καλογραίαν* Βακτ. αρχιερ. 185· *αλλά φοραίνει ως καλογριά ράσα τετιμημένα* Ιμπ. 581. **2**) Είδος πτηνού, μελισσοφάγος: *όψαροι, σπίνοι, κότσυφοι και γραία καλογραία* Πουλολ. (Τσαβαρή) 505.—Η λ. και ως τοπων. (Πορτολ. Α 109^{6}).

καλόγρια η, βλ. *καλογραία*.

καλογραμμένος, μτχ. επιθ.

Από το επίρρ. *καλά* και τη μτχ. παρκ. του *γράφω*. Η λ. και σήμ.

Καλότυχος: *ου λέγω τους καλότυχους και τους καλογραμμένους· οπόταν γαρ ξενιτευθούν, εις αύξησιν ‹υπάσιν›* Περί ξεν. Α 141.

καλογραφέας ο.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *γραφέας*.

Αυτός που γράφει ωραία: *ήτον* (ενν. *ο παπα-Γαβριήλ*) *ως με' χρονών άνθρωπος... γραμματικός, διαβαστής, καλογραφέας* Συναδ., Χρον. 37.

καλογριοπούλα η· *κ α λ ο γ ρ ο π ο ύ λ α*, Τζάνε, Κρ. πόλ. 207^{10}.

Από το ουσ. *καλογριά* και την κατάλ. *-πούλα*. Η λ. και στο Somav.

Μικρή σε ηλικία καλόγρια: *απ' τα κοινόβια εξέβαζαν και απέ τα μοναστήρια* (παραλ.

1 στ.) *καλογριοπούλες τρυφερές* Θρ. Κων/π. Βαρβ. 122.

καλογροικώ, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 764, 2670· *καλοεγροικώ.*

Από το επίρρ. *καλά* και το *αγροικώ.*

I Ενεργ. **α)** ακούω: *Άκουσε τι εμήνυσεν η Βενετιά της Πόλης, όταν εκαλογροίκησε τα μαύρα-της μαντάτα* Θρ. Κων/π. Β 33· **β)** ακούω με προσοχή: *φέρνω-σε παράδειγμα και καλογροίκησέ-το* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 896· *παρακαλώ-σας-το, καλογροικήσετέ-το κι' αν έναι μπορεσάμενον, εκστήθου μάθετέ-το* Περί γέρ. 11· **γ)** αντιλαμβάνομαι, καταλαβαίνω: *καλά μου το διαρμήνεψες κ' εκαλογροίκησά-σε* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 841. **II** Μέσ. **α)** αντιλαμβάνομαι: *Δάσκαλε, τ' αποκρίθηκεν, όρισε και αφουκρούμαι· τό μ' ερωτήσεις να σου πω, αν το καλοεγροικούμαι* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[44]· **β)** ακούγομαι καλά, ξεκάθαρα: *Με ταπεινότ' η Αρετή τρέμοντας 'πιλογάται· με μια φωνή έτσι δαμινή που δεν καλογροικάται* Ερωτόκρ. Γ' 582.

καλογροπούλα η, βλ. *καλογριοπούλα.*

καλογυμνασμένος, μτχ. επιθ.

Από το επίρρ. *καλά* και τη μτχ. παρκ. του *γυμνάζομαι.*

Καλογυμνασμένος: *εις τα στρατόπεδ' άριστον και καλογυμνασμένον* Κορων., Μπούας 19.

καλογυναικίτσα η.

Από το επίθ. *καλός,* το ουσ. *γυναίκα* και την κατάλ. *-ίτσα.*

Αγαπητή γυναικούλα: *γυναίκα-μου και καλογυναικίτσα-μου και πάλι καλή-μου γυναίκα* Σπανός (Eideneier) Β 98.

καλογυρεύω.

Από το επίρρ. *καλά* και το *γυρεύω.*

α) Αναζητώ με επιμονή: *βρίσκεις-το το γιατρικό, αν το καλογυρέψεις* Ερωτόκρ. Γ' 276· **β)** καλοεξετάζω: *οπού τους καλογύρεψεν την γνώσιν και την πράξιν,* (παραλ. 1 στ.) *εύρειν-τους ήθελεν μωρούς και ασύνετους ανθρώπους* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1160.

καλοδηγούμαι.

Από το επίρρ. *καλά* και το *δηγούμαι.*

Εφοδιάζομαι καλά, προετοιμάζομαι: *εκαλοδηγήθην καθώς κάτωθεν δηλοί. Πρώτον έποικεν...* Μαχ. 554[20-1].

καλοδιακρίνω.

Από το επίρρ. *καλά* και το *διακρίνω.*

Αποφαίνομαι, κρίνω δίκαια: *τοσούτον θέλω ειπείν, Σιμών, και καλοδιάκρινέ-το* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[42].

καλοδιαλέγω.

Από το επίρρ. *καλά* και το *διαλέγω.*

Κάνω σωστή εκλογή: *πρέπει λοιπόν η καθεμιά διά να καλοδιαλέγει, διατί πολλές και βλαστημούν την μοίρα-ντως και κλαίγουν* Περί γέρ. 173.

καλοδιατάζω.

Από το επίρρ. *καλά* και το *διατάζω.*

Τακτοποιώ, συμμορφώνω: *Δεν έγγιξε στα ρούχα-του, γιατί άλλα ρούχα εφόριε, μα εκαλοδιάταξέ-ντονε σ' εκείνο οπού εμπόριε!* Στάθ. (Martini) Γ' 496.

καλοδωρίζω.

Από το επίρρ. *καλά* και το *δωρίζω.*

Δωρίζω πλουσιοπάροχα: *την συγκοπήν και σύνθεσην, τα του κορμιού-της μέλη, αύτη η βασιλεία-σου εκαλοδώρησέν-τα* Βέλθ. 683.

καλοεγροικώ, βλ. *καλογροικώ.*

καλοεθυμούμαι.

Από το επίρρ. *καλά* και το *ενθυμούμαι.*

Θυμούμαι καλά: *Επιλογήθης κ' είπες-του αν καλοεθυμάται κάποτες μίαν αμαρτωλήν* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[201].

καλοεμπάλωτος, επίθ.

Από το επίρρ. *καλά* και το ρηματ. επίθ. *εμπαλωτός* (Βλ. Eideneier [Σπανός σ. 297]).

Γεμάτος μπαλώματα: *βρακίν καλοεμπάλωτον με δεμάτιν ψείρας* Σπανός (Eideneier) Β 106.

καλοεπιτήδειος, επίθ.· *καλοπιτήδειος.*

Από τα επίθ. *καλός* και *επιτήδειος.*

(Πιθ.) τίμιος, ενάρετος: *ετούτον ελατρεύασιν κάλλια παρά τους άλλους, διατί τον εθεωρούσασιν ωσάν ευγενισμένον, καλοπιτήδειον άνθρωπον* Ιμπ. 748.

καλοευτύχημα το.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *ευτύχημα.*

Ευχάριστο γεγονός, επιτυχία: *«Εύξου, ότι ήλθες, αδελφέ, να ανέβεις το βασμίδιν του καλοευτυχήματος, τό όπερ εγώ φυλάττω* Λόγ. παρηγ. Ο 490.

καλοευτυχία η.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *ευτυχία.*

(Προσωποπ.) Ευτυχία: *να ανέβεις το βασμίδιν του καλοευτυχήματος, τό όπερ εγώ φυλάττω, τό αποταχύ σ' εχάρισεν η Καλοευτυχία* Λόγ. παρηγ. Ο 491.

καλοζυγώνω.

Από το επίρρ. *καλά* και το *ζυγώνω.*

Πλησιάζω προσεκτικά: *εγώ καλοζυγώνω-την και πιάνω την καβάκα* Συναξ. γαδ. 183.

καλοζυμωμένος, μτχ. επιθ..

Από το επίρρ. *καλά* και το *ζυμώνω.* Η λ. και σήμ.

Καλοζυμωμένος: *Δεν με λανθάνει το ψωμί το καλοζυμωμένο* Ζήνου, Βατραχ. 63.

καλοήθης, επιθ.

Το μτγν. επίθ. *καλοήθης.* Η λ. σε ιδιώμ. (βλ. Andr., Lex.) και σήμ. ως λόγ.

Που έχει καλό χαρακτήρα· που έχει λεπτά, ευγενικά χαρακτηριστικά: *Παις Αντίλοχος ετούτον και γλαυκός γαρ και μακρόρριν και λευκός και καλοήθης* Ερμον. Δ 106.

Η λ. ως κύρ. όνομ.: *έστειλαν ανθρώπους κρυφώς εις τους πρώτους του Αναπλίου, οι οποίοι ήσαν ο Καματερός και ο Καλοήθης* Δωρ. Μον. 28.

καλόηθος, επίθ., Ερμον. Ζ 42, Θ 12.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *ήθος*.

Που έχει καλό χαρακτήρα: *υπεράνω πάντων τούτων και μελιρρυτοφωνούσα και καλόηθος* αυτ. Β 290· *τον υιόν του Αριθόον εκ μητρός της Φιλομήδας, της καλής και καλοήθου* αυτ. Λ 258.

καλοήλιξ, επίθ. Ερμον. Δ 257.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *ήλιξ*.

Που βρίσκεται στην ακμή της ηλικίας: *τριάκοντα μέν δύο ήτον γουν χρονών ο Πάρης εύμορφος, ωραίος πάνυ και λευκός και καλοήλιξ* αυτ. Β 181.

καλοθέλεια η.

Η λ. σε Γλωσσάρ. (L-S).

Καλή διάθεση, καλοσύνη: *ο αγιώτατος πάπας διά παρακλήσεώς τινων φίλων και οικείας καλοθελείας...έταξε να δίδει κάθε μήνα τα αυθεντόπουλα δουκάτα τριακόσια* Βησσ., Επιστ. 21[7].

καλοθέλησις-ση η, Ερωτόκρ. Β' 1679.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *θέλησις*.

Διάθεση ευνοϊκή, συμπάθεια: *μεγάλη καλοθέληση στο λογισμό κινάτο κ' εκείνου του τραγουδιστή τση νύχτας εθυμάτο* Ερωτόκρ. Α' 543.

καλοθελητής ο.

Από το επίθ. *καλός* και το *θελητής*. Η λ. και σήμ.

Αυτός που θέλει το καλό κάποιου, που έχει ευνοϊκές διαθέσεις: *εσύ φίλος ουκ είσαι, αλλ' ουδέ καλοθελητής καίσαρος βασιλέως* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 239.

καλόθελος, επίθ., Σπανός (Eideneier) Α 238, Λιβ. (Lamb.) Ν 6.

Από το επίθ. *καλός* και το *θέλω*.

Καλοπροαίρετος, καλόγνωμος: *ως το έμαθεν η αρχόντισσά-του η καλόθελος* Σπανός (Eideneier) Β 60.

καλοθεμέλιωτος, επίθ.

Από το επίρρ. *καλά* και το *θεμελιώνω*.

Που έχει γερά θεμέλια: *συ, καλοθεμέλιωτη γη, ανθρωποφαγούσα, κλαύσον, γιατί με αίματα των χριστιανών σ' ελούσα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 209[27].

καλοθύμητος, επίθ.

Από το επίρρ. *καλά* και το *θυμούμαι*.

Που ευχάριστα τον θυμάται κάπ.: *Εισήλθον δέ οι άρχοντες οι κουμμεντάριοι, Αμύγδαλος και Λεπτοκάρυος,...Αγκινάρα η ταρτάνα και Βουγάνα η καλοθύμητη* Πωρικ. Απ. 39.

καλοθυμούμαι.

Από το επίρρ. *καλά* και το *θυμούμαι*.

Θυμάμαι καλά, ξεκάθαρα: *πως έσμιξα με δαύτονε, μα δεν καλοθυμούμαι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [748].

καλοθωρώ.

Από το επίρρ. *καλά* και το *θωρώ*. Η λ. στον Βλάχ.

α) Βλέπω καθαρά: *Τα μάτια δεν καλοθωρού στο μάκρεμα του τόπου* Ερωτόκρ. Α' 1117· **β)** διακρίνω σαφώς, ξεκαθαρίζω: *Σαν επαρασυνήφερε ο λογισμός-του μέσα, ήρχισε να καλοθωρεί ποιοι νά 'ναι που του φταίσα* Ερωτόκρ. Α' 1866.

καλοκαβαλάρης ο.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *καβαλάρης*.

Αξιόλογος καβαλάρης: *Αυτός, όταν εμάνθανε, ποτέ-του ουκ εκτενίσθη, και τώρα καλοκτένιστος και καλοκαβαλάρης* Προδρ. IV 8 (χφ. G) (κριτ. υπ.).

καλοκάγαθος, επίθ.· *καλοκαγαθός,* Ψευδο-Σφρ. 338[25], 550[20].

Το μτγν. επίθ. *καλοκάγαθος*. Η λ. και σήμ.

Γεμάτος καλοσύνη: *τάχα πού και πώς ευρίσκεται τώρα ο εμός καλοκάγαθος Φώτιος;* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 90[10].

καλοκαιρεύει.

Από το ουσ. *καλοκαίρι*. Η λ. και σήμ.

(Απρόσ.) βελτιώνεται ο καιρός: *ωσάν περάσουν οι βροχές, πάλι καλοκαιρεύει* Πανώρ. Β' 256 (κριτ. υπ.).

καλοκαίρι, (I), Ερωτόκρ. Α' 1036, εσφαλμ. γρ. αντί *καλοκέρι* (Βλ. Μιχαηλ., Ελλην. 23, 1970, 336-7).

καλοκαίρι, (II), Προδρ. I 196, εσφαλμ. γρ. αντί *καλλιοτέριν* (Βλ. Ανδρ., Αθ. 51, 1941, 17).

καλοκαιριά η, Ερωτόκρ.[2] Δ' 1379.

Το ουσ. *καλοκαιρία*, που απ. τον 5.-6. αι. (L-S).

Καλός καιρός, νηνεμία: *Μα 'γώ θωρώ καλοκαιριά, μέρα σιγανεμένη και νέφαλο στον ουρανό θολό δεν απομένει* Ερωτόκρ. Α' 2077· *Σαν όντε είν' καλοκαιριά, μέρα σιγανεμένη, κι' άξαφν' ανεμοστρόβιλος από τη γης εβγαίνει* Ερωτόκρ. Δ' 1013.

καλοκαίρι(ν) το, Σταφ., Ιατροσ. 6[173], Πανάρ. 78[23], Χρον. Τόκκων 1643, Θησ. Γ' [42[7], 75[5]], Αχέλ. 1003, Χρον. σουλτ. 65[26], 141[22], Παϊσ., Ιστ. Σινά 388, Ερωφ. Ιντ. α' 80, Χίκα, Μονωδ. 35, Ερωτόκρ. Α' 1271, Φορτουν. Ιντ. γ' 19, Λεηλ. παροιμ. 26· *καλοκαίριον,* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 840, Πτωχολ. α 407, Σουμμ., Ρεμπελ. 159, Διακρούσ. 77[26]· *καλοκαιρίον,* Χρον. Μορ. Η 4991.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *καιρός*. Η λ. τον 9. αι. (Steph., Θησ.) και σήμ. στον τ. *καλοκαίρι*.

Καλοκαίρι: *Το καλοκαίρι ογλήγορα καθώς θωρείς διαβαίνει* Πανώρ. Γ' 137· *Στους*

ήσκιους πάλαι των δενδρών όλον το καλοκαίρι Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [51]· *ο χειμώνας ή-τονε στεγνός σαν καλοκαίρι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 477[14].

καλοκαιρινός, επιθ., Πορτολ. Α 326[30].

Από το ουσ. *καλοκαίρι* και την κατάλ. *-ινός*. Η λ. και σήμ.

Που γίνεται το καλοκαίρι: *Έτερον εγκλυστ(ή)ρ(ι) καλοκαιρινόν* Ιατροσ. κώδ. ψν'.

καλοκαίριον το, βλ. *καλοκαίρι(ν).*

καλοκαλύτερος, επιθ.

Από το επιθ. *καλός* και το συγκριτ. του ίδιου επιθ.

Ο πιο καλός: *να τον αξιώσει πάντα εις το καλοκαλύτερον να είναι επιτήδειος* Χριστ. διδασκ. 403.

καλοκαρδία η.

Από το επιθ. *καλός* και το ουσ. *καρδία*. Η λ. στο Meursius και στο Somav. Σήμ. τ. *καλοκαρδιά* (Σταματ.).

Ευφρόσυνη διάθεση, ανοιχτή καρδιά, καλοκαγαθία: *Τοις νοταρίοις και γραμματικοίς καλοκαρδίαν και καλοσύνην και χαράν εντός του παλατίου έξουσιν* Ωροσκ. 39[25]· *Δηλοί αντιλογίαν και θρύλον του δήμου...χαράν και καλοκαρδίαν στρατού* Ωροσκ. 44[5].

καλοκαρδίζω, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1138, Σαχλ. Ν 311, Σαχλ., Αφήγ. 196, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 431, Πανώρ. Πρόλ. 22, Γύπ. Πρόλ. Διός 97, Ερωφ. Α' 458, 576, Β' 378, Βοσκοπ. 123, 335, Ερωτόκρ. Α' 1334, 1375, 1952, Δ' 1554, Ε' 677, 1261, Θυσ.[2] 307, 571, Στάθ. (Martini) Γ' 366, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 527, Δ' 364, Ζήν. Β' 439, Γ' 360, Ε' 36.

Από το επιθ. *καλόκαρδος*. Η λ. στο Meursius και σήμ. στην Κύπρο στον τ. *καλοκαρ-τίζω* (Σακ., Κυπρ. Β' 569).

Α' (Μτβ.) κάνω κάπ. χαρούμενο, ευτυχισμένο: *εκείνον, οπού τύχαινε να με καλοκαρ-δίζει, μεταγνωμούς και βάσανα περίσσια μου χαρίζει* Ερωφ. Α' 405· *πε-μου τ' α θες να παντρευτείς, το γάμο να μιλήσω και να σου πάρ' όποιαν κι' α θες να σε καλοκαρδίσω* Ερω-τόκρ. Γ' 736. **Β'** (Αμτβ.) χαίρομαι, είμαι ευχαριστημένος, ευθυμώ: *ταύτα είπ' Αλέ-ξανδρος, όλοι καλοκαρδίσαν, διά να πάσι 'ς πόλεμον όλοι τους αγαπούσαν* Αλεξ. 1801· *όσο μπορώ να χαίρομαι και να καλοκαρδίζω* Ερωφ. Α' 420· *να ξεφαντώσεις σήμερο και να καλοκαρδίσεις Θυσ.*[2] 508.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επιθ.=χαρούμενος, ευχαριστημένος, ευτυχισμένος: *τόσό 'ν' εδά πασίχαρες και καλοκαρδισμένες* (ενν. *οι Νεράιδες*) Ερωφ. Ιντ. α' 120· *ο Γύπαρης, απού ποτέ δεν ήτο πρικαμένος, μα πάντα-του χαιράμενος και καλοκαρδισμένος* Πανώρ. Α' 52.

καλοκαρδιστής ο.

Από το *καλοκαρδίζω*.

Ανοιχτόκαρδος, που φέρνει ευφροσύνη: *ότι ο πρωτοσέβαστος ο Πιπέριος μετά...Κρα-σίου του καλοκαρδιστή, καταφρονούσι...και γελούσι την βασιλείαν-σου* Πωρικ. Ρ 106[10].

καλόκαρδος, επιθ., Αχιλλ. L 40, Χρον. σουλτ. 104[7], Πανώρ. Α' 121, Θυσ.[2] 532, 736.

Από το επιθ. *καλός* και το ουσ. *καρδιά*. Η λ. στο Du Cange και σήμ.

Που έχει «καλή καρδιά», χαρούμενος, πρόσχαρος: *καλόκαρδη 'τον πάντα και χαρά-μου, ανάπαψη πολλή στα γερατειά-μου* Βοσκοπ. 357· *δεν πάει για περιδιάβαση άλλος ποτέ τη σκόλη τέτοιας λογής καλόκαρδος, καθώς εμείς στη μάχη πάμε* Ερωφ. Ιντ. γ' 119· *πασίχαρος, καλόκαρδος κ' ελεύτερος γυρίζει* Ερωτόκρ. Α' 1583.

καλόκαρπος, επιθ.

Η λ. σε σχόλ. (Steph., Θησ.).

Που έχει καλούς, ωφέλιμους καρπούς: *ελαίαν την καλόκαρπον θαυμάζουσιν οι πάντες* Κρασοπ. 73.

καλοκατεβαίνω.

Από το επίρρ. *καλά* και το *κατεβαίνω*.

Κατεβαίνω έως κάτω, εντελώς: *ώστε να καλοκατεβούν την σκάλα ήπιασεν η φωτιά* Λεηλ. Παροικ. 553.

καλοκερδαίνω.

Από το επίρρ. *καλά* και το *κερδαίνω*.

Κάνω κάπ. δικό-μου, κατακτώ: *άλλη γυνή μη σε χαρεί, μη σε καλοκερδαίσει οξόν εγώ* Ερωτοπ. 672.

καλοκέρι το.

Από το επιθ. *καλός* και το ουσ. *κερί*.

Κερί που δίνει αρκετό φως: *συ, πολλά βαριούσουν-το, Νένα, το καλοκέρι* (έκδ. *καλο-καίρι*· διόρθ. Μιχαηλ., Ελλην. 23, 1970, 336-7) Ερωτόκρ. Α' 1036.

καλοκοδέσποινα η, βλ. *καλοοικοδέσποινα.*

καλοκοιτάζω, Θησ. Θ' [44[1]].

Από το επίρρ. *καλά* και το *κοιτάζω*. Η λ. και σήμ.

Παρατηρώ κάπ. ή κ. με προσοχή, κοιτάζω καλά, προσεκτικά: *ώραν πολλήν εστάθηκε, να τον καλοκοιτάζει και τόσον εις το πρόσωπον τον είδε αλλαγμένον που δεν τον ήθελε ποτέ έχειν εγνωρισμένον* αυτ. Ε' [34[6]]· *Αμή το πλείο τους έκαμνε εκείνους να θαυμά-ζουν και με τα μάτια το συχνό να τους καλοκοιτάζουν* αυτ. Θ' [43[2]]· *Αφού καμπόσο στά-θηκε και καλοκοίταξέ-τον, την πρόσοψήν-του γνώρισε* αυτ. Ε' [35[5]].

καλόκοπος, επιθ., Λιβ. Ρ 11, Λιβ. Sc. 1994, Λιβ. (Lamb.) Ν 219.

Από το επίρρ. *καλά* και το *κόβω*. Η λ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Που έχει καλό «κόψιμο», καλοκαμωμένος: *έμορφος εις την πλάσην, και εις πολλά καλόκοπος εις σύνθεσιν και σχήμαν* Λιβ. (Lamb.) Ν 37· *Άλλης θωριάς, καλόκοπος, αγέ-νειον παλληκάριν* Λόγ. παρηγ. L 55.

καλοκρατώ, Αιτωλ., Μύθ. 127[13].

Από το επίρρ. *καλά* και το *κρατώ*. Η λ. στο ποντιακό ιδιωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.) και στο κρητ. ιδίωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε', β' ημίτ.).

(Μεταφ.) καλοπιάνω κάπ., μιλώ με τρόπο μειλίχιο: *Σύντομα εσηκώθημεν, την γραίαν καλοκρατούμεν. «Μάννα-μας, την ελέγαμεν, συμπαρηγόρησέ-μας»* Λιβ. Ν 2641· *την Α-θηνά καλοκρατώ, μήδ' έτσι την αφήνω αν δεν τήν‹ε› παρακαλώ, να κάμω την θυσίαν, πώς θέλει-με καλοειδεί...;* Αιτωλ., Μύθ. 98[10].

καλοκτένιστος, επίθ.· *καλοχτένιστος,* Προδρ. (Μαυρ., Εκλ. Α' 21[72]).

Από το επίρρ. *καλά* και το *κτενίζω*. Η λ. στο Du Cange.

Καλοχτενισμένος, περιποιημένος στην κόμη: *Αυτός, όταν εμάνθανε, ποτέ-του ουκ εκτενίσθη, και τώρα καλοκτένιστος και καμαροτριχάρης* Προδρ. IV 8.—Η λ. και ως κύρ. όν. σε έγγρ. του 1256 (Κουκ., Ευστ. Λαογρ. Α' 143).

καλοκτισμένος, μτχ. επίθ.

Από το επίρρ. *καλά* και τη μτχ. παρκ. του *κτίζω*. Η λ. και σήμ.

Κατασκευασμένος ωραία: *Είδεν ο Θεός ό,τι έκαμεν κ' ήσαν καλοκτισμένα, ανορθωμένα δυνατά και τέλεια ορθωμένα* Πικατ. 413.

καλόκτιστος, επίθ.

Από το επίρρ. *καλά* και το *κτίζω*.

Χτισμένος καλά, στερεά: *αύτη δε η πόλις η Προύσα πάσα καλόκτιστος εστί και ισχυρόν περιβεβλημένη περίβολον* Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν.) 372 (κριτ. υπ.).

καλοκυβερνώ.

Από το επίρρ. *καλά* και το *κυβερνώ*. Η λ. και σήμ. στο κρητ. ιδίωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β', λ. *καλοκυβερνούμαι* και Ε', β' ημίτ., λ. *καλοκυβερνούμαι*).

Προστατεύω κάπ., ενισχύω οικονομικά: *Αν έχεις πάλιν συγγενήν να έχει πτωχείαν μεγάλην* (παραλ. 2 στ.), *σπούδαξε, δώσ'-του σύντομα, καλοκυβέρνησέ-τον* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2399.

καλολέγω.

Από το επίρρ. *καλά* και το *λέγω*.

α) Διηγούμαι κ. με ακρίβεια: *Σιμπάν, και καλοπέ-μου-το, μην είσαι σαν χαημένος* Θυσ.[2] 1073· **β**) λέγω κ. με σοβαρότητα και επιμονή: *Λογιάζω να το συβαστεί, σαν τση το καλοπούσι, την δούλεψην οπού 'καμα για λόγου-σας ν' ακούσει* Ερωτόκρ. Ε' 205.

καλολογιάζω, Ερωτόκρ. Α' 965, Δ' 435, 541, Ε' 528, 626, 1275.

Από το επίρρ. *καλά* και το *λογιάζω*.

Εξετάζω, σκέπτομαι κ. με προσοχή,: *για τούτο καλολόγιασε είντά 'ν' αυτά που κάνεις* αυτ. Γ' 290· *ας το καλολογιάσομε, με φρόνεψ' ας το δούμε* αυτ. Δ' 1413.

καλολογίζω.

Από το επίρρ. *καλά* και το *λογίζω*.

Λέω καλά λόγια για κάπ., επαινώ: *όλους απεδέχετον κ' εκαλολόγιζέ-τους* Χρον. Μορ. Η 2265.

καλόλογος, επίθ.

Από το επίρρ. *καλά* και το *λέγω*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β' και Ε', β' ημίτ.).

Ευπροσήγορος, ευμενής: *ο πράγος, ο καλόλογος* (ενν. *ο βασιλεύς*), *η φήμη των Ρωμαίων* Ανακάλ. 19.

καλολογώ, Χρον. Μορ. Η 5164.

Η λ. σε σχόλ. (L-S, λ. *καλολογέω*).

Επαινώ, κολακεύω: *εκαλολόγησεν αυτούς* (ενν. *τους Τούρκους*) *ως φρόνιμος όπου ήτον* Χρον. Μορ. Ρ 5348.

καλομαθαίνω.

Από το επίρρ. *καλά* και το *μαθαίνω*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Συνηθίζω στην άνεση, στην ευμάρεια: *πού 'μου καλομαθημένος ο φαλλίδος ο καημένος* Φαλλίδ. 114.

καλομετρώ.

Από το επίρρ. *καλά* και το *μετρώ*. Η λ. και στο Somav.

(Μεταφ.) Σκέπτομαι καλά, σωστά: *ομοίως και τον ήλιον, αν το καλομετρήσεις, δικαίοις και αμαρτωλοίς ίσια τον ανατέλλει* (ενν. *ο Θεός*) Ιστ. Βλαχ. 1912.

καλομίλητος, επίθ.

Από το *καλομιλώ*. Η λ. στο Somav.

Γλυκομίλητος: *ήτον καλομίλητος εις όλους μ' ευμενίαν* Λίμπον. 161.

καλομοιράζω· μτχ. *καλομοιρασμένος.*

Από το επίρρ. *καλά* και το *μοιράζω*. Η λ. και σήμ.

(Μεταφ.) κρίνω κ. σωστά, με ακρίβεια: *αυτόν, τό λέγεις, ήξευρε δεν το καλομοιράζεις, δεν αγροικάς το τι λαλείς* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 814.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ.=ευνοημένος, καλότυχος: *'Ολ' η Ελλάδα κ' έστεκε με περισσές τρομάρες· το μέρος μόνον τσ' Αρκαδιάς το καλομοιρασμένον εβρίσκουτο από θόρυβον και φόβ' αναπαμένον* Σουμμ., Παστ. φιδ. Προλ. [45].

καλομοιρεύω.

Από το επίρρ. *καλά*, το ουσ. *μοίρα* και την κατάλ. *εύω*.

Είμαι καλότυχος, ευτυχής: *Από κάθ' άλλον ποθητόν θέλεις καλομοιρέψει, Μύρτινε, και καλότυχος απ' όλους θέλεις γίνει* Σουμμ., Παστ. φιδ. Β' [36].

καλομοίρης, επίθ., Πιστ. Βοσκ. III 6, 166, 248, 370, Ερωτόκρ. Ε' 1162, Σουμμ., Παστ. φιδ. Β' [399], Φορτουν. (Vinc.) Γ' 548.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *μοίρα*.

Καλότυχος, ευτυχισμένος: *να χάσεις και να κράζεσαι περίσσια καλομοίρης* Ερωφ. Δ' 599· *Σήμερο με τη μάννα-σου πολλή χαράν επήρα, γιατί θωρούμεν-το κ' οι δυο πως είσαι καλομοίρα* Ερωτόκρ. Δ' 278.

καλομοιριά η, Πανώρ. Δ' 72 (χφ. Α) (κριτ. υπ.), Δ' 435, Ερωφ. Α' 446, 455, 458, 482, 499, 568, Ιντ. α' 170, 173 κ.α. , Ερωτόκρ. Δ' 1379, Στάθ. (Martini) Ιντ. α' 18, Ροδολ. (Μανούσ.) Β' [287], Δ' [323], Σουμμ., Παστ. φιδ. Πρόλ. [86], Α' [99], χορ. α' [99], Γ' [6, 20], Ε' [1077, 1534].

Από το επίθ. *καλομοίρης*. Η λ. στο Somav.

Ευτυχία, καλή τύχη: *θωρώντας τόση-μου χαρά, τόση καλομοιριά-μου* Πανώρ. Δ' 435· *να μη ζηλέψει στην πολλή καλομοιριάν απού 'μαι* Ερωφ. Α' 478· *να μας κάμει ποθητούς που κείθεν τρέχει πάσα καλομοιριά στην φύσιν την δικήν-μας ο παντοδύναμος Θεός την έγνοιαν έχει* Σουμμ., Παστ. φιδ. χορ. β' [14].

καλομοιριάζω· μτχ. *καλομοιριασμένος*, Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [1476], Ε' [1344].

Από το επίρρ. *καλά*, το ουσ. *μοίρα* και την κατάλ. *-ιάζω*. Η λ. στο Somav. Η μτχ. στον Κατσαΐτη.

Ευτυχώ, είμαι καλότυχος (Βλ. και μτχ. *καλομοιρασμένος*, λ. *καλομοιράζω*): *τούτο να γενότουνα πριχού καλομοιριάσει* αυτ. Α' [381]· *Αγροίκησες το ριζικόν των καλομοιριασμένων* αυτ. Ε' [1406].

καλομοιριασμένος, μτχ., βλ. *καλομοιριάζω*.

καλόμοιρος, επίθ., Συναξ. γαδ. 216, Σουμμ., Παστ. φιδ. Γ' [1003].

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *μοίρα*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Καλότυχος, ευτυχισμένος: *ου λέγω τους καλόμοιρους και τους καλογραμμένους* Περί ξεν. V 141.

καλομορφοτύπαρος, επίθ..

Από τα επίθ. *καλός* και *όμορφος* και το ουσ. *τύπαρος*. Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Βλ. Λαογρ. 24, 1966, 54, 56).

Που έχει καλό και όμορφο τύπο (Βλ. και Χατζιδ., ΒΖ 1, 1892, 105): *άσπρες ήσαν στο πρόσωπον και κρυές εις το τραχήλι* (παράλ. 4 στ.)... *καλομορφοτύπαρες, αγγελομυσιδάτες* Γεωργηλ., Θαν. 107.

καλομύρωδος, επίθ..

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *μυρωδία*.

Που μυρίζει ωραία, μυρωδάτος: *τι ήτον αυτόν το καλομύρωδον είδος οπού με εσήκωσεν από την λιγοθυμίαν* Σπανός (Eideneier) Α 278.

καλόν το, Πανώρ. Γ' 72, Σουμμ., Ρεμπελ. 191, Ερωτόκρ. Α' 96, Β' 577, Θυσ.² 59, 369, 390, Φορτουν. (Vinc.) Β' 383, Λεηλ. Παροικ. 324, Τζάνε, Κρ. πόλ. 343⁴, κ.π.α.

Το ουδ. του επιθ. *καλός*.

1α) Καλή πράξη, αγαθοεργία: *όσοι κάμουν εδώ καλά 'ς παράδεισον παγαίνουν* Τζαμπλάκ. 99· *και το καλόν οπού 'καμε, ας τό 'χει στην ψυχήν-του* Τζάνε, Κρ. πόλ. 219²²· *Είδα...* (παραλ. 8 στ.) *έναν ως άγιον σήμερον και αύριο κατακριμένον αμαρτωλόν κι' εις ώρα μια εις το καλό δοσμένον* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 210· *απέ το καλόν απέχουν* Συναξ. γυν. 512· **β**) καλοσύνη, αγαθό: *Εδάρε η βρύσις του καλού και η ρίζα της αγάπης* Λιβ. Ρ 1651· *Τι ανταμοιβή να σου αποδώσομεν, Κύριε, διά εκείνον το τόσον καλόν οπού μας έδειξες την ώραν εκείνην;* Διήγ. πανωφ. 57· *να κάμεις το ίσιο και το καλό εις τα μάτια του Κύριου* Πεντ. Δευτ. VI 18· *το καλό απού το κακό ποιον είναι δε γνωρίζει* Ερωτόκρ. Α' 1200· *θωρώ κι' αφήνεις το καλό και το κακό διαλέγεις* Ερωτόκρ. Α' 202· **γ**) ευεργεσία: *δεν είν' η αγάπη κάτεχε παρά καλό περίσσο* Πανώρ. Β' 354. **2**) Ωφέλεια, συμφέρον: *δε νογάτε το καλό, καημένες, του κορμιού-σας* Πανώρ. Δ' 64· *και το μακρύ πολλές φορές είδα καλό να φέρει* Ερωτόκρ. Α' 1753. **3**) (Πληθ.) προσωπικά προτερήματα, πλεονεκτήματα: *ενός εκάστου έπαινον και καθενός τον ψόγον και όσα έχουσιν καλά, αλλά και τα κακά-των* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 102· *ο ξένος τα είχεν τα καλά και τα παράξενά-του* Λόγ. Παρηγ. L 421· *του νεούτσικου το φίλημα και τ' αγκαλιάσματά-του μοιάζουν στ' Απρίλη τες δροσιές, τ' άνθη και τα καλά-του* Περί γέρ. 164. **4**) Ευτυχία: *Η ταπεινή*

καρδούλα-μου πολύν καλόν σε θέλει Ερωτοπ. 60· *έχω και τες έννοιες ναύτες για να πάγω στο καλόν-μου* Κυπρ. ερωτ. 126³²· *...Μα κρίνω, δε τζη μέλλει τόσο καλό κι' ογι' άντρα-τζη γιαύτο δεν τόνε θέλει* Πανώρ. Γ' 452· *του Βοριά και Νότου μοιάζω και καλόν πιον δεν ολπίζω* Κυπρ. ερωτ. 122⁸· *το καλό-σου μοναχάς γυρεύγει και ξετρέχει* Φορτουν. (Vinc.) Β' 250. **5**) (Πληθ.) υπάρχοντα, περιουσία, αγαθά: *Περί χήρας γυναικός, αν δεν επάρει δεύτερον άνδρα, τι παίρνει από του ανδρός-της τα καλά, ομοίως και ο άνδρας* Βακτ. αρχιερ. 187 ΠΖ'· *φεύγουν και αμπαντονάρουν τα δικά-τως σπίτια και ρούχα και όλα τα καλά-τως* Λεηλ. Παροικ. 262· *ουδέν ημπόρουν τα καλά ποτέ να τα χορτάσω* Σαχλ., Αφήγ. 64· *αρνούμαι και το γένος-μου και τα καλά τά έχω* Αχιλλ. (Haag) L 746. **6**) Ωραιότητα, ομορφιά: *βλέπουν του τόπου το καλόν και χαίρονται εις αυτό* Λιβ. Sc. 2882· *πώς να γράψει τα καλά του λουτρού εκείνου* Αχιλλ. L 518. (**Φρ.**) **1**) *Ακούω καλόν*=ακούω ευνοϊκή κρίση: *κακοί και πονηροί πάντοτε ζήλον έχουν και πάντα μαίνονται πολλά όπου καλόν ακούσουν* Σπαν. Α 563. **2**) *Βγαίνω σε καλό*=έχω καλή εξέλιξη: *εκείνη...απ' όλα τα παιδιά οπού έκαμε η γυναίκα ετούτη εβγήκε εισέ καλό και εις πράξες αγαθές και τίμιες* Σουμμ., Ρεμπελ. 173. **3**) *Λέγω καλόν, καλά*=εκφράζομαι επαινετικά: *οι γιοργανοί το ξεύρουσι πόσα καλά για σένα τση κορασάς απ' αγαπάς έχ' ως εδά 'πωμένα* Πανώρ. Β' 547· *αλλά στους άρχοντές-του ποτέ καλόν δεν έλεγε διάτ' αυτούς ποτές-του* Ιστ. Βλαχ. 534. (**Εκφρ.**) **1**) *Για (το) καλό-(μου)*=για όφελός-μου: *Κατέχω-το, γνωρίζω-το, μα δε μπορώ ν' αφήσω για το καλό-σου μοναχάς παρά να σου θυμίσω* Πανώρ. Γ' 236· *για κακό δε σε ρωτώ, μάλλιος ογιά καλό-σου* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 520. **2**) *Εις το καλόν-(μου)*=για όφελός-(μου): *Ο ρήγας...πολλά τον σύμβουλόν-του ετίμησ' ότ' εσύντυχε βουλήν εις το καλόν-του* Κορων., Μπούας 59· *πάγαινε, αυθέντα-μου, εις το καλόν* Διγ. Άνδρ. 333¹⁵· *Αν θέλετε να τον αφήσετε, θέλομεν τον περιλάβειν· ειδεμή επάρετέ-τον εις το καλόν* Μαχ. 603²¹. **3**) *Με το καλό(ν)*=**α**) με ασφάλεια, χωρίς πάθημα: *να έλθει πάλιν με το καλόν* Διγ. Άνδρ. 333⁶· *επεσώσαν με το καλόν* Μαχ. 284²⁵· **β**) με ειρηνικό τρόπο: *με το καλόν να δώσουσι την χώραν των εζήτα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 198⁴.

καλό(ν), επίρρ., Ασσίζ. 63¹⁶, Πεντ. Γέν. XL 16, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 210.

Το αρχ. επίρρ. *καλόν* (L-S, λ. *καλός*).

α) Καλά: *ετσάκισα αυτό* (ενν. το *μουσκάρι*) *αλεσμένο καλό ως ότ' είναι φτενό εις χώμα* Πεντ. Δευτ. IX 21· *Μ' ένα μεγάλο βασιλιό κρίνω καλό δεν πηαίνει κακόρεξη να σμίξομε κόρη και χαδεμένη* Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' [15]· **β**) καλύτερα: *ει εγερθεί και ευρήσει-σε καλόν μη εγεννήθης* Διγ. Ζ 2819.

καλονάρχος ο, βλ. *κανονάρχος*.

καλοντώνω· *καλοντώνει*, Περί γέρ. 69, εσφαλμ. γρ. αντί *βαλαντώνει* (Βλ. ά. *βαλαντώνω*).

καλόνυμφος, επίθ.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *νύμφη*.

Νύφη καλή: *κατέβη προς τον άδην* (παραλ. 2 στ.) *η καλόνυμφος γαρ νύμφη και καλόσαρκος εκείνη* Ερμον. Ε 123.

καλοξανοίγω.

Από το επίρρ. *καλά* και το *ξανοίγω*.

Βλέπω καθαρά, διακρίνω: *μά 'τον ακόμη σκοτεινά και δεν καλοξανοίγου* Ερωτόκρ. Δ' 1004.

καλοξενοχάραγος, επίθ.

Από τα επίθ. *καλός* και *ξενοχάραγος*.

Που έχει ωραίες γραμμές, όμορφος: *Βλέπεις εκείνον τον καλόν τον εύμορφον τον τόπον το καλοξενοχάραγον εκείνον το νησίτσιν;* Καλλίμ. 1254.

καλοξημερώνει, Κατζ. Α' 20, Ερωτόκρ. Β' 111, Δ' 1603, Ε' 833.

Από το επίρρ. *καλά* και το *ξημερώνει*. Η λ. και σήμ.

(Απρόσ.) ξημερώνει εντελώς, καλά (Για τη σημασ. βλ. Μπαμπιν., Υποκορ. 252): *την αυγή μ' ανίμενε πριν καλοξημερώσει* Ερωτόκρ. Ε' 673.

καλοοικοδέσποινα η· *καλοκοδέσποινα,* Προδρ. IV 123 (χφ. g) (κριτ. υπ.), 126 (χφ. g) (κριτ. υπ.).

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *οικοδέσποινα*.

Καλή οικοδέσποινα, νοικοκυρά: *κυράδες, χειρομάχισσες, καλοοικοδέσποινές-μου* αυτ. IV 123· *ως είν' καλοοικοδέσποινες οκάποσες γυναίκες και τας κεντήκλας να έπαιρναν και τους πιπεροτρίπτας* αυτ. IV 126.

καλοπάθεια η· *καλοπαθεία.*

Από το *καλοπαθώ*.

Καλοπέραση, ευτυχία: *αναθυμώντας την πρωτύτερήν-του καλοπαθείαν εις την κακοπαθείαν αποὺ ευρίσκετον πολλά ήτονε λυπούμενος* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 438.

καλοπαθώ, Χρον. Μορ. P 2976.

Από το επίρρ. *καλά* και τον αόρ. του *πάσχω*.

Α' (Ενεργ.) αναπαύομαι: *διατί εκοπίασαν πολλά της γης και της θαλάσσης* (ενν. οι κεφαλάδες) (παραλ. 2 στ.) *να απέρχονται εις τα οσπίτια-τους διά να καλοπαθήσουν* Χρον. Μορ. H 2976. **Β'** (Μέσ.) καλοπερνώ: *Αν ήμην παραξυμωτής ή δουλευτής μαγκίπου, προφούρνια να χόρταινα και να καλοπαθούμην* Προδρ. IV 98 (χφ. g) (κριτ. υπ.).

καλοπαιδεμένος, μτχ., βλ. *καλοπαιδευμένος*.

καλοπαιδευμένα, επίρρ.

Το ουδ. της μτχ. *καλοπαιδευμένος* ως επίρρ.

Ευγενικά, με σωστό τρόπο: *να συντυχαίνεις φρόνιμα και καλοπαιδευμένα* Συναξ. γαδ. 75· *λέγεις άξια να σωθώ και καλοπαιδευμένα* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2230.

καλοπαιδευμένος, μτχ. επίθ.· *καλοπαιδεμένος,* Χρον. Μορ. H 5229.

Από το *καλοπαιδεύω* που απ. στο Somav.

Που έχει καλή ανατροφή: *ο πρίγκιπας ως φρόνιμος και καλοπαιδευμένος* Χρον. Μορ. P 5229.

καλοπαίδευτος, επίθ.

Από το *καλοπαιδεύω*. Η λ. στο Somav.

Που έχει καλή ανατροφή, καλούς τρόπους· (εδώ μεταφ.): *Ελάκτισεν ο γάιδαρος και δέρουσι το σάγμα να γένει καλοπαίδευτον, άλλο να μη λακτίσει* Γλυκά, Στ. 275.

καλοπανδρεύω.

Από το επίρρ. *καλά* και το *υπανδρεύω*. Τ. *καλοπαντρεύω* στο Somav. και σήμ.

Η μτχ. ως επίθ.=που είναι καλά παντρεμένος: *να μη παραβουρλίζονται οι καλοπανδρεμένες* (έκδ. *καλιπανδρεμένες*, διορθώσ.) Εβρ. ελεγ. 164.

καλοπαπαδιά η.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *παπαδιά*, αν δεν πρόκ. για εσφαλμ. γρ. [Βλ. Πουλολ. 485 και Πουλολ. (Τσαβαρή) 489].

(Με ειρων. διάθ.) καλή παπαδιά: *Ηξεύρω-σε κακότυχη από την Ζαγορά είσαι κάποιας καλοπαπαδιάς εκ το χωρίον της Ρίμνης* Πουλολ. Ζ 306.

καλοπιάνω.

Από το επίρρ. *καλά* και το *πιάνω*. Η λ. και στο Δαμασκ. Στουδ., Διάλ. 451 και σήμ.

(Μεταφ.) φέρομαι καλά σε κάπ., κολακεύω κάπ.: *Σαν είδενε ο αμιράς 'τι πως τον φοβερίζουν* (παραλ. 1 στ.) *αρχίζει καλοπιάνει-τους με την ταπεινοσύνη* Διγ. Ο 395.

καλοπιτήδειος, επίθ., βλ. *καλοεπιτήδειος*.

καλοπίχερος, επίθ., Βουστρ. 533, Ασσίζ. 115^{17}, 122^{12}, 149^{23}, $226^{19-20,22}$, 429^{1}, 455^{9}, $476^{25,27}$, 487^{20}, Μαχ. 478^{22}.

Από το επίρρ. *καλώς* και το *επιχειρώ* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε', β' ημίτ.).

1α) Που έχει καλό χερικό, τυχερός, αίσιος: *συντροφιάν αρχοντική να τήνε συντροφιάσει κι' όλες οι καλοπίχερες κι' όλες οι πλούσες πάσι* Ερωτόκρ. Ε' 1212· **β**) κατάλληλος: *Ρεμέδια καλοπίχερα μου βρίσκεις ταχυτέρου, για να ξηλώσω τη δουλειά, σαν πεθυμώ, του γέρου* Κατζ. Γ' 119. **2**) Που έχει ευγενική καταγωγή: *ο καλοπίχερος ο καβαλάρης ο καπετάνος εποίκεν-μου περίτου παρά που πρέπει* Μαχ. 446^{13}· *έφερεν μετά-της πολλούς φρονίμους άνδρας και καλοπίχερες ταμιτζέλλες* Μαχ. 578^{2}· *αννοίξαν τες αποθήκες και εκουβαλούσαν τα κρασία τους καλοπίχερους...άλλοι τα ζαχάριτα και τα προδέλοιπα πράγματα τους καλούς λας* Μαχ. 672^{22}. **3**) Έντιμος, χρηστός: *των καλών ειθισμάτων και των καλών κουστουμίων του ρηγάτου των Ιεροσολύμων, των ποίων εθέσπισαν οι καλοπίχεροι άνδρες και οι καλοί ρηγάδες* Ασσίζ. 366^{26}· *εκείνοι οι δύο εις τους ποίους εκούμπησεν το έγκλημα, αν ουδέν ημπορούν να συμπάψουν, ημπορούν καλά να κράξουν άλλον έναν εις την συντροφίαν-τους καλοπίχερον* Ασσίζ. 176^{11}· *ένι κρατούμενος ο άνδρας-της με το κείμενον να βάλει το ντουέριν-της ού την τιμήν-του εις χείρας ενού καλοπίχερου* Ασσίζ. 373^{29-30}.

καλοπλεγμένος, μτχ. επίθ.· *καλοπλεμένος.*

Από το επίρρ. *καλά* και τη μτχ. παρκ. του *πλέκω*. Ο τ. στο Βλάχ. Η λ. και σήμ.

Που είναι καλά πλεγμένος: *μακρέα μαύρα και λιγνά εύμορφα συνθεμένα* (ενν. τα φρύδια) *και ως το γαϊτάνι το λεπτό ήσαν καλοπλεμένα* Μαρκάδ. 28.

καλοπλεμένος, μτχ., βλ. *καλοπλεγμένος*.

καλοπλυμένος, μτχ. επίθ..

Από το επίρρ. *καλά* και τη μτχ. παρκ. του *πλένω*. Η λ. και σήμ.

Που είναι καλά πλυμένος, καθαρός: *καλοπλυμένη και καλοφακιολισμένη* Συναξ. γυν. 925.

καλοπόδαρος, επίθ.

Από το επιθ. *καλός* και το ουσ. *ποδάρι*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδιωμ. Κρ. Β' και Ε', β' ημίτ.).

Που έχει καλό ποδαρικό, τυχερός: *ας είναι καλοπόδαρο πολλά το ριζικό-σας* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 351.

καλοπόληπτος, επίθ., βλ. *καλοϋπόληπτος*.

καλοπροαίρετος, επίθ.

Από το επιθ. *καλός* και το *προαιρούμαι*. Η λ. και σήμ.

Που έχει καλή προαίρεση, καλόγνωμος, καλότροπος: *αν ένι καλοπόληπτος, αν έχει ευγνωμοσύνη* (ενν. *η γυναίκα*), *αν είν' καλοπροαίρετος και θέλει την τιμήν-σου* Σπαν. (Μαυρ.) Ρ 230.

καλοπρόσωπος, επίθ.

Η λ. σε σχόλ. (L-S).

Που έχει ωραίο πρόσωπο, όμορφος: *Εις καβελάρης ευγενής ορμώμενος εκ Ρώμης ανδρείος καλοπρόσωπος* Φλώρ. 2.

καλοριζικεύω· *καλοριζικεύγω*.

Από το επίθ. *καλορίζικος* και την κατάλ. *-εύω*. Η λ. στο Du Cange (λ. *ρίζικον*).

Κάνω κάπ. ευτυχισμένο: *το μέτρος των παιδιών πολλά σ' εμένα είν' ακριβό-μου κι' αρσενικού και θηλυκού... Στα δυο-τους τούτα η τύχη-μου με καλοριζικεύγει* Ροδολ. Β' [518].

καλοριζικιά η, 'Ανθ. χαρ. 290[36], Πανώρ. Γ' 451, Δ' 72, 74, Ερωφ. Α' 449, Γ' 264, Κατζ. Ε' 185, 290, Στάθ. (Martini) Α' 300, Γ' 530, Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' [365], Δ' [262], Σουμμ., Παστ. φιδ. χορ. α' [41], Β' [206], Γ' [19], Ε' [91, 1208, 1472, 1616], Φορτουν. (Vinc.) Ε' 152, Ζήν. Α' 224, 287, 296, 317, Γ' 229, Ε' 109, Τζάνε, Κρ. πόλ. 410[26], 565[12]· *καλοριζικία* Αχιλλ. L 238.

Από το επίθ. *καλορίζικος*. Ο τ. στο Du Cange (λ. *ρίζικον*) και στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.). Η λ. στο Βλάχ. (λ. *καλοριζοικιά*).

Καλό ριζικό, καλή τύχη, ευτυχία: *στην καλοριζικιά μηδένας δεν κατέχει και να γνωρίσει φανερά φίλο καλό ποιον έχει* Στάθ. (Martini) Γ' 149· *έβανες εις το νού-σου τιμές και καλοριζικιές εσέ και του παιδιού-σου* Ερωφ. Ε' 656· *Κόρη-μου ευγενικότατη, του δάσου στολισίδι, ξόμπλι της καλοριζικιάς* Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 34.

καλορίζικος, επίθ., Μαχ. 622[33], Πεντ. Γέν. XXX 11, Πανώρ. Πρόλ. θεάς 32, 53, Β' 43, Γ' 86, Ε' 245, Ερωφ. Πρόλ. 100, Α' 138, 481, 559, Ιντ. α' 80, Β' 467, Ιντ. β' 31, Γ' 41, 350, Ε' 669, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 130, Δ' 104, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. β' 164, Γ' 677, Δ' 119, Ε' 273, 345, Ζήν. Α' 241, Γ' 191, 352, Δ' 388, Ε' 21, Τζάνε, Κρ. πόλ. 308[13], κ.π.α.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *ριζικό*. Η λ. στο Du Cange (λ. *ρίζικον*), στο Βλάχ. (λ. *καλορίζοικος*) και σήμ.

1) Που φέρνει καλή τύχη, τυχερός: *Αγαπημέν' αντρόγυνο σαν τούτο δεν εφάνη, μουδ' έτοιο καλορίζικο χαιράμενο στεφάνι* Ερωτόκρ. Ε' 1512· *Ω μέρα καλορίζικη, μέρα χαριτωμένη* Ζήν. Ε' 11· *περίσσα καλορίζικο ας που το ριζικό-μας* Πανώρ. Γ' 118. **2**) Που έχει καλή τύχη, ευτυχισμένος, τυχερός: *Ω καλορίζικο πολλά, παιδί-μου Φορτουνάτο* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 449· *Ω κόσμε καλορίζικε, τόπε χαριτωμένε* Ερωφ. Γ' 251· *η μάννα-του η καλορίζικη εχαίρετον η ψυχή-της* Αχιλλ. L 9· (μεταφ.) *Ω δάση καλορίζικα τα δέντρη γεμισμένα, με τα κλαδιά τα πράσινα και τ' άθη φορτωμένα* Πανώρ. Ε' 383. **3**) Χαρούμενος, ευχάριστος: *Αφέντη γαληνότατε και ύψιστε βασιλιά-μου, μαντάτο καλορίζικο σου φέρνει η εμιλιά-μου* Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' [360].

Το ουδ. στον πληθ. ως ουσ.=ευχή για ευτυχία: *Λαμπρούσα, σίμωσε εδεπά, μη ντρέπεσαι, κερά-μου· πέτε τα καλορίζικα, σαν είν' πρεπό, του γάμου* Στάθ. (Martini) Γ' 506.

καλορωτώ.

Από το επίρρ. *καλά* και το *ρωτώ*. Η λ. και σήμ.

Ρωτώ πολύ, ρωτώ να μάθω κ. με ακρίβεια: *Αύθις δὲ του εσύντυχε και καλορώτησέ τον ...πολλά εξέτασέ-τον* Κορων., Μπούας 34.

καλός, επίθ., Πανώρ. Β' 133, 492, Γ' 22, 34, 423, Δ' 282, Ερωφ. Δ' 221, 507, 523, 547, 635, Ιστ. Βλαχ. 89, 247, 833, Ερωτόκρ. Α' 496, 1031, 1325, 1987, Β' 2365, Θυσ.[2] 7, 790, Τζάνε, Κρ. πόλ. 174[10], 168[9], 229[24], 369[20], 489[22] κ.π.α.

Το αρχ. επίθ. *καλός*.

1) Αγαθός (ηθ.), ενάρετος, έντιμος: *πλούσιοι, φτωχοί, καλοί, κακοί, όλοι την εγροικήσα* Ερωτόκρ. Δ' 1608· *ευχαριστώ τους Ἐρωτας, καλὸν ἄνδρα μ' εδώκαν* Διγ. (Trapp) Esc. 1138· *άλλο την ψυχὴν δεν σώνει, μόνον η καλή ζωή* Αρχ. Μεγ. Β 48. **2**) Άψογος: *τούτον ένι δίκαιον και κείμενον κατά τα καλά συνήθια του ρηγάτου των Ιεροσολύμων* Ασσίζ. 160[13]. **3**) Αξιόπιστος: *Περί εκείνου του ανθρώπου οπού δέρει άλλον άνθρωπον και ένι ένοχος με καλὴν μαρτυρίαν* Ασσίζ. 269[2]. **4**) Δίκαιος, αμερόληπτος: *αφῆκεν τον κακὸν νόμον διὰ τον καλὸν* Ασσίζ. 196[6]· *η ασσίζα και το δίκαιον ορίζει ότι να έχει ούτος καλὸν δίκαιον, καθάπερ ένα ξένον* Ασσίζ. 322[9]. **5**) Σταθερός: *διότι δεν επέρνα καλή αγάπη ανάμεσόν-τους* Σουμμ., Ρεμπελ. 175· *ότι με τον πρίγκιπα έχει καλὴν αγάπην* Χρον. Μορ. Η 8783. **6**) Συνετός: *βουλὴν αξιοτάτην, ωφέλιμον εις άπαντας, καλὴν, τιμιοτάτην* Κορων., Μπούας 23. **7**) Αγαπητός, προσφιλής: *Οἰμὲν αδέλφι-μας καλὸν, ουδὲν σε θεωρούμεν* Διγ. (Trapp) Esc. 105· *τι κάμνει το καλὸν πουλὶν και ουδὲν με εθυμάται* Ερωτοπ. 374· *πότε πάλιν άπαντα ταύτα διαπεράσω, εν τοις μέρεσιν έλθομεν της καλῆς Ρωμανίας* Διγ. (Trapp) Gr. 660. **8**) Ευμενής, καλοδιάθετος: *ο σουλτάνος επροσδέκτην-τους με καλὸν πρόσωπον* Μαχ. 162[16]. **9**) Ευχάριστος: *τα μαντάτα τα καλά τούτα να τώσε πούμε* Πανώρ. Ε' 272· *Αν αγαπάτε σαν κ' εμάς ολπίζετε να δείτε τέλος καλό στον πόθο-σας* Πανώρ. Ε' 415· *καλὸν έναι το αφήγημα, λέγε μη το οκνήσεις* Λιβ. Ν 2483. **10**) Πρόθυμος: *μετά καλού θελήματος, μετά καλής καρδίας* Καλλίμ. 71. **11**) Αξιόλογος, υπολογίσιμος: *φιλώ την κονταρέαν-σου και την καλή-σου τόλμη* Αχιλλ. Ο 571. **12**) Χρήσιμος, ωφέλιμος: *Είδιεν ο Θεός το φως ότι καλό* Πεντ. Γέν. Ι 4· *εις τ' άνθος μόνον βόσκεται και το καλὸν λαμβάνει κ' εκείνο πού 'ναι εις αυτό αχρείον καταλιμπάνει* (ενν. *το μελίσσι*) Κορων., Μπούας 20· *παν είτι καλὸν και προς σύστασιν και ευκοσμίαν* Σφρ., Χρον. μ. 50[16]. **13**) Πρόσφορος, κατάλληλος, ευνοϊκός: *Ὅλος δὲ ο καλύτερος εκεί καιρός εχάθη* Κορων., Μπούας 126· *Η νύκτα ήτον σκοτεινή, καλός καιρός του έργου* Διγ. Α 2586. **14**) Σωστός, ενδεδειγμένος: *Ἄξιον έναι...και των πενήτων τα παιδία να παιδεύονται την καλὴν και γενναίαν παίδευσιν* Σοφιαν., Παιδαγ. 112· *τη στράτα κείνη την καλή, βλέπω, ήλλαξες την πρώτη* Ερωτόκρ. Α' 834. **15**) Επιτήδειος, ικανός: *Ἡτονε στ' άλογο καλός κ' εκράτει τ' άρματά-του* Τζάνε, Κρ. πόλ. 406[3]· *Δεξιώτης ήμουνε καλός κι' αγάπου το κυνήγι* Πα-

νώρ. Δ′ 3. **16**) Επίλεκτος, εκλεκτός, γενναίος: *Καλά φουσσάτα σύναξε πολεμικά κι' ανδρεία* Κορων., Μπούας 68· *αν έχεις όρεξιν να ακούεις πράξες καλών στρατιώτων* Χρον. Μορ. Η 1349. **17**) Ευγενικός (στην καταγωγή): *οι τάξες και αρετές-σου δείχνουσι πως από καλό αίμα να κατεβαίνεις* Φορτουν. (Vinc.) Β′ 213. **18**) (Προκ. για τρόπο συμπεριφοράς) ευγενικός: *τρόπος καλός κ' ενάρετος και καθαρότης βίου* Κομν., Διδασκ. Δ 175. **19**) Εύστοχος, αποτελεσματικός: *σπαθέαν ουν μοι δέδωκεν καλήν εις το σκουτάριν* Διγ. Ζ 3065· *καλήν ραβδέαν έδωκα την φάραν στο κεφάλιν* Διγ. (Trapp) Esc. 1267· *ο σύντροφος οπού 'συρνε ογιά καλό σημάδι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 356^{11}. **20**) Αντάξιος: *λοιπόν ουκ οίδα τις εστιν άξιος εις ετούτο, να γεννά βουλεύματα καλά της αριστείας* Γεωργηλ., Βελ. 148. **21**) (Προκ. για κάστρο) ισχυρός, ανθεκτικός: *εδιάβη και απόκλεισε το πρώτο κάστρο, το καλύτερο* Χρον. σουλτ. 30^{24}. **22**) Σίγουρος, ασφαλής: *έθεκεν φύλαξες καλές, εις τ' όνομάν-του ομόσαν* Χρον. Μορ. Η 1236· *ποσώς δεν εφοβήθη εκεί τας βίγλας τας καλάς ουδέ τους στρατιώτας* Διγ. Ζ 1813. **23**) Καθαρός, γνήσιος, αμιγής: *χωρίζει το καλόν χρυσάφιν 'πό το άλλον* Σαχλ. Β′ (Wagn.) Ρ 178· *Λαβών περιστεράν πότισον αυτήν άσαρ μετά καλού οίνου* Ιερακοσ. 346^{22}. **24**) Ωραίος: *η γη μαραίνει τας καλάς και χιονώδεις σάρκας* Διγ. Ζ 4478. **25**) (Επιτατ.) που έχει ιδιότητα σε μεγάλο βαθμό: *είχε κοντά-του τους καβελάρους και απεζούς, όλους τους καλύτερους ανδρειωμένους* Χρον. σουλτ. 72^{35}· *υπερπηδά το πύργωμαν μετά καλής ανδρείας* Καλλίμ. 276· *οι Μούζες τόσες αρετές καλές του δασκαλέψα* Πανώρ. Αφ. 20· *άνεμον είχασι καλόν κ' ήτον καλή ευδία* Γαδ. διήγ. (Wagn.) 169· *ο Νεκτέναβος ιδόντας την Ολυμπιάδα...και τα καλά-της κάλλη* Διήγ. Αλ. V 25.

Η κλητ. του αρσ. στον εν. ως άκλιτη προσφώνηση ή ως παραπλήρωμα: *απόκρισιν καμίαν εσέν, καλέ, να δώσουν αυτού εις τα παραδείγματα* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2119· *σε ποιαν μεράν επήγασι, καλέ, και δε μπορούμε σ' ουδεκιανένα σήμερο τόπο να τες ευρούμε;* Πανώρ. Ε′ 305.

Το αρσ. και το θηλ. ως ουσ.=σύζυγος, αγαπητικός: *Συ δέ, φιλτάτη μήτερ-μου, έμπροσθέν-μου ελεύσει εις Ρωμανίαν να έλθομεν, να ιδείς την καλήν-μου* Διγ. Ζ 1089· *εκείνη δέ ως ήκουσεν τα λόγια του καλού-της,...*Διγ. (Trapp) Esc. 1794.

(Φρ.) (ευχετικά) *νά 'χει (την) καλή-του ώρα*=ας είναι καλά: *ήλθε και αφέντεψε, καλή-του ώρα νά 'χει, διότι επεράσαμεν καλά εις τον καιρόν-του* Ιστ. Βλαχ. 478.

(Εκφρ.) *καλή καρδία*=καλοσύνη, προθυμία: *Καλήν καρδίαν έχετε το γένος των γαδάρων* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 712· *εις την γην φυτεύει-τα και με καλήν καρδία ποτίζει και σκαλίζει-τα* Κορων., Μπούας 113· *παρακαλώ-σας όλους-σας μετά καλής καρδίας συντροφιάν να με ποίσετε* Θησ. (Foll.) Ι 17· *καλή ώρα*=σε ευτυχισμένη ώρα: *να πάρεις, θυγατέρα-μου, άνδρα-σου τον υγιόν-του εκείνον το χρυσόν αϊτό που βρέθηκε καλή ώρα* Ερωτόκρ. Δ′ 283· *καλόν πωρνόν*=πολύ πρωί: *τη ς′ του αυτού μηνός καλόν πωρνόν εφτάσαν* (ενν. *τα κάτεργα*) *εις τον Σταυρόν τον Μέσον* Ανων., Ιστ. σημ. ρμ′.

καλόσαρκος, επίθ., Ερμον. Ε 124.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *σάρκα*. Λ. *καλοσαρκάτος* σήμ. στην Ίμβρο (Βλ. Henrich, Κλητ.-γεν. σε -ο 203). Η λ. στο Somav..

Που έχει καλή σάρκα, εύσαρκος, καλοκάμωτος: *να έναι καλόσαρκον και λιπαρόν και παχύν το παιδίον* Σταφ., Ιατροσ. 16^{464}· *ο χαώσας την Ελένην, την χιονοπέζαν ταύτην και καλόσαρκον εκείνην* Ερμον. Μ 17.

καλοσκοπώ.

Από το επίρρ. *καλά* και το *σκοπώ*.

Κοιτάζω, εξετάζω κ. πολύ καλά: *λέγω, αν έτυχε κανείς να τα καλοσκοπήσει τ' αργόχειρα τά κάμνασιν...,* Γεωργηλ., Θαν. 180.

καλοστιχοπλόκος ο.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *στιχοπλόκος*.

Καλός στιχουργός, στιχοπλόκος: *το* (ενν. *το ψωμίν*) *επιθυμούν γραμματικοί και καλοστιχοπλόκοι* Προδρ. IV 82.

καλοστόλισθος, επίθ., βλ. *καλοστόλιστος*.

καλοστολισμένος, μτχ. επίθ., Θρ. Κύπρ. Μ 364.

Από το επίρρ. *καλά* και τη μτχ. παρκ. του *στολίζω*. Η λ. και σήμ. (Βλαστού, Συνών.).

Ομορφοστολισμένος, καλοντυμένος: *ήθελεν η αρχόντισσα εις τους γάμους να παγαίνει, συχνέα εις τες παραδιάβασες και καλοστολισμένη* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1611.

καλοστόλιστος, επίθ.· *κ α λ ο σ τ ό λ ι σ θ ο ς*.

Από το επίρρ. *καλά* και το *στολίζω*.

Ωραία, λαμπρά στολισμένος: *ποία των γυναικών εστιν ευμορφότερη, ποία δέ καλοστόλισθος* Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι V 63· *έδε φαρίν η φράραινα κ' ιππάριν η Μαρούλα και μούλα καλοστόλιστη οπού 'ναι η Περούλα* Σαχλ. Β′ (Wagn.) Ρ 679.

καλόστολος, επίθ.

Από το επίθ. *καλός* και το *-στολος*<*στέλλω*.

Καλοκαμωμένος, με ωραίο παράστημα: *την παρθένον και φρονίμην και καλόστολον εις μήκος* Ερμον. Ε 345.

καλοστομαχία η.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *στόμαχος*.

Ευπεψία, χωνευτικότητα: *Περί του κρέατος του εμού ου λέγω, ουδέ φάσκω· είδασιν γαρ οι τρώγοντες και οι εσθιοντές-με ...καλοστομαχίαν, εύνοστα και ευστόμαχα άπαντά-μου τα μέλη* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 476.

καλόστρωτος, επίθ..

Από το *καλοστρώνω*. Η λ. στο Somav.

Καλοστρωμένος, ομαλός: *στον κάμπον τον καλόστρωτον* Κορων., Μπούας 25.

καλοσυγκερνούμαι.

Από το επίρρ. *καλά* και το *συγκερνούμαι*.

Λιγοστεύω, μετριάζομαι (Πβ. και *συγκεράστη* Θησ. Γ′ [1^2]): *Τότες αήρ εστάθηκε κ' εκαλοσυγκεράστη* (εκδ. *καλοσυγκερνάστη*· διορθώσ.) *και τες ιστίες ανάψασι* Θησ. Ι′ [92^1].

καλοσυμβούλευτον το.

Από το *καλοσυμβουλεύω*.

Το να συμβουλεύει κανείς σωστά: *πλην αν ουκ ήτον τούτος και το καλοσυμβούλευτον και το στερρόγνωμόν-του, εγώ Ροδάμνην ακομή δέσποιναν ουκ εθώρουν* Λίβ. Sc. 3196.

καλοσυμβουλεύω.

Από το επίρρ. *καλά* και το *συμβουλεύω*.

Συμβουλεύω κάπ. με καλοσύνη, καθοδηγώ: *καλοσυμβουλεύει-τον, γλυκοπαρηγορά-τον* Σαχλ., Αφήγ. 382.

καλοσυνάτα, επίρρ., Χριστ. διδασκ. 312.

Από το επιθ. *καλοσυνάτος*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Με καλή διάθεση, καλοπροαίρετα: *βάρει μ' όπου σου φανεί και πάλ' εγώ να κάμω καλοσυνάτα ό,τι μπορώ* Ερωτόκρ. Β' 1676.

καλοσυνάτος, επιθ., Χριστ. διδασκ. 312.

Από το ουσ. *καλοσύνη* και την κατάλ. *-άτος*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

1) Που έχει καλή διάθεση, καλοσύνη: *μα πάντα ντ' ως και τη μαλιά με γέλιο τήνε κάνει· καλοσυνάτος σαν αυτό στον κόσμο δεν εφάνη* Ερωτόκρ. Β' 290. **2**) (Προκ. για πληγή) που είναι σε στάδιο καλυτέρευσης: *καθημερνό γνωρίζα* (ενν. *οι γιατροί*) *καλοσυνάτες τσι πληγές και την υγειά-ντου ολπίζα* Ερωτόκρ. Ε' 138.

καλοσυνεμένος, μτχ., βλ. *καλοσυνεύ(γ)ω*.

καλοσυνεύ(γ)ω, Πανώρ. Β' 258· μτχ. παρκ. *κ α λ ο σ υ ν ε μ έ ν ο ς,* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 204 (χφ. N) (κριτ. υπ.).

Από το ουσ. *καλοσύνη*. Η λ. στο Du Cange. Η λ. και η μτχ. στην Κρήτη (Βλ. Πάγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β', λ. *καλωσυνεύγει, καλωσυνεμένος* και Ε', β' ημίτ., λ. *καλοσυνεύγει* και *καλωσυνεμένος*) και σήμ.

1) (Μτβ.) καθησυχάζω, κάνω κ. να γαληνέψει: *εις τη θεά την Πάλλα ετάξαμε χαρίσματα... την αγριεμένη θάλασσα να την καλοσυνέψει* Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 99. **2**) (Αμτβ.) (προκ. για καιρό τριτοπρόσ.) γίνεται αιθρία: *ωσάν περάσουν οι βροχές πάλι καλοσυνεύγει* Πανώρ. Β' 256.

Η μτχ. ως επιθ.=πρόσχαρος, ευχάριστος: *με πρόσωπον πασίχαρο και καλοσυνεμένο* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 212· *εχάρηκα κ' εδάκρυσα στα καλοσυνεμένα την κρίσιν και το δίκιο-μου τό 'βλεπα εις εμένα* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 203.

καλοσύνη *η*, Ασσίζ. 300^{19}, Χρον. Μορ. Ρ 4190, Λίβ. Ν 2670, Μαχ. 638^{25}, Πεντ. Δευτ. XXIII 7, Χρον. σουλτ. 93^{26}, Ερωφ. Α' 83, Ιντ. α' 157, Δ' 597, 667, Διγ. Άνδρ. 370^{5}, Ερωτόκρ. Γ' 169, Δ' 38, Στάθ. (Martini) Β' 165, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 17, Ε' 114, 131, Ζήν. Β' 343, Διγ. Ο 396, Τζάνε, Κρ. πόλ. 139^{25}, 175^{15}, 226^{5}, 241^{25}, 325^{1}, 405^{22}, 407^{23}, 416^{16}, 566^{1}, κ.π.α.

Από το επιθ. *καλός* και την κατάλ. *-σύνη*. Η λ. και σήμ.

1α) Καλοσύνη, αγαθότητα, πραότητα: *πτωχοί και πλούσιοι χριστιανοί νά 'χομεν καλοσύνη* Σκλάβ. 166· *πρώτον μέν εκ φύσεως έχεις την καλοσύνην, δεύτερον εκ παιδεύσεως τιμήν και σωφροσύνην* Ιστ. Βλαχ. 39· *όλοι 'παινού τες πράξες-σου, την πλήσα καλοσύνη* Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 7· *γείς βασιλιός πάντα με καλοσύνη κι' όχι ποτέ με μάνητα πάσα δουλειά να κρίνει* Ερωφ. Ε' 239· *Τα φύλλα τότε έτρωγε εκεί που εκρυβήθη, την καλοσύνη του αμπελιού ποσώς δεν εθυμήθη* Αιτωλ., Μύθ. 64^{6}· *δεν το λόγιαζα ποτέ, κερά Φροσύνη, να μη θυμάσαι μπλιο κ' εμέ μιας ώρας καλοσύνη* Πανώρ. Γ' 356· **β**) αγάπη· έλεος, ευσπλαχνία: *να κάμω την ευκαριστιά την άμετρη τήν έχω στην καλοσύνη την πολλή,*

στο σπλάχνος το μεγάλο πού 'δειξες 'ς τούτο το παιδί Φορτουν. (Vinc.) Ε' 91· *γυρίζ' ο πόθος σ' όργητα κ' η μάχη 'ς καλοσύνη* Ερωτόκρ. Γ' 1298· *αν θέλεις από τον Θεόν να έχεις καλοσύνη, να μη σου λείψει πώποτε η ελεημοσύνη* Ιστ. Βλαχ. 1889. **2α**) Καλή πράξη, ευεργεσία: *να είν' απλόν το χέρι-σου στην ελεημοσύνην και όστις κάμνει του πτωχού τοιαύτην καλοσύνην...* Ιστ. Βλαχ. 1920· *Ζύγι κρατώ στο χέρι-μου όλες να τες ζυγιάσω τες καλοσύνες πού 'καμες* Αλφ. (Mor.) IV 24· *είπε-της τες καλοσύνες του μισέρ Τζεντεφρέ και είπε-της και τους κινδύνους της θαλάσσης* Δωρ. Μον. XXV· **β**) καλό, όφελος: *όσην ώραν ήβλεπε εκείνο που την κρίνει, οι λογισμοί κ' οι πόνοι-της τση κάναν καλοσύνη* Ερωτόκρ. Γ' 20· *όταν σ' ετίμουν εύκαιρα, δεν είδα καλοσύνη* Αιτωλ., Μύθ. 127^{9}· *Αφήκα πάσα χάρητα και πάσα καλοσύνη* Σαχλ., Αφήγ. 81· **γ**) εξυπηρέτηση, καλό: *εντέχεται να διπλάσει την αρραβώναν-του διπλά του αγοραστή ανίσως ότι άλλην καλοσύνην δεν θελήσει να του ποίσει* Ασσίζ. 37^{23}· *διά τες πολλές τες χάρες και μεγάλες καλοσύνες που προξένησα σ' εσένα* Πτωχολ. Β 378· *ό,τι χάρη και τιμήν κάνουν των χοντρών ανθρώπων δεν το γνωρίζουνε, ομοίως και πάσαν άλλην καλοσύνην* Σουμμ., Ρεμπελ. 174. **3**) Καλυτέρευση· συμμόρφωση: *εκείνον οπού φαίνεται και μάχει και αντιτείνει ν' αλλάξει και πολλά γοργό να στρέψει εις καλοσύνη* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 294· *λέγω όσα έπαθα μετά δικαιοσύνην να είναι εις σωφρονισμόν, πολλήν-μου καλοσύνην* Αιτωλ., Βοηβ. 89. **4**) Φιλία, ομόνοια, καλές σχέσεις: *Οι σκοτωμοί που γίνουνται βαριούνται-τζι κ' εκείνοι τσ' έξοδες και τσι κούρασες και κάνουν καλοσύνη* Ερωτόκρ. Γ' 180· *Με την καρδιά αγαπιούντανε ετούτοι οι δυο φίλοι Περούλης και ο Λίμπονας σαν καλοσύνης στύλοι* Λίμπον. 480· *επεί δεν πολεμίζετε με τινάν συγγενή-σας* (παραλ. **1** στ.) *μόνον μ' εχθρούς-σας που μ' εσάς δεν έχουν καλοσύνην* Θησ. (Foll.) Ι 33. **5**) Καλά λόγια, φιλοφροσύνες: *ως ήκουσεν ο Αχιλλεύς τούτας τας καλοσύνας, τότε η ψυχή-του μέρωσεν* Αχιλλ. L 1042· *ειπέ τες καλοσύνες-μου και πε την ελικιάν-μου* Ερωτοπ. 376. **6**) Ευτυχία: *ευχαριστιά σαν ήπρεπε σε καλοσύνη τόση* Στάθ. (Martini) Γ' 568. **7**) Ευημερία: *τότε θέλουν λυτρωθεί από την δουλοσύνη, θέλουν ιδεί ελευθεριά να έχουν καλοσύνη* Αιτωλ., Μύθ. 111^{12}. **8**) Γαλήνη, ευδία: *η θάλασσα την πρώτην καλοσύνην και την πολλήν ανάπαψιν σε μια μεριά αφήνειν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 448^{3}. **9**) Καλή ποιότητα: *να δώσει τοιούτον σιτάριν ού τοιούτον πράγμα ως γιον του έδειξεν και εστοιχημάτισεν ού τοιούτης καλοσύνης καθάπερ εκείνον το σιτάριν τό του έδειξεν* Ασσίζ. 293^{23}.

καλοσυνηφέρνω.

Από το επίρρ. *καλά* και το *συνηφέρνω*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ., σ. 567]).

Ανακτώ τις αισθήσεις-μου, συνέρχομαι σωματικά ή ψυχικά: *μα δεν εμπόριε έτσ' εύκολα να καλοσυνηφέρει στον φόβον* Ερωτόκρ. Β' 1519.

καλοσυνθεμένος, μτχ. επιθ.

Από το επίρρ. *καλά* και τη μτχ. παρκ. του *συνθέτω*. Η λ. στο Somav.

Που είναι προσεκτικά κατασκευασμένος, καλοφτιαγμένος: *γράμματα πολλά, ρούσικα γεγραμμένα πολλά 'ναι ωραιότατα και καλοσυνθεμένα* Αρσ., Κόπ. διατρ. [1432]· *εύμορφος ήτον στο κορμί και καλοσυνθεμένος* Κορων., Μπούας 8.

καλοσύνθετος, επιθ., Ερμον. Δ 139.

Από το επίρρ. *καλά* και το *συνθέτω*.

Που είναι καλοφτιαγμένος, όμορφος, καλοκατασκευασμένος: *ομμάτια καλοσύνθετα, μαύρα, μεγάλα νά 'ναι* Φλώρ. 812· *Φαρίν εκαβαλίκευεν... έμορφον, καλοσύνθετον, υπέρ-*

σγουρον παράπαν Χρον. Τόκκων 345· *έμορφος, καλοσύνθετος* (ενν. *ο πύργος*), *να λάμπει από μακρόθεν* Φλώρ. 1345.

καλοσύντεκνος, επίθ.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *σύντεκνος*.

Στενός φίλος, σύντροφος: *είσαι καλοσύντεκνος και φίλος του Μπουμπούλη* Λίμπον. Αφ. 74.

καλοσυντηρώ.

Από το επίρρ. *καλά* και το *συντηρώ*.

Κοιτάζω κάπ. καλά-καλά, με προσοχή: *η Αλήθεια εντράνισεν και καλοσυντηρά-με* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 877.

καλοταρία η.

Από τα επίθ. *καλός* και *ταρός* (Βλ. Κουκ., Αθ. 42, 1930, 56 και Αθ. 27, 1915, ΛΑ 96) ή από το επίθ. *καλότερος* (Βλ. Pern., Ét. linguist., Γ' 415). Για τη λ. βλ. και Λάμπρ., ΝΕ 9, 1912, 165.

Καλός καιρός, γαλήνη, νηνεμία: *εάν το καράβιν πέσει εις την γην και τσακίζεται διά κακόν καιρόν ού με καλοταρία* Ασσίζ. 300[1].

καλοταρίζω, βλ. *καλοτερίζω*.

καλοτειχισμένος, μτχ. επίθ.

Από το *καλοτειχίζω*.

Που έχει καλά τείχη, καλά οχυρωμένος: *Εις δέκα μέρας φθάσαμεν τον Μόσχοβον το κάστρον, εκείνο το περβόητον το καλοτειχισμένον* Αρσ., Κόπ. διατρ. [103].

καλοτεκνία η.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *τέκνον*.

Γέννηση ωραίων παιδιών: *Σκρόφα και σκύλα μάλωναν διά καλοτεκνία* Αιτωλ., Μύθ. 68[1].

καλοτερεύω.

Από το επίθ. *καλότερος* και την κατάλ. *-εύω*. Για τη λ. βλ. Αλεξίου [Βοσκοπ. σ. 44]. Η λ. στο Du Cange (λ. *καλοτεριά*) και στο Somav.

Γίνομαι καλύτερα, αναρρώνω: *πριχού γιάνω, να καλοτερέψω* Βοσκοπ. 311.

καλοτερίζω· *κ α λ ο τ α ρ ί ζ ω*.

Από το επίθ. *καλότερος* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. στο Du Cange (λ. *καλοτεριά*) και στο Somav.

Α' (Ενεργ.) βελτιώνομαι: *βάλε σιδερήν καρδιά όντα καλοτερίσεις να ιδείς του κόσμου τα κακά να μη μετά τα ποίσεις* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 321. **Β'** (Μέσ.) τακτοποιούμαι: *τότε πάλιν το παιδίν και αυτό καλοταρίστη. Ωραίον σπαθίτζιν έσυρε από αργυρόν φηκάριν* Αρμούρ. 80.

καλοτεχνισμένος, μτχ. επίθ.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *τέχνη* με επίδρ. της μτχ. σε *-μένος*.

Εκπαιδευμένος, γυμνασμένος καλά (εδώ πρόκ. για στρατιώτες): *Μουντάρμοι τριακόσιοι προς αύτους τότε ωρμήσαν· Εκείνοι δ' ως τους είδασιν, ως ήσαν διδαγμένοι εκ τον σινιόρ Μερκούριον και καλοτεχνισμένοι* Κορων., Μπούας 115.

καλοτεχνίτης ο.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *τεχνίτης*.

Καλός τεχνίτης: *ήτον...χρυσοχόος, καλοτεχνίτης δουλευτής* Συναδ., Χρον. 66.

καλοτηρώ.

Από το επίρρ. *καλά* και το *τηρώ*. Η λ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Βλέπω καλά, αντιλαμβάνομαι, νιώθω: *την φλούδα την φθαρτή, οπού δε σώνει η αίσθησις ναν την καλοτηράξει* (έκδ. *αντικαλοτηράξει*· διορθώσ.) *ουδέ ναν την εστοχαστεί π' ευθύς τελειώνει* Σουμμ., Παστ. φίδ. χορ. α' [11].

καλότητα η.

Το μτγν. ουσ. *καλότης*.

Καλοσύνη: *τότε-σου την χάριταν θαρρώ να σου την στρέψω διά την καλότητα την σην διά τα καλά-σου λόγια* Πόλ. Τρωάδ. (Πολ. Λ.) 9 (χφ. Ρ) (κριτ. υπ.).

καλότια· *έπινεν την μουστάκαν-του καλότια την πατσάδαν* Σπανός (Eideneier) Α 290. (Βλ. Eideneier [Σπανός, Γλωσσάρ. σ. 297, λ. *καλότια*]).

καλότυχα, επίρρ., Χριστ. διδασκ. 179, 380.

Από το επίθ. *καλότυχος*. Η λ. στον Βλάχ. και σήμ.

Ευτυχισμένα: *να ζήσεις και να πεθάνεις καλότυχα* αυτ. 175.

καλοτυχίζω.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *τύχη*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Αποκαλώ κάπ. καλότυχο, ευτυχισμένο, μακαρίζω κάπ.: *αι θυγατέρες την είδασιν και την εκαλοτυχίσασι* Χριστ. διδασκ. 115.

καλότυχος, επίθ., Συναξ. γαδ. 216, Περί ξεν. Α 141, Ch. pop. 275, Γεωργηλ., Βελ. 174, Θρ. Κύπρ. Κ 46, 54, Θρ. Κύπρ. Μ 233, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 417, Ιστ. Βλαχ. 1341, 1345, 1376, 1895, Ροδολ. (Μανούσ.) Δ' [49], Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [158], Β' [213], Γ' [45, 301, 551], Ε' [81, 1198], κ.α.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *τύχη*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Που έχει καλή τύχη, ευτυχισμένος: *Ω τρεις βολές καλότυχος και δέκα ευτυχισμένος* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [989]· *καλότυχος είμαι οπού έχω τέτοιον υιόν* Διγ. Άνδρ. 346[29].

καλούγρια η, βλ. *καλογραία*.

καλού θετού, επίρρ.

Συνεκφ. των επιθ. *καλός* και *θετός*. Γιά τη χρ. της γεν. ως επιρρ. βλ. το ά. *διπλού*.

Καλά-καλά, αρκετά, ικανοποιητικά:..., *με τσι φωνές-του ο γέρουκας και σκιας να μου κολλήσει δε μ' άφηκε καλού θετού η πρικομακαρούνα* Φορτουν. (Vinc.) Β' 297.

καλούπι(ν) το.

Από το τουρκ. kalip<αραβ. qalib<ελλ. *καλό-πους* (Ανδρ., Λεξ., λ. *καλούπι*). Η λ. και σήμ.

Στερεό κοίλο σώμα μέσα στο οποίο χύνουν ρευστά υλικά γιά να πάρουν ορισμένο σχήμα: *ωσάν ανάλυσαν καλά, τα επήραν οι τεχνίτες και τα έχυσαν εις καλούπιν... και έγινεν η αγία και θαυμαστή τράπεζα* Διήγ. Αγ. Σοφ. 156[18].

καλοϋπόληπτος, επίθ., Σπαν. (Ζώρ.) V 93, 301, Πουλολ. (Τσαβαρή) 534· *καλοπόληπτος,* Διδ. Σολ. P 25· *καλυπόληπτος,* Σπαν. A 542.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *υπόληψη.*

Άξιος εκτίμησης, σεβασμού: *ερεύνησον και κατασκόπησέ-την* (ενν. *την γυναίκα*) *αν ένι καλοπόληπτος, αν έχει ευγνωμοσύνη* Σπαν. (Μαυρ.) P 229· *διατό ήτον καλοϋπόληπτος εις όλους δικαιοκρίτης* Χρον. Μορ. H 2102.

καλούτσικα, επίρρ., Χρον. Τόκκων 2705.

Από το επίθ. *καλούτσικος.* Η λ. και σήμ.

α) Αρκετά καλά: *όλοι-τους* (ενν. *οι ναύτες*) *καλούτσικα εις τα ξύλα εξωρθώθη* Θησ. (Foll.) I 51· **β**) με καλό τρόπο: *Ως θυγατέραν αφεντός τιμητικά την πιάνουν με φύλαξιν καλούτσικα* Χρον. Τόκκων 311· *Ο κόσμος τον ηγάπησαν και εγύριζαν μετ' αύτον και εύχολα και καλούτσικα τους ήθελεν χαλάσει* Χρον. Τόκκων 1657.

καλούτσικος, επίθ., Περί ξεν. A 122, Χρον. Τόκκων 3177, Βυζ. Ιλιάδ. 709.

Από το επίθ. *καλός* και την κατάλ. *-ούτσικος.* Η λ. και σήμ..

1) Αρκετά καλός: *Κερά-μου, εκ την Αγίαν Γραφήν τα παραδείγματά-σου υπάρχουν και καλούτσικα είναι* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1952. **2α**) Ευχάριστος στην όψη, εμφανίσιμος, ομορφούτσικος: *βάνουν-με* (ενν. *οι άρχοντες*) *εις περιβόλιν καλούτσικον, πανέμορφον* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1343· *Τέως πολλά καλούτσικος, ξανθόγενος υπήρχεν* Χρον. Τόκκων 2586· **β**) καλός (με συμπάθεια): *Καλλίμαχε καλούτσικε, πώς εν κινδύνῳ κείσαι...;* Καλλίμ. 1367· *γυναίκα νέα, παράξενος, καλούτσικος, ωραία* Λόγ. παρηγ. O 293· **γ**) ευνοϊκός, κατάλληλος: *με άνεμον καλούτσικον αρμένισεν κι' υπάγει* Θησ. (Foll.) I 41.

καλοφαγία *η.*

Από τον αόρ. *καλόφαγα* του *καλοτρώγω.* Η λ. και σήμ..

Το να τρώει κάπ. καλά: *εκείνος ήτον οπού ελογίαζε...την νηστείαν διά καλοφαγίαν* Χίκα, Μονωδ. 67.

καλοφαίνεται, Χρον. σουλτ. 26[9], Φορτουν. (Vinc.) E' 388, Αεηλ. Παροιχ. 325.

Από το επίρρ. *καλά* και το *φαίνομαι.* Η λ. και σήμ.

(Απρόσωπ.) μου φαίνεται κ. καλό, μου αρέσει: *Σαν τ' άκουσεν Αφής πασιάς, πολλά του καλοφάνη* Σταυριν. 439.

καλοφακιολισμένος, μτχ. επίθ.

Από το επίρρ. *καλά* και τη μτχ. **φακιολισμένος.*

(Προκ. για γυναίκα) που έχει ωραία δεμένο το φακιόλι: *αν με δει καλοπλυμένη και καλοφακιολισμένη* Συναξ. γυν. 925.

καλόφθαλμος, επίθ., Ερμον. H 30.

Το μτγν. επίθ. *καλόφθαλμος* (Steph., Θησ.).

Που έχει ωραία μάτια: *ω καλόφθαλμη κυρία* αυτ. H 20.

καλοφιλώ.

Από το επίρρ. *καλά* και το *φιλώ.*

Φιλώ με αγάπη, τρυφερότητα: *εκ τα δυο τα μάγουλα εκαλοφίλησέν-τον* Κορων., Μπούας 116.

καλοφορώ.

Από το επίρρ. *καλά* και το *φορώ.*

Φορώ καλά ρούχα: *Τα παλληκάρια ηγάλλουντα, όλοι εκαλοφορούσαν και μετά πόθου και χαράς τον δρόμον εκρατούσαν* Απόκοπ. 343 (κριτ. υπ.).

καλόφρων, επίθ.

Από το επίρρ. *καλά* και το *φρονώ.* Η λ. στον Ησύχ. (L-S).

Που σκέπτεται ορθά, καλά: *Υπήρχε γαρ ο άνθρωπος καμπόσον δοκίφρων, αλλ' ουδέ καλόφρων* Χειλά, Χρον. 355.

καλοφωνάζω, Λιβ. Esc. 2106.

Από το επίρρ. *καλά* και το *φωνάζω.*

Τραγουδώ ωραία: *εξέβην η φουδούλα ...και οπίσω οι δύο βαγίτσες το να καλοφωνάζουσιν τραγούδιν* αυτ. 1539.

καλοφωνίζω, Λιβ. Sc. 1033.

Από το *καλοφωνέω-ώ* και την κατάλ. *-ίζω.*

Τραγουδώ ωραία: *εξέβηκεν η παιδούλα ...και οπίσω δύο καυχίτσες του να καλοφωνίζουνε τραγούδημαν* Λιβ. N 1386.

καλοφωνόπουλον το, Λιβ. Sc. 822.

Από το επίθ. *καλόφωνος* και την κατάλ. *-πουλον.*

(Προκ. για παιδί) που τραγουδά ωραία: *είχα καλοφωνόπουλα δύο* [*παιδιά*] *εδικά μου και άκουσε τι παράξενον είπασιν καταλόγιν* Λιβ. N 1713.

καλόφωνος, επίθ., Προδρ. III 74c (χφ. g) (κριτ. υπ.), Λιβ. Sc. 1029, Λιβ. N 1849, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 3111.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *φωνή.* Η λ. στο Somav. και το ποντιακό ιδίωμ. (Andr., Lex.).

Που έχει ωραία φωνή, καλλίφωνος: *είχα καλόφωνα παιδόπουλα μετά μένα* Λιβ. Esc. 1904· *ήτον γαρ και καλόφωνος* (ενν. *ο Λίβιστρος*) *υπερεξηρημένος* Λιβ. P 2614· *Δηλοί... ευγλωττία καλοφώνων* Ωροσκ. 43[2].

καλοφωνώ.

Από το επίθ. *καλόφωνος.* Πβ. και Κουμαν., Συναγ. ν. λέξ.

Τραγουδώ ωραία: *εξέβην η Ροδάμνη ...και οπίσω-*[*της*] *δύο καυχίτσες, το να καλοφωνήσωσιν, να τραγουδήσουν* Λιβ. P 1457.

καλόφωτος, επίθ.

Από το επίρρ. *καλά* και το ουσ. *φως.*

Που φωτίζει καλά, λαμπερά: *σελήνη-μου καλόφωτε* Καλλίμ. 1682.

καλοχαιρετώ, Συναξ. γαδ. 11.

Από το επίρρ. *καλά* και το *χαιρετώ*. Η λ. στο Somav..

Χαιρετώ φιλικά, ευγενικά: *προτίμησέ-τον προθύμα, καλοχαιρέτησέ-τον* Σπαν. Α 591.

καλοχάραγος, επίθ., Λόγ. παρηγ. L 590.

Από το επίρρ. *καλά* και το *χαράσσω*.

Που έχει ωραία χαρακτηριστικά, όμορφος: *γυναίκα εξηρημένη εύμορφος, καλοχάραγος, ασκέπαστος, ωραία* Λιβ. P 2786.

καλόχροος, επίθ.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *χρους*.

Που έχει ωραίο χρώμα: *καλόχροοι την όψιν* Ερμον. Δ 221.

καλοχτένιστος, επίθ., βλ. *καλοκτένιστος*.

καλόψανος, επίθ.

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *ψάνα* (Για το β' συνθ. βλ. Δημητράκ., λ. *ψάνα*).

(Προκ. για χωράφι) καρπερός (Βλ. και Δημητράκ., λ. *κάλοψος*): *ως ήσαν και καλόψανα* (ενν. *τα χωράφια*) *εσυνέριζαν τα παιδία εις αυτά* Χειλά, Χρον. 349.

καλοψήνω.

Από το επίρρ. *καλά* και το *ψήνω*. Η λ. και σήμ.

Ψήνω με επιτυχία: *ζεματιστή να την φέρεις* (ενν. *τη προσφορά*), *να καλοψηθεί* Πεντ. Λευιτ. VI 14.

καλοψουνιστής ο, βλ. *καλοψωνιστής*.

καλόψυχα, επίρρ.

Από το επίθ. *καλόψυχος*. Η λ. και σήμ.

Σε καλή ψυχική διάθεση: *καλόψυχα τον ηύρασιν στην τσάμπραν-τον απέσω* Χρον. Μορ. H 8551.

καλοψυχία η, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2809, 3155, Θησ. Ζ' [93^{7}].

Από το *καλοψυχώ*. Η λ. και σήμ.

Καλή ψυχική διάθεση, καλοσύνη: *εκοίταξαν καιρόν να εύρουσιν τον ρήγαν, εις ώραν γαρ καλοψυχίας να τον έχουσιν συντύχει* Χρον. Μορ. H 8549.

καλοψυχίζω, Ch. pop. 22.

Από τον αόρ. του *καλοψυχώ*.

Καλοκαρδίζω: *Σεβαίνουσιν οι άρχοντες, οι συνανάτροφοί-του να τον παρηγορήσουσιν, να τον καλοψυχίσουν* Ιμπ. 158.

καλοψυχώ, Φλώρ. 797.

Από το επίθ. *καλόψυχος*, που απ. στον Ησύχ.

Αποκτώ ευχάριστη διάθεση: *έφαγαν και έπιαν και εκαλοψυχήσαν* Διγ. (Trapp) Esc. 763.

καλοψωνιστής ο· *καλοψουνιστής*, Προδρ. IV 48 (χφφ. g CSA) (κριτ. υπ.).

Από το επίθ. *καλός* και το ουσ. *ψωνιστής*. Η λ. και σήμ.

Αυτός που κάνει καλά, διαλεχτά ψώνια: *πλην ένι καλοψωνιστής, ένι και χαροκόπος* Προδρ. IV 48.

καλπαζανλίκι το.

Από το ουσ. *καλπαζάνης*⟨τουρκ. *kalpazan* και την τουρκ. καταγωγής κατάλ. *-λίκι* (Ανδρ., Λεξ. λ. *ίκι* [II]).

Το να είναι κανείς απατεώνας: *Ο Δημητράκης ήτον εις την φυλακήν...διά καλπαζανλίκι* (εκδ. *καλποζανλίκι* πιθ. από τυπογραφικό λάθος) Συναδ., Χρον. 51.

κάλπικος, επίθ.

Από το επίθ. *κάλπης*⟨τουρκ. *kalp* και την κατάλ. *-ικος* (βλ. Ανδρ., Λεξ.). Η λ. σε έγγρ. του 1637 ('Εγγρ. Σύρου Α' 31) και σήμ.

Κίβδηλος, ψεύτικος: *δεν δίνουνε μήτε κάλπικο άσπρο* Χρον. Γαλαξ. 216.

καλτίκιν, Ιερακοσ. 432^{16}, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *χαλκίτην* Ιερακοσ. 432^{5}, 489^{17} κ.α.

κάλτσα η, Διήγ. εις τους κρασοπατέρας 605^{147}, Σπανός (Eideneier) A 458, D 1712, Πουλολ. (Τσαβαρή) 61, 190· *κάρτσα*, Γεωργηλ., Θαν. 584· *κλάτσα*, Ασσίζ. 213^{4}, 297^{29}, 465^{13}.

Το ιταλ. *calza* (Βλ. Kahane, Sprache 614 και Mihăescu H., RES-EE 17, 1979, 47). Η λ. σε έγγρ. Κάτω Ιταλίας του 1273 και του τέλους του 15. αι. (Βλ. Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 54, σημ. 5), καθώς και στον Ψευδο-Κωδ., Οφφίκ. 392. Ο τ. *κάρτσα* και σήμ. (Βλ. Pern., Ét. linguist. Α' 303).

Κάλτσα: *εις την πτωχείαν που έχετε φορείς τες μαύρες κάλτσες* Πουλολ. Ζ 245· *εγώ τας κάλτσας τάς φορώ έναι από σκαρλάτο* Πουλολ. (Τσαβαρή) 188.

καλτσόνι το, Σεβήρ., Σημειώμ. 101· *σκαρτσούνι*.

Από το ιταλ. *calzone*. Η λ. και στο Κυπρ. χφ. στον τ. *κλατσούνι*. Τ. *καρτσούνι* στο Somav. και σήμ. σε ιδίωμ. (Βλ. Dieterich, BZ 10, 1901, 589).

Κάλτσα: *σφάνω τορνέσια όντε μετρώ, σκαρτσούνια-μου δε δένω* Κατζ. Α' 257.

καλυβάκιν το.

Από το ουσ. *καλύβη* και την υποκορ. κατάλ. *-άκιν*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Καμαράκι, σοφίτα: *καλυβάκιν έκαμεν στο δώμα-της απάνω* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1780.

καλύβι το, Απολλών. 141, Χούμνου, Κοσμογ. 1025, Πεντ. Λευιτ. XXIII 34, 42, Δευτ. XVI 16, XXXI 10· *καλύβιν*, Λιβ. P 2020, Λιβ. Sc. 1772, Λιβ. Esc. 2751, 3906, Λιβ. N 2697· *καλύβιον*, Λιβ. P 2023.

Το μτγν. ουσ. *καλύβιον*. Η λ. και σήμ.

1) Μικρό σπίτι κατασκευασμένο με χόρτα ή σανίδια: *Καλύβια είν' τα σπίτια-τους, σε σπήλαια κοιμούνται* Αλεξ. 1913· *καλύβιν βλέπω χόρτινον απάνω εις το λιθάριν* Λιβ. Sc. 1605. **2)** Σκηνή: *εορτή των καλυβιών να κάμεις εσέν εφτά μέρες* Πεντ. Δευτ. XVI 13.

καλυβίζομαι.

Από το ουσ. *καλύβι.*

Βρίσκω κατάλυμα, φιλοξενούμαι: *και τα πτωχά και τα γυμνά ρούχα ενδύνασίν-τα και σπίτιν και απαντοχή να καλυβιστούν* Γεωργηλ., Θαν. (Wagn.) 610.

καλύβιον το, βλ. *καλύβι.*

κάλυμμα το, Διήγ. Αγ. Σοφ. 157^{12}, Δωρ. Μον. XXXII.

Το αρχ. ουσ. *κάλυμμα.* Η λ. και σήμ.

Εκκλησιαστικό **κάλυμμα** με διάφορες χρήσεις (Speck, JÖBG 15, 1966, 331): *όσοι επροσήλωσαν σκεύη ιερά εις την αυτού πατριαρχείαν,...γενήσονται αυθεντικά. Έλαβον γαρ ευαγγέλια,..ιερά καλύμματα διάφορα, δεκανίκια εξ αργύρου* Έκθ. χρον. 46^{21}.

καλυμμαύχι(ον) το, βλ. *καμηλαύκι(ν).*

καλυπόληπτος, επίθ., βλ. *καλοϋπόληπτος.*

καλύπτρα η.

Το αρχ. ουσ. *καλύπτρα.* Η λ. και σήμ.

Κάλυμμα κεφαλής των στρατιωτών: *μετέστησε τα στρατεύματα...και εκέλευσε τας λευκάς καλύπτρας υποκρύπτειν τον καθένα* Δούκ. 239^{26}· *ότε είδον οι Ρωμαίοι τον αναρίθμητον στρατόν των Τούρκων...κρειττότερόν εστιν ειδέναι εν μέση τη πόλει φακιόλιον βασιλεύον Τούρκων ή καλύπτραν Λατινικήν* αυτ. 329^{12}.

καλύπτω, Γλυκά, Στ. 201, Διγ. (Trapp) Gr. 3494, Διγ. (Trapp) Esc. 1842, Σπανός (Eideneier) D 316, Βίος Αλ. 3623, 3903, Αχιλλ. N 1634, Καναν. 76 B, Φυσιολ. 339^{7}, Αξαγ., Κάρολ. Ε′ 522, Αχέλ. 286, 2491, Θρ. Κύπρ. M 535, Χίκα, Μονωδ. 143, Διγ. Άνδρ. 401^{26}, Διακρούσ. 83^{23}, 110^{2}.

Το αρχ. *καλύπτω.* Η λ. ως λόγ. και σε ιδιώμ. (Andr., Lex. και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β′).

α) Σκεπάζω· (προκ. για νεκρό) κλείνω τα μάτια-του (για τη χρήση αυτή πβ. Andr., Lex. και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β′): *λούσαι το σώμα ταις χερσίν είχον αν... και καλύψαι τους οφθαλμούς τους σους, ω καλέ πάτερ* Διγ. (Trapp) Gr. 3278· *κείτονται τα ταπεινά σαν πρόβατα σφαμένα κ' έχουν τα χέρια σταυρωτά, τα μάτια καλυμμένα* Πικατ. 288· **β**) (προκ. γιά ίχνη) σκεπάζω, εξαφανίζω: *με την ουράν καλύπτει-τα τα ίχνη των ποδών-του* Φυσιολ. (Legr.) 948· **γ**) (μεταφ.) πνίγω: *Ο θεός εκάλυψεν αυτόν εις τ' ανάθεμα* Σπανός (Eideneier) A 107· **δ**) (μεταφ. με λ. που δηλώνει συναίσθημα) κυριεύω, καταλαμβάνω κάπ.: *Αλλά σιωπούν της εκκλησίας το δίκαιον...και προς άρχοντας μη λέγειν· διά συγγενείς και φίλους καλύπτει αυτούς η φιλοπροσωπία* Χειλά, Χρον. 353.

καλυτερεύω.

Από το *καλύτερος* και την κατάλ. *-εύω.* Η λ. και σήμ.

α) Πηγαίνω καλύτερα στην υγεία-μου: *ωσάν εκαλυτέρεψε κ' εντύθη κ' επορπάτει* Ερωτόκρ. Ε′ 151· **β**) βελτιώνομαι, βελτιώνω τη θέση-μου: *Σκοπώντας γαρ ο άθλιος για να καλυτερέψω κ' εγώ χειρότερό 'βρηκα, εκείθες να μισέψω* Θησ. Δ′ [83^{7}].

καλυτερίζω, Βοσκοπ. 322· *καλλυτερίζω,* Μαχ. 146$^{32-3}$, 190^{7}.

Από το *καλύτερος* και την κατάλ. *-ίζω.* Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. στο ποντιακό και το

κρητ. ιδιωμ. (Βλ. Παπαδ. Α., Λεξ. και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β′, λ. *καλυτερεύγω*).

1) Πάω στο καλύτερο, βελτιώνεται η υγεία-μου: *εις λίγο εκαλυτέρισε κι όρισε τα λευκά-τση μαντί και ρούχ' απού βαστά κ' επήγα κ' εφερά-τση* Ροδολ. (Μανούσ.) Δ′ [377]· *όνταν εκαλλυττέρισεν εγύρεψε να μάθει το πράμαν πώς εδιάβην* Μαχ. 210^{19}. **2**) Διορθώνομαι: *έκρινε να τον εβγάλουν από την μέσην της Εκκλησίας αφόντις εκαλυτέρισε εις την φρόνησίν-του* Χριστ. διδασκ. 425. **3**) Γίνομαι πιο σταθερός: *η πίστη τ' αγαφτικού στους πόνους και εις τα πάθη πάντα καλυτερίζει* Πιστ. βοσκ. III 6, 96.

κάλφας ο.

Το τουρκ. *kalfa.* Η λ. στο Somav. και σήμ.

Αρχιτεχνίτης, μάστορας: *ήτον καλφάδες εκατόν* Διήγ. Αγ. Σοφ. 150^{34}.

καλώ, Κορων., Μπούας 13, 45, 55, 82, 126, 143, Θυσ.^{2} 798, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [163], Τζάνε, Κρ. πόλ. 517^{26}, 533^{8}, κ.π.α.

Το αρχ. *καλώ.* Η λ. και σήμ.

Α′ Ενεργ. **1**) Προσκαλώ κάπ.: *Είχαν αυθέντας θαυμαστούς στον γάμον καλεσμένους* Ιμπ. 479· *ο πάπας εχάρην πολλά διά τούτην την αγάπην και εκάλεσέν-τους να φάσιν μετά-του* Μαχ. 198^{14}· *εις γιόμα τον εκάλεσεν την επιούσα ημέραν* Φλώρ. 1460· *όλους τους εθεράπευσεν στον δείπνον καλεσμένος* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1^{67}· *ήρχισεν η ξεφάντωση, ήρθαν οι καλεσμένοι* Ερωτόκρ. Α′ 529· *εις την χαράν νά 'λθει τόνε καλούσι ομού με την συμβία-του* Διγ. O 2076· *Τον δέ σινιόρ Μερκούριον κάλεσ' εις το παλάτι* Κορων., Μπούας 147· *ειπές το πως σ' εκάλεσα κ' ήλθες εφ' όν σε είπα* Βέλθ. 921· *να τους καλέσεις με άρματα να έρθουν να βοηθήσουν* Χρον. Μορ. P 2637. **2**) Καλώ σε αγώνα: *Σήμερο πολεμούσινε, σήμερο καλεστήκα* Ερωτόκρ. Δ′ 1647· *Οι δυο εκαλεστήκανε να βγούσιν να μαλώσουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 346^{15}· *εις το κονταροχτύπημα πολλ' άγρια καλεστήκα* Ερωτόκρ. Β′ 1558· *Με λιόνταν εκαλέστηκα τη σημερνήν ημέρα* Ερωτόκρ. Β′ 1731· *Καλιούνται να τριτώσουνε κι' ακούσετ' είντα γίνει* Ερωτόκρ. Β′ 1995· *ομάδι καλεστήκασι κ' εδά θέλει γνωρίσει ποιος θέλει τιμηθεί οχ τσι δυο και ποιος θε να νικήσει* Ερωτόκρ. Β′ 1377. **3**) Συγκεντρώνω (άτομα) με πρόσκληση: *Εκάλεσε και αυτός τους οικείους-του* Χειλά, Χρον. 355· *οι σάλπιγγες να παίζουσι τους άντρες να καλούσι* Ερωτόκρ. Β′ 1314. **4**) Παρακινώ: *Ουκ ήλθεν εις μετάνοιαν καλέσαι τους δικαίους* Γλυκά, Στ. 531· *εκάλιε τους εχθρούς εισέ πόλεμον* Χρον. σουλτ. 85^{13}· *καλεί-με να μαλώσομε για πράμα που κατέχει το πως εχει άδικο πολύ* Ερωτόκρ. Β′ 976. **5**) Προπίνω (στην υγεία κάπ. λέγοντας το όνομά-του) (Για τη σημασ. βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β′ 129 και Αλεξίου [Βοσκοπ., σ. 32]): *Εξομολογηθήκασιν κ' εκοινωνήσαν άμα, έπειτα με το φαγητόν καλήν καρδιάν εκάμα· φίλοι, δικοί και γνώριμοι ο εις τον άλλον κάλει, με σιγανότητα πολλήν και αγάπη-ντους μεγάλη* Αχέλ. 988· *Είχε και ξειδωτό κρασί δαμάκι σ' ένα μικρό και πλουμιστό φλασκάκι και συγκερνά με κρυό νερό και πίνει κι' απόκεις με καλεί και μου το δίνει* Βοσκοπ. 200. **6**) Απαιτώ: *τροφής μεταλαμβάνοντες ότε καιρός εκάλει* Διγ. (Trapp) Gr. 2147· *ετρώγαμεν το φαγί-μας όταν εκάλει η ώρα* Διγ. Άνδρ. 369^{27}. **7**) (Με κατηγ.) ονομάζω: *ο στρατηγός ο θαυμαστός... είχε κόρην πανεύμορφον κλημένην Ευδοκίαν* Διγ. Z 1640· *αφόντις δέ εβαπτίσθη εκλήσθη Ιωάννης* Διγ. Άνδρ. 405^{6}. **8**) Αποκαλώ, θεωρώ: *άπαντες τον Διγενήν εκάλουν ευεργέτην* Διγ. (Trapp) Gr. 3363· *άδην καλώ τα Νούμερα, τα χείρω και του άδου* Γλυκά, Στ. 87· *ο πατήρ-μου εκάλει αυτήν θετήν αδελφήν, εγώ δέ θείαν* Ελλην. νόμ. 567^{10}· *οι δέ τα νυν δεξάμενοι, τέκνα Θεού κληθώσιν* Αξαγ., Κάρολ. Ε′ 1353. **Β′** (Μέσ.) επικαλούμαι: *τον Θεόν καλούμαι μάρτυραν στην θλίψιν όπου έχω* Χρον. Μορ. P 1815. **Γ′** Παθ. **1**)

προορίζομαι σε κ.: *από του Χαμ τ' απόγονα η 'Αγαρ εγεννήθη· ως σκλάβα από την αγοράν του Αβραάμ εκλήθη* Χούμνου, Κοσμογ. 586· *ως δούλος-σου εκλήθηκα, θέλω να σε δουλεύσω* Φλώρ. 1501· *εκλήθηκα εις τας χείρας-σου δούλη του ορισμού-σου* Ιμπ. 501· *διατί 'τονε αχόρταγος, 'ς κακὴν βουλὴν εκλήθη* Βεντράμ., Φιλ. 88. **2**) Υποχρεώνομαι: *'Ετους ,ςʹλκηʹ εκούρσεψ(εν) ο σουλτὰν Κιρίτζης τ(ην) Βλαχίαν κ(αι) από τότε εκλήθηκαν οι Βλάχοι να δίδουν το χαράτζιν των Τούρκ(ων)* Μικρ. χρον. Yale 73r. 'Εκφρ. *όνομα* (με γεν. προσ. ή πράγμ.) *καλείται*=ονομάζεται: *της ταύτης χώρας όνομα καλείται Λιταβία* Λίβ. Esc. 2618.

καλώδιον το, Εξήγ. πέτρ. 276, Δούκ. 117[9], 349[18].

Το αρχ. ουσ. *καλῴδιον*. Για τη λ. βλ. Kahane-Tietze, Lingua franca, σελ. 518. Η λ. και σήμ.

Σχοινί: *πάντας μὲν ἠν ιδείν εν μιᾷ ώρᾳ δεσμωθέντας, τους μὲν ἄρρενας συν καλωδίοις, τας δὲ γυναίκας συν τοις σουδαρίοις αυτών* Δούκ. 367[15]· *οι δὲ κρατούντες τα πηδάλια των τριήρεων, οι δὲ τας κώπας, ἄλλοι τα της πρώρας καλώδια και τας αγκύρας* Δούκ. 107[16].

καλώς, επίρρ., Λόγ. παρηγ. L 318, Διγ. Z 1577, Χρον. Μορ. H 2096, Συναξ. γαδ. 12, Φλώρ. 1671, Λίβ. Sc. 1943, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 38, 423, Φαλιέρ., Ενύπν. (v. Gem.) 38, 39, 111, Πανώρ. Ε' 327, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 436· παραθ. *κ ά λ λ ι ο ν*, Σπαν. A 484, 547· *κ α λ λ ί σ τ ω ς*, Διγ. Z 4040.

Το αρχ. επίρρ. *κ α λ ῶ ς*. Η λ. και σήμ.

1) Αίσια, σε καλή κατάσταση: *ως δὲ παρήλθομεν αυτού υπ' ουδενός γνωσθέντες, λοιπόν οδεύομεν καλώς μετά της ταχυτήτος* Διγ. Z 2555· *η γυνή του αμηρά, η θυγάτηρ δεσπότου Σερβίας, εντίμως και καλώς επανέστρεψεν εις τους γονείς αυτής* Σφρ., Χρον. μ. 78[14]· *ούτως επανήλθοσαν* (ενν. *ο Ακρίτης μετά της ποθετής-του*) *καλώς εις την πατρίδα* Διγ. Z 2143. **2**) Αποδοτικά, με επιτυχία: *όπου δουλεύει κάλλιον και το ψωμί χορταίνει* Σπαν. O 40· *τά είχομεν και ημείς προσιστάμενα, φρονίμως και καλώς έλυσας* Σφρ., Χρον. μ. 84[27]. **3**) Με επάρκεια: *εξαιτιώνται και λέγουσιν, ουχ ότι εχθρωδώς έχουσι, καλώς ουδὲν με τρέφουσιν, αλλ' ότι ουκ έχουσιν* Σφρ., Χρον. μ. 38[12]· *η ευγενή αρχόντισσα, της βασιλείας-σου κόρη, ούτε το πλήκτρον επίσταται καλώς και το κρούει* Απολλων. 216· *τας χρείας γάμου-σου καλλίστως ευτρεπίζω* Διγ. Z 553. **4**) Καλοπροαίρετα: *πληροφορηθείς κατά ακρίβειαν ότι αληθής εστιν η πίστις των χριστιανών, καλώς εθεώρει το ημέτερον γένος* 'Εκθ. χρον. 20[6]. **5**) Προσεκτικά, συνετά: *καλώς περιεπάτιε κατασκοπών τα πάντα* Βέλθ. 318· *O δὲ πρεσβύτης κατιδών τον κίνδυνον μακρόθεν πράττει καλώς ρυόμενος πάντας κινδύνου νέους* Βίος Αλ. 1162· *υμίν καλώς βουλεύομαι και μη καταισχυνθήτε* Βίος Αλ. 2878. **6**) Υπομονετικά: *εγώ υμάς να καρτερώ, καλώς να περιμένω* Διγ. Z 3148. **7**) Σε μεγάλο βαθμό, πολύ: *καλώς τον εσυμπάθησε τότε τον Μέγαν ‹Κύρην›* Χρον. Μορ. P 3339· *εφόρει ολόχρυσα και λωρίκιον με χρυσά γαστρία, τα δὲ πετάσια κόκκινα, κάλλιστα εξαστράπτων* Διγ. 'Ανδρ. 390[3]. 'Εκφρ.: *καλώς τον (τάδε), την (τάδε)* ή *καλώς-τον, -την, -σε, -σας*=με το καλό (σε βλέπω): *σπλαχνικά σου θέλει πει «Καλώς την κορασίδα»* Πανώρ. Αφ. 39· *Καλώς τον άξιο-μου γαμπρό, καλώς-τονε να κάμω ...σήμερο τον όμορφόν-του γάμο* Ερωφ. Δ' 647. Φρ. **1**) *άμε καλώς*=πήγαινε στο καλό: *άμε καλώς, ξενούτσικε, και ο Θεός μετά-σου* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1199· *'Αμε καλώς κι απόκριση με γδέχου να σου δώσω* Πανώρ. Α' 402. **2**) *ύπα(γε) καλώς*=στο καλό: *'Υπαγε, κόρη-μου, καλώς και μη μου επιλάθου* Διγ. Z 3717· *'Υπα* (έκδ. *είπα·* διορθώσ.) *καλώς, ο φίλος-μου, το παρηγόρημά-μου* Λίβ. Sc. 1911· *'Υπα καλώς, παράξενε Χρόνε της Δυστυχίας* Λόγ. παρηγ. L 190· *'Υπα* (έκδ. *είπα·* διόρθ. Κριαρ., Αθ. 51, 1941, 9) *καλώς,*

πετρίτη-μου, έντιμε κ' έμνοστέ-μου Ερωτοπ. 670. **3**) *χίλια καλώς*+οριστ. ενεστ. *του υπάγω*=στο καλό: *«Πώς είσαι, κόρη;» λέγει-την. «Χίλια καλώς υπάγεις»* Λόγ. παρηγ. L 331. **4**) *(χίλια) καλώς (που)*+αόρ. ρ. *που δηλώνει κίνηση* (κυριολεκτικά ή νοηματικά)=με το καλό+ανάλογο ρ.: *χίλια καλώς απέσωσεν το παρηγόρημά-μου* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 32· *χίλια καλώς επρόβαλε λοιπόν η αφεντιά-σου* Στάθ. (Martini) Γ' 95· ...*«Κυρ-Γάδαρέ-μας, γειά-σου, χίλια καλώς ευρήκαμεν εδώ την αφεντιά-σου* Γαδ. διήγ. 50· *Χίλια καλώς που σ' εύρηκα, κεράτσα Πουλισένα* Κατζ. Ε' 163.

καλωστικά.

Από το επίρρ. *καλώς* με συμφυρμό προς τα επίρρ. σε *-τικά*.

Ταχτικά, καλά: *στρώνει-το* (ενν. *το κραββάτι*) *καλωστικά, με προσοχὴν μεγάλην* Σπαν. (Ζώρ.) V 595.

καμάδα η.

Από το ουσ. *κάμα* και την κατάλ. *-άδα*.

Κάψιμο, έγκαυμα: *'Οσοι μαντεύουσι ή μαντεύονται ή...γητεύουσι πόνους: Εις λούγκα ή κεφαλαλγίαν ή...καμάδα, ήτοι καύτραν των παιδίων* Νομοκ. 385[12].

κάμακες, Χρον. Τόκκων 266, εσφαλμ. γρ. αντί *καμακιές* (βλ. *καμακιά*).

καμακεύω· *κ α μ α κ ε ύ γ ω*.

Από το ουσ. *καμάκι* και την κατάλ. *-εύω*. Η λ. και στο Somav.

Χτυπώ με καμάκι: *ότις ενεφάνισκε να ψαρέψει, οι Βενετίκοι εκαμακεύγαν-τον* Μαχ. 586[30].

καμάκι το.

Η λ. σε Σχολ. (Βλ. Passow, Handwört). Η λ. στο Somav. και σήμ.

Καμάκι: *Τριγύρου-του έχει δαίμονας με πύρινα καμάκια και του κτυπούν* Τζάνε, Φυλλ. ψυχ. 323.

καμακιά η.

Από το ουσ. *καμάκι* και την κατάλ. *-ιά*.

Χτύπημα με καμάκι: *άλογα έσφαξαν πολλά· οι καμακιές* (έκδ. *κάμακες·* διορθώσ. κατά χφ. Σοφιανού) *οι τόσες οπού ερίκταν οι πεζοί, ως η βροχή επέφταν* Χρον. Τόκκων 266.

κάμακος ο, Φυσιολ. V 173.

Από το ουσ. *κάμαξ*. Η λ. στο Φιλοστόργιο (L-S Κων/νίδη Συμπλ.). Τ. *καμάκα* η, στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Παλούκι, στήριγμα (Πβ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 434): *μένων ουν ο άνθρωπος εν τῳ θελήματι του Θεού και άνω έχων τον νουν αυτού, ώσπερ το κλήμα κρεμάμενον και τοις καμάκοις* Φυσιολ. (Zur.) LIV[20].

κάμα(ν) το, βλ. *καύμα*.

κάμαρα η, Θησ. Γ' [83[5]], ΙΑ' [41[8]], Διήγ. αγ. Σοφ. 153, 154, Κορων., Μπούας 3, 32, 35, 40, 54, 55, Δεφ., Λόγ. 614, Παλαμήδ., Βοηβ. 1375, Ευγέν. 961, Λεηλ. παροικ. 537· *κ α μ ά ρ α·* *κ ά μ α ρ η*, Εβρ. ελεγ. 172, Χρον. Τόκκων 322, Λεηλ. παροικ.

555· *κ ά μ ε ρ α,* Ιμπ. (Legr.) 58, Βεντράμ., Φιλ. 126, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 418, Ερωφ. Α′ 307, Β′ 182, 283, Γ′ 70, 186, Δ′ 83, 194, Ε′ 660, Ερωτόκρ. Α′ 685, 1465, 1487, 1830, Γ′ 385, 632, Δ′ 261, Ε′ 51, 93, 1493, Θυσ.[2] 514, Ζήν. Α′ 22, Διγ. Ο 905, 2073.

Το λατ. *camara*⟨αρχ. *καμάρα* (Βλ. Ανδρ., Λεξ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Β′ 157). Για τη λ. βλ. Kahane-Tietze, Lingua Franca, σ. 134 κε. Ο τ. *καμάρα* από μετρ. αν. Ο τ. *κάμερα* στον Κεδρηνό (Psalt., Gramm. σ. 3) και σε Διαθ. του 1496 (έκφρ. *κάμερα του κουμουνίου* Σάθα, ΜΒ Ϛ′ 663[14]). Η λ. καθώς και ο τ. *κάμαρη* και σήμ.

α) Δωμάτιο: *είχε παλάτι...με κάμερες διάφορες* Δωρ. Μον. (Βαλ.) 44· *επρόσταξεν ευθέως να τον δώκουνε καμάρα* (παράλ. 3 στίχ.) *να περνάει την ζωήν-του* Πτωχολ. Β 120· **β**) υπνοδωμάτιο: *Η κάμερα τσ' αφέντρας-του και της κεράς-του η κλίνη* Ερωτόκρ. Ε′ 147.

καμάρα *η*, Ασσίζ. 110[21], 111[10], 360[30], Φλώρ. 1349, Ερωτοπ. 616, Αχιλλ. L 550, 943, Αχιλλ. Ν 1258, Θησ. ΙΒ′ [55[3]], Παϊσ., Ιστ. Σινά 413, 1106, Βακτ. Αρχιερ. 159, Τζάνε, Κρ. πόλ. 250[24].

Το αρχ. ουσ. *καμάρα*. Για τη λ. βλ. Kahane-Tietze, Lingua franca, σ. 518. Η λ. και σήμ.

1α) Καμάρα, τόξο, αψίδα: *ευρίσκεσαι στην πύλην την μεγάλη* (παράλ. 1 στ.) *εν ῇ ορᾷς απέξωθεν καμάραν κολλημένην μετά πετρίνων κολονών, μολυβοσκεπασμένην* Παϊσ., Ιστ. Σινά 377· *δεν ημπόρεσαν να έμπουν μέσα από τα τόσα κορμία των εσφαγμένων ανθρώπων οπού ήτον γεμάτες αι πόρτες της Χαρσής και του Αγίου Ρωμανού έως τας καμάρας αυτών* Μ. Χρονογρ. 33[13]· **β**) στοά: *Ήτον το κτίσμα θαυμαστόν του κουβουκλίου εκείνου. Εντέχνως πάλιν ισταντο εκείναι αι καμάραι, διά κοχλίου γύροθε και περιθριγκωμέναι* Βέλθ. 447· **γ**) γέφυρα: *ανάμεσα του ποταμού ήτονε μία καμάρα ψηλή, στενή και απέρατη... Λέγει-μου: «Αυτήν την γέφυραν μέλλεται να διαβούμε...»* Πικατ. 202. **2α**) Θολωτός χώρος: *έκαμεν δύο χρόνους ασκέπαστη* (ενν. *η εκκλησία*)*...και εσκέπασεν αυτήν σταυροθολίον, ήγουν καμάραν γυριστήν* Διήγ. Αγ. Σοφ. 147[13]· **β**) κελί: *Κ' εσέ να βάλει έπειτα σε σκοτεινήν καμάραν* Κορων., Μπούας 46.

καμαράσιος, ο.

Το ρουμ. *camaraš*. Η λ. και στον Κοδρικά, Εφημερ. Γλωσσάρ. 240, λ. *καμαράσης*.

Θησαυροφύλακας: *Τον Ραδούλ βόδα ήθελαν έξαφνα να σκοτώσουν Μιχάλην καμαράσιον αφέντην να σηκώσουν* Ιστ. Βλαχ. 394.

κάμαρη *η*, βλ. *κάμαρα*.

καμάρι το, Ιμπ. (Legr.) 106, 368, 400, 679, Θησ. Ζ′ [103[7]], Σκλάβ. 47, 178, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 492, Τριβ., Ταγιαπ. 214, Ερωφ. Δ′ 372, Βοσκοπ. 154, 174, 282, Σταυριν. 873, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β′ [397], χορ. β′ [12], Διγ. Ο 1854, κ.α.· *κ α μ ά ρ ι ν* το, Θρ. πατρ. Ο 9, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 503.

Το μτγν. ουσ. *καμάριον* (Ανδρ., Λεξ.) ή από το *καμαρώνω* (Δαγκίτση, Λεξ., λ. *καμαρώνω*). Για τη λ. βλ. επίσης και Κουκ., Αφ. Χατζιδ. 39-41, ΕΕΒΣ 9, 1932, 239-40 και Κυριακ., ΗΜΕ 1932, 523 κε. Η λ. και σήμ.

1) Κομπασμός, υπεροψία, έπαρση: *Χαρά εις τον καλογερανόν οπού ήλθεν εις τον γάμον με τον μακρύν τον σφόνδυλον· καμάριν όλος έχει* Πουλολ. (Τσαβαρή) 60· *μέγα λύκον έχετε... τα αίματα των Χριστιανών πίνει... διά τούτο όλοι Χριστιανοί ας παν με το καμάριν, να τον εξεριζώσετε* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 470· *μου βάνει το μποτάρι και ομορφογιάτρεψέ-μου-το* (ενν. *το πόδι*) *με το πολύ καμάρι* Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 702· *πού θες να πας;... εις έναν υπερήφανον, εις έναν πεισματάρη; που το κρατεί τόσο πολλά και έχει τόσο καμάρι;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α′ [724]. **2**) Αφορμή περηφάνειας, χαράς: *έλαμπεν η Δαμασκός και είχεν το καμάριν το κάστρον το περίφημον, οπού 'τον ζηλεμένον* Θρ. πατρ. Μ 68· *έχω-το γιά καμάρι-μου κ' έχω-το γιά χαρά-μου* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 587· *Ξαθά 'σαν τα μαλλιά τση κεφαλής-τση, καμάρι και στολίδι το κορμί-τση* Βοσκοπ. 14· *η ψη δεν ημπορεί ποτέ να βγει απού το κουφάρι ανέναι και η συντροφιά δεν κάμνει το καμάρι· εμπάτε και χορέψετε στο σπίτιν του θλιμμένου και το συνήθιν κάμετε του κάτη του θαμμένου* Κάτης 66. — Ως τοπων.: *εις το Καμάρι επήγαμεν και όλοι καρτερούμεν* Διήγ. ωραιοτ. 245· *εξέχωσεν* (ενν. *η θάλασσα*) *εις το Καμάρι...κτίσματα ελληνικά* Διήγ. πανωφ. 57.

καμαριέρης, ο.

Από το βενετ. camarier.

Θαλαμηπόλος: *να μην με στείλει μοναχή, μόνον συντροφιασμένη* (παραλ. 1 στ.) *κ' ετότες, λέγω, μ' έστειλε με ένα καμαριέρη* (παραλ. 1 στ.) *και μ' ένα δούλον του σπιτιού* Ευγέν. 1317.

καμάριον το.

Το μτγν. ουσ. *καμάριον*. Για τη λ. βλ. Kahane-Tietze, Lingua Franca, σ. 518. Η λ. στο Φώτιο και σήμ. σε ιδιώμ. (Βλ. Κουκ., Αφ. Χατζιδ. σ. 41 σημ. 7) και ως τεχν. όρος (Δημητράκ.).

Μικρή καμάρα: *Φαίνεται...εις τες μεσιακές κολόνες, τες πορφυρένιες, απάνω εις το καμάριον, η υπεραγία Θεοτόκος* Ιστ. Βατοπ. 39.

καμαροειδής, επίθ., Παϊσ., Ιστ. Σινά 2133.

Το μτγν. επίθ. *καμαροειδής*. Η λ. και σήμ.

Με σχήμα, μορφή καμάρας: *τας δ' οφρύς ωραίας πάνυ* (παραλ. 1 στ.) *καμαροειδή το σχήμα* Ερμον. Β 217· *έως να απεράσεις θόλον τον καμαροειδή (να ζεις και να γεράσεις!)* Παϊσ., Ιστ. Σινά 364.

καμαρόπετρα *η*.

Από τα ουσ. *καμάρα* και *πέτρα*.

Πέτρα σε μορφή καμάρας: *επάνωθεν δέ του αυτού καμαρόπετρα πέλει* Παϊσ., Ιστ. Σινά 313.

καμαροσυσταμένος, μτχ. επίθ.

Από το ουσ. *καμάρα* και τη μτχ. παθητ. παρκ. του *συσταίνω*.

Που αποτελείται από καμάρες: *Έστι δέ και πτερύγιον του ναού τεταμένον εν δεξιοίς και πρόκειται καμαροσυσταμένον* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1116.

καμαροτριχάρης, επίθ.

Από το ουσ. *καμάρα* και το ουσ. **τριχάρης*. Η λ. στο Du Cange Appendix.

Που έχει σγουρά μαλλιά (Τριαντ., Νεοελλ. Γραμμ. 207): *Αυτός, όταν εμάνθανε, ποτέ-του ουκ εκτενίσθη, και τώρα καλοκτένιστος και καμαροτριχάρης* Προδρ. IV 8.

καμαροφρύδης, επίθ.

Από το ουσ. *καμαροφρύδι*. Τ. *καμαροφρύδα* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.) Η λ. και σήμ. κοιν.

Που έχει φρύδια καμαρωτά, τοξωτά: *Καμαροφρυδούσα κόρη,   παγκαλόμορφον περδίκι* Ch. pop. 121.

καμαρώνω, Σπαν. Ο 33, Πουλολ. (Τσαβαρή) 335, Πουλολ. Αθ. 286, Ερωτοπ. 101, Αργυρ., Βάρν. Κ 213, Σαχλ. Ν 357, Σαχλ., Αφήγ. 189, Ιμπ. (Legr.) 391, 880, Ερωτόκρ. Β′ 1280, 1328, Δ′ 1646, Ε′ 776, 830, Λίμπον. 206, Λεηλ. Παροικ. 60, Διακρούσ. 69[69], 112[24], Τζάνε, Κρ. πόλ. 245[18], κ.α.

Το μτγν. *καμαρόω* (Ανδρ., Λεξ.). Για τη λ. βλ. Κουκ., Αφ. Χατζιδ. 39-41 και ΕΕΒΣ 9, 1932, 239-40 και Κυριακ., ΗΜΕ 1932, 523 κε. Η λ. και σήμ.

Α′ Μτβ. **α**) Θαυμάζω κ.: *Τούτα 'ναι* (ενν. *τα ρούχα*) *οπού έβανε τ' άτυχο πάσα σκόλη,   οπού το μυριορέγουντα και καμαρώναν-το όλοι* Θυσ.[2] 462· *η δόξα-σου εχάθηκε και τ' εύμορφά-σου κάλλη,   οπού τα καμαρώνασι μικροί-τε και μεγάλοι* Διακρούσ. 113[4]·   **β**) «Χαίρομαι κάπ.», θαυμάζω κάπ.: *εκαμαρώνασίν-τηνε* (ενν. *την Αρετούσα*) *ο κύρης-τση κι' η μάννα* Ερωτόκρ. Α′ 69· *Ο κύρης-του να το γροικά, πολλά τον καμαρώνει* Ερωτόκρ. Γ′ 745.   **Β′** Αμτβ. **1**) Περηφανεύομαι, καυχιέμαι, επιδεικνύομαι: *Περιστερά καμάρωνε διά πολυτεκνία* Αιτωλ., Μύθ. 120[1]· *αγόρασες το ρούχο αυτό, φορείς και καμαρώνεις* Πουλολ. Αθ. 232·   (προκ. για ζώα) κυρτώνω τον τράχηλο και μεταφ. καμαρώνω: *τράχηλον εκαμάρωσεν, ετίναξε την χήτην* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 662· *να καμαρώνει περισσά* (ενν. *ο ίππος*) *τους εγκρεμνούς να τρέχει* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 197.   **2**) Χαίρομαι, έχω όψη χαρούμενη, γιορταστική: *Γελούν τση χώρας τα στενά κ' οι στράτες καμαρώνου,   όλα γροικούν κουρφές χαρές* Ερωτόκρ. Ε′ 789.

Η μτχ. παρκ. ως επιθ.=**α**) καμαρωτός: *ομού με τους ιδίους-του, υπά καμαρωμένος* Θησ. Ϛ′ [36[2]]·   **β**) αξιοζήλευτος, αξιοθαύμαστος: *῾Ωχου, οπού 'μουν κυρά βασίλισσα, κυρά καμαρωμένη* Εβρ. ελεγ. 160· *῾Ωχου, και πήρε εις τη σκλαβιά κορμιά καμαρωμένα* Εβρ. ελεγ. 160·   **γ**) (προκ. για γυναίκα) γυναίκα κακής διαγωγής, με ελευθέρια ήθη: *άλλοι πάλιν κρημνίζονται με πολιτικάς πόρνας και εξαπολυμένας και καμαρωμένας γυναίκας* Σοφιαν., Παιδαγ. 103.

καμαρωτός, επιθ., Αχιλλ. Ν 815, Ιμπ. 85.

Το μτγν. επιθ. *καμαρωτός*. Η λ. και σήμ..

Που έχει σχήμα καμάρας, τοξοειδής: *έναι μακρά, καμαρωτή* (ενν. *η προμηκίδα του ελέφαντος*) *ωσάν δρεπάνου τάξιν* Φυσιολ. (Legr.) 6· *έως να εύρεις την οδόν, ένθα υπάρχει πύλη   καμαρωτή* Παΐσ., Ιστ. Σινά 240.

καματερός, επιθ., Πανώρ. Πρόλ. 20, ῾Υμν. Παναγ. 14.

Το αρχ. επιθ. *καματηρός*. Η λ. σε έγγρ. του 13. αι. (Testament de Skaranos, Act. Xér. 9B[28], αυτ. και τ. *καματηρός* 9B[29]), σε ιδιώμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β′) και σήμ.

(Προκ. για ημέρα) εργάσιμος, καθημερινός: *μιαν καματερήν ημέρα* Αγν., ποιήμ. Α′ 68.

Το θηλ. ως ουσ.=εργάσιμη μέρα, καθημερινή: *με πάσα καιρό καματερή και σκόλη* Ερωφ. Α′ 155.

Το ουδ. ως ουσ.=**α**) γη καλλιεργήσιμη με άροτρο, χωράφι: *καβαλικεύεις το πουρνό, εις τους λαγούς εβγαίνεις   και κάτω εις τα καματερά ή εις τα βουνιά υπαγαίνεις* Σαχλ.,

Αφήγ. 168·   **β**) ζώο (βόδι) κατάλληλο για όργωμα, δουλευτάρικο (πβ. *και άλογα καματηρά και αργά* Act. Xén. 25[226]): *Δηλοί...γερόντων φθορά και καματερών εγχωρίων* Ωροσκ. 44[31].— Η λ. ως κύρ. όνομ.: *έστειλαν ανθρώπους...εις τους πρώτους του Αναπλίου, οι οποίοι ήσαν ο Καματερός και ο Καλοηθής* Δωρ. Μον. XXVIII.

καματεύω, Σπανός (Eideneier) Β 133, 140.

Από το αρχ. ουσ. *κάματος*. Η λ. στον Ησύχ. (L-S), σε έγγρ. του 16. αι. (Ναξ. έγγρ. 5[20]) και του 17. αι. (Γκίνης, ΕΕΒΣ 39/40, 1972/73, 215) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Οργώνω, καλλιεργώ: *τα χωράφια τα γύρωθεν του ναού εκαμάτευσαν* Χειλά, Χρον. 349.

καματιά η.

Από το ουσ. *κάματος* και την κατάλ. *-ιά*.

Πόνος, καημός: *εδίπλασα ξανά την καματιάμ-μου   και πάλε πεθυμώ να ξηψυχήσω* Κυπρ. ερωτ. 11[7].

κάματος ο.

Το αρχ. ουσ. *κάματος*. Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β′).

α) Κόπος, μόχθος, προσπάθεια: *αυτούς ας στεφανώσομεν εις των αυτών καμάτων* Ριμ. Βελ. 384·   **β**) κούραση, εξάντληση: *Πολλάκις υπό καμάτου πολλού συντριβείς* (ενν. *ο ιέραξ*) Ιερακοσ. 453[19]· *όταν δέ ώσι* (ενν. *οι ιέρακες*) *λεπτοί από καμάτου, επί μιας μόνης ή και δευτέρας ημέρας δίδοσθαι* (ενν. *κρέα*) Ιερακοσ. 377[17]·   **γ**) τόκος από δανεισμό χρημάτων: *αν ασήμι να δανείσεις τον λαό-μου τον φτωχό μετ' εσέν μην είσαι αυτουνού σαν δανειστής, μη βάλετε απάνου-του κάματο* Πεντ. ῾Εξ. XXII 24· *μη πάρεις από αυτόν* (ενν. *τον αδερφόν-σου*) *κάματο και πληθότητα και να φοβηθείς από τον Θεό-σου* Πεντ. Λευιτ. XXV 36·   **δ**) εργασία: *‹να› αναμελά τον κάματον και τους χορούς να θέλει* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1656.

καματώδης, επιθ.

Το αρχ. επιθ. *καματώδης*.

Υπερβολικά ζεστός, καυτερός: *αν έναι ο καιρός ψυχρός ή καματώδης φλέγων* (παραλ. 1 στ.) *βαστάζει* (ενν. *ο κύων*) *και τον καύσωνα, βαστάζει και το πάγος* Φυσιολ. (Legr.) 321.

κάμβος ο, βλ. *κάμπος*.

καμελαύκι(ν) το, βλ. *καμηλαύκι(ν)*.

καμελαύχιν το, βλ. *καμηλαύκι(ν)*.

καμένα, επίρρ.

Από την παθητ. μτχ. του *καίω*.

Λυπητερά, μελαγχολικά: *Τ' αδόνιν κεινον που γλυκιά θλιβάται   τόσον λυπητικά, τόσον καμένα* Κυπρ. ερωτ. 24[2].

κάμερα η, βλ. *κάμαρα.*

καμεροπούλα η.

Από το ουσ. *κάμερα και* την υποκορ. κατάλ. *-οπούλα.*

Μικρή κάμαρα: *εμπήκαν-κ' εθωρούσα* (παραλ. 1 στ.) *και δεν απλώσασι ποθές, μόνον η Ρηγοπούλα, πού 'νοιξε και στοχάστηκε εις την καμεροπούλα* Ερωτόκρ. Α' 1892.

καμήλα η, Ασσίζ. 111^{21}, 237^{19}, 361^{31}, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 84, 796, Λίβ. Esc. 2874, Σταυριν. 453.

Από το αρχ. ουσ. *κάμηλος*. Η λ. και σήμ.

Καμήλα: *πορεύονται οι προσκυνητάδες εις εκείνους τους αγίους τόπους με τα καραβάνια με τες καμήλες* Μηλ., Οδοιπ. 635.

καμηλάρης ο, Ασσίζ. 10^{13}, 75^{29}, 76^{3,9,10}, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 800.

Από το ουσ. *καμηλάριος,* που απ. σε επιγρ., καθώς και σε παπυρ. του 5. αι. (L-S Suppl.).

Οδηγός καμήλας: *Ὧδε λέγει το δίκαιον περί του καμηλάρη οπού αγωγιάζει τα καμήλια-του* Ασσίζ. 325^{9}.

καμηλαύκι(ν) το, Διγ. (Trapp) Gr. 3049, Περί γέρ. 127, Σεβήρ., Σημειώμ. 77β· *καλαμμαύχιν,* Προδρ. II H 261· *καλυμμαύχι,* Αρσ., Κόπ. διατρ. [556], Δωρ. Μον. (Βαλ.) 45· *καλυμμαύχιον,* Αρσ., Κόπ. διατρ. [558]· *καμελαύκι(ν),* Προδρ. I 171, Σεβήρ., Σημειώμ. 37α· *καμελαύχιν,* Προδρ. I 165· *καμηλαύχι(ν),* Διγ. Z 1401· *καμηλαύχιον,* Διγ. Ἀνδρ. 344^{15}, Βακτ. αρχιερ. 183· *καμηλάχι(ον),* Ιστ. πατρ. 175^{19}.

Από το ουσ. *καμηλλαύκιον*⟨camellaucium⟨camella (Βλ. Παπαδ. Α., ΕΕΒΣ 5, 1928, 293-9). Η λ. τον 9. αι. (Leroy, Byz. 13, 1938, 536) και στο κυπρ. ιδίωμ. (Λουκά, Γλωσσάρ. 184). Για το πράγμα βλ. Elizabeth Piltz, Kamelaukion et mitra, Stockholm 1977. Πβ. και K. Wessel, BZ 72, 1978, 114-8.

Κάλυμμα της κεφαλής των ορθοδόξων ιερέων: *Περί ιερέως δευτεροπανδρεμένου, ότι δεν του εβγάζουν το καμηλαύχι* Βακτ. αρχιερ. 155· (με επέκταση) κάλυμμα κεφαλής: *έβαλον και σγουρούτσικον, κόκκινον καμηλαύχιν* Διγ. Z 3616.

καμηλαυκίτσιν το.

Από το ουσ. *καμηλαύκι* και την κατάλ. *-ίτσι(ν).*

Μικρό καλυμμαύχι: *καμηλαυκίτσιν χαμηλόν βαλών εις το κεφάλιν* Διγ. (Trapp) Gr. 1068.

καμηλαύχι(ν) και **καμηλαύχιον** το, βλ. *καμηλαύκι(ν).*

καμηλάχι(ον) βλ. *καμηλαύκι(ν).*

καμήλι(ν) το, Ασσίζ. 10^{13}, 75^{31}, 76^{9}, 161^{14}, 325^{10}, Λίβ. P 2246, Λίβ. Sc. 1390, 1685, 1718, 2087, 2108, Μαχ. 438^{6}, Πεντ. Γέν. XII 16, XXIV 10, XXX 43, XXXI 34, XXXVII 25, Ἐξ. IX 3, Λευιτ. XI 4, Δευτ. XIV 7· *καμήλι(ν) ή καμήλιον,* Διγ. Z 1147, 1226, Διγ. (Trapp) Esc. 564, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 450, Παρασπ., Βάρν. C 311, 387, Τάξ. πόρτ. 95, Χούμνου, Κοσμογ. 900, 907, 1573, Αλεξ. 1039, Διήγ. Αλ. G 285, Χρον. σουλτ. 38^{25}, 113^{17}, Παλαμήδ., Βοηβ. 394, Διγ. Ἀνδρ. 338^{32}, Διγ. O 1993, 1995, Τζάνε, Φυλλ. Ψυχ. 496· *καμήλιον,* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1956.

Το μτγν. ουσ. *καμήλιον*. Η λ. και σήμ. ιδιωμ. (Andr., Lex., λ. *καμήλιον*).

Μικρή καμήλα: *είχαν καμήλια περισσά εκείνοι φορτωμένα* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 450· *Περί του καμηλάρη οπού αγωγιάσει τα καμήλια-του* Ασσίζ. 75^{29}.

καμηλογόμαρον το, Ασσίζ. 238^{28}, 241^{11}, 244^{30}, 245^{17}, 489^{11}, 492^{11}, 495$^{27-8}$.

Από τα ουσ. *κάμηλος και γομάρι.*

Φορτίο που μπορεί να μεταφέρει μια καμήλα: *το δίκαιον κελεύει να πάρουν διά δίκαιον εις το καμηλογόμαρον δύο σόρδια* αυτ. 244^{24}.

καμηλόγομον το.

Από τα ουσ. *κάμηλος και γόμος.*

Φορτίο που μπορεί να μεταφέρει μια καμήλα: *να πάρουν δικαίωμαν εις το γομάριν του γαδουρίου γ' αδράμια και του καμηλογόμου δ' αδράμια* Ασσίζ. 496^{2}.

καμηλοειδώς, επίρρ.

Από το επίθ. *καμηλοειδής.*

Με μνησικακία καμήλας: *ομοίως δέ τοις εχθροίς έως τέλους ζωής καμηλοειδώς διέκειτο* Ψευδο-Σφρ. 228^{32}.

καμηλοπερπατάρης, επίθ., Πουλολ. (Τσαβαρή) 65.

Από το ουσ. *κάμηλος* και το *περπατώ.*

Που βαδίζει σαν την καμήλα: *Τσαφαροσκέλη πελαργέ, καμηλοπερπατάρη* αυτ. 23.

καμηλόραχος, επίθ., Σπανός (Eideneier) A 168, Πουλολ. (Τσαβαρή) 65.

Από τα ουσ. *κάμηλος και ράχη.*

Που έχει ράχη όμοια με της καμήλας: *την γραίαν την καμηλόραχον* Σπανός (Eideneier) A 289.

καμιά, αντων., βλ. *κανείς.*

καμινάδα η.

Το βενετ. caminada. Η λ. και σήμ.

Καπνοδόχος: *Σαν καμινάδα καπνερή, ξαναχωματισμένη* Πανώρ. Α' 291.

καμινάρης ο.

Από το ουσ. *καμίνι.* Η λ. και στο Somav.

Αυτός που ανάβει το καμίνι (του λουτρού): *Εις το καμίνιν το λοιπόν επήγεν, ανεστάθην και καμινάρην του λουτρού γυρεύει να εγνωρίσει* Καλλίμ. 350.

καμίνι(ν) το, Καλλίμ. 349, 352, 1622, Λίβ. Esc. 391, 1985, Λίβ. Sc. 902, Αχιλλ. L 523, Γεωργηλ., Θαν. 548, Κυπρ. ερωτ. 16^{14}, 50^{2}, 55^{6}, 95^{24}, 100^{2}, 114^{6}, 118^{12}, Πανώρ. Α' 3, 107, Β' 216, Ερωτόκρ. Α' 120, 180, 306, 323, 505, 672, 1794, Β' 778, 2403, Γ' 341, 1156, 1344, 1438, Δ' 1785, Ροδολ. Ε' [50, 272], Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1424], Φορτουν. (Vinc.) Β' 227, Γ' 216, 404, Τζάνε, Κρ. πόλ. 152^{25}, 167^{22}, 302^{7}, 403^{20} κ.α.

Το ουσ. *καμίνιον* που απ. πιθ. τον 4. αι. (L-S). Η λ. και σήμ.

α) Φούρνος: *Τ' όρος εξάψεν με φωτιά σα 'στία από καμίνι* Χούμνου, Κοσμογ. 2669· *βάλε νερό στα κάρβουνα και σβήσε το καμίνι* Ερωτόκρ. Γ' 804· *απέξω κατεσκεύασεν του παλατιού καμίνιν* Διγ. Ζ 114· **β**) (μεταφ.) φλόγα: *μη σε φλογίσει πρόσεξον του πόθου το καμίνι* Λιβ. Esc. 1449· *με τιμή ήσα δυο κορμιά στου πόθου το καμίνι* Ερωτόκρ. Α' 23· *Δεν έν σ' αυτόν-μου τόσον το καμίνιν εις όσον έν το κάλλος εις εσέναν* Κυπρ. ερωτ. 31[1]· *αέραν είχαν και δροσιά 'ς τσ' αγάπης το καμίνι* Ερωτόκρ. Δ' 728.

κάμινος ο.

Το αρχ. ουσ. *κάμινος* η. Τ. *κάμινας* ο, σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. και Andr., Lex.). Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 571 και Andr., Lex.).

Νεκρική πυρά: *έθαψαν, έκαυσαν, αναπαύσαν οι Τρώες τους ιδίους-των τους καλούς στρατιώτας. Ομοίως και οι Έλληνες κάμνουν εις τους ιδίους. Τον κάμινον ελευθέρωσαν εκ των νεκρών σωμάτων* Πόλ. Τρωάδ. 739.

καμμύζω.

Από το αρχ. *καμμύω*‹*καταμύω* και την κατάλ. *-ζω*. (Βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 276). Η λ. και στο κυπριακό ιδίωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 571). — Βλ. ά. *κατουμύζω*.

Κλείνω τα μάτια: *κάμμυζε τα ομμάτια-σου και μη πολυπραγμόνει* Προδρ. ΙΙΙ 366 (χφ. g) (κριτ. υπ.).

καμμυμένος, μτχ., βλ. *καμμύω*.

καμμυός, επίθ.

Από τη μτχ. *καμμύων* του *καμμύω* (Βλ. Henrich, κλητ. και γεν. σε -ο, σ. 7, 27).

Τυφλός: *Ω τύχη ασύστατη καμμυά* (έκδ. *καμνιά*· διόρθ. Ξανθ., B-NJ 2, 1921, 69) *γιάντα δε μας αξιώνεις* Ζήν. Γ' 257.

καμμυτσουρίζω, Συναξ. γυν. 393.

Από το ουσ. *καμμυτσούρης* (Βλ. Spadaro [Συναξ. γυν. σ. 455-6]).

Νεύω ερωτικά ανοιγοκλείνοντας τα μάτια (Για τη σημασ. βλ. Spadaro, ό.π.): *να έβγει έξω εις την χώραν* (ενν. η γυναίκα) *και να συχνοχαρχαρίζει και όλο να καμμυτσουρίζει και συχνοκακανίζει* αυτ. 1154.

καμμύω, Προδρ. ΙΙΙ 366, Μανασσ., Ποίημ. ηθ. 366, Αχιλλ. L 1327, Δούκ. 359[9], Θρ. Θεοτ. 48· *κ α μ μ υ ώ,* Θυσ.[2] 738, 940· *κ α μ μ ώ,* Ερωτοπ. 582, Θρ. Κύπρ. Μ 620, Κυπρ. ερωτ. 93[3], 101[39], 108[18], 129[1]· μτχ. *κ α μ μ υ μ έ ν ο ς,* Κυπρ. ερωτ. 11[14]· *κ α μ ν υ σ μ έ ν ο ς,* Θυσ.[2] 286 (κριτ. υπ.)· *κ α ν ε ί·* Ναθαναήλ Μπέρτου, Ομιλίαι ΙΧ 117.

Το αρχ. *καμμύω*. Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Βλ. Andr., Lex.).—Βλ. ά. *καμμύζω*.

Α' (Μτβ.) κλείνω τα μάτια: *Μιαν ώρα δεν εμπόρεσα τη νύκτα να καμνύσω τα μάτια-μου, να κοιμηθώ* Φορτουν. (Vinc.) Α' 246· *αυτείν' οι δυο τα μάτια-ντως ποτέ δεν τα καμνύσα, και καταπώς εθέκασι, εδέτσι σηκωθήκα* Ερωτόκρ. Γ' 650· φρ. *καμμύω τα δυό-μου*=πεθαίνω: *Χαρά-στον οπού 'πόθανεν κ' εκάμμυσε τα δυό-του* Γεωργηλ., Θαν. 598. **Β'** Αμτβ. **1α**) Μισοκλείνω τα βλέφαρα: *υπά στα ύψη τ' ουρανού, καμμυούν οι οφθαλμοί-του* Φυσιολ. (Legr.) 729· *κι' α θέσω ν' αποκοιμηθώ, τα μάτια-μου ως καμνύσου...,* Ερωτόκρ. Α' 1259· *την ποθώ να δεις ουδέν γυρεύγεις: γιατί αν τηδ δεις 'ποθαίνεις αγαπώντα, γι' αυτόν δοξεύγεις κι' αχτυπάς καμμώντα* Κυπρ. ερωτ. 46[8]· **β**) μισο-

κοιμάμαι: *απήρες ύπνον ολιγόν, εκάμμυσες ωρίτσαν* Γλυκά, Στ. 166. **2**) Πεθαίνω: *δίδει γλυκιάν βοήθειαν της καρδιάς-μου τίτοιαν που με γλυτώνει μεν καμμύσω* Κυπρ. ερωτ. 79[7]. **3**) (Μεταφ.) παραβλέπω, αδιαφορώ: *Απλώς, κάν είτι γένηται, κάν όλως μη καμνύσεις* Καλλίμ. 2189.

κάμνω, Θησ. (Foll.) Ι 21, 27, 94, Κορων., Μπούας 42, 44, 50, 54, 74, Κυπρ. Ερωτ. 41[8], 16[11], Ιστ. Βλαχ. 446, 745, 806, 1670, 1727, Τζάνε, Κρ. πόλ. 171[19], 231[23], 253[1], 255[13], 276[4], κ.π.α. αόρ. *έ κ α μ α,* Κορων., Μπούας 4, 65, Πανώρ. Β' 456, 501, Γ' 13, 477, Δ' 310, Ερωφ. Α' 633, Δ' 185, 252, 279, 366, 451, Ερωτόκρ. Β' 1564, Γ' 64, Τζάνε, Κρ. πόλ. 184[1], 192[16], 199[14], 235[6], 237[25], 244[1]· αόρ. *έ κ α ν α,* Αχέλ. 708, 1008, Ζήν. Β' 33, Ερωτόκρ. Α' 131, 623, 876, 894, 1068, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1196], Τζάνε, Κρ. πόλ. 155[13], 234[25], 490[13], 518[15], 530[8]· *κ ά ν ω,* Πανώρ. Α' 180, 273, Γ' 26, 35, 369, Ερωφ. Α' 40, 106, Β' 413, Δ' 100, 371, Ερωτόκρ. Β' 676, Γ' 1118, 1122, 1182, 1677, Θυσ.[2], 262, 678, 747, 1024, Τζάνε, Κρ. πόλ. 283[16], 403[21], 406[7], 465[12], 473[25]· *κ α μ ω μ έ ν ο ς,* Πανώρ. Β' 302, Γ' 63, 72, Ε' 64, 86, Ερωφ. Α' 471, 530, Β' 47, Δ' 11, 158, 186, Ερωτόκρ. Α' 1384, Β' 259, 1589, Γ' 391, Ε' 1012, Φορτουν. Δ' 116, 271, 485, Ε' 192, Τζάνε, Κρ. πόλ. 204[3], 421[29], 437[12], 453[14], 459[10], 495[11].

Το αρχ. *κάμνω*. Οι τ. *κάνω* και *καμωμένος* και σήμ.

1) Πράττω, ενεργώ, δρω: *Δάση, βουλή μου δώσετε, βρύση, λαγκά κι' αόρη, το τι να κάμω σήμερο με τη δική-μου κόρη* Πανώρ. Β' 236.· *οι άρχοντες που μάχονταν, εκάμαν σαν λιοντάρια* Αχέλ. 1484· *με τούτους εσυντύχαινε νύκτας και τας ημέρας, ωσάν κάμνουν οι φίλοι οι καλοί και οι σπλαχνικοί πατέρες* Συναξ. γυν. 120· *Πάλιν έρχισαν οι σεισμοί κ' εκάναν καθ' ημέραν, ούτε την νύκτα επαύασι, ούδε όλην την ημέραν* Διήγ. ωραιότ. 887. **2**) Εκτελώ, πραγματοποιώ: *αγάπα-τους ως φίλους-σου, κάμνε το θέλημά-ντους* Σπαν. Α 111· *Να κάμομεν ταξίδια όπου και αν μας ορίσεις* Διγ. (Trapp) Esc. 1286· *Εδά να μη τζ' εκάμασι το πράμ' απού φοβούμου* Πανώρ. Β' 64. **3**) Καλλιεργώ: *άνθρωπον εύρε κάμνοντα την γην με το ζευγάριν* Καλλίμ. 1486· *να υπάγει...να κάμει τα αμπέλια-μου* Ασσίζ. 156[8]. **4**) Φροντίζω να γίνει κ.: *Κάμε, αφέντη, μην αργείς να 'ρθείς να τση μιλήσεις* Θυσ.[2] 297· *κάμε περίσσα να χαρείς, σα δεις το σκοτωμό-μου* Πανώρ. Β' 445· *Ετσ' έκαμα κ' επιάσασι τον άπιστο αυτόνο και σφαλισμένο τον κρατώ* Ερωφ. Δ' 219· *γονάτισε να τόνε προσκυνήσεις και ταπεινά τα πόδια-του κάμε να του φιλήσεις* Πανώρ. Αφ. 24. **5**) Κατασκευάζω: *Να σας θωρούν οι κορασές κ' οι νιοι να σας τιμούσι, τζόγιες να κάνου μετά-σας όμορφες να φορούσι* Πανώρ. Ε' 400· *όταν εγύρισαν τους τοίχους απάνω να κάμουν τον πρώτον πάτον* Διήγ. Αγ. Σοφ. 152. **6**) Επεξεργάζομαι: *όλο το μάλαμα το καμωμένο εις τη δουλειά εις όλη τη δούλεψη του άγιου* Πεντ. Έξ. XXXVIII 24. **7**) Σχηματίζω: *Κι' οπίσω φτάνου τα χοντρά και τα λιγνά* (ενν. *καράβια*) *και μπαίνου κ' ένα κουλούρι εκάμανε στο πέλαγος και δένου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 444[8]. **8**) Χτίζω: *κάνουσιν εκεί μίαν εκκλησίαν της Θεοτόκου* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 409· *οι Φράγκοι κάνουσι φορτί εκεί* Τζάνε, Κρ. πόλ. 420[1]. **9**) (Προκ. για γραπτό κείμενο) συντάσσω: *όταν θέλουν να κάμουν διαθήκην* Βακτ. αρχιερ. 144· *να κάμνουν επικήδεια διά τον καλόν-μου φίλον* Λίμπον. 64· *Ήτονε η επιστολή ρωμαίικα καμωμένη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 198[17]. **10**) Δημιουργώ: *Το φως το πρώτον έκαμεν* (ενν. το πνεύμα του Θεού) *κι' ονόμασέν-το ημέραν* Χούμνου, Κοσμογ. 17· *είπαν* (ενν. *ο Πατήρ, ο Υιός και το Άγιο Πνεύμα*) *να κάμουν άνθρωπον νά 'χει ψυχήν και σώμα* Πικατ. 418· *Ωσάν εκείνο πελελό δεν έκαμεν η φύση* Πανώρ. Γ' 446· *Διαμάντε και ρουμπιά, μαργαριτάρια κι' όλες τσι πέτρες τσ' άλλες μοναχός-σου πως κάνεις όλοι βλέπομε καθάρια* Ερωφ. Δ' 728· *πολλά πρικοί αναστεναμοί εσμίγασιν ομάδι, συχνιά βροχούλα κάμασι κ' ήβρεχε στο λαγκάδι* Ερωτόκρ. Γ' 1738· *μια κάποια*

λίγη πεθυμιά εσήκωσε το νού-μου και δυο φτερούγες ήκαμε μέσα στου λογισμού-μου. Τούτες στον ουρανό πετού Ερωτόκρ. Α' 332· Έκαμε (ενν. ο πόθος) κλώνους τρυφερούς και ρίζες στην καρδιά-μου Πανώρ. Γ' 609· (τριτοπρόσ.) κάνει άνεμο (γαρμπίνο), σεισμό=φυσά, κάνει σεισμό: εκεί οπού ελειτουργούσα έκαμε έναν σεισμόν φοβερόν Διήγ. πανωφ. 55· τους σεισμούς οπού ήκανε αυτ. 56· ολίγον ανεμό 'καμε κ' η θάλασσα φουσκώνει Τζάνε, Κρ. πόλ. 202[1]· αρχίζει κάμνει και άνεμο και οι σεισμοί κρεσέρου Διήγ. ωραιότ. 191· όλο γαρμπίνους ήκανε και λίγο (έκδ. καλίγο· διορθώσ.) και δαμάκι Διήγ. ωραιότ. 875. **11**) Προορίζω: Τα κάλλη-σου είναι μοναχάς γι' αγγέλους καμωμένα Πανώρ. Β' 302· Πονεί-μου μέσα στην καρδιά σαν νά 'ναι καμωμένη να βρίσκεται αιχμάλωτη και παραπονεμένη Διακρούσ. 111[26]. **12**) Αποκτώ: λογιάζετε κι' αγαφτικό κάνετε μπλιο κανένα; Πανώρ. Δ' 60· ούτως κάμνουσιν πτερόν, μανθάνουν να πετούσιν (ενν. τα πουλία) Φυσιολ. (Legr.) 663. **13**) (Προκ. για απογόνους) γεννώ: παιδιά να κάμεις όμορφα, να δεις κλερονομιά-σου Πανώρ. Γ' 159· είχε δὲ λύπην εις όλην-του την ζωήν, πως δεν έκαμνε παιδίον Διγ. Ἀνδρ. 366[4]. **14**) (Προκ. για καρπό) παράγω: Ο πεύκος μέγα δένδρο έν', αλλά καρπόν ου κάμνει· το στάχυ έν' μικρούτσικον, είδες καρπόν τόν κάμνει Ερωτοπ. 181, 182. **15**) Καθιστώ: άλλους φονεύουν στην αυλήν κι' άλλους εκάμαν σκλάβους Τζάνε, Κρ. πόλ. 239[21]· φίλους κάμνει τους εχθρούς, την μάχη κάμνει ειρήνην Ιστ. Βλαχ. 1434· ευθύς τον κάμνει πελελόν, την φρόνεσίν-του χάνει Περί ξεν. Α 68· ήκαμες άθη κόκκινα το αίμα τση καρδιάς-μου Πανώρ. Δ' 336. **16**) Διαμορφώνω (σωματικά): ώς τη σήμερο δεν έχει παντρεμένη μ' όλον οπού 'ναι δότομη γυναίκα καμωμένη Φορτουν. (Vinc.) Α' 285· οι χρόνοι αυτόνο δότομο τον εκάμασι Φορτουν. (Vinc.) Γ' 606. **17**) καταντώ κάπ.: υπήγε στο Βυζάντιον μαζίλης καμωμένος, ωσάν αυτός δεν ήθελε, ήτον ονειδισμένος Ιστ. Βλαχ. 757· Θωρείς-με από τα βάσανα πώς είμαι καμωμένος Πανώρ. Α' 398. **18**) Προσποιούμαι: αν πει και τίποτας, κάμε πως δε γροικούμε Στάθ. (Martini) Β' 123· τον αρρωστάρην ήκαμε κι' ο κύρης το πιστεύγει Ερωτόκρ. Α' 2047· ο πασάς με πονηριά μεγάλη έκανε πως μισσεύει αγάλι-αγάλι Λεηλ. Παροικ. 270· ήκανε πως στη Σίφνο οδεύγει Λεηλ. Παροικ. 212. **19**) Συγκροτώ, οργανώνω· (προκ. για γάμο τελώ): ως έμαθεν ο βασιλέας ότι φουσσάτα κάμνεις... Χρον. Μορ. Η 3755· Μίαν συντροφιά εκάμανε παπαδοκαλογέροι Τζάνε, Κρ. πόλ. 154[11]· έκαμεν αρμάδα μεγάλη Ιστ. πατρ. 125[5]· εκάμνασιν τον παρλαμά κ' επαίρναν την βουλήν-τους Χρον. Μορ. Η 4402. **20**) Τακτοποιώ, διευθετώ: ύστερα τσ' άλλες-σου δουλειές και τα χαρτιά-σου κάμε Φορτουν. (Vinc.) Ε' 394. **21**) Κατορθώνω: Μα 'δά δεν κάνεις τίβοτας, αν ήπιες και φαρμάκι Πανώρ. Ε' 202· τα κλάηματά-σου δε σου λιγαίνου τσι καημούς και δώρος τση καρδιάς-σου δεν κάνουσι Πανώρ. Α' 233. **22**) Πετυχαίνω: Στην κόλασην το βλέμμασ-σου με λάμνει και σύρνει-με το δειν να με κρεμμίσουν, άλλον η πίστη-μ' από σεν δεν κάμνει Κυπρ. ερωτ. 100[45]. **23**) Εφευρίσκω: τον πτωχόν τον νοικοκύρην κάμνουν τρόπον να τον δείρουν Συναξ. γυν. 982· κάμε τρόπο, λυγερή, γέλα τους εδικούς-σου Ch. pop. 280. **24**) Γίνομαι αιτία (να...): εκείνα που τον κάνουσι συχνιά ν' αναγαλλιάσει Ερωτόκρ. Δ' 611· τση νιότης τσι ξεφάντωσες ποτέ-σου μη θυμάσαι, γιατί με πρίκα μοναχάς σε κάνου πάντα νά 'σαι Πανώρ. Γ' 342· οπού κατέχει να μιλεί με γνώση και με τρόπο κάνει και κλαίσιν και γελούν τα μάτια των αθρώπω Ερωτόκρ. Α' 930. **25**) Συντελώ: Η αγάπη με την ζήλεια αντάμα συμπλεγμένα, σ' όποια καρδιά ριζώσουσι, κάμνουν και τιμωρείται Δεφ., Λόγ. 372. **26**) Παρακινώ, ωθώ: συχνιά μου παραμάνιζες κ' ήλεγες πως σε κάνω να βάλεις τα βιβλία-μου εις την φωτιάν απάνου Ερωτόκρ. Α' 1037· λέγοντας μοιρολόγια οπού κάνα τσ' ανθρώπους μαύρα δάκρυα κ' εβγάνα Λεηλ. Παροικ. 245. **27**) Αναγκάζω: Η αγάπη το Ρωτόκριτο κάνει να πολεμήσει Ερωτόκρ. Α' 591· η αγάπη της πατρίδος-του τον κάμνει ν' αποθάνει Λίμπον. 335· Θέλω την κάμει να το πει κ' εκείνη μοναχή-τση Ερωφ.

Δ' 447· Θεός απ' όλους τσι θεούς κάνω συχνιά και τρέμου Πανώρ. Ε' 19· Πολλές φορές μ' εκάμασι τα κοπελίστικά-σου και ήπια φαρμάκι και χολές για τα κουτσουνικά-σου Ερωτόκρ. Γ' 97. **28**) Προκαλώ: αλάφρωσην εις το κακό οπού 'χε δεν τσ' εκάμα Ερωτόκρ. Α' 678· ήκουσαν τον θόρυβον που εκάμναν οι Ρωμαίοι Χρον. Μορ. Η 5404· Γιατί θα κάμεις ταραχή, σα σου το μολογήσω Θυσ.[2] 123. **29**) Προξενώ: μια κόρη σαν εμένα μικρή, οπού δεν σας έκαμε ποτέ κακό κανένα Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 108· η ντροπή που μού 'καμε Ερωφ. Δ' 627· όταν δεν μπορούν να κάμουσι ζημίαν... Παλαμήδ., Βοηβ. 32. **30**) Συνευρίσκομαι ερωτικά: ένας από τους εδικούς-μας άρχοντες εμπήκε εισέ μιας φτωχής σπίτι και επροσπάθησε να κάμει με δαύτηνε με δυναστικόν τρόπον Σουμμ., Ρεμπελ. 169. **31**) Ταιριάζω, είμαι κατάλληλος: Στην ευλαβούμενην καρδιάν ο κάθε τόπος κάνει Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [847]. **32α**) Ζω, διάγω: Έτσι κ' οι γιάντρες διχωστάς γυναίκες δε φελούσι κ' εκείνες δίχως των αντρώ να κάμου δε μπορούσι Πανώρ. Γ' 126· Να δεις στα ξένα, στα μακρά πώς κάνου, πώς περνούσι Ερωτόκρ. Α' 1277· τι κάμνει το αηδόνι-μου, τι κάμνει το πουλί-μου; Ερωτοπ. 373· **β**) παραμένω (σε αξίωμα): έκαμε δέ ολίγον καιρόν εις τον πατριαρχικόν θρόνον Ιστ. πατρ. 101[16]· **γ**) διανύω χρονικό διάστημα (με πρόθεση να κάμω κ.): Μέρες ο δούκας έκαμε οκτώ σωστές να κρίνει Στάθ. (Martini) Γ' 56. **33**) Δίνω εξαγόμενο, συμποσούμαι: Οκτώ και τέσσερεις και εφτά και δώδεκα, α δε σφάνω, κάνουσιν όλοι δεκατρείς και πούρι δεν ξεχάνω. Αφέντης-μου μου μήνυσε για τόσους ν' αρδινιάσω το δείπνο Φορτουν. (Vinc.) Ε' 50. **34**) Προσφέρω (ως θυσία) κ.: το πρόβατο το ένα να κάμεις το πουρνό και το πρόβατο το δεύτερο να κάμεις ανάμεσα τα ισπερνά Πεντ. Αρ. XXVIII 4. **35**) (Με σύστ. αντικ.) κάνω κάμωμα=**α**) κάνω κακή ενέργεια: τι το κάμωμα ετούτο ός εκάμετε; Πεντ. Γέν. XLIV 15· **β**) συνευρίσκομαι (ερωτικά): βουρλίζω-τους και θέτουν μετά μένα και κάμνω-το το κάμωμα και χαίρεται η καρδιά-μου Σαχλ., Αφήγ. 847. **(Φρ.)** κάνω αγάπη=συμφιλιώνομαι (συμφωνώ): μόνο αγάπη, αν μπορείς, κάμε μ' αυτόν (ενν. τον Κωνσταντή) για νά 'χεις ανάπαψιν Διγ. Ο 275· έκαμε αγάπη με τον βασιλέα της Πόλης Χρον. σουλτ. 51[15]· αγάπη εκάναμε, φίλους-μου θε να τσ' έχω Τζάνε, Κρ. πόλ. 579[5]· κάνω άδεια=επιτρέπω: όρισε τους κιαούσηδες καπικήδες και του εκάμανε άδεια και εδιάβη Χρον. σουλτ. 27[28]· κάνω αίματα=σκοτώνω πολλούς, σκορπώ το θάνατο: να κάμω βρύσες αίματα, σωρούς τα σκοτωμένα κορμιά Στάθ. (Martini) Α' 95· κάνω αλλαξία=αλλάζω: ω χρόνε κακότατε, πόσες αλλαξίες κάμνεις με τους χρόνους-σου! Χίκα, Μονωδ. 87· κάνω αναφορά=καταγγέλλω: Η αιτία της συμφοράς...ήτον διατί έκαμα...την αναφοράν διά τον κυρ-Δανιήλ Συναδ., Χρον. 61· κάνω ανεγάλλιαση=αναγαλλιάζω, χαίρομαι: Δε γράφω τσ' ανεγάλλιασες της χώρας οπού κάναν, οπού στολίσαν τρίγυρα και πεύκια χάμαι βάναν ο γενεράλες να πατεί Τζάνε, Κρ. πόλ. 344[7]· κάνω απόκρισιν=απαντώ: Ούτε της βασιλείας-σου απόκρισιν να κάμω Κορων., Μπούας 59· κάνω απόλυση=απολύω, τελειώνω: έκαμε την απόλυση (ενν. ο παπάς) και βγαίνομεν να δούμεν Διήγ. ωραιότ. 393· κάνω απόφαση=αποφασίζω, κρίνω: Α σού 'φταιξα καμιά φορά, απόφαση άλλη κάμε Θυσ.[2] 815· κάνω άρμενα=αποπλέω, κάνω πανιά: προς το λιμιώνα, στρατηγοί, τυχαίνει να συρθούμε, ογιά να κάμομ' άρμενα Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 88· έκαμαν άρμενα από την Βενετίαν Δωρ. Μον. XVIII· εκάμαν άρμενα, στο πέλαγος εβγήκαν Γαδ. διήγ. 141· κάνω αρώματα=αρωματίζω, μυρώνω: τα σωθικά εξήβαλαν και αρώματα του κάνουν Πόλ. Τρωάδ. 697· κάνω ασκημάδι=ατιμάζω: Θε να κάμεις του κυρού εις την τιμή ασκημάδι Ερωτόκρ. Β' 183· κάνω βοήθεια=βοηθώ: ήρθανε και άλλοι αφεντάδες από την Ανατολή και του εκάμανε βοήθεια και συντροφίαν Χρον. σουλτ. 48[32]· κάνω βουλή ή βουλ(η)τά=συσκέπτομαι, αποφασίζω: εκεί βουλτά εκάμασι να ρίξουσι μπαλλόττα Γαδ. διήγ. (Wagn.) 143· εκάμασι βουλήν και τον εθανατώσαν Ιστ. Βλαχ. 513· Είντα βουλή να κάμομε, τι

στράτα να κρατούμε Γαδ. διήγ. 33· κάνω βρούχος=βρυχιέμαι: μέγα βρούχος έκαμεν, ως λέοντας εμουγκάτο Πικατ. 539· κάνω γογγυσιές=γογγύζω, παραπονιέμαι: γογγυσιές μην κάνουν για όνομά-τως Τζάνε, Κρ. πόλ. 139[17]· κάνω γράμματα=γράφω: Α δε διαβάζω στο χαρτί, γράμματα κάνω πάλι, που να τα συντηρά κιανείς, νά 'χει χαρά μεγάλη Στάθ. (Martini) Α' 209· κάνω δαρμό=δέρνω: άσ' τη και αυτείνη την κακή μαριόλα κ' ήκαμά-τση δαρμό ωσάν τση ετύχαινε Στάθ. (Martini) Β' 295· κάνω δίκαιο=ασκώ, απονέμω δικαιοσύνη: βλέπετε οι άρχοντες να κάμνετε το δίκαιον Γεωργηλ., Βελ. 711· Να κάμνουσι το δίκαιον κι' ουχί κανένα φαύλον Κορων., Μπούας 14· κάνω δικαιοσύνη (και δικιοσύνη)=απονέμω δικαιοσύνη: έχει τον φόβον του Θεού, δικαιοσύνη κάνει Αιτωλ., Ρίμ. Μ. Καντ. 55· Καλά περίσσια γροίκησες και κάμε δικιοσύνη Ερωφ. Γ' 363· με του Τούρκου το σπαθί να κάμει δικαιοσύνη Αχέλ. 542· κάνω κάπ. δικό-μου=κάνω οικείο: γιατί εδικούς δεν τσ' έκαμες βάνοντας το παιδί-σου σε χέρια ανθρώπω πού 'σανε πάσα καιρόν εχθροί-σου; (ενν. οι δυο βασιλιάδες) Ερωφ. Δ' 497· κάνω δόλον=συμπεριφέρομαι δόλια: εφοβήθηκα δέ πάλιν μήπως κείνος κάμει δόλον (παραλ. 1 στ.) και πάρει την βασιλείαν Πτωχολ. Ρ 330· κάνω δρόμο, οδό=προχωρώ, περπατώ: μεγάλον δρόμον έκαμα, πολλά μακράν επήγα Διγ. Α 2514· μέσα σε κάμπους, σε βουνά έκαμνα την οδό-μου Διγ. Ο 2496· κάνω δύση=δύω: φως άξο απού ποτέ δεν κάμνει δύση Ροδολ. (Μανούσ.) Χορ. γ' [6]· κάνω εκδίκηση=εκδικούμαι: να μπει στην Ερδελίαν, εκδίκησιν να κάνει Σταυριν. 866· κάνω ελεημοσύνη=λυπούμαι (κάπ.): Ορπίζω, σαν τση δηγηθώ το πως κ' εγώ γι' αυτείνη σε τέτοια πάθη βρίσκομαι, να κάμ' ελεημοσύνη Πανώρ. Γ' 464· κάνω εξοδιά=ξοδεύω: σε βίον οπού είχανε, στην εξοδιά που κάναν Τζάνε, Κρ. πόλ. 521[1]· κάνω έξοδο=βγαίνω έξω σε «ζητεία»: ζητεί και κάμνει έξοδον να κτίσει μοναστήρι Ιμπ. 515· κάνω επανέβαση=αυξαίνω: υπήγαν κ' έκαμαν επανέβασιν εις το χαράτσιον, φλωρία πεντακόσια Ιστ. πατρ. 154[9]· κάνω ευλογητόν=αρχίζω ακολουθία: Ώρα δέ του εσπερινού έκαμαν ευλογητόν κατά την τάξιν Ιστ. πατρ. 191[11]· Περί καθηρημένων ότι ευλογητόν δεν κάμνουν Βακτ. αρχιερ. 158· κάνω επιβουλή=επιβουλεύομαι: τότ' ελόγιασεν επιβουλήν να κάμει τον Μιχαήλ τον ακουστόν διά να αποκάμει Παλαμήδ., Βοηβ. 1193· κάνω ερημία=ερημώνω: ηύρεν ο Τάταρης καιρόν και κάμνει ερημίαν Σταυριν. 1134· κάνω ευχή=προσεύχομαι: πατριάρχα Αβραάμ, ίσα κάμε την ευχήν-σου Συναξ. γυν. 143· (αμτβ. σε υποτ. με προηγ. το έχω) έχω δοσοληψίες: όλοι είχασι να κάμουσι με του λόγου-της Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 415· κάνω ζευγάρι=αροτριώ: βόδια οπού είχαν ζεμέναν και έκαναν ζευγάρι και αυτά εξέψυξαν Διήγ. πανωφ. 60· κάνω θάρρος=ενθαρρύνομαι: εποφάσισα την κοπελιά να πάρω ετούτη τση κερά-Μηλιάς ογιά να κάμω θάρρος Φορτουν. (Vinc.) Γ' 308· κάνω θλίψη=θλίβομαι: όταν αποχωριστούν, κάμνουν μεγάλην θλίψιν Φυσιολ. (Legr.) 647· κάνω θνήσιν (μεγάλην)=προκαλώ (πολλούς) φόνους: οι Ούγγροι κατατρέχουν-τους, μεγάλην θνήσιν κάμνουν Αργυρ., Βάρν. Κ 250· κάνω θρήνο=θρηνώ: τι να πω εκ τους φίλους-του, τον θρήνον οπού κάμνουν; Πόλ. Τρωάδ. 655· κάνω θρόνο=εγκαθίσταμαι επίσκοπος: υπήγεν εις μίαν επισκοπήν αυτού, η οποία ήτον η Κορώνης και εκεί έκαμε θρόνον Ιστ. πατρ. 143[8]· κάνω καλή καρδιά=ευχαριστιέμαι: Κάμε λοιπό καλήν καρδιά και μετά μας το χαίρου Ερωτόκρ. Δ' 293· με το φαγητόν καλήν καρδιάν εκάμα Αχέλ. 987· κάνω καλοσύνη=συμφιλιώνομαι: Οι σκοτωμοί που γίνουνται, βαριούνται τσι κ' εκείνοι, τσ' έξοδες και τσι κούρασες και κάνουν καλοσύνη Ερωτόκρ. Γ' 180· κάνω κανάκια=κανακεύω: όταν σου δείχνει και αγαπά και κάμνει-σου κανάκια, αυτείνη γέμει μέσα-της χίλιων λογιών φαρμάκια Δεφ., Λόγ. 407· κάνω καρδιά=δείχνω θάρρος: αφήνεις το φουσσάτο-σου και θες να φύγεις; Αμή κάμε καρδία και σταμάτησε Χρον. σουλτ. 73[1]· κάνω καρπό=καρποφορώ: νά 'σωνα εις τον αθό-σου, όντε κάμνεις τον καρπόσου Αγν., ποιήμ. Β' 24· κάνω κατασκευή=μηχανεύομαι: τον πασά Καμούτζα, να κά-

μουνε κατασκευή να τόνε πιάσουνε Χρον. σουλτ. 110[14]· κάνω κατοικιά=διαμένω, εγκαθίσταμαι: εκάμασίνε κατοικιά πολλήν στο Βενεράτο Τζάνε, Κρ. πόλ. 258[12]· κάνω κέρδος=κερδίζω: εδιαγούμεψε και πολύν κέρδος έκαμε και πολλήν σκλαβίαν επήρε Χρον. σουλτ. 29[21]· κάνω κεφάλι=επαναστατώ, ξεσηκώνομαι: επήγαν (ενν. οι φυλακωμένοι) και εστάθηκαν έξω, εις την μέση του Άμμου...και εκεί έκαμαν κεφάλι και εδυναμώθηκαν και επεριπατούσαν φανερά Σουμμ., Ρεμπελ. 190· κάνω κλάψιμο=κλαίω, θρηνώ: έκαμαν πολύν κλάψιμον του οσπιτίου-τους οι άνθρωποι Διγ. Άνδρ. 410[23]· κάνω κομμάτια=κομματιάζω: κομμάτια να με κάμετε εμπρός εις το ντιβάνι Στ. Βοεβ. 417[13]· κάνω κόντο=λογαριάζω: κάνω κόντο, κατά πώς ποθές τά 'χω γραμμένα, πως μου χρωστείς αληθινά τορνέσα ακόμη εμένα Στάθ. (Martini) Α' 203· κάνω κόπο=κοπιάζω: κόπον εκάμασιν πολύν νύκτες και τες ημέρες Θρ. Κύπρ. Μ 294· κάνω κουκορέξα=φέρνω δήθεν δυσκολίες: κουκορέξα κάνετε για να σας ξαναπούσι τούτ' οι φτωχοί για λόγου-σας πως δε μπορού να ζιούσι Πανώρ. Δ' 91· κάνω κούρσο=κουρσεύω, λεηλατώ: Αμέ το κούρσο πού 'καμες εις το Τριβίζο πάλι Κορων., Μπούας 150· κάνω κρίση=(α) κρίνω· αποφασίζω: Ωσάν με σφάξεις, μην καγώ, μην κάμεις τέτοια κρίση Θυσ.[2] 891· αυθέντης ο καλός κάμνει δικαίαν κρίση Σταυριν. 691· και σε κολάσει ο Θεός, οπόταν κάμει κρίση Ιστ. Βλαχ. 1878· (β) καταδικάζω: να τον ευρεί κι' απάνω-ντου κρίση πρικιά να κάμει Ερωτόκρ. Γ' 1172· κάνω κρισίματα=τιμωρώ: εις τα ειδωλά-τους έκαμεν ο Κύριος κρισίματα Πεντ. Αρ. XXXIII 4· κάνω κυνήγι=κυνηγώ: ογιά νά βρει άγριο τίβοτσι, να κάμει το κυνήγι Ερωτόκρ. Β' 698· κάνω λεβάδα=αποπλέω: ο πασάς κάνει λεβάδα. Σηκώνεται οξοπίσω όλ' η αρμάδα και φεύγει από το πόρτο Λεηλ. Παροικ. 609· κάνω λύπη=λυπάμαι: Η μήτηρ-του εμαδίζετον, λύπες μεγάλες κάμνει Ιμπ. 186· κάνω κ. μακελείο=κατασπαράζω: εφάνηκε ένα μέγα θηρίο, καταπάνω-της έτρεχεν να κάμει μακελειό Διγ. Ο 2412· κάνω μαλιά=πολεμώ: Πόσους πολέμους και μαλιές με τον Πέρσό 'χα κάμει Ερωφ. Β' 383· κάνω μάτια=γνέφω, κάνω νόημα: των νέων κάμνουν μάτια και χορεύοντας μιλούσι με τους άνδρας και γελούσι Συναξ. γυν. 619· κάνω μαυλισίες=κάνω έκτροπα: διά να μου φέρνουσιν κρασίν, να κάμω μαυλισίες Σαχλ., Αφήγ. 845· κάνω μάχη=μάχομαι: γίνωσκε, ο δούκας σοι μηνύει πως κάμνει μάχην κατά σου και σαφώς σοι δεικνύει Κορων., Μπούας 22· κάνω μάχη για να...=προσπαθώ πολύ: για να βρουν βοϊδόνευρον έκαμαν πολλήν μάχη Αιτωλ., Μύθ. 38[2]· κάνω μάχη=αντιμάχομαι, εναντιώνομαι: πάντα-του να σε προσκυνά, να μη σου κάνει μάχη Ερωτόκρ. Ε' 1268· αδυνατά εντιστένουμου και μάχην ήκανά-του Στάθ. (Martini) Β' 212· να μη τους έχει έχθρηταν, μηδέ να κάμν' αμάχη Παλαμήδ., Βοηβ. 416· κάνω μερτικά=κόβω κ. σε μερίδες: μερτικά τους κάνασι κ' εμαγειρεύγασί-τσι Τζάνε, Κρ. πόλ. 441[14]· κάνω μετάνοια=γονυπετώ: ο γέροντας ήκαμε μετάνοια του αγγέλου και λέγει Αποκ. Θεοτ. ΙΙ 5· κάνω μέτρος=ενεργώ με προσοχή, παίρνω μέτρα: εσύ, είντα μέτρος ήκαμες σ' ετούτα που μου λέγεις; Ερωτόκρ. Α' 201· κάνω μίνα=βάζω φουρνέλο: ήτο πέτρες ριζιμιές και δεν εκάναν μίνα Τζάνε, Κρ. πόλ. 480[20]· κάνω ναβάλα=ναυμαχώ: σαν εκόντεψαν, εκάμασι ναβάλα κ' εχύθηκεν απάνω-τους πεζούρα και καβάλα Ιστ. Βλαχ. 187· κάνω νάτο=ειδοποιώ: ο Σολιμάνος τώνε κάνει νάτο με το χέρι-ντου Ερωφ. Ιντ. γ' 64· κάνω νεκρανάσταση=«κάνω θαύμα»· πραγματοποιώ κ. ανέφικτο: Ήρθεν κι' ο φίλος και θωρεί το φίλο σ' άλλα φύλλα κ' εκάμα νεκρανάσταση της Αρετής τα μήλα Ερωτόκρ. Α' 2102· κάνω νερό=προμηθεύομαι νερό, υδρεύομαι: νερό πάει να κάμει κ' εμπαίνασι στο Κέφαλο νά 'βρωσι το ποτάμι. Κ' εμπαίνασι τα κάτεργα εκεί για να γεμίσουν Τζάνε, Κρ. πόλ. 338[23]· Τζάνε, Κρ. πόλ. 337[6]· κάνω νίκη=νικώ: Ο Σαν-μπασας ελόγιαζεν τότες πως νίκη κάνει Τζάνε, Κρ. πόλ. 347[1]· κάνω κάπ. ντροπή=προξενώ ντροπή, ντροπιάζω: Όντε γυρέψειν ήθελα να πάρω την τιμή-σου γή σκιάς ελίγην εντροπή να κάμω στο κορμί-σου... Πανώρ. Β' 326· κάνω ομάτζια=τιμώ:

αρχάζουν οι άπαντες λίζοι του πριγκιπάτου και κάμνουσιν ομάτζια στον πρίγκιπαν εκείνον Χρον. Μορ. Η 7890· κάνω ομολογία=δίνω μαρτυρία: Περί ανηλίκου αν κάμει ομολογίαν, δεν στέργεται Βακτ. αρχιερ. 135· κάνω ομόνοια=συμφιλιώνομαι, ομονοώ: εις το καστέλι ο αγάς κ' οι άλλοι Τούρκοι εμπήκαν κ' εκάμασι ομόνοια ογιά να πολεμήσουν Τζάνε, Κρ. πόλ. 350[13]· κάνω όξω του νου=αδιαφορώ: φέρνει (ενν. ο πτωχός) τσι μαρτύρους και δε θέλουσίνε να τσι 'ζαμινάρει ο νοδάρος, γιατί έχει φαβόρε και μιλούσινε του νοδάρο και κάνει όξω του νου Κατά «ζουράρη» 121· κάνω οπίσω=υποχωρώ: είπασι των αλλωνών οπίσω για να κάμουν, Νικόλαος κι' Αλέξανδρος ομπρός διά να δράμουν Αλέξ. 347· κάνω ορδινία=δίνω διαταγή: σηκώσου, φρόντισε και κάμε ορδινίαν, μάζωξε τα φουσσάτα-σου από την επαρχίαν Ιστ. Βλαχ. 975· κάνω ορισμό=ορίζω: ορισμόν έκαμαν ότι παιδί χριστιανού γράμματα να μηδέν μανθάνει Χρον. 307· κάνω όρκο=ορκίζομαι: όρκον αν έκαμες τινός, να μη τον αθετήσεις Ιστ. Βλαχ. 1430· κάνω ορμή=ορμώ: Βουλήν επήρασιν ομοιώς το γένος το αλβάνι, να κάμουν πράξιν και ορμήν να μπουν εις την Λευχάδα Χρον. Τόκκων 58· κάνω όφελος=ωφελώ: ογιά λόγου-σας όφελος...(θέλετε) κάμει Ερωφ. Ιντ. γ' 74· κάνω παντρειά=παντρεύομαι: παρά να πω ποτέ το ναι και παντρειά να κάμω Ερωτόκρ. Ε' 490· κάνω παραίτηση=παραιτούμαι: ο πατριάρχης...έκαμεν παραίτησιν Μ. Χρονογρ. 36[37]· κάνω παράκληση=παρακαλώ, δέομαι: κάμνοντας παράκλησες έγιν' ιατρεμένη Θρ. Κύπρ. Κ 486· κάνω παρανομίας=παρανομώ: πολλάς αδικίας και παρανομίας έκαμεν Χρον. 307· κάνω παρατήρημα=κάνω διαπιστώσεις: τέτοια παρατηρήματα μην κάνεις απατή-σου Ερωφ. Ε' 294· κάνω Πάσχα=γιορτάζω το Πάσχα: να κατοικήσει μετά σεν ξένος και να κάμει Πάσχα του Κύριου Πεντ. Έξ. XII 48· κάνω πέτρα την καρδιά=υπομένω, είμαι καρτερικός: να κάμει πέτρα την καρδιά, να μη του δώσει πόνους Διακρούσ. 103[5]· κάνω πιλάλα=μετέχω σε ιπποδρομίες: έγινε μέγας φόνος εις τους χριστιανούς ένας από τον άλλον εις το Ιπποδρόμιον...εις την ημέραν οπού είχαν συνήθειαν οι χριστιανοί και έκαμαν πιλάλα Διήγ. Αγ. Σοφ. 147[16]· κάνω πόλεμο=πολεμώ: κάμνουσι πόλεμον φρικτόν αμφότερα τα μέρη Γεωργηλ., Βελ. 319· κάνω πράξη=ενεργώ: Βουλήν επήρασιν... να κάμουν πράξιν και ορμήν να μπουν εις την Λευχάδα Χρον. Τόκκων 58· κάνω προκοπή=φροντίζω, προσπαθώ: δεν εκάμαν προκοπήν να τρέξουν να τους πιάσουν Τζάνε, Κρ. πόλ. 507[11]· κάνω προφητεία=προφητεύω: Μία γυναίκα μάγισσα... ...έλεγε πως κάμνει προφητείες Αιτωλ., Μύθ. 80[2]· κάνω σημάδι= **1**) Δίνω σήμα, ειδοποιώ: περίσσες σάλπιγγες σημάδιν τους εκάμαν Αχέλ. 1007· Με την καρδιά-της ήκαμεν σημάδι του δεξιώτη Απόκοπ. 417. **2**) Φέρνω απόδειξη, τεκμήριο: τ' αμμάτια-του τους όρισε κ' εβγάλα (παραλ. 3 στίχ.) και πλια άγριος μέσα στη χαρά των έκαμε σημάδι Ερωφ. Ε' 155· κάνω σκόλη=ησυχάζω: τούτος με την ρήγισσα ουδέν εκάμναν σκόλη Τριβ., Ρε 254· κάνω τον σταυρόν-μου=σταυροκοπιέμαι: έτρεξε καταπάνω-του και κάνει τον σταυρόν-του και το θηρίον είδεν-τον και τρέχει εις αυτόν-του Δαρκές, Προσκυν. 89· κάνω στοίχημα=στοιχηματίζω: τούτο σε κάμνω στοίχημαν Αχιλλ. L 118· κάνω στράτα= **1**) Προχωρώ, βαδίζω: Ω πόσην στράταν έκαμα στ' όρος ή στο λιβάδι Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [1]. **2**) (Προκ. για άστρα) ακολουθώ τροχιά: Ποια στράτα τ' άστρη κάνουσιν, ποιον κύκλον το φεγγάρι Ιντ. κρ. θεάτρ. Β' 35· κάνω σύβαση=συμβιβάζομαι, συμφωνώ: Σύβασες να μας κάμουνε, καράβια να μας δώσου Τζάνε, Κρ. πόλ. 385[3]· κάνω συμβουλήν=αποφασίζω: παρευθύς επρόσταξε να δράμουν να τους βρούσι, δεμένους να τους φέρουσι και πλιο να μην αργούσι, εκείνους οπού εκάμασι την συμβουλήν του φόνου Λίμπον. 443· κάνω συμβούλιο=συσκέπτομαι, συνεδριάζω: το πού να κρούσουν πρότερα συμβούλιον εκάμα Αχέλ. 298· να κάμουνε συμβούλιο πώς έχουνε να διάξουν Τζάνε, Κρ. πόλ. 335[23]· κάνω συμπεθεριό=συμπεθεριάζω: να βουληθεί με βασιλιό συμπεθεριό να κάμει Ερωτόκρ. Γ' 1032· κάνω συντροφία=συντροφεύω: ήρθανε και

άλλοι αφεντάδες από την Ανατολή και του εκάμανε βοήθεια και συντροφίαν Χρον. σουλτ. 48[32]· κάνω ταΐνι=ταΐζω: να τον κάμουν και ταΐνι έν' αφράτο παξιμάδι και κρασάκι μίαν κούπα Πτωχολ. Β 121· κάνω (κάπ.) ταίρι (-μου)=παντρεύομαι κάπ.: να τη ζητήξ' ο δουλευτής για να την κάμει ταίρι Ερωτόκρ. Γ' 799· κάνω τάξιν=επιβάλλω την τάξη: του τόπου προς κυβέρνησιν τάξιν να κάμν' αρχίζει (ενν. ο Σινάν μπασιάς) Παλαμήδ., Βοηβ. 340· κάνω τελειοσύνη=φτάνω ώς τα άκρα: να διω αν σαν την κραυγή-της, οπού ήρτεν προς εμέν, έκαμαν τελειοσύνη Πεντ. Γέν. XVIII 21· κάνω τιμή=τιμώ: πολλήν τιμήν τον κάμνεις Πτωχολ. Β 93· το κάνω=συνουσιάζομαι: ύστερα, σαν της το κάμει και το αίμα-της να δράμει, τότε με τα ψέματά-της δείχνει-τον την παρθενιά-της Συναξ. γυν. 675· τό επεθύμα η Μαξιμού, γοργόν της το εποίκα· κι' απήτις της το έκαμα εγώ της Μαξιμούς της κούρβας..., Διγ. (Trapp) Esc. 1567· κάνω φιλία= **1**) Γίνομαι φίλος: έκαμεν ένας αετός με αλεπού φιλίαν Αιτωλ., Μύθ. 1[1]. **2**) Αγαπιέμαι (ερωτικά): αν το θέλεις, λυγερή και κάμομεν φιλίαν Ερωτοπ. 290· κάνω φοβέρες=φοβερίζω: έκαμε και μεγάλας φοβέρας εις εκείνους οπού να πειράζουν Μ. Χρονογρ. 37[11]· κάνω φόνο (πολύ ή περισσόν)=σκοτώνω πολλούς: φόνο πολύ και αμέτρητο εκάμανε Τζάνε, Κρ. πόλ. 349[3]· να κάμει φόνον περισσόν και αιματοχυσίαν Παλαμήδ., Βοηβ. 49· κάνω χά(ι)δια=κάνω νάζια, φέρνω δήθεν δυσκολίες: Γιαύτος πως δεν παντρεύεται λέγει και χάιδια κάνει Πανώρ. Γ' 259· κάνω χαρές=χαίρομαι: η χώρα ήκανε χαρές, άφτε φωτοφανίες Τζάνε, Κρ. πόλ. 382[9]· κάνω χάρη=χαρίζομαι σε κάποιον: Λιποψυχά ο Ρωτόκριτος κ' εκάμασί-ντου χάρη νά 'ν' πρώτος για τον κύρη-ντου να τρέξει το κοντάρι Ερωτόκρ. Β' 1369· κάνω χάρισμα=δωρίζω, χαρίζω: ετάξαμε χαρίσματα να κάμομε μεγάλα Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. δ' 98· κάνω χειρότερό-μου=οδηγώ τον εαυτό-μου σε χειρότερη κατάσταση: σ' όποια μέρη κι' α διαβώ, κάνω χειρότερό-μου κ' εκεί π' ολπίζω γιατρικό, πληθαίνω τον καημό-μου Πανώρ. Β' 1· κάνω χουγιατά=φωνάζω δυνατά: ν' αγροικούν τ' Αγαρηνού τα χουγιατά να κάμνει Τζάνε, Κρ. πόλ. 271[11]· κάνω χρεία (σε κάπ.)=χρειάζομαι: Πεντήκοντά 'χε διαλεκτά κομμάτι' αρτιλαρία, γιατί πολλά στον πόλεμον εκάμασί-του χρεία Κορων., Μπούας 128· άλογα απήρεν (ενν. ο κιβιτάνος) μετ' αυτόν, όσα τού έκαμναν χρεία, κ' εκείσε ολόρθα εδιάβηκεν στον Άγιον Ζαχαρίαν Χρον. Μορ. Η 2257· κά(μ)νει χρεία ή χρήση=χρειάζεται, είναι ανάγκη, είναι απαραίτητο: Απόψε κάνει χρεία να δείξομε τη δύναμη κι' όλη-μας την αντρεία Ερωτόκρ. Α' 570· δίδει-σου (ενν. ο Κύριος) βοήθειαν, όταν σου κάμνει χρεία Ιστ. Βλαχ. 1635· κάμνει χρήσιν να έχει (ενν. ο Σαμαρείτης) Σαρακηνούς μάρτυρας, διότι άλλη μαρτυρία ουδέν αξιάζει Ασσίζ. 57[31]-58[1]· κάνω κ. εις χρήσιν=χρησιμοποιώ, αξιοποιώ: στον τόπον πού 'τονε το μάλαμα βαλμένο κ' εις χρήσιν δεν το έκαμες Αιτωλ., Μύθ. 58[18]· κάνω χρησμούς=χρησμοδοτώ: Υπάρχει μάρμαρον γλυπτόν, λευκόν, ωραιότατο και έχει πάντας τους χρησμούς ούς έκαμεν εκείσε Χρησμ. (Βέης) 34[1]· κάνω χύσιν=ρέω: ευθύς το αίμαν έβρασεν, κάμνει μεγάλην χύσιν Απολλών. 408· κάνω ψήφος=λαμβάνω υπόψη: και πλάσιν ψήφος δεν κάμνει η κυρά-μου Κυπρ. ερωτ. 109[21]· κάνω ψήφους=ψηφίζω: τους υπήγαν μέσα...και έκαμαν τους ψήφους Ιστ. πατρ. 174[5]· κάνω τα λόγια κάπ. ψόματα=αποδεικνύω (κάπ.) ψεύτη: Ο Θεός ας κάμει ψόματα τα λόγια τα δικά-μου και να μην έχουν έφελος τα προμηνύματά-μου Πανώρ. Ε' 281· κάνω ψυχικό=ελεώ: εγώ...κάμνω ψυχικόν εις τον βασιλέαν Ιστ. πατρ. 167[16].

Το ουδ. της μτχ. του ενεστ. σε θέση ουσιαστικού=ενέργειες, πράξεις: πάσα είς τό θέλει ευρεί κατά τα κάμνοντά-του Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 334.

καμμώ και **καμνυσμένος,** μτχ., βλ. καμμύω.

καμουκάς ο, βλ. καμουχάς.

κάμουμα το, βλ. *κάμωμα*.

καμοχάς ο, βλ. *καμουχάς*.

καμουχάς ο, Ιατροσ. κώδ. χϞς', Διήγ. Βελ. 284, 463, Ιμπ. 463, Rechenb. 67^{4}, Ριμ. Βελ. 465, 831, Έκθ. χρον. 82^{7}, Βυζ. Ιλιάδ. 145, Ιστ. πατρ. 81^{8}, Διακρούσ. 71^{28}· *καμουκάς*, Φαλλίδ. 10, Τζάνε, Κρ. πόλ. 146^{16}· *καμοχάς*, Διήγ. Βελ. Neap. 304· *καμπουχάς*, Τζαμπλάκ. 75, Αιτωλ., Βοηβ. 48, Αρσ., Κόπ. διατρ. [666, 1129, 1455]· *χαμουχάς*, Λιβ. Sc. 1396, Σφρ., Χρον. μ. 18^{13}, 38^{28}, Ψευδο-Σφρ. 258^{24}, 288^{37}, 290^{1}.

Από το τουρκ. kemha (βλ. Τριαντ., Άπ. Α' 328). Ο τ. *χαμουχάς* προήλθε από αφομοίωση (βλ. Τριαντ., Άπ. Α' 380). Για τον τ. *καμπουχάς* βλ. Φιλ., Θρακ. 4, 1933, 286. Τ. *καμοκάς* σε έγγρ. του 16. αι. (βλ. Βισβίζ., Προικ. Έγγρ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965/68, 105).

α) Ύφασμα βαρύτιμο από μετάξι: *όρισε πεύκια και χαμουχάδες να τα ξαπλώσουν εις την γην και πάνω να πατήσει* Γεωργηλ., Βελ. 414· *βελούδιν ή και τζατουνίν ή καμουχά αφ' την Πίζαν* Γεωργηλ., Θαν. 140· **β**) επενδύτης από καμουχένιο ύφασμα: *ανάλλαξέν-με ο αμιράς τούρκικη φορεσίαν, πιρνοκοκκάτον καμουχάν και απάνω γερανέον* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1349· *Δύο άν(θρωποι) έχρηζαν ανά ένα καμουχά έκαστος να αγοράσουν* Rechenb. 18^{1}.

καμουχένιος, επίθ.

Το επίθ. *καμουχέινος*<*καμουχάς*. Τ. *καμουχένος* σε έγγρ. του 17. αι. (βλ. Κατσουρ. ΕΕΚυκλ. Μ 7, 1968, 17^{63}, 70^{60} και Αλιπράντη Ν., Αθ. 75, 1974/75, Β' 3^{35}) και τ. *καμουκένιος* σε έγγρ. του 1572 (βλ. Μέρτζιου, Κρ. Χρ. 15-16, 1961/62, Β' 252).

Που είναι κατασκευασμένος από καμουχά (ύφασμα από μετάξι): *Αύθις τε αι βημόθυραι πέλουσι καμουχένιες* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1097.

Το ουδ. ως ουσ.=μεταξωτό ύφασμα: *Επάνω της τραπέζης δέ κρέμαται καμουχένιον ως ουράνισμα κόκκινον με πόλον ασημένιον* αυτ. 611.

καμουχοτζατουνένιος, επίθ..

Από το ουσ. *καμουχάς* και το επίθ. *τζατουνένιος*.

Που είναι κατασκευασμένος από καμουχά και τζατουνί, μεταξωτός: *Αύθις τε αι βημόθυραι πέλουσι καμουχένιες, των δέ εικόνων αι ποδιαί καμουχοτζατουνένιες* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1098.

καμπάνα η, Μαχ. 176^{8-9}, 362^{18}, Σαχλ. Β' (Wagn.) Ρ 134, 163, Αχέλ. 2177, Κώδ. Χρονογρ. 49, Θρ. Κύπρ. Μ 299, Χρον. 314, Μηλ., Οδοιπ. 638, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 451, Στάθ. (Martini) Β' 151, Διήγ. ωραιότ. 215, Τζάνε, Κρ. πόλ. 188^{18}, 199^{17}, 209^{9}, 252^{21}, 271^{13}, 286^{1}, 289^{15}, 382^{11}, 491^{23}, 546^{18}, 555^{11}, 562^{17}, 571^{15}, κ.α.

Το λατ. campana. Η λ. στο Du Cange και σήμ.

Καμπάνα χριστιανικού ναού: *Εσειούντα τα καμπαναριά, καμπάνες να λαλούνε* Τζάνε, Κρ. πόλ. 517^{3}· *καμπάνες δεν σημαίνομεν, μηδέ τα σημαντήρια* Ιστ. Βλαχ. 2659.

καμπαναρ(ε)ίον το, Ιστ. Ηπείρ. XXXIII 10· *καμπανάριον*, Ιστ. πατρ. 178^{13}· *καμπαναριό(ν)*, Θρ. πατρ. Ο 9, Διακρούσ. 118^{19}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 149^{21}, 155^{2}, 170^{11}, 268^{8}, 289^{22}, 295^{14}, 490^{22}, 491^{23}, 496^{5}, 517^{3}, 564^{15}.

Το λατ. campanarium με καταβιβασμό του τόνου. Ο τ. *καμπαναριό(ν)* και σήμ. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Κωδωνοστάσιο ναού: *Σπίτι δεν είναι ατρύπητο, πόρτα, ούτε παραθύρι, ουδ' άκεριο* (έκδ. *άκερο*· διόρθ. Ξανθ., ΒΖ 18, 1909, 598) *καμπαναριό, ούτε και μοναστήρι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 491^{2}· *Έριξαν τα καμπαναριά να κτίσουνε δικά-τως* Τζάνε, Κρ. πόλ. 572^{9}.

καμπανάριον και **καμπαναριό(ν)** το, βλ. *καμπαναρ(ε)ίον*.

καμπανάς ο, Πορτολ. Α 150^{10}.

Βλ. πιθ. Kahane-Tietze, Lingua franca, σ. 136.

καμπανέλι το, Πορτολ. Α 186^{25}, 321^{13}, 323^{1}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 188^{17}, 211^{6}.

Από το ουσ. *καμπάνα* και την κατάλ. *-έλ(λ)ι*, για την οποία βλ. Ανδρ., Λεξ. και Henrich, κλητ.- γεν. σε -ο, σ. 78. Η λ. και σήμ. σε ιδιώμ.

Καμπαναριό: *δίδοντας στες εκκλησιές τα καμπανέλια επέσα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 468^{10}· *εις τους χρόνους ͵αρμθ' έκτισαν το καμπανέλι οπού βαρούν τες καμπάνες* Χρον. 314.

καμπάνι το, Πορτολ. Α $151^{5,7}$, 152^{7}.

Βλ. πιθ. Kahane-Tietze, Lingua franca, σ. 136.

καμπανίζω, Καραβ. 496^{14}, 499^{31}, Ριμ. Βελ. 427, Παράφρ., Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 707, κριτ. υπ.), Τζάνε, Φυλλ. ψυχ. 465.

Από το ουσ. *καμπανός* (λατ. campana, pondus campanum, βλ. Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ. σ. 569], Κουκ., ΒΒΠ Β'1, 251, Λαογρ. 1, 1909, 303). Η λ. σε παπύρ. του 6. αι. (L-S) και σήμ. σε ιδιώμ. (Βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β'1, 251, 3, 187 και Βαγιακ., ΛΔ 12, 1972, 21).

Ζυγίζω: *το έναν-της χέριν να κρατεί ζύγιν* (κριτ. υπ.) *να καμπανίζει* Λίβ. (Lamb.) Ν 832· *στο ζύγι να καμπανιστού με φόβου και με τρόμου* Ερωτόκρ. Δ' 1352.

καμπανιστικόν το.

Το ουδ. του επιθ. *καμπανιστικός*<*καμπανιστός* και την κατάλ. *-ικός*.

Φόρος που εισπράττεται κατά το ζύγισμα: *καθελκόμενοι εις απαιτήσεις καμπανιστικού, μεσιτικού, ζυγαστικού, μετρητικού, μετριατικού* Ψευδο-Σφρ. 540^{22}.

καμπανιστός, επίθ., Σπανός (Eideneier) Α 345.

Από το *καμπανίζω* και την κατάλ. *-τός*.

Ζυγισμένος: *νά 'χει ψωμίν καμπανιστόν και ύδωρ με το μέτρος* Γεωργηλ., Βελ. 104.

καμπανός ο, Πεντ. Γέν. XLIII 21, Αρ. VII 13, 25, 31, 37, 43, 49, 55, 61, 73.

Η λ. σε παπύρ. του 6. αι. (Leroy, Byz. 13, 1938, 537), σε τ. *κάμπανος* (λατ. campana, βλ. Kahane, Sprache, στήλ. 507, Meyer, SN III σ. 24 και Κοραή, Άτ. Β' 177). Ώστε εσφαλμ. ο Ξανθ. υποθέτει ότι *καμπανός* (=πήδημα) προέρχεται από το ιταλ. gambata, όπως επίσης ο Nourney, Lat. Ital., 21, εσφαλμένα προτείνει σύνδεσή-του με το βενετ. campano. Για το πράγμα βλ. Schilb., Quellen σ. 161 και Metrol. σ. 169 σημ. 1 και 179, καθώς και Πετροπ., ΕΛΑ 7, 1952, 86. Η λ. στο Du Cange και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β', λ. *kabanός*).

Α' 1) Ζυγαριά· στατήρας, καντάρι: *έρχονται στο παζάρι και τα πωλούσιν στον καμπανόν τα δίδουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 140^{5}. **2**) Βάρος: *επήρεν ο ανήρ ρουθουνάρι μαλαμα-*

τένιο, μισό ξάγο ο καμπανός-του Πεντ. Γέν. XXIV 22. **3**) Μήκος: *Καμπανός των εξαρτίων ενός καταρτίου οργίες είκοσι* Καραβ. 493^{23}. **Β'** Σκίρτημα: *μου φάνιστη ένα καμπανό μέσα η καρδιά να κάμει* Φορτουν. (Vinc.) Α' 191.

καμπανώ.

Από τον αόρ. του *καμπανίζω.*

Κάνω (τη ζυγαριά) να ζυγίσει, ισορροπώ: *Οι πρέντζιποι οι δικαιότατοι, που πάντοτες κρατούσι ίσια την πελάντζα-τους και τήνε καμπανούσι* Πρόλ. εις έπαινον Κεφαλλην. 56.

καμπάς ο. Βλ. ά. *γαμπάς* και *αμπάς.*

Τ. του *γαμπάς* (βλ. λ.)⟨βενετ. gaban. Η λ. και σήμ. στην Ικαρία (ΙΛ, λ. *γαμπάς*).

Πανωφόρι από χοντρό μάλλινο ύφασμα: *απάνω εις το τζιμπούνιον ωσάν απανωφόριν φορεί* (ενν. *ο Πάρης*) *ρασιτικόν καμπάν* (έκδ. *κάμπαν*· διορθώσ.), *ήτον των καλογέρων* Βυζ. Ιλιάδ. 607.

καμπέλα η, βλ. *καπέλα.*

καμπή η.

Το αρχ. ουσ. *καμπή.* Η λ. και σήμ.

Κύρτωμα, καμπούρα: *υπάς εις την άλλην μερέαν...αποκάτω εις το βουνίν, οπού έχει καμπήν ωσάν καμήλας* Πορτολ. Α 57^{6}.

καμπίδα η.

Από το ουσ. *κάμπος* και την κατάλ. *-ίδα.*

Μικρός κάμπος (Κακουλίδη Ε., Κρ. Χρ. 22, 1970, 497): *ήτονε τότε εκείνη η καμπίδα βάτους γεμάτη* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 444.

καμπικόν το.

Από το ουσ. *κάμπος* και την κατάλ. *-ικός.*

Αγώνισμα (στον κάμπο) (Βλ. λ. *κάμπος* Β2): *Αλέξανδρος μετά των ιπποδρόμων ανέτρεχεν εις καμπικόν* Βίος Αλ. 594.

καμπίτης ο, Ασσίζ. 21^{15}, $106^{27,28}$, $212^{17,19,26}$, $213^{8,10,26}$, $214^{9,13,23,25}$, 269^{9}, $357^{12,13}$, $466^{17,22}$, $467^{4,13}$.

Από το ουσ. *κάμπος* και την κατάλ. *-ίτης.* Η λ. στο κρητ. ιδιωμ. (Παγκ., Ιδιωμ. Κρ. Ε' β' ημίτ., λ. *καbίτης*).

Μονομάχος, αυτός που ασχολείται επαγγελματικά με τη μονομαχία: *Περί του όρκου τόν εντέχεται να ποιήσει ο καμπίτης ενώπιον του βισκούντη και της αυλής* αυτ. 269^{16}· *Το πώς ουδέν εμπορεί να γενεί καμπίτης κανείς Συριάνος ουδέ Ρωμαίος...κατά πρόσωπα Φρά[γκου]* αυτ. 269^{18}· *Αυτού λέγει το δίκαιον το πώς ο ρήγας ένι κρατούμενος να πλερώνει τα οψώνια, ήγουν τα στουβέρια τους καμπίτες λεγομένους τζαμπιούνηδες, τούς καλιούν εις πόλεμον περί φόνου* αυτ. 464^{22-3}.

καμπιώτης ο, Ασσίζ. 215^{26}.

Από το ουσ. *κάμπος* και την κατάλ. *-ιώτης.*

Μονομάχος, αυτός που ασχολείται επαγγελματικά με τη μονομαχία: *τότες δη κηρύξει ο κήρυξ τον διαλαλημόν, γ' φοράς παρά του κηρύκου, να μηδέν ένι κανείς απότορμος επάνω του κορμίου-του, να ποίσουν κανέναν σημάδιν τους καμπιώτας* αυτ. 215^{11}.

καμποήδονος, επίθ.

Από τα ουσ. *κάμπος* και *ηδονή.*

(Προκ. για λιβάδι) που προκαλεί ευχαρίστηση με την άπλα-του: *θέλεις ιδείν απεκεί κάμπον ομαλισμένον* (παράλ. 2 στ.) *και εκεί εις το καμποήδονον λιβάδιν τό σε λέγω* Λόγ. παρηγ. L 139.

κάμπος ο, Λόγ. παρηγ. L 44, Προδρ. IV 130 (χφ. g) (κριτ. υπ.), Ασσίζ. 41^{6}, 212^{18}, Διγ. (Trapp) Gr. 1425, 1572, Διγ. Z 336, 1267, Διγ. (Trapp) Esc. 35, Βέλθ. 747, Χρον. Μορ. Η 1046, 1427, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 64, 77, Φλώρ. 640, Ερωτοπ. 423, Λίβ. Sc. 1292, Λίβ. Esc. 3798, Αχιλλ. L 326, Χρον. Τόκκων 758, Μαχ. 488^{3}, Βουστρ. 466, Πεντ. Γέν. XIII 12, Δευτ. III 17, Αχέλ. 1471, Χρον. σουλτ. 61^{26}, Κυπρ. ερωτ. 95^{28}, Πανώρ Α' 17, Β' 292, Δ' 49, Ερωφ. Α' 263, Γ' 68, 257, Διγ. Άνδρ. 319^{29}, Ερωτόκρ. Β' 266, Δ' 1276, 1664, Θυσ.² 1104, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 200, Διγ. Ο 2390, Τζάνε, Κρ. πόλ. 149^{12}, 189^{17} κ.π.α.· *γ ά μ π ο ς,* Πεντ. Γέν. XII 6, XIII 11, XIV 8, 10, 13, XIX 17, XXXVII 14· *κ ά μ β ο ς,* Εβρ. ελεγ. 168.

Το λατ. campus. Για τον τ. *γάμπος* βλ. Τριαντ., Άπ. Α' 352. Η λ. τον 4. αι. (Lampe, Lex.) και σήμ.

1α) Πεδιάδα, τόπος πεδινός: *ώρες 'ς τσι κάμπους πορπατώ κι' ώρες 'ς βουνά κ' εις δάση* Πανώρ. Ε' 57· *εσήκωσεν ο Λοτ τα μάτια-του και είδιεν όλο το κάμπο του Ιαρδέν* Πεντ. Γέν. XIII 10· **β**) πεδιάδα· ανοιχτωσιά: *Αυτούνοι γαρ ου πολεμούν ωσάν εσείς οι Φράγκοι, εις κάμπον ν' αναμείνουσιν να δώσουν κονταρέας* Χρον. Μορ. Η 1123· *σταθέντες εν τω κάμπω αντεπήλαυνον τους ίππους προς αλλήλων εν τη μάχη* Ερμον. Λ 173· *ουδέν ένι διά πόλεμον κάμπος πλατύς, καθάριος* Χρον. Μορ. Η 6969· (μεταφ.) βάση: *οι μαρτυρίες του φούντικος ουδέν έχουν κάμπον* Ασσίζ. 272^{7}. **2**) Ύπαιθρο, ύπαιθρος χώρα: *εκλαίγαν κ' εθρηνούντανε με δίχως σπίτι νά 'ναι, στον κάμπο για να κείτουνται* Τζάνε, Κρ. πόλ. 529^{14}· *όταν έλαβαν αυτοί οι Βενέτικοι...το κάστρον του Αναπλίου, έδωκαν τότε αυτουνών μεγάλας ευεργεσίας έξω εις τους κάμπους* Δωρ. Μον. XX VIII. **3**) Ιδιόκτητη έκταση· ανοιχτός χώρος γύρο από ένα κτίσμα (Για τη σημασ. πβ. το ιταλ. campo): *εγώ διδώ-σου τοιούτην οικίαν ή τοιούτον περιβόλιν ή τοιούτον κάμπον μετά την αποβίωσίν-μου* Ασσίζ. 157^{10}· *Εκεί στον κάμπον τσ' εκκλησιάς εκείτουντάνε τόσοι άνδρες, γυναίκες* Τζάνε, Κρ. πόλ. 210^{5}. **4**) Ανοιχτή θάλασσα (Για τη σημασ. βλ. Battaglia S., Grande dizionario della lingua italiana, Torino, 1962, Β' 606, λ. campo 3): *με άρμεν' ανοικτά ας έβγομε στον κάμπον* Θησ. Α' [16^{2}]. **5α**) Χώρος στρατοπέδευσης, στρατόπεδο: *τον κάμπον εδυνάμωσαν με πάλους, με χανδάκια* Θησ. Α' [88^{2}]· *θωρώντα ο ρε Τζακ την παραβουλίαν του Σορ τε Νάβες εσήκωσεν τον κάμπον από την Αμμόχουστον* Βουστρ. 463· **β**) πεδίο μάχης: *Να σας ειπώ και από τους λας απού εσκοτώσαν εις τον κάμπον* Μαχ. 664^{21}· *Αν δεν είχεν φέρειν* (ενν. *ο σερ Τιπάτ*) *τους λας των αρμάτων πώς νά 'χαμεν ποίσειν κάμπον;* Μαχ. 570^{31}· **γ**) παράταξη στρατευμάτων: *Ο ρήγας με τούτα ούλα τον κάμπον δεν τον εξήλωσεν και έβαλεν άλλον καπετάνιον* Μαχ. 576^{6}. (Φρ.) *κατεβαίνω εις τον κάμπον*=κατεβαίνω στη μάχη (Για τη σημασ. βλ. Α. Χατζή, Αθ. 54, 1950, 147 σημ. 1): *Ευθύς εκαβαλίκευσαν, στον κάμπον κατεβαίνουν* (παραλ. 2 στ.). *Και τότε να ιδείς πόλεμον καλών παλληκαρίων* Διγ. (Trapp) Esc. 29.

κάμποσα, επίρρ.· *κ ά π ο σ α.*

Από την αντων. *κάμποσος.*

Αρκετά: *για τούτον κάπου αναστενάζω κ' έναι να στέκω κάποσα νοιασμένος* Κυπρ. ερωτ. 65^{6}.

καμποσάκι.

Από το επίρρ. *κάμποσο* και την κατάλ. *-άκι*. (Πβ. *λίγο-λιγάκι*).

Καθόλου: *μη βαρεθείς τη στράτα καμποσάκι* Βοσκοπ. 410.

καμπόσιος, βλ. *καμπόσος*.

καμπόσο(ν), επίρρ., Διήγ. Βελ. 420, Λίβ. Sc. 2542, Ιμπ. 532, 842, Θησ. (Foll.) I 50, Ch. pop. 157, Πένθ. θαν.^{2} 518, Αχέλ. 1265, 2161, Θρ. Κύπρ. K 787, Κυπρ. ερωτ. 20^{5}, 113^{8}, Ερωφ. Α' 389, Β' 14, 304, 408, Ερωτόκρ. Α' 1136, Β' 1421, Θυσ.^{2} 280, Στάθ. Β' 87, Φορτουν. Δ' 234, 453, Ε' 76, Ζήν. Δ' 49, Τζάνε, Κρ. πόλ. 501^{17} κ.π.α.· *κάμποσον (ν),* Ερωτόκρ. Δ' 1881, Τζάνε, Κρ. πόλ. 245^{6}.

Από το *καν* και την αντων. *πόσο(ν)*. Η λ. και σήμ..

α) Αρκετά, κάπως: *τότε εμείς εμείναμεν καμπόσον συγχυσμένοι* Λίμπον. Επίλ. 25· *η κόρη ως ήτον προς αυτόν καμπόσο βαρεμένη, εκάθετον κ' ενίμενε* Ριμ. κόρ. 614· **β**) για αρκετό χρονικό διάστημα: *αφέντης εσταμάτησε καμπόσο και σωπαίνει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 194^{11}· *Λοιπόν καμπόσο εστάθηκεν κι' άλλαξεν την βουλήν-του* Θησ. (Foll.) I 50.

καμπόσος, αντων., Λίβ. Esc. 4299, Ιμπ. 89, Μαχ. 106^{27}, 424^{33}, Γεωργηλ., Θαν. 448, Αχέλ. 53, 960, 1636, Χρον. σουλτ. 26^{22}, 31^{3}, 36^{4}, 59^{3}, 102^{15}, 119^{25}, 135^{10}, 136^{33}, Πανώρ. Γ' 386, Διγ. Άνδρ. 344^{2}, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 341, Τζάνε, Κρ. πόλ. 139^{24}, 169^{3}, 256^{11}, κ.π.α.· *καμπόσιος,* Ιμπ. (Legr.) 281· *κάμποσος,* Ασσίζ. 33^{12}, 282^{25}, Χούμνου, Κοσμογ. 1562, 2100, Δωρ. Μον. (Βαλ.) 45, Διήγ. πανωφ. 60· *κάποσος,* Μαχ. 34^{22}, 210^{18}, Βουστρ. 460, 471, Αχέλ. 460, Θρ. Κύπρ. K 213, Κυπρ. ερωτ. 41^{2}· *καπόσος,* Μαχ. 126^{32}, 432^{16}, 610^{22}· *κιαμπόσος,* Κάτης 13· *οκάμποσος,* Μαχ. 554^{32}· *οκάποσος,* Λόγ. παρηγ. L 327, Προδρ. IV 126.

Από το σύνδ. *καν* και την αντων. *πόσος* (Ανδρ., Λεξ., λ. *κάμποσος*). Ο τ. *καμπόσιος* ίσως από μετρ. αν. Ο τ. *κάμποσος* και σήμ. Ο τ. *κάποσος* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *κάμποσος*). Η λ. σε έγγρ. του 1641 (Καζανάκη, Θησαυρ. 11, 1974, 278^{10}), στο Βλάχ. και σήμ.

Αρκετός, κάμποσος: *απέρασεν καιρός καμπόσος, ως εικάζω* Χρον. Μορ. P 5979· *δείχνε σ' αυτούς καμπόση ελεημοσύνην* Τζάνε, Κρ. πόλ. 139^{15}.

καμπουλάκι, το.

Από το ουσ. *κάμπος* και την κατάλ. *-ουλάκι*.

Κοιλάδα: *του εφανίστη να εμπεί και αυτός μοναχός-του εις ένα καμπουλάκι* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 443.

καμπούρης, επίθ..

Το τουρκ. kambur. Η λ. στο Du Cange και σήμ..

Καμπούρης: *γή καμπούρης* (έκδ. *καμπηρής*, βλ. όμως και Hess., Πεντ., Γλωσσάρ.) *γή φτενός γή ανακάτωμα εις το μάτι-του γή ψωριάρης γή λεπρός* Πεντ. Λευιτ. XXI 20.

καμπουχάς, ο, βλ. *καμουχάς*.

καμποχάμηλον· *η καμποχάμηλον,* Λίβ. Esc. 2427, εσφαλμ. γρ. αντί *εις κάμπον ομαλόν* (βλ. Lambert [Λίβ. Sc. 1292 και Λίβ. Esc. 2427 κριτ. υπ.]).

καμπτρίτσιν το.

Από το ουσ. *καμπτρίον* και την κατάλ. *-ίτσιν*.

Μικρή θήκη όπου φυλάσσονται άγια λείψανα: *καμπτρίτσιν στρογγύλον, ελεφάντινον, άσπρον έχον έσωθεν κομμάτια λείψανα τέσσαρα* Κώδιξ Βιβλιοθήκης μονής Πάτμου 513.

καμπύλος, επίθ.· *κάμπυλος,* (από μετρ. αν.) Ερμον. Ε 237.

καμπυρίζω.

Από το αρχ. *καππυρίζω*<*καταπυρίζω*.

Καίω: *το δίκαιον κρινίσκει...ότι ούτος ός ηθέλησεν καμπυρίσει τας οικίας...εντέχεται να τον κάψουν* Ασσίζ. 223$^{4-5}$.

κάμπωμα το· Ερωφ. Δ' 368 από τυπογρ. λάθος αντί *κόμπωμα*.

καμφορά η, Διγ. (Trapp) Gr. 2372, Ιατροσ. κώδ. αοζ'· *κάμφουρα,* Ασσίζ. 239^{26}.

Το ιταλ. canfora (Βλ. Τριαντ., Άπ. Α' 376).

Αρωματική ουσία που παράγεται από το καμφορόδεντρο: *Πέμματα εκαπνίζοντο παντοία τε και πλείστα, μόσχοι, κασίαι, καμφοραί, άμπαρ και ξυλαλόαι* Διγ. Ζ 2805.

κάμφουρα η, βλ. *καμφορά*.

κάμωμα το, Ιστ. Βλαχ. 74, 372, 747, Σουμμ., Ρεμπελ. 161, 167, 182, 184, 191, Ερωτόκρ. Α' 935, Β' 2073, Γ' 808, Δ' 126, Ε' 618, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [118], Γ' [1361], Δ' [71, 1132], Φορτουν. (Vinc.) Α' 382, Β' 145, Δ' 251, Τζάνε, Κρ. πόλ. 240^{21}, 385^{2}, 469^{19}, 534^{4}, 572^{22}, 586^{19} κ.π.α.,· *κάμουμα,* Μαχ. 568^{21}· *κάμωμαν,* Ασσίζ. 85^{25}, 155^{29}, 156^{22}, 348^{30}, 408^{3}, Λίβ. N 1988, Χρον. Τόκκων 110.

Από το *καμώνω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. και σήμ.

1α) Έργο, κατασκεύασμα: *εγώ κτίζω κ' εσού χαλάς τα καμώματά-μου!* Μαχ. 568^{20}· **β**) φτιάξιμο, κατασκευή: *ετούτο το κάμωμα της λυχνιάς σφυριστή μάλαμα* Πεντ. Αρ. VIII 4· **γ**) πλάσμα (ανθρώπινο): *Ω κάμωμα ομορφότατο* (απευθύνεται η Κορίσκα στο Μιρτίνο) Πιστ. βοσκ. III 6, 118· **δ**) δημιούργημα λογοτεχνικό: *αν είναι κάμωμαν απού μικρά φτερά 'χει, δεν το ζυγώνουσι, θαρρώ* (ενν. *οι αναγνώστες*) Ροδολ. Τοις αναγν. 21· **ε**) (ιδίως στον πληθ.) ενέργεια, πράξη: *στη φρόνεση ξεχωριστός κ' εις τα καμώματά-του* (ενν. *ο Αντρέας Κορνάρος*) Τζάνε, Κρ. πόλ. 443^{6}· *της νύκτας τα καμώματα η ημέρα αναγελά-τα* Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 96· *το στερέωμα αναφέρνει το κάμωμα των χεριών-του* (ενν. *του Θεού*) Χριστ. διδασκ. 5· *τον πλησίον-μας ουδέ με λογισμόν...ή με καμώματα να τον βλάψομεν* Χριστ. διδασκ. 309· **ς'**) (ιδίως στον πληθ.) κατορθώματα: *Η αγριότη της αντρειάς κι' ο φόβος του θανάτου, που των οχθρών-του ήδιδε με τα καμώματά-ντου, παρά τον ίδιο θάνατο 'ς πλια φόβο τούσε βάνει* Ερωτόκρ. Δ' 1120· *ο Σατούρνος ήτον τιμημένος από τους ανθρώπους διά ένας θεός και διά τα καμώματά-του και διά τον θάνατόν-του* Καρτάν., Διαθ. 250· *αν είχαμ' ώρα να σου πω κι' άλλα καμώματά-μου, Σαμψών λογιάζω το λοιπόν νά 'κραζες τ' όνομά-μου* Κατζ. Δ' 353· **ζ**) (ιδίως στον πληθ.) άπρεπη πράξη: *Δεύτερον και των γυναικών τα μηχανήματά-τους, τέχνες και πανουργεύματα και τα καμώματά-τους, πώς πέφτουν και συγκλίνονται στου έρωτος την τάξη* Τριβ., Ρε 10· **η**) (ιδίως στον πληθ.) γεγονός, συμβάν: *...γνώριζε παν πράγμα, του κόσμου τα καμώματα και τα συμβάματά-του* Θησ. ΙΑ' [10^{2}]· **θ**) ερωτική συνεύρεση: *Μια νια με δίχως εντροπήν και πλήσι' ατυχισμένη με τον μοιχόν τον πίβουλον βρίσκετ' ανταμωμένη* (παράλ. 2

στ.). *Τους υπηρέτας δότε-μου τώρα μ' εμέ να 'ρθούσι, γιατί θα κάμω παρευθύς ομάδι να τους βρούσι απάνου εις το κάμωμα και ξάφνου να τους φτάσουν* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [457]. **2**) Σοδειά, καρπός αγροτικής εργασίας: *εορτή του θέρου, πρωιμάδια των καμωμάτων-σου...όνταν μαζώξεις τα καμώματά-σου από το χωράφι* Πεντ. Έξ. XXIII 16. **3**) Μισθός: *μη αδικέψεις τον σύντροφό-σου και μη αρπάξεις· μη μείνει κάμωμα μισταργού μετά εσέν* Πεντ. Λευιτ. XIX 13· **4α**) Πανηγύρι, γλέντι: *τότε λέγει-των, εδά πρέπει να το κατέχουν όλοι τούτο το κάμωμα, εισμιόν να μας ξετρέχουν· δι' αυτό ας το διαλαλήσομεν* Σαχλ., Αφήγ. 805· **β**) διαπληκτισμός, τσάκωμα, καβγάς: *απήν διαβεί το κάμωμα, αυτούς αν ερωτήσεις τείντά 'χαν κ' εμαλώνασιν, πολλά ν' αγανακτήσεις· διατί δεν είχαν αφορμήν* Σαχλ., Αφήγ. 241.

καμωμένος, μτχ., βλ. *κάμνω.*

καμώνω-ομαι, Ασσίζ. 79^{10}, 156^{13}, 262^{19}, Πόλ. Τρωάδ. 119, Θησ. Γ' [85^{6}], Δ' [58^{3}], Ε' [21^{1}], Αιτωλ., Μύθ. $27^{11,16}$, 115^{6}, Χρον. σουλτ. 27^{25}, 44^{12}, 83^{9}, 140^{10-11}, Κυπρ. ερωτ. 148^{2}, Παλαμήδ., Βοηβ. 28, 741, 783, 951, Σουμμ., Ρεμπελ. 178, 189, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [868], Γ' [748], Χριστ. διδασκ. 298, Διακρούσ., Πένθος 78.

Από τον αόρ. *έκαμον-κάμω* του *κάμνω* και την κατάλ. *-ώνω*. Η λ. στη μέσ. φωνή και σήμ.

1) (Ενεργ. και μέσο, μτβ. και αμτβ.) προσποιούμαι, υποκρίνομαι: *τότε εκαμώθηκε πως είν' ασθενισμένος* Αιτωλ., Μύθ. 136^{5}· *οι άρχοντες ως φρόνιμοι εκαμώνουντα πως δέν ηξεύρουν τίποτας* Σουμμ., Ρεμπελ. 182. **2**) (Ενεργ.) αροτριώ: *αν ήτον να κάμει το περιβόλιν οπού εποντίζετον, αν ουδέν είχεν καμωθεί εις τον καιρόν-του* Ασσίζ. 328^{28}.

καμωσσούδια τα.

Από το ουσ. **κάμωση* και την κατάλ. *-ούδι.*

Ό,τι κάνει κάπ. (με τα χέρια-του): *σκιάς με τα καμωσσούδια-τση να θρέφω το κορμί-μου* Ερωτόκρ. Β' 78.

καν, σύνδ., Προδρ. I 40, 119, III 295, Καλλίμ. 2562, Διγ. (Trapp) Esc. 564, 566, 574, 599, 1394, Χρον. Μορ. Η 2920, Χρον. Μορ. Ρ 2137, Λίβ. Ρ 2739, Λίβ. Sc. 63, Αχιλλ. Ν 412· *κ ά ν ε,* Χρον. Μορ. Ρ 3767, Κατζ. Ε' 204, Ιντ. κρ. θεάτρ. Γ' 29, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [110, 1492, 1563]· *κ ά ν ε ς,* Divân 504^{5}.

Το αρχ. *καν*. Η λ. και σήμ. Για το *καν* και συγγ. λ. βλ. Pern., Et. linguist. Β' 241. Για τη μτγν. χρ. του *καν* βλ. Mihevc-Gabrovec, Syntaxe Moschos 90.

(Με αριθμ. για να δηλωθεί χρόνος, ποσότητα, κλπ.)=περίπου: *μετά δέ την παραδρομήν μερών καν δεκαπέντε ήλθε καιρός κ' ηθέλησεν ο ρήγας να έβγει έξω* Βέλθ. 1081· *βάλλει εις τας χείρας-του* (ενν. *του ανθρώπου εκείνου*) *καν εκατόν δουκάτα* Απολλών. 111· *τότε πέθανεν και αυτός* (ενν. *ο Αχιλλεύς*) *μετά καν έξι χρόνους* Αχιλλ. L 1339· *ήλθαν και ανατολικοί καν άλλες δύο χιλιάδες* Χρον. Μορ. Ρ 4555· (με άρν.) ούτε: *μήτε μίαν προσμείναντες καν στιγμήν το παράπαν* Διγ. (Trapp) Gr. 2234· *αυτός δέ ουκ ηθέλησε καν ιδείν αυτόν* Έκθ. χρον. 57^{18}· *καν σταλαγματιά δεν μένει στο ποτήρι* Ιστ. Βλαχ. 2122· *αυτός ψωνίζει πάντοτε λαβράκια, φιλομήλας, συ δέ ποτέ ουκ ηγόρασας καν ταρτερού χαβιάριν* Προδρ. III 83· έστω και αν, μολονότι: *λέγει: «Καν τον θάνατον τοις οφθαλμοίς-μου βλέπω* (παραλ. 6 στ.), *ζητήσω την εισέλευσιν, ίδω την έσω χάριν* (ενν. *του κάστρου*) Καλλίμ. 230· *καν τάχα μοναχός εστίν, εμάς ουδέν φοβάται* (ενν. *ο άγουρος*) Διγ. (Trapp) Esc. 1501· *πάντας* (ενν. *τους στρατιώτας*) *εις Άδην έπεμψα, καν μοναχός υπήρχον* Διγ. Α 4430· *πλού-*

τος και κάλλος, χρήματα και πράγματα και δόξα παρέρχονται και λύονται, καν φαίνονται προς ώραν Σπαν. Ρ 74· *πώς το θέλεις* (ενν. *το αλάφι*), *ζωντανό ή καν αποθαμένο;* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [647]· *καν...(καν)...*=είτε...είτε...: *πάντες γαρ αποθνήσκομεν καν ούτως καν αλλέως* Σπαν. Α 304· *φεύγε τας αδικίας καν ευτυχείς καν ατυχείς, καν έχεις, καν δεν έχεις* Σπαν. Α 330· *ερώτησα ετότε τον μισίρ Νικόλα το τι εζήτει εις την κούρτην-μου, καν χάριταν καν δίκαιον;* Χρον. Μορ. Η 7665· *καν (και)*=ακόμη και (αν), έστω και αν: *όπου και αν ευρίσκεσαι, καν και εις το παλάτι* Ιστ. Βλαχ. 1632· *η δ' αρετή καν και γηρά, γίνεται λαμπροτέρα* Σπαν. V 153· *καν των ενδόξων τίς εστι, καν των πλουσιοτάτων* Διγ. (Trapp) Gr. 615· *καν (μόνον)*=τουλάχιστο (Για παλαιότ. μνεία βλ. Κουκ., ΕΕΦΣΠΑ, περ. β', 6, 1955/6, 266): *εντρέπου, κύρη, να σωθείς· εντρέπου καν ολίγον* Προδρ. I 193· *Ει δέ μικρόν ηθέλησας τα τούτων ερευνήσαι, επέγνως καν εξ ακοής ψιλής και μόνης πάντα* Προδρ. III 237· *Ουχί κορόνες δαφνικές και καν μόνον λιβάνι ας είχα* Θησ. Δ' [44^{3}]· *Ιδού, Χριστέ, ψυχορραγώ και καν ας εκοινώνουν* Κρασοπ. 45· *ν' αναπαυθούν τα μάτια-μου καν ώρα εκ τα δάκρυα* Αλφ. ξεν. 107· *καν για να τους κλάψουνε οι εδικοί-τως λίγο, μόνο τους επετούσανε έξω από τον πύργο* Διακρούσ. 81^{23}· *καν όσος*=όσος και αν: *λόγος ου δύναται λαλείν καν όση έχει χάριν* Καλλίμ. 1958· *ψυχρόν εις κόρον έπιεν, ανέσανεν ολίγον, καν όσην και την πνιγμονήν είχεν εκείνος τότε* Καλλίμ. 410· *καν ου*=ούτε καν: *καν ου φαντάζομαι ακόμ[η] η γραία να αληθεύει* Λιβ. Ρ 2099· *ειδέ καν*=ακόμη και αν: *ειδέ καν ‹συ› πτωχός είσαι, ουκ έχεις τι να δώσεις, καν λόγον δος τον αγαθόν να τόνε θεραπεύσεις* Σπαν. Α 511· *ειδέ καν ου*=ειδεμή, ειδάλλως: *αν τον γυρεύγουσιν να φύγει, ειδέ καν ου να μείνει να πολομά την δουλειάν-του* Μαχ. 428^{4}· *Μηδέν πας· ειδέ καν ου σκοτώννου-σε* Μαχ. 548^{19}· *ή...ή...ή καν*=ή...ή...ή τέλος πάντων: *δεν ηξεύρω, ζει ή απέθανεν ή εβγήκεν ή καν επνίγη* Διγ. Άνδρ. 392^{24}· (χωρίς άρν.)=τουλάχιστο λίγο: *του ξένου τα πικρά τις δύναται μετρήσει ή τις δυνήσει καν ποσώς εξαριθμήσαι ταύτα;* Αλφ. ξεν. 11· *οι μέν ελέγαν να απελθούν στο σπίτι-τον ο καθένας να αναπαούσιν καν ποσώς, διατί ήσαν κοπιασμένοι* Χρον. Μορ. Η 5590· *επαρακάλεσε...* (παραλ. 1 στ.) *να τον βοηθήσουν καν ποσώς στην μάχην όπου είχεν* Χρον. Μορ. Η 2665· *καν όλως,* (με άρν.)· *διόλου: εκδύθη η κόρη, ουκ εντράπηκεν καν όλως* Πτωχολ. Ρ 231· *Ποσώς ουκ εμετέστρεψαν* (ενν. *οι στρατιώται*) *καν όλως τον σκοπόν-του* Βέλθ. 158· (χωρίς άρν.) γενικά: *Επεντρανίζεις, άνθρωπε, καν όλως θεωρείς-με;* Προδρ. I 67· *καν ποσώς* (με άρν.)=καθόλου: *ουδέ λαλήσαι καν ποσώς η γλώσσα δύναταί-μου* Βέλθ. 459· *ο ήλιος σκοτισθήσεται, ομοίως και η σελήνη να μη φωτίζουν καν ποσώς, μάλλον να σκοτεινιάσουν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2751· *λαλίαν ουκ είχεν καν ποσώς τους ναύτας να συντύχει* Ιμπ. 724· *επεί με ορκωμοσίαν αφύρωσα την συνταγήν, ου καν ποσώς αρνούμαι* Φλώρ. 1554· *Όπου κανείς ου δύναται και των μεγαλυτέρων το να συντύχει καν ποσώς εσύ λαλείς να ποίσεις* Καλλίμ. 1081· *ουκ εθέλησεν τούτο να το ποιήσει, ουδέ εις τον νουν-του καν ποσώς την συμβουλήν να βάλει* Διήγ. Βελ. 373· *καν ψίχα* (χωρίς άρν.)=έστω λίγο, ελάχιστα: *ψυχή-μου, οπού σε βλέπουσιν καν ψίχα ότι αναπνέεις παρά καιρόν εγήρασες, εψύγης, εμαράνθης* Γλυκά, Στ. 202· (με άρν.)=καθόλου: *θύραν ουκ ήλλαξας ποτέ, σανίδιν ου καν ψίχα* (έκδ. *ουκ ευψύχει·* διόρθ. Χατζιδ., BZ 1, 1892, 104) Προδρ. I 84· *εκείνος τηγανίζεται και συ καν ψίχα ου γνώθεις* Γλυκά, Στ. 122· *πλην καν*=εκτός αν: *πλην καν αυτός ελησμονεί, πλην καν αυτός νυστάζει* Προδρ., Στ. δεητ. 10.

καναβατσένος, επίθ.

Από το ουσ. *καναβάτσο.*

Που είναι από κανάβι: *εισμιόν επολιθώθηκεν, γίνεται αλατσένη και κατεστάθη η όψη-της ωσάν καναβατσένη* Χούμνου, Κοσμογ. 1142.

καναβατσέτα η· κ α ν ε β α τ σ έ τ α.

Από το καναβατσέτο(ιταλ. canavaccietto-canevaccietto.

Χοντρούφασμένο λινό κατασκευασμένο από ίνες καννάβιού: *να βρω κανεβατσέτα να κάμω μια, απού λείπομαι, τση κοπελιάς καρπέτα* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 7.

καναβάτσον το, Καραβ. 496[2], 502[12].

Το ιταλ. canavaccio. Η λ. σε θηλ. και ουδ. γένος και σήμ. κοινή και σε ιδιώμ. Τ. *καναβάτζα* η στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Χοντρούφασμένο λινό κατασκευασμένο από ίνες καννάβιού: *τούτο το άρμενον...θέλει πήχες διακόσιες είκοσι καναβάτσον* αυτ. 495[14].

Καναβόριος ο, βλ. *Καναβούριος*.

καναβούριν το.

Το υποκορ. του αρχ. ουσ. *κάνναβις* (Ανδρ., Λεξ.). Βλ. όμως και Τριαντ., Άπ. Α' 338, 436, 469.

Ο σπόρος του φυτού καννάβι: *καναβούριν και φακήν και στραγαλοσταφίδας* Προδρ. ΙΙ G 45.

Καναβούριος ο· *Κ α ν α β ό ρ ι ο ς*, Πωρικ. Ζ 12.

Προσωποπ. του ουσ. *καναβούρι*: *ο σεβαστός ημών Πέπερος ήλθε μετά των υπηρετών αυτού Ξυλοτζιτζιβέρου τε και Καναβουρίου, Γαρυφάλου τε και Σπέτζας* Πωρικ. Α 10.

κανακάρης, επίθ., Ερωτόκρ. Β' 368, Δ' 1926, Θυσ.[2] 375, 525, 562, 739, 1113· θηλ. κ α ν α κ α ρ ά.

Από το ουσ. *κανάκι* και την κατάλ. *-άρης*. Η λ. και σήμ.

Χαϊδεμένος, αγαπημένος: *Ήτον του ρήγα τ' Αναπλιού ο γιός ο κανακάρης* Ερωτόκρ. Β' 165· *ήτονε γιατί έναν παιδί απού 'χα κανακάρη, αγαπημένο-μου πολλά, μου πήραν οι κρουσάροι* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 293· *κανακαρά κι' αφέντρα-μου, φως και παρηγοριά-μου* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 483.

Το επίθ. ως ουσ.=ο αγαπημένος γιός, ο μεγαλωμένος με πολλές περιποιήσεις και χάδια: *Ξύπνησε, κανακάρη-μου, κ' εγώ 'μαι που σε κράζω* Θυσ.[2] 483.

κανακάρικος, επίθ., Σκλάβ. 73, Θυσ.[2] 313, 1102.

Από το επίθ. *κανακάρης*.

Που είναι χαϊδεμένος, αγαπημένος, μεγαλωμένος με πολλές περιποιήσεις: *Το τέκνο-σου το μοναχό, το κανακάρικό-σου* Θυσ.[2] 11· *Ξύπνησε, κανακάρικο κι' ακριβαναθρεμμένο* Θυσ.[2] 433.

κανάκεμα το.

Από το *κανακεύω*. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *κανάκεμαν*).

Περιποίηση, χάδια: *Εξύπνησεν η λυγερή στα κανακέματά-της* Ριμ. κόρ. 726.

κανακεύω, Ερωτόκρ. Α' 77, 1851, Γ' 1245, Θυσ.[2] 917.

Από το ουσ. *κανάκι*. Η λ. και σήμ.

α) Ανατρέφω με αγάπη και χάδια, με πολλές περιποιήσεις: *εγέννησε ένα μικρό παιδάκι και κανακεύει-το πολλά με το πολύ κανάκι* Ευγέν. 1058· *άρχοντες πολυτίμητους, παιδιά κανακεμένα* Σκλάβ. 29· **β**) περιποιούμαι, καλοπιάνω: *και ως μητέρες τα παιδιά ούτως τους κανακεύουν* Κορων., Μπούας 52.

Η μτχ. ως επίθ.=αγαπημένος, χαϊδεμένος: *ο ανήρ ο τρυφερός εις εσέν και ο κανακεμένος* Πεντ. Δευτ. XXVIII 54· *απού τα φυλλοκάρδια-του μέ 'χε κανακεμένο* Φορτουν. (Vinc.) Β' 208.

κανάκι το, Γεωργηλ., Θαν. 105, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem) 628, Περί γέρ. 57, Φαλλίδ. 6, 98, Ερωτόκρ. Β' 598, Γ' 1205, Δ' 311, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 380, Ζήν. Β' 21, Αλφ. (Mor.) III 56.

Από το ουσ. *καναχή* (Βλ. Ανδρ., Σημασ. εξ. 170). Η λ. και σήμ. κοινή και σε ιδιώμ. (Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 569, λ. *κανάκι*], Λουκά, Γλωσσάρ., λ. *κανάκιν* και Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *κανάκια*).

1α) Τρυφερές εκδηλώσεις, χάδια, γλυκά λόγια, καλοπιάσματα: *Είντα 'ποχαιρετίσματα ήσαν την ώρα κείνη* (παραλ. 4 στ.)· *με πόνους τα κανάκια-ντως* (ενν. ο *Ερωτόκριτος κ' η Αρετούσα*), *με δάκρυα ό,τι μιλούσι* Ερωτόκρ. Γ' 1507· *εφτά αρετές με μάθαιναν να μάθω τα κανάκια-σου, να σε τα λέγω, κόρη-μου* Εκατόλ. Μ 39· *ο Ροδολίνος με γλυκιά κανάκια «μη φοβάσαι» τσ' είπεν* Ροδολ. Ε' [253]· *όταν σου δείχνει και αγαπά και κάμνει-σου κανάκια, αντείνη γέμει μέσα-της χίλιων λογιών φαρμάκια* Δεφ., Λόγ. 407· **β**) (προκ. γιά παιδιά) περιποιήσεις, χάδια, παινέματα: *με τα κανάκια ντύσε-το* (ενν. *το τέκνο*) *κι' αποχαιρέτησέ-το* Θυσ.[2] 430· **2**) Απόλαυση, αίσθημα ευφροσύνης, γλυκύτητας: *εις γιόματα, εις φαγητά, εις μουσικά κανάκια* Ζήν. Ε' 29· *με δίχως έγνοια χαίρεται του ύπνου τα κανάκια* (ενν. *η λυγερή*) Πανώρ. Β' 166· *ομάδι αναθραφήκαμε στον πόθον τα κανάκια* Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 72. **3**) Ακκισμός, νάζι: *να πορπατούν* (ενν. *οι γυναίκες της Ρόδου*) *να χαίρουνται με διώμα και κανάκι* Γεωργηλ., Θαν. 162.

κανακίζω, Γαδ. διήγ. 270, Αλεξ. 681, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 426, 644, Π.Ν. Διαθ. φ. 335α 14, Πανώρ. Γ' 430, Ερωφ. Ε' 395, Ερωτόκρ. Γ' 422, Θυσ.[2] 900, Ροδολ. Ε' [404], Σουμμ., Παστ. φιδ. Β' [607], Τζάνε, Κρ. πόλ. 259[18].

Από το ουσ. *κανάκι* και την κατάλ. *-ίζω*. Η λ. και σήμ.

1α) Κουνώ στα χέρια-μου νήπιο για να το ευχαριστήσω: *Ας τα γροικήσουν οι μάννες κι' ας κανακίσουν τα βρέφη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 137[27]· *ως βρέφος σ' εκανάκιζαν τα χέρια τα δικά-μου* Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [74]· **β**) γλυκομιλώ, εκφράζω αισθήματα αγάπης, τρυφερότητας: *Ανοίγει* (ενν. *ο Ερωτόκριτος*) *τ' αρμαράκι-ντου να βρεί τη ζγουραφιά-ντου, να κανακίσει στο πανί με σπλάχνος την κερά-ντου* Ερωτόκρ. Α' 1846· *φιλεί και κανακίζει-τον; παρηγοριά δεν έχει* Ερωτόκρ. Δ' 1925· *Δε μου μιλείς, δε μου γελάς και δε με κανακίζεις;* Θυσ.[2] 1119· *Λόγιασε πως, σα σμίξετε, σε θέλει κανακίζει κι' όλα-του τα 'ποστατικά μόνια πως θες ορίζει* Πανώρ. Γ' 219· *ταγίζουν-με, ποτίζουν-με και κανακίζουσί-με* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 754· *Αντείνος θέλει σ' αγαπά και θε σε κανακίζει* Δεφ., Λόγ. 459. **2**) (Προκ. για άψυχα) περιποιούμαι, φροντίζω με προσοχή κι' αγάπη: *Οι πέρδικες τον έλεγαν... να σκάπτουν το αμπέλι-του και να το κανακίσουν* Αιτωλ., Μύθ. 51[4].

κανάκισμα το, Τζάνε, Κρ. πόλ. 259[6].

Από το *κανακίζω*.

Χάδι, καλοπιάσματα: *Εξύπνησεν η λυγερή στα κανακίσματά-της* Ριμ. κόρ. 726 (χφ. Α) (κριτ. υπ.)· *η τρυφερή εις εσέν...ός δέν εσυνήθισεν να σταθεί επί την γηή από κανάκισμα και από τρυφερότητα* Πεντ. Δευτ. XXVIII 56.

κανακιστά, επίρρ., Ερωφ. Β' 149.

Από το επίθ. *κανακιστός*. Η λ. και σήμ. στην Κρήτη (Ξανθουδίδης [Ερωτόκρ. σ. 570]).

Χαϊδευτικά, με μαλακό, τρυφερό τρόπο: *μα σφάξε-με κανακιστά, συργουλιστά κι' αγάλια* Θυσ.^{2} 883· *συργουλιστά, κανακιστά και σιγανά μιλεί-της* Ερωτόκρ. Δ' 82.

κανακοφίλημα το.

Από τα ουσ. *κανάκι* και *φίλημα*.

Φίλημα συνοδευμένο και από άλλες τρυφερές εκδηλώσεις: *Τα κανακοφιλήματα πού μέλλει να τ' αφήσω...;* Θυσ.^{2} 805.

κανάλι(ν) το, Βεν. 85, Πορτολ. Α $10^{2,7}$, 32^{8}, 37^{3}, 190^{3}, 220^{5} κ.α., Β 44^{13}, 58^{31}· *κ α ν ά λ λ ι ν* Κυπρ. χφ. 158.

Το ουσ. *κανάλιον*, που απ. σε παπυρ. (L-S Suppl.). Η λ. και σήμ.

Θαλάσσιο πέρασμα: *...και τα σανδάλια εγέμισαν λαόν και τζακρατόρους, όπως να περιπλεύσουσιν εκ τα στενά κανάλια* Χρον. Τόκκων 389.

κανάρομαι.

Από το βεν. inganar.

Ξεγελιέμαι: *η Τούρη δελ Αράμπη...έναι λιανή και λέγουν-την Μαλάσα. Και πολλοί κανάρονται και λέγουν ότι έναι η Αλεξάνδρεια, αμή το Φαρελείο της Αλεξάνδρειας έναι χοντρό* Πορτολ. Α 340^{2}.

κανάτα η, Διήγ. εις τους κρασοπατέρας 147, Πτωχολ. Λ 302.

Το μεσν. λατ. cannata (Ανδρ., Λεξ., λ. *κανάτα*). Βλ. όμως και Κουκ., ΒΒΠ Ε'165 και Αθ. 56, 1952, 315. Η λ. και σήμ.

Δοχείο για νερό ή κρασί: *πάλι εδώ σε ακαρτερεί η κούπα και η κανάτα* Ευγέν. 1078.

κανατάς· *κανατάν,* Κρασοπ. 108, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *κανάταν*.

κανδήλα η, Βίος Αλ. 5645, Φλώρ. 1349, Ερωτοπ. 566, Χρησμ. VIII 1, Χρησμ. (Βέης) 13^{2}, Κωδ. Χρονογρ. 58^{12}, Παϊσ., Ιστ. Σινά 382, 449, 813· *κ α ν τ ή λ α,* Προδρ. ΙΙ Η 42e, Ερωτοπ. 339, Αλφ. 11^{66}, Ζήνου, Βατραχ. 301, Ch. pop. 772, Ύμν. Παναγ. 129^{2}.

Το μτγν. ουσ. *κανδήλη*. Ο τ. και σήμ.

Είδος λυχνίας, σκεύος φωτιστικό: *εκρέμασεν εκεί κανδήλα αργυρή* Ιστ. πατρ. 202^{3}· *εποίκεν πολλάς λαμπάδας κερένας χονδρές και γ' καντήλες αργυρές* Μαχ. 102^{6}· *κρέμανται επάνωθεν φούσκαι κανδήλαι δέκα* Παϊσ., Ιστ. Σινά 447.

κανδηλάπτης ο, Παϊσ., Ιστ. Σινά 498, 857, 1314.

Το μτγν. ουσ. *κανδηλάπτης* (L-S Suppl.). Τ. *καντηλάφτης* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *καντηλάφτης*).

Ο επιφορτισμένος με το άναμμα και τη συντήρηση των καντηλιών, το κάλεσμα των πιστών στην εκκλησία, κλπ.: *Καίεται και κανδήλιον κατενώπιον ταύτης και πλύνει-το κατά καιρόν αυτός ο κανδηλάπτης* αυτ. 714· *υπάρχουσι δύο κελιά διά τον κανδηλάπτην· εκεί ο κανδηλάπτης γαρ οικεί,... ίνα σημαίνει πρόχειρα άνευθεν πολλών κόπων* αυτ. 1362.

κανδηλεσκέρης ο, βλ. *καδηλεσκέρης*.

κανδήλι(ο)ν το, Αρσ., Κόπ. διατρ. [1034], Παϊσ., Ιστ. Σινά 426, 655, 713, 1099, 1314, Τζάνε, Κρ. πόλ. 262^{6}, 264^{2}· *κ α ν τ ή λ ι,* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 157, Ch. pop. 421, Φαλλίδ. 101.

Υποκορ. του ουσ. *κανδήλη-κανδήλα* (Βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *καντήλι*). Ο τ. και σήμ.

Φωτιστικό σκεύος, κρεμαστή λυχνία: *Κηρία και θυμίαμα και λάδι στο κανδήλι πάντα να καίεται μπροστά εις την ωραίαν πύλη* Ιστ. Βλαχ. 1653· *κρέμανται ενώπιον τούτων κατά μερία κανδήλια, άπερ άπτουσι τρία με τα κηρία* Παϊσ., Ιστ. Σινά 482.

κάνε, σύνδ., βλ. *καν*.

κανεβατσέτα η, βλ. *καναβατσέτα*.

'κανεί, βλ. *ικανώ*.

κανείς, αντων., Ch. pop. 20, 27, Πανώρ. Γ' 30, 375, Ιστ. Βλαχ. 892, 1149, Τζάνε, Κρ. πόλ. 259^{15}· *κ α ν έ ν α ς,* Μαχ. 524^{17}, Ch. pop. 17, 18, Κορων., Μπούας 26^{6}, Κυπρ. ερωτ. 49^{1}, Πανώρ. Γ' 244, Ιστ. Βλαχ. 192, 237, 913, Ερωτόκρ. Α' 629· *κ α ν ε ν ε ί ς,* Ασσίζ. 118^{12}, 378^{18}, 406^{29}, Μαχ. 136^{28}, 374^{13}, 532^{29}, Αλεξ. 848, 1544, 2480, 2482, 2484, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [1068], Ε' [583]· *κ ι α ν ε ί ς ή κ ι α ν έ ν α ς,* Πανώρ. Α' 39, 228, 258, Β' 13, 53, Γ' 187, 366, Ερωφ. Α' 43, 454, Δ' 101, 141, 162, 334, Ερωτόκρ. Α' 1542, 1615, Β' 108, 2220, Γ' 1098, Δ' 77, Θυσ.^{2} 709, Τζάνε, Κρ. πόλ. 349^{18}, 436^{24}, 440^{17}· γεν. αρσ. *κ α ν ε ν ό ς,* Στάθ. (Martini) Α' 269 (χφ. V) (κριτ. υπ.)· *κ α ν ε ν ο ύ,* Ασσίζ. 267^{30}, 334^{4}, 446^{14}, Κυπρ. ερωτ. 101^{23}· *κ α ν ο ύ,* Ασσίζ. 71^{17}, 152^{11}, 173^{2}· *κ α ν ο ύ ν,* Δαρκές, προσκυν. 171· *κ ι α ν ε ν ό ς,* Πανώρ. Δ' 44, Ερωφ. Β' 190, Γ' 18, Ερωτόκρ. Α' 1896, Στάθ. (Martini) Α' 269· αιτ. αρσ. *κ α ν ά·* *κ α ν ε ί ν (ε),* Δεφ., Λόγ. 150, Χρον. Τόκκων 499, 1495, 2728, 2878, 2889· θηλ. *κ α μ ί α,* Ασσίζ. 106^{6}, 137^{24}, 187^{1}, Μαχ. 184^{8}, Σουμμ., Ρεμπελ. 169^{31}· θηλ. *κ α μ ι ά,* Πανώρ. Β' 26, Παλαμήδ., Βοηβ. 407, Ερωτόκρ. Α' 830, 958, 1011· *κ ι α μ ι ά,* Πανώρ. Α' 88, 128, 130, Β' 54, 475, Γ' 171, Ε' 342, Ερωφ. Β' 434, Δ' 65, 79, 564, Ε' 306, Ερωτόκρ. Α' 525, Θυσ.^{2} 905, 908, Τζάνε, Κρ. πόλ. 370^{19}, 411^{13}· γεν. *κ α μ ί α ς,* Χρον. σουλτ. 36^{18}· *κ α μ ι ά ς,* Διήγ. πανωφ. 57· *κ α μ ι α ν ή ς,* Χριστ. διδασκ. 273, 282, 499· ουδ. *κ α ν έ ν,* Γαδ. διήγ. 506· *κ α ν έ ν α (ν),* Ιστ. πατρ. 93^{17}, 129^{13}, Ερωτόκρ. Δ' 414, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [31], Τζάνε, Κρ. πόλ. 167^{7}, 180^{1}· *κ ι α ν έ ν α (ν),* Πανώρ. Α' 90, Β' 289, 566, 567, Ερωφ. Α' 529, Γ' 438, Δ' 337, Ερωτόκρ. Α' 2029, Δ' 1210, Τζάνε, Κρ. πόλ. 576^{6}.

Από το σύνδ. *καν* και το αριθμτ. επίθ. *εις*. Ο τ. *κανένας* και σήμ. Ο τ. *κιανείς* ή *κιανένας* και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β', λ. *κιανένας*). Για τους τ. και τη λ. βλ. Pern., Ét. linguist. Β' σ. 241-244 και Χατζιδ., Αθ. 8, 1895, 362. Η λ. και σήμ.

1) (Με άρνηση) κανένας, ούτε ένας: *η πληγή ουκ έχει κανέναν κίνδυνον* Ασσίζ. 90^{31}· *Ξεβαίνουν και γυρεύουν-τον, κανείς ουδέν τον ηύρεν* Ιμπ. 661. **2**) Κάποιος, ένας: *ας τον δοκιμάσομεν* (ενν. *τον Διγενή Ακρίτη*) *κανείς από τους τρεις-μας κ' εισμίαν ν' απεικάσομεν ότι αληθώς μας λέγει* Διγ. (Trapp) Esc. 1208· *εφώνιαξα: «Κιαμιά φωτιά ας μου φέρει» κ' εσύ πολλά βαριούσουν-το, Νένα, το καλοκέρι* Ερωτόκρ. Α' 1035. **3**) Καθένας, όποιος, οποιοσδήποτε: *μη λογιάσεις και κιανείς οπού 'χει ανθρώπου χρήση βγαίνει απού το σπίτι-ντου να νυχτοπαρωρήσει* Ερωτόκρ. Α' 731· *χρειά 'ναι κιανείς να πολεμά* Ερωφ. Ιντ. γ' 95· *Πάντα κιανείς καμώματα πλήσια τυχαίνει νά 'χει* Ερωφ. Ιντ. δ' 33.

Εκφρ. 1) *Εις καιρόν κιανένα=κάποτε: όποιος του πόθου δούλεψε εισέ καιρόν κιανένα, ας έρθει να τ' αφουκραστεί ό,τ' είν' εδώ γραμμένα* Ερωτόκρ. Α' 11· *α σ' εβάρυνα κ' εγώ εισέ καιρόν κιανένα, ό,τι κι' αν επωθήκασι ας είν' συμπαθισμένα* Ερωτόκρ. Ε' 1483. **2**) *Καμιά βολά=καμιά φορά=κάποτε: οι Τούρκοι σε καμιά βολά ηθέλανε τους πιάσει, εκόπτα τα κεφάλια-τως* Τζάνε, Κρ. πόλ. 370[8]. **3**) *Καμία(ν) ή καμιά ή κιαμιά φορά=κάποτε: αν έρθουσι καμία φορά κ' εσένα να σε βρούσι* (ενν. *οι Τούρκοι*) Τζάνε, Κρ. πόλ. 567[13]· *α μ' είχε δει καμιά φορά σαν κουρασμένος νά 'μαι, μού 'λεγε...* Πανώρ. Β' 105· *τα πάθη ν' απομένω μ' ολπίδα πως κιαμιά φορά ν' αλλάξει ο λογισμός-σου* Πανώρ. Β' 365. **4**) *Καμία+αριθμτ.=περίπου: Οι Τούρκοι, οπού 'σαν μετ' αυτόν καμία χιλιάδα* Χρον. Μορ. Ρ 5099. **5**) *Κανά+αριθμτ.=περίπου: δεν έβγαιναν έξω εις το παζάρι κανά δύο και τρεις εβδομάδες* Συναδ., Χρον. 29. **6**) *Με κιανένα τρόπο=καθόλου: ο Ντον Τζουάνες ήπεψε και με κιανένα τρόπο δε μ' άφηκε να πα σταθώ, μηδέ να κατοικήσω αλλού* Φορτουν. (Vinc.) Β' 36.

κανέλα η, Ασσίζ. 239[20], 490[17], Rechenb. 14[1], 64[1], Σεβήρ., Σημειώμ. 38.

Το ιταλ. cannella (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

Κανέλα: *έπαρε εσέν μυρωδικά μόσκο άκρατο πεντακόσια και κανέλα* Πεντ. Έξ. XXX 23· *βράσε-το εντάμα με το μέλι και κανέλα φίνα* Σταφ., Ιατροσ. 12[349].

κανέν, κανένα(ν), κανένας, κανενείς, βλ. *κανείς*.

κάνες, σύνδ., βλ. *καν*.

κανθηρόν το.

Από το ουσ. *κανθός* (?)

Σχίσον τα κανθηρά του ορνέου και βάλε θηριακήν Ορνεοσ. 581[15].

κανίκλειον το.

Από το ουσ. *κορνίκλ(ε)ιον*(λατ. cornu (Βλ. Καραγ., Βυζ. διπλ. 154 σημ. 2). Βλ. και Psalt., Gramm. σελ. 181.

Μελανοδοχείο· (εδώ έκφρ.) ο επί του κανικλείου=γραμματέας του αυτοκράτορα Σφρ., Χρον. μ. 62[4].

κανιόλα η, Πορτολ. Α 222[4].

Από ιταλ. *seccagnola (Βλ. Kahane, Sprache 576).

Ύφαλος, ξέρα: *αν θέλεις να έμπεις μέσα εις το πόρτο,...δεξιά-σου μερία αφήνεις μία κανιόλα και μένει-σου εις την μέση της μπούκας* αυτ. 328[31-32].

κανίσκευμα το.

Από το *κανισκεύω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. στο Βλάχ. (λ. *κανίσκεμα*).

Δωροδοκία: *αν ομιλήσει μια φορά, αλλά να δευτερώσει διχώς καλόν κανίσκευμα, διχώς να τον πληρώσει;* Σαχλ., Αφήγ. 363.

κανισκεύω, Αλεξ. 2178, 2190, Σαχλ., Αφήγ. 378, 406, 412, 530, Αρσ., Κόπ. διατρ. [1244], Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 401, Ιστ. Βλαχ. 42, Στάθ. (Martini) Ιντ. β' 20, Ιντ. κρ. θεάτρ. Δ' 56, Βακτ. αρχιερ. 146, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 132, Διγ. Ο Πρόλ. 22· *κ α ν ι σ κ ε ύ γ ω,* Ερωτόκρ. Α' 2057, Β' 738, Ε' 1433.

Από το ουσ. *κανίσκι* και την κατάλ. *-εύω* (Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β', λ. *κανισκεύγω*). Η λ. στο Meursius.

α) Κάνω σε κάπ. δώρο, χαρίζω: *Τούτό 'ναι το διάδημα π' αξώθηκε... ...ο νικητής να πάρει κ' εγώ του το εκανίσκεψα* Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' [441]· *δεν ηξεύραν τι ήτον του στρατιωτού να πέμψουν και τι διά να του δώσουνε και να τον κανισκέψουν* Δαρκές, Προσκυν. [110]· *καταπώς θωρώ κι' απόχω γνωρισμένα τή μάνα-μου κανίσκεψε ξαρρωστικό για μένα* Ερωτόκρ. Α' 2066· **β**) κάνω χάρισμα, «ξεπουλώ»: *έτσι εγοργοβαρέθη-με και θα με κανισκέψει* (ενν. *ο Ροδολίνος*), *τον πόθον απού του βαστώ δίκια να μ' αντιμέψει;* Ροδολ. (Μανούσ.) Δ' [193]· **γ**) δωροδοκώ: *εισμίαν ο φυλακάτορας, ωσάν τόνε μπουκώσουν και δώσωσιν τα πέρπυρα, φράσωσιν τον λαιμό-ντου και κανισκέψου-ντον καλά, διαβαίνει η μανιά-του* Σαχλ., Αφήγ. 507.

κανισκίζω.

Από το ουσ. *κανίσκι* και την κατάλ. *-ίζω*.

Δίνω σε κάπ. δώρα: *Είπε της θυγατέρας-της Αρπίσης να ποιήσει αυτείνον τον Αντίγονον καλά να κανισκίσει* Αλεξ. 2378· *Στην Μέφη εδιάβησαν, εκείθεν τριγυρίζουν, οι Μέφοι τότε με σπουδή αυτείνους κανισκίζουν* Αλεξ. 612.

κανίσκι(ν) το, Ελλην. νόμ. 579[7], 583[14], Διγ. (Trapp) Esc. 524, Χρον. Μορ. Η 5453, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1098, Αχιλλ. Ν 1331, Μαχ. 106[5], 172[13], 186[8], 294[32], Χούμνου, Κοσμογ. 1508, Γεωργηλ., Βελ. 675, Ριμ. Βελ. 888, Βουστρ. 442, 443, Αλεξ. 242, Σαχλ., Αφήγ. 360, Πικατ. 237, Ιμπ. (Legr.) 790, Δεφ., Λόγ. 88, Πεντ. Γέν. IV 3, XLIII 11, Έξ. XXIX 41, Λευιτ. VII 37, X 12, Αρ. VII 13, XV 6, Χρον. σουλτ. 133[26], Δαρκές, Προσκυν. 65, Ερωφ. Ε' 202, Ιστ. Βλαχ. 44, Διγ. Άνδρ. 397[14], Ερωτόκρ. Α' 660, 1721, Β' 744, 2448, Γ' 353, Δ' 896, 956, Ε' 1156, 1429, Θυσ.[2] 712, Στάθ. (Martini) Γ' 338, Λεηλ. Παροιμ. 342, Διικρούσ. 73[4], Τζάνε, Κρ. πόλ. 246[22], κ.π.α.· *κ α ν ί σ κ ι ο ν,* Έκθ. χρον. 82[7], Ιστ. πατρ. 200[7]· *κ α ν ί σ χ ι (ν),* Διήγ. Βελ. 521, Γεωργηλ., Βελ. 614, Σαχλ., Αφήγ. 292, 405· *κ α ν ί σ χ ι ο ν,* Χρον. Τόκκων 508, Σαχλ., Αφήγ. 337.

Η λ. στον Αριστ. και σήμ. σε ιδιώμ. (Βλ. Παπαδ. Α., Λεξ., Παγκ., Ιδίωμ Κρ. Β' και Σακ., Κυπρ. Β' 573).

1) Πανέρι, κάνιστρο: *τα δώρα τα κακότυχα, οπού πλανούν τον κόσμον, και τα κανίσχια τα βαρέα, τά πέμπουσιν τες νύκτες* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2705. **2**) Δώρο: *Ώφου, κανίσκι αλύπητο, κανίσκι πρικαμένο* Ερωφ. Ε' 389· *εδέκτην-τον ο σουλτάνος* (ενν. *τον μαντατοφόρον*) *με μεγάλην τιμήν και πολλά τον ετίμησεν και πλούσια κανισκία του έδωκεν* Μαχ. 628[18]· *εις τ' αρμαριού την άνοιξη τη δεύτερην ευρίσκει* (ενν. *η Αρετούσα*) *πράμ' ακριβό που τσ' ήπεψεν ο Έρωτας κανίσκι* Ερωτόκρ. Α' 1530. **3**) Προγαμιαία δωρεά: *η προγάμου δωρεά, ήγουν το κανίσκι τό στείλει γαμβρός προς την νύμφην* Ελλην. νόμ. 528[24]. **4**) Προσφορά στο Θεό, θυσία αναίμακτη: *αν εδά ευρήκα χάρη εις τα μάτια-σου και να πάρεις το κανίσκι-μου από το χέρι-μου* Πεντ. Γέν. XXXIII 10· *να κάμει ο ιεριάς το κανίσκι-του και το συγκέρασμά-του* Πεντ. Αρ. VI 17. **5**) Προσφορά, δωρεά: *Δίδουν-του* (ενν. *του πασά*) *το κανίσκι και μισσεύει και αυτούς να τσι πειράξει δε γυρεύει* Λεηλ. Παροιμ. 671· *Κανίσκι ουδέ χαράτσι δεν πλερώνει, μονάχα σαν χαΐνης μας κομπώνει* Λεηλ. Παροιμ. 519.

κανισκιόπουλο το.

Από το ουσ. *κ α ν ί σ κ ι ο (ν)* και την κατάλ. *-πουλο*.

Μικρό κάνιστρο: *τα κανίσχια τα βαρέα, τὰ πέμπουσιν τες νύκτες, και τα κανισκιόπουλα, τὰ πέμπουν κάθ' ημέραν* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2706.

κανίσκος ο.

Η λ. σε επιγρ. και Γλωσσάρ. (L-S, λ. *κανίσκιον*).

Κάνιστρο: *να χωρίσει* (ενν. *ο Ααρών*) *από αυτό με την φούχτα-του από την σιμιδάλη του κανίσκου* Πεντ. Λευιτ. VI 8.

κανίσχι(ν) και **κανίσχιον** το, βλ. *κανίσκι(ν)*

καvλής ο.

Από το τουρκ. επίθ. kanli.

Φονιάς: *εβγαίνει ο κυρ-Μανόλης να ιδεί και...έρχεται μίαν πέτρα και τον κτυπά εις το κεφάλι... Ωσάν τον είδαν οι Τούρκοι ξεραχωμένον, είπαν...πως αυτός είναι κανλής* Συναδ., Χρον. 29.

κάννα η, Μαχ. 216[20].

Το αρχ. ουσ. *κάννα*. Η λ. και σήμ. στο κυπριακό ιδίωμ. (Σακ., Κυπρ. Β' 573). Για την ετυμ. βλ. Καλλέρ., Αθ. 55, 1951, 357, πβ. και Dieterich, BZ 10, 1901, 589. Βλ. και Kahane-Tietze, Lingua Franca, σ. 138.

Μέτρο ύψους ίσο με 8 σπιθαμές (Schilb., Byz. Metrol. 47-48 και Χατζ., Ξέν. στοιχ. 42): *ήτον ψηλότερη παρά τους τοίχους της Κερυνίας τρεις κάννες* αυτ. 486[6].

καννάβι το, Κορων., Μπούας 126.

Το μτγν. ουσ. *καννάβιον* (Sophocl.). Η λ. και σήμ.

α) Είδος φυτού: *γητεύουσιν ασθένειαν με λινάρι ή με καννάβι* Νομοκ. 388[6]· **β**) σχοινί κατασκευασμένο από τις ίνες του κανναβιού: *να φέρουσι έναν σχοινίν, έναν χοντρόν καννάβιν, να δέσωσι* Άσμα Μάλτ. 49.

κάνναβος ο.

Το μτγν. ουσ. *κάνναβος*.

Χοντρό σχοινί από καννάβι: *τον γέροντα* (παραλ. 1 στ.) *δεμένον με τον κάνναβον εις τον βασιλέα τον πάσι* Πτωχολ. Ρ 9.

κανναβοσησαμάτος, επίθ.

Από το ουσ. *καννάβι* και το επίθ. *σησαμάτος*.

(Ως ουσ.) ο πωλητής ψητών σπόρων από καννάβι ή σησάμι: *παστελοπούλης, καρυδάς, κανναβοσησαμάτος* Προδρ. IV 129i (χφ. g) (κριτ. υπ.).

κανναβούρι(ν) το· βλ. *καναβούρι(ν)* το.

καννίον το· *κ α ν ν ί ν,* Ερωτοπ. 349.

Από το ουσ. *κάννα* (η) και την κατάλ. *-ίον*. Η λ. στο Du Cange. Ο τ. *καννίν* στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ. 188), στην Άνδρο (Βογιατζ., Γλώσσα Άνδρ.) και στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *κανίν*).

Αγγείο με προχοή όπου τοποθετούνται αρώματα, μυροδοχείο: *ας υπάγει* (ενν. *η πόρνη*) *εις τον μυρεψόν ίνα αγοράση το μύρον...ήγουν καννίον μετά ροδοσταγματος και λαβούσα τούτο ας δράμει* Μυστ. 53[11].

κανόλου, επίρρ., Ασσίζ. 318[9-10].

Το *καν όλως* (βλ. *καν*) με επίδρ. του *καθόλου*.

(Με άρν.) διόλου: *Τοιούτα πράγματα απὲ τα ποία οι ἀνθρωποι ουδέν εντέχουνται να αγκαλέσουν εις την αυλὴν και αν αγκαλέσουν, ουδὲ κανόλου να τους ακρωθούν* αυτ. 284[19].

κανονάρχης ο, Βακτ. αρχιερ. 159, 184.

Από το ουσ. *κανών* και το *άρχω*. Η λ. τον 5. αι. (Steph., Θησ.) και σήμ.

α) Βοηθός που υπαγορεύει μελωδικά την αρχή του κανόνα στον ψάλτη (Βαγιακ., Αθ. 63, 1959, 234): *Περί αναγνωστών και κανοναρχών* Βακτ. αρχιερ. 137· **β**) (μεταφ.) ο σύμβουλος, ο βοηθός: *έχεις-με... και κανονάρχην συν αυτοίς και χωρικόν νοτάρην* Προδρ. I 99.

κανονάρχος ο, Προδρ. III 59 (χφ. V) (κριτ. υπ.), 60 (χφ. CSA) (κριτ. υπ.)· *κ α λ ο ν ά ρ χ ο ς,* Προδρ. III 59 (χφ. g) (κριτ. υπ.).

Από το ουσ. *κανών* και το *άρχω*. Ο τ. *καλονάρχος* με ανομοίωση (Χατζιδ., Αθ. 38, 1926, 24). Η λ. και σήμ.

Βοηθός που υπαγορεύει μελωδικά την αρχή του κανόνα στον ψάλτη (Βαγιακ., Αθ. 63, 1959, 234): *Εκάλεσεν... διακόνους και ιερείς, ψάλτας και καλονάρχους* Διγ. Ο 3000.

κανοναρχώ, Ιστ. πατρ. 178[8]· *κ α λ α ν α ρ χ ώ*.

Από το ουσ. *κανονάρχης*. Ο τ. *καλαναρχώ* από παρετυμ. προς το *καλά* (Βλ. Χατζιδ., Αθ. 38, 1926, 23). Ο τ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *κανοναρχώ*). Η λ. και σήμ.

α) Κάνω τον κανονάρχη, διαβάζω, υπαγορεύω μελωδικά στον ψάλτη: *Ψάλλουν παπάδες, ιερείς, διάκοι κανοναρχούσι* Αλφ. 15[45]· *σώνει-μου να διαβάζω καλά και να καλαναρχώ και να γράφω* Σοφιαν., Γραμμ. 85· *ολονένα αποκάτου εις τον άμβωνα έστεκεν διά να μην ψάλλει και καλαναρχίσει. Διότι ήτον ολίγος εις τα γράμματα* Συναδ., Χρον. 71· **β**) (μεταφ.) υποβάλλω, υπαγορεύω σε κάπ. ενέργειες ή τρόπο συμπεριφοράς: *Καλαναρχά η πολιτική και η μάννα-της τα ψάλλει και πολεμά τον πελελόν στα δίκτυα να τον βάλει* Σαχλ. Ν 365.

κανόνεγος ο, βλ. *κανόνικος*.

κανόνι το, (I), Αχέλ. 699, Σουμμ., Ρεμπελ. 180, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 9, Τζάνε, Κρ. πόλ. 150[9], 190[13], 264[15], 273[6], 282[21], 301[16], 326[13], 358[13], 375[28], 384[24], 422[9], 457[1], 467[3], 473[4], 519[8], 522[13], 560[3].

Το ιταλ. cannone. Η λ. και σήμ.

Πυροβόλο όπλο: *Ο Αρμιράντες, ποὺ 'τονε καράβι δοξασμένο και με κανόνια περισσά ήτουν αρματωμένο* Τζάνε, Κρ. πόλ. 523[26]· *Τεχνίτες ευρεθήκανε κ' εκάνα τα κανόνια* Τζάνε, Κρ. πόλ. 466[25].

κανόνι το, (II).

Το μτγν. ουσ. *κανόνιον* (υποκορ. του ουσ. *κανών*). Η λ. και σήμ.

1) Ειδικό όργανο που χρησιμοποιείται από τους τεχνίτες για την εύθυνση των επιφανειών, υπόδειγμα: *και ούτως οι τεχνίται κρατούν κατ' εκείνου του κανονίου την ισότητα* Βακτ. αρχιερ. 215. **2**) Πιθ. «νανούδι» (για τη σημασ. της λ. βλ. Κουκ., ΒΒΠ Β² 68): *ωραίον κρεβάτιν στέκει· οι ρίζες ήσαν σμαραγδοί και τα κανόνια κρύα και τα ποδάρια ολόχρυσα* Διγ. (Trapp) Esc. 1667.

κανονιά η, Αχέλ. 1064, 1181, Τζάνε, Κρ. πόλ. 315[11], 327[9], 375[11].

Από το ουσ. *κανόνι*. Η λ. και σήμ.

Βολή με κανόνι: *να βλέπουσι τα τούρκικα και κανονιές να σύρου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 506[10].

κανονίζω, Ασσίζ. 93[16], Γράμματα Μετεώρ. 94[38], Βακτ. αρχιερ. 167, Νομοκ. 389[11].

Η λ. στον Αριστ. και σήμ.

Α΄ Ενεργ. **1**) Υπάγω κάπ. σε κανόνα· εκπαιδεύω: *Πώς χρη κανονίζειν τους ιέρακας* Ιερακοσ. 354[31]. **2**) Εφαρμόζω «γραμματικό» κανόνα: *θέλει μάθει να κλίνει τα μέρη του λόγου και θέλει ξεύρει να κανονίζει και να τεχνολογά και τ' άλλα ωσάν είναι γραμμένα* Σοφιαν., Γραμμ. 84. **3**) Ρυθμίζω (εκκλησιαστικώς): *Ίνα μη τρικυμίζωνται οι ημέτεροι λογισμοί..., εκανόνισεν η αγία του Θεού εκκλησία μετά επιτιμίων μεγάλων περί τούτο* Μάρκ., Βουλκ. 340[16-17]. **4**) Επιβάλλω σε κάπ. «κανόνα μετανοίας»: *θέλει απιλογιασθεί και κανονισθεί ν' απέχει από την άχραντον μετάληψιν* Χριστ. διδασκ. 495. **5**) Ανακηρύσσω κάπ. άγιο: *έσμιξέν-τους η εκκλησία με τους μάρτυρες και εκανονίσαν-τους* Μαχ. 638[14]. **Β΄**) (Μέσ.) (γραμματικώς προκ. για μέρη του λόγου) ρυθμίζομαι: *κανονίζονται δέ* (ενν. *τα ρήματα*) *χρονικώς τούτου του τρόπου* Σοφιαν., Γραμμ. 48.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επίθ.=**1**) Καθαγιασμένος: *κανείς άνθρωπος κοσμικός, ιδιώτης ουδέν ημπορεί πράγμαν αγιασμένον ή κανονισμένον να το δώσει ετέρου ανθρώπου* Ασσίζ. 155[16]. **2**) (Προκ. για άνθρωπο) μοναχός (Βλ. Χατζ., Ξέν. στοιχ. 110): *Περί τους ανθρώπους τους κανονισμένους, λεγομένους τερελετζιούν* Ασσίζ. 12[11].

κανόνικας ο, βλ. *κανόνικος*.

κανόνικος ο, Χρον. Μορ. Ρ 1955, 1959· *κ α ν ό ν ε γ ο ς,* Μορεζίν., Λόγ. 469· *κ α ν ό ν ι κ α ς,* Σφρ., Χρον. μ. 30[9].

Από το λατ. canonicus‹*κανονικός*. Η λ. και σήμ.

Ιερωμένος, κληρικός: *ήν και ο ποτέ μέν εν τη Πάτρα κανόνικος Μάρκος* Σφρ., Χρον. μ. 56[18].

κανονικός, επίθ., Διάτ. Κυπρ. 507[9].

Το μτγν. επίθ. *κανονικός*. Η λ. και σήμ.

1) Που είναι κατά τους ιερούς κανόνες, σύμφωνα με τους κανόνες της εκκλησίας, ο αναφερόμενος στους κανόνες της εκκλησίας: *ειδώς ο πατήρ ότι το ιδίως πολιτεύεσθαι και φροντίζειν έκαστος...διαιρέσεως και ερισμού παραίτιος, εβουλήθη ουν τους υπ' αυτού εν κοινοβιακῷ τύπῳ και κανόνι συνάψαι... Εξέθετο ουν κανονικόν τύπον* Βίος οσ. Αθαν. 251· *Οι ρηθέντες δέ υπήκοοι τον αυτόν ως μητροπολίτην αυτών κανονικήν υπακοήν υποσχεθήναι* Διάτ. Κυπρ. 502[10]. **2**) (Ως ουσ.) ιερωμένος: *τους κανονικούς Γραίκους της Κύπρου εκλεκτούς ή τους μέλλοντας ψηφισθήναι εις επισκόπους* Διάτ. Κυπρ. 512[3].

Το ουδ. ως ουσ.=τακτή χρηματική εισφορά προς τους αρχιερείς: (Πβ. και Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *κανονικόν*) *έκραξε τους αρχιερείς και τους έδωκε τα εισοδήματά-τους, ήγουν τα κανονικά των εκκλησιών-τους* Δωρ. Μον. XXVI.

κανονικώς, επίρρ., Διάτ. Κυπρ. 502[2], 506[9].

Από το επίθ. *κανονικός*. Η λ. και σήμ.

α) Σύμφωνα με τους εκκλησιαστικούς κανόνες: *φοβούμενος τον Θεόν και τους αυτού θείους νόμους κανονικώς εκ της μητρός ημών εκκλησίας την ιερωσύνην λαβών* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 49[27]· **β**) σύμφωνα με τις νομικές διατάξεις, με το σωστό τρόπο: *Προβάλλομαι κάγώ η δείνα επάνω εις τον όρκον-μου· έτι ότι υπάρχω κάγώ η δείνα..έτι ότι και ορμάστην με τον κυρ-δείνα νομίμως και κανονικώς* Ελλην. νόμ. 547[20].

κανόνισις η.

Από το *κανονίζω*.

Η υπαγωγή κάπ. σε «κανόνα μετανοίας», η επιβολή ποινής σε κάπ. για εξιλασμό: *εσήκωσεν τα χέρια-του* (ενν. *ο Αβραάμ*) *και τον Θεόν δοξάζει και πλέον διά κανόνισιν τον Λωτ ουδέν κοπιάζει* Χούμνου, Κοσμογ. 1194.

κανούνιν το, Μαχ. 82[21].

Το αρχ. ουσ. *κανούν* (L-S, λ. *κάνεον*).

Σιδερένιο «καλάθι» που χρησιμοποιείται ως θερμάστρα, μαγκάλι: *Τότε όρισεν ο 'πίσκοπος και εφέραν το μέγαν κανούνιν το ρηγάτικον, το τετρακάντουνον και εγέμωσάν-το κάρβουνα* αυτ. 68[10].

κανούτιν το, βλ. *χανούτιν*.

κανταρέλ(λ)α η· *κ α ν τ ε ρ έ δ α* η, Ιστ. Βλαχ. 1673.

Πιθ. το βενετ. cantarèla ή το ιταλ. canterella (και cantarella).

Τμήμα ιπποσκευής καβαλάρη?: *σέλες πολυτίμητες μαζί και κανταρέλλες* αυτ. 2797· *σαλιβάρια, σπαθία, καντερέδες και άλλα πράγματα φθαρτά και τες χρυσές τες σέλες* αυτ. 1673.

καντάρι το, Σπανός (Eideneier) Α 184, 185, 186, 195, Βουστρ. 456, Πεντ. Έξ. XXV 39, XXXVII 24.

Το ιταλ. cantaro ή το τουρκ. kantar (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

Μονάδα βάρους (Schilb., Byz. Metrol. 179): *ήτον τα εκατό καντάρια το ασήμι να χύσουν τα ογδιά του άγιου* Πεντ. Έξ. XXXVIII 27· *δώδεκα μόδια βουρλοκάρβουνον... και σπανών τα αποκτενίδια των γενείων αυτών καντάρια εκατόν* Σπανός (Eideneier) Α 188.

κάνταρο το.

Το ιταλ. cantaro. Βλ. *καντάρι*.

Καντάρι: *εβάσταν παξιμάδι πέντε χιλιάδες κάνταρα και μετά τούτ' αμάδι καμπόσα βόλια* Αχέλ. 2261.

κάντε, σύνδ., Ασσίζ. 347[19] (έκδ. *κ ά τ ε·* διορθώσ.), Ιστ. Βλαχ. 67, Χριστ. διδασκ. 42.

Από τη συνεκφορά *καν τε*. Η έκφρ. *κάντε...ή* (=είτε...είτε) σε έγγρ. του 13. αι. (Act. Xér. 9B 76).

1) (Έκφρ.) *κάντε...κάντε, καν...κάντε, κάντε...και*=είτε...είτε: *Είτι και αν έχουν..., κάντε του ανθρώπου, κάντε της γυναίκας,...εντέχεται όλον να ένι του αυθέντη με δίκαιον* Ασσίζ. 114[7,8]· *κάντε ζούσι, κάντε αποθαίνουσι, να είναι εις δόξαν εδικήν-σου* Χριστ. διδασκ. 440· *Περί εκείνου οπού ταπεινώσει παρθένον, ήγουν να την ξιπαρθενέψει, κάντε με το θέλημαν αυτής, κάντε δυναστικού τρόπου* Ασσίζ. 96[27]· *Μην θελήσετ', αδελφοί-μου, υπηρέτην καλογράν· του διαβόλου είν' παγίδα, καν είν' νέα, κάντε γρα* Αλφ. 19[24]· *απού πάσα πράγ-*

μαν το να αγοράσουν απὲ το φοὺντικαν...κὰντε ρούχα και πάσα ἀλλον πρὰγμαν, κελεὺει το δὶκαιον ὸτι να δὼσουν διὰ τὲλος το δὲκατον Ασσίζ. 243[12]. **2**) (Ἐκφρ.) *κὰντε αν*=ακόμη και αν: *τεὶντα ένι κρατοὺμενοι* (ενν. *οι συγγενείς*) *μετὰ ταὺτα να ποιὴσου διὰ εκεὶνον τον τεθνεὼταν, κὰντε* (ἐκδ. *κὰτε*· διορθὼσ.) *αν ουδὲν χρῄζουν τα πρὰγματα του τεθνεὼτος ὸσα μὲλλει να δὼσουν* Ασσίζ. 263[5].

καντερέδα η, βλ. *κανταρέλλα*.

καντεύω, βλ. *ικαντεύω*.

καντζιλέρης ο, βλ. *καντζιλιέρης*.

καντζιλιέρης ο, Βουστρ. 437, 475, 479, 516, Τζάνε, Κρ. πόλ. 194[12]· *κ α ν τ ζ ι λ έ ρ η ς,* Αρσ., Κόπ. διατρ. [7], Σταυριν. 737.

Από το ιταλ. cancelliere (Τριαντ., Ἀπ. Α′ 340. Πβ. και Dawkins [Μαχ. Β′ 248]). Λ. *καντζιλέριος* το 12. αι. (Sophocl.).

Γραμματικός· *μέγας καντζιλιέρης*=αρχιγραμματικός: *τη κθ′ μηνὸς Αυγοὺστου ευρέθην ὲμπροσθεν του κουβερνοὺρη ἐνας γραμματικὸς-του, (ο) Τζουὰν Σιλερὶου, ὸπου ὴτον μαθητὴς του Νικολὸς τε Ναοὺ, νοτὰριος τὸν ὲφερεν ο ρε Πιὲρ μετὰ-του και εποὶκεν-τον λιζὶον-του και εποὶκεν-τον καντζιλιὲρην μὲγαν του συγκρὶτου* Μαχ. 296[26].

καντήλα η, βλ. *κανδήλα*.

καντηλέρι το, Ιατροσ. κὼδ. χα′, Διὴγ. ωραιότ. 683.

Το βενετ. candelier. Λ. *καντηλιὲρι* σε έγγρ. του 17. αι. (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 78, 80). Λ. *καdηλλιὲρης* και σὴμ. στο κρητ. ιδὶωμ. (Παγκ., Ιδὶωμ. Κρ. Β′).

Λυχνία: *Δὺο καντηλὲρια πρὸντζινα της τραπὲζης* Βεν. κεὶμ. 3.

καντήλι το, βλ. *κανδήλι(ον)*.

κάντιο(ν) το, Ασσίζ. 240[5], 491[6], Αγν., Ποιὴμ. Α′ 75· *κ α ν τ ί ο ν,* Ορνεοσ. 580[23].

Το ιταλ. candi‹αραβ. quandî (Ανδρ., Λεξ., λ. *κάντιο*). Η λ. και σὴμ.

Κρυσταλλοποιημένη ζάχαρη: *βάλε καντίον, κομμάτια δὺο* Ορνεοσ. 579[26]· *χείλη-μου κατακὸκκινα,... με κὰντιο και με ζὰχαρη είστενε καμωμὲνα* Ευγὲν. 726.

κάντις, αντων., βλ. *κάτις*.

καντιτά η.

Το ιταλ. ουσ. quantità.

Ποσότητα: *πολλοί...εβὰλαν τα χὲρια-τους και πασαείς επίασεν αππὸθεν του φὰνη και επὴραν-του μὶαν μεγὰλην καντιτὰν· και ὸ,τι του πὴραν δεν του εφὰνην τὶποτες* Μαχ. 82[29].

Καντόνι το, (Ι).—Βλ. και *καντόνι* (ΙΙ).

Από το βενετ. canton ή το ιταλ. cantone. Η λ. και σὴμ.

Ονομασία περιοχής, συνοικίας (Πβ. Μενάρδ., ΕΕΒΣ 7, 1930, 248): *...μπορεί να μας νικὴσει ὸχι απομὲσα του γιαλοὺ, αμμ' αποὺ το Καντὸνι, τ' αγὶου Πνευμὰτου το τειχιὸ, οποὺ 'τον το ροκιὸνι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 475[15].

καντόνι το, (ΙΙ), Πορτολ. 153[6], 154[9]· *κ ά ν τ ο ὺ ν ι,* Βεν. 26, 55, Φαλλίδ. 44, Διακρούσ. 82[10], Τζάνε, Κρ. πόλ. 468[11], 517[1].

Από το βενετ. canton ή το ιταλ. cantone. Η λ. και σήμ.

1) Γωνία κτιρίου, κάστρου· κόχη: *έκαμον τοὺτο το φορτὶ εὺμορφον και μεγὰλον* (παραλ. 1 στ.). *Λουμπὰρδες στα καντοὺνια-του βὰνει γὺρου τριγὺρου* Τζάνε, Κρ. πόλ. 453[9]. **2**) Γωνιά του δρόμου, δρόμος: *Είδα πως στα καντοὺνια-σου* (ενν. *η Βενετία*) *αποθαίναν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 139[21]· *Την χὼραν όλη επιὰσασι κ' εις τα καντοὺνια τρὲχα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 203[11].

καντούνι το, βλ. *καντόνι* ΙΙ.

κανύζω, Απόκοπ. 194.

Από το *καμμὺω* (πβ. Αλεξίου [Απόκοπ. 241]).

Κλείνω το μάτι: *ἀλλον δεν ἐναι η ἐγνοια-της είμη ν' αναντρανὶζει τον ἀνδρα εις το πρὸσωπον, συχνὰ να τον κανὺζει πὼς να τον βὰλει εις ὸρεξιν* Βεντράμ., Γυν. 186.

κάνω, βλ. *κάμνω*.

κανών ο, Φυσιολ. (Zur.) XLIII 3[10], Σφρ., Χρον. μ. 32[23], Μάρκ., Βουλκ. 339[8], Καρτάν., Διαθ. 237 λγ′, λε′, Βίος αγ. Νικ. 134, Ιστ. Βλαχ. 2696, Θυσ.[2] 639, Βακτ. αρχιερ. 131, 165, Φορτουν. (Vinc.) Δ′ 22.

Το αρχ. ουσ. *κανών*. Η λ. και σήμ.

1α) Σύστημα τροπαρίων που περιλαμβάνει εννέα ωδές (Βλ. Παπαδ. Α., Αθ. 40, 1928, 63): *είχεν κανόνας και ειρμούς, ευχές, ωδές, τροπάρια* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 676· *Διαβάζουσι και λειτουργού, λέσιν σεισμού κανόνας* Διὴγ. ωραιότ. 223· **β**) ὺμνος, ψαλμός: *μοσχὰριον ελὰφης ελθὸν ομοὺ μετὰ των χριστιανὼν...εστρὶμωνε διὰ να ακοὺει τας φωνὰς των κανὸνων οποὺ ὲψαλλαν οι ιερείς* Κλὴμ. λαϊκ. Β′ 51· *ψὰλλε τον κανὸνα-σου, ως είωθας, ευθὲως* (παραλ. 3 στ.), *λὲγε και το κοντὰκιον* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1612. **2**) Διάταξη· ειδικές ρυθμιστικές διατάξεις (στην εκκλησία), το «τυπικό» στις μονές (Βλ. Βαγιακ., Αθ. 71, 1970, 462), δόγμα: *το οποίον ἀνωθεν μοναστὴριον είναι με τον ίδιον κανὸνα και τὰξιν και με επὶσκεψιν ακριβεστὰτην κυβερνημὲνον* Ιερόθ. Αββ. 334· *πληρὼσαι την τελείαν ιερολογίαν μετ' εμού, καθὼς ορὶζουν οι θείοι κανὸνες* Ελλην. νόμ. 516[29]. **3**) Εκκλησιαστική ποινή για μετάνοια, τιμωρία, επιτίμιο: *Περὶ μοιχείας και του κανὸνος αυτὴς* Βακτ. αρχιερ. 170· *ο γαρ φονεὺσας κανὸνα ὲχει και νὸμον* Ναθαναὴλ Μπέρτου, Ομιλίαι VII 8· *να κρὰζεις τον πνευματικὸν να σε εξαγορεὺει, να παίρνεις τον κανὸνα-σου και να σε περισσεὺει* Ιστ. Βλαχ. 2010. **4**) Υπόδειγμα ορθότητας: *ο Εφὲσου Μὰρκος...εν τοις...ὸροις των αγίων συνὸδων κανὼν και στὰθμη απαρὲκβατος* Δούκ. 267[18]· *πενθὴσατε...οι αρχιερείς τον κανὸνα της ιεροσὺνης* Χίκα, Μονωδ. 154. **Εκφρ. α**) *ἀνθρωπος του κανὸνος*=μοναχός (Βλ. Χατζ., Ξέν. στοιχ., σ. 110, λ. *τερελετζιοὺν*): *Περὶ του ανθρὼπου του κανὸνος ον λὲγεται εντερελετζιοὺν* Ασσίζ. 107[29]· **β**) *μὰστορος του κανὸνος*=μοναχός, ηγούμενος: *εὰν ένι ὸτι ο μὲγας-τους μὰστορος να θελὴσει να πει ὸτι εκείνην την ημὲραν τὴν επὴρεν ο αδελφὸς-τους* (ενν. *των κανονισμὲνων ανθρὼπων*) *ὴ* (ενν. *να θελὴσει να πει ο μὲγας μὰστορος*) *διὰ το ουδὲν την επὴρεν ποτὲ με τον ορισμὸν-του, εγὼ, οποὺ ὴμουν μὲγας μὰστορος, ὲρισὰ-τον να μηδὲν υπὰγει..., ουδὲν πρὲπει ν' αξιὰζει εις τον μὰστορον του κανὸνος,...διὰ τοὺτο βλὲπεται ο μὲγας μὰστορος να ορδινιὰσει τοιοὺταν αδελφὸν* Ασσίζ. 94[7].

κάουζα η.

Το λατ. causa.

Υπόθεση: *Έδωκα του μισέρ Ανδρέα...διά την κάουζαν του μισέρ Λεωνή δουκάτα 9* Σεβήρ., Σημειώμ. 40.

κάουτος ο.

Το ιταλ. cauto.

Σίγουρος, ασφαλής: *για να στέκω κάουτος* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 378.

κάπα η, Σπανός (Eideneier) Α 520, 522, Πουλολ. (Τσαβαρή) 625, Χρησμ. IX 8, Χρησμ. (Βέης) 14^{8}, 14^{14}, Μαχ. 674^{30}.

Το λατ. cappa. Η λ. και σήμ.

Φαρδύ, χοντρό πανωφόρι: *κάπα-μου, όνταν σ' έθεκεν η Βλάχα να σε 'φάνει* Προδρ. IV 259: *εβγήκεν ο πρώτος κατακόκκινος· όλος σαν κάπα μαλλιαρή και έκραξεν το όνομά-του Εσαύ* Πεντ. Γέν. XXV 25.

καπακιστά, επίρρ.

Από το *καπακίζω* (Βλ. Δημητράκ., λ. *καπακίζω*).

Συλλαβιστά: *την εμιλιά οπού μιλώ, καπακιστά τη βγάνω* Κατζ. Α' 259.

καπάνι το.

Το τουρκ. kapan. Η λ. και σήμ.

Αγορά: *δεν έκαμεν έξι μήνες, αφόντις έφυγεν και η γυναίκα-του έκοψεν καπάνι τον μαθητήν-του και τον επήρεν άνδρα* Συναδ., Χρον. 66.

καπάς ο.

Το γαλλ. ουσ. cape (βλ. Χατζ., Ξέν. στοιχ. 75).

Χονδρό πανωφόρι: *εις τα χωριά γυρίζουσιν ντυμένοι τους καπάδες* Θρ. Κύπρ. Μ 419.

καπάσι(ον) το, Κρασοπ. 104, Πουλολ. (Τσαβαρή) 133 (κριτ. υπ.), 158 (κριτ. υπ.), 283 (κριτ. υπ.), 636 (κριτ. υπ.), Πουλολ. (Τσαβαρή) ΑΖ 96, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 512, Βησσ., Επιστ. 26^{1}, Ριμ. Βελ. 41, Βακτ. αρχιερ. 183.

Πιθ. υποκορ. του ουσ. *καπάς* ή του ουσ. *κάπασον* (Η λ. σήμ. σε ιδιώμ., βλ. Κουκ., ΒΒΠ Δ' 276), βλ. και Du Cange, λ. *καπάσιον*.

Κάλυμμα κεφαλής αξιωματούχων και ιερωμένων: *εβγάνει* (ενν. *ο Μιχαήλ*) *το καπάσι-του από την κεφαλήν-του* Σταυριν. 951· *Ω δέσποτ' αγιότατε, τίμιε πατριάρχα* (παραλ. 6 στ.), *αρχιερέων πρώτιστος εσύ πάντα να είσαι, νά 'χεις και σάκκον θαυμαστόν και μήτραν μετά λίθους και μέγα το καπάσιον μετά πολλούς μαργάρους* Αρσ. Κόπ. διατρ. [579].

καπάτος ο, Χρησμ. (Βέης) 14^{24}.

Από το ουσ. *κάπα* και την κατάλ. -άτος. Η λ. στο Meursius.

Που είναι ντυμένος με κάπα: *να τον ενδύσουν κάπαν. Και να δείτε τους καπάτους πως τραβούσιν τα μαλλιά-τους* Χρησμ. IX 9.

καπελ(λ)—, βλ. *καππελλ—*.

καπεταναίος ο και **καπετάνης** ο, βλ. *καπετάνιος*.

καπετάνια η, Τζάνε, Κρ. πόλ. 242^{6}.

Το βενετ. ουσ. capitania.

Το πλοίο όπου είναι η έδρα του αρχηγού του στόλου, ναυαρχίδα: *Στην καπετάνια εμπήκανε πρώτας και την εγδύσαν κ' εκάμανε πολλές χαρές το πως την ενικήσαν* αυτ. 461^{25}.

καπετανίκι(ν) το, Μαχ. 102^{36}, 674^{11-2}, Βουστρ. 503.

Από το ουσ. *καπετάνιος* και την κατάλ. *-ίκι*.

1) Η εδαφική περιοχή στην οποία απλώνεται η εξουσία ενός αρχηγού πολέμου: *ένας Αρμένης καβαλάρης έπαιρνεν την γεναίκα-ντου να πάγει εις την Πάφον και εις το καπετανίκιν της Λεύκας εδυναστέψαν την γυναίκα-ντου* Μαχ. 672^{26}. **2)** Το πλοίο όπου είναι η έδρα του καπετάνιου, ναυαρχίδα: *Το πρώτον καπετανίκιν, το κάτεργον του ρηγός* Μαχ. 168^{36}.

καπετάνιος ο, η, Χρον. Μορ. Η 2211, Χρον. Μορ. Ρ 236, 1362, Χρον. Τόκκων 159, 1322, 1590, 3878, Βεν. 75, Μαχ. 170^{36}, 274^{2}, 576^{7}, Σφρ., Χρον. μ. 64^{7}, 132^{37}, 140^{26}, Σκλάβ. 101, Κορων., Μπούας 9, 55, 60, 87, 88, Δεφ., Λόγ. 247, Κώδ. Χρονογρ. 61, Χρον. σουλτ. 61^{34}, 64^{3}, 84^{9}, Ιστ. πολιτ. 55^{17}, Σουμμ., Ρεμπελ. 167, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 720, Τζάνε, Κρ. πόλ. 250^{13}, κ.π.α.· *καπεταναίος*, Τζάνε, Κρ. πόλ. 353^{5}· *καπετάνης*, Βεν. (Λάμπρ.) 74, Μαχ. 560^{22}· *καπετάνος*, Χρον. Μορ. Η 236, 1362, Πανάρ. 74^{31}, Χρον. Τόκκων 807, 1072, Μαχ. 8^{29}, 52^{6}, 110^{28}, 190^{24}, 338^{16}, 422^{4}, 514^{27}, 672^{17}, Σφρ., Χρον. μ. 44^{27}, 128^{19}, 130^{6}, Βουστρ. 444, 477, 488, Έκθ. χρον. 69^{29}, Θρ. Κύπρ. Κ 819, Σταυριν. 283, 839, Ιστ. Βλαχ. 1140, Λεηλ. Παροικ. 63, κ.π.α.· *καπιτάνεος*· *καπιτάνης*, Μαχ. 474^{28}· *καπιτάνιος*, Κορων., Μπούας 26, Ψευδο-Σφρ. 338^{20-21}· *καπιτάνος*, Μαχ. 100^{11}, 146^{7}, 156^{32}, 174^{27}, 180^{11}, 302^{33}, 338^{13}, 340^{11}, 340^{35}, 422^{25}, 616^{15}, Δούκ. 407^{15}, Παλαμήδ., Βοηθ. 664· πληθ. *καπεταναίοι*, Κώδ. Χρονογρ. 54^{19}, Χρον. σουλτ. 85^{22}, 90^{1}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 423^{19}, 503^{12}· *καπιταναίοι*, Τζάνε, Κρ. πόλ. 136^{14}.

Το βενετ. capetanio (Ανδρ., Λεξ.). Ο τ. *καπιτάνος* από το ιταλ. capitano. Η λ. και σήμ.

1α) Αρχηγός, ο επικεφαλής: *Ο ρήγας...όρισεν όσοι σκλάβοι ευρίσκου(ν)ται να 'δηγηθούν ‹να είναι› του σουλτάνου,..να συμπιαστούν έμπροσθεν ενού καπετάνου τόν ορδινιάσεν ο ρήγας* Μαχ. 164^{1}· *είπαν: «η Κουταγιώταινα... ας έναι η καπετάνιος-μας εδά εις τούτην την ώραν»* Σαχλ., Αφήγ. 759· *αλλ' όμως ουκ εγίνωσκε...ποίος να ένι αρχηγός, να ένι καπιτάνος* Γεωργηλ., Βελ. 135· **β)** αρχηγός, διοικητής περιοχής: *ήτον καπετάνος της Αμμοχούστου* Βουστρ. 475· **γ)** αρχηγός στρατού ξηράς, στρατηγός, αρχιστράτηγος: *καπετάνος και οδηγός απάνω εις τα φουσσάτα* Χρον. Μορ. Η 267· *Τον καπετάνιον έπιασε, λέγω τον τζενεράλε* Κορων., Μπούας 138· **δ)** αρχηγός στόλου, ναύαρχος: *έπαρχον πάσης Χερρονήσου κατέστησε και καπιτάνεον στόλου* Δούκ. 403^{32}· *εποίησεν αυτόν καπετάνον πάσης θαλάσσης* Έκθ. χρον. 78^{5}. **2)** Που έχει ηγετική θέση σε μια στρατιωτική ομάδα: *να συμμαζωχθούν με τάξιν ο πασαένα εις τον καπετάνιον-του και ο κάθε καπετάνιος να συντρέχει με όλην την συντροφίαν να βρίσκει τον κουβερναδόρον του νησιού* Σουμμ., Ρεμπελ. 158. **3)** Αξιωματούχος, βαθμοφόρος: *καπεταναίοι, δούκηδες κι' αφέντες σενατόροι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 518^{18}.

καπετάνος ο, βλ. *καπετάνιος*.

καπετάν-πασάς ο, Φορτουν. (Vinc.) Δ' 276, Λεηλ. Παροικ. 14, 505, Τζάνε, Κρ. πόλ. 327^{5}, 363^{4}, Διακρούσ. 75^{1}.

Από τα ουσ. *καπετάνιος* και *πασάς*.

Αρχηγός του τουρκικού στόλου: *ευθύς τον καπετάν-πασά θωρούσι και ήρχετο μέσα με όλη την αρμάδα* Λεηλ. Παροικ. 306.

καπηλείο(ν) το, Δούκ. 317^{17}, Κορων., Μπούας 8, Βακτ. αρχιερ. 181· *κ α π η λ ε ι ό,* Σπαν. Α 656· *κ α π ε λ ε ι ό.*

Το αρχ. ουσ. *καπηλείον*. Η λ. και σήμ.

Οινοπωλείο, ταβέρνα: *Περί καπηλείου, ότι κληρικός μέσα εις αυτό δεν τρώγει, ουδέ πίνει, ουδέ κρασοπούλος γίνεται* Βακτ. αρχιερ. 162· *Μα φαίνεταί-μου είναι καλόν στο καπελειό να μπούμε, οπού πρωτόβρει θέλομε λίγον ν' αναπαυτούμε* Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [105].

καπηλειατικόν το.

Από το ουσ. *καπηλείον* και την κατάλ. *-τικός*. Η λ. στο Du Cange.

Φόρος που επιβάλλεται στον ιδιοκτήτη καπηλείου: *...αλλά δη...καπηλειατικού...ή ετέρου τινός κεφαλαίου...διατηρώνται...ανενόχλητοι* (ενν. οι *Μονεμβασιώτες*) *και αδιάσειστοι παντελώς* Ψευδο-Σφρ. 540^{26}.

καπήλισσα η, Πουλολ. Αθ. 230, Πουλολ. (Τσαβαρή) 284.

Το μτγν. ουσ. *καπήλισσα*. Η λ. και σήμ.

Η γυναίκα που διευθύνει ή εργάζεται σε καπηλειό: *οκάποιας κακορίζικης καπήλισσας κοπέλιν* Πουλολ. (Τσαβαρή) 306.

κάπηλος ο, Προδρ. Ι 107.

Το αρχ. ουσ. *κάπηλος*. Η λ. και σήμ.

Ο διευθύνων καπηλειο, ταβερνιάρης: *Περί μαγείρων και καπήλων* Βακτ. αρχιερ. 171.

καπικάνος ο, βλ. *καπουκάνος*.

καπικής ο, βλ. *καπιτζής*.

καπικλάριος ο.

Από το λατ. clavicularius (Βλ. Κουκ., ΒΒΠ Γ' 239 και Τσολάκη [Γλυκά, Στ. σ. 31]). Η λ. στο Du Cange.

Δεσμοφύλακας: *Εις φυλακήν αποκλεισθείς, εις σίδηρα βαρέα, εις χέρια εγκρούσεις στοματά, μωρού καπικλαρίου!* Γλυκά, Στ. 249.

καπίρω, Φορτουν. (Vinc.) Α' 182.

Το ιταλ. capire.

Καταλαβαίνω, εννοώ: *Δε μου γροικάς; Καπίρισε τούτο αποὺ αναρωτώ-σου* αυτ. Ε' 233.

καπίστρι(ον) το, Χρον. Μορ. Η 3351.

Από το λατ. capistrum. Η λ. τον 5. αι. (L-S) και σήμ.

Χαλινός: *έδεσε τον λαιμόν-του με το καπίστριον του αλόγου* Δωρ. Μον. XXXVI.

καπιτάνεος, καπιτάνης και **καπιτάν(ι)ος** ο, βλ. *καπετάνιος*.

καπιτάρω.

Το λατ. capitare.

Φτάνω: *Ξεύρεις καλά, κυρ-Χάροντα, πού πας να καπιτάρεις;* Αλφ. 10^{53}.

καπιτζής ο, Rechenb. (Vog.) 30^{1}, Ιστ. Βλαχ. 1191, Συναδ., Χρον. 36, 37· *κ α π ι κ ή ς,* Χρον. Σουλτ. $27^{28,32,35}$.

Το τουρκ. kapici. Η λ. στο Du Cange, Appendix, λ. *καπίτζηδες*.

Πορτιέρης της οθωμανικής αυλής, φρουρός: *Εξ αυτούς δε τους γιανιτσάρους έως ογδόντα εισίν καπιτζήδες, ήγουν πορτάροι της αυθεντικής πόρτας* Τάξ. πόρτ. 15.

καπίτολον το, Τζάνε, Κρ. πόλ. 174^{18}, 221^{21}, 235^{22}, 565^{4}· *κ α π ί τ ο υ λ ο ν,* Αλ. Κύπρ. 1179, 1197, 1717, 1725, Διακρούσ. 92^{9}.

Το λατ. capitulum.

Συμφωνητικό, πρωτόκολλο ειρήνης, παράδοσης, ανακωχής: *με τους αφεντάδες εκάμασι* (ενν. *οι πασιάδες*) *καπίτουλα νά 'ναι βεβαιωμένοι, πιστοί τε και αληθινοί* Διακρούσ. 92^{25}· *Έγραψαν τα καπίτολα σ' όλους φχαριστημένα, ρωμαίικα και τούρκικα νάναι βεβαιωμένα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 175^{7}.

καπιτουλάρι(ν) το, Σαχλ., Αφήγ. 353.

Από το ουσ. *καπίτουλον* και την κατάλ. *-άρι*.

Έγγραφο, δημόσιο κατάστιχο: *το καπιτουλάριν-μου γράφει-το και χωρήσει* αυτ. 323.

καπίτουλον το, βλ. *καπίτολον*.

καπιτρούλιον το.

Πιθ. το ουσ. *καπικλάριος* (λατ. *clavicularius* (Βλ. Krawczynski [Πουλολ. 64]) ή από τα ουσ. caput και trullus (Τσαβαρή [Πουλολ. σ. 293]).

Αυτός που κοιτάζει γύρο-γύρο από ψηλά: *Ως καπιτρούλιον σκοπάς* Πουλολ. (Τσαβαρή) 64.

καπνέλαιον το, Ιερακοσ. $422^{11,12}$.

Το μτγν. ουσ. *καπνέλαιον*.

Είδος ελαιώδους ρητίνης δέντρων: *προσάξεις...θεραπείας τρόπον τοιόνδε. Λαβών αγριομηλέας και νοσκυάμου οιουδηποτούν ίσον εκατέρω σταθμώ, συμμίξας καπνελαίω* Ιερακοσ. 421^{3}.

καπνερός, επιθ., Κατζ. Α' 45.

Το μτγν. επιθ. *καπνηρός*. Η λ. και σήμ.

Καπνισμένος, γεμάτος καπνό, βρόμικος: *Σαν καμινάδα καπνερή, ξαναχωματισμένη θέλεις γενεί, μου φαίνεται, σαν αλειφτείς, καημένη* Πανώρ. Α' 291.

καπνίζω, Σταφ., Ιατροσ. 3^{58}, 11^{308}, Καλλίμ. 326, Ιερακοσ. 386^{23}, 391^{20}, 429^{14-15}, Πουλολ. (Τσαβαρή) 27 ΑΖ, 139, Βίος Αλ. 5663, Πτωχολ. Α 167, Ταμυρλ. 79, Πεντ. Έξ. XIX 18, XXIX 13, Λευιτ. I 9, III 5, IV 19, Αρ. V 26, Ερωτόκρ. Β' 1857, Στάθ. (Martini) Γ' 251, Τζάνε, Κρ. πόλ. 244^{3}, 271^{20}, 359^{14}, κ.π.α.

Το αρχ. *καπνίζω*. Η λ. και σήμ.

I Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1α)** Εκθέτω κ. σε καπνό: *να πιάσεις τα σκουμβρία-σου τάχα να τα*

καπνίσεις Πουλολ. (Τσαβαρή) 143· *Γράψον αυτά...μετά ζαφαράδος και κάπνισον αυτά με μαστίχην* Σταφ., Ιατροσ. 21^{106}· **β**) ενοχλώ με καπνό: *απάνω από το ρεμπούρκιο είχε τον καπνό να μην καπνίζουν τους ανθρώπους* Δωρ. Μον. (Βαλ.) Α' 44. **2**) Θυσιάζω: *να καπνίσεις όλο το κριάρι εις το θεσιαστήρι· ολοκαύτωμα αυτό Κύριου* Πεντ. Έξ. XXIX 18. **Β'** Αμτβ. **1**) Μαυρίζω από καπνό: *κάπνισεν η ράχη-σου εκ του καπνού την βίαν* Πουλολ. (Τσαβαρή) 178 (κριτ. υπ.). **2**) Βγάζω καπνό: *μέσ' άφτει, βράζει η φωτιά, μ' απόξω δεν καπνίζει* Ερωτόκρ. Α' 2200· *πώς είναι μπορεζάμενο ν' άφτου και να λαβρίζου τα σωθικά μιας κορασιάς και να μηδέν καπνίζου;* Ερωφ. Α' 226. **3**) (Μεταφ.) εξάπτομαι: *τότε να καπνίσει ο θυμός του Κύριου* Πεντ. Δευτ. XXIX 19. **4**) Αχνίζω: *τα σωθικά-ντ' ως το θερμό βράζου, αναχοχλακίζου* (παραλ. 1 στ.), *καπνίζουν τα ρουθούνια-ντου σαν τ' άλογο όντε τρέχει* Ερωτόκρ. Β' 773. **5**) (Με σύστ. αντικ.) Καίω λιβανωτό σε θυσία: *αυτός να καπνίσει κάπνισμα όμπροστε στον Κύριο* Πεντ. Αρ. XVII 5. **II** Μέσ. **1**) Αναδίνω καπνό, καίγομαι: *Πέμματα εκαπνίζοντο παντοία-τε και πλείστα* Διγ. Ζ 2804· *εκαπνίζουνταν παντοίων λογίων μυρίσματα* Διγ. Άνδρ. 375^{15}. **2**) Δέχομαι αναθυμιάσεις καπνού: *Καπνισθείς* (εvv. *ο ιέραξ*) *ογκωμένους φέρει τους οφθαλμούς* Ιερακοσ. 407^{25}· *Κυδωνόλαδον και λινέλιν...να τ' αλειφθεί ζεστά και να τα καπνιστεί* Σταφ., Ιατροσ. 9^{252}.

Η μτχ. παθητ. παρκ. ως επιθ.=λερωμένος, μαυρισμένος: *αυτό το παλαιοφούστανον τό εφόρεις καπνισμένον* Πουλολ. (Τσαβαρή) 433.

κάπνιον το.

Το ουδ. του επιθ. *κάπνιος* (Βλ. Δημητράκ.).

Είδος ελαιώδους ρητίνης δέντρων: *λαβών αγριομηλέαν...εξίσου και καπνέλαιον, όπερ και κάπνιον λέγεται* Ιερακοσ. 422^{12}.

κάπνισμα το, Προδρ. II Η 42(χφ.g), Πεντ. Έξ. XXV 6, XXX 37, XXXV 15, XXXVII 29, Λευιτ. IV 7, Αρ. IV 16, VII 14, 26, 32, 50, 56, 86, XVI 18, 35, XVII 5, Δευτ. XXXIII 10.

Η λ. στην Παλατ. Ανθολ. (L-S).

Θυμίαμα: *χουλιάρα μια δέκα μάλαμα γεμάτη κάπνισμα* Πεντ. Αρ. VII 74· *...του Θεού ευχαριστιά να δώσει; [ουδέ καπνίσματα μπορούν, ουδέ κεριά ουδέ θρόνοι]* Θυσ.^{2} 1139.

καπνιστός, επιθ.

Το μτγν. επιθ. *καπνιστός*. Η λ. και σήμ.

(Προκ. για φύλλα φυτού) ξεραμένος στον καπνό: *σπουδαστικά να τρέχουσιν εις τους αρρωστημένους με τες μυρτιές τες καπνιστές κ' εις τους φυλακισμένους* Γεωργηλ., Θαν. 615.

καπνοπασπάλη η.

Από τα ουσ. *καπνός* και *πασπάλη*. Εσφαλμ. σχολιάζουν Krawczynski [Πουλολ. σ. 158] και Τσαβαρή [Πουλολ. σ. 315].

Καπνόσκονη: *τώρα, παλαιοξέρασμα, κερά καπνοπασπάλη* (έκδ. *καπνοσπατάλη*· διορθώσ.) Πουλολ. (Τσαβαρή) 155.

καπνός ο, Γλυκά, Στ. 109, 354, Διγ. (Trapp) Gr. 3371, Διγ. (Trapp) Esc. 1334, Σπανός (Eideneier) A 317, Πόλ. Τρωάδ. 319, Πουλολ. (Τσαβαρή) 148, 178, Λίβ. P 1891, Λίβ. Sc. 1606, Λίβ. N 2439, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 307, Μαχ. 4^{34}, Συναξ. γυν. 287, Έκθ. χρον. 63^{13}, Πεντ. Γέν. XV 17, XIX 28, Αχέλ. 1632, Ιστ. πολιτ. 73^{17}, Πανώρ. Δ' 239, Ερωφ. Αφ. 52, Ε' 91, Ερωτόκρ. Α' 2016, Β' 1861, Δ' 113, 640, Στάθ. (Martini) Α' 107, Βακτ. αρχιερ. 162, Διγ. Ο 2354, Διακρούσ. 90^{4}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 222^{27}; 430^{9}, 481^{1}, 491^{19}, κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *καπνός*. Η λ. και σήμ.

1) Καπνός: *με καπνόν εδείχνασι τση μάχης το σημάδι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 270^{8}. **2**) Απόπνοια, αχνός: *μαύρο μελάνι είν' οι καπνοί των αναστεναγμών-μου* Λίμπον. 87· *ήρξατο... νεωτερίζειν...εν κοιτασίαις και ασελγείαις και ταύτα δακνούσαις και καπνόν δριμύ αποπεμπούσαις από καρδίας πολλών* Δούκ. 65^{11}. **3**) Αναπνοή: *στρατιώτης πονεμένος* (παραλ. 1 στ.)*...είχεν... καπνόν επάνω εις τα βουνά τον πονοανασασμόν-του* Λίβ. Sc. 2638. **4**) (Μεταφ.) μηδέν, μηδενικό, τίποτα: *δίδω αυτόν χάριν προικός: πουκάμισον τούρτουρον,... αλυσίδαν καπνόν* Σπανός (Eideneier) A 440. **5**) Τζάκι, «εστία»· σπίτι (Πβ. Schilb., Byz. Metrol. 256): *ένας κληρικός δεν δύναται..., ουδέ κρατεί δύο πόλεις, ουδέ δύο χώρας οπού είναι από ν' καπνούς* Βακτ. αρχιερ. 172. **6**) Φόρος εστιών, καπνοδόχων, το «καπνικόν» (Βλ. Dawkins [Μαχ. Β' σ. 48, 93] και Κουκ., ΒΒΠ Δ' 252): *έπεσεν πασανού τον χρόνον από τρία πέρπυρα... Ομοίως εκράζαν-το* (εvv. *τον φόρο*) *και καπνόν* Μαχ. 8^{34}. **7**) (Μεταφ.) θολούρα, ζάλη, ζάλη από ευωχία: *αναβαίνουσι καπνοί δριμύτατοι εις τον εγκέφαλον αυτών* Ιερακοσ. 381^{32}· *εις τα γλυκιά του ύπνου, οπού 'ν' ακόμ' αχώνευτοι όλ' οι καπνοί του δείπνου* Ερωτόκρ. Δ' 976. **8**) Φαντασίωση: *ίνα μη οι της νεότητος καπνοί την βασιλείαν κινδυνεύσαι ποιήσωσιν* Ψευδο-Σφρ. 232^{10}· *ας λογιάσει πάσα άνθρωπος το τι λογής καπνούς και λογισμούς είχον οι άνθρωποι ετούτοι* Σουμμ., Ρεμπελ. 176. (Έκφρ.) *για καπνό*=άσκοπα: *όποιος δε γράφει ογιά καπνό, αμ' ογιά ν' αποβγάλει μέρος απού τα πάθη-του, ψέγος δεν έχει α σφάλει* Ροδολ. (Τοις αναγν.) [31].

κάποθεν, επίρρ.· *ο κ ά π ο θ ε ν.*

Από το *καν* και το επίρρ. *ποθέν*. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Andr., Lex.).

Από κάπου: *υπήγες κ' εδανείστηκες οκάποθεν λογάριν* Πουλολ. (Τσαβαρή) 290.

κάποιος, αντων., Ασσίζ. 116^{5}, 213^{18}, Μαχ. 634^{37}, Χρον. σουλτ. 64^{35}, 79^{22}, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 432, Διγ. Άνδρ. 342$^{25-26}$, Ερωτόκρ. Α' 331, 869, Β' 415, Ζήν. Α' 89, Τζάνε, Κρ. πόλ. 193^{3}, 219^{19}· *ο κ ά π ο ι ο ς,* Προδρ. IV 94, Ασσίζ. 214^{7}, Χρον. Μορ. Η 882, 939, 940, 4900, 5769, 5776, 8189, 8494, 8709, Χρον. Μορ. Ρ 939, Λίβ. Sc. 124, 1991, 2107, Λίβ. Esc. 32, 226, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 962, 3124, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 451, κ.α.

Από το θηλ. *κάποια* κατά το *καμιά* (με παράλειψη των *ν-μ*) (Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 405 σημ. 1). Για το *ο-* του τ. *οκάποιος* βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 595 κε. Η λ. και σήμ.

α) (Επίθ. και ουσ.) ένας, κάποιος: *κάποιο σημάδι σκιας μικρό* Φορτουν. (Vinc.) Αφ. 32· *Μόνο με κάποιους γέροντες συχνιά 'πρασσε να ακούει* Ερωτόκρ. Α' 869· *Περί του όρκου τόν μέλλει να ποίσει οκάποιος έμπροσθεν του βισκούντη* Ασσίζ. 21^{19}· *οκάποιος ήλθεν κ' είπε-το τον δούκα της Βενετίας* Χρον. Μορ. Η 934· **β**) (επιθετ.) λίγος: *Δεν πρέπει ετούτοι οι γέροντες, απόχου τα τορνέσα, παντοτινούς στο σπίτι-τζη κιαμιά να τσ' έχει μέσα, μα μοναχάς κάποιο καιρό τόσο ώστε να τσι γδάρει* Φορτουν. (Vinc.) Β' 389. **Έκφρ. α**) *οκάποιος ένας*=κάποιος: *...ήλθε εις Μονοβασίαν οκάποιος-του ένας ανεψίος και ήφερεν φουσσάτα* Χρον. Μορ. Η 6489· **β**) *κάποιον τίποτε*=κατιτί: *αείποτε μανθάνουσι κάποιον τίποτε από την κακίαν-τους* Σοφιαν., Παιδαγ. 119-20.

κάπονας ο, Κατζ. Α′ 55, Γ′ 105, 107, 523, Ε′ 247, 394, Στάθ. (Martini) 225, Φορτουν. (Vinc.) Δ′ 399, Ε′ 69.

Το παλαιότ. *κάπων* (L-S), που από το λατ. capo (Βλ. Niermeyer, Mediae latinitatis lexicon minus). Η λ. στο Βλάχ.

Πετεινός ευνουχισμένος: *Άγωμε,... ...α θέλεις να γεμώσεις γάλλους, περιστερόπουλα, καπόνους τ' αντερά-σου* Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 521· *ηύρα καπόνους τρεις παλιούς, βυζασταρές και γάλλους* Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 537.

καπονάτο το, *Εις το καπονάτο σύνθεσις* Ιατροσ. κώδ. β′.

καπονέρα η.

Το βενετ. caponèra.

Κοτέτσι για καπόνια: *εμένα η ψη-μου με βαστά να μπω σε καπονέρα* (παράλ. 1 στ.), *να μην αφήσω κάπονα μηδένα* Στάθ. (Martini) Γ′ 223.

καπόνιν το.

Από το ουσ. *κάπων -ονας*. Η λ. στο Βλάχ.

Πετεινός ευνουχισμένος: *γάλλους, καπόνια έχομε, ρίφια, κι' αν κάνου χρεία κι' άλλα περίσσα* Στάθ. (Martini) Γ′ 361.

καποριόνος ο, βλ. *καπουριόνος*.

κάπος ο, Τζάνε, Κρ. πόλ. 155^{17-18}.

Το ιταλ. capo.

Ο επικεφαλής, αρχηγός, καπετάνιος: *Είς κάπος ήτονε εκεί, Άγγελος τ' όνομά-ντου* (παράλ. 1 στ.) *κ' έκανε τέχνες και φωτιές τους Τούρκους για να καίσι* αυτ. 154^{15}· *σολτάδοι και οι κάποι εκείτουντάνε άταφοι κ' ήταν γεμάτοι οι κάμποι* αυτ. 160^{3}.

κάποσα, επίρρ., βλ. *κάμποσα*.

κάποσος, αντων., βλ. *καμπόσος*.

κάποτε, επίρρ., Κομν., Διδασκ. Δ 149, Λίβ. Ρ 535, Ιστ. Βλαχ. 1506· *κάποτες*, Ερωφ. Δ′ 483· *οκάμποτε*, Λίβ. (Lamb.) Ν 269· *οκάποτε*, Σπαν. Α 49, 202, Κομν., Διδασκ. Δ 59, Γλυκά, Στ. 258, Λόγ. παρηγ. L 200, 378, Καλλίμ. 2408, Λίβ. Ρ 46, 61, 193, 310, 1262, 1353, Λίβ. Sc. 135, 637, 1187, Λίβ. Esc. 53, 1383, 2289, 3179, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1326, 1362, Ιμπ. 298, Θησ. ΙΒ′ [7^{3}]· *οκαποτέ*, Μαχ. 138^{27}· *οκάποτες*, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 313, Θησ. Ε′ [92^{1}], Διήγ. Αλ. V 47, 75· *οκάποτις*, Λίβ. Sc. 2706 (κριτ. υπ.)· *ουκάποτε*, Σπαν. V 42, Λίβ. Esc. 224· *ουκάποτες*, Διήγ. Αλ. G 276^{38}.

Από το *καν* και το επίρρ. *ποτέ*. Για την παράλ. του *ν* στη λ. πβ. *κάποιος* (ετυμολ.). Για το *ο-* του τ. *οκάποτε(ς)* βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β′ 595 κε. Η λ. και σήμ.

1α) Κάποτε (στο παρελθόν), για κάποιο διάστημα: *χρόνους και μήνας τέσσαρες εστάθην εις την μάχην την είχαμεν οκάποτε μετά τους Γενοβήσους* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1362· *ηύρα καιρόν οκάποτε, τά έπασχα είπα-τής-τα* Λίβ. Esc. 3514· *τα σπίτια του Σαπλάνες εις την Λευκουσίαν, οπού ήτον κάποτε του κούντη της Τρίπολης* Βουστρ. 506· *να ξορίσουν από την Κύπρον τον σιρ Τζουάν Σασούν, οκαποτέ εμπαλής της Αμοχούστου, να ποίσουν έξω της Κύπρου καιρόν* Μαχ. 138^{27}· **β**) κάποτε (ορισμένη στιγμή στο παρελθόν): *οκάποτε ήλθε της αυγής το ερωτικόν αστρίτσιν* Λίβ. Ν 1879· *οκάποτε εσυντύχασιν αντάμα και οι δύο* Ιμπ. 298· *οκάμποτ' εις του Έρωτος ήλθαμε την κατούνα* Λίβ. Ν 269· **γ**) κάποτε (στο μέλλον): *οκάποτε κι' ο φίλος-σου σ' ανάγκην βοηθεί-σε, αν έχεις και περίστασιν και συγκακοπα ‹θεί-σε›* Σπαν. Α 202· *Εθάρησα την έννοιαν πού 'καμνε να θρηνίζω κάποτες να μιλήσω προς εκείνην* Κυπρ. ερωτ. 95^{3}. **2**) Πότε-πότε, ενίοτε: *Επιλογήθης κ' είπες-του αν καλοεθυμάται κάποτες μίαν αμαρτωλήν* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1^{202}. (Έκφρ.) *αν τύχει κάποτε*=ίσως κάποτε (στο μέλλον): *θες τον νουν-σου εις αυτούς* (ενν. τους στίχους) *καλά και πρόσεχέ-τους, αν τύχει οκάποτε εις καιρόν, όταν ουδέν πιστεύεις, τότε τους εύρεις έμπροσθεν εις όφελόν-σου μέγα* Σπαν. Β 49· *εις καιρόν οκάποτε όταν*=όταν κάποτε (στο μέλλον): *εις καιρόν οκάποτε όταν ουδέν παντέχεις, τότε να τά 'βρεις φανερά εις όφελός-σου μέγα* Κομν., Διδασκ. Δ 59· *ο κάποτε* (με ουσ.)=ο πρώην: *Παράδειγμα τον έφερεν του κάποτες ζουράρη, του ποιού εχρωστούσαν άνθρωποι τότες οι δύο λογάρι* Σκλέντζα, ποιήμ. 1^{45}.

κάποτες, επίρρ., βλ. *κάποτε*.

καπότο το.

Το ιταλ. cappotto. Η λ. και σήμ. στο κρητ. ιδίωμ. (Βλ. Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β′, λ. *καππότο*).

Χοντρό μάλλινο επανωφόρι· (εδώ με το επίθ. *ξύλινος*) σαμάρι: *Ναι, γιατί 'κανε ο κύρης-σου τα ξύλινα καπότα* (παραλ. 1 στ.) *κ' εσένα τέτοια φορεσά κ' η τέχνη-του ήρεσέ-σου* Στάθ. (Martini) Α′ 196.

κάπου, επίρρ., Βησσ., Επιστ. 21^{15}, Συναξ. γυν. 460, Αιτωλ., Μύθ. 84^{1}, 85^{2}, 86^{4}, 88^{3}, 120^{3}, 126^{1}, 132^{2}, Κυπρ. ερωτ. 94^{72}, Ιστ. Βλαχ. 2660· *οκάπου*, Πουλολ. (Τσαβαρή) 15, 91, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 575, Θησ. Ζ′ [35^{1}]· *ουκάπου*, Ερμον. Ν 398, Σ 124.

Από την έκφρ. *καν που* (Ανδρ., Λεξ.). Για το *ο-* του τ. *οκάπου* βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Β′ 595-7. Η λ. και σήμ.

1) (Τοπικό· προκ. για στάση ή κίνηση) σε κάποιο τόπο: *να ποιήσεις πρέδαν οκάπου εις αμπέλια* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 677· *Είχαμεν πρώτην αδελφήν οκάπου παντρεμένην μακράν εκ την πατρίδα-μας* Απόκοπ. 305· *γυρεύων ηύρηκα και ταρτερόν οκάπου κ' εδώκα-το και ηγόρασα σουγλίν από τσαγγάρην* Προδρ. IV 83· *Κάπου λοιπόν επήγασι να κάτσουσι να φάσι* Αιτωλ., Μύθ. 125^{3}· *ως γαρ εδιέβαινα προχθές, οκάπου εις μαγκιπείον, ηύρηκα την μαγκίπισσαν έσωθεν ισταμένην* Προδρ. IV 99. **2**) (Χρον.) **α**) κάποτε, κάποια στιγμή: *κάπου αποκρίθην-τους, είπα-τους: «τι ερωτάτε;»* Απόκοπ. 159 (κριτ. υπ.)· **β**) ενίοτε, καμιά φορά: *μόνον για τούτον κάπου αναστενάζω* Κυπρ. ερωτ. 65^{5}· *λαχαίνει κάπου και μικρός τον μέγαν και υβρίζει* Αιτωλ., Μύθ. 138^{8}. Φρ. *κάπου και αραιά* βλ. ά. *αραιά*, Φρ.

καπουκάνος ο, Πουλολ. (Τσαβαρή) 31· *καπικάνος*, αυτ. 31 (κριτ. υπ.).

Για τη λ. βλ. Krawczynski [Πουλολ. σ. 35].

Πελεκάνος (για την επων. βλ. Τσαβαρή [Πουλολ. σ. 165-6]): *Στρέφεται, βλέπει η ώτιδα πάλιν τον καπουκάνον και λέγει-τον...* (παραλ. 2 στίχ.): *«εσύ οπού τρως εκ το πουρνόν ολώμα τα οψάρια»* αυτ. 41.

καπούλα η, Ερωτόκρ. Β′ 1408.

Το λατιν. scapulae-arum. Η λ. στο υποκορ. το 10. αι. (βλ. Sophocl., λ. *καπούλιον)* και σήμ. στην Κρήτη (Παγκ., Ιδιωμ. Κρ. Ε' β' ημίτ.).

Τα νώτα των υποζυγίων: *ήλθε κι' αυτή εις την βουλήν καλή η αρχοντοπούλα, οπού 'χεν χίλιες βουκεντριές επάνω στην καπούλα* Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 459· *τα φαριά-τους έκρουεν απάνω στες καπούλες* Αχιλλ. L 1002.

καπουλίζω.

Από το ουσ. *καπούλι* και την κατάλ. *-ίζω*.

«Καβαλικεύω» (προκ. για ερωτική μείξη): *λέει-τον: «καλά βιγλίζω, μόνον να την καπουλίζει* Συναξ. γυν. 816.

καπουλική η.

Από το ουσ. *καπούλι* και την κατάλ. *-ικός, -ική*.

Αχθοφορική: *αν έμαθα καπουλικήν και σηκωτής αν ήμουν* Προδρ. IV 89C.

καπούλι(ο)ν το, Διγ. Ζ 3443, Ερωτόκρ. Β' 299.

Από το ουσ. *καπούλα* και την κατάλ. *-ι(ο)ν*. Η λ. το 10. αι. (βλ. Sophocles) και σήμ. στον πληθ.

Τα νώτα των υποζυγίων: *πρασινορόδινον βλαττίν είχεν εις το καπούλιν* Διγ. Ζ 1523· *τα φαριά-τους έκρουεν απάνω εις τα καπούλια* Αχιλλ. Ν 1318.

κάπουλα τα, Διγ. Άνδρ. 347[15].

Από το λατιν. scapulae-arum.

Τα νώτα των υποζυγίων, καπούλια: *οπίσω εις τα κάπουλά-του είχεν* (ενν. *το φαρίν*) *ολόχρυσα κουδούνια* αυτ. 390[1].

καπούριν το· *καππούριν*.

Το μτγν. *καπύριον* (L-S).

Φρυγανισμένο ψωμί, παξιμάδι (βλ. Σακ., Κυπρ. Β' 575-6 και Λουκά, Γλωσσάρ. 191): *Απέ το καππούριν το δ' και το ζον οπού το βαστά να ένι ελεύτερον* Ασσίζ. 496[24].

καππούριν το, βλ. *καπούριν*.

καπουριόνος ο, Σουμμ., Ρεμπελ. 167, 175, 181, 187.

Το ιταλ. ουσ. caporione.

Δημεγέρτης, δημαγωγός: *καπουριόνοι ήτον οπού εσέρναν τον λαόν εις το κακό εναντίον των αρχόντων, διότι με τον τρόπο ετούτο ευρίσκανε να διαφοραίνουνε με τες πλάτες των πολλώνε* αυτ. 170· *ομοίως εξολόθρεψε ακόμα ο αυθέντης ο Θεός και όλους τους κουμμέσσους, ομοίως και τους καπουριόνους* αυτ. 173.

καπούσιν το, βλ. *καπούτσιν*.

καπουτζεττί(ον) το· *καπουτζεττία*, Μαχ. 486[14], εσφαλμ. γρ. αντί *τριπουτζεττία* (Βλ. Dawkins [Μαχ. Β' 179]).

καπούτσιν το, Πουλολ. (Τσαβαρή) 133, 283, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν. 737, κριτ. υπ.), Σαχλ. Β' (Wagn.) PM 508· *καπούσι*, Συναξ. γαδ. 326· *καπούτσο*, Φορτουν. (Vinc.) Γ' 38, Ε' 360.

Το βενετ. capuzzo ή το ιταλ. cappuccio (Βλ. Kahane, Sprache, στήλ. 562 και Mihăescu, RES-EE 17, 1979, 47).

Είδος καλύμματος του κεφαλιού, κουκούλα: *όμως εσέν επιάσασιν και το πετσίν-σου επήραν και ο αυθέντης-σου το εποίησεν καπούτσιν και φορεί-το* Πουλολ. (Τσαβαρή) 636· *ομοιάζω και βενέτικον Φράγκον με το καπούτσιν* Πουλολ. (Τσαβαρή) 158· *Επήραν το καπούτσιν-σου, ερίγας στην* (έκδ. *την*· διορθώσ.) *κορφήν-σου* Πουλολ. (Τσαβαρή) 248. — Ως παρων.: *να πάμε να τον εύρομε αυτό το Φρα-Καπούτσο;* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 124.

καπούτσο το, βλ. *καπούτσιν*.

κάππα η.

Το μτγν. ουσ. *κάππα*.

Ονομασία γράμματος του ελληνικού αλφαβήτου: *είπα-σας διά την θήτα και διά την κάππα* Χρησμ. IX 4.

καππαδοκικός, επίθ., Ιερακοσ. 386[10].

Το μτγν. επίθ. *καππαδοκικός* (L-S Κων/νίδη).

Που έχει σχέση με την Καππαδοκία: *άλας καππαδοκικόν μασήσας καλώς προσφύσα τον οφθαλμόν αυτού* (ενν. *του ιέρακος*) αυτ. 393[17-18].

κάππαρη η, Ασσίζ. 245[23], Ιατροσ κώδ. ,αοα'.

Το ουσ. *κάππαρις* (Αριστ. και Ιπποκράτη). Η λ. και σήμ.

Θαμνώδες φυτό και ο καρπός-του: *ίνα αγοράσω κάππαρην και τώρα εία όπου φθάνω* Προδρ. III 344 (χφ. b) (κριτ. υπ.).

καππαρόριζον το.

Από τα ουσ. *κάππαρη* και *ρίζα*.

Ρίζα του φυτού κάππαρη: *καππαρόριζον τρίψας δος μετά κρέατος* Ορνεοσ. 583[14].

καππάτος, επίθ., βλ. *καπάτος*.

καπελειό το, βλ. *καπηλείον*.

καππέλλα η.

Το γαλλ. ουσ. gabelle.

Φόρος: *έβαλε να πλερώννουν δέκατον το ρέντον και καππέλλες και τα άλλα πάκτη* Μαχ. 606 (κριτ. υπ. 9).

καππελλάνος ο.

Το ιταλ. ουσ. cappellano.

Ιερέας: *Εδιόρθωσεν κ' επρόνοιασεν τέσσαρους, καππελλάνους τούς ονομάζουν οι Ρωμαίοι, ιερείς τούς λέγουν όλοι* Χρον. Μορ. Η 7795.

καπερούνι το.

Το γαλλ. ουσ. chaperon.

Σκούφος: *το καπερούνι-του έβγαλεν και φρόνιμα απεκρίθη* Χρον. Μορ. Η 3437.

κάπρος ο, Πορτολ. Α 207^{20}, Στάθ. (Martini) Γ′ 238.

Το αρχ. ουσ. *κάπρος*. Η λ. και σήμ.

Αγριογούρουνο: *σα γέρο κάπρο στο πετσί να τόνε κοπανίσει* Φορτουν. (Vinc.) Γ′ 716. — Η λ. και ως τοπων.: *Ο κάβος του λεβάντη της Κεφαλονίας, λεγόμενος Κάπρος, έχει ξέρες πολλές* Πορτολ. Α 307^{24}.

κάπτω, βλ. *καίω*.

κάρα η, βλ. *κάρρα*.

καραβάνα η, Τζάνε, Κρ. πόλ. 438^{3}, 461^{1}.

Το ιταλ. ουσ. caravana.

1) Μεγάλο πλοίο: *Δώδεκα κάτεργα λιγνά επήρα και σουλτάνες εννέα κ' έξι εμείνασιν στην γη καραβάνες* Τζάνε, Κρ. πόλ. 378^{14}. **2**) Ομάδα από εμπορικά και πολεμικά πλοία, νηοπομπή (η σημασία και στα ιταλ. βλ. Zingarelli, λ. carovana-caravana): *Επήραν τους Αγαρηνούς 'πού 'το στην καραβάνα και δένοντας στα κάτεργα έρχουντα και τους βάνα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 439^{17}· *Ένα καράβι πάει ομπρός που κράζασι σουλτάνα, κ' εκείνο ολομόναχο θέλει την καραβάνα, να πολεμήσει μετ' αυτή κι' άλλο να μη σιμώσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 438^{24}. **3**) Μεταλλικό σκεύος για το στρατιωτικό συσσίτιο: *ήρτεν χαρτίν...να πάρει την καραβάναν-του και τον στρατοκόπον* Βουστρ. 524.

καραβάνι το, βλ. *καρβάνι*.

καραβέλλα η, Βουστρ. 417, 441.

Το ιταλ. ουσ. caravella (Ανδρ., Λεξ.). Για τη λ. βλ. Kahane-Tietze, Lingua Franca 149. Η λ. και σήμ.

Είδος ιστιοφόρου μεγάλου εκτοπίσματος με τρεις ή τέσσερεις ιστούς: *έπεψεν ο καπετάνος της Αμμοχούστου την καραβέλλαν του Φραντζή Κέττου* αυτ. 464.

καραβιδίτσα η.

Από το ουσ. *καραβίς-δα* και την κατάλ. *-ίτσα*.

Μικρή καραβίδα: *καραβιδίτσας εκζεστάς, τηγάνου καριδίτσας* Προδρ. III 276 (χφ. gV) (κριτ. υπ.).

καράβι(ο)ν το, Τρωικά 552^{13}, Ασσίζ. 7^{14}, 46^{11}, 48^{28}, 294^{13}, Χρον. Μορ. Η 538, 1303, 1408, Φλώρ. 1057, Απολλών. 445, 619, 622, 770, Λίβ. Ρ 1885, Ιμπ. 719, Χρον. Τόκκων 1838, 1883, Ανακάλ. 6, Μαχ. 80^{17}, 272^{35}, 604^{3}, 632^{4}, Σφρ., Χρον. μ. 14^{8}, 82^{10}, Γεωργηλ., Βελ. 255, 364, Σαχλ., Αφήγ. 308, Έκθ. χρον. 6^{1}, 43^{4}, Πεντ. Αρ. XXIV 24, Δευτ. XXVIII 68, Αχέλ. 2218, Αιτωλ., Μύθ. 41^{4}, Ιστ. πολιτ. 18^{4}, 56^{3}, Ιστ. πατρ. 153^{16}, Ερωφ. Γ′ 340, Ερωτόκρ. Γ′ 243, Δ′ 54, Στάθ. (Martini) Α′ 258, Β′ 330, Γ′ 385, Ιντ. κρ. θεάτρ. Γ′ 79, Ροδολ. (Μανούσ.) Γ′ [158], Βακτ. αρχιερ. 162, Διακρούσ. 72^{10}, 73^{20}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 156^{12}, 335^{2}, 340^{16}, 361^{17}, 444^{18}, κ.π.α.

Από το ουσ. *κάραβος* και την κατάλ. *-ιον*. Η λ. και σήμ.

Πλοίο (πολεμικό, εμπορικό ή επιβατηγό): *τι γομάρι μπορεί να σηκώσει έναν καράβιν* Καραβ. 492^{2}· *οι Βενετίκοι πάλε εσέβησαν απάνω εκ τα καράβια* Χρον. Μορ. Η 862· *εις τούτο οπού βάλθηκα το πέλαγος το πλήσιο μ' έτσι μικρό κι' ανήμπορο καράβι ν' αρμενίσω* Ερωφ. Αφ. 58· *Καράβια πέψαν στα Χανιά έξω να πολεμούσιν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 449^{17}.

καραβίδα η, Σπανός (Eideneier) Α 339· *κ α ρ α β ί ς - ί δ α*.

Το μτγν. ουσ. *καραβίς*. Η λ. και σήμ.

Καραβίδα: *καραβίδας εκζεστάς, τηγάνου καριδίτσας* (ενν. *εσθίουσιν*) Προδρ. III 276.

καραβοθαλασσοπνιγμένος, επίθ.

Από το ουσ. *καράβι* και το επίθ. *θαλασσοπνιγμένος*.

Που έχει πνιγεί σε ναυάγιο: *Περί καραβοθαλασσοπνιγμένων πράγματα* Βακτ. αρχιερ. 162.

καραβοκάτεργο(ν) το, Τζάνε, Κρ. πόλ. 139^{6}, 189^{23}, 337^{16}.

Από τα ουσ. *καράβι* και *κάτεργο*.

Είδος ιστιοφόρου με κουπιά (Βλ. Τωμ., Κρητολ. 3, 1976, 31): *Πάσι καραβοκάτεργα, στο Ρέθεμνος σταλάρου* αυτ. 184^{7}.

καραβοκύρης ο, βλ. *καραβοκύριος*.

καραβοκύριος ο, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 419 (δις), 433· *κ α ρ α β ο κ ύ ρ η ς,* Ασσίζ. 48^{19}, 48^{28}, Ιμπ. 643, 672, Μαχ. 202^{23}, 270^{30}, Βουστρ. 456, Κορων., Μπούας 81, Κώδ. Χρονογρ. 69^{21}, Στάθ. (Martini) Γ′ 391· γεν. εν. *κ α ρ α β ο κ υ ρ ο ύ,* Ασσίζ. 48^{27}, 297^{9}, Βουστρ. 418· πληθ. *κ α ρ α β ο κ ύ ρ ο ι,* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1275, Βουστρ. 423· *κ α ρ α β ο κ υ ρ ο ί,* Μαχ. 76^{4}, 102^{32-33}, 138^{3}, 168^{35}, 180^{22}, 394^{27}, 518^{10}, 520^{20-21}, 528^{1}, 532^{6}, 536^{7}.

Από τα ουσ. *καράβι* και *κύριος*. Ο τ. *καραβοκύρης* και σήμ.

Κυβερνήτης πλοίου (βλ. και Κουκ., ΒΒΠ Ε′ 368): *Ο κουβερνούρης αρμάτωσεν δύο κάτεργα και έβαλεν απάνω καραβοκυρούς καβαλλάρηδες* Μαχ. 278^{10}· *καραβοκύρης να αφήσει τον καλόν ναύκληρον και να δεχθεί τον κακόν και αμαθή* Σοφιαν., Παιδαγ. 102· *Έδε καραβοκύρη τόν ήκανες στο πέλαγος!* Φορτουν. (Vinc.) Α′ 102· *πάλιν να εγένετον ο ουρανός καράβιν* (παραλ. 1 στ.), *καραβοκύρης άνεμος και ναύται οι αστέρες* Κρασοπ. 27.

καραβόπουλο(ν) το, Σφρ., Χρον. μ. 124^{30}, Διήγ. εκρ. Θήρ. 110^{28}, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [698].

Από το ουσ. *κάραβος* και την κατάλ. *-πουλο(ν)*.

Μικρό πλοίο: *ήρχονταν δύο καραβόπουλα σαντοριναίικα φορτωμένα σιτάρι* Διήγ. εκρ. Θήρ. 110^{24}.

κάραβος ο.

Η λ. στον Αριστοτέλη. Τ. *καραβός* και σήμ. σε ιδιώμ. (Andr., Lex.).

Α′ Κάνθαρος: *τον μοσχοπόδη τον κάραβον τριγυρίσεις, από τα κιόνια του Ιπποδρόμου κρεμίσεις* Σπανός (Eideneier) Α 515. **Β′** Πλοίο: *Ιδών δέ ο Μπαράκ ρεΐζης ότι ουκ έστιν ικανός του πολεμήσαι αυτά, έρριψε πυρ εν μέσω των καράβων* Έκθ. χρον. 43^{12}.

καρακάξα η.

Από τον ήχο της φωνής του πτηνού (Rohlfs, Et. Wört. 213 και Καλογερά, Ηχοπ. λέξ. 76). Βλ. όμως και Γεωργακ., ΑΘΛΓΘ 1, 1934/35, 271-3 και Ανδρ., Λεξ., καθώς και Δεινάκι, Αθ. 33, 1921, 201.

Κίσσα: *Αποπάνω από τα όρη καρακάξες καταβαίνουν* Χρησμ. (Βέης) 14^{28}.

καραμάνης ο.

Το τουρκ. karaman. Η λ. και σήμ. ως παρων.

Ἀτακτος πολεμιστής που κατάγεται από την Καραμανία: *απ' όλην την Ανατολήν νά 'λθουν μπεγλερπεήδες σαλμήδες, καραμάνηδες* Σταυριν. 186.

Καραμανίτης, εθν. επιθ., Ερωτόκρ. Β' 851.

Από το ουσ. *Καραμανία* και την κατάλ. *-ίτης*. Η λ. και σήμ.

Που κατάγεται από την Καραμανία: *επρόβαλεν ωσά θεριό ένας Καραμανίτης, οπού 'χεν όχθρητα πολλή με το νησί της Κρήτης* αυτ. Β' 319.

Καραμανλής ο.

Από το ουσ. *Καραμανλία*. Η λ. και σήμ.

Που κατάγεται από την Καραμανία: *Πολέμου ουν γενομένου, ελπίσας ο ταλαίπωρος ότι εισί πιστοί οι Καραμανλήδες προς αυτόν...* Ἐκθ. χρον. 58[12].

καραμούζα η, βλ. *καρλαμούζα*.

καραμουσαλής ο, Κώδ. Χρονογρ. 51[17], 68[12].

Το τουρκ. karamusal (Βλ. Kahane, B-NJ 15, 1938, 113).

Είδος ιστιοφόρου πλοίου: *Κάτεργα και καράβια και καραμουσαλήδες η θάλασσα ασπρομαύρισε σαν πρόβατα με γίδες* Διακρούσ. 76[9]· *ήσαν σιμά εις αυτόν ένα κάτεργον και ένας καραμουσαλής* Κώδ. Χρονογρ. 69[25-6].

καραμουσαλί το, βλ. *καραμουσάλ(λ)ιν*.

καραμουσάλ(λ)ιν το, Τζάνε, Κρ. πόλ. 395[21]· *κ α ρ α μ ο υ σ α λ ί,* Τζάνε, Κρ. πόλ. 438[11]· *κ α ρ μ ο υ σ α λ ί,* Αχέλ. 210.

Το τουρκ. karamusal (Βλ. Kahane, B-NJ 15, 1939, 113). Η λ. στο Somav.

Είδος ιστιοφόρου: *Σάικες, καραμουσαλιά και κάτεργά 'τον τόσα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 156[10].

καράνος ο.

Από το σλαβικό όνομ. karan (Hesseling-Pernot [Προδρ. σ. 178] και Αθ. 48, 1938, 268-9).

Αμαρτωλός που βρίσκεται σε κατάσταση μετάνοιας: *η μάννα-των γνωρίσασα εφώνησε τους παίδας: «Αφήτε-τον, πτωχός ένι, καράνος, πελεγρίνος»* Προδρ. Ι 257.

καραούσι το.

Για την ετυμ. βλ. Μητσάκη, B-NJ 20, 1970, 259-60.

Είδος καλύμματος του κεφαλιού: *εντύθην* (ενν. ο *Αλέξανδρος*) *φορέματα περσικά και εις την κεφαλήν-του είχεν καραούσι περσικό με μαργαριτάριν εγκοσμημένο και με λιθάρια πολυτίμητα* Διήγ. Αλ. G 275[27].

καράτο(ν) το, Βεντράμ., Φιλ. 359.

Το παλαιοϊταλ. ουσ. carato (Βλ. Kahane, Sprache, στήλ. 568).

Συμμετοχή σε εταιρεία (Βλ. Kahane, ό.π.): *Ατός-μου εγώ του μέτρησα εννέα φορτωμένα σκιράτζα και γαλούνια, καράβι' αρματωμένα. Ἐνα καράτο ήσανε όλα εις τ' όνομά-του και διάφορά 'χε περισσά οκ τα 'ποστατικά-του* αυτ. 375.

καρβάνι το· *κ α ρ α β ά ν ι*.

Το τουρκ. karvan ή το αραβ. kirvan (βλ. Τριαντ., Ἀπ. Α' 491 και Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Somav. και σήμ.

Ομάδα εμπόρων οδοιπόρων ή προσκυνητών με καμήλες και υποζύγια: *ιδού καρβάνι Ισμαελίμ έρχεται από τη Γιλεάδ και τα καμήλια-τους σηκώνουν ζέρι και μαστίχι και λάδανο, πηαίνουν να κατεβάσουν εις την Αίγυφτο* Πεντ. Γέν. XXXVII 25· *πορεύονται οι προσκυνητάδες εις εκείνους τους αγίους τόπους με τα καραβάνια με τες καμήλες* Μηλ., Οδοιπ. 635.

καρβασαράς ο, Πορτολ. Β 29[16], Συναδ., Χρον. 44.

Από το τουρκ. karawan-serai (Βλ. Hatzid., Glotta 2, 1910, 297).

Ξενώνας όπου στάθμευαν καραβάνια: *έκαμεν έναν καλόν καρβασαράν διά τους ξένους και διαβάτες* αυτ. 51. — Η λ. ως τοπων. Πορτολ. Α 337[3].

καρβέλι το· *γ α ρ β έ λ ι ν,* Προδρ. ΙΙ 52.

Η λ. από το σλαβικό ουσ. karvalj<korvalj (Τριαντ., Ἀπ. Α' 129) ή από το ιταλ. ουσ. caravella (Ανδρ., Λεξ.). Στο Du Cange τ. *καρφέλιον*. Η λ. και σήμ.

Ψωμί: *τα σκυλιά της γειτονιάς εκ το οσπίτιν-σου φεύγουν· ουκ έχουν τι να εύρουσιν, διά ταύτο ουδέν ζυγώνουν ή κόκκαλον να γλείψουσιν ή κέχρινον καρβέλι* Σπαν. (Ζώρ.) V 392.

καρβουνάρης ο, βλ. *καρβουνιάρης*.

καρβουνάρισσα η.

Από το ουσ. *καρβουνάρης* και την κατάλ. *-ισσα* (Ανδρ., Λεξ.).

Γυναίκα που πουλά κάρβουνα: *κουρούνα, ηξεύρω-σε το τις και πόθεν είσαι, γυναίκα καρβουνάρισσα από το Μαύρον Ὀρος* Πουλολ. (Τσαβαρή) 431.

καρβουνιάρης ο· *κ α ρ β ο υ ν ά ρ η ς*.

Από το ουσ. *κάρβουνο* και την κατάλ. *-άρης*. Ο τ. *καρβουνάρης* στο κρητικό ιδίωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Ε' β' ημίτ., λ. *καρβουνάρις*). Η λ. και σήμ.

α) Κατασκευαστής ή πωλητής κάρβουνων: *Σ' έναν βαφέαν διάβηκεν ένας καρβουνιάρης και τον βαφέα είπε-τον: «μαζί-σου να με πάρεις»* Αιτωλ., Μύθ. 12[1]· **β**) βρόμικος, μουτζουρωμένος, μαύρος: *ήλθε γέρων φουρνιάρης ο χοντρός ο καρβουνάρης* Πτωχολ. Α 274.

καρβούνι(ν) το, Σπαν. Α 29, Σπαν. Β 32, Γλυκά, Στ. 130, 176, Πουλολ. (Τσαβαρή) 437, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1494, 1658, Ιμπ. 784, Θρ. Κων/π. (Mich.) 78, Ψευδο-Γεωργηλ., Ἀλ. Κων/π. 893· *κ α ρ β ώ ν ι ν,* Ορνεοσ. αγρ. 562[1].

Το ουσ. *καρβώνι(ο)ν*<*κάρβων*<λατ. carbo. Η λ. πριν από το 12. αι. (Βλ. Σάθ., ΜΒ Ϛ' λγ') και σήμ. σε ιδιώμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β', λ. *καρβούνι*). Ο τ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

α) Κάρβουνο, άνθρακας: *ου θέλω ξύλον καύσιμον, ου θέλω και καρβούνιν* Προδρ. ΙΙ G 30· **β**) (μεταφ.) ψυχικός πόνος, έγνοια, θλίψη, βάσανο: *καρβούνιν έχε, κάτεχε, να καίει τα σωθικά-σου και να φλογίζει ολότελα τα φύλλα της καρδιάς-σου* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1658· *τα καρβούνια τά πάσχω από τον πόθον* Λίβ. Ρ 53.

καρβουνιστιά η, Ερωτόκρ. Γ' 336.

Από τα ουσ. *κάρβουνο* και *ιστιά* (εστία).

α) Ανθρακιά: *είδεν εκεί σκάρες και αποκάτω εις αυτές κάρβουνα αφτόμενα, καρβουνιστιές μεγάλες* Αποκ. Θεοτ. 136· **β**) (μεταφ.) θλίψη, έγνοια, βάσανο: *Καρβουνιστιά 'χω στην καρδιά, νερό θε να τη σβήσω* Ερωτόκρ. Γ′ 521.

καρβουνίτσι το.

Από το ουσ. *καρβούνιν* και την κατάλ. *-ίτσι*.

Καρβουνάκι: *ου θέλουν ξύλα καύσιμον, ου θέλουν καρβουνίτσια* Προδρ. II H 30.

κάρβουνο(ν) το, Κομν., Διδασκ. Δ 38, Φλώρ. 1498, Δούκ. 265^{4}, Ch. pop. 362, Συναξ. γυν. 283, Αιτωλ., Μύθ. 1^{17}, 12^{8}, Πανώρ. Α′ 6, Βοσκοπ. 332, Ερωτόκρ. Α′ 43, 222, 258, 281, 774, Β′ 781, 1472, Γ′ 519, 804, Δ′ 363, 1688, Στάθ. (Martini) Α′ 214, Ιντ. κρ. θεάτρ. Α′ 72, 146, Ροδολ. (Μανούσ.) Γ′ [432], Λεηλ. Παροικ. 668, κ.α.· *κ ά ρ β ω ν ο ν*, Σταφ., Ιατροσ. 3^{57}, 9^{253}.

Από το ουσ. *κάρβων* (L-S). Η λ. στο Du Cange (λ. *κάρβων*) και σήμ.

1) Άνθρακας: *να βάλει ξύλα στη φωτιά, κάρβουνα στο καμίνι* Ερωτόκρ. Α′ 1844. **2**) (Μεταφ.) **α**) πόθος, πάθος: *ολημερνίς 'ς τσι μοναξές με τες αγαφτικές-τως να σμίγουσι και να γροικού κάρβουνο ‹'ς› τσι καρδιές-τως* Πανώρ. Πρόλ. 66· *είμεστένε όλοι διψοκαημένοι από τα πολλά κάρβουνα τα αφτούμενα των αμαρτιών-μας* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 397· **β**) έγνοια, βάσανο: *το κάρβουνό-μου στην καρδιά πάντα σου θέλει βράζει* Ερωτόκρ. Γ′ 1244. Φρ. (μεταφ.) *με* (κλπ.) *καίνε κάρβουνα*: βασανίζομαι ψυχικά, υποφέρω: *καίγεσαι καθημερνό και λέγεις τ' ωχ οιμένα* (παραλ. 1 στ.)...*και κάρβουνα σε καίσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 405^{13}.

καρβώνιν το, βλ. *καρβούνι(ν)*.

κάρβωνον το, βλ. *κάρβουνο(ν)*.

κάργα η, Διγ. Ο 2822.

Το τουρκ. karga (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

Πουλί, είδος κουρούνας: *κι' αντίς για κάργες βάνουσι τ' αρνίθια και κρεμνούσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 425^{11}. Φρ. *βοώ την κάργαν*=κομπορρημονώ: *Ει δὲ τοις αυτοίς εναπομένεις σκαιοίς ατοπήμασι, σε μὲν αυτόθι εγκαταλείψομεν, επὶ ματαίῳ την κάργαν βοώντα* Θεολ., Τζίρ. 356^{14}.

καργαδούρο το, Πορτολ. Α $211^{3,31}$, 226^{28}.

Το βενετ. cargador. —Βλ. και *καργαδούρος*.

Ακτή όπου προσεγγίζουν πλοία: *Από τον Πλαταμώνα ως τον Κατσίγερο...ευρίσκεις το Κίστρο και ἐναι πόρτο και καργαδούρο* αυτ. 226^{23}.

καργαδούρος ο, Πορτολ. Α 205^{10}, 212^{21}, 329^{31}, 332^{1}. —Βλ. και *καργαδούρο*.

Το βενετ. cargador (Kahane-Tietze, Lingua Franca 153-4).

Ακτή όπου προσεγγίζουν πλοία: *το Γιαννίτσι ἐναι καργαδούρος, όπου φορτώνουν τα σκιράτσα σιτάρι* αυτ. 210^{31}.

καργέρα η, Καραβ. 499^{20}.

Το βενετ. carghera (Kahane-Tietze, Lingua Franca 155).

«Καργέλι» (=σκοινί για τη χαλάρωση των ιστίων του μεσαίου καταρτιού ιστιοφόρων, Σεγδίτσα, Ναυτ. όροι 48): *μ‹εν›άλια...διά την καργέραν και μαΐστρα του πράντου* αυτ. 494^{31}.

καργέριον το.

Το βενετ. carghera (Kahane, Sprache στήλ. 578 και Kahane-Tietze, Lingua Franca 155).

«Καργέλι» (Σεγδίτσα, Ναυτ. όροι 48· βλ. ά. *καργέρα*): *μενάλια των φρασκουνίων... οδιά καργιέρια και κουκουδέτες των μαζινέτων* Καραβ. 504^{17}.

καρδαμοκόκκαλον το, Ιατροσ. κώδ. ψνδ′.

Από τα ουσ. *κάρδαμο* και *κόκκαλο*.

κάρδαμον το, Προδρ. II G 40, Ασσίζ. 489^{27}, Ορνεοσ. αγρ. 532^{1}, 537^{26}, Ιατροσ. κώδ. ͵αο′.

Το αρχ. ουσ. *κάρδαμον*. Η λ. και σήμ.

Είδος λαχανικού: *ραπάνια, αντίδια, κάρδαμα, πράσα, κοκκινογούλια* Γαδ. διήγ. 14.

Κάρδαμος ο, Πωρικ. Ρ 107^{5}, Πωρικ. Απ. 29.

Προσωποπ. του ουσ. *κάρδαμον*: *θείον-μου τον Κάρδαμον, τον δριμύτατον πάνυ* Πωρικ. V 200^{38}.

καρδάμωμον το, Ασσίζ. 239^{7-8}, Ιερακοσ. 500^{1-2}.

Η λ. στο Θεόφραστο.

Είδος φυτού: *νίτρον εψηθὲν ουγγίαν α′, καρδαμώμον σπέρμα ουγγίαν α′* Ιερακοσ. 500^{12}.

καρδάρι(ν) το.

Από το ουσ. *κάδος* και την κατάλ. *-άρι* με την ανάπτυξη *-ρ* (Βλ. Ανδρ., Λεξ.).

Δοχείο (συν. για γάλα): *Να κρεμάσεις εις ένα αγγούρι καρδάρι ἠ χάλκωμα* Ιατροσ. κώδ. χκδ′.

καρδία η, Προδρ. III 178, Καλλίμ. 463, Διγ. (Trapp) Gr. 1043, Διγ. Z 1940, Διγ. Α 1020, Σπανός (Eideneier) D 203, Χρον. Μορ. Η 7663, Λίβ. Ν 1146, 2986, Αχιλλ. L 114, Αχιλλ. L 963, Ιμπ. 258, Μαχ. 22^{28}, Δούκ. 211^{21}, Αχέλ. 106, Πανώρ. Β′ 442, Ζήν. Πρόλ. 49, Διγ. Ο 1420, κ.π.α.· *κ α ρ δ ι ά*, Διγ. Z 1827, Διγ. (Trapp) Esc. 719, Φλώρ. 469, Λίβ. Ρ 2173, Λίβ. Ν 1150, Αχιλλ. Ν 860, 998, 1272, Ιμπ. (Legr.) 688, Κορων., Μπούας 31, Κυπρ. ερωτ. 149^{5}, Πανώρ. Α′ 12, 22, Β′ 374, 448, Ερωφ. Β′ 157, 176, 280, Δ′ 50, Βοσκοπ. 35, Ερωτόκρ. Α′ 1964, Β′ 685, Δ′ 87, Στάθ. (Martini) Β′ 20, Γ′ 76, Ιντ. κρ. θεάτρ. Γ′ 24, 32, 41, Φορτουν. (Vinc.) Ιντ. α′ 100, 152, γ′ 45, Ζήν. Α′ 201, Διγ. Ο 1004, 2839, Τζάνε, Κρ. πόλ. 208^{18}, 387^{20}, 433^{3}, Διακρούσ. 114^{22}, κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *καρδία*. Ο τ. και σήμ.

1) Καρδιά: *Μα κρίνω νά 'ναι ζωντανός, γιατί χτυπά η καρδιά-του* Πανώρ. Γ′ 541· *το βαρὺ κοντάρι-του σ' ενός καρδιάν χωνεύει* Κορων., Μπούας 134. —(Ως προσφών. αγαπητού προσ.): *έλα γοργόν, καρδία-μου, θέλω να σε συντύχω* Αχιλλ. Ν 1032. **2**) Συναίσθημα, αίσθημα: *κολάκευε και αγάπα-την και την καρδιάν-σου χώνε* Δεφ., Λόγ. 298. **3**) Διάθεση, θέληση, επιθυμία: *κιαμιά φορά με φρόνεψη την Αρετούσα θώρει, για να γνωρίσ' είντα καρδιά κι' όρεξην έχ' η κόρη* Ερωτόκρ. Α′ 2150· *Θωρώντα η ρήγαινα ότι*

δεν ωφελά και δεν ημπόρεσε να τους αποτσακίσει...εστράφην προς τον ρήγαν πολλά πικραμμένη με κακήν καρδίαν Μαχ. 46[31]· *με το φαγητόν καλήν καρδιάν εκάμα* Αχέλ. 987· *Φιλοδωρίες, χαρίσματα άρχισεν να τους τάζει όπως να προθυμήσουσιν όλοι μετά καρδίας* Χρον. Τόκκων 1358· *τούτ' είν' εκείνη αποὺ κρατεί δεμένη την καρδιά-μου* Πανώρ. Α' 97· *τα μάτι', ο νους-μου κ' η καρδιά κ' η όρεξη θελήσα* Ερωτόκρ. Γ' 1435. **4**) Θάρρος: *εκαύχίστην και επίασεν καμπόσους Σαρακηνούς διά να δώσει καρδίαν του λαού* Μαχ. 654[4]· *χαίρου, βιζίρη, με καρδιά πως έπιασες την Κρήτη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 562[6]· *έμπαινεν κ' έδιδεν καρδιάν ως άνδρας ανδρειωμένος* Παλαμήδ., Βοηβ. 606. **5**) Φρόνημα, σκέψη: *ανέστησε* (ενν. *ο Θεός*) *του Δανιήλ γνώσιν τε και καρδίαν* Σωσ. 49[52]· *να μελετά η καρδία-μου το ασύστατον της τύχης* Λιβ. Ρ 905· *πρέπει οι γιανθρώποι να έχουσι πάντα εις το στόμα-ντως και εις την καρδιά-ντως το όνομα της Θεοτόκου* Αποκ. Θεοτ. II 148. **6**) Χαρακτήρας, φύση: *Αυτούς τους βουλατόρους-του που ήξευραν την καρδιάν-του, εξόρισε* Χρον. Τόκκων 1200· *Καλήν καρδίαν έχετε το γένος των γαδάρων* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 712. **7**) Υπόσταση, ύπαρξη, ψυχή: *βάλετε την καρδιά-σας εις όλα τα λόγια* Πεντ. Δευτ. XXXII 46· *ουκ εφανέρωσεν εις την καρδιάν-του τό είχεν* Φλώρ. 1427· *καλώς το παρηγόρημα της όλης-μου καρδίας* Λιβ. Esc. 3858· *Υιέ,* [*πρώτον*] *αγάπα τον Θεόν εξ όλης-σου καρδίας* Σπαν. Ο 18· *δύναται γάρ να δαπανά και σώμα και καρδίαν* Λιβ. Sc. 1483. **8**) Κεντρικό, κυριότερο σημείο: *Τση Κρήτης τσ' εκατόμπολης καρδιάν εμένα* (ενν. *το Ρέθεμνο*) *λέσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 585[19]· *έκτισε ναόν του Τιμίου Σταυρού και έβαλεν εις την καρδίαν του σταυρού μερτικόν απέ το τίμιον ξύλον* Μαχ. 6[37]. **9)** (Φρ.) *αγγίζω στην καρδιά*=συγκινώ: *μες στην καρδιάν αγγίζουσιν* (ενν. *τα σφάλματα*) *και μες στο νου ξαπλώνου* Ερωτόκρ. Α' 232· *αλαφραίνω την καρδιά κάπ.*=ανακουφίζω κάπ.: *με το κλάημα-σου λιγαίνεις τον καημό-σου* (παραλ. 2 στ.) *και μετά τούτο την καρδιά λιγάκι αλαφραίνεις* Πανώρ. Α' 221· *αλαφραίνεται η καρδιά-μου*=ανακουφίζομαι: *γδίκια να κάμω κ' εις τσι δυο ν' αλαφρωθεί η καρδιά-μου* Ερωφ. Δ' 468· *ανάβω την καρδιά κάπ.*=συγκινώ κάπ.: *Εσύ, του Ζήνου την καρδιά άναψε και τον νούν-του* Ζήν. Πρόλ. 129· *αναπαύεται η καρδιά-μου*=ησυχάζω (αμτβ.): *Μου φαίνεται να σε τα ειπώ ν' αναπαγεί η καρδιά-μου* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 93 (κριτ. υπ.)· *ανοίγω την καρδιά κάπ.*=χαροποιώ: *ανοίγει την καρδιάν του ανθρώπου το κυνήγι* Χρον. Τόκκων 3470· *ανοίγει η καρδιά-μου*=χαίρομαι: *να ιδεί και τα παιδία-του, να ανοίξει η καρδιά-του* Χρον. Τόκκων 3372· *άπτει η καρδιά-μου*=εξοργίζομαι, εξάπτομαι: *ο νους-μου να σκοτείνιασε και ν' άψεν η καρδιά-μου* Ερωφ. Ε' 335· *άπτω την καρδιά κάπ.*=κάνω κάπ. να με ερωτευτεί: *εγώ την σβήνω* (ενν. *την καρδιά*), *λυγερή, κ' εσύ την άφτεις πλέον* Ερωτοπ. 285· *βάνω κάπ. ή κ. στην καρδιά-μου*=αισθάνομαι συμπάθεια: *ο στρατηγός λέγει-του· «ανδρειωμένε, μες στην καρδιά-μου σ' έβαλα, ξέρε, χαριτωμένε»* Διγ. Ο 1986· *βάνω στην καρδιά-μου να...*=επιθυμώ πολύ να..., έχω οριστικά αποφασίσει να...: *να πράξ' ως φρόνιμος έβαλε στην καρδιά-του* Κορων., Μπούας 50· *βάνω την καρδιά-μου εις (προς)*=τηρώ, διαφυλάσσω κ.; δίνω σημασία σε κ.: *έγνεψεν ο Φαρώ...και δεν έβαλεν την καρδιά-του απατά εις ετούτο* Πεντ. Έξ. VII 23· *δεν έβαλε την καρδιά-του προς λόγο του Κύριου και άφησεν τους σκλάβους-του και το ζωντόβολό-του εις το χωράφι* Πεντ. Έξ. IX 21· *βγαίνει η καρδιά-μου*=πεθαίνω: *Να παντρευτείς;...Πλια γρήγορα ήθελε βγει η καρδιά-μου* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 442· *βράζει η καρδιά-μου*=ταράζομαι, θυμώνω: *Εδάγκανε τα χείλη-ντου, μέσ' η καρδιά-ντου βράζει* Ερωτόκρ. Β' 1119· *έβρασεν η καρδία-μου, παρέκει ουδέν βαστάζω* Γλυκά, Στ. 296· *δροσερεύω την καρδιά κάπ.*=ικανοποιώ κάπ., ανακουφίζω, παρηγορώ: *γροικώ και δροσερεύγει-μου και θρέφει την καρδιά-μου* Πανώρ. Δ' 424· *να δροσερέψει την καρδιά, που σαν καμίνι βράζει* Ερωτόκρ. Α' 672· *δροσίζω την καρδιά κάπ.*=ικανοποιώ κάπ.: *ω μέγα Αναστάσιε, που τες καρδιές δροσίζεις* Ζήν. Ε' 180· *μά τ' όνομα που την καρδιά μιλώντας-το δροσίζει* Ερωφ. Δ' 385· *δροσίζεται η καρδιά-μου*=ικανοποιούμαι: *το Φορτουνάτο νά 'βρομε να δροσιστεί η καρδιά-σου* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 588· *στο ξόδι-σου να γδικιωθώ να δροσιστεί καρδιά-μου* Ch. pop. 747· *δυναμώνω την καρδιά κάπ.*=δίνω θάρρος: *εδυνάμωσεν* (ενν. *ο Θεός*) *τη καρδιά-του* (ενν. *του Σιχόν*) *για να τον δώσει εις το χέρι-σου την ημέρα ετούτην* Πεντ. Δευτ. II 30· *είμαι δυνατής καρδίας (άνθρωπος)*=(άνθρωπος) με σταθερό φρόνημα: *ήτονε...δυνατής καρδίας άνθρωπος* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 445· *ως άνδρας πού 'τον άξιος και δυνατής καρδίας* Παλαμήδ., Βοηβ. 223· *έχω κάπ. ή κ. στην καρδιά-μου*=αγαπώ πολύ: *γίνωσκε καλά ότι εις την καρδίαν-μου σε έχω* Διγ. Άνδρ. 351[33]· *Θεός πληροφορήσει-σε εις την καρδιάν-μου σ' έχω* Διγ. Ζ 1712· *ζουρώνω την καρδιάν κάπ.*=(λερώνω) ντροπιάζω, προσβάλλω κάπ.: *Αποὺ τα μαντάτα τά είναι εις το νησσίν, καταραμένη να είναι η ώρα, όταν εννοιάστηκα να σου γράψω και τρισκατάρατη η μέρα όπου με αφήκες βιγλάτορον του σπιτιού-σου, να ζουρώσω την καρδιάν-σου να σου ξηγηθώ τα μαντάτα* Μαχ. 220[28]· *καίω την καρδιά κάπ.*=στεναχωρώ, κάνω κάπ. να υποφέρει: *Γιάντα κ' εσύ την όργητα δεν παύεις, πεθυμιά-μου, μα...καίγεις την καρδιά-μου;* Πανώρ. Β' 264· *επήρε-μου τα δώδεκα, έκαψεν την καρδίαν-μου* Πουλολ. (Τσαβαρή) 199· *μαυρομάτα-μου έμορφη, έκαψες την καρδιά-μου* Ch. pop. 544· *καίγεται (φλέγεται) η καρδιά-μου*=στενοχωρούμαι, «ερωτεύομαι»: *ν' αναστενάζει, να πονεί, να καίγεται η καρδιά-τση* Φορτουν. (Vinc.) Δ' 360· *μα 'δά θωρώ το σφάλμα-μου και καίγετ' η καρδιά-μου* Πανώρ. Γ' 598· *Τίνος για σένα καίγεται καρδιά σαν την καρδιά-μου;* Πανώρ. Β' 322· *Ώχου γιατί γλέπω το βασιλιά και μαραίνομαι και καίγεται η καρδιά-μου* Εβρ. ελεγ. 168· *κάνω καρδιά*=αποκτώ θάρρος: *πού αφήνεις το φουσσάτο-σου και θες να φύγεις; Αμή κάμε καρδία και σταμάτησε* Χρον. σουλτ. 73[1]· *κλαίει η καρδιά-μου*=λυπούμαι: *το πρόσωπόν-του εχλόμιαινε κ' έκλαιγε η καρδιά-του* Τζάνε, Κρ. πόλ. 427[26]· *φλέγεται γαρ-μου η ψυχή και κλαίει η καρδιά-μου* Διγ. Α 934· *κλέβω την καρδιά κάπ.*=απατώ, ξεγελώ κάπ.: *έκλεψεν ο Ιακώβ τη καρδιά του Λάβαν του Αραμί, ιπί δεν ανάγγειλεν αυτουνού ότι φεύγει αυτός* Πεντ. Γέν. XXXI 20· *κρατώ την καρδιάν κάπ.*=συγκινώ κάπ.: *παρευθύς οι πόνοι-σου κρατούσι την καρδιάν-μου* Κομν., Διδασκ. Δ 28· *λέγω εις (προς) την καρδιά-μου*: διαλογίζομαι λέω προς τον εαυτό-μου: *είπεν ο Κύριος προς την καρδιά-του* Πεντ. Γέν. VIII 21· *είπεν ο Εσαύ εις την καρδιά-του* Πεντ. Γέν. XXVII 41· *μαραίνει κ. την καρδιά-μου*=με λυπεί κ. πολύ: *η αγάπη-σου με καίει και μαραίνει την καρδιά-μου* Ch. pop. 133· *μπαίνει κ. στην καρδιά-μου*=αποδέχομαι κ.: *Αδέρφι, τά μου μίλησες, μές στην καρδιά-μου μπήκα* Ερωτόκρ. Α' 1233· *του φίλου τα διατάματα μες στην καρδιάν εμπαίνα* Ερωτόκρ. Α' 371· *νεύει η καρδιά-μου*=παρασύρομαι: *να μη γνέψει η καρδιά-του και ασήμι και μάλαμα να μη πληθύνει αυτουνού πολλά* Πεντ. Δευτ. XVII 17· *παίρνω καλή καρδιά*=ευχαριστώ: *Η Νένα δεν ελόγιαζε πως νά 'μπει 'ς πόθου οδύνη και τούτη την καλήν καρδιά να παίρνει την αφήνει* Ερωτόκρ. Α' 496· *έρχουνται για λόγου-τζη... να κονταροχτυπήσουσι καλήν καρδιά να πάρει* Ερωτόκρ. Α' 1390· *πηδά η καρδιά-μου*=χαίρομαι, λαχταρώ: *Εις τους εχθρούς να πορευθούν επήδα η καρδιά-τους* Κορων., Μπούας 120· *όλος ήτον χαιράμενος και η καρδιά-τ' επήδα* Κορων., Μπούας 131· *ρα(γ)ίζει, ραγίζεται η καρδιά-μου*: θλίβομαι πολύ: *τω ρηγάδων η καρδιά ωσά γιαλίν ερράγη* Ερωτόκρ. Δ' 1667· *την καρδιάν-μου εράγισε, ελύπησε την ψυχήν-μου* Διγ. Α 2678· *στέκω εις μιαν καρδιά*=ομονοώ: *Γιατί ποτέ τ' αντρόγυνα δεν στέκου 'ς μιαν καρδίαν* Ch. pop. 658· *συντυχαίνω ιπί την καρδιά κάπ.*=συγκινώ κάπ.: *τώρα μη φοβηθείτε (είπεν αυτωνών ο Ιοσέφ)· εγώ να θρέψω εσάς και το νήπιό-σας και επαρηγόρεσεν αυτουνούς και εσύντυχεν ιπί την καρδιά-τους* Πεντ. Γέν. L 21· *τρέμει η καρδιά-μου*=συγκινούμαι, τρομάζω: *έτρεμεν η καρδία-του βλέπων τοσούτον κάλλος* Αχιλλ. Ν 1080· *Όλες μαζί εκλαίασιν κ' έτρεμεν η καρδιά-τως* Τζάνε, Κρ. πόλ. 225[11]· *τρώγει κ. την καρδιάν-μου*=με λυπεί κ., λυπούμαι: *Τούτο σφάζει τον λογι-*

σμόν και την καρδίαν-μου τρώγει Χρον. Μορ. Η 5003· *τρώγεται η καρδία-μου*=με λυπεί κ., λυπούμαι: *Επέρασεν ουν καιρός και ετρώγετον μέσα η καρδία-μου* Διγ. Ἀνδρ. 380^{15}· *τυχαίνω εις μιαν καρδίαν*=ομονοώ: *εάν εσείς τυχαίνετε εις μιαν καρδίαν όλοι* Γεωργηλ., Βελ. 261· *χάνω την καρδιά-μου*=χάνω τα πάντα, ό,τι πολυτιμότερο έχω: *Όταν ο ποταμός Αλφειός εβγήκε οχ το καυχί-του...* (παραλ. 8 στ.). *Ετότες ο πτωχός κ' εγώ έχασα την καρδιάν-μου* Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [934]· *χωρίζω την καρδιά κάπ.*=απελπίζω κάπ.: *εχώρισαν τη καρδιά παιδιών του Ισραέλ για να μην έρθουν προς την ηγή* Πεντ. Αρ. XXXII 9· *ψηλαίνει η καρδιά-μου*=περηφανεύομαι, επαίρομαι: *για να μη ψηλύνει η καρδιά-του από τα αδέρφια-του* Πεντ. Δευτ. XVII 20· **10**) (Εκφρ.) *ακάνθινη καρδία*= τραχύτητα· κακία: *έχουν την γλώσσαν απαλήν και ακάνθινην καρδίαν* Κομν., Διδασκ. Δ 212· *από (απού) (βάθος‹βάθους› της) καρδιά(ς) (-δίας)*=με βαθύ και ειλικρινές αίσθημα: *Μα ποιος από καρδιά 'γαπά και να μηδέ νικήσει;* Πανώρ. Ε' 66· *από καρδιάς τους ευχίστηκεν και από ψυχής-του μέσα* Αχιλλ. L 1127· *επαρακάλει τον Θεόν από βάθους καρδιάς-του* Διγ. Ἀνδρ. 352^{30}· *από καρδίας* (α) (προκ. για μάχη, πόλεμο, κλπ.) με γενναιότητα: *κονταρέαν τον έδωκεν καλήν από καρδίας* Αχιλλ. L 1016· (β) (προκ. για κλάμα, θρήνο, κλπ.) υπερβολικά· γοερά: *μοιρολογιάται από καρδιάς στον τάφον της καλής-του* Αχιλλ. N 1752· *στρίγγισε από καρδίας-σου, φώναξε από ψυχής-σου* Λογ. παρηγ. L 483· *από την καρδιά-μου*=αυτοβούλως, με δική-μου προαίρεση: *δεν ημπορώ να περάσω τον ορισμό του Κύριου, να κάμω καλό γή κακό από την καρδιά-μου* Πεντ. Αρ. XXIV 13· *εις μιαν καρδιάν*=με ομοψυχία: *να ποίσετε ομόνοιαν εις μιαν καρδιάν οι όλοι* Ψευδο-Γεωργηλ., Ἀλ. Κων/π. 451· *εκ βάθους (της) καρδίας· εκ μέσου της καρδίας*=με βαθύ αίσθημα: *τον Θεόν ικέτευεν εκ βάθους της καρδίας* Διγ. Ζ 1758· *απεφθέγγετο εκ βάθους της καρδίας* Διγ. (Trapp) Gr. 914· *αναστέναξεν εκ βάθους καρδίας* Διγ. Ἀνδρ. 409^{6}· *εστέναξεν εκ μέσης της καρδίας* Συναξ. γαδ. 224· *εκ καρδίας*=σε μεγάλο βαθμό: *πατέρας και μητέρα-της βρυχούνται εκ καρδίας* Ιμπ. (Legr.) 582· *εκ(ξ) (όλης-μου, κλπ.) καρδίας*=σε μέγιστο βαθμό (αισθήματος): *Τα πρόσκαιρα και γήινα ποθείς-τα εκ καρδίας* Αλφ. 14^{33}· *αγάπα τον Θεόν εξ όλης-σου καρδίας* Σπαν. Ο 18· *είπεν εξ όλης-του καρδιάς: «Να μη είχα εγεννήθην...»* Βέλθ. 427· *εκ στεναγμού καρδίας*=με γοερό κλάμα: *κλαίουσα γαρ με έλεγεν εκ στεναγμού καρδίας* Διγ. (Trapp) Esc. 1157· *καθαρή (-ρά) καρδία*=αγνότητα: *εκείνην εχαιρέτησεν εν καθαρά καρδία* Κορων., Μπούας 145· *να δοξάσουν τον Θεόν με καθαράν καρδία* Ιστ. Βλαχ. 140· *νήστεψον ημέρας τρεις και λέγε τον ψαλμόν μετά καθαράς καρδίας* Ιατροσ. 23^{149}· *με καρδιά*=υπερβολικά: *Με την καρδιά αγαπιούντανε ετούτοι οι δύο φίλοι* Λίμπον. 479· *με σταθερή καρδιά*=με σταθερότητα: *λέγει με σταθερή καρδιά και με χαρά μεγάλη* Διγ. Ο 708· *με (την) (καλήν) (όλην) καρδιά-(μου, κλπ.)* (α) με γενναιότητα: *αν πάμεν με καλήν καρδιάν, με ανδρειωμένον θράσος* Αχιλλ. N 230· *κονταρέαν τον έδωκε με την καρδιάν-του όλην* Αχιλλ. (Haag) L 1198· *Μαλταίοι πολεμούσανε με την καλήν καρδίαν* Αχέλ. 502· (β) ειλικρινά: *Ξεύρω-το πως με την καρδιά καμιά δεν αγαπούσι* (ενν. οι άντρες) Πανώρ. Δ' 39· *ζήτηξε με την καρδιά συμπάθιο του Θεού-σου* Ιντ. κρ. θεάτρ. Α' 150· *αμαρτωλός ου χάνεται, εάν μετανοήσει το κρίμαν-του με την καρδιάν* Ριμ. Θαν. 36· *κείνος τον εδέχθηκεν μετά καρδιάς-του όλης* Παλαμήδ., Βοηβ. 340· (γ) (προκ. για κλάμα, θρήνο, κλπ.) υπερβολικά· γοερά: *Γιαύτος θα κλαύσω με καρδιά με λόγια θε ν' αρχίσω* Τζάνε, Κρ. πόλ. 558^{19}· (δ) (προκ. για παράκληση) θερμότατα: *όμως σε παρακαλώ με όλην-μου καρδίαν* Ιστ. Βλαχ. 2247· (ε) αφοσιωμένα: *τον εμαυτόν-μου δίδω-τον μεθ' όλης της καρδίας* Αχιλλ. N 852· *να στραφείς προς τον Κύριο τον Θεό-σου με όλη την καρδιά-σου και με όλη την ψυχή-σου* Πεντ. Δευτ. XXX 10· *δικιμάζει ο Κύριος ο Θεός-σας.. να ξέρει αν εσείς αγαπάτε τον Κύριο τον Θεό-σας με όλη την καρδιά-σας* Πεντ. Δευτ. XIII 4· *μετά καρδίας ζεούσης*=προθυμότατα: *την δούλεψίν-σου την καλήν μετά καρδίας ζεούσης* Κομν., Διδασκ. Δ 133· *στερεά καρδία*=σταθερότητα: *Ετρέχαν κ' εδουλεύγασι με στερεάν καρδία* Τζάνε, Κρ. πόλ. 156^{2}.

καρδιακά, επίρρ., Ευγέν. 361, Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [788].

Από το επίθ. *καρδιακός*.

α) Με αγάπη και ειλικρίνεια, μέσα από την καρδιά: *χαιρετά-τον καρδιακά, ως εδικοί και φίλοι* Βεντράμ., Φιλ. 146· **β**) από το βάθος της καρδιάς· (και προκ. για αισθήματα) με πόνο: *Καρδιακά ενεστέναξεν* (ενν. *η κόρη*) *και ιστάθην με τας άλλας* Βέλθ. 580.

καρδιακός, επίθ., Σπαν. (Λάμπρ.) Va 571, Προδρ. I 21, Καλλίμ. 3, Βέλθ. 411, Ωροσκ. 41^{9}, Λίβ. Sc. 2217, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 91, Διγ. Ἀνδρ. 328^{23}, 404^{20}, Θυσ.^{2} 620, Στάθ. (Martini) Γ' 157, Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [1174], Δ' [68].

Το μτγν. επίθ. *καρδιακός*. Η λ. και σήμ.

α) Που σχετίζεται με την καρδιά: *είχεν ψυχής ανασπασμούς, καρδιακάς νεκρώσεις* Λίβ. Sc. 2282· **β**) (προκ. για ανθρώπους) ειλικρινής, πιστός: *από τους ξένους φίλους-σου να κάμεις καρδιακούς-σου* Φαλιέρ., Ρίμ. ΑΝ 218· *γι' αδελφόν-του καρδιακόν ηύρηκε τον Καρίνο* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1239]· **γ**) (προκ. για αισθήματα, κλπ.) βαθύς: *να έναι* (ενν. *η απιλογία*) *παρηγόρημα της καρδιακής-σου λύπης* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1392· *την τύχη-μου ονειδίζω με καρδιακά στενάγματα* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 91.

καρδιακώς, επίρρ., Ερμον. Η 215.

Από το επίθ. *καρδιακός*.

(Προκ. για συναισθ.) βαθύτατα: *καρδιακώς επλήγην* αυτ. Α 312· *καρδιακώς επόνουν* αυτ. Φ 42.

καρδινάλιος ο, βλ. *γαρδινάλης*.

καρδιοανασπάστης ο.

Από τα ουσ. *καρδιά* και *ανασπάστης*.

Που βγάζει, ξεριζώνει την καρδιά: *ονομάζεται έρωτας καρδιοανασπάστης* Διγ. Ἀνδρ. 315^{37}.

καρδιοαναστέναγμα το.

Από τα ουσ. *καρδιά* και *αναστέναγμα*.

Αναστεναγμός βαθύς: *καρδιοαναστενάγματα και κοπετούς να δώσουν* Ψευδο-Γεωργηλ., Ἀλ. Κων/π. 17.

καρδιοβρασία η.

Από το ουσ. *καρδιά* και το *βράζω*.

Αναβρασμός της καρδιάς, χτυποκάρδι: *τούτο τό την απέστειλα μετά καρδιοβρασίας* Λίβ. Sc. 549.

καρδιογνώστης ο, Σπαν. Α 76, Διγ. (Trapp) Esc. 1822, Ψευδο-Γεωργηλ., Ἀλ. Κων/π. 711, Πικατ. 380, Παΐσ., Ιστ. Σινά 144, Αλφ. 14^{99}, Διγ. Ἀνδρ. 378^{11}, Διακρούσ., Αφ. 102.

Το μτγν. ουσ. *καρδιογνώστης* (Lampe, Lex.). Η λ. και σήμ.

Που γνωρίζει τα μύχια της ανθρώπινης ψυχής: *οπού ένας Κύριος και Θεός και μόνος*

καρδιογνώστης Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1230· *ο καρδιογνώστης Θεός τα είδεν και εγνωρίζει-τα* Διγ. ῎Ανδρ. 396[34].

καρδιοδαγκάνω, βλ. *καρδιοδακάνω.*

καρδιοδακάνω, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 751· *κ α ρ δ ι ο δ α γ κ ά ν ω.*

Από το ουσ. *καρδιά* και το *δακάνω.*

Δαγκώνω δυνατά κάπ.: *ήλθεν είς ψύλλος άπονος κ' εκαρδιοδάγκασέ-με και από την εξεφάντωσιν τὴν είχα εξύπνησέ-με* αυτ. 751 (χφ. V) (κριτ. υπ.).

καρδιοδιχοτομούμαι, Φλώρ. 993, Λιβ. Sc. 1039, Λιβ. Esc. 2112, Λιβ. N 1859, Παρασπ., Βάρν. C 145, Αργυρ., Βάρν. K 138.

Από το ουσ. *καρδιά* και το *διχοτομούμαι.*

Αισθάνομαι σπαραγμό: *διά πόθον της πανευγενούς καρδιοδιχοτομείται* Φλώρ. 214· *κλαίουν, βρυχούνται άπειρα, καρδιοδιχοτομούνται* Βυζ. Ιλιάδ. 989.

καρδιοκαίω.

Από το ουσ. *καρδιά* και το *καίω.* Τ. *καρδοκαίω* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Καίω την καρδιά κάπ., στενοχωρώ, θλίβω κάπ.: *το ριζικόν ομοίως να καρδιοκάψει εκεινούς οπού τον ηγαπούσαν ήφερεν, επροξένεσεν ασθένειαν εις αύτον* Χρον. Τόκκων 3366.

καρδιοκλόνισμα, το.

Από τα ουσ. *καρδιά* και *κλόνισμα.*

Κλονισμός της καρδιάς, ψυχική αναταραχή: *και ποίον-σου καρδιοκλόνισμα, φίλε-μου, εγκάρδιε φίλε, να δυνηθώ εις τὰ επάσχισες μετ' έμε να αντιπάθω;* Λιβ. Sc. 2598.

καρδιοκόκκαλο(ν) το.

Από τα ουσ. *καρδιά* και *κόκκαλο(ν).*

Κόκκαλο της καρδιάς, στέρνο: *῎Ασπρον του καρδιοκοκκάλου* Σταφ., Ιατροσ. 13[367].

καρδιοκοπετός ο.

Από τα ουσ. *καρδιά* και *κοπετός.*

Θρήνος: *Τις την σαΐταν έρριψεν επάνω του ζωδίου κ' εποίκεν καρδιοκοπετόν; Ουχὶ πόθος γυναίου;* Βέλθ. 418.

καρδιοκοπώ.

Από το ουσ. *καρδιά* και το *κόπτω.*

Οδύρομαι (από το βάθος της καρδιάς): *Βλέπει-την και μαραίνεται, πολλά καρδιοκοπάται* Λιβ. Esc. 1915.

καρδιοκρισία η, Λιβ. N 1488.

Από τα ουσ. *καρδιά* και *κρίση.*

Καρδιοχτύπι: *ήκουσες και τούτον το πιττάκιν, τούτο τὸ τὴν απέστειλα μετά καρδιοκρισίας* Λιβ. Esc. 1655.

καρδιομαραίνω.

Από το ουσ. *καρδιά* και το *μαραίνω.*

Μαραίνω την καρδιά κάπ., λυπώ κάπ. προκαλώντας-του αισθήματα θλίψης ή έρωτα: *είπες ότι αγαπάς-με κ' εκόπησαν τα μέλη-μου κ' εκαρδιομάρανές-με* Ερωτοπ. 174.

καρδιοπονόβρασμα το.

Από τα ουσ. *καρδιά, πόνος* και το *βράζω.*

Μεγάλη αναστάτωση και στενοχώρια: *με την στενοχωρίαν-μου,... με το καρδιοπονόβρασμα τὸ είχα το τοσούτον πάλιν γραφὴν της έγραψα* Λιβ. N 1754.

καρδιοπονόθλιβος, επίθ.

Από τα ουσ. *καρδιά, πόνος* και το *θλίβω.*

Που θλίβει την καρδιά: *λόγος καρδιοπονόθλιβος, δακρυοεξηρημένος* Λιβ. Sc. 1437.

καρδιοπονώ, Διγ. Z 209, Ερωτοπ. 149, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 404, Διγ. ῎Ανδρ. 316[23].

Από το ουσ. *καρδιά* και το *πονώ.*

Θλίβομαι υπερβολικά: *αλλά ψυχή-μου, ομμάτια-μου, καρδιά-μου, αναπνοή-μου, μην το θλιβείς γαρ, λέγω-σε, μην το καρδιοπονέσεις* Διγ. (Trapp) Esc. 363· *Κόψετε το κεφάλιν-μου, χριστιανοί Ρωμαίοι· επάρετέ-το, Κρητικοί, βαστάτε-το στην Κρήτην να το ιδούν οι Κρητικοί, να καρδιοπονέσουν* Ανακάλ. 39.

Η μτχ. ως επίθ.=θλιμμένος, βαθιά στενοχωρημένος: *ίσταντο βλέπων... άφωνος και ακίνητος, καρδιοπονεμένος* Αχιλλ. N 616.

καρδιορίζωμα το.

Από τα ουσ. *καρδιά* και *ρίζωμα.*

Το βαθύτερο σημείο της ύπαρξης κάπ., τα βάθη της ψυχής: *εθλίβην, ενεστέναξεν και προς εκείνον λέγει: «Ως έκαυσας κ' εμπύρισες το καρδιορίζωμά-μου ούτω ας καγεί καρδίτσα-σου από ερωταγάπης»* Βέλθ. 623.

καρδιοσπάραγμα το.

Από τα ουσ. *καρδιά* και *σπάραγμα.*

Σπαραγμός της καρδιάς, μεγάλη στενοχώρια: *άτεκνοι εδιάβησαν τους χρόνους τους τοιούτους. Είχαν καρδιοσπαράγματα και σπλαχνικὰς οδύνας* Ιμπ. 43.

καρδιόσπαστος, επίθ.

Από το ουσ. *καρδιά* και το *σπάζω.*

Που σπάζει την καρδιά, που συγκλονίζει: *έρωτα καρδιόσπαστον πάντες τον ονομάζουν* Διγ. Z 178.

καρδιοσύσταση η.

Από τα ουσ. *καρδιά* και *σύσταση.*

Σύσταση, μορφή, είδος ψυχής: *είδες καρδιοσύστασες* (έκδ. *καρδιοσύστασεις*· διορθώσ.) *ψυχής λελαμπρυσμένης, είδες θαυμάσιον, θαυμαστὸν θράσος ανδρειωμένον* Παρασπ., Βάρν. C 67.

καρδιοσφάγισμα το.

Από τα ουσ. *καρδιά* και *σφάγισμα*.

Σφαγιασμός της καρδιάς, οδύνη: *να ιδεί τας πικρίας και στεναγμούς... και τα καρδιοσφαγίσματα και τες μεγάλες λύπες* Λίβ. Esc. 4402.

καρδιοσφάζομαι.

Από το ουσ. *καρδιά* και το *σφάζομαι*.

Σφάζομαι στην καρδιά, «ερωτεύομαι»: *δυο έρωτες εκάθουντα στους νώμους-της απάνω και εί τις στραφεί το βλέμμα-ντου να ιδεί προς την κόρην, ευθύς καρδιοσφάζεται, βελοδιχοτομείται* Βυζ. Ιλιάδ. 518.

καρδιοφλογίζω, Ερωτοπ. 120.

Από το ουσ. *καρδιά* και το *φλογίζω*. Τ. *καργιοφλοΐζω* και *καρκιοφλοΐζω* και σήμ. στην Κύπρο, καθώς και τ. *καρδιοφλοΐζω* στη Ρόδο (Βλ. Σακ., Κύπρ. Β' 576, 577). Η λ. και στο Somav.

1) (Ενεργ.) φλογίζω την καρδιά κάπ., προκαλώ σε κάπ. ερωτικό πόθο: *όταν σκύψεις να με δεις, εκαρδιοφλόγισές-με* Ερωτοπ. 614. **2**) (Μέσ.) βασανίζομαι ψυχικά, υποφέρω: *εμένα πάλιν να κρατεί* (ενν. *η ξενιτιά*) *ως ίδιον εδικόν-της* (παραλ. 3 στ.) *και να καρδιοφλογίζομαι νύκτες και τες ημέρες* Περί ξεν. V 274.

καρδιοφλόγισις η.

Από το *καρδιοφλογίζω*.

Μεγάλη θλίψη, ψυχική αναταραχή: *την καρδιοφλόγισιν ήν ο Φίλαρμος είχε στο μίσευμα του αδελφού ουκ ημπορεί βαστάζειν* Βέλθ. 75.

καρδιοφλογισμός ο.

Από το *καρδιοφλογίζω* και την κατάλ. *-μός*.

Φλόγα της καρδιάς, «έρωτας»: *Άκουσε, αφέντρα και κυρά, τον καρδιοφλογισμόν-μου* Ch. pop. 18.

καρδιοφλογιστής ο.

Από το *καρδιοφλογίζω* και την κατάλ. *-τής*.

Αυτός που φλογίζει τις καρδιές, εμπνέει έρωτα: *ερώτησε τους έρωτες, τους καρδιοφλογιστάδες* Ερωτοπ. 551.

καρδιοφλόγιστος, επίθ., Φλώρ. 1165, Αχιλλ. Ν 1002, Ιμπ. 218, Ριμ. Βελ. 901· *κ α ρ δ ι ο φ λ ο γ ι σ τ ό ς,* Γεωργηλ., Βελ. 692.

Από το *καρδιοφλογίζω* και την κατάλ. *-τος*.

Που φλογίζει την καρδιά, φλογερός, συγκινητικός: *αγάπην καρδιοφλόγιστην είχα κρυφά σ' εκείνην* Ιμπ. 777· *λόγους καρδιοφλόγιστους λέγει* (ενν. *ο Βελισάριος*) *μετά δακρύων* Διήγ. Βελ. 533.

καρδιοφωνοκρατώ· *κ α ρ δ ι ο φ ω ν ο κ ρ α τ ο ύ σ ι,* Λίβ. Sc. 2655, εσφαλμ. γρ. αντί *καρδιόφωνον κρατούσι* (βλ. Λίβ. Ν 3253) (εσφαλμ. *καρδιοφωνοκρατούνται*, Λίβ. Esc. 3823).

καρδιόφωνον το.

Από τα ουσ. *καρδιά* και *φωνή*.

Φωνή, ήχος της καρδιάς: *αηδόνιν εις την στράταν-του να κιλαδεί, να λέγει και οι πόνοι της καρδίας-του και οι [ανα]στεναγμοί-του σιγίζουν-το να μη λαλεί, καρδιόφωνον κρατούσι* Λίβ. Ν 3253.

καρδιοψύχωσις η.

Από τα ουσ. *καρδιά* και *ψύχωσις*.

Εμψύχωση, κουράγιο: *η αναπλοκή-του, ο ανασασμός, η καρδιοψύχωσίς-του ο πόθος έναι της ωριάς κόρης* Φλώρ. 876.

καρδίτσα η, Σπαν. Α 43, Κομν., Διδασκ. Ι 17, Διγ. (Trapp) Gr. 1209, Βέλθ. 624, Πόλ. Τρωάδ. 174, Φλώρ. 842, 1041, Ερωτοπ. 411, 576, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 717, 2117, Αχιλλ. L 720, 732, 1319, Αχιλλ. Ν 1278, 1540, Χρον. Τόκκων 3010, Θησ. (Foll.) Ι 104, 132, Θησ. Γ' [60²], Ζ' [55⁴], Ch. pop. 483, Χούμνου, Κοσμογ. 1849, Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 271, Περί γέρ. 153, Συναδ., Χρον. 59.

Από το ουσ. *καρδιά* και την κατάλ. *-ίτσα*. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *καρδίτζα*).

Α' 1) Υπόσταση, ύπαρξη, ψυχή (με συμπάθεια): *Ας σφάξω την καρδίτσα-μου, ας συνθαπτώ μετά-σου* Βέλθ. 1177· *τον φθόνον της καρδίτσας-μου να μου τον ελαφρώσεις* Χούμνου, Κοσμογ. 1520· *ας έμβει εις την καρδίτσαν-μου η άπειρός-σου αγάπη* Διγ. (Trapp) Gr. 1284· *εσύ 'σαι η καρδίτσα-μου, εσύ 'σαι και η ψυχή-μου* Αχιλλ. Ν 1189. **2**) Φρόνημα: *κρασί-μου..., ανδρίζεις την καρδίτσαν-μου, ευφραίνεις την ψυχήν-μου* Διήγ. εις τους κρασοπατέρας 30. **Β'** (Έκφρ.) *με την καρδίτσα*=με ικανοποίηση: *να μ' έδιδαν να έπινα οπόθελα ο καημένος* (παραλ. 2 στ.) *με την καρδίτσα νά 'πινα την κούπαν την μεγάλην* Διήγ. εις τους κρασοπατέρας 85. **Γ'** Φρ. **1**) *Αναπηδά η καρδίτσα-μου*=συγκινούμαι, ταράζομαι: *αναπηδά η καρδίτσα-της μετά χαράς μεγάλης* Πόλ. Τρωάδ. 57. **2**) *Ανοίγω την καρδίτσαν κάπ.*=χαροποιώ, ανακουφίζω κάπ. από τη λύπη: *εξέβαλά-την* (ενν. *την κόρη*) *έμπροσθέν-σου να τραγουδεί, να παίζει ν' ανοίξει την καρδίτσαν-σου εκ την πολλήν την λύπην* Απολλών. 209. **3**) *Δροσίζεται η καρδίτσα-μου*=ικανοποιούμαι, ανακουφίζομαι: *εις τον καμόν και στέρησιν την έχουν διάτ' εσένα να δροσισθεί η καρδίτσα-τους εκ την πολλήν την φλόγα* Περί ξεν. Α 309. **4**) *Καίγεται η καρδίτσα-μου*=υποφέρω, θλίβομαι: *Εκάην η καρδίτσα-μου, επόνεσα ως μάννα* Πουλολ. (Τσαβαρή) 200 (χφ. V) (κριτ. υπ.). **5**) *Τρέμει η καρδίτσα-μου*=συγκινούμαι, ταράζομαι: *τ' έναι τούτο πόπαθα, σίντα σε δω* (ενν. *την κόρη*) *να τρέμω; έτσι τρέμει η καρδίτσα-μου* Ch. pop. 73.

καρδιώνω.

Το μτγν. *καρδιόω*.

Εμψυχώνω: *Σπουργίτης και ο κόσσυφας... ανάγκαζαν τον σκορδιαλόν διά να φιλονικήσει και να καρδιώσει τον λαόν, το πλήθος των ορνέων* Πουλολ. (Τσαβαρή) ΑΖ 64 (χφ. Ζ) (κριτ. υπ.).

καρδούλα η, Ερωτοπ. 60, Αχιλλ. L 988, Ch. pop. 120, 283, Θρ. Κύπρ. Μ 536, Ερωτόκρ. Α' 422, Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [430].

Από το ουσ. *καρδιά* και την κατάλ. *-ούλα*. Η λ. στο Du Cange, Appendix και σήμ.

1) Υπόσταση, ύπαρξη, ψυχή: *οπού φιλεί βαθειάν αυγήν την αγαπητικήν-του ολήμερ' η* (έκδ. *ολημερί·* διορθώσ.) *καρδούλα-του στέκει θαραπαμένη* Ch. pop. 566· *Αυτείνον η καρδούλα-της πολλά γαρ τον ηγάπα* Θησ. Θ' [10³]. **2**) (Σε προσφώνηση αγαπητού

προσώπου): *είναι-μου χρειά, καρδούλα-μου, στανιώς-μου να σ' αφήσω* Ερωφ. Ιντ. β' 69. **Φρ. 1**) *Άπτει η καρδούλα-μου*=είμαι σε ταραχή, σε έξαψη: *εκόντανεν η γλώσσα-μου, τα χείλη-μου σιγούσι, διατί άπτει η καρδούλα-μου σαν μια φλόγα μεγάλη* Γεωργηλ., Θαν. 82. **2**) *Βαστώ σκληρήν καρδούλα*=είμαι δύσπιστος, επιμένω στην απόφασή-μου: *εσύ βαστάς, αλίμονο, πάντα σκληρήν καρδούλα* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 536. **3**) *Δροσίζω την καρδούλα κάπ., δροσίζεται η καρδούλα-μου*=ικανοποιώ κάπ., ικανοποιούμαι: *να δροσιστεί η καρδούλα-σου, όλη ν' αγαλλιάσει* Περί γέρ. 160. **4**) *Καίω την καρδούλα κάπ.*= στενοχωρώ κάπ., κάνω κάπ. να υποφέρει: *θλίβουν την καρδούλα-μου, πολλά πικρά την καίγουν* Γεωργηλ., Θαν. 54. **5**) *Μαραίνει κ. την καρδούλα-μου*=με λυπεί, με στενοχωρεί πολύ: *τα κάλλη οπού έχεις την καρδούλα-μου μαραίνου* Ch. pop. 96. **6**) *Τρέμει η καρδούλα-μου*=συγκινούμαι, ταράζομαι: *Τρέμει και η καρδούλα-μου σαν το βεργί* Ch. pop. 468.

καρέκλα η· *κ α δ έ γ λ α,* Ερωφ. Ιντ. α' μετά στ. 164, Ερωτόκρ. Α' 1463, Λεηλ. Παροικ. 536, 545· *κ α δ έ κ λ α,* Στάθ. (Martini) Β' 49, Ζήν. Α' 68· *κ α θ ή κ λ α,* Σουμμ., Ρεμπελ. 175.

Από το παλαιότ. βενετ. ουσ. charegla (Βλ. Ανδρ., Λεξ. και Nourney, Lat. Ital. 116, λ. *καδέκλα*). Ο τ. *καθήκλα* από συμφ. προς το *κάθημαι, κάθισμα* (Βλ. Ξανθουδίδη [Ερωτόκρ. σ. 561]). Η λ. και σήμ.

Καρέκλα: *σε μια καδέκλα μ' έκραξε να κάτσω εκεί κοντά-του* Στάθ. (Martini) Β' 48· *βγαίνει ο Λογγίνος μαύρα ντυμένος και λέγει καθήμενος εισέ μία καδέκλα* Ζήν. Β' πριν από στ. 1.

καρελάρω.

Από το ιταλ. querelare (Βλ. Πολίτη [Κατζ. σ. 147]). Η λ. στο Du Cange (λ. *καρελλάρειν*).

Καταγγέλλω, μηνύω: *πουτάνα, που μόχάλασες τον κάλλιο-μου σκολάρο, γιαύτος στο Δούκα σήμερο θε να σε καρελάρω* Κατζ. Β' 246.

καρένιος, επίθ.

Από το ουσ. *καρά* (=καρυδιά) (Βλ. Κριαρά [Κατά «ζουράρη» σ. 346]) και την κατάλ. *-ένιος*. Η λ. σε έγγρ. του 17. αι. (Βισβίζ., ΕΚΕΙΕΔ 12, 1965, 87^{12} και Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 69, 72, 124).

Κατασκευασμένος από ξύλο καρυδιάς: *ένας Γεωργάκης Κουστομοίρης του επήρε και εκεινού μίαν κασέλα μεγάλη, καρένια* Κατά Ζουράρη 58.

καρεντιάζω.

Από το προβηγκ. garentir (Βλ. Χατζ., Ξέν. στοιχ. 75) και την κατάλ. *-ιάζω*. Κατά Dawkins [Μαχ. Β' σ. 248] από το αρχ. γαλλ. garanter και κατά Kahane, Sprache, 542) από το garantir. Εσφαλμ. ο Meyer, Rom. im Kypr. 136, από το ιταλ. carezzare.

Προστατεύω: *Ο αμιράλλης εμήνυσεν του Μελέκ-αμιρά...να μεν καρεντιάσει τον Μαχομέτ Ραΐς, ότι είναι εχθρός της Κύπρου* Μαχ. 124^{31}.

καρετζάρω.

Το ιταλ. carezziare.

Θωπεύω· περιποιούμαι: Κυπρ. χφ. 158.

καρία τα.

Από το ιταλ. ουσ. carro.

Αμάξια φορτηγά, κάρα: *όπου είχεν η χώρα τοίχους εύκαιρους, εχαλάσαν-τους και εκουβαλούσαν τες πέτρες με αμαξία και καρία και άλογα* Μαχ. 590^{28}.

καρίδα η.

Το αρχ. ουσ. *καρίς*.

Γαρίδα: *καραβίδας εκζεστάς, σταφίδας και καρίδας* Προδρ. III 276 (χφ. H) (κριτ. υπ.).

καριδίτσα η.

Από το ουσ. *καρίδα* και την κατάλ. *-ίτσα*.

Γαριδούλα (εδώ με ειρωνική διάθεση): *καραβίδας εκζεστάς, τηγάνου καριδίτσας* Προδρ. III 276.

καρίν το, Βουστρ. 517.

Από το βενετ. carino κατά Σάθ., ΜΒ Β' 611.

Εδώλιο όπου γίνονταν ανακρίσεις και βασανιστήρια: *εβάλεν-τους ο βισκούντης εις το καρίν κ' εποίκαν-τους πολλά μαρτύρια και δεν εμολόγησαν τίποτες διά τον Αποστόλε* αυτ. 426.

καρίνα η, Πορτολ. Α 345^{16}, 346^{10}.

Το λατ. ουσ. carina (Θαβώρ., Ουσιαστ. 134). Βλ. και Kahane-Tietze, Lingua Franca, 520 κε. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Τρόπιδα του πλοίου: *έναν καράβιν οπού έναι οργίες δέκα εις την καρίναν* Καραβ. 492^{2}.

καριόλα η.

Το ιταλ. ουσ. carriola (Βλ. Georgac., BZ 51, 1958, 45). Τ. *καριόγλα* σε έγγρ. του 1647 (Βλ. Κωνσταντουδάκη, Θησαυρ. 12, 1975, 123^{79}, 124^{11}).

Κρεβάτι: *Έμπα στην κάμαρά-ντου να ξανοίξεις τι στολισμό της έχει για να φρίξεις: το στρώμα-του με σιδηρή καριόλα* Λεηλ. Παροικ. 539.

καριπγίτλερος ο.

Το τουρκ. garibyigitler (Baştav [Ordo portae, 22-23]).

Τούρκος έφιππος πολεμιστής: *Τετάρτη τάξις, ονόματι καριπγίτλεροι, εισί δε τετρακόσιοι και αυτοί καβαλλάροι* Τάξ. πόρτ. 13.

καρκάλλιν το.

Από το ουσ. *καρακάλλι* με συγκοπή του *α* (Βλ. Τριαντ., Άπ. Α' 342 και Κουκ., Αθ. 35, 1923, 191-193).

Είδος φορέματος που σκέπαζε και τα πόδια (Βλ. Krawczynski [Πουλολ. σ. 107]): *το καρκάλλιν το λαμπρόν, το μεμαργαρωμένον* Καλλίμ. 1556· *το κάλλος και την ηδονήν και τας τρυφάς εκείνας, τας αμυθήτους χάριτας και τέλος το καρκάλλιν* Καλλίμ. 1430· *Αιγύπτισσα με το μανδίν, Γιλλού με το καρκάλλιν* Πουλολ. 428.

καρκα(ν)τσάς ο, Πουλολ. (Τσαβαρή) 263. —Βλ. και *καρκαρίνος*.

Για τη λ. βλ. Δεινάκι, Αθ. 42, 1930, 221 και Τσαβαρή [Πουλολ. σ. 180].

1) Είδος πτηνού (η φραγκόκοτα): *ο καρκατσάς απήρξατο υβρίζειν το ορνίθιν* Πουλολ. (Τσαβαρή) 219. **2**) Κακό πνεύμα· κακία (του ανθρώπου): *Ει δέ πολλάκις δόξει-την και φθάσει ο καρκατσάς-της,...*Προδρ. I 35.

καρκαρίνος ο, Πουλολ. (Τσαβαρή) 233, 257.—Βλ. και *καρκα(ν)τσάς*.

Για τη λ. βλ. Δεινάκι, Αθ. 42, 1930, 221 και Τσαβαρή [Πουλολ. σ. 180].

Είδος πτηνού (φραγκόκοτα): *Ευθύς γυρίζει η όρνιθα, τον καρκαρίνον λέγει* αυτ. 231.

καρκασοδόξαρο το.

Από τα ουσ. *καρκάσιν* και *δοξάριν* (Βλ. Eideneier [Σπανός σ. 298]).

Φαρέτρα και δοξάρι: *χελώνες με τα παραμάντια, μερμήγκια με τα καρκασοδόξαρα, σκάθαροι με τα φλάμπουρα* Σπανός (Eideneier) Β 80.

καρκατσάνος ο.

Από το ουσ. *καρκάτσι* (Δεινάκι, Αθ. 42, 1930, 221) και την κατάλ. *-άνος*.

Είδος πτηνού, φραγκόκοτα: *η όρνιθα εντράπη κ' εσηκώθη, εστάθην καταπρόσωπα, τον καρκατσάνον λέγει* Πουλολ. 232 (χφ. V) (κριτ. υπ.).

καρκινίδιον το.

Από το ουσ. *καρκίνος* και την κατάλ. *-ίδιον*.

Μικρός κάβουρας: *κάν τε μέγαν ιχθύν κάν τε σμικρόν και αυτό το φαυλότατον ιχθύδιον και καρκινίδιον* Δούκ. 109^{24}.

κάρλακας ο.

Η λ. και σήμ. στην Κέρκυρα (Λαογρ. 10, 123).

Βάτραχος: *σκουλήκια εις τες καρδιές κ' εμυρμηρίζαν και σάρκες εις τα χαράκια κολλημένες εις τον γιαλόν να πλέουν σαν τους καρλάκους* Τζάνε, Κρ. πόλ. 138^{21}.

καρλαμούζα η.

Το ιταλ. ουσ. cornamusa (Ανδρ., Λεξ., λ. *καραμούζα*). Η λ. και σήμ. στον τ. *καραμούζα*.

Είδος μουσικού οργάνου, γκάιντα: *άρχισαν τότε όργανα, τρομπούττες να λαλούσι ανακαράδες, βούκινα, σουρλάδες, καρλαμούζες και άλλα πλείστα μουσικά* Χρον. Τόκκων 1543.

καρναβάδιν το, Προδρ. II G 38, III 162.

Η λ. στα Γεωπονικά (L-S) και στο Du Cange.

Είδος κύμινου ή δυόσμου (Κουκ., ΒΒΠ Ε' 42, σημ. 4): *τριψίδια γαρ, πιπέρια, κύμινον, καρναβάδιν* αυτ. II H 38· *καρναβάδιν και φλακίν και στραμαλοσταπίδια* αυτ. II H 45.

καρναβάς ο.

·Αγν. ετυμ. Η λ. και σε κρητ. τραγ. του 17. αι. (Δετοράκης, Τραγούδια Κρήτ. 36^{25}).

Κάλυμμα του κεφαλιού των κατώτερων κληρικών: *ως τον ιδεί* (ενν. το *Βασιλίσκο*) *με καρναβά και ράσο, εις το θρόνο με χλάμυδα τον άφησε και σκήπτρο* Ζήν. Β' 279.

καρνάλι(ον) το, Καραβ. 494^{30}, 500^{19}.—Βλ. και *καδερνάλιον*.

Το ιταλ. ουσ. quarnale<παλαιότ. ιταλ. quadernale (Kahane, Sprache 578).

«Παλάγκο»: *κορνέλες των καρναλίων και των σκοτίνων θέλει να ένας ήμισυ καταρτίου* αυτ. 492^{23}· *μενάλια του καρναλίου θέλουν να είναι μακρέα* αυτ. 493^{15}.

κάρο(ν) το· *κάρος*.

Το ιταλ. carro (πβ. όμως και το μτγν. *κάρρον*). Ο τ. πιθ. από μετρ. αν. Η λ. και σήμ.

Φορτηγό αμάξι: *...έχω μεγάλο θάρρος να ιδώ την Κουταγιώταιναν εις της Βλάσαινας το κάρος* (παραλ. 1 στ.) *και τότε παν και κάψουν-την, διά να την πάρει ο χάρος* Σαχλ., Αφήγ. 673.

καρότσα η.

Το ιταλ. ουσ. carrozza. Η λ. και σήμ.

Άμαξα: *στην καρότσα πού 'χασιν 'πιδέξια την εμπάσαν* Μαρκάδ. 300.

καρούρα η, Ασσίζ. 186^{10}, 435^{9}, 437^{8}.

Για τη λ. βλ. Παντ., Αθ. 42, 1930, 227 κε.

1) Ουροδοχείο (κατασκευασμένο από πηλό ή γιαλί): *αμμέ πριν να τον κρεμάσουν* (ενν. *τον ιατρόν*), *εντέχεται να τον περνούν* (?) (έκδ. *πέρνουν*· διορθώσ.) *διαλαλώντα με μίαν καρούραν εις το χέριν-του* αυτ. 185^{14}. **2**) Ασθένεια: *ουδέν πρέπει να ιατρεύσει* (ενν. *ιατρός ξένος*) *αποὺ καρούραν τινάν* αυτ. 186^{2-3}.

καρούχα η, Ερμον. Μ 275, 277, 284, Ο 282r (Βλ. και Holton [Αλεξ., σ. 216]).

Το μτγν. ουσ. *καρούχα*<λατ. carruca. Για τη λ. βλ. Zilliacus, BZ 37, 1937, 313 και 341 και Άμ., Γλωσσ. μελετ. 107.

Ελαφρό δίτροχο άρμα (Κουκ., ΒΒΠ Γ' 40): *Έθος είχαν οι παλαίοι μετ' αρμάτων πολεμίζειν, ήγουν εις καρούχας άνω* Ερμον. Υ 79· *εκείνος πάντα εσέβαινε σειστός εις το παλάτιν κ' εσύ εκαθέζου και έβλεπες πώς τρέχουν αι καρούχαι* Προδρ. III 74.

καρούχι το, Πεντ. Γέν. XLI 43, Έξ. XIV 6, XV 19.

Το μτγν. ουσ. *καρούχιον*.

Είδος μικρής άμαξας: *έστρωσεν ο Ιοσέφ το καρούχι-του και ανέβην* Πεντ. Γέν. XLVI 29· *ότι να έβγεις εις τον πόλεμο ιπί τους οχτρούς-σου και να διεις άλογο και καρούχι λαός πολύς από εσέν, μη φοβεθείς από αυτουνούς* Πεντ. Δευτ. XX 1.

καρπερός, επίθ., Χίκα, Μονωδ. 147, Διαθ. Νίκων. 228^{6}.

Από το ουσ. *καρπός* και την κατάλ. *-ερός*. Η λ. και στο Somav.

Γόνιμος· καρποφόρος· εύφορος: *υιός καρπερός ο Ιοσέφ, υιός καρπερός* Πεντ. Γέν. XLIX 22· *συκή μεγίστη, καρπερή, έναντι δ' άλλη μία* Παΐσ., Ιστ. Σινά 346· *οι καρπεροί κ' οι πλούσιοι κάμποι* Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [920].

καρπέτα η.

Το βενετ. carpèta (Georgac., BZ 51, 1958, 45 και Nourney, Lat. Ital., σ. 39, 116). Η λ. στο Somav. και σήμ.

Εξωτερικό μακρύ γυναικείο φόρεμα, που καλύπτει το σώμα από τη μέση και κάτω, φούστα (Για τη σημασ. βλ. Κουκ., ΕΕΚΣ 3, 1940, 50): *να βρω κανεβατσέτα να κάμω μια αποὺ λείπομαι τση κοπελιάς καρπέτα* Φορτουν. (Vinc.) Ε' 8.

καρπεύω, Γλυκά, Στ. 223· *κ α ρ π ε ύ γ ω.*

Το αρχ. *καρπεύω*. Η λ. και σήμ.

Παράγω καρπούς: *το φηλυκόν το φοινίκιν ποτέ ου καρπεύγει εις την γην, πάντα θλιμμένο στέκει* Λίβ. Esc. 147.

καρπήσιος, επίθ., Θρ. Κων/π. διάλ. 44.

Από το ουσ. *καρπός* και την κατάλ. *-ήσιος*.

Καρποφόρος: *και περιβόλια εύμορφα με τα καρπήσια δένδρα* Θρ. Κων/π. Β 43.

καρπίζω, Απόκοπ. 133, Ερωτόκρ. Δ′ 677, Θυσ.^{2} 976, Ευγέν. 978, Πανώρ. Α′ 318, Γ′ 108, Βακτ. αρχιερ. 170.

Το αρχ. *καρπίζω*. Η λ. και σήμ.

Α′ (Μτβ.) **1**) Κάνω κ. να καρποφορήσει: *Τα δέντρη κι' όλα τα φυτά και τσι σπορές καρπίζεις* (ενν. *συ θεά*) Πανώρ. Δ′ 285. **2**) Φέρνω καρπούς· (εδώ μεταφ.): *ήλθεν και εκάρπισεν* (ενν. *ο Ιησούς Χριστός*) *την σωτηρίαν-μας* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 407. **Β′** Αμτβ. **1**) Παράγω καρπούς: *την αγκινάρα την ξερή εγώ 'δα να καρπίσει* Πανώρ. Γ′ 309. **2**) Φέρνω αποτέλεσμα: *ποιες κοπανιές κομπώνουσι, ποιες κοπανιές καρπίζου* Ερωτόκρ. Δ′ 1571.

κάρπισμα το.

Από το *καρπίζω* και την κατάλ. *-μα*.

(Πληθ.) συγκομιδή: *πολλές λογές κάμνει* (ενν. *ο Κάις*) *καρπούς, ταγές και τα κριθάρια* (παράλ. 1 στ.), *βάνει και θυσιάζει-τα...* (παραλ. 2 στ.). *Κι' όλα-του τα καρπίσματα αρχίζουν να φυρούσι* Χούμνου, Κοσμογ. 179.

καρποβάλσαμον το.

Το μτγν. ουσ. *καρποβάλσαμον*.

Ο καρπός του φυτού βάλσαμον: *καρποβαλσάμου κόκκους ς′* Ιερακοσ. 391^{4}.

καρποβλαστώ.

Από το *καρπίζω* και το *βλαστώ* (Για τη σύνθ. βλ. Ανδρ., Αφ. Τριαντ. 45).

Κάνω κ. να καρποφορήσει: *εκαρποβλάστησε την γην πάσα λογής χορτάρι* Πικατ. 406.

καρποδότης ο, Γλυκά, Στ. Β′ 119.

Από τα ουσ. *καρπός* και *δότης*. Η λ. τον 4. αι. (Passow, Handwört.).

Αυτός που συντελεί στην παραγωγή καρπών: *ο Νείλος... ο χρυσορρόας κι' άφθονος καρποδότης υπάρχει* Παϊσ., Ιστ. Σινά 2225.

καρπός ο, Κομν., Διδασκ. Δ 392, Ασσίζ. 164^{20}, 372^{5}, Διγ. (Trapp) Gr. 958, Διγ. Ζ 1256, 2771, Χρον. Μορ. Η 6263, Λίβ. Sc. 1364, Λίβ. (Lamb.) Ν 511, 926, Λίβ. Esc. 1071, Μαχ. 40^{9}, Θησ. ΙΒ′ [12^{3}], Κορων., Μπούας 113, Πεντ. Γέν. Ι 11, ΧΧΧ 2, Έξ. Χ 15, Δευτ. XXVIII 18, Αχέλ. 1393, Ερωφ. Α′ 345, 516, Δ′ 723, Διγ. Ἀνδρ. 374^{26}, Ερωτόκρ. Α′ 177, Β′ 209, 637, Ευγέν. 978, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ′ [441], Δ′ [860], Τζάνε, Κρ. πόλ. 135^{1}, κ.π.α.

Το αρχ. ουσ. *καρπός*. Η λ. και σήμ.

1α) Καρπός, φρούτο: *Ω νεραντζιά με τον καρπόν και λεμονιά με τ' άνθη* Ch. pop. 815· *τα περιβόλια χάλασε και τα δενδρά 'κοψέ-τα, πού 'σαν γεμάτα με καρπούς* Διακρούσ. 78^{14}· *ο πλάτανος δίχως καρπό και δίχως ομορφιά 'λλη* Πανώρ. Γ′ 123· *Ω Πόλις,...άλλη παράδεισος...έχουσα ένδον φυτά παντοία βρίθοντα καρπούς πνευματικούς* Δούκ. 385^{14}· **β**) σπόρος φυτού: *καρπούς να σπέρνουσι στη γη και δέντρη να φυτεύγου* Ερωφ. Α′ 284. **2**) Καρποφορία (της γης)· συγκομιδή: *να δώσει η γης τον καρπό-της και να φάτε εις χόρταση* Πεντ. Λευιτ. XXV 19· *έφερε ο Κάιν από καρπό της ηγής κανίσκι* Πεντ. Γέν. IV 3· *εμπάζει τα χοιρίδια-του* (ενν. *ο γεωργός*) *και σκάπτουν το χωράφιν, αποστερείται τον καρπόν και χάνει και τον σπόρον* Σπαν. Α 382· *εις το χωριό Ἄγιο Σίλα...έχει* (ενν. *ο ζουράρης*) *τσι καρπούς-του* Κατά Ζουράρη» 107. **3**) Αποτέλεσμα: *ελθών* (ενν. *ο Ομούρ*) *μετ' αιχμαλωσίας ικανής, απαρχής ούσης του καρπού της αμαρτίας των Ρωμαίων* Δούκ. 53^{18}· *τετοιανής λογής τον νουν-της είχε βάλει οπού καθένας μ' αύτηνε καρπόν ουδένα πιάνει, κόπους και παρακάλεσες κι' ό,τι της πει τα χάνει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [155]· *σήμερ' αθεί η γιαγάπη-σας κι' ο πόθος ο δικός-σας και τον καρπό τση πεθυμιάς μαζώνετε κ' οι δυό-σας* Πανώρ. Δ′ 364· *τον καρπόν του πόθου-μου, σαν πεθυμώ, να πιάσω* Σουμμ. Παστ. φίδ. Δ′ [580]. **4**) Γέννημα: *Μαρία, θάρρος ολωνών, καρπέ χαριτωμένε* Σκλέντζα, Ποιήμ. 7^{4}. **5**) Κέρδος, ωφέλεια: *Περί προικός καρπούς οπού παίρνει ο ανήρ προ του λαβείν την γυναίκα* Βακτ. αρχιερ. 174. **6**) Λάφυρο: *το φουσσάτο ουδέ καρπόν 'κ τον πόλεμον να πιάσει* Αχέλ. 288. (Φρ.) *έχω καρπόν κοιλίας*=εγκυμονώ: *εγγαστρώθηκεν κ' είχεν καρπόν κοιλίας* Διγ. Ο 33. (Ἐκφρ.) *καρπός κοιλίας*=γέννημα: *από της κοιλίας-του καρπόν να τον χαρίσει να γένει και διάδοχος στον θρόνον-του να κάτσει* Αρσ., Κόπ. διατρ., [732].

καρποφορά η.

Από το ουσ. *καρπός* και το *φέρω*.

Προσφορά καρπών: *Καν σίτος είη καθαρός καν αίρα σιτοφθόρος, καρποφορά προσάγεται πάντως αποδεκτέα* Γλυκά, Αναγ. 204.

καρποφορημένα, επίρρ.

Από τη μτχ. παρκ. του *καρποφορώ*.

Αποτελεσματικά: *άμποτες να σας δώσει την χάριν-του να συναναστραφείτε πιστά και καρποφορημένα εις την υπηρεσίαν-σας ετούτην* Χριστ. διδασκ. 412.

καρποφορία η.

Η λ. στον Αριστ. (L-S Κων/νίδη) και σήμ.

Γονιμότητα, ευφορία: *ούτε ύδωρ ενέχουσαν, ούτε καρποφορίαν, αλλ' έρημος διαβατή έστιν ανικμοτάτη* Παϊσ., Ιστ. Σινά 2082.

καρποφόρος, επίθ., Μιχ. ιερομ. 17, Γράμματα Μετεώρ. 86^{5-6}, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1988.

Το αρχ. επίθ. *καρποφόρος*.

α) Εύφορος, γόνιμος: *κατέχοντες γην καρποφόρον μάλλον* Βίος Αλ. 1517· *πλουτεί και ποίκιλα φυτά κι' αμπέλους καρποφόρους* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1692· **β**) γεμάτος καρπούς: *Δεν ανεβάζω πλιο παιδί στο καρποφόρ' αμάξι* Χίκα, Επίγρ. 17.

καρποφορώ, Παϊσ., Ιστ. Σινά 1893.

Το αρχ. *καρποφορέω*. Η λ. και σήμ.

Α' Ενεργ. **1**) Παράγω καρπούς: *Χωράφια πού 'χανε δεντρά κ' έχουν-τα κουκλωμένα, εκείνα δεν καρποφορούν, μηδ' είναι προκομμένα* Τζάνε, Κρ. πόλ. 580[24]. **2**) Κερδίζω, αποκτώ: *σύννους, πραΰς και ταπεινός, διά να καρποφορήσεις την βασιλείαν των ουρανών, λέγω, καλέ-μου, ας είσαι* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 2409. **Β'** (Μέσ.) προσφέρω: *ταύτης εκατέρωθεν άγγελος θεωρείται μέγιστος και αγγελικώς ύμνον καρποφορείται* Παΐσ., Ιστ. Σινά 946.

καρπύνω, Πεντ. Γέν. VIII 17, IX 1, 7, XVIII 6, 20, XXVI 22, XLVII 26, XLVIII 4, Έξ. I 7, XXIII 30, Λευιτ. XXVI 9.

Από το ουσ. *καρπός* και την κατάλ. *-ύνω*. Η λ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Α' Μτβ. (μεταφ.) κάνω κάπ. να αυξηθεί: *το όνομα του δεύτερου έκραξεν Εφραίμ ότι εκάρπυνέ-με ο Θεός εις την ηγή της φτώχειας-μου* αυτ. Γέν. XLI 52· *Θεός ικανός να βλογήσει εσέν και να σε καρπύνει και να σε πληθύνει και να είσαι εις μάζωμα εθνών* αυτ. Γέν. XXVIII 3. **Β'** Αμτβ. (μεταφ.) αυξάνομαι, πολλαπλασιάζομαι: *είπεν αυτουνού ο Θεός: «εγώ Θεός ικανός· κάρπυνε και πλήθυνε»* αυτ. Γέν. XXXV 11· *ευλόγησεν αυτά* (ενν. *τα ψάρια*) *ο Θεός του ειπεί: «καρπύνετε και πληθύνετε και γεμίσετε τα νερά εις τις θάλασσες»* αυτ. Γέν. I 22.

καρπώ.

Το αρχ. *καρπόω*.

Α' (Ενεργ.) παράγω καρπούς, καρποφορώ: *ν' αθούν και να μυρίζουσιν και πάντα να καρπούσιν* Πικατ. 405· (μεταφ.): *'Όχι οχ την ακαμασιάν κι' άκαρπον βαριοσύνη, οπού τον κόπον που καρπεί μισά και τον αφήνει* Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [912]. **Β'** (Μέσ.) απολαμβάνω: *τοσούτων γαρ των αγαθών παρ' αυτού εκαρπούτο* Διγ. (Trapp) Gr. 3354.

καρπώνομαι.

Από το αρχ. *καρπόω* και την κατάλ. *-ώνομαι*. Το ρ. ως ενεργ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *καρπώνω*). Η λ. και σήμ.

(Μεταφ.) απολαμβάνω κ. ως καρπό έργων: *αυτόν* (ενν. *τον Χριστόν*) *προσκυνήσομεν, ευθύς να καρπωθώμεν και του αγίου Πνεύματος την χάριν και την δόξαν* Φυσιολ. (Legr.) 152· *Τοιαύτα εκαρπώνουνταν οι άγιοι κ' εποίκαν, εις ό,τι είπεν ο Χριστός ουδένα δεν εφήκαν* Βίος αγ. Νικ. 227.

κάρρα η.

Το ιταλ. carra.

Φορτηγό αμάξι: *βάλλει σίτων πλέθριον εις τρεις κάρρες* (έκδ. *καρείς*· διορθώσ.· πβ. και Lambros [Coll., σελ. LI]) *μεγάλας και παίρνει στάμενα πολλά και ήβγεν κατά κόσμον* Απολλών. (Wagn.) 78.

κάρσις η.

Η λ. στο Θεόφρ. (L-S Κων/νίδη).

Κούρεμα: *το σχήμα-μου το πένθιμον, της κεφαλής η κάρσις ουκ από τύχης-μου κακής* Καλλίμ. 1502.

κάρτα η, Rechenb. 68[14].

Το ιταλ. ουσ. quarta. Βλ. και *περκάρτα* Πορτολ. Α 215[5].

1) Μονάδα μέτρησης· (εδώ) μονάδα μέτρησης μήκους ίση με το τέταρτο του πήχη: *Βάλε και διά το πράτσ(ο)* (=πήχης) *το περισσότερον κάρτες δ', διότι το πράτσ(ο) έναι κάρτες δ'* Rechenb. 68[13]. **2**) (Ως ναυτ. όρος) ο καθένας από τους 32 ανεμόρρομβους στους οποίους υποδιαιρείται το ανεμολόγιο (Για τη σημασ. βλ. Kahane-Tietze, Lingua Franca 366-7 και Σεγδίτσα, Ναυτ. όροι 49): *Από τα Λαφονήσια ώς τες Δρακονάρες, εις την κάρτα του σιρόκου εύρε λεβάντη, έναι μίλια λ'* Πορτολ. Α 216[6]· *να αλλάξει στράταν, να βάλει την πλώρην-του εις την κάρταν της όστριας* Πορτολ. Α 181[12].

Καρταγενήτης ο.

Από το ισπαν. Cartagena.

Αυτός που κατάγεται από τη Νέα Καρχηδόνα της Ισπανίας: *αρχίζουσι να ρίχνουσι τουφέκια και σαγίτες γιανίτσαροι και Τάρταροι και οι Καρταγενήτες* Τζάνε, Κρ. πόλ. 281[14].

καρτάνα η.

Το λατ. quartana (-nae). Η λ. στο Du Cange.

Τεταρταίος πυρετός: *Οι χριστιανοί τους είδασιν, πιάννει-τους η καρτάνα* Θρ. Κύπρ. Μ 124· *είχεν την καρτάναν και δεν ημπόρησε νά 'βρει υγείαν* Μαχ. 38[20].

Καρτανίτης ο.

Από το κύρ. όνομ. *Καρτάνος* και την κατάλ. *-ίτης*.

Οπαδός του Κερκυραίου Ιωαννικίου Καρτάνου: *Περί Καρτανιτών αιρετικών* Καρτάν., Διαθ. 225.

καρτερεμός ο· ακαρτερεμός.

Από το *καρτερώ* και την κατάλ. *-μός*.

Υπομονή (πβ. Pastor fido: indugio): *τ' άγρια και δεινά σημάδια οπ' εφανήσαν μες στον ναόν τόσον σκληρά οπ' όλοι εφοβηθήσαν δεν είχαν ακαρτερεμόν... και φοβερά εδείχνασι* Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [189].

καρτερετός, επιθ., βλ. *καρτερητός*.

καρτερεύω, Λιβ. Esc. 3064.

Από το αρχ. *καρτερώ*.

α) Αναμένω: *ας καρτερέψομεν μη πούπετε καράβι να διαβεί* Λιβ. Esc. 2745· *να με καρτερεύσουσιν εις την αρχήν της στράτας* Λιβ. Esc. 2575· **β**) παραμονεύω, «στήνω καρτέρι»: *ακαρτέρεψε το φουσσάτο του Σελίμη εισέ στενούς τόπους και έκοψε πολλούς* Χρον. σουλτ. 142[21]· **γ**) καθυστερώ: *μη καρτερεύσομεν εδώ και καύσει-μας το κάμα* Διγ. (Trapp) Esc. 877.

καρτερητός, επιθ.· καρτερετός.

Από το *καρτερώ* και την αρχ. κατάλ. *-ητός*. Η λ. στον Ευγεν., Δρόσ. Ζ' 255.

Που τον περιμένει κανείς, αναμενόμενος: *Ελπίζομ' ότι ο ήλιος, π' αποθαίνει το βράδι προς τη δύση, πάλιν εις την ανατολήν να ξαναγένει. Κι' όσο λιγότερ' ουρανός φωτίζει τη λάμψη την καρτερετήν-του πάλι συχνά σ' εμάς τήνε γυρίζει* Σουμμ., Παστ. φιδ. χορ. δ' [86].

καρτέρι το.

Από το *καρτερώ*. Η λ. το 12. αι. (Βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 410).

Οχυρό: *εστέκασιν πολλοί μέσα σ' ένα καρτέρι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 222[25]· *με τες μπόμπες τες πολλές εριξαν το καρτέρι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 282[24]. Φρ. *επήγε στο καρτέρι*=σκοτώθηκε: *η κερά η γυναίκα-του η κακοπαντρεμένη για τα πολλά-του βάσανα επήγε στο καρτέρι* Κατζ. Β' 389.—Η λ. ως τοπων.: *Εις το Καρτέρι η συντροφιά ήτον του Τζεζαρίνη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 201[13]· *εις το φορτί του Καρτεριού κ' έξω στην Πορταγόρα έστησε καστελλόπουλο...* Τζάνε, Κρ. πόλ. 212[10].

καρτερία η.

Το αρχ. ουσ. *καρτερία*.

Υπομονή: *δώσε δύναμιν, δώσε-μας καρτερίαν διά να υπομένωμεν με καθαράν καρδίαν* Ιστ. Βλαχ. 2615.

καρτερίζω.

Από τον αόρ. του *καρτερώ* και την κατάλ. *-ίζω*.

Περιμένω: *φέρε όσους καρτερίζεις εις αυτόν-μου* Κυπρ. ερωτ. 103[11].

καρτερικός, επίθ., Κορων., Μπούας 115.

Το αρχ. επίθ. *καρτερικός*. Η λ. και σήμ.

α) Υπομονετικός, θαρραλέος: *μαχήσομαι λοιπόν ου προς γενναίους άνδρας, εμπείρους και καρτερικούς μάχης της ηρωίας* Βίος Αλ. 2195· *επευφήμησαν* (ενν. *οι Έλληνες*) *... την καρτερικήν ψυχήν* (ενν. *της Πολυξένης*) Ερμον. Ψ 194· **β**) ανεκτικός, υπομονετικός: *πάντα οπού αγαπά φρόνιμος θέλει νά 'ναι, νά 'ναι πολλά καρτερικός* Ερωτοπ. 688.

καρτεροκάρδιος, επίθ.

Από το επίθ. *καρτερός* και το ουσ. *καρδία*. Η λ. στο Μανασσ., Χρον. 3517, 4998.

Αμετάπειστος: *Παρόντος γουν του καρτεροκαρδίου Αχιλλέως άπρακτα ήσαν και μάταια όλα τα βουλεύματα του Οδυσσέως* Τρωικά 527[14].

καρτερόψυχος, επίθ.

Από το επίθ. *καρτερός* και το ουσ. *ψυχή*. Η λ. τον 4. αι. (L-S Κων/νίδη).

Γενναιόψυχος: *ω Αχιλλεύ πολεμόκλονε και λεοντοκάρδιε, ω καρτερόψυχε και ανδρικότατε* Τρωικά 532[15].

καρτερώ, Λόγ. παρηγ. Ο 601, Καλλίμ. 909, 916, 1111, 1631, Ελλην. νόμ. 533[17], 577[7], Ερωτοπ. 443, Λιβ. Sc. 1596, 3109, Γεωργηλ., Βελ. 528, Κορων., Μπούας 40, 43, 136, Αχέλ. 162, 1987, 2216, Χρον. σουλτ. 72[20], Ιστ. πατρ. 105[12], 125[18], Πανώρ. Πρόλ. 5, 93, Ερωφ. Ε' 659, Σταυριν. 626, Ιστ. Βλαχ. 765, Σουμμ., Ρεμπελ. 175, Διγ. Άνδρ. 355[24], Ερωτόκρ. Α' 451, Β' 1467, Γ' 893, Δ' 33, Θυσ.[2] 219, 1111, Ευγέν. 529, Στάθ. (Martini) Ιντ. α' 29, Διήγ. ωραιότ. 627, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [803], Ε' [397], [1509], Φορτουν. (Vinc.) Δ' 507, Ιντ. δ' 151, Ζήν. Β' 166, Γ' 95, Δ' 125, Διακρούσ. 88[3], 91[17], Τζάνε, Κρ. πόλ. 170[17], 256[5], 384[2], 408[2], 409[1], 410[6], 549[18], 558[16], κ.π.α.· *α κ α ρ τ ε ρ ώ,* Χρον. Μορ. Ρ 5039, Λιβ. Esc. 3251, Αχιλλ. Ν 1281, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 266, 393, Θησ. (Foll.) Ι 132, Γεωργηλ., Θαν. 63, Ριμ. Βελ. 553, Αλεξ. 22, Πένθ. θαν. Ν 365, Τριβ., Ρε 284, Χρον. σουλτ. 74[35], 144[5], Σουμμ., Παστ. φίδ. Α' [151], Γ' [67], [72]· (αόρ.) *α κ α ρ τ έ ρ ε σ α* Αρμούρ. 117 (κριτ. υπ.)· *α κ α ρ τ έ ρ η σ α* Προδρ. III 400f· *(ε)-*

κ α ρ τ έ ρ ε σ α Κομν., Διδασκ. Δ 257, Ελλην. νόμ. 554[12], Χρον. Μορ. Ρ 4993, Λιβ. Sc. 1713, Αχέλ. 1168· *(ε) κ α ρ τ έ ρ η σ α* Σπαν. Α 205, 428, Σπαν. (Λάμπρ.) Va 218, Λόγ. παρηγ. L 571, Καλλίμ. 242, 2003, Ελλην. νόμ. 537[24], Λιβ Ν 2430, 2550, Τζάνε, Κρ. πόλ. 171[29].

Το αρχ. *καρτερέω*. Για τη λ. βλ. Κουκ., ΕΕΦΣΠΑ, περ. β' 6, 1955/56, 269 και Browning (Byz.-Met. 1, 1978, 120). Η λ. και σήμ.

Α' Μτβ. **1**) Υπομένω: *μη δυνηθείς καρτερέσαι την χηρείαν έλαβεν δεύτερον συνοικέσιον* Ελλην. νόμ. 572[12]· *...πεπληγώς αυτός ήπαρ και την καρδίαν μικρόν ουν χρόνον επισχών, οδύνην καρτερήσας, έδραμε προς βασίλεια το τέλος πολλῷ τάχει* Βίος Αλ. 5969. **2**) Περιμένω: *Στην Γαλιλαίαν καρτερεί Μαρίες και Αποστόλους* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1[153]· *την αφεντιά-σου καρτερεί σαν την καλήν ημέρα* Ιστ. Βλαχ. 1086· *αυτή δέ μόνη μείνασα εν τη πηγῇ εκείνῃ εκαρτέρει τον άγουρον μήπως και υποστρέψῃ* Διγ. Ζ 2457· *του πέ πως τόνε καρτερώ μέσα στην κάμερά-μου* Ερωφ. Β' 182. **3**) Αποζητώ: *τα πάθη καρτερούν την αρετήν τ' αθρώπου* Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 285. **4**) Προσδοκώ, ελπίζω: *Δράμε* (ενν. *συ η Αφροδίτη*) *σ' εμένα την πτωχήν, π' ακαρτερώ απ' εσένα βοήθεια* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1203]· *καρτερούσαμ' απ' αυτήν να σβήσουν τα κακά-μας* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [352]· *η αφεντιά-σου ανάμελος δεν καρτερεί να πάρει απόσταν εγεννήθηκε κιαμιά από κείνο χάρη* Ερωφ. Β' 379· *δεν ακαρτερούνε καμίαν βοήθειαν* Χρον. σουλτ. 87[21]. **5α**) Παραμονεύω: *εκείνος εκαθέζετον πάντοτε και εκαρτέρει την αρπαγήν να οικοδομεί πάντα την εδικήν-μου* Λιβ. Ν 2887· *...ο φόνος πότ' εγίνη και ποίοι τον εφόνευσαν και τίνες ήσαν κείνοι οπού τον καρτερούσασι πως είχε να κατέβει* Λίμπον. 369· *...ήτουνα μπασμένοι μέσα* (ενν. *οι χριστιανοί*) *κ' εκαρτερούσανε* (ενν. *οι Τούρκοι*) *μονάχας για να βγούσιν και τότες όλοι οι χριστιανοί έπρεπεν να κοπούσιν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 525[1]· *εγίνη ο διαλαλημός τότες ν' αρδινιαστούνε την νύκτα έξω νά 'βγουνε, χωστοί να καρτερούνε* Τζάνε, Κρ. πόλ. 500[14]· **β**) περιμένω απειλητικά, εποφθαλμιώ: *ο Χάρων, βλέπω, καρτερεί τα τρυφερά-μου κάλλη* Αχιλλ. Ν 1619· *είπεν: «Αλί, τους καρτερεί το δολερόν μαντάτον...»* Απόκοπ. 404. **6**) Αντιστέκομαι (σε κάπ.): *Ο δέ σινιόρ Μερκούριος ως λέων θυμωμένος* (παραλ. 1 στ.) *μέσα στην μέσην όρμησε κι' ουδείς τον εκαρτέρε* Κορων., Μπούας 80· *Διαβαίνεις και τον Έκτορα, Ορλάντον ντε Καρτέρι, όπ' άνδρας εις τον πόλεμον ουδέν τους εκαρτέρει* Κορων., Μπούας 149. **7**) Θεωρώ αναπόφευκτο, μοιραίο: *καρτερώ το τέλος-μου* Πανώρ. Α' 117· *την ώρα, που λιγότερα την καρτερούσιν άλλοι* Ερωφ. Γ' 310· *Μα ποιο θεριό...κι' άμετρο λιοντάρι στη σκλάβωση που καρτερώ λύπησιν να μην πάρει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 551[18]. **Β'** Αμτβ. **1**) Εγκαρτερώ, μένω σταθερός: *...συ μόνος ύπαγε εις την πατρίδα* (παραλ. 2 στ.), *οι δ' Αχαιοί καρτερούσιν εις την πόρθησιν της Τροίας* Ερμον. Ν 285· *Έχε τον νούν-σου εις την διδασκαλίαν και καρτέρει εις αυτά* Χριστ. διδασκ. 402· *ιδών πεπίστευκα και καρτερώ πιστεύειν* Γλυκά, Στ. 27. **2**) Κάνω υπομονή: *ως δύνασαι, καρτέρησον· έδε και τι να ποίσεις;* Γλυκά, Στ. 311· *είτι σε ειπεί, καρτέρησε και μακροθύμησέ-του* Σπαν. Α 241· *Εδέτσι κι' ο Ρωτόκριτος με την αυγή σηκώθη και δε μπορεί να καρτερεί, μα πάραυτ' αρματώθη* Ερωτόκρ. Β' 1262· *άμε, καρτέρει, βάσταξε, παρηγορού και θάρρει* Σαχλ., Αφήγ. 5· *Σύρσου παρέκει λίγον, καρτέρεσε να μάθεις την αλήθειαν* Πιστ. βοσκ. III 6, 405· *Καρτέρεσε, δός-μ' άνεσιν, σταμάτησε λιγάκι* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [798]· *ας καρτερήσομεν είπως και βαρεθούσιν και τα κανόνια παύσουνε...* Τζάνε, Κρ. πόλ. 384[23]· *παρακαλώ υμάς, ολίγον καρτερείτε* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1900· *καρτέρεσε, Αρμούρη-μου, καρτέρεσε ολίγον* Αρμούρ. 117· *έκλεξε ένα από τους τρεις..., ότι καιρός είναι πολύς, πλέον ου καρτερούμεν* Απολλών. 292. **3**) Περιμένω, προσμένω: *να καρτερέσεις, λυγερή, γλυκιά να σε συντύχω* Ερωτοπ. 150· *Σα σκύλοι όντα πεινούσινε και το φαγί θω-*

ρούσι και να τσι λύσου μοναχάς στέκουν και καρτερούσι... Ερωφ. Ε' 102· *δέκα γαρ ημέρας όλας εκαρτέρησαν εκείσε μη ισχύοντες εξ ανέμου την πορείαν γαρ ποιήσαι* Ερμον. Ψ' 120. **4α**) Μένω (κοντά σε κάπ.): *Καρτέρησε γουν μετ' εμού και κάστρα να σοι δώσω* Κορων., Μπούας 65· **β**) βρίσκομαι κάπου, υφίσταμαι: *όλα-του τα καρπίσματα αρχίζουν να φυρούσι, εκ τους σωρούς-του χάνουνται και δεν ακαρτερούσι* Χούμνου, Κοσμογ. 180. **5**) Χρονοτριβώ, καθυστερώ: *Ωρά 'ναι να μισέψομε, καιρός για να διαβούμε στον φοβερότατον κριτήν και μην ακαρτερούμε* Αλφ. 11^{94}· *Εγώ δε θε να καρτερώ, κ' η ώρα με σπουδάζει* Ερωτόκρ. Α' 605· *μην ακαρτερείς, ωρά 'ναι να διαβαίνεις* Σουμμ., Παστ. φιδ. Γ' [515]· *Επάρετέ-τον, είπα-σας,...τι εδώ πλια καρτερείτε;* Ζήν. Δ' 342. **6**) Σταματώ, στέκομαι, δεν προχωρώ: *Αυτός δὲ εκαρτέρησε κ' εμπρός ουδέν εσύρθη* Κορων., Μπούας 121. (Τριτοπρόσ.) ανήκει (από κληρονομία): *Πράγμα που δεν τ' ακαρτερεί, ουδόλως του εγγίζει* Κορων., Μπούας 41· *...η χώρα της Μιλάνας του ρε Αλοΐζου ακαρτερεί, δικαίως εκ της μάννας* Κορων., Μπούας 35· *κεινού ακαρτερεί η χώρα εκ της μάννας* Κορων., Μπούας 128· *Λέγων εκείνου* (ενν. *του τόπου*) *καρτερεί ως περιοχή δική-του* Κορων., Μπούας 52. (Φρ.) *για σένα καρτερώ*=είμαι στη διάθεσή-σου: *λέγει-της: «Εδώ 'μαι κ' εγώ για σένα καρτερώ και για τον φίλο κιόμαι»* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 334· *δεν καρτερεί η ώρα*=δεν υπάρχει πια καιρός: *παγαίνετε, προφθάσατε, δεν καρτερεί η ώρα...* Ιστ. Βλαχ. 998.

Η προστ. του ενεστ. *καρτέρει* **1**) για να δηλωθεί πιθ. απειλή: *Ομπρός εμπήκαν οι Ρωμιοί...* (παραλ. 1 στ.) *κι' οπίσω τρέχουν οι πεζοί...* (παραλ. 2 στ.) *εις τον εχθρόν φόνον πολύν να δώσουν* (παραλ. 1 στ.) *κ' οι Τούρκοι ρίχναν τ' άρματα κ' ελέγανε: «καρτέρει»* Τζάνε, Κρ. πόλ. 245^{16}· **2**) με το ά. το καταντά στη σημασ. «αναβολή»: *τι με τυραννείς, κυρά, με την γλυκειά-σου αγάπην, με το αύριον, με το σήμερον, με το «καρτέρει, αυθέντη;»* Ερωτοπ. 314.

καρτέσιο(ν) το, Ασσίζ. 35^{8-9}, 287^{2}, 308^{27}, 335^{22}, 407^{11-12}, 439^{6}, 447^{7}.

Το βενετ. ουσ. quartese (Boerio). Η λ. στο Du Cange.

Νομισματική μονάδα: *αν σου εδάνεισεν πέρπυρα, ουδέν να του δώσεις καρτέσια* αυτ. 300^{23}· *διότι εποίησεν να ποιήσουν με τα καρτέσιά-του τον γραμματικόν να ποιήσει την απιστίαν* αυτ. 478^{8}.

κάρτο(ν) το, Καραβ. 493^{29}, 496^{2}, 502^{12}, Πορτολ. Α 321^{7}.

Το ιταλ. ουσ. quarto (Βλ. Μανούσ., Θησαυρ. 9, 1972, 62).

Τέταρτο: *θέλεις ν' αρχίσεις να το κόπτεις όλον το πανίν και ολιγότερον έναν κάρτον* Καραβ. 497^{11}· *τον εμαζώξανε πέντε κάρτα και τα εδώσανε διά τα χρέη του Φραντζή* Σουμμ., Ρεμπελ. 172.

κάρτσα η, βλ. *κάλτσα*.

καρτσανάς ο, Πουλολ. (Τσαβαρή) 353.

Από το ουσ. *κάρτσα* κατ' αναλογίαν των ουσ. *καστανάς, καραβανάς* (Βλ. Krawczynski [Πουλολ. σ. 93]).

Κατασκευαστής καλτσών ή υποδημάτων: *Εσύ ήσουν καρτσανά παιδίν πολλά μυριοχρειωμένου* αυτ. 331.

καρτσεράρω.

Το ιταλ. carcerare (Βλ. Πολίτη [Κατζ. σ. 147]).

Φυλακίζω: *Εσύ 'σαι αιτιά κι' ο κύρης-του θενά τον καρτσεράρει κ' εσένα σ' ένα κάτεργο θέλει να σε πετάρει* Κατζ. Ε' 327.

καρτσί(ν) το, Ασσίζ. 38^{4}, 42^{9}, 159^{25}, 181^{3}· (πληθ.) *καρσά*, Θρ. Κύπρ. Μ 314· *καρτσά*, Ασσίζ. 20^{17}, 21^{28}, 40^{22-23}, 42^{35}, 49^{4}, 51^{28}, 75^{27}, 80^{13}, 82^{28}, 156^{2}, 177^{8}, 195^{15}, 204^{28}, 218^{31}, 300^{31}, 410^{31}, 416^{8}, Μαχ. 76^{16}, 196^{12}, 226^{11}, 428^{28}, 434^{36}, 446^{21}, 524^{7}, 604^{6}, Βουστρ. 421, 461, 471, 479, 486.

Από το ιταλ. ουσ. carzia. Ο τ. *καρσά* και σήμ. στην Κύπρο (Σακ., Κυπρ. Β' 578, λ. *καρ(τ)σά* και Λουκά, Γλωσσάρ. 196).

1) Νόμισμα βενετικό: *ουδέν ένι παντός δίκαιον ότι να του στρέψεις καρτζά μικρά διά γρόσια* Ασσίζ. 52^{4}. **2**) Χρήμα: *ανισώς και χρήζεσαι καρτζά διά την αυτήν αρμάδαν όπου επλέρωσες τους λας και εξοδίασες* Μαχ. 158^{12}· *Ο αφέντης-μου δεν χρειάζεται τα καρτζάσου να πουλήσει την χώραν-του* Μαχ. 112^{23}.

καρτσίπλα η;

Πιθ. από το *καρα-* (Βλ. Ανδρ., Λεξ.) και το ουσ. *τσίμπλα*<*τσιμπλιάζω*<αρχ. *σιπλή* (Βλ. Ανδρ., Λεξ., λ. *τσιμπλιάζω*).

(Σε θέση επιθ.) που έχει μάτια με τσίμπλες: *τα μάτια της Λεά καρτσίπλα και η Ραχέλ ήτον όμορφο θώρι και όμορφης θωριάς* Πεντ. Γέν. XXIX 17.

κάρτσουκον το.

Ίσως πρέπει να σχετιστεί με το ουσ. *κάρτσα*<*κάλτσα* (βλ. Du Cange, λ. *κάρτζα-καρτζικείον*· πβ. και Pern., Mél. Diehl Α' 274).

Ποδοκάκκη (Βλ. Τσολ. [Γλυκά, Στ. σ. 31]): *ώς ού να εμβείς εις κάρτσουκον και ώς ού να εμπλάκεις* Γλυκά, Στ. 243.

καρυδάς ο.

Από το ουσ. *καρύδι(ν)* και την κατάλ. *-άς* (Βλ. Ανδρ., Λεξ.).

Πωλητής καρυδιών: *παστελοπούλης, καρυδάς, κανναβοσησαμάτος* Προδρ. IV 129 (χφ. j) (κριτ. υπ.).

καρυδάτα, επίρρ.

Από το επίθ. *καρυδάτος*.

Με θόρυβο ανάλογο με εκείνο των καρυδιών, όπως ηχούν τα καρύδια που σπάζουν (βλ. Tsiouni [Διήγ. παιδ. σ. 143]): *να σε κρουν και να τσιλάς, να κλάνεις καρυδάτα* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 171.

καρυδάτον το, Προδρ. IV 129l (κριτ. υπ.).

Από το ουσ. *καρύδι(ν)* και την κατάλ. *-άτον* (βλ. Χατζιδ., ΜΝΕ Α' 422). Η λ. και σήμ.

Γλύκισμα από καρύδια και ζάχαρη ή μέλι (βλ. Κουκ., ΒΒΠ Ε' 116): *καρυδάτον ολιγόν και κυδωνάτον χύτραν* Προδρ. III 283α (χφ. CSA) (κριτ. υπ.).

καρυδένιος, επίθ.

Από το ουσ. *καρυδιά* και την κατάλ. *-ένιος* (Βλ. Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

Κατασκευασμένος από ξύλο καρυδιάς: *δε το στολίδι πού 'χει τούτη η σάλα* (παραλ. 1 στ.) *και τσι κασέλες-τως τσι καρυδένιες* Λεηλ. Παροικ. 535.

καρύδι(ν) το, Πτωχολ. α 339, Ζήνου, Βατραχ. 417.

Το αρχ. ουσ. *καρύδιον*. Η λ. και σήμ.

Καρπός του δένδρου καρυδιά: *Απέ τα αμύγδαλα και απέ τα καρύδια κελεύει το δίκαιον να λάβουν β' κουκία εις το μάρκον* Ασσίζ. 245· *Γεύθητι γουν, αν αγαπάς, απίδια και μήλα* (παράλ. 1 στ.), *αν θέλεις και καρύδια, σύκα μετ' αμυγδάλων* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1497.

Καρύδιος ο, Πωρικ. S 105^{13}, Πωρικ. P 106^{6}, Πωρικ. Απ. 37.

Προσωποπ. του ουσ. *καρύδι(ν)*: *ο Καρύδιός τε και ο Κάστανος και ο Λεπτοκάρυος* Πωρικ. V 200^{56}.

καρυδίτσι(ν) το.

Από το ουσ. *καρύδι(ν)*. Για την κατάλ. *-ίτσιν* βλ. Κουκ., Ελλην. 4, 1931, 364. Η λ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *καρυδίτζιν*).

Καρύδι: *μηλίτσια τε και φοίνικας, ισχάδας, καρυδίτσια* Προδρ. III 282.

καρυδοκουκουνάρια τα.

Από τα ουσ. *καρύδι(ν) και κουκκουνάρι*.

Καρύδια και κουκουνάρια: *αμύγδαλα, ροΐδια, καρυδοκουκουνάρια* Προδρ. II G 44.

καρυέλαιον το.

Το μτγν. ουσ. *καρυέλαιον*. Η λ. και σήμ. στον τ. *καρυδέλαιο*.

Λάδι από καρύδια: *Δαφνέλαιον ή καρυέλαιον θες εν ταις οπαίς* Ιερακοσ. 478^{23}.

καρυκεία η.

Το μτγν. ουσ. *καρυκεία*.

Μαγείρεμα φαγητού με καρύκη (σάλτσα): *Ώσπερ το άλας γαρ αρτεί τα φαητά του κόσμου ούτως αρτύζει το εμόν εις πάσαν καρυκείαν* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 370.

κάρυν· Ιμπ. (Legr.) 95, εσφαλμ. γρ. αντί *ψάριν*.

κάρυνος, επίθ.

Το μτγν. ουσ. *καρύινος* (L-S).

Κατασκευασμένος από ξύλο καρυδιάς: *εποίκαν έναν σταυρόν μέγαν, ξυλένον, κάρυνον* Μαχ. 70^{27}.

καρυόφυλλον το, Ιερακόσ. 384^{19}, 388^{7}, 414^{1}, Ορνεοσ. αγρ. 519^{2}, 535^{2}· *κ α ρ υ ό φ α λ ο ν* Ιερακοσ. 387^{22}, 403^{2}, 408^{10}.

Από τα ουσ. *κάρυον και φύλλον*.

Μοσχοκάρφι (είδος αρωματικού φυτού): *τρίτον οξινόγλυκος κροκατομαγείρια, έχουσα στάχος, σύσγουδα, καρυόφυλλα, τριψίδια* Προδρ. III 150· *Πέπεριν λευκόν, καρυόφυλλον επίσης τρίψας εμφύσησον αυτό* Ιερακοσ. 384^{25}.

καρφέα η.

Από το ουσ. *καρφί* και την κατάλ. *-έα*. Η λ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Χτύπημα με καρφί: *Χαίρε, ο θείος Χερουβίμ και φλόγα η ρομφαία, οπού στ' Αδάμου την καρδιάν εμπήκεν σαν καρφέα* Χούμνου, Κοσμογ. 326.

καρφίν το, βλ. *καρφίον*.

καρφίον το, Ορνεοσ. 582^{23}, Πουλολ. (Τσαβαρή) 79, Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 642, Φυσιολ. (Legr.) 227, Μαχ. 4^{16}, 192^{15}, Θησ. Ζ' [38^{7}], Χρον. σουλτ. 132^{31}, Ιερόθ. Αββ. 338· *κ α ρ φ ί (ν)* Χρον. Τόκκων 2101, 2679, Σκλέντζα, Ποιήμ. 5^{21}, Ερωτόκρ. Α' 1289, Β' 99, Τζάνε, Κρ. πόλ. 153^{2}, 331^{9}.

Το μτγν. ουσ. *καρφίον*. Η λ. και σήμ.

1) Καρφί: *ούτε καρφίν ηγόρασας να εμπήξεις εις σανίδιν* Προδρ. I 87· *Εκ ξύλων έστι σκευαστή* (ενν. *η πόρτα*) *και σιδηρά καρφία έχει* Παϊσ., Ιστ. Σινά 351. **2**) Βουζούνι, ή κακό σπυρί?: *Εάν ο ιέραξ έχει καρφία,... εν τοις ποσίν αυτού έχει πάπουλα οξέα* Ορνεοσ. αγρ. 533^{15}. Φρ. *έχω καρφίν εις την καρδιάν*=με βασανίζει, στενοχωρεί κ.: *Εις τα Βομπλιανά απόθνησκεν καθάρια ο Γιαγούπης, καρφίν το είχεν εις την καρδιάν ώστε να τα επάρει* Χρον. Τόκκων 2275.

καρφίχτης ο, βλ. *καθρέφτης*.

καρφιχτίζομαι.

Από το ουσ. *καρφίχτης*. Η λ. στο κρητ. ιδίωμ. (Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β').

Καθρεφτίζομαι: *γιαύτος σωπώ, μα 'ς τούτα-μου τα μάτια καρφικτίσου, πόση λακτάρα και φωτιά μου δίδ' η πρόσοψή-σου* Ερωφ. Ιντ. α' 113.

καρφολασία η.

Από τα ουσ. *καρφίον και έλασις* (Βλ. Κουκ., Αθ. 42, 1930, 57). Η λ. στο Du Cange (λ. *καρφή*).

Τα ίχνη των καρφιών από τα πέταλα των αλόγων: *ως ηύρεν την καρφολασίαν εκείνου του φουσσάτου, εσέβην εξοπίσω-τους κ' έρχετο ελάμνοντά-τους* Χρον. Μορ. Η 4706.

καρφοπέταλο(ν) το.

Από τα ουσ. *καρφίον και πέταλο*. Η λ. σε έγγρ. του 11. αι. (Act. Lavr. 48, 36).

Πέταλο και καρφί· φρ. *τρώγει το καρφοπέταλον*=ανυπομονεί, αδημονεί: *έχει χρόνους δώδεκα, ουδέν καβαλικεύθη* (ενν. *ο μαύρος*), *τρώγει το καρφοπέταλον, στέκει παλουκουμένον* Αρμούρ. 26.

κάρφος το.

Το αρχ. ουσ. *κάρφος*. Η λ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Κλαδί: *μετά φόβου και στοργής και μετά δουλοσύνης ελαίας κάρφος ήφερα, μανδάτον τον εδώκα* Πουλολ. (Τσαβαρή) 576.

κάρφωμαν το, Ασσίζ. 181^{7}.

Από το *καρφώνω* και την κατάλ. *-μα*. Η λ. στο Du Cange (λ. *καρφίον*) και σήμ.

Η ενέργεια και το αποτέλεσμα του καρφώνω: *ει δέ εκείνος οπού εκαλλίκωνεν το άλογόν-μου εκάρφωσέν-το και απ' εκείνον το κάρφωμαν ενέβην νερόν,...* αυτ. 433^{18}.

καρφώνω, Ασσίζ. 181^{7}, Ερμον. Ω 225, Λίβ. Esc. 2121, Λίβ. N 1868, Μαχ. 556^{6-7}, Σαχλ. N 131, Σαχλ. Α' (Wagn.) PM 141, Σαχλ., Αφήγ. 336, Βεντράμ., Φιλ. 273, Αχέλ. 882, Θρ. Κύπρ. Μ 73, Δωρ. Μον. XXIX, Βακτ. αρχιερ. 183, Νομοκ. 388^{3-4}, Σουμμ., Παστ. φιδ. Πρόλ. [74], Β' [57], Δ' [245], Ε' [1295], Ζήν. Ε' 264, Τζάνε, Κρ. πόλ. 255^{14}, 377^{18}, 503^{21}.

Το μτγν. *καρφόω*. Η λ. σε σχόλ. (L-S) και σήμ.

I Ενεργ. **Α'** Μτβ. **1α**) Στερεώνω, προσαρμόζω κ. βάζοντας καρφιά: *Εκεί τριγύρου στο φορτί τάβλες πλατειές καρφώνουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 276^{5}· *επήρεν το υποπόδιον όπου εκαρφώσαν τους αγίους πόδας* Μαχ. 6^{5}· *στα κάτεργα τσ' εφέρανε* (ενν. *τους Τούρκους*) *και μέσα βάλασί-τσι· τσι μπάγκους και με τσ' άλυσες κάτω καρφώσασί-τσι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 330^{12}· *αι πόρτες ήσαν χυμευτές με λιθομαργάρων καρφωμένων* Διγ. Άνδρ. 350^{25}· **β**) κλείνω με καρφιά: *Όρισε κ' εκαρφώσανε τα σπίτια τα δικά-μας κ' είπε να μηδέν πάρομεν απού τα πράγματά-μας* Τζάνε, Κρ. πόλ. 226^{9}· *τα παραθύρια κάρφωσε, τσι πόρτες μανταλώνει* Ερωτόκρ. Γ' 1747. **2**) Σταθεροποιώ, δυναμώνω: *φώτισε* (ενν. *Θεέ-μου*) *τούτο-μου το νου κι' όλα τα λογικά-μου, κάρφωσε με το φόβο-σου ετούτη την καρδιά-μου για να μπορέσω τ' άγριο θεριό να το μερώσω* Ζήν. Δ' 72. **3α**) Ακινητοποιώ: *όλο κορμιά επατούσανε στα αίματα εκαρφώναν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 292^{21}· **β**) (μεταφ.) «κολλώ» (αμετακίνητα): *Επήρα τόσην δύναμη...που πάραυτα* (έκδ. *παρ' αυτά*· διορθώσ.) *αποκότησε το στόμα-μου* (έκδ. *στο μόμα-μου*· διορθώσ.) *και σώνει στο στόμα-της και παρευθύς τα χείλη-του καρφώνει* Σουμμ., Παστ. φιδ. Β' [240]. **4α**) Μπήγω, χώνω σε κάπ. μαχαίρι ή άλλο αιχμηρό όπλο: *να του καρφώσω ετούτο τ' άρμα που βαστώ και να τον θανατώσω* Σουμμ., Παστ. φιδ. Γ' [1283]· *«μπροστά-σας σφάζομαι, τελειώνω τη ζωήν-μου». Και το πουνιάλο κάρφωσε μέσα εις την καρδιά-της* Βεντράμ., Φιλ. 223· **β**) πληγώνω κάπ. με καρφί: *Ει δέ εκείνος οπού εκαλλίκωνεν το άλογόν-μου εκάρφωσέν-το και απ' εκείνον το κάρφωμαν ενέβην νερόν και το κτηνόν-μου ελαβώθην,...* Ασσίζ. 433$^{17-18}$. **5**) Ξορκίζω, απομακρύνω ένα ανεπιθύμητο γεγονός με μαγείες: *τινά άλλα οπού εμποδίζει η εκκλησία· ή αι γυναίκες οπού καρφώνουν τα συνήθια-τους εις το να μή κάμνουσι παιδία* Νομοκ. 388^{2}· *εις τούτονε το φόνο της τύχης τον παντοτινό κύκλο τόνε καρφώνω* Ζήν. Β' 98. **Β'** (Αμτβ.) (προκ. για άγκυρα) «πιάνω» στον πυθμένα: *τα καράβια εξεκίνησαν εις το Σίγειον το πόρτον, εκεί τα έστησαν και έριξαν τα σίδερα, εκαρφώσαν και εις την γην εξέβησαν οι Έλληνες, εις την άμμον* Πόλ. Τρωάδ. 361. Φρ. *καρφώνει* κ. *εις το κεφάλι-μου*=μπαίνει κ. στο μυαλό-μου: *τους εμίλησαν με τάξιν... διά να καταπραΰνει τους λογισμούς-τους τους κακούς, οπού είχανε καρφώσει εις το κεφάλι-τους αδίκως* Σουμμ., Ρεμπελ. 164. **II** Μέσ. **1**) Τρυπιέμαι, τραυματίζομαι από κ. αιχμηρό: *άνταν απεσώσαν εκεί, εκαρφώθησαν όλοι τα ποδία-τους και από τον πόνον ουδέν ημπορούσα να σταθούν* Μαχ. 484^{28}· *όταν αυτό* (ενν. *τ' αλάφι*) *βρίσκεται καρφωμένον... με την σαΐτα στο πλευρόν,..* Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [1325]. **2α**) Μπήγομαι, χώνομαι: *Να ιδεί* (ενν. *ο Έρωτας*) *το πως πληγώνετε* (ενν. *εσείς οι σαΐτες*) *με δύναμη μεγάλην και πως βαθιά καρφώνεστε σε μια μεριά και σ' άλλην* Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [1146]· **β**) (μεταφ.) *Εγροίκησα μιαν ομορφιάν μέσα-μου κ' εκαρφώθη, τα μέλη-μ' όλα επότισε κ' εις την καρδιάν ριζώθη* Σουμμ., Παστ. φιδ. Β' [95]. **3α**) Ακινητοποιούμαι, καθηλώνομαι: *Μνόγω κ' εγώ στον ουρανό πως είχε σηκωμένα τα χέρια-του κ' εστέκασι σα νά 'σαν καρφωμένα* Ζήν. Δ' 245· *από του τραγουδήματος την ηδονήν εκείνην έστεκον ως ένι το μάρμαρον,... ουκ είχα απέκει σπαραγμόν, εκεί ήμουν καρφωμένος* Λιβ. Sc. 1048· *Μέσα στης Βάγιας το φορτί οι Τούρκοι σαν εμπούνε κι' απάνω σαν πατήσουσιν, όλοι να καρφωθούνε* Τζάνε, Κρ. πόλ. 276^{8}· *Τέτοιας λογής στο λογισμό τον πόθο καρφωμένο βαστώ τση Πετρονέλας-μου* Φορτουν. (Vinc.) Γ' 121· **β**) (μεταφ.) μπλέκομαι, «πιάνομαι» κάπου: *αράχνη είναι η κλωνά κι' όσο ψιλή την κάμει η μύγα πλια καρφώνεται, όντες πετά να δράμει* Ζήν. Γ' 280.

καρφωτός, επίθ.

Από το *καρφώνω* και την κατάλ. *-τός*.

Καρφωμένος, συνδεμένος, συναρμολογημένος με καρφιά: *έκαμαν μίαν γέφυραν πλατέαν και μεγάλην* (παραλ. 1 στ.), *κατεργαντένες καρφωτές απ' άνωθεν ώς κάτω ...χώρεσαν...* Αχέλ. 614.

κασέλα η, Ch. pop. 722, Χούμνου, Κοσμογ. 2039, 2045, Ιστ. Βλαχ. 2798, Σουμμ., Ρεμπελ. 175, Στάθ. (Martini) Γ' 396, Διήγ. πανωφ. 58, Διήγ. ωραιότ. 688, Φορτουν. (Vinc.) Α' 187, 213, Γ' 699, Λεηλ. Παροικ. 546, Τζάνε, Κρ. πόλ. 251^{18}, 539^{18}, 561^{8}.

Το βενετ. cassela (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

Κιβώτιο, σεντούκι (Κουκ., ΒΒΠ Β' β' 82): *Μετά χαράς πάγω εγώ, μα 'ς ποια κασέλα νά 'ναι η βέστα του αφέντη-μου;* Ευγέν. 959· *τσι κασέλες-τως τσι καρυδένιες* Λεηλ. Παροικ. 535· *εις το βουνίν αυτό έναι ώσπερ εκκλησία πρώην και δείκνει-σε ώσπερ μία κασέλα* (έκδ. *κεσέλα*· διορθώσ.) Πορτολ. Β 28^{14}.

κασελιάζω.

Από το ουσ. *κασέλα*.

Βάζω σε κασέλα: *το άγιο αίμα πιάνουσι τότες και κασελιάζουν ...και λείψανα φυλάσσουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 546^{13}.

κασία η, Ορνεοσ. αγρ. 537^{6}, Διγ. (Trapp) Gr. 2372, Διγ. Ζ 2805, Διγ. Άνδρ. 375^{16}.

Το αρχ. ουσ. *κασία*.

Το φυτό κινάμωμον: *Λαβών τον φλοιόν της κασίας* Σταφ., Ιατροσ. 16^{450}.

κασίδα η, Σπανός (Eideneier) D 841.

Από το ουσ. *κασσίδιον* (⟨λατ. cassis). Η λ. και σήμ.

Αρρώστια των τριχών του κεφαλιού: *Περί κασίδας· οπού να έχει ο άνθρωπος* Ιατροσ. κώδ. υνα'.

κασιδιάρης ο.

Από το ουσ. *κασίδα* και την κατάλ. *-ιάρης*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ. Για την κατάλ. *-ιάρης* βλ. Χατζιδ., Αθ. 12, 1900, 30 κε. και 36, 1924, 202.

Που πάσχει από κασίδα: *γιατί θα πάρει κανένα νιο ανοστότερο, φτωχό και κασιδιάρη* Πανώρ. Γ' 366.

κασόνι το.

Το ιταλ. cassone. Η λ. και σήμ.

Κιβώτιο: *τα χαρίσματα... σε ποιο να τά 'χει, Κύριέ-μου, κασόνι φυλαμένα;* Φορτουν. (Vinc.) Β' 448.

κάσσαρο το, Πορτολ. Α 345^{12}, 349^{3}, 352^{3,8}, 353^{23}, 361^{10}. —Βλ. και *κάσσαρος*.

Το παλαιότ. ιταλ. cassaro⟨μεσν. λατ. cassarum. Η λ. και σήμ. ως ναυτ. όρος (Βλ. Kahane-Tietze, Lingua Franca 160-1 και Σεγδίτσα, Ναυτ. όροι 50).

Ύψωμα κοντά στη θάλασσα, βραχώδης ακτή: *Η Καπάλεια έναι κάσσαρο μεγάλο και στρογγυλό και απάνω εις την πούντα του πελάγου φαίνεται ωσάν ένα καράβι* αυτ. 352^{17}· *μηδέν 'κοστάρεις διά μία ξέρα οπού έναι εις το κάσσαρο* αυτ. 352^{7}.

κάσσαρος ο.

Το παλαιότ. ιταλ. cassaro (μεσν. λατ. cassarum.—Βλ. και *κάσσαρο*.

Ύψωμα βραχώδες κοντά στη θάλασσα: *αν θέλεις να εγνωρίσεις, έχει* (ενν. *το κάσσαρο Ρομάλ*) *κάσσαρους β'· τον έναν εις την θάλασσα και τον άλλον εις την στερέαμίλια β'* Πορτολ. Α 351[4].

κασσία η, βλ. *κασία*.

κασσίδερος ο, βλ. *κασσίτερος*.

κασσίδι(ν) το, βλ. *κασσίδιον*.

κασσίδιον το, Ιμπ. 105, Διγ. Άνδρ. 388[18]· *κ α σ σ ί δ ι (ν)*, Διγ. (Trapp) Esc. 1483, Ερμον. Ι 214, Σ 168, Τ 102, Χρον. Μορ. Η 1157, Φλώρ. 571, Αχιλλ. (Haag) L 451, Αχιλλ. L 431, Αχιλλ. Ν 551, Ιμπ. 377, Ιμπ. (Legr.) 423, Αλεξ. 959, Βυζ. Ιλιάδ. 942, 944, Ερωτόκρ. Β' 263, Θησ. ΙΑ' [68[8]], Ροδολ. (Μανούσ.) Γ' [421, 510, 511].

Από το ουσ. *κασσίς* (‹λατ. cassis) και την κατάλ. *-ίδιον*. Η λ. στο Du Cange.

Περικεφαλαία, κράνος: *Εφόρειεν στο κεφάλιν-του κασσίδιν ωραιωμένον* Ιμπ. 390.

κασσιδολίτσι(ν) το, Διγ. Άνδρ. 358[13-14], Διγ. Esc. 922.

Από τα ουσ. *κασσίδιον* και *καλίτσιν* (Βλ. Καλονάρου [Διγ. Β, σ. 167 και 297, λ. *καλίκιν*]). Η αποβολή της δεύτερης συλλαβής *-κα-* από ανομοίωση.

Χοντρό ραβδί κατάλληλο να σπάζει την περικεφαλαία του αντιπάλου, ρόπαλο: *εκράτει* (ενν. *Σουδάλης ο Σαρακηνός*) *κ' εις το χέριν-του ραβδίν κασσιδολίτσιν* Διγ. Ζ 1990.

κάσσις η, Ερμον. Ε 298.

Το λατ. cassis. Η λ. στο Du Cange.

Κράνος: *άρματα παραξενάτα εις την κάσσιν κ' εις την άσπιν κ' εις την πανοπλίαν όλην* αυτ. Κ 97.

κασσίτερος ο, Φυσιολ. 372[28]· *κ α σ σ ί δ ε ρ ο ς*, Πεντ. Αρ. XXXI 22.

Το αρχ. ουσ. *κασσίτερος*. Η λ. και σήμ.

Είδος μετάλλου: *παρέχουν* (παραλ. 1 στ.)...*κασσίτερον, μαχαίρια και βελόνας* Παϊσ., Ιστ. Σινά 1311.

κάσ(σ)ο(ν) το, (Ι).

Πιθ. το μτγν. ουσ. *κάσσος* (L-S Suppl. και Steph., Θησ., λ. *κασάς*).

Το τμήμα της προίκας που μετά το θάνατο της γυναίκας περιέρχεται στο σύζυγο: *ουδέν κερδαίνει ο ανήρ εκ της γυναικείας προικός ειμή το κάσσον, ό εστί τέταρτον εκ της όλης προικός* Ελλην. νόμ. 580[26]· *εάν δευτερογαμήσει* (ενν. *ο ανήρ*), *στρέφει την προίκαν, σωζομένου του τετάρτου, ήγουν του κάσσου* αυτ. 579[27].

κάσσον το, (ΙΙ).

Από το λατ. cassis.

Περικεφαλαία: *πασών των πανοπλίων εν τοις κάσσοις και τοις άσποις κ' εις φολιδωτούς χιτώνας* Ερμον. Σ 91.

κάσ(σ)ος ο.

Πιθ. το μτγν. *κάσσος* (L-S Suppl. και Steph., Θησ., λ. *κασάς*).

Το τμήμα της προίκας το οποίο μετά το θάνατο της γυναίκας περιέρχεται στο σύζυγο: *ο ανήρ έχει ετεσαύτα οπού δύναται καλά να πλερώσει τον κάσσον, τουτέστιν το τουέριν της συμβίας-του* Ασσίζ. 401[29].

κάσσος το.

Από το λατ. cassis.

Περικεφαλαία: *τήν τε χείραν γαρ πεσόντα και την κεφαλήν συν κάσσει* (έκδ. *κάσει*· διορθώσ.) Ερμον. Τ 302.

κασταλικός, επίθ.

Από το ουσ. *Κασταλία* και την κατάλ. *-ικός*.

Που ανήκει στην Κασταλία πηγή· (εδώ) νερό ιερής πηγής όπου συχνάζουν οι Μούσες: *ευθύς οι Μούσες με χαράν τον τόπο-ντους αφήσαν και μετ' αυτόν* (ενν. *τον Φραγκίσκον*) *στο Ρέθεμνος ήλθαν κ' εκατοικήσαν κ' εκ το κασταλικόν νερόν πάντοτε τον εβρέχαν* Αχέλ. 2388.

Καστάλιος ο.

Το μτγν. ουσ. *Καστάλιος* (Steph., Θησ., λ. *Κασταλία*).

Πιθ. επωνυμία του Απόλλωνα ή το όνομα εκείνου από τον οποίο ονομάστηκε η Κασταλία πηγή (Βλ. Steph., Θησ., λ. *Κασταλία*): *τότε τους εδώκατε* (ενν. *εσείς οι Μούσες*) *χαριτωμένη δάφνη απάνου στου Καστάλιου βρύσην, ως ποιητάδες* Θησ. ΙΒ' [87[6]].

καστανάτος, επίθ.

Από το ουσ. *κάστανο(ν)* και την κατάλ. *-άτος* (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. στο Du Cange.

Που έχει χρώμα καστανό, καστανός: *φαρίν εκαβαλίκευεν έμορφον, καστανάτον* Πόλ. Τρωάδ. 483.

καστανιά η.

Το μτγν. ουσ. *καστανέα* (L-S Κων/νίδη). Η λ. και σήμ.

Το δέντρο καστανιά: *λεπτοκαρυά και καστανιά* Πεντ. Γέν. XXX 37.

κάστανον το, Προδρ. Η Η 65 d, Ιατροσ. κώδ. ͵αξε'.

Η λ. στα Γεωπονικά (L-S) και σήμ.

Καρπός του δέντρου καστανιά: *εκεί πολλά είν' τα κάστανα και ως θέλει ας μαρυκάται* Προδρ., Στ. δεητ. 59.

Κάστανος ο, Πωρικ. Ρ 106[6].

Προσωποπ. του ουσ. *κάστανο(ν)*: *παρίστανται...ο Καρύδιός τε και ο Κάστανος και ο Λεπτοκάρυος* Πωρικ. V 57.

καστανούχος, επίθ.

Από το ουσ. *κάστανο(ν)* και την κατάλ. *-ούχος* (Ανδρ., Λεξ.).

Που έχει χρώμα όμοιο με το κάστανο, καστανός: *το χρώμα των μαλλιών-της ήτον ως καστανούχον* Λίβ. Ρ 2787.

καστελέτο το.

Το βενετ. casteleto.

(Φρ.) κάνω καστελέτο (βενετ. fare casteleto)=κάνω φασαρία (Nourney, Lat. Ital., 117) ή (λιγότερο πιθ.) κάνω «φανταστικά» πράγματα (Martini [Στάθης, σελ. 158]): *Ας πηαίνομε το λοιπονίς, Φλουρού, και κάτεχέ-το· πάμε μην έρθει εδώ ο μπουρδιάς και κάμει καστελέτο* Στάθ. (Martini) Α' 82.

καστελλάκι το, Πορτολ. Α 343^{10}.

Από το ουσ. *καστέλλι* και την κατάλ. *-άκι*. Η λ. και σήμ.

Μικρό κάστρο: *βλέπει πέρα σφαλικτόν κ' ήτονε καστελλάκι κι' ανθρώποι επροβαίνασι τρίγυρα στο χαντάκι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 252^{5}.

καστελλανείον το.

Από το ουσ. *καστελλάνος* και την κατάλ. *-είον* ή το γαλλ. chastellenie (Βλ. Schmitt [Χρον. Μορ., σελ. 608]).

Τόπος δικαιοδοσίας ενός καστελλάνου: *στο καστελλανείον εκείνο της Καλαμάτας είχεν όπου αφέντευεν χώραν το Μανιατοχώριν, τον Πλάτανον και το Γλυκύ* Χρον. Μορ. Η 8068.

καστελλανίκιον το.

Από το ουσ. *καστελλάνος* και την κατάλ. *-ίκιον*. Η λ. στο Du Cange (λ. *κάστελλος*).

Δικαιοδοσία ενός καστελλάνου: *αφέντην γαρ τον άφηκεν κάστρον της Καλαμάτας μετά της άλλης περιοχής του καστελλανικίου* Χρον. Μορ. Η 2451· *είχεν πλείστα δὲ χωρία στον τόπον του Μορέως, ωσαύτως στο καστελλανίκιον αυτό της Καλαμάτας* Χρον. Μορ. Ρ 8068.

καστελλάνος ο, Χρον. Μορ. Η 4496, 7937, 8210, 8219, 8222, 8228, 8230, 8248, 8290, 8332, 8654, Φλώρ. 1363, Χρον. Τόκκων 207, 315, 399, 922, Μαχ. 392^{23}, $400^{13\text{-}14}$, Βουστρ. 482, Σαχλ., Αφήγ. 214, Δωρ. Μον. XLII.

Το λατ. castellanus. Η λ. στο Du Cange (λ. *κάστελλος*) και σε έγγρ. του 1707 (Κατσουρού [Κουρσάρ. $16^{22\text{-}3}$]).

α) Διοικητής κάστρου, φρούραρχος: *Είχε γαρ άρχοντα καλόν το κάστρο, καστελλάνον φρόνιμον* Χρον. Τόκκων 96· *τον καστελλάνον κράξετε, ομοίως τον κοντοσταύλον* Χρον. Μορ. Η 8297· **β**) διοικητής, έπαρχος: *Εις τον καστελλάνον θέλω πα διά να τον εγκαλέσω* Σαχλ., Αφήγ. 212· *έπεψέν-τα του ρηγός με τον αμιράλλην της Ρόδου και τον καστελλάνον της Ρόδου* Μαχ. 102^{25}· **γ**) πυργοφύλακας: *Αμὲ έχει και άλλον έφιμον πάλε ο καστελλάνος* Φλώρ. 1370.

καστελλάτος, επίθ.

Το λατ. castellatus (Βλ. L-S Κων/νίδη Συμπλ.).

Οχυρωμένος με πύργους: *εσύρνασι* (ενν. *οι Τούρκοι*) *και τα αμάξα τα καστελλάτα και τις σκάλες και άλλα πράματα πολεμικά* Χρον. σουλτ. 90^{5}.

καστελλιάνος ο.

Από το ουσ. *καστέλλι* και την κατάλ. *-άνος*. Λ. *καστελλιανοί* στο Du Cange (λ. *κάστελλος*).

Διοικητής κάστρου, διοικητής περιοχής: *ήρταν από την Αμμόχουστον, από τους καστελλιάνους απού ήσαν με τον Πέτρο Τάβιλα* Βουστρ. 511.

καστέλλιον το, Σφρ., Χρον. μ. 56^{17}, Δωρ. Μον. XIX· *καστέλλι(ο)ν,* Ηπειρ. 227^{12}, Αχιλλ. L 302, Αχιλλ. O 306, Μαχ. 148^{37}, 192^{4}, Σφρ., Χρον. μ. 46^{5}, 140^{15}, Έκθ. χρον. 71^{20}, Δωρ. Μον. XXXII, Διήγ. πανωφ. 55· *καστέλλι(ν),* Χρον. Μορ. Η 3677, Χρον. Μορ. Ρ 8284, Αχιλλ. L 327, Αχιλλ. O 523, Χρον. Τόκκων 338, 2049, 3243, Μαχ. 116^{22}, Θησ. (Foll.) I, 81, Βυζ. Ιλιάδ. 700, Βεντράμ., Φιλ. 311, Σκλάβ. 23, Γεωργήλ., Βελ. 362, Κορων., Μπούας 6, 95, 139, Πορτολ. Α 33^{11}, 60^{14}, 205^{20}, 211^{32}, 228^{22}, 239^{14}, Πορτολ. Β 29^{13}, 41^{14} Αχέλ. 237, 458, 619, 1455, 1753, 2137, Θρ. Κύπρ. Μ 746, Χρον. σουλτ. 31^{31}, 70^{4}, 79^{27}, Ανων., Ιστ. σημ. ρμα', Ιστ. πατρ. 169^{21}, Δωρ. Μον. XIX, XX, Ιστ. Βλαχ. 904, 919, Ψευδο-Σφρ. 328^{5}, Διήγ. πανωφ. 58, Διήγ. ωραιότ. 207, 211, Διακρούσ. 85^{6}, 104^{3}, Τζάνε, Κρ. πόλ. 152^{1}, 212^{15}, 214^{25}, 242^{2}, 244^{10}, 350^{12}, 361^{11}, 372^{2}, 375^{24}, 415^{27}, 504^{19}, 508^{22}, κ.π.α.· *καστέλλιν,* Λόγ. παρηγ. O 427, Χρον. Μορ. Η 1402, 1760, 8094, 8284, Αχιλλ. L 299, 305, 975, Αχιλλ. N 396, Αχιλλ. O 205, 224, 313, 327, Μαχ. 98^{21}, 352^{3}, 398^{21}, 524^{30}, 630^{28}, 678^{21}, Σφρ., Χρον. μ. 142^{27}, Βουστρ. 433, Κορων., Μπούας 97, Θρ. Κύπρ. Κ 8, Θρ. Κύπρ. Μ 595, 635· *καστίλλι(ον),* Μαχ. $384^{22\text{-}3}$.

Από το λατ. castellum.

α) Κάστρο, φρούριο, οχυρό: *την δύναμιν του καστελλιού κανείς δεν την εμέτρα* Ιστ. Βλαχ. 892· *θωρώντας ο πασάς κ' οι άρχοντες οι άλλοι* (παραλ. 1 στ.) *μικρόν καστέλλι σαν αυτό να στέκει εναντιά-τους...* Αχέλ. 762· *άλλο καστέλλι έστησε στον άγιον Αθανάση* Τζάνε, Κρ. πόλ. 212^{12}· *Εκεί καστέλλι ηυρίσκετον πλησίον εις την Άρταν* Χρον. Τόκκων 2041· *καθ' εκάστην πολεμούν του καστελλιού την πόρταν* Αχιλλ. O 208· **β**) κώμη σε ύψωμα: *νά 'ρθομεν στο καστέλλι-μας τα σπίτια-μας να δούμεν* Διήγ. ωραιότ. 674· *Ορίζω χώρες άμετρες και τόπους αφεντεύγω, καστέλλια πλήσα και πολλά έχω και βασιλεύγω* Τζάνε, Κρ. πόλ. 575^{14}.

Η λ. ως τοπων.: *καράβια, κάτεργα χοντρά και σ' ορδινιά εβάλα εις το λιμιώνα νά 'μπουνε, μα το Καστέλλι αρχίζει κι' άφτει λουμπάρδες* Τζάνε, Κρ. πόλ. 414^{23}· *Ολόγδυμνα κοράσια εκεί καήκαν εις το Καστέλλι κάτω κ' εχαθήκαν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 138^{26}· *όπου είναι σήμερον το κινούργιον Καστέλλιν* Μαχ. 78^{10}· *από το κάβο Ρεσούτο εις μίλια 6...ευρίσκεις μία χώρα και λέγουν-την Καστέλλι* Πορτολ. Α 330^{13}.

καστέλλο το, Κορων., Μπούας 69, Πορτολ. Α 224^{18}, 343^{22}.

Το ιταλ. castello.

Κάστρο: *ανάμεσα το καστέλλο και το νησί ἐναι στενό και έχει φούντο ολίγο* Πορτολ. Α 213^{26}· *Από την Σεζάριαν μίλια λ' ευρίσκεις το καστέλλο Πελεγρί* Πορτολ. Α 147^{5}.

Η λ. ως τοπων.: *τα νησία του Καστέλλου Ρούτζου στέκου μάκρος πονέντε λεβάντε* Πορτολ. Α 183^{17}· *μοναύτα αρμάτωσεν β' κάτεργα μαγραπίτικα και έπεψεν-τους εις το Καστέλλο Ρούζου* Μαχ. 202^{9}.

καστελλοκυκλωμένος, μτχ. επίθ.

Από το ουσ. *καστέλλιον* και το *κυκλώνω*.

Που βρίσκεται μέσα σε πύργο: *Πάλιν αυτήν ο Φλώριος ούτως απιλογείται: «Ω ρόδον πυργοφύλακτον, καστελλοκυκλωμένον* Φλώρ. 1748.

καστελλόπουλο το.

Από το ουσ. *καστέλλιον* και την κατάλ. *-πουλο*.

Μικρό φρούριο, κάστρο: *έστησε καστελλόπουλο στο σκέρος κι' ορδινιάσει* Τζάνε, Κρ.

πόλ. 212^{11}· *χρηστόν ουδέν εκατορθούτο, αλλ' ή μόνον τρία καστελλόπουλα οπού απήραν* Σφρ., Χρον. μ. 26^{4}.

καστελλώνω, Τζάνε, Κρ. πόλ. 243^{30}, 308^{24}, 341^{24}.

Το *καστελλόω*, που απ. τον 9. αι. (Βλ. L-S Κων/νίδη Συμπλ.).

(Ενεργ. και μέσ.) κάνω οχυρωματικά έργα, οχυρώνομαι: *ο Τούρκος καστελλώνεται, τριντζέρες είχε κτίσει* αυτ. 151^{25}· *απάνω να πληθαίνουσι κ' εκεί να καστελλώνουν* αυτ. 281^{17}· *εκεί καστελλωθήκασι τρίγυρα κ' εσταθήκαν* αυτ. 273^{27}· *καβαλαραίοι και πεζοί κ' εκεί καστελλωθήκαν* αυτ. 239^{2}.

καστηριάζω, Ασσίζ. 271^{10}, 481^{6}.

Από το *καυστηριάζω* (Πβ. Σακ., Κυπρ. Β' 579).

Στιγματίζω, σημαδεύω κάπ. με στίγμα, έγκαυμα: *Εάν γένηται ότι πιάσουν έναν κλέπτην και φέρνουν-τον εις την αυλήν και ευρίσκουν-τον βουλλωμένον, ήγουν καστηριασμένον* αυτ. 231^{20}· *καλά να τον δέρου* (ενν. *τον κλέπτη*) *και να τον καστηριάσουν και να τον εξορίσουν από την χώρα* αυτ. 481^{3}.

καστιγαρίζω.

Από το λατ. castigare (Βλ. Kahane, Sprache 566) και την κατάλ. *-ίζω*.

Τιμωρώ: *επαρακάλεσαν διά να εβγάλουν τον Τζουάνην και ο πρεβετατούρης δεν εθέλησε να τον εβγάλει και είπεν: «θέλω να τον καστιγαρίσω, διατί τούτος ανακατώνει τους ανθρώπους»* Βουστρ. 540.

καστίγο το.

Το βενετ. ουσ. castigo (Βλ. Nourney, Lat. Ital. 117).

Τιμωρία, ποινή: *ο Πάμφιλος το βάσανό-ντου εγροίκα να πα να λέγει του Δουκός να τον ελευθερώσει και το καστίγο οπού εκεινού τυχαίνει αυτού να δώσει* Στάθ. (Martini) Γ' 160.

καστίλλιον το, βλ. *καστέλλιον*.

καστόριν το, βλ. *καστόριον*.

καστόριον το, Σταφ., Ιατροσ. $6^{145, 171}$, Ιερακοσ. 385^{14}, 387^{23}, 391^{23}· *κ α σ τ ό ρ ι ν*, Διγ. Ζ 1171, Διγ. Ἀνδρ. 339^{11}.

Από το μτγν. επίθ. *καστόριος* (Βλ. Ανδρ., Λεξ. λ. *καστόρι*). Ο τ. και σήμ.

1) Το ζώο κάστορας: *Ἐστι ζώον λεγόμενον καστόριον* Φυσιολ. 356^{6}. **2**) Υγρό που εκκρίνεται από αδένες του κάστορα και χρησιμοποιείται στην ιατρική: *κοπάνισον αυτά τα σκωλήκια και τριμμένον λιβάνιν και καστόριον και όξος και μάλαξέ-τα* Σταφ., Ιατροσ. 7^{200}· *καρυοφύλλου γραμμ. α', καστορίου γραμμ. α', σχίνου άνθος γραμμ. β'* Ιερακοσ. 407^{28}. **3**) Κατεργασμένο δέρμα ή γούνα από κάστορα: *εφόρει* (ενν. *η Μαξιμού*) *επιλώρικον ολόβηρον, καστόριν* Διγ. (Trapp) Gr. 3069.

καστράκι(ο)ν το.

Από το ουσ. *κάστρο(ν)* και την κατάλ. *-άκι(ο)ν*. Η λ. στο Βλάχ. και σήμ.

Μικρή πόλη: *Χωρία και καστράκια* Χριστ. διδασκ. 495.

καστράτος.

Το λατ. castratus. Η λ. τον 6. αι. (Sophocl.).

Ευνούχος (Για τη σημασ. βλ. Αρμεν., Εξάβ. Β' 8^{2}): *τρεις ευνούχοι εισίν: ο θλιβίας, ο καστράτος και ο μαλακός εκ κοιλίας* Ελλην. νόμ. 556^{13}.

καστριανός, επίθ· *κ α σ τ ρ ι γ ι α ν ό ς*.

Από το ουσ. *κάστρο* και την κατάλ. *-ιανός*.

Που βρίσκεται, που κατοικεί μέσα σε κάστρο: *μας είδαν οι καστριγιανοί και αρχίσασιν κ' εκλαίγαν* Διήγ. ωραιότ. 452.

καστριγιανός, επίθ., βλ. *καστριανός*.

καστρινός, επίθ., Χρον. Τόκκων 2699, Συναδ., Χρον. 46, Διήγ. ωραιότ. 489.

Από το ουσ. *κάστρο* και την κατάλ. *-ινός*. Η λ. στο Βλάχ., στο Somav. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Που βρίσκεται, που κατοικεί μέσα σε κάστρο: *ουκ ημπορούσαν οι άνθρωποι του κάστρου έξωθεν να εβλέπουν και εβαρέθηκαν οι καστρινοί τον πόλεμον και άνοιξαν τες πόρτες του κάστρου και εξέβησαν έξωθεν εις τον πόλεμον* Διήγ. Αλ. V 46.

Ως ουσ. *Καστρινός*=κάτοικος του *Κάστρου* (του σημερινού *Ηρακλείου*): *να φτάξουνε στην Κάντια κ' εις τα παβιόνια νά 'λθουν και τότες όλ' οι Καστρινοί κι' άλλον κακόν να πάθουν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 465^{6}.

καστροκτισία η.

Από το ουσ. *κάστρο* και το *κτίζω*.

Είδος φόρου ή αγγαρεία για το χτίσιμο κάστρου (Βλ. Trojanos, Βυζαντ. 1, 1969, 39-57): *Ευεργετεί η βασιλεία-μου,...τους Μονεμβασιώτας,..ίνα, εφ' αις αν ποιώσι πραγματείας, δίδωσιν εις το κομμέρκιον...νούμισμα έν...μηδ' όλως παρά μηδενός κωλυόμενοι επί ταις διαπράσεσι των τοιούτων πραγματειών αυτών ή καθελκόμενοι εις απαιτήσεις καμπανιστικού, μεσιτικού,...αλλά δη καστροκτισίας, κατεργοκτισίας,...αλλά διατηρώνται απάντων τούτων ανενόχλητοι* Ψευδο-Σφρ. 540^{25}.

κάστρο(ν) το, Μαχ. 194^{1}, 380^{25}, 476^{30}, 502^{1}, 582^{33}, Κορων., Μπούας 95, Πεντ. Γέν. XI 4, XLIV 4, Λευιτ. XXV 33, Δευτ. XIII 17, XX 14, Σουμμ., Ρεμπελ. 164, Ζήν. Α' 158, Γ' 152, Τζάνε, Κρ. πόλ. 203^{13}, 237^{7}, 333^{1}, 459^{2}, 538^{17}· *κ ά σ τ ρ ο ς*, Λίβ. Esc. 4334, Αργυρ., Βάρν. Κ 296, Βεντράμ., Φιλ. 303, Ἀσμα Μάλτ. 13· πληθ. *κ ά σ τ ρ η*, Μαχ. 98^{25}, 452^{7}, 628^{4}, Ἐκθ. χρον. 3^{8}, 21^{3}, 63^{6}, Κορων., Μπούας 71, 78, Πεντ. Δευτ. XV 7, XVI 5, XVII 2, XVIII 6, XIX 11, XX 15, Τζάνε, Κρ. πόλ. 388^{3}, 539^{5}, 578^{4}.

Το λατ. ουσ. castrum (Ανδρ., Λεξ.). Η λ. και σήμ.

1) Φρούριο: *το δέ της Κεφαλονίας κάστρον τελείως άπαν εχάλασε* Σφρ., Χρον. μ. 138^{25}· *είδαν το κάστρον του Αναπλίου το πώς ένι κλεισμένον* Χρον. Μορ. Η 2868· (μεταφ.) *Τείχος και κάστρον φοβερόν και πύργος της Τρωάδος* (ενν. ο *Ἐκτορας*) Πόλ. Τρωάδ. 640. **2**) Οχυρωμένη πόλη: *εγεγόνει τοσαύτη λοιμώδης νόσος εις τε την Κωνσταντινούπολιν και την Ανδριανούπολιν και την Καλλίπολιν και τα πέριξ αυτών κάστρη και κωμοπόλεις και χώρας* Σφρ., Χρον. μ. 134^{24}· *Εσύ* (ενν. *Ισραέλ*) *απερνάς σήμερα το Ιάρδεν να έρτεις να κλερονομήσεις έθνη μεγάλα,...κάστρα μεγάλα και τειχωμένα εις τον ορανό* Πεντ. Δευτ. IX 1. **3**) Τοίχος από πέτρες ή πλίνθους που περιβάλλει το σπίτι και την αυλή-του: *την*

ημέρα την έφτατη ξαργιά του Κύριου του Θεού-σου· μη κάμεις παν δουλειά εσύ και ο υιός-σου...και ο ξένος-σου, ός εις τα κάστρα-σου Πεντ. Ἐξ. XX 10. Ἐκφρ. (μεταφ.) *κάστρο της ψυχής*=ψυχή επιφυλακτική, κλειστή: *Πότε να επεριεπάτησες το κάστρον της ψυχής-μου; Πότε τον πύργον της εμής καρδίας να εδιέβης και να ιχνοεποδοπάτησες αυθεντικά ώς εμέναν;* Λιβ. Sc. 278.—Ως τοπων. *Κάστρο* (η πρωτεύουσα της Κρήτης τό *Ηράκλειο*) Τζάνε, Κρ. πόλ. 216^{27}· Ερωτόκρ. Ε' 1547.

κάστρος το, βλ. *κάστρο.*

καστροτρυπητής ο.

Από τα ουσ. *κάστρο(ν)* και *τρυπητής.*

Αυτός που «τρυπά», κυριεύει το κάστρο: *οι άβυχοι Αράπηδες, οι καστροτρυπητάδες* Θρ. Κων/π. Β 99.

καστροφυλαγμένος, μτχ. επιθ.· *κ α σ τ ρ ο φ υ λ α μ έ ν ο ς.*

Από το ουσ. *κάστρο* και τη μτχ. *φυλαγμένος.*

Που προστατεύεται με κάστρο: *Είχε λαόν το Ρέθεμνος και αρματοφημισμένη περίσσια κ' είχε βλέπηση και καστροφυλαμένη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 582^{16}.

καστροφύλακας ο, βλ. *καστροφύλαξ.*

καστροφυλαμένος, μτχ. επιθ., βλ. *καστροφυλαγμένος.*

καστροφύλαξ ο, Οψαρ. 361^{6}· *κ α σ τ ρ ο φ ύ λ α κ α ς,* Χρον. σουλτ. 107^{7}.

Από τα ουσ. *κάστρο* και *φύλαξ.* Για τη λ. βλ. L-S Κων/νίδη Συμπλ.

Ο φύλακας του κάστρου: *Ο πύργος έναι δυνατός, γύροθεν έχει κάστρον, έχει και καστροφύλακαν με προσοχήν να βλέπει* Φλώρ. 1314.

καστροχαλαστής ο.

Από τα ουσ. *κάστρο* και *χαλαστής.*

Αυτός που καταστρέφει τα κάστρα: *ω φθόνε καστροχαλαστή* Διήγ. Βελ. 55.

καστρωτός, επιθ.

Από το ουσ. *κάστρο* και την κατάλ. *-ωτός.*

Που έχει σχήμα κάστρου: *φορεί στεφάνιν καστρωτόν* Αχιλλ. Ν 808.

κάτα *η.*

Το μεσν. λατ. catta (Βλ. Niermeyer, Mediae Latinitatis Lexicon minus). Η λ. και σε σχόλ. (Βλ. L-S, λ. *κάττα* και Du Cange, λ. *κάτος*) και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπχδ. Α., Λεξ.).

Γάτα: *οι κάτες να σε παρασύρνασιν, ω σπανέ πονηρέ, αγριότραγε* Σπανός (Eideneier) Α 335.

κατά, πρόθ., Διγ. Ζ 3883, Βέλθ. 95, 1336, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 699, Φλώρ. 397, 663, Απολλών. 56, Λιβ. Ρ 2632, Αχιλλ. Ν 1573, Φαλιέρ., Ρίμ. (Bakk.-v. Gem.) 158, Χρον. σουλτ. 93^{27}, Πανώρ. Α' 198, Γ' 243, Ερωτόκρ. Β' 476, κ.π.α.

Η αρχ. πρόθ. *κατά.* Η λ. και σήμ.

1) Εναντίον: *Κατά εχθρών ορμήθηκεν* Κορων., Μπούας 84· *ο δέ δράκων μανιωδώς*

κατά τας περιστεράς χωρεί Φυσιολ. 357^{1}· *το σπαθίν-του ο Λίβιστρος έσυρεν κατ' εκείνην* Λιβ. Esc. 3922· *εβουλεύσαντο κατά της βασιλείας-σου* Οψαρ. 361^{9}. **2**) Απέναντι, αντίκρυ: *καθέζεται επάνω ακροτόμου λίθου κατά τον ήλιον* Φυσιολ. Β 6^{8}. **3**) (Κάπου) κοντά (σε κ.): *Περί του ιέρακος του τρίζοντος κατά το στήθος* Ορνεοσ. αγρ. 526^{3}. **4**) Ως πρός, σε σχέση με: *να τον φυλάξει ο Θεός και κατά των εχθρών-του* Ιστ. Βλαχ. 480· *τιμητική ηυρίσκετον, φρόνιμη κατά πάντα* Χρον. Τόκκων 1128· *λέγει το δίκαιον του σιργέντη και ποταπήν εξουσίαν έχει ο αφέντης κατά τον σιργέντην-του και ο σιργέντης κατά τον αφέντην-του* Ασσίζ. 319^{16}. **5**) Διαμέσου: *Οι πραγματευτάδες οπού υπάσιν κατά της θαλάσσης* Ασσίζ. 50^{29}· *Οι δέ νεοσσοί...προθυμότατα κατά των κλάδων των δένδρων διαπτάντες* Ιερακοσ. 337^{15}. **6**) Κατά τη διάρκεια: *πότισον αυτόν κατά πρωί* Σταφ., Ιατροσ. 3^{64}· *Μη κάθεσαι άνεργος ποτέ κατά την πολιτειά-σου* Φαλιέρ., Λόγ. (Bakk.-v. Gem.) 77. **7α**) Σύμφωνα με, ανάλογα με: *κατά τον ορισμόν του σουλτάνου εσύναξαν μερικούς* Ιστ. πατρ. 80^{1}· *λαμβάνει ημέραν κατά την τάξιν της αυλής* Ασσίζ. 91^{17}· *κατά την εμιλιά-του πρικότατην απόφαση φυλάγει στην καρδιά-ντου* Ερωφ. Δ' 433· *ο καθείς απολαμβάνει κατά τα έργα-του* Διγ. Ανδρ. 408^{17}· *θέλει να έχει τοιούτην ανταπόδοσιν κατά τό ελαλήθην άνωθεν* Ασσίζ. 478^{12}· *εκείνος ή εκείνη οπού ζητούν τα πράγματα του τεθνεώτος κατά συγγένειαν* Ασσίζ. 135^{26}· **β**) όπως: *τα κρίματά-σου είπες-τα κατά τά ενθυμήθης* Γαδ. διήγ. 312· *έδωκέ-τους ...εισσοδέματα του πασανού κατά του εφάνην* Μαχ. 26^{34}· **γ**) όμοια με...: *περιορίσας εν τω σπηλαίω του Αγίου Σάββα απέκειρε κατά μοναχόν* Πανάρ. 69^{16}· *τον καπετάνιον αυτόν ετίμησεν μεγάλως· κάστρον του ευεργέτησεν κατά κληρονομίας* Χρον. Τόκκων 1591· *μέλανες προσεγένοντο κατά την χρόαν λίθων* Βίος Αλ. 4281· *να δείξει με β' μάρτυρας οπού να ποιήσουν κατά μάρτυρας ότι είδαν-τον* Ασσίζ. 427^{8}. Εκφρ. *κατά ακρίβειαν*=ακριβώς: *πληροφορηθείς κατά ακρίβειαν* Ἐκθ. χρον. 20^{5}· *ανέγνω κατά ακρίβειαν* Ιστ. πολιτ. 48^{7}. *κατά αλήθειαν*=αληθινά: *την ειρήνην μετά-σας πονεί κατά αλήθειαν* Κορων., Μπούας 128· *ο κατά αλήθειαν άνθρωπος, ο κατά αλήθειαν φίλος* Λιβ. Sc. 1912· *να πάσχουν διά τους φίλους-τουν οι κατ' αλήθειαν φίλοι* Λιβ. Esc. 3009· *κατά πάσαν ανάγκην*=αναγκαστικά: *τώρα κατά πάσαν ανάγκην παραδίδω την παρθενίαν-μου εις την αυθεντία-σου* Διγ. Ἀνδρ. 395^{26}· *τώρα κατά πάσαν ανάγκην να μας δώσεις την αδελφήν-μας* Διγ. Ἀνδρ. 323^{29}· *κατά βίας*=βίαια: *περί θύρας καινούργιας κατά βίας ανοιγομένης* Βακτ. αρχιερ. 154· *καθ' εαυτόν*=μέσα-μου: *την οδύνην καθ' εαυτόν και τον πόνον συνείχε* Διγ. (Trapp) Gr. 3406· *εις τας νήας εσέβαιναν και καθ' εαυτόν ελάλουν* Ερμον. Θ 290· *κατ' έπος*=με λόγια: *τα εν αυτοίς αδύνατον κατ' έπος εξιέναι* Διγ. (Trapp) Gr. 1845· *κατ' ιδίαν, κατ' ιδίας*: ιδιαιτέρως, χωριστά: *κατ' ιδίαν έλεγε τω στράτορί-του ούτως* Διγ. Ζ 1762· *ορίζει ο ρήγας, κράζουν-τους εις τόπον κατ' ιδίας* Χρον. Μορ. Η 6352· *κατά λόγον*=λέξη προς λέξη: *κρατεί και αναγινώσκει-τα, βλέπει-τα κατά λόγον* Λιβ. Sc. 474· *κατά μέρη*=ένα κομμάτι κάθε φορά: *δίδου τότε φαγείν αυτῷ εκ του κατασκευασθέντος εις μέρη κρεών κατά μέρη δι' όλης της ημέρας* Ιερακοσ. 442^{9}· *κατά μέρος*=ένα προς ένα, λεπτομερειακά: *τίνος γλώσσα δυνηθεί λαλήσαι κατά μέρος;* Καλλίμ. 281· *ήρξατο λέγειν την αρχήν και κατά μέρος πάντα* Καλλίμ. 645· *κατά νουν*=στο μυαλό κάπ.: *Ἐβαλα δέ κατά νου-μου* Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 325· *ο λογισμός-μου πάντοτε φέρνει-σε κατά νουν-μου* Σπαν. Α 13· *κατ' όνομαν*=ονομαστικά: *μία γυναίκα χήρα έρχεται ομπρός εις την αυλήν και ζητά κατ' όνομαν ή πολεμά να ζητήσουν κάτιναν απέ τους κριτάδες* Ασσίζ. 219^{21}· *κατά τέχνην*=(πιθ.) με μαγικό τρόπο: *Τους ουρανίους δρόμους δέ πάλιν κατανοήσας* (παραλ. 3 στ.), *αυτού μεσουρανήσαντος ηλίου κατά τέχνην, το τάχος ούτος έφησεν προς την Ολυμπιάδα* Βίος Αλ. 538. (για όρκο): *ορκώ-σε κατά του Χριστού* Χρον. Μορ. Η 7543· *κατά της ώρας, κατά την ώραν*=(1) αμέσως, εκείνη τη στιγμή: *συμβούλιον εποίησαν κατά την ώραν τότες* Ιστ. Βλαχ. 786· *με τέτοιαν συμφωνίαν, αν θέλει να μισέψει, να πάψει όπ' ορέγεται τώρα*

κατά της ώρας Θησ. Γ' [54^{4}]· *ακούσας Βελισάριος ευθύς κατά της ώρας τον άρχοντα κατέκαυσε και εθανάτωσέν-τον* Γεωργηλ., Βελ. 295· *τας κεφαλάς-του έκοψε τότε κατά της ώρας* Ιστ. Βλαχ. 406· (2) στην ώρα, ακριβώς: *Το σπίτιν-σου δεν ήξευρα νά 'ρθω κατά την ώραν* Ερωτοπ. 617· (3) κάθε στιγμή: *Η Πόλις όλ' εσεισθηκεν...* (παραλ. 1 στ.) *'πού τες λουμπάρδες τες πολλές πελάγου και της χώρας, που ρίχνασιν εδώ κ' εκεί τότε κατά της ώρας* Διακρούσ. 76^{2}.

κατάβα το· *κ α τ ά β α ν*· *κ α τ έ β α,* Θησ. (Foll.) Ι 51, Αιτωλ., Μύθ. 4^{18}.

Η προστ. του αορ. του *καταβαίνω*. Ο τ. *κατέβα* στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.) και στην Κύπρο (Λουκά, Γλωσσάρ.).

Κατέβασμα: *Τούτο το ανάβα το γοργόν έχει και οξύν κατάβαν* Γλυκά, Στ. 363.

καταβάλλω, Διγ. (Trapp) Gr. 2286, Βέλθ. 1069, Γεωργηλ., Βελ. 164, Αχέλ. 1433, 2425, Χρον. σουλτ. 91^{11}, Ιστ. πατρ. 180^{17}, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 415, Διακρούσ. 114^{19}.

Το αρχ. *καταβάλλω*. Η λ. και σήμ.

Α' Ενεργ. **1α**) Ρίχνω: *αναβαίνει* (ενν. *ο εχίνος*) *επί βότρυν της αμπέλου και καταβάλλει τας ράγας χαμαί* Φυσιολ. 350^{24}· **β**) παραδίδω: *Αδύνατον εις δυνατού χείρας μη καταβάλλεις, μηδέ, αν έχεις δύναμιν, θελήσεις ν' αδικήσεις* Σπαν. Ο 127· **γ**) κατεβάζω χαμηλά: *αυτούς ούς προβιβάζει δέ τάχιστα καταβάλλει* (ενν. *η τύχη*) Βίος Αλ. 3898. **2α**) Νικώ, υπερνικώ, ταπεινώνω: *τέλος γαρ πάντα ο θάνατος τα πάντα καταβάλλει* Αχιλλ. Ν 1820· *να καταβάλει τους εχθρούς και να τους αφανίσει* (ενν. *ο Θεός*) Γεωργηλ., Βελ. 164· *θάνατον ανεκλάλητον ενώπιον απάντων εκείνον να χαρίσομαι και να τον καταβάλω* Φλώρ. 630· *η σοφία-σου γαρ πάντας καταβάλλει γουν φρονίμους* Ερμον. Α 291· **β**) εξευτελίζω, προσβάλλω: *Εκεί όπου εκατέβαλα και κατεσόφισά-τον τον χοίρον τον κακότυχον* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 464· *εγύρευε* (ενν. *ο Αλέξανδρος*) *κατασκευή για να τους καταβάλει* (ενν. τους *Τυρίτες*) Αλεξ. 664. **3**) Παραμερίζω, παραγκωνίζω: *Καλότυχος που μεριμνά του ουρανού τα κάλλη, τον κόσμον και εγκόσμια μπορεί να καταβάλει* Ιστ. Βλαχ. 1342. **4**) Κατηγορώ, διαβάλλω: *να σου καταβάλω άδικα την καλήν-σου γυναίκα* Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 426· *Ουδέν ακούς τι λέγουσιν κ' είντα σε καταβάλλουν; απιλογήσου, πέ-τους-το* Μυστ. παθ. 126^{81}. **Β'** (Μέσ.) ταπεινώνομαι: *Ετούτα...δεν νουθετούμεν διά να καταβαλθούσι και να χαμηλωθούσι τόσον αι κατατσακισμένες καρδίες των πιστών* Χριστ. διδασκ. 367. Φρ. *καταβάλλω κάπ. εις οργήν*=εξοργίζω κάπ.: *ίνα μη θλιβής πολλάκις, εις οργήν με καταβάλης και κακωτικόν ποιήσης* Πτωχολ. α 732.

κατάβαλμα το.

Από το *καταβάλλω*. Η λ. στο Du Cange (λ. *καταβάλλειν*).

Κατηγορία, συκοφαντία, διαβολή: *Υιέ-μου, μη πιστεύσεις ποτέ της γυναικός-σου λόγια, οπού να έναι κατάβαλμα διά την γειτονίαν* Σπαν. (Ζώρ.) V 353.

καταβάνω, Κατζ. Γ' 423.

Από την πρόθ. *κατά* και το *βάνω*.

Μαρτυρώ, καταδίδω: *Δάσκαλε, τα καμώματα είνιαι ντροπή απού κάνεις, να θέλεις στον αφέντη-μου να πα με καταβάνεις* Φορτουν. (Vinc.) Α' 383· *φοβούμαι στην κεράτσαμου μη θα με καταβάλει* Κατζ. Δ' 83.

καταβαπτίζω.

Το μτγν. *καταβαπτίζω*.

Α' (Ενεργ.) περιλούζω, καταβρέχω: *καταβαπτισθείς* (ενν. *ο τύραννος*) *υπό του οίνου και μεθυσθείς...* Δούκ. 381^{17}. **Β'** (Μέσ.) βυθίζομαι: *την γνώσιν σχειν πειρώμενος πάντων και των τυχόντων και μη καταβαπτίζεσθαι βυθῷ της αγνωσίας* Γλυκά, Στ. 7.

καταβαρής, επίθ.

Το μτγν. επίθ. *καταβαρής*.

Πολύ βαρύς: *εκέλευσεν* (ενν. *ο Μουράτ*) *άγεσθαι εις το παλάτιον ειπών ως κεφαλήν και το λοιπόν σώμα καταβαρές και ναρκώδες περίεστι* Δούκ. 285^{25}.

κατάβαρο(ν) το, Σουμμ., Ρεμπελ. 166.

Από την πρόθ. *κατά* και το ουσ. *βάρος*.

Βάρος· φταίξιμο: *έπεσε όλο το κατάβαρο εις τους άρχοντας το πως να είναι αιτία ατοίτους και η βουλή να γίνουνται ετούτα τα καμώματα* Σουμμ., Ρεμπελ. 165· *ωσάν το έκαμαν λογιάζοντας να ρίξουνε το κατάβαρο εισέ δαύτους διά να γλυτώσουν την παίδευση* Σουμμ., Ρεμπελ. 167· *στο σφάλμα-της εσένα θέλει δώσει όλον-της το κατάβαρον μόνον για να γλυτώσει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ' [572].

καταβασανίζω, Λίβ. Esc. 3816.

Η λ. στον Ιπποκράτη (L-S) και σήμ.

Βασανίζω πολύ: *τόν εκατεβασάνισεν* (ενν. *τον άγουρον*) *κόρης ωραίας αγάπη* Λίβ. Sc. 2648.

κατάβασις η.

Το αρχ. ουσ. *κατάβασις*.

1) Κατέβασμα, κάθοδος: *ο Σωτήρ-μου...μετά ανθρώπων άνθρωπος εγένετο, μετά εξουσιών εξουσία έως καταβάσεως αυτού. Κατέβη γαρ εις την μήτραν Μαρίας* Φυσιολ. (Zur.) Ι $1α^{13}$. **2**) (Μεταφ.) πρωκτός: *ποιήσας ώσπερ υπόθετον βάλε τούτο υποκάτω της καταβάσεως του ορνέου* Ορνεοσ. 582^{15}.

καταβαστάζω.

Από την πρόθ. *κατά* και το *βαστάζω*.

Παίρνω μαζί-μου· σηκώνω: *Πολλοί δέ των στρατιωτών εκ των εκείνων τόπων έκαστος κατεβάστασεν ό προς το σκότος εύρεν* Βίος Αλ. 4465.

καταβαστός, επίθ., βλ. *καταβατός*.

καταβατικός, επίθ., Διγ. Άνδρ. 367^{25}.

Το μτγν. επίθ. *καταβατικός*.

(Με τη λ. *σπαθέα*) χτύπημα από πάνω προς τα κάτω: *δραμών του επιδούναι σπαθέαν καταβατικήν αυτόν επί τους ώμους* Διγ. Ζ 2472.

καταβατός, επίθ., Διγ. (Trapp) Gr. 3093· *κ α τ α β α σ τ ό ς,* Διγ. Α 3769.

Η λ. στον πληθ. σε σχόλ. Το αρσ. (τ. *καταβατός*) και ουδ. (τ. *κατεβατό*) και σήμ. (Andr., Lex.), καθώς και στο ποντιακό ιδίωμ. (τ. *κατεβατά* τα) (Παπαδ. Α., Λεξ.).

Κατακόρυφος: *σπαθέαν καταβατήν εις τους νεφρούς* (ενν. *του ίππου*) *ευθέως δέδωκα* Διγ. Ζ 3667.

Το ουδ. ως ουσ.=είδος καταρράκτη (Βλ. Παπαδόπουλο Σ., B-NJ 6, 1928, 400):

Μηνί Οκτωβρίῳ κζ', ημέρᾳ ς', ινδικτιώνος β', έτους ,ςωοβ' καθεζομένου του βασιλέως εν τῳ ποταμῷ του Αγίου Γρηγορίου κατά το καταβατόν (ἐκδ.: *τον Καταβατόν*· διόρθ. Παπαδόπουλος Σ., ό.π.) Πανάρ. 75.

καταβάφω.

Από την πρόθ. *κατά* και το *βάφω*.

1) Βυθίζω κ. σε κ. πέρα για πέρα, καταβυθίζω: *τα ξίφη-των οι πλείστοι των μωρότερων Ελλήνων εκατέβαψαν εις τούτον* (ενν. *τον Έκτορα*) Ερμον. Υ 275. **2**) Χρωματίζω κ. εντελώς: *αφ' των θεριών τα αίματα είναι καταβαμμένα* (ενν. *τα ρούχα*) Διγ. Ο 1376.

καταβγοδίαν, επίρρ., βλ. *κατευοδίαν*.

καταβημός ο.

Από τον αόρ. *κατέβηκα* (Hesseling [Πεντ., Γλωσσάρ. 430]) και την κατάλ. *-μός*.

Κατέβασμα: *παρακαλώ, αφέντη-μου, καταβημό εκατεβήκαμε εις την αρχή να αγοράσομε φαγί* Πεντ. Γέν. XLIII 20.

καταβιβάζω, Πανάρ. 67^{23}, 69^{8}, Έκθ. χρον. 13^{5}, 44^{26}.

Το αρχ. *καταβιβάζω*.

1) Φέρω, μεταφέρω κ. από ψηλότερη θέση σε χαμηλότερη, κατεβάζω κ.: *πετάσαντες γαρ αυτών τα ιστία και θέντες υποκάτω τρόπας και άλλας ποιήσαντες μηχανάς, έσυρον αυτάς επάνω της χέρσου...αναβιβάσαντες και διαπεράσαντες επάνω των υψωμάτων και τόπων του Γαλατά,...κατεβίβασαν δὲ αυτάς αντίπεραν εις τα γλυκέα νερά* Ιστ. πολιτ. 17^{14}. **2**) Εκθρονίζω: *Είτα λάθρᾳ εισιών την Πόλιν μετά μιάς τριήρους...πάλιν λαμβάνει την βασιλείαν. Τον δὲ Καντακουζηνόν καταβιβάσας εποίησε μοναχόν* Chron. brève (Loen.) 9· *η τύχη γαρ υπ' ουδενός ἐστηκεν, αλλά τάχος καταβιβάζει βασιλείς μεγιστοτάτους κάτω* Βίος Αλ. 3897. **3**) Φέρω, οδηγώ: *Ουκ άλλο τοίνυν ἠν το καταβιβάσαν τους Σκύθας και Πέρσας και...εν τοις ημετέροις σκηνώμασι πλην η Κωνσταντίνου και συν αυτῇ οι εν ταύτῃ βασιλεύοντες* Δούκ. 125^{33}. **4**) Κατευθύνω, οδηγώ το λόγο, κλπ.: *τι δ' ουκ αφείς τὴν υψηλὴν αναγωγὴν του λόγου προς την εμὴν υπόθεσιν τούτον καταβιβάζω;* Γλυκά, Στ. Β' 336.

καταβλαττάς ο, Προδρ. IV 114.

Από το ουσ. *κατάβλαττον* (για τη λ. αυτή βλ. ΝΕ 7, 1910, 40 και Άμ., Αθ. 23, 1911, 483) και την κατάλ. *-άς*. Για την κατάλ. βλ. Τσοπ., ΕΕΦΣΠΘ 10, 1968, 287).

Βαφέας κόκκινων υφασμάτων (Βλ. Άμ., Αθ. 23, 1911, 483 και Κουκ., ΒΒΠ Β^{2} 39).

καταβόθρα η.

Από την πρόθ. *κατά* και το ουσ. *βόθρος*. Η λ. και σήμ.

Βάραθρο, γκρεμός: *ουδέν εβγαίνει 'κ τες βαθές και μαύρες καταβόθρες, όταν ανοίξω πόρτες-τους* Θησ. Γ' [27^{1}].

καταβολάδα η.

Από την πρόθ. *κατά* και το ουσ. *βολάς* (Βλ. Παπαδ. Α., Αθ. 55, 1951, 114 και Shipp 306). Η λ. στον Ησύχ. και σήμ.

Κλαδί που φυτεύεται χωρίς ν' αποσπαστεί από τον κορμό-του: *Τ' αμπέλι-μου εξανάνιωνα με τσι καταβολάδες* Πανώρ. Γ' 316.

καταβολάρης ο, Πορτολ. Α 3^{14}, 34^{11}, 35^{9}, 105^{10}, 195$^{11-2}$ κ.α.

Από το ουσ. *καταβολή* και την κατάλ. *-άρης*. Στο Du Cange εσφαλμ. λ. *καταβολάρι*.

(Ναυτ.) αυτός που κατευθύνεται από το πέλαγος προς το λιμάνι (Για τη σημασ. πβ. και Andr., Lex., λ. *καταβολή*): *Αν είσαι καταβολάρης, κάτεχε ότι με τρεμουντάνα δυνατήν ουδέν σε αφήνει να σηκωθείς· και θέλεις να βάλεις τόνον έξω εις το ακρωτήριν εις οργίες κ' να κάμεις άρμενον* αυτ. 40^{11}· *ο λιμιώνας έναι πλατύς διά πάσα καράβιν, δι' αναβολάρην και καταβολάρην* αυτ. 12^{13}.

καταβουβώνομαι.

Από την πρόθ. *κατά* και το *βουβώνομαι*.

Σωπαίνω απολύτως, μένω άφωνος: *Για τούτο βλέπεις βρίσκομαι... ακίνητος κι' αμίλητος και καταβουβωμένος* Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [1140].

καταβουλεύομαι.

Από την πρόθ. *κατά* και το *βουλεύομαι*.

Συσκέπτομαι, αποφασίζω: *όθεν και δειλιάσαντες... σαυτούς κατεβουλεύσαντο τῳ Πώρῳ προδιδόναι* Βίος Αλ. 4650.

καταβοώ, Έκθ. χρον. 27^{27}, Παΐσ., Ιστ. Σινά 1686.

Το *καταβοάω*, που απ. σε παπυρ. (Preisigke-Kiessling.).

Αποδοκιμάζω: *μέρος των αρχόντων και το γασμουλικόν άπαν κατεβόησαν κατ' αυτού ύβρεις και λοιδορίας εκχέοντες* Δούκ. 233^{7}.

καταβρεμένος, μτχ., βλ. *καταβρέχω*.

καταβρέχω, Κυνοσ. 592^{5}, Διγ. Ζ 506, Βίος Αλ. 2246, Ιστ. πατρ. 161^{1}· μτχ. παρκ. *κ α τ α β ρ ε μ έ ν ο ς*.

Το αρχ. *καταβρέχω*. Η λ. και σήμ.

Βρέχω πολύ: *τότε με τα χέρια-της άναψε την φωτίαν κ' εκείνην εκατέβρεξεν με οίνον και με γάλα* Θησ. Ζ' [81^{2}]· *σιγά το εκατάβρεξαν με δροσερόν γαρ ύδωρ* (ενν. *το πρόσωπον*) Θησ. Θ' [13^{3}]· *το δὲ τρυγόνιν έφερεν νερόν με τα πτερά-του, την κόρην εκατάβρεξεν, ανέζησεν αυτίκα* Βέλθ. 1185.

Η μτχ. ως επίθ.=βρεγμένος πολύ: *εφαίνετόν-σου γίνονταν δύο πεθυμίες εις μίαν απέ τα δάκρυα τα πολλά, πού 'σαν καταβρεμένοι* Θησ. Γ' [80^{4}].

καταβρίζω.

Από την πρόθ. *κατά* και το *βρίζω*. Η λ. και σε έγγρ. του 1822 (Τωμ.-Παπαδάκη Α., Κρητικά ιστορικά έγγραφα 1821/30 Α' 130).

Βρίζω κάπ. με άσχημο τρόπο: *αν δεν σιγήσεις το λοιπόν, θέλω-σε καταβρίσει* Πουλολ. (Τσαβαρή) 125 (κριτ. υπ.).

καταβρομισμένος, μτχ. επίθ.

Από την πρόθ. *κατά* και τη μτχ. *βρομισμένος*.

Που βγάζει πολύ άσχημη μυρωδιά: *Μωρή καμήλα, μυσερή και καταβρομισμένη* Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 796.

καταβρομώ.

Από την πρόθ. *κατά* και το *βρομώ*.

Μυρίζω πολύ άσχημα: *εκάπνιζες* (ενν. *εσύ η αίφνια*) *και έκαυσες τα σκουμπρία· εκ την πολλήν-σου μεθυσίαν όλως καταβρομούσιν* Πουλολ. (Τσαβαρή) 140.

καταβροχθίζω, Ιερακοσ. 416[13], Ορνεοσ. αγρ. 548[28-9].

Το άρχ. *καταβροχθίζω* Η λ. και σήμ.

Καταπίνω: *Όταν φλεγμαίνει ο λαιμός του ιέρακος, οδύνην λαμβάνει εσθίων και βιαίως τα εσθιόμενα καταβροχθίζει* Ιερακοσ. 439[11].

κατάβροχος, επίθ., Διγ. (Trapp) Gr. 54, 590.

Το μτγν. επίθ. *κατάβροχος*. Τ. *κατάβρεχος* και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ. και Andr., Lex., λ. *καταβρέχω*).

Βρεγμένος πολύ, «πλημμυρισμένος» από κ.: *εκ του ιδρώτος του πολλού κατάβροχος εγίνη* Βέλθ. 587· *οι οφθαλμοί κατάβροχοι ήσαν εκ των δακρύων* Διγ. (Trapp) Gr. 285.

κατάβρωμα το, Ηπειρ. 224[14], Πένθ. θαν.[2] 591.

Το μτγν. ουσ. *κατάβρωμα*.

Τροφή: *κατάβρωμα να γενώ εις τα θηριά* Διγ. Α 882.

καταβυθίζω, Πρόδρ. IV 100.

Η λ. στον Ιπποκράτη και σήμ.

Βυθίζω εντελώς· (εδώ μεταφ.) αφανίζω: *γιατί ο θάνατος γουργά δεν με καταβυθίζει;* Θησ. Γ' [77[4]].

καταβυώνω, Φυσιολ. (Zur.) XVI 1[28].

Το μεσν. *καταβύω* (Steph., Θησ.) με επίδρ. ρημ. σε *-ώνω*.

Φράζω: *λαμβάνει* (ενν. *ο επωδός*) *ράβδον δέκα πηχών έχοντα και καταβυώνει* (έκδ. *καταβιώνει*· διορθώσ.) *τας φρένας αυτού και τα ώτα* αυτ. XVI 1[18].

καταγδαρμένος, μτχ. επίθ.

Από την πρόθ. *κατά* και τη μτχ. παρκ. του *γδέρνω*.

Εντελώς γδαρμένος: *έναν λέοντα είδενε και ήτονε σφασμένος κ' εκείτουντον εις την γην όλος καταγδαρμένος* Διγ. Ο 1436.

καταγδύνω.

Από την πρόθ. *κατά* και το *γδύνω*. Η λ. στο Somav.

(Εδώ μεταφ.) ερημώνω, λεηλατώ: *εκαταγδύσανε και εκουρσέψανε όλην την χώρα* (ενν. *οι Τούρκοι*) Χρον. σουλτ. 92[20].

καταγέλαστος, επίθ.

Το αρχ. επίθ. *καταγέλαστος*. Η λ. και σήμ.

Που είναι αντικείμενο χλευασμού, γελοίος: *ά Θεολόγος παίγνια καλλίστως ονομάζει, άθλον τε καταγέλαστον και νηπιώδες μάλλον* Βίος Αλ. 2420i (κριτ. υπ.).

καταγελώ, Βέλθ. 910, Βίος Αλ. 3730, Σοφιαν., Παιδαγ. 101, 121, Αιτωλ., Βοηβ. 160, Διγ. Άνδρ. 360[26].

Το αρχ. *καταγελάω*. Η λ. και σήμ.

Περιγελώ, εμπαίζω, χλευάζω· ειρωνεύομαι: *ανδρείως ουν μαχήσασθε, μη καταγελασθήτε, καταισχυνθέντες παρ' εμού και παρά Μακεδόνων* Βίος Αλ. 2886· *τους μέν ηχμαλώτιζον, τους δέ απέκτεινον, τους δέ αυθέντας και τους άρχοντας κατεγέλων* Σφρ., Χρον. μ. 114[18]· *είς εκ των δύο κατεγελάτο, ως το τέλος έδειξεν* Δούκ. 333[10]· *διαβείτε, φύγετε απ' εμέ* (ενν. *σεις οι ομορφιές-μου*), *περίσσια προδομένην μ' έχετε με τσ' ελπίδες-σας και καταγελασμένην* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε' [1590]· *τον γέροντα το δείχνουν, ήρξαντο καταγελούν-τον οι Βουλγάροι και οι Τατάροι* Πτωχολ. (Κεχ.) Ρ 168· *η λύπη κ' η χαρά σαν αδελφές περνούσι και τους ανθρώπους πάντοτε πολλά καταγελούσι* Αιτωλ., Μύθ. 13[12].

καταγίνομαι.

Το μτγν. *καταγίνομαι*. Η λ. και σήμ.

Α' (Μτβ.) ασχολούμαι με κ., αρχίζω να κάνω κ.: *ως δέ διέλυσεν ευθύς αινίγματα η κόρη, εκαταγίνηκαν* (έκδ. *εκαταινίγησαν*· διόρθ. Βικέλας) *λαλείν αλλήλους άχρι κόρου* Απολλών. (Wagn.) 689. **Β'** (Αμτβ.) γίνομαι: *Ύλη καταγενόμεθα και των σκωλήκων βρώμα* Αλφ. 15[39].

καταγκρεμνίζω, βλ. *κατακρημνίζω*.

καταγλαΐζω.

Το μτγν. *καταγλαΐζω*.

Η μτχ. ως επίθ.=περίφημος, ξακουστός: *Νεκράν-σε, ω πανεύγενε, ορώμεν ηπλωμένην, ...ήν ζώσαν ουδαμόθεν τις από μας εώρακεν, ω κατηγλαϊσμένη* Διγ. Ζ 4501.

καταγλυκαίνω, Παντεχνή, Κυνηγ. 49, Ιερακοσ. 408[4].

Το αρχ. *καταγλυκαίνω*. Η λ. στο Βλάχ.

Κάνω κ. πολύ γλυκό, γλυκαίνω: *μέλιτι χρίε αυτού τον φάρυγγα και την υπερώαν,... ίνα καταγλυκανθή ο ιέραξ από της πικρίας του φαρμάκου* Ιερακοσ. 420[24]· (μεταφ.) *πάλιν όσοις έποικε πολλήν τιμήν η Τύχη, όσους εκατεγλύκανε εκ το διακριτικόν-της* Λόγ. παρηγ. L 9.

κατάγλυπτος, επίθ.

Από την πρόθ. *κατά* και το επίθ. *γλυπτός*.

Γεμάτος γλυπτές διακοσμήσεις: *Με μάρμαρα κατάγλυπτα μετά μεγάλης τέχνης* Θησ. Ζ' [114[5]].

κατάγναντα, επίρρ.

Από την πρόθ. *κατά* και το επίρρ. *αγνάντια*. Η λ. στο Du Cange, το Somav. και σήμ.

Ακριβώς απέναντι, αντίκρυ: *ο Μιχαήλ βλέπει κατάγναντά-του κι' αφ' το βουνόν οπού 'μελλεν να πιάσει 'ς βοήθειάν-του κ' έρχουνταν συχνές μπομπαρδιές* Παλαμήδ., Βοηβ. 1053· *Επαλούκωσαν οι Τούρκοι τον Μανόλην...κατάγναντα εις το σπίτι-του* Συναδ., Χρον. 28.

καταγνεύω, βλ. *κατανεύω*.

κατάγνυμι.

Το αρχ. *κατάγνυμι*.

Οδηγώ προς τα κάτω, κατεβάζω: *ω μνησικάκου γείτονος, ω γλώσσης ψευδηγόρου, ήτις ελάλησε κακώς σήμερον αδικίαν* (παραλ. 3 στ.), *ήτις εις γήν κατέαξε τα διαβήματά-μου* Γλυκά, Στ. 76.

καταγνώννω, βλ. *καταγνώνω.*

καταγνώνω. *καταγνώννω,* Μαχ. 294^{15}· αόρ. *κατέγνωσα,* Προδρ. II 68, Αλφ. 10^{7}· *εκαταγνώστηκα,* Αιτωλ., Μύθ. 88^{20}.

Από το αρχ. *καταγιγνώσκω.*

Κατακρίνω, κατηγορώ, καταδικάζω στη συνείδησή-μου την πράξη κάπ.: *δεν είναι να το θαυμαστεί τινάς τούτον τὸ γίνην, ὁτι αξ αυτόν-μου εγίνην, και δεν καταγνώννω ἀλλον παρού τον εμαυτόν-μου* Μαχ. 230^{23}· *ανέν και τώρα γράφω-σου το πειν-μου, μηδέν με καταγνώσεις, μηδ' ἀδικον μου δώσεις* Κυπρ. ερωτ. 91^{6}.

καταγνωρίζω, Καλλίμ. 2566, Βέλθ. 735, 913, Φλώρ. 346, Λίβ. Sc. 159, Λίβ. Esc. 45, 800, Λίβ. (Lamb.) N 77, Λίβ. N 1440, Χρον. Τόκκων 3701· *κατεγνωρίζω,* Φλώρ. 1667.

Από την πρόθ. *κατά* και το *γνωρίζω.*

α) Γνωρίζω κ. καλά, με ακρίβεια· καταλαβαίνω: *την φιλανθρωπίαν και την αγαθοσύνην, ήν είχεν πάντα ο Κύριος... είδες, ψυχή-μου, φανερά και εκατεγνώρισές-την* Ντελλαπ., Υπομν. 3· *Υπήρχον δ' υψηλότατα των πόλεων τα τείχη, αλλά κατάδηλα σφοδρώς παρά των Μακεδόνων· αυτά κατεγνωρίζοντο και κατεπολεμούντο* Βίος Αλ. 3330· **β**) αναγνωρίζω κάπ.: *Σιμώνει, εστράφη, είδεν-τον, εκατεγνώρισέν-τον* (ενν. *το Χριστό*) *και γονατίζει η ταπεινή* (ενν. *η Θεοτόκος*) *και πίπτει ελιγωμένη* Ντελλαπ., Στ. θρηνητ. 311· *Του κηπουρού τον μισθαργόν, τον νεροφόρον τούτου, ἀπαντες κατεγνώρισαν, επρόσεχαν, ηξεύραν* Καλλίμ. 1698.

καταγογγύζω, Πεντ. Έξ. XV 24 (ἐκδ. *εκαταγώγησαν*· διορθώσ. *εκαταγόγγυσαν*), Αρ. XIV 27, XVII 20, Δευτ. I 27.

Το μτγν. *καταγογγύζω.*

α) Ελέγχω, επιπλήττω κάπ.: *Τότες γυρίζει προς εσέν, του Φαρισαίου αρχίζει να τον καταγογγύζει* Σκλέντζα, Ποιήμ. 1^{60}· **β**) δυσανασχετώ, γογγύζω εναντίον κάπ.: *οι αθρώποι ός απέστειλεν ο Μωσέ να καταπατήσουν την ηγή και εστράφηκαν και εκαταγόγγυσαν απάνου-του όλη τη συναγωγή να βγάλουν ψέγος ιπί την ηγή* Πεντ. Αρ. XIV 36· *εδίψασεν εκεί ο λαός εις το νερό και εκαταγόγγυσεν* (ἐκδ. *εκαταγώγησεν*· διορθώσ.) *ο λαός ιπί το Μωσέ* αυτ. Έξ. XVII 3.

καταγόγγυση η· *καταγόγυση*? Πεντ. Έξ. XVI 8.

Από το *καταγογγύζω.* Ο τ. ισχύει αν δεν πρόκειται για αντιγραφική παραδρομή.

Παράπονο, δυσανασχέτηση εναντίον κάπ.: *να καταπραΰνω* (ἐκδ. *καταπρυάνω*) *αποπάνου-μου τις καταγόγγυσες παιδιά του Ισραέλ, ός αυτοί καταγογγύζουν απάνου-σας* Πεντ. Αρ. XVII 20.

κατάγομαι, Έκθ. χρον. 59^{12}, Ιστ. Βλαχ. 247.

Το αρχ. *κατάγομαι.*

Κατάγομαι: *Ααρών εκ των Δουκών το γένος κατάγεται* Διγ. Z 456.

καταγονικότης· *καταγονικότητος,* Δούκ. 217^{33}, εσφαλμ. γρ. αντί *κατά γονικότητος (χάριν).*—Βλ. λ. *γονικότης.*

καταγοργίς, επίρρ. *καταγουργίς,*

Από την πρόθ. *κατά,* το επίθ. *γοργός* και την επιρρ. κατάλ. -*ίς* (Ανδρ., Λεξ.). Βλ. και Χατζιδ., ΜΝΕ Β' 97.

Πολύ σύντομα, απροσδόκητα: *Μεγάλως το εθαυμάστηκεν* (ενν. *ο Παλαιολόγος*) *κ' εβάρυνέ-το σφόδρα, το πώς ούτως καταγουργίς ο πρίγκιπα-Γυλιάμος επάτησε τον όρκον-του* Χρον. Μορ. Η 4550.

καταγουργίς, επίρρ., βλ. *καταγοργίς.*

καταγράφω.

Το αρχ. *καταγράφω.* Η λ. και σήμ.

Α' Ενεργ. **1**) Περιλαμβάνω κάπ. σε κατάλογο: *εκάτσαν ενομού εκείνοι οι δέκα,... εκατέγραψαν τον λαόν, τους πρώτους του φουσσάτου* Χρον. Μορ. Η 1837. **2**) Κάνω γραπτή περιγραφή: *Ψελλός ο σοφιστής κατέγραψεν την δίκην και κρίσιν απεφήνατο* Ελλην. νόμ. 514^{18}. **3**) (Μεταφ.) χαράζω κ. στο νου-μου: *Η αλεπού και ήτονε έξω και ἀκουέτα του λύκου τα 'γκαλέσματα, όλα κατάγραφέ-τα* Αιτωλ., Μύθ. 71^{12}. **Β'** (Μέσ.) διαβεβαιώνω κ. εγγράφως: *πυγμήν και το παγκράτιον, είπερ αυτός νικήσεις, ως κατεγράψω πρότερον, εγώ σε στεφανώσω* Βίος Αλ. 2421.

καταγρεμνίζω, βλ. *κατακρημνίζω.*

κατάγριος, επίθ., Θησ. Θ' [7^{5}].

Από την πρόθ. *κατά* και το επίθ. *ἀγριος.*

Που έχει πολύ αγριεμένη όψη: *Αφόν Αμέθος ἐβλεπεν πως ἐγλυσεν Δρκίτας* (παραλ. 2 στ.), *στην πρόσοψιν θολώθηκεν κ' εγίνηκε κατάγριος* αυτ. Η' [66^{4}].

καταγροικούμαι· *καταγροικημένη,* Πιστ. βοσκ. V 2, 18, εσφαλμ. γρ. αντί *κακογροικημένη* (Πβ. Guarini, Pastor fido V 2: mali intesi oracoli· εσφαλμ. διόρθ. Κριαρ. [B-NJ 19, 1966, 284])· *ου καταγροικηθούσιν,* Λίβ. Esc. 1588, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *ουδέν καταγροικούσιν* (Βλ. Lambert [Λιβ. Esc. 1588 κριτ. υπ.]).

καταγροικώ, βλ. *καταγροικούμαι.*

κατάγυμνος, επίθ.

Από την πρόθ. *κατά* και το επίθ. *γυμνός.* Η λ. και σήμ.

Τελείως γυμνός: *Αι χείρες-της κατάγυμνες μέχρι και των αγκώνων* Λόγ. παρηγ. L 289.

καταγυρεύω, Διγ. Z 475· *καταγυρεύγω,* Διγ. (Trapp) Esc. 725.

Από την πρόθ. *κατά* και το *γυρεύω.*

α) Περιοδεύω, τριγυρίζω ψάχνοντας: *να καταγυρεύσω της χώρας τα τριγύροθεν, τα ρόδα να συνάξω* Φλώρ. 1580· **β**) αναζητώ κ. με επιμονή: *θεωρούν, καταγυρεύουν-το* (ενν. *το γατανίτσιν*), *ουκ ημπορούν να τὸ 'βρουν* Ιμπ. 550.

καταγώγηση η, Πεντ. Έξ. XVI 8, εσφαλμ. γρ. αντί *καταγόγγυση* ή *καταγόγυση* (Βλ. ά. *καταγόγγυση*).

καταγώγι(ον) το.

Το αρχ. ουσ. *καταγώγιον*. Η λ. και σήμ.

Καταφύγιο, κατάλυμα (μεταφ.): *να είναι η σεβασμιότης-σου...πολλών καλών και πνευματικών χαρισμάτων ιερόν καταγώγιον* Ευγ. Ιωαννουλ., Επιστ. 24^{21}.

καταγωγώ· *εκαταγώγησεν,* Πεντ. Έξ. XV 24, XVII 3, εσφαλμ. γρ. αντί *εκαταγόγγυσεν* (βλ. ά. *καταγογγύζω*).

καταδαγκάνω.

Από την πρόθ. *κατά* και το *δαγκάνω*.

Δαγκώνω πολύ· (εδώ) φιλώ με πάθος: *αυτή 'τον η χαρά-του: ολημερίς να κάθεται να την περιλαμπώνει* (ενν. *την εικόνα*) *και ωσάν να ήτον αισθητή να την καταδαγκώνει* (έκδ. του 1577 *καταδαγκάνει*) Τριβ., Ρε 62.

καταδαγκώνω.

Από την πρόθ. *κατά* και το *δαγκώνω*.

Δαγκώνω πολύ· (εδώ) φιλώ με πάθος: *αυτή 'τον η χαρά-του: ολημερίς να κάθεται να την περιλαμπώνει* (ενν. *την εικόνα*) *και ωσάν να ήτον αισθητή να την καταδαγκώνει* Τριβ., Ρε 62.

καταδειλιάζω.

Από τον αόριστο του *καταδειλιάω*.

Φοβούμαι υπερβολικά: *μέγα κατεδειλίασε μήπως και κινδυνεύσει* Βίος Αλ. 5118.

καταδείχνω.

Από την πρόθ. *κατά* και το *δείχνω*.

Επινοώ, κατασκευάζω: *ο δόλιος ο σκευγάτορας, ο ψυχοπαραδότης, ο χαλασμός των χριστιανών και χάρος των αρχόντων· αυτός οπού εκατάδειξεν την δόλιαν την λουμπάρδα* Θρ. Κων/π. διάλ. 112.

καταδεκτικός.

Από το *καταδέχομαι* και την κατάλ. *-ικός*. Η λ. τον 6. αι. (L-S).

Καταδεχτικός, συγκαταβατικός, καλόβουλος: *έμορφη, γλυκόλογη, καταδεκτική* Συναδ., Χρον. 72.

καταδεξοσύνη η.

Από το *καταδέχομαι* και την κατάλ. *-σύνη*. Ως προς το θ. της λ. πβ. *δέξιμον, ακαταδεξιά* κ.ά. ουσ. σε *-ξιά*.

Καταδεχτικότητα, επιείκεια: *η δόξα και η φρόνησις, το μεγαλείον το μέγα, η αυθεντία και έπαρσις και η καταδεξοσύνη* Φλώρ. (Μαυρ., Εκλ. Α') 1873.

καταδέρνω.

Από την πρόθ. *κατά* και το *δέρνω*.

Χτυπώ πολύ: *τον εκατάδειρε χειρότερα από σκύλο* Τριβ., Ρε 322· *ο σταλαγμός του πόθου-μου την πέτραν της ψυχής-μου χάρβαλο να την έποικεν, αφού την καταδέρνει* Λίβ. Esc. 1638.

καταδεσμεύω.

Το μτγν. *καταδεσμεύω*.

Εντελώς δεσμεύω: *το φιλίν εκείνο Έρωτος ήτον ηδονή και πράγμαν Αφροδίτης και αγάπης ποθοανάμνησις να τους καταδεσμεύει* Λίβ. N 3284· *τας ηδονάς τας ερωτοενηδόνους* (παραλ. 1 στ.)...*αγάπη καθαροάδολος να τας καταδεσμεύει* Λίβ. Sc. 2691.

καταδεσμώ.

Από την πρόθ. *κατά* και το *δεσμώ*. Η λ. και σε Γλωσσάρ. (L-S).

α) Δένω κ. καλά: *Χρησόμεθα δ' αυτάς* (ενν. *τας δοράς*) *ημείς εν ταις περικνημίσι στερροίς τοις υποδήσεσιν όπλα καταδεσμούντες* Βίος Αλ. 3240· *τους πόδας και τας χείρας* (ενν. *του Πολυμήστορος*) *αι λοιπαί καταδεσμούσιν* Ερμον. Ω 221· **β**) δένω κάπ. με δεσμά, φυλακίζω: *Μη φοβηθείς το σύνολον· αν έπταισας, ειπέ-το, πριν σε καταδεσμήσωσι και χάσεις τα νερά-σου* Γλυκά, Στ. 537.

καταδέχομαι, Προδρ. I 123, Διγ. Z 3126, 3230, Χρον. Μορ. H 242, 2405, 3201, 6300, Χρον. Μορ. P 236, Βίος Αλ. 1607, Φλώρ. 851, Αχιλλ. L 259, Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. (Wagn.) 160, Μαχ. 282^{35}, 286^{34-5}, Σφρ., Χρον. μ. 86^{10}, 90^{31-2}, 100^{16}, Θησ. Ε' [96^{7}], Έκθ. χρον. 16^{3}, 81^{15}, Ιστ. πολιτ. 23^{4}, Αρσ., Κόπ. διατρ. [925], Διγ. Άνδρ. 324^{13}, 383^{5}, 385^{2}, Ευγέν. Πρόλ. 81, Σουμμ., Παστ. φίδ. Γ' [299], κ.π.α.

Το αρχ. *καταδέχομαι*. Η λ. και σήμ.

Μτβ. και αμτβ. **1α**) Δέχομαι ευμενώς, δέχομαι με χαρά: *ανέν και καταδέχεσθε να μ' έχετε γαμπρό-σας* Διγ. (Trapp) Esc. 155· *λέγει-του πως τον παρακαλούσιν* (παραλ. 2 στ.) *να καταδέξεται γενεί εις αύτους* (ενν. *τους πρώτους του πασσάτζο*) *καπετάνος* Χρον. Μορ. H 236· *θέλει μου καταδεκτεί με δίχως ν' αμφιβάλλω τούτο το δώρον το μικρόν σαν νά 'τουνα μεγάλο* Σουμμ., Παστ. φίδ. Αφ. [47]· *Μήλ' απ' εμέ δεν λείπουσι πλιό 'μορφα οχ τα δικά-σου* (παραλ. 1 στ.) *και θέλεις να καταδεχτείς· δυό 'χω να σου χαρίσω* Σουμμ., Παστ. φίδ. Β' [509]· **β**) είμαι καταδεχτικός, συγκαταβατικός, στέργω: *Υπάτε και πεζεύσετε κ' ελάτε οι τρεις εις έναν· ει δέ ου καταδέχεσθε, ελάτε καβαλάροι* Διγ. (Trapp) Esc. 1228· *πρέπει να γυμνάζομεν τα παιδία να καταδέχονται και να χαιρετούν μετά χαράς* Σοφιαν., Παιδαγ. 114· *έχω κατηγόρησιν από την γειτονιάν-σου ότι ου καταδέχομαι τινάν να χαιρετήσω* Ερωτοπ. 107· *η δέ γυνή ως είδεν τον βασιλέα πως εκαταδέκτη και υπήγεν εις το οσπίτιον αυτής* Διήγ. Αγ. Σοφ. 149^{9}. **2**) Επιτρέπω: *εγώ ουκ εκαταδέχθην-το ίνα μου δευτερώσει, δαμίν επιστοπόδησα και δίδω-του ραβδέαν* Διγ. (Trapp) Esc. 1244· *είπερ θέλετε, παιδιά, τώρα την συμβουλήν-μου, μη το καταδεξόμεθα και έθος αυτό πάρει* Διγ. Z 3207· *Θωρώντα την σουπερπίαν τους Γενουβήσους και πως εξήτησα να κουρσεύσουν την πολλοθαύμαστην χώραν την Βενετίαν και δεν τους εκαταδέκτησαν* Μαχ. 586^{12}. **3**) Παραδέχομαι: *εκείνος πάσχων έφερε και συ [πο]σώς γογγύζεις. Αφού τά [θέλεις] ου θεωρείς, τά βλέπεις καταδέχου και πραγματεύου τον καιρόν* Γλυκά, Στ. 345.

καταδηγώ, βλ. *καθοδηγώ*.

καταδιδάσκω.

Από την πρόθ. *κατά* και το *διδάσκω*. Η λ. τον 4. αι. (Steph., Θησ., λ. *καταδιδάξας*).

Ξεμαθαίνω, μεταπείθω (Για τη σημασ. βλ. van Gemert [Φαλιέρ., Ιστ., σ. 272]): *στέργει* (ενν. *η Ποθούλα*) *στά 'πε η Μοίρα-μου και να καταδιδάξει και όσες έχου λογισμόν αντρός καμιά μην τάξει, ότι ποτέ δεν αγαπά μ' ορθήν εμπιστοσύνη* Φαλιέρ., Ιστ. (v. Gem.) 345.

καταδίδω, Χούμνου, Κοσμογ. 681, Στάθ. (Martini) Β′ 305.

Το αρχ. *καταδίδωμι*. Η λ. και σήμ.

1α) Καταγγέλω κάπ.: *κάποιοι εβουλήθησαν να τήνε καταδώσουν* (ενν. *τη μάγισσα*) *πως κάμνει ατυχιές πολλές, να τήνε θανατώσουν* Αιτωλ., Μύθ. 80^{3}· **β**) προδίδω κάτ.: *ο κυρ-Λούκας...ήτονε διαστρεμμένος άνθρωπος. Και το περισσότερο, οπού εκατάδωσε και τον Αλή πασά* Χρον. σουλτ. 93^{16}. **2**) (Προκ. για άψυχο αντικ.) μαρτυρώ ότι κ. υπάρχει: *εκ της μεγαλόπολης Ρώμης απεστάλθησαν οι οκτώ κολόνες οι μεγάλες,...τές είχαν καταδώσει κάποιοι Πέρσαι αυτού* (ενν. *του Πλουτάρχου*) *και ήσαν αυτές οι κολόνες μιας γυναικός χήρας* Διήγ. Αγ. Σοφ. 148^{15}.

κατάδικα, επίρρ., Ασσίζ. 333^{1}, Λίβ. Ν 2211, Μαχ. 8^{25}, 20^{24}, 26^{10}, 150^{16}, 184^{29}, 282^{23}, 334^{5,17}.

Από το ουσ. *κατάδικος* (πβ. *αντίδικα*).

α) Εναντίον κάπ., για βλάβη, καταστροφή κάπ.: *η τύχη-μου η κακόβουλος ήλθεν κατάδικά-μου* Λίβ. Ν 2213· *Αφέντη,...ο Θεός...να σου δώσει δύναμιν κατάδικα τους Αγαρηνούς* Μαχ. 326^{33}· **β**) αντίθετα με κ.: *εκείνον το κάμωμαν ήτον εναντίον του Θεού και κατάδικα του δικαίου* Ασσίζ. 408^{4}· *Υιέ-μου, πάγω κατάδικα της συνειδησής-μου και κατάδικα της πίστης-μου* Μαχ. 642$^{32-3}$.

καταδικάζω, Προδρ. ΙΙ Η 68, Καλλίμ. 2377, Ασσίζ. 35^{24}, 455$^{6-7}$, Ελλην. νόμ. 526^{1}, Διήγ. παιδ. (Tsiouni) 273, Φλώρ. 450, 1740, Λίβ. Ρ 2850, Λίβ. Ν 382, Ανακάλ. 77, Μαχ. 272^{29}, Δούκ. 233^{22}, 431^{25}, Ριμ. Βελ. 582, Αχέλ. 1595, 2281, Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 412, Πανώρ. Γ′ 11, Ερωφ. Β′ 62, 95, Βοσκοπ. 212, Σταυριν. 678, Ιστ. Βλαχ. 2478, 2770, Διγ. Ἀνδρ. 322^{19}, 359^{29}, Ερωτόκρ. Α′ 1039, Γ′ 133, 1611, Δ′ 554, Θυσ.^{2} 1128, Στάθ. (Martini) Α′ 295, Διήγ. ωραιότ. 232, Σουμμ., Παστ. φίδ. Δ′ [25], Φορτουν. (Vinc.) Β′ 356, Τζάνε, Κρ. πόλ. 251^{4}, 415^{21}, 581^{5}.

Το αρχ. *καταδικάζω*. Η λ. και σήμ.

Α′ Ενεργ. **1α**) Κατηγορώ, κατακρίνω: *Μην την καταδικάσετε την πρικαμένη κόρη* Ερωτόκρ. Γ′ 1577· *αν εύρει μέσα σφάλματα, μη με καταδικάσει* Τζάνε, Κρ. πόλ. 580^{20}· *θα το πω, τη γνώμη-σου πολλά καταδικάζω* Στάθ. (Martini) Α′ 28· **β**) απορρίπτω, αποκλείω: *οπίσω εις πολλές διαφορές και έννοιες οπού εκαταδικάζουνταν εστερεώσαν την αγάπην* Μαχ. 290^{35}· *είχεν απάνω ιστορισθήν... την κρίσιν τήν εδίδαξεν Αλέξανδρος του μήλου και ποιαν εκατεδίκαζεν και ποιαν το μήλον δίδει* Λίβ. Ρ 2735. **2**) Επιβάλλω ποινή, τιμωρώ: *Εσέν εκατεδίκασεν απόφασιν θανάτου* Φλώρ. 556· *ο βασιλεύς εμέναν... αδίκως κατεδίκασεν πυρί παραδοθήναι* Φλώρ. 480· *Κριτής απροσωπόληπτος Θεόν παρομοιάζει· καθέναν με το πταίσμα-του τόνε καταδικάζει* Ιστ. Βλαχ. 1394· *πολλά μη συντυχαίνεις μήπως και μετά θάνατον καταδικάσουσί-σε εις σκώληκα ακοίμητον, εις τάρταρον, εις σκότος* Προδρ. IV 147· *εσέρνασι τες κορασές δυο-δυο καλά δεμένες με τα ζωνάρια τα χρυσά σαν καταδικασμένες* Τζάνε, Κρ. πόλ. 348^{6}· *άφες εμένα, ω βασιλεύς, κι' ας είμαι τυφλωμένος και κεκλεισμένος 'ς φυλακές και καταδικασμένος* Ριμ. Βελ. 230· (παθητ. με σύστ. αντικ.) μου επιβάλλεται κ. ως ποινή: *την καταδίκην-μου, τήν έχω και τήν πάσχω, την υπομένω· απέ τον έρωτα την εκατεδικάστην* Λίβ. Esc. 382· *έτσι τούτοι εκαταδικάζουνταν τοιουτοτρόπως τοιαύτην καταδίκην και απέθνησκαν* Βακτ. αρχιερ. 214. **3**) Κατανικώ, νικώ τιμωρώντας: *να επάρει τα φουσσάτα-του, ν' απέλθει ολόρθα εκείσε* (παραλ. 1 στ.), *να πολεμήσει μετ' αυτόν, να τον καταδικάσει* Χρον. Μορ. Η 6684· *εβλέπομεν ότι είναι πολλά δυνατός να μην σε καταδικάσει* Διγ. Ἀνδρ. 320^{17}. **4**) Προκαλώ δεινά, καταστρέφω: *σε εκαταδίκασαν* (ενν. *την Πόλη*) *τα άγρια θηρία* Θρ. Κων/π. Β 14· *μέθη πολλούς εγκρέμισεν, πολλούς καταδικάζει* Ιστ. Βλαχ. 2085. **5**) Αναγκάζω κάπ. να κάνει κ.: *έχουσι κρίμα περισσόν και αμαρτιές μεγάλες οπού καταδικάζουσιν τους ξένους εις τα ξενά* Περί ξεν. Α 75· *καταδικάζουσίν-τονε να βλέπεται μη φταίσει, μηδέ θελήσει να σφαγεί* Ερωτόκρ. Β′ 732. **Β′** (Μέσ.) κρίνομαι σε δικαστήριο: *Εάν γίνεται ότι έναν άνθρωπον οπού ουδέν ένι απέ την χώρα καταδικάζεται με έναν άνθρωπον της χώρας* Ασσίζ. 338^{13}.

Η μτχ. παρκ. ως επίθ.=ταλαίπωρος, άμοιρος: *Εγώ στες χήρες τες πτωχές, τες καταδικασμένες, καθημερνώς πολλές ζημιές τες έχω καμωμένες* Γαδ. διήγ. 249· *Τότε λοιπόν εβγαίνασιν ως αιχμαλωτισμένοι, μαύροι και ολολύπητοι και καταδικασμένοι* Διακρούσ. 105^{10}.

καταδικάσιμον το.

Το ουδ. του επιθ. *καταδικάσιμος* (που απ. τον 5. αι., Lampe, Lex.) ως ουσ..

Δικαστική διαδικασία: *Οι κριταί εις κανένα καταδικάσιμον ουδέν πρέπει να ένι προστάτης* Ασσίζ. 276^{30}.

καταδίκασις-ση η, Γεωργηλ., Θαν. (Wagn.) 397, 477, Ροδολ. Α′ [208, 693], Ροδολ. (Μανούσ.) Γ′ [195, 214].

Από το *καταδικάζω* και την κατάλ. *-σις*.

Ψόγος, μομφή: *Στα γενόμενα πράματα μηδέ κιανείς τυχαίνει λόγια και καταδίκασες περίσσιες να πληθαίνει* Ερωφ. Β′ 92· *όσοι το θέλου ακούσει* (ενν. *το να σφάξ' ο κύρης το παιδί*) *μεγάλη καταδίκαση για σένα θε να πούσι* Θυσ.^{2} 652.

καταδίκη η, Καλλίμ. 1646, Διγ. (Trapp) Esc. 1231, Βέλθ. 606, Συναξ. γαδ. 242, Λίβ. Ρ 158, Λίβ. Esc. 381, 398, Λίβ. Ν 393, Αχέλ. 776, 1599, Αιτωλ., Μύθ. 108^{22}, Χρον. σουλτ. 94^{4}, 105^{23}, Ιστ. πατρ. 96^{15}, 164^{15}, Πανώρ. Γ′ 184, Σταυριν. 386, Ερωφ. Β′ 100, 186, Λίμπον. 449, Διγ. Ο 353, 469, Τζάνε, Κρ. πόλ., 150^{6}, 332^{11}, κ.π.α.· *κ α τ ε δ ί κ η,* Θρ. Κων/π. (Mich.) 14, 71, 91, 124.

Το αρχ. ουσ. *καταδίκη*.

1) Επιβαλλόμενη τιμωρία, ποινή: *ει μέν νομίμως αίτιος ευρεθώ καταδίκης, ίλεως μη έστω μοι* Ψευδο-Σφρ. 156^{17}· *Ως βούλει, εις εμέ πράττε· υπεύθυνος ειμί παντοίας καταδίκης* Δούκ. 121^{10}· *επέρασαν χρόνοι οπού ήτον εις την καταδίκην του αφορισμού η ταλαίπωρος* Ιστ. πατρ. 120^{12}. **2**) Κατάκριση, μομφή, ψόγος: *Γνωρίζω την πεισματερή γνώμη των κορασίδω και καταδίκη μέσα-μου περίσσα δε σου δίδω* Πανώρ. Γ′ 184· *αυτοί, δίχως να βλασφημήσουν, επαίρνουσιν ονειδισμούς, μεγάλην καταδίκην* Ντελαπ., Ερωτήμ. 400· *εις την φυλακήν απέσω να τους ρίξουν, να έχουν αισχύνην και εντροπήν, μεγάλην καταδίκην* Ντελλαπ., Ερωτήμ. 1008. **3**) (Μεταφ.) **α**) Ταλαιπωρία: *πώς ακομή ψυχοκρατώ και πώς ου παραδίδω; Και τούτο εις καταδίκην-μου πάντως περισσοτέραν* Γλυκά, Στ. 179· **β**) μεγάλο κακό, καταστροφή, συμφορά: *η κάμαρη η μεγάλη ως και αυτείνη εκάγηκε γιαμιά την ώρα κείνη. Μέσα στην καταδίκη και τη ζάλη πού 'χαν οι χριστιανοί* Λεηλ. Παροικ. 557· *απέξω έστεκε ο μπασάς κι' ανίμενε τη νίκην, τόσος λαός-του χάθηκε κ' έγινε καταδίκη* Τζάνε, Κρ. πόλ. 187^{2}· *εφθείρανε τις παρθένες και εκάμανε μεγάλη πορνεία και καταδίκη* Χρον. σουλτ. 92^{37}· *Ὁσους Μεθωναίους επιάσανε ζωντανούς όρισε...να τους κόψουν όλους... Τότε οι Κορωναίοι ιδόντας την καταδίκην οπού έπαθαν οι ελεεινοί Μεθωναίοι* Χρον. σουλτ. 133^{22}.

κατάδικος, επίθ., Ασσίζ. 89^{29} (γεν. εν. *καταδικού*), 102^{20}, 339^{23}, Βίος Αλ. 1731, Λίβ. Ν 1197, Μαχ. 22^{12}, 44^{4}, 322^{18}, 480^{2}, Βουστρ. 434, Αχέλ. 1555, Μ. Χρονογρ. 34^{17},

Κυπρ. ερωτ. 126^{25}, Ιστ. Βλαχ. 578, 696, 2273, Βακτ. αρχιερ. 178, Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [852].

Το μτγν. επίθ. *κατάδικος*. Η λ. και σήμ.

1) Καταδικασμένος: *η κόρη ως κατάδικος στήκεται δεσμωμένη* Φλώρ. 428· *μοναχὰ να ιδεί κανείς μιαν κόρην να την σέρνουν για φταίστραν κι' ως κατάδικην δεμένην να την παίρνουν* Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [592]. **2**) Αντίθετος· αντίξοος: *ο κύρης του Στύρου έπεψεν μαντατοφόρους εις τον πάπα, τον κύρην του Κουρίκου ονόματι σιρ Χετού Γγανιάτζ, ο ποίος ήτον πολλὰ κατάδικος πάντα του καλού* Μαχ. 58^{10}· *Αδικιά, το ποιόν ένι το κατάδικον βίτσιον της κρίσης* Ανθ. χαρ. 298^{10}· *Δεν έχω παραπόνεσιν 'πού σέναν, αμμά 'πού το πικρόν το ριζικόν-μου, οπού 'ν' τόσον κατάδικον σ' αυτόν-μου* Κυπρ. ερωτ. 21^{3}.

Το αρσ. ως ουσ.=**1**) εναντίος, πολέμιος: *αφόν οι κατάδικοι του τιμίου σταυρού επήραν το Ιεροσόλυμαν* Μαχ. 308^{28}. **2**) Αντίδικος: *Αυτού λέγει περί του κορπωμένου ειρηνεύγοντα με τον κατάδικόν-του* Ασσίζ. 270^{1}· *εφειδή η ζήτησις αναβιβάζεται αποὺ α' μάρκον ασήμιν και επάνω, ημπορεί να έχει πατάλιαν, εάν θέλει ο κατάδικος οπού λαλούν διά του λόγου-του οι μάρτυρες ότι ημπορεί να σηκώσει τον έναν διά να πολεμήσει* Ασσίζ. 108^{21}.

Το ουδ. ως ουσ.=το αντίθετο (κάπ. πράγμ.): *η ελπίδα-μας ήτον εις τον Θεόν και εις εσέναν να έχομεν βοήθειαν να σε εκδικήσομεν από τους εχθρούς-σου και εμείς ηύραμεν το κατάδικον και απέσωσές-μας ώδε να μας σκοτώσουν* Μαχ. 416^{26}· *ο γιατρός ένι κρατούμενος παρευτύς, όταν ιδεί τον ασθενήν, να τον ορίσει τείντα μέλλει να φάγει και να τον διαφεντέψει τό τείντα να μηδέν ποίσει και τό ένι κατάδικόν-του* Ασσίζ. 431^{26}.

καταδιώκω, Διγ. (Trapp) Esc. 926, Βιος Αλ. 4635, Ηπειρ. 236^{13}, Λιβ. Sc. 1567, Λιβ. Esc. 2716, Αχιλλ. Ο 597, Μαχ. 420^{24} (αόρ. *εκαταδώξαν*), Δούκ. 107^{11}, 131$^{23-4}$, 285^{10}, Κορων., Μπούας 118, Ιστ. πολιτ. 14^{8}.

Το αρχ. *καταδιώκω*.

1) Καταδιώκω: *Στείλας δὲ ο αυθέντης τον επ' αδελφῇ γαμπρὸν αυτού τον Φερχάτμπασίαν μετά φοσσάτου κατεδίωξε και ηφάνισεν αυτόν* Έκθ. χρον. 77^{25}· *φεύγε, δαιμονικόν συναπάντημα, από τον δούλον του Θεού δεινα. Ο Ιησούς ο Χριστός σε καταδιώκει* Σταφ., Ιατροσ. 19^{50}. **2**) Διώχνω, απομακρύνω: *μεθοδείες διαβόλου είναι* (ενν. τα κολάκια) *πάντως, δέσποτά-μου· μίσα ταύτα, καταδιώκων από της αυλής-σου πάντα* Πτωχολ. α 368.

καταδιώχνω, Δωρ. Μον. XXXVI, Πρόλ. άγν. κωμ. 36.

Από την πρόθ. *κατά* και το *διώχνω*. Η λ. στο Somav.

α) Καταδιώκω: *αυτοί τους εκαταδιώχνασι* (ενν. τους *Τούρκους*) *και τους...εσκοτώνασι* Χρον. σουλτ. 84^{22}· **β**) διώχνω, απομακρύνω: *Εκ την κατάρα του Νώε, εκ τον καιρόν εκείνον, οι πάντες σε σιγχαίνονται και καταδιώχνουσί-σε* Πουλολ. (Τσαβαρή) 19 ΑΖ.

καταδοξεύω, Χρον. Μορ. Η 1072, 4918, Λιβ. Esc. 304, Διγ. Άνδρ. 316^{28}.

Από την πρόθ. *κατά* και το *δοξεύω*.

Τοξεύω με ευστοχία: *τους εκαταδοξεύσασι τα χέρια των Ορώτων* Λιβ. Esc. 1454· *με τας σαγίτας απομακρά τους εκαταδοξεύαν* Χρον. Μορ. Η 1075.

καταδοσιά *η*.

Από το ουσ. *κατάδοσις* με παρέκταση και με επίδρ. ουσ. σε *-σία*>*-σιά* (πβ. Χατζιδ., Αθ. 24, 1912, 337).

Καταγγελία, συκοφαντία: *των εχθρών τες καταδοσιές όλες να τες αφήσουν* Παλαμήδ., Βοηβ. 1118.

κατάδοσις *η*, Παράφρ. Χων. (Νικήτ. Χων., Βόνν., 556, κριτ. υπ.).

Από το *καταδίδω*. Η λ. σε παπυρ. του 4. αι. (L-S) και σήμ.

Καταγγελία, συκοφαντία: *ποίον πρώτα να θρηνήσω; Την γυναίκα-μου οπού πλέον... δεν θέλω την ιδεί...ή εις τες πολλές-μου αδικίες... ή τους εμφυλίους πολέμους ή τες καταδόσεις ή τες προδοσίες...;* Συναδ., Χρον. 60.

καταδότης ο, Λεηλ. Παροικ. 149.

Από το *καταδίδω*. Η λ. στο Somav. και σήμ.

Προδότης, «σπιούνος»: *κ' εγίνηκε επίβουλος, Ιούδας και προδότης κι' όξω την νύκτα έδωκε κ' έγινε καταδότης. Εις του βιζίρη έσωσεν κ' είχε-του μολογήσει ό,τι άκουσεν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 476^{8}.

καταδουλειά *η*, Πεντ. Έξ. II 11, V 4, 5, VI 7.

Από το *καταδουλεύω*.

Καταναγκαστική εργασία, αγγαρεία: *να βγάλω εσάς αποκατωθιό καταδουλειές της Αίγυφτος και να γλυτώσω εσάς από τη δούλεψή-τους* αυτ. VI 6· *έβαλαν απάνω-του αρχούς χαρατσάρους για να τον κακουχίσουν εις τις καταδουλειές-τους και έχτισεν κάστρα μαγαζιά* αυτ. I 11.

καταδουλεύω· *εκαταδούλευσεν,* Αχιλλ. Ν 1023· *εκατεδούλευσες,* Αχιλλ. L 719, πιθ. εσφαλμ. γρ. αντί *εκατεδούλωσεν, εκατεδούλωσες*· πβ. όμως και *καταδουλεύομαι* (L-S) και ά. *καταδουλειά*.

καταδουλογραφώ.

Από την πρόθ. *κατά* και το *δουλογραφώ*.

Υποδουλώνω: *το πένθος, ο κλαυθμός, ο στεναγμός της κόρης* (παραλ. 1 στ.) *ανδραποδίζουσιν τον νουν και την ψυχὴν εκείνην και την καρδίαν ερωτικά καταδουλογραφούσι* Καλλίμ. 728.

καταδουλώνω. Βιος Αλ. 1177, 5471, Ερωτοπ. 49, 251, Λιβ. Sc. 1248, Λιβ. Esc. 2354, 4389, Λιβ. Ν 2083, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 608, 1372, Αχιλλ. Ο 385, Γεωργηλ., Βελ. 332, Πεντ. Γέν. XV 13, Έξ. I 13, 14, Δευτ. XXI 14, κ.α.

Το αρχ. *καταδουλόω*.

1) Υποδουλώνω, υποτάσσω (συχνά επιτατ.): *εδούλωσεν τα σλαβικά κ' εκατεδούλωσέ-τα* Χρον. Μορ. Ρ 3040· *Εις τάξιν να την βάλουσι* (ενν. τη *χώρα*), *να την καταδουλώσουν* Κορων., Μπούας 81· *το γένος το ρωμαΐκόν εκαταδούλωσέν-το* Ψευδο-Γεωργηλ., Άλ. Κων/π. 602. **2α**) Πιάνω κάπ. αιχμάλωτο, σκλαβώνω: *Άπαντας δὲ επιάσασι κ' εκατεδούλωσάν-τους και με καννάβιά δυνατά επισταγκώνιασάν-τους* Κορων., Μπούας 126· *ότι να ευρεθεί ανήρ κλέφτει ψυχή από τα αδέρφια-του...να καταδουλώσει εις αυτόν και να τον πουλήσει* Πεντ. Δευτ. XXIV 7· (με σύστ. αντικ.) *να φτωχύνει ο αδελφός-σου μετά σεν και να πουληθεί εσέν, μη καταδουλώσεις εις αυτόν δούλεψη σκλάβου* Πεντ. Λευιτ. XXV 39· **β**) κρατώ σα σκλάβο: *να κλερονομήσετε αυτούνους των παιδιών-σας καταπόδου-σας...διακράτηξη εις το ναιώνα εις αυτουνούς να καταδουλώσετε· και εις τους αδερφούς-σας, παιδιά του Ισραέλ, ανήρ εις τον αδερφό-του μη 'ξουσιάσεις εις αυτόν με σκληρότητα* Πεντ. Λευιτ. XXV 46. Η

μτχ. παρκ. ως επιθ.=αιχμάλωτος: *Με τους σκλάβους εστρέφετον οπού 'χε δεσμωμένους και του ρηγός τους ήφερνε ως καταδουλωμένους* Κορων., Μπούας 77. **3**) Συγκρατώ: *τα κακόγνωμα και την αραθυμίαν, την γλώσσαν την απαίδευτην να την καταδουλώσει* (ενν. *η βασίλισσα*) Χρον. Τόκκων 1268. **4**) (Προκ. για ερωτ. πάθος) κάνω κάπ. δικό-μου, υποχείριό-μου: *το βλέμμα-σου με εφλόγισεν και εκατεδούλωσέ-με, τα ομμάτια-σου...επήρασιν τον νουν-μου και δούλον με κατέστησαν* Αχιλλ. N 268.

καταδράχνω.

Από την πρόθ. *κατά* και το *δράχνω*.

Αρπάζω· συλλαμβάνω: *ουδέν γινώσκεις ακριβώς την βίαν του πολέμου, οπού επαραστάθηκες να μη μας καταδράξουν;* Αχιλλ. O 731.

καταδροσίζω, Σουμμ., Παστ. φιδ. Δ' [64].

Η λ. σε σχόλ. (L-S) και σήμ.

α) Λούζω με δροσιά· ανακουφίζω: *Αν ήξευρες τον δουλευτήν του δροσισμού-σου τούτου, την φλόγαν-σου την της ψυχής όλην καταδροσίσεις* (έκδ. *κατεδροσίστης*· διόρθ. Χατζηγιακ., Δημώδη Α' 174) Καλλίμ. 1666· **β**) (μεταφ.) ευχαριστώ, ικανοποιώ κάπ.: *τες καρδιές των κορασιών γλυκότη επότιζέ-τες κι' ως νέκταρ οχ τον ουρανόν εκαταδρόσιζέ-τες* Σουμμ., Παστ. φιδ. Β' [200].

Η μτχ. παρκ. ως επιθ.: **1**) ευχαριστημένος: *σα ν' απεθήνισκες όλος θαραπαημένος, με πλήσιες αναγάλλιασες και καταδροσισμένος* Σουμμ., Παστ. φιδ. Γ' [1256]. **2**) Δροσερός· νεαρός, ωραίος: *Κοράσια ευγενικότατα και καταδροσισμένα όλα για ένα τά 'διδα αγρίμι ξεσκισμένον* Σουμμ., Παστ. φιδ. Α' [108].

καταδυναστεία η.

Το μτγν. ουσ. *καταδυναστεία*.

Καταπίεση, επιβολή βίας: *Καλώς επιστρατεύσωμεν, ιν' ελευθερωθώμεν αυτής δουλείας των Περσών και καταδυναστείας* Βίος Αλ. 1135.

καταδυναστεύω, Δούκ. 291[19], Μορεζίν., Κλίνη Σολομ. 416.

Το μτγν. *καταδυναστεύω*. Η λ. και σήμ.

Ασκώ βία σε κάπ., καταπιέζω, υποχρεώνω: *Συ δέ καταδυναστεύων δυνάστευε* Δούκ. 305[34]· *Μη τις ποσώς ηνάγκασεν, καταδυνάστευσέν-σε, μη θέλουσαν* (έκδ. *θέλουσιν* από τυπογραφικό λάθος) *παρέσυρεν κάκ της αιτίας ταύτης εποίκες όσον έποικες...;* Καλλίμ. 2582.

καταείς, αντων., βλ. *καθείς*.

καταζαρωμένος, μτχ. επιθ.

Από την πρόθ. *κατά* και τη μτχ. παρκ. του *ζαρώνω*. Η λ. και σήμ.

Πολύ ζαρωμένος: *ως εκατέστησεν λοιπόν το μάγουλόν-μου η πείνα, ουδέ λαπάραν όμοιαζεν την καταζαρωμένην* Προδρ. IV 222.

καταζηλεύω.

Από την πρόθ. *κατά* και το *ζηλεύω*.

Προκαλώ ζήλεια σε κάπ.: *αυτοί με καταζήλεψαν με διχώς Θεό, εκάκωσάν-με με τα ουδετιποτέ-τους* (έκδ. *μετά ουδέ τιποτέ-τους*) *και εγώ να τους καταζηλέψω με διχώς λαό* Πεντ. Δευτ. XXXII 21.

καταζητώ.

Από την πρόθ. *κατά* και το *ζητώ*. Η λ. τον 4. αι. (L-S) και σήμ.

Ψάχνω να βρω, αναζητώ (κάπ.): *να σε καταζητήσομεν όπου δ' αν και τυγχάνεις* Διγ. (Trapp) Gr. 252.

καταζουλίζω, Διγ. (Trapp) Esc. 1580.

Από την πρόθ. *κατά* και το *ζουλίζω*.

Συνθλίβω· συντρίβω: *τα δύο μέρη* (ενν. *της φάρας*) *εσχίσθησαν κ' έπεσαν παραμίαν, ήτον κ' η σέλα πάντερπνος, όλη κατεζουλίστην κι' απέμεινεν η Μαξιμού πεζή* Διγ. (Trapp) Esc. 1534.

καταζωούμαι.

Από την πρόθ. *κατά* και το *ζωούμαι*.

Αποκτώ ζωή, ζωντανεύω: *λαβών αυτίκα μέγαν ιχθυοτάριχον αυτή πηγή προσήλθε* (παραλ. 1 στ.), *ό και βραχέν εν τη πηγή τάχει κατεζωώθη αυτάς τας χείρας εκφυγόν εκείνο του μαγείρου* Βίος Αλ. 4430.

καταθαμπωμένος, μτχ. επιθ.

Από την πρόθ. *κατά* και τη μτχ. παρκ. του *θαμπώνω*. Η λ. και σήμ.

Κατάπληκτος: *όλες-μου τες αίσθησές-μου τες κρατεί δεμένες τούτο το άνω εξαίσιον και καταθαμπωμένες* Σουμμ., Παστ. φιδ. Ε' [1181].

καταθανατώνω, Λιβ. P 1575, Λιβ. Sc. 2511, Λιβ. Esc. 3677, Λιβ. N 1594, 3123.

Από την πρόθ. *κατά* και το *θανατώνω*.

Σκοτώνω: *καταθανατώνουν-τους, λίγοι 'χασι γλυτώσειν* Τζάνε, Κρ. πόλ. 246[12]· *αλί τόν απενέκρωσεν, κυρά-μου, το χαρτίν-σου, τόν εκατεθανάτωσεν η ερωτική γραφή-σου* Λιβ. Esc. 1799.

καταθαρρεύω.

Από την πρόθ. *κατά* και το *θαρρεύω*.

Εμπιστεύομαι κάπ.: *εμέναν κατεθάρρεψεν και τας βουλάς-του μου είπεν* Διγ. (Trapp) Esc. 395.

καταθαρρύνω, βλ. *καταθαρσύνω*.

καταθαρρώ, Λιβ. P 1236· αόρ. *κ α τ ε θ ά ρ ρ ε σ α,* Λιβ. N 1082, 1171.

Το μτγν. *καταθαρρέω*. Η λ. και σήμ. στο ποντιακό ιδίωμ. (Παπαδ. Α., Λεξ.).

α) Αποκτώ θάρρος: *Ο μύθος εις τα φοβερά λέγει το πως περνούσι, πάντα με την συνήθειαν όλα καταθαρρούσι* Αιτωλ., Μύθ. 5[10]· **β**) δείχνω εμπιστοσύνη, εμπιστεύομαι κ. (σε κάπ.): *την τρώσιν γαρ του έρωτος τον Πάρην μυστιολέγει, λέγει και αυτός απόκοτα την εδικήν-του τρώσιν. Καταθαρρούν αλλήλως-των και μυστηρολογούσιν* Βυζ. Ιλιάδ. 695· *φίλον-μου ποίον το ορέγομαι να το καταθαρρέσω;* Λιβ. Sc. 104.

καταθαρσύνω. *κ α τ α θ α ρ ρ ύ ν ω.*

Το μτγν. *καταθαρσύνω*.

Ενθαρρύνω, εμψυχώνω: *εν-μου βούλευμα πάντων ψυχάς εκράτει και πάντας κατε-*

θάρσυνε προς πόλεμον Δαρείου. Προς γαρ την τούτου δύναμιν υμών προσδειλιώντων, ου πάντας κατεθάρρυνον πρώτος εν τω πολέμω; Βίος Αλ. 4503-5.

καταθαυμάζω.

Από την πρόθ. *κατά* και το *θαυμάζω*. Η λ. τον 5. αι. (Lampe, Lex.).

Θαυμάζω, απορώ: *εκατεθαύμαζον πάντες οι θεωρούντες την πλησμονήν του φοσσάτου* Καναν. 68Β.

καταθερίζω.

Από την πρόθ. *κατά* και το *θερίζω*. Η λ. τον 7. αι. (Lampe, Lex.).

Θερίζω εντελώς (εδώ μεταφ.): *εδίωκον τους Πέρσας αυτούς καταθερίζοντας ως στάχυας αρούρας* Βίος Αλ. 3642.

κατάθερμος, επίθ.

Από την πρόθ. *κατά* και το επίθ. *θερμός*. Η λ. τον 6. αι. (L-S).

Πολύ θερμός· (εδώ μεταφ.) πολύ ερεθισμένος: *ουκ έν' απ' αύτους αφορμή, ουδ' απέ τ' άρματά-τους· μόν' οι πικροί-μου λογισμοί, κατάθερμοι και άγριοι, που τόσα μ' επειράξασι για να με καταντήσουν στον θάνατον τον δολερόν* Θησ. Ι' [108[6]].

κατάθεσις η.

Το μτγν. ουσ. *κατάθεσις*. Η λ. και σήμ.

1) Ύπαρξη μιας ιδιότητας σε κάπ.: *Τούτον* (ενν. *τον Ακρίτην*) *ιδών ο βασιλεύς...* (παραλ. 2 στ.) *κατεφίλει περιχαρώς ηλικίαν θαυμάζων και την πολλήν κατάθεσιν του ευμεγέθους κάλλους* Διγ. (Trapp) Gr 1973. **2**) Επιβεβαίωση: *ας γένεται κατάθεσις με τον Θεού τον φόβον* Χρον. Μορ. Η 7921.

καταθέτω, Αργυρ., Βάρν. Κ 257.

Από το αρχ. *κατατίθημι*. Η λ. και σήμ.

1α) Αφήνω κάπ. κάτω: *Συναπαντά-με ο βασιλεύς,... προστάσσει καταθέτου-με, κρατεί, καταφιλεί-με* Λιβ. Esc. 2345· **β**) ρίχνω κάπ. κάτω (νεκρό): *ο βασιλεύς Ιάγγος τους Τούρκους εκατέθεκεν στην γην εξηπλωμένους* Παρασπ., Βάρν. C 260. **2**) (Προκ. για νεκρό) ενταφιάζω: *κιβώτιον αργυρότατον... ποιήσας* (ενν. *ο Ακρίτης*) *εκατέθηκε τον ευγενή πατέρα* Διγ. Ζ 4101. **3**) Διατυπώνω, εκφράζω κ. σωστά: *εγώ, όταν τό 'γραφα* (ενν. *το χαρτί*)...(παραλ. 1 στ.), *ο νους-μου εδιαλογίζετον πώς να το καταθέσω* Ερωτοπ. 335.

καταθηλάνω.

Από την πρόθ. *κατά* και τον αόρ. του *θηλάζω*. Για το σχηματ. του ενεστ. βλ. Χατζιδ., Αθ. 8, 1895, 129.

Θηλάζω: *τον της λεαίνης γαρ μαζόν αυτός* (ενν. *ο Έρωτας*) *καταθηλάνει* Διγ. Ο 1564.

καταθλιμμένος, μτχ. επίθ., Λιβ. Esc. 244, 2245· *κατεθλιμμένος,* Λιβ. Esc. 994.

Η μτχ. παρκ. του *καταθλίβω*. Η λ. και σήμ.

Θλιμμένος υπερβολικά: *Ευρίσκουσιν την ρήγαιναν πολλά καταθλιμμένην* (παραλ. 1 στ.), *του Ιμπερίου την ξενιτειάν κλαίει και ου 'πομένει* Ιμπ. 861.

ΠΡΟΣΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΒΕΛΤΙΩΣΕΙΣ*

αδρινός, βλ. *δρύινος*.

αιχμαλωσία· να προστ. τ. *ηχμαλωσία,* Χρον. Τόκκων 3837 και στο ετυμ. η παρατήρηση για τον τ. ότι προέρχεται ή από επίδραση της αύξησης του αορ. *ηχμαλώτισα* ή από κώφωση του φθόγγου ε κατά τα βόρεια ιδιώμ.

αιχμάλωτος· να προστ. ο τ. *ηχμάλωτος,* Χρον. Τόκκων 3194 και στο ετυμ. η παρατήρηση για τον τ. που σημειώθηκε αμέσως πιο πάνω στην προσθήκη στο ά. *αιχμαλωσία.*

άλειμμα(ν) το· να προστ. τ. *έλειγμα(ν),* Σπανός (Eideneier) A 525.

αλικούκνιον το, βλ. Eideneier [Σπανός, σελ. 280].

αλίμονον, βλ. Eideneier (JÖBG 17, 1968, 221 κε.).

ανακακάρωμα το, βλ. Eideneier [Σπανός, σελ. 281].

ανούρα η, βλ. Eideneier [Σπανός, σελ. 283].

αντραγίδα η, βλ. Eideneier [Σπανός, σελ. 283].

άνω κάτω, επίρρ.· να προστ. τ. *άνου κάτου,* Σπανός (Eideneier) A 508, Ντελλαπ., Ερωτήμ. 578· *άνω κάτου,* Βίος Δημ. Μοσχ. 270.

αποσκέλωμαν το, βλ. Eideneier [Σπανός, σελ. 284].

βάνταλα τα, βλ. Eideneier [Σπανός, σελ. 287].

βδέλλα η· να προστ. τ. *εβδέλλα,* Σπανός (Eideneier) B 119, 229.

βουζούνα η, βλ. Eideneier [Σπανός, σελ. 288].

βρουλοκάρβουνον το, βλ. Eideneier [Σπανός, σελ. 288].

γαρίδα η, βλ. *καρίδα*.

γαριδίτσα η, βλ. *καριδίτσα*.

γατόπαρδος ο, βλ. *κατόπαρδος*.

διακόνημα το, βλ. Eideneier [Σπανός, σελ. 291].

δρύινος. Ο Β. Φόρης ξεκινώντας από το ά. *αδρινός* του Λεξικού πρότεινε (Ν. Εστ.

* Ο αναγνώστης ας λάβει υπόψη-του και τον πιο κάτω Πίνακα αντιστοιχίας παραπομπών του Σπανού, που τροποποιούνται μετά την πρόσφατη έκδοση Eideneier.

88, 1970, 1564 κε.) αναγωγή των τ. *αδρινός* και *εδρινός* (βλ. Κριαρά, Λεξικό, λ. *αδρινός*) στο επιθ. *δρύινος*. Του επιθ. απαντούν και τ. *ιδρέινος* [Σπανός (Eideneier) D 1712] και *δρένιος* [Σπανός (Eideneier) A 458].

εβδέλλα η, βλ. *βδέλλα*.

έλειγμα(ν) το, βλ. *άλειμμα(ν)*.

επιβουλία η· (τυπολ.) να αφαιρεθεί η παραπ. «Πρόλ. άγν. κωμ. 37».

ετοιμόγενος· τ. *εντοιμόγενος* [Σπανός (Eideneier) B 115] πρέπει να οφείλεται σε αντιγραφική παραδρομή.

ζορμπάμπασης ο· (ετυμολ.) να διορθ. το zorbabaci σε zorbabaşi· να προστεθεί: Η λ. και στον Καισάριο Δαπόντε (Σάθ., ΜΒ Γ′ 36)·(σημασιολ.) αντί της σημασ. «προύχοντας» γρ. «αρχηγός μονάδας ατάκτων».

ισχυρώς· να διαγραφεί η σημασ. β.

καβαλάρης· ο τ. *καβαλέροι* (πληθ.) να μεταφερθεί ως τ. *καβαλέρος* του *καβαλιέρος* μαζί με τις παραπομπές-του, παρόλο που πιθανώς πρόκειται για τυπογραφικό λάθος αντί *καβαλιέρος*.

κάβος (I)· να προστεθεί β′ σημασ.: αρχή κυκλικού χορού. (Για τη σημασ. βλ. Μιχαηλ.-Νουάρ., Λεξ. και Παγκ., Ιδίωμ. Κρ. Β′): *ώραιον τραγούδι τραγουδεί* (ενν. *ο ποντικός*) *μ' ώραιο* (έκδ. *μωρό*· διορθώσ.) *σκοπό το λέγει και προς τους άλλους μποντικούς τον κάβον ακοντεύει* Κάτης 104. Φρ. *κρατώ ή πορπατώ τον κάβο*=σέρνω το χορό: *ο κάτης είπε: «σύντεκνε, χόρευγε, μη φοβάσαι· κράτει τον κάβο θαρρετά και μη κακοφοράσαι»* Κάτης 92· *ο σύντεκνος ο μποντικός τον κάβον επορπάτει* Κάτης 81.

κάβος ο, (III)· *κάβους*, Τάξ. Πόρτ. 14.

Πιθ. υπόκειται το *τσιαούς* (τουρκ. ουσ. çavus, πβ. τ. *τζαβούς*, πρόφερε, *τσαβούς*), *τζιαβούσηδες (τσιαβούσηδες)* και *κιαούσης* στο Mor., Byzantinot. B′ 260, λ. *τζαούσης*). Βλ. πάντως και Baştav, Ordo portae 21-2.

«Τσαούσης»: *Τρίτη τάξις, έχει αλουφάτζηδες, ήγουν προσοδιάροι επτακόσιοι και αυτοί καβαλάροι, έχουν δύο κάβους μέσον αυτών* αυτ. 12.

καβούρ ο· πληθ. *κ α β ο ύ ρ η δ ε ς*.

(Για τους Τούρκους) άπιστος, χριστιανός: *ου μόνον την προς το πάτριον σέβας στοργήν ουκ ενεδείξατο, αλλά μάλλον...και εφ' ημισείας καβούρ εγένετο* Δούκ. 127^{3}· *ουκ έστι καλόν και τοις του προφήτου θεσπίσμασι συνᾷδον μουσουλμάνων παίδας τρέφεσθαι παρά καβουρήδων και παιδαγωγείσθαι, του τέστιν ευσεβών παίδας παρ' απίστων επιτροπεύεσθαι* Δούκ. 173^{12}.

καδηνώνω, βλ. *καδενώνω*.

καήνα η, βλ. *καδένα*.

καθάριος· να προστεθούν ως έβδομη σημασ. τα ακόλουθα: οξύ: *εις την τυφλήν-μας αίσθησιν, καθάρια μάτια ανοίγει* Σουμμ., Παστ. φίδ. Ε′ [969].

κάθοικον το.

Από την συνεκφ. της φρ. *κατ' οίκον* με δάσυνση του *τ* (βλ. Ξανθουδίδ., Αφ. Χατζιδ. 80). Η λ. στον πληθ. *κάθοικα* στον Πόντο (βλ. Παπαδ. Α., Λεξ., λ. *κάθοικα, τα*).

Οικιακό σκεύος: *Μετά τους Τούρκους κάθονται πίνουν και εστιάζουν και τίποτε ουκ ελέγουσιν, ουδέ κατηγορούν-τους· και μετά μάς* (ενν. *τους Φράγκους*) *αν φάγουσι, τα κάθοικα τσακίζουν* (έκδ. *στα καύχη καταντίζουν*· διόρθ. Ξανθουδίδ., ό.π.) Χρον. Μορ. H 766.

καινοτομία η· για τη λ. στον Καλλίμ. βλ. και Χατζηγιακ., Δημώδη Α′ 179.

κακοτυχίζω· να προστ.: Η μτχ. *κακοτυχισμένος* ως επίθ.=κακότυχος, άτυχος: *Ετούτα όλα πάθανε οι κακοτυχισμένοι οι Σφακιανοί, οπού 'τονε λιγάκι αναπαημένοι* Τζάνε, Κρ. πόλ. 310^{3}.

κακύνω· το τελευταίο παράθεμα της γ′ σημασ. να μετατεθεί ως παράθεμα στη σημασ. Β′.

καλαμιά η· να αντικατασταθεί το ερμήνευμα με τα ακόλουθα: Στέλεχος σιταριού ή κριθαριού και κατ' επέκταση χωράφι με στάχια.

κάμνω· να προστεθούν τα εξής στην οικεία θέση των φράσεων του ρ.: *κάνω βίγλα*=βιγλίζω, φρουρώ: *απάνω στο νησί...έχει σημάδι ένα κεφάλι άπου κάμνουν οι κουρσάροι τη βίγλα* Πορτολ. Α 183^{15}· *κάνω λιμιώνα*=πιάνω λιμάνι, αγκυροβολώ: *απέσω εις τον κόρφον κάνουν τον λιμιώναν* Πορτολ. Α 179^{10}· *κάνω τιμή*=λογαριάζω (προκ. για απόσταση): *κάμε τιμή της πούντας πλωρήσια γ′* Πορτολ. Α 213^{22}· *κάνω τόνο*=ρυμουλκώ: *αν είσαι καταβολάρης, εγνώριζε ότι με την τρεμουντάνα δεν ημπορείς να σηκωθείς, αμή τυχαίνει να κάνεις τόνον έσω εις το ακρωτήρι* Πορτολ. Α 195^{13}. Στη σημασ. 10 να προστεθεί: *κάνει θάλασσα*=φουρτουνιάζει: *η ξέρη...έναι ρέτζια-ρέτζια με την θάλασσαν και ωσάν φύγει η θάλασσα, φαίνεται και ως διά ολίγην θάλασσαν οπού να κάμνει, γελά* Πορτολ. Α 42^{7}.

καν (σημασιολ. σ. 327)· από τη σειρά 24 από κάτω να μεταφερθεί το τμήμα από: «(χωρίς άρν.)» έως τη σειρά «Η 2665» στη σειρά 10 μετά το «373».

καπερούνι το· η κανονική-του θέση είναι μετά το λ. *καπέλ(λ)-* και όχι μετά το λ. *καππελλάνος*, όπου εσφαλμ. τοποθετήθηκε.

ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΙΑ ΠΑΡΑΠΟΜΠΩΝ «ΣΠΑΝΟΥ»

Σε συνέχεια με όσα λέγονται σε κάποιο σημείο των Προλεγομένων διευκρινίζομε ότι στην πρώτη στήλη του παρακάτω πίνακα αφετηρία γίνεται από λήμματα του Λεξικού (με μνεία και του τύπου της λέξης, αν είναι απαραίτητο). Σε όσες περιπτώσεις πρόκειται για λέξη που δεν πήρε θέση σε προηγούμενους τόμους ή και σε τούτο τον τόμο, η λέξη αυτή σημειώνεται σε παρένθεση. Στη δεύτερη στήλη δίνονται οι παραπομπές που χρησιμοποιήσαμε στο Λεξικό (κατά την έκδοση Legrand ή κατά το παραχωρημένο σ' εμάς χειρόγραφο της έκδοσης Eideneier). Επομένως πριν από κάθε αριθμό που σημειώνεται σ' αυτή τη στήλη πρέπει να εννοείται η βραχυγραφία «Αχ. Σπαν.» ή «Αχ. Σπαν. (Eideneier)». Απουσία στοιχείων στη δεύτερη αυτή στήλη σημαίνει ότι το Λεξικό δεν παρέχει την παραπομπή που καταγράφεται στην τρίτη στήλη. Στην τελευταία αυτή στήλη καταγράφεται η παραπομπή στη νέα έκδοση Eideneier.

Λήμματα του Λεξικού *Λέξεις του Σπανού*	*Παραπομπές που τροποποιούνται*	*Παραπομπές που εισάγονται*
(ἀ)		B 10
αβγὸ		D 1693, B 119
(αβγοπίγουνος)		D 589
αγελάδα	30^{69}, 44^{495}	D 301, 1696, A 62, 439, B 122
(αγήτευτος)		B 171
αγκάλη		D 1693, B 119
(ἀγκανος)		D 1776, B 217
αγνός		D 1683, B 104
(αγριεμπηξομύτης)		A 247
αγριοθεώρητος	28^{19}, 35^{231}	A 17, 206
αγριολείχιν	36^{255}	D 638, A 226, B 50
αγριομούστακος	28^{5}, $39^{342-355}$	D 22
αγριοπίσσιν	36^{254}	D 637, A 226, B 50
ἄγωμε	28^{6}	D 837, 1642, A 7, 17, 26, 224, 519, B 48
αθερίνα	30^{65-66}	A 59
αθώρετος	34^{177}	A 156
(ἀι)		A 85
ακοίμητος	34^{178}	A 157
ακρίδα I	37^{291}	A 339
(ακτένιστος)		A 156

Λήμματα του Λεξικού *Λέξεις του Σπανού*	*Παραπομπές που τροποποιούνται*	*Παραπομπές που εισάγονται*
(ἀλα)		A 13, 293, 297
αλαλαγμός		A 353
ἀλειμμα	35^{209}	D 566, A 185, B 17, 192
αλί (τ. αϊλί)		D 271
αλικούκνιον	44^{507}	A 449
αλίμονον	29^{47}, 31^{96}, 33^{161}, $39^{333,336}$	D 158, A 41, 65, 74, 85, 143, 298, 301
αλίμονον (τ. αϊλίμονον)		D 728
αλίμονος	34^{177}	A 156
(αλιπορδή)		B 132
ἀλογον	44^{514}	D 962, 1695, 1716, A 455, 461, B 27, 89, 121, 126
αλογοπατουματέα	35^{225}	A 200
αλυσίδα	44^{496}	A 439
αλυσίδιν		B 122
αμάξι	46^{568}	D 1759, 1760, A 507, B 116, 202, 203
αμή		A 169, 235, 257, 413, αμὲ: B 2, 57
αμπέλιν		D 1710, A 454, 455, B 125, 127
αμπελοκλάδιν		B 14
αναγριοτσάπωτος	46^{560}	A 498, B 164
ανακακάρωμα	28^{11}	D 34, A 11
(ανάκλασμα)		D 95, 103, 111
ανακουκουρδοκλανομούστακος	37^{276}, 34^{201}	B 11, 40, 66
(ανακουρκουδοκλανομούστακος)		A 178, 245
(ανανὲ)		D 1670
ανασαίνω		D 1788, A 262, B 228
(ανασφακελώνω)		D 779
(ανατραγίδα)		D 1710
αναφυλλίζω	38^{306}	A 273, B 95
(ανάχεσμα)		A 331, B 207
αναχεσομάγουλος	39^{334}	A 298
αναχεσομούσουδος	30^{60-1}	D 208, 557, 725, 737, A 54
αναχεσομούσουδος (τ. αναχεσομείσιδος)	34^{189}, 35^{229}	A 168, 204, 293
(αναχεσομύτης)		D 590
αναχεσοφυσαλλίδα	36^{250}	A 222
(αναχεσοφυσαλλιπορδαλίστρια)		B 46, 85
(αναχεσοφυσαρία)		B 183
(αναχεσοφυσοπορδαλήθρα)		D 629, 632, 677, 1590, 1779
αναχεσοφυσοπορδαλίστρια	37^{297}	A 264
(αναχούχνιον)		B 134
ανδρίζω	38^{323-4}	A 289
ανείκαστος	34^{177}	A 156

ανελεήμων		D 517, 1602
(ανεμικόν)		B 197
ανέξοδος	45[521]	D 1716, A 461
άνεσις	31[110], 46[558]	A 98, 496, B 159
ανηθέλαιον	47[582]	D 1796, A 522, B 190
ανήθιν	44[505], 45[533]	D 1664, A 447, 472
ανήφορος		D 594, A 253, B 73, 173
ανοιγοκλειώ		D 682
ανόσιος		D 531, A 1, 160, 162
άνου		A 508
ανούρα	37[273]	A 243, B 64, 193
(άνταλα)		D 636
αντάμα	41[401]	A 355
αντάρα	41[404]	A 358
(αντένω)		D 1764
άντζα	45[543]	D 1733, A 514
άντζαλα	36[253]	A 225
αντζάτος	34[188], 34[200]	D 65, A 167
		B 10, 65
αντζίν		D 730
αντίδιν		D 1663, 1691, B 117
αντιμηνύω		D 656
αντραγίδα	44[516]	A 456
(άντσαλα)		B 49
(ανωγοκάτωγος)		D 1710, A 454, B 125
αξινάριν		B 148
απάκιν	44[508]	D 1705, A 450, B 136
άπαστος	35[207]	D 567, A 183, B 14
απέσω	44[505]	A 149 B 116, 134
άπιος	34[178]	A 157
(αποθετόν)		B 151
(αποκάθαρμα)		D 637
απόκομμα(ν)	43[455]	D 129, A 403
(αποκρέβατον)		D 1695
αποκτενίδι(ν)	35[212,222]	D 571, 582, A 187, 197,
		B 18, 24
απολυταρώ		A 171
απολύω		B 224
αποσκέλωμα(ν)	28[10]	D 32, A 10
αποσύρω	38[302]	A 269, B 90
απόχη	44[495]	A 438
αραθυμία	38[306]	A 273
(αράκιν)		A 472
(αρίδα)		D 1688, B 109
(άρκα)		A 455
άρκλα		B 126
(αρκοβυζανός)		D 1697

αρμεγάδιν	44[498]	A 441, 457, B 140
(αρνήθιν)		B 134
αρτακηνός		B 204
(αρτζιβούρτσης)		D 1074
αρύς	36[264]	D 649, A 235, B 58, 111
αρχόντισσα	36[266]	A 237, B 60
(άσαρα)		B 168
ασβέστης	45[533]	A 472
ασκοτύμπανον	43[474]	A 420
ασπίς (I)	35[211], 44[506]	D 570
ασπρογίτης		A 8
άσπρος	37[289]	A 257, B 78
αστοχώ	30[53]	D 81, 185, A 154
ασυμπάθητος		B 19
(ατραγιδοβάμπακον)		A 184, B 16
άτσαλος		D 388
άτυχος	41[415]	D 422, A 65, 298, 367
αυθεντεύω		B 8
αυθεντεύω (τ. αφεντεύγω)	34[197]	A 175
αυθέντης		D 603
αυθέντης (τ. αφέντης)		A 212, 219, B 36, 43
αυτού	37[273], 45[537]	D 1763, A 243, 512, B 63
άφαγος	34[178]	A 157
αφάλιν		A 148
αφεδρών		D 629, 1735
αφρίζω	38[303]	D 682, A 270
αφτίν	41[401,404]	D 1788
άχεστος	34[178]	A 157
άχυρον (τ. άχερον)		A 462
άψυχος	34[178]	A 157
βαβίζω	35[217]	D 574, A 193
βαβούριος	38[322]	A 288, B 29
βάι	39[337]	A 301
βαλλοτρύπα	36[266-7]	A 237, B 186
(βαμπακένιος)		D 1707
βαμπακερός	44[495,511]	D 1696, B 122
βάνταλα	D 628	D 636
βάνω		A 528
βαρβάτος	A 423, B 127, Δ 1669	D 1698, A 442, B 139
βαριούμαι	37[272]	A 242, B 63
βαστώ		A 399
βάτραχος	29[25]	D 104
βάτσινον	30[69]	D 300, A 61
βατσινόφυλλον	34[198]	A 176, B 9
βελόνιν	29[50]	A 45

βερετούνιν (τ. βερτούνιν)	D 1659	D 1688
βήχας	34[179]	D 494, 528
βιγλίζω	41[410]	A 364
βιλλάτος	34[188,200], 36[243]	D 176
βιλλήθρα	46[549], A 464	D 1737, A 487, B 151
βίος	44[492]	A 436, D 828
βορέας	34[190]	A 169
βουβάλα		D 1689
βουβάλιν	45[517]	B 114, A 457
βουζούνη	42[429]	A 379
βούκινον		D 1790
βουνία		D 662
βουρλοκάρβουνον	34[206]	D 566, 580, A 182
βρακίν	45[518]	D 1686, 1712, A 458, B 105
βρικολακιάζω	D 672, A 256, B 83	D 681, A 269, B 91
βρόμα		A 84
βρομιάρης	31[110], 32[122]	A 98, 109
βρομίζω	32[122], 39[356], 40[366]	A 97, 109, 318, 326
βρόμος		D 282, A 81
βρομοφόρος	D 1509	D 1534
βρουλοκάρβουνον	35[220], 34[206]	A 195, B 14, 22
βρώσις		D 260, 1792, B 227
γαδάρα	34[193], 41[421]	A 170
γάδαρος	39[348]	D 1029, 1504, 1552, 1701, 1711
γάιδαρος		D 933
γάλα		D 568
γαμοτρύπα	36[267]	A 238
γαμπρός	45[535,540]	D 1716, 1727, 1728, 1730, A 432, 474, 475, 479
γαμώ	45[530]	A 469 (δις), B 145, 207
γειτόνισσα	46[578]	A 519, B 188
γείτος	45[526]	A 466
γέλιον		D 102
(γενάδα)		D 1219
γενάτος (τ. γενιάτος)		D 374, B 20
γερανέος		A 260
γεράνιος		D 673
γερόντιον		D 161
γέρος		A 482, 490
γερός		B 116
γητεύω		B 171, 196
γιατροσόφιν		B 146
γκρεμνίζομαι		D 1322
γλείφω	36[259]	D 644, A 231, B 55

γνώμη	30[58]	D 204, A 52
γονικοπατρικός	36[263-4]	A 234
γονικός		B 57
γοργόν		D 319
γούργουρος		D 1781
γουρούνιν	A 255	A 268
(γουρουνομούσουδος)		D 1512
(γριβής)		D 1695, B 120
(γρυλλομάτης)		D 1028
γυναικαδελφός		B 193
γύναιον		D 1474
γυρεύω	32[131], 39[351], 40[391]	D 346, 596, 792, 982, 1485, A 118, 208, 313, 346, B 31, 33
γυρίζω		A 409
γύφτικος	47[591]	A 534
δαμάσκηνον	30[63], 34[195]	A 57, 173
δαμίν	38[306]	A 273, B 95
δέκατος (ουδ.)		D 1702, B 130
δεμάτιν	D 1656 (δις)	D 1685 (δις), B 106 (δις)
δέξιμον	A 493, B 190	A 516, B 207
δημηγέρτης		D 1469
δημοσία	A 192, B 23	A 199, B 26
διάβημα	A 373	A 389
δικέλλιν	D 1661	D 1690
δικόνημαν	A 327	A 343
δικράνιν	A 227, B 56	A 239, B 61
διπλορωτώ	A 239	A 251
διπλοφύσης	D 1003	D 1018
διπλοχαιρετώ	B 66	B 72
δισάκκιν	A 166, 432	A 171, 451
διχαλοδικράνιν	D 644	D 652
διχαλός	A 115, A 90, 227	A 92, 239, A 119
δόντι		A 424, 509, B 110
δοξάριν		B 114
δοξεύω		D 1763
δρεπανομύτης	D 62, 723, A 162, 234, B 11, 38, 61, A 17, 63, 195	D 64, 736, A 166, 246, B 12, 41, 66, A 16, 65, 203
δρεπανόραχος	D 110	D 112
δριμόνι	A 405	A 421
δριμώνομαι	B 80	B 88
δρύινος (τ. δρένιος)	A 439	A 548
εβραίικος	A 497	A 521
Εβραίος		D 1780, B 183

εγγαστρωμένος		D 1690, B 115
έγγραυλις	A 56	A 59
εγκαρδιοσυκωτοπλέμονα	B 162	B 178
εικόνισμα	A 439	D 1712, A 459
εκβάλλω (τ. εξηβάλω)	B 156	B 171
εκζεστός	D 1146, 1692, A 37, 450, B 108, 210	D 1165, 1693, 1722, A 38, 471, B 119, 229
εκκλησία		D 563
εκπνέω (I)	D 1713	D 1744
έκπτυστος	D 544	D 550
εκστρεπτός	D 1755-6	D 1684
ελαδόφυλλα	B 106-7	B 118
ελαιοφόριν	A 428	A 447
ελαιόφυλλα	Δ 1663	D 1692
ελεφάντινος		A 70
ελλέβορος	B 122	B 134
ευνοστότητα	A 125	A 128
ζαμάλα	B 65	B 71
ζαρώνω	A 90	A 40
(θαλασσεύομαι)		A 199
θρονί(ον)		B 130
θυμιάζω		A 494, B 158
θεωρώ (I) (τ. θωρώ)		D 752
κάβουρας		D 1698
(καβουριομουνιομέτωπος)		A 203

Η ΕΚΤΥΠΩΣΗ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ ΑΥΤΟΥ, ΠΟΥ ΕΓΙΝΕ ΣΤΑ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΑ ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΙ ΙΩΑΝΝ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΣΕ ΔΥΟ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΑΝΤΙΤΥΠΑ, ΑΡΧΙΣΕ ΤΟΝ ΙΟΥΝΙΟ ΤΟΥ 1979 ΚΑΙ ΤΕΛΕΙΩΣΕ ΤΟ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ 1980

Διευθύνσεις :

Ε. Κριαράς, Αγγελάκη 1, Θεσσαλονίκη
Τυπογραφεία Στ. και Ιωάνν. Σφακιανάκη,
Μητροπόλεως 102, Θεσσαλονίκη